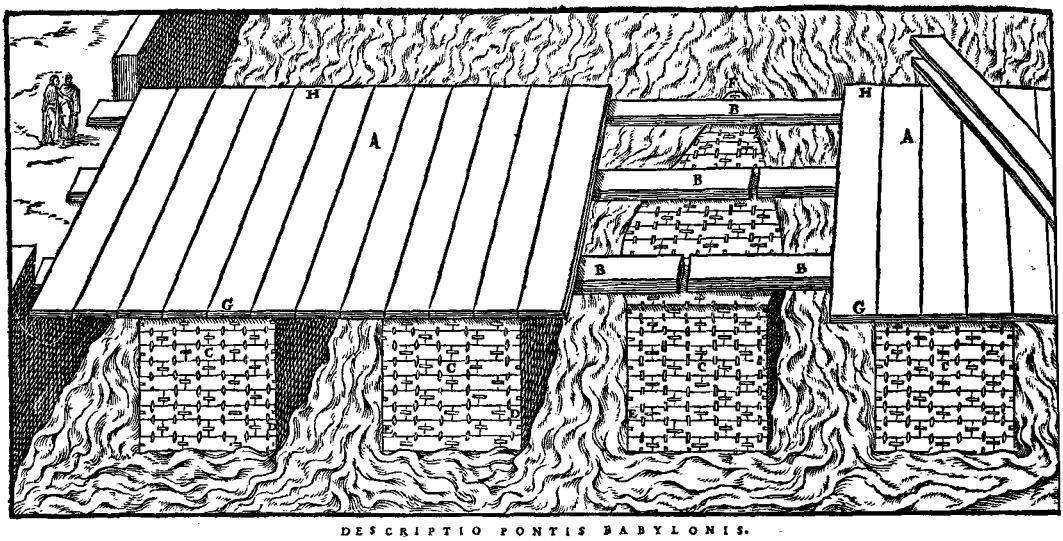
Notes du mont Royal

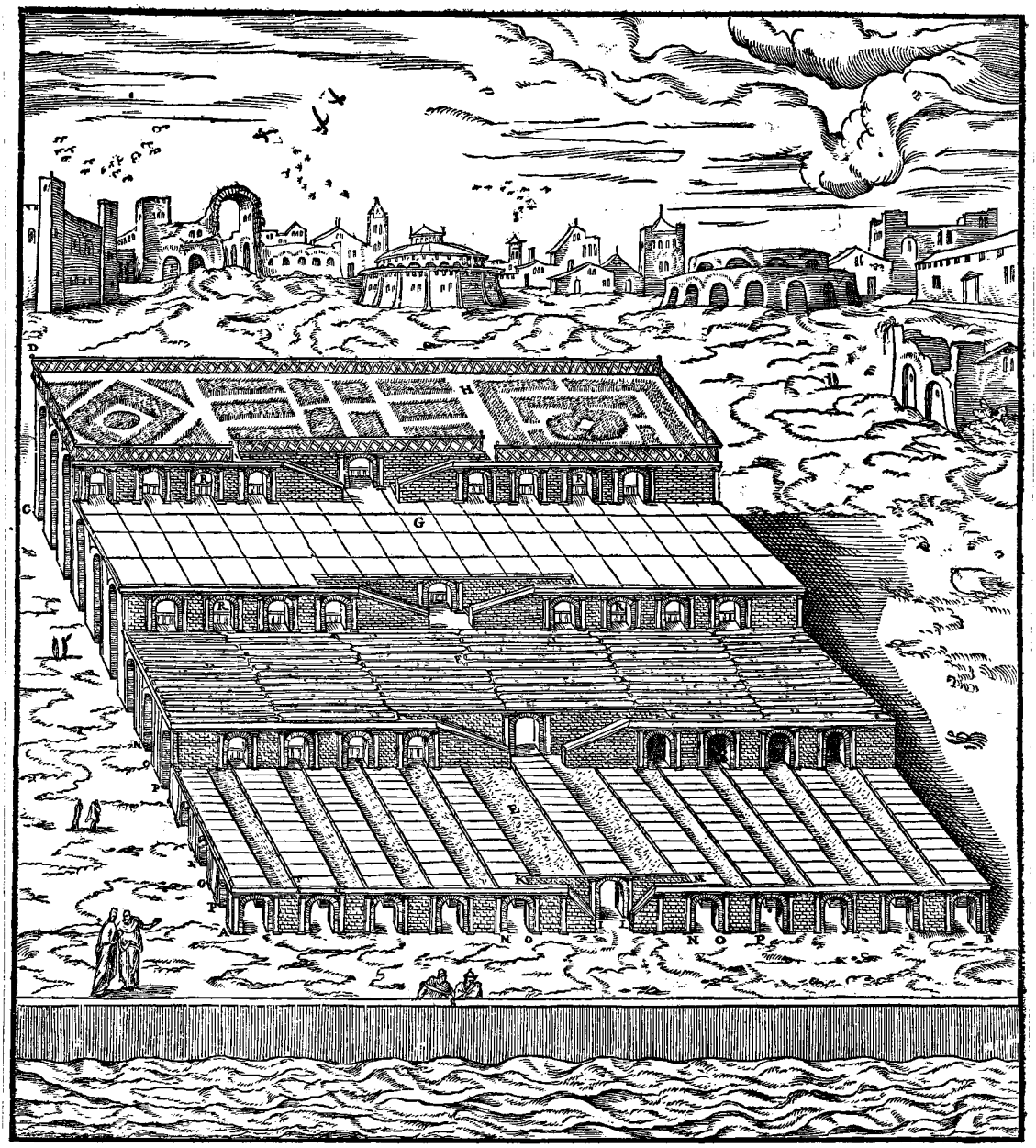
www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Bibliothèque électronique suisse

H
A
B
B
B
B
H
A
C
C
C

DESCRIPTIO HORTORVM PENSILIVM SEMIRAMIDIS.

Siti erant ad Euphratem in altera vrbis parte pensiles horti, inter septem orbis miracula numerati, quos sic describit Diodorus.

Ambitus quadratus erat, pedũ in singula latera quadringentorum, A B, A C, quibus reliqua duo respondent.

Intus erant areæ quatuor, singulæ pedes quadringẽtos longæ, centum latæ, aliæ aliis inuicem supereminentes, E, F, G, H.

Prima solo eminebat 12 cubitis & dimidio, E.

Secunda, cubitis 25, F.

Tertia, cubitis 37, & dimidio, G.

Quarta, Euphrati proxima, cubitis 50, H, vnde ex subiecto flumine aqua rigandis hortis, tolenonibus hauriebatur.

Hoc ædificium sustinebat lateritium opus, perpetuis fornicibus ab vna extremitate ad oppositã pertingentibus, pro singularũ arearum ratione ita vti diximus sublatis. Erat autem fornicum diameter pedum 12, N O: interiecto 22 pedum interuallo, O P, partim fornicum arcubus vtrinque sustinendis, partim etiam domiciliis quibusdam intus dispositis destinato.

Testudinibus ipsis (quas ob eam causam in pictura non vno modo delineauimus) primùm instrata erant grandia saxa pedes sedecim longa, quatuor lata, vt in prima area expressimus.

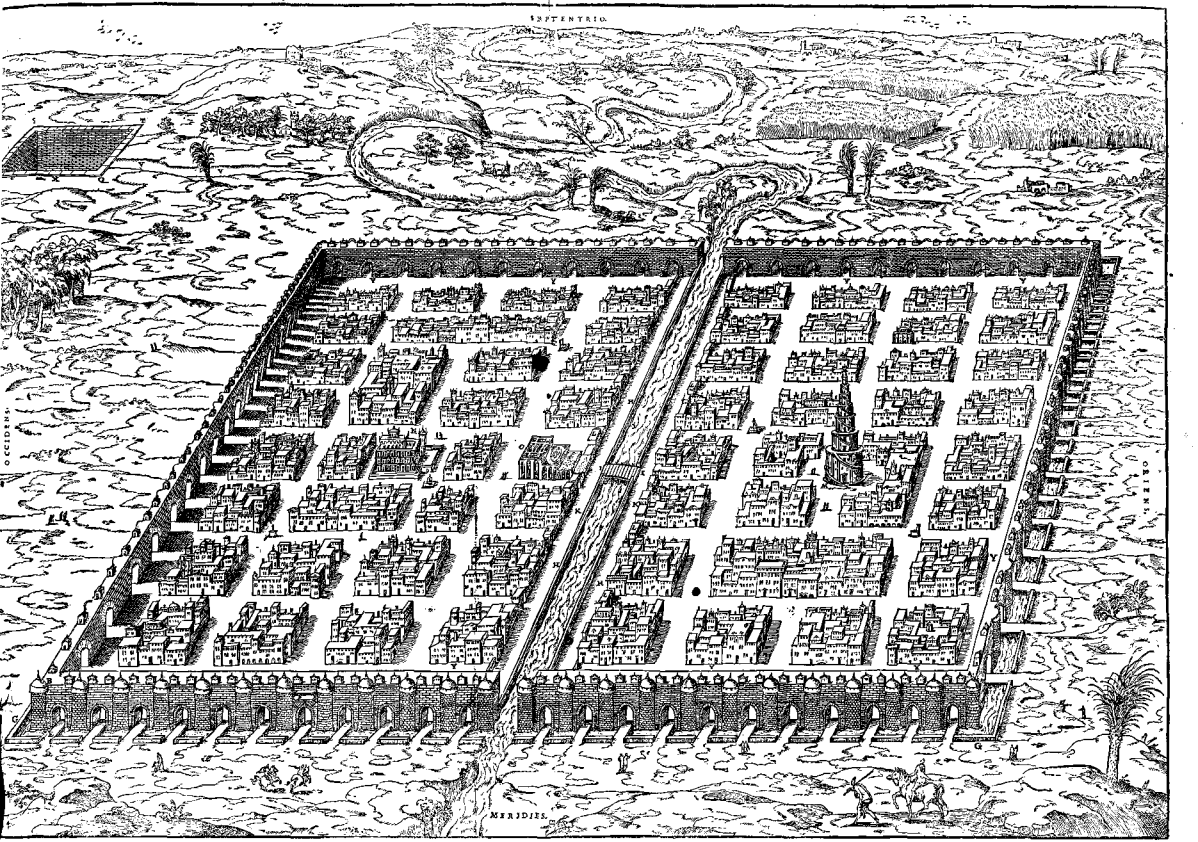
His erant superstrati calami, F, vt secunda area repræsentat.

Hos calamos laminæ plumbeæ ingentes tegebant, defendẽdæ ab humore testudinis, sicut tertia area spectandum præbet.

Istis verò demum humus erat magna copia ingesta, sicut in postrema area cernitur: erántque amœnissimi isti horti pulcherrimis & pretiosissimis quibusque plantis consiti.

Gradus autem quibus ab vna area ad alteram ascendebatur, quanuis Diodorus non describat, tamen vt poscit architecturæ ratio, in media parietum parte pinximus quibus areæ distinguebantur, I K ad sinistram, L M ad dextram.

Valuulæ verò seu fenestræ quibus adscripta est litera R, in eum vsum erãt adhibitæ vt ex area superiore in inferiorẽ despiceretur.

DESCRIPTIO BABYLONIS EX HERODOTO, ADDITIS ETIAM QVIBVSDAM EX DIODORO SICVLO.

Primùm omnium illud obseruetur, cubiti regium cõtinere 27 partes, quæ digiti vocãtur: pedem autem sedecim digitos, stadii denique pedes sexcentos, quas mẽsuras obseruare propter tantæ vrbis magnitudinem in studiosi facilis non leuis. Extra vrbem in planicie ad occidẽtem depressa fossam Nitocris, quadratã, centenũm in singula latera stadiorũ, R Q, R S, S T, & T Q, 35 pedes altam, lateribus biuminatis vndiq; circumcinctam in quam ipsa primùm Euphratem derriuauit, pontem in vrbe ædificatura, & tandem cuiũ Cyrus, vt vrbem obsessam, siccato fluminis alueo, inuaderet. Via deducendæ huius fluminis, V, V, V, Latera fossæ bituminata, X.

Circuitus vrbis quadratus erat ex lateribus extructus, cuius singula latera ad centum viginti stadia protendebantur. A B primum latus, B C secundum, C D tertium, A D quartum. Altitudo murorum, cubit. 200, E B. Crassitudo eorundem, cubit. 50 B F.

Mœnibus superstructæ erant domunculæ vnius contignationis, foribus inter se oppositis, tanto spatio inter se distãtæ quantum quadrigæ transeunti sufficiat.

Euphrates vrbem in duas æquales partes secabat, introitu & exitu vtrinque ad duo stadia per medios muros patente. Fossa lata, profunda, mœnibus obiecta, G.

Hunc aggerem terminabat humilis murus lateritius, fluminis ripam vtrinque coercens, H.

Pons fabilicius, sacris ritibus, Euphrati impositus, cuius descriptio à Diodoro Siculo traditur, I.

Vici omnes rectis transitibus directi, transiectis lineis murum se interfecabant, sed multo plures erant transuersi recti ad fluuium tendentes. Si porrò ad fluuii ripam vsque non pertinebant, vacuo aggere inter ædificia & fluuium ipsum intercedente, quem littera K designat.

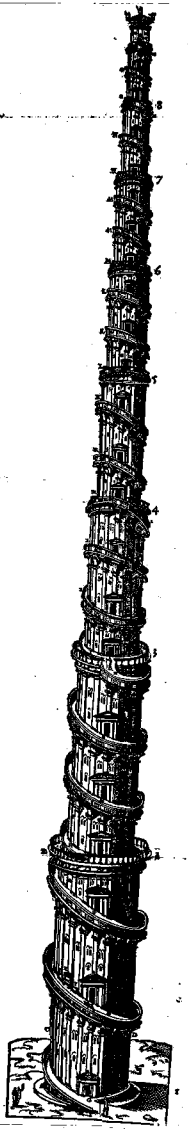
Singulos transuersorum vicorum exitus ad aggerem desinentes, æneæ portæ, planis tectis & aggeribus munitæ claudebant, L.

Turris in altera vrbis parte, M. quam seorsim descripsimus.

Palatium regium, N. Horti pensiles seorsim ex Diodoro descripti, O.

Vrbis portæ cẽtum erant, pari interuallo collocatæ. vrbis porta insignis structuræ, cui impositum erat regiæ Nitocris sepulchrum, additis inscriptione, SI REX PECVNIA EGVERIT, APERITO, ET QVANTAM VOLET SVMITO. P.

Pomeria munita erant aggere ducentos pedes lato, inter ædificia & muros interiecto, Y.

DESCRIPTIO TVRRIS
Babylonis.

In medio alterius partis, planities erat pura, duorum stadiorum in qua sita erat turris illa celebris, quam sic describit Herodotus.

Moles illa octo turribus sibi inuicé superstructis, templo denique Beli in summitate sito constabat, quas suis notis ordine distinximus, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Erat autem infima, vnius stadii, id est sexcentorum pedum ambitu, C D. altitudine pari, A B. Cæteræ pro ratione structuræ paulo contractiores tum circuitu tum altitudine, alteralias sustinebãt. Singulæ octo turres exterius circumbant totidem cochleæ quibus ascẽdebatur, quarum primam designauimus litera G, secundam litera H, & ita deinceps, ad octauam vsque, I, K, L, M, N, O. Vbiad singularum ascensionum medium peruentum erat, stationes erãt extructæ eãm sedilibus, in quibus respirare licebat B F.

Herodoti Halicarnassei historiæ lib. IX, & de vita Homeri libellus:

Illi ex interpretatione Laur. Vallæ adscripta, hic ex interpret. Cõradi Heresbachii: vtraque ab Henr. Stephano recognita.

Ex Ctesia excerptæ historiæ.

Icones quarundã memorabiliũ structurarũ.

Apologia Henr. Stephani pro Herodoto.

Eiusdẽ H. Steph. de hac sua editione distichõ,

Herodoti Latium possederat hactenus vmbram,
Nunc Latium corpus possidet Herodoti.

ANNO M. D. LXVI
Excudebat Henricus Stephanus, illustris viri
Huldrichi Fuggeri typographus.

HENR. STEPHANI ELEGEION

in eos qui Herodoti historiam fabulositatis accusant.

Quisquis is est vel quisquis erit quo iudice mendax
Dicar, vel nimium vel nihil ille sapit.
Nil sapit, hoc vulgo qui dicere credulus audet,
Atque leui famæ pondus inesse putat:
At siquis lectis hoc ausit dicere Musis,
Quum sapit has vltra, plus satis ille sapit.

Eiusdem, in Herodoti interpretationem à se recognitam.

Qui veràx propria, mendax interprete lingua
Antè fui, verum nunc in vtraque loquor.

HENRICVS STEPHANVS IOACH. CAMERARIO SVO S. D.

POST Herodotũ Thucydides, inquit M. Tullius: (in cuius dicti explicatione aut ego fallor, aut alii multi falluntur) at ego tibi contrà, mi Camerari, Herodotum post Thucydidem, tuũ ἀμοιβαῖον munusculum Hesiodea mẽsura ἀντὶ τοῦ μείζονος. Quẽ tu mihi Herodotum narras? inquies: illúmne cum suo Zopyro, aut sua cum Artaynte, miserandis pariter nefandísque modis ab interprete mutilatum, laceratum, fœdatum, prorsus denique deformatum? Imò verò absit vt tam turpe támque horrendum spectaculum, Massagetis potius aut Cyclopibus dignum, in conspectum tuum venire permittam. Túne igitur (dices) Latinum Herodotum ad me mittis incudi per te aut alium quempiam redditum? Certè si totum incudi redditum dixero, mẽtiar: si ex parte, & quidem magna ex parte redditũ, non mentiar. Ita enim res (ne te diu suspensum teneam) se habet. Quum eodẽ tempore quo Thucydidem Græcum Latinúmque èdidi, de edendo quoque Herodoto cogitassem, atque adeo nõ paruam pecuniæ vim in picturam sculpturámque quarundam ad eum pertinentium iconum insumpsissem, contigit vt is quem in recognoscẽda Thucydidea interpretatione exantlaueram labor, me ab Herodotea, quam ex eadem officina prodire animaduertebam, planè deterreret. Sed tamen periculum aliquando tandem facere placuit an officina illa sui vsquequaque similis fuisset, an potius in eudẽda Herodoti interpretatione meliorem quàm in altera quicunque est eius author operam nauasset. At ego non tam ouum ouo quàm duas illas fabricas sibi similes esse comperi. hoc tamen interesse animaduerti, quòd quæ in Thucydidea peccata sunt, bilem lectori, at quæ in Herodotea, risum potius mouere possint. Quis enim adeo sit Democritus vt illi ad multos concionum Thucydidis locos bile non intumescat iecur, quos ille quisquis est interpres ita in Latinum sermonem vertit vt simul eloquentiam summam in meram infantiam verterit? Quis vicissim adeo sit Heraclitus vt risum vel cachinnum potius ad illos Herodoteæ interpretationis locos compescat, in quibus nouos montes, nouos populos, nouas gẽtes ex vno calami ductu ortas intuetur? Vetus fuit verbum, Sẽper Libya noui aliquid adfert: at hæc interpretatio Libyæ vice fuerit viris doctis, quibus eam cũ textu Græco conferre minimè graue videbitur. Illic enim ἰερὸν (Ionico more positum pro ἱερόν) id est sacrum, in montem nomine Hirum noua quadam metamorphosi mutatum cõspiciet: illic ex μυχοῦ (id est recessu, vel sinu) Inachum siue Machũ vrbem: ex οἵτινες (id est Qui) populum nomine Hœtines: illic ex ἥσσονας (id est inferiores) populum Hessones: illic denique ex ἁλέες (quod declarat Vniuersi, vel Simul omnes) populosissimam gentẽ Halees repentè emergere videbit. Eant nunc qui magicarum vocum potẽtiæ vel circa leuissima opera fidẽ derogant, quũ tanta à tantillis istis quinq; vocibus miracula, & quidem nullius Circes ope adiutis, edita cernantur. O quàm opportunè in Deucalionea tempora incidisset huiusmodi interpres: quàm strenuus humani generis reparator, sine lapidum iactatione, fuisset. His atque si-

milibus iocis immenſum quem circa bellæ illius interpretationis caſti
gationem exhauſi laborem, fallere interdum iuuit. Quibus fortaſſe no
abſimilia ipſe quoque, ſi foret in terris, iocaretur Democritus. Verùm
vt vnde digreſſa eſt, eò mea reuertatur oratio, quum nō tam quum ou
quàm duas illas interpretationes ſibi ſimiles eſſe competiſſem, ego tam
nunquam ad ſubeundum caſtigationis onus magis imparatus fuiſſem
(ídque cum ob alia, tum propter eos qui ſub prelo erant libros, quos t
bi paulo pòſt recenſebo) quem laborem vires etiam infirmæ detrecta
ſuadebant, eum à me repentina neceſſitas extorſit. Quum enim in Ho
meri locum (cuius impreſſionem caſus quidam interruperat) ſufficien
dus aliquis Græcus ſcriptor eſſet, commodè in illo incommodo accide
videbatur vt Herodotus Ion Ionis Homeri vicariū ſe offerret. Sed qui
uis & omen hoc animum ad ſpem erigeret, & neceſſitas ſtimulos admo
ueret, timidè tamen vel trepidè potius manum operi admouebam: do
nec eruditiſſimus vir Theodorus Beza & huius ſcriptoris amantiſſimus
operam mihi ſuam pollicendo, (quam & nauauit qualem in præfixa a
lectorem epiſtola docui) ita me confirmauit, vt huius authoris editio
vno cœptam prelo, duobus proſequutus ſim. Sed quorſum tam mu
ta? inquies: cur tam anxiè facti tui rationem exponis? Nimirum vt ſi co
ſilium meum tibi non vſquequaque probem, temeritatis ſaltem crimen
effugiam, atque hoc à te impetrem vt hunc meum laborem boni conſu
lere, non autem ἐργαμοιβικῶς ἐξετάζειν velis: quippe cui, quot menſ
poſcebat, vix tot à me dari potuerint dies. Si enim horarum à me in hę
qualecunque eſt opus inſumptarum numerus ſubducatur, nequaquam
duodecim integros dies confecerint.

De authore autem huius interpretationis (quiſquis is eſt) quid dic
Indoctus certè is non fuit, ſed nec doctus fuit: infidelem certè interpre
eum non vocarim, ſed nec fidelem vocare auſim: negligens certè fuiſ
non videtur, ſed nec diligens fuiſſe comperitur: ſed ſiquid medium in
ter doctum virum & indoctum, inter fidelem & infidelem interpreten
ſiquid denique medium inter diligētem & negligētem eſſe poteſt, aut ſ
quid ex his alioqui contrariis conflatum imaginari poſſumus, id in e
fuiſſe putandum eſt. Miraris quod dico? at quod magis mireris addam
Hanc interpretationem, aut non vnius viri, aut vnius quidem, ſed dupl
ci ingenio præditi opus eſſe aio. Quòd ſiquis quomodo fieri poſſit vt al
quis duplici ingenio ſit præditus, me roget, eum ego viciſſim interrog
bo quî fieri poſſit vt vnum idémque ingenium in vna eadémque ſuæ in
terpretationis pagina rem eandem hîc aptis & Latinis, illic ineptis
barbaris verbis reddiderit: in eruendo ſenſu huius loci alioqui obſcu
Lyncei oculos habuiſſe, in eliciendo ſenſu illius loci claro & aperto Hy
pſea cæcior fuiſſe videatur. quî fiat vt alicubi ita verbis Græcis inſiſt
vt ea in re ſuperſtitioſus ſit potius quàm religioſus: alicubi contrà, ea no
libertate ſolùm ſed licentia etiam vtatur, vt quæ ſint interpretis parti
oblitus videri poſſit. quî denique fiat vt illius loci interpretatio acutiſ
mum hominis iudicium teſtetur, huius interpretatio vel ipſo commu
ni ſenſu hominem caruiſſe arguat. Nam ſi bona non ita malis permix
eſſent vt in vna eadémque pagina, imò verò in vna interdum periodo

traque inuenirentur, sed aliquot paginas integras bene, aliquot deinde malè interpretatus esset, ad harũ interpretationem ebrium, ad illarũ sobrium accessisse; vel non eiusdem interpretis totũ esse opus suspicarer: nunc, quum vel vnius periodi interdum prius membrum alioqui difficile, felicissimè sit redditum, posterius, quod erat facilius, infelicissimè: aut vice versa: quomodo in vna periodo sobrium & ebrium eundem fuisse, aut vnam eãdémque periodum duos interpretes habuisse verisimile cuiquam fiat? Sed nec illud facilè cuiquam persuadebitur, eundem quidem interpretem fuisse, sed eum in vno periodi mẽbro aliquem se doctiorem consuluisse, in altero aũtem neminem in consiliũ adhibuisse. Quid igitur supereſt vt dicamus? equidem quid aliis hac de re dicendum superſit nescio: aliud certè mihi supereſt nihil, nisi vt id mirari quidem ac sæpe miratum esse, sed eius causam & antea ignorasse & nunc quoque ignorare fatear. Cætera quæ de edito à me Latino Herodoto dicenda putaui, ex ea quam præfixi ad lectorem epistola (si legere graue non fuerit) intelliges.

VENIO ad eam qua tuum illud munusculum ornasti epistolam. In ea me tam amanter à te tanto viro compellari, sanequam gaudeo: sed nimiùm honorificas illas compellationes non agnosco. Nullis tamen me nec laboribus nec sumptibus parcere, dum in promouenda re literaria vestigiis patris mei insisto, hi quos dum hæc scriberem, sub prelo habebam scriptores (quorum te nomina libenter auditurum scio) testari poterunt. POETARVM veterum syntagma (grandibus pariter & elegantibus literis) Homeri, Hesiodi, Theognidis, Phocylidis, Orphei, Theocriti, Nicandri, Callimachi, Arati. SOPHOCLES cum omnibus quæ in eum extant scholiis. POLEMONIS & HIMERII declamationes. Et hæc quidem Græco sermone. Latino aũtẽ, MEDICORVM syntagma è Græco sermone in Latinum versorum, Aretæi, Rufi, Oribasii, Tralliani, Pauli AEginetæ, Aetii, Actuarii, aliorúmque fere omnium præter Hippocratẽ & Galenũ: additis & ex Latinorum medicorũ numero iis quibus primæ deferuntur. Inchoatum erat & SYNTAGMA concionum ex omnibus tã Græcis quàm Latinis historiis excerptarum: sed Græco sermone in Latinum translato. quibus & indicem qui eas in certas classes distribuat, adiũgere decreui. ANTHOLOGIAM aũtem Græcorũ epigrammatum quæ ante paucos dies è prelo exiit, ad te vnà cum ipso Herodoto mitto.

QVOD scribis, eam meæ epistolæ partem, qua te vt commercium cum Musis cõstanter habeas cohortor, nescio quid cogitationum animo tuo commouisse, quasi vel ipse suspicari vel ad suspicandum aliis ansam dare videar, aliud à te suscipi atq; agi quàm vt bonas literas colas: non de nihilo certè (vt verum fatear) hæc animo tuo incessit cogitatio. Illa enim reuera mentem meam subierat suspicio, ex eo nimirum orta quòd iampridẽ nulla scripta prodiisse à te intellexissem. Tunc enim ne rude (prout mereris) donari velles, magno literarum omnis generis dispendio, vereri vel potius pertimescere cœpi. Sed quædã tua πονημάτια quæ paulo pòst in manus meas peruenerunt, illo metu me liberauerunt.

Quòd in extrema epiſtola, Adriani Turnebi mortem (mei poſt Petrũ Daneſium & Iacobum Tuſanum præceptoris) non fictis lamentis proſequeris, facis tu quidem quod non te ſolùm ſed omnes literatos facere decet: quòd verò & eius ſapientiam, doctrinam, virtutem, humanitatem pleno ore prædicas, in eo animi tui candorem (rem hoc ſeculo rariſſimã) & agnoſco & magnopere laudo. Nimis enim verum hodie experimur illud Aſcræi poetæ, Καὶ κερκιδὸς κερ. Sed quid hoc ſibi vult quod à te ſubiungitur? quum ais, quo maiorem iacturam hæc noſtra ſtudia fecerint, eo plus curæ laboríſque in me meíque ſimiles recũbere? Imò verò quod de me nonniſi ioco, de te ſeriò dici poteſt, illius morte, in te, & in tui ſimiles, (quos paucos orbis habet) in te vnũ, inquam, totã literariã rempublicã inclinatã recumbere. Cæterùm quũ te laudum eius tam ſtudioſum eſſe animaduertiſſem, nõ dubitaui quin grata tibi lectio futura eſſet eorum quibus tumulum eius ornaui epigrammatum: quare adſcribenda cenſui, tua viciſſim (ſi qua ſcripſeris) expectans.

ΕΙΣ ΑΔΡΙΑΝΟΝ ΤΟΥΡΝΗΒΟΝ.

Τουρνήβου μὲν πρὶν κλέος ἔπλετο οὐρανόμηκες,
Νῦν δ' αὖ σῇ ψυχῇ οὐρανοδ' ἐναέπης.
Καὶ γὰρ ἀπιθονίης σοφίης δεδαημένη ἄκρα,
Ἦλθε καὶ οὐρανίης ἄκρα δαηομένη.

IN ADR. TVRNEBI TVMVLVM.

In manes ingrata tuos hæc ora ferentur,
Quòd taceant te, à te quæ didicere loqui.
Sed reus huius agi malo, chariſſime, laudes
Ingenii culpa quàm tenuare tuas.
Ergo alii laudent: ego tantùm epigrammate teſtor,
Laudibus haud vllum par epigramma tuis.

In eundem.

Cur placuit cunctis Turnebus? cur tot amici
Illi, vix hoſtes vnus & alter erant?
Cur placuit cunctis? tot linguis lingua diſerta
Tótne illi potuit conciliare viros?
Cur placuit cunctis? an quòd certare videbant
Iudicii dotes dotibus ingenii?
Cur placuit cunctis? cunctas placuítne quòd artes
Excoluit Graias, excoluit Latias?
Cur placuit cunctis? an quòd totúſque lepores
Spiraret, totus quòd lepidóſque ſales?
Cauſæ equidem ſunt hæ: ſed & hæc eſt maxima cauſa,
Hic placuit cunctis quòd ſibi non placuit.

QVVM inceptam à patre meo Rob. Stephano Græcorum hiſtoricorum editionem perſequens, & eum in illa perſequenda ordinem tenens, non quem ratio temporum quibus quiſque vixerat, ſed quem offerentes ſe occaſiones ſuadebant, Diodorũ Siculum, mox Xenophontem, tandem & Thucydidem, vtrũque Græcum pariter & Latinum edidiſſem, à me Herodotũ vtraque itidem lingua loquentem expectari ſciebam. Sed ex quo cum illa Thucydidea interpretatione luctatus fueram, quod naufragis vſuuenire ſolet, vt tranquillas etiam aquas horreant, idem & mihi vſuueniebat: ac tantum abeſt vt iterum aduerſus Laurentianam Scyllam & Charybdin dimicare vellem, vt vix nomen audire ſuſtinerem. Sed illa potentiſſima domina Neceſſitas me quãtumuis repugnantem in hanc arenam iterum deſcendere, & iugo quod excuſſeram, rurſus collum ſubdere, quantumuis recalcitrantem, coegit. Hunc igitur laborem quum illa mihi expreſſerit, occaſionem quam in mea ad Ioachimum Camerarium epiſtola commemoraui, nacta, diligẽtiæ quæ multis in locis deſiderari poteſt, veniã mihi dari poſtulo.

Ea tamẽ lege veniam impetrare volo, vt quod hîc defuerit, id in annotationibus quæ Græcæ editioni adiungentur, cumulatiſſimè expleam. Ad quam differẽdam tribus potiſſimùm rationibus ſum inductus. Prima eſt, quòd illam interpretationem cum Græco contextu conferendo, & quas interpres ſequutus erat diuerſas lectiones examinãdo, maius veterum codicum auxilium deſiderarim. Quanuis enim multas ex illis lectionibus, in quibus à vulgatis editionibus Græcis interpretatio illa diſſentit, ex noſtris vetuſtis exẽplaribus annotatas repererim, (quarum etiam nõnullas margini huius Latinæ editionis adſcripſi, eáſque præſertim quibus lacunæ explentur) non tamen omnes tum quas ille rectè ſequutus eſſe videtur, tum quas præterea in locis alioqui obſcuris ſequẽdas iudico, aut reperi, aut reperturum me, niſi conſultis multis aliis veteribus exemplaribus, ſperaui. Secunda quæ me ad differẽdam Græcam editionem impulit cauſa, fuit Theodori Bezæ pollicitatio. is enim in deſcribendis pictori iconibus quæ huic volumini ſubiunctæ ſunt, operam ſuam nauaſſe, & quarundam ſtatuum in tres priores libros animaduerſionum, ac potiſſimùm in primum, eopiam mihi feciſſe non contentus, quũ ſe præterea nonnullas in hunc ſcriptorem obſeruationes editurum polliceretur, illas ego grande moræ pretium (omniũ iudicio qui hominis doctrinã norũt) futuras exiſtimaui. Tertia eſt, quòd meum imperfectũ emendationis laborem eo quo paulo antè dixi modo explere, atq; adeo, vt aliena recognoui, ita & mea ipſemet (quũ præſertim nimiæ nimiúmq; periculoſæ feſtinationis mihi ſim cõſcius) recognoſcere ſtatuerim. Nã & loci quidã, dum iam ſub prelo eſſent, mihi clari redditi ſunt, qui obſcuri paulo antè fuerant. ex quibus ille eſt inſignis lib. 2, μετὰ τοσοῦτος ἔτεσι τὰς πυραμίδας. cuius, quum iam prelo commiſſus eſſet, hunc eſſe ſenſum animaduerti, Ne me præ lapideis pyramidibus, ludibrio habeas.

Sed quid ego me tam anxiè excuſo? Si Conrado Hereſbachio tibi imponenti, & quũ ne milleſimam quidem errorum huius interpretationis partem emendaſſet, totam ſe accuratiſſimè emendaſſe iactanti, æquum te præbuiſti, cur mihi, bona fide tecum agẽti, iniquum te præbebis? Sed quid de Conradi Hereſbachii impoſtura loquor? Cum interprete & cum Conrado ipſos etiam qui antea excuderunt hunc librum typographos de imponendo tibi & de te ludificando cortiuraſſe dicas. Nulla enim tam horrenda fingi erratorum typographicorum monſtra poſſunt, quæ ſuperiores editiones Gallicæ, Italicæ, Germanicæ non fouerint: quæ vix dici poteſt quanto & quàm moleſto cum labore à me profligata fuerint: & eorum quædam in calce huius libri, in perpetuam rei memoriam, ſpectãda tibi viſum eſt proponere. At bonus ille vir Conradus Hereſbachius, quaſi ab illis monſtris ſibi metueret, nullum eorum oppugnauit, imò verò ne attigit quidem. Qui tamen, quotamcũque eorum partẽ profligaſſet, multo melius & de Herodoto & de Herodoti lectore meritus eſſet, quàm dum decẽ interpretationis Latinæ errores pro decem millibus errorũ, magna cum oſtentatione emendat, & eos quidem eiuſmodi qui in omniũ oculos qui Græcas literas vel à limine ſalutarint, incurrere queant: vel dum, pro verbis Herodoti quæ non intelligit, alia quæ ſolus intelligit, & quæ nec Herodoti nec cuiuſquam Græci ſcriptoris ſunt, reponit: vt quum pro ἄρθμιοι nos ἀξύθμιοι legere iubet.

Verùm his omiſſis, pauca de opera quam in huius interpretationis emendatione poſui, & de ratione quam pro tẽporis angustiis inii vt maiore cum fructu legi Latinus Herodotus poſſet, dicenda nũc arbitror. Literis quas vulgus Italicas vocat, ea ſcribẽda cenſui

quæ in contextu Græco non habentur: & ex illis ea potissimùm quæ interpretem non ex aliquo veteri codice à vulgatis editionibus diuerso, (quod eum locis aliquot fecisse ostendi) sed ex ingenio, interpretationis iuuãdæ gratia, addidisse existimaui. Ex vocabulis & loquendi generibus quæ barbara videbantur, parté aliquam mutaui. Antiquissima verò mihi fuit (quum minus vrgebar) falsas interpretationes emendandi cura: quarum tamẽ multas me inemendatas reliquisse, vt mihi sum cõscius, ita ingenuè fateor. Hoc quoque non dissimulabo, multos esse locos, quorum sententia, si generatim consideretur; bene reddita sit: sin sigillatim, malé. id est, in quibus interpretatio, quod ad nudam facti expositionem attinet, vera sit: quod ad circunstantias autem, non satis. Cæterùm nequem interpretationes apertè falsæ offenderent, statueram quidem initio vnãquanque earũ expungere, & in eius locum verã reponere: (ac plurimis iam certè locis id fecerã, vt ex collatione cũ cæteris editionibus cognoscetur) sed quũ animaduertissem, lexica Græca quæ hodie linguæ Græcæ studiosis terenda proponũtur, huiusmodi falsis, ineptis ridiculisque interpretationibus, (vt similes habeant labra lactucas) tanquam gemmis quibusdam ab eorum interpolatoribus insignita esse: ne ii quos illa ad has interpretationes remittunt, in mea editione eas quærentes, oleum atque operam perderent, retinendas esse, nostris eregione adscriptis, iudicaui. Neque verò de his illisve lexicis loquor, sed de omnib⁹ quæ duodecim abhinc annis prodierunt: quorum nonnulla Thesauri etiam titulo ornata fuerunt: sed de quibus, quum introspiciuntur, verè dicit possit quod habet vetus prouerbium, thesaurus carbones. Sed nimirũ quidam qui patrem meũ audierant sæpe dicentẽ se Thesauri Græci editionem moliri, si non aliud, at ipsum certè titulum præripere illi volebant: perinde facientes ac si quis Irum, ob acceptam Crœsi vestem, regem euasisse persuadere vellet. Sed de his tunc aptior fuerit dicendi locus quum verum & ἀνάγνωστον Thesaurum dabo: cuius quo diuturniorem expectationem esse video, eo magis vt illi respõdeat efficere, manibus pedibúsque conabor.

Quòd si quis obiiciat me bonas horas in emendanda huiusmodi interpretatione, tanquam in repurgando Augiæ bubili, malè collocasse, potiúsque nouam eudendam fuisse, primùm ego ei, aurum ex Ennii stercoribus collectũ fuisse respondebo: deinde eundem hoc considerare iubebo, ita esse vitiosam hanc interpretationem vt permixtas vitiis virtutes & quidem maximis maximas & plurimis plurimas habeat: magnúmque ad præcepta optimæ rationis interpretandi, magnum ad formandum iudicium eius qui interpretem agere discit, adiumẽtum afferre queat. Sunt enim quædam (aut ego valde fallor) tam Latinè, tam dilucidè, tam numerosè, tam denique omnibus modis concinnè venustéque expressa, vt nihil Latinius, dilucidius, numerosius, nihil concinnius venustiúsque fieri fingíve posse videatur. Quid quòd sæpissime in vno eodémque loco bona malis permixta esse contingit? quid quòd interdum in vno periodi membro doctum, fidelem & diligentem interpretem, & omnia Laurentio Valla digna agnoscimus, in altero doctrinam (imò vel vulgarem linguæ Græcæ cognitionem) fidem, diligentiam desideramus? Hoc tibi mirum visum iri scio: mihi certè & mirum visum est iampridem, & in dies magis miror: nec, quamcunque in partem animum versem, vlla coniectura rationem huius inconstantiæ assequi possum. Sed hanc interpretationem (quicunque sit eius author, & vndecunque profecta sit quæ in ea cernitur inconstantia) minimè reiiciẽdam, sed potius quas habet inter vitia virtutes, vt rosas inter aculeos, carpendas esse censeo.

Vale, & nostris laboribus faue.

HENR. STEPHANI APOLOGIA
pro Herodoto, siue Herodoti historia fabulositatis accusata.

VT antiquitatem nonnulli nimium religiosè atque adeo superstitiosè colunt, ita non desunt qui eandem merito honore meritáque obseruantia fraudare videantur. Horum autem vitiorum vtrunque non peculiare seculo nostro, sed illi cum superioribus esse commune, multa nobis argumento esse possunt. Posterioris quidem certè fidem nobis vel ipsa Græci sermonis consuetudo facit, in quo ἀρχαῖος & ἀρχαϊκὸς de homine nimia simplicitate prædito, interdum verò & de planè stolido bardóque dicuntur: & ἀρχαῖον ἔργον itidem. Atque hinc, id est ex hoc priscorũ morum & institutorum (vtpote quibus nimium rudis simplicitas inesset) cõtemptu, manarunt & illa, κρόνος, κρόνιος, κρονόλιθος, δεκαετηλίωος. Hinc & illi versus;

Prisca iuuent alios: ego nunc me denique natum
Gratulor, hæc ætas moribus apta meis.

At illi priori vitio eorum qui superstitiosè antiquitatem colunt, quid ansam præbuerit, assequi coniectura nequaquam facile est. Non iam de illa altè repetita antiquitate, nec de iis loquor qui mores sui seculi exosi, vota contraria votis Nasonis fecerunt: vt quum dicit Tibullus,

Tunc mihi vita foret: vulgi nec tristia nossem
Arma, nec audissem corde micante tubã. Quæ verba eruperũt huic poetæ postquam aurei seculi felicitatem cõmemorauit. Atque hunc, dum eò respiceret, pertæsum vitæ suæ fuisse, mirum videri non debet: quum ipse Hesiodus multis antè ætatibus hæc protulerit,

Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφελον ἐγὼ πρώτοισι μετεῖναι
Ἀνδράσιν, ἀλλ' ἢ πρὸ δὲ θανεῖν, ἢ ἔπειτα γενέσθαι.

Sed & ille ipse Naso, qui in versibus quos modò citaui, antiquitatem ludibrio habet, illam laudari solitam, alibi fatetur, quum dicit;

Laudamus veteres, sed nostris vtimur annis. Et quî (obsecro) prisci seculi laus dissimulari posset, cuius vt rudis simplicitas iis quæ dixi verbis apud Græcos notata, ita vicissim probitas & fides consuetudine Latini sermonis celebrata fuit? Ille demum antiquis est adolescens moribus, inquit Plautus. Homo antiqua virtute ac fide, inquit Terentius. Homines antiqui, qui ex sua natura cæteros fingerent, inquit Cicero. His autẽ loquendi generibus materiã non alios quàm poetas præbuisse verisimile est: sed hi quàm angustis spatiis tempus illud circunscribant, vel ex his Iuuenalis versibus patet;

Antiquum & vetus est alienum Posthume lectum
Concutere, atque sacri genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas,
Viderunt primos argentea secula mœchos. Sed & ipsum Hesiodũ longo interuallo argentei seculi mores ab aurei seculi moribus separantẽ audimus. Dubium verò nemini esse debet quin aureo seculo argenteũ, vt æreo ferreum poetæ subiunxerint, id ipsum exprimere volentes quod Horatius his versibus cecinit,

AEtas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem. Quam sententiam ex hoc Arati loco mutuatus videri potest;

Οἷλον χρύσεοι πατέρες γένος ἐλλιπον ἡμῖν
Χειροτέρην· ὑμεῖς δὲ κακώτερα τέξεσθε.

Huius autem rei (meo iudicio) non obscura ratio est. quum enim posteri vltra nequitiam suorum maiorum, cuius hæredes relinquuntur, sibi nouam in dies comparent, nequiores euadere necesse est. Verùm (si seriò loquendum est) ne primum quidem seculum, vel potius ne primos quidem illos primi seculi homines nequitia caruisse, & ea vel maxima, sacræ literæ nos Caini exemplo docent. Quo minus Romuli multis seculis posterius factum in perpetrandâ itidem fratris sui cæde, mirum videri debuit. Atque (vt huic sermoni finem imponamus) priscorum hominum maiorẽ simplicitatem atque adeo rusticitatem fuisse, quàm probitatem, & aut nullo vitio aut sola auaritia minus quàm nos laborasse, credibile est. At nostrum seculum si aureum ea vocari ratione

nó poteſt ob quam nomen id primo ſeculo impoſitũ fuit, illa certè eadem ratio hanc appellationem ei vẽdicat, propter quam Naſo in his verſibus (nam eorum authorem illum eſſe potius quam Propertium iudico) eam ſuæ ætati tribuit,

Aurea ſunt verè nunc ſecula: plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor. Quibus adiicienda ſunt quæ apud Propertium ſequuntur,

Auro pulſa fides, auro venalia iura,
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor. Adiiciendus & hic verſus, qui diſtichon illud Aurea ſunt, &c. præcedit,

Aurum omnes victa iam pietate colunt.

Verumenimuero non de illis (vti dixi) altè repetitæ antiquitatis admiratoribus loquor, qui, quæcunque poetæ de ea ſomniarunt, vera eſſe in animum induxerunt. De quibus igitur? dè iis qui ſuæ ætatis artifices, (præſertúmque pictores & ſculptores) necnon poetas, præ illis quos ſuperiores ætates tulerant, floccifaciébant. Nam quis vel ex Cicerone non didicit quanto ſtudio olim antiqui operis tabulæ, ſigna, toreumata conquiri, quanto prẽtio comparari ſolita fuerint?

Inſanit veteres ſtatuas Damaſippus emendo, inquit Horatius: at quàm multos præterea eadem inſania & circa ſtatuas & circa res huiuſmodi laboraſſe putamus, perinde ac ſi cum Apelle & Zeuxide ars pingendi, cum Scopa, Myrone, Praxitele, ars ſculpendi ſiue fingendi ſepulta eſſet? Nec verò aliunde quàm hinc ortum apud Latinos habuiſſe crediderim illa loquendi genera, Nihil antiquius mihi fuit, Nihil antiquius habui, Antiquiſſimum mihi fuit, aliáque huiuſmodi. Nam qui hæc ab ea quæ ſenili ætati debetur reuerentia petita eſſe exiſtimant, aut falluntur, aut ego fallor. Quæ tamen origo voci Græcæ πρεσβύτερον meritò fortaſſe tribuatur: ſed vocabulum Antiquius, vt illi ſignificatione reſpondet, ita origine reſpondere, nequaquam dixerim. Et de artificibus quidem hactenus. Quod autem de poetis dixi, vel ſolius Horatii querimonia nobis ſatis ſuperque teſtatum reddet: in qua inter cætera hæc dicit,

Si meliora dies, vt vina, poemata reddit,
Scire velim pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteréſque referri debet, an inter
Viles atque nouos? Similis autem cum alibi, tum lib. ſecundo Anthologiæ Græcorum epigramm. extat querimonia. Veruntamen vt hodie cantilenæ ſiue cantica, quo recentiora, eo ſunt gratiora, ita iam Homeri ſeculo nouitatem illa non vetuſtatem commendaſſe, ex his illius verſibus diſcimus,

Τὼ ἠοῖδὼ μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι
Ἥτις ἀκουάτατος νεωτάτη ἀμφιπέληται.

Cui ſubſcribens Thebanus poeta dixit, Αἰεὶ παλαιὸν μᾶλλον ἆσμα, ἄνδρα δ' ὑμῶν νεώτερον. Vbi animaduertendum eſt negari à Pindaro quod Horatius ex vulgi ſententia affirmat.

SED quorſum hæc omnia? dicat aliquis. Nimirum vt propoſitis duobus hiſce hominum generibus, quorum vnum nimis religioſos, alterum nimis irreligioſos oculos & aures ad antiquitatem affert, iis qui veterum hiſtoriarum lectores futuri ſunt, vt mediam quandam viam teneant author ſim: ſic tamen vt veteres hiſtoricos (ſicut & poetas) dum legunt, illos ab eorum poſteris, tanquam magiſtros à diſcipulis, diſtinguendos eſſe meminerint. Nam ad hiſtorias quidem quod attinet, ſi verè illud dictum fuit, diſcipulum prioris eſſe poſteriorem diem, quin facta plurima quæ in poſterioribus hiſtoriis celebrãtur, priores hiſtorias (id eſt facta quæ in illis cõmemorantur) tãquam exemplar ſibi propoſuerint, nemo (vt opinor) inficiari volet. Nam quis L. Tarquinium (vt vnum aliquod in hiſtoria Græca celebre factum cum celebri in Romana facto comparem) in decutiendis ſummis papauerum capitibus Thraſybulum imitari voluiſſe neget? Imò verò vt hunc ille imitatus eſt, ita hiſtoricos Latinos in deſcribendo eius facto Græcos imitari voluiſſe dicas. Ego verò ex Græcis Herodotum, ex Latinis T. Liuium deligens, vtriuſque locum (nequid fingere videar) proferam. Herodotus igitur (ſi bene interpretor) hæc ſcribit. Præconem ad Thraſybulum Periander miſit qui ex eo ſciſcitaretur quis maximè tutus ipſi rerum ſtatus & ad exercendum in vrbem ſuam imperium accõmodatiſſimus futurus eſſet. Thraſybulus hunc à Periandro miſſum ſecum ex vrbe educens, ſegetem ingreſſus eſt, eámq; perambulans, dum illum repetitis ſubinde ſuper eius è Corintho aduentu interrogationibus compellaret, vt quanque ſpicam ſupra reliquas eminere cerneret, retundebat: & poſtquã retuderat, proiiciebat. donec quotquot in tota ſegete pulcherrima

altiſſimæ que erant, hoc modo labefactauit. Quum autem vniuerſum prædium obiiſſet, præconem nullo dato conſilio remiſit. Reuerſo deinde præcone, quum Periãder Thraſybuli conſilium audire ſummopere cuperet, is nullum ſibi ab eo datum reſpondet: & ſe mirari addit quid illi in mentem venerit, vt ad talem virum eum mitteret qui ita mente captus eſſet vt etiam ſuas ipſius res profligaret. Quæ dicens, ſimul quæ facientem Thraſybulum viderat, narrare cœpit. At Periander quum huius facti mentem percepiſſet, & Thraſybulum ipſi de interficiendis ciuibus cõſilium dare animaduertiſſet, mala omnia ciuibus ſuis inferre cœpit. Hactenus Herodotus. Liuiũ nunc audiamus de Sexto Tarquinio ita loquentem, Itaque poſtquã ſatis virium collectum ad omnes conatus videbatur, tum è ſuis vnum ſciſcitatum Romam ad patrem mittit quídnam ſe facere vellet: quandoquidem vt omnia vnus ipſe Gabiis poſſet, ei dii dediſſent. Huic nuntio (quia credo dubiæ fidei videbatur) nihil voce reſponſum eſt: rex, velut deliberabundus, in hortum ædiũ tranſit, ſequente nuntio filii. ibi inambulans tacitus ſumma papauerum capita dicitur baculo decuſſiſſe. Interrogando expectandóque reſponſum nuntius feſſus, vt re imperfecta redit Gabios: quæ dixerit ipſe, quæque viderit, refert: ſeu ira, ſeu odio, ſeu ſuperbia inſita ingenio, nullam eum vocem emiſiſſe. Sexto, vbi quid vellet parens, quídve præciperet tacitis ambagibus, patuit, primores ciuitatis, criminando alios apud populum, alios ſua ipſos inuidia opportunos, interemit. Hactenus & Liuius. Quis autem hîc ea quæ dixi, id eſt τὰ Ἑλληνικὰ παιδεύσεις & τὰ Ἑλληνικὰ διηγήσεις, non agnoſcit? Iam verò, ſi fluuiorum quos vidimus, fontes quoque videre iuuat, cui non lectio veterum hiſtoriarum (à quibus aliqui in poſteriores ſiue riui ſiue riuuli profluxerint) gratiſſima eſſe debet? Nam vt Homeri poeſin fontem appellat Naſo, (quum canit;

—à quo, ceu fonte perenni,

Vatum Pieriis ora rigãtur aquis.) ita ego Herodoti & Thucydidis ſcripta fontibus cõparare, duabus de cauſis non dubitem. Vna eſt, quòd ex illorum lectione præſtãtiſſimos quoſque & bellica virtute clariſſimos viros prudentiam hauſiſſe, & de variis rebus gerendis vel non gerendis conſilium, tanquam ex oraculo certiſſimo petiiſſe, (felices, quos facerent aliena pericula cautos) atque adeo illorum facta non in ſimilibus tãtùm rebus imitatos eſſe, ſed interdum ad vſus alioqui diſſimiles accommodaſſe, veriſimile eſt. Altera, quòd ex horum vtroque (ac præſertim ex Thucydide) omnes propemodum qui ſequuti ſunt hiſtoricos, cum alia tum varias ſcribendæ hiſtoriæ regulas deriuaſſe, & horum ſcripta tanquam ideas illis ſcribentibus obuerſatas fuiſſe, multa nobis argumento eſſe poſſint. Verùm quum iſta ſint eiuſmodi quæ multo facilius mente comprehendi quàm verbis explicari poſſint, quæ addi huc pertinentia poſſent, cogitanda relinquo. Hoc autem nequaquam ſilentio prætereundum cenſeo, veteres hiſtoricos (ſicut & poetas) ſi non ob aliud, ob eam certè reuerentiam qua fictitiũ numen ſuum ſuáque adulterina ſacra proſequuntur, digniſſimos eſſe quos reuereamur. Hanc autem illorum reuerentiam fateri cogentur quicunque multa loquendi genera, quibus ſacræ literæ nobis Dei prouidentiam, & (vt theologica voce vtar) omnipotentiam teſtãtur, itidem ab illis vſurpata inuenient: quæ contrà eorum poſteri neglexerunt. Duobus exemplis contẽtus ero: quis non, quum hæc verba audit, Deus in cor meum immiſit, Deus in manus meas illum tradidit, Dauidem, vel Eſaiam, vel Ieremiam, aliúmve quempiam è ſacroſanctorum Prophetarum numero, potius quàm Homerum vel Heſiodum, aut alium poetam loquentẽ audire ſibi videtur? At ego & hæc & alia loquendi genera Herodoto veteri hiſtorico cum veteribus illis poetis dico eſſe communia: vt omittam quæ præterea ore Chriſtiano itidem digniſſima ſibi habet ille peculiaria. Quæ quoniam vt omnino impietatis, ita mendacii ſuſpicione aliqua eum ex parte liberare poſſe videntur, non omittenda ſed alii loco ſeruanda iudico: atq; hactenus in gratiã & laudatorum & vituperatorum antiquitatis, ex multis pauca præfatus, ad ipſum diſputationis caput venio.

QVVM in legendis hiſtoriis duo conſideranda ſint, quæ narrentur & à quo narrentur, prius de eo qui hæc memoriæ prodidit, nobis dicendum eſt. Herodoti fabuloſitatem ita omnibus omnium ſermonibus fuiſſe iam olim iactatam vt in prouerbium propemodum abierit, quis eſt qui neſciat? Sed quod hodie in multis experimur, idem plurimis ſuperiorũ ſeculorũ hominibus vſuueniſſe credibile eſt, vt aliena fide illũ mendacii arguerent: quippe qui ne librorũ quidem eius titulum vnquã niſi per tranſennam aſpexiſſent, ſed aliorum à quibus lectos eſſe credebant, iudicio ſtandum ſibi eſſe exiſtimaret. Verùm vt huiuſmodi hominum voces olim exibilari potius quàm refelli ſolitas veriſimile eſt, quippe qui temerariam ſuam credulitatem impudentiámque prodentes, non Herodoti ſed ſuam ipſorum famam læderent: ſic & hodie ſimilem impudentiam ſimiliter exibilã-

dam explodendámque potius quàm argumentis vllis confutandam censeo. Quare hoc missos faciens, illos compellabo qui Heródotum non semel sed sæpius, non eius partem sed opus integrum, non oscitanter, sed summa cum attentione voluerunt. Ac primùm ex illis scire velim vtrum Herodotus prudens sciénsque, an imprudens mentiatur. Illum prudentem ac scientem mentiri si respondebunt, mendacii ipsimet ex eius sexcentis locis conuincentur. Si enim mentiri propositum illi esset, cur quoties aliquid commemorat quod perspectum exploratúmque non habet, hac de re nos admonet? cur tot locis tà solicitè se excusat? Aut quid hæc, Vt audiui, Vt narrãt, Vt aiunt, addere passim attinebat? Aut quid, horum quidem se testem esse oculatum, at illorum testem auritum duntaxat, fateri necesse erat? vt in Euterpe, μέχρι μὲν τῆς Ελεφαντίνης πόλιος αὐτόπτησι ἐλθὼν, τὰ δ' ἀπὸ ταύτης ἀκοῇ λέγω ἱστορέων. Sed & sæpe de rebus sibi dubiis scribens, nescire se quàm veræ sint illæ, sed quæ ab aliis referantur, narrare, & penes eos fidem esse velle dicit. Atque adeo in Polymnia, hoc suum esse in vniuerso opere consilium pronuntiat, vt sibi commemoranda quæ ab aliis acceperit, non item omnino sibi credenda esse censeat. ἐγὼ δὲ, inquit, ὄφειλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαι γαμέω οὐ παντάπασι ὀφείλω. καί μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἐχέτω ἐς πάντα τὸν λόγον. Ac ne his quidem contentus, sæpe etiam suspicionem lectoris præuenit; & hoc vel illud narrari quidem sed verisimile sibi non fieri profitetur: vt quũ in Clione scribit, φασὶ δέ οἱ αὐτῶν οὔτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν, &c. Sic in Terpsichore dicit, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγονται, ἄλλῳ δέ τῳ. At multis locis hanc admonitionem non attexit, in quibus videtur esse necessaria. Nimirum tibi necessaria videtur; at illi contrà superuacaneam (quippe cui sui dicti ratio constaret) visam fuisse persuasum habeo. Atque hanc meã opinionem confirmat (ni fallor) iste Clionis locus, in quo Babylonici soli fertilitatẽ exponẽs, scribit, In quã autem altitudinem milium & sesamum arboresçant, etsi probè norim, tamen id nõ referam: quum certò sciam, iis qui nunquam Babylonicam regionem adierũt, quæ de fructibus dicta sunt, planè incredibilia videri. Meã, inquã, opinionem cõfirmat (vt opinor) hic locus. vt enim de his tacere voluit quòd fidem impetratura non crederet; quidni de illis quoque tacuisset, si fide maiora fore putasset: aut aliquo saltem verbo, vt aliis in locis suspecta sibi esse testatus esset? Quid quòd comperta sibi aliorum mendacia dissimulare non potest, vt cum in Euterpe, tum alibi apertè ostendit? Atqui mendacia exagitare, nequaquã eius qui mendaciis gaudeat, esse videtur. Ac primum quidem hoc sit φιλαληθὲς Herodoti argumẽtum. Secundum esse possit, quòd non, vt alii plerique historici, quæ vel à dicendo vero eum deterrerent, vel ad mentiendum impellerẽt, habuerit. Cui enim illum assentari voluisse, aut quod assentationis præmium sibi proposuisse dicemus? Adde quòd assentari & παῤῥησίαν amare, velut ex diametro inter se pugnent: quam tamen illum amasse, cum ex aliis locis, tum ex hoc in Polymnia deprehẽdimus; Hic ego, quod sentio & verum mihi videtur, nõ dissimulabo: licet eiusmodi esse sciam quod mihi inuidiam apud multos conflare possit. Atenim quorundam encomia suæ historiæ inseruit. Id quidem fateor: sed & rara & nullam assentationis speciem præ se ferẽtia esse dico. nec quicquam assentatorium vel in Polycratis laude in Thalia, vel Bogis aut Cadmi in Polymnia, agnosco. Remoto autem assentationis studio, quid ei lucri fuisset (vt ille apud comicum loquitur) nos fallere? Esto tamen, aliquos historiæ eius locos criminis illius suspectos nobis esse: at quis eam saltem partem quæ nõ res gestas sed varios hominum variorum mores ac ritus describit, (quæ potissimùm calumniis obnoxia est) suspicione huiusmodi non liberet? Tertium argumentum (nisi quis coniecturam vocare malit) ex magna hominis circa suum numen suáque sacra obseruantia peti posse dixerim, quam & paulo antè attigi. Multæ enim sententiæ siue γνῶμαι tum quas aliis locis adhibuit, tum quas narrationibus vel præfixit, vel tanquã corollaria adiunxit, tanta illum pietate præditum fuisse testantur quanta in hominem Christianæ religionis ignarum cadere potest. imò verò ea de diuina potentia prouidentiáque sensisse quæ Christianũ sentire & decet & oportet. Huiusmodi sunt hæc in Thalia, SED profectò prouidentia Dei, pro sua sapiẽtia, quæcunque animalia meticulosa & esculenta sunt, valde fœcunda reddidit, ne assiduo esu absumpta deficerent: at quæcunque improba & pernicioſa, parum fœcunda. Atque hinc fit vt lepus &c. Consideremus & hæc ex Polymnia, VIDEN' vt Deus animalia prægrandia fulmine feriat, eorum fastum nõ tolerans: at pusilla ne vellicet quidem? Viden' vt in editissima quæque ædificia & in celsissimas quasque arbores tela hæc ingruant? Gaudet enim Deus quæcunque eminẽt, deprimere. Vnde etiam contingit vt ingens exercitus ab exiguo profligetur: Deo videlicet illis quorum insolẽtiam exosam habet, terrorem aut fulmen immittente: ita vt superiores eorum successus exitiales habeant. Magnificè enim de se sentire nemini commune secum esse finit Deus. Quod

obsecro

obsecro, de diuina potẽtia diuini⁹ istis dici potuit? Hesiodeã illã γνώμην laudib⁹ oẽs efferũt,

Ῥεῖα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει,
Ῥεῖα δ' ἀμείνονα μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει,
Ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιόν, καὶ ἀγλαὸν ἔκλινε κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει.

Quem imitatus Horatius dixit,

—valet ima summis Mutare, & insignem attenuat Deus, Obscura promens.

Et meritò quidem certè illam veteris poetæ sententiam laudibus extollũt: sed quanto tamen vlterius progreditur hic noster historicus? Iam verò gnomẽ illam quæ Deo vindicem oculum tribuit, quot nobis exemplis cõfirmat? vel potius, quot locis eam tanquã in speculo intuẽdam proponit? Primùm quæ de Pheretima narrat, & verba quibus narrationem suã claudit, audiamus: ac quoniam est valde memorabilis, eam à capite ipso arcessamus, dispersa eius membra in vnum corpus colligentes. Erat hæc Pheretima Batti claudi Cyrenes regis vxor. hic Arcesilai filius erat, quem Cyrenes regnum tenẽtem, dum morbo laboraret, frater Aliarchus strangulauerat: isque vicissim ab illius vxore cui nomen Eryxo, ex insidiis interfectus fuerat. Batto hoc mortuo, Arcesilaus quem is è Phereti ma sustulerat, regni hæres relinquitur: sed quum orta inter hunc & populum seditione, factio populi superior euasisset, Arcesilaus Samum, Pheretima eius mater Salaminem profugit: & ab EVelthonte, imperium eius obtinente, exercitum à quo vnà cum filio Cyrenem reducatur, petit. At EVelthon quiduis potius illi quàm exercitum dabat. Illa, quicquid dabatur acciperis, pulchrum quidem & id esse dicebat, sed pulchrius futurum esse si ipsi quem petebat exercitum daret. Atque hoc responso donum vnumquodque prosequebatur. Tandem verò EVelthon ei fusum aureum, & colum cui circumpositum stamen erat, dono misit. Quum autem iisdem quibus prius verbis inter accipiendum hoc munus vsa esset, tunc EVelthon se talia fœminis non exercitum donare dixit. Arcesilaus autem interea Sami agens exercitum coegit, à quo quum Cyrenem reductus & in antiquum statum restitutus esset, magnam in suos sæuitiam exercuit: ob quam sibi metuens quum ad Alazerem Barcæorũ regem socerum suum se contulisset, à Barcæis quibusdã, quibus se nõnulli Cyrenæi exules adiunxerãt, in foro interfectus fuit: eiúsq; cædem mox Alazeris soceri cædes sequuta est. At Pheretima, tãtisper quidem dũ Arcesilaus filius Barcæ ageret, eius gradũ apud suos cum aliis in rebus, tum in præsidendo senatui, tenebat: sed vbi filiũ Barcæ interemptũ audiuit, fuga se in AEgyptum proripuit: atque ibi Aryandem (quem Cambyses AEgypto præfecerat) supplex rogauit vt vicem suam vlcisceretur, hoc prætextu vtens, quòd filium suũ, quia Medorũ partibus fauebat, interfectũ diceret. Quum Barcen peruenissent quos exoratus Aryandes ex AEgypto miserat, eámque vrbem vi capere frustra conati, fraude cepissent, Pheretima ex Barcæis eos qui perpetrandæ cædis principes fuerant, erucibus per ambitũ murorum suffixit: eorum autẽ vxoribus mammas amputauit, quibus eosdem muros tanquã notis quibusdã interpũxit. Cæteros Barcæos Persis diripiẽdos reliquit, præter eos qui Battiadæ & affines cædis nõ erant: his autẽ vrbis gubernacula tradidit. Hactenus de Pheretimæ facto. nunc animaduertere operæpretiũ fuerit, quod huic narrationi (interiectis tamẽ nõnullis) corollariũ, librum claudẽs, attexat. At Pheretima (inquit) ne ipsa quidẽ mitẽ vitæ exitũ habuit. quum primũ enim è Libya, Barcæos vlta, in AEgyptũ rediit, miserabilẽ mortẽ obiit. viua enim vermibus scatere cœpit, à quibus corrosa fuit. Nẽpe homines tã atrocibus vindictis inuidiã sibi apud deos cõflant. Hactenus de Pheretima. Ad Hermotimũ eunuchum veniamus. scriptã enim de illo historiã religio mihi esset silentio præterire. Hermotimo, inquit, amplior illatæ sibi iniuriæ, quàm vlli vnquã mortali (quod sciã) contigit vltio. Is ab hostibus captus & venalis à Panionio quodam Chio emptus fuerat, qui ex scelestissimo facinore quæstũ faciebat. quoscũque enim nãcisci poterat formosos pueros, castrabat, móxq; Sardis aut Ephesum abductos magna pecunia vẽdebat. Barbaris enim eunuchi in pretio sunt, quòd iis maiorẽ quàm aliis fidẽ in rebus omnibus habendã putent. Ex eorũ autẽ numero quos castrauerat Panionius, erat Hermotimus: cui felici sorte cõtigerat vt cũ aliis donis Sardib⁹ ad Xerxẽ mitteretur: tẽporis autẽ progressu primũ inter eunuchos locũ apud illũ obtineret. Quũ autẽ rex Persicas copias in expeditionẽ aduersus Athenas educẽs, Sardis peruenisset, tũ Hermotimus negotii cuiusdã gratia quũ in Mysiã regionem descendisset, quæ à Chiis incolitur, Atarneus dicta, hîc Panioniũ offendit. Quẽ agnitũ quũ blãdẽ cõpellasset, & primùm quidẽ ei exposuisset quãta bona, eius opera cõsequutus esset, deinde verò magnam se illius meriti gratiam relaturum promisisset, si cum suis liberis illuc cõmigraret, ei vt id faceret persuasit. Postquam verò eum in potestate habuit, quippe qui cum liberis & vxore illuc cõmigrasset, his eum affatus est verbis, O qui præ omnibus mortalibus è

sceleſtiſſimo facinore quæſtũ feciſti, quid de te ego aut meorũ maiorũ quiſpiã, de te inquã vel aliquo tuorum commeruimus, propter quod me ex viro nihil eſſe feceris? Nempe deos tuas illas artes ignoraturos ſperabas: at te rem adeo iniuſtam auſum, iuſto ipſi contrà iudicio in manus meas compulerunt, vt tantas quantis dignus es pœnas mihi dares. Quæ dum Panionio exprobrantur, adductis in conſpectum quatuor filiis, eorum amputare genitalia coactus fuit: quod quum illis feciſſet, ad idem ei viciſſim faciendum adacti ipſi fuerunt. Ita Hermotimo aduerſus Panionium diuinæ vltionis vices adiutrices fuerunt. Quid quæſo hîc legimus quod ore Chriſtiano ſonari non mereatur, ſi tantũ pluralem deorum numerũ in ſingularem vertamus? Sed & in Euterpe quàm pulchrè ab eo dicitur magnorum ſcelerum magnas immitti à diis vltiones? τὸ δαιμόνιον οὐδαμοῦ ἐάσαντα λόγου ὅκως πᾶσι λεχθήσεται ἀπολόμενοι, καὶ παραφανὲς τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσαντα ὡς οὐδὲν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι δίκαι καὶ αἰμφείαι οὐδαμὰ ἐγένοντο θεῶν. Illis autem verbis quibus ſuum de Hermotimi vltione ſermonem finit, cõſona ſunt (ſi ipſum etiam loquẽdi genus ſpectemus) hæc quæ in Thalia habentur, χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Ὀρσίπτα Ῥολυκράτεος ὕβριες μετῆλθον. dixerat enim illic, παυσάσθην μὲν νῦν οὕτω ἐκδικήσαντες ἢ τι πάσης καὶ ὁ Ἑρμότιμος. Sed & δίκην τινὶ interdum dicit, vt in Eratone, οὐ μὲν οὐδὲ Λθυπρέσβης κατεμήσατο ἐν Σπάρτῃ χάριν ζώσῃ τοιοῦδε ἔργα δημαρήτῳ ἐξέπεσε. & in eodem libro, de Cleomene, cuius inſaniam vindictæ diuinæ imputat, ἐμοὶ δὲ δοκέει πᾶσαν ζώσῃσι τοῦτο ὁ Κλεομένης Δημαρήτῳ ἐκπίσασθαι. In Calliope autem δίκην τοῦ φόνου τοῦ Λεωνίδεω ἐκ Μαρδονίου dicit: Huc etiam pertinet vocabulum μισῶ, vt quum ſcribit in Polymnia, ζώσι δὲ ὧν Λακεδαιμονίοισι μισῶν κατιστηκὼς Τισαμενὸν τὸν Ἀγαμέμνονος κήρυκας. & paulo pòſt, ὅτι μὲν γὰρ κατέπεμψε ἐς ἀγγέλους ἢ Ταλθυβίου μῆνις, &c. in quo etiam loco obſeruatione dignißimum eſt quod tradit de ſcelere quod in filiis authorum eius Deus vindicauerit. Frequens eſt illi vſus & vocis, χρῶ, ſiue ἔδει (pro ἔδῃ, quod & ipſum apud eum extat) de eo quod vt à Deo decretũ fuerit, ita fieri oportuerit & neceſſe fuerit: vt non procul à Cliûs initio, χρῶ γὰρ καταδεύλῃ γνώσεσθαι κακῶς. Et circa finem Calliopes, κακῶς γὰρ ἔδεε πυθομένῃ γνώσεσθαι. Et in Terpſichore, οὐ γὰρ ἔδεε ζώσῃ τῇ τόλῳ Ναξίους ὑποκλέσθαι. In eadem, ἔδῃ δὲ ἐκ θεοῦ Ἡσίωνος γόνου Κοεάνθῳ κακὰ αἰκάλασεῖν. Item in Eratone, δεῖν γὰρ Μιλπάδεα πλαυτῆσαι μηδέν. Nec verò mihi dubium eſt quin Liuius imitari Herodoteum iſtud loquendi genus volens, (vt antea dixi à veteribus hiſtoricis poſteros multa mutuatos eſſe) non procùl primi libri initio ita loquutus ſit, Sed debebatur, vt opinor, fatis tantæ origo vrbis, maximíque ſecundum deorum opes imperii principium. Quòd ſi huius χρῶ vel ἔδει explicationem quærimus, eam nobis eiuſdem Herodoti Calliope ſuppeditabit, Hoſpes, inquit, quod à Deo contingere oportet, homo nulla ratione auertere à ſe poteſt. quòniam ne veriſimilia quidem dicentibus quiſquam auſcultare vult. Sed narrationem à qua dictum illud pendet, audiamus. Dum autem, inquit, hac in re occupati ſunt barbari, Attaginus Phrynonis filius vir Thebanus conuiuio magnificentiſſimè inſtructo Mardonium ipſum, & quinquaginta eorum qui cum illo erant honoratiſſimos, excepit. Secundum cœnam Perſa quidam Therſandrum Orchomenium cuias eſſet interrogauit: quẽ vbi Orchomenium eſſe accepit, Quoniam, inquit, te mihi menſæ & libaminum conſortem eſſe contigit, tibi ſententiæ meæ mnemoſyna relinquere libet, vt & ipſe eorum quæ impendent præſcius, tuis rebus conſulere poſſis. Vides Perſas qui hîc epulantur, & exercitum quem ad flumen caſtra habentem reliquimus? Ex hoc vniuerſo numero non multo pòſt perpaucos videbis ſuperſtites. Atque his verbis multas lacrymas ille miſcebat. Quæ quum admiratus Therſander dixiſſet, Nónne Mardonio hæc ſignificanda ſunt, & Perſis qui ſecundum ab eo locum obtinent? tum ille ſubiecit, Hoſpes, quod à Deo contingere oportet, homo à ſe arte nulla depellere poteſt. ſiquidem ne veriſimilia quidem dicentibus fidem quiſquam adhibere vult. Atque adeo ex Perſis multi quanuis hoc ſciamus, ſequimur neceſſitate conſtricti. Ex his, (ſicut & ex aliis quæ antè attuli) quæ fuerit noſtri hiſtorici pietas, patere ſatis arbitror. quanuis enim hæc poſtrema verba non in ſua ſed in Perſæ cuiuſdam perſona proferat, (cui eũ illa nequaquam affingere dixerim) illi tamen aliqua ex parte adſcribi poſſunt: quòd ſic ea commemoret vt illis ſe aſſentiri planũ faciat. Reliquũ eſt vt ſcrupulum, quem animis aliquorum iniicere potuit vocabulum τύχη, eximam. Nam quomodo (dicent nonnulli) huic quã prædicas pietati conſentanea ſit illa τύχης appellatio, quæ quum apud veteriſſimos ſcriptores rarò, apud Homerum autem nunquã reperiatur, hîc contrà illi euentus rerum imputat? Qui fortunam conſtituit, nónne is prouidentiam tollit? Hoc ego ſanè fateor: ſed τύχη illis in locis vulgarem fortunæ ſignificationem habere nego. Alioqui enim quomodo adderet θείη cum τύχη? vt in Melpomene, παῖς δὲ οἱ ἵππους παῖς ὑπὸ τῆς ἅρματος τεμομβρίας ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ ἀφανισθῆναι θείῃ τύχῃ. Et in Terpſichore, τὸν λεόντα φασὶ θεοφάνεα θείῃ τύχῃ πεσεῖν τὸ παράδοξον. Hîc enim θείη τύχη nihil aliud ſonat quàm θείη μοίρᾳ, & quod vernaculo ſermone

dicimus, *Ainſi que Dieu voulut*. Quod illa etiam verba Calliopes indicant, εἴτε καλόσος εἴτε κακὸν θέλων πυθέσθαι, εἴτε ἢ κατὰ συντυχίην, ἢ καὶ πειθοῦς. Illæ porrò Gallicæ voces aliud loquendi genus in memoriam mihi reuocant, quod quum ineptum alioqui iudicetur, magnam tamen cum iſto Herodoteo habet affinitatem, atque adeo tantam vt eius videri poſſit ἀπόγονον. Ita enim loquitur ſæpe apud nos vulgus, *C'eſt fortune: Dieu le veult*. Quàm multas autem alias habeat hic ſcriptor dicendi formulas ſibi magna ex parte inter Græcos ſcriptores peculiares, at quæ ſermoni noſtro cum eo ſint communes, alius erit aliquando dicendi locus. Ad πάλιν πάλιν reuertor, & hoc addo, interdum etiam θεῖον ποιῆσαι votare Herodotum τὸ δίκην τύχης συμβαλεῖν. vt quum in Eratone dicit, δρέων δέ με καταμυδιόωντα ὁ Δείσων, ἔφασκε ὡς θεῖον εἴη τὸ ποιῆσαι. Et in Polymnia, θεῖον ὧν μοι δοκέει τὸν ἐξελόντα τὸ ποιῆσαι οὐ τῆς μοίρης. Dixerat autem paulo antè, πάντα μοι ἐν τοῖσι θείοισι φαίνεται γενέσθαι. Sed & in Calliope legimus, θῆλαι δὲ πολλοῖσι πεπρηγόσι ὅδε τοῖσι ἀπὸ ποιήσαντος. In quo etiam loco nobis obſeruandum eſt quod & alibi dicit, nimirum diuinitus ſigna malorum futurorum hominibus ſolere dari. vt in Eratone, φιλέει δὲ τὸν θεὸν προσημαίνειν οὔτι σφι μέλλει μεγάλα κακὰ ἢ πόλει ἢ ἔθνεϊ ἔσεσθαι. Rurſus in eodem libro, ἢ πάντα μᾶλλον τὰ ἔργα δύναται ἀπὸ μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν ἔφηνεν ὁ θεός. Verùm enimuero quas hactenus recenſui Herodoti pias ſententias dum mecum reputo (vt tandem huic ſermoni finem imponam) hic animum meum percellit metus, ne cum profana illa muliere regina Saba profanus Herodotus, & cum Herodoto cæteri profani ſcriptores quibuſcunque adeo ſacra dicta eruperunt, nos in illo extremo iudicii die reos peragant, qui quum Chriſto, vnico veræ religionis duci, nomen dederimus, & cognomen ab eo acceperimus, profanius plerunque & ſentimus & loquimur & ſcribimus. Sed quoniam non hoc in præſentia quæritur, quàm pius, ſed quàm verax fuerit Herodotus, quod initio huius ſermonis dixi, iterum dico, tertium φιλαληθείας Herodoti argumentum ex hac eius pietate (meo iudicio) poſſe duci. Quis enim rationi cõſentaneum eſſe dicat, vt qui tam pius, idem tam improbus etiam fuerit, vt ſciens prudénſque, nulla ſpe aut lucri aut alius commodi propoſita, lectoribus imponere planéque eos ludificari voluerit? Niſi fortè eum aliquis, quantum eſſet inter hiſtorici & poetæ officium diſcriminis, & veritatis lucem eſſe hiſtoriã, neſciuiſſe arbitratur: vnde incomperta pro compertis, ficta pro factis, falſa pro veris commemorare, adeo religioni non habuerit, vt ſuum etiam nomen (ne poſteritas illorum mendaciorum authorem ignoraret) operi ſuo præfixerit. Imò, verò vel hinc, id eſt è præfixo operi nomine, quartum φιλαγθείας eius argumentum peti poſſe crediderim: quod tamen non tanquam neceſſarium, ſed potius tanquam ex abundanti cæteris additum exiſtimari volo. Cæterùm cogitanti aliquando mihi quid fidem Herodoti & cæterorum priſci ſeculi ſcriptorum tantopere ſuſpectam multis reddat, ratio illa occurrit, quòd vt bonam eorum partem qui res à ſe longinquis in regionibus viſas aut auditas narrant, mentiri ſuſpicamur, quaſi locorum longinquitas ad hoc audaciores reddat: ita etiam non paucis dubia ſit illorum hiſtoricorum fides, quaſi temporum longinquitate (quæ rerum memoriam propè obliterarit) freti, fabulas pro hiſtoriis obtrudere nobis non dubitent. Atqui eos quorum animis inſidet hæc ſuſpicio, quantum inter hæc duo ſit diſcrimen, animaduertere decebat. locorum enim longinquitas eadem ſemper manet, at temporum non item. atque adeo multæ res geſtæ quàm longè à noſtris temporibus abſunt, tam propè ab eorum tẽporibus qui eas memoriæ prodiderunt, abfuere. Et hactenus quidem iis qui Herodotum conſultò mentiri perſuaſum habent, reſponſum ſit.

At qui Herodoto propoſitum quidem non fuiſſe mentiri, ſed mentitum tamen eſſe arbitrantur, dum incomperta pro compertis (vt modò dixi) commemorat, & ſuam interdum fidem de iis quæ audierit, non ſecus ac de iis quæ viderit, obſtringit, reſpondeant velim ad hoc, Herodotum illa comperta non habuiſſe, id verò vnde ipſi compertum habeant. Si enim ſe hinc coniecturam facere dixerint quòd aliis quibuſdam repugnantia tradat, eequa tandem ipſi certiore antiquitatis cognitione freti, Herodotum mẽdacem, cæteros veraces eſſe pronuntiare audebunt? & quam tandem ad normam eas quæ de rebus priſcis extant ſcriptiones dirigendas cenſebunt? Quòd ſi fortè Herodotum fabuloſitatis reum agi poſſe exiſtimẽt hoc vno nomine quòd eorum fidem ſuperẽt quæ narrat: at non protinus quæ fidem apud illos excedunt, apud omnes fidem exceſſura putanda ſunt. Demus tamen ea eſſe ciuſmodi quæ fidem apud nullum mortalium impetrent, an quia eam non impetrant, eam non mereri dicemus? Quæ noua eſt iſta dialectica, per quam nobis ita colligere liceat, vt quod veriſimile non eſt, ne verum quidem eſſe poſſit? Quæ porro eſt iſta in hiſtoricos tyrannis, vt ſi res ab illis ſcriptas credere nolimus, eos noſtræ incredulitatis (liceat hoc vti verbo) præſtare culpam velimus? Quæ tamen ego dum ſcribo, non ſum neſcius Ioſephum in hac altera opinio-

ne fuisse, nimirum vt diceret Herodotum in mendacio quidem sibi non placuisse, sed suam illi credulitatem, mentiendi occasionem dedisse. Sed ego quam modò ab aliis exegi normam, ad quam priscæ historiæ dirigantur, ab eo quoque exigere non dubitarim.

NE TAMEN dum alios nimis incredulos esse queror, nimiùm ipse credulus habear, quibus nitens aut argumẽtis aut exemplis, non temerè derogandam esse antiquis historiis fidem contẽdam, exponere decreui. Quæcunque leguntur apud historicos miracula, ea vel ipsius naturæ rerum, vel humanarum actionũm esse, nemo (vt opinor) negauerit. Nam siquid hæc vel illa regio aut prorsus inauditum, aut inauditæ certè magnitudinis vel contrà paruitatis producit, id naturæ: siquid ab hominibus mirabile proficiscitur, id humanæ actionis miraculũ voco. Primùm igitur (vt terræ fruges omittam) quot animalium genera summa admiratione digna describunt historici, quæ aut non habemus omnino aut certè forma & magnitudine plurimùm ab illis differentia? Ne longè abeamus, ad homines, omnium animalium præstãtissimum nobilissimúmque genus, veniẽdũ est. Quales nobis passim gigantes, quales vicissim Pygmæi describuntur? Quid? an quòd neutros viderimus, neutros esse aut fuisse dicemus? Atqui ad gigantes quidem quod attinet, qui fabulosos esse illos dixerit, (vt omittã multa eorum extare passim ossa) non profanos tantùm sed & sacros libros fabulositatis insimulauerit. Pygmæos autẽ si esse aut fuisse negabimus, non solùm magnæ externorum scriptorum turbæ, sed & nostris ipsorum oculis fidem derogabimus. quid enim aliud sunt qui passim spectantur nani quàm Pygmæi, aut certè ex Pygmæis oriundi? Cur autem si naturam (id est naturæ opificem) omnipotentem esse credimus, homines à nobis & forma & magnitudine variè differentes creare olim potuisse & hodie quoque posse non credemus? Iã verò & hoc circa hominem (antequam ab eo digrediatur oratio) diuersum naturæ opus consideremus. Ea nunc fœtum vtero mulieris per nouem duntaxat menses includit: an igitur Herodoto, ex cuius historia quadam, fœtus vtero muliebri plerunque decem mensium spatio includi solitos colligimus, fidem derogabimus? Atqui vt taceã, ne verisimile quidem esse, longam eum historiam ad inferendum illi tale mendacium confinxisse, quicũque vel Herodoto vel alii cuilibet hoc narranti fidem derogat, & fieri posse negat, nónne is eadem opera fidem diuinæ potentiæ derogare putandus est? Verùm vt ad diuinam vsque potentiam non progrediamur, qui hîc mendacii Herodotũ accusant, quàm multos in crimen trahant, ostendemus: si prius illam historiam paucis perstrinxerimus. hæc igitur sunt eius verba, de tertia vxore Aristonis regis Lacedæmoniorum loquẽtis, Nondum autem elapso decem mensium spatio mulier ista hunc Demaratum Aristoni parit. At is in solio suo cum ephoris sedens, nuntium de nato sibi filio simulatque accepit, temporis quo vxorem duxerat, memor, subducto in digitos mensium numero, hunc, filium suum non esse, iureiurando affirmauit. Quod quum audiss. &c. Aliquanto pòst narrat istum huius mulieris ad filium suum sermonem, Quod autẽ præcipuè obiiciunt tibi inimici, ipsum Aristonem, quum ei te natum esse nuntiatum est, multis audiẽtibus esse te suum negauisse, quippe quòd exacti nondum decem menses forent, nimirũ vt talium rerum imperito, hæc verba exciderunt. Mulieres siquidẽ nono etiam atque adeo septimo mense pariunt: nec omnes decem mensium spatium implent. Ego verò te, fili, septimo mense peperi. Hactenus Herodotus: ex cuius narratione elici quòd dixi, apertius est quàm vt vllam dubitationem relinquat. Superest igitur vt illos proferam quos in crimẽ trahi necesse sit ab iis qui Herodotum mendacii hîc insimulabunt. A Plauto sumam initium, in cuius Sticho leguntur hi lepidissimi versus,

Famem fuisse suspicor matrem mihi:
Nam postquam natus sum, satur nũquam fui.
Sed quam ego matri meæ refero inuitissumus,
Ea mihi nunquam retulit mater gratiam.
Nam me illa in aluo menses gestauit decem,
At ego illam in aluo gesto plus annos decem.
Atque illa puerum me gestauit paruulum,
Quo minus laboris illam cepisse existumo:
At ego non pauxillulam in vtero gesto famem,
Vetũm hercle multo maxumam & grauissumam.
Vteri dolores mihi oboriuntur quotidie.
Sed matrem parere nequeo, nescio quomodo.
Audiui sæpe hoc volgò à multis dicier,
Solere elephantum grauidam perpetuos decem

Esse annos: eius ex semine hæc certò est fames.
Nam iam complures annos vtero hæret meo.

Idem poeta in Cistellaria,

—tum illa quam compressérat,
Decumo pòst mense exacto hîc peperit filiam.

Extant & Cæcilii super hac re versus, in Plotio,

Insolétne mulier decimo mense parere?
Pol nono etiam, septimo atque octauo.

Quæ scripsisse fertur, hæc Menandri verba in eiusdem nominis fabula sequutus, γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος. Audiamus & Pomponium in Hirnea,

Pappi decimus mensis est quum factum est: ita fit, ita semper solet:
Decimo mense demum turgens verminatur, parturit.

Ac ne ex vno poetarum genere testimonia proferamus, quis non illius Virgiliani versus recordatur?

Matri longa decem tulerint fastidia menses.

quis non illorum Propertii?

Non non humani sunt partus talia dona:
Ista decem menses non peperere bona.

Sed quoniam dubiæ sunt itidem fidei poetæ, (qui tamẽ in iis quæ ad rerum naturam pertinent, veraces esse studuerunt) ne videar τὸ ζητούμενον σιωπᾷ παίζειν, ad Hippocratem, Aristotelem, Plutarchum, lectorem remittam, qui non solùm decimo mense sed vndecimo etiam, partus edi scripserunt. Sed horum partuum exempla etiam ex Plinio, viro in huiusmodi rerum indagatione diligentissimo, proferre libet. Vestilia C. Herdicii (inquit) ac postea Pomponii atque Orfiti clarissimorum ciuium coniunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium septimo mense genuit, Suillium Ruffum vndecimo, Corbulonem septimo, vtrunque Consulem: postea Cæsoniam Caii principis coniugem, octauo. Hactenus Plinius. His autem exemplis quin & alia ex hoc nostro seculo petita possint addi non dubito. Ad me certè quod attinet, honestissimam matronam Parisiis audiui, in frequenti cœtu, puerum quem ostendebat, vndecim mẽses à se in vtero gestatum affirmãtem, ex certissimis enim signis (quæ mulieribus sæpius enixis cognita sunt) cõceptus tẽpus compertum se habuisse. Quæ quum ita sint, crudelem quorundam iurisconsultorũ incredulitatem (hoc vti verbo cogor) mirari subit, qui pueros post certum & à se præscriptum diem ex vtero materno prodeũtes legitima hæreditate fraudauerint. Scribit enim Vlpianus, Post decem menses mortus natus non admittetur ad legitimam hæreditatem. De eo autem qui centesimo octogesimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit, & diuus Pius pontificibus rescripsit, iusto tempore videri natum. nec videri in seruitutem cõceptũ, quũ mater ipsius ante centesimũ octogesimũ secundũ diem esset manumissa. Hæc Vlpianus. Iam verò & Iustinianus mulierẽ quandam, quæ vndecimo post mariti mortẽ mẽse pepererat, stupri dãnat, quòd fœtũ tanto tẽpore vtero includi, incredibile esse credat: & quam ipse forsan ei⁹ liberis sua incredulitate iniuriã facit, partui matris imputat. εἰκότως, inquit, οἱ παῖδες οἱ τῇ διαμαστῷ τῆς μητρὸς πικτῇ φρικωδεστάτῃ τῶν γονίμων ἀφορμαίαν τῇ παιδὸς ἐξιοῦσαν λαβεῖν ἀφορεσί. Imò verò tu fortasse Iustiniane eos τόκετον εἶζες, vel ὠδεῖζες potius τῇ οὐ δικαίᾳ, propter quã indicta causa illorum matrem damnas. Lõgè certè tuo iudicio dissimile L. Papyrii Prætoris iudicium fuit, qui secũdo hærede lege agente, bonorum possessionem cõtra eum dedit, quum mater partum se x i i i mensibus diceret tulisse: quoniam nullum certum tempus pariendi statutum videretur. Enimuero postulare videtur hic locus vt miram quam tempus attulit circa rem hanc mutationem consideremus. Hunc enim Lacedæmoniorum regem Aristonem videmus, ob non elapsos decem menses, partum vxoris nolle agnoscere: quum hodie contrà elapsi illi iustam maritis occasionem non agnoscendi vxorum partum, atque adeo suspectam habendi illarum pudicitiam, præbere videantur. Atque, vt generalẽ huic sermoni clausulã imponamus, quicũque quid sit ratiocinari, nouerit, ex hac Herodoti narratione colligi fatebitur, quod hodie est ordinarium vterum gestandi spatium, olim fuisse extraordinariũ: cõtrà, quod extraordinariũ nũc sit, id olim fuisse ordinarium. Quantumuis enim Herodoti accusatores in sua pertinacia sibi hîc placeant, Herodotum certè hîc absoluere quàm cum eo tot grauissimos scriptores damnare malent. Ego verò huic ratiocinationi aliam quam hinc elicio, adiungam. ita enim colligo, quemadmodum si nusquam alibi mentio facta reperiretur partus decimo mense editi, historia hæc, quum vera sit, falsa iudicaretur: ita multas alias esse quæ, quòd exemplo careant, falsæ iudicentur, quum tamen veríssimæ sint, & exemplo fortasse nõ

itidem apud reliquos omnes mortales vt apud nos careant.

Hoc autem cum aliâs, tum vel maximè vbi quarundam regionũ fertilitatem describit, animo infixum habere debemus. Nam quum ea legimus quæ de Babylonici soli fertilitate scribit, si quidem ad nostros respiciamus agros, & coniecturam ex illis facere velimus, statim mendacii Herodotum accusabimus. At si hanc regulam teneamus, nõ esse nobis ex iis quæ viderimus & audierimus ferendum de iis quæ nec visa nobis nec audita sint, iudicium, & mentem ad omnipotentem Dei manum potius quàm oculos ad arua nostra conuerterimus, nulla tanta describetur nobis fertilitas, vt eam incredibilem iudicemus, sed vt antea potuisse, ita nunc quoque posse alicubi esse credemus. Atenim (dicet aliquis) veteres historiæ locis quibusdam summam fertilitatem tribuũt quos hodie penuriæ tantùm fertiles esse videmus. Hoc ego vt concedam, non tamen mentiri earum historiarum authores in ea fertilitate narranda, protinus concedam. Nisi forte & ipsa sacra biblia suspecta mendacii nobis esse debent, quòd ab illis celebratæ quorundam locorum fertilitatis nullum hodie vestigiũ in illis appareat. Quod absit vt nobis in mentem veniat: sed potius illud Dauidis animo nostro semper obuersetur,

Te mãgnam pandente manum, saturantur abundè
Omnia, te rursus vultum condente fatiscunt.

Quid? si Babylonis magnitudinem è nostrarum vrbium magnitudine metiamur, an credibile fuerit, expugnata iam vna vrbis parte, rumorem expugnationis ad alteram longo post tempore peruenisse? Aut, si expeditionem Xerxis è nostrorum regum aut etiam ipsius Turcarum imperatoris expeditionibus æstimemus, nónne quot flumina à Xerxis militibus epota legimus, tot impudentissima mendacia nos audire credemus? Sed nimirum qui Xerxis & cæterorum Persiæ regum potentiam ex ea qua prædicti sunt nostri reges, & illius regionis ac temporis μικροδροσίαν ex ea quæ hodie cernitur, æstimare volet, hunc eadem opera & aquilæ vel struthiocameli magnitudinem ex regaliolo, & Oceani magnitudinẽ ex paruo Rubicone æstimare oportebit. Verùm vt ei qui Nilum vel Danubiũ viderit, multo credibilior Oceani vastitas fuerit quàm ei qui paruum Rubiconem duntaxat spectauerit: ita qui in regum nostrorum factis non insistet, sed paulo altius res bellicas repetens, ad Tamberlanem aut eiusmodi quempiam ascendet, non tã incredibilia eius ad aures accident quæ de Xerxis exercitu narrantur. Tamberlanes ex bubulco miles factus, eò tandem potentiæ euectus est vt quadringẽtis equitum, sexcentis peditum millibus Paiazetem Turcarum regem adortus superauerit: & cæsis eius militum ducentis millibus, ipsum aureis catenis vinctum & caueæ inclusum in omnibus quas postea suscepit expeditionibus, secum duxerit. Hic ille est Tamberlanes qui quemcunque locum oppugnatum venerat, prima die tentorio candido, secunda rubro, tertia nigro vtebatur: candore pacem pollicente, rubore, omnium puberum cædem, nigredine, loci illius excidium omniúmque incolarum internecionem minitante. Sed hæc narratio huius loci non est. hoc vnum consideremus, vt longo interuallo Tamberlanis copiæ à Xerxianis absunt, ita quãtum vicissim nostræ ætatis reges à Tamberlanis exercitu (qui centum duntaxat & sexaginta octo annis illos præcessit) superentur. Quũ autẽ de regibus nostri temporis loquor, Turcarum regem siue imperatorem excipio, qui (ne longius abeamus) tantam vnus manum militum quantam omnes fere omnibus collatis viribus Christiani principes, cogere potest: vt non immeritò magni domini appellationem obtinuerit. Tantam verò esse eius potentiam & mirabitur & vix credibile fortasse arbitrabitur qui Turcici imperii statum cognitum non habuerit, & ex nostrorum principum imperiis æstimare voluerit: at qui illum cognouerit, mirari desinet. Eiusmodi enim is status est vt duos duorum Persiæ regum titulos (de potentia non loquor) vnus Turcarum rex sibi vendicare, & dominum, vt Cambyses: institorẽ, vt Darius, appellare se meritò possit. & quod in nos quidã iocatus est, quum regem Gallorum, regem asinorum esse diceret, (quòd onera nulla sibi ab illo imposita detrectarent) de vniuersis qui sub ditione eius viuunt, non ioco sed seriò dici queat. Verè enim illi, tanquam ὄνοι μηδὲν ἄχθεσι περόμενοι (vt Tyrtæus de Messeniis cecinit) nõ bona tantùm omnia precaria possident, sed ipsam etiam animam precariam trahũt. Atque vt in regum nostrorum aulis inter multos de nobilitatis, sic apud illos inter omnes de seruitutis gradibus certatur. Nec tamen hoc tantùm nomine, sed & aliis multis, regno Persico maior est cum Turcico quàm cum aliis affinitas. Atque vt taceam huius splendorem multis in rebus Persico si non parem, certè æmulum, vt magnam eunuchorum Turcæ, magnam pallacarũ, magnam satraparum turbam omittam: multos etiam ritus, multas consuetudines velut hæreditarias mansisse illius regno cõstat. Quinetiam quòd Turcæ portam pro Turcæ

aula nominari audimus, id à Perſarum regibus manaſſe, Herodotus, Thucydides, Xenophon, Plutarchus, Athenæus, nos docent. Sed & hoc ipſum quòd Turcam pro rege Turcarum vulgò dicimus, (quum tamen nec Gallum pro Gallorum rege, nec Hiſpanum pro Hiſpanorum rege, nec Anglum pro Anglorum rege, nec Polonum pro Poloniæ rege dicere ſoleamus) ab iiſdem regibus originem habere, ex illis ſcriptoribus diſcere poſſumus. Nec verò dubium eſt quin idem Turca morem illum rarò in publicũ ac nonniſi cum magno & ſpeciem exercitus præbente ſatellitio prodeũdi, (vt ita ſuis formidabiliorẽ ſe venerabiliorémque reddat) à Perſarũ itidẽ regibus mutuatus fuerit. Noſtri autem reges (vt hoc obiter dicam) quid à Perſarum regibus peculiariter mutuati ſint neſcio, reginæ certè noſtræ à Perſarum reginis zonas ſuas ſumpſiſſe videri poſſunt. Perſarum enim reges Antyllæ vrbis reditus ſuis vxoribus in zonas donare ſolitos, memoriæ proditũ eſt. Cæterùm vt vnde digreſſa eſt eò reuertatur oratio, quàm abſurda ſit potentiæ alicuius noſtrorum regum cum Xerxis potentia comparatio, vel vnum eius quo Themiſtoclem donauit, munus abundè nos docebit. Ex multis enim hiſtoricis didicimus Xerxem Themiſtocli Lampſacum in vinum, Magneſiam in panem, Myuntem in opſonium donauiſſe. At ſicui noſtrorum regum quiſpiam non tres pagos ſed vnicum donauerit, magna hæc liberalitas & rege digna cenſetur.

Sed iam ad alterani partem veniamus, & miracula quæ circa humanas actiones ſiue humana facta verſantur, examinemus. (quam ad partẽ ſiquis ea referre malit quæ modò de regibus dicta ſunt, nõ magnopere repugnabo.) Quæ ſunt illa igitur apud Herodotum quæ tantopere à fide abhorrere iudicanda ſint, vt illorum ergò præ quouis alio mẽdax iudicari debeat? An quæ de variis variarum gẽtium ritibus moribúſque ſcribit? Hãc nimirum partem reprehenſionibus patere, hanc potiſſimùm calumniis obnoxiam, hãc ſannis multorum expoſitam eſſe video. Quare? quòd nõ tam aqua igni quàm ritus moréſque illi noſtris repugnent, atque adeo illorum rituum nonnulli huiuſmodi etiam ſint vt nihil magis fatuum illis, nihil magis ridiculum fieri ac ne fingi quidẽ poſſe videatur. Atqui nónne ipſimet in eo ridiculi comperiuntur, quòd eum quem in vicinis populis non inueniunt morum conſenſum, in iis quærendum putent quos maria tot montéſque à nobis ſeparant, & quibus longè diuerſum cælum longè diuerſas animorum inclinationes tribuit? atque adeo quæ in vicinorum moribus excuſant, ob eadem hyperboreos neſcio quos accuſandos cenſeant? Age enim, cur quod Herodotus de Perſis commemorat, eos nimirum nonniſi inter pocula de rebus grauioribus agitare conſilia, incredibile cuiquam videbitur, quum apud quoſdam ex vicinis populis hunc morem magna cura, velut inuiolabilem, ſeruari videamus, vt qui ſunt de re quapiã magni momenti conſulturi, aut cum aliquo contracturi, ex caupona βουλευτήριον faciant, atque ibi non prius vllum de ſuo negotio verbum facere incipiant, quàm pes & caput officium facere deſinant? Apud hos καπηλείου βουλευτὰς ſi mulierem quampiam de marito interroges, illum edormiſcere crapulam, nihil mutato vultu, nec dato vllo pudoris ſigno, reſpõdebit. Nos hæc in illis populis quibuſcum nobis quotidie commercium eſt, & qui nobiſcum religione coniuncti ſunt, non miramur: quæ de ebrietate illorum narrãtur quibus nullus vnquam Chriſtianæ religionis affulſit radius, non mirabilia ſolùm ſed planè incredibilia iudicabimus? Sed quid ego exemplũ ex alia natione peto? Quæ non dicam natio, ſed vrbs, ſed domus, non habet aliquos ſacris Bacchicis initiatos? nónne ex duobus communi tecto vtẽtibus ſæpe cõtingit vt alter edere & bibere vt viuat, alter contrà, non alia de cauſa quàm vt edat bibátq;, viuere velle videatur? Verùm eos qui cibo & potu abũtũtur, miſſos faciam°: diſcrimẽ inter eos qui moderatè illis vtũtur, cõſideremus. Nónne quod huic palato ſapit, illi inſipidum eſt? quæ hoc palatum appetit, ea illud faſtidit? nónne cibos nonnullos à quibus ipſi abhorremus, aliis quibuſdam in deliciis eſſe videmus? nónne multos felibus, nõnullos & muribus veſci videmus? Interim tamẽ ſi gentis alicuius victus nobis à quopiã hiſtorico deſcribatur à noſtro diſcrepans, is ſtatim nugator, ſtatim mendax, ſtatim fabuloſus audiet. Verũtamẽ ſũſque déque ferri profanorum ſcriptorum ſugillatio poſſit: quid quòd ne libris quidem ſacris incredulitas quorundam parcit? Ioannem Baptiſtam locuſtas ediſſe non veriſimile eſt: (aiebant nonnulli) qualis enim fuiſſet iſte cibus? At hoc Euangeliſta ſcribit. Non Euangeliſtæ (reſpondebant) ſed librario fidem derogamus, eúmque ἀκρίδας pro ἀγρίδας vel alia quapiam voce ſcripſiſſe dicimus. Quid tandem? non prius de illa deduci ſententia potuerunt quàm varii ex variis authoribus externis prolati ſunt de locuſtarum eſu mentionem facientes loci. Labãtem ſcilicet ſacrorum librorum hac in parte fidem, teſtimonio profanorum fulciri oportebat. Atqui nobis ex ea quã experimur paſſim circa ciborum delectum diſcrepãtia,

quod de locuſtarum eſu traditur, vel à quolibet profano ſcriptore (nedum ab Euangeliſta) ſcriptum, credibile videri poterat. Vtrum enim mirabilius? locuſtarum aut huiuſmodi animalium eſu delectari, an ab eſu panis abhorrere? Nónne hoc quàm illud maiori admiratione dignum quilibet fatebitur? At ego, qui locuſtis veſceretur, neminem: quia à panis eſu prorſus abhorreret, his oculis ſæpe vidi. Rurſum verò quàm mirabile nobis eſt videre quempiam qui panis eſu non delectetur, tam mirabile AEthiopibus macrobiis erat (Herodoto teſte) Perſas pane veſci audire. Vt autem à pane ad vinum veniamus, ſi nunquam abſtemios vllos vidiſſemus, nónne eos qui à vini potu abhorrentes aliquos ſe vidiſſe dicerent, fabulari crederemus? Et tamen illa ipſa regio quæ homines alioqui vino deditiſſimos gignit, quoſdã etiã hoſtes vini acerrimos habet. De hominibus φιλοινοτάτοις quum loquor, primũ locum Flandris, ſecundum Germanis tribuo. nã qui Germanis potandi principatum deferunt, Flandris (meo quidem iudicio) magnam iniuriam faciunt. qua de re ego non ex iis quæ audiui, ſed ex iis quæ vidi, ſententiam pronuntio. Nam multa quidem Germanicis potoribus cum Flandricis fateor eſſe communia, atque illud in primis vt quot calices ſuper menſam, tot matulas ſub menſa habeant, aut omnia illis vicem matularum præſtet: (de iis tãtùm loquor qui apud vtroſque principem inter Bacchi ſatellites locum obtinẽt) ſed illos ab his ſuperari hac in re dico, quòd horum bona pars nõ priꝰ legitimum Bacchum adoriatur, quàm à ſpurio Baccho, id eſt zytho ſiue ceruiſia, domitam aut certè ſemidomitam ſe ſenſerit. Quod quum ſe more inſtitutóque maiorum facere dicant, eius tamen facti rationem aſſequi coniectura non potui. niſi fortè vt clauum clauo, ceruiſiam vino ſe repulſuros, aut vt vulgari prouerbio fertur, inter duos litigãtes tertium gaudere, ita ſe, interea dum in ſtomacho vinum cum ceruiſia pugnabit, pace fruituros, & à neutro illorum oppugnatum iri ſperant. Et hactenus in illorum laudes digreſſus, ad ſermonem de abſtemiis redeo. Si ſuperiorum tẽporum hiſtorias excutiamus, non ſolùm natura abſtemios abſtemiáſque, ſed & lege, in illis inueniemus. Multis enim in locis vini potũ mulieribꝰ ignominioſum fuiſſe ſcimus: Romæ autem non ſolùm mulieri ingenuæ, ſed & ſeruo vini vſus interdictus erat. atque adeo (ſi quibuſdam credimus) ne ingenuo quidem, antequam tricesimum annum attigiſſet, eius vſus concedebatur. Romanas quidem certè mulieres à iudice non minus, ſi vinum bibiſſent, quàm ſi adulterium admiſiſſent, multari ſolitas; M. Cato refert. Nunc autem apud nos nulli mulieri, cuiuſcunque conditionis ſit, probro eſt vini vſus: & tamẽ morẽ illũ oſculãdi obuios ſibi propinquos nobiles fœminæ apud nos retinuerunt, (& auxerunt etiam) ob quem Romanis mulieribus vinum interdicebatur, ne videlicet cum oſculo vinoſum halitum olfaciendum præberent. Vel potius (ſi quibuſdam credimus) non ob oſculandi conſuetudinem vini vſus lege vetabatur, ſed ad deprehendendum an legem illam violaſſent, oſculi vſus inſtitutus erat. Quid quòd Zaleucus legiſlator Epizephyriis Locris merum bibere (præterquã ægrotis, ex medici cõſilio) capitale crimẽ eſſe voluerat? Sed & aliud circa vini potũ cõſideremus. Aliis in vino nihil magis placere quàm vinum, id eſt vini ſaporem: ex Anglis cõtrà multos aut ſaccharũ aut herbam quampiam ad eius ſaporem infuſcãdum miſcere videmus. (& nos quoque, ſi Plauto credimus, vinum, dum diluimus, infuſcamus.) Verùm id quidẽ quod de Anglis dixi, credibile viſum iri, mihi perſuadeo: at quod de Flandris addam, vt fidem impetrare poſſit vereor: & tamen vtriuſque peræquè oculatus ſum teſtis. Quid illud eſt? Vinũ butyro (nauſeo referens) diluere, & ita dilutum (ſi tamẽ hoc diluere eſt) potare. Quod mihi narranti fidem non facilè adhiberi haud miraboripſe certè meis hac de re oculis credo, vix alienis creditturus. Nã in Flãdrorum menſis butyrum inter omnia fercula atque adeo inter bellaria locum obtinere, mihi, antequam eorum regionem adiiſſem, credibile videbatur: at verò vllum vſquam mortalem eſſe qui vinum è butyro ſiue butyrum è vino potaret, tum demum quum vidi, credere potui. Quòd ſi inter vicinos populos tanta eſt in victu diſcrepantia, cur ea quæ narrantur de victu hominum qui longinquitate & temporis & loci procul à nobis abſunt, fabuloſa habebuntur? Aliud exemplum ab hoc de cibis ſermone non alienum proponam. Scribit Hermippus, Illyrii ſedentes edũt atque bibunt: & ad conuiuia ſuas vxores ducunt: quæ nihil indecens facere exiſtimãtur, ſi ex iis qui in cœtu illo ſunt, cuicunque fors tulerit propinauerint. Hæc ſcribit Hermippus, primùm quidem illud ceu nouum referens, ſedentes Illyrios edere ac bibere: at nos contrà miramur eos qui aliter quàm ſedentes ederint. Quod autem ſequitur de iiſdem qui ad conuiuia vxores ducerent, & eas cuilibet ſine diſcrimine propinare permitterent, quin, vt ipſe mirabatur, ita mirum aliis futurum putauerit, nemini dubium eſſe poteſt. Sed & AEmylius Probus (aut is potius cui AEmylii Probi nomen tribuitur) poſtquã de

iis lo-

iis loquutus est qui nihil rectum nisi quod ipsorum moribus conueniat, putant, inter alia hoc discrepantiæ morum Romanorum à Græcis exemplum affert, Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium? aut cuius materfamiliàs non primum locum tenet ædium, atque in celebritate versatur? Quod multo fit aliter in Græcia. nam neque in conuiuium adhibetur, nisi propinquorum: neque sedet nisi in interiore parte ædium, quæ γυναικωνῖτις appellatur. quò nemo accedit nisi propinqua cognatione coniunctus. Hactenus ille: cuius quum verba de maritis vxores ad conuiuia ducentibus cum verbis Hermippi confero, ita ego mecum, Quid si igitur maritos illos in Anglia tam lentos & patientes non multos abhinc annos vidissent, vt ignotis etiam viris suas ipsi vxores ad compotationes abducendas traderent, iisdémque eas reducentibus Bacchi sacris (& iis quæ illa comitantur) operatas; gratias immortales agerent? Quod factum summa alioqui admiratione dignum, si tamen cum Candaulis aut Caii Caligulæ facto comparetur, minus admirabile iudicabitur: contrà verò, si cum Cotys regis zelotypia, de qua postea dicetur, aut cum Macedonum facto conferatur, hos, viros, illos autem, ne homines quidem esse dixeris. Cuius quid enim facti historiam multi Galli si legissent, aut lectam memoriæ infixam habuissent, ipsis Neapolis & Mediolanum sepulchra miserè interfectis non fuissent: imò nec dominũ fortasse vrbes illæ mutassent: sed nimirũ, vt illis, dũ se in Macedonia nõ in Persia esse, obliuiscũtur, Macedonicarum mulierum, ita his, dum se in Italia non in Gallia esse non cogitant, Italarũ mulierum attrectationes & osculationes, atque adeo salutationes (quum ne salutari quidem suas vxores Itali velint) eo pretio quo nullum maius esse potest, emerunt. Sed quoniam iucunda non est harum rerum memoria, illum de mulieribus sermonem persequens, vt multa de illis ab Herodoto referri dico quibus nostri seculi exẽpla fidem afferãt, ita vicissim nonnulla illum narrare quorum exempla desint, fateor. Hoc enim seculum Pheretimarum, Amestridum, Atossarum, necnon (vt Ctesiæ historiam cum Herodotea connectam) Amytidum & Paryfatidum ferax, contrà Artemisiarum & Argiarũ sterile esse dico. Quocunque enim quis oculos conuertat, mulieres multas nobili genere ortas, implacabilis iræ & nulla vltione satiabiles, cũ Pheretima, Amestride & Paryfatide, non pauciores libidinosas cum Amytide, multas etiam noui semper luxus auidas cum Atossa: nullas autẽ vel pauciſſimas strenuas cum Artemisia aut Argia, reperiet. Sed muliebris quidem in vindicta crudelitatis exempla vetera pariter & noua præ aliis regionibus Anglia suggerere potest: de mulierum autẽ inexhausta libidine luxúque insatiabili regiones omnes æquè conqueri posse existimo. Nec verò si seculi illius mulieres cõsideremus quod inter eas quas modò nominaui & nostras interceſſit, pauciora nobis exempla suppetent. Nam si ad libidinem Romanarum mulierũ respicere velimus, Claudius audi quæ tulerit. Audi inquam ex Iuuenale, adeo monstrosè libidinosam Messalinam Claudii Cæsaris vxorem fuisse, vt à latere viri quocum iacebat, furtim se subducens, ad lupanar se conferret, & inde lassata viris nondum satiata rediret. Ad luxum autẽ quod attinet non mirum tantùm sed incredibile etiam videri possit quod de Atossa narrat Herodotus, illam ad bellum Græciæ inferendum Darium maritum solicitasse, Lacænarũ, Argiuarum, Atticarum, Corinthiarum denique ancillarum cupiditate incensam. Sed vt ad reginas vsque non ascendamus, nónne Romanas matronas pro suo luxu tanquam pro aris & focis apud T. Liuiũ certare videmus? Nónne & Nasonem querentẽ audimus?

Quis furor est census corpore ferre suos?

& Propertium, Matrona incedit census induta nepotum.

Nec tamen singularum ætatũ luxum peculiare aliquid habuisse negauerim. Exẽpli gratia: eunuchos olim à regibus, præcipuè barbaris, studioſè vndiq; cõquisitos fuisse scimus, quòd illos, vt scribit Herodotus, magis fidos in rebus omnibus quàm alios, esse putarẽt. (quid autem eos tales reddere videatur, docet Pædiæ lib. septimo Xenophon) quinetiam vt eunuchos, ita & eunuchas Lydos reges habuisse, memoriæ proditũ est. Verùm, vt veteres Romani eunuchorum minus studioſi erant, eósque pauci barbaris inuidebant, ita nos hodie Turcæ aliíſque barbaris principibus eos non inuidemus. Porrò quin Romanorum vicissim luxus peculiare aliquid habuerit, minimè dubium est, vt quum Tibullus de domina sua dicit,

Illi sint comites fusci, quos India torret,
Solis & admotis inficit ignis equis.

quod & Italas quasdam imitari videmus. Itidem verò & nostri huius seculi luxum propria sibi habere multa, cõtrouersum nõ est. Sed Gallicus (vtinam verum hoc non dicerem) eo cæteris omnibus qui vnquam fuerũt est damnosior, quòd in dies atque adeo in horas innouatur. Nam vt taceam, in regum

noſtrorum aulis id veſtis genus quod manè geſtari cœperit, veſperi pro obſoleto haberi, id demum circa cultum corporis magnificum & ſplendidum ducitur quod diu magnificum ſplendidúmque eſſe non poteſt: ne videlicet nouæ ſemper ſumptuum occaſiones deſint. Hinc factũ eſt vt armillæ & torques aureæ, quæ magno olim in pretio illis fuerunt (vt hodiéque ſunt Germanis) ſordere incipiant. Quem tamen ornatum iam inde à priſcis temporibus originem habere variæ nos hiſtoriæ docent. Ex tribus etiam rebus quas nunc in deliciis regum noſtrorum aulæ habent, duas cum ſuperioribus ſeculis cõmunes eſſe illis conſtat, tertiam ſuo quodam iure, tãquam propriũ inuentum, vendicare ſibi videntur. Nanos enim & catellos Melitæos Sybaritis quidem primùm, poſtea verò & aliis in deliciis fuiſſe (ſicut & ſimiolas) legimus. Refert enim Plutarchus Iuliũ Cæſarem, quum peregrinos quoſdam diuites vidiſſet qui catellos & ſimiolas in ſinu circumferrẽt, interrogaſſe an apud eos fœminæ infantes non parerent. Itidem verò & Maſaniſſa Mauruſiorum rex iam antea quoſdam mercatores, qui ſimiarum coemendarum gratia illuc venerant, eadem de re interrogauerat, ſi Ptolemæo apud Athenæũ credimus. Fuiſſe autem & Romanas mulieres catellorum huiuſmodi ſtudioſas, teſtatur apud Lucianum catella nomine Myrrhina quæ philoſophicã Theſmopolidis barbam (ſi bene memini) perminxit. Hanc enim catellam ei hera ſua mulier Romana nobilis (ludos miſerum philoſophum faciens) cuſtodiendam dederat. Ad illud tertiũ venio quod regum noſtrorum aulis peculiare eſſe, vel hinc coniicio, quòd vocem nec Græcam nec Latinam qua illud exprimam inuenio: ac certè vel nũquã vel rarò inuentã exiſtimo. ſed interim morionem fœminam petita à grammaticis venia nominare non dubitabo. Quam igitur nunc ex morionibus fœminis voluptate reginæ aliæque principes capiunt, huic ſeculo peculiarem eſſe ſuſpicor: certè ſi non peculiarem, at longè vſitatiorem illi eſſe, affirmare audeo. Sed nec moriones viros tam crebros in veterum principũ aulis fuiſſe (de ſcurris, id eſt γελωτοποιοῖς, nõ loquor) atque adeo poſterioribus demum ſeculis illos haberi in pretio cœpiſſe, mihi perſuadeo. Nunc enim (quod fateri pudet) non naturales tantùm ſed & artificiales Gallia moriones habet, qui nimirum ex ἠμιμώρων facti ſunt μωροί, aut certè in eum ſtatum redacti qui inter φρενίτην & μωρὸν medius eſt: ſiquid tamen inter hæc duo medium eſſe poteſt. Hoc autem, vti dixi, fateri pudet, quia qui barbarorum factum damnamus in amputãdis virilibus, tanto grauius illis peccamus, quanto illi corporis parti mens antecellit, quæ alioqui & vniuerſo corpore longè præſtantior ſemper iudicata eſt. Atenim ex iis duntaxat fiũt moriones quibus parum mentis ineſt, adeo vt iam aliquam naturæ inclinationem ad μωρίαν habere videantur. Tanto certè magis miſerari eorum cõditionem, nõ deteriorẽ efficere, conari oportebat. Sed quoniã vereor ne in hac de morionibus quæſtione immorari, μωρολογεῖν eſſe iudicetur, aliis eam relinquam: & comparationem hanc claudens, hoc addam, principes noſtri ſeculi fœminas (ac præſertim Gallas) ſi non alia virtute à priſcis, φιλοσοφίᾳ ſaltem ſuperari. Quotacunque enim princeps fœmina hodie infanti ex vtero ſuo prodeunti ſua vbera ſugenda præbet? Atque huius rei ideo mentionem faciendam putaui, ne qui reginas ipſas apud noſtrum Herodotum alióſque hiſtoricos nutricum officio fungi leget, fidem illis derogandam putet. Sed quid ego φιλοσοφίας huius (à qua illæ degenerant) exempla à priſcis vſque ſeculis repeto? Carolum Marilliacum (clariſſimum virũ, & qui multis pro rege legationibus functus, honorificentiſſimam ſui memoriam reliquit) hiſtoriam hanc ex Hiſpanicis chronicis aliquoties referentem audiui: reginam quandam Galliæ quæ ex Hiſpania oriunda erat, tanta cum zelotypia infantem ſuum lactaſſe, vt quum aliquando abſente ipſa lactatum ab alia reſciuiſſet (qui iam per aliquot menſes ſolius matris lac ſuxerat) nunquam conquieſcere potuerit donec infantem lac illud externũ euomere coegiſſet. Hæc ille. Cæterùm vt Herodoto derogandam non eſſe fidem admonui vbi reginam aliquam nutricis officio fungentem nobis deſcribit, ita nec quod in Calliope de Ameſtri regina texẽte marito ſuo amiculum, nec quod in Vranie de alia quadam regina piſturam ſuæ familiæ exercente ſcribit, ſuſpectum eſſe debere, ſed vt in quibuſdam hiſtoriis luxum illius ſeculi, ſic in quibuſdã viciſſim ſimplicitatem contemplãdam nobis eſſe dico. Sed vt à reginis ad reges tranſferatur oratio, non minus certè quæ de regibus ſcribit Herodotus, impetrare fidem debent: quanuis ſi ad regum noſtrorum mores inſtitutáque exigantur, in dubium meritò vocari poſſint. Si enim quod de Pſeudoſmerdi mago narrat, eum pro vero Smerdi rege per ſeptem menſes habitum fuiſſe, ad aulicos huius tempeſtatis ritus exigatur, quî fraus illa tandiu latere potuerit, & quî à nullo ſuorum tam longo tempore agnitus fuerit, valde mirandum videbitur: at ſi aditum ad reges illos non itidem vt nobis ad noſtros patuiſſe, ſed multo paucioribus & rarius ſe cõſpiciendos exhibere ſolitos fuiſſe

conſideremus, minor iam huius facti animos noſtros ſubibit admiratio. Primus Deioces (inquit in Clione noſter Herodotus) hoc inſtituit, nec ui ad regem aditus pateret, ſed omnia per internuntios trāſigerentur, & nequis regem conſpiceret. quinetiam inhoneſtū cuiuis coram rege ridere vel ſpuere, cenſeri voluit. Hæc ille, cauſam etiam ſubiungens. Vt autem eandem conſuetudinem à rege Turcarum ſeruari dixi, ita ſimilem impoſturam locum apud eos ſuperioribus annis inueniſſe ſcimus, quodā Pſeudomuſtapha pro Muſtapha vero ad regnum graſſante. Quæ tamen quum dico, alibi quoque, vbi conſuetudo hæc recepta non erat, Pſeudariarathi, Pſeudantiocho, Pſeudoneroni, Pſeudalexandro viam arte diuerſa ad ſimilē dolum patuiſſe nō ignoro. Quinetiam Valerius Maximus, Iuſtinus, Appianus, Ioſephus, aliorum præterea meminerunt qui hac ſimilitudinis formæ occaſione vſi, in principum itidem imperia aut in aliorum opes fortunáſque graſſati ſunt. Atque adeo (vt omnes non temerè veteribus hiſtoriis fidem derogari debere, & noſtrum ſeculum multis in rebus non minus ſuperioribus miraculorum ferax eſſe intelligant) facta duo eiuſdem cum præcedentibus artificii, id eſt ſimiles illis duas impoſturas, (diuerſum tamē finem propoſitū habētes) recentē vnam, aut recenti proximā, alteram, recētiſſimā, cōmemorabo. Anno poſt natū Redemptorem noſtrum M. CC. XXV, cuidā Gallo cui nomen Bertrādo Remenſi, inopi & vilibus miniſteriis operā locare ſolito, quòd Balduinum qui ex Flandrorum comite imperator Conſtantinopolitanus euaſerat, facie planè referret, à proditoribus quibuſdam, vt nomen pariter & imperium Flādrieum illius Balduini ſibi vendicet ſuadetur. Hoc quum illi non ſuaſiſſent ſolùm ſed etiam perſuaſiſſent, (vt facilè ad amplectendos obuiis vlnis huiuſmodi honores eriguntur hominum animi) eum in eremo quadam commorari tantiſper voluerunt, dum fama percrebuiſſet Balduinum imperatorem è captiuitate reducem, ereminm quandam ad agendam peccatorum pœnitentiam, incolere. Quæ mox per Flādriam quum diſſipata eſſet fama, vndique illuc concurritur, magnáq; cum pōpa illinc hic Pſeudobalduinus per vniuerſas regionis vrbes deducitur, quæ vno omnes ore illum dominum ſuum gratulabundæ agnoſcunt & ſalutant. Hoc ſubreptitium imperium quum per menſes aliquot exercuiſſet, Ioanna veri Balduini filia, & paterni in Flandria imperii hæres (quæ paſſo antè, niſi repentina fuga ſibi conſuluiſſet, in illius Pſeudobalduini manus ventura fuerat) regem Galliæ Ludouicum octauum, ſibi conſanguineum, de hac quæ ſibi fiat iniuria certiorem facit. Rex Pſeudobalduinum fide data ad ſe vocat. Ille vt adfuit, variis interrogationibus à rege aliiſq; qui regi à conſiliis erant, vrgeri cœpit. Aptè ad ſingula & vt ipſius impoſturæ conſentaneum erat, reſpondet: quippe qui nōniſi ore præcompoſito illuc veniſſet. Sedenim quum multos difficiles alioqui nodos expediſſet, vnum facillimum, quem quidam Bellouacenſis epiſcopus ei propoſuerat, expedire nō potuit. Interrogatus enim quo in loco vxorem duxiſſet, ad hanc quæſtionem obmutuit: quo ſilentio certum impoſturæ ſuæ teſtimonium dedit. Eum tamen rex ob datam à ſe fidem impunè à ſe abire permiſit. Ille quum ſe inde in patriam proripuiſſet, aliquanto pòſt ibi deprehenſus, captus, & ad Ioannam miſſus fuit: quæ eum ſibi non donatum ſed magno pretio venditū, cruci affixit. Hæc fere ſunt quæ Flandriæ annales de hoc Pſeudobalduino referunt: aliis quibuſdā hiſtoricis nonnihil circa facti ipſius circunſtantias diſſentientibus. Ad alterā illam quam recentiſſimam eſſe dixi impoſturam venio, huic & ſuperioribus ſimilem, & eadem quidem via, ſed aliò tamen tendentem. Alii enim ſua fallacia in principum imperia aut in aliorum bona inuolarunt, aut certè inuolare conati ſunt: at hic in alienæ vxoris poſſeſſionem inuolauit, & fabuloſum Plauti Iouem non fabuloſè imitatus eſt, vt teſtatur ſentētia quā aduerſus eū curia Toloſona tulit, lite primùm apud eā intēdi cœpta A N. M. D. L I X. vnde excerpta eſt quæ ſequitur breuis facti illius narratio, (quæ tibi prima fronte Amphitruonē, Alcmenam, Iouem repræſentare videbitur.) Quidam nomine Martinus Guerre relicta iuuene vxore in militiam proficiſcitur. Elapſo demum octauo poſt eius diſceſſum anno, quidam Arnauldus Tillius (ſed ſibi illius Martini Guerre nomen aſſerens, quòd ei omnibus oris lineamentis aſſimilis eſſet) ad illam quum veniſſet, ab ea pro marito recipitur. quippe quem eſſe Martinum Guerre, nō ipſa ſolùm ſed quatuor ipſius Martini ſorores, aliique nonnulli propinqui, & cum his amici viciniique omnes perſuaſiſſimum haberēt. Nam præter illam oris ſimilitudinem, qua potiſſimùm fretus hoc facinus aggrediebatur, indicia omnia quæ à vero marito afferri poterant, afferebat: & varia ſuperioris temporis facta dictáque illi in memoriam reuocans, ad arcanos vſque ſermones ab illa & marito habitos dum prima in nuptiali thalamo veſtigia ponerent, & ad alia quorum nox conſcia ſola eſt, progrediebatur. (Ea autem partim ex vero marito reſciuiſſe, cum quo illi ex commilitio ſumma familiaritas interceſſerat, partim

magicæ artis auxilio diuinaſſe creditus fuit) Sed quum per tres annos cum illa cõſuetuiſſet, duobus iam ſuſceptis ex ea liberis, quarto tandem ineunte anno quum eius impoſturæ ſuſpicio mulieri oborta eſſet, actionémque in eum intendiſſet, in carcerem coniicitur. A iudice ſecundario damnatus quum ad curiam Toloſanam prouocaſſet, ſic ad infinitas propemodum eius interrogationes reſpondit, tótque probabilibus argumentis innocentiam ſuam tueri viſus eſt, (præterquam quòd tot eum teſtes, aut circiter, ſuo teſtimonio ſubleuabãt, quot erant ii qui ſuo eũdem teſtimonio premebant) vt vocatis ad calculum omnibus coniecturis, nec damnare illum nec abſoluere curia Toloſana auderet. Hæſitãtibus in re tam perplexa iudicibus, verus maritus Martinus Guerre aduenit: móxque quam ſibi factam videt iniuriam, iudicibus exponit, eorúmque opem implorat. Verùm ille alter ſuppoſititius maritus poſtquã cum hoc vero commiſſus fuit, tot eum obiectionibus oppugnare cœpit, vt aliquandiu ſuſpenſos ſicut & antea iudices tenuerit: dõnec tandem ille paulo poſt reditum, ab vxore veniam poſcente agnitus, necnon ſororum aliorúmque multorum palinodiam canentium teſtimoniis comprobatus verus maritus, ſuæ vxori ſuæque domui redditur, alteri autem ſuæ impoſturæ præmium, domicilium in patibulo datur. Hîc mihi huius generis exemplis finem imponere volenti in mentem venit alia præ cæteris omnibus mirabilis Ioannis octaui Pontificis impoſtura: qui non tantùm Pſeudopapa verumetiam ψευδανὴρ fuit, id eſt ſub muliere virum mẽtitus eſt. donec vir illa (non ille) ſuo ſe tanquam ſorex indicio prodidit, & media in via repentè enixa, fœminini non maſculini generis ſe geſſiſſe papatũ fateri coacta eſt. At ne in poſterũ alius quàm maſculinus gereretur, ſolerti patrum petaſatorum cura prouiſum eſt, qui neminem ad eum admittendum cenſuerunt niſi vir magnis teſtibus comprobatus eſſet. Quam tamen conſuetudinem alii potiori ſua ætate ceſſiſſe, docet Paſquillus: qui vbi illam & illius cauſam verſibus octo deſcripſit, ita ſuum epigramma claudit,

Cur igitur noſtro mos hic iam tempore ceſſat?
Antè probet quòd ſe quilibet eſſe marem.

Cæterùm huius facti lõgiore alioqui narratione digni refricãdam duntaxat memoriã (quòd eius fama peruagata ſit) exiſtimaui. Eſt tamen hæc eo diuerſa à præcedentibus impoſtura, quòd non alienum ſed alterius ſexus nomen mentita fuerit. At ſimilis ſuperioribus virorum impoſturis muliebris fallaciæ exemplum Valerius (ſi parua magnis licet adiungere) nobis in quadam quæ ſe pro Rubria bonis nihil ad ſe pertinentibus inſerebat, proponit.

Sed ad reges orationem referens, iterum dico, multa ad noſtrorum regum mores & inſtituta non debere exigi, eorum quæ ab illis dicta factáve commemorantur. alioqui enim cui perſuadebit Herodotus Xerxis ſatellites legatos, Lacedæmoniorũ in caput protruſiſſe, vt ad procumbendũ pedibus Xerxis eúmq; adorandũ adigerent? Sed & alia circa eos qui vltro citróque mittebantur legatos obſeruari poſſint quæ non ſatis cum nunc recepta conſuetudine conueniunt. Illud certè omnibus ſeculis commune fuiſſe videtur, vt legati ſæpe ſub legationis ſpecie ſpeculatorum exploratorúmque officio fungerentur. Nam vt in Thalia audimus AEthiopum regem legatos Cambyſis ſic alloquentem, Neque Perſarum rex vos ad me cum donis ideo miſit quòd me ſibi hoſpitii neceſſitudine iungi, magni æſtimet, neque vos vera loquimini. venitis enim exploratores meæ ditionis futuri. Vt (inquam) hũc regem his legatos verbis compellantem audimus, (erat autem is non hæreditario iure regnum adeptus, ſed ex AEthiopum inſtituto, quòd cæteris ciuibus corporis proceritate & robore præſtaret, rex creatus) ſic apud Saluſtiũ in bello Iugurthino legimus, Ibi cum Boccho Numida quidam nomine Aſpar multùm & familiariter agebat, præmiſſus ab Iugurtha: qui poſtquam Syllam accitum audierat, orator & ſubdolè ſpeculatũ Bocchi conſilia ierat. Hactenus Saluſtius. Noſtri quoque ſeculi principes non ignorare hunc legatorum vſum, quis ignorat? Verũenimuero ille Saluſtii locus Libyam mihi in memoriam reuocans, vnà etiam quandam Libyæ regum conſuetudinem ex Herodoti Melpomene in memoriam reuocauit, quam præ quauis alia exemplo carere, & tamen fabuloſam nequaquam eſſe credo. Siquidem eorum Libyum regi qui Adyrmachidæ vocantur, ſolenne fuiſſe ſcribit vt adductis in conſpectum virginibus quarũ propinquæ nuptiæ eſſent, ei quæ præ cæteris placuiſſet, virginitaté raperet. Sed quum & alia multa idem hiſtoricus regum facta commemoret, in quibus vel libido, vel ebrietas, vel crudelitas, vel fatuitas fide maior appareat, ex collatione cum aliorũ regum factis qui longo pòſt tempore extiterunt, fidem priſcis illis viſum eſt conciliare. Primùm igitur illum deuirginatorem regem, vel Rampſinitum filiam ſuam proſtituentem, cum Hieronymo Syracuſarum rege comparemus. Hunc quandam ex iis quæ lupanari præerant, Pitho dictam, vxorem duxiſſe, & reginam conſtituiſſe, memoriæ proditum eſt.

Quid Ptolemæus? Thaidem nobile illud ſcortum matrimonio ſibi iunxit, & ex ea filios duos Leontiſcum & Lagum, filiam vnam Irenem ſuſcepit. Darius autem is quem Alexãder imperio ſpoliauit, in eo ipſo bello in quo de fortunis omnibus aduerſus illum dimicabat, trecentis quinquaginta pallacis ſtipatus erat. Sardanapalum, Ninum, alióſque huiuſmodi, necnon eorum æmulum Heliogabalum (quòd monſtra iuſtius quàm homines appellari poſſint) omitto: & à Venere ad Bacchum, id eſt ab illius ſatellitibus ad huius ſatellites venio. Narrat Herodotus ebrietatem Cleomenis eò inſaniæ illum perduxiſſe vt arrepto gladio ſibi tibias primùm, mox femora & coxas, tãdẽ vẽtrẽ cõſcinderet. Cur (obſecro) id narranti Herodoto minus fidei adhibebitur quàm iis qui ab Alexandro magno Clitum intimum eius amicum inter pocula interfectum commemorant, & hanc cædẽ ſenſibus eius mero victis imputant? Hunc (ſi illis credimus) vt ebrietas ad cædem illius ſtimulauerat, ita & ipſe ebrietatis pœnas, quum ex ea morbum contraxiſſet, morte tandẽ luit. Huic ſemper ad edormiſcendam crapulam non breuiori quàm duorum dierum totidémque noctium ſpatio fuiſſe opus aiunt. Quid huius pater Philippus? Quid rex Antiochus, & qui eum ſequuti ſunt eiuſdem nominis reges? Quid poſterior Dionyſius Siciliæ tyrannus, qui per totos nonaginta dies ebrius interdum erat? Quid prioris Dionyſii filius Hipparinus? nónne ſua illũ crapula iugulaſſe fertur? Hactenus & dẽ ebrietate. Nũc de crudelitate, quæ ebrietatis plerunque ſolet eſſe comes. Exempla crudelitatis apud Herodotum horrenda legi fateor, & quidem horrendum præ cæteris Aſtyagis facinus Atreum æmulantis exiſtimari ſcio: ſed Neronem vnum non ea ſolùm quæ ab Herodoto ſcribũtur, ſed omnia omniũ mortaliũ crudelia facinora crudelitate ſua partim ſuperaſſe, partim credibilia reddidiſſe dico. De qua tamen (quòd & ſatis peruulgata & omnibus exoſa ſit) dicere ſuperſedeo. Hanc autẽ miſſam faciens, vt de regum multorum fatuitate dicam, ordo poſtulat. Ad quam generatim probandam licet veteris illius prouerbii authoritate niti poſſim, Aut regem aut fatuum naſci oportet, à ſuis tamen ſingulos factis, tanquam locupletiſſimis & certiſſimis teſtibus, conuinci malo. Sed hîc mihi hærenti, & vnde incipiam cogitanti, illud Naſonis ſubit,

Vt ſtat, & incertus qua ſit ſibi neſcit eundum
Quum videt ex omni parte viator iter.

Verè enim mihi ipſa exemplorum copia nocet. Sed commodùm illius regis facta in metem veniunt, qui ſuo ipſius cognomine veteri illi prouerbio aſtipulatus eſt. Qui enim ab adulatoribus Antiochus Epiphanes, is ab ingenuè verum profitẽtibus Epimanes dictus eſt. Is ſubinde regali veſte depoſita vilem togam induebat, eáque indutus ad forũ ſeſe cõferebat, in quo obuium quenque prehenſabat, vt ædilis aut tribunus plebis crearetur: & quem magiſtratum adeptus erat, eo tanquam plebeius fungebatur. Idem ſubinde à ſuis ſe ſubducens, aurifabrorum aut aliorum artificum officinas adibat, vt cum illis confabularetur: aut certè qui primus è plebe atque adeo è fæce plebis ei occurreret, illum congerronem habebat. Obuiis & nunquam antea ſibi viſis munera ſæpenumero dabat. Interdum per compita numos proiiciens, Cui dat fortuna, capiat, inquiebat: móxque ſe inde proripiebat. Interdum & ſertis caput redimitus per vrbem incedebat, lapides occultè circumferens, quibus aulicos qui ipſum ſequebantur, petebat. Idem balneis publicis [illegible] ad quas plebs confluebat, vtebatur. vbi quum aliquãdo plebeius aliquis ei pretioſis vnguentis ſe perfricãti dixiſſet, Beati eſtis vos reges quibus harum rerum vſus ſuppetit, ex quibus tam bene oletis: At ego te iſtis (reſpondit) ad ſatietatem vſque, & vltra etiam, explebo. Cuius promiſſi memor poſtridie ad locum in quo is lauabat accedit, & magnum vas vnguento pretioſiſſimo ſtacte appellato plenum in eius caput effundit. Quum autem multi è plebecula (qui non procul & ipſi lauabant) accurrentes, in vnguento illo in terram effuſo ſe volutarent, móxque in loco illo, quia lubricus redditus erat, multi labentes riſum ſpectantibus mouerent, tandem & rex ipſe ex illis ſuo lapſu riſum excitantibus vnus eſſe voluit. Idem rex fontem quendam apud Antiochiam (Midæ factum imitatus) vino perfudit. Alia egregia eiuſdem regis eiuſdémque generis facta ex hiſtoriis promenda lectori relinquo. Cæterùm hic quidẽ rex in vnam, alii potius in alteram ſtultitiæ peccarunt partem. quanto enim hic infra regiam dignitatem ſe demittebat, tanto alii multi ſupra illam ſe extollebant, & aliquam de ſeipſis diuinitatis opinionem concipiebant. Qua de re extant aurei Rhiani verſus: qui poſtquam oſtendit quàm miſera egenis conditio ſua videatur, contrà de diuitibus & qui in magno imperio conſtituti ſunt, ita canit,

Οἷς δ' ἐκ Διὸς ἔχθιστος, ὃς ἀν' ἅπαν ἔλθοι ἀπείρων
Καὶ πολυοφρυόεσσαν, ἀπειρήτους οὐδέας γαίης.

Πολλὰν δὴ πείσεσθαι, ἔπεσι δὲ οἱ εἰσὶ πόνηες.
Ἀλλ' ἰόφορτος ἰὼν καὶ ἀμήχανος ἄλγεα πάσχειν
Ἴσα θεοῖς βροτὸς ἔκφατος ἠδ' ἀνεπίφραδος ἔλδη,
Καίπερ ἐὼν ὀλίγος. μάτην δ' ὑπὲρ ἄστυ Ἀθήνης
Ἠέ περ ἀγχιπόρου πεμπάσεται ἔλυμπόνδε,
Ὡς κε μετ' ἀθανάτοισιν ἐρίθμιος εἰλαπινάζῃ.

Hîc autem quorsum poeta, non contentus dixisse, reges ita fastu turgere vt obliti videantur se terram pedibus calcare, & mortalibus ortos parētibus esse, addat inter alia, eos Mineruæ nuptias ambire, quum à non paucis doctissimis viris quæsitum sciam, à nemine autem repertum audierim, si explicauero (quum præsertim explicationem proposito nostro congruentem habeat) maximam me à multis iniurum gratiam spero. Poetam igitur non hyperbole poetica hîc vti voluisse, nec Mineruā pro quauis alia dea nominasse, sed ad historiam respexisse dico à Theopompo sic relatam. Cotys qui luxum cæterorum Thraciæ regum supergressus est, nuptiale epulum aliquando apparauit, tanquam Mineruam in vxorem ducturus esset: adornatóque thalamo, quum ebrius ipsius aduentum aliquandiu expectasset, tandem furore percitus, vnum ex satellitibus, nū dea in thalamū veniisset, visere iussit. Quem reuersum, & neminem in thalamo esse respondentem, figitta transfixit: móxque secundum à se missum, ob idem responsum itidem interfecit. Tandem missus tertius, re animaduersa, illum à dea iampridem in thalamo expectari retulit. Hactenus quæ ad germanam (vt ego quidem iudico) verborum Rhiani expositionem faciunt. Qualis verò hic bellus Mineruæ procus erga vxorem suam fuit? Ex zelotypia in tantam iram repentè aduersus illam exarsit, vt propriis manibus eam, à vulua orsus, dissecuerit. Sed de Coty satis. Quid Alexander? nónne Ammonis siue Iouis filius haberi gaudebat? nónne modò Mercurii ritu talaria petasúmque & caduceū, modò Herculis more leoninam pellem clauámque gestabat? Commodus autem nónne cum Herculis insignibus nomen etiam eius sibi vendicabat? Vnde hæc? roget aliquis. Nimirum ex praua præbendi adulatoribus aures consuetudine. Quid enim aliud sunt adulatorum voces apud principes, (quibus ingenita iam cum opibus est superbia) quàm additum incendio oleum? Quum igitur illa de Alexandro & Commodo legimus quæ modò commemorata sunt, quum eundem Alexandrum statuæ dei alicuius cultum & ornatum sibi adhibitum admisisse, quum alterum quem debellaret orbem quæsiuisse audimus, vnā cū hac adeo stulta eorū arrogantia simul & assentatorum diram blandiloquētiam, à qua illa profecta sit, audire nobis videamur. Et tamen principibus multis amici, nullis adulatores defuerunt. Habuit & Philippus huius pater suum Clisophum, Antigonus cui cognomen fuit Epitropo, suum Apollophanem, Ptolemæus tertius suum Callicratem, Ptolemæus septimus suum Hieracem, Philopator suum Philonem, Attalus suum Simachum siue Theodorium, Mithridates suum Sosipatrum, Seuthes Thracum rex Heraclidem Maronitem, cuius à Xenophonte etiā fit mētio: habuerunt ambo Dionysii Syracusarū tyranni Satyrum, Chirisophū, Democlem: habuit earūdem Syracusarum tyrannus Hieronymus Thrasonem & Osin. Nec verò his assentatoribus illos contentos fuisse, sed horum duntaxat & aliorum quorundam nomina, quòd cæteris antecelluerint, literis mandata esse credibile est. Ego certè ne ipsum quidem Alexandrum Hegesia, Agnone, Demetrio, Medio, Bagoa, Gergithio, Dioxippo, Anaxandro, aliísque quorum per historias sparsa extant nomina, contentum fuisse existimo. Quid quòd ipsos quoque philosophos assentationis artifices esse non puduit? Anaxandrum enim (quem hîc postremum nominaui, & cuius verba putidæ adulationis plena paulo pòst referā) philosophū fuisse constat. Sed & eum quem Attalo assentari solitum dixi, Simachū siue Theodorium, eius etiam præceptorem fuisse legimus: qui librum περὶ τῆς Ἀτταλικῆς παιδείας scribere (Xenophontis Κύρου παιδείαν, vt opinor, æmulatus) & hoc suæ adulationis monimentum posteritati commendare non erubuit. Quinetiam huiusmodi homines à nōnullis principibus tanquā prouerbiale nomen traxisse, & ab Alexandro ἀλεξανδροκόλακας, à Dionysio διονυσοκόλακας appellatos fuisse accepimus. Sunt porro assentatorū duo genera: vnum est eorum qui aperto (vt ita dicam) marte, alterum, eorum qui ex insidiis adulantur. Hos illis vt periculosiores, ita formidabiliores esse debere nemo ignorat: & tanto quidem quanto saxa sub aquis latentia scopulis conspicuis sunt formidabiliora. Rursum verò inter eos qui aperto marte grassantur, periculosiores sunt ii qui ad id quod præstant infame obsequiū, verba non tantùm ad demerendam principum gratiam, sed ad inflandos etiam eorum animos accommodata addunt. Vtriusque generis exempla proferam, sed minus periculosis priorem locum dabo. Chirisophus Dionysii prioris adulator, ridentē illum cum quibusdam familiaribus cernens, ridere & ipse cœpit. Interrogante Dionysio quæ illi causa

riſus eſſet, quum ea quæ dicerentur non audiret, Fidem, inquit, vobis adhibeo, quicquid illud ſit quod dixeritis, eſſe riſu dignum. Eius autem filius Dionyſius eos circa ſe habuit qui διονυσοκόλακες appellati fuerunt, qui ſpuēte Dionyſio faciem ſuam ſæpenumero conſpuendam præbebāt, atque adeo ſputum eius, interdum etiam (honor ſit auribus) quod euomuerat lambentes, melle dulcius eſſe aiebant. Iidem, quum Dionyſius ex ebrietate cæcus aut certè cæco proximus euaſiſſet, patinas & calices inter cœnandum deiiciebant, tanquam & ipſi ita cæcutirent vt nequaquam illa vaſa ac ne ipſos quidem cibos cernerent: expectabántque dum Dionyſius prehenſam eorum manum patinæ admoueret. Quod officium Hiero quoque quibuſdam ſuis adulatoribus idem oculorū vitiū ſimulātibus præſtitiſſe ſcribitur. Iidem illi Dionyſii aſſentatores, vt ſibi in illa ſua ſimulatione cō ſtarent, inter eundum alter in alterum ſæpe impingebant, adeo vt eos ipſe Dionyſius manu perinde ac cæcos deduceret. Cum hoc autem eorū facto optimè quadrat quod Cliſophus Philippi aſſentator facere ſolitus narratur. Quū enim exculptus Philippo fuiſſet oculus, eum comitabatur eundem & ipſe oculū faſciis inuolutum habēs. Rurſus quū ex vulnere debilitatum crus Philippo eſſet, vnà cum Philippo claudicās incedebat. Sed hic tamen, ſicut & illi διονυσοκόλακες, ſuam artem ſine vllo ſuo damno exercebat: at Mithridates (en quò progrediatur aſſentationis furor) aſſētatores nactus eſt qui graues ſibimet ipſis aſſentationis ſuæ pœnas dabant. Quū enim ille rei medicæ ſtudioſus eſſet, vt oſtenderent quantam de illius peritia opinionem concepiſſent, ſecandos illi vrendóſque (quū alioqui nihil opus hoc remedio haberent) ſe præbebant. Ad alterū illud adulatorum genus, quod periculoſius eſſe dixi, venio. Niceſias Alexandri aſſentator, quum eum ex epoto pharmaco torſionibus vexari cerneret, O rex, inquit, quid faciēdum nobis eſt, quū vos dii talia patiamini? Dioxippus autem Athenienſis pancratiaſtes, fluente è vulnere quod Alexander acceperat, ſanguine, Homericum illum verſum protuliſſe fertur,

Ἰχὼρ οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν. Quid nebulo ille philoſophus, (cuius & antea meminimus) eandem & ipſe artem factitans? Quum aliquando Alexandro itineris comes eſſet, orto tam vehementi tonitru vt omnes trepidarent, At tu fortaſſe (inquit) Alexander fili Iouis, huius tonitrus es author. Eiuſdem farinæ eſt illud Democlis factum, qui poſterioris Dionyſii aſſentator erat. Is, quum moris in Sicilia eſſet ſingulos domi Nymphis ſacrificare, & circum earū ſimulachra tripudiare, Democles relictis Nymphis, ad Dionyſiū, circa eum tripudiaturus, acceſſit: negans oportere ad inanima numina ſtudiū cōuertere. Quis verò nō multo etiam magis Athenienſiū planè ſimilem adulationem miretur? Tradit enim illos Demetriū cognomento Poliorceten, quum Athenas veniſſet, cū aliis diuinis honoribus proſequutos eſſe, tum canticis eum & domi & in publico celebraſſe, quibus inter cætera ſolum illum verum eſſe deum dicebant. Cæteri dii (inquiebant) aut procul à nobis abſunt, aut dormiunt, aut auribus carent, aut preces noſtras negligunt: fortaſſe etiam ne omnino quidem vlli ſunt: at te præſentem cernimus, non ligneum, nō lapideū, ſed verum. Qui verò ſunt hi quos in tam horrendā adulationem prolapſos audimus? Illi ipſi (illorum certè poſteri) qui Euagoram, quòd regē Perſarū adoraſſet, morte mulctarunt. En quàm propenſa ſint ad aſſentationem hominum ingenia. An verò minus propenſos eſſe putamus ad eam recipiendam principum animos? Quis eorum tam bene ſe modulo ſuo metiri nouit, vt ei aſſiduæ illæ & quidem immodicæ laudationes recordationē menſuræ ſuæ non extorqueāt? Si princeps aliquis vel minimā rei militaris ſcientiam habet, Themiſtoclem, Epaminondam, Scipiadas ambos ſuperat: ſiqua corporis firmitate præditus eſt, ſtatim audit Hercules: ſi nō omnino indiſertus eſt, alter Demoſthenes vel Cicero alter appellatur: ſi vel vnum verſiculum ſcribere nouit, Homerus aut Virgilius eſt. Attalum quidem certè eodem & præceptore & aſſentātore vſum eſſe, hiſtoriæ perhibent, Simacho ſiue Theodorio, cuius & antea facta fuit à nobis mentio: idem verò aliis multis principibus & olim cōtigiſſe & hodie contingere veriſimile eſt. Quamobrem verè à Carneade dictum eſt, diuitum & regum filios ſolam equitandi artem rectè diſcere: quòd & in ludo literario præceptor, laudando, & qui colluctatur, ſponte ſuccumbendo, illis aduletur: at equus quum nec ſciat nec curet priuatúſne an magiſtratus, diues an pauper ſit is quem vehit, ceruicem cuilibet equitandi imperito frangit. Nec verò hac tantùm in parte exitiales ſunt ſuis dominis adulatores quòd illis falſam de ſeipſis perſuaſionem induant verumetiam quòd calumniis apud illos grauent quoſcunque ſuarum partium eſſe non vident, id eſt quoſcunque liberè & ingenuè loqui, & (vt habet vetus prouerbium) τὸν σκάφην σκάφην appellare, quos denique ea quæ veros amicos decet, & loqui & facere animaduertūt. Vnde enim (obſecro) Alexandrum ad Calliſthenis, Parmenonis, Philotæ cædem, niſi ab illo ſuo adulatorum agmine impulſum fuiſſe ar-

bitramur? Sed vt tandem aliquando ad priſcos illos Herodoti reges reuertamur, quorum miram & propè incredibilem amentiam commemorat, quin illi quoque ſuos adulatores habuerint, minimè cuiquam dubiũ eſſe debet. Verùm cæteris omiſſis, de eo qui principem inter eos arrogantiæ pariter & dementiæ tenere locum videtur, dicam. Qui Helleſpontum compedibus vincit, qui Helleſponto minatur & contumeliam dicit, qui denique Helleſpontum flagellat, nónne Mardonio adulatori perniciosiſſimo potius quàm Artabano amico fideliſſimo auſcultat, ſicut & Dionyſius, Philippus, Ptolemæus, ſuis ſinguli adulatoribꝰ, quàm Dioni, Samio, Cleomeni, amicis & probatæ fidei viris, auſcultare maluerunt? Iam verò & illis multo etiã antiquioribus regibus (qui quicquid delirant, plectuntur Achiui) ſunt qui ſuos apud Homerum adulatores aſſignent. Vt autem reges aliósque principes aſſentatoribus comitatos, ita & reginas quaſdam aſſentatricibus comitatas fuiſſe, memoriæ traditum eſt: inter quas eæ quæ κυμαιδεῖς appellatæ ſunt, claruerunt: id nomen ab obſequio quod reginis præſtabant, adeptæ. harum enim dorſa ſcalarũ vicem illis currum conſcendere volentibus præbebãt. Quæ quum ita ſint (vt hunc tandem de regum fatuitate locum claudam) ſicut credibilem nobis cæterorum regum ſtultitiam reddit corrupta illorum ab aſſentatoribus natura, itidem Herodoto priſcorum quorundã regũ amentiã deſcribenti credamus, ſi quidẽ aſſentatores his itidem fuiſſe credimus. Simul verò & principũ huius tẽpeſtatis conditionẽ conſideremus, qui quũ à maioribus ſuis potentia circa res multas ſuperentur, ſola multitudine adulatorũ illis potentiores manent. ſi modò qui ſuorũ dominorum domos, vrbes, populos, regna, vt peſſundederunt olim, ita & hodie peſſundant, principum potentiam augere putandi ſunt. Cuius mali exempla ab hoc noſtro ſeculo petita odioſa eſſent, & ſatis multa veteres hiſtoriæ ſuppeditant. nam ſi principum mores ab adulatoribus corrumpuntur, quæ illam morũ corruptelam ſequuntur clades, non dubium eſt quin adulationi acceptæ ferri debeant. Adde quòd adulatorum eſt imminentia ſuis dominis pericula diſſimulare, ſecuros illos eſſe iubere, ad quiduis ſibi de ſua potentia pollicendum incitare. Quod qui faciunt, nónne illos in pericula trudunt? nónne hoſtiũ telis inermes exponunt? nónne in illorũ deinque manus eos tradunt? Et hoc quidem modo exitii cauſa principibus iure dicantur eſſe adulatores, ſed non propinqua. At propinquam etiam exitii cauſam ſuis dominis eos ſæpenumero fuiſſe teſtantur cum alii multi, tum is Philippus quem Romani imperio euerterunt. eius enim iam antea regnum ab aſſentatore Proclide Tarentino labefactatum fuiſſe Polybius author eſt. Craſſi autem adulator Andromachus Parthis operam ſuam ad illum fortunis pariter & vita ſpoliandum locauit. Porrò vt adulatores ſuperiorum ſeculorum ab adulatoribus noſtræ ætatis, numero, ſic etiam peritia tanquam diſcipulos à magiſtris ſuperari ſciendum eſt. quo diligentius ab illorum inſidiis cauere ſibi principes debent. ſed ipſi viderint. Ad me quidem quod attinet, ſiquid vota hîc valere poſſent, vt Theſſali olim vrbem quæ Adulatio vocabatur, funditus euerterũt, ita præ quibuſuis aliis maleficis radicitus extirpatos adulatores aulicos optarim.

Nunc & luxus priſcorum regum ab Herodoto & aliis deſcripti collationem cum poſterorum quorũdam partim regum partim aliorum luxu, aggredior. Inter cætera igitur quæ de luxu regũ Perſarũ monimentis literarũ tradita ſunt, vix credibile nõnulli putarunt quod Herodotus narrat, quocunque illi irent (nam quod de Cyro dixit, de eius ſucceſſoribus etiam intelligi voluit) Choaſpis fluuii aquam circumuehi ſolitam fuiſſe, & nullam illos aliam potare conſueuiſſe. Ego verò quenquam qui hoc mirabile, nedũ incredibile, iudicet, eſſe demiror. Vtrum enim, quæſo, maiori admiratione dignũ? aquæ plauſtris regem Perſarum comitatum ditionem ſuam peragrare, an Cardinalem è media Gallia Romam vſque aliquot lagenarum millibus comitatum peruenire? Quod tamen ego tacuiſſem, niſi earum fama iam percrebuiſſet, atque adeo earum ignominia in Gallos omnes (quippe quos inde *botiglioni* Itali vocãt, quaſi lagenarios, Græcè κεχυλιωτὰς dicas) redundare cœpiſſet. Et illis quidem qui curioſas illas potus aquæ certæ delicias obiicient, hæc pauca reſpondiſſe, fuerit, meo quidem iudicio, ſatis. Illis autem qui cætera obiicient, multa habeo quæ reſpondeam. Ad luxum quidem certè quod attinet qui circa ciborum apparatum verſatur, nec plura nec luculentiora ex vllo quàm è noſtro ſeculo poſſe promi exẽpla exiſtimo, quo iam peruulgatũ circa ferinam carnẽ eſſe cœpit, (de Gallia loquor) vt auulſi ex vtero viuarũ matrũ fœtus menſis apponantur. Quẽ tamen luxum menſa Galli cuiuſdam primarii in regis aula viri, vilem iam reddiderat: & verba propediem exprimẽdis aliis eius circa cibos & ciborum apparatum deliciis defutura erant, ſi ciuilis Galliæ noſtræ Mars illi parcere, & coquorum celebrium vota (quibus inſigne ſui deſiderĩ reliquit) exaudire voluiſſet. Verùm vt ad magnates vſque non venia-

mus, virum quendam fide digniſſimum de quadam Auenionenſi muliere (quæ aulæ pontificiæ ibi tum ſedem Apoſtolicam habentis Lais fuerat) audiui narrantem, eã turdis & perdicibus aliiſque auibus veſci ſolitam, quæ fœniculi, anethi, coriannive aut ſimiliũ ſemine ſaccharo cõdito paſtæ eſſent. Sed illud audiui: at lactucas aqua ſaccharata, quam vocant, à matronæ cuiuſdam ancillis (& quidem illius, vt aiebant, iuſſu) irrigari vidi. Quæ quum ita ſint, quid aliuude quàm è noſtro ſeculo, huiuſmodi deliciarũ arceſſere exẽpla neceſſe eſt? At verò alteri⁹ luxus multa genera luxui noſtræ ætatis (de quo & antea dictum eſt) poſſe accedere fateor. Alterum luxum voco qui non circa cibos ſed circa reliqua verſatur. De hoc igitur quæcunque ab Herodoto memorantur, à Siciliæ tyrannis ſuperata eſſe dico. Quibus quum primum in hac re locum tribuo, ipſum etiam Herodotum ſequor, qui de Polycrate loquens, ita ſcriptum reliquit, Nullus enim regũ Græciæ, exceptis Syracuſanis, dignus eſt qui cum Polycrate, quod ad magnificentiam attinet, comparetur. Nec tamen ſolos Syracuſarum reges ſiue tyrannos, ſed & Alexandrum alióſq; illa prætergreſſos eſſe dico. Argumento autẽ vel vna Alciſthenis Sybaritæ veſtis eſſe poteſt, quæ centũ viginti talentis vendita fuiſſe fertur. Quòd ſi ad vitẽ & platanũ aureã vel platanos aureas veniendũ eſt, earum cum aulæ Alexãdri ſplendore & magnificẽtia comparationem ex Phylarcho audiamus. Aureæ platani, inquit, & aurea vitis, ſub qua ſedentes ſæpe Perſarum reges iura ſuis populis dabant, quotidianum regiæ Alexandri ſumptum æquare non videntur: quanuis alioqui vitem illam commendarent etiam vuæ quæ ſmaragdos & Indicos carbunculos aliáſque pretioſiſſimas gemmas racemos imitantes haberẽt. His autem deſcriptionem opulentiæ & magnificentiæ illius adiungit: quæ ſi vera eſt, verè etiam platanos aureas Perſicorum regum vitémque auream cedere illi dixit. Porro vt comparationem hanc perſequentes, ab ipſis dominis ad eorum famulos aut ſeruos veniamus, (nam quicunque ſub ditione regum Perſarum erant, ſerui eius vocabantur) narrat Cteſias quendam Annarum, qui ſatrapa Babyloniæ à rege conſtitutus fuerat, centum quinquaginta pſallentes & canentes mulieres circa menſam ſuã habere ſolitum. Audiamus viciſſim quæ de quibuſdã Alexãdri ſiue ſodalibus, ſiue aſſentatoribus tradita ſunt. Phylarchus & Agatharchides memoriæ prodiderunt, eorum aliũ clauos aureos crepidis ſuppactos geſtaſſe, alium, quoties de publicis negotiis cum aliquo tractaret, ſuper pauimento purpura ſtrato deambulare ſolitũ fuiſſe: alios aulæis per quinque ſtadia locum in quo venarentur, cingere conſueuiſſe: alios puluerem ad palæſtræ vſum ſibi à iumentis multis, quocunque irent, portãdum curauiſſe. His ego comparationibus (quanuis alioqui in exemplorum luxus commemoratione luxuriare oratio mea poſſit, præſertim ſi ad Romanos vſque progredi voluerit) vtpote mea ſentẽtia aptiſſimis contentus eſſe ſtatui. At noſtri ſeculi principum luxus illo quidem artificioſior & (vt ita loquar) ingenioſior meritò dici poſſit: at opulentia tantum illi cedit quãto minores ſunt horum quàm illorum principum opes.

Vt autem ad varios variarum gentium mores atque ritus ab Herodoto deſcriptos aliquando tandem reuertamur, quis non ex Græcis multos in eo quod de AEgyptiorum ſcribendi more à dextra in ſiniſtram tendendo, commemorat, ſuſpectum mendacii habuiſſe credat? At nos, quibus familiares ſunt Hebraicæ literæ, tantum abeſt vt hoc admiratione dignum cenſeamus, vt potius quenquam hoc mirari miremur. Multo certè minus fidem (& meritò quidem) apud lectores impetraſſet Herodotus ſi aliquos inter AEgyptios reperiri ſcripſiſſet qui ſiniſtra in ſcribendo non dextra vterentur: quum tamen mihi duos qui id facerent, videre contigerit, Flandrum vnum, Sabaudum alterum. Quid ſi verò eſſe tradidiſſet qui oculis caſu aliquo orbati, nihilo tamẽ minus ſcriberent? rẽ aliis quidẽ fortaſſe incredibilẽ, at mihi certè credibilem narraret. Quare? quòd ſcribere abſque oculorum vſu (id eſt vel in tenebris, vel oculis aliò conuerſis) neceſſitas rerũ omniũ magiſtra me docuerit. Atque hæc de iſto miraculorũ genere hactenus. ad alia veniamus. Quidni viros AEgyptios lanificium exercuiſſe credemus, quum apud Seguſianos nobis vicinos vſitatum viris multis nendi morem cernamus? At quàm ineptũ eſt viro, quàm ridiculum, colum geſtare, & muliebri more fila deducere! Ineptum eſt (fateor) & ter quatérque ridiculum: ſed quid agas? an quia ridiculum, ideo verum non erit? Ridiculum eſt nobis eiuſdem Herodoti illud, AEgyptios viros (hõnor ſit auribus) ſubſidentes meiere. At Turcis ridiculum id nequaquam fuerit, quibus hanc meiendi rationem tanquam honeſtam in vſu eſſe, noſtram contrà velut turpiſſimã auerſari aiunt. Ac certè (ſi in re huiuſmodi philoſophari nefas nõ eſt) non de nihilo eſt quòd Heſiodus, ne ſtantes meieremus vetuit, quũ μητ' ἐρθὸς ὀμιχεῖν, dixit. Sed eſto (excipiet aliquis) veracẽ in hoc fuiſſe Herodotũ: quid quòd addit, mulieres contrà, ſtantes meiere? De hoc certè (vt ingenuè fatear) aliud

quod reſpondeam non habeo quàm hoc: quemadmodum ſi, quod de viris AEgyptiis tradit, Turcæ nobis exemplo ſuo non confirmarent, incredibile videretur, quum tamen verum eſſet: ita, quod de mulieribus addit, etiamſi nullo exemplo (quod quidem ad aures noſtras peruenerit) comprobetur, verum nihilominus eſſe poſſe. Hũc autem locum, Sophoclis poetæ & Nymphodori hiſtorici authoritate claudendum cenſeo, qui eandem quam Herodotus morum AEgyptiacorum ab aliis diſcrepantiam teſtantur. Antèquam tamen à ridiculis diſcedamus, addam & quod de vxoribus Libyum Adyrmachidarũ narrat in Melpomene, eas videlicet pediculos ſuos (honor nũc quoque ſit auribus) non antè abiicere quàm eos viciſſim momorderint. (eſt enim ἀντιδάκνειν viciſſim mordere, non præmordere, vt interpres verterat) Hoc quoque iis annumerari debere quæ nõ ridicula ſint ſolùm, ſed & fœditatem ſpurcitiémque incredibilem habeant, confiteor: ſed cur aliis hiſtoricis quoſdã φθειροφαγῶν nobis commemorantibus fidem adhibebimus, Herodoto narranti has mulieres φθειροδακεῖν, (quod multo minus eſt) fidẽ derogabimus? Imò ne φθειροφάγους quidem fuiſſe vllos credo, reſpondebit fortaſſe aliquis. Cur, obſecro, minus credibile eſt τὸ φθειροφαγεῖν quàm τὸ ἀνθρωποφαγεῖν? licet hoc magis crudele, illud magis fœdũ ſit. Anthropophagiæ autem exẽplum, vt feritatis extra omnem cõtrouerſiam poſitæ, profero: quum eius hac etiam tempeſtate multi oculatos ſe teſtes eſſe iactent. Quam feritatem nequis in barbaris hominibus miretur (ſimul autem & alia multa crudeliter ab iiſdem perpetrata, quæ ab Herodoto deſcribuntur) aut ne fide maiorem iudicet, audiat non barbarum ſed Græcum hominem, non literarum rudem, ſed philoſophum, & quidem inter philoſophos celeberrimum, verba hæc vel ipſis Cyclopibus & Læſtrygonibus anthropophagiæ authoribus indigna proferentem: ἢ οὐ θεὸν μελεῖν ὑπολαμβάνομεν ἡμῶν τὰ μέρος πεσὸν τῷ ἔθνει χρήσασθαι, μήτε καταρύπτειν αὐτὸ, μήτε ἄλλως ῥίπτειν, αἰκαλίσκειν δ' αὐτὸ, ὅπως θᾶττον ἡμετέρων ἕπρον μέρος χρῶτας. Hæc Chryſippum in libro De iuſtitia, ſcripta reliquiſſe, de mortuis hominibus loquentem, teſtatur Sextus philoſophus. ſicut & iſta in libro De officio, διὸ καὶ χρήσιμον μὲν ὅτων θεῶν κρεῶν, ἔθος δὲ κρεῶν τὰ ἀνθρώπινα αὐτῶν, καθάπερ καὶ θεῶν ἰδίων μερῶν· οὐδὲν ποδὸς ὑποκόπτης ἐπίσαλπε χρῆσθαι αὐτῷ καὶ θοίνης παρασκευάσεις. In quorum autem cadauera ita nos officio fungi iubet? Parentum. I nunc, & ab Herodoto vel aliis hiſtoricis deſcriptam ἀνθρωποφαγίαν aut ἀνθρωποθυσίαν fabuloſam eſſe clama.

Verùm vt ad illam morum AEgyptiacorum à Græcanicis diſcrepantiam redeam, ad inuenienda miræ & propè incredibilis morum diſſimilitudinis exempla, ab hoc noſtro ſeculo nõ diſcedamus. Quid ſimile Germanorum Flandrorúmque mores cum Gallorũ aut Italorum moribus habent, ſiue victus rationem, ſiue cultũ corporis, ſiue ſtudia & animorum inclinationes ſpectes? Si Gallus aut Italus ad mẽſam ducatur ea lege vt per ſex ſeptémve horas illi accumbat, in carcerem trudi non ad menſam duci ſibi videbitur: ſi verò accumbenti tale œnophorum quale illis ebibendum proponatur, ad ſupplicium malle ſe rapi clamabit. nam vt horum vtrique, vino ſe ingurgitare, acerbiſſima mors eſt, ita illis (de vulgo loquor) ſuauiſſima vita cenſetur. adeo vt non immeritò quis eos progeniem illius eſſe ſuſpicetur qui apud comicũ Alexin, dicebat, O me beatũ, ὑχ ὅτι ἐν τοῖς χαμεύναις ὕδωρ ἀνοχήσομαι, Ἀλλ' ὅτι διαῤῥαχήσομαι, αὖ θεὸς θέλῃ. Ad veſtitũ autẽ quod attinet, ſiue huic ſiue illi caligas Lãtſknechthicas indueris, nõ homini caligas, ſed hominẽ caligis alligaueris, & ex quantumuis agili immobilẽ illa panni ſaburra reddideris. Eiſdem verò (Gallo dico & Italo, ac iis quidem potiſſimùm qui in aliquo ſunt dignitatis gradu locati) nihilo magis vt in patria ſua cũ viridi pallio quam vt nudi in publicũ prodeant perſuaſeris. non enim ſatis ſanæ mentis haberentur. At Germanis nulla huiuſmodi de eo quẽ ita videt amictũ, oboritur ſuſpicio. Sic & verſicoloré veſtẽ aut certè verſicoloribus fimbriis prætextam geſtare fœminis permittunt: nos nequaquã. Permittunt iiſdem (ac præſertim virginibus) paſſo & per colla ſparſo capillo incedere: apud nos autẽ virgo propter hũc habitũ mænadibus annumeraretur. Et hæc quidẽ pauca ſũt huius diſſimilitudinis exẽpla è multis quæ hãc collationẽ perſequi volẽtibus ſuppetent. Viciſſim verò aliquod exẽplũ rituũ in quibus nos ab Italis diſcrepam⁹, proferre libet. Vxores noſtræ ad illud exẽplar inſtitutæ ſunt,

Illa regat cunctos, illi ſint omnia curæ,
Et nihil in tota me iuuet eſſe domo:

at illorum vxoribus dicas hos verſus ita inuerſos eſſe,

Illa regat nullos, ſint nulla negotia curæ,
Illámque in tota nil iuuet eſſe domo.

Illi vxoribus ſuis fucare faciẽ permittũt, (quũ tamen hoc facinus in earũ ſenectutem redundaturũ ſciant) nos ſuſpectas fucatæ faciei, ſuſpectas adulterii eadem opera haberemus. (aulas principum excipio, quæ miſcellaneos mores ritúſque vſurpant.) Vt verò à perſonatis mulieribus abhorremus, ita nec grallatrices amamus: ſed eaſdem & in lecto & in menſa (id eſt vtrobique vel procera

vel paruas) habere volumus. Inaures priſco more geſtare multi eorũ ſuis vxoribus permittũt: nos id in vxorib⁹ noſtris meretriciũ iudicaremus. Nos obuias Gallas, ſiue matronas, ſiue virgines, quæ nobis familiares ſunt, ſalutamus: ſi patriciæ ſint, etiam oſculamur: Italas vix quiſquam voce, nedum oſculo ſalutare auſit. Offenduntur Itali oſculationib⁹ huiuſmodi quas vxoribus noſtris concedimus: offendimur viciſſim papillarum nudationibus, quas ſuis illi (ac præſertim Veneti) permittunt. Cur enim quas pudicas eſſe volunt, cultu ſuſpicionẽ impudicitiæ præbere volunt? Niſi fortè obuiis quibuſque nudare papillas, retecta veſte, & hac ratione (vt eſt in prouerbio) δημώδη κοινὴν ἰσθῆτα, pudicitiæ per occultam quandam antiperiſtaſin argumentum eſſe exiſtimant. Ad me certè quod attinet, cõiectura nulla poſſum aſſequi quódnã eorũ à quibus hoc inſtitutũ profectũ eſt, conſiliũ fuerit: ſicut nec quod fuerit apud eoſdẽ Venetos illius qui vt velare faciem cõmune meretricibus cũ ingenuis virginibus eſſet, ſtatuit. Et quoniã à meretricibus ad lupanaria facilis tranſitus eſt, de his quoque aliquid dicendum eſt. Nónne quæ ſit inter ipſas etiam Chriſtianas nationes de his controuerſia videmus? nónne de his varias in vtrãque partẽ (excluſo interim, proh pudor, Dei mandato) diſputationes quotidie audimus? dum hi iuuenum corruptelam eſſe obiiciunt, illi matronarũ pudicitiæ præſidium eſſe reſpõdẽt? At vulgus Italorũ magis miretur vrbẽ quæ receptaculis huiuſmodi quàm quæ tẽplis careat, & ſibi ἄλλως illic eſſe potius q̃ hîc fateri nõ dubitet. Sed quid de illo Patre ſacro dicemus, quẽ adeo grauẽ authorẽ παροινοκοιτιμαίχαι ſequũtur? Ego certè quod de illo aliâs (& quidẽ in media vrbe Roma) dixi, nũc quoq; libere dico, pudẽdũ quidẽ ei⁹ factũ mihi in eo videri quòd lupæ matris Romuli ſtudioſius reuerentiúſq; quàm Petri Apoſtoli memoriã colat: quippe qui viuis luparũ imaginibus Romam circumuallarit, at Petrũ Apoſtolũ cum vnica (quæ quidem in pretio ſit) imagine, in angulũ vrbis detruſerit: alioqui certè prudentis medici officio functum mihi videri, quòd, vt illi, vbi ægrotis huius vel illius cibi vſu interdixerunt, aliquẽ alium quo veſcantur, illis proponunt: ita ipſe quibus licitũ eſſe matrimoniũ noluit, licitã ſaltem eſſe ſcortationem voluerit. Sed quòd ſibi κοινὸν ἱερῶν cum lupabus illis eſſe inſtituit, huic verò eius inſtituto qua ratione patrocinari quis poſſit, nõ video. nam ſi verè dixit ille, Turpe tori reditu cenſus augere paternos, quanto turpius tã profani reditus partem in ſacraria inferri, & illo Petrum Apoſtolum ditari? Verùm quũ de his latius philoſophari, nec loci huius nec temporis ſit, hũc ſermonẽ ſimúlque eã quæ in illum deduxit diſputationem finiendã cenſeo: ſi tamẽ prius hãc eſſe huius ſummã monuero, vt ex eã quam noſtris oculis credere cogimur in vicinis etiã regionibus morũ diſcrepãtia (cuius ſpecimẽ tãtùm pauculis illis exẽplis dare libuit) multa quãtũuis ab iis quæ aut viderimus aut audierimus abhorrẽtia, à fide tamẽ abhorrere nõ putemus. Sed quid de vicinis populis loquor? nos à nobiſmetipſis, id eſt à maioribus noſtris, lõgè moribus diſſentire dico. Quis enim vel Gallus vel Italus vel Hiſpanus vel Germanus maiores ſuos valde diuerſo victu cultúque corporis vſos fuiſſe & diuerſa etiã ſtudia habuiſſe neſcit? vt diuerſos ritus ceremoniáſque, leges, inſtitura, iura omittã. Nam (vt de nobis loquar) quũ fumoſas noſtrorum Galliæ regum noſtrarúmque reginarum imagines aſpicimus, nónne quid illis in mentem venerit vt eo veſtitu vterentur, mirari ſolemus? Quòd ſi priuatorum etiam hominum qui coæui illis fuerunt, imagines haberemus, nõ tãtùm admiraremur fortaſſe, ſed etiam veſtitum illum cum hodierno cõferentes, obſtupeſceremus. Ad victum veniamus. Quàm multos cibos in deliciis olim fuiſſe putamus, qui nobis viles ſint? quàm multos contrà palato maiorum diſplicuiſſe, qui noſtro gratiſſimi ſint? Dignum ſcilicet hodie regia menſa fuerit ferculum anſer: at Cyrus regis Artoxerxis frater χῆνας ἡμιβρώτους amicis è mẽſa ſua mittebat, vt participes eſſent voluptatis quam ex eorum eſu ceperat. Quidni etiam credibile ſit diuerſum à noſtris ſaporem maiorémque teneritatem illas habuiſſe, vt gallinas Indicas duabus his aliiſq; rebus differre à noſtris videmus? Quinetiam anſerinũ iecur in deliciis olim fuiſſe, & has delicias hodiéque Iudæos qui Venetiis agunt, magno Chriſtianis vẽdere nouimus, quæ tamẽ vix alibi vſquã celebrentur. Sed & quũ Martialẽ primã gloriã inter aues turdis dãtẽ audimus, nónne aut diuerſos à noſtris turdos aut planè diuerſum à noſtro palatum habuiſſe, aut perdicẽ nũquam guſtaſſe putandus eſt? Quid quòd Itali ab iis qui regis Galliæ apud Senatũ Venetũ legati erãt, lepuſculos leporibus, perdicia perdicibus anteferre didicerunt? Sed ne latũ æquor de diſſenſione in ciborum delectu, maius etiam de ea quæ eſt in ciborum apparatu, ingrediar, curſum hîc ſiſtẽs, hoc tãtùm addo, homines moribus nõ ſolùm à maioribus ſuis, nõ ſolùm à finitimis populis, non ſolùm à ciuibus, à vicinis, à domeſticis denique ſuis, ſed ipſos à ſeipſis ſæpiſſimè diſſentire. Quàm enim exiguus eſt eorũ numerus qui lidem eadẽ poſſunt horã durare probãtes? Quæ ſi nobiſcum reputabimus, minus quæ de diuerſis moribus

apud Herodotũ aliósq; hiſtoricos legũtur, & mirabimur, & ſuſpecta mẽdacii habebimus.

Ad ritus ceremoniáſque cum aliarũ gentiũ tum AEgyptiorum venio. In his quoque multa ridicula, multa nó ſtultitiæ ſolùm ſed & furoris plena narrari nõ nego: ſed eo nomine mendacii ſuſpecta eſſe debere pernego. Mirũ fortaſſe tibi & fictum etiam videtur quod de AEgyptiis ab Herodoto narratur, illos ſolenni quodam ritu ſeipſos verberare: at ego nec mirũ nec fictũ puto, quippe qui & Venetiis & Romæ ſolennes huiuſmodi verberationes viderim. Sed quod potiſſimũ hominũ genus apud AEgyptios hunc ritũ coleret, neſcio: quos Romæ & Venetiis ſeipſos verberãtes videbam, eos, ex multis qui norãt, verberones eſſe audiebam. Verùm quid ex Italia exẽplum mutuamur quod noſtra ſuppeditare Prouincia poteſt? Cõmodùm tamẽ facta Romæ mentio in memoriã mihi Mariæ Lauretanæ templũ ipſi vicinum reuocauit, vbi eorũ ſpectator fui quæ multa tum ab Herodoto tum ab aliis de variarũ gentium ſuperſtitione relata, nõ credibilia ſolùm reddere ſed & excuſare poſſunt. Verùm ea referre horret animus: ac ne eos quidem ipſos Athenienſes quorũ ſuperſtitioſis ritibus tantopere cõmotus fuit Paulus Apoſtolus, ea ſine horrore ſpectaturos fuiſſe exiſtimo. Receptam & alibi ſuperſtitionũ farraginem omitto.

Hunc igitur ſermonẽ miſſum facientes, potius vt antea priſcũ Bacchũ & priſcam Venerem cum noſtro Baccho & noſtra Venere contulimus, Martem itidem hunc cum illo cõferamus. Equidem noſtrum illi aut furore aut crudelitate aut perfidia cedere, an meritò dici antea potuerit, neſcio: ne certè vnquã poſthac dici poſſit, ciuilia Galliæ noſtræ bella (vtinam vel nunc bene ſedata) prohibuiſſe ſcio. Quis adeo eſt ferus vt ſiccis oculis illud quorundã barbarorũ facinus legat, qui pueros elemẽta prima diſcentes, media in ſchola trucidarunt? Priſcum eſt facinus illud: quod ſicui incredibile antea viſum eſt, ſimilis crudelitatis exẽplo tẽpora noſtra credibile reddẽt. (ſi tamẽ ſimilis, quæ illam multis partibus ſuperat, dicẽda eſt) Ecquis enim adeo humanitatem omnem exuerit vt id factũ quod primũ incẽdiis illorũ ciuiliũ bellorũ ſuſcitabulũ fuit, ſine ſuſpiriis ac gemitibus audiat? Vir, fœmina, pueri, iuuenes, ſenes, dũ ab ore ſacri hypophetæ pẽdent, nõ à Turcarũ aliorúmve barbarorũ caterua, ſed eorum qui & ipſi Chriſto nomẽ dederãt, multis vulneribus inermes ab armatis repetè cõfodiũtur. Verùm vt à peculiari crudelitate ad cõmunẽ trãſeã, in vtris, quæſo, veteribúſne an noſtri ſeculi bellis, Vulcanus Marti frequẽtius cõſociatus fuit? Puerile bellũ hodie exiſtimatur τὸ ἀνδροκωπεῖν, éſtq; in vſu potius τὸ πυρπολεῖν: incendiis paſſim res geritur. Quid quòd vnuſquiſque iam miles, ex quo globi igniuomi reperti ſunt, ferro pariter & igni armatus eſt? Quid quòd nõ multis abhinc mẽſibus, ad augẽdam ignis illius crudelitatẽ (quaſi nõ ſatis ignis in igne eſſet) artes nouæ excogitatæ fuerũt? Quòd ſi & noſtras expugnatiões vrbiũ ſpectemus, frigebit illa deſcriptio Homerica, Ἀνδρας δὲ κτείνουσι, &c.

IAM verò quædam etiam legi apud Herodotum aliósque hiſtoricos dico, quæ quantuis à fide abhorreant, non ſolùm exemplis ſimilium factorum quæ alii referunt, verisimilia reddũtur, ſed & eorum authoritate qui noſtro ſeculo eadẽ apud alios viderũt, cõfirmãtur. Ex quorũ numero eſt quod de Threſſis quibuſdã mulieribus tradit, eas excedentibus è vita maritis comites ſe certatim offerre. Hoc enim veriſimile quidẽ reddi aio ea hiſtoria quã Iul. Cæſar & Nicolaus Damaſcenus de quibuſdã Aquitaniæ regibus referunt, ſexcẽtos cũ illis verſari viros, qui vt cũ viuẽtibus viuũt, & quidẽ regii dominatus regiæq; opulẽtiæ participes, ita etiã libẽter cũ moriẽtibus moriũtur: ſed (quod maius eſt) idẽ illud factũ mulieribus Indicis nõ veteres tãtùm ſcriptores ſed & oculati teſtes hodie adſcribũt.

Quinetiam ex iis narrationibus quæ vt à veritate abhorrere videntur, ita etiã à fide abhorrẽt, fuerint nonnullæ fortaſſe quas poſteri eorum de quibus ſcriptæ ſunt, eorúmve annales, aliqua ex parte teſtimonio ſuo comprobare hodiéque poſſint. In quam opinionem me adduxit oſtenſus mihi à quodam amico locus ex Sigiſmundi commentariis rerum Moſcouiticarũ petitus, in quo hiſtoria Herodoti de Scythis ſeruis qui dominis abſentibus in vxorum illorum poſſeſſionem inuolarant, tandémque quũ iuſto prælio repelli à dominis nõ potuiſſent, flagellis repulſi fuerunt, annalibus poſterorum teſtata extat: detortis duntaxat (vt fit) nonnullis facti circunſtantiis.

AD CTESIAE autẽ Indica quod attinet, mirãda illic naturæ opera deſcribi fateor ſed vt de aue Indica pſittaco illi ſimúlq; oculis noſtris crẽdere cogimur, (alioqui vix credituri) ita & de aliis multo maiori admiratione dignis credere fortaſſe debem⁹, etiãſi nõ viderimus. Certè vt Horatio de exuenda prorſus admiratione nõ aſſentior, ita viciſſim admirationẽ tantã vt ex ea increduli reddamur, non probo: ſæpéque illa Iuuenalis mecum reputo, Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? &c. Denique, ne iis quæ vel de naturarũ vel de factis humanis memoriæ prodita ſunt, fidẽ temere derogemus, Dei potentiã omnia miracula vincere, ſeculum noſtrum ſuperiora omnia miraculis ſuperare dico.

HERODOTI HA-

licarnaſſei libri nouem, Muſarum nomi-nibus inſcripti,

Ex Laurentii Vallæ interpretatione, eo quo in epiſtola dictum eſt modo recognita.

Liber I, qui inſcribitur Clio.

HERODOTI Halicarnaſſei hiſtoriæ explicatio hæc eſt, vt neque ea quę geſta ſunt, ex rebus humanis oblite-rétur [a] ex æuo, neque ingentia & admiranda opera vel à Græcis edita vel à barbaris, gloria fraudentur, cum alia, tũ verò [b] qua de re iſti inter ſe belligerauerũt. Perſarũ [c] eximii memorant diſſenſionũ authores extitiſſe Phœnices, qui à mari quod rubrum vocatur, in hoc noſtrum [d] proficiſcentes, & hanc incolentes regionem quam nunc quoque incolunt, longinquis continuò nauigationibus incubuerunt: faciendiſque AEgyptiarum & Aſſyriarum mercium vecturis, cum in alias plagas, tum etiam Argos peruenerunt. Argos etenim ea tempeſtate omnibus ciuitatibus regionis quę nũc Græcia nominatur, antecellebat. Huc porro appulſos Phœnices mercimonia expoſuiſſe, & quinto ſextóve quàm appuliſſent die, cunctis fere diuenditis, fœminas ad mare veniſſe cum alias multas, tum verò regis filiam cui nomen eſſet idem quod Græci tradunt, Io filiam Inachi. Dúm que hæ fœminæ puppi nauis aſſiſtentes ea mercarentur quæ cuiuſque auiditas maximè ferebat, in eas Phœnices ſeſe adhortatos impetum feciſſe: & ipſarum pleriſque aufugientibus, Io cum aliis aliquot raptam fuiſſe, eiſque in nauem impoſitis Phœnices in AEgyptum vela feciſſe. Hunc itaque in modum Io in AEgyptum perueniſſe memorant Perſæ, non quemadmodum [e] Græci: & hoc iniuriarum principium extitiſſe. Poſt hæc Græcorum quoſdam, quorum nomina nõ poſſunt dicere, Tyrum appulſos, filiam regis rapuiſſe Europam: (fuerũt autem iſti Cretenſes) [f] illiſque par pari repenſum. Verùm poſtea Græcos ſecundæ iniuriæ authores extitiſſe. longa enim naue [g] in ora Colchidis & ad Phaſim fluuium, quum cætera tranſegiſſent quorum gratia venerant, illinc rapuiſſe filiã regis Medeam. Ad quam repoſcendã, pœnáſque de raptu petendas, quum rex Colchorum caduceatorem miſiſſet, Græcos reſpondiſſe, vt illi de rapta Io Argiua pœnas ſibi non dediſſent, ita ne ſe quidem illis daturos. Secunda dehinc ætate ferũt Alexãdro Priami filio, quum iſta audiſſet, cupidinẽ inceſſiſſe vxoris ſibi per rapinam è Græcia comparandæ, certum habenti omnino ſe pœnas non penſurum, quas nec illi pependiſſent. Ita quum is Helenã rapuiſſet, viſum eſſe Græcis, primùm miſſis illuc nũtiis & Helenã repetere, & pœnas de raptu petere. Illos verò [h] tergiuerſantes mentionẽ feciſſe de raptu Medeæ: & qui nec pœnas dediſſent, nec rapinam repoſcentibus reddidiſſẽt, quomodo vellẽt ab aliis ſibi pœnas dari. Hactenus igitur inter eos mutuis ſolis rapinis actum. Eorum autẽ quæ deinceps extiterunt, Græcos præcipuè authores extitiſſe, qui priores in Aſiam quàm ipſi in Europam copias ducere incepiſſent. Se quidẽ ſentire iniuriorum virorum factum eſſe rapere fœminas: amentium verò, raptis vlciſcendis operam dare: prudẽtium autem, [i] pro nulla habere raptarum pulchritudinẽ:

a Temporis ſpatio, neq.

b Quam ob cauſam iſti int.

c Igitur ſcriptores mem.

d Profecti, & poſitis ſedibus in ea regione quam, &c.

e Phœnices.

f Et iſta quidem pari compenſatione inter eos eſſe facta.

g AEam Colchicam aduectos.

h Medeæ raptum ipſis obieciſſe, iſta prætexendo, quũ nec ipſi pœnas, &c.

i Raptas nihil curare.

quippe quæ, nisi voluissent, haud dubiè raptæ non fuissent. Eóque suarum fœminarum ex Asia raptarum Persæ negant vllam se habuisse rationem: Græcos autem Lacedæmoniæ mulieris gratia ingentem comparasse classem, deinde in Asiam profectos, imperium Priami euertisse: atque ex eo tempore semper existimasse sibi hostes esse Græcos. Siquidem Asiam & barbaras gentes quæ illam incolunt, putant Persæ sibi necessitudine coniunctas, Europam verò & Græcos à se esse disiunctos. Hùc in modum Persæ rem gestam esse memorant, & Ilii excidium sibi discordiæ cum Græcis extitisse principium comperiũt. Cum quibus non consentiunt de Io Phœnices, quam negant se in AEgyptum abduxisse raptu vsos, sed eam apud Argos cũ nauclero nauis ipsorum rem habuisse: & quum se grauidam esse eõperisset, veritam parentes, sic volũtariam cum Phœnicibus nauigasse, ne detegeretur. Et hæc quidem Persæ Phœnicésque referunt: ego verò, vtrum sic gesta sint nécne, [a] non pluribus persequar. Cæterùm quem ipse noui primùm cœpisse inferre Græcis iniuriã, hunc indicabo, longius oratione pergens, tam paruas vrbes ciuitatésque commemorando quàm magnas. Nam quæ olim magnæ erant, earum permultæ factæ sunt paruæ: rursus, quæ mea memoria magnæ fuerunt, prius fuerant paruæ. Igitur quum sciam humanam felicitatem nequaquam in eodem tenore perstare, [b] vtriusque fortunæ mentionem habebo.

a Dicere non constitui.

b De vtrisque mẽt.

CRœsus genere quidem fuit Lydus, patre autem Halyatte: earum verò nationum tyrannus quæ intra Halym amnem sunt, qui à meridie Syros ac Paphlagones interfluens, contra ventum Aquilonem, in mare quod vocant Euxinum euoluitur. Hic Crœsus, è barbaris quos cognitos habemus, primus, Græcorum alios ad tributum pendendum adegit, alios sibi amicos conciliauit. Subegit quidem Iones, AEoles, & qui sunt in Asia Dores: amicos autem sibi fecit Lacedæmonios, quum ante eius imperium vniuersi Græci liberi fuissent. Nam Cimmeriorum aduersus Ioniam expeditio, vetustior illa quidem Crœso extitit, non tamen vrbes expugnauit, sed per incursiones prædas abegit. Cæterùm principatus quum esset Heraclidarum, ad genus Crœsi, qui vocabantur Mermnadæ, sic peruenit: Candaules, is quem Græci filum nominant, Sardiũ fuit tyrãnus, ab Alcæo Herculis filio oriũdus. Siquidẽ Myrsus Heraclidarum primus Sardium rex extitit Argon, Nini filius, Beli nepos, Alcæi pronepos: nouissimus, Candaules Myrsi filius: quum ante Argonem qui in ea regione regnauerant, fuissent oriundi à Lydo Atys filio, à quo totus is populus cognominatus est Lydius, quum Meon anteà vocaretur. Ab his [c] succedentes Heraclidæ imperium ex oraculo adepti sunt, Iardanæ ancilla & Hercule geniti, ídque per quingentos & quinque annos, duas & viginti virorum ætates, tenuerũt, filius patri deinceps succedens, vsque ad Candaulem Myrsi filium. Hic igitur Cãdaules vxorem adamabat, eámque præ amore arbitrabatur omnium fœminarum esse pulcherrimam. Hoc ita esse sibi persuadens, apud Gygem Dascyli filium ex satellitibus suis (erat enim is maximè ipsi acceptus, eóque ministro in rebus magis [d] arduis vtebatur) specié vxoris supra modum extollebat. Ad quem non multo interiecto tempore (necesse namque erat ei malè euenire) inquit his verbis, Gyges, neque enim videris mihi fidem habere referenti de coniugis specie: (quòd magis incredulæ sunt hominibus aures quàm oculi) fac illam conspicias nudam. Hic autem vehementer exclamans, Quémnam, inquit, here sermonem profers haudquaquã sanum, qui me iubes inspicere heram meam nudam? Mulier exuta tunica, & verecundiam pariter exuit. Iam olim hominibus sunt honesta excogitata, vnde discere debemus: ex quibus hoc vnum est, Quæ sua sint, quéque inspicere debere. Ego verò tibi fidem habeo, illam esse fœminarum omnium speciosissimã, téque oro ne me ores illicita. Atque hæc dicendo Gyges repugnabat, pertimescens nequid sibi ex ea re mali contingeret. Cui vicissim ille his verbis, Fidens, inquit, esto Gyges: caue timeas aut me, tanquã hoc te sermone tentãtem, aut vxorem meam, nequid tibi ex ea detrimenti creetur. Principio enim sic ego machinabor, vt illa ne deprehendere quidem possit se abs te fuisse inspectam. Te nãque secundum fores cubiculi in quo cubamus, quũ apertæ fuerint, collocabo. Vbi ergo fuero ingressus, aderit & vxor mea in cubiculum: iuxta cuius introitũ sella posita est, super quã vestes illa (vt quãque exuet) reponet, sese per multũ otium spectandã præbens: quæ quũ à sella cubitũ perget, [e] ostendens inuicé terga, curæ tibi sit deinceps ne te per fores abeuntẽ cõspiciat. Gyges igitur vbi effugere nõ potuit, fuit paratus: quũ Candaules, posteaquam hora cubandi visa est adesse, in cubiculum duxit: statimque pòst & vxor adfuit. quã introeuntem ac vestimẽta deponentem Gyges intuitus, vbi auersa fuit illa cubitum vadens, ipse è loco prorepens foras abiit: & inter exeundum

c Autem educati Heracl.

d Seriis.

e Et ei fueris à tergo, curæ ti.

à muliere conſpectus eſt. Hæc, vt didicit à viro quid actum eſſet, neque præ pudore exclamauit, neque viſa eſt perecpiſſe; habens in animo Candaulem vlciſci. Apud Lydos enim, & fere apud cæteros quoque barbaros; magno probro eſt etiam virum conſpici nudum. Ita tunc nihil aperiens mulier, ſilentiũ tenuit. Mox autem vbi dies illuxit, quos domeſticorum maximè ſibi fideles intelligebat eſſe, quum præparaſſet, Gygem accerſit. Hic eam nihil ſuſpicans ſcire eorum quæ acta erant, accerſitus venit: quippe qui antea ſolitus eſſet ad reginam concedere, quoties ab ea vocaretur. Vt
» venit, ad eum his verbis mulier inquit, Nũc duabus tibi præſentibus viis, Gyges, of-
» fero electionem in vtram malis diuertere. Aut enim me pariter ac regnum Lydorũ,
» vbi Candaulem interfeceris, aut teipſum continuò occumbere ſic oportet, ne in
» omnibus Candauli obſequendo, poſthac ſcias quæ te ſcire non decet: ſed aut illum
» qui iſta conſuluit, interire opus eſt: aut te, qui nudam me es conſpicatus, & illicita fe-
» ciſti. Ad hæc verba Gyges primùm obſtupefactus, poſtea obſecrare illam ne ſe ad talem neceſſitatem adigeret alterutrum eligendi. Vbi non perſuadet, ſed vtique propoſitam ſibi neceſſitatem cernit aut interimendi herum, aut per alios pereundi,
» elegit vt ipſe ſupereſſet: atque ita percontans illam, inquit, Quandoquidem me
» adigis inuitum ad herum meum occidendum, age audiam quo pacto illum adorie-
» mur. Excipiens illa, Ex eo, inquit, loco adoriendus erit vnde ille me nudam oſten-
» dit. in ſopitum impetus dabitur. Poſteaquam igitur inſidias inſtruxerunt, & nox aduenit, Gyges [a] nihil cunctatus eſt: quippe cui nulla deuitandi facultas eſſet, ſed neceſſe aut perire, aut Candaulem perimere. mulierem in thalamum ſequitur, quem illa, dato pugione, ſubter eaſdem fores occulit. Vnde poſtmodum iſte procedens, quieſcentem Candaulem obtruncat, vxoréque eius & regno potitus eſt. Cuius rei meminit & Archilochus Parius, qui per idem tempus fuit, in iambo trimetro. Obtinuit autem regnum Gyges & in eo fuit confirmatus ex Delphico oraculo. Nam quum Lydi indigno animo ferrent Candaulis caſum, atque in armis eſſent, conuenit inter hos ac factionem Gygianam, vt ſi oraculum reſpondiſſet hunc eſſe regem Lydorum, ipſe regnaret: ſin minus, principatum Heraclidis reſtitueret. Accepto igitur oraculo Gyges ita regnauit. [b] Sed demum Pythia loquuta, Heraclidarum vltionem in atnepotem Gygis eſſe venturam. quod carmen neque Lydi neque ipſorum reges vllius momenti fecerunt, priuſquam exitu comprobatum eſt. Hunc in modũ obtinuere tyrannidem Mermnadæ, ſublatis Heraclidis. Gyges, tyrannide occupata, Delphos donaria miſit non pauca, [c] vbi quæ ex argento donata viſuntur, eorũ pleráque iſtius ſunt. Et præter argentum, immenſam vim auri dedicauit: poſúitque cũ alia, tum verò (quod præcipua mẽtione dignũ eſt) pateras aureas, numero ſex, põdo triginta talẽtorum, quæ in Corinthiorum theſauro collocata ſunt. licet is theſaurus (ſi vera loqui volumus) non Corinthii populi ſit, ſed Cypſeli Eetionis filii. Ita Gyges barbarorum quos ipſi nouimus primus, munera apud Delphos poſuit, ſecundum Midam Gordii filium, Phrygiæ regem. Nam & Midas obtulit regiam ſellam, in qua ſedens iura ſolitus dicere erat, rem ſpectaculo dignam: quod tribunal eodem [d] quo Gyges obtulit loco, vocitatur à Delphis Gygadas, eius videlicet qui obtulit cognomine. Is igitur poſtquã imperio potitus eſt, arma intulit Mileto & Smyrnæ, vrbémque Colophonem vi cepit. Nec aliud vllum præclarum facinus ab eo geſtũ eſt, quũ duodequadraginta annos regnauerit. Et hunc quidẽ nos, his dũtaxat de eo cõmemoratis, miſſum facimus: Ardyis autẽ eius filii faciemus mẽtionẽ, qui poſt Gygẽ regnauit. Hic Prienenſes expugnauit, & Miletum inuaſit: quo Sardium tyrannidem obtinente, Cimmerii à Scythis Nomadibus electi è ſedibus ſuis, in Aſiam tranſierunt, Sardiſque præter arcem ceperunt. Quum autem vndequinquaginta regnaſſet annos, ſucceſſit Sadyattes Ardyis filius, regnauitq; annis duodecim. Sadyattæ ſucceſſit Halyattes, qui cum Cyaxare Deiocis nepote bellauit & Medis, Cimmeriósque exegit ex Aſia, Smyrnam etiam à Colophone conditam cepit, & Clazomenas inuaſit. Vnde non (quemadmodum optabat) diſceſſit, ſed vehementer euentu fruſtratus. Alia quoque opera, quũ in imperio fuit, digniſſima memoratu edidit, quæ hæc ſunt. Bello quod geſſit cum Mileſiis, à patre traditum, hac ratione Miletum illuc tranſgreſſus obſidebat: Dum fruges in regione erant adultæ, tunc exercitum immittebat, procedens in expeditionem ad cantum fiſtularum, fidiúmque, ac tibiæ tam muliebris quàm virilis. Quúmque in agrũ Mileſium peruenerat, nõ ædificia quæ in agris erãt, diruere, non incendere, nõ fores effringere, ſed incolumes eſſe paſſim ſinere: arboribus modò fructibúſque regionis pertuſtatis, rurſus ſe recipiebat. Nam Mileſii mare obtinebant, vt opus nõ eſſet hoſti illic conſidere. AEdificia autẽ idcirco Lydus

a Vt qui non dimitteretur, nec vllam effugiendi facultatem haberet, ſed cui neceſſe eſſet aut per.

b Sed id demum tamen Pythia erat loquuta.

c Sed cum alia plurima ex argento Delphis ſunt ab eo poſita, tum verò etiam præter arg.

d Loco poſitum eſt quo Gygis pateræ: vocatúrque à Delphis hoc aurum & argentum à Gyge oblatum, Gygæum, eius videl.

non excidebat, vt [a] & Milesii habentes vnde procederent, humum sererẽt colerentque: & quum hoc illi feciſſent, ipſe cum exercitu ingreſſus haberet aliquid quod populareturꝰ. Hæc faciens, vndecim oppugnauit annis, per quos duo ingentia vulnera accepêre Milesii: vnum, in Limeneio (quod eſt ipſorum regionis) pugna commiſſa, alterum in campo Mæandri. Horum vndecim annorum ſex adhuc apud Lydos regnabat Sadyattes Ardyis filius, qui cum exercitu terram Mileſiam tunc inuaſerat, & idem bellum conflauerat. Quinque reliquis eius filius Halyattes, bellum quod à patre acceperat (vt à me ſuperius cõmemoratum eſt) intentius adminiſtrauit: in quo bello Mileſios nulli ex Ioniis ſubleuauerunt, præter Chios, qui ſoli fuere auxilio: reddentes vicem [b] quòd aliquando Mileſii Chiis bello quod cum Erythræis gerebant, auxilia tuliſſent. Duodecimo autem anno incenſis ab exercitu ſegetibus, hoc rei fieri contigit: Segetes vt erant incenſæ, validò vigente vento, celerrimè peruaſerunt Mineruæ templum cognomine Aſſeſiæ: quo incendio templũ deflagrauit. Neque vllius momenti ea res in præſentia habita eſt: ſed quum poſt exercitus reditum Sardis Halyattes decubuiſſet, diuturniúſque ægrotaret, Delphos miſit ad deum de ſua valetudine ſciſcitatum, ſiue alieno ſiue ſuopte conſilio ad mittendum inductus. Nunciis autem, quum Delphos peruenirent, ſe reddituram reſponſum Pythia negauit, priuſquam templum Mineruæ reparaſſent, quod in terra Mileſiorum apud Aſſeſum concremaſſent. Ita actum eſſe ego Delphis accepi. Sed Mileſii his illa addunt, Periãdrum Cypſeli filium, quum audiſſet oraculum Halyatti redditum, miſiſſe nũcium ad Thraſybulum tunc Mileſiorum tyrannũ (cuius in primis erat familiaris) admonitum vt aliquid proſpiciendo ſibi conſuleret in præſens. Et Mileſii quidem ita id geſtum memorant. Halyattes autem, vbi hæc ipſi nunciata ſunt, confeſtim caduceatores Miletum mittit, ad ineundas cum Thraſybulo & Mileſiis pactiones tantiſper dum templum ædificaretur. Dum caduceator Miletum venit, Thraſybulus (vt qui omnem ſermonem planè perſenſerat, norátque quídnam Halyattes facere ſtatuiſſet) huiuſcemodi rem machinatur. Quod frumenti in vrbe erat vel ſuum ipſius vel priuatorum, id omne in forum congerit: præcipítque Mileſiis vt quũ ipſe ſignũ dediſſet, cuncti potarẽt, & inter ſe comeſſationibus vterẽtur. Hæc Thraſybulus ea gratia fecit præcepítque, vt caduceator Sardius cernens ingentem frumẽti aceruũ effuſum, & homines oblectationibus vacãtes, renũciaret Halyattæ. Quod & cõtigit, nam vt illa conſpexit caduceator, Thraſybulóque Lydi mandata expoſuit, reuerſus eſt Sardis: & (vt ego audio) ob nihil aliud inter eos pacificatum eſt. Sperans enim Halyattes vehementem penuriam rei frumentariæ Mileti eſſe, & populum ad extremũ vſque malorum deueniſſe, reuerſo illinc caduceatore, audiebat contraria atque ipſe fuerat opinatus. Poſt hæc inter eos ita conuentũ eſt vt mutuò hoſpites eſſent ac ſocii: próque vno duo delubra apud Aſſeſum ædificauit. Halyattes ipſe ex morbo conualuit. Et quæ ab bellum quidem Halyattis cum Mileſiis atque Thraſybulo pertinent, ita habuere. Periander autẽ Cypſeli filius fuit is qui Thraſybulo indicauit oraculum, Corinthi tyrannus: cui maximum miraculũ fuiſſe oblatum populares ſui prædicant, & his Leſbii aſſentiũtur. Arionem Methymnæum delphino inſidentẽ ad Tænaron fuiſſe euectum, qui erat citharœdorum ſui ſeculi nulli ſecũdus: quíque primus hominũ quos nouimus, & fecit & nominauit & docuit Corinthi dithyrambũ. Hunc Arionem ferunt, quũ permultum temporis triuiſſet apud Periandum, cõcupiſſe in Italiam Siciliámq; nauigare: rurſúſque parta ingenti pecunia, voluiſſe Corinthum reuerti: & quũ profecturus Tarento eſſet, quia nullis magis quàm Corinthiis fideret, nauigiũ virorum Corinthiorum conduxiſſe. Quũ igitur altum tenerent, iſtos Arioni inſidiatos, vt eo deturbato, pecunia potirentur. Hoc illũ intelligentem, oblata eis pecunia, mortem tantùm fũiſſe deprecatum. Non perſuadenti nautas iuſſiſſe vt aut ſibi manus inferret, vt ſepulturã in terra nãciſceretur, aut illico in mare deſiliret. Arionem ad hanc difficultatem redactum, obſecraſſe vt quandoquidem ipſis ita placitum eſſet, paterentur ſe omni ſuo ornatu coopertum, ſtantémque ſuper foros, cãtare: & quum decantaſſet, pollicebatur ſe ſibi manus illaturum. Iſtos igitur (inuaſerat enim eos libido audiendi præſtantiſſimũ inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem cõceſſiſſe. Illum, induto ſibi omni ornatu, ac ſumpta cithara ſtantem ſuper foros, inchoaſſe carmen quod dicitur orthium: eóque decãtato, ſeſe, vt erat ornatus, in mare ieciſſe. Et hos quidem curſum tenuiſſe Corinthum: illum verò aiũt à delphino exceptum, Tænaron fuiſſe tranſuectum: & quum è delphino deſcendiſſet, Corinthũ eodem habitu perrexiſſe: & vbi peruenit, quicquid cõtigerat enarraſſe. Periãdrum autem, quia non crederet, tenuiſſe hominẽ in cuſtodia, nequò prodiret:

[a] Vt poſtea prodeuntes Mileſii poſſent terram ſerere & colere: & quum, &c,

[b] Quòd antea Mileſii cum Chiis bellum aduerſus Erythræos geſſiſſent.

cęterum curauisse vt nautas haberet. Eos accitos, vbi adfuerunt, percontatum siquid de Arione memorarēt: & referentibus illum sospitem circa Italiam agere, fortunatúmque Tarenti se reliquisse, Arionem apparuisse eodem quo desiliisset habitu: istos terrefactos, nihil amplius habuisse quod conuicti inficiarentur. Hæc Corinthii ac Lesbii aiunt: extátque apud Tænarū ingens Arionis ex ære donariū, super delphinū sedens. Porrò Halyattes Lydus, cōfecto cū Milesiis bello, postea, quum septem & quinquaginta regnasset annos, vita excessit: qui secundus ex hac domo, quum è morbo conualuisset, apud Delphos dedicauit grandem ex argento pateram: itémque alteram ex ferro paruulam, compactilē, spectatu dignam inter omnia quæ sunt Delphis donaria: opus Glauci Chii, qui solus omniū compactionem ferri excogitauit.

DEFVNCTO Halyatte, successit in regno Crœsus, annos natus quinq; & triginta, qui primus Græcorum Ephesiis bellum intulit. Vrde Ephesi ab eo obsessi, vrbem Dianæ donarunt, funem ex æde Dianæ ad murum alligato. Est autem inter veterem vrbem quæ tunc obsidebatur, & templum, septem stadiorum interuallum. Hos primos Crœsus aggressus est, deinde verò carptim singulos Ionum AEolúmque, alias in alios causas prætendens, vt in quosque maximas reperire poterat: in quosdam etiam friuola causatus. Postea verò quàm Græcos in Asia subegit ad tributum pendendum, tunc constituit ædificatis nauibus aggredi insulanos. Ad quas compingendas, quum omnia in expedito essent, dicunt alii Biantem Prienæum, alii Pittacum Mitylenæum, quum se Sardis contulisset, interrogatū à Crœso num quid apud Græciam noui esset: respondisse, quòd illum à compingēda classe inhibuit. Inquit enim, Insulani, ô rex, decem millia equorum coemerunt, habentes in animo aduersus Sardis atque te exire in expeditionem. Et Crœsum vera loqui ratum, dixisse, Vtinā dēt dii hanc insulanis mentem Lydos inuadendi cum equis. Atque hunc excipiente dixisse, Videris mihi, ô rex, cupidè vota facturus vt insulanos in continente adipiscaris equitātes, haud absurda spe. Verùm quid aliud insularios optare censes quàm, simulac audierint constituisse te aduersus se classem ædificare, vt nacti Lydos in mari intercipiant, téque pro his Græcis quos tu in continente [a] tibi adiecisti, vlciscantur? Hoc sermone delectatū admodum Crœsum, atque inductū (est enim visus ille perquam scitè dixisse) ab ædificāda classe destitisse, atque ita cum Ionibus qui insulas incolerēt, hospitiū contraxisse. Interiecto autē tempore, subactis ferme omnibus qui intra Halym colunt. nam præter Cilices ac Lycios, cæteróque omnes Crœsus in suam potestatem redegit, qui sunt, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes, Paphlagones, Thraces, Thyníque & Bithyni, Cares, Iones, Dores, AEoles, Pamphylii. His inquā subactis, & potentia Lydorum per Crœsum aucta, contulerunt se Sardis opibus florentes, tum cæteri omnes è Græcia sophistæ, qui ea tempestate erant, pro se quisque proficiscentes: tum verò Solon vir Athenienſis, qui quum leges iubentibus Atheniēsibus tulisset, decem annos per causam contemplandi, nauigando erat peregrinatus, vt ne quam legum quas condiderat abrogare cogeretur. Nam hoc Athenienses ipsi facere nequibant, maximo iureiurando adacti ad eas decē per annos seruandas quas ipsis Solon condidisset. Harum itaque legum ac contemplandi gratia Solon peregre profectus, in AEgyptum ad Hamasim se contulit, & Sardis ad Crœsum. Eò quum peruenisset, hospitaliter in regiam à Crœso exceptus est: tertióque aut quarto quàm venerat die, iussu Crœsi, ministri circūduxerunt hominem circa thesauros: omniáque quæ illic inerant magna ac beata, ostentarunt. Eum porro contemplatum cuncta, & vt sibi opportunum fuerat intuitum, talibus percontatus est Crœsus, Hospes Athenienſis, quia multus ad nos rumor de te emanauit ob tuam sapientiam tuámque discursationem, qui philosophando [b] per multa videndi gratia es peregrinatus: ideo mihi nunc cupido incessit sciscitandi ex te ecquem vidisti omnium beatissimū. Sperans videlicet se inter homines beatissimum esse, ita sciscitabatur. Solon autem nihil admodum assentatus, sed vt res erat respondens, Ego vero, inquit, ô rex, vidi beatissimum Tellum Athenienſem. Quod dictum admiratus Crœsus, instat interrogare, Qua de re Tellum iudicas esse beatissimum? Quia, inquit, Tello Repub. bene instituta, filii fuerunt honesti & boni, [c] eorúmque singulis liberi, híque omnes superstites: & quū hoc vitæ, quantum in nobis situm est, bene traduxisset, obitus splendidissimus ei obtigit. Siquidem prælio quod Athenienses cum finitimis gessere apud Eleusinem, quū auxilio veniſſet, hostémque in fugam vertisset, pulcherrimam oppetiit mortem. Quem Athenienses, quo loco occubuerat, eo ipso publicè humarunt, magnificéque honorarunt. Tum verò multa de Tello ac beata Solone referente, excitatus Crœsus, interrogat quémnam secundum ab illo vidisset, putans haud du-

a In seruitutem redegisti.

b Per multas regiones

c Ex quibus singulis vidit natos liberos, eósque

bie ſecundas ſe partes eſſe laturum. Cleobin, inquit ille, & Bitonem: quippe his & genus Argiuum erat, & victus ſuppeditabat: adhæc corporis robur tantum, vt & in certaminibus ambo pariter victores extiterint: & de his etiã iſta memorentur. Quũ dies feſtus Iunonis apud Argiuos eſſet, oporterétque omnino matrẽ horũ ad tẽplum ferri bobus iũctis, hiſque boues ex agro eis ad horã præſtò nõ eſſent: tũc iuuenes excluſi tẽpore, iugum ſubeũtes plauſtrũ pertraxerunt quo mater vehebatur, & quinque ac quadraginta per ſtadia trahẽtes ad tẽplum peruenerũt. Quibus, quũ hæc feciſſent, & ab omni cœtu cõſpecti fuiſſent, optimus obtigit vitæ exitus: & per hæc deus iudicauit, ſatius homini eſſe mori quàm viuere. Nam quum circũſtãtes Argiui laudibus tollerent, viri quidem, conſiliũ filiorum, fœminæ verò, matrem eorum, quòd talibus filiis prædita eſſet: mater gaudio perfuſa cum liberorum facto tum fama, ante ſimulacrum ſtans, precata eſt eam vt Cleobi & Bitoni filiis ſuis daret id quod optimũ eſſet homini contingere. Poſt hanc precationem, vbi ſacrificarunt epulatique ſunt, quieſcentes in ipſo delubro, non ſunt amplius excitati, ſed hoc vitæ exitu perfuncti. Quorũ effigies, tanquã virorũ qui præſtantiſſimi extitiſſent, Argiui factas, apud Delphos collocarũt. Et his quidem Solon ſecũdas beatitudinis partes attribuit. Crœſus autẽ [a] cõturbatus inquit, Hoſpes Atheniẽſis, adeóne à te deiicitur in nihilũ noſtra felicitas vt ne priuatis quidem viris nos æquiparandos ducas? Cui ille, Me Crœſe gnarum omne numen inuidum eſſe & turbulentum, de rebus humanis interrogas? In diuturno enim tempore multa vidẽtur quæ nemo velit videre, & tolerãtur multa quæ nolit quiſpiam tolerare. Proponamus enim homini terminum vitæ ad ſeptuaginta annos, qui anni conſtant ex vigintiquinque millibus ac ducentis diebus, menſe intercalari nõ poſito. Quòd ſi velis alternos iſtorum annorum addito menſe prolixiores fieri, vt tẽpora opportunè incidentia congruãt, menſes quidem intercalares per annos ſeptuaginta, fient triginta quinque, dies autem ex his menſibus mille quingenti. Horum dierum omnium, qui ſunt in ſeptuaginta annos, numero viginti ſex millia ducenti quinquaginta, [b] nullus prorſus qualem alius rem affert. Ita igitur, Crœſe, omnino calamitoſus eſt homo. Cęterùm tu quidem mihi videris & diuitiis valde pollere, & permultorum hominum rex eſſe: ſed id de quo me interrogaſti, nondum te eſſe dixero priuſquam te bene vita defunctum eſſe audiero. Neque enim beatior eſt qui magnis opibus præditus eſt, eo qui [c] diurnum victum habet niſi eidem omnibus bonis prædito, fortuna conceſſerit bene vita defungi. Etenim cõplures homines ſunt perquam locupletes, minimè tamẽ beati: complures item mediocria habentes patrimonia, fortunati. Quorũ is qui diuitiis affluit, ſed non beatus eſt, duabus tantũmodo rebus antecellit fortunatũ: at hic illũ pluribus. Ille ad cupiditates implendas, & ad grãdem quæ incidat offenſam ſuperandã validior eſt: [d] hic, etſi illo inferior eſt in his duobus quæ bene illi à fortuna denegãtur, tamẽ excellit quòd illorum inexpertus eſt, quòd proſpera fruitur valetudine, quòd malorũ expers, quòd bonorum liberorum parens, quòd formoſus eſt. Quòd ſi præter hæc, diem quoque ſuum rectè obierit, is eſt (quem quæris) dignus qui vocetur beatus: prius tamẽ quàm ad obitum peruenerit, nequaquam beatus appellandus, ſed fortunatus. Sed hæc omnia conſequi hominem impoſſibile eſt: ſicut nec vna regio cuncta ſibiipſi ſuppeditat: ſed aliud habens, alio indiget: quæ tamen habet plurima, ea eſt optima: quemadmodum etiam hominis corpus vnum aliquod non eſt cõſummatum, quia aliud habet, alio caret. Sed quiſquis horum plurima conſtanter habuerit, & poſtea placido animo è vita exceſſerit, [e] hic apud me nomine hoc veluti rex donari meretur. Omnis autem rei oportet inſpicere exitum, quò ſit euaſura: quoniam multos Deus quibus [f] fortunas ſuppeditauerat, radicitus euertit. Hæc Solon, neque aſſentãdo Crœſo, neque vllius eum momenti faciendo, loquutus dimittitur: ſanéque eſt viſus eſſe indoctus, qui bonis præſentibus prætermiſſis, iuberet omnium rerũ inſpicere exitũ. Poſt abitum Solonis ingens deorum indignatio Crœſum excepit, quòd (vt conijcere licet) ſeipſum omnium hominũ beatiſſimũ arbitraretur. Statim igitur ei quieſcẽti ſomnium oblatum eſt, veritatem indicans malorum quæ circa filium erant euentura. Erant autem Crœſo liberi duo: quorum alter [g] qui mutus, inutilis erat: alter inter æquales in omnibus longè primus, nomine Atys. Hunc itaque Atym Crœſo ſignificat ſomnium, fore vt ferrea cuſpis traiectum interimeret. Experrectus, & ſecum rem verſans, ſomnio territus, accipit filio vxorem: & quum ſolitus eſſet præeſſe copiis Lydorum, nuſquã eum amplius ad tale munus dimittit: iacula & haſtas, omniáque huiuſcemodi quibus homines in bello vtuntur, è porticibus amouens, in thalamos infert, nequid ſuſpẽſum in filium decideret. Quum autem nuptias filii in ma-

a Quum *hoc reſponſo* premeretur.

b Alter nihil affert quod alteri ſit prorſus ſimile. Ita igitur, Crœſe, omnis homo eſt ipſa calamitas.

c Viuit in diem.

d Hic verò iſtis illũ ſuperat, quòd damnũ quidem ferre & deſideriũ explere non ita poteſt vt ille: ſed hæc ab eo arcet felicitas, expers eſt malorum: ſanus, felix ſobole, & formoſus.

e Is (meo quidem iudicio) dignus eſt, ô rex, qui nomen illud ferat.

f Felicitatem oſtentarat.

g Vitio corporis laborabat. erat enim ſurdus:

nibus haberet, aduenit Sardis quidam in calamitate positus, manibúsque non puris, natione Phryx, regio ex genere. Hunc, quum ad ædes Crœsi veniſſet, ex ritúque domestico, vt sibi expiari liceret, oraſſet, Crœsus expiauit. Modus autem expiandi propemodum is est apud Lydos qui apud Græcos. Vbi verò legitima peregit Crœsus, » percontatus est vnde ille, quisnam foret, inquiens, Homo, quis tu? & quo Phrygiæ loco profectus, domesticus mihi factus es? & quem virum aut quam fœminam interemisti? Ad quem ille respondit, Midæ Gordio prognati sum filius, nomine Adraſtus: quia fratrem meum ipsius imprudens interemi, adsum eiectus à patre, & omnibus rebus exutus. Crœsus autem inuicem ad eum his verbis inquit, Ex viris nobis amicis oriundus es, & ad amicos venisti: hîc in nostris ædibus tu manens, nullius rei indigebis. Istam porro calamitatem quamleuissimè ferendo, plurimum lucrifacies. Atque ille quidem apud Crœsum domicilium habuit. Verùm per hoc idem tẽpus apud Olympum montem Mysiæ, aper eximiæ magnitudinis extitit, qui ex hoc mõte progressus, Mysorum opera peruastabat: quémque sæpenumero Mysi aggressi, nihil admodum mali ei fecerant, sed ab eo acceperant. Ad extremum igitur missis ad » Crœsum nũciis, ita dixere, Apparuit, ô rex, apud nos maximus aper, qui agrestia corrumpit opera: quem studiosissimè captantes, interimere tamen non valuimus. Nũc itaque te obsecramus vt nobiscum filium tuum ac delectos iuuenes canésque mittas, quò belluam è regione tollamus. Hæc illis precantibus, Crœsus somnia memoria repetens, ita respondit, Filii quidem mei nolite amplius facere mentionem: neq; enim eum vobis dimitterem. nam est nouus maritus, & ista nũc sunt ei cordi. Lydorum tamen delectos & venatores omnes cum canibus vnà mittam, mandabóque eunibus vt promptissimè vobiscum belluam de regione summoueant. Hæc Crœsus respondit. Cuius verbis quum contenti nõ essent Mysii, interuenit Crœsi filius, auditísque quæ Mysii precarentur, & Crœso negante cum illis missurum se filium, » hæc inquit ad eum adolescens, [a] Pater, quæ nobis antehac aliquando honestissima » ac magnificentissima erant, vel in bella vel in venationes eundo specimen sui dare, » horũ vtroque nunc exclusum me tenes, nulla in me animaduersa neque ignauia neque socordia. Nunc ergo quibus me oculis conspici oportet euntem in forum, atque » illinc redeuntem? qualis ciuibus, qualis vxori recens nuptæ videbor? cui illa viro videbitur nupta? Proinde me tu aut finas venatum ire, aut mihi verbis persuadeas, potiora ista esse quæ facis. Cui respondens Crœsus, Fili, inquit, neque quòd ignauiam, » neque quòd aliud quippiam iniucundum mihi animaduerterim in te, hæc facio: sed » visum quod in somnis mihi oblatum est, dixit te brevis æui futurum: quippe ferrea » periturum cuspide. Cuius visi gratia & has maturatui nuptias, nec ad ea quæ suscipiũ» tur, dimitto, obseruans siquo pacto queam te, dum viuo, à clade subtrahere. Filius e» nim mihi vnicus es. nanque alterum auribus captum pro nullo existimo. Ad quẽ » vicissim adolescens, Pater, inquit, tibi equidem ignosco agenti circa me custodiam, » qui talem videris visionem: verùm tu illam non probè percipis: quam (quoniam te » latet) æquum est me tibi interpretari. Ais tibi somnum ostendisse, me ferrea perituro rum cuspide. At verò quænam manus sunt, quæve cuspis ferrea quam tu pertimeas? Nam si dente dixisset aut aliquo huius simili periturum me, deberes facere quæ » facis: nunc autem dixit, cuspide. Quare quum non sit nobis pugna cum viris, ire me » sinas. Et Crœsus, Euincis me, inquit, fili, ista loquens de somnio intelligẽdo. Quapro» pter, vt abs te victus, muto sententiam, & tibi veniã do eundi ad venationem. Hæc » loquutus Crœsus, Adrastum Phrygem accersit, eique, vbi adfuit, talia inquit, Ego te » Adraste [b] calamitate præditũ (nõ ingrato tibi hæc exprobro) expiaui, & receptum do » mi habeo, omnem suppeditans sumptum: nunc ergo de me, qui prior de te bene » meritus sum, debes inuicem bene mereri. Custodem te opus est esse filii mei venatũ » proficiscentis, nequi inter viã occulti grassatores in vestram perniciem prodeãt. Ad » hæc, tua interest eò te ire vbi splendor ex rebus gestis paratur, quod tibi paternũ est, » & præterea tibi robur adest. Cui Adrastus, Ego, inquit, ô rex, in istud certamen alio» qui non pergerem: quem tali calamitate affectũ, nefas est ad æquales se conferre for» tunatos, [c] aut velle inter eos adesse. & frequenter meipsum continui: nunc tamen » quoniam tibi hoc in animo est, cui gratificari debeo & gratiam referre pro benefi» ciis, istud exequi paratus sum: filiúmque tuũ, quem me custodire iubes, expecta in» columem rediturum [d] custodis causa. Posteaquam his verbis Adrastus Crœso respõ dit, mox instructi viris delectis, iuuenibúsque & canibus, discedunt. Qui vbi ad montem Olympum peruenere, belluam indagant, & inuentam circunfusi iaculis incessunt. Ibi hospes is qui à cæde fuerat expiatus, & vocabatur Adrastus, vibrato in

a Antehac quidem, pater, nobis licebat ex reb' pulcherrimis, & in primis generosis, nempe bella & venationes frequentando, nominis celebritatem quærere. at tu nunc vtroque istorũ excl. &c.

b Calamitate percussum (quod non dico vt quicquam ingratum tibi exprobrem)

c Neque mihi ea est voluntas.

d Quod ad custodem attinet.

aprum iaculo, nō illum, ſed fruſtrato ictu filium Crœſi adeptus eſt. Iſte, cuſpide ictus, vocem ſomni impleuit. Quod factum quidam Crœſo nunciaturus cucurrit, peruenientéſque Sardis, pugnam illi & filii necem indicauit. Crœſus autem morte filii perturbatus, eo grauius eam ferebat quòd is eum necaſſet quem expiaſſet à cæde. Et pergrauiter cladem ſuam lamentans, Iouem expiatorem inuocabat, teſtificans quæ ab hoſpite paſſus eſſet. [a]Inuocabat etiam hoſpitalem & familiarem, hūc eundem nominans deum: hoſpitalem quidem, quòd quum domum excepiſſet hoſpitem, percuſſorem filii ſui imprudens aluiſſet: familiarem verò, quòd quem pro illius cuſtode miſiſſet, eum comperiſſet maximum hoſtem. Secundum hæc, Lydi adfuerunt qui mortuum adferebant: poſt ipſum interfector ſequebatur. Stans autem hic ante cadauer, ſeſe Crœſo tradebat, manus protendens, iubénſque vt ſe ſuper cadauer mactaret, referendo tum priorem calamitatem ſuam, tum, quoniam ſuum etiam expiatorem interemiſſet, ſibi viuendum amplius non eſſe. Hæc Crœſus audiens, etſi in tanto domeſtico luctu poſitus, tamen Adraſtum miſeratus eſt, & ad eum inquit, Habeo abs te hoſpes omnem ſatisfactionem, quoniam teipſum morte condemnas. Neque verò tu huius mihi cladis author es, niſi quatenus id feciſti imprudēs: ſed deorum quiſpiā, qui iampridem mihi ventura ſignificauit. Crœſus ergo filiū pro dignitate ſepeliuit. Adraſtus autē Midæ filius, Gordii nepos, is qui tū fratris tum expiatoris interfector extiterat, vbi ſilentiū hominū fuit ad ſepulchrū, [b]ignoſcentibus ei hominibus ob quę ipſe grauiſſimè afflictabatur, ſeſe ſuper buſtū trāſfodit. Porro Crœſus filio orbatus, ingenti in luctu duos annos egit. [c]Quem luctū poſtea finiuit Aſtyagis Cyaxaris filii dominatio à Cyro Cambyſis filio ſublata, & res Perſarum augeſcentes: atque in ſolicitudinem venit, ſiqua ratione poſſet, potentiam Perſicā, priuſquàm magna efficeretur, occupare. Sub hāc ergo cogitationem, ſtatim tentare ſtatuit vaticinia, quæque apud Græcos, quæque in Africa eſſent, aliis aliò dimiſſis, quibuſdam Delphos, [d]quibuſdam Dodonam: nonnulli etiam ad Amphiaraum ac Trophoniū, & alii quidam ierunt ad Branchidas oræ Mileſiæ. Atque hæc ſunt Græca ad quæ conſulenda Crœſus miſit oracula. In Africa verò ad Ammonem alios reſponſa petituros dimiſit. Omnes autem miſit exploratum oracula quid ſentirent: vt, ſi conſentanea in vero deprehēderentur ea, ſecundò per ſuos tentaret nunquid in Perſas expeditionem moliretur. Mittens itaque ad oracula tentanda Lydos, hæc dedit eis mandata, vt qua die proficiſcerentur ex Sarbibus, ab ea reliquum tempus ſupputantes, [e]quotidie oraculis vterentur, ſciſcitantes quidnam faceret Lydorum rex Crœſus Halyattæ filius: & quod ſingula oracula reſpondiſſent, id omne conſcriptum ad ſe referrent. Quid porro cætera reſponderint oracula, à nemine commemoratur: apud Delphos autem, ſimulatque ingreſſi ſunt Lydi domum, conſulturi deum, & ſciſcitaturi quod ſibi eſſet iniunctum, Pythia hexametro tenore hæc inquit,

AEquoris eſt ſpatium & numerus mihi notus arenæ.
Mutum percipio, fantis nihil audio vocem.
Venit ad hos ſenſus nidor teſtudinis acris,
Quæ ſimul agnina coquitur cum carne lebete,
AEre infrà ſtrato, & ſtratum cui deſuper eſt æs.

His oraculis quæ Pythia reddidit, conſcriptis, Lydi digreſſi Sardis redière. Quúmque alii quos circummiſerat Crœſus, affuiſſent, tūc ſingula reſignās, quod ſcriptum eſſet inſpexit: quorum quidem nullum probauit. Vbi autem illud Delphicum audiuit, protinus veneratus eſt, & excepit: exiſtimans ſolum eſſe Delphicū illud oraculū: quippé quòd comperiſſet quod ipſe fecerat. Nam poſteaquam ad petenda oracula nuntios dimiſerat, ſtatuto illo die obſeruato, tale quiddam eſt machinatus, commentando ea quæ ad deprehendendum & explicandum perdifficilia forent: teſtudinem pariter & agnum conciſos in aheno coxit, operculo aheneo impoſito. Atque ita è Delphis Crœſo reſponſum eſt. Ex Amphiarai vaticinio quidnam reſponſum ſit Lydis, quū in ſacro illo rite ſacrificaſſent, nō queo dicere. Nam de eo nil fertur aliud quàm quòd & hoc Crœſus verax vaticinium ſe nactum eſſe exiſtimauit. Poſt hæc autem ingētibus hoſtiis deum qui eſt apud Delphos exorandum ſtatuit. Immolauit enim lecta pecora numero ter mille: præterea lectos aureos & argenteos, phialas aureas, & amictus purpureos, ac tunicas ingenti pyra extructa concremauit, ſperans ſeſe aliquanto magis his rebus poſſe deum illum ſibi adiungere: iuſſis etiam Lydis omnibus, vt ſua ipſorum, quicquid tale haberet quiſque, immolaret. Quo ex ſacrificio quum immenſa vis auri defluxiſſet, ex ea dimidiatos lateres conflauit, longiores quidem, ſex palmorum, breuiores trium, craſſitudine palmari, numero centum de-

a Hoſpitalem & ſodalitium, eundem illum deum appellās.

b Seſe exiſtimans omniū hominū quos vnquam vidiſſet, eſſe miſerrimum, ſeipſum ſup.

c Poſtea verò Aſtyagis Cyaxaris filii principatus à Cyro Cambyſæ filio ſublatus, Crœſi luctū inhibuit, eúmque in ſolicitudinem cōiecit quomodo poſſet, priuſquam Perſæ magni facti eſſent, creſcentem eorum potentiam ſubuertere.

d Quibuſdam ad Phocenſium vrbem, Abas, quibuſdam.

e Singuli eodē die oraculum conſulerēt.

cem & ſeptem: quorum quatuor erant auri excocti, ſinguli pondo duorum & dimidii talenti: cæteri verò, auri albidi, pondo binûm talentorum. Fecit quoque leonis effigiem ex auro excocto, decem talentorum pondo: qui leo dum templum Delphicũ deflagrauit, à ſemilateribus decidit: (ſuper illos enim erat collocatus) & nunc in Corinthiorum theſauro repoſitus eſt, pondo ſex talentorum atque dimidii, eliquatis tribus talentis ac dimidio. Hæc Crœſus vbi perfecit, Delphos miſit, cúmque eis hæc alia, duas grandi forma pateras, auream argenteámque: quarum aurea intrantibus templum ad dexteram poſita erat, argentea ad ſiniſtram. Quæ & ipſæ, quum templũ incenſum eſt, amotæ fuerunt, aureáque in Clazomeniorum theſauro poſita, pondo talentorum octo & dimidii, præterea mnarum duodecim: argentea ad ſuggrundam anguli templi, ſexcentarum amphorarum capax: in quam miſcebatur vinum à Delphis Theophaniæ feſto: opus (vt Delphi aiunt) Theodori Samii, vt & ego arbitror. non enim mihi videtur opus vulgare. Miſit præterea dolia argentea quatuor, quæ in Corinthiorum theſauro ſunt collocata. Donauit item aquiminaria duo, aureum argenteúmque: quorum in aureo inſcriptum eſt, donarium eſſe Lacedæmoniorum: non rectè, quoniam & hoc Crœſi eſt. ſed quidam Delphorum gratificari Lacedæmoniis volens hoc inſcripſit: cuius nomen ego cognitum habens, non tamen promam. Verùm puer per cuius manus fluit aqua, Lacedæmoniorum eſt, ſed eorum neutrum aquiminare. Alia quoque cum his permulta Crœſus dona miſit non inſignia: item fuſilia ex argento orbiculata: necnon mulieris ſimulacrum tricubitale, quod Delphi narrant eſſe effigiem piſtricis Crœſi. Super hoc donauit vxoris ſuæ monilia à collo pendẽtia, ac zonas, [a] quæ Delphos Crœſus tranſmiſit. Amphiarao inſuper, cuius & virtutem audierat & cladem, donauit clypeum ex auro totum, totámque ex auro ſolido haſtam, & [b] xyſtum cum ſuis iaculis aureum. quæ ambo ad meam vſque memoriam apud Thebas repoſita fuerunt in Iſmenii Apollinis tẽplo. Hæc dona Lydis portaturis ad oracula Crœſus iniunxit vt interrogarent an aduerſus Perſas Crœſus ſumeret expeditionem, & aliquorum hominum auxilia adſciſceret. Lydi vbi eò quò dimittebantur peruenerunt, donariis oblatis, oracula conſuluerunt his verbis, Crœſus Lydorum aliarúmque nationum rex, [c] iſta in hominibus ſola eſſe vaticinia ſentiens, idcirco qualia debita ſunt dona dat, vóſque percontatur an aduerſus Perſas ſit profecturus in expeditionem, & ſocialem aliquem exercitum ſibi adiuncturus. Atque hi quidem hæc interrogarunt. Oraculi autem vtriuſque in idem concurrebant ſententiæ, prædicentes Crœſo fore vt ſi arma Perſis inferret, magnũ imperium euerteret. Conſulebant etiam vt potentiſſimos Græcorum ad comparãdos ſibi ſocios exquireret. His reſponſis relatis atque auditis, Crœſus ita elatus animo eſt vt omnino conciperet ſpem ſe euerſurum eſſe imperium Cyri: ac rurſus mitteret Delphos ad Pythiam dona, in ſingulos viros, quos illic multos eſſe audiebat, binos auri ſtateres. Ob quæ munera Delphi viciſſim Crœſo Lydíſque donarunt primas in conſulendo [d] oraculo partes, primúmque in ſedendo locũ, & ius perpetuum cuique volenti adſcribi in numerum Delphorum. Cæterùm donis Crœſus proſequutus Delphos, tertiò vaticinium conſuluit, [e] quòd videlicet illud verax ſibi eſſe cõperiſſet. Quærebat autem an diuturnum ſibi foret imperium. Cui Pythia in hæc verba reſpondit,

Regis apud Medos mulo iam ſede potito,
Lyde fugam mollis ſcrupoſum corripe ad Hermum,
Néve mane: ignauus poſito ſis Lyde pudore.

His ex verſibus, quum allati eſſent, multo magis quàm ex cæteris voluptatem Crœſus accepit, ſperans fore vt nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret: & proinde nec ipſe nec poſteri ſui principatu abrogarentur. Poſt hæc putauit ſibi curandũ vt potentiſſimos Græcorum ſibi conciliaret. Idque veſtigando, comperit Lacedæmonios atque Athenienſes eos eſſe, quòd alteri in Dorico genere, alteri in Ionico antecellerent. [f] Nam de his ita antea iudicabatur, quum ab initio altera gens foret Pelaſgica, altera Hellenica, *hoc eſt Græca*: quarum hæc nunquam ſolum mutauit, illa aſſiduè multúmque eſt peruagata. Etenim ſub Deucalione rege oram Phthiotidem incoluit, ſub Doro Hellenis filio regionem quæ ad Oſſam & Olympum iacet, nomine Iſtiæotim: vnde à Cadmæis eiecta, coluit in Pindo locum quem vocant Macednum. Inde rurſus in Dryopidem commigrauit, atque ita in Peloponneſum venit, Doricáque cognominata eſt. Cæterùm qua lingua Pelaſgi ſint vſi, pro certo affirmare non poſſum: [g] ſed coniectura ſignorũ licet dicere eandem qua nunc Pelaſgi vtuntur qui ſupra Tyrrhenos vrbem Creſtonem incolunt, quodam tẽpore finitimi

a Et hæc quidem Delphos Crœſ.

b Haſtile cum ſuis ſpiculis.

c Exiſtimãs ſola hæc eſſe inter homines oracula, mittit vobis dona veſtris inuentis conuenientia.

d Et renuntiando orac. Valla legit ἀπαγγέλλων, pro ἀγγελλων.

e Poſtquam enim oraculum illud verax eſſe comperiſſet, eo ad ſatietatem vſque abutebatur.

f Nam hæ duæ gẽtes antiquitus præcellere iudicabãtur, vna videlicet Pelaſgica, altera verò Hellenica: quarum iſta quidẽ nunquam aliò demigrauit, illa verò valde multúmque ſit vagata.

g *Totum hunc locũ ſic interpretor, qui in Græco etiam exemplari prorſus eſt perturbatus*, Sed ex cõiecturalicet dicere, eius linguæ fuiſſe cuius ſunt hodie ii ex

corum qui nunc Dores vocantur, tunc incolentes regionem quæ nunc Theſſalia nominatur, & Placiam, & Scylacen: quum Pelaſgi habitarent ad Helleſpontum, qui contermini Athenienſium erant: aliáque omnia Pelaſgica oppida nomen immutarunt. Quibus ſignis coniectantes oportet dicere, Pelaſgos barbara lingua fuiſſe: & ſi tota gens Pelaſgica talis erat, gentem Atticam vtpote Pelaſgicam, quum in Hellenes, *id eſt Græcos*, tranſiit, linguam ſimul iſtorum perdidiſſe. Etenim neque Creſtoniatarum loquela cum vllo circà populorum conſentit, & Placianorum ne ſecum quidem ipſa. Per quod declarant, quam linguæ figuram obtinebant quum in hæc loca trãſierunt, eandem ſe nunc cõſeruare. At natio Hellenica, *id eſt Græca*, ex quo exiſtit, eadem lingua ſemper eſt vſa, vt mihi videtur: ideo imbecillis, quòd ex Pelaſgica fuit abſciſſa, & ab exiguo initio profecta, mox in multas gentes augeſcẽs, tum aliarũ, tum præcipuè barbararũ frequentia ſe ad illam cõferente. Quæ cauſa mihi videtur fuiſſe cur gens Pelaſgica, quòd Græca eſſet, nequaquam magnos profectus fecerit.

Ex his igitur gentibus, Atticam Cræſus audiebat obtineri, [a] oppreſſamque eſſe à Piſiſtrato Hippocratis filio. Hic enim ea tempeſtate tyrannus Athenis erat. Cuius patri, quum priuatus ſpectaret olympia, ingens contigit portentum. Nam quum hoſtiam immolaſſet, ahena (vt impoſita erant) plena & carne & aqua, abſque igne effer buerunt, ita vt aqua redundaret. Quod portentum conſpicatus Chilon Lacedæmonius, qui fortè aderat, ſuaſit ei, primùm, ne vxorem fœcundam duceret domum: ſecundo loco, ſi vxorem haberet, eiiceret: & ſiquidem ex ea filium ſuſtuliſſet, abdicaret. Huius conſilio nõ perſuaſus Hippocrates, hunc poſtea Piſiſtratum filium ſuſtulit, qui in ſeditione littoralium, quibus præerat Megacles Alcmæonis filius, & campeſtrium, quibus præerat Lycurgus Ariſtolaidis filius, tertiam ſeditionem excitauit, tyrannidem affectans: contractiſque ſeditioſis, per cauſam tutandi montanos, huiuſcemodi rem machinatur: Seipſum ac mulos quũ vulneraſſet, agitauit vehiculum in forum, tanquam elapſus ex hoſtibus, quem rus proficiſcentem illi prorſus interimere voluiſſent: & populũ precatus eſt vt aliquid cuſtodiæ circa ſe obtineret, quum prius ſpecimen ſui edidiſſet in expeditione cõtra Megarenſes, cui præfuerat, capta Niſæa, aliiſque præclaris operibus editis. Populus igitur Athenienſis, ita deceptus, dedit ei quoſdam è ciuibus delectos pro ſatellitibus, non qui haſtas ſed clauas ferrent, Piſiſtratum ſectantes. Cum quibus ille impetu facto arcem occupauit: & inde Athenienſium imperio potitus, nullis qui tum erant magiſtratibus perturbatis, neque legibus mutatis, ſed in præſenti ſtatu manens, vrbẽ bene ac pulchrè exornauit. Sed nõ multo pòſt tempore milites Megaclis & Lycurgi concordibus animis eum eiecerunt. Hunc igitur in modum Piſiſtratus primùm obtinuit Athenas, & tyrannidem nondum valde ſtabilitam amiſit: cuius eiectores rurſus inter ſe ſeditiones redintegrarũt. Hac autem ſeditione Megacles fatigatus, Piſiſtratum miſſo caduceatore inuitat nũquid velit filiam capere vxorem, addita tyrannidis conditione. Accipiente verò conditionem Piſiſtrato, machinati ſunt ad illum reſtituendum, rem (vt ego comperio) longè ſtultiſſimam: (quando quidem iam olim diiudicatum eſt Græcam gẽtem dexteriorem eſſe quàm barbaram, & magis ab ineptiis abhorrentem) præſertim ſi iſti ex Athenienſium numero, qui inter Græcos feruntur ſapientia primi, talia ſunt machinati ſunt. Erat in tribu Pæaniea mulier nomine Phya, tribus digitis minus ſtatura quatuor cubitorum: alioqui formoſa. Hanc mulierem omni armatura quum inſtruxiſſent, in currúmque ſuſtuliſſent, compoſitam in eum habitum quo venuſtiſſima videnda eſſet, in vrbem agunt, præmiſſis qui præcurrerent præconibus, quique quum in vrbem veniſſent, hæc mandata exequerentur, his verbis; Athenienſes, bona mente excipite Piſiſtratum, quem Minerua ipſa præcipuo inter homines honore proſequuta, in ſuam reducit arcem. Iſti igitur paſſim euntes talia prædicarunt: & ſtatim rumor in tribus emanauit, Piſiſtratum à Minerua reduci. Qui verò in vrbe erant, perſuaſi hanc mulierem eſſe deam ipſam, fœminæ ſupplicarunt pariter, & Piſiſtratum acceperunt. Hunc in modum quem diximus, recuperata tyrannide, Piſiſtratus, ex pactione quam inierat cum Megacle, filiam eius duxit vxorẽ. Verùm quum & filii eſſent ei adoleſcentes, & Alcmæonidæ dicerentur obnoxii eſſe crimini piaculari, nolens ex nouo coniugio liberos tollere, [b] haud legitimè coibat cũ vxore. Quam rem quum inter illicita occultaſſet, poſtea ad matrem retulit, enunciaret id nécne. Mater viro indicauit. Iſte verò iniquo animo ferens ſe à Piſiſtrato contumelia affici, vt erat iratus, [c] milites homini infenſos reddidit. Quæ fieri Piſiſtratus contra ſe animaduertens, regione prorſus abſcedit: & vbi Eretriam peruenit, vnà cũ filiis deliberat. Quum autem ſententia Hippiæ præualuiſſet, de tyrannide rurſus re-

Pelaſgis qui ſupra Tyrrhenos Crotona ciuitatem incolunt, & olim finitimi erant iis quos nunc Dores vocant: tum videlicet quum eam quam nunc appellant Theſſalicam regionẽ incolebãt: & ii quoque Pelaſgi qui Placiam & Scylacen cõdiderunt, & Athenienſium contubernales fuerunt. Ex his, inquam, coniectura facta, dicere licet, Pelaſgos olim barbarè fuiſſe loquutos. Nam & Crotoniatæ & Placieni lingua quidem diſſident à ſuis vicinis, inter ſe verò conueniunt: & ſatis oſtendũt ſe eam ipſam linguæ formã conſeruaſſe quam habebant quum in eas regiones migrarent. Itaque ſi tota gens Pelaſgica talis erat, Atticæ regionis incolæ Pelaſgi, & quæcũque aliæ Pelaſgicæ ciuitates nomen mutarunt, quũ in Hellenas mutarentur, ſuam etiam linguã dedidicerunt. Gẽs autem Hellenica ſẽper ex quo extitit, eadem lingua vſa eſt, vt mihi videtur: quúmque à Pelaſgis abſciſſa, imbecilla eſſet, à tenuibus quibuſdã principiis progreſſa, valde multis gentibus & frequentibus etiam barbaris cũ ea ſeſe coniungentibus, in multitudinem excreuit. Et ſic quoque mihi videtur Pelaſgica gens, quum barbara eſſet, magnopere non creuiſſe.

a Et dominari.

b Non coibat cum vxore vt moris eſt. Et illa quidẽ initio hoc tegebat, poſtea verò matri, ſiue percontanti, ſiue minus, expoſuit: & iſta rurſus marito.

c Poſitis inimicitiis in gratiam rediit cũ ſeditioſis.

cuperanda, [a] aliquot ciuitates excitauerunt, quæ ipsis nonnihil beneuolæ erant. Et cum aliæ complures contulerunt pecuniæ multum, tum verò Thebani plurimũ. [b] Post hæc non ita multo interiecto tempore, omnia ad reditum eis in expedito fuerunt. Nam & ex Peloponneso Argiui aderãt mercede conducti, & Naxius quidam, nomine Lygdamis, vltro adueniens, multum alacritatis addidit, allatis & pecuniis & copiis. Profecti autem Eretria, anno vndecimo vertente redierunt, & primùm in Attica Marathonem occuparunt. Ad quos interea ibi castra habentes cum seditiosi ex vrbe se cõferebant, tum alii ex tribubus cõfluebant, quibus erat tyrannis quàm libertas iucundior: atque ita cõgregabantur. Cæterùm Pisistratus quãdiu pecuniam cogebat, & postea Marathonem tenebat, Athenienses qui intra vrbẽ degebant, rem nihili fecerunt: sed vbi acceperunt eum ex Marathone vrbem versus mouere, ita domum ad se defendendos obuiam tendunt. Isti igitur cum omnibus copiis infesti in illos redeuntes tendebant. Quũ autem qui cum Pisistrato erant è Marathone digressi, simul contra vrbem irent, & in eundem locum conuenissent, perrexerunt ad Mineruæ Pallenidis fanum, [c] altrinsecúsque arma posuerunt. Hîc diuina pompa fungens Amphilytus Acarnan ariolus, [d] Pisistratũ cui assistebat adiit, & hexametro carmine vaticinatus est, inquiens:

» [e] Est nummus proiectus, item sunt retia tenta:
» Nocte meant thynni claro sub sidere lunæ.

Hoc ille oraculum diuino afflatus spiritu reddidit. Pisistratus verò, eo percepto, & se illud accipere affirmauit, & in Athenienses vrbe egressos copias duxit. At illi tunc ad prandium se conuerterant, & secundum prandium partim ad talos, partim ad somnũ. In hos igitur impetu facto, qui cum Pisistrato erant, eos in fugam vertũt. Ipsis autem fugientibus solertissimum consilium Pisistratus excogitauit, [f] vt Athenienses nec amplius caperentur, & tamen dissiparentur: Pueros iussos conscendere equos præmisit, qui assequendo fugientes, mandata Pisistrati dicerent, iuberéntque eos bono animo esse, & ad sua quenque abire. Ita audientibus dicto Atheniensibus, Pisistratus tertiò potius Athenis, tyrannidem stabiliuit tum auxiliariorum copiis, tum pecuniarum prouentibus, partim indidem, partim à flumine Strymone comparatis. Filios quoque eorum Athenienſium qui perstiterãt, nec è vestigio fugam fecerant, pro obsidibus sumptos, in Naxum transtulit. Hanc enim insulam bello subegerat, Lygdamidique permiserat, quũ antehac etiã Delum insulam ex oraculis expiasset. Expiauit autem, quatenus prospectus à templo ferebatur, eatenus ex omni loco cadaueribus effossis, & in alium eiusdem insulæ locum translatis. Itaque Pisistratus tyrannide potitus est, Athenienſium aliis in prælio cæsis, aliis vnà cum Alcmæonidis domo profugis. [g] Hunc ita Athenienſibus imperantem ea tempestate Crœsus audiebat: Lacedæmonios quoque magnis è cladibus ereptos, & iã Tegeatibus bello superiores esse. Quippe sub Leõte & Hegesicle Spartę regnãtibus, Lacedemonii quũ cętera bella prosperè gessissent, aduersus solos Tegeates cladẽ acceperãt. Et antea fere ex omnib⁹ Græcis pessimè morati fuerãt, [h] tã circa se quàm circa hospites nullo cõsuetudinis conuersationisque commercio. quæ instituta in melius mutauere, Lycurgo, viro inter Spartiatas probato, Delphos ad oraculum profecto: cui, simulatque in ędem ingressus est, Pythia hæc inquit,

» Ad mea venisti præpinguia templa Lycurge,
» Grate Ioui & cunctis qui tecta tuentur olympi.
» Ambigo vaticiner sis vtrum virne deúsne:
» Sed multo magis esse deum te credo Lycurge.

Nonnulli præter hæc aiunt Pythiam ei exposuisse instituta quæ nunc à Spartiatis seruantur. Ipsi tamen Lacedæmonii volũt Lycurgum, quum esset tutor & idem patruus Leobotæ Spartiatarũ regis, è Creta hæc attulisse. Siquidem quum primum tutor factus est, omnia iura immutauit: deditque operam nequis ea transgrederetur: deinde verò quæ ad bellũ pertinent, [i] enomotias, triacadas, & syssitia: super hæc instituit *tribunos plebis*, ephoros ac senatores. Ita illi ad rectum vitæ genus translati sunt à Lycurgo: quem vita defunctum, delubro ædificato egregiè colunt. [k] Ex quo, cum bonitate soli, tum nõ exigua hominum copia, discurrerunt statim, ac benignè rem gesserunt. Nec amplius cõtenti otio frui, quum se Arcadibus præstantiores esse arbitrarentur, de omni illorum terra occupanda oraculum Delphicum consuluerunt. Quibus Pythia respondit,

» Me petis Arcadiam? multum petis: haud tibi tradam.
» Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

a Munera collegerũt ex vrbibus antea sibi vtcũque cognitis.

b Postea verò (vt paucis absoluam) tempus emersit, & omnia ad reditum fuerunt ipsis parata.

c Peruenit, & arma ex aduerso posuit. Ibi verò diuino impulsu fretus. Amph.

d Pisistrato adfuit, & ad eũ accedens, hex.

e Verriculum iactũ est, expansáque retia, nocte Mox aderunt thynni cl.

f Ne dispersi Athenienses amplius conglobarentur.

g Crœsus igitur per id tempus Athenienses eò redactos esse intellexit: Lacedæmonios autem mag.

h Nullo neque inter se neque cum peregrinis commercio. sed ad æquam & honestis legibus institutã gubernationẽ sic transierunt.

i *Enomotiæ erant viginti quinque virorum collegia, & secundũ alios plurium: erátque hic sextus à rege magistratus. Triacades, triginta virorum collegia. Syssitia, cœtus in quos distributi ciues, cibũ communiter capiebant.*

k Quúmque in fertili & populosa regione versarentur, excurrerunt statim, ac prosperè rem gess.

Qui te reiicient.tibi ego haud inuidero quicquam,
Saltandam Tegeam planta plaudente daturus:
Vtque queas campum metiri fune feracem.

Hæc reſponſa vbi accepere Lacedæmonii,à cæteris Arcadibus abſtinentes, bellum intulere Tegeatibus,ferentes ſecum compedes: videlicet captioſo freti oraculo, tanquam eſſent ipſi reducturi Tegeatas in captiuitatem. Verùm congreſſi prælio ac fugati,quicunque eorum viui ſunt capti, eiſdem quas ipſi attulerunt compedibus inducti,campum Tegeatem metiti fune coluerunt. Compedes autem quibus vincti fuerant,ad noſtram vſque memoriam incolumes fuere circa templum Mineruæ Aleæ *apud Tegeam* ſuſpenſæ. Atque ſuperiore quidem bello Lacedæmonii aduerſus Tegeatas aſſiduè ſemper malè pugnauerant: Croeſi tamen ætate & Anaxandridæ Ariſtoníſque, regum ſuorum, longè ſuperiores contra eoſdem extiterunt, hunc in modum tales effecti: Quum ſemper in bello à Tegeatibus ſuperarentur,miſſis Delphos conſultoribus, oraculum ſunt ſciſcitati quémnam deorum placarent vt Tegeatum victores exiſterent. His Pythia reſpondit, id fore ſi oſſa Oreſtis filii Agamemnonis referrent.Cuius vrnam quum nequirent inuenire, rurſus ad deum mittũt de loco ſciſcitatum in quo ſitus Oreſtes eſſet. Hæc nunciis interrogantibus, ita Pythia inquit,

Eſt quædam Arcadiæ Tegea,in regione patenti:
Hîc duo flant venti vi peruehemente coacti,
[a] Forma hoſtis formæ,& plagæ ſuperindita plaga,
Hîc Agamemnonides terra omniparente tenetur,
Quo tu ſublato Tegeæ ſperabere victor.

Vbi hæc audierũt Lacedæmonii,nihilo tamen minus [b] inuẽtione fruſtrabantur,eſſi omnia diſquirentes:donec Liches, vnus Spartiatarum,eorum qui benemeriti vocãtur,comperit. [c]Sũt autem benemeriti, ex ciuibus ſemper militia equeſtri perfunctis, quini quotannis,qui quo anno ex equitibus Spartiatis exeunt,ne torpeſcant,alii aliò mittũtur. Ex his Liches quum eſſet,rem illam apud Tegeam adinuenit,fortuna pariter atque ſolertia vſus. [d]nam quum Tegeates à Lacedæmoniis hoc anno cõmercio mutuo adeundi eſſent,& iſte in ærariam officinam veniſſet,intuebatur ferrum dum procudebatur.Quo in ſpectaculo admirabundũ animaduertens faber ferrarius, intermiſſo opere, Quãto magis Lacon hoſpes,inquit,admirarere,ſi idem quod ego tu noſſes,qui tantopere admiraris ferrarium opificiũ. In hac enim corte puteum facere quum vellem,incidi in loculum ſeptem cubitorum:& quia incredulus eram omnino fuiſſe maiores quàm nunc ſunt homines, aperui eum,& inueni cadauer æquali cum loculo longitudine: quam vbi menſus ſum,iterum obrui. Hæc illo referente quæ viderat, Liches conſiderans, coniectauit hunc ex oraculo eſſe Oreſtem, hac videlicet coniectura: duos quidem quos cernebat fabri ferrarii folles,totidem comperit eſſe ventos:incudem verò & malleum, [e]formam formæ hoſtẽ:ferrum verò quod procuderetur, [f]plagam ſuperinditam plagæ:hac ratione id coniectans, quòd in plagam hominis ferrum inuentum ſit. Hæc itaque ſecum agitans, Spartam regreſſus,rem omnem Lacedæmoniis refert. Illi [g]ex compoſito hominem criminis conuictum exilio damnant. Qui in Tegeam profectus, & calamitatem ſuam referens fabro ferrario,conducit ab eo nolente vendere cortem.Ibique aliquandiu habitans, vbi rem cognouit, effoſſo ſepulcro oſſa collegit, eáque portãs Spartam rediit. Quo ex tempore Lacedæmonii quoties cum Tegeatibus congreſſi ſunt, ſuperiores extitêre:præterea verò magna etiam pars Peloponneſi iam eis parebat. Hæc itaque omnia Crœſus audiens,miſit nuntios Spartam cum muneribus, ad rogandam belli ſocietatem,iuſſos dicere quæ oporteret.Ii poſtquam peruenerunt,Nos(aiunt)Crœſus miſit,Lydorum aliarúmque gentium rex,ita inquiens,Lacedæmonii, quoniam deus oraculum reddidit vt Græcam mihi ſociẽtatem adſciſcerem, & vos inter Græcos antecellere audio,ſtatui vos mihi in ſocietatem ex oraculo prouocandos,ad ineundam mecum quam cupio amicitiam atque ſocietatem,citra dolum fraudémq;. Crœſus hæc per legatos nuntiauit. Quorum aduentu Lacedæmonii,qui & ipſi oraculum audierant,gauiſi,fœdus cum eis hoſpitii ſocietatiſque inierunt. Etenim iam antea intercedebant nonnulla Crœſi in Lacedæmonios beneficia. Nam quum illi miſiſſent Sardis ad aurum coemendum,quo vſuri erant in id ſimulacrum Apollinis quod nunc poſitum eſt [h] apud Laconicam in Thornace, eo auro ſunt à Crœſo donati.Qua de re Lacedæmonii,quódque ſe amicos ille præ omnibus Græcis delegiſſet,ſocietatem admiſerunt,& hoc denuntianti ſeſe paratos exhibuerũt. Quod vbi extrinſecus

a Hic typus antitypus, noxæ & ſuperindita noxa. *Quid autem hoc ſibi velit,paulo poſt exponetur*

b Ab inuentione aberant.

c Benemeriti autem iſti, *ſeu benefici*,ſũt quini cines ex equitibus ætate maximè proiecti,qui ſinguliſ annis exeũt.Quos oportet eo anno quo egrediũtur, communi conſilio ex equitibus Spartanis alios aliò dimiſſos, nuſquam moram trahere.

d Nam quum Lacedæmoniis Tegeatas adeundi facultas hoc tempore eſſet.

e Typum eſſe & antitypum. *Typum uocat malleum ictum incudi impingentem: quem quũ uiciſſim repellat incus,antitypus uocatur,quaſi uiciſſim feriens.*

f Noxam ſuperindi tam noxæ: hac rat.id con. quòd in damnũ hominis fer.

g Per ſimulationẽ hominem crimine intentato,exil.

h Apud Thornacem Laconicæ regionis.Et tum denũ.ſeſe par.exhibuerunt:tum etiam fabricati erat.

fecerunt, pateram aheneam labiorum tenus frequentibus animalibus extrinsecus cælatam, triginta amphorarum capacem, dono afferebant, volētes Crœsum remunerari: sed eam Sardis non pertulerunt, propter alterutram harū quæ feruntur causarum. Lacedæmonii quidem aiunt hanc pateram, dum ferretur Sardis, [a] quum Samum appulsi essent, à Samiis fuisse intereeptam: qui, cognita re, nauibus istos longis aggressi fuere. Ipsi verò Samii aiunt Lacedæmonios qui pateram portabant, serò venientes, quum audissent Crœsum captum esse cum Sardibus, illam in Samo vendidisse viris priuatis, qui eam Iunonis templo dedicauere: & illos qui vendidissent, Spartam reuersos, forsitan dixisse à Samiis sibi fuisse ereptam. De patera ita res se habet. Crœsus autem elusus oraculo, aduersus Cappadociam exercitus comparabat, spe & Cyrum & potētiam Persicam euertendi. Cui in hac apparanda expeditione occupato, Lydus quidam nomine Sandanis, & antehac pro circunspecto habitus, & ob hanc quam dixit sentētiam plus nominis apud Lydos consequutus, hunc in modum Crœso consuluit, Aduersus tales viros expeditionem paras, rex, qui coriacea subligacula, qui è corio reliquam vestem ferunt: qui non quibus volunt cibis vescuntur, sed quos habent, vtpote regionem asperam incolentes. Ad hæc potu non vini vtuntur, sed aquæ: non ficos ad comedendum, nec aliud quicquam boni habentes. quibus quum nihil sit quod eripias, si viceris: sin victus fueris, animaduerte quot bona amittes. Vbi gustauerint illi nostra bona, circunsistēt nos, nec abigi poterunt. Equidem diis habeo gratiam, qui non induxerunt in animum Persis vt Lydos inuaderent. Hæc loquutus, non tamen Crœsum flexit. Etenim Persis, antequam Lydos subigerent, nihil erat neque lautum neque opiparum. Porrò Cappadoces à Græcis Syri nominantur: & erant hi Syri, antequam Persæ imperitarent, ditionis Medorum: tunc autem Cyro parebant. Siquidem imperium Medicum ac Lydum disterminabat fluuius Halys, qui ex Armeno monte profluens, primùm Cilicas, dehinc Matienos qui sunt ad dexteram, & Phrygas qui sunt ad læuam: tum boream aduersus tendens, Syros, Cappadoces, Paphlagonésque interfluit: Cappadoces à dextra, Paphlagones à sinistra perstringens. Ita flumen Halys cuncta ferè superiora Asiæ, à mari quod Cypro obiectū est, ad Euxinum vsq; Pontū diuidit. Est autem dorsum totius huius regionis, longitudine quinque dierum itineris viri expediti. Itaq; aduersus Cappadociam Crœsus cum exercitu profectus est, cupidus cum hanc partem soli fœcundi suo adiiciendi, tum vel magis, fiducia oraculorū, Cyrum vlciscendi: propter Astyagem, Cyaxaris filium, Medorum regem, affinē suum, quē Cyrus Cambysis filius prælio victum ceperat. Erat autem Crœso Astyages hūc in modum affinis: Apud Scythas pecuarios quum esset seditio, caterua quædā eorum [b] secessit in terram Medicam, qua tempestate Medorum tyrannus erat Cyaxares, Phraortæ filius, Deiocis nepos. qui Scythas hos, vtpote supplices, initio benignè alloquebatur ac plurimi faciebat, adeo vt pueros eis traderet imbuendos tum linguā Scythica, tum artificio arcus vtēdi. Interiecto deinde tempore, quum Scythæ venatum assiduè irent & semper aliquid afferrent, nonnunquam tamen contingebat vt nihil caperent. Quos ita reuertentes manibus inanibus [c] Cyaxares (erat enim, quum ingenti tenebatur ira, peracerbus) probris insectabatur. Id illi, vt se indignū, à Cyaxare pati non ferentes, cōsilio habito decreuerunt vt aliquem eorum puerorum quos docerent, trucidarent: apparatúmq; vt feras apparare consueuerant, Cyaxari offerrent, perinde atque ferinam. idque quum obtulissent, quamcelerrimè se ad Halyattem Sadyattis filium Sardis conferrent. Quod & factum est. nam & Cyaxares & qui aderant conuiuæ, ex his carnibus gustauerunt: & Scythæ perpetrato hoc, Halyatti se supplices præbuerunt. Quos postea reposcenti Cyaxari (quòd Halyattes reddere abnuerat) bellum inter Lydos Medósque quinquennale conflatum est. Quo in bello aliquoties Medi victores extiterunt, & nocturnum quoddam prælium gesserunt. Sexto autem anno signis collatis, quum æquo marte certarēt, [d] stante pugna contigit vt repente dies nox efficeretur. Quam immutationē huius diei futuram Thales Milesius Ionibus prædixerat, hūc ipsum annū præfiniēs quo immutatio facta est. Lydi ac Medi vbi diē noctescere viderunt, à pugnādo destiterūt: eóque propēsius ad pacē inter se constituēdam festinauerunt, autoribus conuētionis Syenesi Cilice & Labyneto Babylonio: qui vt iusiurandum intercederet & reconciliatio affinitate fieret, properarunt, decernentes ab Halyatte Arienam filiam Astyagi Cyaxaris filio nuptum dandam: quoniam sine vehementi necessitudine conuētiones stabiles iniri non queunt. Ineunt autem hæ gentes fœdera cum cætera ritu Græcorum, [e] tum feriēdo brachia quâ illa humeris cōnectūtur, ac mutuum sanguinem

a Quum circa Samum essent.

b Subduxit se

c Cyaxares (erat enim, vt re ipsa ostēdit, iræ impos) asperè admodū & indignè tractauit.

d Inter pugnandū

e Tum fecādo brachia vsquedum sanguis profluat, ac mutuò illum delingēdo. Vt legatur αἱμορροίλιν, pro ὁμορροίλιν. Vide Ælianum lib. 12.

delingendo. Hunc igitur Astyagem auum suum maternum Cyrus bello victum tenebat, ob eam quam in sequentibus indicabo causam. Quo nomine Crœsus ei infensus, nunquid inferret Persis bellũ, ad oracula *cõsulenda* miserat. Et quũ responsum reddidisset [a]haud syncerũ, [b]secum facere interpretatus, in expeditionẽ profectus est [c]aduersus quandam Persarum partem. Atque vbi ad Halym flumen peruenit, tunc (vt ego quidem sentio) pontibus ibi sitis copias traduxit: vt autem Græci dictitant, Thales Milesius traductor extitit. Nam quũ incertus animi Crœsus foret qua parte fluminis traiiceret exercitum (nullos dum enim ex illis põtibus ea tẽpestate fuisse) fertur Thales, qui in his castris aderat, fecisse vt fluuius qui ad læuam exercitus fluebat, flueret etiam ad dexteram. Fecisse autem hunc in modum: Fossam peraltam, exorsus supra castra, ductam in speciem lunæ depressit, quæ castra, vt erant metata, à tergo amplecteretur: in quam quum traduxisset ex pristino alueo fluuium, iterum eum vbi exercitus traiectus esset, in suum alueum refunderet. Itaque quum celerrimè fluuius diuisus esset, vtrinque vado meabilis effectus est. Quidam verò aiunt veterem etiam omnino exaruisse alueum. Cui rei equidem non accedo, quo enim modo qui rursum redierunt, illum transiuissent? Crœsus igitur exercitu traiecto, venit in Cappadociæ locum qui dicitur Pteria, omnium eius regionis munitissimum, iuxta vrbem Sinopem, ferè ad pontum Euxinum sitam. Hîc statiua habens, prædia Syrorum vastat, & vrbem Pteriorum expugnat diripitque. Cepit quoque cunctas circà vrbes, Syros nihil commeritos exterminans. Hinc Cyrus coacto suo exercitu, sumptúsque omnibus qui in medio incolebant, obuiam pergit: missis tamen antequam exercitum educeret, caduceatoribus ad Iones tentandos vt ad sese à Crœso deficerent. Illis abnuentibus profectus castra contra Crœsum posuit: ibidémque in regione Pteria pro se vterque alterum lacessere. Commissáque acri pugna, & multis vtrinque cadentibus, ad extremum noctis interuentu dirimuntur neutri victores. Atque hunc in modum duo exercitus dimicauerũt. [d]Crœsus à suo exercitu incusatus quòd cum Cyri multo maioribus copiis conflixisset, postero die quum Cyrus ipsum supersederet inuadere, regressus est Sardis, habens in animo euocare AEgyptios ex fœdere: quorum cum rege Amasi, ante quàm cum Lacedæmoniis, societatem inierat: accersere etiam Babylonios, cum quibus & ipse fœdus percusserat: (erat autem Babyloniorum tyrannus ea tempestate Labynetus) denuntiare item Lacedæmoniis vt ad certam diem præsto essent: hísque & suis copiis coactis, vbi per hyemem quieuisset, initio statim veris tendere aduersus Persas. Hæc destinans Crœsus, abiit Sardis, dimisítque caduceatores ad socios, edicens vti ad quintum mensem Sardis conuenirent. Exercitum verò qui aderat ex militibus cõductis, qui cũ Persis dimicaret, missum fecit ac dissipauit: minimè sperans vnquam fore vt Cyrus, qui sic æquo marte pugnasset, Sardis copias promoueret. Hæc Crœso ratiocinante, omnia suburbana colubris impleta sunt: [e]quos, vt existebant, equi inter ambulandum, quum ad pascua irent, comedebãt. Id Crœso cerneti visum est (vt erat) esse portentum: ideóque mittendum ad coniectores Telmisses. Qui missi sunt ad consulẽdos Telmissas, vbi accepere responsum, didiceréque quid sibi vellet significarétque portentum, non contigit vt Crœso renuntiarent. Nam priusquam retro Sardis reuecherentur, Crœsus est captus. Telmisses ita cognouerant exercitum externum Crœso illuc affuturum, qui quum afforet, indigenas subigeret: quòd dicerent colubrum terræ filium esse: equum, hostem & aduenã. Hæc Telmisses Crœso sunt interpretati, sed iam capto: nondum tamen gnari eorum quæ Sardibus ac Crœso euenerant. Cyrus certior factus Crœsum, qui statim post prælium apud Pteriam gestum abscesserat, constituisse dispergere copias, consilio inito, comperiebat operæpretium esse quàm celerrimè posset promouere exercitum Sardis, vt hostem, priusquam ille contraheret iterum Lydorum copias, occuparet. Hoc vbi probauit, statim exequutus est: properéq; ducto in Lydiam exercitu, ipsemet nuncius Crœso aduenit. Vnde Crœsus in magnam sollicitudinem adductus, quòd præter opinionem prætérq; expectationem suam se res haberẽt, tamen Lydos in prælium produxit. Lydorũ [f]gẽte in Asia nulla fuit ea tempestate nec fortior nec magis strenua: ex equisq; pugnabat, equitandi sanè perita, hastas perlongas gestans. Campus in quo concursum est, ante vrbem Sardensem iacet, magnus & editus: quẽ cum [f]alii amnes interfluunt, tum omnium maximus Hermus, palude interruptus, qui è monte Hiro matris Dindymenæ lapsus infunditur mari iuxta Phociam oppidum. Hîc vbi vidit Lydos ad pugnandum instructos Cyrus, eorũ equitatum reformidans, constituit admonitu Harpagi Medi, ita faciendum: Coactis omnibus qui

a Captiosum,
b A se facere
c In Persarum fines.
d Crœsus autẽ cau satus sui exercitus pau citatem: (erant enim ipsius copiæ multo minores quàm Cyri) hoc inquam, causatus, quũ postero die Cyrus nõ descenderet in certamen, regress. &c.
e Quos prodeuntes equi relictis pascuis, passim comedebant.
f Cum alii amnes permeant, tum verò etiã Hellus in omniũ maximum influens, qui Hermus vocatur: & ex mõte matri Dindymenæ sacro ortus, infunditur mari, &c.

ipsius exercitum sequebantur camelis, vel frumentũ vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, & viros imposuit equestri stola indutos: quibus ornatis præcepit vt præirent cæteras copias aduersus Crœsi equitatum: peditatui, vt hos subsequeretur. post hunc collocauit omnem equitatum. Postquam omnes constituit, imperat eis ne cui cæterorum Lydorum parcerent: sed quemlibet occiderent obsistentem, præter ipsum Crœsum, ne si captus quidem repugnaret. Hæc imperans, camelos contra equitatum instruxit, hac ratione quòd camelum equus reformidat, adeò quidem vt nec speciem eius intueri, nec odorem sentire sustineat. Id ideo commentus est vt equitatum Crœsi, quo ille se præualiturum considerabat, inutilem redderet. Simulatque igitur in pugnam itum est, equi, olfactis protinus conspectisque camelis, retro se auertunt. vnde spes Crœsi interiit. Verùm non protinus Lydi ob id exterriti sunt, sed cognita re, ab equis desiliunt, ac pedites cum Persis confligunt. & tandem, multis vtrinque cadentibus, vertuntur in fugam: [a] ac muros ingressi, à Persis obsideri cœperunt. Quam obsidionem in longius processuram ratus Crœsus, alios nuncios è muris mittit ad socios. nam qui antea dimissi erant, hi conuentum Sardis ad quintum mensem indixerant. Ad hos dimittebat, oratum quamcelerrima auxilia mitti sibi, vtique iam obsesso: & cum ad alios socios misit, tum verò ad Lacedæmonios. Cæterùm per id tempus & ipsis Spartiatis inciderat cum Argiuis contẽtio de agro qui dicitur Thyrea. Quem locum, etsi terræ Argolicæ partem, tamen Lacedæmonii [b] interciſum tenebant. Etenim Argiuorũ est quicquid regionis Malea tenus ad occasum vergit in continente: & insulæ tum aliæ, tum verò Cythera. Quum ergo Argiui suo territorio [c] interciso auxilium ferrent, ibi ab vtrisque in colloquium ventum est vt triceni vtrinque dimicarent: & vtri superiores extitissent, eorum regio foret: atque ambos exercitus in suam vterque terram discederent, nec permanerent dum dimicaretur: ea scilicet causa, ne, si adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His conuentis, in diuersa digrediuntur. Ex vtrisque delecti viri qui relicti sunt cõflixerunt: atque illis quidem, vt æquo marte pugnantibus, ex sexcentis tres omnino reliqui fuerunt: idque noctis interuentu. ex Argiuis duo, Alcinor & Chromius, qui tanquam victores Argos cursu contenderunt: ex Lacedæmoniis vnus Othryades, qui spoliatis Argiuorum cadaueribus, eorũ arma ad suorum castra detulit, & se in suo ordine tenuit. Postero die vtrique re audita adfuerunt, sibique victoriam vendicabant: Argiui quidem, quòd suorum plures superfuisse dicerent: Lacedæmonii verò, quòd qui eorum superfuerant, fugissent: suus autem perstitisset, & hostium cæsos spoliasset. Ex contentione tandem concurrẽtes pugnant: ac postquam permulti vtrinque ceciderunt, Lacedæmonii vincunt. Quo ex tempore Argiui tonsis capitibus, quum antea necessariò criniti essent, legem condiderunt, se deuouentes ne prius comam alerent, néue mulieres aurum ferrent, quàm Thyreas recuperassent. His è diuerso legem tulere Lacedæmonii, vt in posterum comati essent, quum antea non fuissent. Othryadem, qui vnus è trecentis delectus reliquus fuisset, aiunt pudore Spartam reuertẽdi, ob socios interfectos, illic apud Thyreas mortem sibi conscisse. Quum hæc esset apud Spartiatas rerum conditio, aduenit caduceator Sardianus precatum Crœso obsesso auxilia. Illi, caduceatore audito, statuerunt Crœso statim succurrendum. Quibus iam se apparantibus, ac nauibus paratis, alius affertur nũcius, murum Lydorum expugnatum, Crœsumque viuum esse captum. Sic Lacedæmonii magno se affectos detrimento rati, supersederunt. Sardis autem hunc in modum sunt expugnatæ: Quartodecimo quàm obsideri cœptæ sunt die, Cyrus, missis passim equitibus, suis copiis edicit se dona daturum ei qui primus muros conscendisset. Posteaquàm id conato exercitu res non processit, ibi, quiescentibus cæteris, Mardus quidam cui nomen erat Hyrœades, id aggredi est ausus à parte arcis vbi nullus ad excubandum erat collocatus, quia illinc nequando vrbs caperetur haud suspectum erat, vtpote loco prærupto atque inoppugnabili: quáque vna parte Leonem Meles primus Sardium rex non circuntulerat, ex pellice sua genitum: qui Leo quacunque parte murorum circunlatus esset, ex ea parte Sardis inexpugnabiles fore Telmisses iudicauerant. Eum Meles per cæteram partem murorum circunduxit, quacunque poterat arx oppugnari: per hanc partem, tanquam inoppugnabilem atque præcisam, circunducere prætermisit, quæ ad Tmolum vergit. Ab hac igitur parte iste Hyrœades Mardus conspicatus quendam Lydum pridie descendisse ad recipiendam galeam illuc deuolutam, aduertit animum, atque considerauit: dehinc ipse conscẽdit, & post eum alii Persæ subinde, atque alii frequentes. Ita vrbs Sardis capta est, atque omnis direpta. Ipsi au-

a Ac muris inclusi.

b Interceptum.

c Intercepto.

tem Crœso hoc contigit. Erat ei filius cuius superius habui mentionem, habilis ad cætera, sed mutus. [a] ad cuius vitium emendandum Crœsus pro viribus omnia fecerat, cum alia excogitando, tum verò Delphos mittendo ad oraculum sciscitandum, atque ei Pythia talibus respondit,

Lyde genus, rex multorum, valde insciè Crœse,
Ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
Intra ædes vocem: sine qua potior tibi longè.
Ille die quoniam primùm infelice loquetur.

Porro captis mœnibus quidam Persa in Crœsum sibi ignotum vt occisurus vadebat. Quem inuadentem se Crœsus quum videret, tamen præsenti clade affectus deuitare negligebat: nihil putans differre an percussus oppeteret mortem, an non. Id vbi filius eius mutus aspexit, timens patri, erupit in vocem, inquiens, Homo, ne perimas Crœsum. Atque hoc ille primùm effatus, postmodum per omne vitæ tempus vocalis extitit. Persæ & Sardibus potiti sunt, & Crœso viuo, quũ regnasset annos quatuordecim, totidémque dies fuisset obsessus, amisso magno imperio, vt ei fuerat responsum. Eum captum Persæ ad Cyrum perduxerunt: quem ille vinctum compedibus super ingentem quam struxerat lignorum struem imponit, circáque eum bis septem Lydorum filios: siue habens in animo primitias has alicui deo offerre, siue volens votum persoluere, siue cupidus sciendi num quis dæmonum liberaret Crœsum, (quem religiosum esse audierat) quominus pyræ impositus viuus concremaretur. hæc quidem Cyrum fecisse aiunt. Crœso autem super pyram stanti, etsi in tanta calamitate posito, tamen venisse in mentem Solonis, quòd ab eo sibi nutu dei fuisset dictum, ex viuétibus beatum esse neminem. Quod dictũ vbi subiit Crœso, ferunt eum ex vehementi defectione animi victum, ingemiscentem, ter Solonem nominasse: & Cyrum, quum audisset, iussisse interpretes eum percontari quémnam inuocaret. Illósque accedentes fuisse percontatos, & hunc interrogatum silentium tenuisse. Deinde quum loqui cogeretur, dixisse, *Illum nominaui*, quẽ cum omnibus tyrannis colloqui, ego quàm ingentem pecuniam præoptassem. Eũ non planè loquentem, rursus interrogant quídnam esset quod dixisset. Efflagitantibus atque infestantibus, [b] inquit quemadmodum Solon, qui esset Atheniẽsis, ad ipsum à principio venisset, & intuitus omnes eius opes coràm, pro nihilo duxisset. Adeò quæ de ipso dixerat, ea omnia euenisse, neque hæc magis de seipso quàm de omni hominum genere, & de iis præsertim qui sibiipsis beati viderentur. Hæc Crœso referente, iam pyra incẽsa ardere extrema cœpisse, & Cyrum auditis per interpretem quæ Crœsus dixisset, pœnituisse: quum se quoque hominem esse cognosceret, qui alium hominem, qui se inferior non fuisset opibus, viuum rogo traderet. Præterea veritum ob id pœnam, ac reputantem nihil esse in rebus humanis stabile, iussisse ignem celerrimè extingui iam incensum, Crœsúmque deponi & quæ cũ eo erant. Verùm eos qui iussi fuerãt, non potuisse amplius vim ignis superare. Ibi ferunt Lydi Crœsum cognita Cyri sententiæ mutatione, quum cerneret vnumquenq; extinguendo deuoluendóque igni incumbentem, nihil tamen profici, exclamãdo inuocasse Apollinem vt ipsi adesset, siquod ab eo donum illi gratum fuisset oblatum, ipsúmque præsenti malo liberaret. Ita cum lacrymis Crœso deum inuocante, nimbos repente, quum serenum ac tranquillum esset, [c] confractos esse, imbréque erupisse, ac vehemẽtissima aqua pluisse, & rogum extinxisse. Ita Cyrum, cognito deorum cultorem ac bonum virum esse Crœsum, è pyra deposuisse: atq; hunc in modum interrogasse, Crœse, quisnam tibi hominũ persuasit vt cũ exercitu inuaderes fines meos, ex amico factus hostis? Cui Crœsus, Ego, inquit, rex, istud feci tuo prospero, meo infausto fato, Græcorũ deo autore, qui me ad bellũ tibi inferẽdum impulit. Neq; enim quispiam ita amẽs est vt bellũ quàm pacẽ præoptet. nam in pace filii patres, in bello patres filios sepeliunt. Sed vt ista fierent, dæmoni cordi fuit. Hæc Crœsus loquutus est: quem Cyrus solutum iuxta se collocauit, ac in multa sanè obseruãtia habebat: intuénsque eum admirabatur, tam ipse quàm omnis circà eum cœtus. Ille cogitabundus silentium tenebat. Mox conuersus, ac cernens Persas Lydorum diripientes vrbem, [d] Vtrum debeo, inquit, rex, tibi loqui quod sentio, an tacere hoc tempore? Cyrus verò eum, quæcunque liberet, audacter proloqui iussit. Tunc ille Cyrum percontatur, [d] Quídnam, inquiens, tanta frequentia properat agere? Cui Cyrus, Tuam, inquit, vrbem diripit, tuásque opes absumit. Atqui (Crœsus excipit) neque vrbem meam diripis, neque meas opes. nihil enim mihi iam cum istis rebus est: sed tua ferunt agúntq;. His verbis iniecta cura, Cyrus Crœsum

a Itaque antea Crœsus, dum secundæ ipsius res essent, omnia pro viribus fecerat ipsius causa, cum alia excog. &c.

b Inquit Solonem Atheniẽsem olim ad ipsum veniss̃e, & intuitum omnes eius opes, pro nihilo duxisse.

c Conuerrisse, vel ingruisse.

d Quidnam, inquiens, tanta ista turba tanto studio agit?

ſemotis arbitris interrogat quídnam in his quæ fierent, ſibi conſtituendũ cenſeret. Ad quem Crœſus, Quoniam me dii ſeruum tibi tradiderunt, iure debeo, ſiquid amplius animaduertero, id tibi indicare. Perſæ, ait, natura proteruа ſunt, & iidẽ inopes. Quos ſi diripientes tu ac potiẽtes magnis opibus negligis, id tibi ex hoc credibile eſt euenturum, vt quiſque iſtorum plurimis opibus potietur, ita maximè in te rebellaturum, eſſe expectandum. Nunc igitur, ſi tibi placẽt hæc quæ ego dico, ita facito: Siſte ad ſingulas portas aliquot ex tuis ſatellitibus cuſtodes, qui vetent exportari opes, vt earum decimæ Ioui neceſſariò reddantur. Ita neque tu odium illorum contrahes, vi opes eripiendo: & ipſi agnoſcentes ſe iuſta agere, non inuiti facient. Hæc audiens Cyrus, maiorem in modum gauiſus eſt tali admonitu, eáque vehementer approbauit: & iuſſis ſatellitibus id exequi quod Crœſus ipſi ſubieciſſet, his verbis eum affatus eſt, [a] Crœſe, quandoquidem & facta & dicta tua egregia viri regis ſunt, pete quid munieris à me velis impræſentiarum tibi dari. Ad quem Crœſus, [b] Here, inquit, ſine me gratum eſſe erga deum Græcorum, quem ego maximè omnium veneratus ſum, vt miſſis ad eum his vinculis perconter nunquid ei fas ſit bene de ipſo merẽtes decipere. Et Cyro interroganti quídnam id eſſet quod incuſaret, altius repetens omnem ſuum aperuit animum, reddítáque ſibi oracula, & præcipuè donaria ſua, quibus rebus fretus ſuſcepiſſet aduerſus Perſas expeditionem. Hæc commemorando rediit rurſus ad petendam veniam iſta deo exprobrandi. Ad quem ridens Cyrus, Et hoc, inquit, Crœſe à me impetrabis, & quicquid aliud: [c] atque id quoties tibi opus erit. Vbi hæc audiuit Crœſus, Delphos miſit quoſdam Lydos, iuſſos, quum ad limen templi vincula depoſuiſſent, ſciſcitari deum nunquid eum puderet ob oracula quibus Crœſum induxiſſet ad bellum Perſis inferendum, tanquam Cyri potentiam euerſurum: vnde tales primitiæ offerrentur: compedes ſcilicet oſtendendo. & ſciſcitari cum hæc, tum nunquid Græcis diis foret fas, eſſe ingratis. Lydis illuc profectis, & hæc mandata executis, Pythia fertur ita reſpondiſſe, Sortem fato deſtinatam defugere, deo quoque eſt impoſſibile. Crœſus autem quintæ retro ætatis crimen luit, [d] *hoc eſt abaui*: qui quũ eſſet ſatelles Heraclidarum, mulieris dolo inductus, dominum interemit: illiúſque dignitate potitus eſt, nihil ad ipſum pertinente. Verùm Apollo, quum ſtuduerit vt hæc Sardium clades liberis Crœſi, non ipſi Crœſo contingeret, tamen tranſferre fata non potuit: ſed quatenus illa permiſerunt, annixus eſt, atque ei gratiam retulit, vtpote dilata Sardium expugnatione tres annos. Et hoc Crœſus diſcat, tribus annis ſerius quàm fata deſtinarant, ſe fuiſſe captum. Secundo loco, quòd ipſi ardenti opem tulit. Nam quod ad oraculum pertinet, haud rectè Crœſus conqueritur: quoniam Apollo prædixit, eum eſſe magnum imperium, ſi bellum Perſis inferret, euerſurum: de qua re ipſum conſultare volentem, decuerat mittere ſciſcitatum vtrum ipſius Apollo diceret imperium, an Cyri. Sed quod dictum erat, nec conſiderans, nec interrogans, ſibiipſi acceptum referat. Quod autem vltimo reſponſo ait Apollinem dixiſſe de mulo, ne hoc quidem diſcuſſit. Nam mulus hic, Cyrus erat: quippe qui duobus diuerſarum gentium parentibus ortus ſit, generoſiore matre quam patre. Nam illa quidem, Meda erat, Aſtyagis Medorum regis filia: hic autem, Perſa, & Medis ſubiectus: & licet omnium infimus, tamen dominam ſuam in matrimonium duxit. Hæc Lydis Pythia reſpondit, quæ illi Sardis reuerſi Crœſo nunciarunt. Quibus auditis Crœſus ſuã ipſius agnouit culpam eſſe, non dei. De Crœſi igitur imperio & prima Ioniæ ſubactione ita res ſe habent. Porrò Crœſi non hæc ſolùm quæ iam diximus, ſed alia quoque permulta donaria in Græcia extãt. Siquidem apud Thebas Bœoticas tripus eſt aureus, quem illic Apollini nũcupauit Iſmenio: apud Epheſum quoque buculæ aureæ, atque colũnæ pleræque. Quinetiam in veſtibulis templi apud Delphos clypeus viſitur aureus ingẽs. Atque hæc etiamnum ad noſtra vſq; tẽpora ſupererant: nonnulla tamen interciderunt. Ac verò quæ apud Branchidas Mileſiorum à Crœſo dedicata fuerũt, pondere (quantũ intelligo) æqua li erant iis quæ ſunt Delphis. Cæterùm ea quæ tum Delphos, tum etiam ad Amphiarai miſit templum, hæc ſibi, veluti domeſtica bona, paternarúmque facultatum primitias, diuis conſecrauit. Quandoquidem cætera donaria è facultatibus erant aduerſarii, qui Crœſo, priuſquam regno inaugurаretur, repugnãs, Pantaleontis partibus impenſè ſtudebat, hunc in regni poteſtatem prouehere conatus. Pantaleon enim, & ipſe, Halyattis filius erat, Crœſi frater, at non germanus: *matres enim habebant diuerſas*. Nam Crœſus matre fuit Carica, Halyattis vxore: Pantaleon ex [e] Iade fuit ſuſceptus. Quum autem tradito à patre imperio Crœſus potiretur, hominem

a Crœſe, quùm ſis rex ad bene agẽdum & dicendum comparatus, pete, &c.

b Here, inquit, maximè gratum mihi feceris, ſi permiſeris vt deum Gr. q. c. max. o. veneratus ſum, miſſis, &c.

c Et quicquid aliud tibi opus erit.

d Tritaui. *i. Gygis, à quo quintus erat Crœſus.*

e Ionica.

illum qui antè ſic pertinaciter ſibi reſtitiſſet, in fullonis officinam pertractum interemit. Bona aut eiuſdem iam antè diuis deſtinata, tunc vti diximus iis locis conſecrauit. Atque de donariis hactenus dictum ſit. Porrò Lydia quod ſcribatur nihil ſanè mirandum habet, prout aliæ regiones, præter auri ramenta è Tmolo prouenientia. Vnum tamen nobis exhibet multo maximum præter AEgyptiorum & Babylonicorum opera. Ibi enim eſt Halyattis Crœſi parentis ſepulchrum, cuius baſis è grandioribus eſt lapidibus: reliqua ſepulchri pars, [a] aggeſtio eſt terræ. Quod ſepulchrum conſtruxiſſe feruntur homines [b] emptitii atque operarii, & vnà cum his adiuuantes ancillæ. Cæterùm ad noſtram vſque ætatem in ſummo tumulo quinque termini ſtabant, quibus literæ inſculptæ indicant quæ ſinguli elaborauerint: apparebátque ex menſura, ancillarum opus eſſe maximum. Lydorum enim filiæ omnes meretricantur, atque hoc quæſtu tantiſper dotem colligunt dum nupſerint: ſe autem ipſæmet locant. Sepulchri huius ambitus, ſtadiorum eſt ſex, & duorũ [c] iugerum: latitudo, [d] iugerũ tredecim. Cõfinis eſt eidẽ ſepulchro lacus ingens, quem Lydi referunt eſſe perennem. vocatur autem Gygæus. Atque hoc quidem ſic habet: Lydi legibus propemodum vtuntur Græcorum ſimilibus, niſi quòd Lydi filias ſuas proſtituunt. Hi primi eorum quos nouimus, numum aureum argenteúmque ad vtendum percuſſerunt, & primi caupones inſtitoréſque exiterũt. Aiunt & ipſi ſe ludos inueniſſe qui etiamnum apud Græcos cum illis communes ſunt: ſimul autem hæc inueniſſe, & in Tyrrheniam, *hoc eſt* [e] *Thuſciam*, colonos deduxiſſe. Id quod hunc in modum accidiſſe referunt: Tempore Atyis, Manis regis filii, annonæ difficultatem per vniuerſam Lydiam valde graſſatam eſſe, & initio quidem Lydos vitam aſſiduis laboribus toleraſſe, poſtea verò, quum non ceſſaret *malum*, remedia quæſiuiſſe, & alium aliud excogitaſſe. Tum igitur inuentum ab iiſdem [f] aleæ teſſerarúmque ludum, & pilæ, cæterorúmq; ludorum omnium genera, præterquam [g] talorum. horum enim inuentionem ſibi non vendicant Lydi. Porrò ad famem diſcutiendam, altera quidem dierum in totum luſibus occupatos fuiſſe, ne videlicet ciborum quærendorum ſolicitudine diſtorquerentur: altera verò à luſibus abſtinentes, veſci conſueuiſſe. Atque hoc modo vixiſſe annis duodeuiginti. Vbi autem malum non remitteret, ſed magis etiam ſæuiret, tum regem vniuerſos Lydos bifariam diuiſiſſe, [h] & hos quidẽ in ſedibus ſuis permiſiſſe, illos verò aliquò ablegaſſe colonos. Ac verò iis qui in ſedibus ſuis permanerẽt, regẽ ipſum perrexiſſe imperare: illis autem qui deducendæ coloniæ deſtinati erant, filiũ ſuum præfeciſſe, cui nomen Tyrrheno. Hos è Lydia excedentes, primùm diuertiſſe Smyrnam: & mox fabricatis nauigiis, nimirum quibus ea quæ nauigationi accommoda videbantur, imponerent, ad victum ſedéſque quærendas oram ſoluiſſe: donec varias nationes præteruecti, ad Vmbros peruenirent: vbi ciuitatibus cõſtructis, ad hunc vſque diem habitauerint. Atque pro Lydis, propter regii filii qui eos deduxit, nomen, appellatione quoque commutata, nominatos fuiſſe Tyrrhenos. Lydi itaque à Perſis in ſeruitutem redacti fuerunt. Hinc iam nobis exequetur oratio, tum quiſnã fuerit Cyrus ille qui Crœſi euertit imperiũ, tum quomodo Perſæ Aſiæ imperio potiti ſint. [i] Igitur quemadmodum quidam memorant Perſarum, nõ qui res Cyri illuſtrare, ſed prout illa ſe habent, referre ſtudent, ita ego conſcribam: gnarus trifarias alias eſſe de Cyro narrandi vias. Quum Aſſyrii annis quingentis viginti ſuperiorem Aſiam obtinuiſſent, primi Medi ab ipſis deficere cœperunt: qui cum Aſſyriis pro libertate præliati, ſtrenuè ſe geſſerunt: excuſſóque ſeruitutis iugo, in libertatem ſeſe aſſeruerunt. Poſt quos & aliæ nationes idem fecerunt quod & Medi. Cæterùm quum iam per continentem in vniuerſum propriis vterentur legibus, hac demum occaſione rurſus tyrannidi ſubiecti fuerunt. Fuit apud Medos vir ſapiens, cui nomen erat Deioces, filius Phraortis, qui quum ad tyrannidem aſpiraret, huiuſmodi quædam excogitauit. Quum Medi per vicos paſſim habitarent, Deioces [k] cum antè apud ſuos probatus, tum magis ſtudioſiúſque æquitatem affectitabat venditabátque, quòd videret apud Medos vniuerſos magnam quandam licẽtiam: ſat ſciens æquitati iniquitatem eſſe inuiſam. Medi verò qui eundem habitabant vicum, intuentes hominis mores, iudicem ipſum controuerſiarum ſibi cõſtituunt. Hic, vt qui principatum ambiret, rectum ſe æquúmque præbuit. Quæ quum faceret, laudem apud populares ſuos obtinuit haudquaquam exiguam: [l] adeo vt hæc intelligentes qui apud cæteros pagos habitabant, nempe Deiocẽ ſolum eſſe qui incorruptè iudicaret, læti vndique affluerent quotquot prius iniquis ſententiis fuerãt ſuperati, ad Deiocem, & ipſi lites finiendas tranſferrent: poſtremò nulli alii hãc pro-

a Terræ aggeſtæ moles eſt.
b Circumforanei.
c Plethrorum.
d Plethrorum.
e Hetruriam.
f Teſſerarum & talorum.
g Calculorum.
h Et ſorte legiſſe, alteram quidem partem ad manendum, alteram verò ad exeundum è regione. Et parti quidem illi cui ſortito obtigiſſet vt maneret, ſeipſum regem, migrãti autem, ſuum filium præfeciſſe, cui nomen Tyrrheno. Alteros porrò quibus ſorte obtigerat vt emigrarẽt, Smyrnam deſcendiſſe. Hic mox &c.
i Ita autem de his ſcribam vt Perſæ quidam narrant, qui res Cyri geſtas verbis auguſtiores reddere nolunt, ſed id quod res eſt dicere: gnarus triplicem aliam eſſe de Cyro narrandi viam.
Iz Ipſe quũ iam antè apud ſuos celebris eſſet, tum verò magis etiam quàm antea iuſtitiam ſectari aggreſſus eſt: quòd videret apud Medos vniuerſos mag. q. licentiam, & ſatis ſciret iuri iniuriam aduerſari.
l Adeò vt quum in aliis pagis intelleXiſſent Deiocem ſolum eſſe qui incorruptè iudicaret, qui prius iniqua iudicia erãt experti, ad Deiocem diſceptaturi vltro accurrerent: poſtremò nulli alii arbitriũ deferrent. Quum autem in diesventitarẽt plures, vtpote q.

uinciam permitterent. Quum verò numerus accurrentium creſceret, vtpote qui intelligerent ſententias iuſtè terminari, Deioces, animaduertens vniuerſa in ſe vnum incumbere, neque amplius illic conſidere vbi prius ius dicere conſueuerat, volebat, neque omnino iudicare amplius. Siquidem non ẽ re ſua eſſe inquiebat ſi totos dies, rebus ſuis domi neglectis, dirimendis aliorum litibus operam impenderet. Quum igitur rapinæ ſceleráque paſſim per vicos multo etiam magis quàm prius patrarentur, Medi habito cõcilio, de communi rerum ſtatu colloqui cœperunt. [a] Et quantum mihi videtur, Deiocis amici ex compoſito in hanc ſententiam loquebantur: Nequaquam, inquientes, hiſce modis vſuri, hãc noſtram regionem poterimus diu habitare. Agite igitur, conſtituamus nobiſipſis regem, vt videlicet ditio noſtra bonis legibus adminiſtretur, [b] & nos, ad ſua quiſque opera diuertentes, nuſquam impunitate ſceleratorum violemur. Quæ quum ſic referrentur, perſuaſi Medi regibus ſeſe ſubiiciunt. Continuò conſultatum eſt quemnam regem crearent. Deioces adeo ab omnibus commendatus, productúſque in medium vt omnium ſuffragio rex comprobaretur. At ille iuſſit ædificia ſibi erigi imperio digna, ſtipatoréſque ad cuſtodiam corporis ſui adiungi. [c] Huic Medi hæc præſtiterunt, eique ædificia ingentia probéque munita extruxerunt in ea quam deſignauerat regione: permiſerunt quoque ſatellites ex vniuerſis Medis quos vellet, ſibi deligeret. Deioces igitur imperio potitus, Medos compulit vnum oppidum condere: vt hoc vno communito exornatóque, aliorum non ita magnam euram haberent. Obſequentibus quoque hac in re Medis, mœnia conſtruit ampla ſimul & valida, quæ nunc Ecbatana appellantur, in quibus murus vnus alteri veluti confinis erat: ſic nimirũ conſtitutis mœnibus, [d] vt ambitus ſinguli alteris gradatim eſſent ſublimiores, ſoliſque pinnis prominerẽt. [e] Adiuuabat huc loci ipſius commoditas, vt qui collis inſtar eſſet eleuatus. Sed acceſſit etiam maius quiddam data opera factum. ſiquidem ambitus iſti numero erant ſeptem contigui, in quorum poſtremo regia eſt & theſauri. Hæc mœnia quũ ampliſſima ſint magnitudine, prorſus illum Athenienſium æquant ambitũ. *Atque ſingulæ quidem pinnæ ſuis atque hunc in modum diſtinctis fulgent coloribus. Nempe* primi ambitus pinnæ colore ſunt albicanti, ſecundi nigro, tertii purpureo, quarti cæſio, quinti ſandaracino: poſtremi verò duo, alter argentatas, alter inauratas habet pinnas. Et his quidem munimentis Deioces ſe ſuámque regiam circunſepſit, ac reliquum populum ſeorſum circunquaque habitare iuſſit. Cæterùm vniuerſis hoc ornatu cõſtructis, primus Deioces cauit necui ad regem ingredi liceret, ſed per internuntios cuncta tranſigerentur: adeò vt nec conſpici regem à quoquam fas eſſet. [f] ad hæc, nec ridere, nec expuere (propterea quòd omnibus factu deformia eſſent) coram liceret. Hæc ideo faciunt apud regem, ne videlicet eum cernentes æquales & vnà cum eo educati ſtrenui & fortes, indoleant atque inſidientur: quin potius quiddam à reliquis hominibus diuerſum ipſis eſſe videatur, ſi coràm ipſum non intuean tur. Quibus quum ſeſe Deioces iam adornaſſet, atque in imperio confirmaſſet, in exercenda iuſtitia valde ſeuerum ſe præbuit. Etenim litigantes cauſas ſuas conſcriptas intro per internuntios mittebãt, quas ille deciſas remittebat. Et hæc quidem in iudiciis factitabat. Cæteris autem in rebus hunc ordinem inſtituerat: Si quem intelexiſſet iniuriam cuipiam facere, hũc ad ſe aſcitum, indicta pro delicti modo pœna multabat: in quem vſum exploratores auſcultatoréſque per vniuerſam ſuam ditionem diſpoſuerat. Deioces igitur ſolam Medicam ſubegit nationem, eique ſoli imperauit. Cuius nationis tot numero gentes ſunt, Buſæ, Paretaceni, Struchates, Arizanti, Budii, Magi. Tot ſunt in Media gentes. Deioce defuncto, qui annos tres & quinquaginta regnauit, filius eius Phraortes ſuſcepit imperium. Qui ſolo imperio Medorum non contentus, bellum ante omnes intulit Perſis, eóſque primos in poteſtatem Medorum redegit. Quibus nationibus potitus, valida vtraque, mox Aſiam ſubegit, aliam deinceps atque aliam inuadendo gentem: donec ad Aſſyrios oppugnandos peruenit, ad eos inquam Aſſyrios qui Ninum incolebant, quondam omnium principes, ſed tunc à ſociis per defectionem deſertos: alioqui per ſe bene habentes. Aduerſus hos expeditione ſuſcepta Phraortes, ſecundo ac viceſimo quàm regno potitus eſt anno, cum pleraque exercitus parte periit. Poſt obitum eius, Cyaxares filius, Deiocis nepos ſucceſſit: qui dicitur multo maioribus ſuis fortior fuiſſe, & primus Aſiaticos populos [g] in prouincias diſtinxiſſe, primúſque in ſuum quoſque ordinem diſtribuiſſe, haſtatos, equites, ſagittarios: quum prius omnia [h] promiſcua fuiſſent atque implicita. Hic eſt qui cum Lydis bellum geſſit: quo tempore in ipſa pugna dies in noctem eſt conuerſus: quíque tota ſupra Halyn flumen Aſia

a Hic (vt ego quidem exiſtimo) Deiocis amici belliſſimũ ſermonem ſunt exorſi. Enimuero (inquiebant) ſi pergamus his moribus viuere, hanc noſtram regionẽ diu non poterimus incolere.

b *Et nos res noſtras agamus, neque* malè agendi licentia noſtris ſedibus pellamur. His verbis perſuaſi Medi regio imperio ſe ſubiicere, ſtatim cõſultant quemnam regem creent. Tum Deioces ab omnibus nominari & prædicari, adeo vt omnium tandem ſuffragio rex approbaretur.

c Hæc in eius gratiam Medi fecerunt, eique, &c.

d Ita vt ambitus alter alterum amplecta tur.

e Adiuuante ipſo loci ſitu, vt qui collis eſſet. Sed acceſſit maior etiam ars & induſtria, factis ſeptem ambitibus inter ſe cõtiguis, in quorum poſtr. regia eſt & theſauri. Eorum autem ampliſſimus magnitudine pẽ minus circuitum Athenarum exæquat. Sũtque primi ambitus pinnæ albæ: ſecundi, nigræ: tertii, puniceæ: quarti, cæruleæ: quinti, ſandaracenæ.

f Præterea ne ridere coràm vel excreare in quoquam honeſtum haberetur. Et hæc à Medis apud regem obſeruantur, ne videlicet, &c.

g In turmas decuriaſſe.

h Promiſcuè fuiſſent confuſa.

sibi conciliata, collectis suis omnibus, copias duxit aduersus Ninum, simul & patrem vlturus, & ciuitatē ipse euersurus. Ipsi porro, Assyriis prælio superatis, Ninum obsidēti ingruit ingens Scytharum exercitus, duce Scytharum rege Madye Prototyæ filio: qui Cimmeriis ex Europa ejectis in Asiam eruperunt: & dum illos fugientes persequūtur, ita in Mediam penetrarunt. Est autem à lacu Mæotide ad Phasim vsque & Colchos, expedito viatori iter triginta dierum: è Colchis verò non ita longo itinere peruenire potest in Mediam: sed vna duntaxat natio interiecta est, Saspires: quos vbi transieris, continuò occurrit Media. Scythæ tamen hac non irruperunt, sed alia via superiore & multo longiore deflectentes, Caucaso monte ad dextram relicto. Hic Medi cum Scythis congressi, prælióque fusi, Asiæ imperium amiserunt. Porrò Scythæ vniuersa Asia potiti, hinc rectà in AEgyptum contendunt. Quibus iam Syriam Palæstinam ingressis Psammitichus occurrens AEgypti rex, muneribus precibúsque effecit ne vlterius progrederentur. [a] Scythæ, vbi retrocedentes in vrbe essent Palæstinæ Ascalone, bonáque parte Scytharum nullam iniuriam inferente, pauci aliquot relicti Veneris Vraniæ fanum depeculârunt, inter cætera (quantum equidem scio) huius deæ fana vetustissimum. Siquidem quæ in Cypro est *eiusdem deæ* ædes, ex hac prodiit: id quod ipsi etiam Cyprii referunt. Quinetiam illud apud Cythera delubrum Phœnices ex hac Syriæ regione orti condiderunt. Ac verò dea ipsa templi spoliatoribus eorúmque posteris morbum immisit fœmineum: quemadmodū & ipsi fatentur Scythæ, se videlicet illo morbo ob id laborare. [b] & videre licet apud Scythas hunc morbum curantes, quos enareas appellant Scythæ. Postquam verò iam viginti octo annis Asiæ imperium Scythæ obtinuissent, omniáque iam penè ex negligentia licentiáque depopulata essent (nam præter tributum exactionésque, diripiebant, extorquebántque à quibuslibet quæcunque possidebant) tandem horum potiorem partem Cyaxares atque Medi hospitio acceptam inebriatámque interemerunt. Et sic quidem Medi recuperarunt imperium, receptis iis quibus prius potiebantur, & Ninum expugnauerunt. Vt autem ceperint, in aliis mox scriptis indicabo. Assyriósque, excepta Babylonica quapiam portione, subegerunt. Post hæc Cyaxares, vbi quadraginta annis [c] vnà cum Scythis imperasset, vita functus est. Cuius regnum suscepit Astyages filius. Hic filiam sustulit, appellauítque eam Mandanen. Quæ visa est ei per quietem tantum vrinæ fundere vt omnem ipsius vrbem oppleret, atque vniuersam Asiam inundaret. Quod somnium quum Magis somniorum interpretibus exposuisset, conterritus est, singula quæque ab illis edoctus. Ideóque visum hoc reformidans, Mandanen iam viro maturam, nulli Medorum qui ea dignus esset, tradendam statuit, sed Persæ cuidam nomine Cambysi, quem compertum habebat familia quidem bona ortum, cæterùm ingenio sedato, [d] gerentémque se multo infra mediocris Medi alicuius conditionem. Eodem quo Cambysi collocauerat filiam anno, visionem alteram vidit: videbatur ei ex genitalibus filiæ vitis enasci quæ omnem occuparet Asiam. Quod visum quum retulisset ad interpretes somniorum, filiam iam prægnantem & partui vicinam ex Persis accersit, eique, quum venisset, custodiam apponit, volens quod illa peperisset interimere. Etenim Magi somniorū interpretes visionem illam portendere dicebant Astyagi, prolem filiæ pro ipso regnaturam. Hoc igitur obseruans Astyages, vbi genitus est Cyrus, adscito Harpago familiari suo, & inter Medos fidissimo, atque omnium rerum suarum procuratori, hæc inquit, Harpage, negocium quod tibi iniūgo caue prætermittas, aut vllo modo exequi supersedeas: [e] néue committas vt alios præponendo, postea tibiipsi perniciem crees. Capito quem Mandane peperit puerum, in domúmque tuam ferto, atque occidito: postmodum quoquo modo voles ipse sepelito. Cui respondit ille, Neque aliâs vnquam rex huic viro rem iniunxisti ingratam, & in posterum dabimus operam nequid in te delinquamus. Quòd si tibi cordi est hoc ita fieri, [f] mea interest id industriè exequi. Hæc quum respondisset Harpagus, eique [g] puer traditus esset ornatus ad necem, contulit se domum flens: adiénsque vxorem, refert omnem habitum secum ab Astyage sermonem. Ad quem vxor, Quid igitur, inquit, facere tibi in animo est? Ego verò (respondet vir) quanquam Astyages mandauit, etiamsi desipiet, peiúsque insaniet quàm nunc insanit, non tamen eius voluntati parebo, neque ad hanc necem obsequar: idque multis de causis, tum quòd puer ipsi mihi cognatus est, tum quòd Astyages grandis natu est, & virili prole orbus: quo defuncto, si tyrannis ad eius peruentura est filiam, cuius nunc filium per me interimit, quid aliud restat hinc mihi quàm periculum maximum? Enimuero securitatis meæ causa ex-

a Scythæ verò regredientes, quum in vrbem Syriæ Ascalonem peruenissent, plérisque nullo illato dāno prætergressis, pauci aliquot rel. Ven. Vraniæ fanum spoliarunt, omnium (quantum quidem intelligo) huius deæ templorum vetustissimum.

b Et ab iis qui in Scythiam veniunt, eo morbo affectos conspici: quos Scythæ ipsi enareas *id est execrabiles, seu execrationi obnoxios*, appellant. Itaque octo & viginti annos Scythæ imperium Asiæ tenuerunt, quo rēpore omnia iniuriosè & superbè imperitando vastarunt. Siquidē præter tributa, tātum à singulis exigebant quātum iis impositum esset: & tributis non contenti, singulorum etiam bona passim prædabantur.

c Cōprehenso Scytharum imperio, regnasset.

d Et quem ipse infra mediocris conditionis Medos duceret

e Neque me decipito, & *ne* aliis *ad hoc agendum* delectis, tandem tibi ipse malum crees.

f Meum est.

g Puerulus cū ornatu traditus esset ad necem.

pedit hunc puerum interire, ſed per aliquem ipſius Aſtyagis, non per aliquem meorum. Hæc loquutus, eueſtigio nuncium mittit ad bubulcum Aſtyagis, quem norat [a] paſcuorum maximè idoneorum, & montium feris frequentiſſimorum eſſe gnariſſimum, cui nomen erat Mitradates: cuius contubernalis & eadem conſerua erat, nomine Cyno Græca lingua, *id eſt canis*, Medica, Spaco. nam canem Medi ſpaca appellant. Locus vbi boum paſcua ille habebat, montium radices erant, ad vētum boream Ecbatanorum, & ad pontum Euxinum. Hoc enim tractu ad Saſpires vergente, Media valde montoſa eſt & edita, ac nemoribus frequens, reliqua verò tota admodum plana. Hic itaque accerſitus, properè quum veniſſet, inquit ad eum Harpagus, Iubet te Aſtyages hunc capere infantem, quem in deſertiſſimo montium expo nas, vt celerrimè pereat: & hæc vt tibi dicerem mihi iniunxit: & niſi hunc interemeris, ſed aliquo pacto ſeruaueris, [b] peſſimo exitio te occubiturum. cui expoſitioni infantis inſpector ego præpoſitus ſum. Hæc vbi audiuit bubulcus, ſumpto infante, rediit quà venerat [c] ad bouile ſuum. Ei, dum in vrbem abiit, vxor ſua, quæ erat prægnans, per totam diem parturiens, è voluntate dæmonis enixa eſt filium. Abſente marito vtrique mutua tenebantur ſollicitudine: hic quidem vxori parturienti metuens, illa viciſſim marito timens, propterea quòd præter conſuetudinem ab Harpago accerſitus eſſet. Vbi autem reuerſus affuit, eum vxor, vtpote ex improuiſo cernens, prior interrogauit quid ita ſtudioſe ipſum Harpagus accerſiſſet. Cui ille, Vxor, inquit, vbi in vrbem veni, & vidi & audiui [d] quod nec viſum oportuit nec agi circa dominos noſtros. Harpagi domus omnis luctu tenebatur: in quam ego perterrefactus ſimulatque introii, video puerulum in medio poſitum, palpitantem vagientémque, auro ac verſicolori veſte ornatum. Eum Harpagus, vbi me vidit, iuſſit celerimè ſumere, atque exponendum aſportare in montem quammaximè feris abundantem: dicens Aſtyagem eſſe qui hæc mihi iniungeret: magnopere minatus, niſi ea facerem. Ego acceptum puerum attuli, ratus alicuius illum domeſticorum eſſe, [e] non autem illius generis. Admirabar tamen quòd viderem auro veſtibúſque ornatum: præterea quòd planctus manifeſtus fiebat in Harpagi domo. [f] Atqui inter viam, ex omni oratione famuli qui me extra vrbem deduxit, mihique infantem tradidit, percepi eum Mandanes Aſtyagis natæ & Cambyſis Cyro geniti eſſe filium, & ab Aſtyage iuſſum interfici. atque is hic eſt. Hæc loquens bubulcus, puerum detectum oſtendit: quem illa intuita procerum ac ſpecioſum, genua viri cum lacrymis amplexa, obſecrat nequa ratione puerum exportat. Hic negare aliter iſta fieri poſſe: ſuperuenturos enim ab Harpago ſpeculatores ad rem explorandam: ſéque, niſi id exequatur, miſerrimè periturum. Mulier vbi id viro non perſuadet, [g] Quandoquidem, inquit, te nequeo inducere, quod ſecundum eſt facito, ſi modò neceſſitas prorſus eſt aſpici puerum dum exponitur. Quoniam ego quoque peperi, peperi autem mortuum: ablatum hunc expone, & iſtum ex Aſtyagis filia, tanquam ex nobis genitum alamus. Ita neque tu iniurius in dominos eſſe deprehenderis, neque nobis malè conſuluerimus. Nam & hic qui obiit, regale ſepulchrum nanciſcetur, & iſte qui ſupereſt, animam non amittet. Sanequam commodè viſa eſt bubulco mulier loqui pro præſenti conditione: atque ita continuò fecit. Igitur quem necatu rus attulerat, eum vxori tradidit: ſuum autem, qui mortuus erat, acceptum, collocauit in eo vaſe in quo alterum portauerat. Omníque alterius pueri cultu ornatum, in deſertiſſimo monte expoſuit. [h] Ideóque poſt pueri expoſitionem, relicto quodam pecuariorum pro ſe illic vicario, in vrbem ſe contulit, & ad domum Harpagi: atque ſeſe paratum illi oſtendere pueri cadauer. Harpagus, miſſis ſuorum ſatellitum fideliſſimis, rem per eos inſpexit, ac bubulci filium ſepeliuit. Et hic quidem infans humatus eſt. Alterum verò qui poſtea Cyrus appellatus eſt, vxor bubulci ſibi ſumptum, educauit, impoſito illi alio quopiam ac non Cyri nomine. Qui poſteaquam decennis fuit, eum res iſta quæ illi contigit, palàm fecit: Ludebat in pago vbi armenta illa erant, & ludebat cum æqualibus in via: quem inter ludendum cæteri pueri quum pro rege ſibi elegiſſent, cognominatum bubulci filium, [i] ipſe eos muniis diſtinguebat: vt alii domorum ſtructores eſſent: aliis, vt ſatellites: alii, vt oculus regis eſſet: alii, vt mandatorum renunciator, tanquam ſuum ſingulis munus aſſignans. Horum puerorum quidam colluſor Artembaris filius erat, viri inter Medos clari, quem Cyrus, quòd imperata non feciſſet, iuſſit ab aliis pueris comprehendi: & quum illi paruiſſent, multis verberibus affecit. Quæ puer tanquam ſe indigna paſſus, iniquiſſimo animo ferens, vbi primùm dimiſſus eſt, in vrbem ad patrem perrexit, & quæ à Cyro pertuliſſet deplorauit: non tamen Cyrum nominans (non-

a Paſcua & montes feris oppletos quā opportuniſſimè incolere.

b Fore vt peſsimo ſupplicio te interficiat. Expoſitum autem intueri ſum iuſſus.

c Ad caſam ſuam. Huic porro etiam vxor quæ per totū diē parturierat, tunc fortè numinis voluntate filium pepererat, dum ipſe in vrbem profici ſceretur: erántque alter de altero ſolli citi.

d Quod vtinā neque vidiſſem, neque vnquam dominis noſtris eueniat.

e Nunquam enim cogitaſſem ex eo genere eſſe.

f Cæterùm in via rem totam ex miniſtro intellexi, qui mihi extra vrbem deducto puerulum in manus tradidit: filium eſſe videlicet Mādanes Aſtyagis filiæ, & Cambyſis Cyri filii: & Aſtyagem iubere illum interfici. Nunc igitur hic eſt.

g Secundò hæc dixit, Quandoquidem igitur tibi nō poſſum perſuadere vt exponas, tu ſaltem hoc facito: ſi quidem omnino neceſſe eſt expoſitum cerni.

h Tertio verò die quàm puer expoſitus fuerat.

i Ipſe quibuſdam eorum præcipiebat vt domorum ſtr.

dum enim eius hoc erat nomen) sed filium bubulci Astyagis. Artembares, vt erat ira percitus, ad Astyagem, ducens filium secum, contendit: & rem intolerandam passum esse inquiens, eiúsque humeros ostendens, Siccine indignè, ait, accipimur, rex, [a] à filio bubulci serui tui? Audiens hæc atque cernens Astyages, volens Artembaris honoris gratia vlcisci puerum, iussit accersi bubulcum & filium. Qui quum ambo adfuissent, intuens in Cyrum Astyages, Túne, inquit, hoc tali patre genitus, ausus es huius filium, viri apud me primarii, tam indignis concidere verberibus? Cui ille, Istud, inquit, here, huic ego iure feci. pueri enim pagani, quorum hic vnus erat, me regem suum ludentes constituerant: quippe qui videbar eis ad hoc maximè esse idoneus. At iste, quum cæteri pueri iussis obtemperarent, audiens dicto esse nolebat, ac me nihili faciebat: propter quod pœnas dedit. Quòd si ego propterea vllo malo sum dignus, hìc tibi præsto sum. Hæc loquente puero, subiit Astyagi agnitio eius, visáque est figura oris referre ac repræsentare ipsum, & gestus esse liberalior, & tempus expositionis cum pueri ætate congruere. His perculsus Astyages, aliquandiu sine voce mansit. vixque tandem ad se reuersus, volens à se Artembarem dimittere, [b] vt bubulcum submotis arbitris rimaretur, Ego, inquit, Artébares, efficiam vt filius quoque tuus ob hoc nihil conqueri possit. Dimisso igitur Artembare, & eius iussu per famulos Cyro introducto, bubulcum (qui solus erat relictus) percontatur vnde puerum accepisset, quísue ei tradidisset. Ille ex se genitum respondere, & genitricem eius apud se esse. Astyages dicere, non bene sibi illum consulere qui [c] cuperet ad ingentes deuenire necessitates. Simúlque hæc dicens, satellitibus innuit vt caperet ipsum. Hic autem ad necessitates redactus, ita demum rem patefecit: ab initióque exorsus, vera referendo, descendit ad preces & ad petendam sibi veniam. [d] Bubulco veritatem eloquuto, Astyages pauciora iam verba fecit: sed Harpagum, cui valde succensebat, vocari à satellitibus iussit. Quem, vbi adfuit, percontatur Astyages, Harpage, qua nece interemisti quem tibi tradidi puerum è filia mea genitum? Harpagus (vt vidit pastorem interesse) noluit tergiuersari mendacio, ne argumentis conuinceretur: sed ita respondit, Ego, posteaquam infantem accepi, rex, cogitaui quo pacto ex animi tui sententia facerem: & [e] tamẽ, quum apud te innoxius extitissem, ne forem aut filiæ tuæ aut tibi ipsi carnifex, eóque ita statui agendum: Accersito huic bubulco infantem tradidi, inquiens te esse qui iuberes illum interfici. In quo dicendo mentitus non sum. tu enim ita præceperas. [f] Atque huic, dum puerum trado ex tuo præcepto, iussi exponeret in deserto monte, perstarétq; in eo obseruando tantisper dum expirasset: comminatus isti extrema quæque nisi hæc effecta reddidisset. Vbi hic fecit imperata, & infans obiit, missis eunuchorum fidissimis, rem cognoui, & per eosdem mortuum sepeliui. Ita res habet, rex: atq; hac morte defunctus est puer. Et Harpagus quidem [g] directam habuit orationem. Astyages autem dissimulata qua illi infensus erat causa, ob id quod contigerat, primùm rem ei enarrat quemadmodum ipse ex bubulco audierat: deinde ea narrata, eò deuenit vt diceret, Quod puer viuit, & quod accidit, bene habet. De eo enim, inquit, quod in hunc puerum factum erat, valde laborabam, & à filia mea insimulatus, haud leuiter ferebam. Igitur in bonum conuersa fortuna, tum filium tuum mitte ad puerum hunc qui recens venit: tum verò ad cœnam mihi adesto. siquidem constitui pro recepto filio diis quibus honor hic conuenit, sacrificare. Harpagus, quum hæc audisset, adorato rege, ac sibi maiorem in modum gratulatus quòd peccatum suum commodè cessisset, & propter sortem prosperam ad conuiuium vocaretur, domum abiit. Quam ingressus, properanter filium qui ipsi vnicus erat, tredecim circiter natum annos, mittit domum Astyagis, iubens exequi quæcunque ille imperaret. Ipse gestiens, quid sibi successisset vxori exponit. Eius porro filium, vbi aduenit, Astyages iugulatum & in frusta concisum partim torruit, partim elixauit, & probè conditum, paratum habuit. Dehinc sub horam cœnæ, postquam adfuerunt cum cæteri conuiuæ, tum verò Harpagus, conuiuis quidem aliis atque ipsi Astyagi mensæ appositæ sunt ouilla refertæ carne: Harpago autem, præter caput & manus extremas ac pedes, reliquis filii sui partibus. nam illa in canistro operta, separatim reposita erat. Eum autem, postquam satis depastum illo cibo putauit Astyages, interrogat nunquid sit illis oblectatus epulis. Se verò valde oblectatum, dicenti Harpago, ii quibus negocium erat datum, adferunt caput filii cum extremis manibus ac pedibus tectum: & adstantes iubent detegere, ac sumere quod vellet ex eis. Harpagus obtemperans, vbi detexit, cernit reliquias filii. non tamen eo spectaculo cõsternatus est, [h] sed apud seipsum mansit. Et percontanti Astyagi nunquid agnosceret cuius feræ carne pastus esset, se agno-

a A ſerui tui, & quidem bubulci, filio?

b Vt de bubulco ſeorſum accepto quæſtionẽ haberet, Ego, &c.

c Ac ſi vtero vellet in maximas angustias ſeſe dare.

d Aſtyages bubulci veritatem eloquuti non magnam rationẽ habuit: ſed Harp.

e Et tamen, quum in te nihil peccaſſem, neque filiæ tuæ, neque tibiipſi eſſem carnifex.

f Tradidi igitur iſti hoc modo: addito mandato vt eum expon.

g Simplicem.

h Sed mentis compos fuit.

ſcere reſpondit: ſibique quicquid rex ageret, placere. Hoc reddito reſponſo, receptiſque reliquiis carnium, domum abiit, eas (vt ego opinor) illinc collectas humaturus. Et Harpagum quidem hac vltione Aſtyages proſequutus eſt. De Cyro autem deliberans, eoſdem ex Magis accerſiuit qui fuerant ipſius ſomnium ſic interpretati. Poſt quam venerunt, ſciſcitatur eos [a] quid cenſeant de viſione ſibi agendum. Illi neceſſariò fore inquiunt vt puer, ſi ſuperſtes eſſet, nec hactenus periiſſet, regnaret. Atqui puer & viuit & incolumis eſt, (Aſtyages excipit) & quum ipſum ruri agentem pueri eius pagi, regem delegiſſent, quæ faciunt qui reuera ſunt reges, ea omnia hic fecit. Nam ſatellitibus, ianitoribus, internunciis, ac cæteris muniis inſtitutis, imperium exercuit: quæ vobis quónam videntur ſpectare? Si ſupereſt puer (Magi reſpondent) atque regnauit [b] nulla ex prouidentia, confidito ob id, ac bono ſis animo, iam non eum regnaturum iterum. Nam quædã vaticinationes noſtræ in exigua reciderũt, [c] & velut inſomnia in imbecillum quiddam tandem redactæ ſunt. Ego (inquit Aſtyages reſpondens) iſtius veſtræ, Magi, ferè ſum ſententiæ, [d] me ſomnio eſſe defunctum, puero iam rege nominato; nihilque mihi amplius eum eſſe reformidãdum. Vos tamen probè conſiderantes, quæ nam futura ſint & meæ domui & vobis tutiſſima cõſulite. Ad hæc Magi, Noſtra etiam, rex, (inquiunt) magni intereſt, tuum ſtare principatum: [e] qui ſi immutetur, & ad hunc puerum qui Perſa eſt tranſeat, nos quoque qui Medi ſumus, in ſeruitutem redigemur apud Perſas, & extranei nullius erimus pretii: te verò regnante, cuius populares ſumus; tum ex parte imperamus, tum magnos apud te honores obtinemus. Quo magis per nos & tibi & regno tuo proſpiciendum eſt: & nunc, ſiquid cerneremus quod timendum eſſet, tibi aperiremus: verùm quum in rem friuolam nunc euaſerit ſomnium, & ipſi confidimus, & te itidem confidere iubemus, & hunc ablegare puerum ab oculis tuis in Perſidem ad parentes. His auditis Aſtyages gauiſus eſt: accitóque Cyro hæc inquit, Fili, quum ego propter quandam haud ſanam ſomnii viſionem in te fuiſſem iniurius, tuo tamen ipſius fato ſuperſtes es. Nunc itaque ketus ad Perſas ito cum iis quos ad te dedu cendum mittam. Eò peruenies, parentes tuos offendes: patrem, non qualis eſt Mitradates bubulcus, & matrem, non qualis eſt vxor eius. Hæc loquutus Aſtyages Cyrum dimittit. Quem ad domum Cambyſis reuerſum, acceperunt ſui parentes, & audita re vehementer amplexati ſunt, vt quem ſtatim mortem obiiſſe crediderant. Sciſcitabantur igitur quónam modo ſuperſtes eſſet. Hic ſe verò ait eos antea non nouiſſe, [f] & ob id maximè erraſſe. Inter viam tamen omne ſuum infortunium audiſſe. credidiſſe enim ſe bubulci Aſtyagis eſſe filium: verùm in illo itinere omnem rem geſtam, ab iis qui ipſum deduxerant accepiſſe. Commemorabat autem ſe ab vxore bubulci fuiſſe educatum, ſemper eam laudibus proſequens, ita vt in omni eius ſermone eſſet Cyno. Quod nomen accipientes eius parentes, vt magis diuinitus videretur Perſis filius ſuus fuiſſe ſeruatus, diuulgarunt à cane Cyrum, quum eſſet expoſitus, fuiſſe educatum. vnde hæc fabula emanauit. Vbi Cyrus in virilem adoleuit ætatem, & inter æquales viriliſſimus euaſit & idem dilectiſſimus, [g] conſtituit Harpagus ad eum dona mittere, Aſtyagis vlciſcendi cupidus. Nam per ſeſe, qui priuatus eſſet, non videbat futuram de Aſtyage vindictam: ſed Cyrum cernens adultum, cuius caſus ſuis aſſimilabat, ſibi ſocium comparabat. Præterea verò hæc ab eo facta erant. Quum eſſet acerbus Aſtyages in Medos, Harpagus ſingulis quibuſque eorum ſe inſinuans primoribus, perſuadebat oportere Aſtyagem à regno ſummoueri, Cyro delecto. Harpagus, his tranſactis ac paratis, ita demum volens Cyro apud Perſas agenti ſuam aperire ſententiam, quum aliter non poſſet, vtpote itineribus cuſtoditis, huiuſmodi rem comminiſcitur. [h] Exenterato quem ſolerter obtinuerat lepore, vt nihil omnino reſcinderetur, indidit libellum in quo quæ libuit conſcripſerat: reſutóq; vẽtre, leporẽ vnà cũ reliquis tradidit venatori cuidã ſuorũ domeſtico rũ fidiſſimo: miſitq; ad Perſas, præcipiẽs ſuo ore, quum daret leporem, Cyro diceret vt ipſe ſuis manibus aperiret, idque ſine arbitris faceret. Hæc exequuto nuncio, Cyrus acceptum leporem aperuit, inuentúmque libellum qui in eo inerat, legit, in hæc verba: Fili Cambyſis, quem dii reſpiciunt (nam aliter nunquam in tantum fortunæ peruenisſes) vlciſcere nunc Aſtyagem tuæ necis autorem. quoniam ex huius tu quidem ſtudio perieras, deorum tamẽ beneficio & meo ſuperſtes es. Quæ omnia quemadmodum circa te geſta ſunt, opinor te olim iam reſciuiſſe: & item, qualia ego ab Aſtyage paſſus ſim quòd te non occidiſſem, ſed bubulco tradidiſſem. Nunc, ſi mihi auſcultare vis, omni tu cui Aſtyages imperat regioni imperabis. Quũ enim Perſis vt deficiant perſuaſeris, expeditionem aduerſus Medos ſuſcipe: vtpote ad vo-

a Quomodo ſibi viſum illud eſſent interpretati. Illi idẽ reſponſum reddiderũt *quod antea*, oportere puerum regnare, ſi ſuperſtes eſſet, nec priùs obiiſſet. Atqui, &c.

b Non de induſtria & abſque vllo cõſilio, confid.

c Et quæ ex inſomniis pendẽt, prorſus ad leue quidpiam dẽueniunt.

d Hũc eſſe ſomnii exitum, puero, &c.

e Alioqui enim alienatus, ad hunc puerum qui Perſa eſt, dẽueniret: ac tum nos qui Medi ſumus, in ſeruitutẽ redigeremur, nulliúſque pretii eſſemus apud Perſas, vtpote extranei. At permanẽte rege, cuius pop.

f Et in maximo errore verſatum fuiſſe.

g Ei inſtabat Harpagus, dona mittẽdo. *Vel, Eius ſtudioſus erat.*

h Quum leporem arte compoſuiſſet, eiúſque ventrem reſciſſet, nihil lacerãdo, indidit libell.

i *Vel*, Præcipiens vt quum leporem Cyro daret, ſuo ore diceret vt, &c. *Vel, Cyrum admoneret etiam ut, cyc.*

tum tibi rẽ ſucceſſura, ſiue ego dux ab Aſtyage ad tibi occurrẽdum creatus fuero, ſiue alius quiſpiam Medorum illuſtrium. Horum enim primi quique ab illo ad te deficientes, Aſtyagem conabuntur euertere. Tanquam igitur cuncta tibi ſint hîc in expedito, iſta exequere ſine mora. Cyrus, his auditis, conſiderabat quònam ſolertiſſimo modo Perſas induceret ad rebellandum. Cogitando tandem comperit hunc eſſe appoſitum, vt ita faceret: Scripto libello de iis quæ volebat, cõcilium Perſarum coegit. Deinde reſignato libello atque lecto, ducem ſe inquit Perſarum ab Aſtyage eſſe deſignatum. Et nunc Perſæ, ait, edico vobis vt præſtò mihi ſitis cum ſingulis falcibus. Hoc Cyrus Perſis præcepit: quorum cõplura ſunt genera. Eorum quædam Cyrus congregauit, & à Medis ad deficiendum induxit, [a] ſub quibus alia omnia. Ea autem hæc ſunt, Arteatæ, Perſæ, Paſargadæ, Meraphii, Maſii. Sed horum Paſargadæ ſunt præſtantiſſimi, in quibus & Achæmenidarum [b] cognatio eſt, vnde reges Perſidæ ſunt oriundi. Alii Perſæ hi ſunt, Panthelæi, Deruſiæi, Germani: atque hi omnes, aratores. Alii verò, pecuarii, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. Vbi cuncti adfuerunt habentes quòd eis erat præceptum, ibi Cyrus iubet locum quendam dumoſum (erat in Perſide is locus circiter decem & octo aut viginti ſtadiorum) totum detergant intra diem. Quo labore perfunctis Perſis, iterum præcipit in poſterum diem vt lauti adſint. Interim coactos in vnum caprarum, ouium, boum greges patris ſui mactat atque apparat, tanquam Perſarum exercitum accepturus vinóque ac cibariis quamlautiſſimis. Poſtero die vbi conuenerunt Perſæ, iubet eos diſcumbere in prato atque epulari. Deinde cœnatos interrogat vtrum pridianam an præſentem conditionem præoptarent. Illis reſpondentibus, multum eſſe inter hæc duo [c] interualli: pridianam enim omnia mala habuiſſe, præſentem verò omnia bona habere: excepit Cyrus, & omnem rem denudauit, inquiens, Viri Perſæ, ita res veſtræ habent: volentibus vobis mihi obtemperare, & hæc & alia infinita commoda aderunt ſine vllo ſeruitutis labore: nolentibus verò, innumerabiles quales heſternæ ærumnæ. Nunc itaque obtemperando mihi, efficiamini liberi. nam & diuina quadam ſorte ipſe genitus hæc bona videor in manus veſtras eſſe allaturus, & vos non arbitror inferiores eſſe Medis cum in aliis, tum verò in bellicis rebus. Quę quum ita ſint, rebellate quamprimum ab Aſtyage. Perſæ, vt qui iampridem [d] dedignarentur parêre Medis, nacti [e] præſidem, libenter ſe in libertatem vindicarunt. Hæc moliri Cyrum Aſtyages quum accepiſſet, miſſo nuncio accerſiit. Iſte nũtium iubet renunciare, ſe prius illuc venturum quàm Aſtyages ipſe velit. His auditis, Aſtyages Medos cunctos armat, hiſque [f] aduerſo numine Harpagum præficit, oblitus eorum quæ illi feciſſet. Comparato exercitu, vbi Medorum copiæ [g] cum Perſicis prælium conſeruerunt, quicunque eorum, [h] ſermonis Harpagi erant expertes, præliabantur: qui verò participes, ad Perſas tranſibant. Plerique de induſtria ignauiter agebãt, fugámque faciebant. Dilapſo turpiter Medico exercitu, Aſtyages vt primum rem cognouit, minitans Cyro, inquit, Ne ſic quidem Cyrus gaudebit. Hactenus loquutus, ante omnia eos magos ſomniorum interpretes qui ſuaſiſſent ipſi Cyrum dimittendum, patibulis affigit. Deinde reliquos Medorum qui in vrbe erant, adoleſcentes pariter & ſenes armat. Quibus eductis, cum Perſis confligens fugatur: viuúſque capitur, amiſſis quos eduxerat Medis. Ei captiuo aſtans Harpagus inſultauit, eúmque dicteriis laceſſiuit, cum alia quæ homini dolerent, dicens, tum verò percontando eum de cœna ſua in qua ille ipſum carnibus filii pauiſſet: [i] quoniam regnum eius ad ſeruitutem decidiſſet. Eum intuens Aſtyages viciſſim interrogat nunquid [k] ipſius foret Cyri opus. Harpagus ſuum verò eſſe dicere: idque meritò, quoniam ipſe ad Cyrum ſcripſiſſet. [l] Tum Aſtyages eum improuidiſſimum atque iniquiſſimum omnium hominum compellauit. Improuidiſſimum quidem, quòd, ſi facultas ei aderat vt rex efficeretur, alteri tribuerit imperium, ſi modò illa per ipſum geſta eſſent: iniquiſſimum verò, quòd cœnæ cauſa Medos in ſeruitutem redegiſſet. Si enim oportebat omnino eum comparare alteri regnum, nec ſibi habere, ſatius futurum fuiſſe Medorum alicui id bonum comparare quàm Perſarum. Nunc Medos qui huius peccati affines non extitiſſent, ex dominis factos eſſe ſeruos: & Perſas qui fuiſſent hactenus ſerui, nunc dominos effectos eſſe Medorum. Hunc in modum Aſtyages, quum quinque & triginta regnaſſet annos, regno amotus eſt: ob cuius acerbitatem Medi ſubiecti fuere Perſis centum ac duo detriginta annos, omni ſupra Halym fluuium Aſiæ dominati, excepto tempore quo Scythæ regnauerunt.

Iidem ſequẽtibus temporibus, quum horum factorum pœniteret, à Dario defecerunt: ſed prælio victi, iterum ſubacti ſunt, Perſæque qui tunc cum Cyro aduerſus

Aſtyagem

[a] Sunt autem hæc, à quibus alii omnes *dependent.*

[b] Tribus

[c] *diſcriminis.*

[d] Grauiter ferrẽt.

[e] Ducem.

[f] Tanquam diuinitus mente captus, Harp.

[g] Cum Perſicis iũctæ fuerunt. *Vel*, Perſicis occurrerunt.

[h] Propoſitum Harpagi ignorabãt, præliabãtur: cæt. ad Perſ.

[i] Quòd eſſet illius ſeruitus pro regno. Id *eſt*, *Quòd propter illud ex rege ſeruus factus eſſet.*

[k] Sibi vendicaret, Cy.

[l] Tũ Aſtyages demõſtrare cœpit illum omnium hominũ & ſtultiſſimum eſſe & iniquiſſimum. Stultiſſimum quidem, quòd quum ipſi liceret regem eſſe (ſi modò per ipſum res ea geſta eſſet) alteri imperium tribuiſſet: iniquiſſimum, &c.

Astyagem rebellauerunt, deinceps Asiæ imperitauerunt. Cyrus nullo alio malo afficiens Astyagem, penes se habuit quoad vita excessit. Ita Cyrus genitus educatúsque, regno potitus est. Et mox Crœsum iniuriæ illatorem subegit, quemadmodum à me superius commemoratum est. Quo subacto, ita omnem Asiam adeptus est. Porro ritus quibus vtuntur Persæ, tales esse comperi. Neque statuas, neque templa, neque aras extruere consuetudo est, quinimo hoc facientibus insaniæ tribuere. ob id (vt mea fert opinio) quòd non, quemadmodum Græci, sentiunt deos ex hominibus esse ortos. Moris habent, editissimis quibusque conscensis mõtibus, Ioui hostias immolare, omnem gyrũ cæli Iouem appellantes. Soli lunæ que sacrificant, & telluri, igni, aquæ atque ventis: hísque solis sacra faciunt iam inde ab initio. [a]Vraniæ quoque sacrificant, sic nimirũ ab Assyriis Arabibúsque edocti. Vocant autem Assyrii Venerem Mylittam, Arabes eandem Alittam appellãt, Persæ Metram. Sacrorum autem ritum circa hosce iam dictos deos huiusmodi quondam instituerunt. Persæ quippe sacrificaturi, nec aras erigũt, neque ignem incendũt prorsus: sed neq; libamentis vtũtur, aut tibiis; infulisue, aut molis: verùm, vt quisque diuis hisce sacra facere statuit, in locum mundum victimam sistens, deum illũ implorat, myrto maximè cinctam gestans tiaram. [b]Sacrificãs autem, non pro se solo priuatímq; vota nũcupat, sed cõmuniter vniuersis Persis bene precatur. in primis quidẽ regi: quoniam [c]inter Persas omnes idẽ quoq; cõprehenditur. Vbi verò iam in minutas portiunculas membratímq; hostiã cõscidit, carnibus elixis herbã susternit quammollissimam, maximè trifoliũ. Huic impositis carnibus, Magus astans theogoniam accinit. siquidem hãc illi dicũt esse incantationẽ efficacissimam. Citráque Magũ nullum illis fit legitimum sacrificium. Mox sacrificus sublatis carnibus vtitur in quencũque vsum illi fert animus. Ex omnibus diebus præcipuè colendũ censent suum quique natalem: nimirum hoc die plus aliis æquum censentes ciborum apponere. Et ditiores, integros boues, camelos, equos, asinos, eósq; in fornacib⁹ tostos, isto die in mẽsam apponunt: pauperes natalẽ minoribus pecoribus honorãt. Cibis autem vtũtur perpaucis, bellariis multis, neque iis admodum bonis: Hinc est quòd Persæ dicũt, [d]Græcos pastos iam demũ non esurire amplius. Nẽpe ipsis à cœna cibi apponũtur pretii nullius, & siquid apponatur, nõ cessant quin edãt. Vinũ largius illis apponitur. Eisdem nec vomere coram, nec vrinã facere licet: quæ etiam nunc ita obseruãtur. Poti, de rebus maximè seriis consultare cõsueuerunt. [e]Nam siquãdo ipsis cõsultandum videtur, tum postera die ieiunãt, proponítq; is qui ædibus illis in quibus fortè cõsultatur præest: &, si placuerit, atque ieiunauerint, vtũtur ipso: sin minus cõprobetur, abrogant: & de quibus ieiuni deliberauerint, de eisdẽ poti pronunciãt. Quum in via inuicem sibi occurrunt, ex hoc quis cognoscat an pares sint: nam salutationis loco se mutuo osculantur. quòd si alter fuerit inferior paulo, malas osculantur dũtaxat: sin autẽ alter fuerit multo ignobilior, prostratus adorat honoratiorem. In primis autem illos obseruant reuerẽter qui proximè habitant: secundas tribuunt iis qui à primis proximi: atq; sic deinceps progredientes, quo viciniores, hoc arctiori necessitudine iunctos existimant: se nimirũ omnium lõge optimos arbitrantes: [f]alios verò, quo remotius dissiti sunt, hoc à virtute magis esse alienos. atq; illos demum secundum dictam proportionẽ pessimos esse colligẽtes qui à Persis absint quam remotissimè. Sub Medis imperium obtinẽtibus, pleræq; nationes quoque imperitabant: sed quibus omnibus præerant Medi. Iidem & affines perinde atque Persæ colunt. Quæ gens imperii curam gerẽs, latè progressa fuit. Externorum autem morum Persæ maximè omnium hominum sunt studiosi. Nam & Medicam vestẽ propria elegãtiorem arbitrãtes, gestãt: & in pugnis thorace vtũtur AEgyptio. Quin voluptatibus etiam omnis generis quas semel rescire potuerunt, frui student. A Græcis edocti, puerorum quoque indulgent amoribus. Virgines multas ducunt vxorum loco, sed multo plures pallacas habent. Secundum bellicam fortitudinem potior ducitur numerosæ sobolis procreatio: & illi qui quamplurimos liberos ediderit, [g]huic rex, tãquam strenuum quippiam præstiterit, singulis annis munera mittit. Liberos suos, à quinto anno incipientes vsque ad vicesimũ, tribus duntaxat instituunt, equitare, arcu sagittas excutere, vera loqui. Ante quinquennium filius in conspectum patris non venit, sed apud fœminas degit. Quod ea gratia sic fit vt si inter educationem decedat, nullam hæc prolis iactura patri afferat molestiam. Equidem hũc morem laudo: laudo item illũ, ne ob vnam tantùm culpã liceat vel ipsi regi occidere quempiam, neque alicui aliorum Persarum atrocius aliquid in famiiliam suam exercere ob vnum solum delictũ: [h]sed expendere iubetur quisque, si

C.i.

a Postea verò didicerũt Vraniæ etiã sacrificare, & ab Assyriis & ab Arabiis edocti.

b Illi autem qui sacrificat, non licet sibi priuatim precari bona, sed commun.

c Inter cũctos Persas ipse etiam *qui sacrificat* comprehend.

d Græcos finem edẽdi facere dum adhuc *esuriunt*, quòd à cœna nihil apponatur illis quod sit alicuius pretii: quòd si quid ta le apponeretur, non esse finem facturos quoad satiati essent. Vini valde appetentes sunt.

e Quod autẽ ipsis placuerit deliberanti-b⁹ *inter pocula*, id postri die proponit domin⁹ illius domus in qua deliberauerint: & si quidem placuerit sobriis etiam, eo vtuntur: sin minus, relinquunt. De quibuscunque autem sobrii consultauerint, inebriati ea in disquisitionẽ reuocãt. Si in vita, &c.

f Minimè autẽ eos qui sedes à se remotissimas incolunt, honore afficiunt: seipsos omnium hominum lõgè præstantissimos esse arbitrãtes in omnibus rebus: cæteros autem, prout propius in colũt, (vt dictum est) virtutem amplecti. At qui lõgissimè ab ipsis habitent deterrimos esse. Porrò Medis imperium obtinẽtibus, quædam etiam gentes mutuò imperabãt, *id est, imperium in quasdam obtinebant, & vicissim aliarum imperio subeerant*. Medi enim vniuersis imperabant, & maximè sibi propinquis: hi autem, etiam finitimis: isti verò, iis qui maximè vicini erant. Eadem autem ratione & Persæ vicinos *suos* colunt. Latè enim progrediebatur illa gens imperans & præfecturas obtinens. Externorum aut.

g Huic rex munera quotannis mittit. In *multitudine* autẽ positũ esse robur existimant. Lib.

h Sed vbi *consideraueri*t, si peccata cõmissa plura maiorá que esse cõperiat quã

obsequia præstita, tum demum iram *suam exercet*. Suum autem patr. aut m. aiunt nem. vnq.

occidisse: sed quicunque tales fuerint *filii* necesse esse vt si de illis inquiratur, aut suppositiũ aut spurii cõperiantur. Quippe veri.

plura ac magna patrarit, atque tum demum iusta vtatur indignatione. Suum autem patrem aut matrem aiunt neminem vnquam occidisse: verum quotquot horũ fortè acciderunt, omni necessitate excussa, hos tandem deprehensos tradunt aut subditicios, aut spurios. Quippe verisimile nequaquã videri aiunt vt is qui verus parés sit, à proprio filio interimatur. Quæcunque apud eos fas non est facere, ea nec dicere. Turpissimum apud eos ducitur, mentiri: secundo loco, æs alienum debere, cum ob alias multas causas, tum quòd necessum sit eundem qui debet, mendacio quoque obnoxium esse. Siquis è ciuibus lepra aut vitiligine infectus sit, huic in ciuitatem accedere non conceditur, neque cum aliis Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos quòd in solem peccauerint. Externum verò qui iisdem correptus fuerit, è regione sua exigunt: atque [a] ob eandem causam albas columbas in regionem illam afferunt. In flumen nec immeiunt, nec inspuũt, nec manus abluunt, nec denique simile quippiam faciunt, sed flumina inter omnia religiosissimè colunt. Hoc quoque Persis accidit peculiare, quod quanquam illos lateat, nobis minimè est obscurum: nempe quæcunque apud illos nomina vel corporibus vel magnificentiæ sunt similia, ea omnia in eadem terminari litera, quam Dores san appellent, Iones sigma. Et, si animaduertas attentius, deprehendes nomina Persarum non quædam, sed omnia similiter claudi. Equidem hæc probè sciés de Persis possum indubitatò affirmare. at ista quæ de mortuis prodũtur, obscuriora, neque perinde certò: cadauera videlicet defunctorum Persarum non prius humari quàm aut ab alite aut cane trahãtur. [b] Magos tamen sat scio hæc factitare: quandoquidem apertè faciunt. Persæ igitur mortuum [c] cera inuoluentes in terram cõdunt. Magi verò cũ ab aliis hominibus, tum à sacerdotibus AEgyptiis differũt. Siquidem hi nullius animantis occisione se polluũt, præter ea dũtaxat quæ diis immolant: Magi suis ipsorũ manibus, excepto homine atque cane, quiduis occidunt: imò hoc palmarii loco ducunt, si formicas serpẽtésque, & breuiter reptilia atque volatilia plurima necauerint. Atque de horũ ritibus hunc in modum dictũ sit: nos ad institutam narrationem recurrimus. Porro Iones atque AEoles, vbi audierunt Lydos citra negocium à Persis victos, legatos Sardis miserũt ad Cyrum, [d] vltrò postulantes vt iisdem conditionibus eos admitteret quibus Crœsi subiectos in ditionem accepisset. Verùm Cyrus ad eorum postulata per huiusmodi *similitudinem atque* apologum respondit, Tibicen, inquiens, quidam vbi pisces in mari conspexisset, canere tibia cœpit, ratus nimirum eos *ad cantus suauitatem* in terram progressuros: at spe sua frũstratus, misso in mare verriculo, ingentem piscium vim cõplexus est traxítque. Et quum palpitantes cerneret in sicco, dixit ad pisces, Temperate, inquit, nunc mihi quæso à saltationibus: quando non libuit vobis me canente saliendo progredi. Quæ verba Cyrus Ionibus AEolibúsque ideo dixit, quòd Iones prius ipso Cyro per legatos *ad amicitiam inuitante*, & flagitante vt à Crœso rebellarét, constanter recusauerant: ac tum demum, [e] rebus non ex sententia succedentibus, parati essent Cyri imperata facere. Hac occasione ira commotus, dicto responso eos dimisit. Iones, his auditis, ad suas quique ciuitates reuertuntur, mœniáque communiunt. Congregabantur autem in Panionio alii omnes, præter Milesios. quippe cum his solis fœdus inierat Cyrus, iisdem conditionibus quibus & [f] Lydos receperat. Porrò reliquis Ionibus communi sententia videbantur legati in Spartam mittendi, qui *simul & præsentem rerum statum nuntiarent &* auxilium rogarent. Iones verò illi ad quos Panionium quoque pertinet, ciuitates habẽt cum cæli bonitate, tum montiũ commoditate omnium optimè sitas quas nos nouerimus: adeo vt neq; superior regio, neque inferior, neque ea quæ orientem nec quæ occidentem spectat plaga, Ioniam hac in parte æmulari possit. Siquidem hæc vel frigore riget, vel premitur aquis: illa rursus calore ac situ squalet. Lingua vtuntur nõ eadẽ, [g] sed eius quatuor proprietates ducũt. Miletus, prima apud ipsos ciuitas, ad meridiem vergens. Post hanc Myus & Priene: hæ in Caria sitæ sunt, eadem lingua vtentes. Illæ verò in Lydia, Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Phocæa, quæ cum iam dictis ciuitatibus, quantum ad linguam attinet, non conueniunt, inter se tamen eadem sonãt lingua. Reliquæ sunt tres ciuitates Ionicæ, quarum duæ insulas habitant, Samum videlicet & Chiũ: tertia in continenti sita, Erythræ. Ex his Chii & Erythræi eandem sermonis proprietatem sibi vendicant: Samii verò ab his discrepantes, propriam quãdam receperunt loquendi formam. Atque hunc in modum quatuor omnino linguarum fiunt proprietates. Ac verò ex iisdem Ionibus Milesii erant qui cum Cyro metui prætextu fœdus pepigerant. Insularibus autem nihildum grauius fuit metuendum,

a Columbas *exigũt, uel expellunt* eandẽ causam prætendentes. In flum.

b Magos quidem certè sat sc.

c *Vel, Cera circumlinentes, aut integentes.*

d Volẽtes iisdem conditionibus stare quibus & Crœso fuerant subiecti. Verùm Cyr.

e Rebus confectis.

f *Legit hic interpres* Λυδούς, *non* Λυδός.

g *Ad uerbum*, Sed quatuor modos dedu ctionum vsurpant. *i.* Ea utũtur *in quatuor modos & proprietates deduc ta.*

quòd Persis Phœnices nondum essent subiecti, & ipsi Persæ nauigiis non vterẽtur. Porrò hi nõ aliam ob causam ab Ionibus defecerũt quàm quòd cum imbecilles essent omnes alii Græci, tum Iones oppidoquam infirmissimi, & nullius propemodũ momenti. Siquidẽ præter vnas Athenas, nulla vrbs alia insignis erat. [a]Iam enim alii Iones atque ipsi Athenienses, Ionum nomen refugerant, nolentes Iones appellitari. Quinetiam nũc plerosq; ex illis videas quos nominis istius pudeat. Cæterũm duodecim istæ ciuitates nomine ipso gloriabantur: & *quum semel nomen sibi Panioniis indidissent*, fanum quoque de suo nomine constituerunt Panionium. Cuius nullos participes facere in animum sibi induxere: nec erant qui magnopere postularent eiusdem participes fieri, exceptis tantùm Smyrnæis. Tale quippiam Dorienſibus accidit qui Pentapolin incolunt, quæ antè Hexapolis vocabatur. nam & hi cauent nẽ quem è finitimis Dorienſibus ad Triopium [b] sacrum admittant: adeo vt etiam ex populãribus suis, qui sacri legem trãsgressi essent, à ludorum communicatione excluserint. Nam in certamine Apollinis Triopii tripodes victoribus constituebantur ærei: quos acceptos non è [c]sacro efferre, sed deo ipsi donare ibidem oportebat. At vir quidam Halicarnasseus, nomine Agasicles, in eodem certamine victoria potitus, ausus est legem hanc violare, tripodémque domum ferens [d] sibi asseruare. Propter quod commissum, quinque hæ ciuitates, Lindos, Ialysſus, Camerus, Cos atque Cnidus, sextam ciuitatem Halicarnassum à sacrorum participatione remouerunt, hac videlicet pœna Halicarnasseos multantes. Atqui mihi sanè videntur Iones duodecim fecisse ciuitates, nec voluisse plures recipere, propterea quòd eorundem Peloponnesum habitantium totidem fuerint partes: quemadmodum nunc quoque Achæorum, qui Ionas è sedibus suis exegerunt, duodecim sunt partes. Nẽpe prima ante Sicyonem est Pellena, deindè AEgiræ & AEgæ, ad quam Crathis fluuius perennis labitur: à quo & Italicus ille vocatus est. Post AEgas Bura est & Helice: quò ab Achæis bello fracti Iones confugerunt. Post hanc AEgion est, & Rhypes, & Patrenses; & Pharenses, atque Olenus, quam Pirus ingens fluuius præterfluit. Postea Dyma & Tritæenses, qui soli mediterranea colunt. Hæ sunt duodecim Achæorum illæ portiones quæ tum quidem Ionum erant: hæc'que causa fuisse videtur quapropter Ionibus duodecim ciuitates constituere placuerit. Nam istos præcipuè magisque aliis Iones esse, aut præstantius quippiam gessisse, magna insania esset asseuerare: quum ex his Abantes sint, Euboeæ haudquaquam minima portio, qui tamen nec cum Ionum nomine quicquam habent commune: & Minyæ Orchomenii sint admixti, Cadmæi quoque, Dryopes, [e]Phocenses, Molossi, Arcades, Pelasgi, Dores, Epidaurii, atque aliæ pleræque nationes inter se commixtæ sint. [f]Quorum alii ex Athenienſium Prytaneo progressi, nobilissimos se Ionum existimauerunt. Hi coloniam ducentes, loco vxorum Caricas habebant mulieres, quarum iam ante parentes interemerant. Propter quam cædem mulieres Caricæ legem tulerant, quam iureiurando inter se firmauerant, tradiderúntque suis deinceps filiabus, quòd videlicet cum maritis nunquam cibum sumerent, neque propriis nominibus compellarent: propterea quòd eorum patres, maritos atque filios trucidassent, & quum hæc patrassent, simul orbas ad concubitum violenter rapuissent. Hæc Mileti fiebant. Reges autem creauerãt partim Lycios, Glauco Hippolochi filio oriundos, partim Cauconas Pylios, Codro Melãthi progenie ortos, partim ex vtrisque. Sed nomen Ionũ inter cæteros maximè amplectuntur. Et sunt quidem illi veri atque genuini Iones: omnes tamen Ionum nomenclaturæ cõmunicãt quotquot Athenis oriũdi Apaturia festa cõcelebrant. Concelebrãt autẽ omnes, præter Ephesios & Colophonios, qui soli ex Ionibus ab Apaturiis arcentur, ídq; ob cædis patratæ causam. Porrò Panionium locus est Mycales sacer, ad Septẽtrionem vergẽs, communiter ab vniuersis Ionibus Neptuno Heliconio dicatus. Mycale autem promõtorium est in continẽti situm: quod quâ zephyro vento expositũ est, ad Samum pertinet. Ad hunc mõtem collecti vniuersi Iones sacrificium celebrabant quod Panionia vocant. Accidit hoc sanè nõ Ionũ sacris dũtaxat, verũ cõmuniter omnib⁹ Græcorũ festiuitatib⁹, vt in eãdẽ literã finiãt, perĩde atq; Persarũ nomina. Et hæ quidẽ Ionicæ sunt ciuitates. AEolicæ autẽ ciuitates sunt, Cumæ, quæ & Phriconis vocatur, Lariſſæ, Nouus murus, Tenus, Cilla, Notiũ, AEgiroessa, Pitana, [g]AEgæa, Myrina, Crynia. Atq; hæ x I AEolicæ fuerunt priscæ ciuitates. Vna autẽ Smyrna (AEolica & ipsa ciuitas) ab Ionibus [h] diruta fuit. Alioqui & hæ, duodecim erant numero, in cõtinenti sitæ, quæ ditionẽ habebant Ionibus præstantioré, at quæ tamẽ ad illius cæli temperiem nequaquã accederet. Smyrnam verò hac occasione amiſe-

a Adeo quidem vt cum alii Iones, tum ipsi Athenienses hoc nomen refugerẽt, Ionésque appellari hollent. Sed etiamnum multi eorum nomen hoc sibi pudendum ducere videntur. At hæ duodecim ciuit.

b Templum.

c Templo.

d Ad clauum suspẽdere. Propt.

e Omittit ἐπιμικτοι.

f Ex quorum numero, illi qui ex Prytaneo Athenienſium profecti sunt, & se Ionum nobilissimos existimarunt, hi vxores secũ non adduxerunt quum in coloniam migrarent, sed Caricas habuerunt, quarum, &c.

g AEgæa, ἀιγαία.

h Direpta fuit.

rũt AEoles, quòd Colophonios per seditionem è sedibus submotos recepissent: qui postea Smyrnæos obseruantes, dum extra vrbem Bacchi sacra celebrarent, occlusis portis vrbem occuparunt. Succurrẽtibus autẽ AEolibus vniuersis, sic inter eos transigebatur, vt si Iones vtẽsilia bonáque mobilia AEolibus redderẽt, AEoles Smyrna cederent. Hanc conditionẽ quum Smyrnæi accepissent, [a] distributæ sunt vndecim hæ ciuitates, suos quæq; constituẽs ciues. Hæ itaque continentis sunt ciuitates, exceptis iis quæ Idam habitabant: nam illæ ad has non referũtur. Insulares verò quinq; ciuitates Lesbum colebant. sextã enim in Lesbo Arisbã Methymnæi iam sibi subiecerant, tanquã consanguinitate iũctam. In Tenedo autẽ vna habitabatur ciuitas, & altera quædã in cẽtum appellatis insulis. Iam verò Lesbiis Tenediisq; [b] nihil grauius, perinde atq; cæteris Ionibus insulas tenẽtibus, erat metuendũ: at reliquis ciuitatibus cõmuniter placuit Iones sequi, quocũq; illi duxissent. Porrò vbi Ionũ AEolúmq; legati Spartam appulissent (id quod fiebat properãter) ex omnib⁹ delegarũt Phocẽsem quẽdam, cui nomẽ Pythermo, qui postulata proponeret. Hic purpurea veste idutus, [c] in Spartiatarum conuentum, qui ad famam legatorum collectus fuerat, processit: hortatúsque est Lacedæmonios multis verbis ad auxilium Ionibus ferendum. [d] Illi, quanuis Iorium legatos repulissent, tamen myoparonem ablegarunt, quantum ego coniicio, hominibus instructum qui rerum Cyri Ionúmque successum explorarent. Hi Phocæam appulsi, Sardis mittunt spectatissimum ipsorum, nomine Lacrinem, qui Cyro Lacedæmoniorum mandata perferret: nimirum ne vlli Græciæ ciuitati damnum inferret: vtpote se id minimè toleraturis. Cyrus audiens quæ Lacrines proferret, rogasse fertur circunstantes Græcos, quinam homines essent Lacedæmonii & quàm multi numero. Mox vbi hæc cognouisset, ad Spartiatã dixisse, Equidem non extimui vnquam homines illos quibus locus est in media vrbe vacuus, in quem collecti mutuis ipsi sibi iuramentis imponunt. Atque his, (si modò superi me seruauerint incolumem) non Ionum, sed propria sua incommoda erunt deploranda. Hæc in vniuersos Græcos verba detorsit Cyrus: quòd fora ampla haberent in quibus negociationes exercerent. nam Persæ ipsi horum nullo distinentur, neque illis vllum est forum. Post hæc Sardis Tabalo homini Persæ cõmisit: Crœsi autem cæterorúmque Lydorum thesaurum Pactyæ Lydo tradidit deferendum. Ipse versus Ecbatana contendit, Crœsum vnà secum ducens: Ionum interim non magna habita ratione, [e] etiamsi primi adoriendi fuissent. quandoquidem Babyló ei obstaculo esse videbatur, & Bactriana quoque natio, item Sacæ atque AEgyptii, in quos ipse expeditionẽ facere in animo habebat, in Ionas autem alium quempiam imperatorem mittere. [f] At verò vbi Cyrus è Sardis Lydos exegisset, Pactyas à Tabalo atque Cyro defecit. Et quia Lydorum thesaurum habebat, conscẽsis nauibus auxiliarios mercede conduxit, maritimísque omnibus persuasit vt communẽ secum expeditionẽ susciperent. Atque *his succedentibus*, Sardis castra mouit, Tabalúmque in arce vndiq; conclusum obsedit. Cyrus hæc ex itinere intelligens, Crœsum hunc in modum alloquutus est, Quisnam, inquit, Crœse, finis erit eorum quæ nũc mihi accidunt? [g] quãdo non cessabunt Lydi (vt videntur) tãtisper & sibi & mihi negocium facessere, dum eos prorsus delere aggrediar. Videor equidẽ perinde fecisse atque is qui occiso patre, filiis pepercerit. Siquidem ego te cepi, qui plus quàm Lydorum pater eras, ipsis autem vrbem suam reddidi: adeo vt nunc mirer eos à me deficere. Quum hanc suam sentẽtiam Cyrus exposuisset, Crœsus excepit, veritus nimirum ne Sardis funditus euerteret, Rex, inquit, Cyre, quanquam prudenter tu rectéque dixeris, moderaberis tamen furori, neque patieris antiquam hanc ciuitatem ita excindi, quæ cum superiorum, tum eorum quæ nunc acciderunt, rea non est. nam priorum ego autor fui, id quod meopte hoc capite pendo: præsens factum Pactyas designauit, cui tu Sardis commiseras: hic tibi pœnas det. Lydis autem veniam dans, hæc illis impera, ne *videlicet aliquando uiribus aucti*, vel defectionẽ meditari ausint, vel molesti esse possint. Interdicito illis ne arma bellica possideãt, iubetóque supra tunicam pallium gestare, induere item cothurnos. Adhæc impera vt liberos citharam pulsare, psallere, cauponari doceant. & mox comperies, ô rex, viros in mulieres degenerasse, nihilque metuendum ne rebelles vnquam à te desciscant. Hæc ideo Crœsus suggessit, quòd optabiliorem Lydis hanc esse cõditionem existimaret, quàm semel subactos venũdari: sat sciens se, nisi prætextum idoneum comminiscerẽtur, nõ persuasurum illi vt institutũ detrectaret. Adde etiã quòd formidabat ne in posterũ aliquando Lydi, si imminẽtem calamitatẽ effugissent, rebellantes à Persis funditus extinguerẽtur. Cyrus hac Crœsi admonitione gauisus, remissãq; iracundia, respon-

a Distribuerũt, *uel inter se partitæ sũt* ipsos illæ vndecim, &c.

b Nihil periculi, per.

c Vt plurimi ex Spartiatis, quum hoc audissent, accurrerẽt, processit, hort.

d *Adde ex uet. cod. Græcis*, Lacedæmonii verò illis aurem præbere noluerunt, imò non ferendum esse auxilium Ionibus statuerunt. Hi igitur abierunt. Illi, &c.

e *Hic mendosum esse uidetur Græcũ exemplar.*

f Verùm simulatque Cyrus Sardib⁹ est profectus, Pactyas Lydos ad desciscendum à Tabalo & Cyro impulit. Et quia Sardiũ thesaur.

g Non videtur Lydi facessendi mihi & sibi negotium finem facturi. Cogito nunquid maximè expediat eos in seruitutem redigere. Mihi enim videor nunc perinde fecisse, &c.

dit ei se pariturũ. Accersitóq; cõtinuò Mazare homine Medo, eádẽ illi præcepit quæ Crœsus suggesserat Lydis imperanda. Atque præter hæc mãdauit, illos omnes sub corona venundari, quotquot vnà cum Lydis Sardis oppugnassent: Pactyam autem viuum ad se perduci. Et ista quidem ex itinere quum præcepisset, [a]Lydos cõpulit ad Persarum mores recipiendos. Pactyas, intelligẽs exercitum non procul abesse, conterritus confugit Cumam. Mazares verò nihil cunctatus, Cyri exercitus partẽ quam secum ducebat, Sardis promouit. Verùm vbi Pactyam iam vnà cũ suis cõmilitonibus Sardis abiisse cognouit, primùm Lydos adegit Cyri mandatis obsecũdare. Et iam inde Lydi omnem vitæ rationẽ commutarunt. Deinde Mazares nuntios Cumam misit qui Pactyam repoſcerẽt. Cumæi verò consilio inito statuerunt ad deum apud Branchidas referendum quid facto opus esset. Erat enim illic oraculum peruetustum quo Aeoles Ionésque communiter vti consueuerãt. Oraculum hoc in Milesiorum agro est situm supra Panormum portum. Missis igitur ad Branchidas consultoribus rogabant quídnam facientes hac in re deo gratificaturi essent. Consulentibus respondebatur Pactyam Persis esse permittendum. Quæ quum relata audirent [b]Cumæi, putauerunt oraculo acquiescendum Pactyámq; reddẽdum. Cæterùm quum huc bona pars propẽsa esset, Aristodicus Heraclidis filius, vir inter cæteros Cumæos clarus, seu oraculo parum fidens, siue ipsos cõsultores oraculi responsum non rectè perferre existimans, cõstanter obstabat quominus oraculo Cumæi obtemperarẽt. Vnde factũ est vt iterum de Pactya interrogaturi alii mitterẽtur sacerdotes consultores, inter quos ipse quoque Aristodicus erat. Hi quum ad Branchidas peruenissent, vnus ex omnibus Aristodicus consulebat oraculum, sciscitans
» in hæc verba, O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortẽ fugiens violẽtam:
» Persæ eundem repoſcẽtes iubẽt Cumæos hominẽ dimittere. Nos Persarum potentiam formidantes, tamẽ supplicem nondum reddere ausi sumus, donec intelligeremus ex te indubitatò quid facere nos conueniret. Hunc in modum sciscitanti Aristodico, idem rursus respondebatur quod priores retulerãt, nempe Pactyam Persis permittendum. Post hæc Aristodicus tale quippiam de industria aggreditur: Templum circumiẽs, passeres aliásque auiculas quæ fortè in templo istic nidulabãtur, è nidis exemit. Quæ quum ille faceret, memorant vocem ex adyto auditam quæ ad
» Aristodicum ferretur, atque huiusmodi quædam sonaret, Hominum scelestissime,
» quænam libido te incessit vt auderes meos supplices diripere? Aristodicũ nihil dubitasse ad hunc modum respondere, Túne rex sic auxilium fers supplicibus, & Cumæos iubes supplicem Pactyam tradere Persis? Cui deus respondens, Equidem, inquit, iubeo vt impii malè pereatis, neque deinde oraculum hoc de reddẽdis vestris supplicibus lacessatis. Porrò vbi responsum hoc postremum relatum audiuerunt Cumæi, neque volentes Pactyam Persis tradere interimendum, neque eundem penes se detinendo, Cyrum ad ciuitatis suæ expugnationem excitare, hominem ablegant in Mitylenam. Mitylenæi, quum Mazares subinde per nuntios Pactyam flagitaret, paciscuntur pro certa mercede mittendum: [c]quod tamẽ nolim indubitatò asseuerare, quandoquidem nõ fuit persoluta. Cumæi, cognoscentes ea quæ circa Pactyam à Mitylenæis gesta essent, misso ad Lesbum nauigio, Pactyam deportant in Chium. Indidem verò ex Mineruæ tutelaris deæ templo violenter raptus, à Chiis redditur. Reddiderunt autem pro Atarnei mercede. Atarneus autem locus est Mysiæ, e regione Lesbi situs. Et sic quidem in custodia Persæ habebant Pactyam, vt Cyro quum primùm liceret traderetur. Atque multo exinde tempore, Chiorum nullus ex Atarneo neque molis libabat hordeaceis deo cuiquam, [d]neque secundæ mẽsæ fructibus inde decerptis vtebatur. Breuiter omnia à sacrorũ vsu remouebantur quæ ex agro illo prouenirent. Postquam verò Pactyas iam à Chiis traditus fuit, Mazares mox in illos castra promouit qui vnà eũ Pactya Tabalũ oppugnassent: & partim Prienẽses subegit, partim Mæandri campum incursauit, [e]frumentationem militibus faciens: Magnesiam etiam pari modo. Postremò Mazares morbo correptus, vita defungitur. In defuncti verò locum suffectus Harpagus, & ipse Medus: nimirum quẽ Medorum tyrannus Astyages indignis epulis exceperat, quíq; [f]Cyrum in regni potestatẽ inuexerat. Hic, inquã, à Cyro institutus dux, simulatq; in Ioniam venit, vrbes ductis aggeribus cepit. [g]Nam vbi mœnia ciuésq; vndique exercitu clausisset, aggere ad murum obiecto *citra negocium* expugnabat: atque sic [h]Phocæa prima Ionum ciuitate potitus est. Hi Phocenses, primi Græcorum [i]longis nauibus vsi feruntur: Adriámque simul & Tyrrheniam, Iberiam atque Tartessum [k]occupauerunt. Nauigiis autem vtebantur non rostratis, sed penteconteris, *hoc est lembis quin-*

[a] In Persiam ad sedes suas perrexit. Pact.

[b] Cumæi, Pactyam tradere decreuerant. Vel, *in animo habebant.* Quum autem vulgus hoc decreuisset, Aristod.

[c] Haud enim possum id certò dicere, quum res ad exitum perducta non fuerit.

[d] Neque bellaria ex fruge inde collecta pinsebantur. Denique omnia, &c.

[e] Illo in prædam suis militibus exposito: Magnes.

[f] Cyrũ ad regnũ obtinendum adiuuerat. Hic, &c.

[g] Postquam enim ciues intra mœnia cõpulerat, aggere, &c.

[h] Phocæam primam Ionum ciuitatẽ oppugnauit. Hi Phoc.

[i] Longinquis nauigationibus vsi sunt. Adr.

[k] Ostenderunt, *vel* Parefecerunt.

quadrigentûm remorum. Hi quum primum Tartessum venirent, grati admodum fuerunt regi, cui nomẽ erat Arganthonio, quique iam octoginta annis Tartessiorum regnò præfuerat. Vixit autem annos centum viginti. Atque [a] Phocenses Arganthonio ista occasione redditi sunt amici, quòd videlicet Phocenses Ioniam relinquentes, iussit in sua ditione sedes deligere vbicunque illis liberet. Verùm quum hoc non persuasisset Phocensibus, intelligerétque interim Medum in eos exercitum ducere, pecunias numerauit liberaliter. Siquidem ipsius muri ambitus non paucorum est stadiorum, totúsque è maiusculis lapidibus, iisque affabrè concinnatis. Et murus quidem ille à Phocensibus hoc pacto fuit constructus. Porrò Harpagus exercitum promouẽs, vrbem oppugnauit: quum [b] postulasset prius sibi sat esse, si vellent Phocenses vnum duntaxat muri propugnaculum demoliri, vbi habitationem extrueret, *cætera illis se permissurum intacta*. Phocenses seruitutem auersantes, responderunt diem vnum se ad consultandum sumpturos: sed interim dum consultaretur, illum exercitum ab vrbe iubebant abducere. Harpagus autem, quanquam se scire diceret quid facturi essent, tamen se illis vt consultarent permittere. Simulatq; igitur ille exercitũ abduxit, Phocenses continuò lẽbos instruxerunt, quibus liberos vnà cũ vxoribus atque supellectile vniuersa imponerent: ad hæc statuas quoque templorũ & cætera donaria, nisi quæ vel ferrea vel lapidea aut denique picta essent, & reliqua omnia imposuerunt. quas & ipsi conscendentes, soluerunt, traiecerúntque in Chium. Phocæam autem iam desertam hominibus occupauerunt Persæ. Phocenses autem, quum ipsis Chii insulas quæ Oenusæ vocantur, licitantibus addicere nollẽt, metuentes ne illuc emporium transferretur, óbque hanc causam hæc eorum insula excluderetur, concesserunt in Cyrnum. Hìc enim iam ante viginti annos ciuitatem ex vaticinio condiderant, nomine Alaliam. Interea autem Arganthonius fatis concesserat. Porrò Cyrnum traiecturi Phocẽses, prius diuerterunt Phocæam, præsidiáque illic Persarum quæ ab Harpago fortè custodiæ causa relicta fuerant, trucidarunt. Quibus patratis, [b] quotquot ex classica sodalitate supererant, communi consilio sese mutuis execrationibus diríque deuotionibus astringunt. Ad hæc grandem saxum in mare demergunt, iuramentóque confirmant non prius se de repetenda patria cogitaturos, quàm saxum vadis imis leuatum renarit. [d] Cõmodùm verò, profectionem molientibus, plusquam medietatem desiderium cepit ingens paterni soli morúmque Phocensium: & plerique etiam violato iuramento remigrarũt in Phocæam. Alii autem iureiurando satisfacientes, soluentésque ex Oenusis Cyrnum rectà petierunt. Quò quum appulissent, communiter habitarunt vnà cum superioris temporis colonis, annis quinque, sacráque erexerũt. Cæterùm quum iam vicinos circunquaque hostili more popularentur, communi sententia bellum in eos adornant Tyrrheni atque Carthaginenses, vtrique sexaginta nauibus instructi. Phocenses ex aduerso sexaginta & ipsi naues milite implent, obuiámque illis procedunt in mare quod appellatur Sardonium. Commissa nauali pugna, Phocensibus Cadmea quædam contigit victoria. nam quadraginta illis naues perierunt, reliquæ viginti contusis rostris factæ inutiles. Regressi igitur Alaliam, sumptis liberis vxoribúsque, atque reliquis facultatibus quantas naues ferre poterãt, relicta Cyrno, demigrarunt Rhegium. Verùm è nauibus illis quæ perierant, quotquot homines in Carthaginensium Tyrrhenorúmque manus peruenerunt, (capti enim plurimi) hi omnes protracti è nauibus, lapidibus obruebantur. Deinceps verò quæcunque ex Agyllensium vel pecoribus vel iumentis atque hominibus locum illum accedebant, vbi Phocenses lapidati fuerant, continuò [e] morbida fiebant, stupore atque igne corripiebantur sacro. Quare Agyllenses Delphos miserunt, volentes commissum illud expiare. Pythia hæc iussit facere, quæ etiam nunc ab Agyllæis obseruantur. nam & iusta illis persoluunt magnificè, & gymnicum celebrant certamen. Et Phocenses quidem huiusmodi fato vsi sunt. Illi autem qui hinc progressi Rhegium confugerant, ciuitatem condiderunt in agro Oenotriæ quæ nũc appellatur [e] Hyela. Atque Phocensium in Ionia res sic habent. Simile quiddam accidit Teiis, quos simulatque aggerum beneficio cepisset Harpagus, omnes conscensis nauibus traiecerũt in Thraciam, ibidémq; vrbem condiderunt Abdera, cuius fundamenta prius iecerat Temesius Clazomenius: sed nihil pro hac sua opera fructus reportans, à Thracibus expulsus fuerat: nunc tamen à Teiis apud Abdera heroum colitur honoribus. Hi igitur Ionum soli seruitutem non ferentes, patrium solum reliquêre. [f] Verùm alii Iones, præter Milesios, prælio superati tandem, accesserunt Harpago, perinde atque illi qui defecerunt, viróque se strenuos declararunt, pro suis quisque for-

a Phocenses huic viro adeo fuerunt accepti, vt primùm qui dem ipsos relicta Ionia quam vellent suæ regionis partem incolere iusserit: deinde verò quum id nõ persuaderet, & ex illis audiret Medi vires crescere, pecuniam illis ad vrbem muro circũuallandam dedit: & quidem largè. Siquidem, &c.

b Proposuisset *illis*.

c Diras atroces imprecati sunt omnibus suæ classis qui illic remanerẽt. Ad hæc ferri massam candentem in mare proiecerunt, séque non prius Phocæam reuersuros iurarunt quàm hæc massa emergeret. Commod. &c. *Hæc autẽ verba, Saxum vadis imis leuatum renarit, sumpsit Vellæus ex Horatio.*

d At quum Corsicam nauigarent, maiorem illorum partẽ desiderium ac cõmiseratio cepit ipsius vrbis, ac sedium suæ regionis. Quare violato iureiurãdo Phocæam remearũt. Alii autem iur.

e Mente alienabãtur.

f Hyela. Eam autẽ condiderunt, à quodã Posidoniate edocti, Pythiæ oraculo iussos fuisse Cyrnum conde re, qui heros esset, nõ ipsam insulam. Atque Phoc.

g At cæteri Iones (exceptis Milesiis) præliũ quidẽ & ipsi cum Harpago commiserunt, sicut & qui *solum patrium* reliquerunt: sé que fortiter gesserũt, pro sua quisque patria pugnantes: sed superati captique, in suis sedibus remãserunt, imperata facientes. Milesii autem, qui, &c. *Fortasse tamẽ possit & aliter exponi ἔμφυον χῶρον.*

titer pugnans. Superati autem & capti in ſua quiſq; patria remanſerunt, eáque quæ imperabantur ſubibant. Mileſii qui iam Cyro fœdere aſtricti erant, (quemadmodum ſuperius à me commemoratum eſt) quietem agebant. Hunc itaq; in modum Ionia ſecundò in ſeruitutem fuit redacta. Porrò quum Ionibus iis potitus eſſet Harpagus qui continentem habitabant, inſulani horum exemplo conterriti, vltrò ſeſe dediderunt Cyro. Iam verò Ionibus, etiamſi afflictis, nihilominus ſeſe ad Panionium recipientibus, audio Biantem Prienæum ſaluberrimum dediſſe conſilium: cui ſi obtemperaſſent, licuiſſet Græcorum omnium feliciſſimos viuere. Siquidem ille ſuadebat vt communi claſſe ſoluentes, Sardiniam peterent, & ibi vnã ciuitatẽ omnium Ionum conſtruerent. Hoc enim pacto eos ſeruitute liberatos feliciter eſſe victuros, omnium inſularum maximam incolentes, & cæterarum imperio potientes. Sin autem manerent in Ionia, nullam inquit ſibi apparere libertatis ſpem. Hæc Biantis ſententia ipſis Ionibus ſubactis prodita fuit. Verùm Thaletis quoque ſanum illud conſilium, iam ante ſubactam Ioniam datum, nempe qui iuſſerit Ionas vnam quandam communem curiam habere, eámque eſſe in Teo: propterea quòd Teos in media eſſet Ionia: cæteras autem ciuitates habitatas,[a] nihilominus huic parituras quàm aliarum ciuitatum tribus legibus parerent. Atque hi quidem huiuſmodi conſilia dederunt. Harpagus, ſubacta Ionia, in Caras exercitum traduxit, & Caunios atque Lycios, vnà ducens Ionas atque AEoles. [b]Nam Cares ab his oriundi ex inſulis progreſſi ſunt in continentem. Olim enim Minoi parebant, appellabantúrque Leleges, & inſulas habitabant. tributum autem nullum pendebant, quantum equidem poſſum ſuperiora repetendo è longiſſimo auditu coniectare: ſed [c] quũ Minos flagitabat, naues ei implebant. [d]Ille felici vſus belli ſucceſſu, multos agros populabatur. Caricæ gentis, omnium quæ illis temporibus claruerunt ingenioſiſſimæ, memorantur tria inuenta. quippe galeis criſtas imponendas primi oſtenderunt Cares, clypeis [e]ſigna adiunxere, poſtremò lora [f] quoque ſcutorum excogitauerunt. antea nanque citra habenas geſtabant quotquot clypeis vtebantur, ac balteis duntaxat coriaceis fulcientes, collo ſiniſtróque humero ſuſtinebant. Poſt Caras verò tempore longo ſuccedente, Dores atque Iones ex inſulis egredientes, in continenti ſedes poſuerunt. Hunc in modum Cretenſes de Caribus referunt. Quanquam his non aſſentiuntur Cares, qui ſe aborigines atque indigenas eſſe memorant, eodémque nomine vſque vſos. atque apud Mylaſſos Iouis Carii delubrum oſtentant vetuſtiſſimum, quo communiter quoque Myſi atque Lydi vtuntur, vt qui Caribus ſint germani. Quippe Lydum & Myſum Caris fratres eſſe dicunt, atq; ob id eodem vtuntur fano: at quotquot alterius ſunt gentis, etiamſi Carum lingua vtantur, non tamen ſacro participant. Caunii verò, quantum mihi videtur, indigenæ ſunt, etſi ipſi ſe è Creta oriundos affirmant. Linguam ſanè aut ipſi ad Caricam accommodauerunt, aut Cares ad Caunicam. [g]id quod ægrè diiudicari poſſet. At legibus vtuntur cum ab aliis gentibus, tum à Carum moribus multùm diuerſis. Nam apud illos laudatiſſimum habetur, [h]iuuentutem frequenter amoris gratia ad compotationes conuenire, tam viros quàm mulieres atque pueros. Sacra principio ſibi conſtituerant externa, quorum poſtea pertæſi, quum patriis duntaxat videretur vtendum diis, Caunii [i]omnis ætatis ſumptis armis, *ſacerdotem* ad Calyndicos vſque montes perſequebantur, fuſtibus cædentes, exclamantéſque externos ſe exigere deos. Et huiuſmodi moribus illi vtebantur. Lycii autem è Creta ab initio originem traxerunt. Cretam enim primùm vniuerſam barbari incolebant: deinde contendentibus de imperio Europæ filiis Sarpedone atque Minoe, Minos ſuperior factus expulit Sarpedonem [k]eiúſque conſpiratores. Hi expulſi, Aſiæ regionem occupauerũt Milyada. Quam enim nunc Lycii incolunt, olim erat Milyas: & Milyæ tunc appellabantur Solymi. Dum igitur ipſis imperitaret Sarpedon, eo quod attulerant nomine vocabantur, & nunc adhuc vocantur à vicinis, Termilæ. Quum verò Lycus Pãdionis filius à fratre AEgæo Athenis pulſus, ad Sarpedonem in Termilas abiiſſet, factum eſt temporis progreſſu vt de Lyci nomine Lycii vocarentur. Legibus vtuntur partim Cretenſium, partim Carum. [l] Quanquam hoc vnum, præter cæteros homines, pro lege habent peculiare, quòd à matribus nomina ſibiipſis indunt. Et ſiquis obuium percontetur quiſnam ſit, quáue familia ortus, à matribus auiiſq; protinus genus ſuum repetet. Adde quòd ſiqua ingenua ſeruo nupſerit, liberi qui ex his ſuſcipiuntur, ingenui exiſtimabuntur: ſin autem vir ingenuus, & quidem inter eos primarius, vxorem duxerit externam aut pallacam, ſuſcepti ex his liberi reputabuntur [m]minimè ingenui. Enimuero huius tempeſtatis Cares nullo præclaro

a Nihilominus eodẽm loco haberi quo tribus. *Sed νομιζόμενοι aliã etiam interpretationem admittit.*

b Inter hos autem Cares ex inſulis in cõtinentem venerunt. Olim, &c.

c *Vel*, Quum Minoi opus erat, naues, &c.

d Quum autẽ Minos magna ditione potitus eſſet, proſperáque in bello fortuna vteretur, longè Carica gens ſupra omnes alias celebris erat. Tribúſque rebus quas illi excogitarant, vſi ſunt Græci. Quippe gal.

e *Vel* inſignia, *picta videlicet.*

f Anſas quoque ſcut. exprog. Antea nanque abſque anſis geſtab. clypeos quicunque illis vti ſoliti erant: collóque & dextro humero circumpoſitos vinculis coriaceis tenentes agitabant. Poſt Caras, &c.

g Haud enim certò diiudicare poſſum.

h Prout ferunt gradus ætatum, & amicitia intercedit, ad compotationes turmatim conuenire viros, mulieres ac pueros.

i Sumptis armis petulanter aerem ferientes haſtis, ad Calynd. vſque montes peruenerunt, ſe expellere deos externos dicentes. Et hi quidem moribus, *uel ritibus*, huiuſmodi vtuntur. At Lycii, &c.

k Et quos habebat ſuæ cõſpirationis, *uel factionis*, ſocios.

l Sed hunc morem peculiarem habent, & cum aliis nullis conuenientem, *uel communem*, quòd ſe de nominibus matrum appellent. nõ patrum. Adeo vt ſi quis vicinũ ſuũ roget quis ſit, recẽſeat ſeipſum. *i. genus ſuum, uel gentem ſuam*, à matre: matriſque ſuæ matres enumeret. Adde quòd, &c.

m Infames. *Vel*, Horibus indigni.

facinore edito, ab Harpago subacti sunt. Nec Cares tantùm nullum ediderunt, sed nec Graeci quotquot illam regionem tenebant. Tenebant autem cum alii, tum Lacedæmoniorum coloni Cnidii, quorum regio declinat ad mare appellatum Triopium. Nam quum initium Byblesiæ ex peninsula auspicetur, sintque Cnidii propemodum circumflui: (eam enim parte qua boream spectat, Ceraunius claudit sinus, australem verò Symanum Rhodiúmque mare) reliquum quod perquam exiguum est, nempe quinque stadiorum, Cnidii tentauerunt perfodere interea dum Harpagus Ioniam euerteret, volentes suam ditionem in insulæ formam redigere. [a] Erátque hic isthmus quem perfodere statuerant, ea parte qua continentem spectat Cnidia. Id ergo multa manu conãtibus diuinitus arbitror aliquid repugnasse, quod nimirum omnes qui manum admouerét læderet, cum alias corporis partes, tum præcipuè oculos infestãte petra, Cnidii, missis nunciis Delphos, rogant quidnam istuc esset quod tantopere conatibus eorum aduersaretur. Pythia, vt ipsi referunt Cnidii, senario versu respondit in hanc sententiam,

Isthmum neque aggerate, neque fodite.
Iupiter nanque ipse, si placuisset, fecisset Insulam.

Quum respondisset hunc in modum Pythia, Cnidii à perfodiendo isthmo destiterunt, & inuadenti cum exercitu Harpago, vltrò sese non commisso prælio dedidérunt. [b] Pedasii qui mediterraneam supra Halicarnassum colunt, aliique vicini maximam diligentiam adhibere feruntur vt eorum sacerdos Palladis sacram barbam habeat. id quod ter illis accidisse putatur. Hi soli in Caria populi Harpago diu reluctati sunt, multúmque negocii exhibuerunt, [c] moritem extruendo cui nomen Lyda. Tandem tamen & ipsi expugnati fuerunt. Cæterùm vbi in Xanthium campum exercitum produxisset Harpagus, Lycii contrà procedentes, paucíque cum multis confligentes, strenuè sese gesserunt. Superati autem prælio fugatique, in vrbem sese receperunt, vxores, liberos atque pecunias vnà cum familia tota in arcem cogentes: admotóque igne arcem vnà eum cæteris rebus incenderunt. Quæ vbi fecissent, ipsi regressi iureiurando se mutuò astringentes, eóque horrendo, cum hostibus iterum congressi sunt, fortitérque pugnando omnes oppetierunt. Ex Lyciis autem, qui Xanthii dicuntur esse, hi omnes, [d] præter octoginta quosdam, Istiæorum sunt conuenæ. qui octoginta tum emigrantes, superstites remanserant. Xanthum igitur hũc in modum obtinuit Harpagus: pari modo Caunum. Nam Caunii Lycios insequuti sunt magna ex parte. Tum igitur inferiorem Asiam Harpagus euertebat, superiorem ipse Cyrus, vniuersam gentem subigens nihílque relinquens. At ego in præsentia illorum gestorum pleraque prudens omittã, ea dũtaxat proditurus quæ illi quamplurimo constiterunt labore, súntque memoria digniſſima. Quum igitur Cyrus continentem vniuersam suæ ditionis fecisset, Assyriis bellum intulit. Assyriæ autem cum alia multa sunt magna oppida, tum verò celeberrimi nominis ac validissimum est Babylon, vbi post euersam ab ipsis Ninum, regia erat. quod oppidum situm est in planitie ingenti, forma quadrata, magnitudine quoquouersus centenûm vicenûm stadiorum, in summa quadringentorum & octoginta, in circuitu quatuor laterum vrbis. Tanta est Babylonici oppidi magnitudo, quod ita exornatum est vt aliud nullum eorum quæ nos nouimus. Iam primùm fossa ambit alta atque lata, aquæ plena. Deinde murus quinquaginta cubitorum regiorum crassitudine, ducentorum celsitudine. Est autem regius cubitus, quàm is quo pro mensura vtimur, tribus digitis maior. Operæprecium est me præter hæc disserere in quem vsum sit consumpta terra ex fossa egesta, & quomodo fuerit murus conditus. Vt quidque terræ in deprimenda fossa efferebant, ex eo lateres ducebant: quorum postquam magnam vim duxissent, eos in fornacibus coquebant. Postea cœno vtentes, asphalto feruenti per tricesimum quenque laterum ordinem summitates arundinum instipatas conglutinabant. & primùm labra fossæ, deinde ipsum murum ad eundem modum ædificarunt super quem circa oras extruxerunt domunculas vnius contignationis inter se obuersas: inter quas tãtum intercapedinis relinquebatur vt quadriga interagi posset. Eius per ambitũ centum portæ stabant, æreæ omnes, cum cardinibus itidem postibúsque. Babylone octo dierum itinere abest alia vrbs nomine Is, vbi fluuius est haud magnus eiusdé nominis, qui se deuoluit in flumen Euphratem. Hic itaque fluuius Is vnà cum aqua per multos reddit asphalti bituminis grumos: quæ asphaltus ad murum Babylonis comportabatur. Hunc autem in modum Babylon extructa est. Eius duæ sunt plagæ, quas interfluit fluuius nomine Euphrates, qui magnus & altus & celer, ex Ar-

a Erat autem intra *ipsum isthmum* tota ipsorum ditio. Nã qua parte in cõtinentem desinit, isthmus est, quem perfodere statuerant. Id ergo multa manu conãtibus, quia qui operi incumbebant, vehementius & diuinius quàm vt cõmune quiddam id videri posset, tum aliis corporis partibus, tũ præcipuè circa oculos, dum rupes feriretur, vulnerari videbantur. Cnid.

b Porro Pedasei, *vel Pedasenses*, supra Halic. medit. incolebant: apud quos illi quæ Minervæ sacerdos est, prolixa barba nascitur quoties ipsis aut ipsorum vicinis aliquid mali imminet. Quod ter illis vsu venit. Hi soli, &c.

c Munito operibus monte.

d Sunt aduenæ, præter octogita familias; quæ tũ in vrbe non erãt, atque ita superstites fuerunt. Xan. &c. *Decepit autem Vallam ἱστιαίων*, quod pro *ἱστιέων* perperam scriptum fuisse, manifestissimũ est ex his proximè sequentibus, *αἱ δὲ Ἱστιαῖαι*.

meniis in rubrum mare decurrit. In hunc vterque murus lacertos exporrigit, eiúſque incuruæ vtrinque ripæ coctilibus lateribus pro maceria prætexuntur. Ipſa vrbs plena domibus eſt ternarum quaternarúmque contignationum, ſecta in vias cum rectas, tum verò tranſuerſas, quæ ad flumen pertingunt: ad quarum ſingulas pro numero vicorum portulæ factæ ſunt in maceria quæ flumẽ ſepiebat, & ipſæ æreæ, & ad flumen idem ferentes. Et hic quidem murus lorica eſt. Alius verò intus non multo quàm hic debilior, ſed exilior, in quę vtriuſque ciuitatis plagæ medio murus eſt erectus, quorum hic regiam comprehendit ambitu prægrandi atque valido: in altero verò Iouis Beli templum æreis portis, id quod mea etiam nunc ætate exiſtit, duorum vndecunque ſtadiorum amplitudine, figura quadrata. In ſacri medio turris ſolida, craſſitudine ſimul & altitudine ſtadii, cui alia rurſus ſuperimpoſita turris, & huic ſubinde alia, ad octauam vſque. His foriſecus ſcalæ ſunt in circuitu adhibitæ, per quas ad ſingulas conſcenditur turres. In mediis gradibus ductus, ſellæque in hoc factæ, in quibus aſcenſuros liceat ſedere ac conquieſcere. In poſtrema turri ſacellum eſt aliud, in quo lectus eſt ſplendidè ſtratus, & appoſita menſa aurea. Statua tamen in hoc ſacello nulla eſt: neque hîc noctu cubat hominum aliquis, præter mulierem vnam ex indigenis, quam ex omnibus deus delegerit, vti narrant Chaldæi huius dei ſacerdotes. Narrant enim illi (tametſi mihi parum credibilia referre videntur) deum ipſum ingredientem templum, in hoc cubili conquieſcere, perinde atque Thebis AEgyptiacis, vt ferunt AEgyptii. Ibi enim in Thebani Iouis fano mulier quoque cubat: quæ vtraque mulier cum viris putatur non habere conſuetudinẽ: ſicut etiã dei antiſtita Pataris Lyciæ ciuitate, quãdo ita accidit. Neq; enim oraculũ ibi celebratur perpetuò: vbi autẽ id futurũ eſt, antiſtita noctu in templum concluditur. Porrò in Babylonis templo aliud etiam eſt ſacellũ inferius, quod magnã habet Iouis ſtatuã, eámque auream, ponè menſam, & ipſam auream, ſimul & ſuſtentaculum cum ſella, omniáque aurea: adeo vt Chaldæi octingentorum talentorum auri opus æſtiment. Extra ſacellum altare eſt, & ipſum aureum: atque præter hoc, aliud altare ingens, in quo integræ ætatis hoſtiæ immolantur: quandoquidem ſupra aureum illud non licet hoſtias mactare, præterquam lactẽtes. Inſuper in hoc maiuſculo altari Chaldæi quotannis centum millia talentorum libanoti adolent, quãdo huic ſuo deo ſacra faciunt. Erátque in hoc templo etiamdum illo tempore ſtatua duodecim cubitorum è ſolido auro: quanquam ego hanc non viderim, ſed ea referam quæ à Chaldæis referuntur. Hãc ſtatuam Darius Hyſtaſpis filius inſidioſè captans, non auſus tamen fuit diripere: ſed quam poſtea Xerxes Darii filius abſtulit, ſacrifico, qui prohibuerat ſtatuam loco dimouendam, interempto. Atque illud templum hoc pacto conſtructum fuit ornamentis: etiamſi alia ſint peculiaria pleraque eiuſdem donaria. Huius Babylonis multi quoque aliquando reges extitêre, (quorum in exponendis rebus Aſſyriis mentionem faciam) qui & muros ornauerunt & templa: & inter eos duæ fœminæ. Harum prior, quæ quinque ætatibus ante poſteriorẽ regnauit, vocata eſt Semiramis. Hæc per planitiem aggeres extruxit ſpectaculo dignos, quũ antehac flumen eam omnem reſtagnare ſolitus eſſet. Poſterior regina, Nitocris nomine, extitit ſuperiore ſolertior. cuius cum alia monumenta extiterunt, quæ ego commemorabo, tum verò hoc, quòd animaduertens imperium Medorum ingẽs ac pacatum, ſubactáque ab his multa oppida, & inter hæc Ninum, præmuniuit ſe omnibus quàm potuit maximè. Ante omnia fluuium Euphratem, qui prius mediam ipſorum vrbem interfluens, rectus erat, tortuoſum reddidit, foſſis ſuperius depreſſis, adeo vt quendam Aſſyriæ pagum, nomine Ardericam, ter influat, & qui nunc è mari per Euphratem Babylonem verſus ſubuehuntur, ter ad hunc eundem pagum applicent, idque triduo. Et hunc quidem talem reddidit. Aggerem verò ex vtroque fluminis labro aggeſſit viſu mirandum: tantæ eſt & magnitudinis & ſublimitatis. Multo ſupra Babylonem, aliquantulum ſeorſum à flumine, effodit [a] paludis eluuiem, profunditate quidem [b] ad aquam vſque ſemper ducta: latitudine verò eius quoquouerſus trecentorum viginti ſtadiorum. Hæc foſſitia humus ad fluminis ripas aggeſta eſt. Quem locum vbi depreſſit, crepidinem ambitus eius lapidibus induxit. Hæc duo, vt flumẽ flexuoſum & lacuna tota, foſſa eſſet, ideo fecit, vt fluuius per multos anfractus retentus, ſedatior mearet, & nauigationes Babylonem verſus eſſent tortuoſæ, & ex ipſis nauigationibus longus ambitus lacunę exciperetur. [c] Ad hæc, quæcunque erat regio ad inuadendum opportuna, & compẽdiaria ex Medis via, hanc interſepſit, ne Medi commercio Aſſyriorum ipſius negocia cognoſcerẽt. [d] Et hæc quidem ex profundo circumiecit. Cæterùm ex eis talem

a Paludis receptaculum,

b *Id eſt, Quoad aquam fodiendo inueniretur.*

c Hæc autem extruxit qua parte aditus erant & viæ compendia quæ ex Medis ducit: ne Medi. &c.

d Et his quidẽ munitionibus ab imo vſque vrbem circundedit. Sed & has muni-

tiones obiter ad hũc vsum accõmodauit: Quum sit, &c.

fecit communitionem: Quum sit vrbs in duas dirempta regiones, fluuio medium tenente, quoties aliquis ex altera in alteram regionem transire volebat sub regibus superioribus, is necesse habebat nauigio transire: quod erat (vt reor) molestum. Huic autem etiam rei ista prospexit. siquidem vbi effodit [a] effluuium paludis, aliud opere eodem monumentum sui reliquit. Lapides prægrandes incidit, qui vbi parati fuerunt, & locus depressus, in locum ipsum quem depresserat, omnem fluminis cursum auertit. Qui locus effossus dum impleretur, interea pristino alueo arefacto, oras fluminis intra vrbem, ac descensus qui ex portulis ad flumen ferunt, extruxit coctis lateribus, eadem qua muros ratione. Extruxit item circa mediam fermè vrbem pontem ex iis quos effoderat lapidibus, ferro eos ac plumbo deuinciẽs. Hunc, subliciis quadratis, per quæ Babylonii transirent, interdiu committebat, easdem noctu tollebat: hac videlicet causa ne per noctem transeuntes mutua furta exercerent. Vbi porro lacuna repleta fuit flumine, & opus pontis exornatũ, tunc fluuium Euphratem ex palude in pristinum alueum reuocauit: atque ita palus quam effoderat, [b] visa est necessario facta, & pons in vsum ciuium extructus. Eadem autem regina hunc etiam machinata est dolum: Supra portas vrbis celeberrimas, loco edito atque conspicuo, sepulchrum sibi extruxit, atque his literis inscripsit, SICVI REGVM BABYLONIS POST ME FVTVRORVM FVERIT PECVNIAE PENVRIA, APERTO SEPVLCHRO SVMITO QVANTVNCVNQVE LIBVERIT PECVNIAE, NE TAMEN NISI INDIGVERIT, ALIOQVI APERITO. NON ENIM IN REM EIVS FVERIT. Hoc sepulchrum tam diu fuit immotum dum regnum peruenit ad Darium. Is indignum esse ratus se neque vti quippiam his portis, (ideo autem nõ vtebatur, [c] quòd supra caput ipsius transeuntis mortuus situs esset) neque sumere pecunias repositas, & eas quidem ipsum prouocantes, reserauit monumẽtum: in quo non quidem pecunias inuenit, [d] sed literas ita dicentes, NISI PECVNIAE ESSES INEXPLEBILIS ET TVRPIS LVCRI CVPIDVS, DEFVNCTORVM SEPVLCHRA NON APERVISSES. Talis extitisse hãc regina memoratur. Aduersus cuius filium Labynitum, patris nomien & Assyriæ imperium habentem, Cyrus exercitum duxit. [e] Ducit autem rex magnus exercitum, probè domi comparata re frumẽtaria atque pecuaria. Portatur etiam aqua ex flumine Choaspe, Susa præterfluente, ex quo vno ex omnibus fluminibus rex potat. Cuius Choaspis aquam decoctam, & in argentea vasa diffusam, ferentes permultæ carrucæ quatuor rotarum, mulis trahentibus, assiduè comitantur quocunque ille proficiscitur. Cyrus igitur Babylonem tendens, vbi venit ad Gyndem amnem (qui in Mantienis ortus montibus, [f] per Dardaneos in Tigrim alterum amnem fluit, qui Opin vrbem præterlabens, rubro infunditur mari) conabatur hunc traiicere, quum non posset nisi nauibus traiici. Interim ei quidam è sacris equis candidis petulanter ingressus fluuium, transire conabatur. Hunc fluuius verticibus contorquens, submersum abripuit. Cyrus autem perquam ægrè ferens hanc fluminis iniuriam, illi comminatus est, se sic redditurum eum tenuerit vt in posterum facilè vel à mulieribus transiri posset, ne genua quidem tingentibus. Hæc minatus, expeditione in Babylonem intermissa, copias suas bifariam diuisit. Dehinc alueos ad funiculum designauit cẽtenos & octogenos, vtrinque ad Gyndis labra omninò conuersos: quos distributis copiis effodi iussit. Et opus quidem, vt quod à tanta multitudine fieret, perficiebatur: tamen in eo faciendo eam æstatem triuerunt. Cyrus ergo quum Gyndem mulctassiet in trecentos & sexaginta riuos diductum, & alterum ver illuxisset, ita porrò ire Babylonem pergit, Babyloniis eum producto exercitu præstolãtibus. Qui, vbi propius vrbem ille promouit, cum eo conflixerunt, prælióque fugati, in oppidum compulsi fuerunt. Ita tamen, quia Cyrum iampridem animaduerterant inquietum esse, videránque omnes pariter gentes aggredientem, comportauerãt permultorum annorum commeatus: ideóque tunc obsidionem nihili faciebant. Et Cyrus, quum iam longo tempore nihil admodum res ipsius proficerent, inops consilii erat. Tandem siue alius ei anxio suggessit, siue ipsi in mentem venit quid in rem esset, sic statuit faciẽdum: Instructis vniuersis copiis partim quâ fluuius vrbem ingreditur, partim à tergo quâ egreditur, præcipit vt, quum cernerent alueum posse transiri, illac vrbem inuaderẽt. Ita instructis atque admonitis suis, cum inutiliori exercitus parte abiit ad paludem. Eò vbi peruenit, quæ Babyloniorum regina fecerat circa flumen & circa paludem, eadem & ipse fecit. [g] Nam reuocato flumine, alueum eius pristinum vado transibilem reddidit. Quod quum ita factum esset, Persæ qui ad hoc ipsum instructi erant, per alueum vnde fluuius Euphrates abscesserat, [h] mediorum ferè femorum tenus

a Receptaculum.

b Compẽrta fuit, opportunè facta: & pons, &c.

c Quòd transiens habiturus esset cadauer supra caput suum situm.

d Sed cadauer, & literas quibus hoc dicebatur.

e *Hæc uerba*, Ducit autẽ rex, &c. *usque ad*, Cyrus igitur, &c. *paulo inferius uidẽtur collocãda.*

f Per Darneos. *Dar nam enim numerat Ptolemæus inter Assyriæ urbes mediterráneas.*

g Nam fluuio in paludem, *siue stagnum*, ducta fossa immisso, pristinum eius alueũ, fluuio subsidente, *uel abscedente*, peruiũ reddidit.

h Mediorum femorũ tenus, ad summum, fortit.

fortiter Babylonem introierunt. Quos Babylonii, si factũ Cyri prius aut audiſſent aut ſenſiſſent, haud dubiè [a] contempto eorum ingreſſu, peſſimo exitio affeciſſent. Nam obſeratis omnibus quæ ad flumen ferunt portulis, conſcenſiſque ſeptis, ipſi pro ripis ſtantes illos progreſſos veluti in cauea excepiſſent. Nunc ex inopinato eis Perſæ aſtiterunt: & quum capti eſſent [b] qui media vrbis incolebant Babylonii, propter eius tamen magnitudinem non ſentiebatur (vt fertur) ab iis qui circa extrema habitabant. Sed quòd fortè dies feſtus eis eſſet, exercendis choreis atque oblectationibus operã dabant, donec planè hoc reſciuerunt. Atque ita primò capta eſt Babylon. Cuius ciuitatis quanta ſit potentia, cum ex aliis multis declarabo, tum verò ex hoc. Quum regi magno omnis plaga cui imperat, ſit [c] diſtributa in ipſius atque exercitus eius alimentum, præter tributa, ex duodecim quibus annus cõſtat menſibus, quatuor regio Babylonica, octo reliquis eum omnis Aſia alit. Ita huius regionis potentia tertiam Aſiæ partem æquiparat, & eius principatus, (quem ſatrapiam Perſæ vocant) omnium prouinciarum longè eſt opimus, adeo vt Tritæchmæ Artabazi filio ([d] qui pro rege tributum hoc exigebat) ſingulis diebus ſingulæ argenti plenæ artabæ penderentur. Eſt autem artaba menſura Perſica, capacior quàm Atticus medimnus, tribus chœnicibus Atticis. Ad hæc erant ei peculiares equi, præter bello deſtinatos, admiſſarii octingenti, cum equarũ à quibus admittebantur, ſexdecim millibus. nam ſinguli à vicenis admittebantur. Præterea canum Indicorum tanta alebatur multitudo, vt ad præbenda eis cibaria, quatuor in eadem planitie magni vici attributi eſſent, aliorum tributorum immunes. [e] Atque hæc præſidis Babylonis peculiaria erant. [f] Porro in Aſſyriorum terra parum pluit. Quod in ea frumenti germinat, id demum eſt quod ex flumine irrigatur. Irrigatur autem ſeges prouenitque frumentum, non quemadmodum in AEgypto, flumine ſua ſponte in arua aſcendente, ſed manibus atque ſcrobibus irrigatum. Etenim Babylonica regio omnis (quemadmodum AEgyptiaca) diſſecta eſt in foſſas, quarum maxima nauibus tranſiri poteſt, [g] ad ſolem hybernum vergens: [h] exit autem ex Euphrate in Tigrim alterum flumen, ad quod vrbs Ninus ſita erat. Hæc regio omnium quas nos vidimus, [i] longè optima eſt, duntaxat ferendo frumento. Nam in arboribus ferendis, ficu, vite, olea, nequaquam de principatu contendit. Cereris autem fructu procreando adeo ferax eſt vt nuſquam non ad ducena reddat: vbi autem bonitate ſeſe ipſa vincit, etiam ad tricena. Quaternûm autem digitorum maximorum latitudo eſt tritici atq; hordei foliis. [k] Milii verò ac ſeſami proceritatem inſtar arborum, etſi mihi compertam, tamen memorare ſuperſedeo, probè ſciens, iis qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quæ de frugiferis dicta ſunt, perquam incredibilia viſum iri. Oleo autem non vtuntur niſi quod ex ſeſamis faciunt. Sunt eis paſſim per omnem regionem palmæ ſua ſponte naſcentes, pleræque fructiferæ: ex quibus & cibos & vinum & mel conficiunt, colentes ficuum more. Harum, vt aliarum arborum, Græci maſculas vocant, quarum fructum iis quæ palmulas ferunt alligãt, vt illinc prodiens culex, palmulas penetrans cogat matureſcere, alioqui occaſuras. Maſculæ enim in fructu culices [l] ferunt, quemadmodũ caprifici. Venio ad id quod ex omnibus quæ ſunt in ea regione, ſecundũ ipſam vrbẽ, mihi ſummo miraculo eſt differendum. [m] Nauigia illorum quæ per flumen cõmeant Babylonem, omnia ſunt orbiculata atque coriacea, quæ pecuarii Armenii, qui ſupra Aſſyrios incolunt, ex cæſis ſalicibus faciunt, inſtruúntque pellibus, nudo illarum extrinſecus poſito in modum ſoli: neque puppe diſcreta, neque prora acuminata, ſed in ſpeciem clypei magis orbiculata. Tale nauigium ſtramentis ſtipatum fluuio deferendum permittunt, cum aliis rebus, tum verò doliis è palmularum vino onuſtum, dirigentibus illud duobus, cum totidem palis: quorum alter introrſum palum trahit, alter exterius pellit. Fiunt autem nauigia hæc & magna admodum & minora: quorum maxima quæque ferunt pondus quinque millium talentorum, ſingula ſingulos aſinos viuos intus habentia, maiora etiam plures. Poſtquam igitur nauigantes Babylonem peruenerunt, onúſque expoſuerunt, lignis nauigii atque omnibus ſtramentis venundatis, pelles aſinis imponunt, eóſque in Armeniam agitant. aduerſo enim flumine nauigari præ illius rapiditate nullo pacto poteſt. Propterea enim nõ ex lignis, ſed ex pellibus nauigia fiunt. Iidem, vbi aſinos agitando in Armeniam redierunt, alia ad eundem modum nauigia comparant. Et naues quidem eorum tales ſunt. Amictu autem tali vtuntur: Duabus amiciuntur tunicis, vna linea vſque ad pedes demiſſa, cui alteram laneam ſuperinduũt: poſtremò candidam penulam circumiiciunt. Calceos gerunt gentis more, ſoleis Thebanis penè ſimiles. Capita ha-

a Ingredi nõ permiſiſſent, ſed peſſ.

b Nunc exinopinato illis Perſæ ſuperuenerunt. Tantáque vrbis erat magnitudo, vt (quemadmodũ narrant accolæ) quum capti eſſent qui extremas vrbis partes incolebant, ii qui mediam vrbem incolerent, id neſcirent. Sed quòd, &c.

c *Intelligit, ſingulis regionibus indici ſolitum quid alendo regi & eius copiis perſoluere.*

d (Quem rex huic tractui præfecerat.)

e Atque hæc ad eum qui Babylonis præfectus erat, pertinebant. Porrò, &c.

f Porro in Aſſyriorum regione parum pluit: & hoc ipſum eſt quod frumenti radicem alit: ſeges tamen fluuio rigata fit lætior: prouenitque, &c.

g *Id eſt, Ad ſolſtitiũ hybernum.*

h Pertingit autem ab Euphrate.

i Longè præſtantiſſima eſt ferendo quidem certè frumento. Nam alioqui arbores ne ab initio quidem ferre poteſt: veluti ficum, vitem, oleam. Cereris, &c.

k In quam autem altitudinem milium & ſeſamum arboreſcant, etſi probè norim, tamen id non referam: quum ſciam, iis qui n.

l Producunt.

m *Hũc locũ ita vertit Bayf. in lib. De re Nauali,* Nauigia illis ſũt quæ ſecundo flumine deferuntur Babylonem verſus, omnia circulari forma, eáque ex alita. Vbi enim Armenii qui ſupra Aſſyrios habitant, ligna circularia è ſalice coaptarũt, obtendunt extrorſus tegumenta è pellibus, quibus ſoli vice vtuntur carinæque loco, nulla neque puppis neque proræ forma diſcreta, verùm ſcuti inſtar, in orbem compoſita: deinde ſtipula referciunt, illúdque nauigium flumini permittunt, mercibus onuſtum: præcipuè autem bicos è palmarum foliis compor

tant vino refertos. Reguntur autem gubernaculis duobus, cum totidē hominibus qui ſtant: quorum alter in eorſum trahit, alter extrinſecus propellit. Fiúntque hæc naugia valde magna, nōnulla & minora: eorum autem maxima ferunt onus talentorū quinque millium. Ineſt & in vnoquoque nauigio aſinus viuus, in maioribus etiā plures. *Pro Bicos è palmarū foliis, alii Delia palmea interpretantur.*

a Vbi autem hæc auro multo vendita erat, aliam addicebat, quæ ſecundū illā eſſet ſpec. Vendebātur autē ea cōditione vt vxores eſſēt *emptoribus*. Babylonii igitur qui.

b Surgere iubebat.

c Debilitatas aliqua parte cōporis. *Vel*, Quæ alīquo vitio corporis laborarent.

d Nec verò cuique ſuam filiam collocare licebat cui vellet, neque emptori ſine fid.

e *Videntur in Græcè planibus præpoſterè collocata eſſe quædam verba, & eſſe hic ſenſus*, Et hæc quidem apud illos honeſtiſſima cōſuetudo erat, ne iniuria illas afficerent, neque in aliā vrbē abducerent. Verùm ad hæc vſque tēpora nō permāſit: ſed nouiſſ. aliud q. excogitauerūt. Nam poſteaquam in *ſuæ urbis* expugnatione vexati fuerunt & bonis euerſi, vnuſquiſ.

f Accedentes igitur ad ægrotum ſiqui aut eodem morbo laborauerint, aut laborantem alium viderint, de illo conſilium dant, hortant.

g Quæ ſe aliis immiſcere dedignātur, hæ ve h.

h Siquidem illa ſit ſacra.

i Rite factis deæ ſacris.

lz Nihil tam magnum eſt quo dato potiri illis poſſis.

l Sed & in aliqua Cypri parte ſimil.

m Tribus.

bentes comata, mitris redimiunt, vnguentis toto corpore delibuti. Anulum ſignatorium ſinguli geſtant, & ſceptrum affabrefactum, cui ſuperſtat aut malum, aut roſa, aut lilium, aut aquila, aut aliud quippiam. Nam abſq; inſigni geſtare ſceptrum ipſis nefas eſt. Atque hic eorum corporis eſt cultus. Leges verò quæ conſtitutæ ab ipſis, hæ ſunt: Vna quidem, prudentiſſima, altera autem (quantum ego ſentio) qua Enetos qui ſunt ex Illyriis, audio vti per ſingulos pagos. Semel enim quotannis iſta fiebant. Vbi virgines effectæ eſſent nubiles, eas quum cōgrēgaſſant, vniuerſas vnum in locum recipiebant, quas circunſiſtente virorum frequentia, ſurgens præco ſigillatim vendebat: ſed primùm pulcherrimam omnium, [a] ſecūdum hanc (vt quamplurimo venditur auro) aliam euocabat quæ poſt illam eſſet ſpecioſiſſima. Vendebatur autē in conturbernium. Babylonii igitur qui locupletes, & iidem cælibes erant, pulcherrimas quaſque mercabantur, vt quiſque licitando alterum ſuperauerat. At iis ex plebe qui eſſent cælibes, his non opus erat pulchra forma: ideo turpiores virgines ſimúlque pecunias accipiebant. Nam præco, vbi virginum ſpecioſiſſimarum peregiſſet venditionem [b] excitabat deformiſſimam, ſiquis illorum mercari volens exiſteret: edicebátque quiſquis vellet quamminimo auri ſumpto eam in matrimonium habere, donec illi qui minimo contentus eſſet; fœmina addiceretur. Ita aurum ex ſpecioſis virginibus conficiebatur, & ſic ſpecioſæ deformes ac [c] debiles collocabant. [d] Quarum nullam cuique emptori fas erat ſine fideiuſſoribus abducere, ſed datis fideiuſſoribus de ducenda illa in vxorem, ita demum licebat abducere. ſi de hoc non conueniebat, lex lata erat vt aurum illi redhiberet. Quinetiam ex alio pago venientibus licebat vxorem mercari ſi vellent. [e] Hæc apud eos honeſtiſſima lex erat, quæ tamen non perſeuerauit. Sed nouiſſimè aliud quiddam excogitauerunt, nequis fœminas iniuria afficiat, néue quis aliam in vrbem abducat. Nam poſteaquam expugnati malè accepti ſunt, rémque domeſticam abſumpſerunt, vnuſquiſque plebeius qui victus inopia premitur, filias ſuas adigit ad quæſtum corpore faciendum. Alteram itē ſapienter condiderunt legem, ægrotos efferendi in forum: (neque enim mēdicis vtūtur) vt de eorum languore cōſulant [f] qui eos adeunt, ſiquis & ipſe eundem paſſus eſt morbum, aut alium vidit patientem. Hæc viri qui illos adeunt conſulunt, hortantúrque ad ea quæ ipſi faciendo effugerint ſimilem morbum, aut alium nouerint effugiſſe. Nec fas eſt cuiquam ægrotantes præterire ſilentio, nec antequam exploraverit quónam ille morbo laboret. Sepulchra eiſdem in melle ſunt: luctus funebres AEgyptiacis perſimiles. Quoties autem cum vxore miſcetur vir Babylonius, adhibito thymiamati aſſidet, & ex altera parte mulier idem facit. Quinetiam ſub diluculum abluuntur ambo, nullum vas priuſquam ſe abluerint tacturi. Eadem & hæc Arabes faciunt. Vna iiſdem Babyloniis lex eſt omnibus modis fœda. nempe omnibus mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in vita ad Veneris templum deſidentibus, cum externis viris conſuetudinem habere. Cæterùm quum plerǽque ſint diuitiis tumentes, [g] quæ ſui copiam facere recuſent, hæ vehiculis cameratis vectæ, pro templo conſiſtunt, relicta interim à tergo magna famulitii turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt. Ad templum Veneris ſedent nodis corolliſque tempora reuinctæ multæ mulieres, è quibus aliæ accedunt, aliæ diſcedunt. Nam diuerticula vndecunque ſic funiculis diſtincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuique libuerit deligendam. Porrò quum ſemel illic conſederint, non prius domum regrediuntur quàm hoſpitum aliquis pecuniam mulieri in ſinum iniecerit, & cum eadem à fano ſeorſum abducta rem habuerit. Hoſpitem autem illum qui pecuniam obtulit, dicere oportet, Ego tibi deam Mylittam imploro. Mylittam enim Aſſyrii Venerem appellant. Ac verò pecuniam illam, quantulacunque ſit, non fas eſt reiicere, [h] ſiquidem inſacrum conuertitur vſum. Neque mulieri etiam permittitur hoſpitem aliquem repudiare: ſed quicunque is eſt qui pecuniam obtulerit primus, hunc illa ſequitur citra delectum. Poſtremò vbi iam congreſſa fuerit cum externo mulier, [i] dea expiata, domum reuertitur. At deinceps [k] haud ita multo conduxeris. Iam, quæ forma ſunt elegantiori, citius diſcedunt: quæ verò deformes, diutius coguntur deſidere pro templo antequam legi faciant ſatis. Fitque interdum vt vno atque altero anno aut etiam triennio atque diutius expectare oporteat miſeras. [l] Alicubi, nempe in Cypro, ſimilis quædam lex eſt. Hæc ſunt Babyloniorum inſtituta, quorum tres ſunt [m] familiæ, quæ nullo alio niſi piſcibus victitant. quos captos vbi arefecerunt ad ſolem, hoc faciunt: In pilam cōiiciunt, ac piſtillis pinſunt: deinde linteis conſeruāt, vnde quiſquis vult conſpergit, offámque facit quam in modum panis torreat.

Cyro-

Cyro, post hanc gentem ab eo subactam, incessit cupido Massagetas in suam potestatem redigendi. Quæ gens fertur & magna esse & strenua, ad auroram solisque ortum sita, trans Araxem fluuium eregione Issedonorum. Sunt etiam qui eam Scythicæ nationis esse dicant. Araxes Istro maior & idem minor esse memoratur: & in eo frequentes insulæ Lesbo pares magnitudine: & homines qui illas incolunt, æstate vesci radicibus quibuslibet quas ipsi euellunt: arborum autem fructus quos maturos comperiunt, in cibum reponere, quo per hyemem vescantur. Ab illis inuentas etiam esse arbores talem fructum ferentes, qui iactus ab illis in ignem quem tur matim collecti accenderint, odore suo eos circunquaque considentes perinde inebriat ac vinum Græcos: & eo vehementius quo plus eius fructus fuerit iniectum, donec ad tripudiandum cantandúmque consurgant. Atque hæc fertur eorum esse viuendi consuetudo. Araxes porro fluuius à Mantienis quidem, vnde & Gyndes (quem Cyrus in trecentos ac sexaginta diduxit riuos) fluit, sed per sexaginta ora prorumpens, quæ, vno excepto, in paludes eluuiésque euoluuntur. vbi feruntur homines habitare qui crudis victitent piscibus, & pro vestibus vtantur vitulorum marinorum pellibus. Reliquum illud per apertum fluit in mare Caspium, quod mare per sese est, nec vllo cum alio commiscetur. Nam & illud quod Græci omne pernauigant, & id quod extra columnas est, Atlanticum dictum & rubrum, idem est mare. Caspium verò est alterum, ac per seipsum, longitudinis quindecim dierum, cursui nauis quæ remis vtatur: latitudinis, vbi spatiosissimum est, octo dierum. Est autem, qua ex parte ad vesperum vergit, Caucaso prætentum monte, cuius cum maxima vastitas, tum summa est altitudo, multásque atque omnifarias gentes habet, ac pleraſque omnes agresti materia victitantes: vbi arborum frondes [a] iis quæ sunt apud nos similes ferunturesse. quibus contusis & aqua dilutis illi animalia in suis vestibus pingere dicuntur: eáque animalia nunquam elui, sed perinde ac si ab initio essent intexta, sic cum reliqua lana veterascere. Horum quoque hominum concubitus, sicuti pecorum, in propatulo esse. Et huius quidem maris quod Caspium vocatur, partem quæ ad vesperam vergit; Caucasus disterminat: qua verò parte vergit ad auroram orientémque solem, planities excipit prospectu immensæ magnitudinis. Quam spatiosam planitiem non ex minima parte Massagetæ possident, quibus bellum Cyrus inferre cupiebat, multis ac magnis solicitatus incitatúsque causis. Primùm sua genitura, quòd videbatur maius quiddam homine esse: secundo loco, felicitate qua fuerat vsus aduersus hostes: quamcunque enim gentem Cyrus inuaserat, ea gens nullo pacto poterat euadere. Erat autem Massagetarum regina defuncto viro, Tomyris nomine, [b] ad quam in coniugium petendam Cyrus misit verbo duntaxat, volens eam habere vxorem. at illa animaduertens non se in coniugium, sed regnum Massagetarum peti, accessum Cyro interdicit. Postea Cyrus, quum dolus non procederet, progressus vsque ad Araxem, apertè infesto cum exercitu in Massagetas tendit. Flumen pontibus iungit, quibus copias traiiciat, factisque nauibus turres desuper ædificat. Ad quem in hoc labore occupatum, Tomyris caduceatorem misit, qui diceret, Rex
» Medorum desine incumbere in quæ incumbis, nescius an ista quæ constituisti, tibi conducibilia erunt. Omisso incepto, apud tuos ipsius regna, & nos sine finium
» quorum sumus principes, esse. Verùm tu admonitionibus his vti noles, & omnia
» males quàm quietem. [c] Quòd si tantopere affectas lacessere Massagetas, fer quam
» sustines ærumnam. Sed desiste iungere fluuium: à quo nobis tridui itinere digressis, traiicito in nostram regionem: aut, si mauis, nos excipere in vestram, tu hoc i-
» dem facito. Hæc vbi Cyrus audiuit, accitis Persarum primoribus coactisque, in medium rem proponit, consulens verum sibi agendum constituerent. Illorum in idem conuenêre sententiæ, iubentium recipi in ipsorum regionem cum suo exercitu Tomyrin. Quam sententiam Crœsus Lydus quum adesset, improbat, in con
» trarium differens his verbis, Equidem tibi, rex, etiam antea dixi, quandoquidem Iu
» piter tibi me tradidit, quicquid animaduertero errati in tua domo, id omne me pro
» viribus auersurum. nam mei casus, etsi ingrati, mihi tamen extitere disciplinæ. Si
» tibi esse videris immortalis, & eiusmodi exercitui præesse, nihil est opus vt meam
» tibi dicam sententiam: sin verò te quoque agnoscis hominem esse, & aliis talibus
» præesse, illud in primis discito, humanarum rerum circulum esse, qui rotatus,
» semper eosdem fortunatos esse non sinit. Ideóque de hac quam proposuisti re, secus ego atque isti sentio. Si enim hostes in hanc terram volemus excipere, id tibi ex hoc periculum erit, ne fugatus omne amittas imperium: quia haud du-

a *Græca verba suspecta hic sunt.*

b Hanc Cyrus per quosdam quos miserat, simularis verbis ambiebat, vxorem sibi habere volens. At Tomyris vbi non se sed Massagetarum regnum ab illo ambiri animaduertit, accessi. &c.

c Quid admonitionibus his vti nolest & omnia quieti antepones? Atqui, si tanto lacessendi Massagetas desiderio teneris, a gedum omitte quem fers in consternendo pontibus fluuio labo rem: & nobis trid.

biè victores Massagetæ, non se retro fuga recipient, sed tuas prouincias adorientur.
Victor autem tu non adeo multum vincis quàm multum si traiiciens in terram illorum, victis Massagetis instabis fugientibus. [a]Hoc enim pro illo subsituito consilium, vt victo hoste, rectà pergas ad subigendum Tomyridis regnum, & quidem sine duce. Turpe est enim atque intolerabile, Cyrum Cambysis filium mulieri cedentem detrectare pugnam. Itaque mihi placet, traiectis copiis procedere eousque dum illi in occursum prodeant: atque dehinc [b]ita faciendo, dare operam vt illos superemus. Nanque, vt ego audio, Massagetæ bonorum sunt Persicorum insueti, & magnorum commodorum expertes. his ergo viris propone in nostris castris magnam instructarum epularum copiam, magna vi pecorum interfecta, cum magna etiam vi poculorum vini meri, atque omnis cibariorum generis. Hoc vbi fecerimus, imbecillissimis quibusque militum ibi relictis, cum reliquis ad flumen nostrum recipiamus. Tantis enim bonis conspectis illi (nisi me fallit opinio) se ad ea conuertent: vnde nobis supererit facultas magnas res perpetrandi. Atque hæ quidem [c]in discussionem venere sententiæ. Cyrus autem priore repudiata, Crœsique probata sententia, indixit Tomyridi vt retrocederet, vtpote se aduersus illam traiecturo. Illa, quemadmodum à principio spoponderat, retrocessit. Cyrus in Cambysis filii sui (cui regnum tradebat) manus præbuit Crœsum, ac maiorem in modum vt hominem honore beneficiisque prosequeretur, præcepit, si sua aduersus Massagetas traiectio non rectè cederet. Hæc vbi præcepit, eósque remisit in Persidem, ipse cum copiis suis flumen traiecit. Transmisso Araxe vbi nox aduenit, vidit per quietem talem visionem: Videbatur Cyrus in somnis cernere maximum natu filiorum Hystaspis, habentem in humeris alas, quarum altera Asiam, altera Europam inumbraret. Hystaspi (qui Achæmenides erat, [d]Arsamenis filius) erat ex liberis natu maximus Darius, tunc fermè vicesimum ætatis annum agens, in Persida relictus quòd non maturus militiæ esset. Experrectus Cyrus visum suum [e]intra se retractabat: quod quum ei magni momenti videretur, vocato Hystaspi remotis arbitris, inquit, Filius tuus, Hystaspes, mihi atque regno meo insidiari deprehensus est: hoc [f]vnde proculdubio nouerim, per me noscas licet. Dii mihi, quòd mei curam gerunt, quæcunque euentura sunt, ostendunt. Siquidem proxima nocte inter quietem vidi liberorum tuorum natu maximum, in humeris habentem alas, quarum altera Asiam, altera Europã inumbraret. Ex quo viso [g]nulla tergiuersatio est quin ab illo mihi tendantur insidiæ. Quapropter tu quamprimum in Persidem reuertere: facitóque vt quum ego subactis Massagetis illuc rediero, filium tuum mihi sistas ad causam dicẽdam. Et Cyrus quidem hæc loquutus est, scilicet quòd sibi insidiari Darium suspicabatur. At dæmon ei portendebat ipsum ibi mortẽ oppetiturum, & eius regnum ad Darium esse peruenturum. Respondẽs illi Hystaspes, Absit, inquit, rex, vt quispiam vir genere Perses, tibi moliatur insidias: quòd si quis sit, is primo quoq; tempore morte mulctetur. tu enim Persas ex seruis liberos, ex subditis, aliorum hominum dominos effecisti. Quòd si qua tibi visio filium meum indicat rebus nouis contra te studere, ego tibi eum [h]exhibeo pro tuo arbitratu tractandum. Hoc reddito responso, Hystaspes traiecto Araxe in Persidem contẽdit, Cyro filium suum Darium custoditurus. Cyrus autem Araxe traiecto progressus vnius diei iter, quæ Crœsus admonuerat exequitur: relictáque illic imbelli parte copiarum, mox cum expedita manu ad Araxem reuertitur. Hos itaque relictos ex Cyri exercitu aggrediens tertia Massagetani exercitus pars, sese defensantes interimit. Eadem, conspecto epularum apparatu, post aduersariorum cædem, ad epulandum discumbit: refertáque cibo ac vino soporatur. Persæ superuenientes horum multos occidunt, multóque plures viuos capiunt, cum alios, tum verò ducem eorum, reginæ Tomyridis filium, cui nomen erat Spargapises. Tomyris, cognito exercitus ac filii sui casu, misso ad Cyrum caduceatore, ita inquit, Inexplebilis cruore Cyre ne spiritus tollas ex hoc quod actum est. Si fructu vitino, quo ipsi distenti adeo desipitis vt descendente in corpus vino improba à vobis verba fundantur, sic tali veneno filium meum vicisti, dolo, non prælio es superior. Quare meum admitte consilium, bene tibi consulentis: Abi, reddito mihi filio, ex hac regione, ferens impunè quòd tertiam Massagetarum partem profligasti. Quæ nisi feceris, per Solem iuro Massagetarum dominum, fore vt ego te, etsi insatiabilem cruoris, tamen satiem. Hæc verba ad se perlata Cyrus pro nihilo habuit. Filius reginæ Tomyridis Spargapises, vbi à vino relaxatus didicit se in malo esse, exorauit à Cyro vt vinculis solueretur. Statímq; quũ solutus est ac manuum cõpos effectus, seipsum

a Hoc enim ipsum opponam illi *quod dixi, illos, si uicerint, adoriturosuas prouincias*, fore vt victo h.

b Ira *ut dicam* fac.

c Propositæ fuerunt sent.

d Arsacis. *nam & uet. cod. pro ἀρτάμυος habent ἀρσάκεως.*

e Apud se examinabat. *Vel in disquisitionem uocabat. Ad uerbum sibiipsi rationem illius uisi reddebat.*

f Vnde certò compererim

g Nulla ratione negari potest quin, &c.

h Id *est*, Offero. *Vel*, exhibere paratus *sum.*

i In quod malum incidisset. *Vel*, Quantum malum *sibi accidisset.*

interemit:atque hic quidem talem obiit mortem. Tomyris autē,quum Cyrus ipsi non auscultaret, contractis suis copiis ita conflixit cum Cyro, vt hanc pugnam ex omnibus quæ inter barbaros extiterunt,acerrimam censeam extitisse. Eam autem ita gestam fuisse accipio: Primùm vtrosque spatio inter se distantes,sagittas misisse: deinde sagittis absumptis concurrentes,lanceis pugionibúsque [a]fuisse consertos: ac diu pugnantes perstitisse,neutris fugere volentibus:ad extremum Massagetas superiores extitisse: ibiq; cum permagnam exercitus Persici partem, tum verò Cyrum ipsum occubuisse, quum vnumdetriginta omnino regnasset annos. Cuius cadauer inter cæsorum Persarum stragem Tomyris perquisitum quum inuenisset, caput in vtrem demisit quem humano cruore compleuerat: mortuóque insultans inquit, Tu quidem meum viuentis & in pugna victricis filium perdidisti dolo captum:at ego te (prout interminata sum) cruore saturabo. Hæc de Cyri vitæ exitu: de quo quum multa referantur,is qui mihi maximè verisimilis videtur à me commemoratus est. Massagetæ & amictum gerunt & victum habēt Scythico similem. Ex equis præliantur, [b]& pedibus. vtroque enim genere valent. Sagittarii item sunt atque hastati:sagares, [c] *hoc est pugiones*, è more gestantes:in omnibus auro vtentes & ære. Vtuntur nanque ære in omnibus quæ ad hastas,ad pharetras, ad sagares pertinent:auro autem in cunctis quæ ad capitis, ad balteorum, ad axillarum ornamentum spectant. Equorum itidem pectoribus æreos thoraces circundant. [d] Circa frenum; frænáque & phaleras, aurum adhibēt:ferro atque argento nihil prorsus vtentes.nam quum in eorum regione immensa sit auri atque æris copia,ferri tamen atque argenti nihil est. Moribus his vtuntur : Singuli quidem vxorem ducunt, sed ea communiter vtuntur. Nam quod Græci memorant facere Scythas,id non Scythæ faciunt, sed Massagetæ. siquidem vir Massageta quoties cupidine capitur mulieris, suspensa ad plaustrum pharetra,sine pudore concumbit. Terminus vitæ nullus eis propositus est:sed vbi quis admodum senuit,conuenientes propinqui eum immolant,& cum eo aliquot pecudes:quarum carnibus pro epulo, vbi coxērunt, vescuntur.quod genus obitus apud eos beatissimum habetur. Languore extinctos non edunt,sed terra operiunt, loco damni putantes quòd ad immolationem non peruenerint. Nihil omnino serunt:sed pecoribus victitant,piscatúque, quem eis abundè Araxes fluuius suppeditat:lac autem potitant.Ex diis vnum Solem venerantur,cui equos immolant. [e]Hic autem est eis mos sacrificādi, vt deorum pernicissimo è quadrupedibus omnibus pernicissimum mactent.

a Manus cōseruisse.

b Et absque equis. *Gall. Ils combatent à pied & à cheual.*

c Alii sagaris securis genus esse putant, & ipsemet Valla sic alibi vertit.

d Circum habenas fr.

e Est autem institutum hoc sacrificiū vt deorum pern.

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber secundus,qui inscribitur Euterpe.

CYRO vita functo, regnum suscepit Cambyses, eius & Cassandanæ Pharnaspo genitæ filius:quam ante virū defunctā Cyrus ingenti luctu & ipse prosequutus est, & cæteris quib⁹ imperabat,eam ingēti luctu prosequi præcepit. His parentibus ortus Cābyses, quū Iones & AEoles pro hæreditariis suis seruis haberet, aduersus AEgyptios fecit expeditionē,comparato cum ex aliis, tum verò è Græcis quib⁹ dominabatur,exercitu. AEgyptii autē priusquā apud eos regnaret Psammetichus, omniū hominū se primos extitisse arbitrabātur:verūm Psammeticho regnū adepto, quū incessisset cupido noscēdi quinam primi hominū extitissent, ex eo tēpore putauerūt Phrygas quàm se priores extitisse,se verò quàm cæteros. Enimuero Psammetich⁹, quū scisciādo quinam primi hominū extitissent, [g]nullum exitum inuenire posset, huiusmodi rem machinatur:Pueros duos ex humilibus parentibus recēs natos,tradit pastori inter pecora educandos hunc in modum:iubēs *videlicet* neminē corā eis vocem vllā edere,sed in deserta casa ambos seorsum collocari, eisdémq; in tēpore capras adduci:vbi autē lacte expleti forēt,alia administrari. Hæc ideo faciebat iubēbátq; Psammetichus, quòd quæ vox prima ex his pueris erūperet, vbi inarticulatè vagire desissent,audire cuperet:prout & contigit. Nam bimatus exacto tēpore,pastori qui hæc administrabat,aperienti ianuam atque intranti,ambo infantes porrectis

g Nullam rationē inire posset.

manibus occurrentes, beccos clamabant. Quod primò audiens pastor obticuit quum verò crebrius adeunti & obseruanti idem verbum frequentaretur, ita demum re domino indicata, iussus ab eo pueros attulit exhibuitque. Quos quum & ipse Psammetichus audisset, percontabatur quinam homines beccos quippiam appellarent. Hæc percontans comperit Phrygas sic panem appellare. [a] Tali negotio argumentati, Phrygas se priores extitisse AEgyptii concesserunt. Quod ita actum esse equidem ex sacerdotibus Vulcani, qui sunt Memphi, audiebam. Græci tamen cum alia multa inepta memorant, tum verò Psammetichum pueros educandos curasse apud mulieres quarum linguas præcidisset. Hactenus de puerorum educatione referebant. Alia quoque apud Memphim audiui ex Vulcani sacerdotibus, cum quibus in colloquium veni. Quinetiam harum ipsarum rerum gratia & Thebas & Heliopolin, *id est Solis urbem*, me contuli, animo cognoscendi nunquid consentanea dicturi essent iis quæ Memphi dicerentur. Nam Heliopolitani ferunt AEgyptiorum esse solertissimi. [b] Atque ex iis narrationibus, quæ ad rem diuinam pertinentia audiui, ea non libenter enunciauerim, nisi ipsorum tantummodo nomina, existimans omnes homines idem sentire de his. quorum quicquid commemorabo, id oratione coactus commemorabo. [c] Quæ autem humanarum rerum sunt, hæc ita referebant inter se constare: Omnium hominum primos AEgyptios annum comperisse, [d] distinguentes eum in duodecim temporum menses. Et hæc comperisse ex astris: qui eo prudentius (vt mihi videtur) [e] hoc agunt quàm Græci, quòd Græci quidem tertio quoque anno intercalarem mensem introducunt, temporum gratia: AEgyptii verò numero tricenorum dierum, quibus duodecim menses taxant, adiiciunt quotannis quinos dies. vnde eis ratio circuli temporum constat eodem redeuntis. AEgyptios quoque primos, duodecim deorum cognomina in vsu habuisse, & ab illis Græcos fuisse mutuatos. Item primos diis & aras & simulacra & delubra statuisse: quinetiam animalia in saxis sculpsisse: [f] quarum rerum pleraque ita effecta opere demonstrabant. Præterea primum mortalium regnasse Menem, ac sub eo omnem AEgyptũ, præter Thebaicam prouinciã, palustrem fuisse: ex eáque nihil eorum quæ nunc sunt supra stagnum Myrios, extitisse: in quod stagnum à mari per flumen septem diebus nauigatur. Atque de regione bene mihi dicere videbantur. manifestum enim est ei qui, si antea non audierit, tamen inspexerit, (modò sit solertia præditus) AEgyptum in quam Græci nauigant, accessionem esse terræ, ac fluminis donum: quinetiam loca quæ supra stagnum hoc sunt, ad trium vsque dierum nauigationem. De qua non iam tale quicquam commemorabãt. Est autem & aliud tale: AEgyptiacæ regionis huiusce modi natura est: Iam primùm quũ AEgyptum versus in alto cursum tenens, abes procul ab ea adhuc diurnæ nauigationis spatio, [g] patieris sensum cœni, etiam in aqua vndecim alta [h] passus: quæ res declarat eatenus esse humum aggestam. Ipsius autem AEgypti longitudo secundum mare, sexaginta est schœnorum, *id est funiculorum*: quemadmodum nos AEgyptum distinguimus à sinu Plinthinete, *id est lateritio*, vsque ad stagnum Selbonidis, ad quod mons Cassius vsque pertingit. Itaque ab hac parte sexaginta schœni sunt. Etenim qui modicum terræ possident, metiuntur illam [i] passibus: qui minus inopes terræ sunt, metiuntur sta diis: qui multum possidẽt, parasangis: qui plurimũ, schœnis. Constat autem parasanga tricenis, schœnus, (qui mẽsura est AEgyptiaca) sexagenis stadiis. Ita erat AEgyptus secundum mare stadiorũ trium milliũ sexcentorũ. Hinc ad Heliopolin mediterranea versus AEgyptus spatiosa est, [k] supina omnis & aquarum inops simul ac limosa. A mari ad Heliopolin eundo per superiora, itet est eiusdem spatii cuius id quod ab Athenis ab ara duodecim deorum fert Pisam & ad delubrum Iouis Olympii: quæ itinera siquis computet, inueniet parum quiddam differre quominus paria sint, ac non amplius quindecim stadiis. Nam viæ quæ ex Athenis Pisam fert, quindecim stadia desunt quominus sit mille & quingẽtorum stadiorum: at ea quæ à mari ad Heliopolin ducit, hunc stadiorum numerum complet. Ab Heliopoli autem per superiora eũdo AEgyptus angusta est. nam ab vna parte mons Arabiæ exporrigitur, ab aquilone ferens ad meridiem atque ad austrum, semper sursum tendens ad mare quod rubrum vocatur. Ibi insunt & lapidicinæ, ad pyramides quæ sunt apud Memphin, excisæ. Ab hac quidem parte desinens mons, [l] declinat in quæ dictum est. Qua verò parte productior seipso est, duorum ego audiebam mensium itineris esse ab aurora ad hesperum: & eius extrema quæ ad auroram vergunt, feracia thuris esse. Atque hic quidem mons talis est. Quo autem latere Africam AEgyptus spectat, alius mons saxeus extenditur, in

a Ex hac re coniecturam faciẽtes, Phr. *Vel*, Quum hanc rem examinassent.

b Verùm quæ mihi ad deos pertinentia narrarunt, ea scriptis mandare non libet, præter illorum nomina: quòd idem de illis omnes homines scire existimem. Quæ autẽ præterea de his commem.

c Quæ autem ad res humanas spectãt, hæc ita communi cõ sensu referebãt. Omn.

d Atque illi duodecim tempora distri buisse. Et hæc comp.

e Annuum spatiũ exigunt ita distinctũ.

f Quæ ita se habuisse re ipsa comprobãt, magna ex parte. Præt.

g Demissa bolide, *id est nautico perpendiculo*, cœnum erues, etiã in aq.

h Vlnas. Gr. *orgyas*.

i Vlnis. Gr. *orgyis*.

k Depressa *i. campestris, non montosa*.

l Reflectitur versus ea quæ dixi *loca*.

quo pyramides ſunt, ſabulo obſitus, eodem modo quo Arabici montis tractus qui ad meridiem fert. Itaque ab Heliopoli non ita multorum ſpatiorum eſt iter quod modò AEgypti ſit, ſed anguſta eſt, & quatuor duntaxat dierum nauigationem habet. Inter eos quos dixi montes quod eſt intercapedinis, campeſtris eſt terra, ſtadiorum ferme (vt mihi videtur) qua parte arctiſſima eſt, non amplius ducẽtorum, è monte Arabico ad eum qui dicitur Libycus. Illinc rurſus AEgyptus laxa eſt. Atque ita ſitus regionis natura comparatus eſt. Ab Heliopoli autem ad Thebas nouem diebus nauigatur, ſpatio quatuor millium octingentorum & ſexaginta ſtadiorum, hoc eſt vnius & octoginta ſchœnorum: quæ AEgyptia ſtadia collecta ſecundum quidem mare ſunt, (prout à me ſuperius indicatum eſt) tria millia ſexcenta: quantum verò à mari ad Thebas mediterraneum ſit, indicabo. ſunt enim ſex millia ac centum viginti ſtadia: à Thebis autem ad vrbem nomine Elephantinam, octingenta viginti. Huius igitur regionis quæ à me dicta eſt, pleraque pars (vt & ſacerdotes aiebant, & mihi ipſi eſſe videbatur) acquiſititia AEgyptiis eſt: Siquidem quod inter prædictos montes, ſupra Memphim vrbem poſitos, medium eſt, videtur mihi ſinus maris aliquando fuiſſe, quemadmodum ea quæ ſunt circa Ilium & Teuthraniam, & Epheſum, & Mæandri planitiem: vt hæc parua magnis comparentur. quoniam nullum eorum fluminum quæ has regiones oblimauerunt, dignum eſt comparari vni ex ſeptem oſtiis Nili, magnitudine. Sunt & alii fluuii nequaquam magnitudine Nili, qui magna opera ediderunt, quorum nomina poſſem referre: cum aliorum, tum verò Acheloi, qui per Acarnaniam fluẽs in Echinadum inſularum mare, iam eas media ex parte fecit continentem. Eſt autem Arabicæ regionis, non procul ab AEgypto, ſinus maris, exiens ex eo quod rubrum vocatur, ita longus atque arctus vt differendo oſtẽdam. Prolixitas quidem, inchoando nauigationem [a] ex Inacho in amplum æquor, conſumit quatuor dies remigationis: latitudo verò, vbi ſinus ampliſſimus eſt, dimidiatum diem nauigationis. In quo ſinu quotidie reciprocatio aquarum & vadoſum æſtuarium eſt. Porro alium huiuſmodi arbitror ſinum extitiſſe qui in AEgyptum ferretur, à mari ſeptentrionali AEthiopiam verſus tendens: ſicut Arabicus (de quo à me ſermo inſtitutus eſt) ab auſtrino Syriam verſus tendit: qui prope inter ſe ſuos receſſus terminant, exiguo quodam terræ interuallo dirempti. Quòd ſi in hũc Arabicum ſinum Nilus velit alueum ſuum conuertere, quid prohibebit aſſiduè fluentem, quin intra viginti millia annorum illum oblimet? [b] Ego enim credo, intra decem millia annorum qui ante mẽ natum tranſierũt, ſicubi ſiccanea facta ſunt, nimirum & ſinum ſiccaneum fieri poſſe, etiam multo quàm hic eſt maiorem, à tanto flumine atque ita operoſo. Itaq; quæ de AEgypto à referentibus audiui, ea & ipſe ita habere exiſtimo. quippe quum videam & AEgyptum eſſe exporrectam à terra contigua, & conchylia exiſtere in montibus, ac ſalſuginem exudare, quæ etiam pyramides corrumpat: & ſolum hunc montem qui in AEgypto imminet Memphi, arenas habere. Præterea regionem hanc nulli alteri conterminæ, aut Arabiæ, aut Libyæ, aut Syriæ aſſimilem eſſe: (etenim Arabiæ maritimã oram Syrii incolunt) ſed nigrã terram & fragilẽ habere, vtpote limo ex alluuionibus ab AEthiopia flumine deuecto. Nam Libyam humũ ſcimus magis rubram eſſe, & magis [d] ſubarenaceam: Arabicam verò atque Syriacam, argilloſiorem ac ſuppetroſam. Quinetiam hoc magnum huius regionis documentum aiebant ſacerdotes, ſub rege Myri fluuium, quoties octo cubitis, dum minimũ, influebat, irrigaſſe AEgyptum quæ infra Memphim eſt. necdum ab obitu Myris nongẽti erant anni ad tempus quo hæc ego à ſacerdotibus audiebam. At nunc, niſi ad ſedecim aut ad quindecim ſaltem cubitos aſcendat fluuius, in regionem non trãſcendit. Quæ regio, ſi proportione in altum ſurgat, & tantundem ad incrementum tendat, non reſtagnante eam Nilo, videntur mihi AEgyptii vtique qui infra paludem Myridis incolunt cum alia loca, tum verò eum qui vocatur Delta, idem paſſuri omni futuro tempore, quod aiebant ipſi paſſuros aliquãdo Græcos. Nam quum audirent omnem Græcorum terram pluuia perfundi, non fluminibus, vt ſuam, dicebant fore vt decepti aliquando magna ſpe, malè [e] eſurirent. Qui ſermo hoc dicere vult, Græcos, ſi nolit eis deus pluere, ſed ſiccitatẽ immittat, fame extinctũ iri, vtpote quibus nihil aquæ, niſi tantùm à Ioue, ſuppetat. Atq; hæc quæ ab AEgyptiis in Græcos dicuntur, rectè ſe habent: age, nunc viciſſim dicam quomodo res ipſis AEgyptiis ſe habeant. Si, vt ſuperius dicebam, quæ infra Memphim eſt regio, (hæc enim eſt quæ augeſcit) velit in altum augeſcere proportione præteriri temporis, [f] quid aliud AEgyptios, qui illic incolunt, quàm eſurituros? ſi neq; guſtare ea quæ ab Ioue

a Ab eius receſſu vſque ad latum mare. *Legendũ eſt enim ex uet. cod.* μυχοῦ, *non* ἰνὰ χόου, *vt legit Valla: nec μὰ χου, vt in vulg. edit. habetur.*

b *Hic Græca expl. mendoſa eſſe uidentur.*

c In rimas fiſſam.

d *Subarenaceam uocat cui arena ſubeſt: ſuppetroſam (uel potius ſubpetroſam) cui petræ ſubſunt. i. lapides. q. d. petrico ſam. i. lapidoſam. Sic expremere uoluit* ὑπόψαμμον τέ μιν ἐοῦσαν καὶ ὑπόπετρον.

e *Rectè legit Valla* πεινήσειν (*ut habent uet. cod.*) *non* πονήσειν.

f Nónne AEgyptios qui hanc partẽ incolunt, eſurire neceſſe fuerit, ſi neque Iupiter illorũ regioni pluet, neque fluuius in arua illorum tranſcendere poſſit? Nunc enim iſti minore labore quàm omnes alii homines, atque adeo quàm cæteri AEgyptii, fructum è terra percipiunt: qui neque ſe fatigant proſcindendis aratro ſulcis, neque ſarriendo ſolo, neque aliud q. *Lego autem* ὕσεται *pro* χεύσεται.

ſunt, neque à flumine reſtagnari queant rura ipſorum. Iſti nanquè ex omnibus hominibus, atque ex omnibus AEgyptiis, maximè illaboratũ percipiunt fructum, qui neque proſcindendis aratro ſulcis, neque ſubigẽdo ſolo, neque aliud quicquam exercendo eorum quæ in aruis colendis cæteri mortales labõrem tolerãt: ſed poſtquam fluuius ſua ſponte ſuperueniens irrigauit rura, irrigatáque reliquit rurſus, tũc in ſuum quiſque rus iacto ſemine ſues immittit, conculcatóque ſuibus ſemine, meſſem deinde expectat: atque vbi [a] ſuibus ſemen verſauerit, ita demum frumentum percipit. Quòd ſi vellemus de AEgypto Ionum vti ſententiis, qui ſolũ Delta AEgyptũ eſſe aiunt, à Perſei ſpecula appellata, dicentes illam ſecundũ mare, ad Peluſiacas vſque taricheas, quadraginta ſchœnorũ eſſe: à mari autẽ mediterranea verſus, pertingere ad Cercaſorum vrbem, iuxta quam ſcinditur Nilus in Peluſium fluens & in Canobum: cætera verò AEgypti, partim eſſe Africæ, partim Arabiæ: oſtenderemus, hac ratione vtentes, nullam AEgypti primitus fuiſſe regionem. Nam Delta eis (vt ipſi dicunt, & mihi videtur) [b] defluxa humus eſt, & quæ nuper (vt ſic dicam) extitit. Itaque ſi nullà eis terra erat, quid curioſi ſunt, putãtes ſe primos hominũ extitiſſe? [c] qui ne in puerorum quidem experimentum, qui primam linguam proderent, ire debebant. Ego certè AEgyptios opinor neque cum loco quem Delta Iones vocant, pariter extitiſſe, ſed ſemper fuiſſe ex quo genus humanum extitit, [d] progreſſũque terræ multos ex eis reliquos fuiſſe, multos aliunde ſubingreſſos. Ideóque olim Thebæ AEgyptus vocabatur, cuius ambitus eſt ſtadiorum ſex millium ac cẽtum viginti. Itaque ſi nos de eis rectè ſentimus, Iones non rectè ſentiunt de AEgypto: ſin rectè Iones ſentiunt, oſtendo neque Græcos neque Iones ſcienter computare: qui aiunt tria membra totam eſſe terram, Europam, Aſiam, Africam. quartum enim membrum annumerare debent Delta AEgypti, ſi non ſit neque Aſiæ, neque Africæ. Nam ſecundum hanc rationem non eſt Nilus qui Aſiam ab Africa diſterminat: qui quum [e] diuortia faciat circa acumen Deltæ, id quod in medio eſt, Aſiæ & Africæ eſſet. Sed nos Ionũm ſententiam miſſam facientes, ita de his dicimus: AEgyptum quidem, eam omnem eſſe quæ ab AEgyptiis incolitur: quemadmodum Ciliciam, eam quæ à Cilicibus, & Aſſyriam, quæ ab Aſſyriis. Sed Aſiæ & Africæ ſcimus recta ratione nullum eſſe terminum, niſi terminos AEgyptiorũ. Si verò quod Græcis perſuaſum eſt ſequemur, ſentiemus omnem AEgyptum quæ à catadupis & Elephantina vrbe incipit, bifariam diuidi, & vtrũque cognomen obtinere. aliam enim eius partem, eſſe Africæ, aliam Aſiæ. Quippe Nilus à catadupis incipiẽs, mediam interfluens AEgyptum in mare influit: vno quidem alueo vſque ad Cercaſorum vrbem, inde autem tripartito. Et alueus quidem ad auroram vergens, Peluſium oſtium: alter ad veſperam tendens, Canobicum oſtium nominatur. Tertius, quo rectà Nilus meat, talis eſt: Delatus per ſuperiora, ad acumen Deltæ peruenit, dehinc medium Delta ſcindens, in mare exit, nõ minimam huic alueo portionem aquæ præbens, nec minimè celebrem, quod Sebennyticum oſtium appellatur. A Sebennytico item duo alia diuiduntur oſtia, in mare ferentia, quibus hæc ſunt impoſita nomina, vni Saiticum, alteri Mendeſium. Nam quæ Bolbitinum & Bucolicum nominantur, non ſunt natiua oſtia, ſed effoſſa. Huic meæ opinioni, tantã eſſe AEgyptum quantam ratione demõſtraui, teſtimonium etiam dat oraculum quod ab Hammone eſt redditum: quod ego poſterius quàm ita in animum induxeram, circa AEgyptum audiui. Nam qui ſunt ex vrbe Marea & Apia, incolentes AEgypti fines Libyam verſus, quòd ſibi Libyes non AEgyptii viderentur, quódq; perofi ſacrorum ceremonias, nollent bobus fœminis prohiberi, miſerunt ad Hammonem, negantes quicquam cum AEgyptiis ſibi eſſe commune. Habitare enim ſecũtra Delta, [f] nullúmque ſibi cum illis linguæ eſſe commercium, ac velle ſibi fas eſſe omnia guſtare. Hæc eos deus facere non permiſit, inquiens AEgyptum eſſe eam quam Nilus ſupergreſſus irrigaret: quíque infra vrbem Elephantinam incolentes, ex hoc flumine potarent, eos eſſe AEgyptios. Hæc illis ita oraculo reſponſa ſunt. Porrò Nilus, vbi inflatus eſt, non modò Delta inundat, verũmetiam plagam quæ dicitur Libyca eſſe, aliquoties & Arabicam: ídque vtroque verſus duorum dierum itinere, & amplius eo vel minus. De cuius fluminis natura neque à ſacerdotibus quippiam, neque ab alio vllo percipere potui: quum promptiſſimo forem animo ad hæc ab illis audienda, cur Nilus aquis inflatus labatur, inchoans ab æſtiuo ſolſtitio, ad centum vſque dies, & propè totidem diebus retrocedat, relinquens fluenta: ita vt per omnẽ hyemem tenuis eſſe perſeueret ad ſolſtitium rurſus æſtiuum. De his nihil omnino potui percipere ab AEgyptiis ſciſcitando, num aliquam vim Ni-

a Suum ope frumẽtum è ſpicis excuſſerit, tum demum colligit. Quòd ſi, &c. *Sunt enim qui ὑπο τροδίνειν ad ſignificare hic putent, ut id loco ſit triturationis.*

b Humus eſt alluuie fluuii deuecta.

c Nil ſanè neceſſe fuit eos in infantibus experiri quam primã vocem emitterent. Ego certè AEgyp. &c. *Huius autem facti meminit libro primo.*

d Terráque *fluuii decurſu* accreſcẽte multos ex eis remanſiſſe, multos item in inferiorem regionem deſcendiſſe.

e *Plinius ſciſſuram vocat.*

f Nec ſe cum illis cõſẽtire, ac velle, &c.

lush aberet natura diuersam cæteris fluuiis. Hæc ego noscendi cupidus, eos interrogabam & cur solus omnium amnium nullas ex se auras remitteret. De qua tamen aqua quidam Græcorum, quum insignes vellent effici sapientia, trifariam disseruerunt. quarum opinionum duas ne mentione quidem dignas existimo, nisi eatenus vt illas tantùm significem. Earum vna ait, ventos etesias esse in causa cur Nilus inflectur, prohibentes eum effluere in mare. Atqui nonnunquam etesiæ nondum spirauerunt quum Nilus id agit. Ad hæc, si etesiæ in causa foret, oporteret alia quoque flumina quæcunque etesiis obnoxia sunt, idem quod Nilus, pati: & eo magis quo tenuiora sunt, minores gurgites exhibentia. Sunt autem multa in Syria, multa in Africa flumina, quæ nihil tale patiuntur quale patitur Nilus. Altera opinio est [a] incredibilior quidem quàm hæc quæ dicta est, dictu tamen admirabilior, quæ ait illum, quòd ab Oceano fluat, istud efficere: ipsum verò Oceanum orbem terrarum circumfluere. Tertia opinio, vt multo modestissima, ita longè falsissima est: quippe quæ & ipsa nihil dicit, inquiens è niuibus liquescentibus manare Nilum: qui quum ex Africa per medios AEthiopes fluens in AEgyptum euadat, ex locis calidissimis ad frigidissima, quomodo ex niuibus flueret? De qua re multa sanè sunt quæ quis coniectare possit, non esse credibile, eum qui talis sit, manare de niuibus: primum ac maximum testimonium perhibẽtibus ventis, qui ab his regionibus calidi spirant: secundum, ea plaga quæ sine imbribus & sine glacie perpetuò est. (super niuem autem quæ cecidit necesse omnino est intra quinque dies pluere: quare si in his regionibus ningeret, quam plueret) tertium, hominibus qui ab æstu solis nigri sunt, & miluis, atque hirundinibus, quæ illic perennãt. Grues quoque, Scythicæ plagæ hyemem fugientes, ad hæc loca se conferunt hybernatum. Si igitur vel quantulumcunque ningeret in ea plaga per quam fluit & ex qua incipit Nilus, profectò nihil tale esset, quemadmodum necessitas arguit. At is qui de Oceano loquitur, ad occultam fabulam referens, caret argumento. Neque enim ego vllum noui fluuium qui sit Oceanus, sed hoc nomen opinor Homerum, aut aliquem priscorum poetarum, quum inuenisset, in poeticam intulisse. Quòd si opiniones quas proposui, improbantem me oportet de occultis ferre sententiam, dicam quare mihi videatur impleri Nilus æstate. Hyberno tempore sol abscedens à pristino cursu subter hyemale sidus, meat in superiora Africæ. [b] Totum, vt quidẽ breuissimè demonstretur, à me dictum est. Etenim deum hunc, vt cuique terræ proximè accedit, ita eam maxima sui afficere credibile est, & scaturigines indigenarum amnium arefacere. Vt autem pluribus verbis demonstretur, ita habet: Sol Africæ superiora permeans, ista efficit. nam quum omne veris tempus sit serenum in his regionibus, & ipsæ regiones sint calidæ ac venti frigidi, transiens sol facit quemadmodum medio cælo means æstate facere consueuit. ad se enim trahit aquã, attractámque in superna abiicit loca. quam excipientes venti ac dissipantes liquefaciunt, hi videlicet, qui (vt credibile est) ab hac regione flant, auster & africus, multo omnium pluuiosissimi. Quanquam mihi videtur non omnem sol humorem eius anni Nilo remittere, sed penes seipsum reseruare. Idem, mitigata hyeme, rursus in medium cæli regreditur, atque illinc iam itidem ex cunctis fluminibus trahit humorem: quæ flumina mox, multarum aquarum imbre commixto, terram madefaciente vtique [c] lacunosam, magna decurrunt: at æstate, quum destituantur ab imbribus, & à sole attrahantur, exiliora sunt. Nilus autem qui imbribus caret, quum attrahitur à sole, meritò solus fluuiorum eo tempore fluit multo exilior quàm solet per æstatem. Tunc enim peræquè attrahitur atque cæteræ aquæ, per hyemem verò solus attrahitur. Ita solem censui huius rei esse causam. Idem, mea sententia, autor est aereæ siccitatis in ea regione, [d] dum exæquat transitum suum. Ita semper Africæ superiora æstas obtinet. Quòd si [e] fini ũ ac cæli situs immutaretur, vt vbi nunc aquilo situs & hyems, ibi austri situs esset & meridiei: & vbi auster, illic aquilo collocatus esset: si hæc ita haberẽt, profectò sol [f] amotus è medio cælo, sub hyemem & aquilonem mearet supra Europam, quemadmodum nunc supra Africam: pertranfiliénsque nobis omnem Europã, faceret (opinor) eadẽ in Istro quæ nunc facit in Nilo. De aura autẽ quæ nulla è Nilo efflat, hoc mea fert opinio: Consentaneum esse, è locis valde feruidis nihil respirare auræ: quippe quæ ab aliquo frigido loco flare gaudet. Verùm hæc ita sint quemadmodum & sunt, & ab initio fuere. Nili tamen fontes nemo neque AEgyptiorum, neque Græcorum, neque Afrorum, cum quibus in colloquium veni, se nosse professus est, præter scribam sacrarum Mineruæ pecuniarum apud AEgyptum, in vrbe Sai, qui mihi iocari videbatur, affirmans se id proculdubio nosse.

a Indoctior.

b *Hæc rem certè totã (ut maxima breuitate utar) hisce uerbis comprehendi.*

c Torrentibus abundantem.

d *Videtur aliter legisse quàm ἐξαγείων.*

e Gr. ὡρέων. *sunt autem ὧραι flata anni tẽporã. Sed uidetur aliam lectionem sequutus esse.*

f Expulsus è medio cælo ab hyeme & aquilone,

Sic autem dicebat, geminos esse montes, cacuminibus in acutum tendentibus, inter Syenem positos vrbē Thebaidis & Elephantinā: quorū vni nomen esset Crophi, alteri Mophi, & ex eo medio Nili fontes abyssos, *hoc est immensæ altitudinis*, emanare, cuius aquæ dimidium AEgyptum versus & ventum aquilonem flueret, reliquum dimidium AEthiopiam versus atque austrum. Quòd autem abyssi forent fontes, aiebat Psammetichum AEgypti regem periculū huius rei fecisse: qui funibus multorum millium passuum connexis, & in fontes demissis, tamen ad fundum nō deuenisset. Scriba hic, si modò gesta fuerant quæ dicebat, affirmando faciebat vt ego opinarer vortices quosdam illic esse rapidos, ac refluxus, quemadmodum præcipitantis è montibus aquæ, vnde nequeat funis ad explorandum demissus peruenire in fundum. Aliud ab vllo quoquam audire non potui, [a]nisi (quum ipse inspiciundi gratia ad Elephantinam vsque vrbem profectus sum) quiddam longissimæ narrationis, quod ex fama illic iam inquirendo aecepi: eum ab vrbe Elephantina ad superiora esse locum accliuem, vbi necesse sit, nauigio vtrinque alligato, tanquam boue, pergere: &, si funis abrumpatur, abire nauigium, rapiente fluminis impetu. Abesse autem hunc locum quatuor dierum nauigatione: esseq; ibi Nilum tortuosum veluti Mæandrum, & duodecim schœnorum, per quos hunc in modum nauigare oportet, & postea [b]peruenire planum in locum, vbi sit insula Nilo circumflua, nomine Tachompso. Ab Elephantina desuper iam AEthiopes incolere & dimidium insulæ: nam alterum dimidium incolere AEgyptios. [c]Insulam contineri ingēti stagno, accolentibus circùm AEthiopibus pastoribus: in quod è Nilo subuectus, peruenias in alueum qui in stagnum diffunditur. Deinde egressus, itinere pedestri quadraginta dierum pergas propter flumen: nam in Nilo acutos scopulos existere & saxa frequentia, per quæ nauigare non licet. Peragrato quadraginta diebus eo loco, alterum rursus ingressus nauigium, duodecim diebus subueheris, dum venias in oppidum magnum nomine Meroen, quæ fertur aliarum vrbium esse metropolis. Cuius incolæ solos deorum colunt Iouem & Liberum, eósque magnopere venerantur. Ioui etiam constituerunt oraculum, cuius responsis, posteaquam iubētur, & quocunque iubentur, eò sumant expeditionem. Ab hac vrbe, intra tantundem temporis intra quantum ad ipsam ex Elephantina peruenitur nauigando, peruenies ad Automolos, *id est transfugas*, quibus nomē est Asmach: quod verbum Græca in lingua idem pollet quod Sinistræ regiæ assistentes. Isti quum essent AEgyptii bellatores, ducenta & octo millia, ad hos AEthiopes trāsiere hac de causa: Sub rege Psammeticho fuerant in præsidiis collocati, alii ad vrbem Elephantinam & ad Daphnas Pelusias aduersus AEthiopes, alii aduersus Arabes & Syros, alii ad Maream aduersus Libyam. (Quibus in locis, quēadmodum sub rege Psammeticho erant, ita mea ætate Persarum præsidia excubabant. nam & apud Elephantinā & apud Daphnas Persæ excubias agunt.) Quum igitur triennium in præsidio fuissent AEgyptii, neque illinc ab aliquo dimitterentur, communi vsi consilio, à Psammeticho ad AEthiopiam sibi trāseundum putauerunt. Quos, re audita, Psammetichus insequutus, vbi est assequutus, multis verbis obsecrabat, vetabátque patrios deos ac liberos vxoresque deserere. Ibi quidam illorum fertur ostenso veretro dixisse, vbicunque id esset, sibi & vxores & liberos fore. Hi posteaquam in AEthiopiam profecti sunt, sese AEthiopum regi tradiderunt: quos ille ita remuneratus est. Erant ei nonnulli AEthiopum aduersarii, quorum terram eripientes istos iussit incolere. AEthiopes, his colonis inter se collocatis, facti sunt mansuetiores, moribus AEgyptiacis imbuti. Ad quatuor igitur mensium parum nauigationem, partim iter, cognoscitur Nilus: præter id quo fluit per AEgyptum. Tot enim menses in summa reperientur impendi ab iis qui ex Elephantina ad hos Automolos pergant. Fluit autem ab hespero & occasu: dehinc quid sit, nemo potest pro comperto narrare. est enim deserta præ feruore ea regio. Accepi tamen hoc ex quibusdam Cyrenæis, qui se ad Ammonis oraculum isse commemorarent, colloquutósque cum Etearcho Ammoniorum rege, & ex aliis sermonibus deuenisse in confabulationem de Nilo, cuius nemo nosceret fōtes: Etearchúmq; narrasse, aliquādo quosdā ad se venisse Nasamonas, quæ gens sit Libyca, Syrtim incolens, & oram Syrtis quæ vergit ad auroram, [d]non multum supra Syrtim. Eos, quum venissent, interrogarentúrque nunquid amplius haberent quod referrent de Africæ desertis, retulisse, apud se fuisse quosdam virorum præpotētium filios petulantes: eos, quum in virilem ætatem adoleuissent, cum alia superuacua fuisse machinatos, tum verò ex sese quinque sortitos ad inspiciundas Libyæ solitudines, & siquid amplius cernerent quàm ii qui lō-

a Sed quicquid præterea audiui, *uel accepi*, (ad Elephantinā quidē vsque vrbem spectatū ipsemet profectus: ab eo autem loco, ex auditu habens) id est huiusmodi, penitissimè *indagatū*. Ab Elephantina vrbe in superiora tendenti ac cliuis est locus, adeo vt necesse, &c.

b Peruenies. *Sic & sequentia per indicatiuum, non infinitiuum.*

c Insulæ contiguū est ingens stagnum. *Potest λίμνη etiam palus uel lacus exponi.*

d Non longè penetrando, *uel progrediendo.* Eos, q.

giſſima inſpexiſſent. Oram enim maritimam Libyæ aquiloni obnoxiam Libyas & Libyum permultas gentes ab AEgypto incipientes omnem obtinere vſque ad promontorium Soloentem, quod Libyam terminat, præter id demum quod aut Græci obtineant, aut Phœnices: ac ſupra maritimã oram, & eos qui ad mare incolũt, feris vlteriora habitari: at quæ vlteriora ſunt parte à feris habitata, arenoſa eſſe, vehementérque arida, ac prorſus vaſta. Igitur eos iuuenes ab æqualibus dimiſſos, aqua atq; cibariis probè inſtructos, primùm per regionẽ hominibus habitatã perexiſſe: hanc permenſos, in illam à feris habitatam peruenisſe. Ex ea per ſolitudines iter feciſſe ad ventum zephyrum: peragratóque multo ſpatio ſabuloſi loci pluribus ſanè diebus, aſpexiſſe demum arbores in planitie quadam enatas, ad eáſque acceſſiſſe, ac fructum qui inerat decerpſiſſe: eíſque inter decerpendum ſuperueniſſe quoſdam infra mediocrem virorum ſtaturam puſillos: quorum linguam Naſamones non intelligerent, vt nec ipſi Naſamonum. Et ab his deprehenſos ductóſque fuiſſe per maximas paludes: atque illas tranſgreſſos peruenisſe in vrbem in qua vniuerſi forent æquali ſtatura illis qui adduxiſſent, colore nigro. Eam vrbem præterlabi grande flumen, ab heſpero ad orientem ſolem fluens, in quo conſpicerentur crocodili. Hactenus à me ſermo Ammonii Etearchi commemoratus ſit: niſi quòd is aiebat Naſamones (vt Cyrenæi referebant) reuertiſſe, & eos homines ad quos illi peruenisſent, omnes eſſe [a] fallaces. Flumẽ autem quod præterfluebat, & Etearchus coniectabat Nilum eſſe, & ratio ſic dictat. Ex Libya enim Nilus fluit, eámque mediam ſecat: &(vt ego ex apertis ignota coniecto) pari tractu atque Iſter meat. Iſter nãque fluere incipiens à Celtis atque vrbe Pyrene (Celtæ autem ſunt extra cippos Herculis, Cyneſiis finitimi, omnium in Europa ad occaſum habitantium vltimi) mediam Europam ſcindit: totámque permenſus quam Iſtriani Mileſiorum coloni incolunt, mari Euxino finitur. [b] Et Iſter (fluit enim per terram habitatam) inter primos cognoſcitur: de Nili verò fontibus nemo habet quod referat: & meritò, vtpote Libya per quam fluit, deſerta. De eius fluxu, quàm potuit longiſſimè repetendo narrari, dictum eſt. exit autem in AEgyptum. Porro AEgyptus montanæ Ciliciæ ferè oppoſita eſt. Hinc rectà ad Sinopem in ponto Euxino ſitam, quinque dierum eſt rectum iter viro expedito. Sinope autem Iſtro mare irrumpenti ex aduerſo eſt ſita. Ita Nilus totam permeans Africam, videtur mihi æquiparandus Iſtro. Hactenus de Nilo dictum ſit. Venio ad plura de AEgypto referenda: quia plura quàm alia omnis regio mirabilia habet, & præter omnem regionem exhibet opera relatu maiora. Horum gratia plura de ea commemorabuntur. AEgyptii, quemadmodum & cælo eorum & flumine diuerſam ab aliis naturam oſtendente, ita ipſi pleraque omnia à cæteris hominibus diuerſa conſtituerunt & inſtituta & iura. Apud hos fœminæ quidem negociantur cauponantúrq;, & inſtitoriis operis vacant: viri autem intra domos texunt. Alii villum ſubtegminis deſuper tramant, AEgyptii ſubter. Onera viri capitibus, fœminæ humeris baiulant. Fœminæ, ſtantes mingunt: viri, ſedentes. Domi ventrem exonerant, foris in viis comedunt: reddentes rationem, quæ ſunt turpia, ſed neceſſaria, ea in occulto fieri debere: palàm verò, quæ non ſunt turpia. Mulier neque dei neque deæ vlla ſacerdos eſt, ſed viri deorum omnium & dearum. Alendi parentes filiis nulla nolentibus, filiabus, etiamſi nolint, ſumma neceſſitas eſt. Deorum ſacerdotes alibi comati ſunt, in AEgypto deraſi. [c] Apud alios ritus eſt, ſtatim in funere proximi capita deglabrare: AEgyptii in funeribus ſinunt capitis crines augeſcere, barbam tamen tondent. Apud cæteros mortales victus à ferarum ſecretus eſt conſortio, AEgyptii cum feris veſcuntur. Alii frumento atque hordeo victitant, AEgyptiis [d] victitare iis quæ ex his facta ſunt, maximo probro eſt: ſed cibis è farre confectis, quod quidam ſiliginem appellant. [e] Conſperſionem pedibus, lutum manibus ſubigunt. Virilia, alii talia relinquũt qualia natura ſunt, præter eos qui ab iſtis didicerunt: AEgyptii circuncidũt. Viri binas veſtes habent, fœminæ ſingulas. Alii velorum anſulas & funes extrinſecus aſſuunt, AEgyptii intrinſecus. Græci literas ſcribunt & calculis computãt à ſiniſtro in dextrum manum ferentes, AEgyptii à dextro in ſiniſtrum: & hoc faciẽtes aiunt ſe in dextrũ, Græcos facere in ſiniſtrum. Literis bifariis vtuntur, quarum vnas, ſacras vocant, populares alteras. In deos ſupramodum ſupráque omnes homines religioſi ſunt, talibus moribus vtentes: Aheneis in poculis potant, ſingulis ea diebus extergẽtes, non eorum aliquot, etiam aliquot non: ſed vniuerſi. Linea ferunt veſtimenta ſemper recèns abluta, huic rei præcipuè vacantes. Virilia circuncidunt munditiæ gratia, pluris facientes ſe mundos eſſe quàm decoros. Sacerdotes tertio quoque die to-

a Impoſtores, *vel præſtigiatores.*

b Verùm Iſter à multis cognoſcitur, quippe qui per terrã habitatam fluat.

c Apud alios homines more receptũ eſt vt in luctu ſtatim capita tondeantur ab iis quos potiſſimùm is attingit: at AEgyptii, in morte ſuorũ, ſinunt capitis barbæque pilos creſcere, quũ alioqui antea tõſi fuerint. Apud cæt.

d Victitare his, maximè probroſum eſt. ſed ex olyris cibaria conficiunt, quas alii zeas appellant.

e Farinam aqua maceratam ſubigunt pedibus, lutum autem manibus. *Fortaſſe autẽ intelligit lutũ ex quo intritum conficitur, quod Gall. mortier.*

tum corpus eradũt, nequis pediculus deos colentibus aut alia fordes creetur. Iidem veſtem tantummodo lineam, calceos[a] papyraceos geſtant: nec aliam veſtem aut alios calceos induere eis fas eſt. Lauantur quotidie frigida, interdiu [b] ter, noctu bis. Alias præterea ceremonias propè dixerim infinitas exercent. Qui etiam non exiguis afficiuntur commodis. nam neque è re domeſtica aliquid conterunt, neque impẽdunt, ſed eorum ſingulis quotidie [c] cibi ſacri cocti præſto ſunt, & carnis bubulæ & anſerinæ ſatis abundéque. Vinum quoque vineale illis datur. De piſcibus guſtare nefas eſt illis. Fabas AEgyptii in ſua terra nec admodum ſerunt, nec eas quæ prouenerint, aut [d] crudas aut in aqua coctas edunt. Sacerdotes verò ne aſpicere quidem eas ſuſtinent, arbitrantes haud mundum illud legumen eſſe. Initiantur non ſigillatim cuique deorum, ſed gregatim: quorum vnus eſt pontifex: vbi quis defunctus eſt, filius eius ſubrogatur. Boues mares, Epaphi eſſe cenſent: eáque de re hunc in modum explorant: Si pilum in eo nigrum vel vnum viderint, nequaquam mũdum cenſent. Explorat autem hæc ſacerdotum aliquis ad id eõſtitutus, pecude cum ſtante & erecta, tum etiam reſupinata: lingua etiam exerta *exploráns* an pura ſit iis ſignis quæ ego alio referam in libro. Inſpicit & caudæ pilos, nunquid eos habeat ſecundum naturam procreatos. Eum, ſi fuerit his omnibus mundus, notat alligato cornibus byblo: deinde applicita terra ſigillari anulo impreſſa, abducitur. Nam immolãti eo ſigillo non notatam, pœna morte ſancita eſt. Et hunc quidem in modum pecus exploratur. Sacrificandi autem is eis eſt ritus: Pecude quæ obſignata eſt, ad aram vbi immolatur abducta, pyram incendunt: deinde [e] ſupra pecudem libato *contra templum* vino, ac deo inuocato, eam mactant: [f] mactatæ caput aſportant in forum, ſi nundinæ ſint, & eis Græci negotiatores adfuerint, atque illis vẽdunt: qui ſi non adfuerint, in flumen abiiciunt. Execrãtur autem capita in hæc verba, vt ſiquid mali aut ipſis immolantibus aut vniuerſæ AEgypto futurum ſit, id in caput hoc conuertatur. Eodem porro ritu circa capita pecudum immolandorum, & vini libamina, omnes pariter AEgyptii in omnibus templis vtuntur. Atque ex hoc ritu fit vt nemo AEgyptiorum de capite vllius animãtis deguſtet. Eſt tamen ſacrorum delectus, & alius apud alia templa adolendi modus ab eis inſtitutus. Quam igitur deam maximã eſſe cenſeant, & cui maximum feſtum celebrent, iamnunc dicam. Poſteaquam ieiunauerunt pridie feſti, [g] atque obdormierunt, bouem immolant, eúmque corio exuunt, & aluo tota vacuant. Inteſtina intra vẽtrem adipémque linquunt, crura truncant, & extremos lumbos armóſque, ac ceruicem. His actis, reliquum bouis corpus ſtipant panibus puris, & melle, & vua paſſa, & ficis, & thure, & myrrha, atque aliis odoribus. Vbi hæc inſarſerũt, adolent, multum vini oleíque infundentes: ieiuni tamen priuſquam ſacrificent. Dum ſacrificium ardet, omnes [h] verberantur. Poſteaquam vapulauerunt, dapes ex ſacrificii reliquiis proponuntur. Boues mares eoſdémque mundos, ac vitulos vniuerſi AEgyptii immolant; at fœminas eis immolare non licet, vtpote Iſidi conſecratas. Nam Iſidis ſimulacrum muliebre eſt, bubulis præditum cornibus, quemadmodum Io Græci deſcribunt. Bouéſque fœminas omnes itidem AEgyptii venerantur ex omnibus pecudibus longè plurimum: eóque nemo AEgyptius AEgyptiáue Græci viri aut os ſuauiaretur, aut cultro, vel veru, vel olla illius vteretur, aut pura bouis carne Græco cultro inciſa veſceretur. Boues qui demortui ſunt, hunc in modũ ſepeliunt: Fœminas quidem in flumen abiiciunt, mares autem in ſuburbanis ſinguli defodiunt, vno aut altero cornu extante, ſigni gratia. Vbi computruerunt, & ſtatum tempus aduenit, præſto eſt ad ſingulas vrbes nauis ex inſula nomine Proſopitide, quæ eſt in Delta, habẽtque nouem ſchœnorum ambitum. In qua cum aliæ ſunt frequentes vrbes, tum ea vnde proficiſcuntur naues ad oſſa tollenda, nomine Atarbechis, vbi templum Veneris extructum eſt. ex qua vrbe alii permulti vagantur in alias vrbes. Vbi autem effoderunt oſſa, aſportant, eáque vno in loco cuncti ſepeliũt. Quem porro in modum boues, in eundem defuncta alia pecora ſepeliunt. ita enim apud eos circa hæc legibus comparatum eſt. nam ne hæc quidem interimunt. Cæterùm qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebanæ [i] prouinciæ ſunt, ii omnes ab ouibus ſe abſtinẽtes, capras immolant. Non enim eoſdem deos ſimiliter colunt vniuerſi AEgyptii, præter Iſidem & Oſirin, quem Bacchum eſſe aiunt. hos peræquè vniuerſi colunt. Qui verò Mendetis templum obtinent, ſiue Mẽdeſiæ prouinciæ ſunt, hi capris abſtinentes, immolant oues. Itaque Thebani, & quicunque propter illos ouibus parcunt, aiunt ideo ſibi conditam hanc legem, quòd Iupiter, quum ab Hercule cerneret eum volente, cerni nollet, tandem exoratus hoc commentus ſit, vt amputato arie-

a Byblinos.

b Bis. δὶς, *non* τρὶς.

c *Sunt qui ſacrificia exponũt, alii panes ſacros.*

d *Videtur aliud legiſſe quàm habeãt uulg. édit.*

e Supra hoſtiam.

f Mactatæ caput amputãt, & reliquum corpus excoriant. Capiti autem illius multa imprecati aſportãt. Aſportant, inquam, in forum quidẽ, illi quibus forum eſt, & apud quos mercatores Græci diuerſantur, ibique illis vendunt: illi verò quibus nõ adfuerint Græci, in flum.

g Et precati ſunt. κατᾶρξανται, *pro quo aliud legit.*

h Omnes ſeipſos verberant. Poſtquam autem verberare deſierunt, dapes, &c. *In uulg. edit. huius interpret. Valle epulauerunt legitur pro uapulauerunt.*

i Vel, *præfectura. & ſic ſtatim poſt. Valla urrobique, ritus, id eſt νόμον, non νομῶν.*

tis capite, pelléque villosa quam illi detraxerat, induta sibi, ita sese Herculi ostenderet: & ob id AEgyptios instituisse Iouis simulacrum facere arietina facie: & ab AEgyptiis Ammonios accepisse, qui sunt AEgyptiorum atque AEthiopium coloni, & [a] linguam inter vtrosque vsurpantes. Qui etiam mihi videntur ideo se Ammonios cognominasse quòd AEgyptii Iouem [b]Ammonem appellant. Ob hanc rem arietes non mactantur à Thebanis, sed eis sacrosancti sunt. Certo tantùm die quotannis in festo Iouis, vnum demum arietem obtruncant, cuius pellem detractam, hûc in modum Iouis simulacro induunt: ad illúdque deinde aliud ducunt Herculis simulacrum. Hoc acto, cuncti qui circa templum sunt, arietem verberant, deinde sacra eundem vrna sepeliunt. De Hercule autem hunc ego audiui sermonem, quòd sit vnus ex diis duodecim. nam de altero Hercule quem Græci norũt, nulla in parte AEgypti quippiã potui audire: cuius nomen non AEgyptii à Græcis acceperunt, sed Græci potius ab AEgyptiis, & ii quidẽ Græci qui hoc nomen filio Amphitryonis imposuere. Quod ita se habere, cum multa mihi indicia sunt, tũ verò istud, quòd huius Herculis vterque parens, Amphitryon & Alemena, fuerunt ab AEgypto oriundi: & quòd AEgyptii negant se aut Neptuni aut [c]Tyndaridarum nomen nosse: neque hos deos inter cæteros admiserunt. Quòd si nomẽ dæmonis vllius à Græcis mutuati essent, non minus, imò vel magis istorum mentionem fuissent habituri: si etiam tunc nauicularian exercebant, & vlli Græcorum nauicularii erãt, vt credo, & mea fert opinio. Istorum igitur potius deorum quàm Herculis nomen AEgyptii percepissent. Atqui vetustus quidam deus est apud AEgyptios Hercules, & (vt ipsi aiunt) decem & septem annorum millia sunt ad Amasin regem, ex quo Herculem [d]ex octo diis, qui duodecim erant, vnum esse arbitrantur. Quibus ego de rebus certior fieri [e]cupiens, à quibus possem, in Tyrum Phœniciæ *urbem* nauigaui, quòd ibi templum Herculis esse audirem: quod & vidi opulenter exornatum cum aliis multis donariis, tũ verò duobus cippis, altero ex auro excocto, altero ex lapide smaragdo maiorem in modum splendente per noctem. Veniénsque in colloquium cum dei sacerdotibus, percontabar quantum temporis foret ex quo id templum fuisset extructum: sed comperi ne hos quidem congruere cum Græcis, quippe dicẽtes ab vrbe condita fuisse dei templum pariter extructum: esse autem à Tyro condita annorum duo millia ac trecentos. Vidi præterea Tyri etiam aliud Herculis tẽplum cognomine Thasii. Quinetiam in Thasum profectus sum, vbi inueni templum à Phœnicibus conditum, qui ad inuestigandam Europam nauigantes, Thasum condiderunt: quod quinque virorum ætatibus prius fuit quàm Hercules Amphitryonis in Græcia existeret. Hæc quæ commemorantur, planè declarant Herculem vetustum deum esse. eóque videntur hi rectissimè facere è Græcis, qui bifaria Herculi templa ædificanda colendáque censuerunt: vni quidem vt immortali, cognomine Olympio, immolantes: alteri verò, vt heroi, parentantes. Alia quoque multa inconsideratè Græci loquuntur, quorum & hæc inepta fabula est, quam de Hercule ferunt: eum, quum in AEgyptum peruenisset, ab AEgyptiis redimitum tãquam Ioui immolandum, cum pompa fuisse eductum, ac tantisper [f]quietem tenuisse dum illi ante aram eũ stetissent: [g]ibi ad vim cõuersum, omnes interemisse. Quæ quum dicunt Græci, videntur mihi se & naturæ AEgyptiorum & morum ignaros prorsus ostẽdere. Quibus enim nullam pecudem fas est immolare, præter sues, prætérque boues mares, & vitulos (dummodo mundos) & anseres: ii qua ratione immolarent homines? Aut quomodo Hercules, quum vnus esset, & adhuc (vt aiunt) homo, tot millia virorum interemisset? Hæc tamen tot quæ de his rebus diximus, sint & à diis & ab heroibus in bonam partem accepta. Porro capras & hircos ea de causa ii quos diximus AEgyptiorum non mactant, quòd Pana inter octo deos Mendesii numerant, quos octo aiunt priores duodecim diis extitisse. Panos autem simulacrum & pictores pingunt & statuarii scalpunt, quemadmodum Græci, caprina facie, hircinísque cruribus: haudquaquam existimantes eum esse talem, sed similem cæteris diis. Qua tamen eum causa talem pingant, nõ est mihi relatu iucundum. Verùm hi omnes cum capras, tum verò maximè capros venerantur. Et inter Mendesios caprarii præcipuo honore afficiũtur, & ex his vnus maximè: qui quum decessit, ingens toti Mendesiæ prouinciæ luctus proponitur. Vocatur autem & hircus & Pan, AEgyptiacè Mendes. In hac regione contigit hoc mea memoria prodigium: Hircus cum muliere coiit propalam, quod in [h]ostentationem hominum peruenit. Suem autem AEgyptii spurcam beluam arbitrantur: quam siquis vel transeundo contigerit, abit [i]lotum sese cum ipsis vestimẽtis ad flumen.

a Id est, Linguâ vtrâque quæ aliquid cum vtrorumque lingua commune habet.

b Ammon

c Dioscurorum.

d Ex quo è diis octo facti fuerunt duodecim, quorum vnũ Herculem censent.

e Studens pro viribus, Tyr.

f Se continuisse.

g Ibi viribus vti cœpisse, omnésque interem. *Ad verbum, Ibi ad vires se conuertisse.*

h *Sunt qui ὀπάδειν pro ostento hic accipiant.*

i Immersum se flumini cum ipsis vest.

Eóque ſoli omnium ſubulci, AEgyptii indigenæ, nullum ingrediuntur in templũ nemóque aut filiam cuipiam eorum nuptum dare vult, aut cuiuſpiam eorum filiam in matrimonium ducere: ſed ipſi inter ſe ſubulci dant accipiúntque filias. Aliis diis immolare ſues ius AEgyptiis non eſt, præterquam Lunæ & Libero: quibus quum per tempus plenilunii ſues immolarunt, eorum carne veſcũtur. Cur autem aliis diebus feſtis ſues oderint, at in iſto mactent, huius rei ab AEgyptiis ratio redditur: ſed quam mihi notam magis decorum eſt non referre. Sacrificium autem de ſuibus Lunæ hũc in modum fit, Immolata ſue, extremam eius caudam, & lienem, & omentum ſimul componunt, & adipe qui circa aluum pecudis exiſtat, ea operiunt, ac deinde igni adolent: reliqua carne plenilunii die veſcuntur, quo die ſacra faciunt: alio die non amplius guſtarent. Qui ſunt ex eis inopes, propter tenuitatem ſacultatum, [a] aſſimilatos quoſdam ſues coquunt, quos immolent. Baccho quoque in eius feſto ſinguli in cœnam porcam pro foribus mactant, reddúntque ſubulco qui illam vendiderat. [b] Quin & alium diem feſtum Baccho AEgyptii agunt ſine porcis, ferè per omnia Græco feſto ſimilem. Sed loco phallorum, *id eſt ficulneorum neruorum à collo pendentium*, ſunt ab eis excogitatæ ſtatuæ cubitales [c] è neruis compactæ, quas fœminæ circunferunt per pagos, mentula nutante, quæ propemodum inſtar eſt reliqui corporis, & tibia præeunte, quam fœminæ, Bacchũ canentes, ſequuntur. Cur autem mentulam habeat iuſto maiorem *ſtatua* & vnum corporis membrum agitet, redditur ab eis ratio ſacra. adeo vt iam Melampus Amytheonis filius non imperitus huius ſacri ſed peritus fuiſſe videatur. Siquidem Melampus fuit qui Græcis Dionyſi, *id eſt Liberi patris uel Bacchi* nomen & ſacrificium, & pompam phalli [d] enarrauit, non tamen omnem planè rationem complexus. Verùm ii qui poſt hunc extiterunt [e] ſophiſtæ, rem in maius explicauerunt. [f] Itaque phallum Dionyſo miſſum narrandi Melãpus autor extitit: à quo edocti Græci faciunt ea quæ faciunt. Equidem Melampodem virum fuiſſe ſapiẽtem aio, [g] diuinationémque ſibiipſi cõparaſſe: eũdémque cum alia multa ab AEgypto accepta Græcis enarraſſe, tum verò nonnulla de Dionyſo, tamen commutata. [h] Neque enim dixerim quæ in AEgypto fiunt huic deo, congruere cum iis quæ in Græcia. nam conſentanea eſſent Græcis, non autem nuper introducta. Neque tamen dicam AEgyptios à Græcis fuiſſe mutuatos [i] aut hoc aut aliud quippiam. Videtur autem mihi Melampus quæ ad Dionyſum pertinent audiſſe ex Cadmo, aliíſque Tyriis qui cum eo è Phœnice venerunt in terram quæ nunc Bœotia appellatur. Ac omnia ferè deorum nomina ex AEgypto in Græciam peruenerunt. [k] Idq; ego ex barbaris ſciſcitatus, ita rem habere comperio, ac reor ex AEgypto præcipuè veniſſe: [l] & idcirco illic non eſſe vſquam nominã neque Neptuni, neque Caſtoris, quemadmodum à me ſuperius dictum eſt, neque Iunonis, neque Veſtæ, neque Themidis, neque Gratiarum, neque Nereidum, neque aliorum deorum. Dico autem quæ ipſi dicunt AEgyptii, qui ſe negant deorum illorum, *Neptuni & Dioſcurorum*, agnoſcere nomina. Videtur autem mihi iſti à Pelaſgis fuiſſe nominati, præter Neptunum, quem à Libybus audierũt. Nam Neptuni nomen ab initio nulli vſurpauerunt, niſi Libyes, qui ſemper hunc deum in honore habẽt. [m] Eum AEgyptii igitur putant eſſe, ſed nullo honore proſequuntur. Hos itaque ritus & alios præterea quos ego referam, Græci ſunt ab AEgyptiis mutuati: ſed vt Mercurii ſtatuam facerent porrecto cum veretro, non ab AEgyptiis, ſed à Pelaſgis didicerunt, & primi quidem ex omnibus Græcis Athenienſes acceperunt, & ab his deinceps alii. [n] Nam præſtabant inter Græcos ea tempeſtate Athenienſes, in quorum regione permixti Pelaſgi habitant, ex quo cœperũt pro Græcis haberi. Hæc quæ dico, quiſquis Cabirorum ſacra initiatur, quibus Thraces initiantur, nouit à Pelaſgis eſſe ſumpta. Nam Samothraciam quondam incoluerunt hi Pelaſgi, qui cum Athenienſibus vnà habitauerunt, à quibus orgia Samothraces acceperunt. Itaq; primi è Græcis Athenienſes à Pelaſgis edocti, ſtatuas Mercurii erecta virilia habẽtes fecerunt. De qua re Pelaſgi ſacrum quendam ſermonem retulerunt, qui in Samothraciæ myſteriis declaratus eſt. Iidem antea in deorum inuocatione tum omnia immolabant, (quemadmodum ego apud Dodonam audiendo cognoui) tum nulli deorum aut cognomen aut nomen imponebant, quippe quod nondum audiſſent. [o] Quos autem cognominauerunt, eos ob id cognominauerunt, quòd omnes res atque omnes regiones illi tenerẽt redactas in ordinem.

a Sues farinaceas fingunt, quas coctas immolant. *Vt legatur σησίνας pro πίτνας.*

b Reliquum autẽ feſtum Baccho celebrant AEgyptii, exceptis porcis, pariter ferè cæteris in rebus ac Græci.

c Quæ fidiculis tractæ mouentur tanquã viuæ. *Sunt qui putent eſſe noſtras marionnettes, uel maniottes.*

d *Videtur potius ſignificare ὁ ἐξηγησάμενος qui autor illis fuit. Vel, Qui introduxit. Alii, Qui inuexit. Sic ſtatim poſt ὁ ἀνηγησάμενος & ἀνηγήσατο. Q.d. Qui illis præiuit & uiam oſtendit. Id eſt, Qui magiſter illis fuit.*

e Philoſophi.

f Phallũ certè qui Baccho circũfertur, Melãpus introduxit: & ab eo edocti Gr.

g Artémque diuinandi ſibi comparaſſe: & cum alia multa quæ ex AEgyptiis audiuerat, Græcis introduxiſſe, tũ verò quæ ad Dionyſum pertinent, paucis tamen ex illis commutatis. Neque en.

h *Sunt qui hunc locũ ita interpretentur*, Neque enim dixerim ea ſu contigiſſe vt eadẽ tum in AEgypto tum in Græcia huic deo ſacra fierent. Sunt enim vnius modi apud Græcos, neque recèns introducta.

i Aut hunc aut aliũ ritum. Vid.

k Nam à barbaris profecta eſſe audiens, ita r.

l Nam præterquã Neptuni & Dioſcurorum, (quemad. à me ſ. dict. eſt) & Iunonis & V. & Themidis, & Gratiarum, & Ner. & aliorum deorum nomina AEgyptii ſemper olim in ſua regione habuerũt. Dico autem, &c.

m *Quidam ſic*, AEgyptii verò heroas nullis ſacris dignantur. *Vel, Pro diis non habent.*

n Athenienſum enim, qui tũc inter Helenas cenſebantur, Pelaſgi contubernales fuere in ea regione: vnde etiam cœp. pro Gr. haberi. Quiſquis autem Cabirorum ſacris fuit initiatus (quæ Samothraces peragunt à Pelaſgis ſumpta) is quæ dico intelligit. Nam Samothr.

o Θεὸς autem eos vocarunt, *id eſt déos*, quòd res omnes omnéſque regiones, *uel prouincias*, Θέντες εἰ κόσμῳ, *id eſt diſpoſuerant, ſiue collocarant ordine.*

Multo deinde progreſſu temporis, aliorum deorum nomina audierunt ex AEgypto allata: poſt quos diu nomen Dionyſi acceperunt. Itémque aliquanto pòſt de illorũ nominibus in Dodona oraculum petiuerunt. Nanq; hoc oraculum omnium quæ apud Græcos ſunt oraculorum vetuſtiſſimum eſſe exiſtimatur, atque adeo ſolum erat ea tempeſtate. Conſulentibus igitur Pelaſgis apud Dodonam nunquid nomina quæ à barbaris aduenirent aſciſcerent, oraculum redditum eſt vt illis vterentur. Atque ita ex eo tempore ſacrificauerunt, deorum nomina nuncupantes, & ea deinceps è Pelaſgis Græci acceperunt. Vnde autem ſinguli deorum extiterint, an cuncti ſemper fuerint, aut qua ſpecie, hactenus ignoratum eſt, niſi nuper atque heri, vt ſic dicam. Nam Heſiodus atque Homerus (quos quadringentis non amplius annis ante me opinor extitiſſe) fuere qui Græcis theogoniam introduxerunt, eíſque & [a] cognomina & honores, & diuerſa artificia & figuras attribuerunt. [b] Quibus & poſteriores videntur extitiſſe hi poetæ, qui fuiſſe priores feruntur. Et prima quidem illa Dodonææ ſacerdotes meminerunt: poſteriora autem ad Heſiodum vſque & Homerum, ego referam. At de oraculis quæ in Græcia, & de illo quod in Libya eſt, talia AEgyptii commemorant. Narrabant ſacerdotes Iouis Thebani duas fœminas, quæ eſſent ſacerdotes, Thebis à Phœnicibus fuiſſe abductas: & harum vnam in Libya fuiſſe venundatam, ſe audiſſe, alteram in Græcia: atque has fœminas eſſe quæ primæ apud dictas gentes oracula conſtituiſſent. Percontantíque mihi vnde id quod commemorarent, adeo compertum haberent, ad hæc reſponderunt, maiorem in modum ſe inſtitiſſe veſtigare de his mulieribus, nec tamen vnquam inuenire potuiſſe: ſed poſtea hæc quæ dicebant de eis audiſſe. Hæc igitur Thebis è ſacerdotibus audiui. Antiſtites autem Dodonæorum hæc aiunt: Geminas Thebis AEgyptiis columbas nigras aduolauiſſe, vtranque nigram, vnam quidem in Libyam, alteram ad ipſos: quæ fago inſidens, humana voce eloquuta ſit, eò loci Iouis oraculum condi [c] debere: & ſe interpretatos eſſe, quod ipſis annuntiaretur id eſſe diuinitus, & ob id ſe ita feciſſe. Eam verò quæ ad Libyas abiſſet columbam, iuſſiſſe illis vt Ammonis oraculum conderent: quod & ipſum Iouis eſt. Ita referebant Dodonæorum ſacerdotes, cum aſſenſu cæterorum Dodonæorum [d] tẽplo vicinorum: quarum antiquiſſimæ nomẽ erat Promeneæ: proximæ, Timaretæ: minimæ natu, Nicandræ. de quibus ita mea fert opinio: Si re vera Phœnices abduxerunt fœminas ſacerdotes, & earum alteram in Libya, alterã in Græcia vendiderunt: [e] hanc, quæ in Græcia illa quæ Pelaſgia vocabatur, veniit, eam eſſe quæ apud Theſprotos veniit: atque deinde ancillantem ibidem, condidiſſe ſub fago enata fanum Iouis, quemadmodum mos erat Thebis miniſtrare in Iouis tẽplo. Hinc proceſſit vt hîc memoria eius haberetur: atque hinc oraculum inſtitutum. Et poſteaquam illa linguam Græcam accepit, dixiſſe aiunt, ſororem ſuam in Africa ab eiſdem Phœnicibus (vt ipſa fuiſſet) venundatam. Quòd autem mulieres à Dodonæis columbæ vocatæ ſunt, ob id mihi videtur factũ quia barbaræ eſſent, quòd videlicet ſimile quiddam auibus ſonare ipſis viderentur. Interiecto deinde tempore columbam humana voce loquutam aiunt, poſtquam quæ ipſi intelligere poſſent mulier loquuta eſt, tãdiu volucris modo ſonare viſa quamdiu barbarè loquebatur. nam colũba quomodo humanam vocem ſonaret? Nigram autem columbam eſſe dicentes, AEgyptiam fœminam ſignificant. Súntque penè ſimillima inter ſe oracula, & illud apud Thebas AEgyptias, & hoc apud Dodonam. éſtque diuinandi in tẽplis ratio ab AEgypto aſcita. Ipſi igitur AEgyptii extiterunt principes conuentus & pompas & [f] cõciliabula factitãdi, & ab eis Græci didicerũt. Cuius rei hoc apud me argumentũ eſt, quòd illa conſtet priſcis tẽporibus, Græcanica verò recens fuiſſe inſtituta. Nec verò ſemel quotannis conuentum agunt AEgyptii, ſed frequenter, cum alibi, tum præcipuè ac ſtudioſiſſimè in vrbe Bubaſti in honorẽ Dianæ. Secũdo loco in vrbe Buſiri in honorẽ Iſidis. In qua vrbe maximũ eſt templum Iſidis, ipſa in medio Delta AEgypti ſita. Eſt autẽ Iſis quæ Græca lingua dicitur Δημήτηρ, *id eſt Ceres*. Tertio gradu in vrbe Sai, in honorẽ Mineruæ. Quarto Heliopoli, in honorem Solis. Quinto in vrbe Buti, in honorem Latonæ. Sexto in vrbe Papremi, in honorem Martis. Cæterùm quum ſe conferunt in vrbem Bubaſti, hæc faciunt: Nauigant viri pariter & mulieres, magnáque eſt in ſingulis nauibus vtrorunque multitudo. Inter nauigandum aſſiduè mulieres aliquot, crepitacula tenentes plaudunt, viri tibiis canunt: cæteri cæteræque modulantur manúſque complodunt. Atque vt ad quanque vrbem peruenium nauigando, talia agunt: Appulſa ad terram naui, mulierum aliæ ea quæ dixi faciunt, aliæ cõpellantes eius vrbis fœminas ingerũt probra, aliæ ſaltãt, aliæ ſur

a Cognomina dederunt, honoréſque & artificia diſtribuerũt, *id eſt ſingulis aſſignarunt*, ac eorum figuras etiã effinxerunt, *uel ſimulacris repræſentarunt. Vel ſimplicius, figuras earum indicarunt.*

b Qui verò iſtis priores poetæ fuiſſe dicuntur, poſteriores (vt mihi quidem videtur) fuerunt. Et prima q. illa Dod. ſacerdotes dicunt: ea verò quæ ad Heſiodum & Homerum ſpectãt, ego is ſum qui dico. At de orac.

c In fatis eſſe.

d Qui templi curã gerunt. *Vel, Quibus templi cura demandata eſt.*

e Videtur mihi hæc mulier venundata apud Theſprotos in ea regione quæ nũc Hellas eſt, quæ eadem prius Pelaſgia vocabatur: deinde ancillans ibidem, ſub fago quæ *ibi* nata eſſet cõſtituiſſe Ioui ſacrum, *id eſt fagum quæ ibi erat, Ioui conſecraſſe*, ſicut par erat eam quæ Thebis ſacra Iouis obiiſſet, eo loco ad quem peruenerat, monimentum ipſius habere. Atque hinc orac.

f Collocutiones cũ diis per ſequeſtrem & interpretem.

gentes [a] retrahunt illas. Talia in singulis ciuitatibus ad flumen sitis agunt. Quum ad vrbem Bubastin peruentum est, diem festum celebrant maghis hostiis offerendis, quo in festo plus vini vinealis absumitur quàm in reliquo anni tempore. Commeant illuc (vt indigenæ aiunt) virorum ac mulierum, præter pueros, ad septingenta millia. Atque hæc quidem in ea vrbe fiunt. At in vrbe Busiri quomodo diem festum Isidi agant, superius à me dictum est. Verberantur enim post sacrificium cuncti & cunctæ, multa sanè hominum millia: quo autem verberentur, non est mihi fas dicere. [b] Sed ex omnibus præcipuè hoc faciunt Cares qui AEgyptum incolunt: adeo quidem vt gladiis quoque frontes concidant. Ex quo facto datur intelligi eos hospites esse, non AEgyptios. Vbi verò in Sain vrbem sacrificatum conuenerunt, noctu sub dio vniuersi circum domos frequentes lucernas accendũt, imbutas sale & oleo plenas [c] cum multo lychno, quod tota ardet nocte. Cui festo nomen impositum est, Accensio lucernarũ. Ad hunc conuentum quicũque AEgyptiorum non ierint, obseruantes sacrificii noctem & ipsi vniuersi lucernas accendunt: atque ita accenduntur lucernæ nõ in Sai modò, sed etiã per vniuersam AEgyptum. Qua verò gratia nox hæc lumen & honorem sortita sit, sacra quædã ratio cõmemoratur. Ad Heliopolin & ad Butin qui veniunt, tantũ sacrificasse contenti sunt. In Papremi verò, quẽadmodũ alibi, & sacrificia & res diuinas peragũt, [d] sed quoad sol circũfertur, pauculi sacerdotes circa simulacra exercẽtur: quũ plures eorũ tenẽtes ligneas clauas stãt pro foribus templi, alii eregione, plus mille virorum qui vota exequũtur, cum singulis fustibus frequentes alia ex parte consistũt. Porro simulacrũ ligneum ex ligneo sacello deaurato in alias sacras ædes pridie exportãt, paucis illis qui ministerio simulacri relicti sunt, trahẽtibus plaustrũ quatuor rotarũ, quo vehitur sacellũ cum simulacro quod intus est. Hos ingredi prohibẽt ii qui in vestibulo stant. At ii qui vota exequuntur, opitulãtes deo, percutiunt hos, sese ipsi defensantes. Hìc vehemẽs existit fustuaria pugna mutuò capita ferientium, multíq; ex vulnerib⁹ (vt ego opinor) pereunt, etsi AEgyptii quẽquam mori negãt. Aiunt autẽ indigenæ conuẽtum hunc ideo institutum: Templum id incoluisse matrẽ Martis, & ad eã Martẽ iam adultũ ac virilis ætatis venisse gratia coeũdi cum matre: quẽ maternos ministros, [e] vt qui eum à principio non agnoscerent, eum ingredi ad matrem non sinerent. Hunc, ex alia ciuitate adductis hominibus, illos malè mulctasse, & ad matrẽ fuisse introgressum. [f] Et ob hanc rem aiunt solennem esse Marti die festo hanc rixam, & institutũ ne in templo cum fœminis coiretur, néue à venere nisi ablutis templa adirẽtur. Hi sunt qui primi ceremoniis vacauerũt. nam cæteri ferè mortales, præter AEgyptios ac Græcos, coeunt in templis: & à venere surgentes, nõ abluti introeunt tẽplum, putantes hominẽ esse vt cæteras animantes. Etenim videre licet & pecudes omnes & volucrũ greges coire in deorum tẽplis atq; in fanis: quod si nõ esset deo gratum, ne pecudes quidẽ id esse facturas *dicunt*. Mihi autẽ ista faciẽtes non probantur. AEgyptii porro cum in aliis ad sacra pertinẽtibus, tum verò in his superstitiosè agunt. AEgyptus, quum sit Libyæ finitima, nõ tamen admodum bestiis abundat: quæ verò illic sunt, eæ omnes pro sacris habẽtur, [g] partim mãsuetæ, partim immansuetæ. Qua autẽ causa pro sacris habẽtur, si dixero, ad res diuinas oratio mea descẽdet, quas ego in primis enarrare deuito: quarúmque quicquid dixi, id necessitate coactus deliban do dixi. Consuetudo quæ de bestiis est, ita habet: Eas seorsum singulas educãdi curã AEgyptii atque AEgyptiæ suscipiunt: in quo honore filius patri succedit. His bestiis omnes qui in vrbibus sunt, vota persoluunt, supplicãtes illi deo cuius illa bestia est, hunc in modum: Derasis filiorum capitibus aut in totum, aut ex media aut ex tertia parte, appendunt crines vna in lance, & altera tantundem argenti: quæ pecunia quum lancem traxerit, eam tradunt curatrici bestiarum. Illa pro hoc cõcisos pisces præbet bestiis esca. [h] talis enim cibus illis præbetur. Quarum siquam quis necauerit, si volẽs, morte mulctatur: sin nolẽs, plectitur ea multa quã sacerdotes statuerint. Quisquis tamen ibin aut accipitrẽ necauerit, siue volẽs siue nolẽs, necessariò morte afficitur. Quum autẽ multæ sint bestiæ quæ vnà cum hominibus victitant, multo tamen plures essent [i] nisi res hæc officeret felibus. Feles postquã sunt enixæ, nõ amplius adeunt masculos: eas isti coeundi gratia indagantes, tamen potiri nequeunt: [k] ergo cõtra illas talia cõminiscuntur: Ereptos & subreptos earum fœtus occidunt, non tamen occisos edunt. Illæ fœtibus orbatæ, cupiditate aliorũ (amãtissima enim fœtuum bestia est) ita demum ad mares se conferunt. [l] Felem incensa strue diuina res occupat. nam quoties ignem extinguere neglexerunt AEgyptii, custodias felium dispositi agunt. At illæ aut intrudendo sese hominibus, aut transiliendo in ignẽ

a Pudenda reuelãt.

b Quotquot autẽ Cares AEgyptum incolunt, in eo plus etiã faciũt istis, quòd & feriant frõtem gladiis.

c Quibus superstãs incumbit ipsum ellychnium.

d Sole autem iam inclinante, pauci quidam ex sacerdotibus circa simulacrum occupati sunt, plurimi autem eorum, *uel, maior autem pars*, tenentes lign. cl. st. pro f. templi. Alii verò qui vota exequuntur, plures quàm mille homines, cum singul.

e Vt qui antea ipsum non vidissent, nõ fuisse ingredi, sed abegisse.

f Et ob hanc rem Martì hanc verberationem die festo solẽnem se instituisse aiunt. Sed & ne in templo cum f. congrederentur, néue à congressu, *ad uerbum, à fœminis*, nisi abl. tem. adir. hi primi religiosè cauerunt. *Vel, Sed in tẽplo congredi, &c. hu primis religiosè fuit.*

g Quarum aliæ inter ipsos homines alũtur, aliæ nõ item. Cur autem abstineatur ab iis quæ sacra sunt, si dix.

h Et huiuscemodi quidem educatio ipsis est cõstituta. Quarum, &c.

i Nisi tale quiddã felibus accideret.

k Ergo aduersus hoc *malum* tali vtuntur versutia.

l Orto autem ineẽ dio diuinum quiddã felibus accidit. AEgyptii enim recedentes & ignem extinguere negligentes, feles obseruãt: feles autẽ subeuntes & superfiliẽtes homines, in ignẽ insiliunt. *Vel, salientes supra homines.*

insiliunt. Hoc dum contingit, ingenti luctu afficiuntur AEgyptii. Quibuscũque autem in domibus felis oppetit mortem, earum domorum habitatores cuncti sola supercilia eradũt: totum autem corpus & caput, in quorum domibus *moritur* canis. Efferuntur autem feles mortuæ ad sacra tecta, vbi salitæ sepeliuntur in vrbe Bubasti. Canes fœminas in sua quisque vrbe tumulant, sacratis in loculis. Eodem modo quo canes fœminæ, [a] ichneutæ sepeliuntur. Nam mygalas, *id est mures araneos*, & accipitres in vrbem Butum asportant. Vrsos autem, qui sacri sunt, & lupos non multo vulpibus grandiores, eò loci sepeliunt vbi iacentes inueniunt. At crocodilo talis inest natura: Quatuor mensibus maximè hybernis nihil omnino edit: & quum sit *animal* quadrupes, tamen terrestre & aquatile est. Nam oua parit humi, excluditque: & plerunque diei in sicco agit, sed totam noctem in flumine, quippe calidiore aqua quàm nocturno sereno & roscido. Ex omnibus quæ nouimus [b] animalibus, hoc maximum existit ex minimo. siquidem oua gignit haud multo maiora anserinis, & proportione oui fœtus excluditur: at excrescẽs, ad decem & septẽ & amplius cubitos peruenit. Oculos habet suillos, dentes magnos proportione corporis, & prominentes atque serratos: cui ex omnibus bestiis soli lingua innata non est. Idem inferiorem maxillam solum non mouet, sed superiorem inferiori admouet. Vngues quoque robustos habet, pellémque squamatam circa tergum impenetrabilem. Inter aquas cæcus, sub dio perspicacissimus. Itaque quòd in aqua vitam degat, os fert introrsum hirudinibus refertum. Quúmque eũ cæteræ volucres ac bestiæ fugiant, [c] solus ipsi trochilus pacatus est, quòd videlicet ei est vtilis. Etenim posteaquam crocodilus ex aqua in terram egressus est, ac deinde hiauit (semper enim ferè hoc ad zephyrũ facere solet) tunc in eius os trochilus penetrãs, deuorat illas sanguisugas. Qua vtilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum lædit. Quibusdam AEgyptiorũ crocodili sacrosancti sunt: quibusdam non sunt, sed veluti hostes exagitant. Sacros admodum esse eos existimant qui circa Thebas & Mœrios stagnum incolunt: quorum vtrique vnum ex omnibus crocodilis alunt cicurem & edoctum manu tractari, appendentes eius auribus vel gẽmas, vel ex auro fusiles inaures, & primoribus pedibus catenam innectentes: cibaria quoque [d] accõmodata ac sacra præbentes, [e] consectantur tanquam pulcherrimè viuentem. At vbi mortem obiit, sale conditum sacris in vrnis sepeliunt. At qui circa Elephantinam vrbẽ incolũt, quòd sacros esse non censeant, etiam comedunt. Neque verò crocodili vocãtur, sed chãpsæ: verùm Iones appellauere crocodilos, illi generi crocodilorũ quod apud eos in sepibus gignitur, ipsorũ formam cõparantes. Hos capiẽdi quũ sint cõplura & multiplicia gẽnera, vnũ tantum hoc mihi, quod maximè dignũ relatu videtur, puto scribendũ. Vbi tergũ suillũ hamo circundatũ, ad alliciẽdum crocodilũ, pertulit in medium fluminis venator, ipse ad orã fluminis porcellũ, quem viuum tenet, verberat: cuius vocem crocodilus audiens, secundũ illam tendit, nactúsque tergũ deuorat. Et posteaquã attractus est, ante omnia eius oculos venator cœno oppler. Hoc acto, cætera facilè sanè obtinet, alioqui cũ labore adepturus. Iã verò fluuiales equi in plaga Papremitana sacri sunt, in cætera AEgypto nõ sacri: talẽ speciem naturámq; habẽtes: Quadrupedes sũt, bifidis pedib⁹, vngulis bouinis, simo naso, equina iuba, [f] emi nẽtib⁹ & cãcellatis dẽtibus, fulgida cauda, equina voce, magnitudine maximi tauri, tã crasso corio vt ex eo arefacto fiãt pila missilia. Gignũtur præterea in fluuio⁹ aquatilia quædã quæ AEgyptii sacrata esse arbitrãtur. Arbitrãtur itẽ sacrũ esse gen⁹ piscium quod vocatur squamosum, atq; etiam anguillã. Hos pisces aiunt sacros esse: ex volucribus verò vulpãseres. Est & alia volucris sacra, nomine phœnix, quam equidẽ nũquã vidi nisi in pictura. etenim perrara ad eos cõmeat, quingẽtesimo quoq; (vt aiũt Heliopolitani) anno, & tũc demũ quum pater eius decessit. Is si picturæ assimiliest, talis tãtúsque est: Pẽnæ coloris partim aurei, partim rubei, maxima ex parte cũ habitu tũ magnitudine simillim⁹ aquilæ. Eũ aiũt (quod mihi nõ fit verisimile) hoc excogitare: Ex Arabia proficiscẽtem in tẽplum Solis, gestare patrẽ myrrha obuolutũ, & in eo templo humare. sic autẽ gestare: primùm ex myrrha ouũ cõponere, quantum ipse ferre possit: deinde ferendo illud experiri. Hoc expertũ, ita demũ ouũ exenterare, atq; in illud parentem inferre: & qua parte ouũ exinaniuit, patrémq; intulit, eã partẽ alia myrrha inducere: & quũ tãtundẽ põderis impositio parente effectũ sit, obstructo rursus foramine, baiulare illud in AEgyptũ in tẽplum Solis. Hæc facere hãc auẽ cõmemorant. At circa Thebas sunt sacri serpẽtes, nihil omnino hominib⁹ noxii, pusillo corpore, binis prædíti cornib⁹, è summo vertice enatis: quos defũctos in Iouis æde sepeliunt. huic enim deo sacros illos esse prædicant. Est autem Arabiæ

a *Id est, Canes masculi ferarum indagatores. Gall. Chiens de chasse. Limiers.*

b *Ad verbum, metallibus.*

c Cum solo trochilo pacem habet, vtpote à quo iuuetur. Etenim p.

d Constituta, *uel decreta.*

e Et viuum honestissimè tractantes.

f Extertos dentes ostentãres, cauda & voce equina.

g Lutræ, *siue lutriæ*, quas AEg. sacras esse arbitr.

locus, ad Butum vrbem ferè positus: ad quem locum ego me cõtuli, quòd audirem volucres esse serpentes. Eò quũ peruenissem, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrãdum, quarum acerui erant magni, & his alii atque alii minores, ingenti numero. Est autẽ hic locus vbi spinæ proiectæ iacebant, huiusce modi: Ex arctis mõtibus exporrigitur in vastam planitiem AEgyptiæ cõtiguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos ineunte statim vere in AEgyptum volare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues ibides, non permittere, sed ipsos interimere: & ob id opus ibin magno in honore ab AEgyptiis haberi Arabes aiunt, confitentibus & ipsis AEgyptiis idcirco se his auibus honorem exhibere. Eius auis species talis est: Nigra tota vehementer est, cruribus gruinis, rostro maxima ex parte adunco, eadem qua crex magnitudine. Et hæc quidem species est nigrarum quæ cum serpentibus pugnant. [a] At earum quæ pedes humanis similes habent (nam bifariæ ibides sunt) gracile caput ac totum collum, pennæ cãdidæ, præter caput ceruicemque, & extrema alarum & natium. quæ omnia quæ dixi sunt vehementer nigra, crura & rostrum alteri consentanea. Serpentis porro figura qualis hydrarum: alas pennatas non gerit, sed *glabras &* alis vespertilionis valde similes. Hactenus de sacris bestiis dictum sit. Ipsorum autẽ AEgyptiorum, ii qui circa partem AEgypti frumentariam habitant, [b] memoriam omnium hominum commentantes, sunt ferè eorum in quorum ego veni experimentum, longè excellentissimi. Tali autem vitæ genere vtuntur: Singulis mensibus triduo purgant se, vomendo atque intestina diluendo, gratia sanitatis conseruandæ: existimantes omnes languores hominibus creari ex cibis quibus aluntur. Nam sunt alioqui AEgyptii omnium hominum, secundum Libyas, maximè salubri corpore, [c] aeris (vt mihi videtur) beneficio, qui nunquã immutatur: ex cuius mutationibus præcipuè existunt in hominibus morbi. Pane vescuntur quem [d] ex farre conficiunt, quem *panem* collestem nominant. Vino vtuntur facto ex hordeo: desunt enim in ea regione vites. Victitant quoque tum piscibus (partim crudis ad solem arefactis, partim salsugine conditis) tum auibus crudis, prius tamen sale conditis, coturnicibus anatibúsq; atque auiculis. [e] cæteris autem vel volucribus vel piscibus qui ipsis in proximo sunt, (præter illos qui ab eis sunt recepti pro sacris) partim assis, partim elixis. Apud locupletes eorum, quũ multi conuenerunt, & à cœna discessum est, circumfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, sed pictura & opere verum maximè imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali, ostendénsque singulis conuiuarum, ait, In hunc intuens pota & oblectare, talis post mortem futurus. Hæc illi apud conuiuia faciũt, contentúque moribus patriis, nullum alium ascíscunt. Quibus cum alia sunt egregia instituta, [f] tum verò illud, adhibendi modulatorem, qui & in Phœnice & in Cypro, & alibi nomen pro differentia gentium habet. Idem tamen congruit cum eo quem Græci decantant, appellantes Linum. vt ego admirer cum alia multa quæ sunt apud AEgyptum, tum verò vnde id nomen Lini acceperint, quem semper quodammodo decantare cognoscuntur. Vocatur autem Linus AEgyptiacè Maneros: quem AEgyptii tradiderunt, quum filius vnicus extitisset primi ipsorum regis, præmaturáque morte decessisset, his lamentis ab AEgyptiis fuisse decoratum, & cantilenam hanc eámque solam ipsis institutã. Congruunt præterea in hoc cum solis Græcorum Lacedæmonibus AEgyptii, quòd minores maioribus natu obuii cedunt via, ac deflectunt, aduenientibúsque è sedili assurgunt: qua in re cum nullis aliis Græcorum conueniunt. [g] Inuicem compellandi se mutuò in viis adorant, genu tenus demissa manu. Vestibus amiciuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas calasiris appellant, super quas candida ferunt amicula linea superiecta. Laneæ tamen vestes neque in ædes sacras gestãtur, neque vnà cum cadauere sepeliuntur. profanũ enim est. Consentanea verò hæc sunt iis quæ Orphica & Bacchica appellãtur, sunt autem AEgyptia & Pythagorea. Nã his quoque ceremoniis participantem, laneis indutum vestibus humari religiosum est. de quibus sacra redditur ratio. Alia insuper sunt ab AEgyptiis excogitata, quis mensis diésue cuius deorum sit, & quo quis die genitus, qualia fortietur, & quam mortem obibit, & qualis exístet. Quibus rebus qui in poesi versati sunt, vsi fuerunt. Plura quinetiam ab eis prodigia cõperta sunt quàm à cæteris omnibus hominibus. nam quum prodigium extitit, scribũt id, obseruantes quomodo euenerit: &, si quãdo postmodũ huius simile extiterit, exemplo prioris putant euenturum. Diuinatio apud eos ita est cõstituta vt eius artificiũ nulli mortalium vendicetur, sed certis diis. Siquidẽ Herculis illic oraculum est, & Apollinis, & Mineruæ, Dianæque ac Martis, & Iouis. sed quod præcipuo honore colũt ex

a Earum verò quæ hominibus magis ob uersantur,

b In prodẽdis memoriæ factis omniũ hominum se exercentes.

c Tempestatum. *Gall. La disposition du temps.*

d Ex olyris. *i. zea.*

e Cæteris autẽ quæ cum auibus aut piscibus affinitatẽ aliquã habent.

f Tum verò etiam Linus cantio in Phœnice & Cypro & aliis locis decantata: quæ varium quidem pro singularum gentium differẽtia nomen habet: sed (vt inter omnes conuenit) eadẽ illa est quam Græci canũt, & Linum appellant. vt cum alia multa quæ sunt in AEgypto, tum etiam illud admirer, vnde Lini illius quem videntur iam inde ab omni æuo ceciniſſe, nomen sit exortum. Vocatur porro Linus, &c.

g In viis pro mutua salutatione, ador.

omnibus oraculis, Latonæ est, in vrbe Buti. Verùm hæc vaticinia non eodem modo sunt omnia instituta, sed differenter. Iam verò medicina apud eos hunc in modum est distributa, vt singulorum morborum sint medici, non plurium. itaque omnia referta sunt medicis. Alii enim sunt oculorum, alii capitis, alii dētium, alii [a] alui partium, alii morborum occultorū. Luctus eorundem ac sepulturæ tales sunt: Quibuscunque aliquis ex domesticis decessit homo alicuius momenti, ibi omnes fœminæ illius familiæ caput sibi & vultum oblinunt luto. deinde relicto [b] domi cadauere, ipsæ per vrbem vagātes se plangunt, succinctæ, nudatis mammillis, & cum eis [c] proximæ quæque. Altera ex parte viri, & ipsi [d] expectorati se verberant. His actis, ita demum ad condiendum portant. Sunt autem certi ad hoc ipsum constituti, qui hoc artificium factitant: qui, quum ad ipsos cadauer portatum est, ostendunt iis qui portauerunt, exemplaria mortuorum lignea, pingendo assimilata. Et eorum vnum accuratissimè fabrefactum esse aiunt, (cuius ego [e] nomen si nuncupauero, haud faciam sanctè) alterum illo inferius, ac vilioris pretii: tertium, vilissimi. Quibus expositis sciscitantur ab iis ad quod exemplum velint effingi mortuum suum. Isti vbi de pretio conuenerunt, illinc abeunt. At hi relicti in ædibus, hunc in modum diligentissimè condiunt corpus: Ante omnia incuruo ferro cerebrum per nares educunt, [f] vt quanque partem educentes, ita locum eius medicamentis explentes. Dehinc acutissimo lapide AEthiopico circa ilia conscindunt, atque illac omnem aluum protrahunt: quam vbi repurgarunt, ac vino palmeo eluerunt, rursus odoribus contusis proluunt: tum aluum complentes contusa myrrha pura, & casia, & aliis (excepto thure) odoribus, iterum consuunt. Vbi hæc fecere, saliunt nitro abditum septuaginta dies. nam diutius salire non licet. Exactis septuaginta diebus cadauer vbi abluerunt, sindone byssina totum incisis loris inuoluunt, gummi illinentes: quo AEgyptii glutinis loco plerunque vtuntur. Eo deinde recepto, propinqui ligneam hominis effigiem faciunt, in qua mox inserunt mortuum, inclusúmque ita, [g] reponunt. Eos autem qui mediocria volunt, nimium fugientes sumptum, ita apparant: Clysterem vnguine quod è cedro gignitur complent: deinde ex hoc aluum mortui, ipsam neque scindentes neque extrahentes, sed per secessum, prehenso viæ posterioris hiatu, inferciunt: & tot quot dixi diebus sale condiunt. quorum dierum vltimo cedrinum vnguen, quod prius ingesserant, ex aluo egerunt: quod tantam habet vim vt vnà secum aluum atque intestina tabefacta educat. Nitrum autem carnes tabefacit, mortuique tantùm cutis & ossa relinquuntur. Vbi ista fecere, [h] ex quo sic tradidere mortuum, nihil amplius negocii suscipiunt. Tertia conditura hæc est qua adornantur eorum mortui: Qui tenuiori sunt fortuna, ablutionibus ventrem abstergunt, arefaciúntque sale septuaginta per dies, deinde tradunt reportandum. Vxores tamen insigniūm virorum, non statim vita defunctas tradunt condiendas, ac ne eas quidem fœminas quæ formosæ valde & [i] maioris mométi fuerint, sed triduo atque quatriduo ante defunctas. Ea de causa facientes, ne cum fœminis isti salinarii concūbant. Deprehēsum enim quendā aiunt coeuntem cum recenti cadauere muliebri, delatúmque ab eiusdem artificii socio. Quisquis autem vel ipsorum AEgyptiorum vel externorum compertus sit mortuus, siue à crocodilo raptus, siue ab ipso flumine, necessarium prorsus est ei ciuitati ad quam iectus est, condire, & quam honestissimo funere sepelire, in sacris monumentis. quem ne contingere quidem fas est alteri aut proximorum aut amicorum, [k] nisi ipsis Nili sacerdotibus, vtpote maius quiddam quàm hominem mortuum tractantibus ad sepeliendum. Græcanicis institutis vti recusant, & (vt semel dicam) nullorum hominum aliorum institutis vti volunt. Et hoc quidem cæteri AEgyptii obseruant. Est autem Chemmis oppidum grande Thebaicæ prouinciæ, prope Neam vrbem, quo in oppido est templum Persei, Danaæ filii, quadratum ac palmeto circumdatum, ingenti sanè è saxis vestibulo, stantibus desuper duabus grandibus è lapide statuis. In hoc ambitu est templum, & in eo simulacrum Persei: quem Chemmitæ memorant sibi apparere frequenter è terra exeuntem, frequenter intra templum. Eiúsque sandalium quod gestabat, inueniri, bicubitali magnitudine: quod postquam apparuerit, exhuberare omnem AEgyptum. Hæc quidem illi aiunt. Faciunt autē Perseo Græcanicè gymnicos ludos, per omne certandi genus, propositis præmiis tum pecorum, tum palliorum, tum pellium. Percontantique mihi cur eis solis consueuisset apparere Perseus, & cur in edendo gymnico certamine ab AEgyptiis discreparent, aiebant Perseum ex ipsorum ciuitate esse oriundum. Danaum enim & Lynceum, qui essent Chemmitæ, nauigasse in

a Alui & vicinarum partium.

b Inter cognatos, *uel necessarios, nisi oinuíos depranatum est, aut pro oiuíμaσι positum.*

c Affines omnes.

d Succincti.

e Nomen nuncupare nefas esse duco.

f Ipsum quidem sic educentes, pharmaca verò infundentes.

g Reponunt in loculo, *uel potius in loco sepulchrorum loculis dicato*, & rectū statuūt ad parietem. Siquidem mortuos sumptuosissimè apparant, *uel adornant.* Eos autem, &c.

h Sic mortuū *propinquis* reddunt, nullare alia facta. Tert.

i In pretio habitæ f.

k Sed eum sacerdotes ipsi Nili, veluti maius quiddā quàm humanū cadauer, manibus contrectantes sepeliunt.

Græciam:[a] à quibus originem gradatim ducendo, deueniebant ad Perseum. Hunc in AEgyptum profectum eam ob causam quam & Græci dicunt, gratia afferendi ex Libya caput Gorgonis, venisse quoque ad ipsos, ac cognatos omnes agnouisse, quos postquam agnouisset, & nomen Chemmiis ex matre audisset, in AEgyptum venisse,[b] & gymnicum certamẽ celebrari iussisse. Hæc omnia opinantur AEgyptii qui supra paludes incolunt: Qui verò in paludibus, vtuntur eisdem quibus cæteri AEgyptii moribus, cum in aliis, tum in habendis singulis vxoribus, quemadmodum Græci: Cæterùm ad victus facilitatem alia sunt eis excogitata: Siquidẽ quum fluuius plenus campos inundauit, in ipsa aqua exoritur ingens vis liliorum, quæ loton AEgyptii vocant: Ea vbi demessuerunt, ad solem exiccant: deinde quod medium loti est, papaueri assimile, postquam exarserunt, ex eo faciunt panes assos. Est autem huius loti radix quoque esculenta, etiam suauitate præstanti, orbiculata, mali magnitudine. Sunt & alia lilia rosis similia, & ipsa in flumine nascentia: quorum fructus in alio [c] calyce germinans è terra, simillimus specie est fauo vesparum. In eo esculenta quædam instar nuclei oliuæ coagmentata innascuntur, quæ & tenera eo meduntur & arefacta. Iam verò byblum annuum vbi è paludibus excerpserunt, superiorem eius partem amputant, quam in aliud quiddam conuertunt: quod relictum est inferius, longitudine cubitali, id edunt pariter, ac vehundant. Eo siqui admodum suaui vti cupiunt, in luculento furno torrefactum ita comedunt. Sũt præterea ex eis qui solùm piscibus victitant, quos vbi ceperunt, exenteratos ad solem desiccant, exiccatúsque deinde vescuntur. In fluminibus non ferè gignuntur pisces gregales: sed nutriũtur in stagnis. qui hæc faciũt: Simulac incessit eis libido gignẽdi, gregatim in mare enatãt, ducibus masculis genitura spargentibus, quam fœminæ [d] cõsectantes, recuruando se ex ea concipiunt. Eædem vbi prægnantes in mari sunt effectæ, remeant omnes rursus ad loca sibi consueta, non amplius eorundem ductu, sed fœminarum. Gregatim autem præeuntes, faciunt quemadmodum fecerãt mares, oua fundentes instar milii parua, quæ mares venientes deuorant. Sũt autem ea tanquam milii grana, pisces: quum ex illorum granorum reliquiis non deuoratis, sed nutritis, pisces fiant. Ex his piscibus qui capiuntur, dum in mare meant, [e] his detrita dextra: quòd ea de causa patiuntur, quòd in mare dum tẽdunt, à sinistra terram legunt: rursus eadem via reuertentes, incurrant atque offensant contingendo terram plerunque, ne itinere aberrent propter aquæ decursum. Nilo incipiente augescere, in primis depressa *loca* terræ & lacunæ fluuio proximæ impleri incipiunt. Confestimque redundante à flumine aqua, hæc plena fiunt, & continuò cuncta pisciculis minutis opplentur. Vnde autem verisimile sit eos gigni, hoc mihi videor causæ intelligere, quòd superiore anno postquam Nilus abscessit, pisces qui oua in cœno peperierant, vnà cum postremis abeunt aquis: circumacto rursus anno, vbi aqua restagnauit, protinus ex his ouis gignuntur pisces. Et ad pisces quidem quod attinet, ita se res habet. Porro AEgyptii qui palustria accolũt, vnguento vtuntur ex fructu sillicypriorum, quod appellant AEgyptii [f] kiki, hunc in modum conficientes. Sillicypria hæc, quæ apud Græcos vltrò nascuntur, ad oras fluminum stagnorúmque serunt, multum quidem fructum ferentia, sed graueolenté. Hunc vbi collegerunt, alii contusum, ad ignem, alii in sartagine coquũt, & quod ex eo defluit excipiunt, pingue quiddam, & nõ minus ad lucernas idoneum quàm oleum, sed graueolentiam exhibens. Sunt autem aduersus culices, quorum magna vis est, hæc ab eis excogitata. Illos quidem qui supra paludes incolunt, iuuant turres quas dormituri ascendunt. nam culices ventus prohibet in altum volare. At qui intra paludes habitãt, alia turrium vice sunt machinati, hæc videlicet: Singuli sua habent retia, quibus per diem pisces capiunt, [g] eisdem noctu vtuntur cubili in quo requiescunt. Circundatis illis, deinde operti somnum capiunt. qui si in vestimento inuoluti aut in sindone dormirent, eos per ipsa indumenta culices morderent: per retia verò ne tãtulum quidem mordere conantur. [h] Naues eorum onerariæ sunt factæ è spina, cuius figura simillima est loto Cyrenæo, & cuius lacryma gummi est. Ex hac spina ligna concidunt, quæ magnitudine bicubitali, [i] tanquam lateritio opere componũt, hunc in modum compingẽtes: Ligno cubitali circum densos ac longos stipites appendunt: vbi hunc in modum compegerunt, desuper frequentia transtra extendunt. [k] Commissuris nequaquam vtuntur, sed introrsum compages byblo innectunt. Gubernaculum [l] scitè faciunt, & hoc per carinam transit. Malo quoque spinaceo, & velis ex byblo vtuntur. Hæc nauigia contra flumen meare non possunt, nisi luculentus ingruat ventus, verùm à terra protrahuntur. Secundum decursum

a Quorum genealogiam describentes; deuen.

b Se igitur certamẽ gymnicum ipsius iussu peragere. Et hi quidem sunt ritus AEgyptiorum qui sup.

c Calyce adnascẽte è radice, simil.

d Confectantes, absorbent, & ex ea cone. *Legendum enim ἀναπαλόωσι ex net. cod. non ἀναπαλόωσι, cum Valla, nec ἀναπαλόωσι, cum vulg. edit.*

e His capita sinistram versus attrita apparent: qui verò capiũtur dum remeant, dextram habent attritã. idque ob eam causam pat.

f *Vulgò vicinum esse existimatur.*

g Nocte verò sic vtũtur, Cubile in quo quiescunt, reti circundant, deinde op. *Vt legatur οὕτω, non αὐτῷ.*

h Nauigia eorum oneraria sunt facta è sp.

i In formam lateris comp. hunc in m. compingẽtes, Cuneis frequentibus & lõgis circumnectunt bicubitalia ligna. Vbi hũc in m.

k Curuaris autem in gyrum lignis non vt.

l Vnum fac. ἓν, *pro quo hic legit* οὗ.

hoc pacto feruntur: Est [a]ianua ex myrica facta, [b]putaminibus arundinaceis strata, & lapis politus duorum ferè talentorum pondo. huiusmodi [c]ianuam fune alligatam, in anteriore parte nauis sinunt deferri: lapidem verò retrorsum alio fune. [d]Ita ianua, impetu aquæ insidente, protinus meat & trahit barim: hoc enim his nauigiis est nomen. Lapis autem dum retrorsum trahitur, fundo admotus dirigit nauim. Horum nauigiorum ingens apud illos est copia, quorum quædam ferũt multa millia talentorum pondo. Quum regionem supergressus est Nilus, solæ vrbes apparẽt, eatenus extantes vt insulis AEgæi maris ferè assimiles esse videantur. Nam cætera AEgypti, pelagus efficiuntur: ipsæque vrbes, solæ extant, *quæ stationes nauium faciunt.* Nec iam, quum hoc contingit, per alueum fluminis, sed per medium campi nauigatur. Ex Naucrate quidem [e]Memphin versus, non iam iuxta pyramides ipsas, sed iuxta acumẽ Deltæ & vrbem Cercasorum. A mari autem & Canobo Naucratem versus per campum ad Anthyllam vrbem venies, & ad vrbem quæ vocatur Archandri: Harum vrbium Anthylla, quæ est insignis, datur peculiaris in calceamenta vxori semper eius qui in AEgypto regnat. quod factũ est ex quo AEgyptus fuit ditionis Persarum. Altera videtur mihi nomen habere ab Archandro Danai genero Phthii Achæi filio. Archãdri enim vrbs nominatur. [f]Quòd si alius quisquam Archander esset, nequaquam AEgyptium nomen foret. Hactenus quæ vidi, quæ noui, quæ interrogaui, dicta sunt: hîc pergam disserere de AEgypto quæ audiui, addẽs & aliquid quod ipse viderim. Menem, qui primus apud AEgyptum regnauit, aiebant sacerdotes [g]iunxisse pontibus Nilum ad Memphin. nam eũ, Libyam versus, totum præterlabi montem Psammium: & supra Memphin cẽtum circiter stadia meridiem versus aggesta humo ad anfractum fluminis arefeciſſe pristinum alueum. ita flumen facto alueo per medium montium fluere. Adeo nunc quoque sub Persis iste anfractus Nili qui coercitus fluit, magnis præsidiis custoditur, quotannis obseptus aggeribus. Quos si refrigens flumen velit ea parte redundare, omnis Memphis adibit periculum ne aquis operiatur. Ab hoc Mene, qui primus extitit rex, [h]id vnde fluit amnis effectum terrestre, ibique ab eodem vrbem hanc conditam quæ nunc Memphis appellatur (est enim Memphis in angustiis AEgypti sita) & exterius aquilonem versus & vesperum, ex flumine effossum esse stagnum, (nam ab aurora ipse Nilus coercet) & ab eodem in ea vrbe extructum hoc templum Vulcani tum magnum, tum memoratu dignissimum. Post hunc recensebant è libro sacerdotes nominatim alios trecentos ac triginta reges. In quibus tot ætatibus hominum, decem & octo fuissent AEthiopes, & vna mulier alienigena: cæteri, viri AEgyptii. Mulieri quæ regnauit, fuit nomen idem quod reginæ Babylonicæ, Nitocris: quam dicebant vltam fuisse fratrem, ab AEgyptiis, apud quos regnabat, interemptum: quum eo interempto, regnum ad hãc detulissent. Vltam autem fratrem, multis AEgyptiorum dolo absumptis. [i]Nam extruxisse eam permagnum ædificium subterraneum, per causam quidem noui operis, animo autem aliud agitantem: & conuocatis ad conuiuium multis, quos præcipuè nouerat fraternæ cædis autores fuisse, per occultum quendam specum immisisse flumen discum bentibus. Hæc demum de illa referebant, præterquam quòd, vbi hoc feciſſet, [k]cõsperſisse eam multo cinere ædificium, quo impunita esset. Aliorum autem regum nullum referebant clarum opus editum, nisi vnius, qui postremus horum extitit, Mœris. Hunc enim ædificasse memoratu digna Vulcani vestibula, ad vẽtum aquilonem vergentia: & stagnum effodisse, cuius quot sint in ambitu stadia, posterius aperiam: & pyramides in ea extruxisse, de quarum magnitudine simul cum ipsius lacu mentionem faciam. Hunc itaque tantum operum edidisse: alios autem nihil prorsus. Quos ego prætergressus, eius qui his successit, nomine Sesostris, mẽtionem habebo. Istum dicebant sacerdotes, [l]primum longis nauibus ex Arabico sinu profectum, rubri maris accolas in suam potestatem redegisse: progressumque longius, venisse in mare iam vadosum, & proinde non nauigabile. Illinc vbi retro se ad AEgyptum recepisset, secundum sacerdotum cõmemorationem, coacto ingenti exercitu per continentem perrexisse: omnésque gentes, vt in quanque incidebat, subegisse. Et quascunque earum nanciscebatur feroces & vehementer studiosas libertatis, in earum regionibus cippos statuebat, inscriptos literis sui nominis & patriæ, & quæ referrent ipsum illos vi subegisse: quarum verò vrbes nullo prælio nullóque negotio cepisset, his cippis inscripsit tum easdem literas quas scripserat eis gentibus quæ viriles extiterant, tum muliebria genitalia: planũm facere volens, illos haudquaquam viriles extitisse: Hæc faciendo peragrabat continentem, donec ex Asia in

a Cratis.

b Ex arundinũ resegminibus consuta, *uel cõtexta*, & lapis perforatus, duorũ f. &c.

c Cratem.

d Cratis itaque imp.

e Memphin versus nauiganti, iuxta ipsas pyramidas est cursus, *id est tenetur, uel dirigitur*. at ne hic quidẽ est *tũ*, sed *est alius* iuxta ac.

f Sed fieri potest vt aliquis alius Archãder fuerit: non tamen AEgyptiũ est hoc nomen.

g Aggessisse Memphin. *fluuium* enim totum præterlabi solum montem sabulosum Libyã versus: Menem autem supra stadia circiter cẽtum à Mẽphi, sinu qui meridiem versus fereba tur obstructo, aref. pr.

h Quum ea pars à qua fluuium arcuerat, continens facta esset, *uel terrestris*, ibi ab e.

i Nam quum domum cõderet, specũ subterraneum & eum quidem valde longũ excauasse, vt ipsa quidem dicebat, mente autem aliud machinatam esse. & conuoc. *Vt legatur κατοικίαν, nõ κοίτωνα.*

k Sese cõiecisset in domum cinere plenã, quò imp.

l *Hunc locum Budæus ita uertit*, Primum omnium regum longis nauibus Arabicum sinum præteruectũ, & populos rubri maris accolas in potestatẽ suam redegisse: indéque retro iisdem vestigiis reuersum, & coactis ingentibus copiis transgressum in continentem infesto exercitu obuias vbique gentes subegisse: Quascunque autem eratnactus gentes strenuas, & pro libertate tuenda acritet ac percupidè dimicãtes, per horũ ille regiones stelas, *id est cippos lapideos* statuebat, literis significantes ipsius regis nomen & patriam, & vt copiis eos propriis ac viribus subegerat. Quorum verò vrbes nullo negotio aut incruẽto certamine ce-

piſſet, apud hos itidē vt apud illos qui ſtrenuiratis ſpecimen ediderant, cippos quoque ſtatuebat, atque eo amplius muliebria genitalia adſculpebat, ſignificare volēs eos ignauos eſſe. Bud.

a Deinceps pro cō perto dicere non poſſum an ipſe r.

aa Ipſe partim ex hoc

b Sed ex iſtis māgis, quòd ſoli &c.

c Et in eo iſtos AEgyptiorum conſuetudinem ſequutos conſtat.

d Elaborant. Vel, Apparant. Gall. accouſtrent.

e Per ſingulas regiones.

f Hic quidem non declaratur, ſed alibi declaratum eſt.

g Quum in reditu Daphnas Peluſias veniſſet.

h Et per imprudētiam fecerunt vt AEgyptus pr.e.& pl.agendis vbique idonea, cō moditate iſta careret. Nam, &c.

i Et varias formas, *uel uaria diuerticula* habentes. Regionem autem idcirco rex incidit vt ciuitat. *Hic pro* Τόπους *legit* νόμους.

Europam tranſgreſſus, Scythas ſubegit & Thraces: ad quos vſque & nō vlterius mihi videtur AEgyptius exercitus peruenīſſe, quoniam in iſtorum terra tituli, non vltra, poſiti apparēt. Hinc digreſſus retro abiit, & poſteaquam ad Phaſin ſubſedit, [a] quid deinceps, non habeo quod dicam, an ipſe rex Seſoſtris, diuiſo ſuo exercitu, aliquantulum copiarum reliquerit ad eam regionem incolēdam, an aliqui militum pertæſi peregrinationis, circa fluuium Phaſin ſubſtiterint. Nam Colchi videntur AEgyptii eſſe, quod ipſe prius notum quàm ex aliis auditū refero. Cuius rei quum mihi cupido inceſſiſſet vt vtroſque percontarer, magis Colchi reminiſcebātur AEgyptiorum, quàm AEgyptii Colchorum. Dicebāt autem AEgyptii ſe opinari Colchos è Seſoſtris eſſe exercitu. [aa] Ipſe autē ex hoc coniecturam capiebam, quòd atro colore ſunt & criſpo capillo (tametſi hoc pro nihilo putari poſſet, quum & alii ſint huiuſcemodi) [b] ſed quòd iſti præcipuè. Præterea quòd ſoli omnium hominum Colchi & AEgyptii & AEthiopes ab initio ſtatim pudenda circuncidūt. Nam & Phœnices & Syrii, qui ſunt in Palæſtina, didiciſſe id ab AEgyptiis & ipſi confitentur. Syrii verò qui fluuium Thermodontem & Parthenium accolunt, & horum contermini Macrones, à Colchis ſe nuper didiciſſe aiunt. Hi enim ex hominibus ſoli ſunt qui circunciduntur: [c] & in hoc faciendo, agnoſcuntur AEgyptii eſſe. AEgyptii verò atque AEthiopes, non queo dicere vtri ab vtris didicerint, nam videtur eſſe perantiquum. Sed quòd ex AEgypto, quum illic commercium haberent, didicerint, magnum mihi fit hoc teſtimonium: quòd hi Phœnices qui cum Græcis commercium habent, non amplius circa virilia imitantur AEgyptios, nec eorum qui naſcuntur, virilia circuncidunt. Agedum & aliud de Colchis dicam, in quo ſint ſimiles AEgyptiorum. Hi ſoli atque AEgyptii linum eadem ratione [d] operantur: omniſque vtrorunque vita pariter & lingua ſimilis eſt. Linum autem Colchicum à Græcis Sardonicum appellatur, quū illud quod ab AEgypto venit, appelletur AEgyptiacum. Titulorum quos Seſoſtris rex AEgypti [e] regionatim erexit, pleriq; iam incolumes non extant. quoſdam in Syria Palæſtina ipſe vidi inſcriptos, tum quibus dixi literis, tum muliebribus genitalibus. Circa Ioniam quoque duæ huius viri figuræ viſuntur in petris inciſæ: vna quidem quâ ex Epheſo in Phocæam itur, altera verò, quâ è Sardibus Smyrnam verſus. In quarum vtraque inſculptus eſt vir magnitudine quinūm palmorum, dextra ſpiculum tenens: ſiniſtra arcus, cæteráque item armaturam & AEgyptiacam & AEthiopicam geſtans: & ex altero ad alterum humerum eūtes ſacræ literæ AEgyptiacæ ſunt inſculptæ in hæc verba, HANC EGO REGIONEM MEIS OBTINVI HVMERIS. Quis tamen aut cuias fuerit, [f] ab hac parte non indicant, ſed ab altera. Ea quidam conſpicati, Memnonis imaginem eſſe coniectant, multùm à veritate deficientes. Hunc igitur Seſoſtrin AEgyptium ſacerdotes dicebant, redeuntem, multóſque mortales earum gentium ac regionum quas ſubegerat, reportantem, eundem, [g] poſteaquam ad Daphnas Peluſias ſe receperat, fuiſſe à fratre, quem AEgypto præfecerat, vnà cum liberis inuitatum: & quum ille domum exterius materia circumſtipaſſet, ſtruémque incendiſſet, re hūc intellecta extemplo cum vxore deliberaſſe, (nam & vxorem ſecum duxerat) & ea ſuadente vt duos è ſex liberis ſuper ardentem pyram extendens pontem faceret, ſuper quos ipſi tranſeuntes euaderent, ita feciſſe: & duobus filiis ita incenſis, cæteros vnà cum patre fuiſſe ſeruatos. Seſoſtrin in AEgyptum reuerſum, vltionem de fratre ſumpſiſſe: quam verò multitudinem è terris in poteſtatem redactis abduxerat, ea vſum in hæc fuiſſe. Nempe iſti fuerunt qui ſub hoc rege immenſæ magnitudinis lapides in templum Vulcani portatos pertraxerunt, quíque ad diuortia aquarum, quæ nunc in AEgypto ſunt, cuncta effodienda ſunt adacti, [h] quia inuiti faciebant vt AEgyptum, prius equis & plauſtris agendis vbique idoneam, redderēt non idoneam. Nam ab eo tempore AEgyptus, quæ omnis plana eſt, tamen inequitabilis & plauſtris inhabilis extitit, propter multiplices foſſas [i] vniuerſa loca occupantes: quas ideo rex fodiendas putauit, vt ciuitates quæ non accolerent flumen, ſed in medio AEgypti eſſent, refluēte flumine non laborarēt penuria aquæ ad potādum, ſed ea ſuppeditaretur è puteis. Hac de cauſa AEgyptus interciſa eſt, & ab hoc rege, vt dicebant, in omnes AEgyptios diſpartita, ſoli quadrati æqua portione viritim per ſortem data: atque hinc prouentus inſtituti, impoſita certa pēſione, quam illi quotannis ſoluerent. Quòd ſi cuius portionem alluuione flumen decurtaſſet, is adiēs regem, rei quæ contigerat certiorem faciebat. réxque ad prædium inſpiciendum mittebat qui metirentur quanto deterius factum eſſet, vt ex reſiduo proportione taxatum vectigal penderetur: atque hinc geometria orta videtur in Græciam tranſcen-

disse. Nam polum & gnomonem, *id est normam*, & duodecim diei partes à Babyloniis Græci didicerunt. Solus hic AEgyptius rex imperio potitus est AEthiopiæ: monumentum quoque sui reliquit ante ædem Vulcani, lapideas statuas, duas quidem tricenûm, vnam suam, alteram vxoris: quatuor autem, vicenûm cubitorum, totidem filiorum. Huic statuæ longo pòst tempore quũ Darii Persæ statua anteponeretur, non tulit id sacerdos Vulcani, negans Darium tales res gessisse quales gessisset Sesostris AEgyptius: quippe qui cum alias nationes nõ pauciores quàm Darius, tum verò Scythas subegisset: eóque iniquum esse huius ante illius sisti donaria, qui rebus gestis non esset illum supergressus. Hæc loquuto sacerdoti tamen ignouisse Darium ferunt. Defuncto Sesostre, regnum suscepisse Pheronem eius filium aiebant, & hunc nullam sumpsisse expeditionem, sed ei contigisse vt luminibus caperetur. idque hac de causa: Quum flumen eo tempore copiosissimum manaret, ita vt supra decem & octo cubitos rura transcenderet, vento ingruente, qui fluctus cieret, ferunt hunc regem [b] facinus admisisse, quòd sumptum spiculum in medios fluminis vortices contorserit: statímque laborasse ex oculis, ac visum amisisse, decennióque cæcum fuisse. Vndecimo autem anno ex vrbe Buti ei oraculum aduenisse, iam exactum esse tẽpus [c] calamitatis: visúmque ei rediturum, si oculos abluisset lotio mulieris quæ ad suum solius virum accessisset, aliorum virorum expers. Eum ergo ante omnia vrinam vxoris expertum, quum nihil amplius cerneret, cæterarum deinceps vrinam expertum, tandem vidisse. Túmque omnes mulieres quas fuisset expertus (præter eam cuius lotio lotus visum recepisset) vnam in vrbem coegisse, quæ ἐρυθρὴ βῶλος, *id est rubra gleba*, dicitur, & eas illic coactas cum ipsa vrbe omnes concremasse: & eam cuius lotio lotus visum recepisset, vxorem duxisse. Ergo ea clade liberatus cum alia in aliis templis donaria posuit, omnia memoratu digna, tum maximè memorabilia ac spectaculo digna in templo Solis, gemina saxa, quos obelos vocant, *à figura ueru*, centenûm cubitorum lõgitudinis, octonûm latitudinis. Huic in regno succedisse aiebant virum Memphiten cui nomen esset lingua Græca Proteus. cuius nũc apud Memphin visitur fanũ, decorũ sanè ac valde adornatum, ad australem partem templi Vulcani positum, circunquaque Phœnicibus Tyriis habitantibus: qui locus omnis castra Tyriorum appellatur. In hoc fano Protei est ædes quæ vocatur Veneris hospitæ: quam coniicio esse Helenæ Tyndari filiæ: tum quia apud Proteum fuisse diuersatam audiui, tum etiam quòd cognomine Veneris hospitæ appellatum est. Nam quæcunque sunt alterius Veneris templa, neutiquam hospitæ appellantur. Et sanè percõtanti mihi sacerdotes de Helena, referebant ita rem esse gestam: Alexandrum, rapta è Sparta Helena, quum renauigaret domum, in mari AEgæo ventis cursu excussum in AEgyptiacum pelagus: atque illinc, non remittentibus flatibus appulsum, in AEgyptum, ad ostium Nili quod vocatur Canobicum, atque ad Taricheas. Erat in eo littore, Herculis tẽplũ, quod nunc quoque est: ad quod si quis cuiuscunque hominis seruus confugiens capiat sacras notas, sese deo tradens, eum nefas est tangere. Quæ sanctio ad meam vsque ætatem prorsus immutata perseuerauit. Eam templi legem mancipia Alexãdri quum audissent, ab eo profugerunt: assidentésque deo supplices, Alexandrum insimulabant, eum destructum volentes: rémque omnem exponebant vt circa Helenam gesta erat, & illatam Menelao iniuriam. Insimulabant autem de his apud sacerdotes & apud huius ostii Nili præfectum, nomine Thonin. His auditis, Thonis quamraptissimè Memphin ad Proteum mittit hæc nunciatum, his verbis: Peregrinus quidã venit genere Teucer, qui rem nefariã in Græcia perpetrauit: quippe seduxit hospitis vxorẽ, quam secum ducẽs cum multis admodum opibus, in tuam terram ventis appulsus est: vtrúm ne sinemus eum abire impunem, an ea quæ attulit secum eripiemus? Ad hæc remisit Proteus qui diceret, Virum istum, vndecunque is sit, qui rem nefariam in hospitem suum perpetrauit, comprehensum ad me deducite, vt quídnam dicturus sit sciam. Hoc vbi accepit Thonis, Alexandrum comprehendit, nauésque eius distinet: dehinc illum Helenámque cum opibus, atque etiam [d] seruos Memphin ducit. Quibus omnibus repræsentatis, Proteus percontatus est Alexandrum quisnam esset, & vnde cum nauibus profectus. Alexander illi & genus suum commemorauit, & patriæ nomen, & vnde nauigasset, & quó. Sed interrogante Proteo vnde Helenam accepisset, titubantẽ in loquendo ac [e] tergiuersantem coarguebant ii qui fuerant supplices, exponentes omnia quæ in scelere admittendo gesta essent. Tandem Proteus apud eos hanc sententiam tulit, inquiens, Ego, nisi magni inter esse arbitrarer de nullo peregrino supplicium

a *Hæc adde post Subegisset*, Darium autem Scythas vincere non potuisse. ideóque in.

b Proteruitate quadam sumpt.

c Pœnæ qua mulctaretur.

d Supplices, ἱκέτας, *pro quo hic legit* οἰκέτας.

e Ad *verbum*, Non dicentem veritatem.

capitis ſumere, ad terram meam ventis appulſo, ſupplicium pro Græco illo de te ſumerem. [a] omnium hoſpitum deterrime, ſceleſtiſſimum facinus admiſiſti, à tuo ipſius hoſpite erepta vxore: [b] neque his contentus, cum ea abiſti. Ac ne his quidem ſatis habens, compilata hoſpitis domo veniſti. Itaque quoniam magni mométi eſſe duco necare hoſpitem, mulierem hanc atque opes tibi vt abducas non ſinam, ſed ego hæc Græco hoſpiti reſeruabo, dum ille ipſe conſtituerit venire ad iſta reportanda. Tibi verò ipſi, tuíſque conuectoribus, vt è mea terra in aliam triduo trāſfretetis præcipio, alioqui vos pro hoſtibus perſequuturus. Hūc Helenę ad Protea aductum fuiſſe ſacerdotes referebant. Quam famam videtur mihi & Homerus accepiſſe, ſed quia non perinde decora res erat in carmine, alio loquendi modo eſt vſus, in quem tranſtulit, declarans ſe hunc famæ ſermonem notum habuiſſe. Id manifeſtum eſt ex eo quòd in Iliade facit mētionem eiuſdem erroris Alexandri: nec vſquam alibi retractat, Alexandrū abducētem Helenam, cum alibi fuiſſe errabundum, tū etiam Sidonem Phœniciæ applicuiſſe. Meminit enim huius rei in laudanda virtute Diomedis, ita verſibus inquiens,

Ilisd. ζ. Picturata inerant ibi pallia, opus mulierum
Sidonidum, quas ipſe Paris formoſus ab vrbe
Sidonia duxit, ſulcans freta lata carinis,
Quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.

Meminit quoque in Odyſſea his verſibus,

Odyſſ. δ. Hoc habuit Ioue nata probum præſēnſque venenum,
Quod Polydamna ſibi Thonis donauerat vxor:
AEgypti quæ terra ferax fert plurima mixtim,
Multa quidem proba, multa autem damnoſa venena.

Hæc quoque alia ad Telemachum Menelaus inquit,

Odyſſ. δ. Huc etiam AEgypto dii me tenuere reuerti
Conantem, quibus haud tuleram ſolennia ſacra.

In his carminibus fatetur Homerus ſe noſſe erratione Alexādri in AEgyptum. Eſt enim Syria AEgypto contermina, & Phœnices (quorum Sidon eſt) in Syria incolunt. Itaque cum hi verſus, tum verò hic locus, non minimùm, imò maximè probant Cyprios verſus, non Homeri, ſed cuiuſpiam alterius eſſe: in quibus dicitur Alexander ex Sparta Helenam ducens, triduo Ilium peruenisſe, ſecundo vento vſus ac tranquillo mari: quum in Iliade dicat illum, quum Helenam duceret, erraſſe. Sed Homerus & Cypria carmina valeant. Cæterùm, nunquid Græci vana quæ circa Ilium geſta memorarent nécne, percontanti mihi, ſacerdotes ita reſpondebant, ſe cognouiſſe ex ipſo Menelao, rapta Helena magnas Græcorū copias auxilio veniſſe Menelao in regionem Teuciam: quæ in terram egreſſæ, locóque communito, miſerunt Ilium legatos, cúmque eis & ipſum Menelaum iſſe. Hos, poſtquam ingreſſi ſunt mœnia, tum Helenam, [c] opéſque quas Alexander furto aſportaſſet, repoſciſſe, tum iniuriæ ſatisfactionem. Teucros autem tunc eadem narraſſe, deinde & iuratos negaſſe habere ſe Helenam atque opes de quibus arguerentur, ſed ea in AEgypto eſſe omnia: neque ſe iure reatum ſuſtinere earum rerum quas Proteus AEgyptius rex teneret: Græcos, quum ſe ab illis derideri arbitrarentur, ita obſediſſe Ilium, donec expugnauerunt. Vrbe capta, quum Helena non appareret, & eandem orationem quam prius audirent Græci: ita demum habita prioribus verbis fide, ipſum Menelaum ad Proteum mittunt. Hic vbi ad AEgyptum peruenit, & Memphin appulit, expoſita rei geſtæ veritate, honorificentiſſimè hoſpitio exceptus, Helenam malorum immunem recepit, & inſuper omnes [d] pecunias ſuas. Et quum hæc aſſe quutus eſſet Menelaus, tamen iniurius in AEgyptios extitit. nam quum proficiſci conaretur, nec per ventos poſſet, idque iam diu, rem nefariam excogitauit. Sumptis enim duobus pueris quorundam indigenarum filiis, exectíſque, haruſpicinam fecit. Quod vbi eum feciſſe reſcitum eſt, inuiſus & exagitatus [e] fuga in inſulas Africæ obiacentes. Eò poſteaquam ſe contulit, nihil amplius quod referrent AEgyptii habebant. Atque horum alia ſeſe ex hiſtoriis noſſe dicebant, alia vt apud ipſos geſta, ſeſe magis habere comperta. Et hæc quidem aiebant AEgyptiorum ſacerdotes. Ego verò [f] ad ea quæ de Helena commemorata ſunt, & ipſe adiicio hoc coniecturæ, Si intra Ilium fuiſſet Helena, vtique fuiſſet Græcis tradita, ſiue volente Alexandro ſiue inuito. Neque enim ita deſipiebat Priamus, aut alii eius propinqui, vt ſuis ac liberorum corporibus, atque etiam vrbe periclitari vellent, quò Alexander Helenæ contubernio potiretur. Quòd ſi inter initia ita ſenſiſſent, tamen, poſteaquam

a Qui (ὁ omnium hominum deterrime) hoſpitio exceptus, ſceleſtiſſ. At *hic pro* ξείνων *legit* ξείνων, *iungens cum* αἰδρῶν, *& omittens* τυχών.

b Neque verò tibi ſatis fuit cum illa rem habuiſſe, ſed etiā ſublata illa abiiſti. Ac ne his quidem contentus, direpta hoſp. *Poteſt & aliter exponi* αἰτιήσασα.

c *vel*, Réſque.

d *vel*, Res ſuas.

e Nauibus in Libyam profugit. Inde quónam iter conuerterit, nihil ampl. *Hic interpr. pro* νηυσὶ *legit* νησοις.

f Et ipſe aſſentior iis quæ de Hel. &c. his adiectis, Si, &c.

cum multi aliorum Troianorum, tum verò Priami filiorum duo trésue aut plures perierant cum Græcis præliantes, siquid referentibus credi verificatoribus debet: hæc, inquam, omnia quum contigissent, ego crediderim Priamum, vel si ipse in contubernio Helenam habuisset, Achæis redditurum fuisse, cupiditate præsentia mala deuitandi. Neque verò regnum ad Alexandrum erat peruenturum, vt iam sub eo res essent, seniore Priamo, quum Hector & natu maior & virtute præstãtior quàm ille, regnum esset defuncto Priamo susceperus: quem haudquaquam decuisset fratri iniustè agenti indulgere, quum præsertim tãta mala propter eum, tum priuatim ipsi, tum cæteris Troianis omnibus euenirent. Sed nec poterant reddere Helenam, nec verum dicentibus eis Græci fidem habebant, numine (vt quod sentio dicam) disponente, vt funditus euersi planum facerent hominibus, magnarum iniuriarum magnas à diis esse vltiones. Et hæc quidé, [a] vt mihi videntur dicta sunt.

Protei autem regnum dicebant suscepisse Rhampsinitum, qui [b] memoriam sui reliquit vestibula ab occasu spectantia templum Vulcani, & eregione vestibulorum statuit duo simulacra quinûm & vicenûm cubitorum longitudinis: quorum quod aquilonem spectat, [c] id AEstatem: quod austrum, id Hyemem AEgyptii vocant, præposterè facientes. Huic regi ingentem etiam pecuniarum vim fuisse, quam nemo regum qui deinceps scripti sunt, superare potuerit, ac ne proximè quidem accedere. Et quum in tuto eam pecuniam collocare vellet, ædificium extruxisse lapideum, cuius parietum vnus in exteriorem ædium partem pertingebat. sed structorem insidiantem hoc fuisse machinatum: Is vnum è lapidibus ita struxit vt è pariete facilè tolli à duobus viris atque adeo ab vno posset. AEdificio absoluto, regem in eo pecuniam reposuisse: interiecto tempore, structorem illum, quũ esset vita excessurus, vocasse ad se filios (nam duos huic fuisse) eósque narrasse, se illis prospicière, vt affluenter vitam degerent, astutè ædificasse regis ærarium: [d] denique omnia illis exposuisse planè, mensurásque ad lapidem amouendum docuisse, ac dixisse, illos hæc obseruantes, regii ærarii quæstores fore. Patre vita functo, haud in longum filios rem distuliſſe. noctu enim ad regiam accedentes, lapidé ædificii inuentum nullo negotio amouisse, multúmque pecuniæ expilasse. Quum autem rex fortè fuisset ædificium ingressus, viderétque vasa nummorum imminuta, obstupuisse: nec habuisse quem insimularet, quum & signa salua & ædificium obseratum esset. Vbi autem iterum ac tertiò aperiẽti minor assiduè pecunia [e] apparebat, hoc fecisse, ne fures cum furto abirent: Laqueos faciendos curasse, & eos circa vasa in quibus pecuniæ inerant collocasse: fures, quemadmodum superiori tempore, quum venissent, & alter eorum penetrans ad vas recta perrexisset, eum fuisse laqueo retentum: & vbi agnouit quo in malo esset, protinus fratrem vocasse, & præsentis cõditionis suæ certiorem fecisse: iussisséq; vt quamcelerrimè introgressus sibi caput abscinderet: ne ipse conspectus agnitúsque quis esset, etiam illum vita perderet. Qui quum visus esset probè dicere, fratrem ei obsequentem ita fecisse: & adaptato lapide domum abisse, fratris caput asportantem. Vbi dies illuxit, ingressum in ædificium regem expauisse, cernentem corpus furis in laqueo sine capite, & ædificium incorruptum, nullúmque neque ingressum neque egressum habens. Ita abisse, atque ita faciendum statuisse vt furis cadauer è muro suspenderet: custodésque illic appositse, iussos vt siquem plorantem aut miserantem animaduertissent, eum ad se perducerent. Suspenso cadauere matrem indignè tulisse, alloquutámque filium qui supererat, imperasse vt quacunque ratione machinari posset, corpus fratris resolueret asportarétque: id si negligeret, minatam se regem esse aditurum ad eum indicandũ quòd pecunias regias haberet. Aduersus hanc quum filius multa verba faceret, nec persuaderet, quòd illa rem grauiter accipiebat, eum talem rem fuisse commentum: Instratis asinis vtres vino plenos imposuisse: & postquam agendo asinos iuxta custodes fuit ante suspensum cadauer, [f] reuulsis ligaculis, duos trésue pedes resoluisse: & quũ vinum profluueret, tum caput cædentem, vehemẽter vociferatũ esse, tãquam nescientem ad quem prius asinorum se conuerteret. Custodes quum multum vini profluere viderent, concurrisse cum vasis in viam: & id quod profluueret lucrifacientes comportasse. Istum simulata iracundia omnibus maledixisse, aliquantóque pòst illis consolantibus, finxisse se mitigatum, & ab irascendo desisse. Tandem seduxisse è via asinos atque instruxisse: & quum plura verba inter eos fierent, & quidam faceto dicto hominem lacessêret, vt risum eliceret, donasse illis vnum ex vtribus. Atque eos illic, vt erant discumbentes, potare constituisse, prehensantes hominem ac iubentes vt secum ad compotandum maneret: atque istum obsequutum

a Ex opinione mea d.

b Monimenta.

c Id AEstatem vocant, & eum quidem adorant atque beneficiis prosequũtur: ei autem qui ad notum est, & Hyems vocatur, cõtraria istis faciunt.

d Denique quum illis omnia quæ ad lapidem amouendum pertinerent, apertè exposuisset, eius mensuram dedisse, ac fore dixisse vt si hæc obseruarent, regii ær.

e Apparebat (nam fures non desinere diripere) ipsum hæc fecisse Laqueos, &c. Vel (*utpote furibus assiduè diripientibus*)

f Detractis vtrium duobus aut tribus peronibus, *seu faculis*, resoluisse illos laxatis vinculis.

remansisse: & quum inter potãdum comiter acciperetur, donasse insuper alterum vtrem. Ita se vino ingurgitantes custodes, admodũ temulentos esse factos, somnóque oppressos, ibidem vbi potauerant obdormisse. Istum, vbi multum noctis erat, tunc corpus fratris dissoluisse, & custodum malas dextras in contumeliam derasisse, & asinos impositò cadauere domum versus agitasse, exequutúmque imperia matris. Regem, vbi ei renuntiatum est furem cadauer surripuisse, acerbè tulisse: & quũ vellet quoquomodo inuenire quisnam esset ista machinatus, hoc fecisse, quod apud me caret fide: Filiam suam domi prostituisse, iussam omnes indifferenter excipere: sed priusquam coirent, adigere ad sibi dicendum quídnam in vita esset actum à se solertissimum ac scelestissimum: & qui narraret quæ circa furem acta essent, eum comprehenderet, neque exire permitteret. Quum itaque filia patris imperia faceret, furem, [a] quòd audisset quamobrem ista fierent, cupiétem euadere versutiam regis, hoc egisse: Recentis mortui amputatam ex humero manum sub pallio ferentem isse, atque ingressum ad filiam regis, quũ interrogatus esset eadem quæ cæteri, enarrasse, hoc se scelestissimũ perpetrasse, quòd fratris in ærario regis laqueo capti caput amputasset: solertissimũ autem, quòd cadauer fratris suspensum resoluisset, custodibus prius ebriis factis. Illam, quum hæc audisset, manum in hunc iniecisse, eíque furem in tenebris manum mortui porrexisse. Quam mulier quum apprehendisset, manum se huius tenere rata, istum per fores se proripuisse, muliere delusa. Postquam & hæc renuntiata sunt regi, stuporem incussisse tum astutiam, tum audaciam hominis. Ad extremum dimissis per omnes vrbes nuntiis, regem edixisse, non modò veniam sed etiam magna munera manere furem, si in conspectum ipsius veniret: ita furem, fide habita, ad eum venisse: eíque Rhampsinitum, magna viri admiratione ductum, filiam suam collocasse, tãquam ex omnibus mortalibus plurima scienti. Nam AEgyptios quidem cæteris, hunc autem AEgyptiis antecellere. Post hæc aiebant regẽ hunc descẽdisse viuum sub terram, eò vbi Græci opinantur sedes infernas esse, & ibi cum Cerere alea lusisse: & aliquando victorem, aliquando victum fuisse: & sursum iterum fuisse reuersum, munus ab ea obtinente mantile aureum. Quod tempus à Rhampsiniti descensu ad reditum, dicebant feriatum esse apud AEgyptios. Idque ego ad meam memoriam scio obseruatum. Verùm [b] an ob id sic feriati sint AEgyptii, asserere nõ possum: sed sacerdotes pallium quoddam, quod intra vnum diem detexuerunt, vni ex suis induere, & oculos mitra obducere: quem gestantem pallium vbi in viam deduxerunt quæ fert ad Cereris templum, ipsos redire illo relicto. Hunc autem sacerdotem oculos velatos habentem aiunt à geminis lupis agi ad Cereris templum, quod ab vrbe viginti stadia abest: & rursus à templo in eundem locum à lupis reduci. [c] Quæ ab AEgyptiis referuntur, cuicunque credibilia videntur, is eis vtatur. mihi autem in omni sermone constitutum est ea scribere quæ auditu cognoui. Inferorum principatũ tenere Cererem & Liberum AEgyptii aiunt. Hi denique primi extiterunt qui dicerent animam hominis esse immortalem, quæ de mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus, vt quodque gigneretur, immigraret. Atque vbi per omnia se circumtulisset, terrestria, marina, volucria, rursus in aliquod hominis corpus genitum intraire. atque hunc ab ea circuitum fieri intra annorum tria millia. Hanc rationem sunt è Græcis qui vsurpauerint tanquam suam ipsorum, alii prius, alii posterius. quorum ego nomina sciens, non duco scribenda. Ad Rhampsinitum vsq; regem aiebant in AEgypto viguisse sanè [d] ius omne. Post hunc autem, qui in regno successit Cheopem in omne flagitium fuisse prolapsum. Omnibus nanque eum templis obseratis, ante omnia AEgyptiis ne sacrificarent interdixisse. Deinde iussisse vt in suis ipsius operibus exercerentur: aliis, vt ex lapidicinis Arabici montis saxa exciperent, & illinc ad Nilum vsque protraherent: aliis, vt transmisso flumine, illa acciperent, & ad montem qui dicitur Libycus traherẽt. Faciebant autem opus circiter decem hominum myriades, *id est centum millia*, ternis semper mensibus singulæ. In ea via populus dum trahendis saxis atteritur, decennẽ tempus triuit, quod non multo minoris operis mihi videtur quàm pyramidem extruxisse. Cuius longitudo est quinque stadiorum, latitudo decem passuum: [e] altitudo (vbi maxima est) octo passuum, lapide polito & animalibus insculpto. In hac decem annos fuisse consumptos, & in subterraneis ædibus in tumulo, supra quem pyramides stant, quas fecit sibi pro sepulchro, in insula intromisso per fossam Nilo. Verùm in pyramide hac annos viginti absumptos: cuius singulæ frontes (nam est formæ quadratæ) sunt [f] octogenũm iugerum pari altitudine, saxis dolatis decentissiméque coagmentatis,

quorum

a *Vel*, Qui intelligeret.

b An ob id, an ob aliud quippiã sic feriẽtur AEgyptii, asserere non possum. Sacerdotes autem pallium quoddam eo ipso die contextum vni ex suis induũt, & oculos mitra obducunt: quem gest. pall. vbi in v. dedux. q. f. ad C. templũ, ipsi redeunt illo relicto.

c Et hæc quidem eum ab AEgyptiis relata sunt, quæ cuic. cr. vid. is eis vtatur. Mihi autem toto hoc opere, *uel tota hac narratione*, constitut.

d Omnem legum æquitatem, &c.

e Altitudo autem, qua parte est altior seipsa. *Sic ad uerbum. Intelligit autem fastigium ipsius pyramidis. Gall. La pointe, uel, l'eguille.*

f Octogenũm pedum.

quorum nullum est minus triginta pedum. Fuit autē extructa hæc pyramis in speciem graduum, quas quidam scalas, quidam arulas vocant. Posteaquam eam principio talem fecissent, attollebant reliquos lapides breuibus machinis è ligno factis, ex humo in primum ordinē graduum leuantes.[a] Vbi super hunc gradū lapis erat, alteri machinæ imponebatur, quæ in ipso primo gradu stabat. Ab hoc deinde in alterum ordinem trahebatur, super alterā machinā. Nam quot ordines graduum, totidem machinæ erant, siue eandem machinam, quæ vna & facilis ad ferendum esset, transferebant ad singulos ordines, quoties saxum amoliebātur. [b]Dictum sit à nobis de vtroque, quemadmodum refertur. Effecta sunt igitur ita prima quæque ex pyramide, quæ erat altissima: deinde gradatim sequentia: nouissimè verò quæ solo sunt iuncta & infima. In ipsa pyramide literæ AEgyptiacæ scriptæ, indicant quantū sit erogatum in operarios pro [c]apio, cæpis, & alliis: quod interpres earum literarum (vt probè reminiscor) aiebat in summa mille & sexcēta talenta pecuniæ esse. Quod si ita se habet, quantum in alia credibile est fuisse consumptum, vel in ferramenta, vel in cibos, vel [d]in vestiarium operariorum? Atque per id quod dixi tempus opera extruebant. Alio item tempore (vt ego opinor) lapides exciderunt atque portarunt, & alio non exiguo subterraneam fossam effecerunt. Propter quod eo flagitii deuenisse Cheopem, vt pecunia defectus, filiam suam in quodam ædificio prostituerit, imperans quantumcunque faceret quæstum. (nō enim dicebatur quantum) eámque cum patris iussa fecisse, tum verò priuatim de relinquenda sui memoria cogitasse. itaque singulos ad se intrantes orasse vt sibi ad opera singulos lapides donārent. Ex his lapidibus aiebant extructam fuisse pyramidem quæ stat in medio triū, in conspectu pyramidis magnæ, cuius vnumquodque latus [e]sesquiiugerum est.

Quinquaginta annos regnasse hunc Cheopem AEgyptii dicebant, eóque defuncto accepisse regnum fratrem Chephrenem: & hunc eodem instituto vsum cum in aliis, tum verò in facienda pyramide, non tamen quæ ad magnitudinem fraternæ accederet. eas nanque & nos sumus dimensi. Nam subterranea non subsunt ædificia, neque per fossam deriuatus in eam Nilus (quemadmodum in alteram) influit, sed extructo aquæductu introrsum insulam circumluit, in qua situm esse ipsum Cheopem aiunt. [f]Fulsisse tum ex AEthiopico lapide versicolore primum domum, quadraginta pedibus depressiorem altera, sed habentem idem quod grande ædificium, magnitudinis. Stant autem super eundem tumulum ambæ, centum ferè pedum celsitudinis. Porrò quinquaginta sex annos regnasse Chephrenem aiebant. ita centum & sex anni supputantur quibus AEgyptii in omni calamitate versati sunt, nec templa aperta, sed semper fuerunt occlusa. Hos reges AEgyptii præ odio ne nominare quidem volunt, sed eorum pyramidas vocant pastoris Philitionis, qui ea tempestate pecudes per hæc loca pascebat. Post hunc regnasse in AEgypto dicebant Mycerinum Cheopis filium, eúmque paterna perosum facta, & templa reserasse, & populo ad vltimum calamitatis afflicto fecisse potestatem res agendi & sacrificandi: quinetiam super omnes reges iustitiam exercuisse. Quo nomine ex vniuersis regibus hunc AEgyptii maximè prædicabant, tum ob alia quæ bene iudicabat, tum verò quòd conquerenti de ipsius sententia, de suo donabat, vt indignationi hominis satisfaceret. Quum autem esset in ciues ita clemens Mycerinus, atque [g]ita studiosus, principium ei malorum contigisse obitum filiæ, quæ domi vnica soboles erat. Qua clade supramodum dum doleret, vellétque filiam excellentiori aliquo genere sepelire quàm cæteri, fecisse ligneam bouem cauam, quam quum inaurasset, in ea filiam sepelisse defunctam. neque humo bos hæc condita est, sed ad meam vsque memoriam in propatulo [h]fuit in vrbe Sai apud regiam, in conclaui quodam exornato posita. Cui singulis diebus omnifarii odores [i]inferuntur: noctibus autem perpetuò incensa lucerna astat. In altero contiguo conclaui imagines stant concubinarum Mycerini, vt in vrbe Sai sacerdotes aiebant. Stāt enim colossi, *id est grandia simulachra*, circiter viginti, è ligno fabricati, nudi plerique: qui quarum sint mulierum non possum dicere, præterquam quæ narrantur. Sunt qui de hac boue & colossis hæc referant: Mycerinum amore filiæ suæ captum, vim ei intulisse: deinde illam quum præ mœrore se suspendisset, patrem in hac boue sepelisse: matrem autem manus ministrarum quæ filiam patri prodidissent, præcidisse: & nūc earum hæc esse simulachra eius mali quod viuæ passæ fuissent. Hæc (vt ego opinor) dicunt nugatores, vt alia, ita & de manibus colossorum: quippe quas ipsi vidimus temporis diuturnitate delapsas, quæ ad meam vsque ætatem ad pedes

a Atque prout in eū lapis attollebatur.

b Dictum enim sit à nobis quod aiūt in vtranque partem.

c Raphano.

d Vestem, *id est vestitum*, operariorum, dum per id quod dixi tempus opera extruerent.

e Sesquiplethri spatiū habet. *Ad verbum, Sesquiplethrum est, id est*, 150 *patet pedes.*

f Primo autē ædificio ex lapide AEthiopico versicolore ædificato, quadraginta pedibus infra, alteram ædificauit eadem magnitudine, magnæ contiguam. *ut legatur οικοδόμησε pro οικοδομῆς.*

g Ita se gereret.

h Extabat in vrbe, &c. *uel, uisebatur.*

i Adolentur.

eorum ſtratæ viſebantur. Bos quoque cum cæterum corpus operta eſt Phœniceo pallio, tum verò ceruicem & caput craſſo admodum auro: cuius inter media cornua [a] circulus annexus ineſt, ſoli aſſimilatus. Neque ſtãs eſt bos, ſed in genua cubans, magnitudine quanta eſt grandis vacca viua. Effertur autem è conclaui quotannis, & poſtquam AEgyptii verberarunt deum quendam, quem in tali negotio non puto mihi nominandum, tunc & bouem in lucem proferunt. Aiunt enim eã oraſſe patrem Mycerinum, vt defuncta quotãnis ſemel ſolem intueretur. Huic regi, poſt ei lamitatem filiæ, ſecundo loco hæc accidiſſe: Ex vrbe Buti veniſſe oraculum, fore vt ſex omnino annos viueret, ſeptimo defuncturus. Id hunc ægrè ferentem, viciſſim miſiſſe ad oraculum contumelioſas querimonias: quòd, quũ pater ſuus & patruus qui deorum immemores templa clauſerant, hominéſque perdiderant, tandiu vixiſſent, ipſe piè faciens tam citò foret vita defuncturus. Rurſus ei veniſſe dicuntur ex oraculo reſponſa, eapropter ipſum properè vitam finiturum quòd non id faceret [b] quod deberet. Oportuiſſe enim AEgyptum centum quinquaginta annis affligi: idque duos qui ante eum fuiſſent reges didiciſſe, ipſum verò, nequaquam. Hæc vbi accepit Mycerinus, ſe iã à numinibus damnatũ, lucernas feciſſe permultas, quibus quum noctеſceret accenſis, potaret ac ſe oblectaret: neque diu neque noctu intermittentẽ quin per paludes pérque nemora vagaretur, [c] vtq; audiretur iuuenilibus in rebus ſtudioſiſſimè verſari. Hęc autem idcirco excogitarat, quòd vellet oraculum conuincere mendacii, vt duodecim pro ſex fierent anni, diebus factis ex noctibus. Pyramidem & hic reliquit longè minorem paterna, vicenis pedibus ex omni parte (nam eſt quadrangularis) breuiorem, [d] quæ eſt trium iugerum, AEthiopico ex lapide ad medium vſque. Hanc quidam Græcorum volunt eſſe Rhodopis mulieris proſtãtis, non rectè ſentientes: qui ne noſſe quidem videntur lquænam fuerit Rhodopis de qua loquuntur. Neque enim talem pyramidem illa ſibi facere deſtinaſſet, in qua talentorum infinita (vt ſic dicam) millia conſumpta ſunt. Ad hæc, non iſtius ſed Amaſis regis tẽporibus Rhodopis floruit. Multis enim poſt hos reges annis qui iſtas pyramides reliquerũt, Rhodopis extitit, genere Thracia, ancilla Iadmonis Samii, ex vrbe Vulcani, conſerua AEſopi fabularum ſcriptoris ([e] nam & hic Iadmonis fuit) poſtquam is huic mulieri non minimum cordi fuit. Siquidem quum ſæpenumero Delphi ex oraculo pronuntiarent, ſiquis ſumere pœnas vellet [f] animæ AEſopi, alius nullus extitit qui ſumere vellet niſi Iadmonis ex filio nepos, alius Iadmonita & AEſopus Iadmonis fuit. Rhodopis autem in AEgyptum abiit, à Xãtho Samio tranſportata. Et quum eò ad quæſtum faciendum veniſſet, magna pecunia fuit redempta à Charaxo viro Mitylenæo, Scamandronymi filio, Sapphûs poematum conditricis fratre. Hunc in modum Rhodopis libertatem nacta eſt, & in AEgypto remanſit: gratioſáque vehementer effecta ingentes opes [g] comparauit, quæ Rhodopin tranſcenderent, non quæ ad talem pyramidem faciendam aſcenderent. [h] Ex quarum opum decima parte cuicunque etiam hoc volenti cognoſcere licet, non magnam ab illa pecuniam fuiſſe repoſitam. Quum enim optaret memoriã ſui in Græcia relinquere, fecit opus quod ab alio excogitatũ non eſt neque donatũ, idque donauit in templo Delphico monumentum ſui. E decima enim ſuarum opum tot è ferro verua ad boues torrendos fecit, ad quot facienda ſufficeret decima ipſa: quæ Delphos miſit: quæ nunc quoque poſita ſunt eregione templi, poſt aram quam Chii donauerunt. Gaudent autem quodammodo in Naucrate proſtibula fieri gratioſa. nam hæc de qua mentio habetur, ãdeò nobilitata eſt fama, vt nemo Græcorũ non edidicerit Rhodopis nomen. Alterius quoque quæ poſterior fuit nomine Archidice, fama per Græciam celebris extitit, ſed minus quàm prioris: [i] cuius amore Charaxus inſaniens Mitylenẽ rediit, vt meminit Sappho, cõuitiis eum inſectata. & de Rhodope quidem hactenus. Poſt Mycerinũ autẽ AEgypti regẽ fuiſſe dicebant ſacerdotes Aſychin, eúmque feciſſe Vulcano porticum ad ſolem oriẽtem, longè pulcherrimã longéque maximã. [k] Habere enim vbique cũ figuras inſculptas, tum aliam infinitam ædificiorum ſpeciem. Illud verò maximum ab hoc rege fuiſſe factum, vt quum vehementer laboraretur ex ære alieno, legẽ hanc AEgyptiis promulgauerit, vt ita demum quis pecuniã mutuò acciperet, ſi cadauer patris pignori traderet. Hunc autem ad hanc legem adieciſſe, vt penes creditorem eſſet poteſtas omnis ſepulchri debitoris, vtque hæc irrogaretur mulcta pignus deponenti: cui, ſi diſſoluere æs alienũ recuſaret, fas non eſſet ſepeliri aut in paterno aut vllo in alio ſepulchro: ac ne alium quidem ex ſeipſo progenitorum ſepulturæ mandare. Hunc præterea regem ſuperiores antecellendi cupidum, reliquiſſe memoriam ſui

a Orbis eſt ſolis aureus aſſimilatus.

b Quod in fatis eſſet vt faceret.

c Et vbi intelligeret cœnacula eſſe commodiſſima.

d Trium plethrorum, *id eſt pedum* 300.

e Nã & hic Iadmonis fuit, vt hinc maximè oſtendit. Siq.

f *Id eſt uitæ, uel pro uita.*

g Comparauit, pro Rhodopes quidem cõditione, neque tamen ad potentiã tantã peruenit. *vel ad tantũ regnũ.* Ac Valla pro τυραννίδα. legit πυραμίδα. Quam lectionem ſequendo (quæ & in aliquot uet. quibuſdam cod. habetur) ita uerte, Sed non quæ tantæ pyramidis ſumptus ferre poſſet.

h Nam quũ ipſius opum decimam partẽ quiuis etiam nũc cernere poſsit, nõ eſt cur magnas ipſi opes tribuamus.

i Charaxus autem quum liberata Rhodope Mitylenẽ rediiſſet, Sappho verſibus ſuis illũ eſt valde infectata.

k Habere enim cũ alias porticus, figuraſque bene ſculptas, & alias infinitas ædificiorum ſpecies, tum verò iſta longè plura. Hoc regnante quum non ſine magna difficultate pecunias alii cum aliis cõmunicarent, legem hanc AEgyptiisfuiſſe dicebãt, vt ita demum, &c.

Vt diſtinguatur poſt μάλιστα. ita tamen ut hæc uerba ad ſequentia referri poſſint. q. d. Iſta quæ ſequuntur: quamuis ſit ἐκθέσεα, non ἔργα, aut τέλη.

pyramidem lateritiam, incisis lapidi literis in hæc verba, NE ME LAPIDEIS PYRAMIDIBVS [a]COMPARES, QVÆ TANTVM ILLIS PRAECELLO QVANTVM IVPITER CAETERIS DIIS. NAM FVNDVM LACVS CONTO VERBERANTES, QVICQVID LVTI CONTO ADHAERESCEBAT, ID COLLIGENTES, [aa]ME COMPOSVERVNT, ET IN TALEM MENSVRAM REDEGERVNT. atque id demũ operis hunc regem edidisse. Post hunc regnasse cæcum quendam ex vrbe Anysi, nomine Anysin: atque eo regnante, excurrisse in AEgyptum magna cum manu AEthiopum Sabacum regem: & quum cæcus hic fuga se in palustria proripuisset, illum regnasse in AEgypto quinquaginta annos: idque intra tempus ista edidisse: Quoties AEgyptiorum quisquam aliquid deliquisset, neminem voluisse morte afficere: sed pro sui quenque delicti magnitudine, damnare ad aggerendam certam mensuram aggerum intra vrbem vnde quisque [b] incolentium erat. Atque ita vrbes sunt etiam sublimiores effectæ. nam primùm humus aggesta fuerat ab iis qui sub rege Sesostre riuos effoderant: iterum sub rege AEthiope valde sunt vrbes factæ excelsæ, cum cæteræ quæ in AEgypto sunt, tum verò (vt mihi videtur) Bubastis vrbs, vbi præcipuè terra exaggerata. In qua vrbe templum est Bubastis, [c] quæ nostra lingua dicitur Diana, omnium maximè memorabile. Quo etsi alia sunt tum grandiora, tum sumptuosiora, nullum tamen est aspectu iucundius. id ita se habet: Cætera præter accessum insula est: cuius ad ingressum vsque duo è Nilo fluenta vicina currunt, nec confluunt, hinc atque illinc præterfluentia, centum vtrunque pedum latitudinis, arboribus inumbrata. Eius vestibulum decem passibus sublime est figuris senûm cubitorum adornatum. Id templum in media vrbe situm, vndique circumeuntium oculis subiicitur. nam quum vrbs sit aggestu terræ sublimis, templum quemadmodum à principio conditum, nec loco motum, pro speculo est. illud [d] materia figuris exculpta ambit. Interius delubrum, ingenti proceritate arborũ manu consitarũ luco ambiente, in quo delubro statua est. [e] Lõgitudo templi quoquouersus vnius est stadii. Ab eius ingressu via per forum orientem versus, quæ fert ad Mercurii templum, tria circiter stadia longitudinis & [f] quatuor iugerum latitudinis, strata lapide est, vtrinque arboribus manu consitis in cælum euntibus. Atque hunc quidem in modum templum habet. Verùm se ita ad extremum liberatos AEthiope referebant, quòd ille per quietem oblata sibi visione, fugæ se mandauerit. Visus est sibi videre quendam astantem, qui suaderet ipsi vt congregatos cunctos AEgypti sacerdotes incideret medios. Hac eũ visione conspecta dixisse, videri sibi deos demonstrare hanc occasionem, vt piaculo in sacra commisso, aliquid cladis aut à diis aut ab hominibus acciperet: se verò nequaquã ista facturum, sed abiturum: quoniam excessisset iam tempus quod ipsi à diis vaticinatum esset, quousque foret in AEgypto regnaturus. Etenim quum in AEthiopia ageret, oraculis quibus vtuntur AEthiopes, respondérat deus, fore vt is in AEgypto quinquaginta regnaret annos. Id tempus quum excessisset, & viso insomnii perturbatus esset Sabacus, vltrò ex AEgypto concessit. Eo profecto ex AEgypto, rursus cæcum è palustribus egressum accepisse imperium: vbi quinquaginta annos habitasse insulam, cinere atque humo aggesta. Nam vt quisque AEgyptiorum iussus illuc ibat portans frumentum, ei mandabat vt clam AEthiope ad se dono etiam cinerem ferret. Hanc insulam nemo ante Amyrtæum inuenire potuit, sed septingentis & amplius annis superiores Amyrtæo reges nequierunt eam inuenire: cui insulæ nomen est Elbo, decem omnino stadiorum magnitudinis. Post hũc regnasse sacerdotem Vulcani, nomine Sethon: eúmque bellatoribus AEgyptiis abusum fuisse, contemptui habens tanquam sibi non opportunos, & cum aliis ignominiis affecisse, tum verò [g] agris exuisse quibus fuerant à superioribus regibus singuli donati duodenis. Ex quo factum est vt, quum postea Sanacharibus Arabũ Assyriorúmq; rex cum magnis copiis inuasisset AEgyptum, [h] noluerint ei opitulari. Tunc sacerdotem consilii inopem, in cœnaculum se contulisse: ibíque apud simulachrum comploraſſe quãta pati periclitaretur: eíque inter lamentationẽ obrepsisse somnum: & inter quietem visum astare deum, exhortantem nihil eum molesti passurũ, si copiis Arabũ obuiam iret: se enim auxiliarios ei missurũ. His insomniis fretum sacerdotem, sumptis AEgyptiorum iis qui sequi vellẽt, castra in Peluſio posuisse. (hâc enim AEgyptus inuaditur) nec eum fuisse quempiam bellatorum sequutum, sed institores, & operarios, & forenses homines. Eò quum peruenissent noctu, effusam ipsis hostibus vim agrestium murium, qui illorum tum pharetras, tum arcus, tum scutorum habenas abederunt, ita vt postera die hostes armis exuti

a *Videtur aliud legisse quàm κατατοξῆς.*

aa Lateres duxerũt, & me in talem formã redeg.

b Nocentium.

c Est autem Bubastis, ea quæ lingua Græca Artemis dicitur. *i. Diana. Sed hæc verba habẽtur in cod. Gr. post ista, Nullum tamen est aspectu iucundius.*

d Septem figuris exculptum.

e Latitudo autem & longitudo t.

f Quatuor plethrorum, *id est 400 pedum.*

g Aruris exuisse. *Quæ mensura pedes quinquaginta capit, dimidium plethri.*

h Noluerint ei milites AEgyptii opitulari. *Vel, Bellatores AEgyptii. Videtur significare eos qui rei militaris scientiam profiterentur. Ipse Valla bellatores paulo antè interpretatur, & alibi pugnatores.*

fugam fecerint, multis amissis. Eóque nũc iste rex in templo Vulcani lapideus stat, manu murem tenens, atque hæc per literas dicens, IN ME QVIS INTVENS, PIVS ESTO. Ad hunc vsque narrationis locum & AEgyptii & sacerdotes referebant, demonstrantes à primo rege ad Vulcani sacerdotem hunc qui postremus regnauit, progenies hominum fuisse trecentas quadraginta vnam, & totidem interea pontifices totidémque reges. Trecentæ autem progenies decem millia annorum valent. (nam tres virorum progenies, centum anni sunt.) vna & quadraginta, quæ reliquę sunt vltra trecentas, sunt anni mille trecenti quadraginta. Ita intra decem millia trecentósque & quadraginta annos, negabant vllum deum forma humana extitisse: ac ne in regibus quidem AEgypti qui aut prius aut posterius extiterint, aliquid tale dicebant fuisse: sed intra hoc tempus quater solem præter consuetudinem fuisse ortum. bis quidem illinc exortum, vbi nunc occidit: bis autem vnde nunc oritur, illic occidisse: nec tamen sub hæc aliquid in AEgypto esse immutatum, nec ea quæ ex terra, nec ea quæ è flumine ipsis proueniunt, nec quæ ad morbos aut quæ ad mortes pertinent. [a] Atque ante Hecatæum sermonum scriptorem, apud Thebas originem generis sui recensentem, ac progenitores familiæ suæ repetentem ad sextumdecimum deum, sacerdotes Iouis tale quiddam fecerant: & mihi non recensenti originem familiæ meæ, introducto in quoddam grande cœnaculum, enumerando demonstrabant tot è ligno colossos quot dixi. Ibi nanque stabant pontifices sub imagine vitæ qua quisque vixerat. enumerantes itaque sacerdotes ostendebant mihi vnumquenque eorum esse filium proximè defuncti sacerdotis, imagines eorum singulas gradatim percensendo, donec omnes exposuerant. Atque Hecatæo originem suam recensenti, & ad sextumdecimum deum referenti, occurrebant è diuerso progeniem recensentes, & in enumeratione non admittentes id quod ab illo diceretur, hominem progenerari è deo. Occurrebant autem in repetenda progenie hunc in modum, quòd dicerent vnicuique colossorum fuisse Piromin ex Piromi genitum, donec trecentos quadraginta quinque [b] commemorarent: Piromin assiduè ex Piromi procreatum, non referentes ad deum illos aut ad heroa. Est autem Piromis Græca lingua expositum καλὸς κἀγαθὸς, *id est honestus & bonus*. Eos itaque quorum imagines erant, demonstrabant tales omnes extitisse, sed multùm à diis distantes. Priores tamen his viris fuisse deos in AEgypto principes, [c] vnà cum hominibus habitãtes, & eorum semper vnum extitisse dominatorem: & postremum illic regnasse Orum Osiris filium, quẽ Græci Apollinẽ nominant. Hunc, postquã extinxit Typhonem, regnasse in AEgypto postremum. Osiris autẽ Græca lingua est Dionysus, *id est Liber*. Atqui apud Græcos nouissimi deorum esse censentur Hercules, Dionysus & Pan: at apud AEgyptios Pan vetustissimus est etiam ex octo diis, qui primi dicuntur: Hercules, ex iis qui secundi, numero duodecim: Dionysus, ex iis qui tertii vocantur, ab illis duodecim procreati. Ab Hercule autem quãtum annorum ad Amasin regem esse ipsi AEgyptii aiunt, superius à me patefactũ est. A Pane verò plus annorum esse dicitur: minimum inter hos, à Dionyso: quanquam ab hoc ad Amasin regem quindecim millia annorum supputantur. Et hæc AEgyptii pro compertis asseuerant, séque scire assiduè supputando, semperque annos describendo. A Dionyso quidem certè, qui ex Semele Cadmi genitus fertur, ad meam ætatem sunt anni ferme mille sexcenti: ab Hercule verò Alcmenæ filio, fere nongenti. A Pane autem Penelopes (ex hac enim & Mercurio Pan genitus dicitur à Græcis) minus annorũ est quàm à bello Troiano, octingenti ferè ad me anni. Vtrum horum probabilius sibi videtur, eo quisque vtatur licet: [d] mihi autem de his recepta opinio probatur. Nam si & isti in Græcia cum celebres fuissent, tum senuissent, quemadmodum Hercules ex Amphitryone genitus, Dionysus ex Semele, & Pan ex Penelope natus, dixisset aliquis & hos alios habere illorũ deorum nomina qui prius geniti fuerant: nunc Græci aiunt Dionysum, statim editum, ab Ioue insutum in femore, portatúmque in Nyssam quæ est supra AEgyptũ in AEthiopia. De Pane ne habent quidem quod dicant, vbinã à partu sit educatus. ex quo fit mihi manifestum, Græcos audiuisse posterius horum quàm aliorum deorũ nomina: & ex eo tẽpore illorum progenies recẽsuisse quo primũ de iis audierãt. atque hæc quidem AEgyptii aiũt. Quæ verò cæteri homines cum AEgyptiis cõsentiẽtes memorãt in hac regione fuisse gesta, hæc iã explicabo, [e] aliquid etiã his quæ ego vidi conferẽtibus. Post Vulcani sacerdotem regem *suum* AEgyptii libertatẽ adepti, duodecim sibi reges (nullo enim temporis momento poterant sine rege viuere) deligunt, in totidem partes omni AEgypto distincta. Isti iunctis inter se affinitatibus

a Iam prius autem Hecatæo historiographo apud Thebas originem generis sui recensenti, ac progen. fam. suæ ad sextumdecimum deum repetẽti, sacerdotes Iouis tale quiddam fec. quod mihi recens. originem fam. meæ. Introducto in q. gr. cœn. en. demonstr. tot è ligno colossos quot dixi. Illic enim singuli pontifices adhuc viui imaginem suam collocãt. Enumer. itaque, &c.

b Commemorarẽt Piromidas cognominatos, neque tamen refer. *Legendum* προσήμας ἐπωνύμους.

c Minimè cum hominibus versantes.

d A me verò quæ sit de illis sententia cõmemoratũ est. Quòd si & isti, videlicet Dionysus ex Semele, & Pã ex Penelope genitus in Græcia celebres fuissent ac cõsenuissent, quemadmodum Hercules ex Amphitryone genitus, dicere etiam posset aliquis & hos alios, &c.

e Quibus aliquid etiã adiicietur ex iis quæ ipse cõspexi. Post Vulc.

regnabant, pactionibus initis ne mutuò auferre imperium conarétur, néue quis plus alio quippiam obtinere quæreret, sed vt essent inter se quamamicissimi. Atque ea de causa has pactiones arctas accuratásque inierunt, quòd eis inter initia, simulatque tyrannides inuaserunt, responsum fuerat, qui in templo Vulcani ærea phiala libasset, eum totius AEgypti regno potiturum. [a] Vbi omnia sacra exequuti sunt, placitum est eis aliquod relinquere sui commune monumentum: ex eóque placito fecerunt labyrinthum, paulo supra stagnum Mœrios, maximè vrbem versus quæ dicitur crocodilorum: quem ego aspexi fama maiorem. Si quis enim ex Græcorum narratione muros & operis speciem [b] ratiocinetur, minus concipiet quàm pro labore & sumptu huius labyrinthi. Tametsi enim Ephesi templum est memoratu dignum, & in Samo, tamen pyramides erant narratione maiores, quarum singulæ multis ac magnis operibus Græcis æquiparádæ sunt. Sed eas quoque labyrinthus antecellit. Etenim duodecim eius aulæ sunt tecto opertæ, portis oppositis altrinsecus: sex ad aquilonem contiguæ, totidem ad austrum vergentes, eodem extrinsecus muro præclusæ. Bifaria in eo sunt domicilia, vna subterranea, altera superiora [c] illis imposita, vtraque numero tria millia, quingenta. Quorum ea quidem quæ superiora sunt, ipsi vidimus, & quæ aspeximus enarramus: subterranea verò auditu didicimus. [d] Nam præpositi AEgyptiorum nolebant vllo pacto illa monstrari, quòd dicerent illic sepulchra esse tum eorum regum qui ædificandi labyrinthi fuere autores, tum sacrorum crocodilorum. Ita de inferioribus ædificiis fando cognita referimus. Superiora ipsi aspeximus humanis operibus maiora. nã egressus per tecta, & [e] regressus per aulas diuersissimi, infinita me admiratione afficiebãt. Ex aula in conclauia transitur, ex conclauibus in cubicula, è cubiculis in solaria alia, è conclauibus in alias aulas. Horum omnium lacunar, quemadmodum parietes, lapideum est, sculptilibus passim figuris ornatum. Singulæ aulæ maxima ex parte digesto lapide albo, columnarum ambitu redimitæ. Angulo quo finitur labyrinthus, adhæret pyramis quadraginta passuum, in qua grandia sunt insculpta animalia, ad quam iter sub terra fit. Et quum talis sit labyrinthus, tamen stagnum Mœrios, ad quam labyrinthus ædificatus est, plus præbet admirationis. Cuius in circuitu mensura trium millium & sexcentorum stadiorum est, schœnorum sexaginta, quanta videlicet ipsius AEgypti ad mare mensura est. Iacet autem stagnum longo situ aquilonem versus austrúmque: altitudine, vbi eius profundissimum est, quinquaginta passuum. Quòd autem manu facta sit ac depressa, indicat, quòd in eius fermè medio stant duæ pyramides, quinquaginta passus ab aqua extantes, altero tanto ædificii aquis tecto. Super quarum vtraque lapideus est colossus in solio sedens: ita pyramides sunt centum passuum. Centum autem [f] iusti passus sunt stadium vnum [g] sex iugerum. Passus, inquam, mensuræ sex pedum, siue quatuor cubitorum: pedes autem, quatuor palmorum: cubiti verò, sex palmorum. Aqua stagni natiua non est, vtpote solo illo admodum arido, sed è Nilo deriuata, sex mensibus in stagnum fluens, totidem retro in Nilum refluens. Illisque sex mensibus quibus effluit, [h] augens regium fiscum talentis argenti singulis, in singulos dies, prouentu piscium, quum influit, viginti mnis. Hoc stagnum dicebãt etiam indigenæ euadere in Syrtin Africæ, perforato sub terram meatu in mediterranea [i] Hesperiam versus, secundum montem Memphi imminentem. Verùm quum humũ è lacu egestam nusquam viderem (hoc enim mihi indagare curæ erat) percontabar proximos accolarum vbinam esset humus illinc defossa. [k] Illi dicere fuisse deportatam, facilè id mihi persuadentes: quippe qui simile quiddã factum esse apud Ninũ vrbem Assyriorum auditu cognouerant. Siquidem fures quidam magnam vim pecuniæ Sardanapali, qui Nini rex erat, in thesauris subterraneis abstrusam, compilare quum cõstituissent, à suis domibus fodere exorsi sunt, dimensi viã sub terra ad regias ædes, eámque humum è cuniculis effossam, vbi nox aderat, in flumem Tigrim (qui Ninũ præterfluit) exportabant, donec id quod optabant perfecere. Eodé modo audiui in AEgypto hãc alteram fuisse factam lacunam, præter quam quòd nó noctu hæc, sed interdiu est facta. AEgyptios enim humum quam effodiebãt, in Nilum extulisse, quam ille acceptam dissiparet. Et hic quidem lacus ita fertur fuisse depressus. Duodecim autem reges quũ iustè degerẽt, ac stato tempore in tẽplo Vulcani sacrificassent, & vltimo die festo libaturi essent, porrexit eis pótifex aureas phialas, quibus libare consueuerant, aberrans numero, duodecim videlicet viris vndecim phialas. Ibi Psammitichus, qui postremus eorum stabat, quũ nó haberet phialam, detractam sibi æream galeam tenuit, libauítq;. Ferebãt autem & cæteri omnes

a Nam in omnibus templis conuenire solebant. Visum autem est eis, &c.

b AEstimet. *Vel, colligat.*

c Illis *aulis* imposita numero tria millia, singula *nidelicet* mille quingenta.

d Nam qui ex AEgyptiis præfecti erant *labyrintho.*

e Anfractus, *uel, implicitæ uiæ*, per aulas diuersissimæ infinitam admirationem afferebant, ex aula in conclauia transeuntibus, ex cõclauibus in cub.

f *Videtur respondere hæc Græca phrasis Gallicæ.*

g Sex plethrorum. *Id est* 100 *pedum.*

h In regium fiscum talenta argenti singula singulis diebus ex prouentu piscium persoluit: quum influit, viginti minas.

i Occidentem versus.

k At illi quónam esset deportata, mihi exposuerunt.

reges,& tunc quoque geſtabãt galeas. Nec tum quidem dolo malo Pſammitichus galeam tenuit. [a] Cæteri tamen id conſultò factũ eſſe à Pſammiticho exiſtimantes, & in memoriam redeuntes, oraculum ipſis eſſe redditum, qui ærea in phiala libaſſet, eum ſolum regẽ AEgypti futurum, non cenſuerunt quidem æquum eſſe Pſammitichum morte mulctari, poſtquam [b] rimando compererunt non id illum feciſſe induſtria: ſed maxima potentiæ ſuæ parte exutum in paluſtria relegandum, ne illinc egreſſus, cæteræ AEgypto ſe immiſceret. Hũc Pſammitichum, [c] quum Sabacũ AEthiopem, qui patrem eius Necon interemerat, fugiſſet in Syriam, poſtquã AEthiops, ex inſomnii viſione abiit, reduxerunt ii AEgyptii qui ſunt [d] è tribu Saitana. Deinde quum regnaret vnà cum vndecim regibus, contigit ei vt fugeret iterũ propter illã galeam in paludes. Igitur intelligens quàm ignominioſè tractatus ab illis eſſet, ſtatuit vltum ire qui ipſum perſequuti eſſent. Itaque ex oraculo Latonæ, quod in vrbe Buti apud AEgyptios veraciſſimum eſt, ad quod ipſe miſerat, redditum eſt reſponſum, affuturam vltionem ei è mari viris æreis [e] exiſtentibus. Quod reſpõſum ei magnam incredulitatem offudit, viros æreos ipſi in auxilium venturos. Non lõgo tempore interiecto, Iones quoſdam & Cares prædandi gratia nauigantes, neceſſitas compulit applicare ad AEgyptum. Hi quum in terram exiſſent ære armati, AEgyptiorum quidam nuncium fert Pſammiticho ad paludes: & quia nunquam viderat aliquos ære armatos, ait egreſſos è mari æreos viros campeſtria populari. Ille agnoſcens oraculum eſſe perfectum, amicitiam cũ Ionibus & Caribus facit: eóſq; magnis pollicitationibus hortatur ad ſecum manendum. Vbi perſuaſit, ita demum vnà cum iis AEgyptiis qui ſecum ſentiebãt, cúmq; auxiliariis, reges ſuſtulit. Omni potitus AEgypto, fecit in Memphi tum Vulcano veſtibula ad ventum auſtrũ vergẽtia, tum eregione veſtibulorũ aulam Api, (in qua Apis educatur, quũ apparuerit) vndique columnis cinctam, ac figuris refertam: in qua aula ſtãt loco columnarum coloſſi duodenũm cubitorum. Apis autem Græca lingua Epaphus eſt. His Ionibus Caribúſque, quibus fuerat vſus adiutoribus, Pſammitichus dedit ad habitandũ poſita altrinſecus prædia Nilo medio dirempta, quibus nomen impoſitum eſt Caſtra. Et cum hæc eis loca dedit, tum verò cætera quæ fuerat pollicitus repræſentauit. Pueros quinetiam AEgyptios commiſit lingua Græca imbuendos, à quibus linguam Græcam edoctis oriundi qui nunc in AEgypto interprẽtes ſunt. Incoluerũt autem Iones & Cares diu hæc loca [f] contra mare, aliquãtulum ſupra vrbem Bubaſtin, ad oſtium Nili quod dicitur Peluſiacum ſita. Vnde poſtea Amaſis rex Memphin eos tranſtulit, in ſui tutelam aduerſus AEgyptios. Poſt ſedes ab iſtis in AEgypto collocatas, Græci cum illis ita commercium habuerunt, & nos res in AEgypto geſtas, à Pſammiticho rege exorſi, & quæ deinceps extiterunt, omnia ſine ambiguitate nota habemus. Hi enim primi AEgyptum, qui diuerſæ linguæ eſſent, incoluerunt. Atque vnde demigrarunt illuc, [g] & veſtigia naualium, & domorum rudera, ad meam vſque ætatem oſtendebantur. Atque hunc quidem in modum Pſammitichus AEgypto potitus eſt. De oraculo autem quod eſt in AEgypto, cum feci multa verba, tũ faciã, vt pote de re memoratu digna. Eſt enim oraculũ hoc in AEgypto, ſacrum Latonæ, poſitum in magna vrbe cui nomen eſt (vt ſuperius à me dictum eſt) Buto, contra oſtium Nili quod Sebennyticum appellatur, à ſuperiori parte maris flumen ſubeuntibus. In hac vrbe templa ſunt Apollinis Dianæque. Et illud Latonæ in quo redduntur oracula, grande eſt, & porticum habens decem paſſibus ſublimem. Vbi quid mihi ex iis quæ in aperto erant, maximo miraculo fuerit, referam: Eſt in hoc fano Latonæ, delubrum ex vno factum lapide, cuius parietes æquali celſitudine ad longitudinem quadragenũm cubitorum: cuius lacunari pro tecto impoſitus eſt alius lapis quatuor cubitorum per oras craſſitudinis. Itaq; eorum quæ circa templum hoc ſunt in propatulo poſitorum, admirabiliſſimum apud me fuit id delubrũ. Secũdo loco inſula quæ vocatur Chemmis, in lacu profundò ac ſpatioſo ſita propter templũ quod Buti eſt: quæ inſula ab AEgyptiis fertur innare. Ego tamen eam neq; innantem vidi, neque ſe mouẽtem: & hoc audire admiratus ſum, ſi verum eſt inſulam natare poſſe. In hac igitur templum Apollinis magnũ eſt, & aræ trifariè extructæ, & palmæ frequentes enatæ: aliæque partim fructiferæ, partim ſteriles arbores. Cur autem ea innatans ſit, hanc AEgyptii rationem reddunt: quòd Latona (quæ ex octo numinibus quæ prima exuterunt, vnum eſt) quum in vrbe Buti, vbi hoc eius oraculum eſt, habitaret: Apollinem ab Iſide ſibi commendatum, occultauit in hac inſula nondum innatante, ac ſoſpitem reddidit: quo tempore Typhon omnia indagans vt Oſiris filium inueniret, aduenisſet. Nam Apollinem & Dianam

a At illi mente cõprehenſo facto Pſammitichi, atque oraculo ipſis reddito. *Vel, Quum Pſammitichi factũ & ſibi redditum oraculum apud ſe conſideraſſent.*

b Quæſtione habita comper.

c Quum Sabacum AEthiopem fugiens, qui patrem eius volẽs interemerat, in Syriã veniſſet, poſtq. &c. *Valla ex ἑκὼν. (i. uolẽs, nõ per imprudẽtiam) fecit nomen propium Necon.*

d E præfectura.

e Repentè apparẽtibus. *Vel, In conſpectum uenientibus.*

f Propemodũ ad mare, infra vrbẽ Bub.

g Et canales quib⁹ deducebantur naues.

aiunt Dionysi & Isidis filios esse: Latonã verò, nutricem horum ac liberatricem. Et Apollo quidem AEgyptiacè Orus dicitur: Ceres autem Isis, Diana verò Bubastis. Atque hinc solùm non aliunde AEschylus Euphorionis filius, rapuit quod dicam: vt solus [a]omnium qui poetæ dicuntur, fecerit Dianam Cereris filiam, ideóque insulam redditam esse natãtem. Hæc illi sic aiunt. Psammitichus verò in AEgypto quatuor & quinquaginta regnauit annos: per quorum vndetriginta magnam Syriæ vrbem obsidens oppugnauit, donec expugnauit. Hæc est Azotos, quæ diutissimam inter omnes vrbes (*duntaxat* quas nouimus) sustinuit obsidionẽ. Psammitichi filius qui regnum AEgypti susceptit, extitit Necus, qui fossam ad rubrum mare ferẽtem primus aggressus est, quam Darius Perses secundo loco depressit, longitudinis quidem quatuor dierum nauigationis, latitudinis, vt per eam duæ possent simul agi triremes. Aqua quæ in hãc è Nilo deducitur, paulo supra Bubastin vrbem, iuxta oppidũ Arabiæ Patumon deducitur, euadens in mare rubrum. Initium fodiendi sumptum est à planitie AEgypti, Arabiam versus. Nam quæ supra planitiem sunt [aa]cõtinens prope Memphin occupat mons, in quo lapidicinæ sunt. Itaque ad huius montis ima ducta est fossa ab occidente orientem versus longo tractu: & deinde pertingit diuortio montis tenus (quod diuortium ad meridiem & ventum austrum fert) in sinum Arabicum. Quâ igitur breuissimus tractus & maximè compendiarius est à mari septentrionali ascensus ad australe, quod idem rubrum vocatur, à mõte Casio, qui AEgyptum Syriámque disterminat, stadia mille sunt in Arabicum sinum. Et hoc quidem breuissimũ est: verùm fossa multo longior, scilicet quanto est [b]confragosior. In qua fodienda sub rege Neco centum viginti millia AEgyptiorum perierunt. Inque eius medio opere Necus destitit, hoc [c]interpellatus oraculo, eum id opus barbaro præmunire. AEgyptii autem barbaros omnes vocant qui non ipsorum lingua loquuntur. Superfedens itaque à facienda fossa Necus, [d]ad militum copias se conuertit, atque ad classes quæ partim in mari septentrionali, partim in sinu Arabico ad rubrum mare sunt ædificatæ: quarum adhuc [e]vestigia naualium ostendunt. Et classibus quidem Necus, dum opus fuit, est vsus. Terrestri autem acie congressus cum Syris in Magdolo, victoria potitus est, & post prælium, Cadyti magna Syriæ vrbe. [f] In vestitu autem curiosus quum fuisset, illum Apollini dicatũ ad Brãchidas Milesiorum misit. Hic perfectis decem & septem imperii sui annis decessit, tradito imperio Psammi filio suo. Eo apud AEgyptum regnante, nuncii Eleorum aduenerunt, iactantes à se in Olympia iustissimum [g]ac maximum inter mortales propositum esse certamen, rati ne AEgyptios quidem hominum sapientissimos aliquid vltra hæc esse inuenturos. Isti vbi in AEgyptum peruenerunt, eáque exposuerunt quorũ gratia venerant, rex conuocauit ex AEgyptiis eos qui sapientissimi haberentur. Qui quum cõuenissent, & Eleos audissent omnia commemorãtes quæ par erat ab eis fieri in edendo certamine, & se venisse dicẽtes scisciatum num quid possent AEgyptii reperire iustius, habito inter se consilio, interrogarũt Eleios num quid apud eos certarent ciues. Et illis respondentibus, sine discrimine & suorum & cæterorum Græcorũ, cuicũque volenti certare fas esse. Atqui, inquiũt illos quũ tale certamen proponerent, ab omni iure [h]excedere. Nullo etenim pacto posse fieri quin ciuium pugnanti ciues fauerent, facientes iniuriam hospiti. Sed si vellent iustũ proponere certamen, & si eius gratia venissent in AEgyptum, iusserunt hospitibus ponere certamen, nullo Eleorũ certare permisso. Hæc AEgyptii Eleis subiecerunt. Psammis autẽ, quum sex tãtùm regnasset annos in AEgypto, facta in AEthiopiam expeditione, mox vita defunctus est. Cuius regnũ Apries filius accepit, qui secundùm Psammitichum auum suũ, fortunatissimus extitit omnium ad eam ætatem regum, quinque & viginti dominatus annos. Quod intra tempus & bellum Sidoni intulit, & cum Tyro pugna nauali dimicauit. Sed quũ calamitas eum maneret, contigit ea occasione quam ego pluribus, dum res Libycas exequar, exponam, paucis contẽtus impræsentiarũ. Quum aduersus Cyrenæos Apries exercitu misso magnã cladem accepisset, id ei imputãtes AEgyptii rebellauerũt, opinati se ab illo in apertã perniciẽ fuisse dimissos: vt his internecione deletis, ipse cæteris AEgyptiis imperitaret securius. Hæc perquã grauiter ferentes tum ii qui redierunt, tum eorũ qui interierant amici, ingenuè desciuerunt. Id vbi resciuit Apries, mittit ad eos verbis sedandos Amasin. Qui quum peruenisset, reprehendénsque dissuaderet ne talia facerent, quídam AEgyptiorum ei à tergo stans galeam circundat: eáque circundata, inquit se illam ob regnum imposuisse. Neque hoc eo inuito factum fuit, vt ostendit. nam simulatque ab iis qui desciuerãt AEgyptiis declaratus est rex, sese apparabat tanquã

a Omnium superioris ætatis poetarũ.

aa Contiguus.

b Obliquior.

c Impeditus. *Vel*, *Reuocatus.*

d Ad bellicas copias & triremes partim in m. sept.

e Canales quibus deducebantur naues, *ut paulo antè. Alii naualia interpretes.*

f Eum autẽ vestitũ quo vsus erat quũ ista conficerentur, misisse ad Brãchidas Milesiorum Apollini dicauit. Postea verò decem & septem omnino annos quum imperasset, decessit, trad.

g Ac optima ratione præter omnes mortales.

h Aberrasse.

aduerſus Aprien moturus. His cognitis Apries mittit ad Amaſin ex iis qui ſecum erant AEgyptiis, ſpectatum quendam hominem nomine Patarbemin, iuſſum vt ad ſe viuum Amaſin perduceret. Hic vbi peruenit, Amaſin ad ſe vocat. [a] Amaſis (ſedebat autem in equo ad ſuos cohortandos inſolenter) ſtolidè iubet hunc ad ſe adducere Aprien, & quum Patarbemis eum rogaret vt regem adiret accitus, reſpondit ſe iamdudum dare operam vt id ageret: nec de ſeipſo Aprien eſſe queſturum. ſe enim illi præſtò futurum & alios adducturum. Patarbemis non ignarus propoſiti illius, tũ ex oratione tum ex apparatu quem videbat, ſtatuit ſuæ diligentiæ eſſe quamcelerrimè regem rerum quę agerentur facere certiorem. Huic redeũti, quòd Amaſin non adduceret, nullo verbo edito Apries ira percitus pręcidi aures naſúmque iuſſit. Id intuentes cęteri AEgyptii qui cum eo hactenus ſenſerant, virum inter eos probatiſſimum ita fœdè indigneque affectũ, ne tantiſper quidem differentes, ad cæteros trãſeunt, ſeſeque Amaſi tradunt. His quoque auditis Apries armatis auxiliariis (habebat autem auxiliariorũ circa ſe ex Ionibus & Caribus triginta millia) in AEgyptios tendit. Erat autem ei regia in vrbe Sai ingens ac ſpectatu digna. [b] Itaque vtrique adueríus alteros Apriani & Amaſiani in Memphi vrbe conſtiterunt, tentaturi pugnę diſcrimen. Sunt autem in AEgypto ſeptem hominum genera, quorum alii ſunt ſacerdotes, alii qui pugnatores appellantur, alii bubulci, alii ſubulci, alii inſtitores, alii interpretes, alii gubernatores nauales. Tot ſunt AEgyptiorũ genera, à ſuo quodque artificio appellata: ſed pugnatores vocantur Calaſiries, & Hermotybies, qui [c] harum regionum ſunt: (nam in regiones diſtincta eſt omnis AEgyptus) Hermotybiorum quidem hæ ſunt præfecturæ. *Et paulo poſt*, Ex his præfecturis, pro *Ex his tractibus*. *Item, paulo poſt Præfecturæ pro Plagæ, & pro Tribus. niſi quis malit vocem Græcam nomen ubique retinere.*

d Anytia.

e Qui rei militari vacant.

f At Corinthii minimè contemptui habent opifices. *Intellige autẽ Minimè vel pro Nõ, vel comparatiuè pro Minimè omnium.*

g Ἀρυστῆρες, *ab aliis cyathi: ab aliis nonnullis vocabuli ſequentibus Hauſtus, vel Hauſtra.*

h Ne deum quidẽ vllum poſſe ſibi adimere reg.

i Aliquandiu quidem in regia nutritus fuit, & eum Amaſis honeſtè obſeruauit: *vel*, honeſta obſeruantia proſequutus eſt: tandẽ autem incuſant. *Vel, an ea quidẽ in regia nutriebatur: & eum Am. honeſtè obſeruabat: at poſtquam incuſarunt AEgyptii, &c.*

lz Palatium.

l Cũctos ex ea præfectura reges.

m Lõgius quidem abeſt à palatio quàm illud Apriæ eiúſq; progenitorum: eſt tamen in ſepto tẽpli hoc quoque, porticus lapidea & colũnis ornata palmarũ arb. imitãt. & alio ſumptu. In ipſa porticu geminæ ſtant fores, intra quas eſt conditoriũ. Sunt etiã ſep.

a At Amaſis (ſedebat enim fortè in equo) crure ſublato pepedit, & illud Apriæ afferri iuſſit. *Ita Camerar. Affertur & tertia interpretatio: ſed Camerario aſſentior.*

b Apries igitur in Ægyptios, Amaſis in externos tendebat. Quúmque Memphin vtrique perueniſſent, tẽtare pugnæ diſcrimen parabant. Cæterùm ſunt & in. *Ad verbum, Mutuo alter alterum experturus erat, vel, experiri parabat. Poteſt etiam uerti non malè fortaſſe, cũ Valla, Apriani & Amaſiani.*

c Harum præfectu rarum ſunt. (nam in præfecturas diſtincta eſt omnis Ægyptus) Hermotybiorum quidem hæ ſunt præfecturæ. *Et paulo poſt*, Ex his præfecturis, pro *Ex his tractibus. Item, paulo poſt Præfecturæ pro Plagæ, & pro Tribus. niſi quis malit vocem Græcam nomen ubique retinere.*

d Anytia.

e Qui rei militari vacant.

f At Corinthii minimè contemptui habent opifices. *Intellige autẽ Minimè vel pro Nõ, vel comparatiuè pro Minimè omnium.*

g Ἀρυστῆρες, *ab aliis cyathi: ab aliis nonnullis vocabuli ſequentibus Hauſtus, vel Hauſtra.*

h Ne deum quidẽ vllum poſſe ſibi adimere reg.

i Aliquandiu quidem in regia nutritus fuit, & eum Amaſis honeſtè obſeruauit: *vel*, honeſta obſeruantia proſequutus eſt: tandẽ autem incuſant. *Vel, an ea quidẽ in regia nutriebatur: & eum Am. honeſtè obſeruabat: at poſtquam incuſarunt AEgyptii, &c.*

lz Palatium.

l Cũctos ex ea præfectura reges.

m Lõgius quidem abeſt à palatio quàm illud Apriæ eiúſq; progenitorum: eſt tamen in ſepto tẽpli hoc quoque, porticus lapidea & colũnis ornata palmarũ arb. imitãt. & alio ſumptu. In ipſa porticu geminæ ſtant fores, intra quas eſt conditoriũ. Sunt etiã ſep.

pidine adornatus, & circũquaque probè elaboratus, magnitudine (vt mihi videtur) quanta in Delo, qui dicitur trochoides. In hoc lacu imagines suorum quisque affectuum noctu faciunt, quæ vocant AEgyptii mysteria: de quibus quum permulta ego norim, quo pacto se habeant singula, tamen absit vt proloquar. De Cereris quoque initiatione, quam, Græci thesmophoria vocant *à ferendis legibus*, absit vt eloquar, nisi quatenus sanctũ est de illa dicere. Danai filiæ ritum hũc ex AEgypto attulerunt, eóque Pelasgicas fœminas imbuerunt. Sed deinde omni Peloponneso à Doribus ejecta sedibus suis, ritus initiandi abolitus est, à solis Arcadibus (qui à Peloponnensibus non electi sunt, sed relicti) conseruatus. Aprie sublato, regnauit Amasis è [a]tribu Saitana, & vrbe cui nomẽ est Siuph. Eum inter initia AEgyptii contemnere, nec vllius sanè momenti ducere, vt qui plebeius fuisset, nec insigni familia ortus. Eos verò postea Amasis ad se solertia, non [aa] asperitate, perduxit. Erãt ei cũ alia bona infinita, tũ verò peluis aurea, in qua tam ipse quàm omnes conuiuæ semper pedes abluebant: hanc ille confregit, ex eáque [b] dæmonis statuã fecit, & in appositissimo vrbis loco statuit: AEgyptii simulachrum adeuntes, magnopere venerari. Id
« Amasis fieri à popularibus edoctus, conuocatis AEgyptiis aperit, ex illa pelui in qua
« primò AEgyptii euomere immingeréque, & in qua pedes abluere consuessent, factum esse simulachrum quod tunc tantopere venerarentur. Itaque se aiebat perinde
« atque peluim esse factum: etsi enim antehac fuisset plebeius, impræsentiarũ tamen
« esse ipsorum regem, eóque iubere vt sibi honor haberetur atque reuerentia. Hunc in modum ad se traduxit AEgyptios, ita vt æquum censerent ei seruire. Idem hoc vsus est in rebus agendis instituto: ab aurora vsquedum refertum esset forũ, accuratè negotia oblata agebat: deinde potabat, & inter compotores iocabatur, morionem a-
« gens ac scurrã. Quibus rebus offensi amici, talibus eum verbis [bb] castigabant, Rex,
« dicentes, non è dignitate tua degis, qui ad tantam te dimittis nequitiam. Nam debe-
« res [c] augusto in solio sedens, augustè interdiu res administrare. ita & AEgyptii co-
« gnoscerent à magno sibi viro præsideri, & tu melius audires. Nunc haudquaquam
« facis è regia dignitate. His ille respondit, [d] arcus ab iis quorum sunt, quum est opus,
« intendi: eos, si semper intenti sint, ruptum iri, nec posse eis illos, quum indigeãt, vti:
« ita & hominis institutũ esse: si assiduo laborare studio, nec vllam partem ad lusum
« sibi indulgere velit, forevt pedetẽtim aut mẽte captus sit aut mẽbris. Quod ego intel
« ligens, vtrique rei tempus impertio. Hæc Amasis amicis respondit. Etenim fertur Amasis, quum priuatus foret, fuisse potandi iocandíque cum dicacitate studiosus, & vir neutiquam rerum agendarum anxius. Et quoties eum potantem ac se oblectantem necessaria defecissent, solitum circumeũdo furari. & quũ reposceretur ab iis qui dicerent eum ipsorum habere pecuniam, ac negaret, adduci solitum ad oraculum quodcunque eo in loco erat: & frequenter ab oraculis conuictum, frequẽter absolutum. Postquam verò etiam assequutus est regnum, ista egit: quicunque dii eum furti absoluerant, horum templa neque curæ habuit, neque vlla re ad ornamẽtum donauit, neque adiens sacrificauit, tanquam nihil mererentur, quòd redderent falsa responsa: qui autẽ eum [c] pronunciauerant furẽ, hos tanquã verè deos, nec mendacia reddentes oracula, maximè coluit. Præterea in Sai vestibulũ Mineruæ fecit, opus admirandum, & lõgè superans cætera tum sublimitate, tum magnitudine. tanta est vastitas lapidum atque substructionum. Quinetiam ingẽtes colossos, & immanes androsphingas ibidem posuit. Alia quoque saxa prægrandia in apparatum cõportauit, ducta partim è lapidicinis quæ iuxta Memphin sunt, partim vtique quæ maioris molis erant, ex vrbe Elephantina, quæ Sai distat viginti dierum nauigatione. Adhæc, quod non minimè sed maximè omnium admiror, attulit ædificium ex solido saxo ab vrbe Elephantina, in quo afferendo triẽnium consumpserunt duo millia delectorum virorum, qui omnes erant gubernatores. Huius autem domus extrinsecus est vnius & viginti cubitorum longitudo: quatuordecim, latitudo: octo, sublimitas. Hæc est dimensio exterior tecti ex vno lapide. Introrsum autem [f] duodeuiginti & amplius cubitorum est longitudo: quinque, sublimitas. Domus hæc ad ingressum templi collocata est. nam ob id aiunt in templum non fuisse pertractam, quòd quum suspirasset architectus dum illa adueheretur, vtpote pertæsus diutini temporis operæ, [g] ea de re stomachatus Amasis, non permiserit hominem vlterius trahere. Nonnulli aiunt quendam ex iis qui vectibus lapidem agebãt, ab illo fuisse oppressum, ideóque lapidem non introductum. Donauit præterea operibus ob magnitudinem spectaculo dignis cum alia templa insignia, tum in Memphi templum Vulcani, colosso supino ante illud posito, longitudinis quin-

a Præfectura. *Vel, prouincia.*

aa *Non legit* ἀγγωμοσύνῃ *(vt in vulg. edit.) sed* ἀγγωμοσύνῃ, *vt in uet. cod.*

b Numinis stat.

bb Admonebant, Non teipsum rectè regis, o rex, qui, &c.

c Augustus augusto in solio sedẽs per totum diem res administr.

d Qui arcum possident, quum illo opus habent, intendunt: postquam autem vsi sunt, remittunt. Nam si perpetuò intentus esset, frangeretur, vt, quum opus esset, vti iam illo non possent. Talem & hominis cõditionem esse: si assiduè seria tractare, nec vll.

e *Ad uerbum*, Constrinxerant. *id est*, *Conuicerant.*

f Duodeuiginti cubitorum, & digitorũ x x est longitudo: latitudo verò, cubitorum duodecim: quinque, subl.

g Hoc in religionem vertens Amas.

que & ſeptuaginta pedum. Supérque idem pauimentũ gemini coloſſi ſtant [a] ex AEthiopico lapide, vicenûm pedum magnitudinis, hinc & hinc magno illi aſſiſtentes: cuius inſtar eſt alter in Sai lapis, eodem habitu iacens. Illud etiam quod in Memphi eſt templum Iſidis ingens & ſpectatu digniſſimum, Amaſis ædificauit. Sub Amaſi rege dicitur AEgyptus fuiſſe maximè beata, in iis quæ vel regioni ex flumine, vel hominibus ex regione proueniũt, & vrbes quæ incolerentur tunc, fuiſſe numero illic mille & viginti. [b] Amaſis quoque extitit qui legem hanc apud AEgyptios condidit, vt ſingulis annis apud prouinciarum præſides AEgyptii omnes demonſtrarent vnde viuerent: & qui aut hoc non faceret, aut non demonſtraret ſe legitimè viuere, is morte afficeretur. Quam legem Solon ab AEgyptiis mutuatus, Atheniẽſibus tulit, quam illi, quòd ſit caſtiſſima, aſſiduè vſurpant. Amaſis porro, quoniam Græcorũ erat ſtudioſus, cum alia in quoſdam Græcos officia cõtulit, tum iis qui in AEgyptũ concederent, dedit facultatem Naucratin vrbem incolendi. Qui verò eorũ nollent illic habitare, ſed nauigando negotiari, fecit poteſtatẽ certis in locis aras & fana extruendi. Et maximum quidẽ eorum fanum atque [c] celeberrimum vocatur Græcũ: ciuitates autem quæ communiter illud extruxerunt, ſunt, Ionum quidem, Chius, Teus, Phocæa, Clazomenæ: Dorum autem, Rhodus, Cnidus, Halicarnaſſus, Phaſelis: AEolum verò, vna Mitylene. Harum ciuitatum hoc fanum eſt, & ab his præfecti emporii præbẽtur. Cæteræ ciuitates quæ conſortes huius rei ſunt, rei ad ipſos minimè pertinẽtis conſortes ſunt. Separatim tamen ædificauerunt AEginetæ quidem, Iouis, Samii autem, Iunonis, Mileſii verò, Apollinis fanum. Nam vetus emporiũ erat ſola Naucratis: præter hoc in AEgypto aliud nullũ. Quòd ſiquis in aliud aliquod Nili oſtium applicuiſſet, is neceſſe habebat deierare ſe veniſſe inuitum, datóque iureiurando eadem naui ad Canobicum nauigare: &, ſi id minus per contrarios ventos poſſet, onera fluuialibus nauigiis circũagere luſtrando Delta, donec peruenirent Naucratin. ita Naucratis in honore erat. Iam verò quum Amphictyones templũ quod nunc Delphis eſt, (quia illud prius ſua ſponte deflagrauerat) trecentis talentis conſtruẽdum locaſſent, Delphi, quos quarta pars ſumptus contingebat, circa ciuitates vagi cum aliunde, tum verò non minimum ex AEgypto retulerunt. nam Amaſis quidem eis mille talenta aluminis, Græci autem qui AEgyptum incolebant, viginas mnas donauerunt. Cum Cyrenæis quoque Amaſis amicitiam ſocietatémque iniit, ita vt illinc vxorem etiã putaret ſibi eſſe ducendam, ſiue fœminæ Græcæ amore captus, ſiue aliâs ob beneuolentiam Cyrenæorum. Vxorem quam duxit, alii volunt filiam fuiſſe Batti, alii Arceſilai, alii Critobuli, inter ſuos populares viri ſpectati, nomine Ladicen: cum qua dum in toro cubaret, concumbere non poterat, quum tamẽ aliis mulieribus vteretur. Id quum diu fieret, ad eam Amaſis, Tu verò, inquit, vxor veneficio me læſiſti: ideóque nullo machinamento vales effugere quominus inter omnes mulieres teterrima pereas morte. Ladice, quũ pernegando nihilo placatiorem redderet Amaſin, vouit intra ſe Veneri, ſi ea nocte ſecum coiret Amaſis, (hoc enim ipſius fuiſſe machinamentũ aduerſus illud malum) ſtatuam Cyrenas ſe illi miſſuram. Concepto autem voto, coiit ſtatim cum ea Amaſis, ac deinceps quoties adiret, cum ea coibat: ac poſtmodum eam perquam valde dilexit. Et Ladice votũ deæ perſoluit, facta ſtatua Cyrenáſque miſſa, quæ ad meã vſque memoriã incolumis erat, extra vrbem Cyrenenſem poſita. Hanc Ladicen Cambyſes, poſteaquã AEgypto potitus eſt, cognito quænam eſſet, Cyrenas illæſam remiſit. Donauit itẽ Amaſis dona quæ miſit in Græciam: Cyrenas quidem, ſtatuam Mineruæ inauratã, & ſui imaginẽ pictura [d] adumbratam: Lindum autem, duo lapidea Mineruæ ſimulachra, & thoracem lineum ſpectaculo dignum: Samum verò, Iunoni bifarias ſui imagines, quæ magno in templo erectæ erant poſt ianuas, ad meam vſque ætatem. Samum quidem, propter hoſpitium quod inter ipſum erat & Polycratem AEacis filium: Lindum autem, nullius hoſpitii gratia, ſed quia templum quod Lindi eſt, Mineruæ feruntur extruxiſſe Danai filiæ, [e] poſtquam agnitæ ſunt quum filios AEgypti fugerent. Hæc quidem donaria dedicauit Amaſis, primúſque mortalium Cyprum cepit, tributariámque fecit prouinciam.

a Ex eodẽ lapide.

b Hic eſt aute m Amaſis qui legem hanc tulit, demonſtrare vnũquenque apud præſidem cuiuſque loci, vnde viuat: quod qui non fecerit, aut demõſtrare vitæ ſuæ rationem iuſtã non potuerit, hunc morte mulctandũ. Solon autẽ Athenienſis ſumptam hanc legem ex Ægypto Atheniẽſibus promulgauit, qua illi ſem per vſi ſunt, lege ſanè inculpata. *Ita hunc locum uertit Budæus.*

c Maximè frequẽtatum. *Vel, Quo maximè utuntur.*

d Ad viuũ expreſſam.

e Eò appulſæ quũ f.

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber tertius, qui inscribitur Thalia.

ADVERSVS hunc Amasin Cambyses Cyri filius, cõparato cum ex aliis quibus imperabat, tum ex Græcis Ionibus AEolibúsque, exercitu, bellũ mouit ob hanc causam: Misso in AEgyptum legato, Cambyses petiit ab Amasi filiam, & petiit consilio cuiusdam AEgyptii, qui Amasi erat infensus quòd se potissimùm ex omnibus AEgypti medicis Amasis ab vxore & liberis abstraxisset, amandando in Persas, quo tẽpore Cyrus ad Amasin miserat petitum ocularium medicum, omnium qui in AEgypto essent præstãtissimum. Ob id infensus Amasi ille AEgyptius, instituit suadere Cambysi vt ab Amasi filiam peteret: vt ille aut mœrore afficeretur data filia, aut non data, Cambysi redderetur inuisus. Amasis eam nec dare audebat, nec abnuere: nam & Cambysem intelligebat non habiturum illam vxoris loco, sed pellicis: & Persarum potentiã grauabatur horrebátque. Hæc reputans, ita sibi faciendum statuit: Erat Apriæ superioris regis filia, nomine [a] Nitetis, vnica domi relicta, grandis atque speciosa. Hanc puellam Amasis vestitu pariter & auro exornatam, pro sua in Persas dimittit. Quam quum post aliquantum tempus Cambyses salutasset, filiam Amasis appellans, ipsa ad eum, Rem, inquit, rex, ignoras, ab Amasi elusus, qui me ornatu comptam transmisit, tradés tibi pro sua, quum reuera sim Apriæ filia, quem ille dominum suum cum AEgyptiis rebellans interemit. [b] Hic sermo extitit causa quæ Cambysem Cyri filium vehementer indignatum induceret aduersus AEgyptum. Atque ita quidem memorãt Persæ. AEgyptii autem Cambysem suum vendicant, asserentes ex hac Apriæ filia illum esse genitũ. Cyrum enim fuisse qui ad Amasin miserit super filia, non Cãbysem. Quod quum dicunt, non rectè dicunt: etsi eos hoc non latet. nam siqui alii, profectò & AEgyptii rectè norunt mores Persarum: [c] apud quos illud in primis nefas est, illegitimum obtinere regnum, si adsit legitimus. Præterea Cassandanes filius erat Cambyses, Pharnaspe viro Achæmenida genitæ, nõ mulieris AEgyptiæ. sed AEgyptii [d] rem gestam transferunt, fingentes sibi cum Cyri familia intercedere cognationem. & hæc quidem ita se habent. Cæterùm ille sermo mihi non probatur, quo dicitur mulierem quandam Persidem ad vxores Cyri introgressam, quum liberos Cassandanes assistentes forma ac statura egregia conspicaretur, supramodum admirabundam magnis tulisse illam laudibus: eique Cassandanẽ (quæ Cyri esset vxor) ita dixisse, Me, quæ talium filiorum sum mater, Cyrus contemptui habet, præponens quandã ex AEgypto ancillã. Videlicet infensam Niteti ista dixisse: & ei maximum natu filiorum Cambysem subiecisse, Ego verò tibi mater, quum in virilem ætatem adoleuero, summa AEgypti reddam ima, & ima summa. idque dixisse circiter decẽ natum annos, admirãtibus mulieribus. Et quum in virilem adoleuisset ætatem, & regnum obtinuisset, huius rei memorem, AEgypto bellum intulisse. Accesit huc & aliud quiddam, ad hanc sumendam expeditionem. Erat quidam auxiliariorum Amasis, nomine Phanes, genere Halicarnasseus, vir cõsilio præstãs, & in re bellica strenuus: hic Phanes nescio quid Amasi succensens, nauigio profugit ex AEgypto, volens in colloquutionẽ venire Cambysis. Eum Amasis (quòd inter auxiliares nõ parui momenti esset, quódque de rebus AEgypti nõnihil compertissimum haberet) insequi statuit, adhibita diligentia assequendi. Itaque ad hominem insequendũ mittit cum triremi eunuchorum fidissimum, qui Phanem assequutus in Lycia cepit, sed nõ reduxit in AEgyptum, [e] ab illo prudentia superatus. Nam Phanes inebriatis custodibus abiit in Persas, Cambysemque molientem aduersus AEgyptum expeditionẽ, & quo pacto carentia aquis loca transmitteret ambigentẽ, adiit. Eique cum alias Amasis res exposuit, tum verò quæ ad transmittendũ pertinebant, suadens, ad regẽ Arabum mitteret oratũ vt sibi tutũ præberet transitũ. Hãc enim duntaxat patet ingressus in AEgyptũ. Nam à Phœnice [f] vsque ad montes Cadytis, quæ est vrbs eorũ Assyriorũ qui nunc Palæstini vocãtur: ab vrbe Cadyti nõ minore (vt mea fert opinio) quàm Sardis, emporia secundũ mare vsq; ad vrbẽ Ienysũ, Arabicæ ditionis sũt. Ab vrbe Ienyso rursus, Syriacæ, vsque ad lacũ Serbonidis, iuxta quẽ Casius mõs pertin-

a Nitetis, valdè procera & formosa, sola ex ea familia relicta.

b Hic sermo & hæc causa *uel occasio* interueniens Camb. Cyri fil. veh. stomachatum aduersus AEgyptum impulit.

c Primùm quidem per legem non licerè vt illegitimus regnũ obtineat, quum legitimus adest: deinde, Cassand. filium fuisse Cambysem, Phar.

d Rem ita narrant vt inuertant.

e Phanes enim eum astutia circumuenit. Nam inebriat. custod.

f Vsque ad fines Cadytis, quæ est vrbs eorum Assyriorum qui Palæst.

git ad mare. A Serbonidis lacu in quo Typhó fertur occultatus, deinceps iam AEgyptus est. Hoc tamen intercapedinis quod est inter vrbem Ienysum & montem Casium & lacum Serbonidis, non exiguus tractus est, sed itineris instar trium dierum, vehementer aridus. Verùm quod pauci eorum qui in AEgyptum nauigant, notum habet, hoc dicere instituí. Ex omni Græcia, & præterea ex Phœnice, portatur in AEgyptũ bis quotãnis [a] vas fictile vini plenũ: & tamen ibi ne vnũ quidem numero (vt sic dicam) vas vinariũ fictile aspici [b] vacuum potest. Vbinã (dicat aliquis) hæc vasa eõ sumuntur? hoc quoque ego depromã. Præfecti prouinciarum necesse habent ex sua quisque vrbe colligere vasa testacea quæ Memphin portentur: eadem è Memphi alii aqua impleta portare in hæc arida Syriæ loca. [c] ita hydriæ superuenientes in AEgypto sumptæ, ad veteres, in Syriã portantur. Atque hunc in modũ quem dixi aqua contracta, Persæ vsi fuerũt, qui hoc ingressu apparato quamcelerrime AEgypto potiti sunt. Sed tunc, quum in expedito aqua non esset, Cambyses; audito hospitis Halicarnassei consilio, missis ad regem Arabum nuntiis tutum iter precatus, obtinuit, data acceptáque inuicem fide. Seruant autem fidem Arabes inter homines vt qui maximè, quã hunc in modum dant: Quoties fœdus inire volunt, alius quidam medius inter vtrosque stans, acuto lapide ferit volam, iuxta maiores digitos eorũ qui fœdus ineunt. Deinde sumpto flocco ex vtriusque vestimento, inungit eo sanguine septẽ lapides in medio positos, inter inungendũ inuocãs Dionysum & Vraniã. Hoc acto, idem qui fuit sequester fœderis inter amicos contrahendi, vadatur hospitẽ, aut fortè ciuem, si cum ciue res agitur. Quod fœdus & ipsi qui amicitiam contraxerunt, seruare iustum censent. Dionysum quem Vrotalt, & Vraniam quã Alilat appellant, solos deos esse arbitrantur. [d] Et quẽadmodum Dionysum, ita puellarum capillum tondere aiunt. tondentur autem in rotundum, tẽpora subradentes. Igitur postquã fœdus cum nuntiis iniit Arabs, talem rem commẽtus est: Camelos omnes, posteaquam vtribus camelinis aqua completis onerauit, egítque ad loca humore carentia, ibi Cambysis exercitum præstolabatur. Ex iis quæ narrantur, hoc quod dixi propius fidẽ est, tamen id quoq; quod minus credibile est, quandoquidẽ refertur, cõme morare debeo. Est magnum in Arabia flumen nomine Corys, exiẽs in mare quod dicitur rubrũ: ab hoc flumine fertur Arabum rex canalem ex bouinis aliísque crudis coriis consutũ, tanta lõgitudine produxisse, vt ad loca arida per illum aquã produceret: inque ipso arido solo ingentes cisternas fodisse, qua recepta aqua potum suppeditarent. Et quum sit à flumine ad terram aridam duodecim dierum via, per tres aquæ ductus in totidem partes aquã deduxisse. Cæterùm apud Nili ostium quod dicitur Pelusium, habebat castra Psammenitus Amasis filius, Cãbysem opperiens. Nam Amasin Cambyses in AEgyptum progressus non viuum nactus est, sed defunctum, quũ quatuor & quadraginta annis regnasset: per quos nihil admodũ calamitatis est expertus. defunctúsque & sale cõditus est, & in sepulchris quæ ipse ædificauerat, situs intra templum. Sub eius autem filio Psammenito maximũ extitit AEgyptiis portentum: Apud Thebas AEgyptias (quod neque prius vnquã neq; postea ad meam vsque ætatem contigit, vt ipsi Thebani aiunt) pluit. [e] Thebis tamen tunc pluit guttis. Persæ porrò vbi siccanea peragrauerunt, subsedere, vicini AEgyptiis, tãquam iam [f] eõgressuri. Ibi AEgyptiorum auxiliarii Græci & Cares, Phani qui externum exercitum in AEgyptum abduxisset, infensi, hoc rei in illum sunt machinati: Filios qui erant à Phane relicti in AEgypto, in castra perduxerũt atque in conspectum patris, positóq; in medio duorum exercituũ cratere: dehinc productos singulos puerorum super craterẽ obtruncauerunt. Omnibus interfectis, vinũ & aquam in cratere intulerunt: quo sanguine epoto, auxiliares ita conflixerunt. Aeri prælio commisso, perquam multis vtrinque cadentibus, in fugam vertuntur AEgyptii. Ibi ego rem mirandam vidi, ab indigenis edoctus: Ossa eorum qui in acie ceciderunt, quum iacerent fusa, vt ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, aliorsum AEgyptiorum: sed Persarum capita adeo fragilia sunt, vt si velis ferire, vel solo calculo perforare possis: AEgyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis [g] elidas. Cuius rei causam hanc illi reddebant, (facilè mihi persuadẽtes) quòd AEgyptii statim à pueris radere capita incipiunt, & os capitis ad solem redditur compactum. Quæ eadem causa est non caluescendi. nam ex omnibus hominibus pauciſſimos quis AEgyptios caluos videat. His igitur hoc causæ est cur robusta capita gestent. At Persis cur fragilia sint capita, id in causa est quòd à principio assuefiunt operire capita, gestantes pilea tiarásque. [h] Hæc ego huiuscemodi ossa vidi. Vidi item alia istis similia in Papremi, eorum qui vnà cũ Achæmene filio Darii ab Inaro Libye sunt cæsi. AEgyptii quoque

a Vel, Amphoræ uini plenæ. sic & in sequentibus. Vel potius, Amphoræ uini plenæ, ut sit positus singul. pro plurali.

b Vox respondens huic in textu Gr. non habetur: sed ex κεράμιον, quod ibi legitur, factum fuit κενὸν, id est uacuum.

c Ita amphoræ quæ inuehuntur, sumptæ in AEgypto, vltra veteres in Syriam portantur. Et quidẽ Persæ ii sunt qui hunc in AEgyptum tãsitum apparárunt, cõtracta, vt modò dixi, aqua, simulatque occuparũt AEgyptum. Intellige autem vltra ueteres, pro eo quod est, vltra eas quæ iam antea ibi erant.

d Eodémque modo quo tõsus est Dionysus, tonderi se aiũt.

e Nam in superiore AEgypto penitus non pluit. Thebis tamen, &c.

f Legit συμβαλέσθαι ut & uet. nostri cod. habent.

g Perfringas.

h Et hæc quidem ita se habent.

quoque poſtquã ex acie terga dederunt, nullo ordine fugã capeſſunt. Ad quos, quũ ſe recepiſſent Mẽphin, miſit Cambyſes aduerſo flumine nauim Mitylenæã cũ caducea tore viro Perſa, qui illos ad deditionẽ hortaretur. Iſti vbi nauim aduẽtare Memphin vident, frequentes ex vrbe effuſi, nauim corrũpunt, viróſque fruſtatim dilaniatos in oppidũ afferunt. Et AEgyptii quidẽ [a] poſt hæc obſeſſi aliquãdiu reſtiterũt. Libyes verò id animaduertẽtes, eadẽ ſibi quæ AEgypto cõtigiſſent veriti, ſeſe citra pugnã dediderunt, tributúmque inter ſe partiti dona miſerunt. Cyrenæi quoque ac Barcęi itidẽ vt Libyes timẽtes, ſimilia & ipſi fecere. Cãbyſes munera quæ à Libybus venere, perbenignè accepit: quæ autẽ à Cyrenæis, ſuccẽſens, vt opinor, quòd exigua erãt. quingẽtas enim minas argẽti miſerãt, quas ſua manu prehẽſas, diſperſit in milites. Decimo autẽ die quàm muros Memphis cepiſſet Cambyſes, Pſammenito AEgyptiorũ rege, qui ſex omnino regnarat [b] annos, collocato in ſuburbanis, ignominiæ gratia, cũ AEgyptiis aliis, hoc fecit vt eius animũ experiretur: Filiã illius, veſtitu ſeruili circundatã, cũ hydria ad aquã emiſit, & cũ ea ſimiliter indutas alias quas delegerat, primorũ virorũ filias virgines. Quæ vbi ad patres peruenerũt cum eiulatu ploratúque, cæteri quidẽ patres cõſpectis filiabus tam malè acceptis, viciſſim vociferati ſunt atque fleuerunt: Pſammenitus autẽ intuens atque intelligẽs, humi vultũ demiſit. Prætergreſſis puellis aquã ferentibus, ſecundo loco Cambyſes ante oculos Pſammeniti miſit filiũ eius cum duobus millibus AEgyptiorũ æqualis ætatis, vinctas fune ceruices & fræna ta ora habentibus. Ducebãtur autẽ luituri pœnas his Mitylenæis qui cum naui fuerãt ad Mẽphin obtruncati. Ita enim cẽſuerant regii iudices, pro ſingulis ſuorũ interfectis denos primorũ AEgyptiorũ interficiẽdos. Pſammenitus prætereũtes intuens, & filiũ animaduertẽs duci ad mortẽ, aliis AEgyptiis qui circũſedebãt cõplorantibus, *ac indignè ferentibus*, ipſe idem quod erga filiã fecit. His quoque prætergreſſis accidit vt quidã [c] compotorũ eius natu grandior, priſtinis bonis delapſus, ac nihil habens niſi quæ inops mendicabat, obiret exercitũ, necnõ Pſammenitũ alióſque AEgyptios in ſuburbanis cõſidentes. Quẽ vt conſpexit Pſammenitus erũpente ingẽte fletu, compellans nomine amicũ, caput ſuum cædebat. Aderãt autẽ ei tres obſeruatores, qui vt quicquid ab illo fiebat, ex omni viarũ exitu Cãbyſi renũtiarent. [d] Ea quæ fiebant admiratus Cambyſes, miſſo nuntio Pſammenitũ percontatus eſt, inquiens, Pſammenite, herus te Cambyſes interrogat quamobrẽ tu, qui viſa filia indignè affecta, viſo etiã filio ad mortẽ cũte, neque eiulaſti neque fleuiſti, pauperẽ tãti feceris, tibi (vt ab aliis audiuit) non propinquũ. Et Cambyſes quidẽ ita interrogauit: Pſammenitus autẽ his verbis reſpondit, Fili Cyri, domeſtica mala erãt maiora quàm vt poſſem ea deflere: at lamẽtatio amici digna lacrymis fuit, qui è multis ac fortunatis opib[e] ad inopiã recidit, in extremo limine ſenectutis. [e] Hæc vbi reſponſa ab hoc renũtiata ſunt, viſus eſt illis Pſammenitus, vt ab AEgyptiis fertur, rectè reſpondiſſe. Crœſúſque dicitur illacrymaſſe, itẽ qui aderant Perſæ, ipſíque Cãbyſi cõmiſerationem ſubiiſſe, vt protinus iuſſerit & filiũ ex his qui morti addicti eſſent liberari, & patrẽ è ſuburbanis excitatũ ad ſe perduci. Sed filiũ quidẽ qui adierũt, non iã ſuperſtitẽ inuenerũt, ſed primo loco truncatũ: ipſum verò Pſammenitũ excitatũ ad Cãbyſem perduxerũt: vbi reliquũ vitæ vixit, nihil violentũ paſſus. Qui ſi cõpertus fuiſſet nõ affectaſſe res nouas, accepiſſet AEgyptũ vt eã procuraret. Nã cõſueuerũt Perſæ in honore habere filios regũ, & etiãſi qui ab eis defecerint, tamẽ illorũ filiis reſtituere principatũ. Quod eos ita facere conſueſſe, cum aliis permultis poteſt probari documentis, tum verò hoc, quòd Thannyra Inari Libys filius recepit quem pater obtinuerat, principatum: quódque Pauſiris Amyrtæi filius & ipſe paternum recuperauit imperium. Nec ipſis Inaro & Amyrtæo quicquam amplius à Perſis irrogatum eſt. [f] Nunc Pſammenitus malè cogitans mercedem accepit. nã quũ ad defectionẽ AEgyptios induxiſſet, captus eſt: ac deinde à Cãbyſe *cõuictus, epoto cruore taurino*, ſtatim expirauit. Atq; hunc in modũ iſte deceſſit. Cambyſes autem è Memphi vrbem Sain abiit, animo faciendi quæ fecit. Etenim ſimulatque in ædes Amaſis ingreſſus eſt, imperauit cadauer Amaſis è cõditorio afferri: deinde prolatũ verberibus cædi ac vellicari, & ſtimulis pungi, [g] omni denique cõtumelia infeſtari. Quod faciẽtes poſtquã defatigati erãt, (nã cadauer vtpote ſalitũ reſiſtebat, nec quicquã omnino elidebatur) iuſſit cremari: haudquaquã ſancta iubens: quia Perſæ deum ignem eſſe arbitrãtur, & apud neutros moris eſt cremare cadauera: apud Perſas quidem, propter id quod dictum eſt, quia nefas eſſe aiũt deo depaſci cadauere hominis: apud AEgyptios autẽ, quia perſuaſum habẽt ignẽ animatã beluã eſſe, & omnia quæ naſcũtur deuorare, & poſtquã deuorãdo fuerit expleta, vnà cũ ipſa re deuorata emori. Nõ eſſe verò apud eos cõſuetudinẽ

a Obſeſſi tandem ad deditionem venerunt. At Libyes vicini eadem, &c.

b Mẽſes. *nam alibi ac & in vulg. edit. & in uet. cod. legitur.*

c Conuictorum.

d Quod factum admir.

e Hæc quum ab iſto renuntiata eſſent, viſus eſt Pſammenitus rectè reſpondiſſe. ferúntque Ægyptii Crœſum (nã hic quoque à Cambyſe in Ægyptũ adductus fuerat) eóſq; qui aderant Perſas illacrymaſſe.

f Verùm Pſammenitus quum fraudem molitus eſſet, mercedem accepit. Deprehẽſus enim Ægyptios ad defectionẽ ſollicitare, ac deinde à Cambyſe cõuictus, &c.

g *Vel, Omnibus denique modis uexari.*

mortuũ beluis tradendi, ſed ſaliẽdi, tũ ob id, tum ne humatus deuoretur à vermibus. Ita neutris cõſuetã rẽ iuſſit agi Cãbyſes. Quanquã (vt ipſi aiũt AEgyptii) nõ Amaſis fuit qui iſta paſſus eſt, ſed alius quidã AEgyptius eadẽ quàm Amaſis ætate: quẽ Perſæ Amaſin arbitrãtes vexauerũt. Memorãt enim Amaſin, quũ ex oraculo audiſſet quæ circa ſe defunctũ futura eſſent, hoc modo rei vẽturæ medendũ putaſſe, vt hũc homi nẽ qui flagellatus erat, mortuũ [a] ad poſtes ſepeliret extra cõditoriũ ſuũ, ſe autẽ in cõditorii quàmaximo receſſu collocari filio mãdaret. Mihi tamen nõ videtur hæc ab initio Amaſis fuiſſe mandata de ſua & alterius hominis ſepultura, ſed aliãs ab AEgyptiis adornata. Secundũ hæc Cambyſes conſtituit [b] trifarium mouere bellum, aduerſus Carthaginienſes, aduerſus Ammonios, aduerſus AEthiopes macrobios, *id eſt longæuos*, qui Africam ad auſtrale mare incolunt. & aduerſus quidem Carthaginienſes, nauticas copias: aduerſus autem Ammonios, peditatum: aduerſus verò AEthiopes, prius exploratores mittere, per ſpeciem dona ferendi illorum regi, ſpectatũ illic menſam Solis, nunquid reuera eſſet: ſimũlque res AEthiopicas exploratum. Solis autem menſa talis eſſe memoratur: eſt in ſuburbanis pratum, omnium quadrupedum aſſa refertum carne, quam per noctem ſinguli ciuium magiſtratus properant ponere: ad eámque, vbi illuxit, cuilibet epulatum licet accedere. Hæc autẽ ipſa à terra reddi aſſiduè indigenæ aiunt. Et menſa quidẽ quæ Solis vocatur, talis eſſe fertur. Cambyſes autem vbi ſtatuit exploratores dimittere, cõtinuò ab vrbe Elephantina accerſit ex Ichthyophagis, *id eſt piſce neſcentibus*, maximè gnaros AEthiopicæ linguæ. [c] Vſquedum iſti veniunt, interea nauales copias Carthaginem verſus nauigare iubet. verum hæc exequuturos ſe Phœnices negauerũt. eſſe enim magno cum illis iureiurando ſe deuinctos: præterea non facturos ſanctè ſi aduerſus liberos ſuos militarent. nam cæteri Phœnicibus ire recuſantibus, ad pugnandum haud idonei erãt. Ita Carthaginenſes quominus in ſeruitutem Perſarum redigerentur euaſerunt: quoniam Cambyſes haud æquum ducebat vim afferre Phœnicibus, qui ſeipſos Perſis dediderant, ex quibus nauticus omnis conſtabat exercitus. Sed & Cyprii qui aduerſus AEgyptum in militia erant, ſeſe & ipſi dediderant. Porro Cambyſes poſteaquam ex vrbe Elephantina aduenerunt Ichthyophagi, eos ad AEthiopes miſit, iuſſis cũ ea dicere quæ oporteret, tum dona ferre, amiculum purpureum, aureúmque torquem tortilem, & armillas, ac vnguẽti alabaſtrum, cadúmque vini [d] Phœnicei. AEthiopes autem ii ad quos miſit Cambyſes, feruntur eſſe maximi omnium hominum atque pulcherrimi: diuerſíſque vti à cæterorum hominum ritibus, cum aliis, tum verò hoc circa regnum: quòd quem è popularibus maximum & pro magnitudine validum iudicant, hunc regem deligendũ cenſent. Ad hos itaque viros Ichthyophagi venerunt, offerentéſque regi munera, ita loquuti ſunt, Cambyſes Perſarũ rex cupiens amicus tibi fieri atque hoſpes, nos miſit, iubens vt in colloquium tuum veniremus, tibíque hæc dona daremus, quorum ipſe vſu maximè delectatur. Ad hos AEthiops, gnarus ad explorãdum veniſſe, talia reſpondit, Neque rex Perſarum vos ideo cum donis miſit quòd magni faciat hoſpitium meum, neque vos vera loquimini, quippe qui ad explorandum noſtrum imperium veniſtis: neque iuſtus ille vir eſt. ſi enim iuſtus foret, non alienam regionem affectaret, ſed eſſet ſua contẽtus, nec homines à quibus nihil laceſſitus eſt in ſeruitutem redigeret. Ei nunc vos hunc arcum date, ita dicentes, Rex AEthiopum regi Perſarum conſilium dat, [e] quãdo Perſæ tam facilè trahent in tanta magnitudine arcus, tunc aduerſus macrobios AEthiopes cum maioribus copiis moueat bellum: interim diis gratias habeat, qui non inducunt [f] filiis AEthiopum vt præter ſuam velint aliam comparare regionem. Hæc loquutus, arcum laxauit, eíſque qui venerant dedit. Tum ſumpto purpureo amiculo rogauit quídnam eſſet & quomodo confectum. & quum Ichthyophagi veritatem de purpura déque tinctura dixiſſent, Doloſi, inquit, homines, doloſa ſunt veſtimenta. Secundo loco de auro ſciſcitatus, de tortili monili atque armillis, ornatum eius rei exponentibus Ichthyophagis, riſit, atque exiſtimans vincula eſſe, inquit robuſtiora apud ſe vincula eſſe. Tertiò ſciſcitatus de vnguento, quum illi de confectura vngendíque ratione dixiſſent, idem dixit quod de veſtimẽto. Vbi [g] ad vinum peruenit, eiúſque cõficiendi rationem audiuit, maiorem in modum delectatus potu, percontatus eſt quibúſnã rebus veſceretur rex, & quod longiſſimũ tempus à viro Perſa viueretur. Iſti dixerũt veſci regẽ pane, (expoſita tritici natura) perfectiſſimúque diu viuẽdi ſpatiũ homini Perſæ proponi octoginta annos. Ad hæc AEthiops, nihil ſe mirari inquit ſi ſtercore veſcentes, paucis viuerent annis. nã ne tot quidẽ annis victuros [h] niſi hoc potui acceptũ referrẽt. affirmãtibus Ichthyophagis ita eſſe de vino. (hoc enim ipſos Perſis ſubdidiſſe) Interrogatus viciſſim rex ab Ichthyophagis de

a Ad fores intra cõditorium ſuum.

b Triplex.

c Et interim dum iſtos accerſeret, nauales cop.

d Palmei.

e Quum Perſæ tã facilè tendent tantæ magnitudinis arcus, *quàm facilè hũc à me tendi uidetis*, tũc copiis ſupramodum magnis inſtructus macrobiis Æthiopibus bellũ inferat.

f *Id eſt*, AEthiopibus.

g *Id eſt*, Ad ſermonem de uino.

h *Legit* αὐξέστερον, *ex quæ lectione uidetur & hic ſenſus elici poſſe*, Niſi potu illo vires refocillarent: Ichthyophagis vinum innuens. in hoc enim ſe à Perſis vinci. Quum autem viciſſim regem interrogarent Ichthyophagi de vita, &c. At *legendo* αὐξέστερον, *perinde fuerit ac ſi Gallicè dicas, S'ils ne deſrempoyẽt leur uiande d'un tel breuuage.*

vita & victu, plerosque è suis ait ad centũ viginti annos peruenire, nõnullos etiã hos transcendere: dixit cibum eis esse carnem coctam, & potum, lac. Et quum exploratores de numero annorum mirarentur, ad fontẽ quendam eos deduxit, in quo loti efficiũtur perinde atque oleo inuncti, violã olẽtes. Eam aquam aiebãt exploratores adeò inualidam vt in ea nihil innatare posset, ne lignum quidem, & quæ leuiora sunt ligno: sed omnia pessum ire in profundum. Hæc aqua si verè apud illos est qualis commemoratur, ideo macrobii, *id est longæui*, existunt, quòd ea semper vtuntur. Deinde à fonte *rex istos ad carcerem deduxit, vbi viri omnes aureis vinculis* erant alligati. est enim apud hos AEthiopes omnium rarissimum ac pretiosissimũ æs. Inspecto carcere, exploratores inspexerunt & mensam quæ dicitur solis. Post hãc ad extremum inspexere eorum sepulchra quæ dicuntur è vitro esse constructa hunc in modum: Posteaquam mortuum siue AEgyptiorum siue aliorum more arefecerunt, totum gypso inducunt, picturáque exornantes repræsentant quoad fieri potest effigiem eius: deinde cippum ei cauum è vitro, quod apud illos multum est & facilè effoditur, circundãt: in cuius medio mortuus interlucet, nihil neque odoris ingrati, neque fœditatis vllius exhibẽs, sed omnia ipsi illi mortuo similia habẽs. Hunc cippũ qui maximè sunt propinqui intra ædes annũ tenẽt, offerẽtes ei omniũ rerum primitias, hostiásque: anno exacto efferunt, circáque vrbẽ statuunt. Omnibus exploratores inspectis reuersi sunt. Qui quum ista renuntiassent Cambysi, continuò ira percitus aduersus AEthiopes exiit in expeditionem, neque rei frumentariæ apparatu indicto neque secum, ipso ratione inita quòd in extrema terrarum faceret expeditionẽ: sed veluti vesanus, nec mẽtis cõpos, simulatque Ichthyophagos audiit, profectus est cum omni peditatu, Græcis qui aderant illi, manere imperatis. Vbi ad Thebas est ventum, delegit de exercitu quinquaginta circiter millia, quibus præcepit vt Ammonios diriperent, deinde oraculum Iouis incenderẽt: ipse cum reliquis copiis aduersus AEthiopes contendit. Sed antequam quintam itineris partẽ cõfecisset, exercitum eius protinus commeatus omnis quẽ secum habebat, defecit: mox & iumenta ad vescendũ defecerunt. Quibus rebus cognitis Cambyses si resipuisset ac retroduxisset exercitum, in eo quod prius admiserat peccato, vir sapiẽs extitisset: nunc autem nihil pensi habens, assiduè processit vlterius. Milites, quandiu quod de terra sumerent habuerunt, herbis victitauerunt: at vbi ad sabulum peruenere, ibi nonnulli diram rem perpetrauerunt. nam sortiti ex seipsis decimum quenque comederunt. Id audiens Cambyses, *veritus suorum mutuam depastionem*, intermissa aduersus AEthiopes expeditione, retro rediit, Thebásque peruenit, multis de exercitu amissis. [a] Et quum è Thebis descendisset Memphin, Græcos missos fecit, vt illinc enauigarent. Et exercitus quidẽ aduersus AEthiopes ita se gessit. Copiæ autem quæ aduersus Ammonios missæ erant, è Thebis mouentes, itineris duces sequebantur: [b] ac nisi sunt vsquedum ad vrbem Oasin peruenerunt, quam incolunt Samii ii qui feruntur è tribu AEschrionia esse, septem dierum per arenas itinere distantem Thebis, quæ regio vocatur lingua Græca μακάρων νῆσος, *id est beatorum insula*. in hunc locum dicitur peruenisse exercitus. Deinceps quid de eo actum sit, præter Ammonios & eos qui ab his audierunt, nulli alii habent quicquam dicere. Nam neque ad Ammonios peruenerunt, neque retro reuerterunt. Ab ipsis autem Ammoniis demum fertur, quum illi ex vrbe Oasi per arenam iter facerent, iámque medio ferè spatio inter Oasin & Ammonios pranderent, ingruisse magnum ac validum austrum, & ingestis arenæ cumulis eos obruisse, atque hunc in modum illos è conspectu sublatos. ita actum esse de hoc exercitu Ammonii memorant. Cambyse autem Memphin regresso, Apis (quem Græci vocant Ἔπαφον) apparuit. AEgyptii, quũ Apis extitisset, vestimenta quãpulcherrima ferebant, & celebrãdo festo operam dabant. Id tunc facientes AEgyptios Cambyses intuens, [c] ratúsque ob res à se malè gestas prorsus illos esse in his gaudiis, præpositos accersit Memphis, quos, vbi præstò fuerunt, interrogabat, quid ita, quum antea se apud Memphin agente, nunquam aliquid tale feciissent, nunc id facerent, posteaquam ipse rediisset parte copiarum amissa. Illi dicere, dum illis deus appareret (longo autem temporis interuallo apparere solitum) tunc omnes AEgyptios solennem celebrare lætitiam. Hæc vbi audiit Cambyses, mentiri eos respondit, ac tanquam mentientes morte mulctauit. His interemptis, iussit sacerdotes in conspectum venire. quibus eadem referentibus, dixit, Siquis deus mansuetus ad AEgyptios veniret, fore vt se non lateret. [d] Hactenus loquutus iussit sacerdotes adducere Apin. illi ad eum adducendum perrexerunt. Est autem hic Apis, idémque Epaphus, è vacca genitus quæ nullũdum

a Thebis autem iter faciebant, itineris duces habentes, & quum descendiss.

b Ac perueniss quidem eos ad vsq; ad vrbem Oasin cõstat, quã incolunt &c.

c Vel, Valde *aut omnino* hoc eorũ factũ improbãs, quòd in ei⁹ rebus aduersis ita se exhilararent, Memphidis præfectos accersiuit: quos, vbi in cõspectum prodierunt, interrogauit cur antea, quum, &c.

d Nec plura loquutus.

alium potest concipere fœtum: quã AEgyptii aiunt fulgure ictã concipere ex eo Apin. Habet autẽ hic vitulus qui appellatur Apis, hæc signa: Toto corpore est niger, in fronte habens cãdorem figuræ quadratæ: in tergo effigiem aquilæ, [a] cãtharum in palato, duplices in cauda pilos. Posteaquã Apin sacerdotes adduxere, Cambyses veluti vecordior, educto mucrone quum vellet ferire ventrem, femur percussit, cachinnánsque ad sacerdotes inquit, O capita nequã, huiusce modi dii existũt, sanguine atque carne prædíti, & ferrum sentiẽtes? dignus nimirũ AEgyptiis hic deus. nos certè ludibrio habuisse nõ iuuabit. Hæc loquutus imperauit iis quorũ hoc munus erat, vt sacerdotes quidem flagris cæderent: cæteros autem AEgyptios, vt quenque feriante adipiscerentur, occiderent. Ita festum solutũ est, sacerdotes mulctati: Apis sauciatus femur, in tẽplo iacens extabuit: quem è vulnere extinctũ tumulauere sacerdotes clam Cãbyse. Ob hoc scelus, (vt AEgyptii aiunt) cõtinuò Cãbyses insaniit: [b] quũ ne cõpos mentis quidem fuisset, exorsus primum perpetrare facinus in Smerdin, ex eisdem sibi parentibus fratrem, quẽ ex AEgypto remiserat in Persas, liuore commotus quòd scelus ille Persarũ arcũ quem Ichthyophagi ab AEthiope attulerant, [c] ad duos digitos traheret: quod nemo alius è Persis poterat. Smerdi in Persidem profecto, hãc vidit in somnis Cambyses visionem: Nuncius quidã è Persis veniens, ei nunciare est visus, Smerdin in regio sedentem solio cælum contingere vertice. Ob id Cãbyses sibi metues, ne se necato à fratre occuparetur imperium, mittit in Persas ad illũ interimẽdum Prexaspem, sibi ex omnibus Persis virum fidelissimum. Hic vbi Susa cõscendit, Smerdin necandum curauit, (vt quidam aiunt) quum eum eduxisset venatum: quidam inquiunt, quum ad mare rubrum produxisset, ibi eum demersisse. Et hoc quidem initium scelerum Cambysis extitisse ferunt: secundum autem scelus, sororis necationem, in AEgyptum eum sequutæ: quæ ex eisdem parentibus erat soror, atque eadem vxor: quam hunc in modum acceperat vxorem. Quum antehac Persæ sorores in matrimonium accipere nequaquam consueuissent, Cambyses vnius sororum amore captus, cupidúsque deinde ducẽdi illam vxorem, [d] quum propter rei insolentiam laboraret efficere, accersit eos qui regii iudices nominantur. Fiunt autem delecti è Persis viri, súntque [e] perpetui, nisi delicti alicuius cõperti fuerint. Isti apud Persas ius dicunt, & legum patriarum sunt interpretes, & ad eos omnia referuntur. Hos Cambyses percontatur, num qua lex sit quæ sinat volentem cum sorore contrahere matrimonium. Iudices & iustè & [f] ingenuè respondentes, negant vllam se inuenire legem quæ sinat fratri nubere sororem: quandam tamen inuenire legem, qua liceat regi Persarum facere quicquid libeat. Ita neque legem abrogarunt metu Cambysis: & ne legem tuentes ipsi perirent, aliam inuenerunt adiutricem eius qui sororem in matrimonium ducere vellet. Tunc itaque Cãbyses [g] eam quam dixi accepit vxorem, aliquantóque pòst & alteram. Harum iuniorem quæ ipsum in AEgyptum comitata est, interemit. Cuius mors, quemadmodum illa Smerdis, anceps refertur. nam Græci quidem aiunt, dum Cambyses duos catulos, alterum leonis, alterum canis committit, hanc interfuisse spectaculo: & quum à leunculo catulus superaretur, alterum catulum huius canis fratrem, abrupto loro superueniisse: & quum duo essent, ita superiores leunculo extitisse. Et Cambyse, dum id cernit, capiente voluptatem, hanc ei assidentem illacrymasse. Ea re animaduersa, Cambysem interrogasse quídnam lacrymaretur: & mulierem dixisse, se viso catulo suppetias fratri ferente, ideo flere quòd subierit memoria Smerdis, cuius sciret neminem fore vltorem. Ob hoc dictum Græci illam à Cambyse fuisse interemptam memorant: AEgyptii verò ob id quòd quum ad mensam discumberetur, mulier lactucam sumpsit, eiúsque decerptis foliis, virum interrogauit vtrum discerpta lactuca an dénsa pulchrior foret: quum hic respondisset, Densa: hanc, inquit, lactucam aliquando imitatus es, qui Cyri domum denudasti. Ibi Cambysem indignatione percitum, insiliisse calcibus in prægnantẽ, eámque abortu edito decessisse. [h] Ita Cãbyses in præcipuos domesticorum insaniit, siue id propter Apin, siue aliunde, qualia multa in rebus humanis mala contingere consueuerunt. Etenim fertur Cambyses ab ipsis natalibus grandi laborasse morbo, quem quidam sacrum nominant: vt haud ab re fuerit, cuius corpus magna ægritudine inualidum esset, eius ne mentem quidem sanam fuisse. [i] Atque in alios quoque Persas insaniisse, veluti in Prexaspem, quem præcipuo honore prosequebatur, & qui ad eum nuncios perferebat: & [k] cuius filius Cambysis vina miscebat, qui honos & ipse non paruus est: ad hunc (*inquam*) fertur dixisse Cambyses, Quémnã virum Persæ me esse censent, aut qualem de me sermonem habent? Et iste ei respondisse, Here, cætera

a In lingua scarabeum.

b Quum ne prius quidem compos mentis fuisset. *Quæ uerba nõ iam sunt* AEgyptiorũ, *sed ipsius authoris. q. d.* Dicunt *illum* AEgyptii *hinc furore correptum, atqui ne antea quidem mentis compos erat*, exorsus, &c.

c Οσον δυο δακτυλους, *quod Gallicè dicitur,* A deux doigts pres. Pro Traheret autem uertẽdum potius Adduceret, aut Tenderet *siue* Intenderet, *hæc enim de arcu potius dicũt. ut ex ipse Herodotus in se quẽtibus dicit* διατινειν τὸ τόξον.

d Quum rem nouã facere in animo haberet.

e Donec moriãtur.

f Et cautè respondẽ.

g Eam quam diligebat. *uel,* Amicam illam.

h Id *est,* Talia *per insaniã fecit præcipuis, &c.*

i Hæc autem aduersus alios Persas insaniit. Id *est,* Per *insaniam egit*. Fertur enim ad Prexaspẽ dixisse, quẽ præcip.

k Cuius filius à pocu lis ei erat.

quidem omnia in te magnis laudibus ferunt, sed nimis te [a] vino deditum aiunt esse. Hæc Prexaspes de Persis respõdit. Quibus ille indignatus, Siccine, inquit, Persæ me aiunt vino deditum desipere, nec mentis esse compotem? ergo in eo quod prius dixerunt, non veri fuere. Nam senatum Persarum (cui intererat Crœsus) aliquando interrogarat Cambyses qualis ipse videretur esse vir ad patrem Cyrum adæquandum. Et illi respondérant, eum patre esse præstantiorem, qui & omnia illius haberet, & AEgypti ac maris accessionem adiecisset. hæc quidem Persæ dicebant. Sed Crœsus qui aderat, displicente ei quæ dicebatur sententia, ad Cambysem inquit, Mihi tu quidem Cyro genite, non videris adæquandus esse patri: nõdum enim tibi est filius qualem ille te reliquit. Hoc audito Cambyses delectatus, Crœsi sententiam approbauit. Quorum nunc reminiscens, ad Prexaspem iratus inquit, Intellige nunc ipse per te nunquid Persæ vera dicant, an hæc dicentes ipsi desipiant. Nam si filii tui qui in vestibulo stat, medium cor non frustrato ictu percussero, constabit [b] nihil esse quod Persæ dicunt: sin aberrauero, constabit Persas vera loqui, [c] & me esse intemperantem. Hoc loquutus, intendit arcum, puerúmque percussit: atque eum collapsum iussit discindi, & inspici ictum. quúmque in corde sagitta esset inuenta, ob id lætabundus atque cachinnans, ad patrem pueri inquit, Prexaspes, facta est tibi fides non me insanire, sed Persas. Verùm nunc mihi dicito quémnam ex omnibus hominibus iam noris ita ad destinatum emittere sagittas. [d] Prexaspes hominem aduertens esse vesanum, & in ipsum quoque insanientem, Here, inquit, ego ne deum quidem arbitror tam probè iaculari. Et tunc quidem hoc perpetrauit. Altero die, duodecim Persas primoribus [e] pares, [f] ob nullius momenti causam necauit, viuos in caput defodiens. Hęc eum facientem Crœsus Lydus censuit his verbis admonendum, Rex, cuncta noli ætati atque iræ indulgere: sed cohibe & compesce teipsum. Conducit tibi te prouidũ esse: & sapiẽtis est prospicere: tu verò viros interficis tuos populares ob nullius momenti causam, interficis etiam pueros: qualia si multa facies, considera ne abs te deficiant Persæ. Enimuero pater tuus Cyrus, etiam atque etiam mandans, mihi præcepit vt te commonefacerẽ, subiiciendo quicquid boni comperirem. Hoc illi Crœsus beneuolentiam præ se ferens consulebat. Ad quem Cambyses respondens, Etiam mihi tu, inquit, dare consilium audes, tanquam bene aut tuam ipsius patriam administraris, aut patri meo cõsulueris, iubens eum traiecto flumine Araxe tendere aduersus Massagetas, quum illi vellent transire in terram nostram. Imò & teipsum malè præsidentem patrię tuæ, & Cyrum tibi credentem perdidisti. sed ob id nequaquam gauisurus: quia olim iam debebam captare in te occasionem. [g] Arcúmque corripiebat tanquam hominem confixurus. at Crœsus cursu se foras proripuit. [h] Hic vbi non habet in quem telum dirigat, mandat ministris vt illum comprehensum interimant. Ministri, qui mores eius nossent, Crœsum abdiderunt: hac ratione, vt si Cambyses facti pœnitens requireret Crœsum, eo producto donis afficerentur quòd illum seruassent: si non pœniteret, nec desideraret, tunc hominem interficerent. Nec ita multo pòst quum Cambyses desideraret Crœsum, ministri hoc animaduertentes, enunciant ei hominem superesse. Cambyses se quidem inquit Crœso superstite gaudere, sed iis qui illum seruassent, veniam non daturum, sed mortem allaturum. prout & fecit. Multa huiusmodi tam in Persas quàm in socios, quum Memphi moratus est, Cambyses faciebat [i] insania. Adeóque vetusta recludens sepulchra, mortuos inspiciebat. Etiam templum Vulcani adiens, multo derisu simulachrum illius cauillatus est. siquidem statua Vulcani simillima est iis diis quos Pataicos vocant Phœnices, quos in triremium proris Phœnices circumferunt: quos qui non vidit, ego sic ei indicabo, esse illos Pygmæi viri imagine. In templum quoque Cabirorum, inaccessum alteri quàm sacerdoti, ingressus est: & quæ illic erant simulachra, multis in ea iocatus verbis, concremauit. Sunt enim & hæc illis Vulcani similia, à quo se hi homines aiunt esse oriundos. Cum multa igitur apud me documento sunt, Cambysem vehementer insanisse, tum verò illud, quòd alioqui non tentasset templa [k] legésque habere ludibrio. Nam siquis vniuersis hominibus præbeat facultatem optimas ex omnibus leges eligendi, profectò cunctas vnusquisque rimatus, suas eligeret. Non igitur credibile est alium quàm dementem, talia ludibrio habere. At ita de suis quéque legibus sentire, licet cum aliis coniecturis colligere, tum etiam hac: Darius accitos qui in sua ditione erant Græcos percontatus est quanta pecunia vellẽt defunctis parẽtibus vesci: illis negãtibus vlla se pecunia hoc esse facturos, Darius dehinc Græcis præsentibus, & quæ dicebantur per interpretem discentibus,

a Non legit φιλοπαιγμόνη, sed φιλοινίη, quam lectionem sequentia comprobare uidentur.

b Id est, Vanũ esse, uel, friuolum.

c Et me nõ sapere.

d At Prexaspẽ quũ animaduerteret hominem mẽte esse captũ, & sibi timeret, dixisse, Here, ego, &c.

e Non legit ὁμοίους, sed ὁμοιοτέχνας & in uetere. cod.

f Ob nullum morte dignum crimẽ. vel, Nullo crimine mortem cõmeritos. Sic & statim pòst.

g Hæc quum dixisset, arcum corripiebat. &c.

h At hic quum illũ configere non posset, utpote qui se foras proripuisset.

i Vel, Per insaniam.

k Ritúsque.

interrogauit eos Indos qui Callatiæ nominantur, qui vescuntur parentibus, quantum accipere pecuniarum vellent vt patres defunctos igne comburerẽt. Indi vehementer reclamantes, meliora illum ominari iubebant. Atque ita moribus comparatum est: rectéque mihi videtur [a] Pindarus fecisse vt diceret morẽ omnium esse regem. Cæterùm dum Cambyses in AEgyptum cõtendit, Lacedæmonii quoque intulere bellum Samo & Polycrati AEacis filio, qui Samum vi occupauerat, eámque inter initia trifariam partitus erat cum fratribus Pantagnoto & Syloſonte: quorum deinde altero necato, altero qui erat iunior ejecto, totam solus obtinebat, inito fœdere cum Amasi rege AEgypti, cum quo hospitiũ habebat, mittens munera vicissímque accipiens. Breuíque ſtatim tempore res eius adeò processerũt vt per Ioniã cæterám que Græciam celebrarentur. Quocunque enim [b] bellũ intulerat, cuncta ei prosperè cedebant, quum haberet centum [c] biremes, mille ſagittarios, inuadens omnes sine vllo cuiusquam discrimine: quòd diceret se magis gratificari amico si ei quæ abstulisset redderet, quàm si [d] nihil adhuc auferret. Multas itaque hic insulas, multa etiam in continente oppida capiebat. Lesbios enim cum omnibus copiis opem Milesiis ferentes, nauali prælio vicit cepítque, qui omnem fossam mœnia Sami ambientem vincti foderunt. Atque res Polycratis tantopere secundas esse non latuit Amasin, cui hoc curæ erat. Sed quũ assiduè forent multo secundiores, Amasis libellũ Samũ misit in hæc verba scriptũ, AMASIS POLYCRATI ITA INQVIT,

Mihi quidem, feliciter agi cum viro amico meo & hospite, audire voluptati est: tamen tuæ magnæ prosperitates mihi non placent, qui intelligo quàm inuidum numen sit. Quod ad me attinet, malim tum meas ipsius, tum eorum qui mihi curæ sunt [e] res nunc prosperè ire, & ita *per uarias fortunæ uices* æuum traducere, quàm in omnibus mihi prosperè cedere. Tu itaque mihi obtemperando, hoc aduersus prosperitates agito: dispice quid tibi sit quod plurimi facias, quódque amissum tibi maximè doleret: id vbi inueneris, ita abiicito vt nunquam [f] ad homines veniat. Quòd si prospera tua deinceps non variabuntur aduersis, medeare tu tibi subinde eo modo quem tibi subieci. Hæc quũ legisset Polycrates, & in animum demisisset, tãquam bene sibi ab Amasi præcepta, disquirebat quódnam suorum ornamentorum esset quo amisso maxima ipse molestia afficeretur: atque hoc tandem quæritando inuenit. Erat ei gemma signatoria smaragdus, quã gestabat auro inclusam, opus Theodori Samii Telecle geniti. hanc vbi abiiciendam statuit, ita abiicere libuit: [g] Biremem conscendit: eam dehinc viros quibus illam instruxerat, in pelagus educere iubet. Et postquam ab insula procul aberat, detractum sibi sigillum, iis qui vnà nauigabant inspectantibus abiecit in pelagus: hoc acto renauigauit. Reuerso domum, quum ex iactura afficeretur, quinto sextóve quàm hæc acta sunt die, hoc ei casu euenit. Piscator quidam captum à se piscem, grandem sanè ac pulchrum, putauit dignum quo Polycratem donaret. eum ad fores quum attulisset, dixit se in conspectum Polycratis ire velle: à ianitore permissus, donans Polycrati piscem, Rex, inquit, hunc ego quem cepi piscem, etsi operis manuariis vitam tolero, tamen non iudicaui ferendum à me esse in forum, sed te tuáque potentia dignum. Eum itaque affero tibi, donóque. His verbis iste delectatus, ita respondit, Tu verò probè, nec facto solo, sed etiam oratione apud me inisti gratiam: ad cœnámque te vocatum volo. Hæc magni faciens piscator domum abiit, piscem ministri rescindentes, offendunt in eius aluo sigillum Polycratis. Quod vbi viderunt sumpserúntque, ad Polycratem lætabundi quamcelerrimè pertulerunt. Eóque illi reddito, referebant quo pacto fuisset inuentum. [h] Polycrates, quemadmodum res diuinitus contigit, singula quæque à se gesta retulit in libellũ: & qua ratione quod amiserat recepisset. Hæc vbi scripsit, in AEgyptum misit. Quibus tabellis Amasis perlectis quæ à Polycrate venerant, [i] intellexit non posse præstare hominem vt alterum hominem fato impendenti eripiat: vtque Polycrates bene iam moreretur, bonam fortunam semper expertus, qui ea quoque reperiret quæ abiecisset. Misso itaque Samum caduceatore, dixit se ius cum illo hospitii soluere. Quod ideo fecit ne in tristem aliquem grauémque casum incidente Polycrate, animi doloré veluti de hospite ipse contraheret. Aduersus hunc igitur Polycratẽ in omnibus bene agentẽ, Lacedæmonii sumpsere expeditionem, acciti ab iis Samiis qui post hæc Cydoniã in Creta condiderunt. Polycrates, misso clanculũ caduceatore ad Cambysem Cyri filiũ, aduersus AEgyptum copias comparantem, orauit vt nunciis ad se in Samũ missis, rogaret aliquid copiarum. Quod audiens Cãbyses, libenter in Samum misit ad rogãdas à Polycrate nauticas copias, quas secũ iste mitteret in AEgyptum. Polycrates, delectis quos maximè

a Pindarus cecinisse, morẽ, &c. *nam μοῖναι de poetis dicitur, ut Lat. canere.*

b Bellum inferre cogitaret.

c Cẽtũ naues quinquaginta remorum.

d Nihil ab initio abstulisset.

e Res nunc prosperè ire, nunc infeliciter cedere. *Vel potius, Ex rebus alias feliciter, alias infeliciter cedere. Post* cedere, *adde,* Nec enim adhuc de quoquã audisse me puto, qui quũ in omnibus felix fuisset, non tandem malè perierit funditus.

f *Id est, In hominum conspectum.*

g Quinquaginta remorum nauem.

h Polycrates, quũ eum subiisset diuinum quiddam id esse, scribit quæ fecisset, & quæ post illa à se facta sibi contigissent. *Vel, Quicquid sibi post eã rem factam accidisset.*

i Didicit fieri non posse vt homo hominem à re quæ euentura est retrahat: & Polycrati non felicẽ fore tandem rerum exitũ, qui per omnia prosperam fortunam experiretur: adeò vt ea etiam reper.

ſuſpicabatur è popularibus ſuis ad rebellionē ſpectare, quadraginta triremes miſit Cambyſi, mandans ne retro eos dimitteret. Et alii quidem negant Samios à Polycrate miſſos, in AEgyptum peruenisſe: ſed quum in Carpathio mari curſum tenerent, inter ſe colloquutos decreuiſſe ne porrò tenderent. Alii verò aiunt peruenisſe in AEgyptum, ac retentos inde fugam feciſſe: & in Samum redeūtes, Polycratem cum claſſe occurrentem ſuperaſſe, atque in inſulam exiſſe: ſed pugna pedeſtri commiſſa repulſos, ita Lacedæmonem nauigaſſe. Sunt qui dicāt penes eoſdem, ab AEgypto redeuntes aduerſus Polycratem, extitiſſe victoriam: non rectè dicentes mea opinione. Neque enim oportuiſſet illos aſciſcere Lacedæmonios, ſi per ſe ad reſiſtēdum Polycrati validi erant. Præterea nec ratio dictat vt cui permulti aderant, cum auxiliarii mercede conducti, tum domeſtici ſagittarii, is à Samiis redeuntibus numero paucis fuerit ſuperatus: quum præſertim liberi ciuium atque vxores ſub Polycrate eſſent, quos iſte inter naualia coactos tenebat, ideo paratos vt ſi ii qui ſecum erant, eum redeuntibus aliis prodidiſſent, vnà cum ipſis naualibus combureret. Poſteaquam verò Samii qui à Polycrate exacti erant, Spartam venerunt, adeuntes principes multa ſanè (qualia ſupplices) commemorabant. Quibus illi primo congreſſu reſponderunt, eorum quæ iſti dixiſſent, priorum quidem oblitos eſſe ſe, poſteriora verò non intelligere. Secundo deinde congreſſu nihil aliud iſti dixerūt, niſi allato panario, illud pane indigere. Quibus iidem reſponderunt [a] panario ſuperfuturum. [b] Itaque opem ferendam eis cenſuerunt. Atque vbi rem apparauere, cum exercitu in Samum ſe contulere, referendæ gratiæ cauſa, vt Samii aiunt, quia illis aliquando Samii aduerſus Meſſenios auxilio fuiſſent: vt verò Lacedæmonii aiunt, non tam quia tutari deberent Samios, quàm vt eoſdem vlciſcerentur ob interuerſum craterem, quem Crœſo portabant, & ob thoracem ab Amaſi rege AEgypti ipſis miſſum. Interceperant enim Samii priore quàm craterem anno, thoracem lineum quidem, ſed frequentibus animalium figuris ex auro lanáque verſicolore, [c] è ligno intertextum: ob id admiratione dignum, quòd quum inſcriptæ eius venationes eſſent exiles, tamen ſingulæ in ſe habebant tricenas ac ſexagenas beſtiolas, ſinguláſque euidentes: hoc mirum reddebat thoracem. Qualis alter eſt quem in Lindo Mineruæ idem Amaſis dedicauit. Comparauerunt itaque Lacedæmonii exercitum aduerſus Samum, vt Corinthios quoque ſolicitarent. In quos etiam Samiorū extabat iniuria ætate quæ præceſſit hanc expeditionem, circa idem tēpus facta quo crater interuerſus eſt. Nam quum Periander Cypſeli filius, Sardis ad Halyattem caſtrandos mitteret trecentos primorum Corcyræorum liberos, Corinthiique qui illos ducebāt, Samum appulſi eſſent, audita Samii cauſa cur Sardis pueri ducerentur, primùm edocuere pueros vt [d] puluinar Dianæ contingerent: deinde non ſinentes [e] abſtrahi eoſdem è puluinari, quum prohiberent Corinthii præbere illis alimēta, ipſi diem ſolennem egerunt, quem nunc quoque per id tēpus celebrant. Quum enim nox aduenerat, quamdiu pueri precabātur, tamdiu exercebant choros virginum atque adoleſcentium. Tunc autem choros exercentes, eſculenta fecerunt ex ſeſamo ac melle, quæ diſtribuenda ferrentur: vt ea Corcyræorum filii rapientes, alimenta haberent. Idque eouſque factum eſt dum Corinthii pueris quos aſſeruabāt omiſſis abierunt. Ita Samii pueros Corcyram reduxerunt. Quòd ſi defuncto Periādro Corinthiis cum Corcyræis amicitia extitiſſet, non ob hanc cauſam Corinthii [f] aduerſus Samios expeditionem ſumpſiſſent: nunc ab ipſa vrbe Corcyrenſi à ſe condita, Corinthii ſemper cum Corcyræis diſcordes mutuò fuere. Huius igitur rei memores Corinthii, exhulcerato in Samios animo erant. Mittebat autem Periander ad caſtrandum Sardis primorum Corcyræorum delectos pueros, vlciſcendi faciendi gratia quod Corcyræi priores in eum admiſerant. nam poſteaquam vxorem ſuam Meliſſam necauit Periander, accidit vt ad ſuperiorem calamitatem hæc quoque accederent: Erant ei ex Meliſſa liberi duo, vnus decem & ſeptem, & alter duodeuiginti natus annos. hos auus maternus Procles Epidauri tyrannus ad ſe accitos ea proſequebatur charitate qua debebat nepotes ex filia. Quos vbi remittendos ſtatuit, priuſquam dimitteret, Scitis, inquit, pueri, quiſnam matrem veſtram interemit? Hoc dictum, ei qui maior natu erat, nullius momenti habitum eſt: at minori, cui nomen erat Lycophroni, ita doluit, vt reuerſus Corinthum, patrem neque prior affatus ſit, neque affantem reaffari, ac ne interroganti quidem reſponſum reddere voluerit. Eum Periander tandem ſanè indignatus è laribus eiecit. Quo eiecto, maiorem natu percontatur quænam cum eis auus eſſet colloquutus. Ille narrare vt ſe auus amantiſſimè accepiſſet: non tamen facere mentionem dicti illius quod

a Illos panario ſuperuacaneam orationem curioſē addidiſſe. Q. d. *Debuiſſe illos contentos eſſe panario ſeu fercto oſtendere. Videtur hic uerus eſſe huius loci ſēſus, cui tamen fortaſſe nox aliqua deeſt.*

b Ferendam tamē illis opem cenſ.

c Ex xylo intertextum, quem admiratione dignum reddebant ſingula eius fila, quæ quum exilia eſſent, tamen ſingula in ſe tricena ac ſexagena fila, & quidem euidentia ſingula, habebant: Talis & alter eſt quē in Lindo Min. idē Am. dedicauit. Ad hanc verò in Samum expeditionem adiuuerunt etiam Corinthii luben ter.

d Templum.

e Abſtrahi ſupplices è templo, quū prohib.

f Ad ſumēdam in Samios expeditionē operas contuliſſent.

Procles in eis dimittendis dixisset, [a] quippe quòd in mentem non admiserat. Periander dicere, nulla ratione fieri posse quin aliquid illis ab auo sit suggestum: itaq; percontando instare. Tunc adolescens in memoriam rediens, id quoque dictum fuisse narrauit. [b] Quod Periander in animum accipiens, tamen nolens aliquid filio concedere indulgētius, mittit ad eos apud quos filius ab ipso expulsus degebat, prohibitum ne adolescentem in domum excipiant. Iste illinc iectus, in alteram se domum conferebat: sed ab hac quoque abiiciebatur, Periandro iis qui acceperant cōminãte, atque vt arcerent imperãte. Expulsus hinc in aliam sodaliū domum se contulit. Illi etsi formidantes, tamen quòd esset Periandri filius, hominem excipiebant. Ad postremum Periander edictum proposuit, quisquis hunc in domum reciperet, aut alloqueretur, eum sacram [c] pœnam Apollini debiturum, quantam ipse nuncupabat. Ad hoc edictum quum nemo illum in domum reciperet, nemo affari vellet, ne ipse quidem putauit rem desperatam esse tentandam: sed intra porticus se tenens, assiduè versabatur. Quem die quarta Periander illuuie & inedia enectum cernens, misertus est, depositáque ira, propius accedens, Fili, inquit, vtrum est optabi- « lius, istúdne quod faciendo pateris, an patri obtemperando, tyrannidem atque o- « pes accipere quæ ego habeo? qui quum sis & meus filius & beatæ Corinthi rex, præ- « optasti mendicam vitam, obsistendo atque irascendo illi cui minimè debebas. Nã « siquid calamitatis illinc accidit vnde suspicionem in me habes, id mihi accidit, eiús- « que ego particeps eo magis sum quòd ipse id perpetraui. Tu verò, edoctus quanto « satius sit [d] inuidiosum quàm miserabilem esse, & simul quid sit in parẽtes & in me- « liores se irasci, abi domũ. Periander quidem his verbis filium [e] castigabat: ille autem nihil patri respondit, nisi ipsum sacram [f] pœnam deo debere, quòd in ipsius colloquium venisset. Ibi Periander animaduertens malum filii [g] vehementius esse quàm vt corrigi posset, ab oculis eum sibi amandandum putauit, nauigio in Corcyram misso. nam Corcyræ quoque imperitabat. Eo autem amandato, bellum socero Procli intulit, tanquam præcipuo harum rerum autori. Expugnatáque Epidauro, Proclem cepit, quem tamen viuum seruauit. Interiecto deinde tempore quũ senuisset. Periander, sibique esset conscius se non esse amplius parem administrandis obeundísque rebus, mittit Corcyram accersitum Lycophronem ad tyrãnidem administrandam. Nam in maiore filio non erat indoles, hebetiórque esse ei videbatur. Lycophron ne [h] responsione quidem est dignatus eum qui sibi nuntium afferebat. At Periander in amorem adolescentis propensus, rursus ad eum misit sororẽ filiam suam, sperans fore vt ille huic præcipuè auscultaret. Hæc, vbi venit, Fili, inquit, mauis tyrannidem recidere in alios, & domũ patris tui ad alienos dispergi, quàm tu ipse habere illuc reuersus? Redi quæso ad penates, desine tibimet officere. [i] Læua possessio est peruicacia: noli malum medicari malo. Multi mansuetiora [k] iustioribus præponunt. multi materna sectantes, paterna perdiderunt. Lubrica res « est tyrannis, cuius multi sunt amatores. Pater senex est prouectæque ætatis: tua ipsi- « us bona ne aliis tradas. His illa verbis ad inducendum appositis fratrem alloqueba « tur, à patre edocta. Cui iste respondens, negat se iturum Corinthum quoad patrem superesse audiret. Hoc quum mulier renuntiasset, tertiò Periander caduceatorem mittit, qui dicat se quidem in Corcyram velle cõcedere, sed vt hic Corinthum proficiscatur ad tyrannidis successionem. Id approbante filio, Periander Corcyram ipse veniebat, iuuenis Corinthũ mittebatur. Hæc omnia edocti Corcyræi, ne ad ipsorum regionem Periander accederet, adolescentẽ interimunt. Ob hæc igitur Periander de Corcyræis vltionem sumebat. Lacedæmonii ingenti cum classe vbi peruenere, Samum obsederunt, succedentésque muro, turrem mari imminentem iuxta suburbana transcenderunt. Sed mox cum magna manu suppetias ipso ferente Polycrate, reiecti sunt. Sed quũ à superiore turri (quæ tergo montis prominebat) erupissent tum auxiliarii, tum ipsorum Samiorum permulti, & aliquantisper Lacedæmonios sustinuissent ipsi, retro fugam fecerunt, insequentíque ab hoste cædebãtur. Quòd si Lacedæmonii qui aderant, Archiæ & Lycopæ similes extitissent, eo die capta Samus fuisset. Siquidem Archias & Lycopes soli cum Samiis ad murum refugientibus irrumpentes, intercluſa ad redeundum via, intra vrbem Samiorum occubuerunt. Equidem ipse cum alio Archia Samii filio, eodémque tertio ab hoc Archia, cõgressus sum [l] apud Pitanen (huius enim tribus erat, quæ ex omnibus hospitibus maximè Samios honorabat) sibi dicẽte Samio nomen à patre fuisse inditum, quòd eius pater Archias strenuè pugnans, Sami mortẽ oppetisset: se verò ideo Samiis honorem habere quòd auus suus fuisset à Samiis publicè affectus egregia

a Quippe qui ei⁹ nõ meminisset, quòd animum ad id non aduertisset.

b Ad quod Per. animum aduertens.

c Mulctam.

d Inuidiam quàm commiserationẽ mouere.

e Corripiebat.

f Mulctam.

g Eiusmodi esse cuius sanandi ratio nulla iniri posset. *Vel, Nulla via esse sanabile. Magis ad uerbum, Nullum exitũ habere.*

h Interrogatione. *uel, compellatione.*

i Siniſtra. *Vel, Infausta.*

k Iustis æquitatem anteponunt. *i. AEquum & bonum summo iuri præferunt.*

l Apud Pitanen (huiꝰ.n.trib. erat) qui ex omn.hosp. Samios potissimùm honorabat, suóque patri impositum Samii nomẽ dicebat, quòd suus pater Archias str. &c. *Valla autem ita uertit quasi ὅς, quod est ante ξείνων, referat ὄνμα, quum referat Ἀρχίν.*

ſepultura. Lacedæmonii, quadraginta diebus in obſidendo abſumptis, quũ in ſuſcepta re nihil admodum proficerent, in Peloponneſum redierũt. Fertur Polycratem, (vt rumor quidam temerarius emanauit) magnum numerum monetæ patriæ è plumbo percuſſiſſe, eámque auro induxiſſe, ac Lacedæmoniis dediſſe: atque ea accepta illos receſſiſſe. Hanc primam expeditionem Dores aduerſus Aſiam per Lacedæmonios ſuſceperunt. Samii qui Polycrati bellum intulerant, poſteaquam à Lacedæmoniis ſe relictum iri vident, & ipſi tranſmiſerunt in Siphnum. deficiebant enim pecuniæ. Vigebant autem ea tempeſtate Siphniorum res, erátque hæc inſularum locupletiſſima, vt in qua auraria & argentaria metalla eſſent, vnde tantum pecuniæ fiebat vt ex decima eius parte reponeretur apud Delphos theſaurus locupletiſſimo cuique par, Siphniis pecuniam quæ quotannis conficiebatur, diſtribuentibus. Qui vbi theſaurum confecerunt, nunquid diu permanere poſſent ipſis præſentia bona, conſuluere oraculum. Eis ita Pythia reſpondit,

[a] Quum tamen in Siphno fuerint prytaneia cana,
Cana fori facies, tunc vir vafer adſit oportet,
Qui notet è ligno agmen, legatúmque rubentem.

a *Hæc explicantur ſtatim póſt.*

Erant eo tempore Siphniis [b] prytaneium forúmque Pario lapide exculta: hoc autem oraculum Siphnii neque tunc ſtatim, neque poſt aduentum Samiorum intelligere potuerunt. Nam Samii [c] quum velociſſimè ad Siphnum applicuiſſent, miſerunt ad vrbem cum legatis vnam è nauibus. Veteri autem inſtituto naues omnes erant rubrica delibutæ: atque hoc erat quod Siphniis Pythia prædixerat, vt obſeruarent ligneum agmen ac rubrum legatum. Nuncii igitur vbi peruenere, decem ſibi talenta mutuari precabantur. Negãtibus Siphniis ſe mutuaturos, Samii eorum agros populabantur. Id audientes Siphnii, continuò occurrentes, commiſſa pugna fugati ſunt: eorúmque multi ab vrbe intercluſi, quos poſtea centum talentis recuperauere. Ab Hermioneis quoque Samii pecuniarum loco inſulam Thyream acceperunt, Peloponneſo adiacentem, quam Trœzeniis commendauerunt: ipſi Cydoniam in Creta condiderunt, quum illuc nõ ea de cauſa nauigaſſent, ſed vt Zacynthios ex inſula ſummouerent. In hac vrbe quinquennium degentes, ita rem bene geſſerunt vt templa quæ nunc in Cydonia viſuntur, iſti fecerint, & Dictynnes præterea delubrum. Sexto eos anno AEginetæ nauali prælio victos cum Cretenſibus diripuerunt, ac roſtratas naues mutilauerũt, eáque roſtra apud Mineruæ templum in AEgina affixerũt. Hæc AEginetæ Samiis fecere, infenſi quòd illi antea ſub Amphicrate rege, bello AEginæ illato, magnis cladibus illos affeciſſent, & inuicem affecti fuiſſent, & hæc quidem fuit cauſa. Protraxi autem ſermonem de Samiis ob hoc magis, quòd tria ſunt apud eos opera Græcanicorum omnium maxima. Vnum, montis in centum quinquaginta paſſus editi, à cuius imo foſſa incipiens ad contrarium os deducta eſt, longitudinis ſeptem ſtadiorum: celſitudinis autem ac latitudinis, vtrinque octonũm pedum. Item per eam totam altera foſſa depreſſa eſt [d] viginti cubitorum, triplo maioris latitudinis, per quam deriuata à magno fonte aqua fiſtulis in vrbem deducitur. Huius foſſæ architectus extitit Megarenſis Eupalinus Nauſtrophi filius. Alterum è tribus operibus eſt agger circa portum in mari, ad viginti paſſus altitudinis, duobus amplius ſtadiis longitudinis. Tertium opus eſt templum omnium quæ nos vidimus ampliſſimum, cuius architectus primus exititit Rhœcus, Philei filius, indigena. Horum operum gratia ſermonem aliquãto magis extendimus. Cambyſe Cyri circa AEgyptum immorante, ac deſipiſcẽte, duo magi iidémque fratres [e] coniurauerũt: quorum alterum Cambyſes reliquerat rei domeſticæ curatorem. Hic cognita Smerdis nece, quæ occultabatur, paucíſque Perſarum erat nota, pleriſque eum viuere arbitrãtibus, [f] rebellandum ſibi putauit, atque ita rem eſſe aggrediendam. Erat ei in regia germanus, quem dixi vnà coniuraſſe, corporis habitu quamſimillimus Smerdi Cyri filio, quem Cambyſes fratrem ſuum interemerat: nec ſpecie tantùm corporis Smerdi aſſimilis, ſed etiam cognominis. Hunc virum magus Patizithes inſtructum quemadmodum ipſe illi omnia peracturus eſſet, in regium ſolium perducit. Hoc acto, caduceatores cum alia in loca, tum verò in AEgyptũ dimittit ad exercitũ, qui edicerent vt Smerdi Cyri filio deinceps obedirent, non Cambyſi. Hæc caduceatores alii alibi edixere. Is quoque qui ad AEgyptum delegatus erat, (inuenit autem Cambyſem atque exercitum in Ecbatanis Syriæ agentem) ſtans in medio, præcepta magi expoſuit. Hæc audiẽs Cambyſes, vera loqui caduceatorem ratus, ſéque à Prexaſpe eſſe proditum, quòd miſſus [g] ad occidendum Smerdin, rem non peregiſſet, intuens in eum, Prexaſpes, inquit,

b *Id eſt domus publica.*

c Quum primum Siph. applicuerunt.

d Viginti cubitorum altitudinis. *i. profunditatis*, trium autẽ pedũ latitudinis. *Valla autem pro τεσσάρων legit πεντεκαίδεκα.*

e Rebellauerunt. *Vel, Inſurrexerunt.*

f Inuadendum regnum.

g Rebellaſſe. *Vel, inſurrexiſſe.*

rem mihi non exequutus es quam iniunxeram. Ad quem ille, Ista here, ait, haud quaquam vera ſunt, vt aut frater tuus aliquando rebellet in te, [a] aut quippiam ex illo viro certaminis exiſtat magni exiguiue. quippe quum ego ſim exequutus quæ tu mihi imperaſti, quique hominē meis ipſius humarim manibus. [b] Quòd ſi defuncti rebellant, expecta vt etiam Aſtyages Medus in te rebellet: ſin autem ita habet vt antea habebat, nihil tibi ex illo nouum amplius germinabit. Igitur mitte mecum qui aſſequantur caduceatorem, qui percontando indagent [c] nunquid à quo Smerdi rege nobis denuntiatum venit, eum audierit. Hæc loquentem Prexaſpem Cambyſes audiens, quum ei placuiſſent, confeſtim ad aſſequendum caduceatorem miſit. Eum, vbi rediit, Prexaſpes his verbis interrogauit, O homo, quandoquidem te ais à Smerdi Cyri filio venire nuntium, dicito veritatem: qua dicta, abito ſoſpes. Vtrum Smerdis ipſe in conſpectum datus tibi iſta mandauit, an quiſpiam eius miniſtrorum? Tum ille, Equidem, inquit, ego Smerdin Cyri filium, ex quo Cambyſes aduerſus AEgyptum fecit expeditionem, nunquam conſpexi: ſed magus quem Cambyſes rerum ſuarum familiarium procuratorem conſtituit, is mihi iſta mandauit, dicens Smerdin Cyri filium [d] optare hæc apud vos dici. Hæc ille loquens, nihil ementitus eſt. Tum Cambyſes, Prexaſpes, inquit, tu quidem quia vt vir bonus imperata feciſti, culpam effugiſti: verùm quiſnam fuerit è Perſis qui contra me rebellauit, occupato Smerdis nomine? Ad quem Prexaſpes, Ego, inquit, hoc quod actum eſt mihi videor intelligere. Magi ſunt qui aduerſus te inſurrexerūt, Patizithes quem tu rerum familiarium curatorem reliquiſti, & frater eius Smerdis. Ibi Cambyſem, quum Smerdis audiſſet nomen, [e] percuſſit veritas ſermonis, ac ſomnii, per quod ei quidam viſus fuerat nuntiare Smerdin regio inſidētem ſolio, ad cælum vſque pertingere vertice. Agnoſcens itaque ſine cauſa fratris interemptorem ſe fuiſſe, deflebat Smerdin. Quem vbi [f] defleuit (vt erat omni clade afflictus) in equum inſiliit, habēs in animo [g] quam raptiſſimè Suſa verſus exercitum ducere in magum. Inſilienti in equum [h] vagina gladii excidit, vnde nudatus gladius perſtrinxit eius femur, in ea ſcilicet parte in qua prius ipſe tanquam opportuna ad feriendum (vt ſibi videbatur) percuſſerat Apin AEgyptiorū deum. Vulneratus Cambyſes, quódnam illi oppido nomen eſſet interrogauit. illi aiunt Ecbatana. Sed quum fuiſſet iam antea Cambyſi redditum ex vrbe Buti oraculum, eum in Ecbatanis deceſſurum, ipſe interpretabatur ſe in Ecbatanis Mediæ (vbi res eius omnis erat) ſenem vita functurum: at oraculum in Ecbatanis Syriæ loquebatur. Tunc [i] poſtquam ſciſcitatur, reſipuit, oppidi nomen audiens, tum magi iniuria perculſus, tum vulnere: verbáque oraculi expendens, Hoc in loco, inquit, fatale eſt Cambyſem Cyri decedere, Hactenus tunc loquutus. Viceſimo dehinc die accitis Perſarum qui aderant præſtantiſſimis quibuſque, ita inquit, Quod maximè occultum volebam Perſæ, [k] id cogor apud vos efferre. ego enim quum apud AEgyptum agerem, inter quietem viſum vidi, [l] quod quidem minimè viſum oportuit. Videbatur mihi nuntius quidam domo aduenies, nuntiare Smerdin in regio ſedentem ſolio, cælum capite contingere. Ex quo veritus ne à fratre exuerer principatu, properantius quàm prudentius feci. neque enim in hominis natura ſitum eſt auertere quod euenturum eſt. Itaque demens ego Prexaſpem Suſa ad Smerdin interimendum miſi. Quo tanto ſcelere perpetrato ſecurius degebā, nequaquā cōiectans fore vt Smerdi ſublato, alius quiſpiam mortalium in me exurgeret. Vnde prorſus euentu rerum fruſtratus, & parricida fratris incaſſum extiti, & nihilominus regno exutus ſum. nam Smerdis magus erat is quem dæmon mihi per quietem demōſtrauit in me arma ſumpturum. Hoc opus quum ego perpetrarim, iam vobis Smerdin Cyri non ſupereſſe exiſtimetis, ſed magos vobis regnum occupaſſe: quorum alterum rerum domeſticarum procuratorem reliqueram, alter eius frater eſt Smerdis. Quem igitur decebat præcipuè vicem meam vlciſci, indigna à magis paſſi, is [m] immerita morte à proximis ſuis affectus eſt. [n] Secundo loco (quod reliquum eſt Perſæ) neceſſariiſſimum mihi demandare vobis quod è vita exiens effici mihi cupio atque opto, per regios deos obteſtans cum omnes vos, tum maximè Achæmenidas qui adeſtis, ne per ſocordiam permittatis vt imperium rurſus redeat ad Medos. Sed ſi dolo occupatum eſt, illud dolo ſurripiatis: ſin vi præreptum, [o] vi recuperetis. Hæc vobis facientibus, & tellus fructum proferat, vxoréſque & pecua pariant in omne tempus libertate fruentibus: ſecus facientibus, contraria his quæ dixi imprecor: & præterea vnicuique Perſarum eum finem qualis mihi contigit. Simul hæc loquutus Cambyſes, [p] defleuit omnem ſuam conditionem. Perſæ vt regem lamentantem conſpexere, vniuerſi

a Aut vlla cōtentio, *uel diſceptatio*, magna aut parua ex illo aduerſus te oriatur.

b Si fortè tamen mortui reſurrexerūt, puta fore vt etiam Aſtyages Medus rebellet: ſin res ita ſe habēt vt antea. *i. ſi mortui mihi lo magis nunc reſurgunt quàm antea*, fieri nō poteſt vt nouū aliquod malum ab illo tibi repullulet.

c A quo veniens. *i. miſſus*, nos Smerdi dicto audientes eſſe iubeat.

d Iniunxiſſe. *Vel, mandaſſe.*

e *Videtur hæc phraſis reſpondere noſtræ*, Il fut touché en ſon cueur.

f Defleuit, & de tota calamitate queſtus eſt, in equum inſ.

g Quamprimum. *Vel, Primo quoque tempore.*

h Gladius vagina excidit.

i Poſtquam ſciſcitatus, oppidi nomen reſciuit, tum magi iniuria perculſus, tum ex vulnere, reſipuit. *uel, ad ſe rediit*, & intellecto oraculo, *uel, & quum mē te complexus eſſet oraculum*, dixit, Hoc in loco fatale eſt Camb.

k Eò redactus ſum vt id apud vos efferā.

l Quod vtinam minimè vidiſſem.

m Impia.

n Quum verò iſte ſuperſtes non ſit, hoc mihi ſecundo loco relinquitur imprimis neceſſarium, vt vobis mandata dem de iis quæ mihi vita excedenti præſtari volo. Hæc igitur à vobis extremùm peto, per regios deos obt.

o Vi recuperetis pro virili. *Vel, Pro uiribus.*

p Omne illud factum ſuum defleuit.

tum veſtimenta reſcindere, tum effuſo ploratu vti. Poſt hæc vbi femoris os [a]vitiatum eſt, femúrque celerrimè contabuit, Cambyſi vita erepta eſt Cyri filio, quum regnaſſet ſeptem omnino annos & menſes quinque, nulla vnquam prole ſuſcepta virili fœmineáue. At Perſis qui aderant magna offuſa eſt incredulitas, rerũ potiri magos, interpretantibus potius, Cambyſem quæ de nece Smerdis dixiſſet, ea dixiſſe vt illi omne nomen Perſicum redderetur hoſtile. Itaque pro certo habebant Smerdin Cyri per rebellionem regnare, vtpote Prexaſpe vſque pernegãte à ſe fuiſſe Smerdin interfectum. Neque enim tutum ei erat poſt Cambyſis obitum fateri, ipſius manu filium Cyri interemptum. Magus defuncto Cambyſe, ſimulando ſe Smerdin eſſe Cyri filium, qui ipſi fuerat cognominis, ſecurus regnauit mẽſes ſeptẽ, qui reliqui erant ad implendum octauum annum regni Cambyſis: per quos menſes omne genus liberalitatis in ſubditos munificentiæque exhibuit; adeo vt eius defuncti magnum ceperit deſiderium omnes Aſiam incolentes, ipſis Perſis exceptis. Nam miſſis ad ſingulas quibus imperabat nationes edictis magus immunitatem tributorum ac vacationem militiæ in triennium tribuit: atque hoc quidem ſtatim adeptus imperium edixit. Octauo autem menſe, quiſnam eſſet compertus eſt hunc in modum: Erat Otanes quidam Pharnaſpis filius, ſed genere atque opibus primo cuique Perſarum par. Hic Otanes magum non eſſe Smerdin filium Cyri primus ſuſpicatus eſt, ſed eum qui erat, hac cõiectura, quòd neque ex arce progrediebatur, neque Perſarum procerum quempiam ad conſpectum ſuum vocabat. Itaq; [b]eum ſuſpicatus eſſe, hoc ſibi ſtatuit faciendum: Quum haberet filiam nomine Phædymam, quam Cambyſes tenuerat, cuiúſque tunc magus contubernio vtebatur, vt aliarum omnium Cambyſis vxorum: miſit ad eam quendam ſciſcitatum quocum homine cubaret, cum Smerdi Cyri, [c]an cum altero. Illa remiſſo nuntio, negauit ſe id ſcire, quippe quæ nec Smerdin filium Cyri vidiſſet vnquam, nec eum cũ quo cubaret noſſet quiſnam eſſet. Ad hanc rurſus mittit Otanes, inquiens, Si ipſa » Smerdin Cyri non habes cognitum, ſaltem ſciſcitare ab Atoſſa quocum viro tu » atque illa cubitatis. non enim illa ſuum ipſius ignorat fratrem. Filia ad hoc reſpon« dit, Ne in Atoſſæ quidem colloquium venire poſſum, aut vllam aliã cernere mu» lierum cum illo cubantium. Náque hic vir, quiſquis eſt, quumprimum adeptus eſt » regnum, nos diſperſit, aliam alibi collocans. Audienti hæc Otani res eſt viſa ma» nifeſtior. itaque tertiò nuntium ad eandem mittit in hæc verba, Filia, decet te bo» nis ortam natalibus, ſuſcipere periculum quod te ſubire pater hortatur. Si enim i» ſte Smerdis filius Cyri non eſt, ſed is quem ego ſuſpicor, nõ debet neque tuo frui « contubernio, neque quòd potentiam Perſarum obtinet, impune lætari, ſed pœnas « luere. Nunc igitur hoc agito: quum tecum cubabit, animaduertéſque ſoporatum, » palpa eius auriculas: quas ſi habentem compereris, cum Smerdi filio Cyri te cuba» re exiſtima: ſinminus, cum Smerdi mago. Ad hæc Phædyma reſpondet, ſe, ſi id fa» ciat, magnum adire diſcrimen, quoniam probè ſcit, ſi ille careat auribus, & ipſa in » palpando deprehendatur, fore vt ipſa ab illo trucidetur: tamen ſe id facturam. Et Phædyma quidem recipit ſe patri hoc eſſe perfecturam. Huic autem Smerdi magO Cyrus, quum regnaret, aures præciderat, non exigua de cauſa. Ergo Phædymá hæc Otanis filia, quæcunque receperat patri exequuta eſt. nam vbi vices eius fuerunt adeundi magum, (etenim vxores Perſarum per vices in orbem ad illos pergunt) adiens magũ, vnà cubuit, eiúſque, dum vehementer ſoporatus eſſet, aures palpauit: quibus carere hominem non difficulter, ſed facilè ſanè deprehendit. Vbi illúxit, celerrimè patrem certiorem rei geſtæ facit. Iſte, ſumptis Aſpathine & Gobrya Perſarum primoribus, & ad fidem ſibi ſeruandam accommodatiſſimis, rem omnem exponit, qui & ipſi ſua ſponte rem ita ſe habere ſuſpicabantur. eóque verba quæ Otanes attulerat, admiſerunt: conſtituerúntque vt ſinguli ſibi ſingulos in ſocietatem deligerent è Perſis quibus maximè confiderent. Aſciuit itaque ſibi Otanes Intaphernem, Gobryas Megabyzum, Aſpathines Hydarnem. hi quum ſex forent, Darius à Perſis (nam his pater eius Hyſtaſpes præerat) Suſa aduenit. qui quum aduenifſet, placuit ſex Perſis hunc in ſocietatem adſciſcere. qui quum ſeptem eſſent, congreſſi colloquutúque, fidem mutuò dederunt. Quúmque ad Darium ordo dicendæ » ſententiæ veniſſet, ita apud cæteros verba fecit, Equidem mihi videbar ego ſolus » noſſe magum regnare, & Smerdin filium Cyri mortẽ oppetiſſe: atque ob id ipſum » dedita opera huc me contuli, ad necem mago comparandam. Verùm quandoqui» dem contigit vt vos quoque rem ſciatis & non ſolùm ego, videtur mihi confeſtim » eſſe tranſigendum neque differendum. differre enim ſatius non eſt. Ad hæc Ota-

a *Alii, Carie exeſum fuit. Alii etiam aliter.*

b *Quum eum ſuſpe & ũ impoſtura haberet, ita egit. Quum hab.*

c *An cum alio quopiam.*

nes, Fili, inquit, Hyſtaſpis, & patre egregio ortus es, & te nihilo inferiorem eſſe patre tuo, indolem præfers: noli tamen ita properare ad rem aggrediendam inconſultò, ſed conſiderantius illam capeſſe: quam ita demum aggredi debemus quum plures fuerimus. Tum Darius, Viri, inquit, qui adeſtis, ſi eo quē Otanes dixit vtemini modo, ſciatis vos teterrimè perituros. aliquis enim priuati lucri ratione habita rem ad magum deferet. Et vos quidem debebatis potius per voſmet qui cœperatis, iſta exequi: ſed quoniam ſtatuiſtis ad plures referēdum & me adhibendū, aut hodie tranſigamus, aut ſcitote, ſi nobis hodiernus elabatur dies, nō alium occupaturum vt me apud magum accuſet, ſed me vt vos accuſem. Ad hæc Otanes, quum cerneret Darium properare, Quoniam, inquit, nos maturare compellis, nec finis differre, age, expone nobis ipſe quōnam pacto regiam introire poſſimus, & illos aggredi. excubias nanque diſpoſitas eſſe, ipſe quoque, etſi non viſu, certè auditu noſti: quas qua ratione penetrabimus? Cui reſpondens Darius, Multa ſunt, inquit, Otanes, quæ nequeunt oratione declarari, ſed facto: alia, quæ oratione declarari poſſunt, ſed vnde nihil clari operis exiſtit. Vos verò noſtis, excubias quæ diſpoſitæ ſunt, haudquaquā difficiles eſſe ad penetrandum. nam quum nos tales ſimus, nemo non, quiſquis ille ſit, cedet nobis, partim ob reuerentiam, partim ob timorem. Adde quòd habeo prætextum accommodatiſſimum cui innitamur. ſiquidem è Perſis veniſſe me dicam, ac velle quædam à patre mandata regi nuntiare. Vbi enim expedit mendacium dicere, dicatur. nam idem optamus quique mendacium dicimus quique veritatem: quippe quum ii qui mentiuntur, tunc mentiantur quum perſuadendo ſunt quippiam lucri facturi: & qui verum dicunt, ideo dicant vt verum dicendo aliquod lucrum conſequantur. Et alius huc, alius illuc magis propenſus eſt. ita non idem factitando, idem tamen obtinemus. quòd ſi nihil lucri faciendum eſſet, peræquè & verax foret mendax, & mendax verax. Quod autem ad ianitores attinet, ſiquis eorum libenter cedet nobis, vtilius ei ſuo tempore erit: ſiquis reſiſtere conabitur, vt erit hoſtis, ita tunc pro hoſte habeatur: deinde intro irrumpentes, rem tranſigamus. Poſt hæc Gobryas, Viri amici, inquit, nobis pulchrius erit recuperare imperium: aut, ſi recuperare non poterimus, mortem oppetere, quàm, quum ſimus Perſæ, viro Medo parere, & quidem aures non habenti. Quum præſertim quicunque veſtrūm Cambyſi ægrotanti adfuiſtis, memoria teneatis quæ ille dum vita excederet, Perſis imprecatus eſt, niſi imperium recuperare tentarent: quæ nos tunc non admittebamus, [a] inuidioſe dici à Cambyſe exiſtimantes. Nunc igitur calculum pono in Darii ſententiam: [b] neque hunc cœtum diſſoluendum cenſeo, ſed ſtatim aduerſus magum adeundum. Hæc dicta à Gobrya cæteri cōprobarunt. Interea verò dū ab iſtis conſultatur, fortè hoc contigit, vt magi inito inter ſe conſilio ſtatuerent conciliandum ſibi amicum Prexaſpem, quòd indigna paſſus à Cambyſe eſſet, occiſo eius filio ictu ſagittæ, & ſolus mortem Smerdis Cyro geniti noſſet, quem ipſe ſuapte manu interemiſſet: quòd [c] præterea *ob id* apud Perſas maxima flagrabat inuidia. His de cauſis accitum hominem, ſibi amicum comparabant: accipientes fidem aciuſiurandum, fallaciam quæ ab ipſis in Perſas facta eſſet, intra ſe habiturum, neque cuiquam mortalium patefacturum, [d] pollicitantes innumerabilia ſe ei daturos. Recipiente Prexaſpe facturum ſe quæ magi ſuaſerant, iterū illi dicere, in animo ſe habere omnes Perſas ſub murum arcis conuocare: ideóque iubere hunc conſcenſa turri prædicare, à Smerdi Cyri Perſis imperari, & ab alio nemine. Hæc illi præcipiebant, veluti homini ſummæ apud Perſas autoritatis, & qui ſæpenumero aſſeueraſſet eum eſſe Smerdin Cyri, ac cædem à ſe factam pernegaſſet. Hæc quoque Prexaſpe ſe paratum exequi dicente, magi conuocatis Perſis, hominem in turrim perductum iubent habere orationem. Prexaſpes, ea quæ ab iſtis oratus fuerat ſponte obliuiſcitur: exorſúſque ab Achæmene, ſeriem familiæ Cyri recenſet: & vbi tandem deuenit ad Cyrum, commemorauit illius in Perſas beneficia. His expoſitis, prompſit veritatē, cauſatus ideo ſe hactenus occultaſſe quòd ſibi tutum non fuiſſet proferre rem geſtam, ſed impræſentiarum neceſſitate coactum proferre: dixitque ſe à Cambyſe adactum Smerdin Cyri occidiſſe, & magos eſſe qui regnent. Multis quoque verbis Perſas deuouit niſi rurſus imperium recuperarent, ac magos vlciſcerentur. Hæc loquutus, ſeſe in caput à turri præcipitem dedit. Hunc in modum Prexaſpes, vir per omne tempus vitæ ſpectatus, occubuit. At ſeptem Perſæ, vbi conſtituerunt aggredi protinus magos, neque rem differre, deos comprecatum ierunt, ignari omnino eorum quæ circa Prexaſpem acta eſſent: ſed hæc inter eundum in medio itineris audierunt: eóque à via ſecedentes, [e] iterum colloquuti

a Calumnioſe.

b Neque hoc cœtu diſſoluto, eundum aliò cenſeo quàm rectà ad magum.

c Præterea apud Perſas in maxima exiſtimatione eſſet.

d Pollicitantes ſe decies millies ipſius bona multiplicaturos

e Rem iterum in diſquiſitionem voca-

quuti ſunt. Quorum qui cum Otane optauerant rem prorſus differri, videbant negantes tunc eſſe adoriendam: qui verò cum Dario, confeſtim eundum, & quod decretum eſſet peragendum. Eis concertantibus apparuerunt ſeptem accipitrum paria, inſectantium duo paria vulturum, eóſque vellicantium atque infeſtantium. Quod intuentes ſeptem Perſæ, ſententiam Darii comprobarunt: & mox freti auibus ad regiam cum fiducia perrexerunt. Vbi ad portas adfuerunt, prout Darius ſenſerat, ita euenit. nam cuſtodes reueriti Perſarum primarios, nec aliquid huiuſmodi ſuſpicantes ex his fore, qui venirent diuina cum pompa, ne interrogauerunt quidem. Vbi in aulam introgreſſi ſunt, offendunt eunuchos qui erant à nuntiis: & ab his qua gratia venirent interrogantur. Simúlque inter percontandum ianitoribus minitabantur quòd homines ingredi permiſiſſent: atque vlterius pergere volentes eoſdem prohibebant. Iſti ſe mutuò cohortati, eductis gladiis, eos à quibus arcebantur, ibidem trucidant: iidémque curſu in conclaue contendunt, intra quod tunc fortè ambo magi agebant, & de iis quæ à Prexaſpe erant acta conſultabant. Qui quum vidiſſent tumultuantes eunuchos atque vociferantes, procurrerunt vterque: & quod fiebat animaduertentes, [a] ad vires conuerſi ſunt: quorum vnus occupat arcum, alter lanceam ſumit. atque inde [b] miſcentur inuicem. Verùm arcus ei qui illum ſumpſerat, quum hoſtes iuxta eſſent, nulli vſui fuit: alter qui ſe lancea tuebatur, tum Aſpathmis femur percuſſit, tum oculum Intaphernis: oculóque ex vulnere Intaphernes, non tamen & vita priuatus eſt. Hos igitur alter magorum vulnerauit: alter verò, quando arcus ei nulli vſui erat, in thalamum qui erat conclaui contiguus, ſe proripuit, fores occluſurus. Sed illuc duo de ſeptem cum eo irrumpunt, Darius & Gobryas: [c] quum autem Gobryas eſſet implicitus cum mago, Darius adhuc ſtans atque hærens, conſiderabat ne Gobryam feriret in tenebris. Eum cernens Gobryas otioſum ſtantem, interrogauit cur non vteretur manu. Reſpondenti Dario, Diſpicio ne te feriam, Tu verò, inquit, vel per vtrunque exige gladium. Cui Darius obtemperans, pugionis ictu vibrato magum caſu percuſſit. Interfectis magis capita demunt, eáque geſtantes quinque eorum, duobus reliquis qui ſaucii erant illic relictis, tum quòd inualidi eſſent, tum arcis tuendæ cauſa, foras procurrunt cum vociferatione ac tumultu: cæteróſque Perſas compellando, rem geſtam exponebant, capita oſtentantes: & ſimul quicunque magorum ipſis occurrebat mactabant. Perſæ, cognito quod actum ab his erat, ac dolo magorum, & ipſi facienda ſibi eadem cenſuerunt: eductíſque gladiis, vt quenque reperiebant magum, interficiebant: &, niſi noctis interuentu cohibiti fuiſſent, neminem magorum reliquiſſent. Hunc diem Perſæ maximè ſolennem publicè obſeruant, & in eo ingens celebrant feſtum, vocantes id *μαγοφονίαν, id eſt magorum cædem*. quo die nulli magorum fas eſt prodire in lucem, ſed cuncti ſe intra domum continent. Vbi reſedit tumultus, diéſque quinque exceſſere, ii qui magos inuaſerant, de omni rerum ſtatu conſultabant. Quorum orationes etſi apud nonnullos Græcorum fide carent, tamen huiuſmodi fuerunt: Otanes hortabatur vt rem Perſicam in medium conſtitueret,

« ita inquiens, [d] Vnum è nobis principem fieri amplius mihi non videtur: neque e-
« nim id aut iucundum eſt, aut bonum. [e] Nam & quò tua cupiditas Cambyſes proceſſe-
« rit, noſtis, & quò magus. [f] Quid igitur nobis opus eſt monarchia, quam ſuſtulimus?
« in qua licet pro libidine agere omnia impunè? quæ virum, etiamſi optimus omni-
« um fuerit, tamen, quum in ea poſitus eſt, extra conſuetos abiecerit ſenſus? Quippe
« quum præter inuidiam ab initio ingenitam homini, ingeneretur ex præſentibus
« bonis inſolentia. [g] Itaque hæc duo mala habens, nimirum omnem malitiam ha-
« bet, tum per inſolentiam, quòd expletus omnibus rebus eſt, tum per inuidiã mul-
« ta facinora admittens. Atenim vir tyrannus, vt qui omnia bona obtineat, debebat
« ſine liuore eſſe: verùm ita natura comparatum eſt [h] vt is ſit aduerſarius populari-
« bus ſuis. ſiquidem eorum optimis quibuſque qui ſuperſtites ſunt atque viuunt, inui-
« det, [i] deterrimis delectatur: &, quod indecentiſſimum eſt, criminationes admittere
« optimum putat. Nam ſiue admireris eum modeſtè, offenditur quòd non effuſè
« hoc facias: ſiue effuſè facias, offenditur, quaſi ſibi aſſenteris. Et vt exequar dicendo
« quæ maxima ſunt, iura patriæ labefactat, fœminis vim affert, indemnatos interi-
« mit. At quum dominatur multitudo, primùm quidem nomen obtinet omniũ pul-
« cherrimum, iſonomiam, *id eſt iuris æquabilitatem*: deinde verò nihil eorum agit quæ
« monarchus: *hoc eſt unicus princeps*. nam magiſtratus tum ſorte deliguntur, tum ad-
« miniſtratorũ rationem reddũt: omnia deniq; cõſilia in cõmune referũtur. [k] Itaq; (vt
« meam dicã ſententiam) cẽſeo nobis monarchiæ deiectorib⁹ ſtatũ multitudinis eſſe

uerunt. Ex quibus Otanes omnino autor erat vt differrent, neque, rebus flagrantibus, incœptum capeſſerẽt: (*ut legatur τὰ δὲ ἐπικαίρων*) at Darius confeſt.

a Vires ſuas aduerſus illos experiri cœperunt. *Vel, Pro uiribus illis obſiſtere cœperunt.*

b Manus cõſerebãt.

c Quum autem pedem conferret cũ m. *Vel, Quum autem manũ conſereret. Vel, Quum adortus eſſet Gobryas magũ.*

d Ego certè, vt poſthac noſtrûm vnus rerum ſolus potiatur, *nel, ut totum imperium uni noſtrûm poſthac deferatur*, autor nõ fuerim. *Q.d. Non cenſeo poſthac de hoc cogitandum ut imperium uni deferatur. Ne que enim dicit, Poſthac de feratur, quaſi iam antea delatum fuerit. Sic intelligendum paulo pòſt μετὰ τοῦτο ἡμέας μοῦναρχον.*

e Nam quò progreſſa ſit Cambyſis in ſolẽtia vidiſtis, & magi inſolentiam experti eſtis.

f Quomodo autem monarchia ſit res bene ordinata, in qua licet pro lib. &c. *Vel, Quo modo autem in monarchia res bene compoſitæ eſſe poſſint?*

g Hæc autem duo habẽs, omne vitium habet.

h Vt contrario modo ſe in populares ſuos gerat. *Vel, Contrariis moribus erga ſuos populares præditus ſit. Vel breuius, Sed contrà comparatus eſt in ciues. ut ἐναντίον ſumatur aduerbialiter.*

i Deterrimis delectatur: criminationibus etiã, *uel calumniis*, locum dare optimũ *putat*. Et (quod eſt quiddam minimè omnium ſecum cõſentiens) ſi quidem eum mediocri, *uel modicè*, admiratione proſequaris, infenſus eſt quòd non impẽſè colatur: ſin impenſè quis eum colat, eo cultu, tãquam aſſentatione, offenditur.

k Nobis igitur cẽſeo, miſſam facientibus tyrannidem, eue hendam, *uel, prouehendam*, eſſe multitudinẽ in multitud. &c. *i. miſſam facientibus de tyrannide deliberationem.*

optandum. in multitudine enim omnia insunt. Otanes quidem hanc sententiam dixit. Megabysus autem ad oligarchiam, *id est ad statum paucorum*, rem traducens, ad eam socios hortabatur, his verbis, Quæ Otanes dixit de abolenda tyrannide, ea sint pro dictis à me quoque: sed quatenus hortabatur summâ rerũ deferri ad multitudiné, in hoc ab optima errauit sententia. Etenim populari multitudine nihil est neque insipientius, neque insolentius. Itaque eos [a] qui tyranni sæuitiam fugiunt, ad intemperantis plebis recidere sæuitiam, nequaquam tolerandum est. Nam tyrannus, si quid facit, intelligens facit: [b] at plebi suum est nihil intelligere. quo enim pacto sciat, qui neque edoctus est, neque honestum nouit, ne domesticũ quidem? & qui ad res agendas sine consilio præceps ruit torrenti flumini similis? Quare si quis malè consultum Persis cupiunt, ii statu populari vtantur: nos verò cœtu virorum optimorum delecto, ad eos imperium deferamus. nam inter eos & ipsi erimus, & ex optimis viris credibile est optima existere consilia. Hanc Megabyzus sententiam dixit. Tertio loco suam Darius, inquiens, Quæ Megabyzus dixit, quatenus ad statum popularem pertinent, rectè mihi videtur dixisse: quatenus autem ad statum paucorum, non rectè. propositis enim tribus statibus, & his omnibus optimis, vt optimè imperet populus, optimè pauci, optimè vnus, inter hæc multo antecellere vnius imperium sentio. imperio enim vnius viri qui optimus sit, nihil melius esse constat. [c] Quod qui sentit, non immeritò statum popularem missum faciat. vt taceam sic præcipuè consilia in aduersarios trahi solere. At in statu paucorum, quum plures virtuti incumbant in publicum, vehementiora priuatim odia excitari consueuerunt. quum enim quisque princeps esse optet, & in dicenda sententia vincere, ad ingentia inter se odia euadunt. Ex quibus seditiones existunt, è seditionibus cædes, è cædibus ad vnius imperium deuenitur. vnde intelligi datur quanto sit hoc illo præstantius. Iam verò, plebe imperante, fieri non potest quin malitia exoriatur: exorta malitia in republica inter malos, non odia fiunt, sed amicitiæ validæ. qui enim aduersus rempublicam facinorosi sunt, mutuò se occultant: idque tamdiu fit dum aliquis populo præpositus tales homines compescat, is videlicet quem populus inter cæteros admiretur. Hic quum admirationi est, tunc verè [d] monarchus ostenditur, declarãs in hoc monarchiam esse rem omnium præstantissimam. Atque vt in summã omnia colligam, vnde nobis libertas extitit, & à quo data? à populóne, an ab oligarchia, an à monarcho? Ego igitur [e] sentio, quum sitis per vnum virum liberati, vos debere talem rem complecti, ne alioqui leges patrias dissoluatis bene conditas: quod nequaquam satius est. Hæ tres dictæ fuerunt sententiæ, quarum vltimæ quatuor reliqui assenserunt. Otanes, qui iuris æquabilitatem facere Persis studebat, vbi ipsius sententia reiecta est apud alios, ita in medium loquutus est, [f] Viri seditiosi, quoniam constat necesse esse vnum aliquem è nobis regem fieri, siue per sortem, siue permissu Persarum per multitudinis electionem, siue qua alia ratione, equidem ego [g] vobis non refragor: quippe qui neque præsse volo, neque subesse. Et hac lege cedo vobis ius meum imperii, vt nulli vestrũm aut ipse ego, aut vllus vnquam meorum subsit. Orane hæc loquuto, cæteri sex eius postulatis assenserunt. Ita hic aliis non refragatus, è medio abiit aliò sessum. [h] Cæteris autem septem de rege iustissimè deligendo consultantibus, visum est, si aliquem ex ipsorum numero regnum peruenire, Otanem donari debere peculiariter eiúsque deinceps posteros cum omni alio magnificentiæ genere apud Persas honorificentissimo, tum Medica quotannis veste. Quæ ideo decreuerunt ei donanda quòd primus rem agitauerat, & ipsos in cœtum coegerat. Et hæc quidem peculiariter Otani decreuerunt: illa verò in commune, vt regiam introire vnicuique è septẽ sine internuntio liceret, nisi fortè cum vxore cubaret rex: néue regi fas esset aliunde quàm è familia coniuratorum vxorem ducere. De regno autem hunc in modũ: vt sub ortum solis conscensis equis, dum in suburbanis vectarẽtur, cuius equus vocem primus ediderit, is regnum Cambysis obtineret. Erat autẽ Dario quidã equiso, vir solers, nomine OEbares: ad quem Darius, postquam è cœtu digressi sunt, ita inquit, OEbares, de regni negocio sic inter nos conuenit: sub ipsum statim solis ortum equis conscensis, vt cuius equus vocẽ primus ediderit, is regno potiatur. quare si quid solertiæ habes, nunc comminiscere, vt nos obtineamus hoc decus, & nemo alius. Ad eũ respondẽs OEbares, Here, inquit, si in hoc versaris vt rex sis vel nõ, huius rei causa cõfidere te iubeo, & bonũ habere animũ, ante te fore regẽ neminẽ. eiusmodi habeo medicamẽta. Si igitur, inquit Darius, habes istiusmodi cõmẽtũ, adest tẽp⁹ cõminiscendi, nec differẽdi rẽ, vtpote crastino die nobis futuro certamine.

a Qui tyranni insolentiam fugiunt, in plebis effrænæ insolẽtiam incidere, neq.

b At plebi nulla intelligentia inest. quomodo enim intelligat, *uel, unde enim intelligentia ei adsit*, qui nec edoctus est nec nouit honestum quicquam, ne in sua quidem familia: & qui ad res ag. &c. *Sed, ut clarior potest & aliter exponi.*

c Nam qui hoc animo præditus sit, sine vlla reprehensione multitudinem gubernauerit: vt tac. &c. *qui sequens locus in Græc. edit. mendosus esse uidetur, & deesse infinitiuus.*

d Monarchus euadit.

e Sentio, quum per vnum *nobis imperantem* simus liberati, hoc *unus imperium* nobis esse tuẽdum. ac præterea, leges patrias non esse soluendas, quæ rectæ sunt, *uel, bonæ*. non enim consultum *nobis hoc fuerit*. Hæ tres dict.

f Conspirationis socii, *uel, factionis*.

g Vobiscum non contendam. *i. Me competitorem non habebitis. Sic & paulo pòst ὐπ ἐτυμηγορίᾳ.*

h *Ante* Cæteris *adde*, Atque ad hunc vsque diem sola hæc familia inter Persas libertatem retinet, nec imperio *regis* nisi quã tum ei visum fuerit, paret, leges Persarum non transgrediens.

i De hac re securum esse te velim.

Hæc vt audiuit OEbares, ita facit: Vbi nox aduenit, vnam equarum quã equus Darii maximè adamabat, in ſuburbana adducit, ibíque alligat: tum equum Darii eodem ducit: eúmque circumagens, identidem equæ admouet, ac tandem admittit. Poſtero die, ſimulatque illuxit, ſex Perſæ ex conuento adfuerunt equis inſidentes. & quum in ſuburbanis vtro citróque vectarentur, vbi ad locum peruenerunt vbi ſuperiore nocte equa fuerat alligata, ibi Darii equus accurrens hinnitum edidit: & hinnitu edito, protinus fulgur ſereno cælo tonitrúque extitit. Hæc quum Dario tanquam ex compoſito accidiſſent, eum compotem voti fecerunt. nam cæteri ex equis deſilientes, Darium adorauerunt. Sunt qui hoc dicant OEbarem fuiſſe machinatum, ſunt qui aliud. vtroque enim modo refertur à Perſis. Volunt nanque OEbarem attrectatis manu huius equæ genitalibus, ipſam manum intra ſubligaculum tenuiſſe abditam: & ſub ipſum ſtatim ſolis ortum, quum equi digreſſuri eſſent, eam naribus equi Dariani admouiſſe, equúmque ad odoris ſenſum infremuiſſe atque hinniſſe. Darius itaque Hyſtaſpis filius declaratus eſt rex: eíque omnes Aſiani audientes dicto fuerũt, præter Arabes, qui à Cyro & rurſus à Cambyſe ſubacti, nunquam tamen in ſeruitutẽ redacti ſunt, ſed hoſpites extiterunt. [a] Hi Cambyſi aduerſus AEgyptum præſto fuerant, quibus inuitis haudquaquam fuiſſent ingreſſi Perſæ AEgyptum. Darius matrimonia ex Perſis auſpicatus eſt, ductis duabus Cyri filiabus, Atoſſa, quæ Cambyſi fratri & rurſus mago nupſerat, & Artyſtona virgine. Præterea alterã Smerdis filii Cyri filiã, nomine Parmyn, necnon filiam Otanis duxit, quæ magum prodidit. Idem, vĩribus omni ex parte ſtabilitis, ante omnia ſimulachrum è lapide factum ſtatuit hominis equo inſidentis, inſcriptis in hæc verba literis, DARIVS HYSTASPIS FILIVS, TVM EQVI VIRTVTẽ, (cuius nomen legebatur) TVM OEBARIS EQVISONIS, PERSARVM REGNVM ADEPTVS EST. His apud Perſas actis, viginti prouincias (quas ipſi ſatrapeias vocãt) conſtituit: earúmque ſingulis præſides præfecit: taxato quod penderetur tributo per nationes, [b] aliis finitimos tranſcribens, aliis tranſferens, aliis remotiores gentes attribuens. diſtributo prouinciis hunc in modum tributo, quod exigebatur cum hoc edicto, vt qui argentum, ii Babylonici talenti pondere: qui aurum, ii Euboico pondere afferrent. Valet autem Babylonicum talentum ſeptuaginta minas Euboicas. Etenim ſub Cyro atque deinde ſub Cambyſe nihildum fuerat circa tributa inſtitutum, ſed munera afferebantur. Ob hanc tributi ordinationem & alia huiuſmodi, Perſæ aiunt Darium fuiſſe inſtitorem: Cambyſem autem, dominum: Cyrum verò, patrem. quoniam Darius res omnes quæſtui habebat: Cambyſes, aſper erat ac moroſus: Cyrus, mitis, & omni ratione de illis bene mereri ſtudens. Ab Ionibus igitur & Magnetibus qui in Aſia incolunt, & AEolibus & Caribus & Lyciis & Melyenſibus & Pamphyliis (vnum enim erat idémque impoſitum his tributum) pendebantur quadringenta argenti talenta. Hæc erat ab eo prima portio inſtituta. A Myſis & Lydis & Alyſoniis & Cabaliis & Hygennenſibus quingena talenta: Secunda portio hæc erat. Ab Helleſpontiis, qui ad dexteram illuc nauigantium ſiti ſunt, & Phrygibus & Thracibus qui Aſiam incolunt, & à Paphlagonibus & Mariandenis & Syris, trecenta & ſexagena talenta: Hæc erat tertia portio.

A Cilicibus, equi albi triceni ſexageni, in dies ſingulos ſinguli, necnon talenta argenti quingenta: quorum centena & quadringena erogabantur in eam Ciliciæ regionem quæ equos producebat: trecena autem & ſexagena Dario obueniebant. Hæc quarta portio. Ab vrbe Poſideio, quam coloniam Amphilochus Amphiarai filius deduxit [c] in finibus Cilicum ac Syriorum, ab hac ad AEgyptum vſque, præter Arabum partem, (hæc enim erat immunis) trecenta & quinquagena erat tributum. Quinta portio hæc. [d] cui annumeratur omnis Phœnicia & Syria quæ dicitur Palæſtina, & Cyprus. Ab AEgypto & Libybus AEgypto conterminis, & Cyrena & Barca (in portione nanque AEgypti iſtæ ordinantur) ſeptingenta prouenie-bant talenta, præter pecuniam è piſcario prouentu lacus Mœrios. Excepta hac pecunia & certo frumenti numero, ſeptingenta talenta obueniebãt. Nam centum viginti millibus Perſarum, qui in Albo muro Memphitico ſtationem habent, & eorum auxiliariis admetiuntur illi frumentum. Sexta portio hæc. Sattagydæ & Gãdarii & Dadicæ & Apparitæ, in idem conſtituti, centena & ſeptuagena talenta pẽdebant: Septima portio hæc. A Suſis & cætera Ciſſiorum regione, trecenta: Octaua hæc portio. A Babylone verò cæteráque Aſſyria millena talenta argenti prouenie-bant, & præterea pueri caſtrati quingeni: Nona portio hæc. Ab Ecbatanis & ab reliqua regione Medica & Parycaniis & Orthocorybantibus, quadringena &

[a] Quum Cambyſi aditum in AEgyptum permiſiſſent.

[b] *Sunt qui ita hunc locum exponant*, Adiunctis ad nationes, *uel, gentes*, vicinarum regionum incolis, atque etiam tranſgreſſus vicinos, iis qui longius erant diſſitis, aliis alias gentes tribuẽs. Diſtribuit igitur prouinciis hunc in modum tributum, quod quidem exigebatur, &c. Vt *legatur* ἄλλοις ἄλλα ἔθνεα νέμων. ἀρχοῖς δὲ, &c.

[c] In mõtibus. *Valla legit* ἐπ' ὄρεσι προσ' ὄρεσι.

[d] Eſt autem in hac portione omnis Phœnicia. *Nam Valla in præced. reprehendit portionem utrc tit.*

quinquagena talenta: Decima portio hæc. Caſpii & Pauſicæ & Panthimati & Daritæ ſimul conferentes, ducena talenta afferebant. Vndecima hæc portio. A Bactrianis ad AEglos vſque, trecẽtorũ & ſexagenorũ talẽtorũ erat tributũ: Portio duodecima hæc. A Pactyica & Armeniis, eorúmque conterminis, Euxino tenus ponto, talẽta quadringenta: Tertiadecima hæc. A Sagartiis & Sarangæis & Thamanæis & Vtiis & Mecis, & iis qui rubri maris inſulas incolunt, vbi rex eos qui relegati vocantur collocat: ab his omnibus ſexcentorum talentorum prouenie bat tributum: Quartadecima portio hæc. Sacæ & Caſpii ducena & quinquaginta talenta afferebant: Quintadecima portio hæc. Parthi Choraſmiique & Sogdi & Arii, trecena talenta: Sextadecima portio hæc. Paricanii & qui ex Aſia ſunt AEthiopes, quadraginta talenta: Decimaſeptima portio hæc. Mantienis & Saſpiribus & Alarodiis ducena iniuncta talenta erant: Duodeuiceſima portio hæc.

Moſchis & Tibarenis & Macronibus & Moſynœcis & Mardis trecenta talenta præcepta erant: Vndeuiceſima hæc portio. Indi, vt ſunt multitudine multo numeroſiſſimi inter omnes quos nouimus mortales, ita tributum ſuper cæteros omnes afferebant tricena ſexagena talenta aureorum ramentorum: Viceſima portio hæc. Quòd ſi Babylonica pecunia ad pondus Euboicum redigatur, fiunt nouies millena quingenáque & quadraginta talenta argenti. [a] Aurum verò ſi terdecies tanto ramentorum taxetur, in ſumma reperietur ad rationem Euboicam eſſe ſex millia talentorum, ſexcentáque & octoginta. Quibus in vnum contractis ad Euboicum computum, exigebantur in ſummã annui tributi à Dario, talentorum quatuordecim millia quingenta & ſexaginta. Minorem his ſummam omittendam mihi, non referendam puto. Hoc tributum Dario ex Aſia obueniebat, & aliquantulum ex Libya: cæterùm procedente tempore & ab inſulis obuenit aliud tributum, & ab iis qui Europam Theſſalia tenus incolunt. Id tributum rex hunc in modum theſaurizat, *hoc eſt reponit*. Liquefactum aurum argentúmque in fictiles fidelias infundit: expletas mox fidelias ſubinde frangit: ex eóque auro argentóue, quoties pecunia indiget, tantum concidit quantum vſus poſtulat. Atque hæ quidem prouinciæ erant ac tributorum taxationes. Sola autem Perſis ideo inter tributarias à me prætermiſſa eſt, [b] quòd eam minimè Perſæ colunt. Iſti autem adferendum vllum tributum non adigebantur, ſed munera portabant: AEthiopes AEgypto contermini, quos Cambyſes in expeditione contra macrobios AEthiopes ſumpta ſubegit, quíque ſacram Niſam incolunt, & Dionyſo dies feſtos agunt. Iſti AEthiopes eorúmque finitimi, eodem quo Indi Calandiæ ſemine vtuntur, ſubterraneáſque habent domos. horum vtrique tertio quoque anno munera portabant, portántque ad meam vſque memoriam, [c] binos ſemodios auri rudis, & ducenos ſceſces ebeni, & quinos AEthiopes pueros, & vicenos grandes elephantorum dentes. Colchi quoque inter dona ferentes repoſiti erant, eorúmque finitimi ad montem vſq; Caucaſum. Ad hunc enim montẽ imperitatur à Perſis. nam qui ad aquilonẽ Caucaſi habitant, eorum iam nulli Perſas curant. Iſti igitur dona ſibi imperata, etiã ad meã vſq; ætatem, quinto quoq; anno afferebãt, cẽtenos pueros, totidémq; virgines. Afferebant & Arabes millena quotãnis talenta thuris. Hæc iſti dona, præter tributum, regi portabant. Sed Indi id aurum tam multũ, vnde ramenta quæ dixi, regi afferunt, hac ratione comparant. Indicæ regionis id quod ad ſolem vergit, ſabuloſum eſt. nam Indi, dũtaxat eorum quos ſcimus, de quibus aliquid pro certo narratur, primi ſunt hominum qui in Aſia ad auroram & ſolis ortum habitant. Indorũ autem tractus qui auroram ſpectat, propter arenam vaſtus eſt. Eorum autem complures ſunt gentes, atque eæ lingua inter ſe diſſonæ: & eorum alii ſunt dediti rei pecuariæ, alii non: item alii in paluſtribus fluminis habitant, crudis victitãtes piſcibus, quos aggreſſi ex arundineis nauigiis exceptant. Singula autem nauigia è ſingulis arundinis internodiis fiunt. Iſti ex Indis ferunt veſtem è tegete: quam vbi è flumine meſſuerunt inciderúntque, plectentes in modum ſtoreæ, tanquam thoracem ſibi induunt. His finitimi auroram verſus ſunt Indi pecuarii, carnibus crudis veſcentes, nomine Padæi, qui talibus vti moribus narrantur: Quoties ciuium [d] aliquis aliquáue ægrotat, virum quidem ſui maximè familiares interimunt: quòd dicant illum morbo tabeſcentem, carnes ipſis corrupturum: & licet ſe neget ille ægrotare, nihilominus iſti non ignoſcentes necant eum, epulantúrque. Mulieri verò, ſuæ maximè neceſſariæ, idem quod viri viro faciunt. Qui autem ad ſenium peruenit, eo itidem mactato paſcuntur. Ideóque cum hac de cauſa, tum quia omnes qui in morbum incidunt, necantur, non multi ſanè eorum ad ſenectutem perueniũt.

a Aurum autem ramentitium inuenitur eſſe talentũm Euboicorum quatuor millium ſexcẽtorũ & octoginta, ſi ita ratio inea tur vt pſegma *i. ramentum*, terdecies tanto argẽti repẽdatur. His igitur omnibus in vnum coagmentatis, Euboica talenta numero quatuordecim millia quingenta ſexaginta annuo tributo colligebantur. *Ita Budæus hunc locum interpretatur lib. 4. De aſſe, admonens legendũ τες τεσσαρακοντακισχιλιους. quam lectionem & in uet. cod. reperimus. Idem aliis uerbis hũc locum ita reddit circa initium eiuſdem libri*, Aurum verò ramentitiũ ſi terdecies expendatur ad argentum, in ſumma reperietur ad rationem Euboicam eſſe quatuor millia talentorum, ſexcẽtáque & octoginta. Quibus in vnum coactis, fit ſumma eorum quæ quotannis colligebantur, quaterdecies millena quingena & ſexagena talenta Euboica.

b Quòd Perſæ immunes agros colant. Iſti porro ad fer.

c Binos chœnices auri ignem non experti.

d Seu vir ſeu fœmina, ægr.

Est aliorum Indorum hæc diuersa consuetudo, vt nullam animantem interimant, vtque nihil serant, nec domos parandas existiment, atque herba victitent. Estque eis semen quoddam milii instar, sua spõte nascens è terra, suo in calice: quod cũ ipso calice lectum coquunt, edúntque. Eorum quisquis in morbum incidit, is in locum desertum pergit, ibique decumbit, eius vel decumbentis vel defuncti curam gerente nemine. Horum omnium quos recensui Indorũ coitus in propatulo est, sicut pecorum: color similis ac proximus AEthiopico. genitura quã in mulieres emittũt, non alba, quemadmodum cæterorum hominũ, sed atra, vt color corporis: qualem AEthiopes quoque emittunt. Hi Indi lõgius à Persis absunt, [a] & vento Austro obnoxii: eóque Dario neutiquam obtemperabant. [b] Cæteri Indi Caspatyro vrbi & Pactyicæ regioni contermini sunt, ad ventum Aquilonem habitantes. Et ex aliis Indis ii qui proximam Bactrianis vitam degunt, pugnacissimi sunt, & qui [c] ad aurũ præcipuè mittunt: Circa hanc enim plagam vasta sunt propter arenam loca, in ea solitudine arenosa formicæ gignuntur, canum quidem magnitudine minores, vulpiũ verò maiores. Earum nonullæ & apud eos & apud regem Persarum visuntur, hinc venatu captæ. Hæ formicæ in faciendis sub terra domiciliis egerũt arenam, vt apud Græcos formicæ, atque eodem modo, ipsa specie corporis simillima. Ea autem quæ egeritur arena, auracea est: [d] pro qua in desertum mittẽtes Indi, ternos singuli camelos iungunt: mares à lateribus, quos frænatos trahũt, fœminam in medio, in quam ipsi ascendunt: data opera vt à recentissimis fœtibus abstractas iungãt. Etenim apud eos cameli cum nihilo sunt minori pernicitate quàm equi, tum verò ad ferenda onera multo valentiores. Qualem autem habeat camelus speciem, Græcis, vtpote sciẽtibus, non puto scribendum: sed quod de eo ãnimali nescitur. Camelus in posterioribus cruribus gerit quatuor femora, & totidem genua, & veretrum inter posteriora crura caudam versus spectans. Hunc in modum iunctis camelis, Indi ad aurum *legendum* tendunt, [e] vt quum feruentissimus fuerit æstus, fiant in rapina. siquidem præ æstu formicæ sub terra se occultas tenent. Est autem illis hominibus sol ardentissimus matutinus, non quemadmodũ aliis meridiẽ, eoúsque efferuescens dum tempus est à foro discedendi: per quod spatium multo magis vrit quàm meridianus in Græcia, adeo vt dicantur illi tum in aqua se abluere. Meridies verò ferè Indos vrit peræquè atque alios homines: declinãte meridie, talis est illic sol qualis alibi matutinus: ac deinceps magis ac magis frigescẽs, dum ad occasum peruenit: quo tempore præcipuè friget. Vbi ad locum Indi peruenere, culeis quos attulere, arena completis, [f] raptissimè retrò se recipiunt. Quos protinus formicæ (vt à Persis fertur) olfactu perceptos insequuntur tanta pernicitate quanta in alio est nullo: ita vt nisi viam [g] ad quam formicæ congregantur, anticipent Indi, nemo sit ipsorum inde euasurus. Ideóque camelos mares, quòd impares fœminis sunt in currendo, [h] ne trahantur, dissoluunt: sed non vtrunque pariter. fœmina verò, pulli quem reliquit memor, nihil sibi remittit. Hac ratione Indi maiorem auri partem nanciscũntur, vt Persæ memorant. nam quod effoditur in eadem regione aurum, rarius est. Et sanè pulcherrimas quodammodo res extrema orbis habitati pars sortita est, quemadmodum [i] Græcia (quod præstantissimum iudicatur) pulcherrimas regiones. Nam, vt paulo antè dixi, vltima plagarum quæ ad orientem vergentes habitantur, Indica est: in qua & animantes tam quadrupedes quàm volucres, multo sunt grandiores quàm cæteris in locis, præterquam equi: (nam ab equis Medicis vincuntur qui Nisæi vocantur) & infinita vis auri, partim effossi, partim per flumina deuecti, partim vt indicaui surrepti. præterea agrestes arbores pro fructu lanam ferentes, ouillæ tum pulchritudine tum bonitate præcellentem, qua in vestiarium Indi vtuntur. Ad meridiem vltima è regionibus quæ habitatur, Arabia est: in qua sola omnium nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ledanum. cuncta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrham. Nam thus Arabes styrace suffientes legunt, ea quam Phœnices ad Græcos exportant. hac suffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exiguo corpore, [k] discolori specie, permagno numero circa singulas arbores, iidem videlicet qui aduersus AEgyptum facto exercitu tendunt. Nec vllo alio ab arboribus quàm styracis fumo submouentur, vniuersam terram oppleturi, vt Arabes aiunt, nisi (vt iidem narrabant) simile quiddam istis contingeret ei quod nouimus contingere viperis, idque ([l] vt credere debemus) solerti diuinitatis prudentia. nam quæ & timido animo sunt & esculenta, ea omnia fœtuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contrà, quæ sæua & maligna sunt, ea voluit parum esse fœtuosa. Vnde fit vt lepus, quem omnia venantur, fera, ales, ho-

a Et versus Austrũ ventum.

b Alii ex Indis Caspatyro vrbi.

c Ad aurum *colligendũ* præcipuè mittũtur. *In aliis edit. interpret.* Vallæ *legitur*, Qui ad Austrum mittunt, *pro*, Qui ad aurũ mittũtur. *uel*, proficiscũtur.

d Ad quam *colligendam* qui in desertum mittuntur Indi, &c.

e Sic inita *itinerũ* ratione vt quũ feruen. &c. *Vel*, Hoc *prudenter præuiso ut quum*, &c.

f Quamprimum. *Vel*, *primo quoque tẽpore.*

g Interim dum formicæ congregantur.

h Dissoluũt, si vnà non trahãtur vtrique. *Id est*, *Si utrique assequi pari gradu non possint. Ita quidam hunc locum interpretantur, qui & aliã interpretationem admittere uidetur.*

i Græcia longè tẽperatissimas nacta est anni tempestates. *Gal. Les saisons de l'annee.*

k Versicolori.

l Vt rationi consentaneum est.

a Superfœtet.

mo, tam ferax sit: solâque ex omnibus bestiis, quum grauida est, etiam [a] impleatur, & alium fœtum in vtero gestet pilis vestitum, alium nudum, alium tantùm non formatum: alium concipiat. Et lepus quidem talis est. At leæna validissimum ferocissimúmque animal, semel in vita vnum parit. nam vnà cum fœtu vterum emittit. Cuius rei causa est hæc, quòd catulus leoninus, vbi moueri in vtero incipit, quum habeat vngues longè acutissimos ex omnibus feris, vterum lacerat, augescénsque magis ac magis, vngues imprimédo exhulcerat: ita vt ad postremum, quum partus instat, nihil vteri relinquatur incolume. Sic quoque si viperæ & alati Arabiæ serpentes gignerentur vt ipsorum natura fert, non esset hominibus viuendi facultas: nũc autem, quum libidine agitantur, & per paria coeunt, fœmina collum maris in emittenda genitura cõprehendit, [aa] forbénsque non prius dimittit quàm deuorauerit. & mas quidem hoc modo perit. Fœmina verò talem luit masculo pœnam: quòd filii dum adhuc intra vterum sunt, patrem, vleiscentes matricem ambedunt: eiúsque aluo ambesa, ita partum faciunt. Cæteri serpentes qui non sunt hominibus pernicioſi, oua pariunt & magnam vim fœtuum excludunt. Porrò viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur: alati verò serpentes nusquam alibi nisi in Arabia, aut certè non adeo frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparãt. Casiam autem sic: Postquam sibi cum cæterum corpus; tum faciem præter oculos obligauerunt coriis aliísque pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude nõ alta, circa quam & in qua degũt feræ alatæ, vespertilionibus simillimæ, stridore diro, & viribus præualentibus: quas ab oculis arcentes Arabes, sic casiam metũt. Cinnamonum etiam quàm superiora mirabilius legunt. nam aut quomodo aut qua in terra gignatur, illud nequeunt dicere: nisi quòd probabili ratione vtuntur, quòd quidam volunt id gigni in iis regionibus vbi Dionysus educatus est: & ipsas cinnamomi festucas afferri à grandibus quibusdam alitibus ad nidos è luto constructos in præruptis mõtium & homini inaccessis. Contra quas hoc Arabes excogitauerunt: boum [b] asinorúmque defectorum & aliorum iumentorum membra minutatim concisa, in ea loca portant: & vbi iuxta nidos posuere, procul abscedũt. Ad hæc frusta delapsæ volucres, ad nidos suos carnem comportãt: cui sustinendæ impares nidi ad terram discissi labuntur: tunc Arabes ad eos colligendos accedunt. Hac ratione cinnamomũ ab illis legitur, & illinc in alias regiones dimittitur. At ledanum (quod Arabes ladanum vocant) etiam cinnamomo mirabilius comparatur: quippe quod in graueolentissimo loco nascens, tamen fragrantissimè olet. In barbis hircorum inuenitur innatum, veluti mucor ligni; cum ad conficienda multifaria vnguenta vtile, tum præcipuè ad suffitionem qua Arabes vtuntur. Hactenus de thymiamatis dictum sit. Redolet Arabica regio mirificè iucundo quodam odore. súntque in ea ouium duo genera admiratione digna, quæ nusquam alibi visuntur, quorũ vnum caudas habet tam longas vt non sint tribus breuiores cubitis: [c] siquis trahi sinat, hulcera contracturæ, dum per terram atteruntur: nunc vnusquisque pastorũ hactenus est doctus arte fabrili, vt plostella faciant quæ singularum ouium caudis subligent, supérque plostella caudas ipsas alligent. Alterum genus ad cubitalem latitudinem caudas gerit. Huic, qua parte meridies ad solem occidentem vergit, contermina est AEthiopia terrarum habitatarum vltima. Hæc & auri multum fert, & vastos elephantes, prominentibus vtrinque dentibus: & cum agrestes omnes arbores, tum verò ebenum, necnon viros maximos pulcherrimósque & æui longissimi. Atque hæc quidẽ extrema sunt Asiæ Libyæque. De extremitatibus autẽ Europæ quod pro comperto referam non habeo. neque enim assentior fluuium quendam esse, Eridanum à barbaris vocitatum, qui subit mare ad Septentrionem spectans, vnde electrum venire narratur. Ne Cassiteridas quidem noui insulas, *hoc est stannarias*, vnde ad nos venit cassiteros, *id est stannum*. nã vel ipsum coarguit nomen Eridanus, quod Græcum est, non barbarum, ab aliquo poetarum fictum. Sed etsi hoc studiosè quæsiui, à nemine qui ipse viderit accipere potui, quomodo se habeat mare ad illam Europæ partem. Ab extrema itaque ad nos venit stannum electrúmque. Cæterùm ad septentrionem Europæ quamplurimam auri vim esse constat: sed quomodo fiat, ne hoc quidem pro comperto dicere queo. Dicuntur tamen id à gryphibus auferre Arimaspi, viri vnoculi. quod nec ipsum crediderim, vt viri nascantur vnoculi, cæteram naturam habentes aliis hominibus parem. Porrò extrema terrarum concludunt aliam regionem, intúsque cohibent ea quæ nobis pulcherrima putantur, illísque rarissima. Est in Asia planities quædam vndique cincta monte quinque in locis interciso, quæ aliquãdo fuit [d] Choraſmiorum cum ipsorum finibus & Hyrca-

aa Et arctè amplexa. Vel, Et arctè constringẽs. Vel, Et imhærens.

b Asinorúmque mortuorum & al. iumentorum memb. in quammaxima frusta cõcisa, in ea loca por.

c Quas si permittantur trahere, *id est demittere ad terram, uel demissas affricare terræ*, hulcera contracturæ sint dum illæ ad terram atterẽtur: verùm vnusq.

d Choraſmiorum montes incolentium, Choraſmiorum *inquã* & Hyrc.

norum, & Parthorum & Sarangæorum & Thomaniorum: ſed poſteaquam Perſæ rerum potiti ſunt, facta eſt regis. Ex hoc circumiecto monte ingens amnis profluit, nomine Aces, qui quondam per ſingulas vndique interciſiones ductus ac diſtributus, totidem quas dixi gentium regiones irrigabat: vbi verò in poteſtatem regis Perſæ venerunt, hoc ab illo ſunt paſſæ, quòd anfractibus montium ab rege obſtructis, & ad eorum ſingulos portis inditis, aqua ab exitu intercluſa eſt: interfluentéque introrſum amne, planities quæ intra montes erat, pelagus facta, quũ fluat in interiora amnis nulla ex parte exitum habens: atque ita ipſæ gentes priſtino aquæ vſu fraudatæ afficiuntur permagno detrimento. Nam hyberno tempore deus illis, quemadmodum aliis hominibus, pluit: ſed æſtate quum ſerunt [a] piſum & ſeſamum, aquam deſiderant. Igitur quum nihil eis aquæ tribueretur, ad Perſas venerũt viri atque mulieres: ſtantéſq; [b] pro foribus regis, cum eiulatu vociferabantur. Tunc rex iis qui maximè indigebant portas reſerari iuſſit, vtique eas quæ ad illos ferrent: eaſdem, quum illorũ terra humore hauſto ſatiata eſſet, rurſus obſerari: ita deinceps alias, vt quique cæterorum populorum maximè aqua indigerent. id faciens (quantum ego audiui cognoui) pecuniæ exigendæ gratia præter tributum. Atque hæc quidem ita ſe habent. Cæterum rex vnum è ſeptem viris qui aduerſus magum conſpirauerunt, Intaphernem, cepit ac capite damnauit ob hanc noxam: Intaphernes, ſtatim poſt oppreſſos magos regiam ingreſſus, volebat admitti ad colloquiũ regis. etenim hac lege conuentum erat inter magi oppreſſores vt eis ad regem foret aditus ſine internuntio, niſi cubantem cum vxore. Itaque non oportere ſibi interuenire nuntium cenſens Intaphernes, quia foret vnus è ſeptem, introire vtique volebat. ſed quum ianitor & qui à reſponſis erat introire non ſinerent, quòd regem dicerent rei vxoriæ dare operam, eos mentiri ratus, educto acinace, aures vtrique naréſque præcidit, ac lora frẽni equini ad ceruices ipſorum alligauit, hominẽſque dimiſit. Qui quum ſeſe regi exhibuiſſent & cur id paſſi fuerãt expoſuiſſent, Darius ſigillatim quenque Perſarũ accerſiuit, veritus ne id communi ſex Perſarum conſilio factum eſſet: explorauitque nunquid id quod acturi foret comprobarent. Vbi comperit ſine horum cõſenſu Intaphernem hæc feciſſe, hominem comprehendit eiúſque liberos atque omnem familiam: multis de cauſis credẽs illũ cum ſuis propinquis rebellionẽ fuiſſe moliturum: hos comprehenſos ad necem vinciri iuſſit. Tunc vxor Intaphernis ad regias fores accedens, plorabat atque lamentabatur: id aſſiduè faciendo ad ſui miſericordiam Darium quum adduxiſſet, miſſo ad eam nuntio rex inquit, Mulier, offert tibi Darius vnius electionem, ex vinctis domeſticis tuis quem velis liberari. Illa poſtquam ſecum deliberauit, ita reſpondit, Si vnius *omnino* animam rex mihi gratificatur, eligo ex omnibus fratrem. Hæc audiens rex, miratus huius orationem, miſſo nuntio, inquit, Percõtatur te rex qua de cauſa, viro filiiſque prætermiſſis, fratrem delegiſti vt ſupereſſet, qui & remotiore abs te eſt gradu quàm filii, & minus iucũdus quàm maritus. Cui illa reſpondens, Rex, inquit, maritus mihi alius, ſi dæmon voluerit, atque alii liberi, ſi hos amiſero, eſſe poſſunt: alius frater, parentibus meis iam vita defunctis, nulla ratione poteſt eſſe. [c] Hanc ſequuta cauſam, ita loquuta eſt, viſáque eſt Dario probè dixiſſe. itaque ea re delectatus rex, & eum quem mulier optauerat miſſum fecit, & filiorum natu maximum, cæteris omnibus interfici iuſſis. Ita vnus è ſeptem Perſis ſtatim initio occubuit. Enimuero illud ferè circa Cãbyſis ægrotationem contigit: Erat Sardibus præſes quidam à Cyro præfectus, nomine Orœtes, Perſa, cui nefariæ rei cupido inceſſit: ſiquidem Polycratem Samium, à quo nullo nec facto nec dicto quãtulocunque læſus eſſet, quémque ne vidiſſet quidem vnquam, tamen concupiuit capere ad interimendum, ob hanc (vt plerique aiunt) cauſam: Quum aliquando pro foribus regis cõſiderent Orœtes & alter quidam Perſa nomine Mitrobates, præfectus gentis quæ eſt in Daſcylio, è verbis ad iurgia peruenerunt. Et quum de virtute diſceptaretur, Mitrobates obiiciẽs Orœti inquit, [d] Tũne in pretio virorum es, qui inſulam Samum tuæ prouinciæ adiacentem, regi non acquiris, ita facilem captu vt quidam è popularibus quindecim armatis fretus occuparit, eiúſque tyrannide potiatur? Hoc iurgium audiẽti Orœti adeò doluiſſe quidam aiunt, [e] vt affectauerit non de obiurgante vindictam, ſed Polycratem prorſus occidere, propter quem malè audiſſet. Alii (ſed pauciores) inquiunt eaduceatorem in Samum ab Orœte miſſum cuiuſdam rei rogandæ cauſa: (cuius autem, non dicitur) Polycratem autem tunc fortè in conclaui cubantem fuiſſe, aſſiſtente ei Anacreonte Teio, ſiue id conſultò, quòd res Orœtis contemptui haberet, ſiue forte aliqua huiuſmodi factum. ad quem quum accedens Orœtis caduceator, eius mãdata exponeret,

a Panicum.

b Id eſt, In aula regia, ſic in ſequent. locis.

c Hanc rationem in iſta electione ſequuta ſum.

d Itáne tu vir cẽſendus es qui inſ.

e Vt non tam eũ qui hæc dixiſſet vlciſci affectauerit quàm Polycr.

Polycratem neque se ad hominem cõuertisse (erat enim ad parietem versus) neque quicquam respondisse. Hæ bifariæ causæ mortis Polycratis fuisse memorantur, quarum vtrilibet accommodare fidem quis potest. Itaque Orœtes in *urbe* Magnesia degens, quæ est ad Mæandrum flumen sita, misit Myrsum quendam Lydum, Gygis filium, cum nuntio in Samum ad Polycratem, cuius animum nouerat. Etenim Polycrates primus extitit Græcorum, *duntaxat eorum quos nouimus (secundum Minoem, & siquis alius isto prior maris imperio potitus est)* qui in animũ induxerit vt mari potiretur. Primus, inquam, extitit [a] ex eo genere quod humanum vocatur, qui multam conciperet spem Ioniæ atque insulis dominãdi. Hoc igitur eum in animo habere certior Orœtes factus, misit nuntiũ in hęc verba, ORŒTES POLYCRATI ITA INQVIT, Audio te res excellẽtes agitare animo, sed propositо rẽ pecuniariam nõ suppetere. Quòd si ita feceris vt suadeo, prospexeris & tibi & saluti meæ. Nã rex Cãbyses (vt mihi pro cõperto renũtiatur) de me interficiendo cogitat. nunc igitur meipsum recipito, atque pecunias, earũ partem tibi habiturus, partem mihi permissurus: & ipsarum pecuniarum beneficio omni Græciæ imperaturus. De quibus si mihi fidem non habes, mittito quempiam tibi fidissimum, [b] cui ego fidem faciam.

Quo audito Polycrates gauisus est, atque obsequi volebat. maiorem enim in modum pecuniam auebat. Mittit itaque prius ad rem inspiciendam quendam è populoribus suis [c] Mæandrium Mæandrii filium, scribam suum; qui non longo pòst hoc tempore ornatum conclauis Polycratis spectatu dignum templo Iunonis omnem dicauit. [d] Hunc Orœtes quum cognouisset speculatorem esse circunspectum, ita sibi agendum putauit: Octo scrinia lapidibus implet, præter admodum paruam partem circa ipsas oras, ac superficiem lapidum auro inducit: eáq; scrinia alligata in expedito habet. Quæ aduenienti Mæandrio quum inspexisset, Polycrati renuntiauit. [e] Enimuero ne illuc sese conferret, magnopere dehortabantur tum oracula & amici, tum præcipuè somniũ hoc, quod eius filia viderat. Videbatur sibi cernere patrem in aere sublimem esse, qui à Ioue quidem lauaretur, à sole autem inungeretur. Hanc visionem conspicata, [f] instabat omnino dissuadere patri ne à patria proficisceretur ad Orœtem: quinetiam [g] ad biremem eunti malè ominabatur. Cui quum ille minitaretur, si sospes rediret, fore vt hæc perdiu maneret virgo: ipsa vt ita contingeret, sibi imprecata est. malle enim se diutius virginem esse quàm patre orbari. Polycrates omne consilium pro nihilo habens, ad Orœtem nauigauit, cum alios secum ducens, tum verò Democedem Galliphontis filium Crotonienſem medicum, qui eam artem apud suos [h] præclarissimè omnium exercebat. Vbi Magnesiam peruenit Polycrates, tetra morte est affectus, indignáq; sua persona [i] & suis cogitationibus. nam neque eorum qui Syracusis tyranni exiterunt, neque aliorum Græciæ tyrannorum vllus est magnificentia cum Polycrate comparandus. Eum Orœtes (quod indignum relatu est) cruci suffixit: ex illis verò qui illum comitati fuerant, Samios quidem dimisit, iubẽs eos gratiam sibi habere quòd liberi essent: peregrinos autem atque seruos iure captiuitatis sibi vendicans, retinuit. Polycrates ergo suspensus omnem filiæ visionem exoluit. nam ab Ioue quidem, quum plueret, lauabatur: à sole autem, [k] exudante è membris abdomine, vngebatur. Hunc exitum habuerũt tot prosperæ res Polycratis, quẽ vaticinatus ei fuerat Amasis rex AEgypti. Verùm non multo pòst tempore Polycratis vltio Orœtem excipit. quippe post Cambysis obitum occupato à magis regno, Orœtes quum esset Sardibus, nihil de Persis qui à Medis imperio fraudati erant, bene meritus est: sed in ea perturbatione Mitrobatem Dascylii præfectum ([l] qui illi de Polycrate exprobrauerat) interemit, & eius filium Cranapem, spectatos in Persis viros: & cum alia quoque omnifaria flagitia commisit, tum quendam è nuntiis qui ad ipsum à Dario venerat, quòd parum iucunda nuntiasset, trucidandum curauit, summissis quibusdam qui redeuntem aggrederentur, quique trucidatum cum ipso equo occultarent. Darius, vbi principatu potitus est, Orœtem vlcisci cum ob alia scelera, tum præcipuè ob Mitrobatem filiúmque, cupiebat: sed aduersus eum [m] è professo mittere copias consilii non erat, [n] vtique rebus nondum satis fundatis, & imperio recens parto: quum præsertim audiret Orœtem multa vi nixum, quum mille Persarum satellitibus stipatus esset. nam suæ prouinciæ habebat Phrygiam, Lydiam, Ioniam. Itaque Darius aduersus hæc hanc rationem iniit: accitis Persarum summis quibusque proceribus, his loquutus est verbis, Persæ, quis hoc vestrũm mihi repromittat, & exequuturus & prudentia duntaxat, nulla vi, nullisque copiis? Vbi enim opus prudentia est, ibi vi agere nihil attinet. Ergo [o] quis vestrũm mihi

a *Id est, Primus inter homines. Hoc addit quòd Minos haberetur Iouis filius.*

b Cui ego ostendam. *Vel, repræsentabo.*

c Mæandrum Mæandri fil.

d At Orœtes quũ exploratorem aduentare audisset, ita egit. *Ad uerbum, Expectari audisset.*

e At ille, tum oraculis tum amicis multũ dehortantibus, illuc profectus est. quum etiam *eius* filia somniũ hoc vidisset. Cernere sibi videbatur, &c.

f Omnibus modis, *uel, omni arte* dissuadebat.

g Ad nauem quin quaginta remorum. *Sunt qui uertant, ad nauē actuariam.*

h Optimè omniũ suæ ætatis exerc.

i Et suo ingenti animo, *uel excelso.* Nam præter Syrac. nullus est Gr. tyr. magnif.

k Quum ipse humorem è corpore emitteret.

l Qui ei illa ad Polycratem pertinentia exprobrauerat.

m Aperte. Gr. ἐκ προσώπου. *Sing. q. d. recta uia.*

n Vtpote rebus adhuc turbulẽtis. *Vel, Rebus nondum compositis. Ad Verbum, Rebus adhuc tumentibus. q. d. Quum nõdum tumor rerum resedisset, id est turbulentus status.*

o Aliquis vestrũ. *Potest & interrogatiuè legi.*

Orœtem vel adducat viuũ, vel interficiat, qui de Perſis nihil omnino meruit, ſed cũ alia multa ſcelera admiſit, tũ hæc duo: vnũ, quòd duos è nobis, Mitrobatẽ eiúſque filium interemit: alterum, quòd à me miſſos ad ſe accerſendum, [a] necãdos curat, facinus profectò non tolerandum. ideóque priuſquã maiora in Perſas ſcelera admittat, [b] comprehendendus eſt ad necem. Hæc Darius interrogabat Perſas. Eorum triginta extiterunt qui repromitterent, ſinguli volentes ipſi id exequi. Quos inuicẽ contendentes Darius reprehendens, ſortiri iuſſit. id quum feciſſent, ſors Bagæum Artõtis filium ex omnibus contigit. Hic ſorte delectus, hac ratione vſus eſt: Complures literas variis de rebus vbi ſcripſit ſigillóque Darii impreſſit, cũ his profectus eſt Sardis. eas, poſteaquam in conſpectum Orœtis venit, dedit ſeparatim recitandas regio ſcribæ. (regios autem ſcribas cuncti præſides habent.) Reddebat autẽ ſeparatim Bagæus literas, explorandi gratia animos ſatellitum, nunquid annuerent ad rebellandum ab Orœte. Quos animaduertens magnopere venerari literas, & ea quæ in illis dicerentur, etiam vehemẽtius, reddidit aliam epiſtolam in hæc verba, Perſæ, Darius rex interdicit vobis ne apud Orœtem fungamini ſatellitum officio. Hoc illi audito lanceas depoſuerunt. Tunc Bagæus cernens illos obtemperantes epiſtolæ, ſumpta fiducia reddidit ſcribæ vltimum libellum in hæc verba ſcriptũ, Rex Darius mãdat Perſis qui in Sardibus ſunt vt Orœtẽ interimãt. Id vbi audiere doryphori, *id eſt haſtati ſatellites*, eductis acinacibus ſine mora Orœtem interemerunt. Ita vindicta Polycratus Samii Orœtem perſequuta eſt. Traductis atque cõportatis Suſa bonis Orœtis, contigit non diu pòſt vt in venatu ferarum Darius rex, dum ab equo deſilit, pedem intorſerit vehementérque luxauerit. nam talus è iuncturis amotus eſt. Se itaque exiſtimans, vt etiam prius, habere ex AEgyptiis eos qui primi putarentur arte medicinæ, eorum opera vtebatur. At iſti retorquendo pedem ac violenter tractando, plus mali faciebant: adeo quidem vt ſeptem dies totidémque noctes Darius præ moleſtia qua afficiebatur tranſegerit inſomnes. Octauo die eidem malè habenti quidam Democedis Crotonienſis mentionem facit, cuius de artificio prius iam inde in Sardibus audiſſet. Darius hominẽ quamcelerrimè accerſi ad ſe iubet. Ille, vt inter captiuos Orœtis fuit inuẽtus, vbi pro neglecto habebatur, in mediũ adductus eſt, ſicut erat pannoſus ac compedes trahens. In medio poſitum Darius interrogauit nunquid eam noſſet artem. Democedes, veritus ne, ſi ſe proderet, vſquequaque Græcia priuaretur, diſſimulare: ſed quum videretur notitiã artis præ ſe ferre, Darius iuſſit eos qui hominem adduxerant, verbera & tormenta afferre in medium. Tunc ille diſſimulatione miſſa, ſe planè ſcire artem illam negauit, ſed aliquantulum, ob eam cõſuetudinem quam cum medico habuiſſet. Factáque ei poteſtate curãdi, Græcis medicamentis vtens, & lenia, pòſt acria admouens, Darium compotem ſomni fecit, & breui tempore incolumem reddidit, quum iam ſe poſthac validum fore ad incedendum deſperaſſet. Ob quam curationem poſtea quum eum Darius duobus aurearum compedum paribus donaſſet, interrogauit Democedes nunquid ideo ſe duplici malo remunerandum putaret, quòd ab eo ſoſpes ipſe foret effectus. Hoc dicto Darius delectatus, ad ſuas vxores hominem miſit. Eunuchi qui eum deduxerũt ad fœminas, dicebant hunc eſſe qui reſtituiſſet animam regi. tunc earum ſingulæ aureã phialæ thecam ſuffringentes, Democedem donauerũt tam amplo munere, vt famulus nomine Sciton qui ſequebatur, excidentes ex percuſſione phialarum ſtateres colligẽs, nõ paruã auri ſummã coegerit. [c] Hic Democedes hunc in modũ è Crotone profectus, cum Polycrate conſuetudinem habuit: quum à patre ſanè iracũdo Crotone cohiberetur, nec eum tolerare poſſet, illo relicto abiit in AEginam: vbi cõmoratus vnum annum, primos medicos tranſcẽdit, etſi imparatus erat, & nihil inſtrumẽtorum habens quæ ad artem medicinæ pertinerẽt. Ex quo factum eſt vt inſequenti anno AEginetæ conduxerint eum talento, Athenienſes tertio anno cẽtum minis, Polycrates quarto anno talentis duobus, ita Samum profectus eſt. A quocirco non minimùm [d] medici Crotonienſes primi numerabãtur, ſecundi, Cyrenæi. Qua etiam tempeſtate Argiui cæteris Græcis præſtare muſica ferebantur. Tũc itaque Democedes Dario ſanato Suſis, maximas ædes obtinebat, & cum rege ad menſam ſedebat, omnibus rebus affluens, præter hanc vnam quòd in Græciam redire non poterat. Quinetiam AEgyptios medicos regem curare ſolitos, quũ eſſent patibulis ſuffigendi quòd à Græco medico ſuperati forent, impetrata ab rege venia liberauit: itẽ vaticinium quendam Eleum, qui Polycratem ſequutus fuerat, & inter captiuos pro neglecto relictus. Denique [e] maximi apud regem momenti Democedes erat. Interiecto deinde breui tempore, inter alia cõtigit vt Atoſſæ Cyri filiæ (quæ erat Darii

a Necat, inſolentiam intolerabilẽ exhibens.

b Morte nobis eſt occupandus.

c Hic autem Democedes ita Crotone *Samum* venerat. Cum Polycrate patre verſatus, quum aſperam eius iracundiam ferre non poſſet, illo relicto abiit in AEginam: vbi cõmoratus vnum annum primos medicos tranſcẽdit, etſi imparatus erat, & nihil inſtrumẽtorum habens quæ ad artem medicinæ pertinerẽt. Ex quo factum eſt vt inſequenti anno AEginetæ conduxerint eum talento, Athenienſes tertio anno cẽtum minis, Polycrates quarto anno talentis duobus, ita Samum profectus eſt. A quocirco non minimùm &c.

d Crotoniẽſes inclaruerunt. hinc enim tempus fuit quum primi quidẽ medici Græciæ Crotoniatæ eſſe dicerentur, ſecundi verò, Cyrenæi.

e In maximo pretio à rege Democedes habebatur.

vxor) in mamilla vlcus exoriretur, deinde reſciſſum porro graſſaretur. quod iſta, quoad fuit exiguum, præ pudore occultans, nemini indicauit: ſed vbi malè iam ſe habebat, accerſito Democedi rem oſtendit. Ille ſe redditurum ſanam affirmans, adiurat eā vt ſibi viciſſim ipſa inſeruiat in eo quod orauerit. oraturum autem nihil vnde dedecus redundaret. A quo, poſteaquam curata eſt, edocta, Darium, dum cum eo cubat, his verbis alloquuta eſt, Rex, quum tantum tu habeas copiarum, deſides, nullam neque gentem neque potentiam Perſis acquirens. atqui par eſt virum & iuuenem & magnarum opum dominum, aliquid operis edendo ſe oſtendere, quò etiam Perſæ cognoſcant ſibi virum præeſſe. Quod vt facias, duabus de cauſis intereſt, vt Perſæ & eum qui ipſis præeſt, virum eſſe intelligant, & bello atterantur: ne otium agentes tibi inſidias tendant. Nunc ergo aliquod opus edas quoad in ætate iuuenili es. nam augeſcente corpore ingenium pariter augeſcit, & conſeneſcente conſeneſcit, & ad res omnes elangueſcit. Hæc Atoſſa ex admonitu Democedis. ad quam Darius reſpondens, Quæ, inquit, vxor, ipſe facere deſtinaueram, ea omnia dixiſti. ego enim conſtitueram Scythis bellum inferre, iuncto mari è noſtra continente in alterā ponte: & hæc breui tempore perficientur. Ad eum Atoſſa, Animaduerte, inquit, nunc: omitte primùm Scythis bellum inferre, qui, quandocunque voles, tui erunt: aduerſus Græciam mihi tu eas in expeditionem. concupiſco enim Lacænas & Argiuas & Atticas & Corinthias, fando cognitas, mihi fieri ancillas. Et ad hoc virū habes ex omnibus maximè idoneum [a] ad demonſtrandas Græciæ res atque exponendas, hunc qui pedem tuum ſanauit. Cui Darius, Quandoquidē, inquit, vxor, tibi videtur nos primùm Græciā tētare debere, mihi videtur ſatius ante omnia mittere illuc exploratores Perſas, vnà cum iſto quem dicis, qui percepta omnia illic & viſa renūtient: & mox ego ab illis edoctus, aduerſus Græcos tendam. Hæc loquutus Darius, & quod eſt loquutus, re quoque aggreſſus eſt. nanque vbi primùm illuxit, accitis quindecim viris Perſarum ſpectatis, præcepit vt ſequentes Democedem omnia Græciæ maritima loca colluſtrarent, néve cōmitterent vt Democedes ab illis aufugeret, ſed rurſus eum omnino reducerent. Hæc illis vbi præcepit, ſecundo loco Democedem ipſum ad ſe accerſitum orat vt [b] expoſita atque demonſtrata Perſis omni Græcia, rurſus redeat: iubétque eum dono ferre patri ac fratribus omnia ſua vtenſilia, affirmans ſe alia multo plura [c] illi inuicem donaturum. [d] ac præter dona miſſurum ait, quæ vnà iter faciat onerariam nauim, omnifariis bonis refertam. Quę Darius nullo doloſo conſilio (vt mea fert opinio) [e] mandabat: ille tamen veritus ne ſe Darius tentaret, tanquam fugitiuum, ſi cuncta ſibi oblata caperet: reſpondit ſe quidem ſua illic velle relinquere, vt ea reuerſus ſibi haberet: verùm nauim onerariam quam Darius promitteret, dono fratribus accipere. Darius poſtquam hæc Democedi præcepit, homines ad mare dimiſit. Iſti, quum in Phœnicem deſcendiſſent, & ex Phœnice in vrbem Sidonem, confeſtim duas triremes inſtruxerunt, & ſimul ingentem onerariam omnifariis bonis impleuerunt. Comparatiſque omnibus, in Græciam tra iiciunt. & adeuntes maritima eius loca intuebantur atque deſcribebant. Tum pleraque ac celeberrima Græciæ loca contemplati, in Italiam Tarentum tranſmiſerunt. Ibi Ariſtophilides Tarentinorum rex, [f] & ipſe Crotonienſis, gubernacula Medicarum nauium reſoluit, pariter & ipſos Perſas detinuit, tanquam certos exploratores. Interea dum iſti patiuntur hæc, Democedes Crotonem abiit ad domum ſuam. [g] Quo abeunte Ariſtophilides Perſas miſſos fecit, reſtitutis iis quæ de nauibus abſtuliſſet. Illinc Perſæ nauigantes, ac Democedem, perſequentes, Crotonem perueniunt: nactíque in foro Democedem prehendunt. Eum Crotonienſium quidam, res Perſicas reformidātes, tradere parati erant: quidam iniectis è diuerſo manibus, fuſtibus cædebant Perſas, [h] qui his verbis commonefaciebant, Viri Crotonienſes conſiderate quid faciatis, qui hominem regis fugitiuum eripitis. An ex vſu erit vobis hanc iniuriam regi Dario intuliſſe, ac vobis bene cedet iſta feciſſe, [i] ſi nos dimiſeritis? Cui enim prius quàm huic vrbi bellum inferemus? aut quam priorem diripere conabimur? Hęc dicendo nihil magis Crotonienſibus perſuaſerunt. quinimo non modò Democede, ſed etiam oneraria naui quam vnà duxerant, priuati ſunt: atque in Aſiā reuerſi, omiſſo iam ſtudio diſcendi vlteriora Græciæ, quòd duce eſſent fraudati. Quibus tamen in digreſſu Democedes mandauit vt Dario dicerent, Democedem ducere vxorem Milonis filiam. erat enim apud regem celebre nomen Milonis luctatoris. Quas nuptias videtur mihi eo tempore properaſſe magna erogata pecunia vt ipſum etiā in patria ſua ſpectatū eſſe Dario appareret. Profecti Crotone Perſæ, ad Iapygiam in quaſdam naues inciderunt. à quibus in ſeruitutem redactos Gillus quidā

a Ad oſtendenda ſingula Græciæ *loca* & ad deducendum.

b Vt quum Perſis oſtenderit vniuerſam Græciam & per eā deduxerit, reuertatur.

c Pro illis donaturum.

d Præterea verò ad dona *portanda* nauem onerariam ei ſe ſuppeditaturum dixit, eámque ſe bonis omnifariis impleturum, quæ cum ipſo nauigaret.

e Pollicebatur: ille tamen veritus ne Darius eius animum tentaret, nequaquam omnia quæ dabantur percurrit, *id eſt recēſuit*, & accepit: ſed ſua quidem ſuo in loco relicturum ſe dixit, vt ea reuerſ. &c. *ut legatur παῤῥα ex uet. cod. pro παῤ τοῦ, & ὑπόθεμαι actiuè ſumatur. quaſi dicat nō percurriſſe numerum, tanquam nihil omittere uolentem. Fortaſſe tamē & aliter exponi poſſit ὑπόθεμαι.*

f Non *ſequitur lectionem edit. uulg. quæ tamen & ipſa ſuſpecta eſt.*

g Interim verò dū iſte domum reuertitur, Ariſtoph.

h Qui hæc verba obtendebant. *Vel, Hæc illis allegabant, uel proponebant.*

i Si nobis *hunc* eripueritis?

Tarentinus exul redemit,& ad regem Darium reportauit. Ob quod meritum quũ rex paratus eſſet donare ei quicquid vellet,optauit ſe in patriã reduci, expoſita prius ſua calamitate,dicens,ne omnem Græciam conturbaret,ſi claſſis ingens ipſius cauſa in Italiam mitteretur, contentum ſe eſſe vt per ſolos Cnidios reduceretur:exiſtimans, pro amicitia quæ Cnidiis erat cum Tarentinis, ſe præcipuè reductum iri. Id Darius pollicitus effecit.nam miſſo Cnidum nuntio iuſſit vt Gillum Tarentum reducerent. Cnidii Dario obſequentes,id tamen à Tarentinis non impetrauerunt:nã ad vim inferendam inualidi erant. Atque hæc hunc in modum adminiſtrata ſunt. hinc Perſæ primi extitere qui in Græciam traiecerunt explorandi gratia, & ob hanc rem. Samum verò poſt hæc rex Darius, omnium vrbium tam Græcarum quàm barbararum primam euertit, ob hanc cauſam: Dum Cambyſes in expeditione aduerſus AEgyptum ageret, permulti ſe illuc Græcorum conferebant, partim (vt credibile eſt) negotiandi, partim militandi, partim ipſius regionis oculis ſubiiciendæ gratia. E quibus fuit Syloſon AEacis filius,Polycratis germanus,extoris patria. huic Syloſonti felicitas huiuſmodi contigit: Sumpto hic amiculo rutilo ac ſibi circundato, apud forum Mempheos ſpatiabatur. quem quum vidiſſet Darius Cambyſis ſatelles, [a] nullius admodum conditionis vir, captus amore amiculi, adit hominem vt mercetur amiculum. Syloſon, animaduertens Darium magnopere amiculum cupere, diuina quadam fortuna vſus, Ego, inquit, amiculum hoc nulla pecunia vendo, [b] ſed tibi largior,ſi modò tuum perpetuò debet eſſe. Hæc approbans Darius, accepit indumentum. Syloſon, qui putarat ſibi illud ſtultè periſſe,interiecto tempore,quum Cambyſes deceſſiſſet,& ſeptem illi magum oppreſſiſſent,& ex ſeptem Darius regnum adeptus eſſet, vbi certior factus eſt ad eum virum peruenisſe regnum cui ipſe roganti dediſſet in AEgypto illud amiculum, Suſa aſcendit, ſedénſque in veſtibulo regiæ, ait ſe eum eſſe qui de rege ſit bene meritus. hæc audiens ianitor,regi nuntiauit: ad quem admirabundus rex, Et quis eſt, inquit, Græcorum qui in me beneficus extiterit, cui ego reuerentiam debeam, recens regno potitus? Necdum multi aut nulli eorum ad nos aſcenderunt: [c] nec vllo Græcorum quicquam (vt ſic dicam) opus habeo. tamen hominem introducite, vt ſciam quid hæc dicendo velit ſibi. Vbi à ianitore introductus eſt Syloſon, ac ſtetit in medio, interrogatur ab interpretibus quiſnam eſſet, aut quo facto beneficus in regem extitiſſet. Ipſe rem omnem geſtam circa amiculum refert, ſeſéque illum eſſe qui id donaſſet. Ad hæc reſpondens Darius, O, inquit, virorum generoſiſſime, tũne ille es qui mihi nullamdum potentiam habenti donaſti ea,quanuis parua, tamen perinde grata acſi nunc aliquid magnum acciperem?Qua de re immenſo te auro argentóque remunerabor, vt nunquã pœniteat te liberalem in Darium Hyſtaſpis filium extitiſſe. Cui Syloſon,Mihi,inquit,rex neque aurum neque argentum dederis, ſed patriam meam Samum, vbi eam liberaueris,quam nunc poſt necem fratris mei Polycratis ab Oroete interfecti, occupat ſeruus noſter:hanc mihi donato citra cædem atque direptionem. His Darius auditis,miſit exercitum duce Otane vno è ſeptem viris, iuſſo vt quæ Syloſon rogaſſet, ea effecta redderet. Otanes ad mare deſcendens, contrahebat exercitum. At Sami imperium obtinebat Mæandrius Mæandrii filius, acceptum à Polycrate, vt illud procuraret. Cui, iuſtiſſimo virorum volenti eſſe, non licuit. nam vbi de Polycratis interitu allatus eſt nuntius, ante omnia Ioui liberatori ſtatuit aram, eíque fanum in circuitu deſignauit, quod nunc quoque in ſuburbanis extat. Deinde vbi hoc perfecit,aduocata omnium ciuium concione,ita verba fecit, Mihi ſceptrum atque omnis potentia Polycratis (vt vos etiam noſtis)demandata fuit: in meo quoque arbitrio ſitum eſt vobis dominari:ſed quod [d] in vicino reprehendo,id ipſe quoad potero non faciam. Nam neque Polycrates placebat mihi, in viros ſibiipſi pares dominatum habens,neque alius quiſpiam talia faciens. Et Polycrates quidem fatum ſuum expleuit: ego autem, depoſito in medium dominatu, iuris æquabilitatem ſuadeo: poſtulans iure optimo mihi ipſi hoc honoris tantummodo vt è pecunia Polycratis ſex demum talenta peculiariter mihi cedant. Et præterea Iouis liberatoris (cui ego templum extruxi) ſacerdotium tam meis in perpetuum liberis, quàm mihi qui libertatem vobis reſtitui. Hæc Mæandrius à Samiis poſtulabat. Tunc eorum quidã ſurgens, Tu verò,inquit, indignus es qui nobis imperes, tu qui malus extitiſti ac funeſtus, ſed dignus potius qui pecuniarum quas interuertiſti, rationem reddas. Hæc Teleſearchus (ita enim vocabatur) dixit, quòd inter ciues

a Nullius adhuc admodũ magnæ authoritatis vir,amiculi deſiderio captus.

b Sed alio qui dono(ſi hoc quidem vt fiat neceſſe eſt) certè tibi. *Q.d. Sed quod ego uẽdere nolim, id aliquo dono, tibi quidem certè libẽtius quàm cuiquam alij, quandoquidem donare non uendere ſtatui. Non immeritò tamen ſuſpectus alicui fuerit hic locus.*

c Nec vlli Græcorum vllo ſum beneficio obſtrictus. *uel deuinctus.*

d In alio repr.

a Erat ſpectatus.

[a] erat expertæ virtutis. Quæ Mæandrius in animum accipiens, reputánſque fore vt ſi dominatum ipſe deponeret, alius quiſpiam in eius locum tyrannus conſtitueretur, non deponendum ſibi dominatum ſtatuit: ſed in arcem regreſſus, accitum vnumquenque eorum, tanquam rationem pecuniarum redditurus, comprehendit, alligauítque. Poſt hæc, dum hi in vinculis ſunt, Mæandrius morbo corripitur: quem deceſſurum credens frater ſuus, nomine Lycaretus, quò facilius Sami rerum potiretur, omnes vinctos interemit. neque enim videbantur velle liberi eſſe. Igitur vbi Samum tenuere Perſæ, Syloſontem reducentes, nemo [b] aduerſus eos manum leuauit. [c] Atque ii qui contrariæ Mæandrio factionis erant, deditionem ſe facere velle dixerunt: quin & ipſe Mæandrius ex inſula diſcedere. Approbante hæc Otane, atque inito fœdere, eminentiſſimi quique Perſarum poſitis ſellis eregione arcis ſedebant. Erat autē Mæandrio germanus vecordiuſculus, nomine Charileus, [d] qui quòd delinquere ſolebat, in ſubterraneo loco erat alligatus. Hic quum audiſſet quæ agebantur, & per ſpecum ſuſpiciens vidiſſet Perſas quietè ſedentes, vociferando dicebat velle ſe in colloquium venire Mæandrii. Eum audiens Mæandrius, iuſſit ſolutum ad ſe adduci. vbi adductus eſt, confeſtim conuiciando maledicendóque illi ſuadebat vt impetum daret in Perſas: hæc inquiens, Me tu, ô deterrime virorum, qui ſum tuus frater, quíque nihil vinculis dignum peccaui, in ſubterraneo carcere alligandum putaſti: Perſas autem, quos cernis te adorientes, atque extorrem facientes, vlciſci non audes, tam faciles tibi ad capiendum? Quos ſi tu reformidas, præbe mihi auxiliares tuos, vt iſtos ob ſuum huc aduentum vlciſcar: paratus etiam teipſum ex inſula eiicere. Hæc Charileus. Quem ſermonem Mæandrius admiſit, quantum ego ſentio, non quia eò inſipientiæ veniſſet vt putaret ſuas vires regiis ſuperiores eſſe: ſed quia inuidens Syloſonti ſi ciuitatem & integram & ſine labore eſſet accepturus, maluerit res Samias debilitari Perſis irritatis, atque ita tradi: probè intelligens, Perſas prius iniuria laceſſitos, ſæuituros eſſe in Samios, & ſibi tutum ex inſula exceſſum eſſe quandocunque vellet. foderat enim ſibi occultum cuniculum, ex arce ferentem ad mare. itaque ipſe quidem Mæandrius è Samo profectus eſt. Charileus autem, armatis cunctis auxiliariis, patefactíſque portis, egreditur in Perſas nihil tale expectantes, ſed [e] omnia pacata exiſtimantes. [f] In hos Perſas qui ſellas attulerant, & plurimi momenti erant, dato impetu auxiliarii graſſabantur. Dum hæc iſti agunt, cæteræ Perſarum copię auxilio veniunt: à quibus repulſi auxiliarii, rurſus in arcem ſe recipiunt. Otanes imperator, cernens tantam cladem accepiſſe Perſas, etſi memor erat præceptorum Darii, dum ipſum mittebat, nequem Samiorum aut occideret aut caperet, ſed inſulam immunem malorum Syloſonti traderet: tamen horum præceptorum oblitus eſt, iuſſítque milites vt quenque Samium adipiſcerentur, occidere, virum pariter & puerum. Tunc pars copiarum arcem obſidebat, pars obuium quenque ſine diſcrimine trucidabat, tam in delubris quàm extra delubra. Mæandrius è Samo profugiens, Lacedæmonem nauigauit. eò vbi peruenit, habens quæ in diſceſſu exportauerat, [g] dat negotium famulis vt pocula argentea & aurea proponant. Dum illi ea promunt, interea ipſe Cleomenem Anaxandridæ filium, Spartæ regem, colloquendo deducit ad ædes ſuas. Cleomenes vbi pocula inſpexit, præ admiratione attonitus erat. Mæandrius eum iubere, quæcunque liberet, illinc aſportaret: [h] idque quum etiam atque etiam Mæandrius diceret, tamen Cleomenes virorum iuſtiſſimus extitit, qui ea quæ ſibi donabantur, recipienda non putauit. [i] Sed quum ſenſit eadem nonnullis ciuium Mæandrium elargiri, quomodo puniri deberet excogitauit. aditis enim ephoris, *hoc eſt tribunis plebis*, dixit ſatius eſſe Spartæ hoſpitem Samium è Peloponneſo ablegari, necui Spartanorum aut ipſi aut alii cuipiam perſuaderet fieri malum. Illi, Cleomeni obſequentes, Mæandrium ablegarunt. Perſæ vbi diripuere Samum, Syloſonti tradiderunt viris deſolatam. Interiecto tamen tempore Otanes imperator frequentem incolis effecit, [k] è viſione per quietem morbo correptus, quo laborauit circa pudenda. Cæterùm, interim dum Samum nauticus proficiſcitur exercitus, interea Babylonii rebellauerūt, rebus probè admodum cōparatis. nam quandiu magus imperauit, & ſeptem coniurati rem aggrediuntur, per hoc omne tempus & per occaſionem rerum turbatarum, ſe ad ferendam obſidionem inſtruxerunt, & in his apparandis vſque latuerunt: verùm vbi è profeſſo deſciuerunt, hæc ſibi facienda ſtatuerunt: [l] Matres expellunt: mulierum vnam, quam ſibi quiſque voluit, è domeſticis deligit, itémque vnam ad panem ſibi faciendum: cæteras in vnum con-

tractas

b *Id eſt*, Illis ſe oppoſuit.

c Quinetiā & Mæandrii milites & ipſe Mæandrius, ſe paratos eſſe data ſibi fide inſula excedere dixerunt. Quum autem hanc cōditionem admiſiſſet Otanes, fidémque dediſſet, ſpectatiſſimi quique Perſarum, &c. *Lego autem* σφαπῶτας *ex uet. cod. pro* σφαπώτας.

d Qui ob neſcio quod delictum in ſubterranea foſſa vinctus detinebatur. *Sic paulo pòſt*, Et ex illa ſubterranea foſſa ſuſpiciens, &c. *Nec tamen* ὀρυχεῖον *eſt ſimpliciter ſubterranea foſſa, ſed cœnoſa etiam, ſine limoſa.*

e De omnibus cōueniſſe exiſt.

f Irruentéſque auxiliarii Perſas eos qui ſellis inſidebant, & maximæ authoritatis erant, interfecerunt.

g Ita egit: Quum argētea pariter & aurea pocula prōpoſiſſet, *uel, protuliſſet*, ea famuli extergebant. interea autem ipſe cum Cleomene Anax. filio Spartæ rege colloquens, eum ad ædes ſuas deducit.

h Quum bis atque adeò ter dixiſſet.

i Sed quum intellexit eum hæc aliquibus aliis ciuium donaturum, & inde multatum iri, aditis ephoris dixit, &c.

k Ex inſomnii viſione & morbo quo illū circa pudenda laborare contigit. *Id eſt, Quod facere in mentem illi uenit quum ſomnium quoddam uidiſſet, & in morbū incidiſſet.*

l Matribus ſuis exēptis. *uel, Quum matres ſe creuiſſent aut ſegregaſſet.*

tractas ſtrangulant. hoc idcirco facientes ne rem frumentariam ipſorum illæ abſumerent. His rebus cognitis Darius aduerſus eos contractis omnibus copiis contendit: & poſtquam peruenit, vrbem obſidione cingit. Sed illi nihili pendere obſidionem. nam cõſcenſis propugnaculis, tripudiare probráque ingerere Dario atque exercitui: quorum quidam ita inquit, Quid iſtic deſidetis Perſæ? quin potius abſceditis, quippe qui tunc expugnaturi nos eſtis quum pepererint mulæ? Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno ac ſeptem menſibus in obſidione conſumptis, iam Darium atque vniuerſum exercitum tædere quòd Babylonios expugnare non poſſet: etſi aduerſus illos omnia machinamenta atque omnes inſidias expertus, cum alias, tum illas quibus eoſdem Cyrus expugnauerat. Omnia hæc fruſtra fuerunt, quia Babylonii vehementer excubiis incumbebant. Sed quum ne ſic quidem capi poſſent, viceſimo quàm circumuallati ſunt menſe, Zopyro Megabyzi filio, vnius è ſeptem qui magum ſuſtulerunt, hoc contigit portentum, vt quædam mularum eius quæ frumentum ſubuectabant, pareret. Quod vbi ei renuntiatũ fuit, non credens, fœtũ ipſe inſpicere voluit. eo viſo, vetuit ſeruos cuipiã rem aperire, reputãs illius Babylonii verba, qui inter initia dixiſſet, poſtquam mulæ peperiſſent, fore vt muri expugnarẽtur. [a] Ex hac fama Zopyro viſa eſt expugnabilis Babylon. diuino enim numine & illum loquutum & ſuam mulam eſſe enixã. Igitur vbi viſum eſt fatale eſſe iam Babylonẽ capi, adiens Darium ſciſcitatus eſt nunquid perquam magni faceret expugnare Babylonem. Audiens perquam magni ab illo fieri, aliud conſultat, quomodo ipſe foret vrbis expugnator, & ſuum hoc eſſet opus. [b] beneficia enim apud Perſas permultum ad incrementa honorum conſequenda valent. [c] Eóque nemini expromens, ſe ſuffecturum rei faciendæ ſi ſeipſum quum mutilaſſet, ad hoſtes tranſfugeret, ſeſe deformiſſima mutilatione affecit, prorſus quum id minimi faceret. quippe nares ſibi præcidit auriculáſque, comámque deformiter circumtondit, [d] plagas impoſuit: atque ita ad Darium perrexit. Quem ille intuens, virum videlicet ſpectatiſſimum ſic mutilatum, adeò grauiter tulit vt exiliens è ſolio exclamaret, interrogando quis eum & ob quod facinus mutilaſſet. Ad eum reſpondens Zopyrus, Nemo, inquit, rex præter te, cuius tanta potentia eſt, ita me potuiſſet afficere. neque alienus quiſpiam hoc mihi fecit, ſed ipſe ego: quòd indignè animo fero Aſſyrios Perſis illudere. Cui rex, O virorum miſerrime, inquit, turpiſſimo facto pulcherrimum nomen impoſuiſti, inquiens, propter eos qui obſidentur, temetipſum indignè laceraſſe. Nunquid, ô demens, te mutilato hoſtes citius deditionem facient? quid in teipſum laniando ſenſus amiſiſti? Ad eum Zopyrus, Si, inquit, tecum communicaſſem quæ eram facturus, tu me non permiſiſſes: nunc memet ego adhibens in conſilium, id feci. Itaque iam Babylonem capiemus, [e] niſi tu tuis parces. ego enim ita vti ſum ad muros vt tranſfuga fugiam: dicámque ad illos me hæc abs te eſſe paſſum: &, [f] vt opinor, ex hoc corporis habitu fidem eis faciens, conſequar exercitus præfecturam. At tu decimo die quàm muros fuero ingreſſus, mille milites ex eo genere cuius amiſſione nihil admodum damni fiat, colloca ad portam quæ vocatur Semiramidis: rurſus interiectis ſeptem diebus, colloca mihi duo millia ad portas quæ dicuntur Niniorum: atque tertiò, viginti diebus interiectis, e regione portarum quæ dicuntur [g] Chaldæorum, alios ſtatue, numero quatuor millia: dum neque priores neque poſteriores habeant quò ſe defendant, præter gladios: hoc tantùm ſinas eos habere. Poſt diem viceſimum reliquas copias iube rectà muros vndique ſubire. Verùm ad portas quæ Belides ac Ciſſiæ vocantur, Perſas mihi ſtatuito. etenim (vt ego arbitror) Babylonii mihi, qui magna opera ediderim, committent cum alia, tum verò portarum claues. illinc mihi atque Perſis curæ erit operam nauare. Hæc vbi mandauit, ad muros perrexit, ſubinde reſpectans tanquam verè perfuga. Eo conſpecto qui in turribus ad id diſpoſiti erant, deorſum decurrerunt, & alteram portam aliquantulum reclinantes, ſciſcitabantur quiſnam eſſet, & cuius rei indigens veniret. Quúmque hic dixiſſet ſe Zopyrum eſſe, & ſe ad illos tranſfugere, eum [h] ad Babyloniorũ magiſtratus deduxerunt. Ante quos vbi ſtetit Zopyrus, conditionem ſuam miſerebatur, referens à Dario ſe paſſum quæ à ſemetipſo paſſus erat: idque ob eã cauſam quòd ſuaſiſſet illi diſcedere cũ exercitu, quoniã nulla via oſtẽderetur vrbis expugnãdæ. At nũc, inquit, ad vos venio Babylonii, futurus vobis maximo bono, Dario autem & copiis eius maximo malo. Neq; enim quòd ita me mutilauit, feret impunè, quũ habeã exploratos omnes conſiliorũ eius exitus. Hæc Zopyrus cõmemorabat. Quem Babylonii virũ vtique apud Perſas

a Ex hoc omine.

b Fortia enim facta. *uel*, Res enim fortiter geſtæ.

c Alio enim nullo facto illam ſe ſubiugaturũ cogitabat quàm ſi à ſeipſo mutilatus ad illos trãsfugeret. Tum igitur *id* parui pendẽs, ſeipſũ atrociſſima mutilatione afficit: *uel*, *ſeipſum modis atrociſſimis mutilat.*

d Et ſe flagris cecidit.

e Niſi per tuos ſteterit.

f Vt opinor, fide eis facta hæc ita ſe habere, militũ copias impetrabo.

g *Rectè legit* Χαλδαίων, *ut & in uet. cod. nõ* Χαλκιδέων.

h Ad publicas ædes Bab. *eum deduxerũt a la maiſõ de la ville.* Quò quum veniſſet, conditionem ſuam miſerè deplorabat, *ref. &c.*

ſpectatiſſimũ cernẽtes naribus atque auribus priuatũ, vibicibus ac ſanguine cõſper-
ſum, ſperãtes omnino vera loqui, & ad ipſos venire [a] ſociũ, inducti ſunt [b] ad permit-
tenda ei quæcunque poſtulaſſet. Iſte poſtulauit copias militum: quas vt accepit,
perfecit [c] ea quæ cum Dario cõpoſuerat. Siquidem decimo die eductis Babylonio-
rum copiis, mille Darianos quos collocari primos mandarat, circũuentos trucida-
uit. Eum Babylonii animaduertentes conſentanea verbis facta præſtare, maiorẽ in
modum lætabantur, parati omni in re homini parẽre. Iſte rurſus interiectis diebus
de quibus erat conuentum, cum delectis Babyloniorum egreſſus, duo millia Da-
rianorum militum interfecit. Babylonii cernentes hoc alterum opus, nihil aliud
quàm Zopyrum in ore habere, eum laudibus tollere. Hîc rurſus conſtitutis diebus
ſuperſedẽs ad prædictũ locũ copias educit, circũuentáq; quatuor millia occidit: quo
tertio opere edito, Zopyrus omnia apud Babylonios erat, adeo vt & dux exercitus
& murorum cuſtos declararetur. Vbi verò è cõpoſito Darius copias vndique mu-
ris admouit, ibi Zopyrus omnem dolum patefecit. nam quũ Babylonii conſcenſis
muris copias Darii adorientes arcerent, ipſe apertis Ciſſiis ac Belidibus portis, Per-
ſas in vrbem introduxit. Quod factum qui Babyloniorum videbant, hi in [d] pului-
nar Iouis Beli cõfugerunt: qui non videbant, hi in ſuo quiſque loco permanſerunt,
donec & ipſi ſe proditos intellexerunt. Ita Babylon iterum capta eſt. qua potitus Da-
rius muros eius circuncidit, & portas omnes amolitus eſt: quorum neutrum Cyrus
fecerat prius eidem à ſe captæ. Babyloniorum quoque procerum tria millia pati-
bulis affixit, data cæteris venia vrbem incolendi. Atque vt iidem vxores haberent
vnde ſuccreſceret ſoboles, prouidit. nam fœminas Babylonii (vt ſuperius demon-
ſtratum eſt) rei frumentariæ cõſulentes, ſtrangulauerant. Itaque Darius vicinis vn-
dique populis negotium dedit vt fœminas Babylone repræſentarent, pro iuncto
quiſque numero. In ſumma igitur quinquaginta millia fœminarum conuenerunt.
ex quibus qui ſunt Babylonii originem duxerunt. Zopyri autem præſtantia fa-
cta nemo Perſarum Darii iudicio ſupergreſſus eſt, neque eorum qui prius neque
eorum qui poſterius extiterunt, præter vnum Cyrum, cui comparari nullus vnquã
Perſarum dignum ſe exiſtimauit. Fertúrque Darius hoc dictum ſæpenumero vſur-
paſſe, præoptatum ſe, Zopyrum nihil eſſe cladis paſſum, quàm viginti ſibi Baby-
lones vltra illam quam haberet acquiri. Egregiè verò eum remuneratus eſt, cum dã
do quotannis quæ apud Perſas ſunt honorificentiſſima, atque alia permulta, tum
tradita Babylone immuni, quoad viueret, in peculiarem portionem. Huius Zo-
pyri filius fuit Megabyzus, qui dux exercitus extitit in AEgypto aduerſus Athe-
nienſes & ſocios: atque huius Megabyzi filius Zopyrus ille qui ad Atheniẽſes tranſ-
fugit à Perſis.

a Auxiliatorem ei.
b Ad ea illi committenda parati erant quæ ab ipſis poſtulaſſet. Ille mil. cop. poſtulauit.
c Ea dè quibus cũ Dario conuenerat.
d Templum.

HERODOTI HALICARNASSEI hiſtoriarum liber quartus, qui inſcribitur Melpomene.

POST Babylonis expugnationem, Darius aduerſus Scythas expeditionem fecit. Nam quum floreret viris Aſia & magno pecuniæ prouentu, cupido inceſſit ei Scythas vlciſcendi: quippe qui priores iniuriam intuliſſent, quum Mediã ingreſſi eſſent, & eos qui occurrerant prælio viciſſent. Etenim Scythæ (quemadmodum ſuperius à me dictũ eſt) duodetriginta annos ſuperiori Aſiæ imperitauerunt. ſiquidem perſequentes gentem Cimmeriam, ingreſſi Aſiã, abrogarunt imperio Medos, qui ante ipſorum aduentũ Aſiã obtinuerant. Sed Scythas, quũ octo & viginti annos peregrè abfuiſſent, in patriam reuertentes, excepit non minor quàm Medicus fuerat, labor. Offenderunt enim non exiguum exercitum ſibi occurrentem. Vxores nanque eorum, in diuturna virorũ abſentia [a] ad ſeruos acceſſerant viſu orbatos. Orbant autem Scythæ ſeruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes: Sufflatoria oſſea fiſtulis ſimillima ſumuntur, eáque genitalibus equarum impoſita ore inflantur. hoc aliis facientibus, alii equas emulgent. Hoc ideo ſe facere aiunt, quòd venæ equarum ſufflatæ implentur & mammæ deſcendunt. Poſteaquam emulxere lac, in concaua vaſa lignea diffundunt. His circumpoſiti cæci lac agitant. cuius quod ſummum eſt delibatur, pretioſiúſque habetur: vilius autẽ, quod ſubſidit. Huius rei gratia Scythæ quemcũque capiunt, viſu orbant. non enim agricolatores ſunt, ſed [b] paſtores. Ex his igitur ſeruis & vxoribus Scytharum progenita eſt iuuentus: quæ ſuorum natalium conditione cognita, obuiam perrexit iis qui reuertebantur à Medis. Et primùm quidem regionem interſepſit ducta lata foſſa, quæ à Tauricis montibus pertingebat ad Mæotin paludem omnium maximam: [c] deinde in his conſiſtens, Scythis introire conantibus repugnabat. Sæpe commiſ-
» ſa pugna, quum nihil tamen Scythæ proficerent, quidam ex eis inquit, Quidnam rei
» facimus viri Scythæ, cum noſtris ipſorum ſeruis dimicantes? qui & quum interfici-
» mur, ipſi pauciores efficimur: & illos interficiendo, paucioribus deinceps imperabi-
» mus. Mihi videtur haſtis arcubúſque omiſſis ſumenda flagella quibus equos verbe-
» ramus, & ad illos propius eundum. Nam quoad vident nos arma habentes, arbitrã-
» tur ſe ſimiles nobis, atque è ſimilibus eſſe: vbi nos pro armis verbera tenentes vide-
» rint, tunc ſe noſtros ſeruos eſſe intelligentes, atque id agnoſcentes, non perſtabunt.
Hoc Scythæ quum audiſſent, ita ſibi faciendum putauerunt. Qua ex re perculſi illi, pugnæ immemores, fugam capeſſerunt. Ita Scythæ imperio ſunt Aſiæ potiti: & rurſus à Medis ejecti, ad terram ſuam hunc in modum reuerſi. Hac de cauſa Darius vlciſcendi cupidus, comparauit exercitũ. Scythæ gentem ſuam omnium nouiſſimã eſſe aiunt, idque hoc modo extitiſſe. Virum quendam in hac terra, quum deſerta eſſet, primum fuiſſe, nomine Targitaum, & eius parentes (quod tamen mihi [d] non probatur) Iouem, Boryſthenĩſque fluuii filiam. Tali genere ortum aiũt Targitaum: eiúſque tres liberos fuiſſe, Lipoxain, Arpoxain, & [e] nouiſſimum Colaxain. His regnantibus, demiſſa cælitus in Scythicam regionem ex auro facta, aratrum, iugum, ſecurim, phialam. Quæ quum primus omnium inſpexiſſet natu maximus, acceſſiſſe animo illa ſumendi: ſed eo accedente, aurum arſiſſe: hoc digreſſo, ſecundum acceſſiſſe, & itidem aurum arſiſſe. Ambobus ab ardenti auro ſummotis, quum minimus natu accederet tertius, aurum fuiſſe extinctum, & ab illo aſportatum. eáque re maiores fratres animaduerſa, totũ regnũ ad minimũ detuliſſe. Et à Lipoxai quidẽ progenitos eſſe Scythas, quorũ genus Auchatæ appellatur: ab Arpoxai verò, qui medius fuit, eos qui Catiari & Traſpies nominãtur: à minimo autẽ natu, reges qui Paralatæ vocãtur. Omnib⁹ autẽ nomẽ eſſe Scolotis, regis cognomẽ. ſed Scythas Græci appellauere. Hũc in modũ ſe extitiſſe Scythæ memorãt, & ex quo extiterũt, à primo rege Targitao, vſque ad Darii aduerſus ipſos trãſitũ, annos omnino mille nõ amplius fuiſſe. Aurũ verò illud ſacrũ [f] in primis cuſtoditur à regibus, placatúrque maioribus hoſtiis, & aditur quotannis ſoleniter. & qui aurũ ſacrum habẽs, die feſto dormierit ſub dio, is nunquam perennare fertur: & ob id dari ipſi tantum ſoli quantũ vno die

a Cum ſeruis rẽ habuerant.

b Nomades.

c Deinde verò eo nantibus irrũpere Scythis ſe prælio oppone bat.

d Non fit veriſimile.

e Natu minimum.

f Studioſiſſimé.

vectus equo peragrare poteſt. Quum autem regio ſit ingens, Colaxain conſtituiſſe trifarium filiis ſuis regnum: eorúmque vnum & quidem maximum, vbi aurum aſſeruatur. [a] Superiora autem ad ventum aquilonem vergentia, vltra quàm regionem nulli incolere poſſint, neque proſpicere neque tranſire, propter interfuſas pennas. Pennis enim tum terram, tum aerem oppletum eſſe: & has præpedire viſum. Hæc Scythæ de ſeipſis pariter ac de regione ſuperiore narrant. At Græci qui Pontum incolunt, ad hunc modum: Herculem Geryonis vaccas agentem, in hanc peruenisſe terram, quæ deſerta eſſet, quam nunc Scythæ incolunt. Geryonem autem habitaſſe extra Pōtum in terra quam Græci inſulam Erythiā vocāt, contra Gades, quæ ſunt extra columnas Herculis in oceano. (oceanum verò, ab ortu ſolis incipientem, circumfluere terram, verbis quidem affirmant, ſed re tamen non demonſtrant). Herculem, quum illinc ad regionem quæ nunc Scythica vocatur veniſſet, ſubſtrata ſibi pelle leonis obdormiſſe (deprehenderat enim eum vehemens pluuia & gelu) & dum dormit, interea equas eius à curru paſcentes, diuina quadam ſorte amotas, non comparuiſſe. Eas experrectus quum indagaret, omnem regionem colluſtrans, tandem in terram quæ dicitur Hylæa deueniſſe: ibíque in antro quandam inueniſſe virginem ancipitis naturæ, humanæ ac ſerpentinæ: ſupernè quidem, [b] fœmorum tenus, fœminam: inferius autem, viperam. Eam conſpicatum Herculem atque admiratum, interrogaſſe nuncubi ſuas equas errabundas vidiſſet. Illámque reſpondiſſe, ſe quidem illas habere: ſed non prius reddituram ei quàm cum ipſa coiiſſet. Herculem pro ea mercede cum fœmina concubuiſſe. Sed quum illa differret reddere equas, cupida diutiſſimè cum Hercule concumbendi, at hic cuperet receptis equis abire, ad poſtremum illis redditis mulierem dixiſſe, Has ego tibi equas, quæ huc venerant, ſeruaui: tu earum ſeruatarum pretium mihi perſoluiſti. Concepi enim ex te filios tres: qui vbi adoleuerint, expone quid facere debeam: nunquid hîc [c] habere domicilium, (nam ipſa huius regionis imperium teneo) an ad te mitti. Hæc percontatæ reſpondiſſe, Poſteaquam eos in virilem ætatem adoleuiſſe videris, ſi ita facies non delinques: quem animaduerteris eorum hunc arcum ita tendentem, & hoc balteo ita præcinctum, eum tu huius regionis incolam effice: qui autem his operibus quæ mando non erit par, eum hinc ablegabis. Hæc exequendo & ipſa lætaberis, & præceptis meis obtemperabis. Atque ita loquutum Herculem tetendiſſe alterum arcum, (duos enim geſtabat) & balteum præmonſtraſſe, atque vtrunque mulieri tradidiſſe, arcum & balteum, qui balteus in extrema commiſſura haberet auream phialam: & his donatis abiiſſe. Illam pueris natis nomina impoſuiſſe, vni, Agathyrſo: [d] ſequenti, Gelono: [e] nouiſſimo, Scythæ. Et quum in virilem ætatem adoleuerunt, eandem mandatorum memorem illa peregiſſe: & duos quidem filiorum, Agathyrſum ac Gelonum, qui propoſito certamini non ſuffeciſſent, à matre ablegatos è regione exceſſiſſe: Scythamverò, qui rem compleſſet, ibidem remanſiſſe: & ab illo Scytha Herculis *filio* progeneratos qui deinceps fuerint reges Scytharum: ab illa autē phiala, Scythas ad hāc vſque ætatē phialas in balteis ferre: & id ſolum Scythæ matrē excogitaſſe. Hęc Græci qui habitant in Pōto referūt. Fertur & alius ſermo ita habēs, cui ipſe præcipuè aſſentior: Scythas [f] pecuarios, qui Aſiam incolunt, quum à Maſſagetis bello vexarentur, Araxe trāſmiſſo, in Cimmeriā abiiſſe. nam regio quā nunc Scythæ incolūt, ea fertur olim fuiſſe Cimmeriorum. Sed inuadentibus Scythis Cimmerios, quum deliberarent, tāquam qui à magno inuaderētur exercitu, in ſententia diſcrepaſſe, hinc reges, inde plebē: vtraque quidē valida, ſed regū meliore. nā populus ſentiebat abſtinendū bello, nec oportere aduerſus multos *pugnando* adire periculum: at reges, pro regione cum inuaſoribus dimicandum. Ita quum neutris alteri obtemperare vellent, & populus cenſeret ſine prælio demigrandum, tradita inuaſoribus regione: reges verò, in ſua potius patria occumbendum, nec vnà cum plebe fugiendū cenſuiſſe, quot bona habuiſſent, & quot mala euidētia habituri eſſent patria profugi, reputātes. Hæc illos ſentiētes, inter ſe decertaſſe, vtroſque numero pares: & omnes qui mutuis ictibus concidiſſent, fuiſſe à populo Cimmeriorum ſepultos ad flumen Tyrem: (& eorum adhuc ſepulchrum extat.) Sepultis his, illum è regione migraſſe: quam deſertam ſuperuenientes Scythas occupauiſſe. Extántque adhuc in Scythia tū muri Cimmerii, tum portoria Cimmeria, tum regioni cuidam nomē Cimmeriæ eſt, & Boſphorus qui Cimmerius appellatur. Conſtat autem Cimmerios [g] in Aſiam fugiſſe Scythas, & Cherſonneſum cōdidiſſe, vbi nunc Sinope Græca vrbs ſita eſt. Apparet etiam Scythas in perſequendis illis Mediam intraſſe, via aberrātes. nam Cimmerii quidē fugientes,

a Quæ verò ſunt boreā verſus, vltra eos qui ſupremam regionis partem incolūt ea nec proſpici nec tranſiri poſſe propter interf. &c.

b Natium.

c Dare illis domic.

d Id eſt, Ætate proximo.

e Natu minimo.

f Nomadas.

g Id eſt, In Aſiam uenisſe quum fugerent Scythæ.

iter ſemper ſecundum mare tenebant: Scythæ autem eos ad dexteram Caucaſum habentes inſequebantur, donec ingreſſi ſunt Mediam, itinere in mediterraneā conuerſo. Alia quoque fertur communis Græcorum barbarorúmque narratio: Ariſteus quidam Proconneſius, verſificator, Caſtrobii filius, memorauit ſe Phœbo inſtinctum veniſſe ad Iſſedonas: & ſupra hos incolere Arimaſpos, viros vnoculos: & item ſupra hos eſſe grypas, qui aurum aſſeruent: ac ſuper hos eſſe Hyperboreos, *id eſt ſuper aquilonares*, ad mare pertingentes. Hos autem omnes, præter Hyperboreos, Arimaſpis authoribus, aſſiduè finitimis bellum inferre, & ab Arimaſpis exterminari Iſſedones, ab Iſſedonib⁹ Scythas. A Scythis autē vexatos Cimmerios, qui ad auſtrale mare incolebant, regionem relinquere. Itaque ne Ariſteus quidem cum Scythis de ea regione conſentit. qui vnde fuerit, qui hæc retulit, dictum eſt à me: ſed à me dicetur item quænam de eodem viro in Proconneſo & Cyzico audierim. Ariſteū aiunt, quum nullo ſuæ ciuitatis eſſet inferior genere, ingreſſum in Proconneſo fullonicā officinam deceſſiſſe: fullonémque, occluſa officina, abiſſe denuntiatum rem propin quis defuncti. Diſſipatóque iam per vrbem rumore Ariſteū eſſe vita functum, [a] ſuperueniſſe ſermoni de hac re diſputantium quendam Cyzicenum, ex vrbe Artacia profectum, qui diceret ſeſe fuiſſe congreſſum cum Ariſteo apud Cyzicum, atque colloquutum. Et quum id iſte contendendo aſſeueraret, propinquos mortui ad fullonicam præſtò fuiſſe, habentes quæ ad efferēdos homines expediūt: ſed aperta domo, Ariſteum nec viuum eō paruiſſe nec mortuum. ſeptimóq; deinde anno, quum in Proconneſo comparuiſſet, eos verſus feciſſe qui nunc à Græcis Arimaſpei vocantur: quibus conditis, rurſus euanuiſſe. Hoc iſtæ ciuitates cōmemorant: [b] quod ſcio congruiſſe cum Metapontinis qui ſunt in Italia, trecentis & quadraginta annis poſtquam iterum euanuit Ariſteus, quemadmodum coniiciens & in Proconneſo & apud Metapōtinos inueni. Metapōtini enim aiunt Ariſteum, quū apūd ipſos apparuiſſet, iuſſiſſe aram Apollini extrui, & iuxta eam erigi ſtatuam quæ cognomen Ariſtei Proconneſii haberet: quòd diceret Apollinē ad eos [c] ſolos ex Italiotis in ipſorum terram veniſſe, ſe illum aſſectante, & qui nunc Ariſteus eſſet, tum fuiſſe cōtuū quū deum aſſectaretur. Et hæc loquutum euanuiſſe. Eóque aiunt Metapontini ſe Delphos ad deum miſiſſe ſciſcitatum quódnam illud hominis eſſet [d] proloquium, ſibíque iuſſiſſe Pythiam vt dicto audientes eſſent. melius enim cum ipſis actum iri, ſi parerent. Se igitur hæc admittentes [e] perfeciſſe. Et nunc ſtatua extat cognomine Ariſtei, iuxta aram ipſam Apollinis, in foro extructam: circunſtantibus vtrinque lauris. Hæc de Ariſteo hactenus. Regione autem de qua nos dicere inſtituēramus, quænam ſint vlteriora, nemo exploratum habet. neque enim id ego ab aliquo audire potui, qui ſe diceret noſſe quòd ipſe vidiſſet. Ac ne Ariſteus quidem ipſe (cuius paulo antè feci mentionem) in iis quos fecit verſibus, ait ſe vltra Iſſedones proceſſiſſe: ſed vlteriora fando ſibi eſſe cognita, quòd Iſſedones diceret iſta commemorare. Verūm nos, quoad [f] longiſſimè rem inueſtigare potuimus, omnem referemus: Ab emporio Boryſthenitarum (hoc enim ex maritimis totius Scythiæ eſt maximè medium) primi incolunt Callipidæ, qui ſunt Græcoſcythæ, *id eſt è Græcis facti Scythæ*: ſuper hos aliud genus eorum qui vocantur Halizones. Horum vtrique cum [g] in cæteris ſeruant ritum Scytharum, tum in ſerendo, atque veſcendo cæpe, allio, lente, milio. Supra Halizones autem incolunt Scythæ aratores, [h] qui non ad panem conficiendum ſerunt tritīcum, ſed ad illud torrendum. Supra hos incolunt Neuri: quorum tractus qui ad aquilonem vergit, quantum nos ſcimus, deſertus eſt. Atque hæ quidem nationes iuxta flumen Hypanin colunt, ad occidentalem partē Boryſthenis. Verūm tranſmiſſo Boryſthene, à mari prima eſt Hylæa: dehinc habitant Scythæ agricolæ, quos Græci qui [i] ſub Hypane incolunt, Boryſthenitas appellant, ipſi verò ſe Olbiopolitas. Hi igitur agricolæ Scythæ [k] colūt eum quidem tractum qui vergit ad auroram, trium dierum itinere, pertingentes ad flumen nomine Panticapem: [l] eum verò qui ad vētum aquilonem, vndecim dierum nauigatione, Boryſthenem verſus. tractus autem qui vlterior eſt, in multum ſanè ſpatii deſertus eſt. Vltra quam ſolitudinem habitant Androphagi, *id eſt virorum carne veſcentes*, ſeparata natio, ac nequaquam Scythica. At ſupra hos deſerta iam proculdubio omnia, nec vlla gens, quantum nos ſcimus. At horum Scytharum qui agricolæ ſunt, plagam quæ ad auroram vergit, tranſmiſſo flumine Pāticape, Scythæ nomades, *id eſt pecuarii*, incolunt, neque ſerentes quicquam neque arantes. Nuda autem arboribus eſt omnis hæc plaga præter Hylæam. Nomades autē iſti incolunt tractum quatuordecim dierum longitudinis, auroram verſus, ad Gerrhum vſque flumen,

a Cyzicenum quendam, ex Artace vrbe venientem, altercatum fuiſſe cum illis qui *id* dicerent: affirmatem ſe Ariſteo occurriſſe eunti Cyzicum, & cū eo colloquutum eſſe. Qua de re dum pertinaciter contenderet, propinquos mort.

b At iſta Metapontinis qui ſunt in Italia contigiſſe ſcio trecēt.

c Solos ex Italiotis eſſe in quorum terrā Apollo veniſſet.

d Viſum.

e Præſtitiſſe. *Vel, effecta reddidiſſe.*

f Penitiſſimè.

g In cæteris quidē ritum Scytharum ſeruant, ſed frumentum ſerunt & ēdunt, necnō cæpe, & allium, & lēntem, & milium.

h Qui frumentum nō ad veſcendum ſerunt, ſed ad vendendum. Sup.

i Ad Hypanin fluuium incol.

l Colunt, orientē quidem verſus, trium dierum iter.

l Boream autem verſus, dierum vndecim, ſecundo flumine Boryſthene.

Trans Gerrhum autem sunt [a] ea quæ vocantur regia, & Scythæ optimi pariter & plurimi, & qui suos seruos esse cæteros Scythas arbitrantur: à meridie quidē ad Tauricam regionem pertingentes: ab aurora verò, ad fossam [b] quā dixerunt illi qui è cæcis geniti fuerunt Oryxam, & ad emporium paludis Mæotidis quod vocatur Cremni, *id est prærupta*. quorū pars ad flumen Tanaim porrigitur. At quæ superiora sunt, ad ventum aquilonem, Scythis regiis, ea incolunt Melanchlæni, alia gens non Scythica. Et supra Melanchlænos paludes sunt, & deserta hominibus regio, quantum nos scimus. Trans flumen autem Tanain non est regio Scythica, [c] sed prima Laxiorum Sauromatarum, qui à recessu Mæotidos paludis incipientes, incolunt tractum qui spectat aquilonem; itinere dierum quindecim, vacuum prorsus arboribus tam agrestibus quàm fructiferis. Supra hos habitant (quæ secunda portio est) Budini; terram colentes totam omni arborum genere abundantem. Supra Budinos ad aquilonem statim excipit solitudo octo dierum itineris. Post hanc solitudinem declinando magis ad ventum subsolanum, incolunt Thyssagetæ, natio copiosa & [d] propria; & è venatu victitans. His cōtigui, & in eisdem habitantes locis, ii quibus nomen inditum est Iyrcæ, & ipsi è venatione victitantes, hunc in modum: Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. singulis autem adest canis, & item equus, in ventrem cubare edoctus, humilius subsidendi gratia. Vbi quis igitur ab arbore feram viderit, sagittāque percusserit, conscēso equo illam persequitur, comitante cane. Super hos, auroram versus, incolunt alii Scythæ, qui à regiis Scythis deficientes, ita in hunc locum peruenerunt. Ad hos vsq; Scythas omnis regio Scythica est cāpestris, & spissi soli: reliqua dehinc lapidosa atq; salebrosa. Cuius regionis magno transmisso spatio, incolunt sub excelsorum montium radicibus homines qui ab ipso natali dicuntur esse calui; mares pariter & fœminæ, simis quoque naribus, & ingenti mēto: propriam quandam vocem edentes, Scythicam gestantes vestem: ex arboribus victitantes. cui generi arboris nomen est Ponticum, magnitudo ferè eadem quæ ficu, fructus fabæ instar nucleum habēs. Id vbi maturuerit, vestibus [e] exprimūt, & quod ab eo crassum & nigrum defluit, nomine aschy, id & lingunt, & lacte commixtum potant. ex ipsius quoque crassitudinis fæce massas ad esum componunt. Neque enim multum est eis pecorum, vtpote non studiosis rei pecuariæ. Sub arbore quisque cubat, per hyemem quidem, vbi arborem pileo albo firmóque cōtexerint: per æstatem verò, sine hoc pileo. His nemo mortalium iniuriā infert. sacri enim dicuntur esse, nihilque Martiorum armorum possident. Iidem & finitimorum controuersias dirimunt, & quisquis ad eos confugit, is à nemine læditur. Nomen eis est Argippæi. Ad hos vsque caluos ingens quoquouersus prospectus est regionis & gentium, quæ in conspectu sunt ex Borysthenis atque ex aliis Pōticis emporiis. Scythæ qui ad eos commeant, per septem interpretes totidémque linguas perueniunt. Horum tenus notitia rerū habetur. at quod supra illos caluos est, nemo pro comperto referre potest. nā montes editi atque prærupti transitum interdicunt, quos nemo transcendit. Isti tamen calui referunt, (quæ apud me fidem non habent) incoli montes ab hominibus capripedibus: quos vbi transieris, esse alios qui senos menses dormiant. quod ego in primis non admitto. Sed tractum illum qui ad auroram caluis est, ab Issedonibus habitari sine ambiguitate compertum est. Ille verò superior qui vergit ad aquilonem, [f] tam Issedonibus quàm caluis ignotus est, nisi quatenus isti ipsi dicunt. Issedones porro talibus moribus vti ferūtur: Quoties pater alicui decessit, omnes eius propinqui pecora adducunt, quæ vbi mactauerunt conciderúntque, concidunt & mortuū patrem illius à quo in cōuiuium accipiuntur, commixtísque omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput autem defuncti [g] denudatum purgatúmque inaurant, eóque pro simulachro vtuntur, agentes illi quotānis maiores hostias ceremoniásque. Hæc filius patri facit, quemadmodum Græci natalitia. Dicūtur præterea & isti iusti esse, & ipsorum vxores peræquè fortes ac viri. Hi & ipsi cognoscuntur. quod supra hos est, ibi aiunt Issedones esse homines vnoculos, & grypes auri custodes. Hoc ab eis acceperunt Scythæ, à Scythis nos cæteri accipientes, verum putamus, ac Scythicè eos appellamus Arimaspos. nam arima Scythæ vnum vocant, spu verò oculum. Omnis autem quam dixi regio, adeò infestatur hyberna sæuitia vt octo mensibus tolerari nō possit: tale illic gelu est. [i] sicubi aquā effundas, modò facias ibi lutum, facies autem si illic ignem accenderis. Ibidem quoque mare glaciatur, & omnis Cimmerius Bosphorus: super quā glaciem omnes qui intra fossam incolūt Scythę exercitus ducūt, & plaustra agunt trans mare vsque ad Indos. Ita vis hyberna octo mensibus perstat,

a Vel, Ea quæ vocantur regiæ, sub domus.

b Quam foderunt qui è cæcis illis orti fuerūt. E *cæcis illis quorum uidelicet facta fuit sepra mentio.*

c Sed prima quidem portio est Sauromat. *uel fors.*

d *Idest. quod suprà uertit Separata.*

e Excolant.

f Neque ab illis caluis neque ab Issedonibus *habitari* comperitur.

g Pilis nudatum.

i Quibus si aquam eff. lutum non facies: facies au.

quatuor tamen menſibus reliquis frigora illic ſunt. Vbi etiam aliam quàm in cæteris regionibus, conditionem habet hyems. nam quum tempus pluendi eſt, nihil ibi quod ſit vllius momenti, pluit: æſtate pluere non ceſſat. [a] Quinetiã tonitrua quum alibi, tum ibi nulla exiſtunt, æſtas nubila eſt. hyeme ſi fiant tonitrua, pro oſtento habetur. Terræmotus in Scythia ſi exiſtat ſeu æſtate ſeu hyeme, tanquã prodigium admirantur. Eam vim hyemis equi perferunt, muli aſinique neque incipientem quidem ferunt: quũ tamen alibi ſtantes in gelido equi tabeſcant, aſini verò ac muli durent. Et hæc mihi videtur eſſe cauſa cur omnino cornua bouino generi non ſuccreſcant: aſtipulante ſententiæ meæ Homeri carmine in Odyſſea, quod ita habet,

Et Libyen, vbi ſunt cornuti protinus agni.

Quod rectè dictum eſt, in locis calidis maturè cornua exiſtere. at in vehementibus frigoribus aut non oriuntur ſtatim pecoribus cornua, aut ſi oriuntur, vix oriuntur. In Scythia itaque hoc propter frigora contingit. Quo magis miror (ab initio enim oratio mea indagare inſtituit) cur in omni Eleo agro muli nequeant gigni, quum neque locus ſit frigidus, neque vlla alia cauſa appareat. Aiunt Eleenſes ipſi ex imprecatione quadam id ſibi contigiſſe: quúmque tempus aduentat conceptus equarum, ſe in loca finitima illas educere: ibi poſtquam admiſerint aſinos, [b] dúmque conceperint, tunc rurſus eas reducere. De pennis autem quibus aiunt Scythæ oppletum eſſe aerem, & idcirco non poſſe proſpici longius continentem, nec vlterius tranſiri, hæc eſt mea ſententia: [c] Quod vltra eam regionem, aſſiduè ningit, & (vt credibile eſt) minus æſtate quàm hyeme. nam, (prout cuilibet eminus intuenti cadentem niuem copioſam liquet quod dico) nix pennis aſſimilis eſt: & propter hanc talem hyemem inhabitabilia ſunt eius continentis loca quæ ad aquilonem ſpectãt. Eóque opinor, pennas niuem eſſe interpretantes Scythas ac circumiectas gentes, ita loqui. Verùm [d] ea quæ reperiuntur, longiſſimè dicta ſunt. De Hyperboreis autem hominibus neque Scythæ quippiam, neque alii vlli illic incolentium memorant, præter Iſſedones: ne ipſi quidem (vt mihi videtur) dicentes aliquid. dicerent enim & Scythæ de hoc, quemadmodum de vnoculis dicunt. Quanquam & ab Heſiodo de Hyperboreis mentio fit: quinetiam ab Homero in Epigonis, ſi tamen Homerus re vera fecit hos verſus. Sed multo plurima de his Delii memorant, ſacra alligata in triticea ſtipula ex Hyperboreis delata veniſſe ad Scythas: à Scythis deinceps finitimos accepiſſe, gradatimque per ſingulos ad [e] occaſum vſque: atque illinc Meridiẽ verſus diſſa, à primis Græcorũ Dodonæis eſſe accepta, & ab his deſcendiſſe ad Melienſem ſinum, peruaſiſſéque in Euboeam, & oppidatim vſque ad Caryſtum: ab hac verò reliquiſſe Andrum (Caryſtios enim eſſe qui in Tenum portarint) Tenios verò in Delum: atque ita hæc ſacra in Delum aiunt peruenisſe. Sed primùm Hyperboreos miſiſſe duas puellas quæ ferrent hæc ſacra, quas Delii aiunt Hyperochen & Laodicen: & cum his tutelæ gratia quinque è ſuis popularibus, qui eas deducerent: nunc Peripherees vocatos in Delo, vbi in magno honore habentur. Sed quum iſti ab Hyperboreis miſſi, rurſus non redirent, indignè ipſos Hyperboreos tuliſſe, ſi eos quos aſſiduè mitterent non reciperent. Ita miſiſſe qui ferrent ad confines ſuos ſacra in ſtipula tritici ligata, iuberéntque illos conſideratè mittere ad aliam nationem: atque ita hæc gradatim miſſa, aiunt deueniſſe in Delum. His ego ſacris ſimile quiddam fieri animaduerti à fœminis Thraciis atque Pæoniis, quæ in ſacrificando regiæ Dianæ, non ſine ſtipula triticea id faciunt: atque ipſe vidi eas facientes. Cæterùm his virginibus Hyperboreis vita functis in Delo, parentant puellæ Deliæ ac pueri, tonſis vtrique crinibus: quos [f] puellæ quidem fuſo inuolutos, ſupra monumentum deponunt: pueri autem ad quandam herbam applicantes, & ipſi ſepulchro imponunt. Eſt autem monumentum intra Artemiſium ad ſiniſtram intrantibus, oleáque ſupra ipſum eſt nata. Hoc honore ab incolis Deli afficiuntur hæ virgines. Aiunt verò iidem Argin & Opin virgines ex Hyperboreis eorundem hominum ætate in Delum veniſſe, etiam priores Hyperoche & Laodice: & has quidem veniſſe ad reddendum Lucinæ tributum quod pro partu maturando inſtituerant: Argin verò & Opin vnà cum ipſis deis aduenisſe, hóſque illis alios honores donaſſe. Ad eas enim [g] congregari cœtum mulierum quæ hymnum canant ab Olene Lycio conditum, in quo hymno nomina Argis & Opis nuncupãtur. Deinde à Deliis edoctos inſulanos & Ione, cœtus agere inſtituiſſe, & nominatim Argin & Opin decantare. (hic Olen è Lycia profectus, alios quoque vetuſtos fecit hymnos, qui cantantur in Delo) [h] dum cinis qui ſupra ſepulchrum eſt Argis & Opis, diſpergitur ſuper infinitam ægrotorum turbam qui ad aram ſunt. Eſt autem

a Tonitrua quo tẽpore ſunt alibi, ibi nõ ſunt, at æſtate frequentia exiſtunt. Quòd ſi hyeme, &c.

b Et grauidæ fuerint, tunc rurſ.

c Quæ ſunt vltra hanc regionem loca, ſemper niuoſa ſunt, minus tamẽ (vt rationi conſentaneum eſt) æſt. quàm hyeme. Iam verò quiſquis cadentem copioſam niuem intuitus eſt cõminus, intelligit quod dico. nix enim pennis ſimilis eſt.

d Quæ commemorantur *ab aliis*, latiſſimè expoſita ſunt.

e Occaſum verſus longiſſimè Adriam vſque.

f Puellæ quidem ante nuptias, fuſo inuolut.

g *Videtur potius ἀγάρειν ità ſumi ut quũ de matre deorum dicitur, unde ἀγυρτάι. Sic & ſtatim poſt.*

h Et dum femora ad aram adolentur, cinerem hunc conſumi in conſpergendo Opidis & Argidis ſepulchro. Eſt autem ſep.

ſepulchrum earum poſt Artemiſium, ad auroram ſpectans, proximè Ceiorum cœnaculum. Hactenus de Hyperboreis dictum ſit. Nam de fabula Abaris, qui fertur eſſe Hyperboreus, nihil dico: qui ſagittam dicitur per vniuerſam terram circumtuliſſe, nihil comedens. Quòd ſiqui ſunt Hyperborei, *id eſt ſuperaquilonares*, erunt & alii hypernotii, *id eſt ſuperauſtrales*. Nempe rideo quum multos video iam deſcripſiſſe ambitum terræ, nullum habentes in exponendo ſenſum, qui Oceanum ſcribunt circumfluere, & terram, tanquam tornum, factã eſſe orbiculatam, & Aſiam faciunt Europæ parem. Nam ego ſingularum magnitudinem breui patefaciam, [a] & quanta ſint ſingula ad deſcribendum. Vbi Perſæ incolunt, id ad auſtrale protenditur mare quod dicitur rubrum. Super hos ad ventum aquilonem habitant Medi, ſuper Medos Sapires, ſuper Sapires Colchi, ad ſeptentrionale pertingentes mare, in quod influit flumen Phaſis. Hæ quatuor nationes à mari ad mare incolunt. Dehinc veſperam verſus ab ea duæ oræ terrarum ad mare protenduntur, quas ego exponam. Hinc aquilonem verſus, ora vna à Phaſi incipiens porrigitur ad mare per Pontum & Helleſpontum, vſque ad Sigeum Troicum: auſtrum autem verſus, eadem ora à ſinu Mariandyno, qui Phœnicæ adiacet, protenditur ſecundum mare ad promontorium vſque Triopium. Incolunt autem in ora hac hominum nationes triginta. talis eſt vna ora. Altera verò, à Perſis incipiens porrigitur ad rubrum mare, quod & Perſicum vocatur: deinde gradatim Aſſyria, atque inde Arabia: definítque in ſinu Arabico. etſi non deſineret, niſi ob id quòd Darius è Nilo riuos in illum ſinum induxit. A Perſis ad Phœnicen tractus amplus eſt ac multus. A Phœnice hæc ora tendit ſecundum hoc mare per Syriam Palæſtinam & AEgyptum, in qua terminatur: intra quam tres ſunt duntaxat nationes. Atque hæc ſunt quæ à Perſis occaſum verſus in Aſia continentur. Quæ ſupra Perſas ſunt & Medos & Sapires & Colchos, auroram verſus & ſolem orientem, hinc mari rubro alluuntur: aquilonem autem verſus, à mari Caſpio, & flumine Araxe, qui contra ſolem orientem fluit. Porro India tenus habitatur Aſia. Illinc iam auroram verſus deſerta ſunt: nec qualia ſint dicere quiſquam poteſt. Et Aſia quidem talis & tãta eſt. Libya autem in altera ora eſt. ab AEgypto enim iam excipitur. Hæc ora circa AEgyptum iam anguſta eſt. nã ab hoc mari ad rubrum intercapedo eſt centum millium vlnarum, quæ efficiunt mille ſtadia. Ab his deinceps anguſtiis ſpatioſa ſanè ora excipit quæ Libya dicitur. Itaq; admiror eos qui diſterminarũt atque diſtinxerunt Libyam, Aſiam, Europam: inter quas non parũ eſt differentiæ. Siquidem Europa longitudine quidem cæteras aſſequitur, latitudine verò non videtur mihi comparari digna. nam Libya ſeipſam monſtrat circunfluam mari eſſe, excepto duntaxat vbi Aſiæ cõtermina eſt, Neco AEgyptiorũ rege, eorum quos nouimus primo in hoc demonſtrando. Is poſtquã deſtitit à deprimenda foſſa à Nilo ad Arabicum ſinum, miſit nauibus quoſdam Phœnices, præcipiens vt tranſuecti columnas Herculeas penetrarent ad ſeptentrionale vſque mare, atque ita ad AEgyptũ remearent. Phœnices igitur è rubro mari ſoluentes, abierunt in mare auſtrale: qui, quũ autumnus aduenifſet, applicitis ad terrã nauibus ſementem faciebant: [b] vt aſſiduè Libyes legerent, ac meſſem expectarẽt. deinde meſſo frumento nauigabant. Ita biennio cõſumpto, anno tertio ad Herculeas columnas declinantes in AEgyptum remearunt, referentes quæ apud me fidem nõ habent, ſed fortè apud aliquem alium: prætereuntes Africam, ſe habuiſſe ſolem ad dextram. Atque hũc in modum Libya primùm eſt cognita. Secundo loco fuere Carthaginenſes, qui dixerunt quendam Sataſpem, Teaſpis filium, virum [c] Achæmenidem, qui Libyam non circumnauigauit quum eſſet ad hoc ipſum miſſus: ſed cum nauigationis longitudine, tum terræ ſolitudine deterritus retrò rediit, non impleto labore quem ei mater iniunxerat. Etenim vitiauerat filiã virginem Zopyri, filii Megabyzi, quem ob hanc cauſam à Xerxe rege ſuffigendum cruci mater ſua, quæ erat Darii ſoror, liberauit: quòd diceret ſe maius illi ſupplicium irrogaturam quàm rex pararet. quippe neceſſe ei fore pernauigare omnem Africam, dum perueniret ad Arabicum ſinum. His annuente Xerxe, Sataſpes in AEgyptum abiit, ſumptáque illinc naue ac ſociis, nauigauit ad columnas Herculis: quibus tranſmiſſis, circumuectus Africæ promontoriũ nomine Syloes, in meridiem curſum tenebat. Emẽſúſq; permultum maris intra complures menſes, quum aſſiduè pluri tẽpore opus eſſet, conuerſo curſu in AEgyptũ rediit. Et illinc ad regẽ Xerxem regreſſus, aiebat ſe in pernauigãda remotiſſima ad quam iſſet ora, vidiſſe homines puſillos Phœnicea vtẽtes veſte, qui, quum ipſi terræ nauim applicarent, ad montes ſe fuga proriperent relictis vrbibus. Ipſe autem ingreſſos nihil illis iniuriæ intuliſſe, pecora tantùm illinc accepiſſe.

a Et quales ſint ſingulæ, quantum ad deſcriptionẽ attinet.

b In quancunquẽ Libyæ partem nauigãtes peruenifſent: meſſémque expectabant. Quum autẽ meſſuiſſent, oram ſoluerunt: Ita bienn.

c Achæmenidem Libyam non circũnauigaſſe, *id eſt, nauigando obiiſſe: quaſi legeretur* λέγοντες ὅτι. vel, λέγοντες *ſeparandũ à ſequentibus.* Deinde, *Deterritum retro rediiſſe.*

Quòd autem totam Africam non pernauigaſſent,hanc cauſam afferebat, quòd nauigium vlterius procedere non poſſet,ſed retineretur. Hunc Xerxes negans loquutum vera, [a] quòd certamen ſibi propoſitum non exoluiſſet,in crucem ſuſtulit,irrogata quam deſtinauerat pœna.Huius Sataſpis eunuchus,audita domini nece,Samũ cum magna pecunia profugit, quam Samius quidam interuertit: cuius nomen quum ſciam,tamen volens [b] obliuiſcor. Cæterùm Aſiæ bona pars à Dario perueſtigata eſt. Is cupidus cognoſcendi vbinam Indus (qui ſecundus omnium fluminum crocodilos præſtat)mare influat,miſit nauibus cum alios quoſdam, quos vera renuntiaturos confidebat,tum Scylacem quendam Caryandeum.Iſti è Caſpatyro vrbe & è terra Pactyia ſoluentes, ſecundo flumine auroram verſus atque ſolem orientem nauigantes in mare, dehinc per ipſum mare occaſum verſus, triceſimo demum meſe tenuerunt eum locum vnde rex AEgyptiorum eos Phœnices quos antea dixi,miſerat ad Libyam circumnauigandam. Poſt horum circumnauigationem Darius Indos ſubegit,& eo mari potitus eſt.Ita Aſiam (præter eam quæ orientem ſolem ſpectat)compertum eſt parem Libyæ eſſe. At Europa à nemine inueſtigata eſt,neque quà ad orientem neque quà ad aquilonem vergit,an mari [c] claudatur. Longitudine tamen cognoſcitur ad vtranque accedere. Neque poſſum coniectura colligere vnde, quum vna ſit terra,trifaria ſint ei nomina indita è mulierum cognominibus: eiúſque fines ponantur Nilus fluuius AEgyptiacus & Phaſis Colchus.Alii aiunt eſſe fines Tanain & [d] Mæotidem, fretúmque Cimmerium: ſed negant ſe audiſſe nomina eorum qui hæc diſtinxerunt,& vnde nomina impoſuerint. Iam enim Libya quidem à pleriſque Græcorum fertur ſortita nomẽ à Libya quadam muliere indigena: Aſia verò,ab vxore Promethei. quanquam Lydi hoc ſibi nomen vendicant,aſſerentes ab Aſio filio Cotys,filii Manei,Aſiam appellatam,nõ ab vxore Promethei. vnde & Sardibus [e] familiam quandam eſſe vocatam Aſiadẽ. Europa autem neque an ſit mari circumflua, neque vnde hoc nomẽ acceperit, neque quis nominis autor extiterit, ab aliquo mortalium compertum eſt: niſi dicamus ab Europa [f] Tyria nomen accepiſſe regionem: [g] nec antè, ſicut cæteras, nomen habuiſſe. Tamen illam ex Aſia fuiſſe conſtat, neque in hanc commeaſſe terram quæ nunc à Græcis vocatur Europa,ſed è Phœnice tantùm in Cretam, & è Creta in Africam. Hæc hactenus de his dicta ſint. [h] nam quæ ſentimus de his, ea dicimus. Pontus autem Euxinus,in quem Darius fecit expeditionem, nationes exhibet omnium imperitiſſimas, Scythica duntaxat excepta. nullius enim nationis eorum quæ ſunt intra Pontum, aut aliquid ad ſapientiam pertinens proferre poſſumus, aut aliquem virum pro erudito habitum nouimus, præter Scythicam gentem & Anacharſin.In gẽte autem Scythica [i] ex omnibus humanis negotiis vnum maximum,quantum nos ſcimus,excogitatum eſt.at cætera nõ admiror.Quod maximum ab eis excogitatum,id eſt,vt neque quiſpiam qui ad eos ſe contulerit, aufugere, [k] neque ipſi capi poſſint, aut ne inueniri quidem, ſi nolint, atque deprehendi. Siquidem nullæ ſunt eis vrbes,nulla mœnia extructa. domos ſecum ferunt ſinguli:equeſtréſque ſunt ſagittarii, non pane victitantes,ſed ex pecoribus: pro domibus plauſtra habentes:quídni imbelles alioqui futuri,& ad dimicãdum inhabiles? Hæc autem ſunt ab eis inuẽta cum opportunitate terræ,tum fluminum beneficio.nam hæc terra, quum ſit campeſtris, ſua ſponte vlginoſa eſt & humida, eámque interfluunt flumina non multo pauciora numero quàm in AEgypto foſſæ. Quorum quæ ſunt celeberrima & à mari nauigabilia,ea recenſebo. Iſter, quinque hoſtia habens:poſt hunc Tyres & Hypanis & Boryſthenes & Panticapes & Hypacyris & Gerrhus & Tanais. Iſti hunc in modum fluunt Iſter, omnium quos nouimus fluuiorum maximus, ſemper ſibiipſi par tam æſtate quàm hyeme fluit, ab occaſu primus omnium qui ſunt in Scythia. ob id omnium maximus quòd alii in eum influunt,qui ipſum ingentem reddunt:per Scythiam quidem delapſi,numero quinque.Vnus quem Porata Scythæ appellant, Græci Pyreton:alius, Tiarantus, tertius Ararus,quartus Napares,quintus Ordiſſus.Horum primo loco dictus fluuius, magnus eſt,& ad auroram fluens, cum Iſtro aquam communicat: minor eſt Tiarantus,ad occaſum magis vergens. [l] Inter quos cæteri fluentes,Ararus, Naparis & Ordiſſus,in Iſtrum infunduntur.Hi ſunt vernaculi Scythiæ amnes, qui illum augent. Ex Agathyrſis autem fluẽs vnus,Maris,Iſtro ſe immiſcet: ex Hæmi verò iugis tres alii ingentes ad aquilonem ventum, Atlas & Auras & Tibeſis: per Thraciam verò & Crobyzos Thraces,Athres & Noes & Atarnes: at ex Pæoniis ac monte Rhodope, medium interſcindens Hæmum Cius in ipſum erumpit. Quin ex Illyriis in

a Quòd labore ſibi propoſito non defunctus eſſet.

b Ideſt,ſilentio prætereo.

c Mari alluatur.

d Diuerſam uidetur ſequutus lectionem ab ea quæ in uulg.edit. & in noſtris uet.cod.habetur.

e Tribum.

f Non συρίης legit Valla,ſed τυρίης : cui lectioni aſſentiuntur nonnulli etiam uet.cod.

g Antea verò nomine carebat, ſicut & cæteræ.

h Vtemur enim opinionib⁹ quæ de his receptæ ſunt. Poteſt tamen & alius eſſe ſenſus.

i Vna rerum humanarum maxima, omnium quas quidem nouerimus, ſolertiſſimè excogitata eſt.

k Neque poſſit eos quiſquam nanciſci, ſi inuenire nolint.Quibus enim nulla condita ſint mœnia, ſed qui domos portent, ſintque ex equis ſagittandi periti,ac non ex meſſe ſed ex pecoribus victum habeant, ac in plauſtris habitent, qui non hi fuerint inexpugnabiles & inacceſſi? Hæc autem,&c.

l Per quorum mẽdium cæt.fl.uel quos cæteri interfl.

aquilonem tendens Angrus, planitiem Triballicam interfluens, Brongum intrat, Brongus iſte Iſtrum. ita vtrunque per ſe magnum Iſter excipit. Præterea ex regione quæ eſt ſupra Vmbricos, Carpis, & alius ad ventum aquilonem Alpis, in Iſtrum exeũt. Omnem enim Europam Iſter emetitur (ſumpto ex Celtis initio, qui omnium in Europa ad ſolis occaſum extremi ſunt, poſt Cynetas) totámque permenſus Europam, ex tranſuerſo ingreditur Scythiam. His quæ dixi fluminibus, & aliis aquas ſuas communicantibus, Iſter fit omnium maximus. nam ſi alterius cum alterius aqua comparetur, profectò Nilus copia aquæ antecellit, quòd in eum nullus neque fluuius neque fons ingrediens, ad incrementum aquæ confert. Quòd autem Iſter ſibi ſemper par fluit tam æſtate quàm hyeme, ob id fit (vt mihi videtur) quòd hyeme eſt quantus eſt, aliquantulo maior quàm ſua natura fert. nam per hyemem paululum in ea regione pluit, ſed vbiq; ningit. AEſtate verò nix, quæ ſub hyemem decidit permulta, vndique in Iſtrum liquefacta dilabitur, eúmque implet: nec ipſa ſolùm, ſed cum ea imbres multi atque vehementes. Quippe per æſtatem pluit, quo tempore quanto plus aquæ ſol ad ſe attrahit quàm hyeme, tanto plus aquæ cum Iſtro miſcetur æſtate quàm hyeme. Ita quũ paria faciat Iſter datis aquis & acceptis, fit vt ſemper videatur ſibi eſſe ſimilis. Ex fluuiis ergo qui apud Scythas ſunt, vnus eſt Iſter. Poſt hunc Tyres, qui ab aquilone means, ortum trahit ex ingenti palude, quæ Scythicam terram à Nebride ſeparat. ad oſtium huius incolũt Græci qui Tyritæ vocantur. Tertiũ flumen eſt Hypanis, ex Scythia veniens, & ex magna palude profluens, circum quam paſcuntur equi ſylueſtres cãdidi: rectéque vocatur hæc palus, mater Hypanis. Ex hac igitur ortus Hypanis fluit ferè quinque dierum nauigatione, anguſtus, & adhuc dulcis, ſed mox quatuor à mari dierum nauigatione ſanequam amarus, propter amarum qui in eum fluit fontem: adeo, inquam, amarũ, vt quum ſit exiguus magnitudine, tamen inficiat Hypanin flumen, in paucis magnum. Eſt autem hic fons in finibus regionis Scytharum aratorum, & Alizonum, eodem nomine quo locus vnde emanat, Scythica lingua Amaxampeus, Græca autem lingua, *ἱρὰ ὁδὸς, id eſt ſacræ uiæ*. Apud Alizonas autem contrahunt terminos ſuos Tyres & Hypanis, mox deinde in diuerſum abeuntes, mediam intercapedinem laxant. Quartus fluuius eſt Boryſthenes, ſecundũ Iſtrum omnium maximus, & noſtra ſententia, non modò Scythicorum fluuiorum longè huberrimus, ſed etiam cæteris huberior, præter AEgyptium Nilum, cum quo non licet alium comparare. Cæterorum autem huberrimus eſt Boryſthenes, paſcua præbens amœniſſima & accommodatiſſima pecoribus, necnon optimorum ac ſingularium piſcium affatim: idem ad potandum ſuauiſſimus, limpidus inter turbidos fluens, iuxta quem ſementis optima fit,[a] & herba non ſatiua, etiam altiſſima. In huius quoque oſtio ingens vis ſalis ſua ſponte concreſcit. Præbet idem ingentia cete ad ſalſuram, ſpinis carentia, quæ antacæos appellant. Alia præterea præſtat admiratione digna. Porro quadraginta quidem dierum nauigatione vſque ad locum nomine Gerrhum, cognoſcitur ab aquilone fluere: at ſuperiora per quæ fluit, nemo hominum eloqui poteſt: videtur tamen fluere per ſolitudinem ad Scytharum agricolantium plagam. nam hi Scythæ decem dierum nauigatione accolunt hoc flumen. Cuius tantùm ac Nili fontes nec ipſe poſſum, nec vllum Græcorum reor poſſe dicere. Idem quum ad mare aduenit, Hypanis cum eo miſcetur, eodem in loco mare irrumpens. Quod inter hos amnes in confluentem tendentes intercapedinis eſt,[b] Hyppoleo promontorium vocitatur, vbi delubrum Cereris extructum eſt. Vltra quod delubrum ſub Hypani incolũt Boryſthenitæ. Hactenus quæ ab his fluuiis. Poſt hos alius, qui quintus eſt, nomine Panticapes, & ipſe ab aquilone fluens, atque è palude: inter quẽ & Boryſthenem incolunt Scythæ agricolatores. Idem in Hylæam ingreditur, qua tranſmiſſa, Boryſtheni immiſcetur. Sextus eſt Hypacaris, qui è palude manãs, mediósque Scythas nomadas influens, in mare voluitur, iuxta Carcinitin oppidum, ad dexteram coercens Hylæam, & curſum qui dicitur Achillis. Septimus eſt Gerrhus, nomen à loco obtinens, qui à Boryſthene dirimitur circa ea loca apud quæ Boryſthenes cognoſcitur: cui loco nomen eſt Gerrho, diſterminátque regionem Scytharum nomadum ac regiorum. & *dum in mare fluit* in Hypacarin dilabitur. Octauus eſt Tanais, qui ſuperius è vaſta palude profluens, in aliam vaſtiorem diffunditur, nomine Mæotin, quæ diſcludit regios Scythas à Sarmatis. In hunc Tanain alius influit, nomine Hyrgis. His celeberrimis amnibus Scythæ muniti ſunt. Gramen quod in Scythia germinat, omnium quæ nos nouimus germinum[c] aridiſſimum eſt, quod ita ſe habere diſſectis pecoribus licet diſcernere. Et ea quidem vt

a Et gramen, qua parte non ſeritur regio, altiſſimum. *Ad ne bum, profundiſſimum.*

b Hipoleon.

c *Videtur aliud legiſſe quàm ἐπιχολωτάτη.*

quammaxima ſunt, ita apud eos abundant. cætera autem vulgaria ſunt. Atque hũc in modum [a] res ſunt eis inſtitutæ. [b] Deorum hos ſolos propitiantur: Veſtam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem: exiſtimantes Tellurem Iouis coniugem eſſe. Poſt hos Apollinem, & cæleſtem Venerem, & Martem & Herculem. Hos cuncti Scythæ deos arbitrantur. Sed qui regii Scythæ vocantur, etiam Neptuno ſacrificãt, appellantes Veſtam lingua ſua Tabiti, Iouem, Papæum, mea ſententia rectiſſimè: Tellurem Apiam, Apollinem OEtoſyrum, cæleſtem Venerem, Artimpaſam, Neptunum Thamimaſadem. Simulachra & aras & delubra [c] facienda non putãt, præterquam Marti. Idem ſacrificium prorſus apud omnia templa fieri eodem modo eſt inſtitutum, qui talis eſt: Victima ipſa primoribus implicita pedibus ſiſtitur, cuius à tergo ſtans immolator, amota in primis infula, pecudem ferit, eáque concidente deum inuocat cui illam mactat: deinde circundat laqueum collo, tum iniecto bacu lo circumducit, hoſtiámque ſtrangulat non incenſo igni, [d] non votis nuncupatis, non ſumptis libamentis, ſed vbi pecudem ſtrangulauit, eíque pellem detraxit, ad co quendum ſe cõuertit. Verùm quum Scythica regio lignorum ſit admodum inops, hoc ab illis ad carnem coquendam excogitatum eſt: Vbi victimam pelle denudarunt, denudant quoque oſſa carnibus, dehinc illas in lebetes eius gentis (Leſbiis cra teribus aſſimiles, niſi quòd ſunt multo capaciores) iniiciunt. ſubiectis atque ſuccen ſis oſſibus hoſtiarum, coquũt. Si autem nõ adfuerit lebes, omnes carnes hoſtiarum in aluos illarum & cum aqua commiſcent, atque oſſa ſuccendunt. Quibus pulcherrimè ardentibus, & aluis facilè capientibus carnes oſſibus ſeparatas, ita fit vt bos ſe ipſe coquat: & item cætera pecora immolata, per ſemetipſum quodque elixum fit. Coctis carnib⁹, is qui immolauit, earũ atq; inteſtinorũ [e] libamẽta ante ſe porricit. Immolant autem cum alia pecora, tum præcipuè equos. Et aliis quidem diis hunc in modum & alias pecudes immolãt. Marti verò ſic priſco ritu apud quoſque tale extruitur templum: Sarmentorum faſces aggeruntur trium in longum latúmque ſta diorum, minoris tamen ſublimitatis. deſuper quadrata planities efficitur: tria latera prærupta ſunt, quartum accliue, per quod aſcendatur. Eò quotannis comportant centum quinquaginta plauſtra ſarmentorum. nam ſemper propter cæli tempeſtatem illa marceſcunt. Sub hac congerie ferreus acinacis, qui ſingulis vetuſtus eſt, ſtatuitur. Idque eſt Martis ſimulachrum, cui annuas hoſtias offerunt cum aliorum pecorum, tum equorum, & plus [f] huic acinaci quàm cæteris diis. Ex captiuis centeſimum quenque immolant, nõ eodem quo pecora modo, ſed diuerſo. nam vbi eorum capitibus vinum libauerũt, ipſos intra quoddam vas iugulant: dehinc eiſdem in congeriem ſarmentorum ſublatis, acinacem cruore perfundunt. Hæc quidem ſupra conferunt. inferius autem in templo iſta faciunt: Virorum interemptorum omnes humeros dextros præcidunt, quos vnà cũ manibus in aerem iaciũt. & quocunque deciderit manus, ibi iacet, ſeorſum autem mortuus. [g] Cæteris deinde ſolennibus confectis abeunt. Et ſacrificia quidẽ hæc ab eis ſunt inſtituta. [h] Sues pro nihilo putant, quas nec alere omnino in ſua regione volunt. Quæ verò ad bellum attinent, hunc in modum ſunt ab eis comparata. Quem primum virum ceperit vir Scytha, eius ſanguinem potat: quoſcunque in prælio interemerit, eorum capita regi offert. nam capite allato, ſit prædæ quamcunque ceperint particeps, alioqui expers. Caput hoc modo præcidit: In orbem illud amputat circa aures, verticéque ſumpto excutit, deinde pellem detrahit: & vbi ſicut bouis corium manibus molliuit, tanquã mantile poſſidet, eáque & habenis equi ſui appenſa gloriatur: qualia mantilia vt quiſque plurima habet, ita vir iudicatur præſtantiſſimus. Sunt quoque multi qui coria hæc humana tanquam brutorum conſuant, quibus pro amiculis induantur. Multi etiam cæſorum hoſtium manus dextras cum vnguibus excoriãt, [i] eíſque opercula pharetrarum integunt. Eſt autem inter omnia coria humanum ferè & craſſum maximè & candore ſplendidum. Multi etiam totos homines excoriatos, & ſuper ligna extentos, ſupra equos circumferunt. Hæc ab illis in mores ſunt recepta. [k] Non tamẽ de omniũ, ſed de inimiciſſimorũ capitibus hoc faciũt, vt quiſque illud quod eſt infra ſupercilia, reciſum prorſus excutiat: & crudo tantùm bouis corio, ſi pauper ſit, ſin diues, non modò exterius inducat bouino corio, verumetiam interius inauret, & ſic vterque pro poculo vtatur. Idem agunt de familiaribus, ſi inter eos extiterint diſcordiæ, & apud regem victoria ſint potiti. Hæc capita hoſpitibus qui ad eos veniunt viri alicuius exiſtimationis, exhibent: referúntque, illos, quum eſſent domeſtici, & ad pugnam laceſſiſſent, ab ipſis eſſe ſuperatos: id ſtrenuitatis loco ponentes. Semel autem quotannis [l] ſinguli regionum principes miſcent vinum cra-

a Ritus ſunt eis inſtituti.

b His ſolis diis litant, *vel, ſacrificant.*

c Facere non eſt illis vſu receptum.

d Non oblatis primitiis.

e Primitias.

f His. *Intelligit fortaſſe Marti & acinaci.*

g *Videtur aut diuerſa à noſtra lectione ſequutus eſſe, aut noſtram non intellexiſſe. Quæ tamen ἀπάρξασθαι habet pro eo quod uet. cod. ἀπάρξασθαι*

h Suum nullus eſt illis vſus.

i Eíſque pharetras integunt. *Vel, Et ex eis opercula pharetrarum cõficiunt.*

k At capitibus non quidem omnium, ſed inimiciſſimorũ, hoc faciunt.

l Vnuſquiſque prouinciæ præfectus in ſua prouincia craterẽ vini temperat, de quo Sc.

teri, de quo [a] Scythæ omnes hoſtium homicidæ bibunt, at non guſtant qui nihil præclari operis ediderint, ſed ſine honore ſeorſum ſedent: quæ res apud eos maximæ eſt ignominiæ. Qui verò complures cædes fecerunt, hi duobus pariter quos habent calicibus potant. Apud eoſdem permulti ſunt vaticinatores, qui pluribus virgis ſalignis diuinant, ad hunc modum: Grandes virgarum faſces quum attulerunt, humi poſitos diſſoluunt, ac ſeparatim ponentes illarum ſingulas, vaticinãtur. [b] ad hæc dicendo, viceuerſa virgas prehendunt, ac rurſus ſigillatim componũt. Hæc eſt illis tradita à maioribus diuinatio. Sed Enaries, [c] qui ſunt androgyni, aiunt ſibi à Venere traditam diuinationem, qui tiliæ fronde vaticinantur. Tiliam vbi quis trifariam ſciderit, digitis ſuis eam implicando ac reſoluendo tractat, atque in hũc modum vaticinatur. Horum tres maximè probatos accerſit rex quoties ægrotat: cui iſti ſemper ferè dicunt hunc aut illum ciuem (nominant autem hominẽ de quo loquuntur) peieraſſe, iurantem per regium [d] ſolium: (eſt autẽ Scythis mos plerunque iurandi per regium ſolium, quum maximum volunt interponere iuſiurandũ) protinúſque is quem dixerint peieraſſe, adductus, coarguitur ſcientia diuinandi; tanquã compertus falſò deieraſſe per regium ſolium, & ob id regem ægrotare. Si ille inficiãs ſe negat peieraſſe, [e] atq; rem grauiter fert, rex duplum vaticinorum accerſit: qui inſpecta diuinandi ratione, ſi & ipſi hominẽ periurii conuicerint, ſine mora caput excidunt: eiúſque facultates inter ſe partiuntur primi vaticini. Sin verò illi qui ſuperuenerunt vaticini homines abſoluerint, alii atque alii præſtò ſunt: quorum ſi plures abſoluerint, decernitur primis illis vaticinis eſſe pereundum: eóſque hunc in modũ necant: Plauſtrum concameratum vbi ſarmentis referſerunt, bobúſque iunxerũt, vaticinos pedibus implicatis, & manibus poſt tergum reuinctis, atq; ore obſtructo, extendunt in medium ſarmentorum: incenſíſque ſarmentis territando agitant boues. quorum boum multi cum vaticinis concremantur, multi ambuſti, cremato vtique plauſtri temone, aufugiunt. Hoc quem dixi modo comburunt μάντιας, *id eſt vaticinos*, etiam ob alias cauſas, appellántque ψευδομάντιας, *id eſt falſos vaticinos*. Sed quos morte rex afficit, eorum ne liberos quidem relinquit, ſed vniuerſos mares interficit, fœminis nihil læſis. Fœdera cum quibuſcunque ineunt Scythæ, hoc modo ineunt: Infuſo in grandem calicem fictilem vino, commiſcent eorum ſanguinem qui feriunt fœdus, percutientes [f] cultello aut incidentes gladio aliquantulum corporis. deinde in calice tingunt ãcinacẽ, ſagittas, ſecurim, [g] gladium. Hæc vbi fecerunt, ſeſe multis verbis deuouent: poſtea vinum epotant non modò ii qui fœdus fecerunt, ſed etiam comites ii qui ſunt maximæ dignitatis. Regũ autem ſepulchra apud Gerrhos ſunt. Vbi Boryſthenes iã nauigabilis eſt, ibi, quũ rex eorum deceſſit, ingẽtem ſcrobem effodiunt forma quadrata. hoc vbi præpararunt, accipiũt mortuum corpore incerato, aluo euulſa atque expurgata, quam ſilere contuſo & thymiamate apiſque ſemine & aniſi quum expleuerunt, reſuunt rurſus, impoſitúmque plauſtro cadauer ad aliam gentem ferunt. Quod qui excipiunt, eadem agunt quæ regii Scythæ: [h] aurem decidunt, crinem circumtondent, brachia circuncidunt, frontem naſúmque conſauciant, ſiniſtram manum ſagittis traiiciunt. Poſtmodũ regis cadauer carpento ferunt ad aliam gentem cui imperitant, quæ ipſos comitatur ad eos vnde primùm venerant. Vbi iam mortuum circumferentes, luſtrauerunt ſingulas gẽtes quibus imperauit, apud eos deponunt qui in extremis Gerrhis habitant, & in ſepulchris. Quem poſtquam ſuper torum in loculo poſuerũt, haſtis hinc atque hinc defixis, deſuper ligna diſponunt, deinde pallio contegunt. In reliqua loculi ſpatioſitate aliquam eius pallacam ſtrangulatam ſepeliunt, & eum qui vinum miſcebat, & cocum & equiſonẽ & miniſtrũ & eum qui erat à nuntiis, necnon equos & aliarum rerum omnium primitias, quinetiam phialas aureas. nam argentum aut æs nihil in vſu habent. His actis, humum certatim atque auidè iniiciunt, cupientes tumulum quãmaximum efficere. Circũacto anno, rurſus hoc agunt: E famulis regis intimos ſumunt. (ſunt autem famuli regum, [i] ingenui Scythæ, & quos ipſe rex iuſſerit. nam nullus venalitius ei miniſtrat.) Horum miniſtrorum quinquaginta quum ſtrangulauerunt, ac totidem præſtãtiſſimos equos, [k] eductis inteſtinis & expurgatis, paleis implẽt, ac conſuũt: & vbi dimidium fornicis ſuper duo ligna reſupinatũ ſtatuerint, alterúmque dimidiũ ſuper altera duo ligna, & item alia multa huiuſcemodi defixerint, tum ſuper ea equos imponunt, craſſis tignis in longũ ad ceruicẽ vſq; traiectos, ita vt priores fornices ſuſtineãt armos equorum, poſteriores verò iuxta femora ſuſcipiant veteros, vtriſque cruribus ſupernè pendentibus. Equos autem infrænãt, eorúmque habenas ad palos extentas alligant: dehinc ſuper eorum ſingulos ſtatuunt

ſingulos

[a] Scythæ omnes bibunt à quibus hoſtes ſui interfecti fuerint: at qui hoc facinus nõ ediderint, hoc nõ guſtant, ſed, &c.

[b] Simúlque dum hæc dicunt, virgas rurſum conuoluunt, *quas nidelicet euoluerant*, & in vnum componunt.

[c] *Legit* οἱ γὰρ ἀνδρόγυνοι, *pro* καὶ οἱ ἀνδρ.

[d] *Aut, larem.*

[e] Καὶ ὁμολογέεται, *quod dicitur Gall. Et dit qu'on luy fait tort.*

[f] *Sunt qui uocem Græcam ὑπόνοιαν ſuſpectam habeant.*

[g] Iaculum.

[h] Auris *partem* amputant.

[i] Sunt autem Scythæ indigenæ. nam famuli ſunt quos rex iuſſerit: nec vllus venal. *Legiſſe autem uidetur hic interpr.* δούλους *pro* ἐλευθέρους.

[k] Vacuata & purgata aluo.

singulos quinquaginta iuuenum strangulatorum, hunc in modum, Vnicuique eorum rectum stipitem per spinam ad ceruicem vsque transfigunt: quod inferius stipitis extat vltimum, infigunt tigno illi quo equus traiectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum reges sepeliunt. Alios autem Scythas, quum decesserunt, proximi quique in plaustris collocatos ad amicos circumferunt. eos singuli amicorum excipientes, epulum cadauer comitãtibus præbent, tam propinquis quàm cæteris. Ad hunc modum quadraginta diebus priuati homines circumaguntur: dehinc [a] humantur, tali tamen ratione prius purgati: Vbi caput exinaniuerunt, abluerúntque, circa corpus ita agunt: Tria ligna statuunt mutuò inclinata, circa hæc prætendunt lanea pilea, quam maximè possunt constipantes, & in [b] scapham in medio lignorum pileorúmque positam lapides coniiciunt ex igne [c] perspicuos. Nascitur autem apud eos cãnabis lino simillima, præterquam crassitudine ac magnitudine: sed multo quàm nostra est præstantior, vel sua sponte nascens, vel sata: ex qua Thraces vestimenta conficiunt lineis simillima: quæ [d] nisi quis admodum terat, linea sint an cannabea, non queat dignoscere: & qui non viderit cannabem, existimet lineum esse vestimentum. Huius cannabis sumptum semen Scythæ sub pileis occulunt, supra lapides igne [e] perspicuos: vnde fit thymiama, tantum reddens vaporem quantum apud Græcos nullum thuribulum reddit. Hoc odore stupentes Scythæ eiulant: quod apud ipsos loco lauacri est. [f] neque enim lauant omnino corpus, sed vxores eorum infundentes aquam, corpora ad lapidem aliquem scabrum conterunt cypresso & cedro & thuris ligno: deinde perfrictum corpus quum intumuerit, illud faciémque medicamentis oblinunt. Id eas simul bene olentes facit, simul postero die, [g] medicamentis amotis, mundas ac splendidas. Externis hi ritibus vti magnopere cauent, ne mutuò quidem inter se: sed Græcorum præcipuè, [h] vtique posteaquam deprehenderunt Anacharsin, & deinde iterum Scylem. Siquidem Anacharsis quum multum orbis terrarum contemplatus esset, & multum in sapientia profecisset, eam ad mores Scytharum pertulit. Is dum per Hellespontum nauigans tenuisset Cyzicum, vouit Matri deorum, (offendit enim Cyzicenos eius diem festum magnifico sanè apparatu celebrantes) si saluus sospésque domum reuertisset, sacrificaturum se eodem ritu quo Cyzicenos sacrificantes vidisset, & peruigilium noctis instituturum. Quum igitur in Scythiam venisset, [i] venit ad locum qui dicitur Hylæa, iuxta Achillis cursum sita, vbique omnifariis arboribus referta. In hanc abstrudens se Anacharsis, omnem festi ceremoniam deæ persoluit, tympanum tenens, [k] exutísque simulachris. Hæc eum agentem quidam Scytha animaduertens, indicium detulit Saulio regi. Rex quum & ipse contulisset se eò, & Anacharsin ea facientem inspexisset, excussa sagitta necauit. Et nunc si quis de Anacharsi interroget, Scythæ negant se nouisse hominem, ob id quòd in Græciam peregrinatus externósque sit mores sectatus. [l] Licet (vt ego accepi) tutor fuerit Timnis, filii Spargapithis, patruúsque Indathyrsi Scytharum regis, filius Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. Itaque si ex hac familia extitit Anacharsis, constat eum à patruele fuisse interemptum. Indathyrsus enim fuit filius Saulii, Saulius autem fuit qui Anacharsin interemit. Quanquam & aliud quiddam Peloponnenses audiui referentes, Anacharsin à rege Scytharum missum, Græciæ factum esse discipulum, & quum redisset, dixisse ad eum qui ipsum miserat, cunctos Græcos esse in omni sapientia occupatos, Lacedæmoniis exceptis, qui soli rationem haberent dandi & accipiendi prudenter. Verùm hæc narratio aliter ab ipsis Græcis delusa est. Hic igitur vir ([m] quemadmodum antea dictum est) mortem oppetiit. [n] & ipse quidem ita egit propter externos ritus & Græcorum consuetudinem: multis autem sanè annis posteà interiectis ita passus est Scyles, Aripithis filius. etenim Aripithes Scytharum rex, cum alios filios multos, tum Scylem sustulit ex vxore Istrina, haudquaquam indigena, quæ filium Græcam linguam literásque edocuit. Interiecto deinde tempore, Aripithe per dolum occiso à Spargapithe Agathyrsorum rege, Scyles regnum susceptt, & vxorem patris, nomine Opœam. Erat autem Opœa hæc ciuis, ex qua erat Aripithi filius Oricus. Scyli regnum Scytharum obtinenti Scythicus tamen viuendi mos nihil prorsus cordi erat, sed Græcus, in quo fuerat imbutus à puero: ideóque multo magis ad hunc exercendum se conuertebat. Vtique quum ad vrbem Borysthenitarum Scythicum ducebat exercitum, (Borysthenitæ autem se à Milesiis aiunt esse oriundos.) ad hos, *inquam*, quoties Scyles veniebat, relicto in suburbanis exercitu, ipse muros ingressus portas obserabat: depositáque Scythica stola, Græcum sumebat vestimentum, & eo indutus,

a Humantur. Postquam autem humarunt Scythæ, ita se purgant. Vbi caput abstulerunt & lauerũt, hæc circa corpus faciunt.

b Alueum.

c Fulgentes. *Vel, cãdentes.*

d Nisi quis sit valde exercitatus, lin.

e Fulgentes. *Vel, cãdentes.*

f Corpus enim nullo pacto lauant. At vxores eorũ effundunt aquam, deinde cupressi & cedri & thuris lignum ad scabrum aliquem lapidem atterunt: eo autem quod ita fuerit atterendo abrasum (est autem crassum) corpus totũ faciémque oblinunt.

g Ramẽtis quibus se obleuerant.

h Vt ostendit Anacharsis, & deinde iterum Scyles. Anacharsis enim, quum multo orbis terrarum spatio perlustrato, magnáque sapientia sibi inde comparata, Scythicas sedes repeteret, per Hellesp. nauigans, Cyzicum appulit. vbi vouit Matri d.

i Clam ingressus est Hylæam. *Vel, in Hylæam se abdidit.*

k Legit Valla ἐκδυσαμένος, *pro* ἐκδημησαμένος, *pro quo perperam legitur in vulg. edit.* ἐκδημησαμένος.

l Vt autem ego ex Timne tutore Spargapithis, audiui, fuisse eum Indathyrsi regis Scytharũ patruũ, filium autem Gn. n. L. pron. Sp. si ex hac fam. fuit Anach. se à patruele interemptum fuisse sciat. Indathyrsus, &c. *Est autem aliqua ἀπὸ κοινοῦ in uerbis Græcis, quam expressimus.*

m *Vel*, Eo quo dictũ est modo, interempt⁹ fuit.

n Et huic quidẽ propter externos ritus & propter cõsuetudinẽ quæ illi cum Græcis fuerat, talia contigerunt. *Mult. &c. Q.d. Vt autem huic ita damnosa fuit vituum externorum cognitio, &c. ita Scyli multis posteà annis.*

per forum ſpatiabatur, nullo neque ſatellitum neq; populi comitatu, appoſitis qui portas cuſtodirent, nequis Scytharum cerneret eum geſtantem huiuſmodi ſtolam: & cum cæteris Græcorum inſtitutis vtebatur, tum in faciendis deorum ſacris. Et quum ibi tempus menſtruum aut amplius triuerat, abſcedebat, induta ſibi Scythica ſtola. Idque ſæpenumero faciebat, extructis ſibi ædibus illic, & vxore illinc accepta. Sed quum foret ei malè euenturum, ex hac occaſione malè euenit. [a] Affectanti ei Dionyſum bacchanalem initiari, ac hoſtiam initiationis iamiam ſumpturo in manibus, oblatum eſt ingens oſtentum. Erat ei in vrbe Boryſthenitarum circum ædes ſuas, (quarum paulo antè habui mentionem) magnas atque magnificas, è lapide candido ſphinges & grypes ſtantes. in has ædes deus fulmen iaculatus eſt, torræque deflagrauerunt. Scyles nihilominus initiationem peragit. Enimuero Scythæ Græcis probro [b] dant bacchandi cõſuetudinem, negantes eſſe credibile deum inueniſſe quo homines ad dementiam adigantur. Poſteaquam bacchanalibus ſacris initiatus eſt Scyles, quidam Boryſthenitarum Scythis indicium detulit, inquiens, Vos quidem Scythæ nos irridetis quòd bacchanalia agamus, quódque nos deus occupet: at nunc demum hic veſtrum quoque regem occupauit. nam bacchanalia exercet à deo in dementiam actus. Quòd ſi mihi non habetis fidem, ſequimini me, rem vobis oſtenſurum. Primores Scytharum hominem ſequuti ſunt: quos Boryſthenita ille deductos clanculum in turri collocauit. Vbi adfuit Scyles cum thiaſo, Scythæ eum bacchabundum conſpicati, rem ingentis calamitatis eſſe duxerunt: digreſſique, ea quæ viderant omni exercitui indicarunt. Poſt hæc vbi ad lares ſuos rediit Scyles, defecerunt ab eo Scythæ, delecto fratre eius Octamaſade, ex filia Teris genito. [c] Scyles cognito quid de ſe fieret, & quam ob cauſam, profugit in Thraciam. Id quum audiſſet Octamaſades, cum exercitu aduerſus Thraciam contendit: cui ad Iſtrum progreſſo Thraces occurrerunt. Et quum conflicturi eſſent, Sitalces ad Octamaſadem miſit caduceatorem, cum his mandatis, Quid opus eſt inter nos tentare fortunam? Tu quidem ſororis meæ es filius, ſed habes germanum meum, quem ſi mihi reddideris, ego viciſſim Scylem tradam tibi. Ita neque tu, neque ego periclitabor exercitu. Erat enim apud Octamaſadem frater Sitalcis ab eo profugus. Hanc à Sitalce oblatam conditionem Octamaſades accepit, redditóque Sitalci fratre, eodémque auunculo ſuo, Scylem recepit fratrem. Et Sitalces quidem recepto fratre reduxit exercitum: Octamaſades autem eodem die caput Scyli dépſit. Adeo ſua inſtituta Scythæ obſeruant: & iis qui externos ritus aſciſcũt, tales irrogãt pœnas. Multitudinem autem Scytharum non potui exactè indagare, quum de eius numero varia referentes audiam, & permultos illos, & rurſus paucos eſſe vtique Scythas. Quãtum autem ſub aſpectum meum venit, eſt inter Boryſthenem & Hypanin flumina locus nomine Exampæus, cuius etiam aliquanto antea habuimus mẽtionem, quum dicebam fontem in eo eſſe aquæ amaræ, Hypanin in quem fluit, impotabilem reddentis. Hoc in loco iacet ahenum ſexies tantum quantus crater qui eſt in oſtio Ponti, à Pauſania Cleombroti filio dedicatus. Quòd ſiquis illum non inſpexit, hunc ei in modũ declarabo: Sexcentarum eſt amphorarum facilè capax, craſſitudine digitorum ſex. id aiunt indigenæ ex aculeis ſagittarum eſſe factum. regem enim ſuum, nomine Ariantem, quum numerum Scytharum ſcire vellet, iuſſiſſe ſingulos Scythas conferre ſingulos ſagittarum aculeos, propoſita morte ei qui non ferret. Ita magnam vim collatam eſſe aculeorum: & ex his confectum ahenum illud placuiſſe ei pro monumento relinquere, & in hoc Exampæo dedicare. Hoc de multitudine Scytharum audiebam. Miracula autem hæc regio nulla habet, præter flumina cum multo maxima, tum numero plurima. Siquid tamẽ, præter flumina & magnitudinem cãpi exhibetur admiratione dignum, id dicetur: Veſtigium Herculis oſtendunt petræ impreſſum, virili veſtigio ſimile, bicubitali magnitudine, iuxta fluuium Tyrem. Et hoc ita ſe habet. Redeo ad eam quam ab initio inſtitueram orationem: Dario aduerſus Scythas exercitum comparanti, dimiſſis nuntiis ad imperandum, aliis vt peditatum, aliis vt claſſem præſtarent, aliis vt Boſphorum Thracium [d] iungerent: Artabanus Hyſtaſpis filius, Darii frater, nolebat illum vllo pacto Scythis inferre bellum, commemorans Scytharum inopiam, vtilia ſuadens: quum tamen non perſuaderet illi, deſtitit à diſſuadendo. Darius, vbi omnia ei in expedito fuere, copias eduxit ex vrbe Suſis. Ibi eum OEobazus quidam Perſa, cui tres filii erant omnes in militiam euntes, obſecrabat vt vnum ſibi ex illis relinqueret. Cui Darius tanquam amico [e] & modeſta obſecranti, reſpondit ſe omnes eius liberos relicturum. Eo reſponſo OEobazus magnopere lætabatur, ſperans liberos

a Ei Dionyſi bacchici ſacris initiari cupienti, & iamiam initiationis ritũ aggreſſuro, oblat.

b Agendi bacchanalia cõſuetudinem, negantes rationi conſentaneum eſſe excogitare deum qui homines ad inſaniã adigat.

c Scyles quum ita ſe tractari videret, & cauſam ſciret. Vel, *Quũ uideret ita in ſe conſuli.*

d *Id eſt, Pontibus conſternerent.*

e Et non nimia petenti. Vel, *Rem non nimis magnam.*

ſuos miſſionem habere militiæ. At ille [a] præpoſitos filiis OEobazi iuſſit vt omnes eos interimerent. Ita filii OEobazi obtruncati, illic ſunt relicti. Darius Suſis mouens, peruenit ad Boſphorum Chalcedonis, vbi pons iunctus erat. Illic conſcenſa naui, tranſmiſit in inſulas nomine Cyaneas, quas Græci prius errabundas fuiſſe aiunt. Ibi ſedens in templo ſubiiciebat oculis Pontum, rem ſpectaculo dignam. nam inter omnia maria eſt maximè admirabile. Cuius longitudo eſt vndecim millium ac centum ſtadiorum: latitudo (qua latiſſimum eſt) trium millium ducentorum. Huius pelagi os latitudinis eſt quatuor ſtadiorum: longitudo oris (quod eſt collum) quæ Boſphorus dicitur, vbi pons connectebatur, circiter centum viginti ſtadia, ad Propontidem vſque pertingens. Propontis autem quingentorum ſtadiorum eſt, mille & quadringentorum longitudinis, influens in Helleſpontum. Ipſe Helleſpontus, vbi anguſtiſſimus, ſtadiis ſeptem quadringentis longus, intrans pelagi vaſtitatem quod AEgæum vocatur. Hæc autem ita dimenſa ſunt. Nauis ferè meat omnino ſeptuaginta millia paſſuum longo die, nocte verò ſexaginta millia. Itaque è faucibus Ponti ad Phaſin (hoc eſt enim Ponti longiſſimum) nouem dierum eſt nauigatio, & octo noctium, quæ fiunt mille centum ac decem millia paſſuum, hoc eſt ſtadiorum vndecim millia ac centum. E Scythica autem ad Themiſcyram, quæ eſt ſuper flumen Thermodontem (hîc nanque Ponti latiſſimum eſt) trium dierum duarúmque noctium eſt nauigatio, quæ fiũt paſſuum trecenta ac tria millia, ſtadiorum verò tria millia & trecenta. Hunc igitur in modum Pontus ac Boſphorus & Helleſpontus à me dimenſa ſunt, & ſecundum ea quæ dixi, ſitum habent. Quinetiam Pontus hic paludem habet influentem in ſe, non multo quàm ipſe eſt minorem, quæ [b] Mæotis appellatur, & mater Ponti. Darius, vbi Pontum contemplatus eſt, renauigauit ad pontem, cuius architectus extitit Mandrocles Samius. Contemplatus item Boſphorum, duos ſuper eum cippos erexit è candido lapide, literis inciſis in vnum quidem Aſſyriis, in alterum verò Græcis, [c] omnes gentes quas ſecum ducebat. Ducebat autem omnes gentes quibus imperabat, continentes numero ſeptingenta millia hominum cum equitatu, præter claſſem, quæ conſtabat è nauibus ſexcentis. His poſtea cippis Byzantii in vrbem ſuam tranſlatis vſi ſunt ad aram Dianæ Orthoſiæ, præter vnum lapidem, qui apud Bacchi delubrum in eadẽ vrbe relictus eſt literis Aſſyriis oppletus. Cæterùm Boſphori locus quem rex Darius ponte commiſit, coniectanti mihi videtur medius inter Byzantium & templum quod ſupra fauces eſt. Poſt hæc Darius ponte ſublicio delectatus, authorem eius Mandroclem Samium donauit [d] decuplo. Ex cuius primitiis Mandrocles pictis animalibus commiſſionem Boſphori & regem Darium in Medico ſolio ſedentem, ac ſuas copias traducentem, effinxit, eámque picturam templo Iunonis dedicauit, cum hac inſcriptione,

Qui rate piſcoſum coniunxit Boſphoron, implens
Darii regis vota, iubentis opus,
Iunoni Mandrocles hæc monumenta dicauit,
Eſſet honor Samiis vnde, corona ſibi.

Hæc igitur monumenta extiterunt eius qui pontem compegit: quem vbi remuneratus eſt Darius, tranſmiſit in Europam, iuſſis Ionibus nauigare in Pontum vſque ad Iſtrum, atque vbi eò perueniſſent, ſe illic præſtolari, fluuium ponte iungẽtes. Ducebant enim claſſem Iones & AEoles & Helleſpontii. Hi præteruecti Cyaneas, rectà ad Iſtrum nauigarunt, ſubuectíque duorum dierum itinere à mari ad fauces fluminis, vbi in diuerſa ſcinditur, illud ponte iungunt. Darius, tranſmiſſo per ratem Boſphoro, faciebat per Thraciam iter, & quum ad fontes Teari amnis peruentum eſſet, triduo hîc habuit ſtatiua. Tearus fertur ab accolis omnium amnium eſſe optimus cum ad alios morbos, tum ad ſcabiem curandam vel hominum vel equorũ. Eius enim fontes duodequadraginta ſunt, ex eadem petra manantes, partim frigidi, partim calidi. Ad hos tantundem viæ eſt à Iunonis tẽplo eius vrbis quæ iuxta Perinthum eſt, & Apolloniæ quæ eſt in Ponto Euxino, duorũ dierum vtraq;. Fluit autem Tearus hic in flumen Contadeſdum, Cõtadeſdus in Agrianẽ, Agrianes in Hebrum, Hebrus in mare iuxta vrbẽ AEnum. Ad hũc igitur amnem quũ peruenisſet Darius, caſtráque poſuiſſet, oblectatus amne, cippum erexit, his literis inſcriptum,

TEARI AMNIS [e] CAPITA OPTIMAM AQVAM ATQVE PVLCHERRIMAM CVNCTORVM AMNIVM [f] CONTINENT, ET AD EA PERVENIT, EXERCITVM DVCENS ADVERSVS SCYTHAS, VIR OPTIMVS ATQVE PVLCHERRIMVS CVNCTORVM HOMINVM DARIVS HISTASPIS FILIVS, PERSARVM CVN-

a *Vel*, Eos potius, quorũ id officiũ erat iuſſ.

b Mæetis.

c *Indicãtibus* omnes g. *Hoc aut aliud huiuſmodi participium ſubaudiendum uidetur.*

d *Hic mendoſus eſt Græcus textus.*

e *Sic uocare uidetur eius fontes quos eſſe dixit duodequadraginta.*

f PRAEBENT.

CTAEQVE CONTINENTIS REX. Hæc ſunt illic inſcripta. Darius hinc mouẽs venit ad alium amnem nomine Artiſcum, qui per Odryſas fluit: quò vbi peruenit, ita agendum ſibi putauit: Oſtenſo certo loco copiis ſuis, iuſſit illic ſingulos quoſque prætereuntes ponere ſingulos lapides. Id quum omnis exercitus feciſſet, grandes acerui lapidum effecti ſunt: quibus relictis, Darius illinc mouit. Sed priuſquam ad Iſtrum peruenireț, primos ſubegit Getas, [a] qui immortales agunt. Nã Thraces qui Salmydeſſum, quique ſupra Apolloniam & Meſambriam vrbem incolunt, & qui Cyrmianæ & Mypſæi vocantur, ſine pugna ſeſe Dario dediderunt. Getæ verò per imperitiam reſiſtentes, in ſeruitutem redacti ſunt, quum ſint fortiſſimi Thracũ atq; iuſtiſſimi. Immortales autem agunt hoc modo: Mori ſe non putãt, ſed eum qui defunctus eſt, meare ad Zamolxin *dæmonem*, quem nonnulli eorum opinãtur eũdem eſſe Gebeleizin. [b] Ad hunc mittunt aſſiduè cum naui quinque remigum nuntium quempiam, ex ſeipſis ſorte delectũ, præcipientes ea quibus ſemper indigent. eúmq; ita mittunt: Quibuſdam eorum datur negotium vt tria iacula teneant: aliis, vt comprehenſis eius qui ad Zamolxin mittitur, manibus pedibúſque, hominem agitãtes in ſublime iactent ad iacula. Qui ſi impræſentiarum extinguitur, propitium ſibi deum arbitrantur: ſin minus, ipſum nuntium inſimulant, aſſeuerantes malum illum eſſe virum. Hoc inſimulato, alium mittunt, dantes adhuc viuenti mandata. Iidem Thraces, dum tonat fulgurátque, in cælum ſagittas excutiunt, deo minitãtes quòd nullum alium præter ſuum eſſe arbitrantur. Verùm (vt ego à Græcis accepi, Helleſpontum & Pontum incolentibus) Zamolxis hic, homo fuit, Samíque ſeruitutem ſeruiuit Pythagoræ Mneſarchi filio. Illinc nactus libertatem, quum multum pecuniæ comparaſſet, in patriam rediit. qui quum animaduerteret Thraces malè viuentes & inſcitè, ipſe edoctus Ionicum viuẽdi genus & mores liberaliores quàm Thracum, vt qui conuerſatus eſſet cum Græcis, [c] cúmque Pythagora non infirmiſſimo inter Græcos ſophiſta, domicilium extruxit in quod primos quoſque popularium in conuiuium accipiebat, & inter conuiuandũ docebat, neque ſe neque ſuos conuiuas, [d] neque illos qui illic aſſiduè gignerentur, interire: ſed in eum locum ire vbi ſu perſtites omnium bonorum compotes eſſent. Dum ea quæ commemorata ſunt ageret atque diceret, interim ſubterraneum ædificium ſtruebat. Quo prorſus abſoluto, è Thracum cõſpectu ſe ſubducit, deſcendens in illud ſubterraneum ædificiũ. Vbi circiter triennium egit, deſiderantibus eum Thracibus, ac deflentibus tãquam mortuum: quarto anno ſe eiſdem in conſpectum dedit. atque ita credibilia ſunt eſſe eta quæ illis expoſuerat. Hæc Zamolxin aiunt feciſſe. Cuius ſubterraneo ædificio neque fidem detraho, neque valde credo, ſed multis eum ante Pythagoram annis extitiſſe arbitror. Verùm ſiue Zamolxis fuerit homo quiſpiã, ſiue ſit dæmon Getarũ indigena, valeat. Getæ hoc ritu vtentes, vbi à Perſis ſubacti fuerunt, cæterum ſunt exercitũ ſequuti. Darius vbi ad Iſtrum peruenit, & vnà pedeſtres copiæ, cunctíq; flumen trãſmiſerunt, tũc verò iuſſit Iones, poſtquã ratẽ ſoluiſſent, ſequi ſe pedeſtri itinere cum nauticis copiis. Qui quũ [e] ratem ſoluturi eſſent & imperata facturi, Coes Erxandri filius, Mitylenæorum dux ita apud Darium verba facit, ſciſcitatus antea nunquid ei gratum foret [f] audire ſententiam dicere volentis: Quum aduerſus eam terram rex facias expeditionem, in qua fertur nihil arari, nullas vrbes coli, ſinito nunc pontem hoc loci ſtare, relictis ad eius tutelam cuſtodibus iis qui eum conte-
xuerunt: per quem ſiue ex ſententia rem geremus, Scythis inuentis, ſiue illos inuenire nequibimus, tutus nobis ſit reditus. Neque enim vereor ne prælio commiſſo à Scythis ſuperemur: ſed potius ne eis non inuentis aliquid patiamur errabundi. At enim credat me quiſpiã mea ipſius cauſa hæc dicere, vt hîc ſubſiſtã: ego verò, quod in tuam rem eſſe ſentio, rex, id in medium profero. ipſe te ſequi volo, neq; hîc relinqui. Delectatus admodum eo conſilio Darius, ita reſpondit, Hoſpes Leſbie, fac omnino quum ſoſpes domum rediero, [g] præſtò mihi ſis, vt te ob egregium conſilium egregiis factis remunerem. Hæc loquutus, vbi ſexaginta nodis lorũ innodauit, accitis ad colloquium tyrannis Ionibus, ita loquutus eſt, Viri Iones, quam prius habueram de ponte ſententiam, eam miſſam facio. vos ſumpto hoc loro, hæc ita velim agatis: [h] quo ex tẽpore videritis me raptiſſimè iter intendentẽ in Scythas, ex eo tempore incipientes, ſoluite ſingulis diebus ſingulos nodos: intra quod tẽpus niſi adfuero, ſed dies nodorũ exierit, vela facite in patriam veſtrã. interea, quoniam cõſilium mutaui, agite cuſtodiã ratis, & omne ſtudiũ illi & conſeruãdæ & cuſtodiẽdæ adhibete: quod facientes, maiorem in modum mihi gratificabimini. Hæc loquutus Darius, promouet exercitum. Thracia tellus in mare tendens, Scythicæ prætenditur,

a Ἀπαναίζοντας, *id eſt ad verbum, Immortalizantes, quod ſtatim pòſt ab ipſo authore exponitur.*

b Semper autem ſolent quinto quoque anno quẽpiam è ſuorum numero ſorte delectum, nuntium illi mittere, mandata ei dantes de iis quæ ſibi opus ſint.

c Et quidem cum Pythagora philoſophorum non infimo.

d Nec eos qui ex ipſis in omne tempus naſcerentur, interituros, ſed in eum locum venturos vbi, &c.

e *Pontem uocat ſtatim pòſt.*

f Admittere ſentẽtiam, *uel cõſilium*, ab eo qui proponere vellet. *Id eſt*, Aurem *præbere conſilio.*

g Des te mihi in conſpectum.

h Simulatque videritis me in Scyth. proficiſci, ex eo temp.

qua finium faciente Scythica excipit: & illic Ister mare subit, ostio in ventum eurum conuerso. Quod autem ab Istro soli Scythici secundum mare est id metiendo, indicare aggrediar: Ab Istro hæc iam vetus Scythia est, meridiem versus & austrum posita, vsque ad vrbem Carcinitidem. eiusdem deinceps quod ad mare fert montosæ regionis, & in pontum porrectum, incolit gens Taurica vsque ad Chersonesum dictam trachea, *id est aspera*. Hæc ad mare pertingit quod ad ventum subsolanum vergit. Sunt autem finium Scythicæ partes duæ, ferentes ad maria, vna ad meridianũ, altera ad orientale, quemadmodum Atticæ regionis. quòd sic partem Scythiæ Tauri incolũt vt si Atticæ iugum Suniacum alia gens non Atheniensis incoleret, quod à tribu Thorica vsque ad Anaphlystam magis in Pontum porrigit promontorium. talis est (vt parua cum magnis comparem) Taurica regio. Qui autem non est hanc Atticæ partem præteruectus, huic alio modo planum faciam: vt si Iapygiæ non Iapyges sed alia gens imperans, diuisa terra à Brunduſio vsque Tarentum, promontorium incoleret. Quum hæc duo dico, multa alia similia dico, quibus Taurica gens est comparanda. A gente Taurica deinceps Scythæ supra Tauros & orientale versus mare incolunt, & quæ Bosphori Cimmerii sunt ad vesperam vergentia, & quæ paludis [a] Mæotidis Tanai tenus, qui influit in huius paludis receſſum. Itaque ab Istro iam quæ superiora sunt ferentia in mediterranea, discludunt Scythiam ab Agathyrsis, deinde à Neuris, deinde ab Androphagis, postremò à Melanchlænis. Itaque Scythiæ veluti formam quadratam habentis, duæ partes quæ ad mare pertingunt, altera ad mediterranea ferẽs, altera ad maritima, vsquequaque sunt pares. nam ab Istro ad Borysthenem, decem dierum est iter, tantundem à Borysthene ad [b] Mæotidem paludem. A mari mediterranea versus, vsque Melãchlænos qui supra Scythas habitant, viginti dierum iter. Supputãtur autẽ à me in singulos dies itineris ducena stadia. Ita transuersa Scythiæ erunt quatuor milliũ stadiorum: recta quæ ad mediterranea ferunt, totidem stadiorũ. Tantæ est hæc terra magnitudinis. [c] Scythæ inter se colloquuti, quũ soli impares essent copiis Darii prælio repellẽdis, nuntios ad finitimos misere. Eorum reges vbi cõuenere, cõsultabant vt ingenti exercitu inuadente. Erãt autem qui conuenerant reges, Taurorum. & Agathyrsorum, & Neurorum, & Androphagorum, & Melanchlænorum, & Gelonorum, & Budinorum, & Sauromatarũ. E quibus Tauri huiusmodi moribus vtuntur: Virgini naufragos immolant, & quoscunque Græcos illuc delatos: hoc modo, Postquã preces peregerint, hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt deturbari è rupe. nam in rupe prærupta templum est eorum situm. cruci affigunt caput. Quidam de capite *suffigendo* consentiunt, sed truncum è præcipitio deiici negant, sed humo contegi dicunt. Dæmonem cui immolãt, ipsi Tauri aiunt esse Iphigeniam, Agamemnonis filiam. In hostes autem quos ceperint, hoc agunt: Amputatum quisque caput hostis domum reportat, & fusti suffixũ admodum sublime supra tecta statuit, & plerũque supra fumarium: ideo in sublimi locantes quòd dicant eos totius domus esse custodes. Viuunt autẽ è rapto & ex bello. [d] At Agathyrsi exculti ſſimi viri sunt, & aurum plerunque gestantes. In commune cum mulieribus coeunt, vt inter se germani sint ac domestici omnes, nihil neque liuoris neque odii mutuò exercentes: in cæteris ad Thracũ consuetudinẽ accedunt. At Neuri Scythicis quidem vtũtur moribus, qui vna ante Darii expeditionẽ ætate coacti fuerant solum vertere propter serpentes. nam serpentũ cum magna vis ex ipsorum solo est edita, tum maior supernè è locis desertis ingruerat: quibus vsque adeo infestati fuerunt, vt relicto suo solo cum Budinis habitauerint. [e] Iidem periculum faciunt se homines esse maleficos, quòd dicũtur à Scythis & ab iis qui in Scythia incolunt Græcis, semel quotannis singuli ad aliquot dies effici lupi, & rursus in pristinum habitum redire. quod tamen dicẽtes mihi non persuadent: nihilominus tamen illi aiunt ita esse, ac deierant. Androphagi agreſtiſſimos omnium hominum mores habent, nõ iudiciis, non legibus vtentes, [f] pecuariam exercentes, vestem Scythicæ similem gestantes, propriam linguam habentes. Melanchlæni omnes induméta nigra gerunt, vnde & cognomen habẽt, qui soli ex his humana carne vescũtur, institutis Scythicis vtentes. Budini, ingẽs natio atque numerosa, vehementer cæsiis oculis omnis ac rufa: quorum vrbs nomine Gelonus è materia constructa est, muro alto è materia toto: cuius singula latera tricenorum stadiorũ sunt magnitudinis. Ædes quoque cum priuatæ tum sacræ sunt è materia. Nam visuntur ibi deorum Græcorũ templa Græcanicè extructa, simulachris, aris, delubris ligneis. Dionyso trieterica, *id est triennalia*, agũt, & bacchanalia exercent. quippe Geloni quondã Græci fuere, sed summoti inter Budinos habitauerunt,

a Mæetidis. *Illa tamẽ altera appellatio frequentior est.*

b Mæetin.

c Porro Scythæ, quũ inita apud se ratione se solos impares esse animaduertissent copiis Dar.

d *Vel*, Luxui deditissimi sunt.

e Videntur autem hi incantatores esse quòd dic.

f Sunt autem Nomades.

lingua partim Scythica, partim Græca vtentes. Budini à Gelonis & lingua & victu sunt dispares. nam quum indigenæ sint, [a] pecuariæ operam dant, solique eius regionis pedunculos edunt. at Geloni agriculturæ operam dantes frumento victitant, & hortos possidēt, nihil illis neque aspectu neque colore similes. Vocantur autē à Græcis Geloni, etiam Budini isti, non rectè vocantibus. Horum regio omnis est arboribus frequens, & vbique plurimùm consita, vbi est lacus ingens & multus, & palus, ac multum circa arundinis. Ex quo lacu lutræ capiuntur, & castores, & aliæ feræ, forma oris quadrata, quorum pelles ad renones faciendos cōsuuntur, & testiculi [b] ad cūrāda posteriora sunt. De Sauromatis verò ita memoratur: Quum Græci prælīati sunt cum Amazonibus (quas Scythæ AEorpata vocant, quod nomen potest transferri Viricidæ: æor enim virum dicūt, pata autem, occidere) ferūtur post victoriam prælii ad Thermodontem facti, abiisse, portantes tribus in nauibus quascunque potuerant ex Amazonibus viuas capere: quibus illæ in pelago insidiatæ, cunctos trucidauere. Sed quū naues haberent incognitas, nec gubernaculo aut velis aut remis vti scirēt, interfectis viris, ferebātur secundum tempestatem & ventū. Delatæque sunt ad paludis Mæotidis præruptā, quæ Scytharum liberorum telluris sunt. Ibi è nauibus egressæ Amazones, ad loca habitata iter facientes, quod primum nactæ sunt equorū armentum, diripiūt, cōscendúntque: & obequitantes, è Scythis prædas agūt. Scythæ quid hoc rei esset cōiicere nequibant, quū neq; vocem, neque vestem, neque gentē agnoscerēt: admirabundi vnde venirēt, & rati cunctos esse viros eiusdem ætatis. Sed cōmissa cum eis pugna potiti quibusdam illarū, ita demum fœminas esse cognouerunt. Itaque consilio habito visum est eis, nullo pacto posthac quampiā illarū esse occidendam: sed ex se qui maximè iuuenes essent, ad eas esse mittendos, eodem numero quo illas esse coniectabant, qui sua prope earū castra haberent, & eadem quæ illæ facerent. [c] Si inuaderentur, pugnarēt, neu subterfugerent: vbi subsisterent illæ, ipsi etiam proximè accedentes castra ponerēt. Hoc Scythæ idcirco decreuerūt quòd prolem ex illis suscipere cupiebant. Adolescentes qui missi sunt, mādata peregerūt. quos vbi Amazones intellexerunt neutiquā ad se lædendas venisse, valere sinebant: quotidie tamen castra castris propius admouebātur. Cæterùm ne ipsi quidem adolescentes quicquā habebant, quemadmodū Amazones, præter arma & equos: & eandem vitam quam illæ viuebant, venando atque prædando. Circa meridiem Amazones solebant aut singulæ aut binæ separatim à reliquis ad ventrē leuandū longius vagari. ea re Scythæ cognita, & ipsi idem faciūt. [d] quorū cuidam vna illarū, quæ soliuaga erat, propinqua quū fuisset, nō se auertit, sed de colloquendo deliberabat: nec appellare poterat eum quocum non esset prius congressa, tamen manu significauit vt ad eundem locum postridie rediret, adducto secum altero, vt duo essent: se quoq; alteram adducturam. Digressus ab ea adolescens hæc enarrat cēteris: posteróque die socium secum ducens, ad locum præstò fuit, ac reperit [e] Amazonem expectantem sociam. Eius rei certiores facti reliqui adolescentes, & ipsi [f] seducunt cæteras. Post hæc commixtis castris pariter habitarunt: eam quisque vxorem cum qua primùm coierat, habentes. Earum vocem quū ipsi discere nō possent, ipsorum illæ discebant. Et quū vtrique inter se conuenissent, viri ad Amazones ita dixerunt, Nobis parentes sunt pariter & facultates: proinde non agamus diutius hanc vitam, sed hinc digressi, in hominum frequentia degamus, vbi vos habebimus vxores, nequaquam alias. Ad hæc illæ respondērunt, Nos verò non possumus vestris cum fœminis habitare, quibus non iidem qui nobis sunt mores. nos enim arcu tela excutimus, & iaculamur, & equitamus, muliebria opera non edoctæ: vestræ fœminæ nihil eorū quæ recensuimus, sed opera muliebria factitant, desidentes in plaustris, non ad venationem atque alia huiusmodi prodeuntes. [g] proinde non possumus illis esse similes. Quòd si vobis cordi est habere nos coniuges, & iusti videri vultis, ite ad parentes vestros, & facultatum sortiti partem, rursus redite, vt deinde semoti ab illis habitemus. Id approbantes adolescentes ita fecere, acceptáque facultatum quæ ipsis contingebat portione, rursus ad Amazones redierunt. Ad quos illæ, [h] Duplex, inquiunt, metus nos tenet in his loeis habitandi: vnus, quòd nos parentibus vestris vos priuauimus: alter, quòd terram vestram magnopere vastauimus. Sed quoniam dignamini nos habere vxores, hoc vnà nobiscum agatis, Agedum proficiscamur è regione hac, & Tanai transmisso illic habitemus. Huic quoque rei obtemperauere adolescentes. Traiectóque Tanai, & à Tanai trium dierum orientem versus, totidémque à Mæotide palude & aquilonem, itinere confecto, peruenerunt ad eum locum quem nunc incolunt, ibíque subsederunt. Ideóque prisca consuetudine viuendi fœminæ Sau-

a Nomades sunt.

b Morbis matricis auxiliātur. Ad uerbum, Ad medelam matricum conferunt.

c Si illæ ipsos inuaderent, ne pugnarēt, sed subterfugerent:

d Quum autem quidam vni Amazoni seorsim à cæteris vaganti corpus iūgeret, illa minimè repulit, sed copiam sui fecit. manúque significauit, quum voce non posset (neq; enim se mutuò intelligebant) vt ad eund.

e Amazonem alteram ipsum expectantem.

f In matrimonium sibi cæteras conciliarunt.

g Proinde nobis conuenire non potest cum illis.

h Duo sunt quæ ab incolendo hoc loco nos deterrent: vnum, quòd, &c. alterum, quòd terr.

romatarum vtuntur. nam ad venationem vnà cum viris ac ſine viris, equis inſidétes, & ad prælium proficiſcuntur, eandémque quam viri ſtolam gerunt. [a] Sauromatæ putantur lingua Scythica ſoloecizare, *id eſt corruptè uti*, quòd eam ab initio non probè didicerint Amazones. Quod ad coniugia pertinet, ita ab eis eſt inſtitutum: Nulla virgo nubit priuſquam aliquem hoſtium interemerit: ideóque nonnullæ earum decedunt iam vetulæ, antequam nubant, quòd legi ſatisfacere nequeant. Ad harum igitur quas dixi gentium coactos reges nuntii Scytharum quum peruenisſent, certiores eos fecerunt, Perſam, vbi omnia quæ ſunt in interiore continente in ſuam ditionem redegit, faucibus Boſphori ponte iunctis, in eiteriorem traieciſſe cõtinentem: ſubactíſque illic Thracibus, fluuium Iſtrum ponte iunxiſſe, animo hæc omnia in ſuam redigendi poteſtatem. Proinde vos (inquiunt) nolite vllo pacto de medio cedere, ſinentes ad perniciem nos deuenire, ſed idem ſentientes, obuiã eamus inuadenti: quod niſi facitis, nos in vltimum diſcrimen adducti, aut regionem deſeremus, aut manentes deditionem faciemus. quid enim eladem ſubeamus, nolentibus vobis auxilio nobis eſſe? Quanquam non commodius agetur vobiſcum, aduerſus quos non minus venit Perſa, quàm aduerſus nos: neque, nos ſubegiſſe contẽtus, à vobis abſtinebit. Cuius rei magnum hinc accipite documẽtum, quòd ſi nobis ſolis inferret ille bellum, animo ſuperioris ſeruitutis vlciſcendæ, debebat à cæteris hominibus abſtinere, & ſic in noſtram tendere regionem, oſtendens omnibus ſe aduerſum alios ire: at nunc, vbi primùm traiecit in hanc continentem, vt quiſque ſibi occurrit, pacat: cæteros, veluti Thraces & nobis confines Getas, ſuo ſubiectos imperio habet. Hæc quum Scythæ denuntiaſſent, ii qui è nationibus venerant reges deliberabant, ſed diſcordes eorum erant ſententiæ. [b] Nam Gelonus quidem & Budini & Sauromatæ concordi animo receperunt ſe Scythis auxilio futuros: Agathyrſus autem & Neurus & Androphagus & Taurorum Melanchlænorúmque reges ita Scythis reſponderunt: Si vos in iniuria facienda ac bello inferendo priores non fuiſſetis, rectè videremini precari quæ precamini: & nos veſtris precibus morem gerentes, idem quod vos ageremus: nunc vos ſine nobis illorum terram ingreſſi, imperitaſtis Perſis, quoad deus vobis indulſit: illi itidem, quandoquidem eos idem deus in vos excitat, vicem vobis reddunt. At nos neque tunc quicquam intulimus iniuriæ his viris, neque nũc quicquam conabimur priores inferre. Quòd ſi hic noſtram regionem inuaſerit, & prior iniuriam fecerit, nos haudquaquam tolerabimus. id donec cernamus, apud noſmetipſos manebimus. neque enim in nos venire Perſæ videntur, ſed in eos qui fuerunt authores iniuriæ. Scythæ, vbi hæc relata audiere, ſtatuerunt nullam ſibi pugnam rectà atque ex aperto conferendam, quando ipſis iſti ad ſocietatem non accedebant. [c] Itaque digreſſi clam, ac longius progreſſi, puteos quos ipſi offendunt ac fontes obſtruunt, bifariámque diuiſi herbam è regione attertunt. Et ad vnam è partibus, vbi regnabat Scopaſis, iubent Sauromatas pergere, qui ſe ſubducerent, ſi eò Perſa declinaret, fugientes rectà ad flumen Tanain, ſecundum Mæotidem: iidem Perſam abſcedentem inuadendo perſequerentur. Hæc erat vna pars regni ordinata ad hanc viam, quemadmodum dictum eſt. Reliquarum duarum vnam, cui imperabat rex Indathyrſus, quæ magna erat, & tertiã in qua regnabat Taxacis, in vnum coeuntes, accedentibus Gelonis atque Budinis, iubẽt hos vno die prægreſſos exercitũ Perſarum [d] ſeducere, hoſtem laceſſendo, & ea quæ decreuiſſent exequendo: & ante omnia hoſtem ſeducere in agros illorum qui ſocietatem ipſorum abnuiſſent, vt eos, ſi minus volentes bellum aduerſus Perſas ſuſciperent, certè inuitos redderent iſtis hoſtes. deinde in ſuam terram reflectere, & tẽtare, ſiquid ipſis tentandum eſſe videretur ac liberet. Hæc vbi decreuere Scythæ, copiis Darii ex occulto occurrebant, præſtantiſſimis equitum præcurſoribus miſſis. Carros autem in quibus eorum filii vxoréſque omnes degunt, vnà cum pecoribus, [e] præterquam ad victum ſuppetentibus, præmiſerant, dato ſuis mandato vt ſemper aquilonem verſus tenderent. Hoc quum [f] præparaſſent Scythæ, eorum emiſſarii, poſteaquam compererunt Perſas ab Iſtro trium ferè dierum & ante ſe vnius diei itinere abeſſe, poſitis caſtris, germina terræ vaſtant. Perſæ, vbi Scytharum equitatus in conſpectum ſe dedit, eum inſequi maturant, à via ſeſe ſemper ſubducẽtem: & quum ad vnam partium ventum eſt, auroram verſus & Tanain, Scythis tendentibus, & inſequentibus Perſis, Scythæ Tanain traiiciunt: eò & Perſæ traiecto, illos inſequuntur, donec peragrata Sauromatũm plaga, perueniunt in Budinicã. Cæterùm quãdiu Perſæ fuerũt in Scythica ac Sauromatide regione, nihil ei detrimenti inferre potuerunt, vtpote vaſtæ: vbi verò Budinicam ingreſſi ſunt, ibi nacti lignea mœnia à

a Voce porro Scythica vtuntur Sauromatæ, iam inde à priſco tempore ea ſoloecíſſantes, quòd: &c. *Vel, Vſitata eſt autem Sauromatis uox Scythica, ea ſoloeciſſantibus iam inde à prima origine, quòd eam, &c.*

b Nã Gelonus quidem *rex* & Budinus & Sauromatæ conc.

c Sed ſe ſubducẽdo obſtruendos ſibi eſſe puteos & fontes quos in itinere offenderẽt, graméque è terra exterendũ, *uel eradendũ*, & ex duabus partibus in quas ſeipſos diuiſiſſẽt, ad vnã, vbi Scopaſis regnabat, Sauromatas cõferre ſe debere: ſed ſubducere ſe, ſi illuc ſe conuerteret Perſa, fugient. 1. ad fl. T. ſ. M. quum autem Perſa pedem referret, inuadere & perſ. qui.

d Subducere ſe, *Vel, Paulatim aut clam progredi ſe ſubducendo. Sic & paulo poſt repone pro Seducere.*

e Præterquam iis quæ ad victũ ſatis eſſe poſſent.

f Præmiſiſſent.

Budinis deſerta,& omnibus rebus vacua,incenderunt.His actis, ipſo itinere ire porrò tendunt, dum eam regionem peruagati,in vaſtam ſolitudinem deueniunt. Hæc ſolitudo à nemine hominum colitur, poſita ſupra Budinorum regionem, ſeptem dierum itineris magnitudine: vltra quam Thyſſagetæ incolũt, à quibus quatuor ingentes amnes per Mæoteos fluunt,& in paludẽ nomine Mœotin ſe inſinuant, quibus hæc ſunt indita nomina,Lycus,Oarus,Tanais, Syrges. Darius, vt ad ſolitudinem peruenit, curſu omiſſo copias ſuper fluuium Hoarũ locauit. Poſt hæc,octo vrbes eáſque ingentes condidit,pari inter ſe ſpatio diſtantes,ſexagenorum ferè ſtadiorum,quarum ad meam vſque memoriam adhuc ruinæ extabant. Dum in his Darius occupatur,interim Scythæ (quos ille inſequebatur) circumitis locis ſuperioribus,reuerterunt in Scythiam.Quibus è conſpectu omnino ſemotis, nec ſe amplius exhibentibus,ita Darius vrbibus illic relictis dimidiatis, conuertit iter ad occaſum, ratus & hos eſſe cunctos Scythas,& ad occaſum fugere. Proinde cum exercitu maturans ire Scythiam, eò deuenit vbi in duas Scytharum incidit partes. Hos nactus inſequebatur vnius diei ſpatio,nunquam intermittens ſubterfugientes. Subterfugiebant autem de induſtria in terram eorum qui ſocietatem ipſorum reſpuerant,& primùm in Melãchlænorum.Quos quum perturbaſſent tam Perſæ quàm Scythæ, eorum terram ingreſſi Scythæ in loca Androphagorum Perſas adducunt. Perturbatis autem & Androphagis, hoſtem in Neuridem ducunt. Neuris quoque conſternatis,tendunt ſubterfugiendo ire ad Agathyrſos.Sed Agathyrſi cernentes fugari finitimos à Scythis ac perturbari, priuſquam à Scythis ager ipſorum inuaderetur, miſſo caduceatore, Scythis ingreſſum ſuorum finium prohibent, prædicentes, ſi conarentur inuãdere agrum ſuum,cum eis primùm ſe prælium commiſſuros.Hoc interminati Agathyrſi,in fines procurrunt,animo arcendi ingredi volentes:At Melanchlæni & Androphagi & Neuri,inuadentibus Perſis vnà cum Scythis,neque virium neque minarum memores,ſed timore perculſi,fugam capeſſerũt aquilonem verſus ac ſolitudinem.[a] Scythæ partim ad Agathyrſos,iam nõ recuſantes ſocietatẽ, ſe conferebant,partim è Neuride regione in ſuam Perſis præibant.Id quum diu factitaretur, neq; deſiſteretur,Darius ad Indathyrſum Scytharum regẽ miſſo equite, inquit, [b]Virorum dæmonie,*id eſt beate*,quid aſſiduè fugam facis,quũ liceat tibi horũ facere alterutrum: ſi tibi videris idoneus ad reſiſtendum negotiis meis, ſiſtẽ curſum, ac perſtans,mecum fac prælium: ſin agnoſcis te imparem eſſe, ſic quoque ſiſte curſum,& hero tuo munera offerens terram atque aquam,in colloquium veni.Ad hęc Scytharum rex Indathyrſus ita reſpondit,Sic res meæ habent, ô Perſa, vt neque vllum mortalium ego metuens antè fugerim,neque nũc fugiam te,neque quicquam faciam diuerſum nunc atque in pace facere conſueueram. [c]Quòd autem non protinus tecum ineo prælium,huius rei te certiorem faciam: Nobis neque oppida ſunt neque agri culti, quos inuadi aut vaſtari metuentes,properemus vobiſcum conferre pugnam. ad quam ſi opus eſt cõtinuò deuenire, ſunt paterna ſepulchra, quæ vos quum nacti fueritis,agedum tentate labefactare:& tunc intelligetis, pugnaturi vobiſcum ſimus pro ſepulchris,nécne:prius autem(niſi nos ratio traxerit) tecum prælium non conferemus.Hactenus, quod ad pacem pertinet, dictum ſit. quod autem ad cætera, ego ſolos mihi heros arbitror Iouem progenitorem meum, [d] & ſolium Scytharum regium. Tibi autẽ pro terra & aqua, quæ dono poſcis, mittam quæ decet ad te venire dona:pro eo quòd herum te meum eſſe dixiſti, iubeo te flere. Hoc à Scythis reſponſum eſt, quod caduceator reuerſus Dario renuntiauit. Scytharum reges audito nomine ſeruitutis indignatione perfuſi, partem illam quæ cum Sauromatis ordinata erat, cui præerat Scopaſis, mittunt ad colloquendũ cum Ionibus qui Iſtrum ponte iunctum aſſeruabant. [f] At Perſæ nõ amplius ſibi vagandum eſſe ſtatuerunt,vt hoſpitibus,qui ipſorum commeatum eripiebant, inſidias tenderent, diſtributis qui aduerſus ereptores frumentariæ rei iuſſa exequerentur. Enimuero equitatus Scytharum ſemper in fugam vertebat equitatum Perſarum,ſed fugientes incidendo in peditatum, ab eo defenſabantur.Ita Scythæ ſummoto equitatu hoſtili,tamen metu peditum abſcedebant, & nihilominus noctibus quoque tales incurſiones faciebant.[f] Aduerſus quos quid Darianis auxilio fuerit referam:res in primis admirabilis,aſinorum vox ac mulorum ſpecies. Nã(vt ſuperius à me demonſtratũ eſt)nullus in terra Scythica neque aſinus neque mulus gignitur,ac ne vllus quidem viſitur,propter frigora.Itaque rudentes aſini perturbabant Scytharum equos,& quũ Scythæ ſæpenumero Perſas adorirentur, eorum equi exaudita aſinorum voce, conſternati auertebantur, arrectis auribus ſtupefacti, vtpote inſolentia tum vocis,

a At Scythæ non iã ad Agathyrſos (quippe qui *ingreſſu ſuæ regionẽ* interdixiſſent) tendebant,ſed ex Neuride regione in ſuã Perſis præibant. *Valla putauit ἀπεπεμπον* eſſe pro *ἀπεπεμπομεν

quam prius non audiſſent, tum formæ quam nunquam inſpexiſſent. Atque hoc quidem paululum quiddam momenti ad bellum afferebat. Cæterùm Scythæ vbi animaduerterũt Perſas tumultuantes, quò diutius in Scythia illi commorarentur, [a] & commorantes ad omnium neceſſariarum rerum inopiam redigerentur, facien dum ita ſibi putarũt, vt pecoribus ſuis vnà cum paſtoribus relictis, in alium ipſi abſcederent locum. Perſæ illuc ſe cõferentes, excipiebant pecora. quo facto quum ſæpius idem tẽtarent, ad vltimum Darius inopia rerum laborauit. Id reges Scytharum intelligentes, mittunt ad eum cum muneribus caduceatorẽ, aue, mure, rana, & quinque ſagittis. Perſę, eum qui munera ferebat, percontabantur quid illa ſignificarent. Iſte negare ſibi aliud eſſe mandatum niſi vt quum illa tradidiſſet, celerrimè rediret. iubere tamen ipſos Perſas, ſi ſolertes forent, interpretari quid ſibi dona vellent. Hoc quum audiſſent Perſæ, conſultabant. Et Darii quidem ſententia erat, Scythas ſeipſos ei donare, & terram atque aquam: hac ratione coniectans, quòd mus quidem in terra gignatur, & eodem quo homines fructu victitet, rana autẽ in aquis naſcatur, auis verò ſit equo affimilis: at ſagittis dandis, quòd [b] ſeipſos tradere viderẽtur. In hãc ſententiam Darius interpretabatur. At Gobryas vnus è ſeptem qui magos ſuſtulerunt, hoc dicere dona coniectabat, O Perſæ, niſi effecti vt aues, ſubuoletis in cælum, aut effecti vt mures, ſubeatis terram, aut effecti vt ranæ inſiliatis in paludes, non re-
meabitis vnde veniſtis, his ſagittis confecti. Et Perſæ quidem illa munera ſic interpretabantur. At vna pars Scytharum cui datum ante erat negotium Mæotidis paludis cuſtodiendæ, tunc autem cum Ionibus qui ad Iſtrum erant colloquendi, vbi ad
pontem venit, ita verba fecit, Viri Iones, libertatem vobis afferentes venimus, ſi mo
dò nos exaudire volueritis. Accepimus enim Darium vobis præcepiſſe vt ad ſexaginta duntaxat dies cuſtodiam pontis ageretis, &, ſi intra id tempus ipſe non afforet, domum abiretis. Itaque ſi [c] id feceritis, & apud illum & apud nos culpam deuitaueritis. proinde quum ad præſtitutam diem permanſeritis, iam abſcedite. Hæc ſe facturos recipientibus Ionibus, Scythæ [d] raptim retrò abiere. At cæteri Scythæ, poſt miſſa Dario dona, cum peditatu ac equitatu aduerſus Perſas in acie inſtructi ſteterunt tanquam conflicturi. Quum interim lepus in medium proſiliit, quem vt quiſque vidit inſequebatur. Perturbatis Scythis ac vociferantibus, ſciſcitabatur Darius vnde hoſtium tumultus exiſteret, & quum audiſſet illos leporem inſectari, inquit ad eos Perſas cum quibus cætera colloqui cõſueuerat, Hi viri videntur mihi magno nos habere contemptui, & nunc Gobryas rectè dixiſſe de Scythicis donis. Quo magis, quum mihi quoque ipſi res ita ſe habere videantur, bono conſilio eſt opus, vt tutus nobis eò vnde venimus ſit receptus. Ad hæc Gobryas, Equidem, inquit, ô rex, horum ego virorum inopiam videbar mihi ferè fama habere cognitam, ſed vbi adueni, euidentius intellexi, animaduertens eos habere nos ludibrio. Proinde mihi videtur, quum primùm nox aduenerit, [e] incenſis è more ignibus, & aliis quæ conſueuerunt fieri, actis, imbecilliſſimis quibuſque militum ad hoſtem fallendum relictis, aſiníſque omnibus alligatis, abeundum, priuſquam ad Iſtrum rectà pergant Scythæ ad põtem ſoluendum, [f] aut Ionibus ſoluere iubeat: quod nobis facto facile erit. Hoc Gobryas conſilium dabat. Cui aſſentiens Darius, vbi nox adfuit, reliquit in caſtris [g] viros languore præditos, & eos quorum amiſſio minimi faciẽda eſſet, necnon omnes aſinos *alligatos*: aſinos quidem, vt vocem ederent: [h] infirmos autem homines, hoc titulo, vt dum ipſe cum flore copiarũ adoriretur hoſtem, iſti interea caſtra tutarentur. Hæc perſuadens iis qui relinquebantur Darius, accenſis ignibus quammaturrimè ad Iſtrum contendit. [i] Aſini, quòd multitudine deſtituti eſſent, eo magis rudere. quos audientes Scythæ, credere omnino Perſas in eiſdem permanere caſtris. verùm vbi illuxit, ii qui relicti erant, cognito ſe proditos eſſe à Dario, [k] manus extendere ad Scythas, & quæ contigerant referre. His illi auditis, repentè retractis duabus Scytharum partibus, & vnà Sauromatarum cum Budiníſque ac Gelonis, Perſas recta ad Iſtrum via perſequuntur, vtpote pleroſque pedites & itinera neſcientes, ea præſertim quæ diuortia habebant, ipſi equites & compendia viarum ſcientes. Sed quum vtrique ab alteris aberrarẽt, multo priores ad pontem Scythæ peruenere quàm Perſæ. Ibi cognito ſe præuertiſſe Perſas, ita ad Ionas qui in nauibus erant verba fecerunt, Viri Ioneſ, quum dierum numerus iam pertranſierit, iniurii eſtis qui adhuc permanearis:
ſed quoniã hactenus præ timore permãſiſtis, nunc ſoluite quãcelerrimè traiectum, atque abite ſoſpites liberíque, diis pariter ac Scythis gratiã habentes. Nam eum qui antea dominus veſter erat, ita tractabimus vt aduerſus nullum mortalium ſit factu-
rus expeditionem. De hac re conſultãtibus Ionibus, Miltiadis quidem Athenienſiũ

a Et commorantes angerentur ob rerum omnium penuriam.

b Suam potentiã.

c Itaque ſi hoc feceritis, culpa & apud illum & apud nos vacabitis : *nimirũ ut* quũ ad pr. diem permanſeritis, iam abſcedatis.

d Primo quoque tempore redierunt.

e Accẽſis ignibus, vt & aliàs facere conſueuimus, & imbecill.

f Aut Iones aliquid in nos moliãtur quod efficere illis non difficile futurum ſit.

g *Eadem eſt nox pro qua reddidit paulo antè Imbecilliſſimis quibuſque : niſi quòd hic eſt poſitiuum gradus, quum ibi eſſet ſuperlatiuus.*

h Homines verò propter imbecillitatẽ quidem relinquebantur, ſed hoctamẽ prætextu, vt dum ipſe cũ fl. cop.

i Aſini à cœtu ſegregati.

k Manus ad Scythas tẽdere, & iis quibus decebat verbis apud eos vti. Quibus illi auditis, in vnum agmen conglobatæ tũ illæ duæ Scytharũ partes, tum illa Sauroma tũm vna, necnon Budini & Geloni, Perſas recta ad Iſtr. via perſequuntur. Sed quũ Perſarum exercitus magna ex parte pedites haberet, viáſque ignoraret, vtpote *in certa diuerticula, uel in certa itinerum diuortia* non ſectas, at Scythicus equitibus conſtaret, & iis quidem itinerum cõpendia ſciẽtibus, quũ vtriquelab alt. aberr.

ducis & Cherſonenſium (qui ſunt in Helleſponto) tyranni ſentẽtia erat, Scythis obtemperandum eſſe, & Ioniam ſeruitute liberandam. At Hiſtiæi Mileſii diuerſa, quòd diceret nunc quidem eos ſuæ quenque vrbis tyrannos eſſe ob Darium: potentia verò Darii ſublata, neque ſe Mileſiis, neque alium quenquã vſquam præeſſe poſſe. Fore enim vt ſingulæ ciuitates popularem ſtatum quàm tyrannicum mallent. Hanc ſententiam quum dixiſſet Hiſtiæus, omnes confeſtim qui Miltiadi aſſenſi fuerant, in eam trãſierunt. Fuere autem qui diſceptauerunt, dũtaxat alicuius apud regem exiſtimationis, Helleſpontinorum quidem tyranni, Daphnis Abydenus, & Hippoclus Lampſacenus, & Erophantus Parienus, & Metrodorus Procõneſius, & Ariſtagoras Cyzicenus, & Ariſton Byzãtius: & iſti quidem ex Helleſponto. Ab Ionia autẽ, Stratias Chius, & AEacides Samius, & Laodamas Phocẽſis, & Hiſtiæus Mileſius: cuius ſententia prælata eſt ſententiæ Miltiadis. AEolum verò vnus affuit qui eſſet alicuius authoritatis, Ariſtagoras Cymæus. Hi, poſtea quam Hiſtiæi probauere ſententiam, hoc ſibi præterea agendum dicendúmque cenſuerunt, vt pontem [a] quidem ab vlteriore ripa eatenus ſoluerent vt extra ſagittæ iactum eſſent, ne nihil facere viderentur, quum tamen nihil facerent, néve Scythæ vim afferre tentarent, & Iſtrum ponte tranſire, [b] ſed ſoluentes illinc pontem, quaſi omnia ad votum Scytharum facerent. Hoc ſententiæ Hiſtiæi addẽdum quum decreuiſſent, ita pro vniuerſis ad Scythas Hiſtiæus verba fecit, Viri Scythæ, iucundam nobis rem attuliſtis, & opportunè inſtatis: atque vt vos nobis probè viam oſtendiſtis, ita nos vobis obſequenter obtemperabimus. Vt enim cernitis, traiectum reſcindimus, adhibituri omnem diligẽtiam, cupiditate aſſequendæ libertatis. Cæterùm dum nos hæc diſſoluimus, interea vos illos inquirere tempus admonet, & inuentos, tam veſtro quàm noſtro nomine ita vlciſci vt merentur. Scythæ, Ionibus iterum fidem habentes tanquam vera eloquutis, ad inquirendos Perſas reuerterunt: atque ab omni illorum itinere aberrarũt, [c] ipſi ſibi huius rei cauſa, quòd pabula equorum illis in locis corruperant, fontéſque obſtruxerant. quod niſi feciſſent, facilè ſi voluiſſent Perſas inueniſſent: nunc ita faciendo, viſi ſibi fuerant optimè conſuluiſſe, ob quæ tamen eos res fruſtrata eſt. Quippe eam ſuæ regionis partem conſectantes in qua cibaria equis atque aquæ forent, hoſtem indagabant, rati illum eadem parte fugam intendiſſe: at ille obſeruato quod prius tenuerat itinere, abierat, atque ita quoque ægrè traiectus reperit locum. Et quũ noctu peruenisſet, nactus pontem ſolutum, animo prorſus cõcidit, veritus ne ſe relicto Iones abiſſent. Erat autem apud Darium AEgyptius quidam, omnium hominum vocaliſſimus: hunc Darius ſupra ripam Iſtri poſitum iubet inclamare Hiſtiæũ Mileſium: Hiſtiæus *eum ſæpius inclamantem, tamen* ad primam inclamationem exaudiens, omnes naues admouit, & ad traiiciendum exercitum pontem iunxit. Atque hunc in modum Perſæ effugerunt, quos indagantes Scythæ, iterum aberrauerunt. [d] & ob id Iones tanquam non liberos, ſed peſſimos & ignauiſſimos omnium hominum iudicant, déque eis tanquam de ſeruis loquentes, mancipia dominos amantia eſſe aiunt, & inſectatione digniſſimos. Hæc in Iones Scythæ probra iaciũt. Darius per Thraciam iter faciens, Seſtum Cherſoneſi peruenit, atque illinc in Aſiã nauibus ipſe tranſiuit, relicto in Europa exercitus duce [e] Megabyzo, viro Perſa, cui Darius aliquando hunc honorem habuit, vt hoc verbum inter Perſas diceret: quum eſſet eſurus mala punica, ſimulac primum malum aperuit, interrogatus à fratre Artabano [f] nunquid tantum hominum ſibi optaret quantum illic eſſet acinorum, reſpondit, ſe prẽoptare tot ſibi eſſe Megabyzos quàm Græciã ſubditã. His verbis apud Perſas hominẽ honorauit: quẽ tũc prætorẽ reliquit cũ octoginta millibus militũ. Megabyzus autẽ hic immortalẽ ſui memoriã apud Helleſpõtios reliquit, hoc dicto, quòd quũ apud Byzantiũ agens audiſſet Chalcedonios decẽ & ſeptẽ annis ante Byzantios vrbem condidiſſe, inquit Chalcedonios eo tempore cæcos fuiſſe, qui, quum pulchrior adeſſet locus ad vrbem condendam, nequaquam turpiorem elegiſſent niſi cæci fuiſſent. Hic igitur Megabyzus in Helleſpontia plaga pro prætore relictus, eos qui diuerſarum à Medis partium erant, ſubigebat. & iſte quidem talia agebat. Per idem autem tempus alia ingens aduerſus Libyas extitit expeditio, ob eam quam ego commemorabo cauſam, his prius expoſitis: Argonautarum poſteri quum à Pelaſgis qui fœminas Athenienſium ex Braurone prædati ſunt, eſſent eiecti à Lemno, Lacedæmonem nauigauerunt, conſidentéſque apud Taygetum ignes accenderũt. Quos Lacedæmonii quum aſpexiſſent, nuntium miſere ſciſcitatum quinam & vnde eſſent. Illi, nuntio ſciſcitanti reſponderunt ſe Minyas eſſe, ab iis heroibus oriundos qui in Argo nauigaſſent quíque quum Lemnum appuliſſent, illic eos procreaſſent. Hanc mentionem ſtirpis Minyarum quum audiſſent Lacedæmonii, miſſo iterum nun-

a Partis pontẽ ſoluerent quæ verſus Scythas ſpectaret: ſoluerẽt autẽ nõ amplius quàm ad iactus teli ſpatiũ, ne nihil fac.

b Sed ſoluentes illam pontis partẽ quæ Scythiam verſus ſpectabat, omnia pro arbitrio Scytharũ ſe facturos dicerent.

c Cuius *mali* ſibi authores fuerant.

d Et *propterea* modò Iones, vt qui liberi ſint peſſ. & ignauiſſ. omn. hom. iudicãt: modò de illis tanquam de ſeruis loquentes, mancipia dominorum amantia & minimè fugitiua eſſe aiunt. *Vel, Et propterea aliàs Iones, &c. Sic & in altera parte Aliàs uerò de illis &c. Soleat tamen τὸν μὲν τὸν δὲ potius exponi, Partim qui dem, Partim, uerò. ſed hîc non ſatis cõuenire uidetur Partim, ſenſus eſt enim, Iones (Scytharum iudicio) ſi ut liberi conſiderentur, ſe in illa re ignauiſſimos oſtẽdiſſe: ſin ut ſerui, officio mãcipiorum dominos amantium functos fuiſſe.*

e Megabazo. *in uulg. edit. Gr. & in noſtris uet. cod. Sic in ſequentibus locis.*

f Cuius rei tantam multitudinem ſibi optaret.

tio ſciſcitantur quid ſibi velit ipſorum aduentus, atque ignis accenſio. Illi verò ſe reſpondent à Pelaſgis eiectos, redire ad parentes, (æquiſſimum enim id factu eſſe) oraréque vt ſibi liceat vnà cum eis habitare, tum bonorum tum agrorum participes. Eos recipere [a] in ea quæ ipſi vellent, Lacedæmoniis placuit, cũ ob alia ad hoc faciendum inductis, tum præcipuè quòd Tyndaridæ Caſtor & Pollux in Argo nauigauerant. Receptos Minyas & agris impertierunt & in tribus cooptarunt. Ibi confeſtim ablocatis in alios quas in Lemno duxerant vxoribus, matrimonia contraxerunt. Non longo deinde interiecto tempore, ſtatim elati ſuperbia, cum alia flagitioſa perpetrarunt, tum regnum affectarunt. Quo nomine eos Lacedæmonii morte mulctãdos quum cenſuiſſent, comprehenſos in carcerem coniecerunt. Quoſcũque autem Lacedæmonii morte plectendos cenſent, eos noctu plectunt, interdiu neminẽ. Quũ igitur eſſent in illos animaduerſuri, exorati ſunt ab eorum vxoribus (quę ciues erant & primorum Spartanorum filiæ) veniam ingrediendi carcerem, & cum ſuo cuiuſq; viro colloquendi, nullum in illis dolum eſſe ſuſpicantes. Horum permiſſu, Minyarum vxores ingreſſæ carcerem, omni [a a] veſte quam geſtabãt viris tradita, illorum veſtem illæ ſumpſerunt. Ita Minyæ muliebri veſte amicti, veluti mulieres è carcere prodierunt, rurſúſque apud Taygetum conſederunt. Hac eadem tempeſtate Theres Auteſionis filius, Tiſameni nepos, Therſandri pronepos, Polynicis abnepos, miſſus eſt in coloniam Lacedæmonis, genere Cadmeo, auunculus Ariſtodemi filiorũ, Euryſthenis & Proclis: quorũ, quum pupilli eſſent, tutelam gerebat regni Spartani. Adultis mox pupillis, ac recepto imperio, Theras ita grauiter tulit ſibi ab aliis imperari, quoniam imperium deguſtaſſet, vt negaret ſe Lacedæmone moraturum, ſed ad cognatos nauigaturum. Erãt autem in inſula quæ nũc Thera vocatur, quõdam Calliſta, viri Phœnicis à Membliare Pœcilis filio oriundi. Cadmus enim Agenoris filius Europam quæritãs, in inſulam quę nũc Thera vocatur quũ appulſus eſſet, ſiue regionis amore captus, ſiue qua alia volũtate, reliquit illic cum alios quoſdã Phœnices, tum Membliarem cõſanguineum ſuum. Iſti hominum ætatibus octo antequã Theras Lacedæmone veniſſet, inſulã quæ Calliſta, *id eſt pulcherrima*, vocabatur, incoluerunt. Ad quos Theras cum multitudine tribulium miſſus eſt, nequaquam ad illos eiiciendos, ſed ad vnà habitandum, & ad inſulam valde frequentandam. Poſtea verò quàm Minyas è carcere elapſos & apud Taygetum conſidentes, Lacedæmonii tamen necare ſtatuerant, Theras necem eorum deprecabatur, recipiens ſe illos ex ea regione abducturum. Et huic poſtulato Lacedæmoniis aſſentientibus, cum tribus biremibus ad poſteros Membliaris nauigauit, ducẽs ſecum non vniuerſos Minyas (plerique enim ex ipſis ad Paroreatas Cauconáſque diuerterunt) ſed paucos, [b] quos in ſex partes diſtribuerunt, & totidem illic oppida condiderunt, Lepreum, Magiſtũ, Thrixas, Pyrgum, Epiũ, Nudium. quorum pleraque Elei memoria mea deleuerunt. Inſulæ autem à conditore Thera nomen eſt inditum. [c] Hic filio, quòd negaret ſe nauigaturum cum eo, relinquam ergo, inquit, ouem lupis. ex quo dicto nomen adoleſcenti impoſitum eſt Ololycus, *id eſt Ouilupus*, & id nomẽ alteri præualuit. Ololyco natus eſt filius AEgeus, à quo vocantur AEgidæ, in Sparta ingens tribus. Ex hac tribu viri, quum ſibi non permanerent filii, ex Erinnyum oraculo delubrum Laio & OEdipodi extruxerunt: quod poſtea apud eos Theræos manſit qui ex his viris procreati fuere. Hactenus Lacedæmonii cum Theræis conſentiunt: quod deinceps extitit, ſoli Theræi factum hoc modo eſſe memorant: Grinus AEſanii filius ab hoc Thera oriundus, quum eſſet Theræ inſulæ rex, contulit ſe Delphos, [d] ducens ex vrbe ſolennes hoſtias, comitantibus eum cum aliis ciuibus, tum verò Batto [e] qui erat de genere Polymneſti, apud Minyas gratioſus. Conſulenti autem Grino Theræorum regi de aliis rebus, Pythia reſpondit vt vrbem in Libya conderet. Cui viciſſim iſte, Equidem (inquit) ego, ô princeps, ſenior ſum & grauis ad moliẽdum: tu verò quempiam horum iube iſta facere. Simul hæc dicens, Battum oſtendebat: Hæc hactenus. Tunc vbi reuerſi ſunt, pro nihilo habuere reſponſum: neque vbi terrarum Libya eſſet gnari, neque ex incerto oraculo coloniam mittere audẽtes. Septem poſt hæc annos quum in Thera non pluiſſet, & omnes, præter vnam, arbores exaruiſſent, conſulentibus Theræis Pythiam, [f] reſpondit, mittendam in Libyam eſſe coloniam. Illi, quoniam nullum mali remedium erat, mittunt in Cretam nuntios inueſtigatum ſiquis aut indigenarum aut aduenarum illic eſſet qui in Libyam nauigaſſent. Nuntii, quum Cretam pererraſſent, & ad vrbem Itanum perueniſſent, in ea contraxerũt cum purpurario quodã cui nomẽ erat Corobio, is aiebat ſe ventis abreptum in Libyam applicuiſſe, & ad Plateam inſulã Libyæ. Hunc nuntii mercede inductum in

a Quibus ipſi conditionibus vellent.

a a Veſtitu quẽ g ſt. v. trad. illorum veſtitũ ſumpſ.

b Quum autẽ hos expuliſſent, ſeipſos in ſex partes diſtrib.

c At filius, quum ei ſe vnà nauigaturũ neganti, dixiſſet pater ſe itaque eum relicturũ οἶν ὀν λύκοισι, *id eſt ouem inter lupos*, ex hoc dicto vocatus fuit Οἰόλυκος. atque adeo nomẽ hoc inualuit.

d Afferens ex vrbe Hecatomben comit.

e Qui filius erat Polymneſti, Euthymides genere ex Minyis.

f Obiecit illam coloniæ deductionẽ in Libyam.

Theram duxerunt. Verùm non multi ad rem explorãdam ex Thera initio profecti ſunt, duce ipſo Corobio: quo in ea inſula relicto cum aliquot menſium cibariis, ipſi quamcelerrimè reuerterunt ad cæteris de inſula renuntiandum. Quibus vltra præſtitutum tempus redire differẽtibus, omnia Corobio deficiebant: ſed appulſa eò naui Samia quæ ab AEgypto redibat, (cuius gubernator erat Colæus) Samii, omni re geſta à Corobio audita, in annum homini cibaria reliquerunt. Ipſi ex hac inſula quũ ſoluiſſent, AEgyptum optantes, vento ſubſolano abrepti ferebantur: nec intermittente flatu, Herculeas tranſuecti columnas, peruenerunt in Tarteſſum, [a] pompam ferẽtes ad rem diuinam. Erat ea tempeſtate id emporium intemeratum, adeo vt inde reuertẽtes iſti ex mercibus quæſtum maximum fecerint, [b] inter omnes quos nouimus Græcos, duntaxat poſt Soſtratem Laodamantis filium AEginetam, cum quo nemo poſſit contendere. Ex hoc quæſtu Samii decima (id eſt ſex talentis) ſelecta fecerunt ahenum ad exẽplum crateris Argolici, gryphinis capitibus in circuitu altrinſecus obuerſis: & in templo Iunonis collocarunt, ſuſtinentibus illud tribus coloſſis, *id eſt humanis ſimulachris*, ſeptenũm cubitorum, genu nixis: & hoc primùm facto ingẽs amicitia Cyrenæis Theræiſque cum Samiis contracta eſt. Theræi, vbi relicto in inſula Corobio ad Theram reuerſi renuntiarunt eſſe illis inſulam eregione Libyæ ſitã, placuit Theræis vt è ſingulis oppidis, quæ ſeptem erant, viri mitterentur, fratribus inter ſe ſortitis quis potius mitteretur, duce eorũ rege Batto. Ita duas biremes in Platæam miſerunt. Hæc Theræi memorant. Cætera iam Theræis cum Cyrenæis conſtant. nam quod ad Battum pertinet, Cyrenæi nequaquã cum Theræis cõſentiunt. ſic enim narrant: Eſt in Creta oppidum Oaxus, in quo fuit Etearchus rex. hic amiſſa vxore, induxit filiæ nomine Phronimæ nouercã, quæ domum ingreſſa, vt erat, ita re ipſa ſe nouercam præſtitit, cum lædendo atque omne genus iniuriarum excogitando, tum ad extremum [c] impudicitiam impingendo: atque ita rem habere viro perſuaſit. Iſte ab vxore deceptus rem de filia nefariam commentus eſt. Erat in Oaxo negotiator quidam Theræus, nomine Themiſon: [d] hũc in familiaritatem acceptũ Etearchus adiurat vt quam rem oraretur, in ea ſe miniſtrum præberet. Vbi hominẽ iureiurando adegit, adductam ei tradidit filiam ſuam: iubens vt eam abductam in mare demergeret. Themiſon ancipiti animo inter nefas operis & hoſpitii perfidiam, ita ſibi faciendum putauit: accepta puella mare ingreſſus, quum in alto fuit, [e] vt iureiurando Etearchi ſatiſfaceret, reuinctam funibus puellã demiſit in pelagus: ea deinde retracta, Theram peruenit. Ibi Polymneſtus vir inter Theræos ſpectatus in cõcubinatum Phronimã accepit, ex qua interiecto tempore natus eſt ei filius, ſono vocis exili ac balbutienti, cui nomen impoſitum eſt Batto, vt Theræi & Cyrenæi aiũt: vt autem ego ſentio, aliud aliquod. ſed eum cognominatum Battum poſtquam in Libyam abiit, cum propter oraculum apud Delphos ſibi redditum, tum propter honorem quem aſſequutus eſt. Battũ enim Libyes regem appellant, & ob id reor [f] Pythiam lingua Libyca quam nouerat, quum oraculum reddidit, vocaſſe Battũ, quòd futurus rex eſſet in Libya. Hic, vbi in virilem adoleuit ætatem, Delphos adiit ob linguæ vitium. Cui conſulenti Pythia reſpondit,

Batte venis vocis cauſa: dux te iubet ire
Lanigeram in Libyen habitatum Phœbus Apollo.

[g] Ad hæc Battus ſic viciſſim inquit, O princeps, ego ad te veni gratia conſulendi de voce: tu de aliis mihi reſpõdes quæ nequeũt fieri, iubẽs migrare in Libyã. qua copia? [h] quáve manu? Hæc loquens non perſuaſit illi vt alia reſpõderet, ſed eadẽ quæ prius reſpondente Pythia, illinc digreſſus abiit in Theram. [i] Mox deinde quum & huic ipſi & cęteris Theræis malè contigeret, nęc mali cauſa deprehenderetur, ob hæc mittunt Delphos ſciſcitatum. Quibus quum reſpondiſſet Pythia, melius cum ipſis actũ iri ſi Cyrenen in Libya conderent cum Battõ, miſerunt Theræi Battum cum duabus biremibus. Iſti Libyam profecti (quãdoquidem non aliud habebant quod agerent) retrò ad Theram ſe receperunt. Sed eos Theræi arcentes acceſſu Teræ repellebant, ac rurſus reuerti iubebant. ita neceſſitate adacti, remenſo iterum mari, condiderunt oppidum in inſula Libyæ adiacenti, nomine vt prius dictum eſt, Platæa, quæ fertur Cyrenæorum vrbi quę nunc eſt, par eſſe magnitudine. Hanc biennio incolentibus, quum nihilo melius ſecum ageretur, vno è ſuis relicto, cæteri Delphos nauigarunt ad oraculum conſulendum. Eò poſtquam venerunt, ſciſcitantibus quid ita ſecũ in Libyã profectis nihilo tamẽ melius ageretur, Pythia reſpondit his verbis,

Lanigeræ Libyes ſcis quam nec adiueris vrbem,
Me melius: tuum ego ingenium mirabor euntis.

His

a Deducẽte eos numine. Erat, &c.

b Inter omnes Græcos de quibus certò nobis compertum eſt.

c Impudicitiæ crimen impingẽdo. *Vel, Impudicitiam obiiciendo.*

d Hoſpitio exceptũ adigit iureiurando, ipſum operam ſuam ei præſtiturũ quamcũque ad rem illi opus ea eſſet.

e Defungi iuriſiurãdi religione volens, demiſſã in mare puellam funiculis alligatã, ſtatim extraxit, vt promiſſo ſatiſfaceret. *Ita Budæus hunc locum uertit.*

f Pythiam in ſuo vaticinio lingua Libyca eũ ita vocaſſe, quoniam eum Libyæ regẽ futurum nouerat.

g *Ante hæc uerba adde*, Perinde acſi lingua Græca oraculum reddens dixiſſet, O rex, vocis cauſa veniſti. *Ad uerbum, Ad uocem.*

h Qua potẽtia? *Vel, Quibus copijs?*

i Ab eo tempore autem quum *illa* tum in hunc ipſum tum in cæteros Theræos irã exerceret, hi calamitates ſuas ignorantes, *id eſt, calamitatũ ſuarũ cauſam*, Delphos miſerunt, *quò de malis illis ſciſcitarentur.*

His auditis, ii qui cum Batto erant, rursus redierunt. neque enim sinebat eos deus aliò migrare priusquam in Libyam cõcessissent. Reuersi ad insulam, recepto quem reliquerant, incoluerunt locum in Libya, regione insulæ, nomine Aziristũ, amœnissimis collibus vtrinque conclusum, & vtrinque flumine præterlabente. Hunc locum sex annis quum incoluissent, septimo deserendũ putauerũt, admonitu Libyũ, vt in meliorem transirent. Ita illinc eos Libyes vesperum versus & ad locorum speciosissimum abduxerunt, & quidem noctu, ne Græci interdiu facientes iter, diurnũ spatium metiendo animaduerterent. Est autem huic loco nomen Irasa. Eos, vbi ad fontem qui Apollinis esse fertur, duxerunt, inquiunt, Viri Græci, hîc vobis incolere commodum est vbi cælum [a] vocaliter sonat. Sub Batto igitur, qui cõdidit [b] Zoam, & annos quadraginta regnauit, & sub eius filio Arcesilao, qui regnauit annos sexdecim, Cyrenæi habitauerunt tot omnino quot in coloniam initio missi fuerant. Sub tertio autem Batto, qui felix est appellatus, cunctos Græcos ad nauigandum in Libyam cum Cyrenæis habitatum induxit suo oraculo Pythia. Nam accersebant eos Cyrenæi ad agri partitionem. Induxit autem hæc verba respondens,

« Serior in Libyen quisquis peruenerit almam,
« Discernendi agri, mox hunc, affirmo, pigebit.

Quum ergo ingens multitudo Cyrenam se cõtulisset, finitimorum Libyum agros vastabãt, atq; inter se partiebãtur. At illi eorúmque rex nomine Adicran, agris exuti à Cyrenæis, missis in AEgyptum quibusdam, sese dediderunt Apriæ AEgyptiorum regi. Iste comparatum grandem AEgyptiorum exercitum misit aduersus Cyrenas. Cyrenæi, instructa apud Irasa locum & ad fontem Thestin acie, cum AEgyptiis conflixerunt, eósque superauerunt; vtpote inexpertos antea atque contemptores Græcorum adeóque profligarunt vt pauci ex eis in AEgyptum rediirent. Qua de re AEgyptii succensentes Apriæ, ab eo desciuerunt. Huius autem Batti filius extitit Arcesilaus, qui regnum adeptus, inter initia cum fratribus suis seditiones exercuit, donec illi relicto eo in alium Libyæ locum migrauerunt, vbi contracti vrbem hanc condiderunt quæ, vt tunc, Barce nunc appellatur. Et inter condendum Libyas [c] solicitabant ad deficiendum à Cyrenæis. Arcesilaus tam suis defectoribus quàm eorum receptoribus bellum intulit: quem reformidantes Libyes, fugam ad orientales Libyes intenderunt. Sed fugientibus Arcesilaus vsque institit insequendo; dum ad Leuconem Libyæ peruenirent, [d] & Libybus videretur opportunus ad inuadendum. Itaque congressi cum eo Libyes, adeò superauere Cyrenæos, vt ex illis septem millia ceciderint. Post hanc cladem, Arcesilaum ægrotantem epoto medicamento frater suus Aliarchus strangulauit: sed hunc dolo vxor Arcesilai interfecit, nomine Eryxo. Arcesilao successit in regno Battus, pedibus non valens, sed claudus. Cyrenæi ob acceptam calamitatem, Delphos miserunt per quosdam interrogatum, quam rationem ineuntes præclarissimè habitarent. His Pythia respondens, iussit ex Mantinea Arcadum adducerent moderatorem. Itaque petentibus Cyrenæis Mantinei dederunt quendam nomine Demonaeem, virum inter populares probatissimum. Hic igitur vir Cyrenen profectus, vbi singula quæque edoctus est, in tres tribus distribuens illos, ita digessit vt vnam quidem partem faceret Theræorum atque confinium: alteram autem, Peloponnensium atque Cretensium: tertiam verò, cunctorum insulanorum. Qui etiam [e] huic Batto regi cum alia omnia quæ superiores reges obtinuerant contulit, tum verò peculiaria fana ac ceremonias in media ciuitate instituit. Quæ instituta sub hoc quidem Batto sincera permanserunt: verùm sub eius filio Arcesilao vehementer sunt perturbata, negante Arcesilao Batti illius claudi & Pheretimæ filio se laturum quæ Mantineus Demonax constituisset, ac reposcente honores suorum maiorum. Hinc seditione orta, eiectus profugit in Samum, mater eius in Salaminem Cypri. Obtinebat ea tempestate Salaminis imperium EVelthon, qui Delphis dedicauit thuribulum spectaculo dignum, quod in thesauro Corinthiorum situm est. Ad hunc profecta Pheretima precabatur vt se filiúmque Cyrenen cum exercitu reduceret. Ille omnia potius quàm exercitum huic dabat. Pheretima id quod dabatur accipiens, dicere bonum id quidem esse, sed melius facturum eum si ei petenti daret exercitum. Quúmque identidem ad omnia quæ dabantur, hoc diceret, tandem misit ad eam EVelthon dono fusum aureum, atque colum penso circundatam. [f] dicentíque quæ consueuerat verba Pheretimæ, inquit talibus rebus donari fœminas, non exercitu. Arcesilaus interea Sami agens, vnumquenque solicitabat ad spem rei agrariæ: coactóque ingenti exercitu, missus est Delphos ad consulendum de reditu

a Cælum perforatum est.

b *Suspecta hic sunt Græca exempl. quorum alia ζόης, alia ζωῆς habent.*

c Impulerunt ad defic.

d Et inuadendum esse eum Libyes censerent.

e Quum Batto regi peculiaria fana & ceremonias secreuisset, cætera omnia quæ antea regum erant, populo in commune dedit. Quæ instit.

f Eadem autẽ verba ad *hoc munus* dicẽti, *id est, inter accipiendũ hoc munus*, se talibus muneribus, non autem exercit. fœminas donare respondit.

in patriam. Cui Pythia ita respondit, Ad quatuor Battos, ac totidem Arcesilaos, octo hominum ætates dat vobis Apollo Cyrene regnare: vlterius vos conari dehortatur. Tibi verò suadet vt ingressus in domum tuam, quietem agas. Quòd si fornacem inueneris plenam amphorarum, ne eas excoquas, sed ad auram emittas. Sin fornacem incenderis, ne committas vt circunfluam introeas: alioqui peribis tu pariter & taurus optimè opus faciens. Hæc Arcesilao Pythia respondit. Iste sumptis iis quos cotraxerat è Samo, rediit Cyrenen: recuperatóque rerum statu, immemor oraculi factus, vocatis ad dicendam causam iis qui contra ipsum in partibus fuerant, obiecit culpam fugæ suæ. At illorum alii exilio solum vertebant, alii ab eo comprehensi, in Cyprum ad necem mittebantur: quos Cnidii ad suam terram appulsos liberauerunt, ad Therámque dimiserunt. Quosdam, qui in grandem quandam & priuatam Aglomachi turrim refugerant, circundata materia Arcesilaus igni cremauit. Hoc perperato, agnoscens id esse oraculum quo Pythia non sinebat eum inuentas in fornace amphoras excoquere, excessit vtrò ex vrbe Cyrene, extimescens necem oraculo prædictam,[a] & quòd Cyrenen existimaret circũfluam. [b]Contulítque se ad regem Bareæorum nomine Alazerin, cuius filius in matrimonio habebat cognatam suam. Et quidam tum Bareæi, tum exules Cyrenæi quum in foro agentem animaduertissent, obtruncarunt, & insuper eius socerum Alazerin. Ita Arcesilaus, siue volens siue inuitus oraculo non obsequutus, fatum fuum impleuit. Mater eius Pheretima, dum filius suus mali sui sibi author Barcæ agit, ipsa interea honoribus filii Cyrene fungebatur, ac munera obibat eum alia, tum in senatu præsidendo. Vbi autem cognouit filium in vrbe Barea oppetisse mortem, fuga se proripuit in AEgyptum. nam Arcesilaus fuerat de Cambyse Cyri bene meritus: quòd is extitisset qui Cyrenen Cambysi tradiderat, ac tributum instituerat. Hæc in AEgyptum quum peruenisset, supplex Aryãdi assedit: hortánsque eum ad se vlciscendam, & prætendés titulum quòd ideo filius suus, quia eum Medis sentiret, interemptus esset. Erat hic Aryandes AEgypti prætor à Cambyse constitutus, qui aliquanto pòst tempore quum æmulari Darium vellet, ab eo est interfectus. Siquidem audiens atque animaduertens Dario cordi esse memoriam sui relinquere opere quod à nullo alio regum factum esset, id sibi imitandum putauit: donec mercedem accepit. Etenim Darius ex auro quàm potuit purgatissimo monetam percussit: Aryandes autem AEgypti prætor idẽ ex argento fecit, & nunc quoque extat purissimum argentum Aryandicum. Ea re comperta Darius insimulatum quasi rebellaret, morte affecit. Tunc autem Aryandes hic misertus Pheretimæ, omnes ei copias AEgypti tradidit, pedestres simul & nauticas, præposito quidem pedestribus Amasi viro Maraphio, nauticis autem Badre, qui genere Pasargades erat. Sed priusquam copias mitteret, caduceatore Barcam misso percontabatur quisnam percussor Arcesilai extitisset: Barcæi se omnes extitisse respondent: multa enim se ab illo mala esse perpessos. His auditis Aryandes ita exercitum vnà cum Pheretima mittit. Atque hic quidem [c]titulus inferendi belli extitit. Verùm (vt mea fert opinio) exercitus mittebatur ad Libyas subigendos. Libyum enim multæ sunt & variæ nationes, quarum paucæ regi obtemperabant, pleræque Darium contemnebant. Colũt autem AEgyptum versus (vt hinc incipiamus.) Libyum primi Adyrmachidæ, qui eisdem fere quibus AEgyptii moribus vtuntur. Vestem gestant qualem & alii Libyes, vxores eorum in vtroque crure armillã æream. Eædem capitis comã alunt: quarũ quæque suos quos capit pedunculos[d] præmordet, atque ita abiicit. Hoc isti ex omnibus Libybus soli facitant, solíq; virgines nupturas regi exhibẽt, & quæ illi placuerit, eã deuirginat. Pertingunt hi Adyrmachidæ ab AEgypto ad portũ vsque nomine [e]Plynum. His confines sunt Gigamæ, locum qui occasum spectat incolentes, Aphrodisiade tenus insula. In huius loci medio est insula Platæa, vbi vrbem condidere Cyrenæi. Atque in cõtinente est portus Menelaius & Aziris, quam Cyrenæi incoluere. Et dehinc Silphium incipit, ab insula Platæa pertingens vsque ad fauces Syrtis. Apud hos iidem pene ritus qui apud alios sunt. Gigamas ab occasu contingunt Asbystæ, qui supra Cyrenen incolentes non pertingunt ad mare. nam maritima Cyrenæi incolunt. Iidem non postremi sed præcipui Libyum sunt qui quadrigis vehantur, studiosi in Cyrenæorum moribus maxima ex parte imitandis. Horum sunt occasum versus confines AVschisæ, qui supra Barcam incolentes ad mare pertingũt ad EVesperidas. Circa mediam AVschisarum plagam habitant Cabales, exigua natio, ad mare pertingentes, ad Tauchiram oppidum agri Barcæi, eisdem quibus ii qui supra Cyrenen sunt, moribus vtentes. AVschisarum quod ad occasum vergit, con-

a Et quòd existimaret circunfluam esse Cyrenen. *Id est, appellatione circunfluæ Cyrenen significatam fuisse.*

b Vxor autem ei erat genere propinqua, Barcæorum regis filia, qui Alazervocabatur: ad hunc se contulit. At quidam Bar.

c Prætextus.

d Viciſſim mordet.

e *Sic in uet. cod. Gr.* πλυνὸς *legitur, non* πλίνθος.

tingunt Naſamones, grandis natio, qui ſub æſtatem relictis ad mare pecoribus, conſcendunt ad locum AEgilen, decerpturi palmulas. nam palmæ illic & permultæ ſunt, & ſpatioſæ, & fructiferæ omnes. ex quibus vbi palmulas præmaturas decerpſerunt, ad ſolem ſiccantes maturefaciunt, deinde lacte maceratas ſorbillant. Vxores plures ſinguli è conſuetudine habent, & cum eis in propatulo coeunt, eodē pe nè quo Maſſagetæ modo, prius ſcipione prætento. Naſamonibus mos eſt, quū quis primùm ducit vxorem, prima nocte vt ſponſa ſingulos conuiuas obeat concubitus gratia, & vt quiſque cum ea concubuit, donum det illi quod ſecum habet domo allatum. Iureiurando ac diuinatione tali vtuntur: Per eos viros qui iuſtiſſimi atque optimi apud illos fuiſſe dicuntur, iurant, illorum ſepulchra tangentes. Diuinant ad ſuorum accedentes monumenta, & illis, vbi preces peregerunt, indormiunt: vbi quodcunque per quietem inſomnium viderunt, eo vtuntur. Fidei dandæ conſuetudo hæc eſt: De manu alterius vterque ſumpto inuicem poculo bibit. quòd ſi nihil humoris habuerint, ſumptum è terra cinerem lingunt. Naſamonibus confines ſunt Pſylli, qui hunc in modum interciderunt: Auſter eis omnia receptacula aquarum arefecerat: erat autem omnis eorum regio quæ intra Syrtin eſt, aquarum inops. Ob id iſti publico colloquio atque conſilio expeditionem fecere aduerſus auſtrum. (quæ Libyes memorant refero) hos; quum ad arenas veniſſent, auſter ſpiranſ illic obruit. Pſyllis extinctis, eorum terram Naſamones obtinent. Super hos auſtrum verſus, in loco feris frequenti, Garamantes habitant, qui omnium hominum commercium aſpectúmque refugiunt, nihil bellicæ armaturæ habentes, ac ne defendere quidem ſeſe audentes. hi ſupra Naſamones incolunt. Circa maritima verò, occaſum verſus, confines ſunt Macæ, qui ſummum capitis verticem radūt, in medio capillos ereſcere ſinentes, hinc atque hinc in orbem tondētes. In bellum pelles ſubterraneorum ſtruthionum ferunt pro tegumento. Per eos flumen Cinyps è colle qui vocatur Gratiarum fluens, in mare influit. Hic collis Gratiarum nemoribus frequēs eſt, quum cætera cuius memini Libya ſit arboribus nuda. ducētorum ab eo ad mare ſtadiorū eſt intercapedo. Horū Macarum finitimi ſunt Gindanes, quorum vxores ferunt fimbrias pelliceas ſingulæ multas, ob hoc (vt memoratur) quòd vt à quoque viro venerem paſſa eſt, fimbriam nodat, & vt quæque plurimas habet, ita præclariſſima cenſetur, tanquam à pluribus viris adamata. Horū Ginda norum oram in mare porrectam incolunt Lotophagi, qui è ſolo loti fructu victitant: qui fructus eſt inſtar fructus lentiſci, ſuauitate aſſimilis fructui palmarum. Ex hoc fructu Lotophagi vinum conficiunt. Lotophagis ſecūdum mare vicini ſunt Machlyes, loto & ipſi veſcentes, ſed minus quàm ſuperiores. Pertingunt autem vſq; ad ingentem amnem nomine Tritonem, qui in grādem paludem Tritonidem influit, in qua eſt inſula quæ dicitur Phla. [a] Hanc inſulam aiunt dici à Lacedæmoniis habitari debere. Aiunt autem & hæc: Iaſonem, poſteaquam ſub Pelio Argo exædificauit, impoſitis in ea [b] cum aliis ſolennibus hoſtiis, tum verò tripode æreo, circuiſſe Peloponeſum, animo Delphos eundi, eúmque, quum teneret curſum circa Maleam, abreptum à vento aquilone, & abductum in Libyam, & priuſquam tellurem cerneret, in [c] aſpretis paludis Tritonidis aſtitiſſe: eique hæſitanti de egreſſu apparuiſſe Tritonem, ac iuſſiſſe dari ſibi tripodem, quòd diceret oſtenſurum ſe illis exitum, atque incolumes remiſſurum. Aſſentiente Iaſone, ita demum Tritonem oſtendiſſe qua ratione è breuibus enauigarent, & tripodem in ſuo templo poſuiſſe, in eóque tripode oraculum reddidiſſe, & iis qui cum Iaſone erant, omnem rationem indicaſſe. Fore enim vt quum quis tripodem accepiſſet [d] ex omnibus qui in Argo nauigarent, neceſſariò centum Græcæ ciuitates accolerent paludem Tritonidem. Hæc quum audiſſent Libyes qui montem Gratiarum colunt, tripodem occultaſſe. Iuxta hos Machlyes, habitat AVſes: & circum paludem Tritonidem vtrique habitāt, ita vt medio Tritone dirimantur. Quorum Machlyes quidem occiput crinitum geſtant, AVſes verò ſinciput. Horum virgines, anniuerſario Mineruæ feſto, in honorem ipſius deæ inter ſe bifariam diuiſæ, præliantur lapidibus fuſtibúſque, dicentes ſe [e] morem patrium ſeruare ei quam Mineruam nominauimus: & quæ virgines è vulneribus decedunt, eas falſas virgines appellant. Sed priuſquam à pugnando deſiſtant, hoc faciunt: Quæ virgo in pugnam optimam operam nauauit, eam ſemper communi conſenſu cæteræ virgines exornant cum cætera armatura Græca, tum criſta Corinthia, & currui impoſitam circa paludem circumferunt. Quibus autem rebus ornarentur olim hæ virgines antequā accolerent Græci, non habeo dicere. arbitror autem ornari ſuetas armis AEgyptiis. nam ab AEgypto

a Aiūt autē editū eſſe Lacedæmoniis oraculum de deducenda in hanc inſulam colonia.

b Cum reliqua hecatombe, tum &c.

c *Statim poſt eandem uocem uertit Breuia, Lego autem* βεχαι *et* βεχ-χων *cum uet. cod.*

d *Ex poſteris eorum qui, &c. Fortaſſe Valla ſcripſerat ex nepotibus.*

e Ritus patrios ꝛ peragere.

affirmarim & ſcutum & galeam Græcis eſſe tradita. Aiunt autem Mineruam Neptuni eſſe filiam ac paludis Tritonidis, eámque [a] neſcio quid à patre reprehenſam donaſſe ſeipſam Ioui, & Iouem ſibi illam aſciuiſſe filiam. Hæc illi aiunt. Iidem promiſcuè cum mulieribus, non vnà habitantes, ſed pecudum more concumbût. Vbi apud mulierem puer robuſtus eſt factus, apud quem virũ habitare ſuſtinet, (nã tertio quoque menſe viri conueniût) eius filius cenſetur. Iſti quidem maritimi Libyum Nomadum dicti ſunt. Supra hos autem ad partem mediterraneam Libya eſt theriodes dicta, *id eſt feris abundans*. Supra hãc therioden ſupercilium ſoli ſabuloſum eſt, porrectum à Thebis AEgyptiis ad columnas Herculis. In hoc ſupercilio ferme decẽ dierum itinere [b] ſunt grumi grandes ſalis iucũdi in collibus, & ſingulorum collium vertices è medio ſale eiaculantur aquam dulcem pariter & gelidam. Circa quam homines habitant vltimi, ſolitudinem verſus, & ſupra *plagam* therioden *dictam*, à Thebis itinere dierum decem, primi Ammonii, habentes templum ad Thebani Iouis effigiem. etenim Thebis (quemadmodum à me memoratum eſt) aſpectu arietino Iouis ſimulachrum eſt. Apud hos eſt alia quoque aqua fontana, quæ ſub matutinum quidem tepet, ſub horam autem qua forum frequentiſſimum eſt, frigeſcit: ſub meridiẽ multo frigidior eſt, eáque hora hortos irrigant. Declinato iam die remittitur frigus, donec ſol occidit: tunc tepeſcit, magis ac magis caleſcens, ad mediã vſque noctem, quo tempore feruens exæſtuat: præterita nocte media, ad auroram vſque refrigeſcit. cognominatur autem fons iſte, ſolis. Poſt Ammonios autẽ per ſupercilium ſabuli, decem rurſus dierum itinere eſt collis ſalis, & aqua illi Ammoniæ par, hominibus circumhabitantibus, cui loco nomen eſt AEgila, ad quem locum Naſamones veniunt palmulas decerptum. Rurſus decem dierum ſpatio ab AEgilæis alius [c] collis eſt ſalis, & aqua, & palmularum fructiferarum magna vis, quemadmodum apud alios: incolẽtibus illic hominibus quibus nomen eſt Garamãtibus, natione ſanè magna, qui inducta ſuper ſalem humo, ita ſerunt. Ab his ad Lotophagos breuiſſimum iter. A quibus triginta dierum ſpatium eſt ad eos apud quos gignuntur boues præpoſterè paſcentes. Ideo autem præpoſterè paſcuntur quòd cornua inflexa anterius habent, & ob id ceſſim, euntes paſcuntur. nam offenſantibus in terra cornibus, progrediendo paſci nequeunt: alioqui nihil differentes à cæteris bobus, præter craſſitudinem pellis atque duritiam. Garamantes hi Troglodytas AEthiopes quadrigis venantur. nam Troglodytæ AEthiopes, omnium quos fando cognouimus, perniciſſimis pedibus ſunt, ſerpentibus, lacertíſque & aliis id genus reptilibus veſcentes, lingua nulli alteri ſimili vtentes, ſed veſpertilionũ more ſtridentes. A Garamantibus decem quoque dierum itinere alius collis eſt ſalis, & aqua: accolentibus hominibus quibus nomen eſt Atlantibus, ſolis omnium hominum, quos ipſi nouimus, innominatis. [d] nam ſales quidem apud eos vocãtur Atlantes, ſingulis autem eorum nullum nomen imponitur. Hi ſolem tranſcendentem execrãtur, eíque præterea omnia conuicia ingerunt, quòd torridus & ipſos & regionem perdat. Poſt totidem dierum iter alius tumulus ſalis eſt, cum aqua, & hominibus accolentibus. Cui confinis eſt mons nomine Atlas, anguſtus, & vndique teres: & (vt fertur) adeo celſus vt eius cacumen nequeat cerni, quòd à nubibus nunquam relinquatur, neque hyeme neque æſtate: quem eſſe columnam cæli indigenæ aiunt. Ab hoc mõte cognominantur hi homines: nam Atlantes vocãtur. dicuntúrque nec vlla animãte veſci, nec vlla ſomnia cernere. Ad hos vſque Atlantes poſſum recenſere nomina eorum qui in ſupercilio *Libyæ* habitant, poſt hos non amplius. Porrigitur autem id ſupercilium ad columnas vſque Herculeas, atque vlterius. Intra quod eſt ſalis metallum, *id eſt* [e] *effoſſio*, decem dierum itinere, & homines incolentes, qui domicilia ſua faciunt ex [f] micis ſalis. iſti enim iam tractus Libyæ vacant imbribus. nam ſi plueret illic, non poſſent manere parietes [g] ſalis. Supra autem hoc ſupercilium, auſtrum verſus ac mediterranea Libyæ, deſerta iam plaga eſt, & ſine aqua feríſque, ſine pluuia ac lignis, omni prorſus humore vacãs. Ita ab AEgypto ad Tritonidẽ paludẽ, [h] paſtoritii Libyes ſunt, carne victitantes ac lacte, nihil vaccinum guſtantes, quia nec AEgyptii guſtãt ſuem, nec alentes quidem vaccam. Sed nec Cyrenææ fœminæ [i] ferire ſibi fas putant, ob Iſidem quæ eſt in AEgypto, cui etiam ieiunia & dies feſtos ſtudioſè agunt. At mulieres Barcææ non modò guſtu vaccinæ carnis, ſed etiam ſuillæ abſtinent. Atque hæc quidem ita habent. Ad occaſum verò Tritonidis paludis iam nõ ſunt [k] paſcuales Libyes, neque eiſdẽ moribus vtentes, neque idem circa infantes quod paſcuales ſolent, factitantes. Nã Libyum qui paſtorales ſunt plerique hoc faciũt, an omnes, non queo pro certo dicere. Vbi filii ipſorum quadrimi effecti ſunt, venas verticis illorum

a Neſcio quid de patre conqueſtam.

b Sunt fruſta ſalis veluti grumi magni in tumulis: & in ſingulorum tumuloru verticibus è medio ſale aqua frigida & dulcis erumpit.

Agger. *Paulo pòſt ipſe tumulum uertit.*

d Nã omnibus quidem ſimul nomẽ eſt Atlantes. *Id eſt, cõmune quidem uniuerſæ genti nomen eſt Atl.*

e Fodina.

f Grumis.

g *Poſt* Salis, *adde*, Ibi autem & altus & purpureus ſal effoditur.

h Nomades Libyes ſunt, qui carne & lacte veſcãtur, ſed ab eſu vaccarũ abſtinẽt ſicut & AEgyptii, ſuéſque non alunt.

i *Suſpecta eſt hic uox Græca.*

k Nomades Libyes.

lana ſuccida inurunt, nonnulli venas temporum: eam videlicet ob cauſam ne vllo vnquam tempore phlegma, *id eſt pituita*, defluens è capite, officiat. eáque de re ſe aiunt eſſe optima valetudine. Et ſunt re vera Libyes inter omnes quos nos nouimus homines ſaluberrimo corpore: incertum mihi an ob hanc cauſam, certè optima valetudine ſunt. Quòd ſi pueris inurendis ſpaſmus exiſtat, inuẽta eſt ab eis medicina. vrina enim hirci aſperſa eos liberant. Ea autem refero quæ ipſi Libyes narrant. Porro ſacrificia apud [a] paſtoritios Libyes talia ſunt: Vbi pro primitiis aurem pecudis præciderũt, eam ſupra domũ abiiciunt: hoc acto, ceruicem eius auertũt. Solis autem omniũ deorum immolant Soli & Lunæ. & his quidem vniuerſi Libyes ſacrificant: at qui circa Tritonidem paludem incolunt, etiam Mineruæ Tritonique ac Neptuno: ſed Mineruæ præcipuè. A quibus Libybus Græci veſtẽ & ægidas ſimulachrorũ Mineruæ mutuati ſunt, præterquam quòd ægides apud Libyes, & pendẽtes ex eis fimbriæ non ſunt ſerpentes, ſed è loris factæ: cætera verò omnia ad idem exemplar efficta ſunt: nomine quoque ipſo teſtificante veniſſe ex Libya [b] Palladiorũ ſtolam. Quippe Libyſſæ mulieres ſuper veſtem amiciũtur nudis ægeis, *id eſt caprinis pellibus non villoſis*, fimbriatis, ac rubrica delibutis, à quibus ægeis, *id eſt caprinis pellibus*, ægidas denominauere Græci. Quinetiam hinc primùm mihi videtur eiulatus in tẽplis extitiſſe, quòd eo Libyſſæ mulieres vehementer vtuntur ac bellè. Et à Libybus quadriiugos equos iungere Græci didicere. Sepeliunt autem paſtorales Libyes defunctos vt Græci, præter Naſamones, qui illos ſedentes ſepeliunt, obſeruantes vt dum quis cœpit agere animam, eum ſedentem conſtituant, ne ſupinus expiret. Domicilia eorum ſunt virgultis compacta, ſuſpenſis circa lentiſcos, & ea quoquouerſus verſatilia. Et iſti quidem talibus vtuntur moribus. Contingunt autem hos ab [c] orientali parte Tritonis fluminis ii Auſes qui ſunt aratores: [d] qui verò Libyes domos poſſidere conſueuerunt, iis nomen impoſitum eſt Maxyes, qui dextram capitis partem comatam geſtant, ſiniſtram radunt, corpus minio tingunt, aſſerentes ſe à Troianis eſſe oriundos. Regio autem hæc & reliqua ad occidentem vergens, multo frequentior eſt feris ſyluiſque quàm regio paſtoralium. Nam quæ ad auroram reſpicit, quam paſtorales incolunt, Tritone flumine tenus & depreſſa eſt & arenoſa: hinc deinceps quæ aratorum eſt, veſperam ſpectans, montana valde eſt ac nemoroſa, feriſque frequens. Siquidem apud hos & ſerpentes ſunt ſupramodum grandes ac leones, elephantes quoque & vrſi, & aſpides, & aſini cornibus præditi. Et [e] cynocephali, *id eſt capita canina habentes*, & acephali, *id eſt non habentes capita*, qui in pectoribus oculos habent, vt Libyes: memorant necnõ viri fœminæque agreſtes, & aliæ permultæ feræ haud ementitæ. Quorum nihil apud paſtorales eſt, ſed alia, veluti pygargi, & capreæ, & bubali, & aſini, non illi quidem cornua habentes, ſed alii impoti: nunquam enim bibunt. & oryes, [f] quibus vlnales palmæ pro cornibus fiunt. (huius feræ magnitudo eſt ad æquiparationem bouis) & baſſaria, & hyænæ, & hyſtrichis, & arietes agreſtes, & dictyes, & thoes, *id eſt ex hyæna & lupo geniti*, & pantheræ, & boryes, & crocodili tricubitali ad ſummum magnitudine, terreſtres, lacertis aſſimiles, & ſtruthi ſubterranei, & ſerpentes puſilli cum ſingulis cornibus. Hæ ſunt illic feræ, & item cæteræ quæ alibi, præter ceruum & aprum. ceruus enim & aper prorſus in Libya nullus eſt. Sunt ibidem quoque tria murium genera, quorum alii bipedes vocantur, alii zegeries Libyca lingua (quod in Græca pollet idem quod *Couuol*, *id eſt colles*: alii, echines. Sunt præterea muſtelæ quæ in ſilphio naſcuntur, [g] muræni ſimillimæ. Tot habet feras Libyum paſtoralium regio, quantum nos maximè ſcrutando longiſſimè inueſtigare potuimus. Maxyum autem Libyum confines ſunt [h] Zabeces, vbi fœminæ aurigãtur currus in bellum. His finitimi ſunt Zygantes, vbi magnam vim mellis apes conficiunt, ſed multo plus opifices viri facere dicũtur: omnes autem minio inficiuntur, ac ſimiis veſcuntur, quarum affatim gignitur iis qui in montibus degunt. Iuxta hos aiunt Carthaginenſes ſitam eſſe inſulam nomine Cyranin, ducẽtorum ſtadiorũ longitudine, arctam latitudine, in quam tranſiri è continente poteſt, oleis refertam ac vitibus. Et in ea eſſe lacuum vnde virgines indigenarum pennis volucrum picẽ illitis ramenta auri referunt è limo. Hæc an vera ſint haud equidem ſcio, ſed quæ narrãtur ſcribo. [i] Fuerit autem totum, vt ipſe ego in Zacyntho vidi picem è lacu referri. Sunt eo loci complures lacus, quorum qui maximus, ſeptuaginta quoquouerſus pedum eſt, altitudinis duũm paſſuum. in hunc *virgines* contum, cuius in ſummitate myrtus alligata eſt, demittunt, deinde referunt myrto picem, odorem quidem aſphalti habentem, ſed cætera præſtantiorem pice Pieria: eámque in ſerobem quam iuxta lacum foderunt, effundunt, & vbi multum

a Nomades. *Sic & in ſequent. pro paſtorales.*

b *Id eſt mu lachrorum Mineruæ, dicit enim Herodot. παλλαδίων quod dixerat ἀγαλμάτων τῆς Ἀθηναίης.*

c Occidentali.

d *Lectionem ſequutus uidetur diuerſam ab ea quæ eſt in vulg. edit.*

e *In vulg. Græc. edit. Cynocephalorum tantùm fit mentio, ſed quidam uet. codices pro κυνοκέφαλοι habent ἀκέφαλοι, hoc modo, ἔστι δ' ἀκέφαλοι οἱ ἐν στήθεσι σήματα, &c.*

f Ad quarum cornua Phœnices cubitos *menſuras* faciunt. *Id eſt, Phœnices ſuas menſuras dictas cubitos illarum cornibus magnitudine facturnt pares. Fortaſſe tamen & aliter ſit ſenſus.*

g Tarteſſiacis ſimiles.

h Zaveces.

i Fieri autem poſſit vt id omnino ita ſe habeat, quum ipſe viderim, &c.

illius aggesserunt, ita è scrobe in amphoras transfundunt. Quicquid autem in lacum decidit, id sub terram means [a] redditur in mari, quod à lacu quatuor stadiis abest. Ita quæ de insula adiacenti Libyæ dicuntur, consentanea sunt veritati. Aiunt præterea Carthaginenses, locum esse Libyæ extra columnas Herculis habitatum hominibus: eò quoties ipsi applicuere se, merces è nauibus exponere, eásque in crepidine terræ deinceps collocare: tum conscensis nauibus fumum excitare: fumo autem conspecto, indigenas ad mare contendere: dehinc auro pro mercibus depositio, [b] rursus illinc abscedere, sed non extra conspectum: tum se illinc è nauibus egressos *pretium* considerare, & si dignum mercibus [c] videatur, eo sumpto abire: sinminus, conscensis iterum nauibus considere. illos verò accedentes, plus auri ad id quod depositum fuerunt addere, donec [d] persuadeant. Neutros autem alteris iniuriam inferre: [e] neque aut se contingere merces priusquam ipsi sumpserint aurum. Atque hi sunt Libyum quos nominare possum: quorum plerique neque tunc de rege Medorum curabant quicquam, neque nunc curant. De qua regione eatenus queo dicere, à quatuor eam nationibus (quantum nos scimus) & non à pluribus incoli: quarum duæ sunt indigenæ, totidem nõ indigenæ: Indigenæ quidem, Libyes atque Æthiopes, quorum alteri ad aquilonem Libyæ, alteri ad austrum incolunt: aduenæ verò, Phœnices & Græci. Neque verò videtur mihi bonitas Libycæ terræ cum bonitate Asiæ atque Europæ comparanda, præter vnam Cinypem, quæ tellus fluuio cognominis est. Hæc autem optimæ cuique telluri par est prouentu fructus cerealis [f] omnino cæteræ Libyæ. Est enim pulla & vda fontibus, ac secura siccitatis aeris: ac ne imbre quidem, qui sit vehementior, læditur, nam in eo tractu Libyæ pluit. Ex prouentibus autem fructuum terræ, totidem mensuræ illic quot è Babylonica tellure percipiuntur. Bonum solum & illud est quod Euesperitæ colunt. nam quoties id eximiè seipsum vbertate superat, centuplum reddit: at illud Cinypum, circiter trecenta. Porro Cyrenaica regio quæ huius Libyæ editissima est, quam pastorales incolunt, tres in se [g] plagas continet admiratione dignas. Primam, quæ maritima est, quòd in ea iam fructus maturi metuntur vindemiantúrque: his compositis, in plaga quæ supra maritimam est, medios fructus legunt, quos bunos appellãt: dum hi fructus adornantur, ii qui sunt in editissima plaga, coquuntur atque maturescũt. Itaque dum primi fructus bibuntur atque eduntur, vltimi aduentant. Atque hunc in modum ad octo menses perceptio fructuum Cyrenæos occupat. Hæc hactenus de his dicta sint. Persæ autem ad vlciscendam Pheretimã ab Aryande missi ex Ægypto Barcen peruenerunt, oppidum obsederunt, missis illico qui denuntiarent dedi authores necis Arcesilai. [h] Eos oppidani, vt qui cædis omnes participes essent, in colloquium non admiserunt. Ita octo menses Barcen quum obsedissent Persæ, nono mense cuniculos suffoderunt ad murum ferentes, & valida tormenta admouerunt. sed cuniculos quidem faber quidam ærarius deprehendit æreo scuto, hunc in modum: Circumferens illud intra murum, admouebat pauimento vbisi quod vbicunque admouebatur alibi, illinc è solo nihil soni reddebatur: ad locum autem qui suffodiebatur, æs clypei resonabat. vbi è diuerso fodientes Barcæi, Persas suffossores interemerunt. Tormenta autem Barcæi ipsi repulsabant. Verùm quum multum temporis contriuissent, & multi vtrinque caderent, nec pauciores ex Persis, Amasis dux peditatus talem rem commentus est: Animaduertens Barcæos vi non posse superari, sed dolo, latam fossam per noctem depressit, eique fragilia superstrauit ligna, & super ea humum induxit, reddens solum cætero æquabile. simulárque illuxit, Barcæos in colloquium euocat. Illi libenter obtemperauere, quòd eis cordi erat ad pactionem deuenire. Pactionem autem in hanc formulam inierunt, ferientes fœdus super illam occultam fossam: vt quoad humus ea ita se haberet, tandiu fœdus in ea regione ratum foret, Barcæis quod æquum foret se pensuros regi, & Persis, se nihil rerum nouarum aduersus Barcæos esse molituros promittentibus. Barcæi dehinc fœderibus freti, & ipsi ex vrbe prodibant, & ex hostibus cuicunque libebat intrandi vrbem faciebant potestatem, patefactis omnibus portis. At Persæ rescisso põte occulto in vrbem proruperunt: ideo autem pontem quem fecerant resciderunt, vt fœdus soluerent quod cum Barcæis percusserant, tandiu ratum fore fœdus quandiu maneret terra vt tunc manebat. refracto enim ponte, non manere fœdus in ea regione amplius. Pheretima traditos sibi à Persis Barcæos qui faciendæ cædis principes fuerant, sudibus suffixit per ambitum murorum. Fœminarum quoque decisas mamillas circa muros appendit. Cæteros Barcæos Persis vt diriperent imperauit, præter Battiadas, & qui cædis affines non extiterant. His

a Conspicitur. *Vel, apparet.*

b Procul à mercibus retrocedere. *Hic autem interpres aliter legisse uidetur. sed hanc lectionem καὶ ἔξω ὄψιος χωρέειν ἐκέοντα ἀπὸ τῆς φορτίων sequentia confirmant.*

c Videatur aurum.

d Faciant illos acquiescere. *Gal. Iusques à ce qu'ils les rendent contens.*

e Neque enim illos aurum attingere priusquam mercium pretio id æquauerint, *id est priusquam tantum multum exhibuerint quantum mercium pretio respõdeat,* neque illos merces attingere, *uel contingere* priusquam, &c.

f Nec quicquam omnino simile est reliquæ Libyæ.

g *Sunt qui in Græco cõ textu pro χώρας legendũ censeant ὥρας. quam lectionem sequendo, aliter fuerit interpretandus hic locus.*

h Eorum oppidani, vt qui &c. orationem nõ admiserunt. *id est, eorum petitioni nõ acquieuerunt, uel, assensi non sunt.*

vrbem permiſit: reliquis in ſeruitutem abreptis Perſæ redierũt. qui quum ad vrbem Cyrenen rediſſent, Cyrenæi eos, oraculi cuiuſdam ſeruandi gratia, per vrbem deduxerunt. ſed inter tranſeundum præfectus naualis exercitus Bares illis præcepit vt vrbem diriperent: recuſante Amaſi peditũ duce. ſe enim aduerſus vnam Barcen Græcam ciuitatem eſſe miſſos. Verùm poſtquam tranſierunt, & ad ripam Lycæi Iouis ſubſederunt, pœnitentia eos ſubiit quòd Cyrenen nõ occupaſſent: eámque iterum adoriri conati ſunt, Cyrenæis non permittentibus. Et licet nemo contrà ferret arma, tamen inceſſit eis metus: illíncque curſu ſe proripientes, ſexaginta circiter ſtadia conſederunt. vbi ſtatiua habentibus, ab Aryande nuntius aduenit ad eos reuocãdos. Quum igitur à Cyrenæis commeatum ſibi præberi precati eſſent & eum accepiſſent, in AEgyptum reuertebantur. Quos deinde Libyes excipientes, veſtitus atque vtenſilium gratia, vt quiſque relinquebatur trahebatúrque, interficiebant, donec in AEgyptum peruentum eſt. Hic Perſarum exercitus in Libyam longiſſimè ad EVeſperidas proceſſit. Quos autem Barcæorum cepere, [a] quóſque ex AEgypto eiecere ad regem, iis Darius rex ad incolendum dedit vicum Bactrianæ regionis, (cui vico nomen impoſuere Barcæ) ad meã vſque memoriam etiã incolis frequentem. Verùm ne ipſa quidem Pheretima [b] probè vita exceſſit. nã poſteaquã vlta Barcæos celerrimè in AEgyptum rediit, malè periit. [c] vt enim exiſtunt acres admodum & inuidioſæ vltiones deorum in homines, viuens vermibus compuerit. Talis ac tanta Pheretimæ Batti filiæ in Barcæos vindicta extitit.

a Hos ex Ægypto ad regem tranſportarũt: rex autem Darius iis ad incol. *Legendo αὖ ἀ-παγαγὼν τοὺς* pro *ἀναστήσας τοὺς*.

b Feliciter vitam finiuit. quumprimum enim vlta Barc. in Ægypt. rediit, miſerè periit.

c Vt enim diis odioſæ ſunt nimium acres hominum vltiones. *Perinde acſi dicat, deos illi tam miſerabilem uitæ exitum immiſiſſe, odio proſequentes eam quæ uſa fuerat in ultione ſumẽda crudelitatem, ut & alias adeò atroces ultiones odio proſequi ſolent. Valla autem ſenſum inuertit.*

HERODOTI HALICARNASSEI hiſtoriarum liber quintus, qui inſcribitur Terpſichore.

AT Perſæ qui in Europa ſub Megabyzo relicti à Dario erant, primos ex Helleſpõtiis Perinthios Dario ſubeſſe recuſantes, ſubegerũt, antea quoq; à Pæonibus malè affectos. Siquidem Pæones qui ſunt à Strymone, admoniti diuino reſponſo vt bellũ Perinthiis inferrẽt: & ſi quidem à Perinthiis ex aduerſo conſidentibus prouocarentur, nominatim cõpellantibus, eos inuaderẽt: ſinminus, ab inuadendo abſtinerẽt: ita fecerunt. Enimuero cõſidentibus Perinthiis eregione Pæonũ in ſuburbanis, ibi ſingulare certamen triplex ex prouocatione cõmiſſum eſt, viri cum viro, equi cum equo, canis cũ cane. Et quũ victores duobus certaminibus Perinthii præ gaudio carmen Pæana cãtarent, tunc Pæones hoc ipſum eſſe reſpõſum dei coniectantes, inter ſe dixere, Nunc oraculũ dei perfectũ eſt, nunc noſtrum eſt opus. Atq; ita in Perinthios canentes impetũ fecere, egregiéq; vincentes ex illis paucos reliquere. [d] Quæ quõdam à Pæonibus geſta fuerant, hunc in modũ geſta ſunt. Tũc autẽ Perinthii pro libertate ſtrenuè pugnãtes, tamen multitudine à Megabyzo ſuperati ſunt. Perintho capta, Megabyzus per Thraciã arma circumferens, omnes eius vrbes atque omnes nationes pacatas regi reddebat. Hoc enim illi à Dario fuerat imperatũ, vt omnem Thraciam ſubigeret. Gens Thracũ, ſecundum Indos, omnium maxima eſt: quæ ſi aut vnius imperio regeretur, aut idẽ ſentiret, vt mea fert opinio, inexpugnabilis foret, & omniũ gentium multo validiſſima: ſed quia id nimis arduũ illis eſt, & nulla ratione cõtingere poteſt, ideo imbecilles ſunt. Habent autẽ multa nomina ſingularũ regionum ſinguli. Moribus tamen ac opinionibus conſimilibus imbuti ſunt, præter Getas & Trauſos, [e] & qui ſupra Creſtonæos incolũt. Ex quibus quæ à Getis fiant qui [f] ſe pro immortalibus gerunt, à me cõmemoratũ eſt. Trauſi verò in cæteris quidem omnibus idem quod Thraces, verùm circa natalia ſuorũ atq; obitus hoc factitant: Edito puero, propinqui eum circũſidẽtes cum ploratione proſequũtur, ob ea mala quæ neceſſe eſt illi, quòd vitã ingreſſus ſit, perpeti: humanas omnes calamitates recẽſentes. Hominem autẽ fato functum, per luſum atq; lætitiã terræ demandant, referentes quot malis liberatus in omni ſit felicitate. At qui ſupra Creſtonæos incolunt, iſta agunt: Singuli plures vxores habẽt: quorum vbi quis deceſſit, diſceptatio magna fit inter vxores, acri amicorũ circa hanc rem ſtudio, quænam dilecta fuerit à marito præcipuè. Quæ talis iudicata eſt & hunc honorẽ adepta, ea à viris ac mulieribus ex-

d Quæ quondam à Pæonibus acciderãt *Perinthiis, ita ſe habuerant. Vel,* Talem quidam olim cladem *Perinthii* à Pæonibus acceperant. Tunc tamen pro libertate ſtren.

e *Vel,* Et Creſtonæos qui ſuperiorẽ regionẽ incolũt. *ſic & paulo poſt.*

f *De his uide lib. præcedente locum Herodoti, ſimúlque annotationem in eum.*

ornata, ad tumulũ à ſuo propinquiſſimo mactatur, vnáq; cum viro humatur, cæteris vxoribus id ſibi pro ingenti calamitate ducẽtibus. nã id eis ſummo dedecori datur. Reliquis Thracibus hic mos eſt: Liberos in mercato venundant. Virgines autẽ non aſſeruãt, ſed quibus libuerit cum viris concũbere ſinunt. at vxores aſſeruãt vehementer, eáſque magno ære à parentibus coemunt. Punctas [a] notis eſſe frõtes, nobile iudicatur: non eſſe notatas punctis, ignobile. Otioſum eſſe, pro honeſtiſſimo habetur: agricolatorẽ verò, pro contẽptiſſimo. E bello atq; rapto viuere, pulcherrimũ. Atque hi quidem ſunt eorũ inſigniſſimi mores. Deos autẽ hos ſolos colunt, Martẽ, Liberũ, Dianam: ſed reges, præter populares, etiam Mercurium, eúmque è diis præcipuè: per quem ſolum iurant, à quo progenitos quoque ſe aiunt. Optimatibus eorũ tales ſunt ſepulturæ: Prolato triduum cadauere, mactatíſque omnifariis hoſtiis, conuiuantur. Illúdque defletum prius, deinde cõbuſtum ſepeliunt, aut aliter humo cõtegunt. Aggeſtóque deſuper tumulo, cum alia omnis generis certamina proponũt, tum præcipuè certa cum ratione monomachiã, *id eſt ſingulare certamen*. Et ſepulturæ quidem Thracũ huiuſmodi ſunt. Quod autẽ huius regionis ad aquilonẽ vergit, nemo poteſt pro cõperto referre quinam homines eam incolant: ſed illam quæ trans Iſtrum plaga eſt, conſtat vaſtã eſſe atq; ignotam: [b] vbi ſolos audio habitare homines nomine Sigynas, veſte Medica vtentes, eorúmq; equos toto corpore hirſutos eſſe, ad quinque digitos altitudine pilorum, eoſdémque puſillos ac ſimos, inualidóſque ad viros geſtandos, ſed currui iunctos eſſe perniciſſimos: atque his curribus indigenas uehi. Horum fines proximè accedere ad Enetos, qui ſunt in Adria. Eos quoq; ſe colonos Medorum dicere: qui quo pacto coloni Medorũ fuerint, equidem nõ queo dicere: ſed [c] fiat quidlibet intra longum tẽpus. [d] Sigynas Libyes qui ſupra Maſſiliã incolũt, inſtitores appellãt: Cyprii iacula. Verùm, vt Thraces aiunt, apes loca quæ ſunt trans Iſtrum, obtinent, & ob illas vlterius pergi non poteſt. Quæ quũ dicunt, haud credibilia apud me dicunt, quoniam hoc animal cõſtat frigoris intolerans eſſe. Sed mihi videtur loca quæ ſeptentrionibus ſubſunt, ob gelu inhabitabilia eſſe. Hactenus de hac regione: cuius orã maritimã Megabyzus Perſis obedientem reddidit. Darius, [e] trãſmiſſo rapidiſſimè Helleſponto, poſtquã Sardis venit, recordatus eſt beneficii in ſe ab Hiſtiæo collati, & cõſilii Cois Mitylenæi. Quibus accerſitis Sardis obtulit electionem. Hiſtiæus, vt qui eſſet Mileti tyrannus, nullã ſibi tyrannidẽ popoſcit: ſed Myrcinũ Edonidem, animo vrbis in ea condendæ. Et iſte quidem hanc elegit. Coes autẽ, vt qui nõ tyrannus ſed priuatus eſſet, optauit Mitylenes tyrannidẽ. Impetrato vterq; quod optauerat, eò ſe cõtulit. At Dario res huiuſcemodi oblata eſt, vt illam videnti inceſſerit cupido iubendi Megabyzo vt Pæonas ex Europæ ſedibus in Aſiam trãſportaret. Erant Pigres & Maſtyes viri Pæones, qui poſtquã Darius tranſmiſit in Aſiam, & ipſi Sardis venere, cupidi tyrãnidis apud Pæonas potiundæ, ducẽtes vnà ſororem procera ſtatura atque ſpecioſam: obſeruato tempore dum in ſuburbanis Lydorũ Darius præſideret, talẽ rem ſibi agendã putarunt: Sororem quam optimè poterant quũ exornaſſent, ad aquã mittunt, vas capite tenentem, equúmq; è brachio trahentẽ, linúmq; nentem. Eam prætereuntẽ Darius attentè cõſiderabat, quòd neq; Perſica erant illa quæ ageret mulier, neq; Lydica, neque vllarũ ex Aſia fœminarũ. Hæc cõſiderans, miſit quoſdam ſuorũ ſatellitum, iuſſos obſeruare in quam rem vteretur mulier equo. Iſtis obſequẽtibus, fœmina vbi peruenit ad flumẽ, [f] equo ſatiſſecit, vas aqua impleuit. His actis, eadem via regreditur, aquam capite ſuſtinens, equum è brachio trahens, ac fuſum verſans. Admiratus Darius tum iis quæ ab exploratoribus audiſſet, tum iis quæ ipſe vidiſſet, adduci coràm fœminã iubet. Ea adducta, adoleſcentes fratres qui aderãt, non procul rem ipſam ſpeculãtes, interrogãti Dario cuias illa eſſet, aiunt ſe Pæones eſſe, & illam ſuã ſororẽ. Ad quos Darius, quinam homines eſſent Pæones, & vbi locorũ habitarẽt, & cuius rei gratia illi veniſſent Sardis, percõtari. Adoleſcentes, ſe verò veniſſe dicere vt ſeſe ei donarent. Pæoniã autem eſſe ad flumen Strymonẽ ſitam, qui Strymon nõ procul abeſſet ab Helleſponto. Eſſe verò Pæones coloniam Teucrorum qui è Troia fuerunt. Hæc ſingulatim illi referebant. Interrogantúque Dario nunquid omnes illic fœminæ tam laborioſæ eſſent, affirmare prõptè id ita ſe habere. huius enim rei gratia illud fiebat. Ibi Darius literas ad Megabyzum dat, quem in Thracia præfectum reliquerat, iubens è ſedibus ſuis Pæones ad ipſum tranſferri cum liberis pariter & vxoribus. Eques cum hoc nuntio confeſtim ad Helleſpontum cucurrit, Helleſpontóque trãſmiſſo literas Megabyzo reddidit. Quibus ille lectis, ſumpto è Thracia duce, aduerſus Pæoniam exercitum ducit. Pæones, cognito Perſarum in ſe aduentu, contractis copiis proceſſere

[a] Stigmátis. *Cicero ἐτυχήνατα interpretatur compunctum notis.*

[b] De nullis autem poſſum quicquam accipere qui trans Iſtrũ habitent præterquam de Sigynis.

[c] Nihil eſt quod non cõtingere poſſit intra longi.

[d] Sigynas quidem certè Ligures qui ſupra Maſſ. &c. *At hic legit λίγυας pro λίγυς.*

[e] Quumprimum Sardis tranſmiſſo Helleſponto peruenit.

[f] Equum aquauit. *vel, adaquauit.*

ad mare, rati illac Perſas ingreſſuros ad dimicandum. Et Pæones quidem ad arcendum exercitus Megabyzi ingreſſum parati erant: Perſæ autē certiores facti Pæonas conueniſſe ad intercludendum ab ora maritima ingreſſum, ſumptis ducibus iter ad ſuperiora conuertunt, hoſtémque latentes in eius oppida irrumpunt, & illa vtpote vacua, facilè occupant. Quod vbi reſciuere Pæones, protinus diſperſi, ad ſua quiſque dilabuntur, ſéque Perſis dedunt. Ita è Pæonibus Syropæones & Pæoplæ, & qui ad Praſiadem vſque paludem incolūt, è ſuis ſedibus emoti, in Aſiam ſunt abducti. Qui verò circa Pangæum montem incolunt, Doberáſque & Agrianas & Odomantos, & ipſam Praſiadem paludem, à principio non cepit Megabyzus. Tentauit tamen eos etiam expugnare qui paludem incolunt: incolunt autem hunc in modum: In media palude compactæ ſtant ſublicæ, anguſtum à continente ingreſſum vno ponte habentes. Has ſublicas tabulata ſuſtinentes, olim communiter omnes ciues ſtatuebant: mox è lege hunc in modum ſtatuendas cenſuerunt, vt pro ſingulis vxoribus quas quiſque duceret (ducunt autem ſinguli multas vxores) ternas defigeret ſublicas, è monte ſumptas cui nomen eſt Orbelus. Hoc habitantes modo, obtinent ſinguli ſuper ea tabulata tugurium in quo degunt, & fores inter tabulata compactas, deorſum ad paludē ferētes. Paruulos autē liberos per pedem reſte illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Equis autem & ſubiugalibus piſces pro pabulo præbent. Porro piſcium tanta eſt copia vt quoties quis ianuam compactam reclinauerit, demiſſam funē ſportam vacuam, aliquanto poſt retrahat piſcium plenam. quorum duo ſunt genera, vnum quod vocant Papraces, alterum Tilones. Cæterùm è Pæonibus ii qui capti fuere, in Aſiam ſunt abducti. Pæonibus captis, Megabyzus nuntios in Macedoniam ſeptem Perſas, qui poſt eum erant in exercitu ſpectatiſſimi, miſit ad Amyntam petituros regi Dario terram & aquam. Eſt autem è palude Praſiade breuis admodum in Macedoniam via. nam in primis paludi confine eſt metallum, *id eſt* [a]*foſſa æris*, vnde poſt ea tempora Alexādro in ſingulos dies ſingula talenta prouenichant. Poſt metallum, ſuperato monte quem vocant Dyſorum, Macedonia intratur. Eò Perſæ vbi peruenere, & in conſpectum Amyntæ, ad quem mittebantur, regi Dario terram & aquam petiere. Amyntas & ea dedit, & homines in hoſpitium vocauit: inſtructáque ſplendidè cœna, percomiter accepit. Perſæ poſtquam à cœna ad potum peruenere, Hoſpes, inquiunt, Macedo, nobis Perſis conſuetudinis eſt, quoties magnam exhibuimus cœnam, tunc etiam concubinas [aa] & adoleſcētulas vxores ad aſſidēdum introducere. Proinde tu nunc, quoniam libenter excepiſti nos, & liberali hoſpitio proſequutus es, regíque Dario & terram das & aquam, ſectare conſuetudinem noſtram. Ad hæc Amyntas, Nobis, inquit, Perſæ iſta conſuetudo non eſt, ſed viros à fœminis ſemouendi: verùm quandoquidem vos exigitis qui domini eſtis, hoc quoque vobis præſtabitur. Hæc loquutus Amyntas fœminas accerſit. Illæ, vt iuſſæ, præſtò fuerunt, & eregione Perſarum deinde conſederunt. Quas Perſæ conſpicati formoſas, Amyntam alloquuntur, negantes omnino id factum eſſe ſapienter. ſatius enim futurum fuiſſe, ab initio non venire fœminas, quàm, poſtquam venerant, non aſſidere, ſed ex aduerſo ſedere in oculorum dolorem. Ita coactus Amyntas illas aſſidere iuſſit. Quæ quum obtemperaſſent, illico Perſæ mamillas illarum tractare, vtpote pluſculo vino temulenti: nonnulli etiam tentare ſuauiari. Hæc Amyntas intuens etſi iniquo ferebat animo, tamen præ metu Perſici nominis quieſcere. Verùm eius filius Alexander quum adeſſet, atque hæc aſpiceret, vtpote adoleſcens, & malorum inexpertus, nequaquam amplius tolerare poſſe. itaque grauiter ferens, ad Amyntam inquit, Tu quidem pater [b]cede ætati, abíque hinc ad requieſcendum, [c]neque indulgeas nimium potationi: ego verò hìc remanens, omnia hoſpitibus quæ oportet exhibebo. Amyntas eum rei nouæ aliquid facturum animaduertens, ad hæc reſpondit, Fili, inquiens, [d]verba tua hinc me ſummouentis penè intelligo. ideo enim me dimittis quòd aliquid noui agere in animo habes. Quare nolo te quicquam noui in hos viros perpetrare, futurum in perniciem noſtram: ſed tolera expectans quæ geruntur. nam quod ad diſceſſum meum pertinet, parebo. His reſponſis Amyntas abiit. Tum Alexander ad Perſas, [e]Vobis, inquit, hoſpites, cum his fœminis vel omnibus, ſi libet, facillimè licet concumbatis: ſed cum qua earum concumbere libeat indicate. Nunc enim fere tempus cubandi aduentat, & vos bene potos eſſe temulentóſque video. Proinde has fœminas, ſi vobis cordi eſt, ſinite ire ad ſe lauandum, quas, quum lotæ fuerint, accipiatis. Hæc loquutus Alexāder, approbantibus Perſis, egreſſas fœminas in muliebre remittit conclaue: ac totidem [f]viros leues malas habentes, muliebribus

a *Fodinæ*, vnde &c.

aa Et legitimo virginitatis iure nuptas.

b Morem gere ætati.

c Neque per totum potationis tēpus hìc maneas.

d Ex tuis verbis te ira propemodum ardere intelligo. *Potest etiam ἀφόδῳ cum εὐθύμῳτε iungi.*

e Vobis, hoſpites, his fœminis potiri *uel* frui facile eſt, ſiue cū omnibus, ſiue cum aliquot earum; *uel, cum quantacunque earum parte* cōcumbere libeat. Verùm id *poſtea* nobis ſignificabitis: at nunc quū & tempus petendi lecti inſtet, & vos, vt video, egregiè potitis, has (ſi graue non eſt) lotum ire ſinites & lotarum reditum expectate.

f Id *eſt*, imberbes iuuenes, *queis lanugo fulgēs ora, ut loquitur Tib.*

vestibus exornat: traditisque pugionibus introducit, admonétque Persas, inquiens, Vos verò Persæ, à nobis in conuiuium estis omni munificentia accepti: quippe quibus & quæ habemus, & quæ inuenire potuimus, ea omnia repræsentauimus: & quod omnium maximũ est, etiam nostras ipsorũ matres & sorores liberaliter exhibemus: [a] vt omni honore affecti à nobis, intelligatis quibus rebus digni estis: vtque regi qui vos misit, à Græco quodam Macedonum principe vos & mensa & lecto bene acceptos esse, renũtietis. Hæc loquutus Alexander, singulos Macedonas quos fœminas esse aiebant, assidere iussit singulis Persis: qui posteaquã à Persis attrectari cœpere, illos obtruncauere. Et hac quidé morte affecti sunt Persæ ipsi pariter & eorum comitatus. Comitabantur enim eos & vehiculã, & famulitia, & omnis generis apparatus, quæ cuncta cum illis omnibus pariter intercepta sunt. Non multo deinde interiecto tempore, quum magna horũ virorũ à Persis inquisitio fieret, Alexander illos [b] prudenter occupauit, tũ multa pecunia, tum sorore sua nomine Gygæa Bubari data, viro Persæ, vni ex inquisitoribus interfectorum. Ita horũ Persarũ cædes [c] deprehensa, sed silentio suppressa est. Esse autem Græcos hos qui à Perdica progeniti sunt, quemadmodũ ipsi aiunt, & ego scio, & ostendam in iis quæ postea dicã. Quinetiam & ii qui in Olympia certaminibus Græcorũ præsunt, *Græcos esse eos* ita cognouerunt. Nam quum Alexander certandi gratia ad hoc ipsum descendisset, à concursoribus prohibebatur, quòd negaret barbarorum id esse certamen, sed Græcorum: at vbi palàm fecit sese Argiuum, Græcus esse iudicatus est: & stadium currens, proximus primo extitit. Et hæc quidem ita gesta sunt. Megabyzus autẽ Pæones ducens, abiit in Hellespontum: & illo transmisso, peruenit Sardis. quum interim Histiæus Milesius iam muris cingeret locum, quo à se petito donatus à Dario fuerat in pretium seruatæ ratis, qui locus est ad flumen Strymonem nomine Myrcinus. At Megabyzus, cognito quod fiebat ab Histiæo, quum primũ venit Sardis, ducẽs Pæones, ita est Darium alloquutus, Rex, quidnam tu rei fecisti, dato loco ad vrbem condendam in Thracia viro Græco, eidémque solerti atque industrio? vbi affatim materia est ad naues ædificãdas, multúmque remigũ atque pecuniæ? multis etiam cum barbaris tum Græcis incolentibus? qui nacti ducem, facient quicquid ille vel die vel nocte præceperit. Nunc igitur tu virũ hunc ita facientem inhibe, ne domestico bello afflicteris. Inhibe autem miti modo accersitum: quem quum acceperis, da operam nequando in Græciam reuertatur. Hæc loquutus Megabyzus, perfacilè Dario persuasit, tanquam probè prospiciens quod esset euenturũ. Darius misso in Myrcinum nuntio ad Histiæum, hæc inquit, Histiæe, rex Darius hæc dicit, Mihi rebúsque meis melius consulentẽ quàm te inuenio neminẽ: quod non verbis, sed factis compertum habeo. proinde quum res magnas agere destinem, præstò mihi sis vt eas tibi aperiam. His verbis fidẽ habens Histiæus, & simul magni faciens consiliarium regis fieri, Sardis profectus est. Cui aduenienti Darius, Histiæe, ego (inquit) ea de causa te accersiui, quòd [d] posteaquam à Scythis redire maturaui, & tu ab oculis meis abfuisti, nullius rei desiderium tam me tenuit breui, quàm vt tu in aspectum & colloquium meum venires: quum sciam omnium possessionum pretiosissimam esse virum amicum, solertem, bene sentientẽ: quæ tibi ambo adesse ego testimonio esse possum è rebus meis. Quare tibi ego, qui feceris probè quòd veneris, [e] hoc gratificandum putaui, vt omissa Mileto, & recèns condita in Thracia vrbe, me sequaris Susa, eadem quæ ego habiturus, meúsque cõuictor ac consiliarius futurus. Hæc loquutus Darius, vnà secum Histiæum ducens, Susa versus iter intendit, præfecto Sardibus Artapherne, fratre suo ex eodem patre. Item præfecto Otane oræ maritimæ: cuius patrem Sisamnem, vnum è regiis iudicibus, quòd iniustè ob pecuniam iudicasset, rex Cambyses interemerat: interemptóque detractum corium in lora concidit, quibus tribunal in quo ille sedens iudicarat, intendit: ibidémque eius filium Otanem sedere iudicẽ præcepit, atque in memoria habere in quo tribunali iudicaret. Hic igitur Otanes in eo tribunali sedens, tunc Megabyzi successor exercitus, Byzantios ac Chalcedonios cepit: cepit item Antãdrum, quæ est in terra Troade, cepit quoque Lamponiũ. Sumpta etiam à Lesbiis classe, cepit Lemnum & Imbrũ, à Pelasgis tunc quoque vtranque habitatam. Sed Lemnii quoniam prælio contenderant, & aliquandiu repugnauerant, mala perpessi sunt: quorum qui superfuere, iis præfectum Persæ imposuere Lycaretũ, Mæãdrii eius qui Sami regnauit, germanum. Hic Lycaretus quum Lemno præesset, hac de causa mortẽ oppetiit, quòd omnes in captiuitatẽ redigebat, atque euertebat, alios insimulans desertores Scythicæ expeditionis, alios vexatores copiarum Darii à Scythis reuertentium. Hæc iste in sua præfectura perpetrabat:

[a] Vt nos vobis omnemquo digni estis honore exhibere intelligatis.

[b] Astutia circumuenit.

[c] Inquisitoribus astu circumuentis, sil. suppr. est. *Ad uerbum, ita circumuenta est.* Voluit enim author retinere idem uocabulũ, etsi minus posteriori loco conueniens.

[d] Quam primum à Scythis redii.

Hæc proponit. uel, offero.

ſed non diu [a] in malis faciendis deliuit: & cœperunt iterum è Naxo atque Mileto ea lamitates Ionibus fieri. [b] è Naxo quidem, quòd inter inſulas felicitate præſtabat: è Mileto autem, quòd ea tempeſtate propè ſeipſa ſuperata maximè florebat, erátque Ioniæ prætextum: quum laboraſſet duabus ſuperioribus ætatibus morbo ſeditionis, donec eam ſeditionem Parii [c] ſedauerunt, ex omnibus Græcis correctores à Mileſiis delecti. Hunc autem in modum eos Parii correxere: Quum Miletum veniſſent viri inter Parios præſtantiſſimi, cerneréntque [d] domos vehementer labefactatas, dixerunt velle ſe regionem ipſorum peragrare. Id facientes, & omnem agrum Mileſium luſtrantes, vt quenque fundum animaduertebant bene cultum *fructú* que *emittentem*, conſcribebant domini nomen. Peragrata omni regione, quum paucos huiuſmodi fundos comperiſſent, quammaturrimè ad vrbem deſcenderunt: coactóque cœtu, decreuerunt vrbem ab iis eſſe incolendam quorum fundos bene cultos inueniſſent, videri enim illos ita curaturos publica vt ſua ipſorum curauiſſent. Cæteros Mileſios, qui prius ſeditionem mouiſſent, iuſſerunt horum dicto audientes eſſe. Ita [e] Mileſios Parii correxerunt. Ex his tunc vrbibus hoc modo cœperunt Ioniæ mala contingere: Ex Naxo quidam locupletes è plebe in exilium miſſi, Miletum ſe contulerunt. Miletum autem procurabat Ariſtagoras Molpagoræ filius, idémque gener ac conſobrinus Hiſtiæi Lyſagoræ filii, quē Darius Suſis diſtinebat. nam Hiſtiæus Mileti erat tyrānus, & per id tempus Suſis degebat quùm Naxii venere iamprudem Hiſtiæi hoſpites. Quum autem Miletū Naxii aduenere, obſecrarunt Ariſtagoram vt aliquantulum copiarum ipſis præſtaret ad redeundum in patriam. Ille colligens, ſi per eum iſti in patriam redirent, fore vt Naxo imperaret, tamen prætendens Hiſtiæi [f] hoſpitium, ita eos eſt alloquutus, Meæ quidem vires ad tantum copiarum præbendum non ſuppetunt, vt inuitis iis qui Naxum tenēt, vos poſſim reducere: quum audiam octo millia ſcutatorum Naxiis ac multum longarum nauium eſſe: tamen omne ſtudium ad iſtud efficiendum adhibebo, hoc ſcilicet in animo verſans: Eſt mihi amicus Artaphernes Hyſtaſpis filius, Darii regis frater, qui præſes eſt omnium in Aſia maritimorum, multo exercitu præditus ac multa claſſe: hunc ego virum opinor facturum omnia ex animi noſtri ſententia. His auditis Naxii [g] inſtare Ariſtagoræ vt rem quàoptimè poſſet conficeret: vtque munera homini polliceretur, dicere, & ſe exercitui ſumptū ſuppeditaturos, vt ipſi paciſcerentur. magnam videlicet ſpem habentes, quum ipſi in Naxo apparuiſſent, Naxios omnia quæ ipſi iuberent eſſe facturos, atque adeo cæteros inſulanos: nulla dum enim Cycladum inſularū ſub Dario erat. Profectus Sardis Ariſtagoras ait Artapherni eſſe inſulam Naxum, non ſpatioſam illam quidem, ſed pulchram alioqui & bonam, Ioniæque vicinam, multis præterea & pecuniis & mancipiis refertam. proinde tu aduerſus hanc regionem ducito exercitum exules illuc reducens. [h] Quod facienti tibi magnæ ſunt penes me in expedito pecuniæ, præter illas quæ in exercitum erogabūtur. has enim æquum eſt nos præbere, qui aduentus veſtri authores ſumus: & te inſulas regi acquirere, ipſam Naxum, & quæ ex hac pendent, Parum & Andrum, cæteráſque quæ Cyclades nominātur. Vnde proficiſcens, haud difficilè inuades Euboeam, inſulam magnam ac beatam, nec inferiorem Cypro, ac facilem ſanè ad capiendū, centum omnino nauibus ad has omnes occupādas ſuffecturis. Huic reſpōdens Artaphernes, Tu verò, inquit, quæ ſunt ex vtilitate regiæ domus exponis, & probè iſta ſuades omnia, præterquam de numero nauium. nam pro centum nauibus, ducentæ tibi ineunte ſtatim vere in promptu erunt. Oportet tamen in his rebus authoritatem quoque regis accedere. His auditis Ariſtagoras lætus Miletum rediit. Artaphernes autem miſſo Suſa ad Darium nuntio, per quem de rebus ab Ariſtagora dictis eum certiorem faceret, vbi ille rem approbauit, ducentas naues inſtruxit tum Perſarum tum aliorum ſociorum magna ſanè multitudine, præfecto eis duce Megabate, viro Perſa, familia Achæmenidarum, ſuo ac Darii conſanguineo: [i] qui (ſi vera ſunt quæ poſt hoc tempus geſta) filiam deſponderat Pauſaniæ Lacedæmonio, Cleombroti filio, Græciæ tyrannidem affectanti. Delecto itaque duce Megabate, exercitum Artaphernes ad Ariſtagoram miſit è Mileto. Megabates Ariſtagora aſſumpto atque Ionum exercitu cum Naxiis, profectus eſt per ſimulationem eundi in Helleſpontum. Atque vbi Chium peruenit, claſſem continuit apud Caucaſum, vt illinc vēto aquilone traiiceret in Naxum. Sed quoniam non erat fatale Naxios ea claſſe deleri, hoc contigit: Megabates in circumeundis nauium excubiis offendit nauem Myndiam à nemine cuſtodiri. quam rem indignè ferens, iuſſit ſatellites inuentū eius nauis principē, nomine Scylacē, vincire traiectū per thalamiā,

a *Sunt qui aliter hic ſuſpectum habeant, nec immeritò fortaſſe.*

b Etenim Naxus quidē inter inſ. felic. præſtabat, Miletus verò eodem tēpore magis quàm vnquam antea florens, Ioniæ ornamētum erat: quum laboraſſ.

c *Vel, Compoſuerunt, ex omnibus Gr. compoſitores à Mil. delecti. Hunc autem in modum eos ad concordiam Parij reuocarunt.*

d Eos planè fortunis euerſos.

e Res Mileſiorum Parii compoſuerunt. At tunc ex his vrbib

f *Id eſt, Hoſpitij conſuetudinem. Vel, Hoſpitalem amicitiam quæ illis cū Hiſtiæo intercedebat. Intelligit autē hunc prætextu huius amicitiæ uoluiſſe Naxiis operam nauare, quum potius id ea ſpe quā declarat, faceret.*

g Rem Ariſtagoræ commendarunt vt eam quàm poſſet opti mè adminiſtraret. *uel, Negotium Ariſtagoræ dederunt rem quàm poſſet commodiſſimè gerendi.* quinetiam munera eū polliceri iubebāt, & ſumptus in exercitum, vt qui eos reddituri eſſent. quòd magna ſpe tenerentur fore vt, quum in Naxiorum conſpectum veniſſent, illi omnia quæ ab ipſis iuberentur facerent.

h Quod tu quum feceris, nō ſolùm magnam pecuniarū vim, quæ tibi paratæ apud me erunt, cōſequeris, præter ſumptus exercitus: (hos enim à nobis qui ducimus, ſuppeditari par eſt) verū etiam ditioni regis adiicies inſulas, & ipſam Nax.

i Cuius filiam poſtea (ſi vera fama eſt) ſibi deſponſatam habuit Pauſ. Lacedæmonius Cl. filius, Gr. tyrānus euadere cupiēs.

id est, foramen per quod reuus extat: ita vt caput extaret, corpus intus esset. Aristagoras autem à quodam factus certior, hospitem suũ Myndiũ à Megabate vinctũ affligi, Persam adit & hominem excusans reposcit: quũ nihil exoraret, ipse accedens Scylacem soluit. Id vbi resciuit Megabates, [a] grauiter admodum ferẽs, Aristagorã inuasit. Cui Aristagoras, Quid tibi, inquit, est cum istis negotiis? nónne te misit Artaphernes vt me sequereris, atque eò nauigares quocunque ego iuberem? quid multa agis? His verbis indignatus Megabates, vbi nox adfuit, misit Naxũ quosdã cum naui, ad rem Naxiis quæ impenderet exponendam. Naxii, vt qui nihil minus quàm hanc aduersus se classem venturam expectabant, vbi id audierunt, omnia confestim ex agris in vrbem cõportare: & se, vt qui obsidendi essent, instruere cibariis, potu, murorum refectione. Et isti quidem tanquã instante sibi bello sese apparabant: illi verò, posteaquam è Chio in Naxum traiecerunt, iam præmunitos aggressi sunt. Cõsumptúsque quatuor in obsidione mensibus, assumptáque à Persis quam secũ attulerãt pecunia, & maxima etiam ab Aristagora, quũ plura desideraret obsidio, vbi mœnia Naxiis exulibus ædificauerunt, in continentẽ reuerterunt malè affecti. Aristagoras, quando quod Artapherni receperat præstare non poterat, nec exercitui stipendiũ exigenti dare, præsertim Megabate insimulãte apud milites malè affectos, verebatúrque præterea ne regno Mileti fraudaretur, his de causis trepidus, de defectione cogitabat. Cõtigit enim è Susis ab Histiæo venire quendã cõpuncto notis capite, quibus Histiæus Aristagoram cõmonefaciebat vt ab rege deficeret. Id nanque volens Histiæus Aristagoræ indicare, quia alia ratione facere non poterat, vtpote itineribus custoditis, fidelissimo è seruis caput erasit, literásque impressit, & hominẽ retinens quoad capilli renascerentur, vbi illi renati sunt, raptissimè dimisit Miletum, nihil aliud mandãs nisi vt quum Miletũ peruenisset, iuberet Aristagoram eraso suo capite inspicere. Ea autẽ stigmata significabant (vt à me superius dictum est) defectionem. Hoc ideo Histiæus faciebat quòd magnam sibi iacturam ducebat se Susis distineri: etiã atque etiã sperans fore vt si ab Aristagora rebellaretur, ad mare profici sceretur: sin Miletus nil nouũ moliretur, nullam sibi viam amplius esse ad eam reuertendi intelligebat. Eũ quidem nuntiũ Histiæus hæc considerans mittebat. Aristagoras autem, quum ei hæc omnia consentanea per idem tempus cõtigissent, retulit [b] ad seditiosos tam de sua sententia quàm de Histiæi mandatis. Cui quum cæteri omnes assensissent, iubentes vt rebellaret, Hecatæus tamẽ historiographus initio dissuadere bellum sumi aduersus regem Persarum, enumerans cunctas nationes quibus Darius imperaret, omnémque illius potentiam: sed quum hoc persuadere non posset, secundo loco suadere vt classe mare occuparent, negans se videre qua alia ratione id esset euenturum. Scire enim se Milesiorum vires esse imbecillas: si tamen pecuniæ è templo quod est in Branchidis tollerentur, quas Crœsus Lydus reposuisset, multum spei recipere maris potiundi, atque ita pecuniam & ipsos habituros ad vtendum, nec hostes eam spoliaturos. Erant autem hæ ingentes pecuniæ, quemadmodum à me in primo libro declaratum est. Verùm ne hæc quidem sententia obtinuit, sed illa, vt omnino rebellaretur: vtque vnus eorum Myuntem nauigaret ad exercitum qui è Naxo reuersus illic agebat, vt conaretur duces classiariorum comprehendere. Missus autem ad hoc ipsum Iatragoras, dolo cepit Oliatum Ibanolis filium Mylassensem, & Histiæum Tymnis Termenensem, & Coem Erxandri filium, quem Darius Mitylene donauerat, & Aristagoram Heraclidis filium Cymæum, complurésque alios. Ita ex professo Aristagoras defecit, omnia in Darium comminiscẽs: & primùm quidẽ, verbo duntaxat tyrannidem [bb] immutans, statum reipublicæ Mileti cõstituit, vt secum libenter Milesii rebellarent. Idem dehinc in reliqua Ionia fecit, tyrannorum alios eiiciẽs, ex aliis autẽ quos ceperat è nauibus iis quæ aduersus Naxum vnà ierant, vt ciuitatibus gratificaretur, [c] alium in alia vrbe diuendens, ex qua quisque illorum erat. Quorum Coem Mitylenæi vt acceperunt, sine mora productũ lapidibus interemerunt: Cymæi suum dimiserunt. Posteaquam autem & alii complures tyranni fuga solum vertere, passim per ciuitates tyrannorũ abdicatio facta est. Tyrannis summotis, Aristagoras Milesius secundo loco iussit in singulis ciuitatibus constitui singulos magistratus: móxque ipse Lacedæmonem triremi pro legato missus est. opus enim erat magnam aliquam comparare societatem. Spartæ regnum iam non tenebat Anaxandrides, Leõtis filius, quia non superstes erat, sed eius obitu filius Cleomenes regnabat: non ille quidem propter virtutis specimen, sed propter genus. Etenim Anaxandrides duxerat in matrimonium sororis filiam, quæ etsi cordi erat, tamen ex ea liberos non suscipiebat. Id quum ita esset, [d] ephori his eum verbis incusauerunt:

[a] Id magnæ iniuriæ loco ducens, Aristagoræ succensuit.

[b] Ad suæ factionis homines.

[bb] *Aut aliud legit quàm nos, aut malè uertit.*

[c] Alium alii vrbi tradens.

[d] Ephori ei accersito dixerunt.

Si tu

» Si tu tibi non proſpicis, at certè nobis hoc non eſt deſpiciendum, EVryſtei genus
» labefieri. Tu igitur quandoquidem vxorem habes quę non concipit, ea repudiata a-
» liã ducito, gratiſſimã rem in hoc Spartiatis facturus. His ille reſpõdens, negat ſe earũ
rerũ alterutrã eſſe facturũ: & hos non rectè conſulere ait, qui ipſum hortentur repu-
diata quam habeat vxore innoxia, alteram ducere: eóque ſe nõ eſſe pariturum. Cui
» ephori atque optimates cõſilio inter ſe habito retulerunt, Quoniam te cernimus a-
» more coniugis quã habes implicitũ, facito quod dicemus, ac noli repugnare, nequid
» de te Spartiatæ grauius conſulant. Coniugẽ quã habes vt repudies nõ poſtulamus:
» quæcunque ei præſtas nunc, ea omnino præſtato: alteram tamen ducito præter
» hanc vxorem, quæ ſit fœcunda. Hæc dicentibus aſſenſus eſt Anaxãdrides: qui duas
dehinc vxores habẽs, binis ædibus habitabat, haudquaquã Spartiaticè faciens. Nõ
lõgo interiecto tempore vxor quæ poſterius ducta eſt parit hunc Cleomenem, [a]quẽ
mater ſucceſſorem regni Spartiatarũ nuncupabat. At vxor prior quæ hactenus ſte-
rilis fuerat, & ipſa concepit, hoc fato vſa: quæ quum reuera prægnans eſſet, dome-
ſtici tamen poſterioris vxoris id audientes, ac moleſtè ferentes, dicere, iactari hoc ab
illa animo ſubiiciendi ſibi partum. Itaque his indignè ferentibus, exacto tempore
pariendi, ephori increduli fœminæ parturienti cuſtodes appoſuerunt: quæ Dorieũ
peperit, móxque Leonidem, & poſt hunc gradatim Cleombrotum. Sunt etiam qui
dicant Cleombrotum atque Leonidem fuiſſe geminos. At quæ Cleomenem pepe-
rit, ſecũdo loco in matrimoniũ ducta, filia Perinetadæ, filii Demarmeni, aliũ filium
amplius non genuit. Et Cleomenes quidem non compos (vt fertur) ſed inops men-
tis, Dorieus autẽ inter æquales omnes primus erat, meritóque putans ſe ob virilita-
tem regno potiturum. hoc ita opinione præſumens, defuncto Anaxandrida quum
Lacedæmonii Cleomenem ex lege, quòd maximus natu eſſet, creaſſent, indignè
id tulit, ſibi à Cleomene imperari. Igitur petita à Spartiatis plebe, coloniam duxit,
neque Delphico vſus oraculo, in quam terram ad vrbem condendam tenderet, ne-
que quippiam cõſuetorum exequutus: adeo rem indignè ferebat. In Libyam autem
nauigans ducibus Thebanis ad Cinypen delatus, locum incoluit totius Libyæ pul-
cherrimum, iuxta flumen. Sed illinc tertio eiectus anno à Maeis & Libybus & Car-
thaginenſibus, in Peloponneſum abiit. Vbi Antichares vir Eleonius ei cõſilium de-
dit ex Laii oraculis, vt Heracleam in Sicilia conderet, affirmans Erycis regionem eſ-
ſe Heraclidarum, ab ipſo Heracle, *id eſt Hercule*, conditore. Hoc ille audito Delphos ſe
contulit ad oraculum conſulendũ nunquid regione ad quam mittebatur potiturus
eſſet. Pythia eum potiturum reſpondit. Sumptáque Dorieus claſſe quam & in Li-
byam duxerat, Italiam præteruehebatur. Ea tempeſtate (vt ferunt) Sybaritæ cum
Tely rege ſuo bellum Crotoniatis erant illaturi: id metuẽtes Crotoniatæ Dorieum
vt ſibi opem ferret orauere. Hic precibus inductus, vnà cum illis aduerſus Sybarin
contendit, eámque cepit. Hæc Sybaritæ Dorieum & qui cum illo erant feciſſe aiunt.
at Crotoniatæ negant quempiam ſe peregrinum in bello aduerſus Sybaritas aſciuiſ-
ſe, præter vnum Calliam Eleum Iamideorum vaticinũ: & hunc à Tely Sybaritarũ
tyranno ad ipſos tranſfugiſſe, hoc modo, quòd ſacrificans de eundo aduerſus Cro-
tonem, non litaret. Hæc iſti aiunt. quarum rerum vtrique teſtimonia hæc adferunt:
Sybaritæ quidem partim fanum ac templum prope Craſtin, quod Dorieum capta
vrbe aiunt extruxiſſe Mineruæ cognomine Craſtiæ: partim ipſius Doriei necem,
quam volunt eſſe maximum teſtimonium, quoniam contra vaticinia agens inter-
emptus fuit. Si enim nihil niſi id ad quod mittebatur feciſſet, nec tranſgreſſus eſ-
ſet, Erycinam regionem obtinuiſſet, & obtentam poſſediſſet, non ipſe eum exercitu
abſumptus eſſet. At Crotoniatę multa monſtrant peculiariter donata Calliæ Eleo
in agro Crotonienſi, quæ etiam ad meam vſque memoriam prognati Calliæ cole-
bant: Dorieo autem & eius poſteris nihil omnino fuiſſe donatum. cui tamẽ, ſi in bel
lo Sybaritano fuiſſet Crotoniatis auxilio, multo plura quàm Calliæ fuiſſent dona-
ta. hæc pro ſe vtrique eorum teſtimonia referunt: quorum vtris accedere quiſque
mauult, his accedat licet. Nauigarunt autem cum Dorieo & alii Spartiatarum, de-
ducendæ coloniæ ſocii, Theſſalus, & Parębates & Celees & EVryleon, qui quum
omni claſſe Siciliam tenuerunt, ſuperati à Phœnicibus atque AEgeſtanis, in præ-
lio occubuerunt, vno tantùm ex hac aduerſa pugna ſuperſtite EVryleonte: qui col-
lectis eorum reliquiis occupauit Minoam Selinuſiorum coloniam, Selinuſióſ-
que liberauit monarchia Pythagoræ. Hunc quum ſuſtuliſſet, ipſe tyrannidem
Selinuntis inuaſit. Sed ad breue tempus eam obtinuit. nam Selinuſii impetu in
eum facto, quum ad Iouis forenſis aram confugiſſet, obtrũcarunt. Dorieo & viæ &

[a] Atque ipſa quidẽ produxit eum qui deinceps regni adminiſtrationem ſuſciperet. *Ita Camerar.*

mortis ſocius fuit Philippus Butacides, vir Crotoniata, qui deſponſa ſibi filia Telys Sybaritæ, Crotone [a] profugerat, abnegatóque matrimonio tranſmiſit Cyrenen. Ex hac diſcedēs, ſectatus eſt familiarem triremem, ac familiarium virorum ſumptum, quòd eſſet olympionices, *id eſt victor certaminis ad Olympia*, & [b] omnium illinc Græcorum ſpecioſiſſimus. Ob quam corporis ſpeciem ab AEgeſtanis ea quæ nemo alius reportauit. nam ſepulturæ eius heroico monumento extructo, AEgeſtani hoſtias offerunt. Hunc in modum Dorieus vita functus eſt. qui ſi in animum induxiſſet ferre Cleomenis regnum, & in Sparta permanſiſſet, regno fuiſſet Lacedæmoniorum potitus. Neque enim diu Cleomenes imperauit, ac ſine liberis deceſſit, vna duntaxat relicta filia, cui nomen Gorgo. Cleomene igitur imperium tenente, Spartam venit Ariſtagoras Mileti tyrannus, Cleomenémque alloquuturus conuenit, habens (vt Lacedæmonii aiunt) æream tabellam, in qua totius terræ ambitus erat inciſus, cunctúmque mare, atque omnia flumina. Huius in colloquium vbi venit, ita ad eum inquit, [c] Studium meum Cleomenes qui huc aduenerim, ne mireris. non enim ab re hoc fit. Prolem Ioniam pro libera ſeruam eſſe, cum nobis ipſis dedecus dolórque maximus eſt, tum verò vobis, & eo maior, quo magis cæteros iſti Græcia antecellitis. proinde nunc per deos Græcos eripite Ionas à ſeruitute, conſanguineos veſtros. quod facile eſt ad præſtandum: nam neque barbari ſunt viri ſtrenui, & vos in ſummum rei bellicæ per virtutem euaſiſtis, [d] & genus pugnandi eorum huiuſcemodi eſt: breues arcus ac breuia ſpicula, longáſque in capitibus criſtas, (vnde faciles captu ſunt) gerentes, in pugnam eunt. Ad hæc, tantum bonorum eſt iis qui eam incolunt continentem, quantum non eſt cæteris vniuerſis, tum auri (vt ab hoc incipiamus) tum argenti, tum æris, tum variæ veſtis, tum iumentorum, tum mancipiorū: quibus vos, ſi potiri libuerit, potiemini. Sunt quoque inter ſe confines, vt ego diſſeram. His Ionibus confines ſunt Lydi, qui terram incolunt tum aliarum rerum tum verò argenti feraciſſimam. Hæc autem dicebat, oſtendens in ambitu terræ in tabella quā attulerat deſcripto. Lydis verò (dicebat Ariſtagoras) cōfines ſunt hi Phryges, auroram verſus, pecorum copia & terræ vbertate, omnium quos ego noui longè beatiſſimi. Phrygibus cōfines ſunt Cappadoces, quos nos Syros appellamus. His cōfines ſunt Cilices, huius maris accolæ, vbi hæc Cyprus inſula eſt ſita, qui tributum annuum regi pendunt quingena talenta. His Cilicibus confines ſunt hi Armenii, & ipſi re pecuaria abundantes. Armeniorum hanc regionem contingunt Matieni, quorum terræ Ciſſia hæc cōfinis eſt: in qua iuxta fluuium hunc Choaſpem ſita ſunt hæc Suſa, vbi rex magnus domicilium habet, atque hîc pecuniarum theſauri ſunt. [e] Hanc vos vrbem ſi animoſè ceperitis, iam cum Ioue de diuitiis licet certetis. Neque verò operæpretium eſt vos ſuſcipere prælia pro terra neque multa neque ita feraci, & pro exiguis finibus, aduerſus Meſſenios [f] veſtros conſortes, & Arcades & Argiuos, quibus nihil eſt neque auri neque argenti, quarum rerum cupiditate quis inducitur ad mortem periclitandam: at quum offeratur occaſio totius Aſiæ facilè potiundæ, aliud quippiam præoptabitis? Hæc Ariſtagoras dicebat. Cui reſpondens Cleomenes, Mileſie, inquit, hoſpes, in triduū tibi differo reſpōdere. Tunc quidē hactenus proceſſum eſt. vbi verò dies reſpōſioni præſtituta adfuit, & ad locum de quo conuenerant, ventum eſt, interrogauit Ariſtagoram Cleomenes quot dierum ab Ionio mari ad regem eſſet iter. Ariſtagoras, alioqui ſolers, & valde illum antecellens prudentia, in hoc tamen lapſus eſt: qui quum non deberet rem vt ſe habebat illi aperire, volens Spartiatas in Aſiam educere, dixit trium menſium eſſe iter. Cleomenes, interpellata huius quàm ordiri inſtituerat oratione de itineris ſpatio, inquit, Hoſpes Mileſie abſcede è Spartà ante ſolem occidentem. nihil enim rationis dicis, quum iſtud facile non ſit Lacedæmoniis, qui vis eos trimeſtri itinere abducere à mari. Hæc loquutus Cleomenes, domum abiit. Ariſtagoras, ſumpto [g] oleæ ramo ad domum Cleomenis ſe contulit, [h] eámque ingreſſus, iubebat precabundus ad ſe audiendum mitti illius filiam. Aſſiſtebat enim Cleomeni filia cui nomen erat Gorgo, vnica proles, eáque octo aut nouem annos nata. Cleomene iubente eum dicere quæ vellet: filiolæ enim gratia nolle prohibere: tunc Ariſtagoras incepit polliceri illi [i] vndecim talenta, ſi precibus ſuis annueret. Abnuente Cleomene, ſubinde adiiciendo eò peruenit vt quinquaginta talenta polliceretur. Ad quod puella, Pater, inquit, hoſpes te corrumpet, niſi hinc abis. Conſilio puellæ delectatus Cleomenes, in aliud conclaue abiit: & Ariſtagoras è Sparta prorſus abceſſit, non facta ei amplius poteſtate indicandi itineris quod erat vſque ad regem. Ea nāque itineris ratio ita habet. Vbique ſunt regii ſtathmi, *id eſt manſiones*, ac diuerſoria

a Crotone exulauit. fruſtratúſq; matrimonio Cyrenē trāſmiſit. ex qua profectus *Dorieum* propria triremi propriiſque in ſuos milites ſumptibus, ſequutus eſt, quum eſſet ol.

b Omnium ſui tēporis Græcorum.

c Ne meum in conficiendo hoc ad vos itinere ſtudium admireris Cleomenes. de eo enim nunc agitur, vt Iones ex liberis ſerui fiant. quod cum nobis ipſ. d. dol. max. eſt, tum inter cæteros vobis, eo præſertim nomine quòd Græciæ præeſtis. *uel præſides eſtis.*

d Eorúmque pugnatalis eſt, Arcus & breue ſpiculum. Quinetiā bracas induti & pileis capita operti in pugnā prodeunt. Adeo eos ſuperare facile eſt. *Alij κυρτοαίας aliter exponunt.*

e Hanc vos vrbem ſi ceperitis, iam cum Ioue audacter de diuitiis certetis.

f Viribus vobis pares.

g *Oleæ ramo lana obuoluto, quo ſupplicantes utebantur. unde deducta eſt uox Græca quaſi ſupplicatoriam dicas.*

h Eámq; ingreſſus, à Cleomene cōtendebat vt filiā amitteret, quippe qui ab eo vt aurem ſibi commodaret, ſuppliciter peteret. Aſſiſtebat enim &c. (*uel adſtabat. legendo potius παρεστήκει quàm παρεστήκει*) Cleomene eum iub. dicere quæ vellet, neque differre propter filiolam, tunc Ariſtag. *Lego autem ικετεύων ἐπακούσαι, ex uet. cod.*

i Decem. *Sed Valla ex ὃν δέκα fecit ἓνδεκα, quum ὃν regatur ab ἀρχεν.*

pulcherrima. Iter omne per loca culta, ac tutum. id nunquam intermiſſum per Lydiam & Phrygiã, viginti eſt mãſionum, *hoc eſt uicenorum caſtrorum*, paraſangarũ nonagintaquatuor & dimidiati. E Phrygia excipit fluuius Halys, cui imminent portæ, quas tranſire omnino neceſſe, atque ita fluuium tranſmittere. eſt & [a] præſidium magnum ſupra illum. Tranſgreſſo in Cappadociam, & eam permetienti vſque ad fines Cilices, duodetriginta ſtathmi ſunt, paraſangæ cẽtum quatuor. In horũ [b] montibus poſitas duplices portas ac totidem præſidia pertranſis. Hæc tibi tranſgreſſo, & per Ciliciam iter facienti, tres ſtathmi ſunt, paraſangæ quindecim ac dimidiatus. Ciliciam autem ab Armenia diſterminat flumen quod nauibus trãſitur, nomine Euphrates. In Armenia ſtathmi ſunt diuerſoriorum quindecim, paraſangæ quinquaginta ſex & dimidiatus. in quibus & præſidium eſt. Eam fluuii qui nauibus trãſeuntur quatuor influunt, quos tranſmittere prorſus neceſſarium eſt: primus, Tigris, ſecundus dehinc ac tertius eiuſdem nominis, etſi non idem fluuius, nec ex eodem fluens loco. nam horũ quos enumeraui primus Tigris ex Armeniis fluit, alter ex [c] Mãtienis. quartus fluuius nominatur Gyndes, quem Cyrus aliquando in trecẽtos ac ſexaginta diduxit alueos. Ex hac Armenia in terrã Mantienam tendenti ſtathmi ſunt quatuor: vnde in regionem Ciſſiam tranſeunti ſunt vndecim ſtathmi, paraſangæ verò quadragintaduo & dimidiatus, ad fluuium Choaſpem, qui & ipſe nauibus trãſmittitur. ſupra quem vrbs Suſa eſt ſita. Omnes autem hi ſtathmi, ſunt centum vndecim. Tot diuerſoria ſtathmorum ſunt aſcẽdẽti Sardibus Suſa. Quòd ſi iter regium rectè metiamur paraſangis, & paraſanga valet triginta ſtadia, (vt valet) ſunt è Sardibus ad regiam quæ dicitur Memnonia, tredecim millia ſtadiorum & quingenta: quũ ſint paraſangæ quadringentæ quinquaginta. Itaque peragrando ſingulis diebus centena & quinquagena ſtadia, conſumuntur ſolidi nonaginta dies. Hunc in modũ ab Ariſtagora Mileſio apud Cleomenem Lacedæmonium dicente trium menſium iter eſſe, rectè dicebatur. Quòd ſiquis exploratius iſta inquirat, hoc quoque ego indicabo. nã iter ab Epheſo ad Sardis [d] hac ratione decet cõputari. A Græco igitur mari ad Suſa (hæc enim vrbs Memnonis vocatur) dico eſſe [e] tredecim millia ſtadiorum & quadraginta. Ex Epheſo enim ad Sardis, quingenta & quadraginta ſtadia: atque ita tribus omnino diebus producitur iter trimeſtre. [f] Digreſſus è Sparta Ariſtagoras Athenas cõtendit, tyrannis liberatas, hoc modo: Poſtquam Hipparchum Piſiſtrati filium, Hippiæque tyranni fratrem, qui in ſomnis viſionẽ cladis ſuæ euidentiſſimam vidiſſet, interfecere Ariſtogiton & Harmodius, priſco genere Gephyræi, poſt hæc nihilominus Athenienſes, imò magis quàm prius, tyrannidem quadriẽnio pertulerunt. Viſio autem inſomnii Hipparchi hęc erat: Pridie Panathenæorum videbatur Hipparchus cernere virum aſſiſtẽtem ſibi procerum atque ſpecioſum, hos verſus per ænigma dicentem,

Intoleranda leo tolera, tolerans animo ægro.
[g] Nemo viris pœnas iniuſtis iure rependet.

[h] Vbi dies illuxit, cõfeſtim præ ſe ferebat referre hæc velle ad ſomniorũ cõiectores: ſed mox ſpreta viſione, miſit põpã, vbi mortẽ oppetiit. Gephyræi autẽ è quibus erãt percuſſores Hipparchi, fuere à principio ex Eretria oriũdi, vt ipſi aiũt: verùm, vt ego interrogãdo cõperio, fuere Phœnices, ex iis qui cũ Cadmo in terrã quæ nũc vocatur Bœotia venere, atque eã incoluere, ſortiti Tanagricũ tractũ. vnde Cadmeis primùm per Argiuos exactis, iterũ per Bœotos hi Gephyræi expulſi, Athenas diuerterunt. Ab Atheniẽſibus autẽ recepti ſub cõditionibus ſunt vt ciues inter eos eſſent, multis[i] nec memoratu dignis quas agerent rebus impoſitis. Phœnices iſti qui cũ Cadmo aduenerunt, quorũ Gephyræi fuere, dũ hanc regionẽ incolũt, cum alias multas doctrinas in Græciam introduxere, tũ verò literas, quæ apud Græcos, vt mihi videtur, antea nõ fuerant. Et primæ quidem illæ exiterũt quibus omnes Phœnices vtũtur: progreſſu verò tẽporis, vnà cũ ſono mutauerũt & modulũ priſtinũ. Et quum ea tempeſtate in pleriſque circa locis eorum accolæ Iones eſſent, [k] qui literas à Phœnicibus diſcẽdo acceperant, eas illi cum ſuis pauculis collocantes, in vſu habuerunt, & in vtendo cõfeſſi ſunt, vt ratio ferebat, vocari Phœnices, quòd eſſent à Phœnicibus in Græciã illatæ. Priſcáque conſuetudine biblos Iones appellant pelles, quòd aliquando penuria biblorũ, *hoc eſt* [l] *ſirporum*, pellibus caprinis ouilliſque vtebãtur, adhuc quoque ad meã vſque memoriam multi barbarorum talibus in pellibus ſcribunt. Quin ipſe vidi apud Thebas Bœotias in Iſmenii Apollinis templo, literas Cadmeas in tripodibus quibuſdam inciſas, magna ex parte conſimiles Ionicis. quorum tripodum vnus habet hoc epigramma,

a Vel, *arx, aut caſtellum. uel, propugnaculum. Sic & in ſeq.*

b Finibus.

c Matienis. *& paulo pòſt* Matienam.

d Huic oportet annumerare.

e Quatuordecim.

f Exactus autem Sparta.

g Iniuſtus nemo eſt quem non ſua pœna ſequetur.

h Quumprimũ autẽ dies illuxit, hæc ad ſomniorum coniectores apertè retulit. *vel, Hæc ſomn. coniectoribus palam communicauit.* ſed poſtea repudiata viſione, *uel, quum uiſioni illi renũtiaſſet*, pompam ſolennem celebrauit.

i Nec memoratu dignis rebus illis interdicentes.

k *Qui quũ à* Phœnicibus literas didiciſſent, forma paucarum quarundam immutata, vtebantur, & vtentes famam ſparſerunt, (vt æquitas etiam poſtulabat) quum Phœnices in Græciam eas introduxiſſent, Phœnicias eſſe nominandas.

l *Per biblum uidetur intelligenda potius papyrus* Ægyptia.

Obtulit Amphitryon me gentis Teleboarum.

Hæc fuere circa ætatem Laii, qui fuit filius Labdaci, nepos Polydori, pronepos Cadmi. Alter tripus hexametro carmine ait,

Scæus in assueto pugilum certamine victor,
Me tibi sacrauit speciosum munus, Apollo.

Scæus autem hic Hippocoontis filius fuerit: si quidem hic est qui tripodem dicauit, & non alius idem Hippocoontis *filii* nomen habens, circa ætatem OEdipodis Laio geniti. Tertius tripus, & is hexametro carmine ait,

Laodamas ipsum tripodem sua in vrbe monarchus,
Hoc insigne decus tibi magne dicauit Apollo.

Sub hoc Laodamante Eteoclis filio qui monarchus fuit, *id est, solus principatu est potitus*, eiecti sunt Cadmei ab Argiuis, & se ad Encheleas contulerunt. Gephyræi autem postea [a] in suspicionem Bœotiorum quum venissent, Athenas commigrarunt: vbi sunt ab eis templa extructa seorsum à cæteris, cum alia quædam, tum Cereris Achæię & templum & orgia. Quod igitur fuerit visum Hipparchi in somnis, & vnde fuerint oriundi Gephyræi, ex quibus fuere percussores Hipparchi, à me cõme moratum est. Vnde oportet ad eum redire sermonem quem à principio instituera m, qua ratione sint Athenienses liberati tyrannis. Hippia tyrannidem obtinente, [b] & infenso eis propter cædem Hipparchi, Alcmæonidæ, qui genere sunt Athenienses, profugi patria propter Pisistratidas, quoniam ipsis vnà cum cæteris exulibus res de redeundo tentata omni ope, frustrata fuit, conatique Athenas reuertendo liberare, vehementer spe deciderunt, Lipsydrium super Pæoniam communierunt: dehinc omnia aduersus Pisistratidas comminiscendo, mercede conduxerunt ab Amphictyonibus templum Delphis ædificandum, id quod nunc est, tunc autem non erat. Enimuero quum bene nummati essent, ac viri spectati iam inde à suis maioribus, extruxerunt templum exemplari pulchrius, [c] ac cætera omnia. nã quum ex lapide Porino conuentũ esset vt illud facerent, tamen anteriora eius Pario lapide effecerunt. Vt igitur Athenienses aiunt, hi viri Delphis sedentes Pythiam pecunia persuaserunt vt & quoties viri Spartiatæ venirent, siue priuato siue publico agmine, peterẽtes oraculum, proponeret ipsis liberare Athenas. Lacedæmonii autem, quum sibi idem semper diceretur, mittunt Anchimolium Asteris filium inter populares eximium, cum exercitu ad expellendos Athenis Pisistratidas, tametsi hospites suos & in primis amicos. antiquiora enim duxerũt quæ ad deum quàm quæ ad homines pertinent. Hos itaque mari nauibus miserunt: cum quibus Anchimolius ad Phalerum appulsus, copias eduxit. Id præscisentes Pisistratidæ auxilia Thessalia euocauerunt. societatem enim cum Thessalis fecerant. quibus rogantibus, communi decreto Thessali miserunt mille equites cum suo regẽ Cinea, viro Coniæo. Hos socios vbi habuere Pisistratidæ, hoc excogitauere: planitiem Phalereorum detergunt, cúmque locum equitabilem reddunt, atque illac equitatum in castra hostium immittunt. Equitatus in Lacedæmonios irruens, cum alios multos, tum verò Anchimolium interemit: cæteros qui superfuere, ad naues repulit. [d] Hunc in modum primus Lacedæmoniorũ exercitus abscessit. Extátque in Alopecis Atticæ bustum Anchimolii, iuxta Herculis templum quod est in Cynosargi. Postea verò Lacedæmonii maiores cõpias contra Athenas miserunt, non mari, sed terra, prẽfecto illis duce Cleomene Anaxandridæ filio: cum quibus oram Atticã inuadentibus congressus primùm Thessalorum equitatus, nõ diu pòst in fugam versus est, cæsis supra quadraginta è suis. qui superfuere, qua quisque potuit, rectà in Thessaliam rediere. Cleomenes ad vrbem pergens, vnà cum iis Athenienſibus qui liberi esse cupiebant, obsedit tyrannos intra murum Pelasgicum redactos. [e] Neque tamen omnino Pisistratidas eiecere Lacedæmonii, quippe qui de faciẽda obsidione non cogitabant, & Pisistratidæ cibo potúque bene instructi erãt. Itaq; quũ aliquot dies Lacedæmonii tyrãnos obsedissent, Spartã abiere. Hic tamẽ casus qui aliis infaustus, idẽ aliis faustus extitit. nam filii Pisistratidarũ qui clàm extra regionẽ supponebantur, intercepti sunt. Quo ex facto omnes eorum res perturbatæ sunt, & pro redimẽdis filiis ad voluntatẽ Athenienſiũ transegerunt vt intra quinque dies ex Attica excederẽt. Móxq; in Sigeũ quod est supra Scamandrũ cõcesserunt, quũ sex & triginta annos regnassent, oriũdi è Pylo atque à Neleo, ex eisdẽ prognati [f] ex quibus ii qui fuere cũ Codro ac Melãtho, qui prius aduẽtitii, tamẽ Athenieẽsiũ reges euasere. Eáque de re Hippocrates Pisistrati pater, repetita memoria Pisistrati filii Nestoris, idẽ nomen filio suo imposuit.

Hoc Athenienses modo tyrannis liberati sunt. qui recepta libertate, quæcunque

a *Legit* Ἀναπλιεῖς *pro* Ἀναλειφῆνες.

b Qui exacerbatus in Athenienses erat ob cædem Hipp.

c Atque inter cætera, quũ ex lapide Por.

d Hic fuit primæ expeditionis Laced. exitus.

e Nec verò Pisistratidas vlla ratione eiecissent, *vel profligassent* Lacedæmonii, quippe qui de trahẽda inlõgũ obsidione non cogit. & Pisistr. cõmeatu bene ĩstructi erãt: ideóq; vbi per aliquot dies obsedissent, Spartam reuersi fuissent. Sed res contigit quæ vt illis perniciosa, ita his adiumento fuit. Pisistratidarum enim liberi dum clam è regione subducerentur, deprehensi fuerunt. Quo ex facto omn. &c.

f Ex quibus Codrus & Melãthus, qui prius aduenæ.

aut fecere aut paſſi ſunt memoratu digna, antequam Ionia defecerit à Dario, & Ariſtagoras Mileſius Athenas oratum auxilia venerit, hæc prius ediſſeram. Athenæ, quũ magnæ fuiſſent antea, tunc tamẽ tyrannis liberatæ, extitere maiores. in quibus duo viri præpollebãt, Cliſthenes vir Alcmæonides, qui (vt fama fert) [a] Pythiã perſuaſerat, & Iſagoras Tiſãdri filius, illuſtri quidẽ familia, ſed quàm vetuſta nõ queo affirmare: eius tamen cognati Ioui Cario immolarũt. Hi viri per factiones de potẽtatu contẽdebant. Cliſthenes, quum vinceretur, populũ amplectendo, ex quatuor tribubus mox decẽ effecit, cognominibus Ionis filiorũ, [b] Peleontis & AEgicoris & Argadei & Hopletis, in alia commutatis quæ ipſe inuenit, aliorũ heroum indigenarum, præterquam Aiacis, quem etſi hoſpitem, tamẽ adiecit, vtpote finitimum ac ſocium. Qua in re videtur mihi Cliſthenes hic auum ſuum maternum Cliſthenem Sicyonis tyrannum fuiſſe imitatus. ille enim, quum bellũ geſſiſſet cum Argiuis, ſummouit è Sicyone certamina canentium poemata, ob Homeri carmina, in quibus Argos atque Argiui tantopere celebrantur. Neque hæc modò ſubmouit, ſed etiam optauit monumentum Adraſti Talai filii, quod erat in ipſo Sicyoniorum foro, quia fuerat Argiuus, exterminare: ideóque Delphos adiit ad oraculum conſulendum nunquid Adraſtum eiiceret. Cui Pythia reſpondens, inquit Adraſtum quidem Sicyonium regem eſſe, ipſum verò, lapidatorem. Id non concedente ſibi deo, Cliſthenes reuerſus excogitabat quo pacto Adraſtus ipſe demigraret. Quod vbi excogitaſſe ſibi viſus eſt, miſit ad Bœotias Thebas nũtiatum, velle ſe [c] afferre Sicyonem Melanippum Aſtaci filiũm. Eúmque tribuentibus Thebanis, in vrbem intulit: atque ei fanum in ipſa curia deſignatum exædificauit munitiſſimo in loco, in quem intulit Melanippum. [d] Quod factum deberet exiſtimari inimiciſſimum Adraſto, quòd & Meceſtem fratrem eius & Tydeum generum Melanippus interfeciſſet. Cliſthenes vbi fanum extruxit, hoſtias & dies feſtos Melanippo dedit ab Adraſto ereptos, quibus illũ Sicyonii magno cum honore proſequi conſueuerant. Etenim regio PolyEi fuerat, qui, quum ſine liberis decederet, imperium Adraſto legauit nepoti ſuo ex filia. eum igitur Sicyonii cum aliis honoribus proſequebantur, tum verò [e] tragicis choris, ita vt non Dionyſum, ſed Adraſtum venerarentur. at Cliſthenes choros quidem Libero, cæteras verò ceremonias Melanippo dicauit. Hæc ille in Adraſtum egit. Tribus autem Dorienſium ne forent eædem Sicyoniis quæ Argiuis, in alia nomina commutauit: ex quibus Sicyonios plurimùm ridiculos reddidit. quippe hyos & oneu, *id eſt ſuis & aſini*, [f] vltima nomina pro priſtinis impoſuit, præterquam tribui ſuæ, cui à ſua arche, *id eſt à ſuo imperio*, nomen indidit. itaque hi tribules Archelai vocabantur: cæterorum autem alii, Hyatæ, *id eſt ſuales*: alii, Oneatæ, *id eſt aſinales*: alii, Chœreatæ, *id eſt porcales*. His tribuum nominibus Sicyonii & Cliſthene imperante, & eo defuncto ad ſexaginta annos vſi ſunt, quæ poſtea [g] inter ſe reputantes, in alia tranſtulerunt, Hylleas, Pamphylos, Dymanates: quartæ tribui quam adiecerunt, impoſito cognomine AEgiales, ab AEgialo Adraſti filio. Hæc Sicyonius Cliſthenes [h] & ipſe (vt mihi videtur) præ contemptu Ionum, ne forent eædem ipſis & Ionibus tribus, Cliſthenem ſibi cognominem imitatus eſt. Quum enim populus Athenienſis fuiſſet antea exagitatus, poſteaquam omnium authoritatem ad ſuam vnius redegit, tum tribuum nomina cenſuit immutanda, & plures ex paucioribus faciendas, decem pro quatuor, & totidem phylarchos, *id eſt tribuum præfectos*. Ita populo in tribus diſtributo atque compoſito, erat multo ſuperior iis qui erant cõtrariæ factionis. [i] Superatus in partibus Iſagoras, hoc inuicem excogitauit, vt Cleomenem Lacedæmonium aduocaret, iam inde ab obſidione Piſiſtratidarũ ſibi hoſpitẽ factum: qui quidem culpabatur quòd ad vxorem Iſagoræ ventitaret. is miſſo primùm Athenas eaduceatore Cliſthenem eiecit, & cum eo alios complures Athenienſes, eos enageas vocans, *q. d. piaculares*, videlicet admonitu Iſagoræ hæc dicens. nam Iſagoras atque amici eius non erant affines cædis cuius inſimulabãtur [k] Alcmæonidæ, & qui Athenienſiũ erant enagees, ita nominabantur, *qui piaculo obſtricti erant*. Cylon quidam Athenienſis vir olympionices, affectatæ tyrannidis compertus eſt. Simulato nanque æqualium ſodalitio arcem occupare conatus eſt. Id quum efficere non potuiſſet, aſſedit ſimulachro dei ſupplex, ipſe ac ſocii. hos illinc ſubmouerunt quidem magiſtratus Naucratiorũ, qui tunc Athenas incolebãt, data fide puniendi eos citra mortem: ſed culpa horum mox interfectorũ fuit penes Alcmæonidas. Hæc ante Piſiſtrati ætatem geſta ſunt. Vbi autem Cleomenes per nuntium eiecit Cliſthenem atque piaculares, quãuis Cliſthenes ipſe profugiſſet, nihilo ſecius Athenas venit, non magna cum manu, atque illinc ſeptingentas familias *militares* Athenienſium, tanquam piaculo contaminatas, relega-

a *Pythiæ perſuaſerat ut id faceret quod paulo ante narratum eſt.*

b Geleontis.

c Reducere. *Sic in ſeq.*

d Reduxit autem Melanippum Cliſthenes (hoc enim narrandum eſt) vt Adraſto inimiciſſimum, quòd & Meceſt.

e Eius infortunia choris tragicis decorabant.

f Cognomina enim eorum mutans in alia quibus ὑός & ὄνος, *id eſt ſuis & aſini*, appellationes præfixæ eſſent, vltimas ſyllabas addebat.

g Quum apud ſe expendiſſent.

h *Poſt* Cliſthenes, *adde*, fecerat. Atheniẽſis autem Cliſthenes, quum huius Sicyonii eſſet ex filia nepos, & ab eo nomen haberet,

i Superatus autem viciſſim Iſagoras, hoc contrà excogit.

Iz Alcmæonidæ enim & qui earundem partium erant, cædis huius inuidiam ſuſtinebant, at ipſe *Iſagoras* nequaquam, nec eius amici. Enagees autem inter Athenienſes iſa nominati fuerunt.

uit, quas ei ſuggerebat Iſagoras. Hoc acto conabatur ſecundo loco ſenatum diſſoluere, & magiſtratus trecentis Iſagoræ militibus mandare: verùm reluctante ſenatu, atque obtemperare nolente, Cleomenes Iſagorásque cum ſuæ factionis hominibus arcem occuparunt. quos cæteri Athenienſes cum ſenatu ſentientes, biduo obſederunt: tertio die quicunque Lacedæmonii ibi erant, accepta fide, regione diſceſſerunt,

[a] rato effecto quod Cleomeni dictum eſt. nam ei ad occupandam arcem aſcendenti, & ad dei penetrale conſulendi gratia eunti, exurgens è ſella ſacerdos, antequam ille valuas reſeraret, Lacedæmonie, inquit, hoſpes retrò redeas, néve templum introeas. non enim Doribus huc introire fas eſt. Cui Cleomenes, Ego, inquit, mulier, Dores non ſum, ſed Achæus. Itaque admonitu vti nolens, atque in conatu pergens, tunc quoque iterum à propoſito cum Lacedæmoniis decidit. Cæteros autem ad necem vinxere Athenienſes, & in iis Timeſitheum fratrem eius cuius manualia opera atque ſtrenuitatem maximam referre poſſem. Atque hi quidem in vincula coniecti mortem oppetiere. Athenienſes autem poſt hæc reuocatis cum Cliſthene ſeptingentis *militum* familiis, quas Cleomenes exegerat, Sardis mittunt ad contrahendam cum Perſis ſocietatem. Intelligebant enim ſibi cum Cleomene atque Lacedæmoniis eſſe bellandum. Vt Sardis venere nuntii mandatáque expoſuere, percontatus eſt eos Artaphernes Hyſtaſpis filius, Sardium prætor, quinam homines eſſent Athenienſes, & vbi terrarum incolentes, qui ſocii Perſarum fieri orarent. Vbi id ex nuntiis audiuit, ita eis ingenuè reſpondit, ſi regi Dario terram darent & aquam, ſe contracturum cum eis ſocietatem: ſinminus, illos abſcedere præcepit. Nuntii inter ſe colloquuti, quòd ſocietatem facere cuperent, daturos ſe eſſe dixerunt. quo nomine, vbi reuerſi ſunt domum, vehementer accuſati ſunt. Cleomenes, intelligens ab Athenienſibus ſe & verbis & factis lædi, ex omni Peloponneſo copias coegit, diſſimulans quem ad finem, quum haberet in animo tum populum Athenienſem vlciſci, tum Iſagoram conſtituere tyrannum, qui vnà cum eo ex arce deceſſerat. Comparato exercitu ingenti, ipſe Eleuſina inuaſit, & ex compoſito Bœotii OEnoem occuparunt & Hyſias, vltimos Atticæ populos: & ab altera parte Chalcidēſes oræ Atticæ loca populabantur. Athenienſes etſi ancipiti bello diſtricti, Bœotiorum & Chalcidenſium vltione dilata, arma contra Peloponnenſes in Eleuſine agentes ferunt. Dúmque ambo exercitus conſerturi prælium eſſent, Corinthii, primi omnium ſecum reputantes iniuſtè à ſe agi, [b] auerterunt ſe, atque abſceſſerunt. Secundum hos idem fecit Demaratus Ariſtonis filius, qui & ipſe erat rex Spartiatarum, & è Lacedæmone copias contraxerat, nec à Cleomene ſuperiori tempore diſſenſerat. Ob quam regum diſſenſionem lex apud Spartam lata eſt, non licere vtrique regi cum exercitu prodire. (nā prius prodibant) & his ſeiunctis, alterum quoque è Tyndaridis relinqui: qui & iſti antehac ab eis euocati, exercitū ambo comitabantur. Porro tūc cæteri ſocii qui erāt in Eleuſine, cernentes non conuenire inter reges, & Corinthios aciem deſeruiſſe, & ipſi dilapſi abierunt. Quartò tunc Dores in Atticam profecti ſunt, bis ad bellandum ingreſſi, bis ob Athenienſium multitudinis commodum. Primò, quum Megaram coloniam deduxerunt, hæc expeditio rectè vocetur, ſub Codro Athenienſium rege: iterum ac tertiò, quum ad expellendos Piſiſtratidas ex Sparta ventum eſt: quartò, quum Cleomenes Peloponnenſes ducens, Eleuſinen inuaſit. Ita quartò tunc Dores aduerſus Athenas expeditionem ſumpſerunt. Dilapſo igitur indecorè hoc exercitu, ibi Athenienſes volentes vltum ire iniurias, primam expeditionem fecerunt aduerſus Chalcidenſes: quibus Bœotii ad Euripum iere ſuppetias. His conſpectis Athenienſes putarunt ſibi cum eis prius quàm cū Chalcidēſibus pugnā cōſerendam. itaque cōgreſſi cum illis egregiè ſuperant, permultíſque eorū cæſis, ſeptingentos capiunt. Eodē die tranſgreſſi Euboeam, cum Chalcidenſibus conflixere: quibus etiam victis, quatuor millia colonorum in prædiis hippobatarum, *q. d. equitum*, reliquerunt. hippobatæ autem apud Chalcidenſes vocabantur locupletes. Horum quoſcunque ceperunt, vnà cum Bœotiorum captiuis vinctos in carcerem coniecerunt: quos aliquāto pòſt binis mulctatos minis ſoluerunt: eorúmque vincula quibus alligati fuerant, in arce ſuſpenderunt, quæ ad meam vſque memoriam extabant, pendentia è muris à Medo ambuſtis, eregione cœnaculi ad occaſum ſpectantis. Decimam quoque [c] redemptionis conſecrarunt, facta ærea quadriga, quæ ad ſiniſtram manum intrantium ſtatim in propylæa arcis ſtabat, cum hac inſcriptione,

Attica perdomitis acri ſub marte iuuentus
Bœotūm populis Chalcidicáque manu,

[a] a Omine Cleomeni rato effecto. *Id eſt, Rato effecto eo quod omine portendebatur Cleomeni. Vel, Exitu omen approbante Cleomeni. Quod autē hīc φήμιον, ſtatim pòſt χρησθέντα vocat*, quod Valla interpret. *admonitum.*

[b] b Sententiam mutauerunt.

[c] c Pecuniarum à ſingulis in pretium redēptionis perſolutarum.

Damna rependerunt vinclis & carcere cæco,
Quorum hæ de decima ſtant tibi Pallas equæ.

Et Athenienſes quidem augeſcebãt. Iuris autem æquabilitatem eſſe rem bonam, non ex vno tantùm, ſed vndique datur intelligi: ſi Athenienſes etiã quandiu tyrannis ſubiecti fuerunt, nullis finitimorum in bello præſtantiores erant: liberati verò tyrannis, multo omnium primi extitere. Vnde liquet eos, dum tyrannis parebant, [a] de induſtria peccaſſe, tanquam domino laborantes: at libertate parta, ſibiipſi quiſque rem gerere properabat. [b] Athenienſes ita agebant. Thebani autem poſt hæc vl ciſcendi illos cupidi, ſciſcitatum ad deum miſerunt. Quibus reſpondens Pythia, negabat per ſeſe eos poſſe illos vlciſci, iubebátque vt [c] ad famæ celebritatem referentes rogarent ſibi proximos. [d] Reuerſis qui miſſi ad oraculum erant, ac reſponſum exponentibus, Thebani illud nihili facientes quod referebatur, vt rogarent proximos, dicebant, Nunquid non proximè nos incolunt Tanagræi Coronæique & Theſpienſes, qui noſtri aſſiduè commilitones, alacri atque concordi in partes animo bella nobiſcum tolerant? quid hos rogari oportet? [e] nunquid potius hoc non habendum pro oraculo? Hæc illis ratiocinantibus, quidam re audita, inquit, Ego quid nobis ſignificare velit oraculum videor mihi intelligere. Aſopi duæ filiæ fuiſſe traduntur, Thebe & AEgina, quæ quoniam ſorores ſunt, opinor deum reſpondere nobis vt AEginetas rogemus vicem noſtram vlciſci. Thebani, quoniã nulla quàm hæc viſa eſt dici potior ſententia, protinus miſere ad AEginetas orandos auxilia, tãquam proximos, ex dei oraculo. Illi petentibus his auxilia dixere ſe mittere cum eis AEacidas. Societate AEacidarum freti Thebani, quum laceſſiſſent Athenienſes, acceptą offenſione aduerſæ pugnæ, iterum auxilia virorum remiſſis AEacidis orauerunt. Quorum prece moti AEginetæ, tum magnitudine opum inflati, tum priſtinæ inimicitiæ quam geſſere cum Athenienſibus memores, bellum illis haud indictum intulerunt. Nam quum Athenienſes [f] Bœotiis incumberent, ipſi longis nauibus in Atticam traiicientes, cum alios multos populos in cætera ora maritima, tum Phalerum diripuerunt, magnam ex hac re calamitatem Athenienſibus afferentes. Inimicitia autem quam AEginetæ aduerſus Athenienſes habebant, ex hoc initio extitit: Epidaurii, quum ſua ipſis terra nihil redderet, de hac calamitate Delphicum conſuluere oraculum. Quibus Pythia iuſſit vt Damiæ & Auxeſiæ ſimulachra erigerẽt: & poſtquam erexiſſent, melius ſecum actum iri. Sciſcitãtibúſque Epidauriis vtrum ex ære facerent illa an ex lapide, reſpondit ſe è neutro fieri ſinere, ſed è ligno oleagino, oleæ tamẽ, non oleaſtri. Rogabãt igitur Epidaurii Athenienſes vt ſibi permitterent oleam incidere, qui ſcilicet oleas illas ſacratiſſimas eſſe exiſtimarent. (fertur etiam nuſquam gentium niſi Athenis illa tempeſtate oleas fuiſſe.) Athenienſes ſe verò dixerunt conceſſuros, hac tamen lege, ſi quotannis illi ſacra Mineruę vrbanæ & Erechtheo afferrent. Accepta conditione Epidaurii quæ rogabant impetrauerunt, & ſimulachra ex his oleis fabricata ſtatuerunt: terráque ſua fructum eis ferẽte, quod conuenerat Athenienſibus perſoluebant. Eo tempore atque ſuperiori AEginetæ Epidauriis parebant tum in aliis, tum verò in litibus, quas AEginetæ inter ſe vel actores, vel rei, illuc ſe conferentes agebant: verùm ex eo tempore fabricatis nauibus, nullo conſilio vſi, ab Epidauriis deſciuerũt. Factique hoſtes, ac mari potiti, cum alias clades inferebant, tum ſimulachra Damiæ & Auxeſiæ ſurripuerunt: eáque aſportata, in regionis ſuæ mediterraneo loco ſtatuerunt, cui nomen eſt OEæ, viginti ferme procul ab vrbe ſtadiis. Hoc in loco illis erectis, ſupplicabant ſacrificiis atque iocabũdis choris mulierum, denis viris vtrique dæmonum aſſignatis, qui choris præeſſent. Chori autem neminem virum [g] nuncupabant, ſed indigenas fœminas: quæ ceremoniæ apud ipſos quoque Epidaurios fuerant. Surreptis ſtatuis, Epidaurii quod fuerant pacti Athenienſibus non ſoluebant: cuius rei quum à nuntiis Athenienſium admonerentur, reddere rationem cur iniurii non eſſent: ſe enim quandiu apud ſe ſtatuas habuiſſent, quod conuentum erat exoluiſſe: eiſdem iam viduatos, non debere exoluere, ſed AEginetas, qui illas haberent: à quibus id exigi iubebant. Ad eas repetendas AEginam Athenienſes miſere. AEginetæ negare quicquam negotii eſſe ſibi cum Athenienſibus. Athenienſes autem aiunt, poſt repetita ſimulachra, triremem miſſam publicè cum ciuibus quibuſdam: qui AEginam quum venerunt, ſimulachra, tanquam è ſuis lignis facta, conati ſint ſuis ſedibus emoliri vt aſportarent: quúmque eo pacto auferre nequirent, circumdatis funibus trahere tentaſſe. Sed dum trahunt, tonitrum & cum tonitruo terræmotum extitiſſe: eáque de re illos remiges qui trahebant ſimulachra, ab his in amentiam eſſe

a Remiſsè agere voluiſſe. *Vel, Operam ſedulò non nauaſſe.*

b Horum igitur res ita ſe habebãt. *Vel, Hic igitur erat verum Athenienſium ſtatus.*

c Ad Polyphemũ.

d Reuerſi conſultores oraculi, quod ab eo reſponſum erat expoſuerunt, conuocata concione. Thebani, quum audirent quod illi dicebant, *nimirum* vt proximos rogarẽt, Nónne, inquiũt, proximè nos habitãt Tanagr.

e Imò *nidendum* ne aliud potius ſibi velit oraculum.

f Bœotos bello premerent.

g Probris infectabantur.

conuerſos: & ex hoc morbo ſeſe tanquã hoſtes mutuò trucidaſſe, donec vnus ex omnibus relictus eſt, qui ad Phalerum ſe recepit. Athenienſes quidem ita rem geſtam eſſe memorãt. AEginetæ verò negant illos vna cum naui veniſſe, (facilè enim ſe vnam nauim, atque adeo compluſculas, etiamſi ſibi nullæ fuiſſent naues, fuiſſe propulſaturos) ſed cum compluribus in ipſorum terram inuaſiſſe, ſe verò ceſſiſſe, nec pugna nauali contendere voluiſſe. Qui tamen planum facere nequeunt, an quia impares ſe eſſe ad pugnandum agnoſcerent, ceſſerint: an volentes permiſerint illos facere quod fecerunt: Athenienſes certè, quòd nulli propugnatores obſtarent, egreſſos è nauibus ad ſimulachra ſe conuertiſſe: & quum ea è ſuis veſtigiis amoliri nequirent, circumdatis reſtibus trahere ita conatos, donec illic ambo ſimulachra, dum traherẽtur, fecere rẽ apud me fide carentẽ, alicui alteri credibilem. aiunt enim illa procubuiſſe ſibi in genua, atque ex eo tempore ſemper genu nixa permanſiſſe. Et hæc quidem Athenienſes feciſſe: ſe verò, quòd audirent ſibi bellum ab Athenienſibus illatum iri, præparaſſe Argiuos vt ſibi aduerſus Athenienſes in AEginam deſcendentes adeſſent auxilio. Eóſque, quum latuiſſent hoſtem in traiiciendo ex Epidauro in inſulam, in Athenienſes, qui nihil præſciſſent, à nauibus diſcluſos irruiſſe: & interea tónitrum ipſis terræmotúmque extitiſſe. Hæc ab Argiuis AEginetíſque commemorantur. Athenienſes quoque confitentur vnum omnino è ſuis incolumem in Atticam reuertiſſe, quem tamen Argiui aiunt ſuperſtitem fuiſſe ex Attico exercitu quem ipſi profligaſſent. Eundem Athenienſes, dæmonio incolumem, nihilo ſecius periiſſe referunt, hunc in modum: Quum Athenas ſe recepiſſet, cladémque renuntiaſſet, vxores eorum qui aduerſus AEginam profecti fuerant, indignè ferentes vnum ex omnibus eſſe reducem, circumfuſas hominem prehendiſſe, ac ſibulis veſtimentorum pupugiſſe, percontantes ſingulas vbi ſuus vir eſſet, atque hoc modo hunc fuiſſe confectum. Idque factum mulierum viſum eſſe Athenienſibus ipſa clade triſtius. in quas quum alia ratione animaduertere nõ poſſent, veſtem illarum in Iadem mutauerunt. nam antea Doridem veſtem gerebant Atticæ fœminæ, ſimillimam Corinthiæ. eam itaque mutauerunt in lineam, ne fibulis vterentur. [a] Quanquam reuera ſi ratione vtamur, non las olim veſtis fuit, ſed Caira. quoniam omnis priſca veſtis fœminarum Græcarum eadem erat quæ nunc, quam Doridem appellamus. Præterea Argiui & AEginetæ idem adhuc factitant, apud quorum vtroſque mos eſt fibulas faciendi ſeſcuplas menſura quàm tunc conſueuerat: quas præcipuæ fœminæ eorum templis deorum conſecrare ſolent, neque aliud quicquam Atticum illic offerre, ne vrceum quidem, ſed ex ollis gentilibus in poſterum ibidem potare. Eóque contentionis proceſſere Argiuæ atque AEginææ mulieres cum Atticis, vt ad meam vſque ætatem fibulas geſtauerint quàm antea grandiores. Odiorum principium AEginetarum in Athenienſes hoc, quemadmodum commemoratum eſt, extitit. Cuius rei circa ſtatuas geſtæ memoriam retinentes, libenter Thebanorum rogatu auxilium tulere Bœotiis AEginetæ. Qui quum maritima Atticæ vaſtarent, Athenienſéſque aduerſus AEginam expeditionem inirent, aduenit è Delphis oraculum, vt ab AEginetis lædendis triginta annos abſtinerent, triceſimo anno, quum fanum AEaco dicaſſent, bellum cum AEginetis inchoarẽt, ad votum eis re ſucceſſura. Sin bellum continuò inferrent, fore vt interea multa detrimenta acciperent & inferrent, ſed ad extremum illos [b] ſubigerent. Hoc oraculum ad ſe Athenienſes allatum vbi audiere, eatenus ei obtemperandum cenſuerũt vt AEaco fanum dicarent, quod nunc in foro extructum viſitur: [c] ſed triginta annis non eſſe abſtinẽdum, quòd videlicet audiſſent eſſe fatale, multa ſe paſſuros indigna ab AEginetis, ſi bello abſtinerent. His tamen ad vlciſcendum ſe parantibus, Lacedæmonium factum extitit impedimento. ſiquidem Lacedæmonii, audito cõmento Alcmæonidarum erga Pythiam, & quæ egiſſet Pythia in ipſos atque Piſiſtratidas, duplicem ſe iacturam feciſſe animaduertebant: quòd & ſuos hoſpites è patria eiecíſſent, & nulla ſibi ex hoc facto gratia ab Athenienſibus haberetur. Præterea oraculis vrgebantur, denuntiantibus multa ipſis & [d] indigna ex Athenienſibus futura, quorum antehac ſecuri fuiſſent, præſertim ex eo quod à Cleomene Spartam reuerſo didicerant. Etenim Cleomenes potitus eſt ex arce Athenienſium oraculis, quæ à Piſiſtratidis prius poſſeſſa, quum illi expellerentur, [e] relicta fuerant in templo. Ea Lacedæmonii vbi per Cleomenem accepere, & animaduertebãt Athenienſes augeſcentes, nec ad ipſis obtemperandum vllo modo eſſe animatos: præterea genus Atticum quod ſub tyrannis fuiſſet infirmum, & ad parendum promptum, nunc parta libertate ipſis par exiſtere: hæc omnia conſiderantes, accerſierunt

a Vt tamen verum fateamur, non Ionica eſt hæc veſtis ab anti qua origine, ſed Caira. omnis enim priſca veſtis Græcarum mulierũ eadẽ erat, cũ illa quam nunc Doricam appellamus. At verò Argiuis & AEginetis hac de cauſa conſuetudinem iſtam inuaſiſſe *aiunt*, vt fibulæ fiant menſuræ ſeſcuplo maioris quàm quæ tum recepta erat. quinetiam mulieres apud eos tẽplo deorum fibulas præcipuè conſecrare, *uel fibulas prò donariis offerre*: Atticũ verò nihil, ac ne laterem quidẽ, tẽplo offerre: atq; adeo vt ibi ex vrceis ſuæ patriæ potarent, more poſtea receptũ fuiſſe. *Animad uertendum eſt autem, in Græco textu interpunctionem quæ eſt poſt πίνωσι, inde tranſlatam ponẽdam eſſe poſt εἶναι, vt ſit, ἓν τοῦτο πίνουσι νόμον εἶναι.*

b *Vel potius*, Ipſi ſubigerentur.

c Sed annos triginta non abſtinuerunt, *uel ſuperſederunt*, quum audiſſent ſibi eſſe abſtinendum, paſſis hoſtilia ab AEginetis. His tamen ad vlc.

d Hoſtilia, *uel atrocia*, ab Athen. fut. quorum *oraculorum* antea quidem ignari fuerant, tum verò cognita habuerant, quum Cleomenes ea Spartã attuliſſet. iis enim potitus eſt ex Athenienſiũ arce oraculis quæ, &c. Vt ἃ πρὸ τοῦ προσῆν refo rat χρησμῶν.

e In templo reliquerant: relicta autem Piſiſtratus acceperat. Lacedæmonii igitur, quum hæc oracula in eorum manus peruenìſſent, Athenienſium potentiam creſcere & ad parendum ipſorũ imperio nullo modo animatos eſſe videntes, quum apud ſe conſiderafſent, gẽtem Atticam tantiſper dum libertate potiretur, *uel ſui iuris eſſet*, viribus parem ſuæ eſſe futurã, at ſi tyrannide coercetur, infirmam & ad imperata faciendum fore promptam: hæc, *inquam*, omnia quum

Hippiam Pisistrati à Sigeo Hellesponti, quò Pisistratidæ confugerant. Postquam Hippias accersitus adfuit, accitis etiam aliorum sociorum nuntiis, ita Spartiatæ apud eos verba fecere, [a] Agnoscimus viri socii nos haud rectè egisse, qui ementitis oraculis inducti, viros qui erant nostri imprimis hospites, [b] quique in animum inducebant præbere nobis Athenas obnoxias, è patria eiecimus. & quum hæc fecerimus, tamen ingrato populo vrbem tradidimus: qui posteaquam per nos [c] liberatus, despexit nos, pariter ac regem nostrum per dedecus detrimentúmque eiecit: inflatúsque superbè, famam auget, præcipuè quidem Bœotos suos finitimos atque Chalcidenses didicisse qui ipsi sint: sed fore fortassis vt alius quis, si peccauerit, idem discat. Quare, quoniam in illis agendis peccauimus, nunc demus operam vt illuc vnà vobiscum euntes, supplicium de illis sumamus. Hac enim de causa Hippiam & vos è sua quoque vrbe accersiuimus, vt publico consensu & cõmuni exercitu reducentes hunc Athenas, reddamus ei quæ abstulimus. Hæc Spartiatæ. Quæ quum alii socii non probarent, quúmque silentium tenerent, Corinthius Soscles ita loquutus est, [d] Eo tempore cælum sub terra, ac terra superior cælo erit, hominésque domicilium in mari habebunt, quo tempore vos Lacedæmonii rebus publicis euersis, tyrannides in vrbes introducere conabimini. quibus nihil est in rebus humanis neque iniustius, neque magis mortiferum. Quòd si bonum vobis videtur ciuitates subesse tyrannidi, ipsi vobis primi tyrannum constituite, atque ita vt aliis constituatis operam date. At nunc ipsi tyrannorum expertes, & ne id in Sparta contingat vehementissimè cauentes, hoc in socios studetis efficere, qui si essetis, vt nos sumus, experti, meliorem quàm nunc facitis, de hac re [e] sententiam diceretis. Nam ista res apud Corinthios ciuitatis perturbatio fuit. quum esset apud eos paucorum regimen, & ii qui Bacchiadæ vocabantur, vrbẽ incolerent, vltro citróque inter eos matrimonia contrahebantur. Horum vni nomine Amphioni nata est filia clauda, cui nomẽ erat Labda: quam quoniam nemo Bacchiadarum ducere volebat, duxit Eetiõ Echecratis filius, è Petra quidẽ tribu, sed oriũdus à Lapithe ac Cæneo. Qui quũ neque ex hac muliere, neque ex alia tolleret liberos, missus est Delphos ad cõsulendum de prole. eum introeuntem statim Pythia his versibus compellauit,

Eetion, te nemo (licet sis tantus) honorat.
Conceptum pariet saxum graue Labda, monarchos
[f] Qui cadet in ciues, emendabítque Corinthum.

[g] Hoc oraculum quod Eetioni redditum est, eodem tendebat quò alterum antea Bacchiadis redditum, haud prius intellectum quàm hoc renuntiatum est in hæc verba,

Concipit in petris aquila, enixura leonem
Robustum, sæuum, genua & qui multa resoluet.
Hæc bene nunc animis versate Corinthia proles,
Qui colitis pulchram [h] Pallenem, altámque Corinthum.

[i] Id oraculum quum ad eam diem fuisset indeprehẽsum, simulatque ex hoc Eetionis patuit eodem vtrumque pertinere, silentio suppressere, animo futurum Eetionis filium extinguendi. Et vt primùm mulier enixa est, miserunt è suo numero decem viros ad tribum in qua habitabat Eetion, qui puerum extingerent. Isti, postquam ad Petram peruenere, & ad Eetionis atrium accessere, puerum petunt. Labda cur venissent ignara, [k] paternæque benẽuolentiæ causa venisse eos rata, affert filium, & in vnius eorum manum porrigit. erat autem inter viam constitutum, vt qui primus eorum puerum cepisset, is humi illum allideret. Verùm diuina quadam fortuna puer ei viro cui à Labda traditus erat, arrisit. quam rem illi consideranti miseratio subiit pueri occidendi. Sic misertus alteri tradidit, & ille tertio, atque ita deinceps per manus traditus infans, per omnes decem transiit: ac nemine interimere volente, rursus matri est redditus. Illi egressi atque ante ianuam stantes, alius alium incusabant castigabántque, sed primum præcipuè, qui ex conuento non fecisset: do nec interiecto temporis spatio placitum est vt rursus introgressi, omnes fierent participes cædis. Sed necesse erat ex Eetionis stirpe germinari Corintho perniciem. nam Labda stans pro foribus, hæc omnia exaudiebat: eóque metuens ne illi immutata voluntate acceptum rursus puerum interimerent, asportauit, & in mẽsura frumenti animaduertissent, accersiuerunt Hipp.

a Consci nobis sumus nos haud rect.

b Quique se Athenas in potestatem nostram redacturos receperant.

c Liberatus, animo erigi cœpit, nos regémque nostrum per contumeliam eiecit atque adeo superbè inflatus, suam potentiã auget: vt & iam didicerunt potissimũ quidem finitimi eorum Bœoti & Chalcid. discet verò fortasse & alius quem peccare cõtigerit. *i. non cautè se erga illos gerere. Quod tamẽ potest aliter etiam exponi, sicut & illud δόξαν φύσας.*

d Nunc profectò cælum sub terra erit, terráque cælo supereminebit, homines mare incolent, pisces domiciliũ prius hominum accipient, quum vos Laced. reb. p. euersi. in vrbes reducere conemini. quibus nihil in reb. hum. nec magis iniustum est, nec magis sanguinarium. *Perinde ac si diceret, cum poeta, Omnia naturæ præpostera legibus ibunt, Pársque suum mundi nulla tenebit iter, Omnia iam fient fient quæ posse negabam, quum nos Laced. adeo mutati sitis ut, &c. Sed legendum ἢ δὴ ὅ, τι οὐρανὸς, &c.*

e Sententiam proponeretis. Talis erat Corinthiis vrbis status, vt penes paucos imperium esset. Quũ igitur ii qui Bacchiadæ cognominabantur, ciuitatis gubernacula tenerent, & vltro citróque matrimonia inter se contraherẽt, contigit vtvni ex his, qui Amphion vocabatur, filia nasceretur quæ clauda esset, nomine Labda. Eã quòd nullus Bacchiadarum ducere vellet, duxit Eetion, &c.

f Quod cadet. *neque enim videtur posse aliò referri πρεσῖται quàm ad ὀλοίτροχον.*

g Hæc oraculum Eetioni respondisse, Bacchiadis renuntiatur, qui quod prius editũ de Corintho fuerat oraculum nõ intelligebant, quum eodem quo & illud Eetioni redditum, pertineret. h Pirenen. i Quum igitur Bacchiadæ huius oraculi sibi prius redditi mentem assequi non possent, quum audiuerunt id quod Eetioni erat editum, tunc illud etiam prius intellexerunt, cum illo Eetionis congruens. Quum autem & hoc intellexissent, silentio suppresserunt, nãsciturum Eetioni prolem interficere in animo habentes. k Ad gratulandum patri ven.

taria occuluit: qui locus visus est minimè inuestigabilis, quum sciret illos, si redirēt ad inuestigādum puerum, omnia scrutaturos: vt & cōtigit. nam introgressis & scrutantibus vbi non apparuit, visum est eis abeundum, atque iis à quibus missi essent, dicendum se cuncta quæ illi mandassent perpetrasse, atque ita reuersi dixerūt. Post hæc Eetionis filio crescēti impositum est nomen Cypselo, ob periculum hoc quod deuitauerat in cypsela, *id est mensura frumentaria*. Vbi autem in virilē adoleuit ætatem, consulenti oracului Delphis, anceps est redditum, quo fretus, Corinthum aggressus occupauit. oracului autem hoc erat,

Vir locuples nostras hic qui descendit ad ædes
Cypselus Eetides, claræ rex *esto* Corinthi,
Ipse, & eo nati, sed nulli deinde nepotes.

Et oracului quidem, hoc erat. Cypselus verò tyrannide potitus, talis extitit vt Corinthiorum multos insequutus sit, multos pecunia, longè plurimos anima priuauerit. Cui, quum triginta regnasset annos, bene vita defuncto successit in tyrannide filius Periander, qui inter initia mitius agebat quàm pater: sed vbi per nuntios cōsuetudinem habuit cum Thrasybulo Mileti tyrāno, multo magis quàm pater cruentus effectus est. Misso enim præcone, Thrasybulum interrogauit qua ratione ipse rebus tutius constitutis, ciuitatem pulcherrimè gubernaret. Thrasybulus, eo qui à Periandro missus erat, extra oppidum educto, ingressus est rus quoddam satum, & vnà cum eo segetem interambulans, sciscitabatur hominem de suo aduentu è Corintho, detruncans atque abiiciens vt quanque videbat spicam inter alias extātem, donec segetem formosissimam atque densissimam hūc in modum corrupit: prædiumque illud peruagatus, nullo verbo reddito præconem remisit. Reuersus Corinthum præco, auido præceptionis audiendæ Periandro negauit sibi quippiam respondisse Thrasybulum, & mirari quòd se ad virum vesanum Periander misisset, & sua ipsius destruentem: exponitque quæ ex Thrasybulo vidisset. Periāder id quod à Thrasybulo actum erat intelligens, atque interpretans sibi ab illo præceptum vt eminentissimos quosque popularium interimeret, tunc verò omnem in ciues sæuitiam exercuit, interficiendo ac persequendo consummans id quod à Cypselo fuerat omissum. Atque adeo die vno vniuersas mulieres Corinthias exuit, propter Melissam vxorem suam. nam quum ad Thesprotos, qui sunt ad flumen Acherōtem, misisset nuntios sciscitatum necyomanteon, *id est mortuorum oraculum*, de hospitis depositō, Melissa apparēs negauit se indicaturam, aut dicturam vbinam depositum esset collocatum, quoniam ipsa algeret, quia nuda esset. nihil enim sibi prodesse vestes cum quibus sepulta fuisset, vtpote non concrematas. Cuius rei, quòd vera loqueretur, testimonio foret quòd Periāder in frigidū furnum panes ingessisset. Hæc Periandro renuntiata, ob illud argumentum fidem fecere, quòd ipse cum Melissa quanuis defuncta coierat. Itaque statim post eum nuntium per præconem edixit vt omnes Corinthiæ mulieres ad Iunonis templum prodirent. Eò, tanquam ad diem festum, quam ornatissimè poterant quum essent mulieres istæ, dispositis clàm satellitib⁹, eas omnes sine discrimine exuit, ingenuas pariter & ancillas, atq; *eas uestes* ad foueam comportatas Melissam precando cremauit. Hæc vbi fecit, & nuntios iterum eosdem misit, tūc ei Melissæ idolum, *hoc est inanis imago*, exposuit vbinam depositum hospitis collocasset. Huiusmodi est tyrānis, Lacedæmonii, vobis, & talium operum. Eóque nos Corinthios cum magna admiratio cepit simulatque vidimus vos accersisse Hippiam, tum verò maior nunc dum ista dicitis. Propterea deos Græcorum inuocantes [a] testamur apud vos, ne velitis tyrannides in ciuitatibus constituere, quas non extinguitis, sed excitatis præter æquitatem, dum Hippiam reducitis: in quo scitote Corinthios vobis non assensuros. Hæc Soficles Corinthiorum legatus. Quem excipiens Hippias, eosdem quos ille deos inuocando dixit, cum cæteros, tum præcipuè Corinthios desideraturos Pisistratidas, [b] quum venissent dies quibus expiare se ab Athenienſibus nequirent. Hactenus respondit Hippias, quoniam oracula illa ipse præ cæteris nota haberet. Cæteri socii, qui antea silentium tenuerant, audito Soficle, liberius pro se quisque in vocem erumpentes, accedere sententiæ Corinthiorum, obtestarique Lacedæmonios nequid agerēt noui aduersus Græcam ciuitatem. Ita ab ea re cessatum est. Hippias illinc profectus, offerente sibi Amynta Macedone Anthemuntem, & Thessalis Iolcon, neutrum accipere voluit, sed rursus ad Sigeum concessit, quod armis Pisistratus à Mitylenæis eripuerat. Eóque capto, tyrannum ibi constituerat Hegesistratum, filium nothum ex muliere Argiua, qui tamen, quæ à Pisistrato acceperat, non tenuit sine præliò. nam diu inter

a Obtestamur vos ne tyrannides in ciuitatibus constituatis. Atque adeo, nisi ab incepto desistatis, sed Hippiam contra ius & æquum reducere conemini, scitote non approbaturos vestrū hoc factum Corinthios.

b Vbi venissēt stati dies quibus futurū esset vt illos angerēt Atheniēses. *Sed ænīgm. & suspectum reddit uel ipsa Vallæ interpretatio.*

Mitylenæos ac Athenienſes pugnatum eſt, hos ex oppido Achilleo, illos è Sigeo prodeuntes: hos repetentes regionem, illos refellentes hac ratione, quòd dicerent nihilo magis iuris eſſe AEolibus in agrum Ilienſem, quàm ſibi ac cęteris Græcis qui Menelao in raptu Helenes operā nauaſſent. His aſſiduè bellantibus, cum alia in prælijs geſta ſunt, tum illud, quòd Alcæus poeta in prælio quod collatis ſignis gerebatur, vincentibus Athenienſibus, ipſe quidem fugæ ſe mandans euaſit: ſed armis eius potiti ſunt Athenienſes, quæ apud templum Mineruæ in Sigeo ſuſpenderunt. Hāc rem Alcæus carmini mandans, in Mitylenen repoſuit, indicans Menalippo ſodali ſuam calamitatem. Mitylenæos tamen atque Athenienſes reduxit in gratiam Periander Cypſeli filius, qui delectus arbiter, ita eos reconciliauit, vt vtrique ea colerent quæ haberent. Atque hoc modo Sigeum factum eſt Athenienſium. Hippias, poſteaquam Lacedæmone in Aſiam abiit, cuncta agitabat, inſimulando Athenienſes apud Artaphernem, atque omnem operam dando vt Athenæ in illius ac Darii venirent poteſtatem. Quæ agitare Hippiam quum accepiſſent Athenienſes, mittunt Sardis nuntios ad diſſuadendum Perſis fidem habere exulibus Athenienſibus: Sed Artaphernes iubere Athenienſes (ſi ſalui eſſe vellent) rurſus Hippiam recipere: Athenienſes eam conditionem recuſare, & malle profeſſi eſſe Perſarum hoſtes. Dum ita apud Perſas inſimulantur, atque ita animati ſunt Athenienſes eam conditionem recuſare, hoc interim tempore Mileſius Ariſtagoras à Cleomene Lacedæmonio reiectus è Sparta Athenas venit. nam ea ciuitas inter cæteras præpollebat. [a] Ad quam ciuitatem vbi venit Ariſtagoras, eadem quæ in Sparta, commemorauit de commodis quæ eſſent in Aſia, déque Perſico bello, quòd neque ſcutum neque lanceam in vſu haberent, [b] facilésque eſſent ad capiendum. Hæc ille referens, ea quoque addebat, Mileſios eſſe Athenienſium colonos, quos æquum eſſet ab eis liberari qui multum pollerent. Denique nihil non pollicebatur, omnibus precibus obſecrās quod tātopere cupiebat, donec eos induxit. Facilius [bb] enim ei viſum eſt multos decipere quàm vnum: qui ſi Cleomenem ſolum fallere non potuit, id tamen in triginta millibus Athenienſium effecit. Itaque Athenienſes perſuaſi, decreuere viginti naues Ionibus auxilio mittendas, Melanthio illis præfecto, viro inter populares omni in re ſpectato. Hæc claſſis initium malorum extitit Græcis pariter & barbaris, ante cuius egreſſum Ariſtagoras reuectus Miletum, excogitauit conſilium quod in nullam Ionum vtilitatem erat redundaturum. quanquam ne ille quidem hac ratione faciebat, ſed vt regi Dario moleſtiam afferret. Etenim miſit quendam in Phrygiam ad Pæones qui à flumine Strymone in captiuitatem abducti à Megabyzo erāt, locum atque vicum per ſeſe incolentes: ad quos vt peruenit nuntius, ita verba fecit, Viri Pæones, miſit me Ariſtagoras Mileti tyrannus [c] ad oſtendendam vobis (ſi obtemperare velitis) ſalutem. Nunc enim cuncta Ionia ab rege defecit, [d] eadémque vobis præſtat facultatem ſalutis parandæ ad patriam veſtram: per vos quidem, vſque ad mare, deinceps nobis iam curæ erit. His auditis Pæones magnam ſanè voluptatem acceperunt: ſumptíſque liberis atque vxoribus, ad mare fuga ſe proripuerunt: nonnullis eorum præ metu [e] illinc remeantibus. Vbi ad mare peruenere, illinc in Chium tranſmiſere. quò poſtquam applicuere, eorum veſtigia inſequutus adfuit ingens equitatus Perſarum: & quia eos aſſequi non potuit, miſit in Chium ad illos vt eodem redirent. Cuius oratione repudiata, à Chiis ſunt in Leſbum tranſportati, mox à Leſbiis in Doriſcum, vnde terreſtri itinere ſe in Pæoniam receperunt. Poſt hæc ad Ariſtagoram Athenienſes viginti cum nauibus venere, ducentes vnà quinque triremes Eretriorum, qui non Athenienſium gratia commilitium præſtabant, ſed debitam ipſis Mileſiis gratiam reddebant. Nam Mileſii aliquando [f] pro Eretriis in bello Chalcidenſi præſtiterant, quum Samii contra Eretrios atq; Mileſios Chalcidēſibus opem tuliſſent. Ariſtagoras, vbi iſti atque alii ſocii adfuere, expeditionem fecit aduerſus Sardis, non tamen ipſe proficiſcens, ſed Mileti remanens, præfectis aliis ducibus Mileſiorum, fratre ſuo Charopino, & cæterorū ciuium Hermophanto. Hac claſſe Iones vbi peruenere Epheſum, relictis nauibus apud Coreſum, quod eſt agri Epheſii, ipſi cum ingenti manu, ſumptis viæ ducibus Epheſiis, ad ſuperiora tendebant, ſecundum flumen Cayſtrum tenentes iter. Illinc ſuperato Tmolo Sardis aduenium, eáſque, [g] occurrente nemine, capiunt, omniáq; eius vrbis loca, præter arcem, quam Artaphernes ipſe tutabatur, habens non exiguas virorum copias: [h] quæ res fuit impedimento quominus qui ingreſſi erant vrbem, diriperent. Erant Sardibus domus pleræque arundinaceæ: quæ autem lateritiæ, tamen ex arundinibus lacunaria habebant. harum vnam quidam è militibus quum incendiſſet,

a Quum autem ad plebem acceſſiſſet Ariſtag.

b Expugnarique facilè poſſent.

b Eſſe videtur multo decip. q. vn. ſi Cleom. quidem Lacedæmonium ſolum fall.

c Salutare conſilium vobis daturum.

d Vobiſque iam licet incolumes in patriam reuerti: vobis quidē ad mare vſque quod autē à mari eſt, nobis curæ erit. Q. d. *Veſtrum eſt operam dare ut ad mare nos recipiatis, eò quum ueneritis, quod iter tenere debeatu, curæ nobis erit.*

e Illic remanentibus.

f Eretrios in bello aduerſus Chalcidenſes adiuuerant.

g Repugnante nemine.

h Ne autem vrbē hanc à ſe captam dirĭperent hoc obſtitit: *quod ſequitur uidelicet. at Valla iunxit præcedentibus hæc, τὸ δὲ μὴ λυμανθῆναι, &c.*

repentè ignis è domo in domum elapsus totam vrbem absumpsit. Ardente vrbe, & vastante iam extrema incendio, nec habente regressum, Lydi & Persarum quicunque in vrbe erant, vndique circumuenti, ex vrbe in forum cõfluũt, & ad amnẽ Pactolum, qui medium forum interfluens, ramenta auri è Tmolo illis defert, dein de flumini Hermo immiscetur, & ille mari. Ad hunc amnem & ad hoc forum conglobati Lydi pariter & Persæ sese defendere adigebantur. Iones, videntes hostium alios sese tutantes, alios magna multitudine se obuiam ferentes, metu perculsi, ad montem qui dicitur Tmolus sese recipiunt, atque illinc noctu ad naues. Crematis Sardibus, deflagrauit vnà templum Cybeles indigenæ deæ: cuius prætextu postea Persæ templa quæ in Græcia erant cremauerunt. Hoc vbi Persæ qui intra Halyn domicilia habebant, resciuerunt, tunc verò ad ferendam Lydis opem conuenerũt: nec adepti Sardibus Iones iam illinc profectos, eadem via insequuti, comperiunt Ephesi: congressique cum illis ex aduerso instructis, in fugam eos vertunt, multósque occidunt, & in his cum alios illustres viros, tum EValcidem Eretriorum ducem, qui donatus laurea in certaminibus fuerat, & à Simonide Ceo maiorem in modum celebratus. Ex ea pugna qui euasere, per vrbes fuere dissipati. Et tunc quidem ita dimicatum est. Athenienses autem, post hæc desertis prorsus Ionibus, etsi per nũtios Aristagoræ magnopere rogabantur, negauerunt se auxilio futuros. Quorum societate fraudati Iones, tamen quoniam ista aduersus Darium egerant, nihilo segnius bellum aduersus regem parabant: Hellespontúmque inuecti, Byzantium ac cæteras circà vrbes in suam potestatem redegerũt. Inde euecti magnam Cariæ partem in belli societatem asciuerunt. nam Caunus, quæ prius societatem facere recusauerat vbi Sardis conflagrarunt, & ipsa Ionibus accessit: Cyprii quoque omnes vltrò, exceptis Amathusiis, accesserunt. Defecerunt autẽ Cyprii à Medis in hunc modum: Erat Onesilus quidam Gorgi Salaminiorum regis frater, natu minor, Chersis filius, Siromi nepos, EVelthontis pronepos. hic vir, quum sæpenumero antea Gorgum solicitasset ad rebellandum ab rege, tunc audiens Ionas rebellasse, vehementius vrgere hominem institit. In quo quia nihil proficiebat, obseruato tempore dum Gorgus oppidum egrederetur vnà cum suis [a] militibus, eum portis exclusit. Gorgus oppido exutus, ad Medos transfugit: eo potitus Onesilus omnibus Cypriis vt rebellarent suadebat: persuasis cæteris, Amathusios rebellare abnuentes obsidione circumdedit. Dum hic Amathuntem obsidet, Darius, vt ei nuntiatum est Sardis captas incensásque ab Athenienſibus atque Ionibus, & huius comparandæ classis atque rei contexendæ fuisse authorem Aristagoram Milesium, fertur, [b] quumprimum hæc audiuit, dixisse Iones nihil fecisse: probè sciens non fuisse illos præ contemptu sui rebellaturos: deinde interrogasse quínam essent Athenienses. Id quum audisset, tum arcum posuisse, eóque sumpto, sagittam quam imposuerat, in cælum excussisse: & ea in aerem excussa, dixisse, O Iupiter, contingat mihi vt Athenienses vlciscar. Atque hæc loquutus, cuidam famulorum præcepisse vt sibi semper apposita cœna, ter diceret, Here, memento Athenienſium. Et quum hoc præcepisset, accito ad suum conspectum Histiæo Milesio, [c] quem ipse diu distinuerat, ita eum fuisse alloquutus, Audio Histiæe procuratorem tuum, cui tu Miletum demandasti, nouas aduersum me res esse molitum. viris enim ex altera continente persuasit vt Iones sequerentur, (qui mihi commissorũ pœnas dabunt) eósque induxit ad me Sardibus priuandum. Num igitur videtur hæc tibi bene habere? quorum quídnam sine tuis cõsiliis actũ est? Proinde vide ne rursus teipsum in culpam induas. Ad hæc Histiæus, Quódnam, inquit, rex protulisti verbum? méne cõsulere rem quæ tibi sit quippiam siue multum siue parum molestiæ allatura? Quid mihi quærens ista facerem? aut cuius rei indigens? cui omnia adsunt quæ tibi? quem tu omnium consiliorũ tuorum cõmunione dignaris? Quòd si istud quod ais egit procurator meus, sic habeto, id eum fecisse suo cõsilio. [d] Principio ratione istã non admitto, Milesios ac meum procuratorẽ quippiam rerum nouarum fecisse aduersus statum tuum: siquid tamen huiusmodi faciunt, & tu id quod est audisti, rex, intelli-
ge quid rei egeris quòd me à mari ablegandum putasti. nam Iones id agere aggressi sunt postquam ego ex ipsorum conspectu sum amotus, cuius aggrediendi iampridem libidine tenebantur: quòd si ego in Ionia fuissem, nulla profectò se ciuitas cõmouisset. Proinde nunc properè dimitte me vt in Ioniam contendam, illic omnia negotia tibi in integrum restituturus, & hunc Mileti procuratorem, harum rerum machinatorem, in tuam potestatem redacturus. Hæc, quũ ex animi tui sententia cõfecero, iuro per deos regios me non prius exuturum hanc vestem, qua indutus in
Ioniam

a *Legit* σφετέρησι *pro* σταθμῷ.

b Vbi hæc audiuit, Iones cõtempsisse, *uel mihili fecisse*, quippe qui non impunitam illorum fore rebellionẽ sciret. deinde interr.

c Quem à longo iam tempore detinebat. *Vel, retinebat.*

d Sed ego prorsus fidem his verbis abrogo, Milesios.

Ioniam deſcendam, quàm Sardiniam inſulam maximam tibi tributariam reddam. Hæc Hiſtiæus fallendi gratia dicebat. quibus perſuaſus Darius, hominem dimiſit, præcipiens vt poſteaquam ea quæ ſpoponderat præſtitiſſet, ad ſe Suſa reuerteretur. Dum nuntius de Sardibus ad regem venit, Dariúſque illam rem arcu fecit, & Hiſtiæum eſt alloquutus, Hiſtiæúſque ab eo dimiſſus ad mare ſe contulit, hoc interea omni tempore hæc geſta ſunt: Oneſilo Salaminio Amathuſios obſidenti nuntius affertur.[a] Artybium virum inter Perſas eximium cum magna vi Perſarum curſum tenere in Cyprum. Quo accepto, Oneſilus legatos paſſim in Ioniam dimittit ad Iones euocandos: qui non diu in deliberando cunctati, cum magna claſſe ad eum ſe contulerunt. Et quum Cyprum tenuiſſent, Perſæ nauibus è Cilicia traiecerunt, terreſtríque itinere Salaminem contenderunt, Phœnicibus claſſe circumeuntibus promontorium quæ Claues Cypri vocantur. His ea facientibus, Cyprii tyranni cõuocatis Ionum ducibus dixere, Viri Iones, vobis nos Cyprii optionem damus cum vtris dimicare velitis, cum Perſis, an cum Phœnicibus. Si terra mauultis cum Perſis acie confligere, iam tempus eſt è nauibus egrediendi, & in acie ſtandi, vt nos veſtras ingreſſi naues, cum Phœnicibus dimicemus: ſin cum Phœnicibus fortunã tentare mauultis, facite. quoniam alterutrum opus eſt eligatis, vt quantum in nobis ſitum eſt, Ionia atque Cyprus in libertatem vindicentur. Ad hæc Iones, Commune, inquiunt, Ioniæ concilium nos miſit ad mare tutandum, non ad naues tradendas, quò ipſi cum Perſis in terra confligeremus.[b] Itaque vbicunque quidẽ collocabimur, vt operam nauemus enitemur: vos verò debetis, qualia ab imperãtibus Medis paſſi eſtis reminiſcentes, viros egregios vos oſtẽdere. Hæc Iones reſponderũt. Poſt hæc Perſis in cãpum Salaminiũ tendẽtibus, Cyprii reges aduerſus alios hoſtes conſtituerũt alios Cyprios: aduerſus Perſas, optimũ quenq; Salaminiorũ ac Solienſiũ. aduerſus Artybiũ Perſarũ ducẽ Oneſilus vltro cõſtitit. Inſidebat Artybius equo in armatũ erigere ſe docto. Quod audiẽs Oneſilus, ad ſatellitẽ ſuum (erat enim ei ſatelles ſanè quàm peritus rei bellicæ, & alioqui [c]ſolertiæ plenus.) Audio, inquit, Artybii equũ edoctum ſe erigere, & pedibus ſimul atq; ore [d] eum in quẽ agitur, perficere: proinde tu properè inita ratione dicito vtrũ malis obſeruare, equúmne tibi feriẽdũ, an ipſum Artybiũ. Ad quẽ ſeruus ſuus, Ego verò, inquit, rex, paratus ſum & vtrũq; & alterutrũ, & omnino quicquid imperaueris, facere. promã tamẽ quod rebus tuis eſſe cõducibilius ſentiam, regẽ ac ducẽ oportere cum rege ac duce certare. ſiue enim talẽ occidas, decori tibi fore: ſiue (quod ſecundum eſt) à tali occidaris, (quod abſit) dimidium mali eſſe. nos verò famulos cũ famulis hoſtiũ debere confligere. Nã quod ad equum attinet, non eſt cauſa cur eius artificium extimeſcas. recipio enim tibi eũ poſthac aduerſus neminem ſe erecturũ. Hæc illo loquuto, mox exercitus conflixere terreſtres naualéſq;. & claſſe quidẽ Iones eo die ſtrenuè pugnãtes ſuperauere Phœnices: Samiorũ tamẽ præcipua virtus extitit. In terra aũt, vbi cõcurſum eſt, dũ acies dimicant, circa imperatores hoc actũ eſt: Vbi Artybius equo cui inſidebat in Oneſilũ inuectus eſt, Oneſilus (vti cõuenerat cum ſatellite) ipſe inuadẽtẽ Artybium ferit, eius ſatelles ſublatos equi pedes in Oneſili ſcutum eos iactãtis, *falce percutiẽs* abſcidit. quo ictu Artybius Perſarũ imperator illic vnà cum equo corruit. Cæteris autẽ pugnãdo occupatis, Steſenor Curii tyrannus, non parũ circa ſe copiarũ habẽs, prodidit ſocios Curiẽſes. (hi Argiuorum coloni dicũtur eſſe.) Poſt horũ proditionẽ, ſtatim Salaminii, qui curribus vehebãtur, idem fecere. quo ex facto Perſę Cypriis ſuperiores extitere. Horum aciẽ in fugam verſa, cum alii multi occubuere, tũ verò Oneſilus Cherſis filius, qui Cyprios ad defectionem induxerat, & Soliorum rex Ariſtocyprus Philocypri filius, eius, inquam, Philocypri quem Solon Atheniẽſis Cyprum profectus inter tyrãnos maximè verſibus celebrauit. Oneſili caput Amathuſii, quoniam ipſos obſederat, exciſum in oppidum retulerunt, ac ſupra portas ſuſpenderunt. Quod ſuſpenſum quum iam exinanitum eſſet, ingreſſum apum examen fauo referſit. ea de re oraculum Amathuſiis (nam oraculum cõſuluere) redditum eſt vt depoſitum caput humarẽt, Oneſilóque quotannis tanquã heroi ſacrificarẽt, hoc faciendibus, melius cum eis actum iri. quod Amathuſii ad meam vſque memoriã faciebãt. Iones, & alii qui ad Cyprum pugna nauali dimicauerant, vbi didicere res Oneſili perditas, & cæteras Cypriorũ vrbes obſeſſas præter Salaminẽ, eam autẽ Gorgo priſtino regi Salaminios reſtituiſſe, in Ioniam redire maturauerunt. Ciuitatum autẽ Cypriarũ diutiſſimè obſidionem Soli pertulit, ſed eam Perſæ quinto menſe quàm obſidere cœperunt, circumſuffoſſo muro expugnauerunt. Ita Cyprii, quum annum liberi fuiſſent, denuò in ſeruitutem ſunt redacti. At Dauriſes, qui filiam Darii in matrimo-

a Artybium Perſam cum numeroſa manu Perſica, Cyprum aduentare. *Ad verbum, Expectari in Cyprum. Id eſt, Eius in Cyprum aduentum expectari. Valla autem hic* ἀποδόκιμον *cum* δόκιμον *confudit.*

b Nos itaque vbi collocati ſumus, vt oper. *Vel, In munere quod nobis iniunctum eſt.*

c Audaciæ plenus. *Vel, Animoſus. Vel, Magnos ſpiritus gerens. Sed rectiꝰ* λήμματος *quàm* λήμματος.

d Eum in quem impetum faciat, interficere. *Vel, Eum in quem feratur, aut inſurgat, confícere. quod melius reſpondet verbo* κατεργάζεσθαι.

nium habebat, Hymeesque & Otanes, atque alii Persarum duces, & ipsi filias Darii in matrimonio habentes, persequuti eos Iones qui aduersus Sardis expeditionem fecerant, postquam in naues repulerũt prælio victos, dehinc inter se partiti sunt vrbes quas expugnarant. Dauriſes quidem conuersus ad vrbes in Helleſponto ſitas, cepit Dardanon, cepit Abydum & Percotem, Lampſacum & Pæſon, ſingulas diebus ſingulis. Cui à Pæſo ad vrbem Parion contendenti nũtius adfertur, Cares cum Ionibus ſentientes, à Perſis defeciſſe. igitur conuerſo itinere ex Helleſponto aduersus Cariam copias duxit. Sed antequam perueniret, de eius aduentu certiores facti Carii, ad columnas quæ albæ dicuntur, cõueniunt, atque ad amnem Marſyam, qui ex Hydriade regione defluit in Mæandrum. Ibi coactis Cariis, multæ ſunt à multis dictæ ſententiæ: ſed optima omnium, meo iudicio, à [a] Pixodora Mauſoli filio, viro Cindyenſi, qui Syenneſis Cilicum regis filiam in matrimonio habebat. Ab hoc ſententia dicebatur vt tranſmiſſo Mæandro Cares flumen à tergo habentes, ita demũ cum hoſte congrederentur, vt ſublata ſpe retrò fugiendi, atque ibidem manere coacti, redderẽtur [a a] meliores quàm natura eſſent. Verùm hæc ſententia non peruicit, ſed illa, vt Perſis potius à tergo Mæander eſſet, vt ſi Perſæ fugam facientes euaderent, tamen in flumen incidentes, abire non poſſent. Poſt hæc quum adeſſent Perſæ, ac Mæandrum tranſiſſent, ibi ſuper amnem Marſyam Cares prælium conſeruere cum Perſis acre atq; diuturnum: ad poſtremum præ multitudine hoſtium terga vertunt. Quo in prælio, Perſarum cecidere duo millia, Carum decem millia. ex quibus qui effugerunt, ad Labranda in Iouis militaris templum ſe receperunt, in magnum atque ſacrum lucum platanorum. Soli autem ex iis quos nouimus, Cares ſunt qui Ioui militari hoſtias offerant. Huc Cares quum ſe recepiſſent, de ſalute conſultabant, vtrum ſeſe Perſis dedere, an Aſiam penitus relinquere ſatius eſſet. De hac re conſultantibus, ſubſidio venere Mileſii cum ſociis. Ibi Cares immutata priori voluntate, rurſus ad bellum inſtaurandum animantur, & cum inuadẽtibus Perſis concurrunt: & quum diutius quàm prius dimicatum eſſet, fugantur, multis cæſis, Mileſiorum præcipué. Poſt acceptam calamitatem hanc Cares copiis reparatis [b] repugnauerunt. Audiẽtes enim vrbes ſuas inuaſum iri à Perſis, inſidias illis in via quæ in Mylaſſa fert collocauerunt, authore Heraclide Ibanolio viro Mylaſſenſi. In eas inſidias Perſæ noctu incidentes, obtruncati ſunt cum ducibus ſuis Dauriſe & Amorge & Siſamace, necnon Myrſe Gygis filio. Hunc in modum interiere hi Perſæ. Hymees autem (qui & ipſe erat ex inſequentibus Iones qui aduersus Sardis militauerant) ad Propontidem conuersus cepit Cion Myſiam. Hac expugnata, audiens Dauriſem relicto Helleſponto tendere aduersus Cariam, omiſſa Propontide, in Helleſpontum duxit exercitum, cepitque AEoles omnes qui oram Iliadem incolunt. cepit item Gergithas [c] qui à priſcis Teucris relicti fuerant. Et ipſe quidem Hymees, quũ has gentes cepiſſet, morbo deceſſit Troade: & hic quidem ita mortem obiit. Artaphernes autem Sardium præfectus, & Otanes tertius dux, aduersus Ioniam confinémque AEolidem delecti imperatores, cepere ex Ionia quidem Clazomenas, ex AEolia verò Cumam. Quibus oppidis captis, Ariſtagoras Mileſius, vbi hoc accepit, non erat compos mentis, vt qui perturbaſſet Ioniam, & magna negotia confudiſſet. Itaque cernens hæc, vbi conſtitit ei rem effici non poſſe, nec Darium regem ſuperari, de fugiendo deliberabat, conuocatiſque ſuæ factionis hominibus, [d] conſulebat ſatius fore eis, ſi Mileto expellerentur, in ſeptentrionalia loca aliqua profugere, ducentes coloniam vel in Sardiniam vel in Myrcinum Edonum, quam Hiſtiæus, à Dario ea donatus, mœnibus ſtruxerat. Hæc Ariſtagoras percõtabatur. Verùm Hecatæus Hegeſandri filius, [e] vir logopœos, negabat coloniam alterutrò deducẽdã: ſed, ſi Mileto eiicerentur, mœnia in Lero inſula ædificanda, atque illic quieſcendũ: deinde illinc Miletum eſſe remeandum. Hoc conſulebat Hecatæus. Sed Ariſtagoras, cuius ſententia præcipuè erat abeundi in Myrcinum, demandata [f] Mileto Pythagoræ filio viro inter populares probato procuratione Mileti, ipſe ſumptis ſecum omnibus voluntariis in Thraciam nauigauit, regionemque obtinuit ad quam conciderat. Ex ea profectus, dum vrbem obſidet, tam ipſe quàm eius exercitus à Thracibus, tametſi illinc accepta fide excedere volentibus, interemptus eſt.

a Pixodaro.

a a Fortiores. *Vel, magis ſtrenui.*

b Pro, *Pugnam inſtauarunt.* Vel, *Denuo pugnarunt.*

c Qui ex priſcis T. rel. fuerant. *Vel, remanſerant.*

d *Cum eis* deliberabat, ſatius eſſe dicens perfugium aliquod ſe habere, ſi fortè Mileto expellerẽtur. ánne igitur ſe coloniã in Sard. an in Myrc. Edonorũ ducere oporteret, quã Hiſt. *Vbi autẽ Valla ſua illa ſeptentrionalia loca in uenerit non uideo, niſi ex ὑπάρχον fecerit ὑπάρχειν.*

e Hiſtoricus.

f *Mirum ſi Valla ita ſcriptum reliquit, ut Mileſius uiri illius ſit nomẽ, quũ in noſtris exempl. ſit duntaxat Pythagoræ.*

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber sextus, qui inscribitur Erato.

ARISTAGORAS quidē Ionicæ rebellionis author ita oppetit. Histiæus autē Mileti tyrānus, [a] à Dario cōmearum adeptus, Sardis venit: eò quū venisset è Susis, interrogat[us] est ab Artaphernе Sardiū præfecto, quid nā ei videretur Iones ad rebellandum induxisse: & quū negaret se id scire, quinimò mirari quod actū esset, tanquam eius rei prorsus ignarus, [b] Artaphernes, qui eum tuisse artificē cōperisset, Id ipsum intues, inquit, Histiæe, sic res hæc se habet, Hūc calcēum tu quidem consuisti, Aristagoras autem sibi induit. Hoc Artaphernes ad rebellionem pertinēs dixit. Quē Histiæus tanquam rei gnarū veritus, prima statim nocte fuga se ad mare proripuit, regem Darium fruſtratus, cui Sardiniam insulam maximam in illius potestatem redacturum se pollicitus, subiit primas partes Ionici belli aduersus Darium gerendi. Is quum in Chium transmisisset, à Chiis in vincula coniectus est, [c] exploratum habēbus eum à Dario illuc isse ad res nouas moliendas: sed vbi omnem cognouere rationem, quòd regi hostis esset, hominem soluerunt. Ibi interrogatus Histiæus ab Ionibus cur ita prompte Aristagoræ vt à rege deficeret [d] delegasset, & tanta clade Iones affecisset, [e] non dixit causam penes illos meritò fuisse, sed regem Darium cōstituisse, Phœnices è sedibus suis amotos in Ioniam transferre, & Iones in Phœnicen, & hac causa literas ea de re se misisse. *Quib⁹ uerbis,* [f] quū nihil omnino rex cōstituisset, ipse Iones terrefaciebat. Post hæc ad Persas qui Sardibus erant, literas dat, tanquā secum antea de rebellione colloquutos: quas literas fecit per nuntium quēdam Hermippum Atarniteū. Eas Hermippus non iis ad quos dabātur reddidit, sed Artaphernі. Ille, omnibus quæ agebātur cognitis, iubet Hermippū & eas reddere quibus Histiæus mittebat, & quæ vicissim à Persis ad Histiæū responderentur, sibi dare. Ita rebus palam factis, Artaphernes de multis Persarum supplicium sumpsit. Et Sardibus quidem tumultus extitit. Histiæus autem hac spe lapsus, exoratis Chiis, Miletum reductus est. Sed Milesii, libenter etiam Aristagora liberati, nullo pacto animum inducebant ad alium tyrannum illuc recipiendū, vtpote gustata libertate. [g] Histiæus sub noctem conatus introire Miletum, à quodam Milesio in femore vulneratus est. Ita reiectus à patria sua, rursus se recepit in Chium: atque illinc, quoniam Chios ad tradendas sibi naues inducere nō poterat, traiecit Mitylenen: [h] Lesbiisq; vt sibi traderent naues persuasis, octo illorum triremibus armatis Byzantiū remigauit. Ibique subsidens, nauigia quæ è Ponto prodibant intercipiebat, præter eorū qui se paratos obsequi sibi assentiebātur. Histiæo & Mitylenæis hæc agētibus, aduersus ipsam Miletum ingēs exercitus hostium classiarius pariter & terrestris [i] in expedito erat. Duces enim Persarum coactis in vnum copiis cuncti in eam contendebant, minoris cæteris oppida faciētes. Inter classiarios promptissimi erant Phœnices, cum quibus militabant & Cyprii recens subacti, & Cilices, & AEgyptii. Hos aduersus Miletum & cæteram Ioniam venturos quum accepissent Iones, miserunt suos quique primores ad commune Græciæ concilium. Quibus in eum locum coactis, atque deliberantibus, visum nullas debere terrestres copias aduersus Persas cōtrahi, [k] sed Milesios mœnia per seipsos pro viribus tutari, cæteros classem instruere nullā naui prætermissa. Instructāque classe, primo quoque tempore contractos apud Ladam ante Miletum pugna nauali decernere. Lada autem, parua quædam est insula, vbi Milesiorum obiacens. Post hæc impletis nauibus Iones præstò fuerunt, comitantibus AEolibus [l] qui incolunt Lesbum: atque ita aciem instruxerunt: Cornu quod erat autoram versus, ipsi Milesii cum octoginta nauibus tenebant. His contigui Prienenses erant, duodecim cum nauibus: Miusii cum tribus nauibus. His contigui Teii, decem & septē cū nauibus: Chii cum centum. Vltra hos locati erant Erythræi & Phocenses: Erythræi quidem, cum octo nauibus, Phocenses verò cum tribus. Phocensibus adhærebant Lesbii cum nauibus septuaginta. Vltimo in loco erant Samii cum sexaginta nauibus, tenentes cornu occasum versus. In summa, omnium numerus, trecentæ sexaginta tres triremes. Tot fuere Ionicæ naues. Barbaræ verò, numero sexcentæ: quæ vbi & ipsæ in agrum Milesium venere, omnisque

a A Dario dimissus.

b Artaphernes illum astutè respondere videns, dixit, vt qui veram defectionis causam compertā haberet.

c Iudicantibus. *Vel, Existimantibus.*

d Per literas, *uel per nuntios suasisset, aut imperasset.*

e Veram causam illis minimè exposuit.

f Quum rex hæc *facere* minimè deliberasset.

g Atque adeo Histiæus sub n.

h Quúmque Lesbiis vt sibi naues darēt persuasisset, hi triremes octo armarunt, quibus cum illo Byzantium nauigarunt. Ibique subsidentes nauigia q.e.P. pr.intercipiebant, præterquam eorum qui se Histiæo paratos obsequi dicebant.

i Expectabatur.

k Sed è mœnibus Milesios hostium impetū pro viribus propulsare: classem autē instruere, &c.

l Quicunque agrū Aeolicum incolunt.

ei peditatus adfuit, tum verò duces Persarum, audita multitudine nauium, ĩ diudum extimuerunt ne illos superare, néve Miletum, nisi mari potiti essent, capere non possent, simúlque ob id apud Darium adirent periculum pœnæ subeũdæ. Hæc reputantes, contractis Ioniæ tyrannis, qui ab Aristagora Milesio deiecti principatu, ad Medos perfugerant, & tunc aduersus Miletum militabant, horum quicunque aderant conuocatis, ita verba fecerunt; Viri Iones, [a] qui vestrum de domo regia bene meritus est, nunc appareat. Suos enim populares quisque vestrum conetur abducere à reliquis sociis, eliciendo illos hac promissione, nihil eos, quòd rebellarint, molestiæ sensuros, nullas eorum vel sacras vel priuatas ædes incensum iri, nihil violentius quàm antea passuros: si minus, ista facere, sed omnino decernere prælio voluerint, hęc eis damna dicite euentura, quæ certè euenient: ipsos prælio victos in seruitutem rapiendos, liberos eorum à nobis castrandos, virgines in Bactra asportandas, terram aliis tradendam. Hæc loquutis Persarum ducibus, Ionum tyrannis sub noctem ad suos quisque populares denuntiatum miserunt. Iones ad quos il nuntii peruenerunt, contemnere hæc, nec animum ad proditionem faciendam inducere, sibi quisque soli illa à Persis denuntiari existimantes. Hoc, simulatque Miletum Persæ applicuere, gestum est. Mox quum ad Ladam Iones coacti essent, conciliáque haberentur, & aliæ ab aliis sententiæ dicerentur, Dionysius Phocensis dux ita loquutus est, Quoniam in summo ancipiti res nostræ sunt, viri Iones, vt aut liberi simus aut serui, & quidem tanquam fugitiui, si vultis deuitare calamitates, subeundus est vobis impræsentiarum labor: ita superatis hostibus liberi esse poteritis: sin autẽ ignaui fueritis, & ab ordine recesseritis, nullam vestri spem habeo quominus pœnas regi rebellionis detis. Sed assentiamini mihi, & vosipsos mihi permittite, & ego, diis & æquo iuuantibus, recipio vobis aut non concursuros hostes, aut si concurrẽt, multo inferiores futuros. His auditis, Iones sese Dionysio permisere. Ille classem assiduè in cornua producens, vt remiges exerceret, subinde lóca inter nauigandum variare cogitabat, quinetiam propugnatores armatos esse, & reliquum diei naues in ancoris stare: quotidie laborem Ionibus exhibens, ad septimum vsque diem obtemperantibus atque imperata facientibus. Post eum diem Iones, vtpote talium laborum insueti, tum defatigatione, tum sole afflictati, inter se dixere, Quo nos deorum offenso ista patimur? qui desipientes ac mente capti viro Phocensi superbo tres naues habenti, omni no nos permisimus, eúmque toleramus? quos ille sumptos perdit intolerabilibus æruminis? quorum multi in morbum inciderunt, multi idem passuri videntur. quibus satius est quiduis aliud quàm hæc mala pati, atque adeo seruitutem, [b] siqua futura est, expectare, quàm præsenti afflictari. Agite, huic ne deinceps obtemperemus. Hæc inter se loquutis, mox deinde nemo illi parere velle, sed tentoriis more militari in insula defixis, frui vmbraculis, ac nolle naues ingredi, neque ad munia sua redire. Id animaduertentes Samiorum duces, & magnam Ionum confusionem, putauerunt sibi admittendam orationem Persarum, quam per nuntiũ aperuerat Aeaces Syloſontis filius, rogans vt à sociis deficerent, quũ præsertim non fieri posse videretur vt regis potentiam superarent, ac probè scirent, si præsentem Darii classem superassent, aliam quincuplo maiorem adfuturam. Nacti igitur occasionem, vbi primùm viderunt Iones negantes se in officio futuros, lucrifaciendam putauerunt suorum sacrorum atque priuatorum conseruationem. Aeaces autem, cuius orationem admisere Samii, filius Syloſontis Aeacis filii fuit, Samityrannus, ab Aristagora Milesio exutus principatu, quemadmodum alii Ioniæ tyranni. Itaque posteaquam Phœnices nauigare aduersus Iones cœperunt, Ionésque & ipsi naues in cornua digestas producere, ac propius ventum est, prælióque consertum, tunc quinam Iones ignaui, quíue egregii fuerint, haud queo pro comperto scribere, quia alius in alium reiicit culpam. Dicuntur tamen Samii, quemadmodum cum Aeace composuerant, sublatis velis ex acie excessisse, Samúmque abisse, præter decem naues, quarum trierarchi permanserunt dimicarúntque, nolentes dicto audientes esse suis ducibus. Quo ex facto commune Samiorum concilium eis donauit vt ipsorum nomina à maioribus repetita, tanquam egregiorum virorum, in lapide scriberentur: extá tque is lapis adhuc in foro. Lesbii videntes Samios qui iuxtà erant fugam capessere, idem fecere quod Samii. [c] Quum id plerique Ionum facerent, eorum qui pugnando perstitere, Chii præcipuè circumuenti sunt, & quia nolebant perfidè agere, edita egregia opera oppressi. Qui (vt superius dictum est) centum naues quum præberent, singulas cum quadragenis propugnatoribus delectorum ciuium, etsi cernerent permultos sociorum esse pro-

a Nunc extent alicuius vestrum in regiam domum beneficia.

b Quantacũque futura est.

c Quin & Ionum bona pars idem faciebat. Inter eos verò qui in pugna perstiterũt, Chii asperrimè tractati fuerunt, quippe qui egregia facinora ederẽt, nullúmque laborem detrectarẽt. Qui (vt sup.

ditores, tamen iniquè se facturos censuerunt si illorum similes essent: sed relicti cũ paucis sociis discursando dimicauerunt, donec compluribus captis hostium nauibus, pluribus suarum amissis, cum cæteris in terram suam perfugerunt. Quorum verò naues inualidæ erant, quia lacerratæ, iis Chii insequẽte hoste ad Mycalem fugientes, impactis terræ nauibus ac relictis, per continentem pedestre iter fecerunt. Et quum in agrum Ephesium ingressi essent, sub noctem ad vrbem cõtenderunt, quum illic à mulieribus sacra legiferæ Cereris fierent. quos armatos Ephesii ingressos agrum suum videntes, quum de eis nihil audissent, suspicati fures esse & ad mulieres tendere, vniuersi ad vim arcendam procurrerunt, Chiósque interemerunt: & hi quidem hoc casu occiderunt. Dionysius autem Phocensis, posteaquam res Ionum accisas intellexit, captis tribus hostium nauibus, abiit non iam in agrum Phocensem, (probè sciens eum cũ cætera Ionia direptum iri) sed vt erat, rectà contendit in Phœnicen: vbi nauibus onerariis spoliatis, raptáque ingenti pecunia, in Siciliam nauigauit: atque illinc prodeundo, latrocinia agitauit, in nullum quid em Græcorum, sed in Carthaginenses ac Tyrrhenos. At Persæ, victis pugna nauali Ionibus, Miletum à terra atque mari obsederunt, suffossisque muris, & omni genere tormẽtorum admoto, eam[a] ab arce acceperunt sexto quàm rebellauerat Aristagoras anno, atque diripuerunt: vt defuncta sit ea calamitate quam oraculum prædixerat. Siquidem Argiuis apud Delphos de ciuitatis suæ salute consulentibus, oraculum promiscuum redditum est, quod in ipsos quidem Argiuos tendebat, sed ex adiectione ad Milesios. Quod quatenus ad Argiuos pertinet, quum ad eum locum venerimus, referemus: quatenus autem ad Milesios, ita habet,

» Tunc quoque commentrix operum Milete malorum,
» Permultis cœna & præstantia munera fies,
» Crinitísque pedes tua pluribus abluet vxor:
» Nostri erit ast aliis delubri cura gemellis.

Hæc tunc Milesiis contigerunt, quum ex iis plerique viri à Persis, qui criniti erant, sunt cæsi, vxores ac liberi in prædam cesserunt, templúmque quod erat in geminis, & delubrum, iuxta oraculum deflagrarunt. Pecuniarum autem quæ in hoc templo erant, sæpe alibi mentionem fecimus. Milesii conseruati à cæde, dehinc Susa perducti sunt. quos rex Darius nulla alia pœna afficiens, collocauit in vrbe Ampa ad mare quod rubrum vocatur sita, vbi fluuius Tigris eam præterfluens exit in mare. Agrum Milesium vrbi circumiectum atque planitiem ipsi Persæ obtinuere, montana Caribus Pedasensibus possidenda dederunt. [b] Hæc Milesiis à gente Persarum passis non reddiderunt vicem Sybaritæ, qui vrbe exuti Laon & Scidron incolebãt. nam Sybari à Crotoniatis direpta, vniuersi Milesii qui puberes erant capita deraserunt, & ingentem luctum exhibuerunt. Ex omnibus enim ciuitatibus (quas nouimus) hæ præcipuè mutuo hospitio iungebantur. At non item Athenienses, sed Miletu expugnationem se permoleste tulisse cum aliis multis rebus declararunt, tum verò hac, quòd Phrynicho docente fabulam quam de Mileto direpta fecerat, theatrum illacrymauit, & Athenienses eum, quòd domestica mala refricuisset, mille drachmis mulctauerunt, adiecto interdicto nequis posteà ea fabula vteretur. Et Miletus quidem Milesiis desolata est. Samiis autem iis qui aliquid habebant, adeo non id quod sui duces erga Medos fecerant, probabatur, vt inito secundum pugnã naualem consilio, visum sit, priusquam eò tyrannus AEaces veniret, in coloniam proficisci, ne manentes & Medis seruirent & AEaci. Etenim per hoc idem tempus Zanclæi (qui sunt Sicilienses) missis in Ioniam nuntiis, solicitabant Iones ad Pulchrum littus, cupientes illic vrbem Ionum condere. Hoc autem littus quod Pulchrum dicitur, Siculorum quidem est, sed ad Tyrrheniam Siciliæ vergit. His ergo solicitantibus, soli ex Ionibus Samii cum iis qui effugere Milesiis eò concesserunt. Quibus in Siciliam tendentibus, iámque appulsis Locros epizephyrios, hoc rei contigit, vt interea Zanclæi vnà cum suo rege (cui nomen erat Scythes) obsiderent vrbem Siculorum, vt eam expugnarent. Idque quum audisset Anaxileus tyrannus Rheginus, quòd erat Zanclæorum hostis, adiens Samios, suasit satius esse vt Pulchrum littus, ad quod nauigabant, valere sinerent, & Zanclam occuparent viris desertam. Samii persuasi Zanclam occuparunt. Id Zãclæi quum audissent, vrbi suæ supperias ferunt, aduocato Hippocrate Gelæ tyranno. erat enim is eorum socius. Qui posteaquam ad illos iuuandos cum exercitu venit, Scythæ Zanclæorum monarcho, tanquam vrbis desertori, & fratri eius Pythogeni vincula indidit, eósque in oppidum Inycum relegauit: at cæteros Zanclæos Samiis (cum quibus publicè

[a] Funditus euertẽrunt.

[b] Milesiis autem in hunc modũ à Persis affectis, Sybaritæ qui vrbe sua exacti Laon & Scidron incolebãt, gratiam parem non rependerũnt. Siquidem Sybari olim à Crotoniatis capta Milesii omnes puberes capita rasitare instituerunt, ingẽtémque luctũ præferre ob calamitatem Sybaritarum. Duæ enim illæ ciuitates omniũ quas nouimus maximè inter se hospitio coniũctæ fuerunt. Non sic autem Athenienses vt Sybaritæ: qui quum manifesta alioquin iudicia condolescentiæ multifariam eam ob causam dedissent, insuper Phrynicho tragœdiam de Mileto capta scribente per scenicósque edente, quũ theatrum ipsum in lacrymas versum esset, ipsi Athenienses poematis authorem mille drachmis mulctarũt, tanquam proprias eorum calamitates cõmemorasset. *Ita Budæus hunc locum interpretatur.*

loquutus fuerat) dato & acceptò iureiurãdo, prodidit, pacta mercede vt [a] dimidium omnis prædæ vrbicæ atque captiuorum ipse haberet, item omnia quæ in agris essent: quanquam plerosque Zanclæorum titulo captiuorum in vinculis habebat, [b] quorum summos quosque trecentos Samiis occidendos tradidit: quod tamen illi facere noluerunt. Cæterùm Scythes Zanclæorum monarchus ex Inyco profugit in Himeram, atque illinc transmisit in Asiam, ascẽditque ad Darium regem: quem Darius iustissimum virorum omnium censuit qui è Græcia ad se ascendissent. nam quum exorato rege in Siciliam abiisset, rursus è Sicilia ad regem rediit: donec natu grandior ac [c] beatus apud Persas excessit è vita. Samii itaque Medis liberati, Zanclam vrbem pulcherrimã nullo negotio adepti sunt. Cæterùm post nauale prælium pro Mileto gestum, Phœnices iubentibus Persis AEacem Syloſontis filium tanquam de ipsis bene meritum, & qui egregiam operam nauasset, Samum reduxerunt. Quæ ciuitas, sola ex omnibus quæ à Dario rebellauerant, ea fuit cuius neq; vrbs neque templa incenderentur, quòd in pugna nauali à sociis defecisset. Statim expugnata Mileto Persæ Cariam cepere, ciuitatibus partim se vltrò dedẽtibus, partim vi adactis. Et hæc quidem ita gesta sunt. Histiæo autem Milesio, dum circa Byzantium agit, & Ionum onerarias naues quæ è Ponto cursum tenebant, intercipit, affertur nuntius de rebus ad Miletum gestis. itaque negotiis ad Hellespontum pertinentibus Bisaltæ Apollophanis filio Abydeno delegatis, ipse habens Lesbios Chium nauigat, & apud locum quendam agri Chii quem vocant Concaua regionis, quòd ab eius præsidio non reciperetur, congressus, permultos eorum interfecit: simúlque cæteros Chios, vtpote ex pugna nauali malè affectos, subegit, quodam ex eorum oppidulo cum Lesbiis progrediens. Sed videlicet quoties ingentes sunt euẽturæ calamitates vel ciuitati vel nationi, solent signis prænũtiari. etenim Chiis ante hanc cladem ingentia signa contigerant: vnum, quòd ex choro centum iuuenũ quos miserant Delphos, duo omnino rediere, nonagintaocto pestilentia absumptis: alterum, quòd sub idem tempus, paulo ante naualem pugnam, tectum supra pueros literas discentes corruit, ita vt ex centumviginti pueris vnus omnino euaserit. hæc eis signa deus præmonstrauit. Post hæc excepit pugna naualis, quæ ciuitatem in genua deiecit. Accessit ad cladem naualis pugnæ Histiæus cum Lesbiis, qui [d] Chios iam exhaustos facilè ad excidium deduxit. Histiæus autẽ illinc cum multa Ionum & AEolum copia aduersus Thasum contendit. Cui Thasum obsidenti quum esset nuntiatum Phœnices à Mileto in reliquam Ioniam profectos esse, Thasum inexpugnatam reliquit, atque in Lesbum traiecit cum omnibus copiis: & illinc, [e] quòd copias suas formidabat, traiicit in prouinciam Atarnis, tanquam frumentandi gratia tam illinc, quàm ex agro Caico qui erat Mysorum. Erat in his locis fortè Harpagus, vir Persa, non parui exercitus dux: qui cum Histiæo egresso in terram, certamine cõmisso, & ipsum Histiæum viuum cepit, & maiorem exercitus eius partem occidit. hunc autẽ in modum captus est Histiæus: Dum Græci cũ Persis pugnarent apud Malenam regionis Atarnitidis, ac diu perstarent, mox equitatus emissus in Græcos impetum dedit. quo ex facto versis in fugam Græcis, Histiæus haud credens ob præsentem noxam se interfectum iri ab rege, ob quãdam vitæ cupiditatem captus est: qui vt fugiens capiebatur à quodam Persa, vtque ab eodẽ erat transfodiendus, sese Milesiũ Histiæũ esse, lingua Persica vtens indicauit. Quem opinor, si seruatus ad regem Darium perductus fuisset, nihil tale fuisse passurum, [f] remissa ei à Dario culpa: nunc, ne id contingeret, néue fuga elapsus apud regem magnus rursus existeret, Artaphernes Sardium prætor & Harpagus qui ceperat eũ, Sardis perductum, in crucem sustulerunt, *tamen truncum. nam* caput sale conditum Susa ad regem Darium detulerunt. Ea re audita Darius obiurgatis qui id fecerant, quòd homine viuum in conspectum suum non adduxissent, iussit Histiæi caput eos elotum atq; obuolutum sepelire, tanquã viri de ipso ac de Persis bene meriti. Ita res Histiæi se habuerunt. Persarũ autẽ nauticæ copiæ circa Miletum hybernãtes, altero à profectione anno haud difficulter insulas continenti adiacentes ceperunt, Chium, Lesbum, Tenedum: quarum insularum vt quãque capiebant, [g] euerriculabãt. Euerriculant autẽ hunc in modũ: [h] Viri manũ mutuò tangentes, à mari aquilonari ad australe pertranseunt: post hæc omnem insulã peragrãt, venando homines. Ceperunt quoque in continente vrbes Iades eadem ratione, præterquã quòd non euerriculabant homines. neq; enim poterãt. Hîc autẽ nõ falsò cesserunt ea quæ duces Persarũ minati sunt Ionibus, quum ex aduerso castra haberent. nam posteaquam potiti sunt vrbibus, formosissimos quosque puerorũ seligentes castrauerũt,

a Dimidium totius ſupellectilis & manci piorum quæ in vrbe eſſent, ipſe hab.

b Ex quibus Zanclæis trecẽtos qui primores inter ſuos erãt.

c Prædiues.

d Chios iam malis confectos facilè ſubegit.

e Quòd eius copiæ ſibi metuerent.

f Sed Darium culpam ei fuiſſe remiſſurum.

g Tanquam in ſagenam includebant.

h Vir manu viri prehenſa. *i. Prehenſis mutuò manibus. Gall. Se prenans tous par la main.*

exectis teſtibus facientes eunuchos: virginéſque forma præſtantiſſimas ad regẽ trãſportarunt: & ſuper hæc, vrbes cum ipſis templis cremauerunt. Ita tertiò Iones ſunt in ſeruitutem redacti, primùm à Lydis, bis deinceps à Perſis. Profectus ab Ionia naualis exercitus, omnia quæ ad læuam ſunt in Helleſpontũ nauigantibus, ſubegit. nam quæ ſunt ad dexteram, iam ſubacta erant à Perſis per continentẽ. Helleſponti autem hæc in Europa ſunt, Cherſoneſus, in qua frequentes ſunt vrbes, & Perinthus, & muri ſuper Thraciam, & Selymbria & Byzantium. Quorum Byzantii, & qui vlteriori in littore ſunt Chalcedonii, ne expectauerunt quidẽ aduentũ Phœniciæ claſſis. ſed relictis ſuis vrbibus, in interiora Euxini póti receſſerũt, ibíque vrbẽ Meſambriã condiderunt. at Phœnices his vrbibus quas cõmemoraui incenſis, ad Prœcõneſum & Artacen ſe conuertunt. Quibus & ipſis igni traditis, rurſus in Cherſoneſum reuehuntur, euerſuri cæteras vrbes quas ſuperiore acceſſu non euerterant. nam Cyzicũ ab initio ne acceſſerant quidem, quòd ipſi Cyziceni, iam ante aduentum hũc claſſis Phœnicum ſub rege erant, quum ſe OEbari filio Megabyzi qui Daſcylii præſes erat, dediſſent. Cæteras Cherſoneſi vrbes (præter Cardiam) Phœnices ſubegerunt: quarum vſque ad id tempus tyrãnus erat Miltiades, filius Cimonis, nepos Steſagòræ: cuius imperii author fuerat Miltiades Cypſeli filius, ad hunc modum: Dolonci Thraces qui Cherſoneſum hanc tenebãt, quum ab Abſinthiis bello vexarentur, reges ſuos, vt de bello conſulerent, Delphos miſerunt. quibus Pythia reſpondit vt coloniæ in ſuam terram deducendæ eum authorem aſciſcerent qui primus eo templo abeuntes hoſpitio inuitaſſet. Dolonci ſacram viam ingreſſi, per Phocenſes atque Bœotios iter fecerũt. à quorum nemine inuitati, Athenas diuertunt. Ea tempeſtate Athenis omne quidem imperium tenebat Piſiſtratus, dominabatur tamen & Miltiades Cypſeli filius è familia [a] Tethrippotrophi, [b] ab AEaco & AEgina oriundus, nuper familia facta Athenienſi, cuius author extitit Philæus AEaci filius. Miltiades hic, vt ſedebat in domus ſuæ veſtibulo, cernens Doloncos prætereuntes, non illius loci veſtem gerentes, neque tela, homines inclamauit: accedentibúſque obtulit domicilium & hoſpitum congiarium. Illi in domum excepti & hoſpitaliter accepti, aperuerunt ei oraculum, precéſque addiderunt vt deo obſequeretur. Miltiades ea oratione audita, confeſtim perſuaſus eſt, vt qui pertæſus imperium Piſiſtrati cuperet illinc emigrare: protinúſque Delphos ſe contulit oraculum conſulturus nunquid faceret quod à Doloncis rogaretur. Iubẽte Pythia, ita Miltiades Cypſeli filius, (qui quadrigario curriculo prius Olympiacã palmam reportauerat) vnà cum Doloncis nauigauit, aſſumptis Atheniẽſium volũtariis quibuſque ad expeditionẽ ineundam: & vbi locum illum tenuit, ab iis qui ſe deduxerant, tyrannus creatus eſt. Is ante omnia Cherſoneſi iſthmum, *id eſt breuem inter duo maria intercapedinem*, ab vrbe Cardia ad Pactyam muro præſepſit, ne ab Abſinthiis regionem incurſantibus infeſtari poſſet. ſunt autem iſthmi ſex ac triginta ſtadia. ab hoc autem iſthmo introrſus, omnis Cherſoneſus quadringentorum viginti ſtadiorum eſt longitudinis. Miltiades igitur, interſeptis faucibus Cherſoneſi, atque hoc modo Abſinthiis cohibitis, primis cæterorum Lampſacenis intulit bellum: illi diſpoſitis inſidiis eum viuum cepere. Ea re Crœſus Lydus audita (erat autem Crœſo Miltiades charus) per nuntios Lampſacenis præcepit vt hominem miſſum facerent: alioqui ſe illos in morem pini extriturum comminatus eſt. [c] Hac oratione nutantibus Lampſacenis, quid ſibi vellet quod Crœſus minabatur ſe illos in morem pini extriturum, vix tandem quidam è maioribus natu intelligens, quid illud eſſet expoſuit, inquiens pinum ex omnibus arboribus ſolam eſſe quæ exciſa nullam ſobolem remittat, ſed prorſus emoriatur. Eapropter veriti Crœſum Lampſaceni, ſolutum Miltiadem remiſerunt. Ita Miltiades ob Crœſum euaſit: qui poſtea ſine liberis moriens, imperium atque opes tradidit Steſagoræ, Cimonis ſui è matre germani filio. Cui defuncto Cherſonitæ vt mos eſt conditori vrbis, ſacrificant, certaménque equeſtre ac gymnicum ſtatuto tempore celebrant, in quo nulli Lampſacenorum certare permittitur. Durante autem cum Lampſacenis bello, contigit vt Steſagoras quoque liberis orbus decederet, apud curiam percuſſus ſecuri in capite à quodam qui ſe tranſfugam verbis ſimulabat, ſed re ipſa [d] quàm hoſtis erat atrocior. Steſagora hunc in modum defuncto, tum Piſiſtratidæ Miltiadem Cimonis filium fratrem defuncti, cum trireme ad ſuſcipiendas in Cherſoneſo res dimiſerunt: in quem etiam Athenis beneficia contulerant, tanquam non ſanè conſcii mortis Cimonis patris eius: de qua morte alio in libro qualis fuerit commemorabo. Miltiades vt venit in Cherſoneſum, [e] domi ſeſe continebat, in honorem videlicet Steſagoræ fratris. Quod quum audiſſent Cherſo-

a *Vide quod paulo pòſt dicit de palma quam hic quadrigario curriculo reportauerat.* ibi enim eſt ὀλύμπια αἰγρηκὼς πεδὶ πάντων, *ut hic* εἰκὼς πεδὶ πάντων ἔφυ. *quod* (*ut uerba ſonant*) *ſignificat, Ex familia quadruuges equos alente. uel, equos ad quadrigarium curſum. Ex quo uideretur uoluiſſe lectores ſplendorem opulentiámque domus colligere.*

b Longius quidem repetita origine ab Æaco & Ægina oriundus, at propius repetita, Athenienſis, quum Philæus AEaci filius, ex hac familia primꝰ Athenienſis fuiſſet.

c Hæc Valla non è ſuo addidit, nam in uulgatis quidem edit. deſunt, in uer. autem codic. leguntur hæc uerba, πλανωμένων δὲ Λαμψακηνῶν οὐ πίσι λόγιον, τὸ θέλει τὸ ἔπος ἔχειν τὸ περὶ ἀπείνων ὁ Κροῖσος, πίτυος ἔχειν ἐκπρέψαν. *qui error ex repetitione eiuſdem uerbi ἐκπρέψαν contigit, librarii oculis alterum tranſilientibus.*

d Hoſtis erat, & temerarius. *uel, & ira præcipitis. Ad uerbum, Subfernidus.*

e *Suſpectus eſt hic locus in uulgat. edit. Gr.* ἐπιτηρέων *eſt potius ulciſcens, quod hic accipiẽdũ fuerit pro Vltionem moliens.*

nitæ, vndique ex omnibus ciuitatibus principes congregati sunt ad lugendam cum Miltiade fratris necem. Hi postquam venerunt illuc, in vincula coniecti sunt, & Miltiades Chersonesum obtinuit, [a] conductis auxiliariis: filiámque Olori regis Thraciæ Hegesipylam duxit vxorem. [b] Quem etsi nuper illuc profectum, tamen non mediocria sed grauia sanè negotia exceperunt. nam tertio quàm hæc gesta sunt anno è Chersoneso profugit, non ausus expectare venientes Scythas Nomades: qui à rege Dario irritati, coactis copiis ad hanc vsque Chersonesum processerant. Illis digressis eum rursus Dolonci reduxere, tribus annis antequam aliis curis implicaretur. Tunc Phœnices apud Tenedum esse quum audisset, quinque cum triremibus (quas præsentibus facultatibus impleuerat) Athenas nauigauit, soluens ex vrbe Cardia. Qui dum per sinum Nigrum transmissa Chersoneso cursum tenet, Phœnicum classe circumuentus, ipse quidem cum quatuor triremibus ad Imbrum euasit, quintam verò Phœnices insequuti ceperunt, cui præerat Miltiadis filius natu maximus Metiochus, non ex filia Olori Thracũ regis, sed ex alia muliere. Eum Phœnices quum Miltiadis filium esse cognouissent, ad regem perduxerunt, rati se magnam apud eũ gratiam inituros: quoniam Miltiades in dicenda apud Iones sententia suasisset vt Iones Scythis rogantibus soluta rate domum abire, obtemperarẽt. Oblato tamen sibi Metiocho Darius tantum abest vt quicquam mali fecerit, vt permultis eum bonis affecerit, donauit enim domo, facultatibus, vxore etiam Persíde: ex qua liberi geniti sunt qui inter Persas censentur. Miltiades autem ex Imbro Athenas peruenit. [c] Neque hoc anno quicquam est à Persis amplius in Ionas sæuitum, sed benignè sanè cum eis actum. Hoc anno Artaphernes Sardium præses, accitis hostium nuntiis, adegit Iones ad pactiones inter se faciendas, [d] de tradendis mutuò iis qui iniurias intulissent: néve quid inuicem ferrẽt aut agerent. Ad hoc adactis Ionibus, per parasangas (ita enim Persæ tricena stadia appellant) regiones diuisit: regionatimque vectigal instituit quod regi penderent: quod vectigal ab Artapherne institutum, ad meam vsque ætatem qui illic fuere pependerunt, eadem penè qua prius conditione institutum. Et hæc quidem illis pacata erant. Cæterùm ineunte statim vere aliis ducibus ab rege abdicatis, Mardonius Gobryæ filius, adhuc adolescens, & recens in matrimonium accepta Darii filia Artozostra, ad mare descendit, permagnas ducens peditum classiariorúmque copias. Qui cum exercitu postquam in Siciliam peruenit, ipse conscensa naui cum classe abiit, aliis ducibus pedestres copias in Hellespontum ducentibus. Posteaquam autem præteruectus Asiam in Ioniam peruenit Mardonius, miram hìc rem ego referam iis Græcis qui non assentiuntur Otanẽ inter septem Persas suasisse potiorem esse Persis statum popularem, [e] abdicatis tyrannis. Mardonius statum popularem in ciuitatibus constituit. his actis, in Hellespontum ire contendit: vbi coacta ingenti vi nauium ac peditatus, eas copias traiecit Hellespontum, pérque Europam iter Eretriam versus atque Athenas faciebat. Hæ igitur ciuitates [f] prætextus à Dario erant belli inferẽdi: sed in animo habebat quàm plurimas posset Græcarum ciuitatum subigere. Nam & classe Thasios nec manum ex aduerso leuantes subegit, & peditatu Macedones, vltra eos qui iam seruiebant, in seruitutem redegit. etenim quæ intra Macedones sunt nationes, iam subactę erant. Hæc classis è Thaso transmittens, ac terram legens, ad Acanthum vsque processit: & ex Acantho soluens, dum Athon circumuertit, ventus aquilo vehemens atque admodum atrox & intolerandus dicitur in eam ingruisse, nauiúmq; pleraſque [g] in Athon propulsas, ad trecentas afflixisse, vt supra viginti millia hominum interierint: partim quòd à feris rapti, partim quòd natare nescirent, partim quòd petris allisi, (nam sæuissimum circa Athon est mare) partim gelu absumpti. Et cum nautico quidem exercitu ita actum est. Mardonium autem cum pedestribus copiis in Macedonia statiua habẽtem Thraces Brygi sub noctem inuasere, & cum alios multos ex eis occiderunt, tum ipsum Mardonium vulnerauerunt. Sed non tamen seruitutem Persarum deuitare potuerunt. nam Mardonius non prius ex iis locis decessit quàm illos in suam redegit potestatem. His subactis rursus reduxit exercitum, tũ ob eam quam aduersus Brygos in exercitu terrestri, tum ob maiorem quam in classe ad Athon acceperat calamitatem. Ita hic exercitus pugna turpiter gesta rediit in Asiam. Insequenti anno Darius ante omnia Thasios à vicinis insimulatos tanquam defectionem molientes, misso nuntio iussit diruere muros, & naues in Abdera transportare. nam Thasii, vt qui ab Histiæo Milesio fuerant obsessi, & prouentus magnos habebãt, [h] pecunia multa vtebantur cum in compingendis nauibus longis, tum validioribus muris vrbi circundandis. Erat autẽ eis prouentus ex continẽti

a Quingentos alens auxiliarios.

b Huic Cimonis filio Miltiadi, quũ nuper in Chersonesũ veniſſet, moleſtiæ maiores quàm antea contigerunt. tertio enim quàm hæc gesta sunt anno, à Scythis fugat[9] fuerat. nã quũ Scythæ Nomades à rege Dario irritati, conferto agmine ad hanc Chersonesum vsq; progressi essent, illis inuadentibus obsistere nõ ausus, è Chersoneso ausugit, donec post Scytharum discessum, eũ Dolonci reduxerunt. Hæc inquã tribus antè annis contigerant quàm ista ei euenerunt. Tũc enim quũ Phœnices, &c. *Lego autem ex uetere cod.* τῶν καταλαβόντων *pro* καπεχόντων *in priore loco, ut sit* καπελάμβανεν ἄλλα τῶν καταλαβόντων *pro.* χαλ. *id est,* καπεῖχεν ἄλλας, *eò sensu quo postea dicit* τῶν μὲν καπεχόντων. *Illud autem,* ἔφθυσε Χερσόνησον, *fortasse interpret. Chersoneso exulabat, quòd uidelicet cum illis congredi ausus non esset. Cui interpretationi quadrat* καπήλαυνον.

c Neque hoc anno vlla Persis aduersus Iones contentio extitit: imò magno Ioniũ cõmodo factũ hoc fuit, *quod sequitur uidelicet.*

d Vt rationi iniuriarum mutuò reddẽdæ obnoxii essent, vtque à mutuis direptionibus abstinerent. *Vel,* Vt *iniurias mutuò persequi ex iure possent.*

e Mardonius enim abdic. tyrannis, *uel, abrogato tyrãnis imperio,* statum pop.

f Prætextus expeditionis ipsis erant.

g In Athon propulisse, & ex nauibus qui dẽ trecẽtas, ex hominib[9] supra viginti millia interiisse. Quum enim feris abũdantissimũ sit hoc mare quod circa Athon, (*id est, hæc maris pars quæ est circa Athon*) alii à feris rapti, alii petris allisi, alii, quòd natare nescirẽt, nõnulli & frigore interibant. Et cum nautico q. ex.

h Pecuniã *quæ ex illa magnis prouẽtib[9] habebãt,* impẽdebãt in cõping.

atque ex metallis. ex fossilia quidem metallorum aureorum materia, [a] septuaginta talentorum: ex Thasiis autem metallis minus, sed tamē ita frequenter, vt si Thasii forent immunes tributorum, fuerint eis in summam prouentura quotannis ex continenti atque ex metallis ducenta talenta, &, quando plurimum, trecenta. Quæ metalla ipse quoque inspexi, [b] & tamen longè admirabiliora fuere quæ Phœnices ii qui cum Thaso eam insulam condiderunt, inuenere: quæ insula ab hoc Thaso Phœnice nomen obtinuit. Hæc autem Thasi Phœnicea metalla sunt inter locum qui vocatur AEnyrorum & Coenyrorum sita: atque e regione Samothraciæ ingens mons indagando euersus est. Et hoc quidem huiusmodi est. Thasii autem iubente Dario, & muros suos diruerunt & naues omnes in Abdera transportarunt. Post hæc Darius, quid in animo Græci haberent, pugnarēne secum an sese dedere, tētandum ratus, legatos per Græciam alios aliò dimittit, regi terram & aquam petere iussos. Et hos quidem in Græciam, alios autem ad tributarias sibi maritimas ciuitates mittit, imperans longas naues fieri, & hippagogas, *id est naues quibus equi feruntur*. Dum hæc isti comparant, legatis per Græciam euntibus, & quæ Perses præceperat petentibus, terrā multi in cōtinēte populi dederūt: insulani quoque, cū alii omnes, ad quos eadē petituri legati accessere, tū verò AEginetæ. Qua de re cōtinuò Athenienses irritati sunt, quòd putarent hostili in ipsos animo dedisse terram & aquam AEginetas, vt vnà cum Persa aduersus Athenas militarent. Itaque libenter occasionem contra AEginetas amplexi, Spartam profecti illos insimulauerunt quòd ex eo quòd fecerant Græciam prodidissent. Ad hanc delationem Cleomenes Anaxandridæ filius, Spartiatarū rex, AEginā transmisit, animo præcipuos eius rei authores comprehendendi. Conanti autē illos comprehendere cum alii AEginetæ interessere, tum præcipuè Crius Polycriti filius, [c] negās eum gaudsurum siquē abduceret AEginetarum. nam id eum facere sine communi consilio Spartiatarum, sed ab Athenienſibus pecunia corruptum: alioqui cum altero rege venturum fuisse ad se comprehendēdos. Hoc autem dicebat ex [d] epistola Demarati. Eum Cleomenes ab AEgina discedens interrogauit quod ei nomē esset. Ille respondit quòd erat Crios, *id est aries*. Cui Cleomenes, Crie, inquit, iam nunc præferrato cornua, tanquam occursurus magno malo. Spartæ autem per id tempus Demaratus Cleomenem insimulabat, & ipse rex Spartiatarum, sed ex familia inferiore, quæ tamen alia nulla in re inferior erat, (ab eodē enim oriundi) quàm quòd familia EVrysthenis, quòd primigenius esset, nōnihil honoratior erat. Etenim Lacedæmonii, nulli poetarum assentientes, negant se in eam quam nunc possident regionem deductos à filiis Aristodemi, sed ab ipso Aristodemo regnante, qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli filius. Nec multo pòst Aristodemi vxorē nomine [e] AEginam, (quam dicunt fuisse filiam AVtesionis, qui fuit Tisameni, qui fuit Therſandri, qui fuit Polynicis filius) peperisse geminos: [f] eisque natis Aristodemum morbo decessisse. Lacedæmonios autem qui tum erant, inito consilio creasse regem è pueris eum qui esset primigenius, vt lex iubebat. Sed nescientes vtrum puerorum eligerent, quum essent similes ac pares: id quum nequirent ipsi discernere, prius fuisse percontatos genitricem, eáque negante se dignoscere, sed dissimulante, quòd videlicet (vt credibile est) magnopere cuperet ambos effici reges: ita de hoc dubitantes Lacedæmonios misisse Delphos scisciatū quid in ea re agerent: & iis Pythiam respondisse vt vtrunque puerorum regem ducerent, sed primigenium magis honorarent. Hoc responso à Pythia edito, Lacedæmonios nihilominus incertos quo pacto primigenium reperirēt, admonitos fuisse à quodam Messenio, nomine Panite, vt obseruarent vtrum puerorum mater priorem lauaret cibarétque: quam si deprehenderent eodem semper modo facitare, habituros id omne quod quererent, & inuenturos quod vellent: sin illa alternando erraret, palàm fore ne ipsam quidem quippiam magis nosse, & vt isti aliam rationem inirent. Ibique Spartiatas ex admonitu Messenii obseruantes matrem puerorum, ignaram cur obseruaretur, animaduertentesque illam præferentem alteri primigenium tum cibando tum lauando, accepisse puerum qui magis honorabatur à matre, tanquam primigenium, publicéque alendum curasse, impositio ei nomine EVrysthene: iuniori Procle. Hos autem fratres, vbi adoleuerunt, per omne vitæ tempus inter se dissensisse, & itidē eorum posteros perseuerasse. Hæc soli Græcorum Lacedæmonii aiunt. At hæc quæ commemorantur à Græcis, ego scribo: hos Doriensium reges vsque ad Perseum Danaes à deo genitum, recenseri rectè à Græcis, & ostendi Græcos esse. iam tum enim isti inter Græcos censebantur. Ideo autem dixi, vsque ad Perseum, nec altius repetii, quòd nullum Perseo cognomentum fuit

a Octoginta.

b Ex quibus admiratione digna erant ea potissimùm quæ Ph.

c *Id est*, Negans eum impune quēquam AEgin. abducturum.

d Mandato.

e Arginam.

f Aristodemum autem liberos, hos intuitū morbo decessisse.

mortalis patris, quemadmodum Herculi Amphitryon. Itaque à me rectam rationem sequente dictum rectè est vsque ad Perseum. A Danae verò Acrisii filia retrorsum patres eorum recensendo, constabit principes Doriensium [a] ex AEgypto oriundos. Hæc generis recensio ex commemoratione Græcorum facta est. Vt autem à Persis fertur, Perseus ipse, quum esset Assyrius, factus est Græcus, non tamen progenitores eius. nam progenitores Acrisii [b] recedere ad progeniem Persei nihil attinet: eósque (quemadmodum Græci aiunt) AEgyptios fuisse. Hæc de his hactenus. Quòd autem regnum Dorum, quum AEgyptii essent, sibi traditum acceperint, hoc (quoniam ab aliis dictum est) omittemus: quę verò alii non attigerunt, eorum faciemus mentionem. [c] Has dignationes regibus Spartiatæ tribuerunt: duo sacerdotia, Iouis Lacedæmonii & Iouis cœlestis: & ius belli in quamcunque libuerit regionem inferendi, vt id nulli Spartiatarum prohibere fas sit, alioqui piaculari crimine teneatur. Vt in expeditionibus adeundis primi eant reges; in abeundo postremi sint. Centum delecti viri eis in militia custodes adsint. [d] In egressibus vtantur quotcunque pecoribus libuerit: quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Alia sunt quæ pacis tempore eis tribuuntur: Vt quoties aliqua publica cuisceratio fit, primi in cœna reges discumbant, & iis primis distribui incipiat vtrique eorum duplum omnium quàm cæteris conuiuis: [e] libaminaque immolatorum & coria, eorum sint. Singulis quoque calendis instantis mensis, singula pecora vtrique è publico dentur. Apollini immolanda: & farinæ medimnus, *id est sex modia*, & vini Laconicus quartarius: & in spectaculis singulorum certaminum certus locis præsideant. [f] Liceatque quibuscunque libeat ciuibus inniti, & vtrique binos eligere Pythios. (sunt autem Pythii qui Delphos ad consulenda oracula mittuntur, quique publicè cum regibus pascuntur.) Regibus ad cœnam non euntibus mittantur bini farinæ chœnices, *id est semodia*, & vini singulæ cotylæ, *id est sextarii*: præsentibus dupla dentur omnia. Eadem ratione à priuatis quoque inuitati ad cœnam honorentur. [g] Vaticinia quæ de virgine pupilla, vtri danda sit, eine cui mater, an cui pater desponderat: necnon de viis publicis: & siquis adoptiuum filium [h] facere velit inuitis regibus. Liceat quoque eis pro suo arbitrio assidere in senatu qui constat ex duodetriginta senibus: si eò non accesserint, eorum maximè propinqui duo senatores ius regum obtineant, duos calculos ponendi, tertium pro seipsis. Viuentibus hæc regibus à republica Spartiatarum tribuuntur. Ista, defunctis: Equites per vniuersam Laconicam obitum regis enuntiant: fœminæ per vrbem circumeuntes ollas pulsitant, quúmque hoc fit, necesse est ex singulis domibus duos ingenuos, marem ac fœminam, luctu fœdari, magnis pœnis (nisi hoc faxint) impositis. Eadem autem circa funus regum consuetudo Lacedæmoniis est quæ barbaris Asianis. nam plerique barbarorum eodem ritu in mortibus regum vtuntur. Siquidem posteaquam mortem obiit Lacedæmoniorum rex, oportet eius exequiis adesse ex omni Lacedæmonis regione necessarios quosq; Spartiatarum, qui sunt numero vicinorum. Quorum & item seruorum atque ipsorũ Spartiatarũ posteaquam multa millia in vnum coacta sunt, promiscuè cum mulieribus frontes suas intrepidè pungunt, & vlulatu immenso vtuntur, vltimum quenque regum dicẽtes semper fuisse optimum. Qui verò regum in bello periit, eius simulachrum quum expressum ferunt, in toro bene strato efferunt. cuius tumulatione decem dies iustitium est, nullúsque magistratuum consessus, sed luctus continens. In hoc quoque cum Persis isti conueniunt, quòd defuncto rege alter qui succedit, liberat ære alieno quicunque Spartiata aliquid aut regi aut reipublicæ debebat: & apud Persas item qui rex creatus est, omnibus ciuitatibus tributum quod debebant remittit. Cum AEgyptiis etiam Lacedæmonii in hoc congruunt, quòd eorum præcones & tibicines & coqui in paterna artificia succedunt: & coquus è coquo, & tibicen è tibicine, & præco ex præcone gignitur: neque vlli propter vocalitatem aliis insidiantes seipsos ingerunt, sed in paterno opere perseuerant: atque hæc quidem ita fiunt. Cleomenem autẽ tunc quum apud AEginam esset, communi Græciæ bono operam dantem infimulabat Demaratus, non tam AEginetis studens, quàm inuidia & odio ductus. Quem Cleomenes ab AEgina reuersus consultabat vt regno submoueret, ob hanc rem intendens in eum actionem. Ariston Spartæ regnum obtinens, quum è duabus vxoribus liberos non susciperet, & in se culpam eius rei non esse agnosceret, tertiam duxit vxorem, & duxit hunc in modum: Erat ei amicus quidam Spartiata, cuius opera ex omnibus ciuibus maximè vtebatur: cui viro erat vxor specioſissima, ex turpissima talis facta. siquidem hanc mala forma præditam esse cernens nutrix sua, id-

a Ægyptios fuisse indigenas.

b Nullam habere cum Perseo cõsanguinitatem.

c Has dignitates. *Vel, Hos honores.*

d Quoties in expeditionem proficiscũtur, vtant.

e Et vt primum in libationibus locũ obtineant, coriáque immolatorum pecorum, eorum sint. Singulis quoque calendis, & septimo quoque die mẽsis ineuntis, victima perfecta vtrique illorũ detur in Apollinis æde. *Illud autẽ ἰφύτιον πλεῖον, (id est, ad uerbum, perfecta uictima, & quasi omnibus suis numeris absoluta) uariè exponitur.*

f Liceátq; illis quos velint ex ciuibus proxenos constituere, *uel creare. Erant autem proxeni qui totius urbis nomine hospitio excipiebant qui ex alijs ciuitatibus adueniebant, iisque quæcunque poterant humanitatis officia præstabant.*

g Vaticinia autem quæ eduntur, vt ab iis custodiantur, *uel asseruentur.* Vt soli reges de his solis iudicium ferant: de virgine ad quã tota hæreditas deuenerit, quis ex iure illã in vxorẽ ducere debeat, si pater eã non despõderit. *Ad uerbũ, Cui obuenerit illam habere. i. in quẽ cadat. Sic Galli. A qui il uient. pro, à qui il touche.*

h Facere velit, vt coram regibus faciat. *uel, in conspectu regum.*

i Mortuo rege Lacedæmoniorum coguntur prosequi funus aperto pectore totius Lacedæmoniæ regionis certi numeri incolæ, exceptis Spartiatis. *Ita Camerar. hunc locum interpret.*

que parentes eius, vtpote locupletes, ægrè ferre, hoc excogitauit, vt puellam singulis diebus baiularet ad Helenæ templum, quod est in loco qui dicitur Therapne, supra fanum Phœbi. eò quoties nutrix intulerat puellam, stans ante simulachrum, deam precabatur vt alumnam deformitate liberaret. Cui aliquando exeunti è templo mulier quædam apparuisse fertur, atque interrogasse illam quidnam in vlnis gestaret: & quum nutrix se infantem gestare respondisset, iussisse sibi ostendi. Quúmque negaret nutrix se id facturam, quòd infantem parentes sui vetuissent ostendi cuipiam, institisse iubere prorsus vt sibi ostenderetur. [a] magni enim facturam illam si à se infans conspiceretur. ita nutrice puellam ostendente, demulcentem caput puellæ dixisse, futuram eam omnium Spartanorum formosissimam. atque ab eo pristinam speciem decidisse. Hanc, quum ad nubilem peruenit ætatem, duxit vxorem Agetus Alcidis filius, ille amicus Aristonis. Eius mulieris amore titillatus quum esset Ariston, hanc rem commentus est: Ageto sodali suo, cuius illa erat vxor, recepit se dono daturum vnam è suis rebus quamcunque ille optaret: atque inuicem iussit illum simile munus sibi dare. Agetus nihil de re vxoria suspicatus, quum videret Aristoni quoque vxorem esse, accepit conditionem, & in eam rem iusiurandum interposuit. Cui mox Ariston è suis rebus pretiosis donauit quam ille elegit. Ipse vicissim, quum eius partes petendi muneris ab illo fuerunt, [b] ibi optauit vxorem eius adferri. Agetus dicere, se præter hoc vnũ cætera annuisse: iureiurando tamẽ adactus ac dolo seductus, [c] ad eam ducendam abiit. Ita tertiam hanc Ariston, repudiata secunda, duxit vxorem: [d] quæ circa legitimum pariendi tempus, nondum exactis decem mensibus, hunc ei genuit Demaratum. Ariston, quum ei sedenti in basilica cum ephoris quidam famulus nuntium nati filii attulisset, sciens quo tempore duxisset vxorem, deductis in digitos mensibus, dixit cum iureiurando, Hic non est filius meus. Quod audientes ephori, haud magni fecere impræsentiarum: sed posteaquam puer adoleuit, pœnituit Aristonem dicti, opinantem vtique filium suum esse Demaratum: cui ideo nomen impositum est Demaratus, *id est A populo uotis petitus*, quòd ante eum natum omnis populus vota fecit vt Aristoni, omnium ante id tempus regum probatissimo, filius gigneretur. ea de re id nomen impositum est. Interiecto deinde tempore Aristone vita functo, Demaratus obtinuit regnum: sed videlicet necesse erat vt id quod auditum fuerat, hominem regno priuaret. Eapropter à Cleomene vehementer insimulabatur, cum antea quòd ab Eleusine abduxisset exercitum, tum eo tempore quum aduersus Æginetas cum Medo sentientes traiecit Cleomenes. Ergo ingressus eum [e] vrgere Cleomenes, componit cum Leutychide Menaris filio, Agis nepote, ex eadem qua erat Demaratus familia, ea pactione, vt si eum regem in locum Demarati constituisset, se aduersus Æginetas comitaretur. Erat autem Leutychides Demarato inimicus, ob hanc præcipuè causam, quòd quum Percala filia Chilonis filii Demarmeni ei desponsata esset, Demaratus insidiosè hominem coniugio priuauit, præoccupata & prærepta vxore, ac retenta. ob hanc causam Leutychidi inimicitiæ cum Demarato extitere. Is tunc, Cleomene solicitante, contra Demaratum iurauit, negans eum rite Spartanorum esse regem, quòd Aristonis filius non esset; deinde quod iurauerat institit confirmare: quòd Ariston aliquando dixisset, quum ei nuntiasset famulus suus filium ei natum, & menses conferens, iureiurando negasset illum esse filium suum. Huic verbo insistens Leutychides, pronuntiabat Demaratum neque Aristonis filium esse, neque rite Spartæ regnare: eisdem ephoris adhibitis testibus qui Aristoni assidentes tunc hæc ab illo audierant. Tandẽ re in contentionem deducta, visum est Spartiatis oraculum quod Delphis est consulendum an foret Demaratus Aristonis filius nécne. Ibi Cleomenes, [f] quum ex ipsius erga Pythiam prouidentia nihil suspicionis esset, subornat Cobonem quendam Aristophanti filium, maxima apud Delphos authoritate, vt persuadeat Periallæ mulierum vaticinantium antistiti, dicere ea quæ Cleomenes volebat dici. Ita Pythia, scisitantibus iis qui ad oraculum erant missi, negauit Aristonis filium esse Demaratum, quæ tamen res sequenti tempore palàm facta est, & Cobon è Delphis profugit, & Periallæ honore abdicata est. Hactenus quæ ad deponendum regno Demaratum acta sunt. Is è Sparta ad Medos profugit, ob hanc contumeliã quòd quũ eiectus regno gereret magistratũ, adesset que spectaculo gymnopædiarum, *id est palæstræ nudorum puerorum*, misit ad eum Leutychides, in locum Demarati rex factus, deridendi insultandique causa, ministrum, qui interrogaret [g] qualis esset præfectura post regnum. Eam interrogationem ægrè ferens Demaratus, respondit se vtrunque expertum, illum verò non: & eam inter-

a Nutricem autẽ, quum videret mulierem illam magni æstimare, infantẽ à se conspici, ei tandem ostendisse. Hanc autem, caput puellæ demulcendo dixisse. &c.

b Illius vxorẽ abducere studebat.

c Eã abducere permisit.

d Quæ intra breuius temporis spatiũ, & non exact. *Id est, Intra breuius quàm decem mensium spatium.*

e Vlciscẽ.

f *In Græco exempl. pro αἰσίου legendum uidetur εἰσιοῦσ', cuius lectionis alibi ratio redditur.*

g Quale illis esset magistratũ gerere, qui antea regnauissent.

rogationem Lacedæmoniis futuram initium plurimæ aut calamitatis aut felicitatis. Hæc loquutus, velato capite è theatro domum abiit, confestimque præparatum Ioui bouem immolauit: quo immolato, matrem accersiit: quæ quum aduenisset, positis in eius manus extis, mulierem his verbis obsecrauit, Per ego te mater cum alios deos, tum Iouem hunc domesticum, quem tango, precor; promas mihi veritatem: quisnam reuera meus est pater? Nam Leutychides inter conuicia obiecit, te è priore viro grauidam, ita ad Aristonem venisse. Alii etiam dementius referentes, aiunt te ad domesticum asinarium ventitasse, illiúsque me filium esse. qua de re ego te adiés obsecro vt verũ dicas. Siquid enim eorum quæ dicuntur fecisti, non sola fecisti, sed quod multæ. Et multus de hac re Spartæ sermo est, negantiũ Aristoni fuisse genituram ad filios procreandos. nam si fuisset, priores vxores fuisse concepturas. Hæc Demaratus. Cui mater ita respondens, Fili, inquit, quoniam precibus mecum agis vt dicam veritatem, omne tibi verum exponetur: Vt me domum Ariston duxit, tertia quàm me duxerat nocte simulachrum tanquam Aristonis ad me venit, quod posteaquam mecum concubuit, corona quam gestabat me circundedit atque abiit. Dehinc Ariston aduenit, qui cernens me coronas habentem, scisscitabatur quisnam me illis donasset. Ego ipsum dedisse respondi: eóque id abnuente, iuraui, asserens non bene illum facere qui negaret, quippe qui paulo antè ingressus, vbi mecum coiisset, coronis me donasset. Ariston, cernens me iurantem, intellexit eam rem diuinam fuisse. compertúmque est illas coronas fuisse sumptas ex heroico conditorio, quod est iuxta ianuam aulę extructum, quod vocant Astrobaci: & vates esse hunc eundem heroem responderunt. Habes igitur fili ita vt volebas audire. aut enim ex hoc heroe genitus es, patérq; tibi est Astrobacus heros, aut ex Aristone. nam ea te nocte concepi. Verùm quod tibi præcipuè exprobrant inimici, quòd Ariston, quum ei te natum esse nuntiatum est, multis audientibus negauit te suum esse quia tempus decem mensium non exisset, per insciitiam talium rerum illi hoc verbum excidit. nam mulieres nouem etiam mensium ac septem mensium partum edunt, non omnes decimum mensem explentes. ego autem fili septimestrem te genui. Ipse quoque Ariston non diu pòst agnouit se per imprudentiam id verbum extulisse. Itaque alias orationes de tua genitura noli admittere. omnia enim verissimè audisti. Nam quod ad asinarios attinet, ipsi Leutychidi & iis qui talia loquuntur, suæ vxores de asinariis pariant filios. Hæc illa dixit. Demaratus auditis quæ volebat, sumpto viatico per speciem eundi Delphos ad oraculum consulendum, Elin contendit. Eum suspicati Lacedæmonii fugam capessiturum, insequuti sunt. Sed Demaratus iam ex Elide Zacynthum traiecerat, quem illuc transgressi Lacedæmonii prehenderunt, eiúsque famulos: sed Zacynthiis eum dedere abnuentibus, Demaratus illinc in Asiam ad regem Darium traiecit: à quo magnificè exceptus est, territorióque ac vrbibus donatus. Ita in Asiam Demaratus abiit, ac tali fortuna vsus est, vir cum aliis in multis factis dictisque apud Lacedæmonios illustris, tum quòd illis olympiadem palmam quadriiugo certamine reportauerat, ré eius solius, ad ea tempora, regũ Spartiatarum. Leutychidi autem Menaris filio, qui in regnum amoti Demarati successerat, natus est filius Zeuxidamus, qué nonnulli Spartiatarũ Cynisconem, *id est catulum* vocabant. is Spartæ non regnauit, ante Leutychidé defunctus, relicto filio Archidamo. Leutychides orbatus filio, alterã duxit vxorem EVrydamen, Menii sororem, Diactoris filiam, ex qua nullam prolé virilé suscepit, sed filiã nomine Lampito: quam Archidamus Zeuxidami filius in matrimonium accepit, ab ipso Leutychide datam. At ne Leutychides quidem ipse Spartæ consenuit, sed has pœnas Demarato rependit: In expeditione Thessalica dux quum omnia faciendi ius haberet, multum pecuniæ per corruptelam dono accepit, ipsé-que in re deprehensus, quum federet in castris, vtraque manu pecuniam tenens, in iudicium delatus è Sparta profugit, domúsque eius excisa fuit: & Tegeæ in quam profugerat, mortem obiit. Sed hæc insequenti tempore acta sunt. Tunc autem Cleomenes, quum sibi res in Demaratum bene cessisset, assumpto protinus Leutychide, contendit aduersus AEginetas, maiorem in modum illis propter ignominiam infensus. Ita AEginetæ vtriusque regis contra se aduentu non repugnandum iam sibi esse putauerunt. ex quibus reges adduxere decem, quos delegere, diuitiis ac genere eminẽtissimos, cum alios, tum Crium Polycriti, & Casambum Aristocratis filium, qui plurimum habebant potẽtiæ. Eos in Atticam adductos, penes inimicissimos AEginetis Atheniẽses depositurunt. Post hæc Cleomenes, quum eum subiisset metus Spartiatarũ, iam manifestus maleficii in Demaratum excogitati, in Thessaliã

subterfugit

subterfugit: atque illinc in Arcadiam profectus, res nouas moliebatur, sollicitans Arcadas aduersus Spartam, adigénsque eos iureiurando ad se sequendum quocunque ipsos educeret. Quinetiam in animo habebat primores illorum ad vrbem Nonacrin ductos adigere ad iusiurandum per aquam Stygis. In hac autem vrbe ab Arcadibus fertur esse Stygis aqua: & est videlicet talis ea aqua: E petra emanat aquula, distillans in vas quoddam, in gyrum maceria præseptum. Nonacris autem vbi fons hic visitur; vrbs Arcadiæ est, ante Pheneon vrbem. Talia molientem Cleomenem Lacedæmonii quum animaduertissent, timentes sibiipsis, Spartam reuocarũt ad pristinam dignitatem. Sed eum reuersum statim morbus insaniæ cepit, iam etiã antea subinsanum: nam vt cuique Spartiatarum obuius erat, in eius faciem infligebat sceptrum. Hæc illum facientem ac desipiscentem propinqui soleis ligneis illigauerunt. Qui custodem digressis aliis solum remansisse cernens, petiit ab eo gladium: custode abnuente dare, ab initio comminabatur quæ mox ei faceret, donec minis cõterritus custos (erat enim seruus quidam) gladium tradidit. [a] Eo accepto; Cleomenes à furis incipiens sese detruncabat. In longum nanque discindens carnes, è tibiis ad femora processit, è femoribus ad coxarum vertebras atque ilia: quousque peruenit ad vterum, in quo rescindendo, sic expirauit: vt quidem plerique Græcorũ memorant, quia Pythiam corruperat ad ea dicenda quæ circa Demaratum acta sunt: vt autem soli Athenienses, quòd adortus Eleusinem, fanum deorum fuerat depopulatus: vt Argiui, quia eos qui è pugna fugerãt Argiuos, ex Argi tẽplo ipsorum abductos obtruncarat: & [b] ipsum lucum quem in Argia occupasset, incenderat. Cleomeni enim Delphis oraculum poscenti responsum fuerat, eum Argos esse capturum, qui posteaquam ad flumen Erasinum copias Spartiatarum duxit, quod flumen è lacu Stymphalio manare fertur: hunc enim lacum in voraginem condi, & Argis postea exorientem apparere, illíncque iam eam aquam vocari Erasinum. ad hoc igitur flumen posteaquam peruenit, ei hostias immolauit: & quum læta non essent exta de flumine transmittẽdo, dixit delectari se quidem Erasino, qui nollet prodere ciues suos, non tamen ideo Argiuos gaudisuros. Móxque illinc motis castris ad Thyreã venit, & mari taurum quum mactasset, nauibus copias ad regionem Tirynthiam ac Naupliam duxit. Id audientes Argiui ad eos arcendos obuiam tendunt ad mare. Et quum aduentarent Tirynthium, in loco cui nomen inditum est Sepia, relicta non magna inter duas acies intercapedine, consederunt eregione Lacedæmoniorum. Neque verò illic pugnam ex aperto reformidabant, sed ne dolo exciperentur. nam ad hanc rem attinebat oraculum quod Pythia ediderat communiter eis atque Milesiis, in hæc verba,

Verùm quando marem præuertet fœmina victrix,
Inter & Argiuos referet præclustris honorem:
Tunc Argiuarum reddet pleraſque gementes,
Vt venturorum aiat quis quandoque virorum,
Telo sæuus obit sinuoso corpore serpens.

Hæc omnia Argiuis quum contigissent, metum incutiebant. ideóque eis visum est præcone hostium esse vtendũ: atq; ita esse faciendũ, vt quoties præco Spartiata quippiam Lacedæmoniis denuntiaret, idem facerent ipsi. Cleomenes autem animaduertens Argiuos facientes quicquid apud Lacedæmones præco denuntiasset, præcepit suis vt quum præco denuntiaret prandendum, tunc raptis armis tenderent in Argiuos. Hoc exequuti Lacedæmonii, in Argiuos [c] è voce præconis prãdentes impetum faciunt, eorúmque cum multos occiderunt, tum plures in lucum Argi fuga elapsos circumsederũt. Qui dum asseruantur, Cleomenes hoc sibi faciendum putauit: Scisciatus quosdam quos secum habebat perfugas, misit præconem ad euocandum nominatim eos Argiuos qui in luco præclusi erant ad se redimendos. est autem apud Lacedæmonios redemptio in singulos viros, binæ minæ. Ita Argiuorum quinquaginta, vt quisque euocatus fuerat, Cleomenes interimebat. quod faciens, latebat cæteros qui in fano erant, vtpote denso lucо interiecto, non cernentes quid illi extrinsecus agerẽt. nisi postquam quidã conscẽsa arbore, quod fiebat inspexit: vnde non amplius qui euocabantur prodiere. Ibi Cleomenes iussit vnumquenque seruorum lucum materia circundare: atque illis obtemperantibus, lucum incendit. Eóq; iam ardente, percontatus est quendam perfugarũ cuiúsnam deorum esset ille lucus. perfuga Argi esse respondit. Quo audito Cleomenes vehementer ingemiscens, O Apollon, inquit, vates, quantopere me frustratus es, dicẽs me Argos esse capturum: cõiicio iam exitum habuisse oraculum. Post hæc maiore copiarum parte Spartam

a Cleomenes verò arrepto ferro cepit à tibiis sese lacerare. nã cõscindẽs longis vulneribus carnes, à tibiis sursum versus ad femora perrexit, éque femoribus ad coxas & latera atque ventrẽ peruenit. *Ita Camer. hunc locum interpret.*

b Ipsum lucũ conteptui habens incend. *Videtur autem hic legisse ὕλην pro ἄλσος.*

c *Id est, Prout præco denuntiauerat.*

redire permissa, ipse cum mille delectis perrexit ad templum Iunonis, illic sacrificaturus. Sed sacrificare super aram volens, quum à sacerdote vetaretur, negante fas esse externo illic sacra facere, iussit seruos abductum verberare: ac posteaquam immolauit, Spartam abiit. Reuersum inimici ad ephoros citauerunt, crimini dantes quòd pecunia corruptus, Argos, quum facilè posset, non cepisset. Quibus respõdit Cleomenes (incertum mihi verè an falsò) se, posteaquam templum Argi cepisset, putasse dei expletum esse oraculum, & proinde non prius tentandam vrbem quàm sacris operatus sciret an sibi deus illam traditurus esset, an impedimento futurus. Sibi autem apud Iunonis templum litanti effulsisse flammam è pectoribus simulachri: atque ita se intellexisse nõ expugnaturũ se Argos. Si enim è capite simulachri flamma extitisset, [a] fore vt vrbem ab arce caperet: quum verò è pectoribus illa extitisset, id omne fuisse confectum quod deus confici voluisset. Hæc dicens, credibilia ac probabilia Spartiatis dicere visus est, multóque maiore parte sententiarum absolutus. Cæterum Argos ita viris desolatum est vt serui eorum res omnes susceperint, atque magistratus administrarint; dum filii cæterorum ad puberem adoleuere ætatem: qui sese in suum ius asserentes, ac reuersi Argos, mancipia eiecere. Serui eiecti, prælio Tirynthem obtinuere, [b] eatenus quidem dum fuit in eis mutua beneuolentia, & donec ad eos venit vates quidam Cleander genere Phigaseus ab Arcadia. is persuasit seruis vt dominos adorirentur: vnde bellum inter eos diuturnum extitit, donec Argiui ægrè euasere victores. Ob hoc igitur aiunt Argiui Cleomenem ad insaniam redactum, malè perisse. Ipsi autem Spartiatæ negant ab vllo dæmonio Cleomenem ad insaniam redactum: sed conuersatione Scytharum, intemperantem meri esse factum, & idcirco furiosum: Scythas enim Nomades, post illatum sibi à Dario bellum, ad illum vleiscendum perstitisse, missisque Spartam nuntiis ad societatem faciendam, ita pepigisse, tanquam ex vtrorumque vtilitate foret vt ipsi quidem Scythæ iuxta flumen Phasin conarentur Medicam regionem inuadere, Spartiatæ verò ab Epheso ascendere, & ad certum locum vtrique occurrerent. Cum iis Scythis qui ad hoc missi sunt, consuetudinem habuisse Cleomenem aiunt, atque ex eo nimiam didicisse potandi intemperantiam: séque ob id eum insanisse arbitrari. Vnde quoties intemperantius bibere volunt, aiunt, epiſcythison, *id est age Scytha*. Ita de Cleomene referunt Spartiatæ. Mihi verò videtur ille has pœnas Demarato pependisse. Eũ autẽ esse defunctũ vbi audiere AEginetæ, Spartã nuntios misere, vociferatum contra Leutychidem de obsidibus qui Athenis tenerentur. His Lacedæmonii, consilio inito, multum iniuriæ à Leutychide illatum esse censuerunt, hominémque dedendum, quem illi AEginam deportarent pro iis qui Athenis tenerentur. Hunc quum essent ducturi AEginetæ, tùnc ad eos Theasides Leoprepis filius, vir Spartæ probatus, Quid, inquit, viri AEginetæ facere vultis? regémne Spartiatarũ deditũ à suis ciuibus abducere? Si nũc præ iracũdia Spartiatæ ita decreuerũt, cauete nequod exitiale malum in vestram regionem (si hoc feceritis) inferant. His auditis AEginetæ ab illo abducendo supersederunt, hac tamen cõditione vt secum profectus Athenas Leutychides redderet sibi viros qui illic depositi essent. Vbi Athenas venit Leutychides, ac depositum repoposcit, Athenienses (vt qui reddere nollent) tergiuersari, quòd diceret duos in deponendo reges fuisse, ideóque iniquum esse id alteri sine altero reddi. Quibus negantibus se reddituros, Leutychides, Facite, inquit, Athenienses vtrum ipsi vultis, si reddetis, sanctè facturi: è contrario, si non redditis. Qualis autem res circa depositum contigerit Spartæ, volo referre: Dicimus nos Spartiatæ fuisse tertia abhinc ætate quendam Glaucum Epicydidis filiũ, qui cũ aliis summis laudibus excellebat, tũ iustitia inter omnes optimè audiebat qui per id tempus Lacedæmonem incolebant. Et huic procedente tempore cõtigisse vt vir quidam Milesius Spartam venerit, hominis conueniendi gratia, atque ita fit alloquutus, Ego sum vir Milesius, qui ad tuam Glauce fruẽdam iustitiã venio. Nam quum esset tua fama celebris cum per omnem aliam Græciam, tum verò per Ioniam, apud memetipsum ratiocinatus sum, Ionia quidem semper obnoxia periculis est, Peloponnesus autem tutò fundata, [c] & ob id videre licet eosdem homines nihil habere pecuniarum. Hæc reputanti mihi atque consultanti visum est dimidium mei census in pecuniam redactum deponere penes te, quòd probè intelligo hæc penes te depositа mihi ineolumia fore: tu verò has pecunias accipe, & hãc notã, quam vnà custodi: quam notam quisquis habẽs reposcet pecuniam, ei reddito. Hæc hospes qui Mileto venerat dixit: atque ea conditione depositum Glaucus accepit.

a Futurum fuisse vt vrbem funditus euerteret.

b Fuitque mutua inter eos cõcordia donec ad seruos venit, &c.

c Et pecunias nequaquam ab iisdem possideri videmus.

» Multo deinde tempore interiecto, filii eius qui pecuniam depoſuerat, Spartam
» veniunt, Glaucum conueniunt: exhibitáque nota pecuniam repoſcunt. Ille enimue-
» ro repellere homines, atque his verbis è contrario reſpõdere, Neque iſtius rei quic-
» quam reminiſcor, neque ad me pertinet ſcire quæ dicitis. Volo tamen, [a]reminiſcés,
» quicquid iuſtum fuerit facere, &, ſi accepi, iure optimo reddere: ſin à principio non
» accepi, Græcorum legibus in vos vti. Ad quod confirmandum præſtituo vobis tem
» pus hinc ad quatuor menſes. Ita Mileſii [b]facta iactura, tãquam fraudati pecunia, diſ-
» ceſſere: & Glaucus Delphos ſe contulit ad oraculum conſultandum. Cui conſultãti
» an ὅρκῳ, *id eſt iureiurando*, pecuniam prædaretur, Pythia reſpondit his verſibus:

» Glauce Epicydides equidem expedit ad breue tempus
» Sic orco viciſſe, interuertiſſéque nummos:
» Deiera, & euorcum quoniam manet exitus idem.
» Aſt orci natus, qui nomine, qui manibus, qui
» Nullis eſt pedibus, rapidè aduenit, vſqueadeo dum
» Conuoluens omnem perdat prolémque domúmque:
» Cum ſobole euorci melius ſed poſtea agetur.

» His auditis Glaucus veniam ſibi eorum quæ dixiſſet vt daret, deum obſecrabat. Cui
» Pythia inquit, idem pollere, tentare deum & facere. Tunc Glaucus accitis Mileſiis ho
» ſpitibus pecuniam reddidit. Cur autẽ hæc oratio apud vos inſtituta eſt, dicetur: Glau
» ci nunc nulla ſupereſt neque ſoboles neque domus, quæ illius eẽſeatur: ſed ex Spar-
» ta radicitus extrita eſt. Ita bonum eſt nihil aliud de depoſito cogitare quàm vt repe-
» tentibus reddatur. Leutychides hæc loquutus, quũ nihilo magis ab Athenienſi-
bus audiretur, diſceſſit. At AEginetæ priuſquam ſuperiorum iniuriarum, quas Athe-
nienſibus intulerant, gratificantes Thebanis darent pœnas, hæc fecerant: Quum A-
thenienſibus ſuccenſerent quòd ſibi ab illis iniuriam fieri arbitrarentur, ſe ad vlci-
ſcendum apparabant. Erat autẽ Athenienſiũ in Sunio quinqueremis quædã, quam
Delum *iam inde à Theſeo quotannis* mittebant: hanc AEginetæ locatis inſidiis interce-
pere, plenam primoribus Athenienſium, viróſque alligauere. Ea clade ab AEgine-
tis accepta, Athenienſes non amplius differendum putauerũt quin omnia in illos
excogitarent. Erat igitur quidam nomine Nicodromus Cnœthi filius, vir in AEgi-
na ſpectatus: hic ſuam ipſius priorem abitionem AEginetis imputans, querebatur:
qui *prius ſua de miſſione quum tranſegiſſet*, cognito Athenienſes eſſe animatos ad noce-
dum AEginetis, quibus ipſe infenſus eſſet, compoſuit cum illis de prodenda AEgina
ad certum diem, quo eſſet rem aggreſſurus ipſe, & illos oporteret venire ſubſidio.
Atque ita ex compoſito vrbem quæ vetus vocabatur occupat. Sed Athenienſes ad
diem non adfuerunt, quia claſſis eorum par AEginetanæ nõdum erat comparata.
Qui dum à Corinthiis commodari ſibi naues rogãt, interea res corrupta eſt. Corin-
thii autẽ per id tempus Athenienſibus amiciſſimi dedere rogantibus naues viginti,
ſed dantes vendiderũt ſingulas quinis drachmis: quoniam eas dono dare vetaban-
tur lege. His acceptis Athenienſes, & ſuis inſtructis in ſummam ſeptuaginta nume-
ro, in AEginam nauigauerunt, peruenerúntque poſtridie eius diei qui erat deſtina-
tus. Qui quum ad diem non adeſſent, conſcenſo nauigio Nicodromus ex AEgina
profugit, aliis nonnullis AEginetarum eum comitantibus, quibus Athenienſes Su-
nium incolendum dederunt. Vnde iſti prodeuntes, eos qui in inſula erant AEgine-
tas & ferebant & agebant. ſed hæc poſterius acta ſunt. Cæterùm proceres AEgineta-
rum, ſuperata plebe quæ vnà cum Nicodromo tumultum in ipſis fecerat, mox eos
quos ceperant, ad necem abducebant. Vnde piaculum admiſere quod nullo ſtudio
expiare potuerunt, præoccupatique, prius ex inſula ſunt deiecti quàm deũ ſibi pro-
pitiarent. nam quum ſeptingentos è plebe quos viuos ceperant, ad neceẽ educerent,
vnus eorum è vinculis elapſus fugit ad Cereris legiferæ veſtibulum, eiúſque cardini-
bus prehenſis adhærebat: quem illi quũ auellere non poſſent, abſciſſis viri manibus
ita deduxerunt: quæ manus cardinibus conſertæ manſerunt. Hæc quum ipſis feciſ-
ſent AEginetæ, claſſe ſeptuaginta nauium cum Athenienſibus qui ſuperuenere con
greſſi, ſuperantur. Victi nauali prælio, eoſdẽ quos prius Argiuos in auxilium voca-
runt: ſed illi noluere eis amplius auxilio eſſe, cauſati quòd & naues AEginææ neceſ-
ſariò ſumptæ à Cleomene oram Argolidẽ tenuiſſent, & ipſi cum Lacedæmoniis in
terram deſcendiſſent, vt nonnulli quoq; è Sicyonæis nauibus deſeẽderent in eadem
contra ipſos expeditione. Quo nomine vtriſque mulcta ab Argiuis iniũcta eſt mil-
le talentorũ, quorum quingena vterque populus ſolueret. ſed quum Sicyonii ſuã cul
pam agnoſcentes, centum talentis cum Argiuis deciſſent, AEginetæ ne agnoſcere

a Si reminiſcar.

b Calamitatem ſe paſſos exiſtimantes, vt qui pecunia fraudati eſſent.

quidem culpam voluere: erant enim superbiores. Eapropter rogantibus eis nemo amplius Argiuorum publicè auxilium tulit, sed voluntariorum circiter mille, duce quodam cui nomen erat EVrybates, [a] quinque palmarum viro, quorum plerique non remeauere, sed in AEgina sub Atheniensibus occubuere. Et ipse dux EVrybates singulari certamine ter victor, quarto sub Sophane Decelis filio oppetiit. Verùm AEginetæ sua classe adorti incompositos Athenienses superauere, eorúmque naues quatuor cum ipsis pugnatoribus cepere. Et Athenienses quidem bellum cum AEginetis contraxerant. Perses autem quæ ipsius partes erant exequebatur, cum famulo assiduè in memoriam redigente vt reminiscereturAthenienſium, tum Pisistratidis assidentibus, Atheniensesque criminantibus, tum cupiditate per hunc prætextum quo nixus erat, subigendi Græcos quicunque sibi terram & aquam denegassent. Itaque Mardonium, qui malè rem naualem gesserat, præfectura amouit, aliósque designatos duces aduersus Eretriam & Athenas misit, Datin genere Medum, & Artaphernem Artaphernis fratris sui filium, datis mandatis vt Athenas atque Eretriam diriperent, captiuósque in conspectum adducerent. Postquã hi duces declarati, ab rege digressi, ad planitiem Ciliciæ maritimam deuenere cum ingenti ac bene instructo exercitu, & ibi castra posuere, aduenerunt nauticæ copiæ omnes, vt singulis erant imperatæ: ad hæc hippagogæ naues, quas superiore Darius anno mandauerat tributariis suis præparandas. In has introductis equis atque terrestri peditatu, sexcentis eum triremibus in Ioniam contenderunt: Hic non recto cursu secundum continentem, Hellespontum & Thraciam versus nauigabant, sed è Samo vnde soluerãt, præter Icarium, interque insulas: præcipuè quidem (vt ego sentio) metu circumeundi Athon, quem superiori anno circumnauigantes, magnam iacturã fecerant: sed & coacti propter Naxon, quam antea non cepissent. ad quam posteaquam ex Icario pelago appulsi sunt (in hanc enim vt primùm copiæ ducerentur, Persæ vrgebant) Naxii memores priorum, fuga se in montes concitauerunt, non ausi resistere. Eorum autẽ quos adepti sunt Persæ quũ in seruitutem rapuissent, delubra atque vrbem incenderunt. His actis ad cæteras insulas redeunt. Hæc dum isti agunt, Delii relicta & ipsi Delo fuga Tenum abeunt. Eò tendentes naues præcedens Datis non sinebat ad Delum habere stationem, sed trans Delum apud Rheneam. Et simul cognito vbi Delii essent, misso caduceatore his eos verbis affatus est; Viri sacri, quid fuga abistis, non pro merito de me malè opinantes? Ego enim & ipse mea sponte animatus sum, & ab rege iussus, quo in loco duo dii geniti sunt, nequid aut eum locum aut eius incolas lædam. Redite igitur ad vestra ipsorum, & incolite insulã. Hæc Deliis per caduceatorem dixit: mox trecentas thuris libras super aram aggestas adoleuit. His actis aduersus Eretriam primùm nauigauit, simul omnem classem, simul Iones pariter atq; AEoles agens. Statimq; ab illius digressu Delos tremuit, (vt Delii aiunt) ad meam vsque ætatẽ tunc & primùm & postremùm cõmota, deo mala ventura hominibus portendente. Nam sub Dario Hystaspis, & Xerxe Darii, & Artaxerxe Xerxis filio, tribus iis deinceps ætatibus plus malorũ passa est Græcia quàm viginti aliis ante Darium ætatibus, partim à Persis, partim ab ipsis primoribus de principatu bellantibus: vt non ab re Delos commota sit, prius immobilis: de qua in oraculo ita scriptum erat,

Et Delon, quanuis sit adhuc immota, mouebo.

Et sanè in Græca lingua pollent hæc nomina, Darius, idem quod ἐρξήνωρ, *id est coercitor*: Xerxes, idem quod ἀρήϊος, *id est bellator, ad uerbum, martius*: Artoxerxes, idem quod μέγας ἀρήϊος, *id est magnus bellator*. Barbari, postquã à Delo ad alias insulas profecti sunt, sumebant illinc tum copias, tum liberos insulanorum obsides. Vt verò insulas præternauigantes, Carystum appulerunt, Carystiique negarunt se vel obsides daturos vel militaturos aduersus vicinas ciuitates (videlicet Athenas & Eretriam significantes) Carystii tamdiu obsessi sunt, eorúmque ager vastatus, donec in deditionẽ Persarum venerũt. Eretrienses autẽ audito Persarum exercitum aduersum se venire, auxilia ab Atheniensibus imploraueré. Quibus non deneganda auxilia rati Athenienses, miserũt subsidio illis ea quatuor millia hominũ qui Chalcidẽsium equitum obtinuerãt prædia. Sed Eretrienſiũ haudquaquã syncerum erat consilium, qui tametsi accersebant Athenienses, tamen ancipiti sententia vacillabant: quibusdam eorũ censentibus vrbem deserendam, & in cacumina Euboeę eundum: quibusdam, qui propria lucra à Persis expectarent, proditionẽ molientibus. Horũ vtrorúmq; animos animaduertẽs AEschines Nothonis filius, Eretrienſiũ primarius, patefecit Atheniẽsibus omnẽ præsentium rerum statum, orauitq; vt domum abirent, ne vnà cum illis

a Qui quinque gymnastica certamina obierat.

occumberẽt. Hæc cõsulenti AEschini obtẽperantes Athenienses, illinc in Oropũ trãsgressi, salutem sibi pepererũt. At Persæ eò aduecti, naues oræ Eretricæ ad fanum & Chœreas & AEgilia applicuerũt: potiũq; his locis, cõtinuò equos exposuere, & tanquam cum hostibus cõflicturi se instruxere. Aduersus quos non decreuerũt Eretrienses sibi esse prodeundũ: sed quandoquidem sententia de vrbe nõ deserenda euicerat, meritò dabant operam vt mœnia custodirent. Adoriẽtibus autẽm ea Persis, aeri pugna per sex dies certatũ est: multisque vtrinque cadentibus, septimo die EVphorbus Alcimachi filius, & Philagrus Cynei, inter populares suos viri spectati, filius, vrbẽ hostibus prodidere. Quã ingressi Persæ, postquã tẽpla spoliauere, incenderũt, in vltionẽ eorum templorũ quæ Sardibus deflagrauerãt, hominibus iussu Darii in seruitutem captis. Potiti Eretria, & aliquot illic dies morati, in Atticam nauigauerũt, tũncq; magnam partem vastauerũt, rati idem facturos Athenienses quod Eretrienses feciſſent. etenim erat locus Atticæ Marathon proximè Eretriã, ad equitandum opportunissimus, quò illos Hippias Pisistrati filius deducebat. Eodem Athenienses & ipsi re audita ad vim arcendam processerũt, decem præfectis sibi ducibus: quorum decimus erat Miltiades, cuius patrem Cimonem Stesagoræ filium fugere ex Athenis Pisistratum Hippocratis cõtigerat, & dum fugit, obtinere Olympiadem quadriiugo certamine: quam victoriam muneris gratia transtulit in Miltiadẽ ex matre germanum: proximáque Olympiade eisdem equabus aliam Olympiadem quum vicisset, à filiis Pisistrati interfectus est, non iam viuo Pisistrato. Interfectus est autem ad Prytaneum, noctu summissis percussoribus: sepultúsque ante vrbem trans viam quæ vocatur Diacœle: & eregione sepultæ sunt equæ illæ quæ tres Olympiacas victorias reportarant. Idem quod istæ, iam aliæ equæ fecerant, quæ fuerunt EVagoræ Lagonis. aliæ præterea nullæ. Per idem tempus maior natu filiorum Cimonis Stesagoras, apud Miltiadem patruum in Chersoneso educabatur: minor autem apud ipsum Cimonem Athenis erat, nomen habens à Miltiade Chersonesi conditore. Hic igitur Miltiades è Chersoneso tunc profectus, dux Athenienſium erat, è duplici cæde elapsus: semel, quum eum Phœnices vsque ad Imbrum persequuti sunt, magni facientes capere hominem vt ad regem perducerent: iterum, quum ab iis elapsum, domũ suam reuersum, ac se reducem esse existimantem, inimici sui exceperunt, & ad iudicium deduxerunt, accusantes occupatæ in Chersoneso tyrãnidis. Hoc reatu liberatus, suffragiis populi dux declaratus est. Duces autẽ quũ adhuc in vrbe essent, ante omnia legatum Spartam mittunt Phidippidem, illũ quidem Athenienſem, sed tabellariã operam factitantem. Huic Phidippidi, vt ipse refert, & Athenienſibus renuntiauit, circa Parthenium montem, qui supra Tegeam est, obuius fuit Pan: compellatóque nominatim Phidippide, iussit nuntiari Athenienſibus quid ita illi nullam gererent curam sui, qui bene ipsis vellet, quique iam sæpenumero de eis bene meritus fuisset atque etiam futurus esset. His verbis fide habita, Athenienses, quòd eorum iam status erat bene constitutus, extruxerunt sub arce templum Panis: illíque annuis hostiis, ex quo nuntium accepere, sacrificant, & ardenti candelabro supplicant. Phidippides autem hic qui sibi Pana dixit apparuisse tunc quum à ducibus missus
» est, [a] iterum Athenis egressus, Spartam peruenit, adiénsque magistratus, Lacedæmo-
» nii, inquit, orant vos Athenienses vt sibi opem feratis, nec ciuitatem inter Græcos
» vetustissimam contemnatis in discrimen adductam, ne barbaris viris seruiat.
» Etenim Eretria direpta est, insigníque ciuitate Græcia imbecillior reddita. His mandatis à Phidippide expositis, placebat quidem Lacedæmoniis opem ferre Athenienſibus: sed id sibi impossibile confestim facere erat, nolentibus legem rumpere. nam erat nonus dies instantis mensis, quo die negabant se progressuros, nec nisi orbe lunari impleto. Et isti quidem plenilunium expectabant. Hippiæ autem Pisistrati filio, qui barbaros in Marathonem perducebat, visum hoc in somnis superiore nocte oblatum est: Videbatur sibi Hippias cum matre concumbere. Quo ex somnio coniectabat fore vt reuersus Athenas, ac recepto dominatu senex domi suæ obiret. Hunc in modum interpretabatur visum suum. Dum autem prædam Eretrienſem quam deposuerat, in insulam Styreorum nomine AEgileam, reportat, dúmque naues ad Marathonem appulsas in stationibus locat, ac barbaros in terram egressos disponit, ei talia administranti contigit sternutatio, tussísque solito vehementior. vnde concussis eius, vtpote senis, pleríque dentibus, vnus illorum ex violentia tussiendi excussus est, & in arenam delapsus: qui magna adhibita ad inueniendũ diligentia, quum tamen non appareret, suspirans Hippias,
» ad eos qui aderãt ait, Hæc terra non est nostra, nec eam poterimus nobis subiectam

[a] Postridie quàm Athenis egressus est. Ad uerbum, Secundanus ex Athenienſium urbe fuit Spartæ. Et Valla δευτεραῖος accepit pro δεύτερον. Sic infrà in hoc eodem libro, πεντταῖοι ὁπλῖται Σπάρτης ἐφοίτων ἐς τὴν Ἀττικήν.

efficere, [a] sed tantum modo partem, quantum spatii dens qui mihi aderat, obtinet. Hue Hippias suam visionem interpretabatur euasisse. Athenien sibus autē apud Her culis fanum instructis superuenere auxilio Platæenses, omni cum populo, qui sese Athenien sibus dediderant, & pro quibus frequentes iam labores susceperant Athe nienses. Dediderant autem sese hoc modo: Quum à Thebanis premerentur Platæ enses, primùm Cleomeni Anaxādridæ, qui interuenerat, atque Lacedæmoniis sese dediderant: à quibus tamen recepti non sunt, hac oratione vtentibus, A nobis qui procul habitamus, frigidum quoddā fuerit vobis auxilium, nam priusquā nostrū quisquam audiat, possitis occupati ab hostibus sæpe expugnari. Suademus autem vt vosipsos Athenien sibus dedatis, vicinis pariter & ad tutandū non inualidis. Hoc Lace dæmonii non tam consulebāt Platæensibus quòd eis bene vellēt, quàm quòd opta rent Athenienses defatigari Bœotio bello. Id suadentibus Lacedæmoniis non aduer sati Platæenses, aditis Athenien sibus, dum rem diuinā duodecim diis faciunt, eis ad aram suppliciter sedentes sese dediderunt. Aduersus quos Thebani re audita exercitum duxerunt, in eorúmque auxilium Athenienses venerunt. Sed dum conserturi prælium essent, Corinthii haud contemnendam sibi rem putantes, ad eos reconciliandos interuenere: atque vtrorumque permissu regionem hunc in modum ter minarunt, vt Thebani eos Bœotos qui nollent inter Bœotos censeri, sinerent face re quod vellent. Hoc vbi decreuere Corinthii, abscessere. Abscedentes quoque Athe nienses aggressi Thebani sunt, commissāque pugna, repulsi. vnde Athenienses trās gressi quos Corinthii statuerant terminos, [b] Asopum fecerunt limitem Thebanis. Ergo Platæenses Athenien sibus sese quum dedidissent, ad Marathonē tunc auxilio venerunt. Erant autem in Athenien sium ducibus ancipites sententiæ, aliis vetantibus fieri prælium, pauciores enim se esse quàm vt cum Medis confligerent: aliis (quo rum erat Miltiades) ad pugnandū hortantibus. Itaque quum essent bifariæ sententiæ, & deterior vinceret, ibi Miltiades Callimachum Aphidnæum adiit, [c] tunc fortè po lemarchum, *id est belli principem*: qui magistratus per suffragia electus in dāda faba, *hoc est, in declaranda sententia*, vndecimus est, nam quondam Athenienses in dicenda sententia parem ducibus faciebant polemarchum. Ad hūc Miltiades, in te, inquit, nunc Callimache situm est, vtrum in seruitutem Athenæ redigantur, an tu eas libe rando memoriam tui in omne æuum relinquas, qualem ne Harmodius quidem atque Aristogiton reliquerunt. Nam Athenienses nunc in maximum omnium ex quo nati sunt venere discrimen: qui si Medis succūbant, palàm est quæ passuri sint, traditi Hippiæ: sin autem superent, poterit hæc ciuitas vrbium Græciæ effici prima. Quo autem pacto hæc fieri possint, & quomodo ad te harum rerum arbitrium re deat, nunc exponam: Nostræ, qui duces sumus, bifariæ sunt sententiæ de prælio cō mittendo: aliis id suadentibus, aliis dissuadētibus. Qui nisi prælium committimus, vereor ne magna existat seditio, quæ mentes eorum solicitet ad sentiendum eum Medis: sin pugnamus antequam aliquid vitii in nonnullis Athenien sium subeat, possumus diis æquis cum victoria discedere. Hæc omnia ad te tendunt, & abs te de pendent: qui si meæ sententiæ accesseris, erit & tibi patria libera, & ciuitas omnium Græcarum princeps: sin accesseris sententiæ dissuadentium pugnam, eorum quæ recensui bonorum tibi cōtraria existent. Hæc dicens Miltiades Callimachum indu xit. Ita accedente sententia polemarchi, obtentum est vt cōfligeretur. Post hæc ii du ces quorum sententia de confligendo fuerat, vt cuiusque dies imperitandi venerat, vicem suam Miltiadi dabant: quā ille accipiēs, non tamē prius decertandū putauit quàm sua dies imperii aduenit. Itaq; vbi vices eius fuere, tūc Athenienses hūc in modū instructi sunt ad cōfligendū: Dextro cornu præerat Callimachus polemarchus. ita enim lex apud Athenien ses tunc postulabat vt polemarchus dextrum cornu teneret. Hoc duce sequebātur deinceps cæteræ tribus, vt quæque ordine erat. Nouissi mi autem sunt collocati Platæenses, sinistrum cornu tenentes. Quo factum est vt ab huius pugnæ tempore, quoties Athenienses ferunt hostias apud panegyrias, *id est publicos conuentus*, quæ quinto quoque anno fiunt, Athenien sis præco conceptis verbis precetur bona Athenien sibus pariter & Platæen sibus. Igitur Athenien sium acies tunc apud Marathonem instructa idcirco sic erat quòd aciem Medicam imitabatur: sed in medio paucis conferta erat ordinibus, ideóque illic debilior: vtroque autem in cornu confertior. Quæ posteaquam ita instructa est, ac sacrificium litatum esse Athe nienses audierunt, tunc cursu in barbaros tendunt. Erat autem inter vtranque a ciem non minus octo stadiorum intercapedinis. Quos cursu ferri in se videntes Per sæ, aptabant se tanquam illos excepturi: insaniæ dantes id quòd cernerent eos cursu

a Sed eā illius por tionē quæ ad me per tinebat, dens possidet.

b Asopum & Hy sias Thebanis aduer sus Platæenses limitem statuerunt. Ergo Plat.

c Tunc, quòd vn decimum suffragium ad eum pertineret, qui ex facta per fabam sor titione polemarchus Athenien sium creatus esset, *uel, ductis faba sor tibus polem. Ath. cr. esset.* (olim enim Athen. in ferendo suffragio par. duc. polemarchum fa ciebant) adiit Aphid næum Miltiades, tunc polemarchum, eique dixit, In te nunc situm est Callimache Athe nas vel in seruitutem redigere, vel illis libe raris, *monumentum* in omne æuum relin quere, quale ne Harm.

tendere, quum pauci essent, & nec equitatu nec sagittis freti. Hoc ita barbari interpretabantur. at verò Athenienses, posteaquam conferti conflixere cum barbaris, pugnam memoratu dignam edebant. Quippe primi omnium Græcorum (quos ipsi nouimus) cursu in hostem vsi sunt: [a] primi sustinuerũt cernere Medica veste indutos: quum antehac vel audire nomen Medorũ Græcis terror fuisset. In Marathone quum diu pugnatum esset, barbari circa mediam aciem vincebant, vbi Persæ stabant & Sacæ, eámque perrumpentes, hostem in mediterranea persequebãtur: at in vtroque cornu vicẽtes Atheniẽses Platæenséſque, barbaris, qui terga dederant, fugere permissis, contraxerunt cornua, & cum iis qui mediam ipsorum aciem perfregerant, dimicantes quum superassent, fugientes Persas vrgebant cædebántque, donec ad mare peruenientes, petito igne naues corripuere. Quo in certamine Callimachus polemarchus interficitur, egregia nauata opera. Occubuit quoque è ducibus Stesileus Thrasyli, & Cynægirus EVphorionis filius, qui dum summam puppim apprehendit, abscissa bipenni manu cecidit: necnon alii Athenienses multi & clari. ac septem quidem naues obtinuerunt Athenienses hoc modo: cæteris barbari retracti, receptáque prẽda Eretrienſi ex insula vbi reliquerant, circumuecti sunt Sunium, animo præuertendi Athenienses ueestigio abeuntes. Cæterùm Alcmæonidæ ab Athenienſibus [b] insimulati sunt, quòd videlicet ex composito Persis adhuc apud insulam agentibus scutum ostenderint. Dum illi Sunium circumuehuntur, Atheniẽses ueestigio abeuntes celerrimè ad ferendam vrbi opem properarũt, barbaróſque eodem tendentes præuerterunt: progressíque ex Herculis templo quod est in Marathone, in aliud Herculis fanũ quod est in Cynosargi, castra posuerunt. Barbari quũ classe Phalerum superassent (hîc enim Athenienſium nauale tunc erat) super eum locum aliquãdiu propter tempestatem morati, rursus in Asiam abierunt. Quorum in hac pugna apud Marathonem gesta occubuere circiter sex millia trecenta: Athenienſium verò, centum nonagintaduo. tot ex vtrísque cecidere. In qua pugna hæc res mira contigit, vt Athenienſis quidam Epizelus Cuphagoræ filius, dum stante acie pugnat strenuè, luminibus caperetur, neque saucius vlla parte corporis, neque ictus: atque ita cæcus in reliquũ vitæ tempus permanserit. Quem audiui dicere solitum de sua clade, visum sibi esse ante se stare virum quendam armatũ, procero corpore, cuius [c] mentum omnem clypeum inumbraret: & hanc laruam ipsum prætergressam, sed illum qui sibi assisteret occidisse. Hæc Epizelum solitum commemorare audiui. Porro Datis ili Asiam eum classe rediens, vbi Myconum tenuit, vidit in somnis visum. id tamen quod fuerit, non traditur: sed vbi primùm dies illuxit, naues rimatus est: compertóque in naui Phœnicia simulachro Apollinis inaurato, scisciatus est quo è templo sublatum esset: & vbi audiuit ex quo templo, nauigans sua naui in Delum (iam enim Delii in insulam redierant) ibi simulachrum in templo deposuit, præcepítque Deliis vt illud in Delium Thebanorum referrent; quod est ad mare eregione Chalcidis. Hoc vbi præcepit Datis, vela illinc fecit. Delii tamen hanc statuam non reportauerunt, sed vicesimo pòst anno eam Thebani ex oraculo in Delium contulerunt. Datis autem & Artaphernes, posteaquam in Asiam nauigauere, captiuos Eretrienses Susa perduxere. quos Darius rex, etsi in eos ante captiuitatem vultum contraxerat acerbitatis, quòd se priores iniuria lacessissent, tamen vt in conspectum suum adductos vidit ac sibi subiectos, nullo alio malo affecit, sed in suo Cissiæ regionis stathmo collocauit, cui nomen est Anderica, ducentis ac decẽ stadiis procul à Susis, quadraginta à puteo qui exhibet trifarias rerum species. nam ex eo asphaltum, *id est bitumen*, & salem & oleum hauriunt, ad hunc modum: Hauritur quidem celoneo, *id est instrumento dicto ciconia*, pro situla autem, dimidiato vtre ad celoneum alligato: quo in puteum decusso, quicquid hauritur, mox in cisternam diffunditur, atque hinc aliò effusum, triplici varietate concrescit: in asphaltum quidem & salem, protinus: oleum autem (quod Persæ rhadinacen appellant) in vasa colligunt. est autem atrum ac grauiter olens. Hoc loci rex Darius locauit Eretriẽses, quem ad meam vsque memoriam tenuere, seruantes pristinam linguam. Quod ad Eretriẽses attinet, ita habet. Cæterùm post pleniluniũ duo millia Lacedæmoniorum Athenas venerunt, tanta festinatione adipiscendi hostem, vt triduo quàm ex Sparta discessere, in Atticam peruenerint: & licet serius ad pugnam venissent, tamen intuendi Medos cupidi, ad illos intuendos in Marathonem perrexerunt. Quibus visis, laudatísque Athenienſibus ob præclarum facinus, rursus redierunt. Tenet autem admiratio me, nec ratione inire possum, Alcmæonidas vnquam Persis ex cõposito ostentasse parmam, quòd vellent Atheniẽses barbaris atque Hippiæ subesse.

a Primiq; veste Medicam & eos qui illã gestarent cernere sustinuerunt; quum antèa, &c.

b Insimulati sunt, illis id molientibus Persas hoc consilium cepisse, quòd videl.

c Barbatorum cl.

[a] quippe quos constat in habendis odio tyrannis vehementiores quàm similiores fuisse Calliæ Phænippi; qui fuit pater Hipponici. nam Callias cum alia omnia in Pisistratum inimicissimè commentus est; tum verò solus Athenienſium omniũ, illius Athenis ejecti quum publicè sub præcone venderentur bona, emere ausus est. Cuius Calliæ mentionem crebrò plerique omnes habere debent, cum ob ea quæ dicta sunt, vt viri summopere patriam liberãtis, tum ob hæc quæ in Olympia fecit. nam & in equorum curſu palmam obtinuit, & in quadrigario fuit ſecundus: & in ludis Pythiis quum primas obtinuisset, in vniuersos Græcos sumptuosissimus extitit: tum ob id quòd talem ſe in filias ſuas quæ tres fuerunt, exhibuit: nam posteaquã nubiles extitere, [b] hoc eis magnificentissimum munus est gratificatus, vt quem ſibi vnaquæque vellet ex omnibus Athenienſibus, eum deligeret: atque ita eam illi nuptum dedit. At Alcmæonidæ aut perinde aut nihil minus quàm Callias perosi tyrannos fuere. Quo maior me admiratio subit, minúſque admitto criminationem, eos parmam Perſis oſtentaſſe, qui per omne tempus tyrannos effugerunt, & quorũ astutia Pisistratidæ tyrannidem reliquerunt. Atque ita multo magis Athenarum liberatores extiterunt, meo iudicio, quàm Harmodius & Ariſtogiton. Illi enim Hipparcho interempto, non tam cæteros Pisistratidas ab affectanda tyrannide repreſſerunt, quàm ad illam irritauerunt: Alcmæonidæ autem proculdubio Athenas liberauerunt, ſi modò ipſi fuere qui Pythiam perſuaſere ad Lacedæmonios commonefaciendos vt Athenas liberarent, quemadmodum ſuperius à me commemoratum est. [c] Atenim aliqui forſitan ſuccenſentes quòd Athenienſi in populo patriam prodiderunt. Imò nulli erant eis inter Athenienſes viri illuſtriores, neque qui magis eſſent honorati. [d] Neque verò ſermo obtinuit, clypeum ab his esse oſtẽtatum, ſed tantummodo fuisse oſtentatum. quod nihil est quàm ſi id demum diceretur, oſtenſus quidem est, ſed à quo oſtenſus, incertum. [e] Quanquam Alcmæonidæ iampridẽ exiterant Athenis elari ſanè vſque ab Alcmæone atque etiam Megacle. Etenim Alcmæon Megaclis filius, iis Lydis qui Sardibus à Crœſo Delphos ad oraculum ierãt, adminiſtrum ſe præbuit, eóſque comiter accepit. Cuius beneficentiam Crœſus à Lydis quos ad oraculum miſerat quum audiſſet, hominẽ accerſiit, & vbi aduenit, eum donauit tanto auro quantum ſemel corpore ſuo ferre poſſet. Ad iſtam doni conditionem Alcmæon hanc aſtutiam attulit: Pergrandem tunicam amictus, ingenti in ea ſinu relicto, cothurníſque quos laxiſſimos reperit calceatus, ad theſaurũ perrexit ad quem ducebatur. [f] Ibi in aceruum ramentorum procumbens, primùm cothurnos quibus erat indutus, auro quantum ferebant, referſit: deinde omnem ſinum ſuum atque etiam crines ramentis ſubigens, & parte in os deſumpta, è theſauro proceſſit, ægrè trahẽs cothurnos, cuiuis alteri rei quàm homini ſimilis: cuius os quũ turgidum eſſet, & omnia obſtuſa, id cernens Crœſus, in cachinnúmque erũpens, ea omnia illi donauit: nec minora his alia dona dedit. Ita domus hæc vehementer locupletata est, & Alcmæon quadriiugos equos alens, vicit Olympia. Sed eam deinde ſecunda ætate Cliſthenes Sicyonis tyrannus extulit, vt multo magis quàm prius inter Græcos celebris extiterit. Erat enim Cliſtheni Ariſtonymi filio, Myronis nepoti, Andrei pronepoti, filia nomine Agariſta: quam pater deſtinabat nuptum dare ei quem præſtãtiſſimum Græcorum omnium comperiſſet. Quum igitur ludi Olympiaci celebrarentur, & ex eis Cliſthenes curriculo quadrigali victor extitiſſet, nuntiari iuſſit voce præconis vt quiſquis ſeſe dignum putaret qui Cliſthenis gener eſſet, is ad ſexageſimũ diem aut prius Sicyone præſtò foret, quòd Cliſthenes intra annum à ſexageſimo die ineepturus, exeqüi nuptias deſtinaſſet. Itaque omnes [g] Græci aut ſua ipſorum aut familiæ claritate ſibi confidentes, eò proci contenderunt: quibus Cliſthenes & curriculum, & palæſtram ad certandum præparauerat. Ex Italia illuc ſe contulit Smindyrides Hippocratis filius Sybarita, (florebat autem maximè Sybaris ea tempeſtate) qui vnus vir in plurimum deliciarum proceſſerat: & Siritanus Damas Samyris filius eius qui ſapiens appellabatur. & hi quidem ab Italia venerunt. Ab Ionio autem ſinu Amphimneſtus Epiſtrophi filius Epidamnius. AEtolus verò Males, germanus Titormi illius qui Græcos robore fuerat ſupergreſſus, & in extrema AEtoliæ homines fugerat. E Peloponneſo autem Leocides Phidonis Argiuorũ tyranni filius, eius inquam Phidonis qui ſpatia Peloponnenſibus ſtatuit, longè omnium Græcorum inſolentiſſimus: qui ſummotis Elienſium agonothetis, *id est muneratiis*, ipſe agonotheta extitit in Olympia, *id est certamen præmiũque propoſuit*. Necnõ

a Quippe qui vel maiori vel certè pari odio tyrannos proſequuti eſſe comperiuntur ac Callias Phænippi filius, Hipponici pater. *Vt autem hic dicit μᾶλλον ἢ ὁμοίως, ſic paulo poſt, ὁμοίως ἢ οὐδὲν ἧσσον.*

b Dotem eis magnificentiſſimam dedit, atque hoc præterea gratificatus est, *vel, indulſit*, vt quẽ ſibi, &c.

c Atenim fortaſſe Athenienſium populo ſuccenſentes patriam prodebant. *Q. d. Atenim (dicet aliquis fortaſſ.) ægrè ferentes ſe non eum apud Athenienſes locum obtinere quo ſe dignos exiſtimabant, patriam prodere conabantur. Imò verò nulli ex Athenienſibus maiori authoritate præditi; nulli magis honorati erãt: tantum abeſt ut ſua ſorte contenti non eſſent, & de eo Athenienſibus ſuccenſerent. Poteſt tamen & cum interrogatione legi hic locus eodem ſenſu.*

d Quo fit vt rationi conſentaneum nullo modo eſſe poſſit, clypeũ ab illis hæc de cauſa fuiſſe oſtẽſum. oſtenſus enim clypeus fuit, neque hoc aliter dici poteſt: factum enim fuit. ſed à quo oſtenſus fuerit, de eo vltra hæc dicere non poſſum. *Id eſt, Hæc de re nõ habeo quod dicam: quippe qui ſciam quidẽ oſtenſum fuiſſe clypeũ, ſed nihil ultrà, ut ſit οὐκ ἔχω εἰπεῖν προσωτέρω τούτων, pro οὐκ ἔχω εἰπεῖν, ἄλλο μὲν δὲν εἰδὼς ὑπὲρ προσωτέρω τούτων. Illud autẽ οὐκ ἔστιν ἄλλως εἰπεῖν, reſpondet Gallicæ phraſi, On ne peut dire autremẽt, pro, Non poteſt negari.*

e Hi autẽ Alcmæonidæ cum ab antiqua origine clari extiterãt, tum verò ab Alcmæone & rurſum à Megacle clari vel maximè fuerunt.

f Ibi aceruo ramentorum *auri* incumbẽs, primùm quidem circa ſuas tibias tantum aggeſſit auri quantũ cothurni capiebant: deinde verò quum ſinũ totum auro impleuiſſet, & capillos ramẽtis illis conſperſiſſet, *vel, & ramenta illa per capillos ſparſiſſet*, & alia ori indidiſſet, ex theſauro egreſſus est, & ægrè cothurnos trahens, & cuiuis rei magis quàm homini ſimilis, vt pote cuius os obturatũ, & partes omnes inflatæ eſſent. At Crœſus eum intuitus in riſum prorupit, eique cum hæc omnia, tum verò alia his non minora donauit.

g Græci qui & de ſeipſis & de patria ſua magnificè ſentiebant eò proci cont.

Amiantus Lycurgi filius Arcas, ex Trapezunte: & Laphanes Azenus, ex vrbe Pæo, filius EVphorionis eius qui (vt in Arcadia fertur fama) in domum suam excepit Castorem & Pollucé, [a] & ob id in omnes homines hospitalis: [b] & Eleus Agæi filius vir præclarus. Isti ex ipsa Peloponneso venerunt. Ex Athenienſibus autē, Megacles, Alcmæonis eius filius qui ad Crœsum se contulerat: & alter, Hippoclides, Tisandri filius, diuitiis ac forma inter Athenienses præcipuus. Ex Eretria autē (quæ per id tēpus florebat) Lysanias: solus hic ab Euboea. E Thessalia verò à Scopadeis Diactorides Cranonius. Ex Molossis autē Alcon. Tot proci fuere. qui quum ad diem præstitutam adfuissent; Clisthenes ante omnia patriam singulorum familiámque percontatur. deinde eos annum apud se detinēs, explorauit vniuscuiusque & virilitatem & iracundiam, & eruditionem, & mores: nunc cum singulis, nunc cum vniuersis congrediens, & iuniores in gymnasia educens: præcipuè tamen in conuiuiis experiebatur. quandiu enim eos apud se tenuit, omnia fecit ac magnificè accepit. Sed ei inter procos præcipuè cordi erant Athenienses: [c] & illorum magis Hippoclidem Tisandri strenuum esse iudicabat, quum præsertim eius maiores Cypseli Corinthii propinqui fuissent. Quum autem destinatus nuptiisdies illuxit, quo ipse Clisthenes edixerat iudicaturum se quem ex omnibus deligeret, mactatis centum bobus, in conuiuium tum ipsos procos, tū omnes Sicyonios accepit. Postea verò quàm cœnatū est, proci certamen de musica habere cœperunt, [d] pariter & de oratione habenda in mediū. procedente autem potatione, Hippoclides, [e] quum longè alios antecederet, iussit tibicinem sibi canere ἐμμέλειαν *id est sedatum quoddam saltationis genus*. Tibicine obsequente saltauit, sibi quidem placens, sed Clisthenes omnē rem cernens [f] dissimulabat. Post hæc aliquantulum interquiescens Hippoclides, iussit aliquam sibi inferri mensam. qua illata, primùm super eam Laconicos saltauit modulos, mox alios Atticos: tertiò super mēsam capite statuto, cruribus veluti manibus gesticulabatur. Ad cuius primam ac secundam saltationem, etsi stomachabatur Clisthenes eum qui tam impudens, esset generum sibi fieri, tamen sese continebat, nolens [g] in eum erūpere: at vbi vidit cruribus veluti manibus gesticulantē, iam se vltrà continere nō sustinens, inquit, Fili Tisandri, [h] desaltasti matrimonium. Cui excipiens ille ait, Non est istud curæ Hippoclidæ. Vnde prouerbium factum est, *Non est istud curæ Hippoclidæ*. Tunc Clisthenes silētio impositō, in medium hæc protulit, Viri proci meæ filiæ, vos equidem omnes laudo, vobisque omnibus, si fieri posset, gratificarer, neque vnum è vobis præcipuum probans, neque cæteros improbās: [i] verùm fieri non potest vt de vnica virgine deliberans, omnium voto satisfaciam. Itaque singulis vestrum, qui cōpotes huius matrimonii non estis, tanquā dignis meæ filiæ nuptiis, quódque domo peregrè abfuistis, singula argenti talenta dono do: Megacli autem Alcmæonis filio meam filiā Agaristiam despondeo ritu Athenienſium. Annuente conditioni Megacle, nuptiæ apud Clisthenē celebratæ sunt. [k] Hactenus quæ iudicandis procis gesta sunt: atque hunc in modum Alcmæonidæ per Græciam celebrati fuerunt. Porro ex horum coniugio, cum Clisthenes auo materno cognominis procreatur, (qui Athenienſium tribus populariúmque statum instituit) tum Hippocrates: ex Hippocrate verò alius Megacles & alia Agaristia, ab Agaristia Clisthenis nomen habens. quæ nupta Xanthippo Ariphronis filio quum prægnans esset, visa est sibi in somnis parere leonem, paucósque post dies peperit Xanthippo Pericelem. Miltiades autem cum antea probatus apud Athenienses, tum verò post rem bene gestam in Marathone maioribus incrementis auctus, petit ab Athenienſibus septuaginta naues cum propugnatoribus & pecunia, non prohibens eis cui regioni bellum esset illaturus, sed tantummodo se illos locupletaturum si se sequerentur. Ad eam enim regionem se illos ducturum vnde affatim aurum nullo negotio reportarent. His verbis Athenienses erectis animis, naues vt petierat tradiderunt. Quibus Miltiades acceptis in Parum nauigat, per speciem vlciscendæ iniuriæ quam intulerant Parii quòd triremi in Marathonem vnà cum Persis venissent. Hoc quidem colore orationis vtebatur, sed infestus erat Pariis ob Lysagoram Tisei filium, genere Parium, qui ipsum apud Hydarnem Persam accusauerat. Eò postquā peruenit Miltiades, Parios intra mœnia coactos obsedit, missóque caduceatore popoſcit centum talenta, dicens, si ea sibi nō darent, se nō prius illinc abducturum copias quàm eos euertisset. At Parii non vt quicquam pecuniæ Miltiadi darent, sed vt custodirent vrbem cogitabant, cum alia loca interſepientes, tum maximè vnde ea oppugnari poterat: adeò vt noctu laborantes, murum duplū quàm olim fuerat excitarent. Hactenus Græci in hac re commemoranda consentiūt: deinceps gesta ipsi Parii referunt hunc in modū: Miltiades quum

a Et ab eo tempore in quo libet hospitalitatem exercuit.

b Et Eleus Onomastus Agæi filius. Atque hi quidē ex ipsa Pel. &c. *Valla autem putauit ὄνομαστὸς hîc, ut vulgò, appellatiuū esse nomē, ἴλεῖος autem proprium: quā contrà ὄνομαστὸς sit hoc quidē loco nomen proprium, ἴλεῖος autem nomen à patria.*

c Et ex illis magis Hippoclides Tisandri filius, qui & strenuitate cæteris præstare iudicabatur, & eo quòd eius maiores à Cypseli dis Corinthiis genus ducerent.

d Pariter & de sermone qui in medium proponebatur. *Id est, & de alijs rebus de quibus incidebat sermo.*

e *Videtur aliud legisse quàm κατέχων, aut id perperàm accepisse pro προέχων.*

f Suspectā habebat.

g Excandescere & in iram præceps erumpere. Ita Bud.

h Bud. *hanc interpretationem approbat. perinde est autem ac si diceret, Hac tua impudenti saltatione nuptijs te priuasti. uel, spe nuptiarum, uel nuptijs excidisti. q. d. Extra nuptias saltasti.*

i Sed quum de vnica virgine *despōdenda* deliberans, omnium voto satisfacere nō possim, singulis quidem vestrum qui circa hasce nuptias repulsam patimini, singula argenti talenta dono, tū quòd dignum me censueritis cuius filiam in vxorē duceretis, *uel cuius filiæ nuptias ambiretis*, tum etiā quòd domo peregrè abfueritis: at Megacli Alcmæonis fil.

k Hactenus de iis quæ in ferēdo de procis iudicio gesta sunt.

inops consilii esset, adisse atque alloquutum fuisse mulierem captiuam, genere Pariam, nomine Timon, quæ esset indigenarum deorum administra: hanc, quum in conspectum venisset, consilium ei dedisse vt si magni faceret Parum capere, exequeretur quæ à se præciperentur. Eius deinde præceptis auditis Miltiadem accessisse ad maceriam quandam ante vrbem, qua maceria sepitur templum Cereris legiferæ: eámque, quia fores aperire non poterat, transiliisse: & illam transgressum, solarium ascendisse ad aliquid intus faciendum, siue ad mouendum aliquid quod moueri nefas esset, siue ad aliquid, quodcunque sit, agendū. Et quum pro foribus esset, subeunte horrore præoccupatum, eadem via reuertisse, déque maceria desilientem femur conuulsisse. alii in genua procidisse aiunt. Ita Miltiades male habens, domum remeauit, neque pecuniam Athenienſibus portans, neque Paro parta: vrbe tantùm per sex & viginti dies obsessa, & agro populato. Parii, cognito quòd ministra deorū Timo Miltiadem admonuisset, volentes ob id de ea supplicium sumere, postquam obsideri desierunt, Delphos miserunt sciscitatum nunquid ministram deorum cōdemnarent, quæ rationem capiendæ patriæ hostibus detexisset, quæque Miltiadi exposuisset sacra quæ ad virilem sexum efferri nefas esset. Id Pythia fieri non permisit, negans Timon earum rerum esse authorem: sed quia Miltiadæ [a] non bene obeundum esset, ideo ei ducem malorum apparuisse. Hæc Pariis Pythia respondit. Miltiadem autem è Paro reuersum cum alii Athenienses in ore habebant, tum præcipuè Xanthippus Ariphronis filius, qui eum apud populum accusauit quòd Athenienses circumscripsisset. Cui accusationi Miltiades non per se ipse respōdit, (neque enim poterat, quippe qui putrescente femore iaceret in lecto) sed pro eo amici sui, [b] allegantes cum alia multa, & Lemnum expugnatam, quam vltus Pelasgos Athenienſibus tradidisset, tum verò pugnam in Marathone gestam. Interuentu tamen populi ne capitis damnaretur, quinquaginta talentis culpa mulctata est. Post hæc Miltiades [c] dissoluto atque marcescēte femore decessit: quinquaginta autem talenta Cimon filius exoluit. Porro Lemnum Miltiades hunc in modum obtinuerat: Pelasgi posteaquam ex Attica ab Athenienſibus exacti sunt, siue iure, siue iniuria: nā de hoc nihil habeo præter relata: quia Hecataeus Hegesandri filius [d] in sermonib⁹ ait, iniuria. Athenienses enim, quum viderent regionem quæ erat sub Hymesso, quam illis habitandam dederant, mercedē muri circa arcem ducti, bene excultam, quæ prius mala fuisset, [e] & à nemine accipi digna, liuore captos fuisse & libidine terræ potiundæ: & ita illinc exegisse illos, nulla alia re in excusationem allata. Vt autem Athenienses aiunt, iure eiecti, quippe quum essent sub Hymesso habitantes, illinc prodire solitos hanc iniuriam intulisse: Quoties filiæ ac filii Athenienſium ad Nouem fontes aquarum pergerent (nulladum enim aut eis aut vllis Græcis per id tēpus mancipia erāt) Pelasgos eis per contumeliam & contemptum vim attulisse neque hoc fecisse cōtentos, ad extremum manifestò deprehensos de inuadendis Athenienſibus consilia agitasse. se verò adeo meliores quàm illi fuerant, viros fuisse, vt quum haberent facultatem interimendi eos quos sibi insidiatos deprehendissent, tamen noluerint: sed eis præceperint vt è regione excederent: atque ita illos solum vertentes, tum alia loca tum verò Lemnum obtinuisse. Illa Hecataeus, hæc Athenienſes aiunt. At Pelasgi hāc Athenienſium iniuriam vlciscendi auidi, ii qui Lemnum incolebant, gnari quando dies festi Athenienſium celebrarentur, [f] biremibus instructis, insidias manipulatim collocarunt vxoribus Athenienſium diem festum Dianæ apud Brauronem agentibus: permultisque illarum illinc raptis abierunt, & in Lemnum delatas pro concubinis habuerunt. Hæ fœminæ posteaquam filiis abundauere, lingua eos Attica ac moribus Athenienſium imbuerunt. At illi consuetudinem cum Pelasgidum filiis habere abnuebant: & siquis è suis ab illorum vllo vapularet, cuncti auxilio aderant, & mutuò sese tutabantur: ac dignos se qui aliis pueris dominarentur existimabant, atque adeo longè, præualebant. Qua re animaduersa Pelasgi inter se colloquuti sunt, considerantésque rem esse indignam inter se dicebant, Si nūc, dum pueri sunt, « dignoscunt sibi opitulari aduersus filios vxorum legitimarum, quas virgines duxi- « mus, & eis continuò præesse conantur, quidnam facient in virilem adulti ætatem? « itaque quum id eis altius insedisset, placitum est vt eos filios è matribus Atticis susceptos necarent. his necatis, addūt & cædes matrum. Ex hoc facinore, & illo superiore fœminarum, quæ viros suos [g] vnà cum Thoante interemerunt, vsu receptum est per Græciam vt teterrima quæque facinora Lemnia appellentur. Pelasgi, quum eis post necem liberorum atque vxorum neque tellus fructum redderet, neque vxores neque pecus vt prius gignerent, pariter fame & liberorum orbitate vexati, Delphos

a *Id est, misera morte pereundum esset.*

b Marathonii prælii mentionē subinde facientes, & expugnationis Lemni: quomodo Pelasgos vltus expugnatam eā Atheniē sibus tradidisset.

c Quum femur ei marcidum, *aut putridū*, & emortuum factum esset. *Vel, Quum ad lydenationē deuenisset, ut quidam interpr. ex Celso.*

d In *suis* narrationibus. *Vel, In suis historicis scriptis, unde alibi uocat λογοποιούς.*

e Et nullo *pretio* digna. *Vel nullius pretii.*

f Nauibus quinquaginta remorum.

g Auxilio Thoātis. *Erasm.*

miſerunt petitum aliquod laxamẽtum præſentium malorum. Iuſſi autem à Pythia pœnas Athenienſibus quas illi vellent pendere, Athenas iere: pollicitique ſunt daturos ſe pœnas illis omnis iniuriæ. Athenienſes, ſtratis in curia toris quàm poterant ſplendidiſſimè, appoſitáque menſa omnium bonorum refertiſſima, iuſſerunt Pelaſgos ita ſe habentem regionem ſibi tradere. Tunc Pelaſgi excipientes dicere, Si nauis vento aquilone atque vno die nos è veſtra regione in noſtram prouehet, ita demum quod vos petitis trademus. Hoc dixere quòd ſcirent fieri non poſſe. nam Attica multo magis ad auſtrum vergit quàm Lemnus. Hæc hactenus. Tunc compluribus deinde interiectis annis, vbi Cherſoneſus quæ eſt in Helleſponto; Athenienſiũ ditionis fuit, Miltiades Cimonis filius, ventis eteſiis perflantibus, ex Eleunte quæ eſt in Cherſoneſo, ſoluẽs, in Lemnũ delatus eſt, præcepítq; Pelaſgis vt ex inſula excederent: redigens eis in memoriam oraculum, quod nunquam illi expletum iri ſperaſſent. Quorum Hephæſtienſes quidem obtemperauerũt: Myrinæi autem, non agnoſcentes Cherſoneſum eſſe Atticam, tamdiu obſeſſi ſunt donec in deditionem venerunt. Ita Lemno potiti ſunt Athenienſes atque Miltiades.

HERODOTI HALICARNASSEI hiſtoriarum liber ſeptimus, qui inſcribitur Polymnia.

POSTEA verò quàm nuntius pugnæ ad regem Darium Hyſtaſpis filiũ allatus eſt ad Marathonem geſtæ, quum antea vehementer infenſus eſſet ille Athenienſibus quòd Sardis inuaſiſſent, longè infenſior factus eſt, ac propenſior ad bellum Græciæ inferendum: miſſíſque continuò nuntiis ad ciuitates, edixit vt ſingulæ multo quàm antea maiores copias; necnon naues, nauigia, equos, rem frumentariam compararent.[a] His nuntiis Aſia triennium exagitata eſt. Vbi dum delectus agitur optimi cuiuſque aduerſus Græciam militaturi, & apparatui opera datur, quarto anno AEgyptii qui fuerant à Cambyſe ſubacti, defecere à Perſis: quo magis aduerſus vtroſque Darius expeditionem ſumere properabat, AEgyptios atque Athenienſes. Dum autẽ hæc comparat, interea ingens inter eius liberos de principatu exorta diſſenſio eſt, quoniã ex inſtituto Perſarum, oportebat ita demum ire in expeditionem quum regni ſucceſſorem declaraſſet. Erant autem Dario iam antè quàm regnaret, liberi tres è priore vxore Gobryæ filia ſuſcepti, & poſt partum regnum, alii quatuor ex Atoſſa Cyri filia. Superiorum maximus natu erat Artabazanes, poſteriorum Xerxes. qui quũ ex eadẽ matre nõ eſſent, diſceptabant: Artabazanes quidem, quòd omnis paternæ ſobolis ipſe maximus natu foret, quum apud vniuerſos homines ſit inſtitutum vt maximus natu liberorum obtineat principatum: Xerxes verò, quòd ipſe Atoſſa genitus eſſet, filia Cyri qui Perſis libertatem acquiſiſſet. Dario autem nondum ferente ſententiam, aderat fortè Demaratus Ariſtonis filius, qui per id tempus altercationis Spartano regno exutus, ac Lacedæmone profugus, Suſa aſcenderat. hic vir audita liberorum Darii controuerſia, adiit (vt fama fertur) Xerxem, admonuítque vt ad cætera quæ pro ſe dicebat hoc adderet, ſe quidem genitum è Dario iam rege & Perſarum imperium obtinente: Artabazanem verò, è Dario dum erat priuatus: proinde neque æquum neque iuſtũ eſſe alium quemplam potius quàm ſe illam dignationem adipiſci: quoniam Spartæ quoq; ſic vſurparetur, vt ſicui antequam regnet filii naſcantur, deinde regnãti alius naſcatur, huius poſtea nati ſucceſſio regni ſit. Hac à Demarato ſuggeſta ratione vtentem Xerxẽ, tanquã iuſtè dicẽtem, Darius regẽ declarauit. Quãquam etiã citra [b]præceptum Demarati Xerxes (vt mea fert opinio) regnauiſſet: quippe quũ omnis potentia pene Atoſſam eſſet. Declarato Darius Xerxe rege quũ conaretur rebus apparatis exire in expeditionem, altero ab defectione AEgyptiorũ anno, ſupremũ diem obiit, ſex & triginta annis regni expletis, haud compos voti vt AEgyptios & Athenienſes vlciſceretur. Eius morte regnum ad Xerxem filium deuenit, qui ab initio

[a] Dum autem hæc circunquaque denuntiarentur, vniuerſa per tres annos Aſia agitata fuit.

[b] Admonitionẽ.

nequaquam animatus erat ad bellum Græciæ inferendum, sed AEgypto. Cæterùm Mardonius consobrinus eius, Gobryæ & sororis Darii filius, eum adiens, his verbis est alloquutus. Domine, haud decorum est Athenienses tam malè iam de Persis meritos non dare pœnas eorum quæ perpetrauerunt. tu verò quod in manibus habes perfice: tamen vbi AEgyptum, quæ dignitati tuæ iniuriam fecit, domueris, sume aduersus Athenas expeditionem: vt & bene de te loquantur homines, & posthac abstineat alius à bello tibi inferendo. Et hæc quidem erat ratio vltionis exigendæ: illa autem rationis accessio, Europam esse regionem admodum speciosam, omniáque genera felicium arborum ferentem, ac summæ bonitatis, & dignam quæ à solo inter mortales rege possideatur. Hæc Mardonius dicebat vt iuuenis ac nouarum rerum cupidus, imperiique Græciæ pro rege administrãdi. Quod etiam regi persuasit, conditione temporum adiutus. nam alia vt rex ad hoc faciendum induceretur, adiumento fuere. primùm è Thessalia nuntii ab Alevadis ad regem inuocandum aduersus Græciam. se enim omne obsequiũ præstituros. (Alevadæ autẽ isti erãt Thessaliæ reges) deinde ii Pisistratidæ qui Susa ascenderant: qui quum eadem verba habuerunt quæ Alevadæ, tum verò prætendebant Onomacritum quendam Atheniensem, quem secum habebant, sortilegum, & Musæi sortium edissertatorem. Ascenderant autem cum eo [a] reuersi in Græciam. nam Onomacritus ab Hipparcho Pisistrati filio Athenis fuerat eiect⁹, quòd à Laso [b] Hermionis filio manifestò deprehẽsus fuisset, inter Musæi sortes hanc etiam inseruisse, fore vt insulæ Lemno adiacentes mari submergerentur. Ob id Hipparchus hominem eiecerat, quum familiarissimè illo antea vteretur. [c] Et tunc cum eodem, vt in conspectum regis veniret, ascenderat: déque eo honorificè cum aliis Pisistratidis loquebatur. Onomacritus, siquæ sortes cladem barbaro nuntiabant, earum nullam recitauit. Itaque accedente hoc sortilego, & Pisistratidarum & Alevadarum suasionibus, Xerxes ad inferendum Græciæ bellum inductus est. Sed altero à morte Darii anno, primam expeditionem fecit aduersus AEgyptios, qui rebellauerant: quos subactos, & in arctiorem quàm sub Dario fuerant seruitutem redactos, tradidit gubernandos Achæmeni fratri suo, Darii filio: quem præsidẽ AEgypti interfecto deinde tempore interemit Inarus Psammetichi filius, vir Libys. Xerxes recepta AEgypto, producturus aduersus Athenas exercitum, præstantissimos quosque Persarum in concilium vocauit, vt & illorum sententias audiret, & ipse diceret quæ liberet. Quibus coactis, ita loquutus est, Viri Persæ, equidem ego non ero huius instituti author, sed ab aliis traditi imitator. nam quemadmodum à maioribus natu accipio, ex quo imperium hoc à Medis eripuimus, Astyage per Cyrum amoto, nunquam conquieuimus, sed ita deus *nos* agit, & multa nobis [d] sibi obsequentibus in melius confert. Atque ea quidem quæ Cyrus Cambysésque ac pater meus fecere, quas gentes imperio addidere, non attinet referre apud probè scientes: ego autem posteaquam hanc sedem accepi, dedi operam ne ab iis qui hoc honore sunt functi degenerarem, néue minus potentiæ Persis acquirerem. Quod animo versans, inuenio nobis accessuram gloriam pariter ac honorem, & regionem neque inferiorem neque deteriorem ea quam recuperauimus, sed feraciorem, vnà cum vltione iniuriæ atque vindicta. Ideóque nunc ego vos contraxi, vt id quod agere constitui vobis exponerem: Cõstituo, iũcto Hellesponto, copias per Europam traducere in Græciam, vt Athenienſium vlciſcar iniurias, quas cum Persis aliis, tum patri meo intulere. Noratis autem & Darium aduersus hos viros bellum mouere destinasse: verùm ei morte præuento non contigit vt illos vlciſceretur. Ego verò eius vicem aliorúmque Persarum vlciſcens, non prius desinam quàm expugnauero incenderóque Athenas: cuius ciues & me & patrem meum priores iniuria affecerunt: primùm quum Sardis vnà cum Aristagora Milesio seruo nostro veniẽtes cremauerunt lucósque ac delubra: deinde in vos quid fecerint terram suam ingressós, quum Datis & Artaphernes duces fuere, omnes scitis. Harum gratia rerum [e] irritor ad inferendum eis bellum: quos atque ipsorum finitimos, regionem Pelopis Phrygis incolentes, si in potestatem redegerimus, tot bona futura esse ratiocinando comperio: Terram Persidem ætheri Iouis conterminam reddemus. nullam enim regionem spectabit sol finitimam nostræ, sed ego omnem permẽsus Europam, vnà vobiscum cunctas regiones in vnam redigam. Nam ita rem habere audio, nullam reliquam esse hominum neque ciuitatem, neque gẽtem, quæ nobiscum [f] dimicare possit. Ita subactis his quos dixi, & qui nos lacessierunt, iugum seruile sustinebunt. In quo si mihi vos gratificari volueritis, vbi tempus vobis indicauero quo vos præstò esse oportet, tunc vnusquisque debebit impigrè adesse.

Quorum

a Diuersum à nostra lectionem sequutus est. nostra tamen habent & uet. cod. sed quidã pro μεγακαπλυσταὶ δροι, habent μεγακαπλυσόδροι.

b Vel potius Hermionensi, id est ex Hermione.

c Tunc autem quũ vnà cum illis Susa ascẽdisset, quoties in conspectũ regis veniebat, Pisistratidis honorificè de ipso loquẽtibus, aliqua ex illis oraculis recitabat. ex quibus ea quæ cladem barbaro portendebant, tacebat, & contrà faustissima quæque excerpebat: nimirum in fatis esse vt Hellespontus à viro Persa ponte iungeretur, & ad expeditionem illam pertinẽtia recensens. Hic igitur oracula cõmemorãdo cum rege agebat: Pisistratidæ autem & Alevadæ suas sententias proferẽdo. Quum autẽ Xerxi bellũ Græcis inferre persuasisset, tunc quum secundus ageretur à Darii morte annus, primã expedit. suscepit aduersus AEgypt. &c. *Illud autẽ χρησμῳδέων μέρος φέρετο perinde est ac si diceret, Ita se apud regem in hoc negotio gerebat ut oracula duntaxat illi allegaret quibus induceretur.*

d Se sequentibus.

e *Alij, Animatus sum ad infer.*

f Dimicare possit, iis quos dixi summotis. Atque ita fiet vt & qui in culpa sunt & qui culpa vacãt, seruile iugum sustineant. *uel, & qui male de nobis meruti sunt, & qui non.*

Quorum qui ornatissimis cum copiis aderit, eum donabo iis quæ in nostra domo pretiosissima habentur. Et hæc quidem ita agenda sunt. Sed ne solus videar in concilio sententiã dicere, rem pono in medio, iubens vnicuiq; quam libet sententiã dicere. His dictis loquẽdi finẽ fecit. Post quem Mardonius, Domine, inquit, tu verò non modò superioribus Persis, sed etiam venturis es præstantior: qui cum alia & optima & verissima commemoras, tum verò [a]quòd Iones qui Europam incolunt, nõ sines habere ludibrio nos, minus quàm ipsi sunt ludibrio dignos. Etenim res indigna est si Sacas & Indos & AEthiopes & Assyrios, aliásq; multas ac grandes nationes, quæ nihil Persas læsere, tamen potentiæ prolatandæ gratia in prouincias redegimus: Græcos qui nos lacessere iniuria inceperunt, nõ vlciscemur. Quídnam metuentes? quas illorum copias? quam pecuniarũ vim? Eorum pugnã nouimus, eorũ nouimus vires esse imbecilles, [b]eorũ quos subegimus liberos penes nos habemus, hos qui domi nostræ habitantes, Iones & AEoles & Dores appellantur. Quos ipse quoque expertus sum, quum eis iussu patris tui intuli bellum: ac mihi quum in Macedoniã vsque processissem, & penè vsque ad ipsas Athenas, nemo pugnaturus occurrit. Quanquam consueuere Græci (vt audio) inconsultissimè inire bella, propter imperitiam ac sinisteritatem. nam quum bellum inter eos indictum est, in locum quem pulcherrimum planissimúmque inuenere descendentes, ibi prælia faciunt, ita vt magno cum suo malo victores inde discedant: deuicti (ne longius repetam) ad internecionem deueniunt. quos oportebat, quum sint eiusdem linguæ, interpositis caduceatoribus ac nuntiis dirimere controuersias, & omnia alia potius agere quàm pugnare: aut, si necesse habent inter se omnino pugnare, locum aliquem inuenire vtrisque expugnatu difficillimum, & ibi fortunam belli tentare. Hoc itaque ritu haud probo vtentes Græci, nunquã mecum verbis egerunt de dimicando, quum Macedonia tenus promouissem. Tibi autẽ, rex, quis obuiã veturus est bellãdi causa, copias Asiæ atque omnem classem agenti? non eò audaciæ procedent (vt reor) Græcorum res. Quòd si me fallit opinio, & illi vecordia elati ad pugnandum nobiscum venient, discãt nos esse in re bellica præstãtissimos hominum. Nihil igitur sit quod non experiamur. nam sua sponte nihil fit, sed omnia ab experimento hominibus fieri consuerunt. His Mardonius sententiæ Xerxis assentatus, loqui cessauit. Tum silentibus aliis Persis, nec diuersam eis quæ dicta esset sententiam dicere audentibus, Artabanus Hystaspis filius, Xerxis patruus, vir circunspectus ita inquit: Rex, nisi diuersæ inter se sententiæ dicantur, non potest quis eligere meliorem, sed necesse habet ea quæ dicta est vti: at quum plures dictæ sunt, licet tanquam aurum purum deligere: quod per se discerni quum nequeat, [c]comparatum cum altero discerni potest. Ego patri tuo Dario eidémque fratri meo suadebam ne sumeret aduersus Scythas expeditionem, viros nulla vsquam oppida incolentes: sed ille sperans Scythas Nomades se subacturum, mihi non est assensus: itaque sumpta expeditione, multis & egregiis viris de exercitu amissis abscessit. Tu verò, rex, bellum inferre destinas viris multo quàm Scythæ sunt præstantioribus, quíque & mari & terra optimi esse dicuntur: quibus in rebus quid [d]durum sit, hoc me tibi iustum est promere. Iuncto pontibus Hellesponto ais te copias per Europam in Græciam deducturum: atqui eos conuenit aut in terra aut in mari aut vtrobique abs te superari, siquidem feruntur viri esse fortes. Cuius rei licet hinc argumentum capi: Si tot copias ductu Datis & Artaphernis Atticam regionem ingressas soli Athenienses profligauerunt, ergo non vtraque in parte successit. Quòd si iidem conscensis nauibus pugna nauali victores ad Hellespontum nauigent, ac deinde pontem soluant, hoc [e]durum fuerit rex. Neque verò hoc ex mea vnius priuata prudentia coniecto, sed eo casu quo aliquando parum abfuit quin opprimeremur, quum pater tuus iuncto Bosphoro Thracio, ac flumine Istro pontibus commisso, traiecit ad Scythas: eum traiectum Scythæ omnino institere precari Iones, quibus custodia pontium delegata erat, vt interscinderent. Quo tempore si Histiæus Mileti tyrannus aliorum sententiæ accessisset, ac non contradixisset, actum erat de rebus Persarum. Atqui res est dictu quoque horribilis, omnem regis statum in vno viro positum fuisse. Quare noli tu vllum tale adire discrimen, nulla subsistente necessitate, sed mihi potius obtempera: hunc cœtum in præsens missum facito, iterúmque dum tibi videbitur, re apud teipsum considerata, edicito quod optimum esse arbitraberis. Bene enim consultare, comperio maximum esse lucrum. nam etiamsi quid è contrario euenturum est, nihilo tamen minus bene consultum est, superauítque fortuna consiliũ: at qui turpiter consuluerit, si ei fortuna obsecũdauit, ille est quidem voti cõpos,

a *Ita uertit quasi legeretur ὅτι οὐκ ἐδουϛ. Sed rectius omitti uidetur, quũ Xerxes ea non dixerit.*

b *Sed & eorũ liberos iam habemus, subiugatis iis qui in nostram ditionem incolentes, Iones & AEoles, &c.*

c *Affricatum alteri. Vel, Cum mutuo attritu admotum.*

d *Timendum sit. Vel, periculosum.*

e *Timendũ fuerit.*

nihilo tamen minus malè consilium cepit. Vides vt prægrandia animalia fulmine deus ferit, nec sinit insolescere, parua verò [a] nihil lædit? Vides vt magna semper ædificia magnáque arbores huiusmodi fulminum tela percutiunt? Gaudet enim deus eminentissima quæque deprimere. Vnde & ingens exercitus ab exiguo profligatur, quoties deus iis quibus inuidet, aut metum incutit aut tonitruum: Propterea quidam secus ac dignitas sua postulabat, in calamitatem inciderũt, quia deus neminem alium quàm seipsum sinit magnificè de se sentire. Omnis res properando parit errores, vnde magna detrimenta fieri adsolent: in cunctando autem bona insunt, si non talia quæ statim videantur esse bona, certè quæ suo tempore bona quis esse cõperiat. Et hoc quidem tibi rex suadeo. Tu verò Gobryæ fili Mardoni desine loqui stulta de Græcis, haud dignis qui malè audiant: nã Græcis detrahendo, ipsum regem vis excitare ad bellum illis inferendũ: ad quod tu omni auiditate contendis: [b] quod absit vt fiat. Detractio nanque importunissima res est, in qua duo sunt qui iniuriam faciunt: vnus cui iniuria fit. Qui enim detrahit, iniurius est, quòd non præsentem accusat: item qui huic credit, iniurius est, quòd prius credit quàm rem compertam habeat. & illi cui absenti detrahitur, ob id fit iniuria quòd ab altero insimulatur vt malus, ab altero talis putatur: Quòd si omnino bellum his viris inferre oportet, agedum, rex ipse permaneat domi apud Persas, nostrũm amborum liberi deponantur: tu in expeditionem ito, delectis quos velis viris ac quantiscunque velis copiis: &, si ex sententia tua res succedent regi, interimantur liberi mei, & insuper ego: sin succedent vt ego dico, interimantur tui, & insuper tu, si redieris. Quòd si hanc subire conditionem recusas, cupísque in Græciam prorsus deducere exercitum, affirmo fore vt aliqui eorum qui hîc relinquentur, audiant Mardonium post allatam Persis magnã aliquam calamitatem, à canibus volucribúsque discerpi aut in Athenienſium solo aut in Lacedæmoniorum: nisi fortè antea inter viam, tunc agniturum aduersus quales viros suades regi vt moueat bellum. Hæc Artabano loquuto, Xerxes iracundus his verbis excepit, Artabane, quòd patris mei frater es, hoc te subleuat ne dignam stulta oratione mercedem recipias. hac tamen te notabo ignominia, quia instrenuus es & ignauus, ne comes sis meæ in Græciam expeditionis, sed hîc vnà cum fœminis maneas. Ego etiã sine te quæ dixi conficiã. neque enim fuerim Darii filius, (qui fuit Hystaspis, qui fuit Arsamnis, qui fuit Ariaramnis, qui fuit Teispei, qui Cyri, qui fuit Cambysis, qui fuit Achæmenis filius) nisi Athenienses vltus fuero: probè intelligens, si nos quieuerimus, non quieturos illos, sed nostram terram cum exercitu inuasuros: prout colligere licet ex iis quæ illi facere cœperunt, qui & Sardis incenderunt, & Asiam incursarunt. Itaque neutris fas est recedere, [c] sed vtrisque propositum est certamen aut agendi aut patiendi, vt aut hæc omnia sub Græcis, aut illa omnia sub Persis sint. medium enim inimicitiarum nullum est. Quare honestum erit nos iam iniuria lacessitos exigere vltionem, vt quã calamitatem passurus sum intelligam, profectus aduersus eos viros quos etiam Pelops Phryx nostrorum maiorum seruus ita subegit vt ad hoc vsque tempus & ipsi homines & eorum regio ab illius qui subegit cognomine appellentur. Hæc hactenus loquutus est. [d] Deinde sub vesperum, quum fuisset stomachatus Artabani sententia, per noctem apud se consultans, comperit prorsus non esse sibi opus inferre Græciæ bellum: immutatáque rursus sententia quum obdormisset, visus est in somnis (vt fertur à Persis) videre quendam corpore ingenti atque speciosо, qui sibi astans diceret, Reuocastíne sententiam Persa de inferendo Græciæ bello, [e] quum prædixeris Persis te comparaturum esse exercitum? Neque, si reuocaueris eam, bene facis, neque qui tibi assentiatur adest. quare perge ire eam viam quam interdiu ire destinaueras. Hæc loquutus ille visus est Xerxi ab aspectu euanuisse. Vbi dies illuxit, Xerxes huius insomnii nulla ratione habita, coacto eorundem Persarum quos pridie coegerat concilio, ita verba fecit, Viri Persæ, veniam mihi date dicenti contrariam superiori sententiam. nam & ego nondum ad summum quò perueniendum est mihi prudentiæ peruenit: & qui vt illud faciam suadent, nullo vnquam à me tempore abscedunt. Eóque mihi Artabani sententiã audienti, confestim iuuentus efferbuit vt verba in virum grandem natu effunderem petulantiora quàm debui. nunc itaque agnoscens erratum meum, vtar illius sententia: & quoniam reuocaui expeditionis sumendæ sententiam, vos quieti estote. Hæc vbi audiere Persæ, lætitia affecti regem adorauere. Insequenti nocte idem rursus insomnium quiescenti Xerxi assistens, inquit, Fili Darii videris expeditionem apud Persas reuocasse, verbis meis pro nihilo habitis, quasi illa à nemine audisses. Hoc igitur nunc bene intellige, nisi extemplo inis expeditionem, hoc tibi ex ea re continget: quemadmodum breui magnus & amplus effectus es,

a Ne vellicat quidem?

b Absit vt talia fiãt à nobis. Detractio enim, *uel obtrectatio, aut calumnia*, res est deterrima.

c *Quidam sic*, Sed in eo res vertitur discrimine vt aut faciendum aut patiẽdum aliquid sit.

d Vt autem nox aduenit mordere cœpit Xerxem Artabani sententia. Quum autẽ in consilium noctẽ adhibuisset, planè cõpiebat è re sua non esse expeditionem in Græciam suscipere. Quum igitur hæc cõtraria prioribus decreuisset, obdormiit. Sed ea nocte visus est in somnis, &c. *Illud ἔνιστε uerti etiam potest Scrupulum iniiciebat. Eodem autem ferè modo usus esse uidetur Ouidius uerbo mordere. Illud uerò δόξασε ὀνείρου τύπῳ, uidetur ad uerbũ respõdere phrasi nostratis & ea melius exprimi, Que ce n'estoit pas son eau.*

e Quum iam Persis vt copias cogerent denuntiauerisset. Atqui nec quòd sententiam reuoces benè facis, nec adest quisquã qui tibi *huius rei, id est reuocatæ sententiæ*, cõscius futurus sit. *Vel*, Nec adest qui tibi *hoc delictum reuocatæ sententiæ* condonaturus sit. *q.d. Nec ego qui tibi adsto impunè hoc abire finam.*

ita breui rursus humilis eris. Hoc viso perterrefactus, è cubili exiliit pariter & nuntiũ misit ad accersendũ Artabanum. qui vbi aduenit, ita ad eum inquit, Artabane, ego statim quum in te bene consulentem mihi, stultis verbis inuectus sum, nõ fui compos mentis: sed non multo pòst pœnitens, cognoui id mihi esse faciendum quod tu præcipiebas. Tamen id volens exequi non possum. nam mihi iam animo immutato, & prioris sententiæ pœnitenti apparuit in somnis visio, dissuadẽs omnino hoc quod posterius facere constitueram: quinetiam nunc interpositis minis abscessit. Quòd si deus est qui insomniũ misit, eíq; prorsus est cordi expeditionẽ sumi aduersus Græciam, continget hoc tibi quod mihi insomnium, itidem vt mihi præcipiẽs. Quod ita fore coniecto, si omnem meũ ornatum sumas, eóq; indutus [a]in sella mea consideas, & deinde in cubili meo capias somnum. Hæc loquuto Xerxi Artabanus initio nolle obsequi, atque negare se dignum qui regio in solio sederet: tãdem quum cogeretur, fecit imperata, hæc præloquutus: Apud me rex tantũdem valet bene sentire per se, & alteri bonam dicẽti sententiam accedere: quæ ambo tibi quum adsint, malorum tamen hominum colloquia te deprauãt: quemadmodum mare, quod est hominibus omnium vtilissimum, ferũt ab ingruentibus vẽtorum flatibus non sini natura sua vti. Ego verò [b]quum ex te malè audiui, nõ tam meam dolui vicẽ quàm tuam: qui, quum propositæ essent duæ sententiæ Persis, vna quæ detrimentum augeret, altera quæ tolleret, dicẽs perniciosum esse imbui animũ vsu plura semper expetendi: his propositis sententiis, tu elegisti eam quæ & tibi ipsi & Persis est periculosior. Nunc autem quum ad te mutato in melius consilio de sumẽda aduersus Græcos expeditione ais accessisse insomnium, alicuius dei nutu, quod te vetat dimittere exercitum, hoc non res diuina est, fili. insomnia enim ista sunt, quæ adeuntia homines frustrantur, quemadmodũ ego te docebo, multis quàm tu annis natu grandior. Consuerunt ipsa somniorum visa plerunque frustrari ob ea quæ quis per diẽ mente agitauit: nos autem nudiustertius expeditionem hanc inter manus & quidem vehementer habuimus. Quòd si hoc non est cuiusmodi ego dico, sed aliquid diuini habens, tu ipse omnia in summa dixisti. apparebit enim vt tibi, ita & mihi eadem iubens. Verùm nihilo magis apparere mihi debebit tuum amictũ gerenti, quàm non gerenti, sed meum: neq; magis quiescenti in tuo toro quàm non, sed in meo: si etiam aliâs vult se exhibere. Neq; eò vesaniæ peruenit illud quicquid est quod sese obtulit in somnis, vt me cernens putet esse te, ducto è vestibus argumẽto. Id autẽ si me contemptui habebit, profectò nec aspectu suo dignabitur siue mea gerentẽ vestimenta, siue tua, sed te adibit: quod iã animaduertendũ est. Nam si frequẽtius accesserit, ipse quoq; fatebor diuinũ esse. Cæterùm si ita tibi agẽdũ videtur, neq; id reuocari potest, en ad cubandũ in tuo cubili pergo. Age, mihi quoq;, quum ista fecero, appareat. hac tantùm conditione tuæ sententiæ acquiescam. Hæc loquutus Artabanus, [d]quòd speraret ea à Xerxe sine vllis verbis admissum iri, iussa exequutus est. Et quũ induta sibi Xerxis veste, regali solio resedisset, móxque recubuisset, idem insomnium dormientem adiit quod Xerxem adierat, eíque superassistens, ita inquit, [e]Túne ille es qui festinantem ire in Græciam Xerxem distines, tanquam eius curator? Tu neque in futurum neque in præsens consideras, qui dissuades id quod est fatale contingere. Quid autem Xerxem pati necesse sit, nisi dicto audiens fuerit, ei ipsi demonstratũ est. His verbis Artabano visus est ille vir in somnis minitari, candentibúsque ferramentis conari oculos ipsi exurere. Qua de re vehementer exclamans Artabanus exiliit, aditóque Xerxi obseruatam sibi in somnis visionem exposuit, secundóque loco hæc inquit: [f]Equidem rex, ego, veluti homo, quòd multa iam videram, & magna negotia sub Hessonibus cõtigisse, non sinebam te omni ætati indulgere, gnarus rem esse malam multa concupiscere, memoria tenens quomodo cum exercitu Cyri contra Massagetas actum esset, quomodo cum exercitu Cambysis cõtra Æthiopes: qui etiam cum Dario militaui aduersus Scythas. Hæc sciẽs ego, sentiebã te (si quiesceres) omnium hominũ beatissimum. Sed quoniã diuinus quidam instinctus est, & Græcos clades quædam (vt videtur) missa diuinitus manet, ego quoq; cedo, ac sententiã muto. Tu verò quæ diuinitus missa sunt, indicato Persis, iubetóque vt iis quæ ad apparatum pertinentia antè præceperas, operam dent. Et ita agito. vt nihil tuorum, deo tribuente, desit. His dictis, & sublatis ex ea visione animis, vbi dies extitit, ibi confestim & Xerxes hæc Persis exponit; & Artabanus, quem cõstabat prius solũ omniũ id fuisse dehortatũ, tunc exhortabatur. Post hæc ineũti expeditionẽ Xerxi tertium in somnis visum oblatum est: quod Magi auditũ, coniectarunt ad vniuersam terram pertinere; portendéreque omnes homines Xerxi seruituros. Visum autem tale erat. Videbatur sibi Xerxes sureulo oleagino coronatus esse, cuius oleæ ramis vniuersa

a In solio meo.

b Quũ tu me probris es insectatus, non id mihi tam doluit, quàm quòd ex duabꝰ sententiis quæ Persis propositæ erant, altera insolentiam prouehente, altera eam compescente, & perniciosum esse dicente docere animum plura præsentibus semper expetere: ex his sententiis eam tũ elegeris, &c.

c Id est, De hac expeditione, magna cum animi contentione egimus, nec tũ clanimus.

d Quum speraret fore vt quæ à Xerxe decerentur, vana esse probaret, iussa exeq.

e Túne ille es qui Xerxem ab inferendo Græcis bello dehortaris, tanquam eius curã gerens? At nec in præsens nec in posterum impunè tibi erit quòd ea dissuades quæ fata fieri volunt.

f Ego certè, rex, qui multos quorũ res ampliores essent, ab illis quorum res angustiores erant, superatos vidissẽ, te per omnis morem ætati gerere non sinebam. At Valla populum aliquem sub Hessonum nomine videtur somniasse.

tellus occuparetur,& mox corona capiti circũdata, euanescere. Hæc Magis interpretatis, sine mora Persæ qui in cõcilio fuerant,ad suã quisq; præfecturã digressi, omni studio incubuerunt ad exequendã iussa,cupidi dona quæ proposita fuerant obtinendi. Xerxes autem ita copias suas cõtraxit vt omnẽ cõtinentis locũ scrutaretur. siquidem à debellata AEgypto per totum quadriennium cõparauerat exercitũ atq; eius apparatum,quinto autem anno ineunte mouit cum ingẽti copiarũ manu. Nam omnium quos nouimus exercituũ hic multo maximus extitit:adeo vt ad eum nihil fuisse videatur aut ille Darianus,qui aduersus Scythas ductus est, aut ille Scythicus, qui Cimmerios insequẽs Medicã regionem inuasit,ac penè omnia superiora Asiæ subegit ac tenuit:(quo nomine Darius postea Scythas iuit vltũ)aut ille(vt fama fert) Atridæ aduersus Ilium,aut ille ante Troicũ bellum,Mysorũ Teucrorúmq;, qui per Bosphorum in Europã transgressus,omnes Thraces in ditionem suam redegit, ad Ioniúmq; põtum descendẽs,ad Peneũ vsq; amnem qui ad meridiem vergit, processit.neq; illi omnes exercitus,neque alii his adiecti,cum vno hoc cõparari merentur. [a]Quis enim nõ attulit ad Xerxem ex Asia copias:quæ aqua præter ingentes amnes potando nõ defecit? Alii nanq; naues præstabant,aliis vt peditatum, aliis vt equitatum,aliis vt nauigia ad vectandos equos eorum qui vnà militabant, aliis vt naues longas in vsum põtum præstarẽt,iniunctũ erat,aliis vt frumentum & naues. Quæ triennio superiore præparata erãt,præcipuè propter Athõ, vt in quo superior classis dum circũuehitur afflictata fuisset. Ad Eleuntem enim Chersonesi classis habebat stationẽ,illíneq; omnes copiæ sub verberibus cœperũt Athõ effodere,quũ per vices alii aliis succederẽt,adiuuãtib⁹ etiã in effodiẽdo accolis:præpositis operi, Bubare Megabyzi,[b]& Artæo Artachæi filio,viris Persis. Est autem Athos mõs ingens ac nobilis,ad mare pertingens, ab hac parte hominibus cultus, ad cõtinentem desinens in speciẽ Chersonesi,*id est peninsulæ*,cum isthmo duodecim stadiorũ. Hæc planities atq; tumuli,è mari Acanthiorũ ad mare quod est eõtra Toronẽ, nõ sunt magni. In hoc isthmo vbi Athos finitur,sita est vrbs Græca nomine Sana. Quæ autem extra Sanã & intra Athõ sitæ sunt vrbes,eas tunc Persa ex cõtinentibus insulanas facere aggressus est,quæ sunt hæ,Dió,Olophyxus,Acrothoõ,Thysus,Cleonæ. Istæ quidem sunt vrbes quæ apud Athon incoluntur.Hunc autem in modũ barbari locum[c]nationatim effodiebant recto limite Sanã versus. Posteaquã depressa erat fossa ab iis qui in imo fodiebant,alii humũ effossam assiduè tradebant aliis super scalas stantibus: & isti excipientes tradebant deinceps aliis,dum ad summos perueniebatur,qui illã effebant atq; abiiciebant.Qua in re [d]tumuli effossi duplicem laborem illis,præterquã Phœnicibus, præbebãt. nam quũ eandẽ facerẽt fossæ mensurã superius in ore quã inferius in fundo,id necesse fuit cõtingere. At Phœnices cum aliis in rebus,tum verò in illa prudentiam suam declarauerunt: qui partem quæ sibi contigerat,ita excauauerunt vt os fossæ duplũ esset quàm ipsam fossam esse oportebat, procedẽteque opere assiduè illam coarctabant: vt quum ad imum deuentum esset, fossa cæterorum partibus adæquaretur. Est autẽ hoc loco pratum quoddã,vbi illorum erat & forum & mercatus,quò multum etiam ex Asia frumenti moliti cõportabatur. Hanc fossam Xerxes (vt ego coniectura colligo) iactantiæ gratia deprimi iussit, potentiæ ostentãdæ cupidus, ac memoriæ sui relinquendæ.nam quum liceret nullo negotio naues per isthmum transportare,iussit isthmum intercidi, ad mare recipiendum in fossam tantæ latitudinis vt duæ triremes pariter illac agitari possent. Eisdem autem imperatum est vt fossam facerent,quibus fuerat vt flumen Strymonẽ pontibus iungerent.Ista Xerxes hunc in modũ fecit.Comparauit item ad pontẽ [e]armaturã, [f]sirpi atq; albi lini copiã,dato hoc Phœnicibus atq; AEgyptiis negotio vt cõmeatum exercitui cõportarent:ne homines néve iumenta quæ ducebãtur in Græciam,[g]absumerentur.Sed admonitus iussit illum in loca quæ cuiq; opportunissima essent,alius alia via cõportaret vndiq; ex Asia nauibus onerariis & vectoriis. Verũ plurimi comportarunt in oram quæ dicitur Album littus,vt quibusque præceptum erat: alii in Tyrodizam Perinthiorum oram, alii in Doriscum,alii in Eionẽ,quæ est super Strymonem:alii in Macedoniã.Dum isti in imperato sibi traiectu occupantur, interea Xerxes,coactis omnibus pedestribus copiis,iter ingressus est Sardis versus,mouens ex Critalis Cappadociæ.Illuc enim edictum erat vt cunctæ copiæ cogerentur, quæ per continentem erant cum Xerxe ituræ.In quibus quisnã præfectorũ agmen pulcherrimè instructũ ducens,ab rege donatus est proposito præmio,affirmare nõ possum,quia nec à principio,quũ res in iudiciũ deducta est cognoui.Posteaquã autẽ transmisso flumine Haly,attigerunt Phrygiam, itinere per eam facto,peruenerunt

a Quãm enim ex Asia gentem in Græciam non adduxit Xerxes?

b Et Artachæo Artæi filio.

c Nationatim distributum effoderunt.

d Prærupta præcipitia fossa dupl.

e Ὅπλα hic necdum funes nautici. Gal. Le cordage.

f Byblí.

g Fame laborarẽt. λιμάττοιτ᾽ ἂν λιμῷτεν.

Celænas, vbi fõtes Mæãdri exiſtunt: & alterius amnis nõ minoris Męãdro, nomine Cataractæ, qui ex ipſo foro Celænarũ exoriẽs influit in Męandrũ. In qua vrbe & in quo foro viſitur ſuſpenſa Sileni Marſyæ pellis in vtrẽ formata: quã à Phrygibus fertur Apollo illi detracta ſuſpẽdiſſe. In hac vrbe reſidens Pythius Atys filius, vir Lydus, omnẽ regis exercitũ atq; ipſum Xerxẽ magnificentiſſimo hoſpitio excepit: ſpopondítq; ſe pecuniã ei in bellũ ſuppeditaturũ. Ob quã ſponſionẽ Xerxes eos qui aderãt Perſas intetrogauit quiſnã eſſet Pythius, & quantũ poſſidẽs, qui hoc pollíceretur. Illi, rex, inquiũt, hic ille eſt qui Dariũ patrẽ tuũ aurea platano ac vite donauit: quíq; nũc omniũ hominũ diuitiis princeps eſt ſecundũ te. Hæc vltima verba Xerxes admiratus, ſecũdo loco percõtatus eſt ipſe Pythiũ quantũ ei pecuniarũ eſſet. Cui ille, Neq; te inquit celabo rex, neq; diſſimulabo me ſcire meas ipſius facultates: ſed ſciẽs, proinde exactè recẽſebo. Etenĩ [a] poſteaquã accepi celerrimè te ad mare Græcũ eſſe deſcẽſurũ, volẽs tibi ad bellũ pecuniã dono dare, ſubducta ratione cõperi mihi eſſe argẽti quidẽ duo millia talẽtorũ, auri verò quadragies cẽtena millia nũmũm Daricorũ, ſeptẽ millib⁹ minus: quæ tibi dono do: nã mihi ipſi victus è mãcipiis atq; ex agricolis ſuppetit. Hæc Pythius. Quib⁹ verbis delectatus Xerxes, Hoſpes Lyde, inquit, ego ex quo Perſidẽ regionẽ egreſſus ſum, neminẽ adhuc nactus ſum qui in exercitũ meũ hoſpitalitatẽ exercere voluerit, aut qui in conſpectũ meũ veniens, ſua ſpõte pecuniã mihi ad bellũ cõferret, præter te: qui & exercitũ meũ egregia hoſpitalitate proſequutus es, & ingentẽ pecuniã polliceris. [b] ob quæ viciſſim ego te iis remunerandũ duco. Hoſpitẽ meũ te facio: & iſta quadragies centena millia nũmũm de meo ipſius explebo, datis ſeptẽ millibus: ne quadringẽtæ myriades, *id eſt quadragies centena millia*, ſint imperfectæ, ſed addito è meis ſupplemento ſumma ſit ſolida. quæq; poſſides, ipſe poſſideto, ac ſcito ſemper talẽ agere. nã ita agentem te, neq; in præſens neq; in poſterũ pœnitebit. Hæc loquutus, & quæ dixerat exequutus, perrexit aſſiduè porrò ire: prætergreſſúſq; vrbem Phrygiã nomine Anaua, & ſtagnũ ex quo conficitur ſal, peruenit Coloſſas Phrygiæ oppidũ, vbi Lycus amnis hiatũ terræ ſubiẽs occulitur, deinde fere quinq; poſt ſtadia emergens, elabitur & ipſe in Męandrũ. Mouens autem è Coloſſis exercitus venit ad oppidum Cydra, quod eſt in finibus Phrygum ac Lydorum: vbi cippus depactus atque erectus à Crœſo eſt, indicans literis eos fines. Vbi autẽ è Phrygia in Lydiam ventum eſt; ad diuortia viarum, quarum ſiniſtra in Cariam fert, dextra Sardis: quam tenentibus neceſſe eſt prorſus Mæãdrum tranſire, vrbémque Callatebum præterire, in qua ſunt opifices mellis è myrica & tritico conficiendi: hanc viam tenens Xerxes, reperit platanum quam ob pulchritudinem aureo monili donauit, eámque tuendam viro [c] immortali delegauit: & ad vrbem Lydorũm altero die peruenit. Poſtquam Sardis aduenit, principio caduceatores dimiſit in Græciam petitum terram & aquam: edictúmque vt cœnas regi inſtruerent ad omnes ciuitates, præter Athenas & Lacedæmonem. [d] Eorum autem cauſa mittebat petitum terram & aquam, quia qui hæc antè Dario petenti non miſerant, hos tunc, perterritos omnino daturos arbitrabatur. Id igitur volens explorare, caduceatores dimiſit. Secundum hæc ſeſe apparabat tanquam Abydum profecturus, quum interea ii quibus negotium hoc datum erat, Helleſpontum ex Aſia in Europam coniungerent. Eſt autem Cherſoneſi in Helleſponto, Seſtum inter & Madytum vrbes, ora ſalebroſa, quæ in mare procurrit eregione Abydi. Vbi non longo pòſt tempore ſub Xanthippo Ariphronis filio Athenienſium duce, Artayctem virum Perſam Seſti præfectum cepere viuum, ſtipitíque ſuffixerunt: qui in templum etiam Proteſilai quod eſt in Eleunte adductis fœminis nefanda perpetrabat. Ad hanc oram ex Abydo iungere pontem inchoauere ii quibus hoc munus erat delegatum: hinc Phœnices albo lino, illinc AEgyptii cirſpo. Eſt autem ex Abydo ad vlteriorem continentem ſeptem ſtadiorum traiectus: quem pontibus iunctum ingens adorta tempeſtas ea omnia dirupit atque diſſoluit. Quod quum audiſſet Xerxes, indignè ferens, iuſſit trecenta Helleſponto verbera infligi, & in eius pelagus par compedum demitti. Iam verò audiui miſiſſe quoque eum his etiam qui ſtigmata Helleſponto inurerent. Certè mandauit vt colaphos Helleſponto ineuterent, dicentes babara verba ac veſana, O aqua amara, dominus hanc tibi irrogat pœnam quòd eum læſiſti, qui de te nihil malè meritus erat. Te tamen rex Xerxes, velis nolíſve, tranſmittet: meritóque nemo hominũ tibi ſacrificiet, vt doloſo pariter & amaro flumini. Hac pœna mare Xerxes plecti iuſſit, atq; eis qui præpoſiti operi erant, caput præcidi. Et illos quidẽ põtes fecerũt ii quibus hæc ingrata merces propoſita erat. At alii architecti qui alios fecerunt, hoc modo iunxerũt: Biremes triremẽſque trecẽtas ſexaginta Euxinũ verſus

a Quum ad mare Græciæ deſcendere te audiſſem, ſtatim opũ mearum rationem ini re aggreſſus ſum. Iã tũ enim in animum induxeram pecuniam tibi dono dare in bellũ id gerendum. Subducta igitur ratione, argenti quidem talenta duo millia, auri verò myriadas quadringentas ſtaterum Daricorũ, ſeptem millibus minus, habere me compẽri: quæ tibi dono dare ſtatui. Mihi autem victus ex mancipiis & agricultura ſuppetet. *Ex Bud. interpr.*

b Vt tecum paria faciam, pro hac libera litate hoſpitẽ te meũ facio: quadringentas verò myriadas nummũm de meo explebo datis tibi chiliadibus ſeptem, vt quadragies centenis millibus Daricorum ſtaterũ nihil deſit. Proíde quæ hactenus poſſedíſti, poſſideto: mementóque talem te ſemper præſtare. hæc enim te facientẽ nec in præſens nec in futurum pœnitebit. *Ex eiuſdem Bud. interpr.*

c *De his uiris qui immortales dicebantur, nidẽ quæ poſtea traduntur ab Herodoto hoc eodem in libro.*

d *Deſunt hic aliquot uerba in ualg. edit. Græcis, quæ Valla addit, ut etiam in uet. noſtris cod. habẽtur.*

e Biblo.

Pontum compoſuere: item ab altero latere trecentas quatuordecim, Pōto quidem tranſuerſas, Helleſponto autem ſecundum defluxum, vt ſtabiliret funes armamentorum. Quibus compoſitis, prægrandes ancoras demiſerunt, partim ab hoc latere contra Pontum, ventorum cauſa qui [a] extrinſecus ſpirant: partim ab altero contra veſperum & AEgeum, euri & auſtri cauſa: relicto ad auroram tribus in locis inter biremes tranſitu: vt qui vellet in Pontum minutis nauigiis & ex Ponto nauigare poſſet. His actis, contenderunt à terra armamenta, cōtorquentes machinamentis ligneis, nō iam ſeparatim vtraque, ſed bina ex albo lino hinc, quaterna è biblo illinc. Quorum quidem retinaculorum craſſitudo hæc erat & ſpecies: ſed proportione linea, robuſtiora erant, quorū cubitus talētum pendebat. Porro traiectu pōtibus iuncto, codices lignorum diſciſſos & ad latitudinem ratis adæquatos aptè inſtrauerunt ſuper armamenta intenta. Hos vbi gradatim diſpoſuerunt, tum verò rurſus deſuper innexuerunt. Quod poſteaquam fecere, materiam attulerunt concinnéque impoſuerunt, deinde ſuper materiam aggerem comportarunt: quo iniecto, ſepem hinc atque hinc, ne maris aſpectu iumenta & equi terrerentur, prætenderunt. Perfectis iis quæ ad pontes pertinent, & item circa Athon aggeribus ad fauces foſſæ propter æſtuaria maris, ne ipſæ fauces aluei obſtruerentur: Xerxes nuntiato ſibi prorſus alueo abſoluto, Sardibus, vbi hybernauerat, ineunte vere inſtructo eum exercitu profectus eſt Abydum verſus. cui mouenti ſol ſuam in cælo ſedem relinquens apparere deſiit, quū nullæ nubes, verùm ſereniſſimus aer eſſet: & pro die nox extitit. Id animaduertenti quū cura ineſſiſſet perconcandi Magos quid oſtētum id vellet portendere, illi reſponderūt, deum ſignificare Græcis eluitatū defectum: quòd dicerent ſolem, Græcorum: lunam, ipſorum eſſe præſidem. Ea re audita Xerxes maiorem in modum lætatus ire pergebat. Quem proceedentem adiens Pythius Lydus cæleſti oſtento perterritus, elato animo propter munera his verbis alloquutus eſt, Domine, indulgebiſne quiddam quod impetrare cupio, tibi leue conceſſu, ſed mihi pro magno futurum? Xerxes nihil non potius illum quàm petebat petiturū ratus, ſe indulturū reſpōdit, & vt peteret proloqui iuſſit. Pythius vbi hoc audiuit, ſumpta fiducia, Domine, inquit, quinque mihi liberi ſunt, quos omnes contingit in militiā tecum ire aduerſus Græciam: horum vni tu quæſo rex, miſertus mei qui huc proceſſi ætatis, indulge militiæ vacationem, ei qui natu eſt maximus: vt & mei ipſius & cenſus curā gerat: quatuor tecum vnà ducas. ita confectis quæ in animo habes, rurſus reuertaris. Rex ob id admodum indignatus, his verbis reſpondit, Homo improbe, tūne, qtum ego ipſe in expeditionem eam aduerſus Græciam, filiōſque meos & fratres domeſticos & amicos ducam, auſus es mentionem filii tui facere, qui meus es ſeruus, quem oportebat cum omni familia & vxore me comitari? Probè nunc diſcito hoc, animum in hominum habitare auribus. [b] Qui bene audit, eius corpus volūtate perfunditur: qui verò malè, is exacerbatur. Tu itaque quum benè feciſti, & alia eiuſdem generis promiſiſti, non gloriaris te ſupergreſſum eſſe regem munificentia: poſtea verò quàm ad impudentiora conuerſus es, non tu quidem pro merito, ſed minora quàm pro merito accipies. nam te & quatuor liberos liberant tua munera: vnius autem quem præcipuè complecteris, damno mulctabere. Hæc quum reſpondiſſet, ſubitò imperauit iis quibus delegatum erat iſta exequi, vt maximum natu filiorum Pythii inuentum diſcinderent medium: eiuſque diſciſſi dimidium ad dexteram viæ, & dimidium ad ſiniſtram diſponerēt, & illac tranſiret exercitus. Hoc illi vbi exequuti ſunt, illac exercitus pertranſiuit. In quo præcedebant ii qui ſarcinas portabant & impedimenta. Poſt hos omnigenarum gentium non diſtinctæ ſed promiſcuæ copiæ, numero vltra dimidium exercitus. Poſt has intercedebat interuallum: neque enim cum rege miſcebantur. Præcedebant enim mille equites è Perſis omnibus delecti: [c] ſecundum hos totidem haſtati, & ii delecti ex omnibus, verſis deorſum in terram ſpiculis. Poſt hos [d] equi decem quampulcherrimè ornati, qui Niſęi dicūtur, ideo ſic dicti quòd eſt ingens Medicæ regionis campus nomine Niſæus qui grandes fert equos. Hos decem equos ſequebatur ſacer Iouis currus, quē octo equi albi trahebāt, ponè auriga comitante, qui pedibus ingrediēs habenas tenebat. hāc enim ſellā nemo mortaliū inſcendit. Poſt quem ipſe Xerxes vehebatur curru equorum Niſæorum, præcedēte auriga cui nomen erat Patiramphi, Otanis filio, viri Perſæ. Hunc quidem in modū Sardibus proceſſit Xerxes: ſed è curru, quoties ratio exigebat, in eſſedum tranſcendebat. Eum ſequebantur haſtati Perſarū optimi ac nobiliſſimi mille, è more pila geſtātes. Poſt hos alius delectus equitatus mille Perſarū. Dehinc è cæteris Perſis decem millia peditum delecta, quorū mille in lanceis pro [c] coronis geſtabāt mala punica argētea:

a Intrinſecus.

b Qui quum bona audierit voluptate corpus implet: quum his diuerſa, moleſtia afficitur. *Ita Eraſm.*

c *Hæc in vulg. quidē edit. non habentur: ſed in uet. cod. leguntur hoc modo,* μετὰ δὲ αἱ χιλιοφόροι χίλιοι, καὶ οὗτοι ὀν. πασῶν ἀπολελεγμένοι. *Hæc autem librariorum culpa fuiſſe omiſſa, (quorum oculos ea ſubterfugerint quæ ſunt à priore* ἀπολελεγμένοι *uſque ad poſterius) ex ſequentibus apparet, vbi hæc enumeratio repetitur.*

d Sacri equi dec.

e *Fortaſſe Valla aliter ſcriptum reliquit.*

gerebant item aurea ii qui in terram versus spectantia spicula habebant: etiam mala, ii qui Xerxem proximè sequebãtur. Hæc decem millia ordine subsequebatur equitatus è decẽ millibus Persarum. Relicta post hos duorũ stadiorũ intercapedine, mox ibat cætera multitudo promiscua. Ita exercitus è Lydia perrexit ad flumẽ Caicum & regionem Mysiam: à Caico autem à læua habens montem Canen, per Atarnem ad vrbem Carinam. Ab hac per campum Thebanum, vrbẽ Atramyttium & Antandrum Pelasgidem prætergrediens, & Idam ad sinistram manum stringens, ad terram Iliensem peruenit. cui primùm sub Ida noctem agenti, tonitrua & fulgura ingruerunt, & complures ex eo exercitu occiderunt. Deinde ad Scamandrum est ventum, qui fluuiorum omnium erat primus, ex quo iter è Sardibus fieri cœptum est. Hunc profluentem sua aqua destituit, nec hominibus iumentisque potantibus suffecit. Eò Xerxes postquam peruenit, Priami Pergamum ascendit, loci visendi cupidus. Quod vbi contemplatus est, & singula quæque eorum audiuit, Mineruæ Iliadi mille boues immolauit: quarum libamine Magi heroibus parentauerunt. His actis, terror per noctem exercitum inuasit. Simulatque illuxit, illinc mouerunt, à læua stringentes Rhœtion vrbem, & Ophryneon, & Dardanon, quæ Abydo contermina est: à dextra, Gergitas & Teucros. Vbi Abydon venerũt, Xerxi incessit cupido omnem exercitum oculis subiiciendi. itaque in prætorio quodam, quod ei Abydeni prius ab illo iussi è candido lapide in tumulo pro dignitate extruxerant, residens prospiciebat littus, & illic terrestres copias atque classem. Quam dum intuetur, subiit eum cupiditas spectandi nauale certamen: Id certamen postquam commissum est, in quo Sidonii vicere, voluptatem Xerxes cepit, cũ certaminis tum copiarum spectaculo. Et quum intueretur omnem Hellespontum nauibus obductum, omnia litora atque Abydenorum plana hominibus referta, ibi se beatũ esse iactauit, & post hæc lacrymas fudit. Quod animaduertens Artabanus eius patruus, qui primò liberè dissuaserat bellum Græciæ inferendum, his verbis interrogauit; Quàm diuersa, rex, inter se nunc facis & dudum dixisti. qui te beatum esse dixeras, nunc lacrymas fundis. Et ille, Reputanti me, inquit, quàm breuis sit omnis humana vita, subiit horũ miseratio: quorum, quum tot sint, nemo ad centesimum annum superierit. Excipiẽs Artabanus, Atqui, inquit, alia, quàm istud est, viuendo miserabiliora patimur. Nam in tam breui vita nullus hominum adeo felix extitit, neque horum neque aliorum, cui non crebrò, nedum semel, subitura sit animo moriendi voluntas potius quàm viuendi. Incidentes enim calamitates & morbi vitam perturbant: efficiúntque vt quum breuis sit, tamen perlonga videatur. Ita mors optatissimum est perfugium ærumnosæ vitæ, quam deus dulci gustu aspergens, ob id inuidius facere deprehenditur. Cui Xerxes, Artabane, inquit, [a]quoniã humanæ vitæ conditio talis est qualem tu exponis, eam cõmemorare supersedeamus: neque tristium faciamus mẽtionem, quum iucunda in manibus habeamus. Hoc mihi potius edissere: nisi tibi ita euidẽs insomnii visio fuisset oblata, perstaréne adhuc in priore sententia, dissuadens mihi aduersus Græciam bellum? an in ea [b]persisteres? agedum aperte hoc mihi dicito. Ei respondens Artabanus, Visio, inquit, rex, quæ in somnis obiecta est, ad votum succedat amborum: ego tamen adhuc metuo, & adeo metu perculsus sum vt non sim apud me. Nam mecũ reputãs, cum alia multa, tum verò duo, & ea omniũ maxima, video tibi esse hostilissima. Ad hæc Xerxes, [b]Dæmonie virorum, inquit, quænam ista ais mihi hostilissima esse? vtrum horum tibi improbandum videtur, tanquam non satis copiosum? terrestrísne exercitus, quasi multo numerosior ille Græcus futurus esse videatur? an classis, tanquam illorum classe inferior? an hæc ambo? Nam si ob hoc imbecilliores tibi videntur nostræ res, celerrimè alterum quis exercitum cõpararet. Respondit Artabanus, Neque hunc, rex, exercitum improbauerit quisquã, qui sit mẽtis compos, neque hanc nauium multitudinem, [c]etiamsi plures coegeris. Quæ autem duo dico esse tibi multo hostiliora, ea verò hæc sunt, terra & mare. neque enim vsquam maris portus est eiusmodi (vt ego coniecto) qui surgente tempestate sit capax huius tuæ classis, idoneúsque ad eam tutãdam: neque verò vnum tibi portum esse oportet, [d]sed vniuersam continentem esse portum, quò se recipiant naues. Itaque quum portus tibi opportuni desint, intellige homines in arbitrio fortuitorũ, non fortuita in arbitrio hominum esse. E duobus vno exposito, pergam dicere alterum: Terra cum ob alia tibi hostilis est, tum eo hostilior, si nihil obstiterit quò longius processeris, assiduè vlteriora surripiens. Nulla enim est hominibus rei bene gerendæ satietas. Vnde etiam, vt nemo tibi occurrat, dico maiorem maiori in tempore regionem, famẽ esse allaturam. At vir ita demum fuerit optimus si in deliberãdo

P. iiii.

In fine pag. præced. pro Argentea legendum Aurea, ex nostris exempl. ex quibus etiam sequi hæc debẽt, Et cæteros intercludebant: Nouem autẽ millia quæ ab his intercludebantur, argentea mala punica gestabant. Poteſt autẽ & non uerti etiam Includebant, uel Circumcingebant.

a De humana vita quæ talis est qualem tu esse differis, verba facere desinamus.

b O miserrime hominum. *Sic Bud. in simili loco interpret.*

c Quòd si maiorem numerum coegeris, duo illa quæ dico, multo etiam hostiliora futura fũt. Sunt autẽ illa duo, terra & mare.

d Sed circum vniuersam continentem in quam tendis.

quidem, omnem rem quamcunque pati possit, reputas extimescat, in re autem agenda sit audax. Cui Xerxes, Artabane, inquit, meritò tu quidem horum singula commemorasti: tamen non est vt omnia reformides, omniáque peræquè cõsideres. Nã si velis in rei consultatione semper omnia perinde considerare, nunquam aliquid efficias. Satius enim omnia alacriter aggredientem dimidium ærumnarum pati, quàm omni in re præsumpto metu nihil omnino pati. Quòd si repugnando omnibus quæ dicuntur, [a] non vis committere vt quod firmum est infirmetur, perinde peccas atque is qui cõtraria istis dicat. [b] Et hoc æqualiter se habet. Scire verò aliquem (quum sit homo) qua ratione quid firmum esse oporteat, nequaquam arbitror. At iis qui facere quid volunt, consuevit plerunque succedere emolumentum: rarò autem iis qui pensant omnia, & quos agere piget. Cernis quò res Persica potentiæ processit: quò nunquam progressam videres si ii qui ante me extitere reges, istiusmodi consiliis quibus tu vsi fuissent: [c] aut vtentes istis sententiis, non alios suasores tales habuissent: nunc pericula contemnentes, tantopere statum suum prouexerunt. Magna enim negotia magnis cum periculis suscipi volunt. Quare nos, illorum facta æmulantes, optimo anni tempore ingredimur: subactáque omni Europa, rursus reuertemur, nullam vsquam neque famem neque rem tristem passi. nam & commeatus affatim ipsi nobiscum portamus: & ad quamcunque vel regionem vel gentem veniemus, eius re frumentaria potiemur. nam aratoribus viris non nomadibus inferemus bellum. Posthæc Artabanus, Quandoquidem inquit, non finis vllam rem formidari, [d] & tamen meum admittis consilium: necesse est enim de multis negotiis in longius extrahi orationem: Cyrus Cambyse genitus omnem præter Athenas Ioniam Persis tributariam reddidit. quare suadeo nequo pacto hos viros aduersus patres suos ducas. nam sine Ionibus satis superque sufficimus hostem superare: quos necesse est aut iniustissimos esse, si metropolin suam in seruitutem redigãt: aut iustissimos, si illius libertatem adiuuent. Si iniustissimi erunt, nullo modo certè nobis magno vsui futuri sunt: sin iustissimi, magnã poterunt tuo exercitui afferre perniciem. Itaque hoc verus dictum tanquam probum, rex, in mente habe, non statim ab initio exitum omnem esse manifestum. Ad hæc excipiens Xerxes, Artabane, inquit, sententiarum quas dixisti in hac præcipuè falleris, qui Ionas metuis ne immutentur: [e] quorum maximum habemus commilitium: quorum & tu testis es, & alii qui sub Dario aduersus Scythas militauerunt, quum in eorum esset potestate situm vniuersas Persarum copias & perdere & seruare, fidem tamen iustitiámque præstitisse, nec quicquam nos læsisse. Præterea quum liberos suos atque vxores in nostra terra reliquerint, non est causa cur eos aliquid rerum nouarum moliri suspicemur. Quare ne hoc quidem extimescas, sed bonum habens animum, tutare meam domum atque tyrãnidem. tibi enim soli ego sceptra mea permitto. Hæc loquutus Xerxes Artabanum Susa dimisit, iterúmq; illustrissimos quosque Persarum accersiit. Qui posteaquã præstò fuere, his eos verbis alloquutus est, [f] Persæ, ego vos, quorum opera mihi opus est, contraxi, vt viri præstantes existatis, néve res hactenus gestas à Persis magnas præclaráque dedecoretis, sed cum singuli, tum vniuersi [g] exhibeamus nos alacres. commune enim hoc hominibus bonum est, strenuos esse. Eáque de re vos censui præmonendos, ad bellum constanter tolerandum. nam (vt ego audio) aduersus viros egregios tendimus, quos si superauerimus, nullus vnquam nobis alius exercitus obstabit. Nunc igitur deos præsides terræ Persidis precati, transeamus. Ac eodem quidem die sese ad transeundũ parauerunt. Postero autem tantisper morati sunt, dum solem exorientem cernerent, omnifarios odores in pontibus congerentes, ac myrto iter consternentes. Vbi sol exortus est, ex aurea phiala Xerxes libans in mare, apud solem vota concepit, nequid sibi aduersi contingeret, quo prius desisteret Europam subigere quàm ad illius terminos peruenisset. Hæc precatus, phialam in Hellespontum abiecit, aureúmque craterem, ac gladium Persicum, quem acinacem vocant. Hoc pro comperto diiudicare non possum, vtrum soli dedicans gladium dimiserit in pelagus: an Hellespontum, quòd cum flagellasse pœniteret, in compensationem gladio donauerit. His actis, per alterum pontium, qui vergebat in Pontũ, peditatus omnis equitatúsque transiuit: per alterum, qui vergebat in AEgeum, iumenta atque seruitia: præcedentibus [h] decem millibus Persarum, coronatis omnibus, quos promiscuus omnium nationum sequebatur exercitus. & hi quidem eo die. Insequenti autem primi transiere equites, quique spicula deorsum versa gestabant, & hi etiam coronati, dehinc equi sacri, ac sacer currus, tũ ipse Xerxes. pòst hastati, & mille equites, [i] & præterea alius exercitus, quinetiam naues pa-

a Non ostẽdas quid firmum sit, *vel tutum.*
b Hoc inquam perinde est.
c Aut non vtentes istis sententiis, alios suasores tales habuissent. *Id est, Aut si hæc non fuisset eorum sententia, sed aliorum fuisset, quorum cõsilium sequerentur. Vallа autem negatiuæ particulæ locum mutauit, & Sententia uti, more Græco dixit.*
At meum admittes cõsilium. *Vel, Meum saltem adm. cons.*
e Quorum maximum habemus documentum, *id est quorum fidei*, iis in rebus quarum & tu testis es, & al. *Id est, Qui maximum nobis suæ fidei documẽtum dederunt in iis rebus, &c.*
f Ego vos Persæ coegi, à vobis hæc requirens, vt fortiter, *vel strenuè* vos geratis.
g Alacriter operã nauemus. Ad id enim contendimus quod cõmunẽ omnib⁹ vtilitatẽ afferet. Ideo autem vos vt gnauiter militetis præmoneo, quòd viros aduersus quos tendimus, bellicosos esse audiã. Quos si superauer.
h Illis decem mil. *quorũ uidelicet facta fuit paulo antè mentio. Sic in sequent. Illi equites, & Illi equi sacri, & Ille sacer currus, & Illi hastati, & Illi mille equites, & Ille alter exercitus.*
i Post quos alter ille exercitus nauésque simul ad vlter.

iter ad vlteriora littora agebantur. quanquã audiui poſtremũ omnium pertranſiſſe regem. Xerxes, poſteaquam in Europã traiecit, conſpicabatur exercitum ſub verberibus tranſeuntem. Trãſiuit autem eius exercitus ſeptem per dies totidémq; noctes nullo tẽpore intermiſſo. Ibi iam trãſgreſſo Helleſpontũ Xerxe, fertur quidã vir Helleſpõtius dixiſſe, O Iupiter, quídnã tu ſub ſpecie viri Perſæ, & accepto Xerxis pro Iouis nomine, Græciã è ſedibus ſuis exturbare vis, omnes homines ducẽs, quũ etiã citra hoc tibi id facere liceret? Trãſgreſſis omnibus & iter ingredientibus, ingens prodigiũ oblatum eſt, quòd Xerxes nihili fecit, etſi [a] coniectura diſcutiendum. ſiquidem equa leporem enixa eſt. quod facile erat ad cõiectandum: fore enim vt Xerxes exercitum aduerſus Græciã cum maximo ſtrepitu & ambitioſiſſimè duceret, rurſúſque pro ſeipſó ſolicitus, ad eundẽ locũ fuga recurreret. Alterum quoq; ei prodigiũ, dum Sardibus foret, exhibitum eſt. mula enim mulum edidit ancipitia genitalia habentem, maris & fœminæ, ſed maris ſuperiora. Quorum prodigiorũ vtrunq; pro nihilo habens, ire pergebat, comitãtibus eum terreſtribus copiis, nauticis extra Helleſpontum nauigantibus, ac terrã legentibus, & è diuerſo atq; terreſtres agentibus. nam iſti quidem veſperũ verſus ad promontorium Sarpedonis nauigabãt: quò quum perue niſſent, iuſſi erant permanere: illi verò ad aurorã & ſolis exortum iter faciebant per Cherſoneſum, dextrorſum habentes ſepulchrũ Helles filiæ Athamãtis, ſiniſtrorſum Cardiam vrbem, per medium oppidi cui nomen eſt Agora, *id eſt forum*. Illinc deflectentibus ad ſinũ nomine Melana, *hoc eſt nigrum*, fluuius cui idem eſt nomen, nõ ſuffecit, ſed alueum ſuũ deſeruit. Hoc fluuio tranſmiſſo à quo ſinus hic cognominatur, veſperum verſus contenderunt, AEnon vrbem AEolidem & lacum Stentoridem prætereuntes, dum ad Doriſcon perueniunt eſt. Eſt autem Doriſcus Thraciæ littus pariter & campus ingens, quem grande flumen Hebrus interfluit: vbi extructus eſt is mũus qui Doriſcus appellabatur, in quo Perſarum erat præſidium à Dario iam inde impoſitum quum Scythis inferebat bellum. Quum igitur locus digerendis recenſendiſque copiis idoneus videretur, Xerxes ita ſibi faciendum putauit: Eius iuſſu nauarchi, quum eò appuliſſent, omnes naues ad littus Doriſco cõtiguũ receperunt, vbi Sala vrbs, Samothracia & Zona ſitæ ſunt: cuius vltima Serrium nominatur, celebre promontorium, qui locus quõdam fuerat Ciconũ. In hoc littus appulſa claſſe ac ſubducta, qui in ea ſubducenda laborauerant reſpirauere. Xerxes autem per hoc tempus apud Doriſcon luſtrabat exercitũ. Equidem quãtum ſinguli præbuerint copiarũ, pro certo affirmare non poſſum: quoniam à nullis prorſus hominibus id refertur: conſtat autem terreſtriũ copiarum numerum fuiſſe centum ſeptuaginta myriades, *id eſt decies ſepties centena millia*. Quorum numerum hoc modo inierunt: Contraxerunt vnum in locum myriadem hominum, *quæ ſunt decem millia*: qua coarctata quammaximè poterant, circulum extrinſecus deſcripſerunt loco circumſcripto: emiſſáque illinc myriade, ſepem circumdederunt, eatenus excitantes vt vmbilico tenus pertingeret. Eam vbi fecere, aliam ſubinde atque aliã myriadem introduxerũt: donec omnes connumerauerunt: connumeratos autem, nationatim digeſſerũt. Ex quibus qui militabant, hi erãt. Perſæ, hunc in modum ornati: Circa capita geſtabãt pilea (quas vocãt tiaras) impenetrabilia: circa corpus tunicas, variis ſquamis è ferro cõſertas in ſimilitudinem piſciũ: femoralia circa crura: pro clypeis gerra, *id eſt cetra*, pharetris ſubter pendentibus: haſtas breues, arcus grandes, ſagittas arundineas. Ad dextrum femur, pugiones è balteo ſuſpenſos. Hi ducem habebant Otanem patrem Amaſtris, quæ erat vxor Xerxis. Vocabantur autem quondam Perſæ à Græcis Cephenes: à ſe verò ipſis atque ab accolis, Artæi: verùm poſteaquam Perſeus Danaes & Iouis filius ad Cepheum Beli filium commeauit, & Andromedam eius filiam duxit vxorem, ſuſtulit ex ea filium quem Perſem appellauit, eúmque illic reliquit: à quo (nam Cepheus carebat virili prole) cognomen ſortiti ſunt Perſæ. Medi eodem ornatu inſtructi militabant. nam hæc armatura Medica eſt, non Perſica. Habebant autem ducem Tigranem Achæmenidem. Hi quõdam ab omnibus vocabantur Arii: ſed vbi ad eos conceſſit ex Athenis Medea Colchis, immutauerunt & ipſi nomen. Ita de ſeipſis Medi commemorant. Ciſſii in militia cætero ornatu vt Perſæ ſunt armati, ſed pro pileis mitras ferunt. Eis dux erat [b] Anaphanes Otanis filius. Hyrcani quoque Perſica armatura ornati ducem habebant Megapanum, qui poſtea Babylonis procurator fuit. Aſſyrii autẽ qui militabant, hunc habebãt ornatum: Ferreas in capitibus galeas, barbarico quodam modo cõſertas, [c] non facilè penetrabiles: clypeos autem, haſtas, pugiones AEgyptiacis adſimiles: & præterea ligneas clauas ferro inductas, ac lineos thoraces. Iſti à Græcis Syrii vocabantur, ſed à barbaris

a Eandem uocem, uidelicet Δοσίμελον, quam hic male interpretatur Cõiectura diſcutiendum, ſtatim póſt bene uertit, Facile ad coniectandum, id eſt Cuius ſignificationẽ conijcere facile erat, uel coniectura aſſequi.

b Anaphes.

c Non facili explicatu. Vel, Quem explicare difficile fuerit, uel deſcribere.

Assyrii sunt vocati (inter quos Chaldæi sunt) iis præerat Hotaspes Artachæi filius. Bactrii capitis ornatu in acie simillimo illi Medico muniti erant, sed more gentis, arundineis arcubus & hastis breuibus. Sacæ, qui Scythæ sunt, cristatas in capitibus cas sides gestabant, in acutum erectas atque cōpactiles, induti femoralibus: necnon arcus gentiles atque pugiones, ad hoc dolabras ac bipennes. Hos, quum sint Scythæ Amyrgii, Sacas appellabāt, quòd cunctos Scythas Persæ Sacas appellant. Bactriis & Sacis præerat Hystaspes Darii filius & Atossæ Cyri filiæ. Indi vestiti erant amictu è lignis confecto: arcus arundineos gestabant, itémq; arundineas sagittas ferro præfixas: ità instructi Indi, erāt sub duce Pharnazathre Artabatis filio. Arii Medicis arcubus muniti erant, cæteris quemadmodum Bactrii. Iis præerat Sisamnes Hydarnis filius. Parthi & Chorasmii & Sogdi & Gandarii & Dadicæ eandem in acie quam Bactrii armaturam gestabant: quorum Parthis & Chorasmiis præerat Artabazus Pharnacis filius: Sogdis, Azanes Artæi filius: Gandariis & Dadicis Artyphius Artabani filius. Caspii, sisyris, *quod est genus pēnulæ*, induti, arcus gentili more arundineos gestabant & acinaces, ducem sui agminis habentes Ariomardum Artyphii germanū. Sarangæ indumenta gestantes versicoloria decori erant, caligásque genuum tenus extentas: arma habebant arcus lanceásque Medicas, duce Pherendate Megabazi filio. Pactyes, & ipsi sisyras ferebāt, & vernaculos arcus atque pugiones: quorū dux erat Atrayntes Itramitis filius. Vtii & Myci & Parycanii eodem quo Pactyes modo armati, erant. sub his ducibus: Vtii quidem & Myci, sub Arsamane Darii filio: Paricanii verò sub Siromitre OEbazi filio. Arabes succincti erant ziras *amiculi genus*, arcúsque recuruos habiléque gestabant. AEthiopes pardorū pellibus leonúmq; amicti, arcus è palmarum spathis factos gerebant, quatuor non minus cubitis longos: & ité prælōgas ex arūdine sagittas, pro ferro præfixas eo lapide acuminato quo sigilla sculpunt: præterea hastas capreæ cornu præfixas, in modum spiculi acuminato, & clauas præferratas. Hi quum eūt in pugnam, dimidiatū corpus gypso, dimidiatum minio illinunt. Arabum autē AEthiopúmque qui trans AEgyptū incolunt, dux erat Arsames Darii filius & Artystonæ Cyri filiæ: quam Darius ex vxoribus maximè adamans, [a] cum talari ex auro tunica effinxit. Arsames quidem AEthiopibus qui sunt trans AEgyptum, atque Arabibus præerat. Ii autem AEthiopes qui sunt ab ortu solis, (nam bifariam militabant) censebantur cūm Indis, specie nihil admodū à cæteris differētes, sed sono vocis duntaxat atq; capillatura. Nam AEthiopes qui ab ortu solis sūt, [b] promissos crines: qui ex Libya, crispissimos inter omnes homines habent. AEthiopes autem hi qui ex Asia erant, pleraque arma quæ Indi gestabant, pelléq; frontium equinarū cum auribus atq; iubis, in capitibus, vt ipsæ iubæ pro cristis essent, & hirtæ aures equinæ rigerēt. in locum clypeorum pelles gruum prætendebant. Libyes autem corio armati iere, ac iaculis præustis, duce Masange Aorizi filio. Paphlagones autē capitibus gerebant cōpactiles cassides, scuta exigua, hastas haud longas, præterea iacula, pugionésq;, pedibus [c] caligas more gentis ad media crura subtentas. Eandē quam Paphlagones armaturam gestabant Ligyes & Matieni & Mariandyni & Syri. Isti autem Syri à Persis Cappadoces vocantur. Paphlagonum & Matienorum dux erat Dotus Megasidis filius: Mariādynorū & Libyum & Syrorū, Gobryas Darii filius & Artystonæ. Phryges autē proximā Paphlagonicæ armaturā gerunt, paulùm differentes: qui (vt Macedones aiunt) tamdiu vocati sunt Bryges quādiu EVropæi fuerunt, Macedonum accolæ: trāsgressi autem in Asiā, vnà cum loco nomē immutauere in Phryges. Armenii Phrygum cultu armati erāt, vtiq; illorum coloni. His vtrisq; præerat Artochmes, qui Darii filiā in matrimonio habebat. Lydi proximè ad Græcorum armaturam accedebāt, olim Meones vocati: pristinóq; nomine sublato, à Lydo Atys filio cognomē acceperūt. Mysi super capita gentiles galeas ferebant, scutula quoque ac præusta iacula. Sunt autem Lydorū coloni, à mōte Olympo Olympieni nominati. Horum vtrisque præerat Artaphernis filius, qui collega Datis apud Marathonem conflixit. Thraces è pelle vulpina cassides gestabant, tunicis induti, & insuper circundati variis sagulis, pedibus ac tibiis indutis caliga è pellibus hinnulorum: ferentes præterea iacula & peltas & pugiunculos. Isti transgressi in Asiam, vocati sunt Bithyni, prius appellati (vt ipsi aiunt) Strymonii, quòd Strymonem accolerent: à suisq; sedibus exacti à Teucris & Mysis. Thracibus autem qui Asiam incolunt præerat Bagasaces Artabani filius, gestātibus breuia [d] è corio scuta, & bina singulis [e] veruta ad lupos conficiēdos apta, in capitibus æreas cassides, & super cassides ex ære factas aures bouis & cornua, impositis etiam cristis. crura autem panno Phœniceo erant induta. Martis oraculum apud hos

a Imaginem eius ex auro solido compactam habuit.

b Rectos crines.

c Calceos patrio more ad media crura extentos.

d E crudo bouis tergore. *ut paulo pòst ueretur eandem uocem.*

e Venabula Lycii operis.

viros eſt. Cabelees Meones (qui Laſinii vocantur) eundem cultum geſtabãt quem Cilices: quem ego, dum ordine ad Cilices veniam, indicabo. Milyæ autem lãceolas gerebant, & veſtes fibulis ſubſtrictas, & eorum nonnulli Lycios arcus, in capitibus galeas è pellibus factas. Horum autem omnium præfectus erat Badres Hyſtanis filius. Moſchi ligneas circa capita caſſides gerebant, ſcutáque ac haſtilia breuia, ſed longa in haſtilibus ſpicula. Eodem quo Moſchi ornatu militabant Tibareni, & Macrones, & Moſynœci, quos hi regebant: Moſchos & Tibarenos Ariomardus Darii filius & Parmyis filiæ Smerdis filii Cyri: Macrones & Moſynœcos Artayctes Choraſmis filius, qui Seſti in Helleſpõto præſes erat. [a]Mares in capitibus ligneas galeas gerebant, ſcutuláq; è crudo bouis tergore, atque lãceolas, præterea machæras. Præerat autem Maribus & Colchis Pherendates Theaſpis filius. Alarodii & Saſpires eodẽ quo Colchi ornatu militabãt, duce Maſiſtio Siromętris filio. Inſulanæ gentes, quæ rubro è mari ſequuntur ex iis inſulis ad quas tranſportare rex ſolet quos è ſuis locis ſummouet, gerebãt proxima Medis & veſtimenta & arma, quibus præerat Mardõtes Bagæi filius, qui apud Mycalẽ dux ſecũdo pòſt anno in pugna oppetiit. Hæ erãt nationes quæ per cõtinentem ibant, ex quibus cõſtabat pedeſter exercitus: quibus ii præerant qui cõmemorati ſunt, quíq; ordinarant milites connumeraueránt q;, & chiliarchas, *id eſt tribunos qui mille*, & myriarchas, *id eſt qui decem millibus præſunt* delegerant. nam myriarchæ centuriones decanóſque creauerant. Erant & alii agminum & gentium prætores: verùm ii qui nominati ſunt, erant duces. Horum tamen & totius exercitus imperatores erãt, Mardonius Gobryæ filius, & Tirintatæchmes filius Artabani, qui diſſuaſerat bellũ Græciæ inferẽdum, & Smerdones Otanis filius, ambo hi fratrum Darii filii, Xerxis patrueles: & Maſiſtes Dario & Atoſſa genitus, & Gergis Ariazi & Megabyzus Zopyri filius. Hi erant imperatores omniũ pedeſtriũ copiarũ, præter illa delecta Perſarũ decẽ millia, quibus præerat Hydarnes Hydarnis filius: qui vocabantur immortales, ob hoc, quòd ſi quis eorum aut nece aut morbo numerum imminueret, alius ſufficiebatur: nec vnquam plures erant pauciorẽſve decem millibus, præcipuo inter omnes cultu decori, & iidem præſtãtiſſimi omniũ, vt dictum eſt: & præterea immenſo auro conſpicui, ducentes vnà carrucas cum pallacis ac familia permulta eáque bellè ornata: necnon camelos ac iumenta, præter cæteros milites, quæ commeatum portabant. Equitant autem hæ nationes, ſed non omnes habebant equos, verùm hæ ſolæ: Perſæ, qui eadem erant qua peditatus armatura ornati, niſi quòd quidam geſtabant in capitibus opera ex ære ferróque dũctilia. Sunt autem quidam Nomades homines, qui Sagartii appellantur, & gente & voce Perſæ, ſed cultu inter Perſicum & Pactyicum, qui contulerunt equitatum octo millium equitum, armaturam neque aheneam neque ferream aſſueti ferre, præter pugiones, vtentes reſte è viminibus conſerta, qua freti in prælio eunt. Eſt autem prælium eorum virorum huiuſmodi: Cum hoſte congredientes iniiciunt eas reſtes in ſummo habẽtes laqueos, qui quum aut equum aut hominem adepti ſunt, eum ad ſe trahunt: ità illi illaqueati conficiuntur. Talis horum pugna eſt, iidémque inter Perſas cenſentur. Medi eandem equites quam pedites armaturam gerunt: & item Ciſſii. Indi quoque eandem quam peditatus ſuus geſtant armaturam. cæterùm equos deſultorios agebant & currus: quibus curribus ſuberant & equi & aſini agreſtes. Bactrii eodem ornatu inſtructi erant equites quo pedites & item Caſpii. Libyes & ipſi eandem quã pedites armaturam gerebant: curruũ autẽ hi cuncti erãt agitatores. Caſpii quoq; & Paricani itidẽ atq; ſuus peditatus inſtructi erãt. Necnon Arabes eo quo pedites ornati cultu agitabant camelos nihilo inferiores equis pernicitate. Hæ ſolæ gentes erant equeſtres. Fuítque numerus equitũ, octo myriades, *id eſt octoginta millia*, præter camelos & currus. Et alii quidem equites in ordinem redacti erant: Arabes autem in vltimo locati, ob id poſtremi ne equitatus conſternaretur, equis camelos non tolerantibus. Equitãtus autem præfecti erant, Harmamithres & Tithæus, filii Datis: quorum tertius collega Pharnuches Sardibus erat relictus ægrotus. Nam quum Sardibus proficiſceretur, in calamitatem incidit inſciens. equitante enim eo canis ſub pedes equi intercurrit: quo equus improuiſò deterritus atque erectum ſeſe attollens, Pharnuchem excuſſit. Hic collapſus ſanguinem euomuit, nactúſque eſt morbũ qui in phthiſin, *id eſt tabem*, euaſit. Equo autem à caſu ſtatim domini, fecerunt famuli vt ille iuſſerat: Abducto nanque in eum locum vbi dominũ ſtrauerat, crura cum genibus abſciderunt. Itaque Pharnuches ita à præfectura ſummotus eſt. Porro triremes inito numero fuere mille ducentæ & [b]octo: quas hi præbuere: Phœnices, cum Syris qui Palæſtinã incolũt, trecẽtas, hũc in modũ

a Mares in capitibus quidẽ galeas more patrio textiles geſtabant, *uel nexiles*, clypeos autẽ paruos pelliceos, & iacula Colchi in capitib. lign.

b Septem.

ornati: Circa capita galeas Græcanicis proximas gerebant, induti thoracibus lineis, cum ſcutis vmbone carentibus, cúmque iaculis. Hi Phœnices (vt ipſi memorant) quondam mare rubrum accolebant: illinc tranſgreſſi, maritima Syriæ habitant. Is autem tractus Syriæ, & quicquid AEgypto tenus eſt, Palæſtina vocitatur: Hi circa capita caſſides foreipiculatas gerebant, conuexa autem ſcuta magnis vmbonibus prædita, ac grandia pila nautica, & grandes bipennes. eorum turba thoraces gerebat ac magnas machæras. Hunc in modum iſti armati erant. Cyprii autē centum quinquaginta naues præbebāt, hoc modo armati: Reges eorū mitris redimiti erant: reliqui tunicas geſtabāt, cætera vt Græci. Quorū gentes ſunt partim à Salamine & Athenienſibus, partim ab Arcadia, partim à Cythno, partim à Phœnice, partim ab AEthiopia oriundi, vt ipſi Cyprii aiunt. Cilices, centū naues. hi circa capita ferebant gēriles galeas, pro ſcutis parmulas è crudo bouis corio factas, laneis veſtibus induti: bina ſinguli iacula geſtātes, & enſem machærę AEgyptiacæ perſimilē. Hi quondam Hypachæi appellati fuerāt, ſed à Cilice Phœnice Agenoris filio illud nomen acceperunt. Pamphylii, triginta naues, Græcanicis armis ornati, qui ab illis originē ducunt qui cum Amphilocho & Calchante è Troia diſiecti fuerant. Lycii præbuerunt naues quinquaginta, thoracibus ocreiſq; armati: arcubus quoq; è corno factis, & arundineis ſagittis ſine pennis, atque iaculis: gerētes ex humeris ſuſpenſas caprarū pelles, & in capitibus pilea pennis coronata, quinetiā pugiones & falces. Hi è Creta oriundi, quondā Termilæ nominati, ſed à Lyco viro Athenienſi Pandionis filio, Lycii fuerunt cognominati. Dores qui ſunt ex Aſia, naues triginta. hi Græca gerebāt arma, vti è Peloponneſo propagati. Cares, ſeptuaginta naues, cætera Græco more ornati, ſed & falces & pugiones gerebant: [a] quos prius appellatos fuiſſe Hœtines, in ſuperioribus libris dictū eſt. Iones, centum naues, armati Græco ritu: qui quandiu in Peloponeſo regionē quæ vocatur Achaia incoluerunt, & ante aduentum Danai & Xuthii in Peloponneſum, (vt Græci aiunt) vocabātur Pelaſgi AEgialees, *id eſt littorales*, ſed ab Ione Xuthi filio, Iones ſunt appellati. Inſulani, naues decem & ſeptē, armati vt Græci: & ipſi Pelaſgica gens, ſed mox Ionica, ob eandem cauſam ob quam & duodecim oppida ſunt Ionica ab Athenienſibus appellata. AEoles, ſexaginta naues, ritu Græco armati, & olim Pelaſgi (vt apud Græcos fertur) vocati. Helleſpōtii, centum naues, præter Abydenos: quibus mandatum erat ab rege vt circa locū manerent ad pontes cuſtodiendos. Cæteri è Ponto erant, Græco more armati, Ionum ac Dorum coloni. In omnibus autem nauibus epibatæ erāt. Perſæ & Medi & Sacæ, quarum velociſſimas præbuere Phœnices, & inter Phœnices optimas Sidonii. Harū ſingulis, & item pedeſtribus eorum copiis præfecti erant vernaculi duces: quorum ego (quia ratio hiſtoriæ non exigit neceſſariò) non faciam mētionem. Neque enim ſingularum nationum duces digni memoria fuere, quarum quot vrbes, tot duces extitere: ſed non vt ductores, verùm vt ſerui (quemadmodum alii qui ducebantur in militiā) venere: quoniā duces penes quos ſumma imperii erat, vt ſingularum gentium principes, quinam eorū Perſæ fuerint, à me cōmemoratum eſt. Nauticis autē hi copiis præfuere: Ariabignes Darii, & Prexaſpes Aſpathinis, & Megabazus Megabatis, & Achæmenes Darii filius. Ionicæ quidem claſſi & Cariæ Ariabignes, ex Dario & filia Gobryæ genitus: AEgyptiacæ autē Achæmenes, Xerxis ex vtroque parēte germanus: reliquæ autem claſſi reliqui duo. Porro biremes, lembos quinquaginta aut triginta remorum, & actuaria nauigia, & alia minuta, cum hippagogis, *quæ equos uehunt*, contracta conſtat ad trium millium peruenisſe. Eorum autem qui in claſſe erant, ſecundum duces, illuſtriſſimi fuere, Sidonius Tetramneſtus Alleſi filius, & Tyrius Mapen Sironi, & Aridius Nerbalus Arbali, & Cilix Syennesis Oromedontis, & Lycius Cybernicus Sicæ filius. Cyprii autem, Gortus Cherſis, & Timonax Timagoræ filius. Carum verò Hiſtiæus Tymnis, & Pygres Seldomi, & Damaſithymus Candaulis filius. Aliorum nunc præfectorum mentionem facere ſuperſedeo, tanquam non neceſſe habens. Verùm Artemiſiæ præcipua me tenet admiratio, mulieris expeditionem aduerſus Græciam ſequutæ: quæ defuncto viro, ac pupilli filii tyrannidem obtinens, nulla adacta neceſſitate, ſed præſtantia animi atque virilitate in militiam conceſſit. Nomen ei erat Artemiſiæ, Lygdamis filiæ, paternum genus ex Halicarnaſſo, maternum è Creta. Imperans hæc Halicarnaſſeis, & Cois, & Niſyriis, & Calydniis, quinque cum nauibus venit omni copia inſtructis. atque poſt Sidonias hæ naues fuerunt illuſtriſſimæ. Eadem apud regem optimas inter omnes ſocios ſententias dixit. Quas ciuitates recenſui ſub illius imperio fuiſſe, earum vniuerſam gentem annuo Doricam eſſe, Halicarnaſſeorum quidem Trœzeniam, cæterorum

a Hi autem quo prius nomine vocati fuerint, in ſuperiorib. *Hic autem ridiculè fecit populos ex uocabulo oīνος, ut ſuprà, pag. 171 ex nomine* ἤοννες *populos Heſſones fecerat.*

cæterorum autem Epidauriam. Hactenus de nautico exercitu. Xerxes, initò copiarũ numero, militibus instructis, concupiuit illos lustrando oculis obire: quemadmodum & fecit. Itaque inscenso curru singulas nationes lustrans, quænam essent percontabatur: quarum professionem scribæ excipiebant, donec ad extremos equitũ peditúmque peruentum est. Hoc perfecto, & nauibus in mare deductis, Xerxes è curru in nauim Sidoniam transcendit: resídénsque sub aureo tabernaculo, præterue-hénsque nauium proras, scisciabatur de singulis itidem vt de terrestri exercitu fecerat, describíque iubebat. Enimuero nauarchi productas à littore quatuor ferè iugerum spatio naues stabilierant, conuersis à terra proris, & in vnam frontem digestis, epibatis quoque, *id est propugnatoribus*, tanquã ad bellum armatis: quos Xerxes inter proras & littus nauigans conspicabatur. Vbi autẽ & classem lustrauit, egressus naui accersit Demaratum Aristonis filium, comitem huius aduersus Græciam expeditionis, éique accersito ita inquit, Demarate, iuuat nunc me quæ cupio abs te interrogare, qui & Græcus es, & non ex minima ciuitate, vt audio tam ex te, quàm ex aliis Græcis [a] qui me alloquendi gratia adeunt. nunc igitur hoc mihi expone, nunquid Græci sustinebunt manus contra me leuare. nam (vt ego opinor) ne omnes quidem Græci ac cæteri mortales qui [b] ad hesperum incolunt, si congregarétur, pares essent nostris armis, nec me inuadentem expectarẽt: quum non sint inter se concordes. Libet tamẽ mihi abs te audire quid de hoc dicas. His verbis interrogauit. Demaratus autẽ excipiens, Vtra, inquit, apud te rex vtar? veritaténe an iucunditate? Ille vt veritate vteretur iubere. neque enim sibi ob id eum minus iucundum fore quàm antea fuisset. Hoc vbi Demaratus audiuit, Quoniam, inquit, me iubes rex omnino veritatẽ proloqui, [c] ea dicam quę nemo nisi mentiens apud te postea carpet. Græcia semper quidẽ alumna fuit paupertatis, hospes virtutis, quam à sapiẽtia acciuit & à seuera disciplina, quã vsurpans Græcia, & paupertatẽ [d] tuetur & dominatũ. Ita laudo quidẽ omnes Græcos qui Dorica illa loca vel circa incolũt: sed nõ de cũctis eis verba faciã, verùm de Lacedæmoniis solis. Iam primùm nego fieri posse vt tuã orationẽ admittant, afferentẽ Græciæ seruitutẽ: deinde *annuo* venturos tibi obuiam ad pugnãdum, etiamsi cæteri Græci omnes sentiant tecum. Neque verò de numero eorum quæras, quot illi sint qui hoc facere possint. nam si in exercitu eorũ mille fuerint, ii tecũ congrediẽtur: & itẽ siue pauciores siue plures. Hæc quũ audisset Xerxes, sublato cachinno inquit, Demarate, quódnam extulisti verbum? mille omnino viros cum tãto exercitu congressuros? Agedum, dic mihi, nónne teipsum ais istorum virorũ fuisse regem? visne igitur sine mora tu cum decem viris dimicare? Quòd si vestri populares omnes tales sunt quales tu prædicas, profectò secundum vestra instituta debes tu, qui illorum es rex, duplum præstare quàm singuli eorum: qui si denis è meo exercitu pares sint, iure abs te posco vt viginti sis par: ita verba quæ dixisti, comprobabuntur. Atqui si tales sunt illi ac [dd] tãta statura qualis quantúsque tu, ac cæteri Græci qui in colloquium meum venerunt, videte ne, quum tãtopere gloriamini, frustra id insolentérque faciatis. nam age intelligam quocunque argumento, vnde fieri queat vt mille aut decem millia atque quinquaginta millia hominum, qui præsertim sint omnes liberi, nec vnius imperio subiecti, tanto exercitui obsisterẽt: quum simus nos plures quàm milleni ad singulos eorum, si fuerint quinque millia. [e] Nam sub vno (quemadmodum apud nos fit) imperatore milites, illius metu, etiam contra suam ipsorum naturam meliores efficiuntur, adactíq; verberibus, vel pauciores aduersus plures eunt: iidem remisso libero sibi arbitrio, neutrum horum facerent. Adeo opinor Græcos etiam pares numero Persis, ægrè eum eis solis certaturos. quinimo istud apud nos solos est quod ais: verùm non ita multum, sed rarum. sunt enim è Persis meis satellitibus qui velint cum ternis Græcis pariter dimicare: quorum tu inexpertus multa blateras. Ad hæc Demaratus, Intelligebam, inquit, rex ab initio me vera dicentem, non iucundum tibi futurum: sed quia tu dicere me verissima coegisti, dixi quæ erant è dignitate Spartanorum. Quanquam ipse optimè intelligis quantopere nunc illos ego amem, qui me honore & dignatione paterna exutum, extorrem profugúmq; fecerunt: quẽ pater tuus exceptum, victu ac domicilio donauit. Quare non est credibile virum prudẽtem respuere beneuolẽtiam exploratam, sed maximè obseruare. Ego autẽ neq; cum decẽ promittã me posse dimicare, neq; cum duobus: ac ne singulari quidẽ certamine volẽs certauerim. At si necesse fuerit, aut vehemẽs discrimẽ institerit, libẽtissimè cũ vno quolibet istorũ hominũ dimicarem, qui se singulos aiũt idoneos ad certandũ cum ternis Græcorum. Etenim Lacedæmonii pugnãdo cum singulis, non sunt illi quidẽ cæteris deteriores viris: at conferti, cunctorũ virorũ

a Qui me alloquuntur, vel, *Quibuscum mihi sermo est.*

b Ad occidentem.

c Ea dicentem ob quæ nemo à te postea mendacii cõuincetur. *vel arguetur. Relinquitur autem pendens sententia, vt subaudiatur, Ita res se habet, vel, Audi.*

d Propulsat.

dd Tantilla.

e Nã si more nostro vni parerent, illius metu strenui magis, quàm pro sua natura reddi possent, & verberibus adacti adorirẽtur plures quàm ipsi essent: at nunc quum solutè & liberè viuant, horũ certè neutrum fecerint.

f Hastatis, *vt & ipse antea est interpretatus.*

ſunt excellentiſſimi. nã licet ſint liberi, non tamen ſunt vſquequaque liberi: quippe » quibus præeſt domina lex, quam multo magis metuunt quàm tui te. Faciunt ergo » quæcunque illa cogit. cogit autẽ idẽ ſemper, vetans ſemper eos ex acie fugere quan- » tamuis hominum multitudinem: ſed iubens vt ordinem non deſerentes, aut vin- » cant aut occumbant. Hæc ego loquens, ſi tibi blaterare videor, volo poſthac in cæte- » ris ſilentium agere. Hactenus loquutus ſum coactus: tibi verò ex ſententia contingat, » rex. Hæc loquuto Demarato, Xerxes ad riſum verſus, nulla indignatione permotus » eſt, ſed comiter hominẽ remiſit. Poſt Demarati colloquiũ, vbi Doriſco præfecit prætorẽ Maſcamẽ Megadoſtis filiũ, amoto eo quẽ Darius præfecerat, ire cum exercitu aduerſus Græciam pergit. Huic Maſcami, quem illic reliquit Xerxes, vni tãquam omnium prætorum præſtantiſſimo quos aut ipſe aut Darius cõſtituiſſet, dona quotannis miſit: & item eius poſteris Artaxerxes filius Xerxis. Etenim ante hanc expeditionem in Thracia & vbique in Helleſponto prætores fuerant, qui omnes poſt eandem expeditionem à Græcis electi ſunt & è Thracia & ex Helleſponto, præterquã è Doriſco. [a] vnde Maſcamẽ Græci, permulta conati, tamẽ eiicere nequierunt. ob id huic ab eo qui in Perſis regnat, ſemper dona mittuntur. Eorum verò qui à Græcis expulſi ſunt, neminem rex Xerxes virum egregium eſſe dixit, præter vnum Bogem ex Eione, quem laudare non deſinebat, eiuſq; qui ſuperſuere liberos maximo inter Perſas honore proſequebatur. Siquidẽ magnis ferri laudibus Boges meruit: qui quũ ab Athenienſibus & Cimone Miltiadis filio obſideretur, licerẽtque ei accepta fide egredi & in Aſiam remeare, tamẽ abnuit, ne regi præ metu ſuperfuiſſe videretur, ſed ad extremum vſq; perſtitit: atq; vbi nihil in mœnibus commeatus reliquum fuit, accenſo ingẽti rogo, interemit liberos, coniugem, concubinas, familiam: eóſq; in rogũ deiecit: dehinc omne aurum vrbis atq; argẽtum è muris diſperſit in Strymonem. his actis, etiam ſemetipſum coniecit in rogũ. Ita hic meritò à Perſis ad hoc vſque tẽpus præconio celebratur. Xerxes è Doriſco in Græciam tendens, vt quoſque populos adibat, ſecum militare cogebat. Erat autẽ (vt ſuperius à me expoſitum eſt) omnis ad Theſſaliam vſque tractus in ditionem redactus & regi tributarius effectus à Megabazo & mox à Mardonio. Digreſſus à Doriſco, præterit primùm Samothracios muros, quorum vltimum oppidum ad veſperam ſitum eſt nomine Meſambria, cui vicinum eſt oppidum Thaſiorum, Stryma: quæ oppida interfluit amnis Liſſus, cuius aqua tunc non ſuffecit copiis Xerxis, ſed defecit. Hæc olim regio vocabatur Galaica, nunc autem Briantica: quæ tamen optimo iure Ciconum eſt. Tranſmiſſo profluente Liſſi arefacto, Xerxes has Græcas vrbes prætergreſſus eſt: Maroneam, Dicæam, Abdera, eas inquam præteriit, & hos qui iuxta eas ſunt, famoſiſſimos lacus, [b] Iſmaridẽ, qui Maroneam Strymámq; interiacet: Biſtonidẽ Dicææ contiguũ, in quẽ duo flumina ingrediũtur, Trauus & Cõpſatus. Iuxta Abdera autẽ nullũ nobilẽ lacũ præteriit Xerxes, ſed fluuiũ Neſtũ mare ſubeũtẽ. Poſt has regiones perrexit mediterraneas verſus vrbes: in quarum vna eſt lacus triginta ferme ſtadiorum in circuitu, piſcoſus & admodũ ſalſus: quẽ ſola iumenta quum aquarentur exſiccauere. Huic vrbi nomen eſt Piſſyrus. Has vrbes & maritimas & Græcas ſiniſtrorſum relinquẽs præteriit Xerxes. Per quas autẽ gẽtes Thraciæ prouinciæ iter fecit, hæ ſunt: Pæti, Cicones, Biſtones, Sapæi, Derſæi, Edoni, Satræ. Quorum qui maritimi erant, nauibus ſequuti ſunt: qui verò mediterranei (qui & cõmemorati ſunt à me) præter Satras, cæteri omnes terreſtri itinere ſequi coacti ſunt. Satræ nulli olim hominũ, quãtum nos ſcimus, fuere ſubiecti, ſed ſoli è Thracibus ad meam memoriam liberi ſemper perſtitere. Editos enim mõtes incolunt omnigenis arboribus ac niuibus obſitos: ſuntque viri in re bellica eximii: apud quos oraculum eſt Dionyſi, ídque in editiſſimis montibus. Eorum qui in illo templo prophetant, *id eſt uaticinantur*, ſunt Beſſi: antiſtes verò quæ reddit reſponſa, quemadmodum Delphis, & nihilo magis varié. Peragrata autem quam dixi regione, Xerxes ſecundo loco tranſiit muros Pierum, quorum vni nomen eſt Niphragæ, alteri Pergamo. Hac iter præter eos muros faciebat, à manu dextera relinquens montem Pangæum, magnum atque excelſum, in quo aurea ſunt & argentea metalla, quæ cum Pieres & Odomanti, tum præcipuè Satræ [c] exercent. Super Pangæum ad aquilonem habitantes Pæones, Doberes & Pæoples prętergreſſus Xerxes, ad veſperam verſus contendit, donec ad flumen Strymonem peruenit, & vrbem Eionem, cuius prætor Boges (de quo paulo antè fecimus mentionem) adhuc viuebat. Regio autem hæc Pangæo monti circumiecta nominatur Phillis. Hinc veſperum verſus porrecta ad flumẽ Angitem, quod Strymonem ſubit: hinc meridiem verſus ad ipſum Strymonem, ad quem magi mactatis equis can-

a At Maſcamẽ hunc qui apud Doriſcum erat, nulli eiicere potuerunt, multis licet id conatis.

b *Hæc nomina lacuũ, fœminina ſũt Græcis, quia Λίμνη illis fœminini eſt generis. Idem & in ſeq. obſeruandum.*

c Poſſident.

didis litauerũt. His & aliis cõplurib⁹ medicamẽtis in flumẽ factis, per Nouẽ vias Edonorũ iere: iuxta quas Strymonẽ põtibus iũctũ inuenere. Audientes autẽ eũ locũ Nouẽ vias Edonorũ appellari, totidẽ illic pueros ac virgines virorum indigenarum viuos defoderunt. Perſicum enim eſt defodere viuentes. nam & Ameſtrin Xerxis vxorem, iam prouectæ ætatis, audio bis ſeptem illuſtrium Perſarum liberos defodiſſe ad referẽdam pro ſe gratiam deo qui ſub terra eſſe fertur. Vbi à Strymone progreſſus eſt exercitus, illic ad ſolis occaſum eſt littus, in quo ſitam vrbem Græcam nomine Argilum præteriit. hæc & quæ ſuper eam eſt regio, vocatur Biſaltia. Illinc autem, ſinum Neptuni templi à læua manu habens, perrexit ad campum nomine Syleum, præteriens Stagirum Græcam vrbem, peruenítque Acanthum, ducens vnà ſingulas harum gentium, & item ex accolis montis Pangæi, & ex illis quas ſuperius commemorauí: iis qui maritimi erant, claſſe: qui procul à mari aberãt, terreſtri itinere ſequentibus. Hanc autem viam qua Xerxes duxit exercitum, Thraces neque confundunt, neque ſerunt, ſed ad mea vſque tempora magnopere venerantur. Poſteaquam autem Acanthum peruenit Xerxes, præcepit Acanthiis vt hoſpitalitatem exhiberent, eóſque Medica veſte donauit: laudauítque quòd alacres cerneret eſſe ad bellũ, quódque audiret foſſam eſſe abſolutã. Xerxe autem apud Acanthum agente contigit vt Artachæes, qui foſſæ faciundæ præfuerat, morbo decederet, vir Xerxi ſpectatus, genere Achæmenides, ſtatura inter Perſas [a] proceriſſima: quippe cui quatuor omnino digiti deerant à longitudine quinque regiorum cubitorum. Xerxes magno damno ducens maximum hominem fato functum, apparatiſſimè eum funerauit, exhibito etiam epulo, eiúſque tumulum omnis exercitus extruxit: cui tanquam heroi ex oraculo Acanthii ſacrificant, nomine eum nuncupantes. Et rex quidem Xerxes amiſſo Artachæ iacturam ſe feciſſe exiſtimabat. At ii Græci qui exercitum excipiebant, quum Xerxi cœnam præberent, in omnem miſeriam deuenere, adeo quidem vt ſuis laribus efficerentur extorres. Dum autem Thaſii pro ſuis vrbibus quæ in continente ſunt Xerxianas accipiunt copias, Antipater Orgis filius, elatus animo, vir inter populares illuſtris, erogauit in cœna quadringenta argenti perfecta talenta. Eã rem vbi qui præerant propoſuere aliis circa vrbibus, (tale enim conuiuium iampridem indictum fuerat, & diu celebratum) hoc vbi accepere, præſertim præconibus paſſim prædicantibus, tunc verò oppidani frumentum quod in vrbibus erat, inter ſe diſtributum molebant, farinámque triticeam hordeaceámque in complures menſes faciebant. Ad hæc [b] excogitauere ob pretium optima quæque pecora ſaginare, & altiles aues habere, terreſtres paluſtréſque, in cortibus & in viuariis, ad accipiendum exercitum. Quinetiam aurea argenteáque pocula & crateres faciebant, & cætera quæ menſæ imponuntur. Hæc omnia ipſi regi & iis qui cum illo veſcebantur, fiebant: cætero autem exercitui, quæ ad eſum dun taxat præcepta erant. [c] Sub aduẽtum autem exercitus, tabernaculum vbi exercitus maneret, ſtatuebatur: reliqui ſub dio agebant. Vbi tempus cœnæ aderat, tunc conuiuatores quidẽ laborẽ ſuſtinebant: iſti verò quum expleti noctẽ illic exegerant, poſtero die reuulſo tẽtorio & omni apparatu ſumpto, ita abſcedebãt, nihil relinquẽtes, ſed omnia aſportantes. Vnde Megacreontis viri Abderitæ elegans dictũ extitit, qui ſuaſit Abderitis vt vniuerſi, mares pariter ac fœminæ, ſua delubra adirẽt, ſupplicitérq; diis aſſidentes precarentur vt poſthac dimidium futurorum malorum à ſe propulſaretur. nam de præteritis magnam ſe gratiam illis habere, quòd rex Xerxes non bis quoridie cibum capere conſueſſet. Fore enim vt Abderitæ, ſi iuberẽtur vt etiam prãdium ſimile cœnæ inſtruerent, aut non præſtolarẽtur Xerxẽ aduenientem, aut præſtolati, peſſimè inter omnes homines affligerẽtur. Et iſti quidẽ quanquam grauatè, tamen quod ſibi imponebatur exequebantur. Xerxes verò ex Acantho duces claſſis à ſe dimiſit, iuſſos ad Thermam cum claſſe ſe opperiri. Eſt autem Therma in Thermæo ſinu ſita, à qua ipſe ſinus habet cognomen. Hanc enim compendiariam magis viam eſſe audiebat. nam è Doriſco ad Acanthum vſque ita inſtructus exercitus iter fecerat, tripartitò diuiſus omnis, iuſſu Xerxis: vt vna pars ſecundum mare iret pariter cum claſſe, cui parti præerant Mardonius & Maſiſtes: altera per mediterranea, cui præerant Trintatæchmes & Sergis: tertia inter has media, cum qua Xerxes ipſe incedebat, ducibus Smerdone & Megabyzo. Nauticus porro exercitus vbi à Xerxe diſceſſit, foſſam enauigauit in Atho depreſſam ac perductam ad ſinum in quo Aſſa & Pidorus, & Singus & Sarga vrbes ſitæ ſunt. Ex quibus ſumpto cõmilitio, perrexit ire ad ſinum Thermæum: circumuectúſq; Ampelon promõtorium Toronæũ, præternauigauit has Græcas vrbes, (vnde & naues & commilitiũ

a Proceriſſima, (quippe cui quatuor dũtaxat digiti, &c.) & cui vox erat præ quouis alio altiſſima. adeo vt Xerxes, magno dã. &c. funerauerit, exhib.

b Pulcherrimas quaſque pecudes pretio comparantes, ſaginabant, altiléſque aues habebant, terreſtr.

c Quum autem aduenit exercitus, paratum quidem fuit tabernaculum *uel tentorium* quod fixerãt, quo ipſe Xerxes pro diuerſorio vtebatur: reliqu⁹ autem exercitus ſub dio agebat. Vbi autẽ cœnæ tempus adfuit, tunc conuiu.

ſumpſit) Toronã, Galepſon, Sermylam, Mecybernam, Olynthum, quæ regio nũc Sithonia nominatur. Ab eo promontorio Ampeli præcidens mare vſque ad promontorium Canaſtræum, totam ferè Pallenam præteruectus eſt. illinc quoque & naues & commilitium ſumpſit, ex Potidæa, ex Aphyti, ex Noua vrbe, ex AEga, ex Therambo, ex Sciona, ex Menda, ex Sana. Hę ſunt vrbes ſitæ in Pallena, Phlegra prius appellata. Pernauigata hac regione, ad præſtitutũ locum peruenit, ſumptis etiam militibus è vicinis Pallenæ vrbibus ac Thermæo ſinui cõterminis: quibus hæc nomina ſunt, Lipaxus, Combrea, Liſſę, Gigonus, Campſa, Smila, AEnea. quarum regio adhuc Croſſæa nominatur. Ab AEnea autem, (in qua finis enumerandarum vrbiũ mihi factus eſt) iam ad ipſum Thermæũ ſinum curſus claſſis extitit, & ad terrã Mygdoniam: donec ad Thermam, quò præceptum erat, peruentum eſt, & ad vrbẽ Sindum, & ad Chaleſtram ſuper Axium ſitam flumẽ, quod Mygdoniam terram dirimit à Bottiæide: cuius terræ Bottiæidis arctum ad mare locum obtinent vrbes Ichnæ & Pella. Hîc nauales copiæ circa flumẽ Axium & vrbem Thermam & alias in medio horum vrbes ſtatiua habuere, regem opperientes. Huc peruenire volens Xerxes, Acantho profectus cum terreſtribus copiis mediterranea pręcidebat, peragrãs Pæonium agrum atque Creſtonicum, ſuper amnem Chidorum, qui è Creſtonæis initio ſumpto, per terram Mygdoniam fluens, in paludem quæ eſt ſupra Axium euoluitur. Hâc iter faciente Xerxe, leones impetum dederunt in camelos qui commeatum portabant. Sub noctem enim relictis locis conſuetis eò deſcenderunt, nullóque alio neque iumento neque homine tacto, in camelos graſſati ſunt.[a] Cuius rei cauſam admiror, quòd leones, quoties aliunde eis eſt quo indigent, abſtinent ab inuadẽdis camelis: quod animal nunquam antea nec experti fuerant illic, nec viderãt. Sunt autem per ea loca leones multi, & boues agreſtes prægrandibus cornibus, quæ ad Græcos veniunt. Leonum autẽ terminus eſt Abderorum flumẽ Neſtus, & Achelous, qui per Acarnaniam fluit. nam nemo aut ad auroram trans Neſtum vſquam gentium viſerit leonem in Europa, aut trans Acheloum ad Heſperum in reliqua cõtinente: ſed in horum fluuiorũ medio leones gignuntur. Poſtquam autẽ Thermã venit Xerxes, ibi ſubſtitit, tantũ maritimi ſpatii occupãtibus caſtris quantũ eſt ab vrbe Therma & Mygdonia vſq; ad cõfluentem Lydei & Haliacmonis, vbi agrũ Bottiæicum Macedonicúmq; diſterminant. In his locis ſtatiua habuere barbari: quibus potantibus ſolus ex iis qui commemorati ſunt amnibus Chidorus è Creſtonæis fluens non ſuppetiit, ſed defecit. Xerxes è Therma proſpiciens Theſſalicos montes Olympum & Oſſam præcelſæ magnitudinis, audiénſq; in medio eorum anfractum anguſtum eſſe, per quem fluit Peneus, & illic viam eſſe quæ in Theſſaliam fert, cupidine captus eſt nauigandi ad oſtium Penei inſpiciundum: quia ſuperiorem viam tenenti erat eundum per Macedones ſupernè habitantes ad Peræbos, præter Gonum vrbem. nam hâc tutiſſimum iter eſſe audiebat. Atque vt concupiuit, ita & fecit. itaque conſcenſa naui Sidonia, (quam ſemper conſcendebat quoties ei tale aliquid facere libebat) extulit ſignum cæteris nauibus proficiſcendi, relictis illic terreſtribus copiis. Eò poſtquam peruenit, oſtia Penei contemplantem ingens admiratio quum ſubiret, accitos viæ ductores interrogauit nunquid flumen poſſet auerti, vt alibi mare ingrederetur. Narratur autem Theſſalia quondam lacus fuiſſe, vtpote concluſa vndique prælatis montibus. nam quod Theſſaliæ ad auroram ſpectat, id Pelion & Oſſa iunctis inter ſe radicibus præcludunt: quod ad ventum aquilonẽ, id Olympus: quod ad Heſperum, id Pindus: quod ad meridiem & ventum auſtrum, id Othrys: quod inter hos montes medium, id Theſſalia eſt, ita deuexa vt cum alii frequentes amnes in eam defluant, tum hi quinque præcipui, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, Pamiſus: qui è montibus Theſſaliam cingentibus in eam planitiem confluentes, per vnum anfractum & eum arctum in mare euadunt, in vnam aquam omnes redacti: qui ſimulac confluentem fecerunt, Peneus retento ſuo nomine cæteros innominatos reddit. Fertur quondam, quum nondum eſſet hic anfractus per quem flumina mearent, hos fluuios & præterea lacum Bœbeidem non fuiſſe nominatos quemadmodum nunc, & tamẽ non minus quàm nunc fluxiſſe, ſed ſuis fluẽtis omnẽ Theſſaliã effeciſſe pelagus. Ipſi quidẽ Theſſali memorant Neptunum feciſſe conuallẽ per quã meat Peneus, haud abſurdè ſentiẽtes. qui enim arbitratur Neptunum terrã quatere, & quæ terræmotu diducta ſunt, huius dei eſſe opera, ei cernenti hunc locum videtur Neptunus id feciſſe. nanq; diductio illa montium (vt mihi videtur) terræmotus eſt opus. Xerxi autem interroganti nunquid alibi exirẽt in mare oſtia Penei, deductores ſui rem compertã habẽtes, Rex, inquiunt,

[a] Miror autem qui fieret vt leones à cæteris quidẽ abſtinerẽt, camelos autem inuaderent, quod animal &c.

» nulli sunt huic flumini alibi in mare tendentes exitus quàm iste hîc. cuncta enim
» vndiq; montibus redimita Thessalia est. Ad hoc Xerxes dixisse fertur, Solertes sunt
» viri Thessali, qui suæ sibi imbecillitatis conscii, iampridem cum alia præuiderunt,
» tum verò hoc, quòd regionem habeant facilem occupatu, & maturè expugnabi-
» lem. Solum enim hoc esse negotium, flumen, obstructo anfractu, auersóque alueo
» per quem meat, in eorum terram inducere, à quo omnis Thessalia præter mõtes a-
» quis obduceretur. [a] Hæc ita se habere Xerxes apud filios Alei dixit, quoniam Thes-
sali è Græcis principes regi sese tradiderant, ratus id illos per totam nationem diuulgaturos. Hoc loquutus, & locum contemplatus, Thermam renauigauit. Vbi com-
plures dies circa Pieriam est commoratus (nam montem Macedonicum, vt illac in
Peræbos omnis transiret exercitus, tertia eius pars repurgabat) eodem legati qui di-
missi in Græciam fuerant ad terram petendam, regressi sunt partim inanes, partim
terram & aquam afferentes. Quam qui dederunt eorum, hi fuere, Thessali, Dolo-
pes, Enienses, Peræbi, Locri, Magnetes, Melienses, Achæi, Phthiotæ & Thebani, cæ-
teríque Bœoti præter Thespienses & Plataenses: [b] cum quibus ii Græci *Peræbi* per-
cussérant fœdus qui bellum aduersus barbarum sumpserant. fœdus autem ita
habebat: Quicunque Græci se dedidissent Persæ, non adacti necessitate, [c] eorũ deci-
mum quenque, rebus bene constitutis, se deo qui Delphis est deuoturos. Ita apud
Græcos iusiurãdum se habebat. Xerxes autẽ neque Athenas neque Spartam legatos
terram petitum miserat, iob id quòd quos antè Darius ad hoc ipsum misisset, eorũ
alios isti in barathrum, alios in puteum deiecerant, iubentes eos illinc terram & a-
quam ferre ad regem. Hac de causa nullos illuc ad petendum misit. Et Athenien-
sibus quidem, quòd ita legatos tractarint, quid triste contigerit non queo dicere, nisi
quòd eorum solum cum vrbe vastatum est: quod tamen ipsum non ea causa suspi-
cor cõtigisse. Lacedæmoniis verò ira Talthybii, qui fuit Agamemnonis præco, in-
cubuit. est autem Spartæ Talthybii templum, cum eius posteris qui Talthybiadę no
minantur, quibus honos [d] legationis Spartanorum semper tribuitur. Itaque post
eam rem Spartiatæ, quum læta exta eis non essent, idque diu cõtingeret, pertæsi hu-
ius calamitatis Lacedæmoniorum, cœtu frequenter coacto hoc edictum proposue-
re, siquis Lacedæmoniorum vellet pro Sparta occũbere. Tunc Sperthies Aneristi
& Bulis Nicolai filius, viri Spartiatæ, & natalibus & opibus inter primos, vltrò se ob-
tulerunt ad satisfaciendum sua pœna Xerxi Darii filio, ob legatos apud Spartam in-
teremptos. Ita hos Spartiatæ tanquam mortem obituros, miserunt ad Medos. Di-
gna autem admiratione cum hæc audacia horum virorum, tum verba ab eis habi-
ta. nam Susa tendentes, ad Hydarnem Persam Asianæ oræ maritimæ præfectum
» venerunt: qui eos hospitaliter munificéque acceptos, his verbis interrogauit, Viri La
» cedæmonii, quid *ita* respuitis effici amici regis? cernite enim ex me & meo statu
» quàm scit honore prosequi rex viros egregios, [e] vos itidem honoraturus si vos ipsi ei
» dederitis. Videamini modò apud eum viri egregii: quoniam singuli vestrûm rege
» donante, principatum Græciæ obtinebunt. Ad hæc illi respondentes, Hydarnes, in-
» quiunt, nũ ex æquo consilium tuum ad nos spectat atque ad te, qui conditionis quã
» suades expertus es, nostræ inexpertus. nam quidem eam nosti: libertatem autẽ non-
» dum expertus es, vtrum sit dulcis an non. quæ si tibi experta foret, non vt hastis sed
» vt securibus pro ea dimicaremus, nobis suaderes. Hæc Hydarni responderunt. De-
hinc verò vt ascenderunt Susa, & in conspectum regis venerunt, principio iubenti-
bus satellitibus ac vim afferentibus vt procumbentes regem adorarent, [f] & per ca-
pita eos ad id agendum impingentibus, negauerunt se vnquam id esse facturos. ne-
que enim sibi esse consuetudinem hominem adorandi, neque se ad id veniisse. Post-
» eaquam autẽ in hoc repugnauerant, secundo loco hæc & his similia dixere, Rex Me
» dorum, nos miserunt Lacedæmonii ad luendam pœnam pro iis legatis qui Spartæ
» interiere. Hæc istis dicentibus, Xerxes præ magnanimitate negauit se fore Lacedæ-
» moniis similem. illos enim interimendis legatis ius omnium hominum confudis-
» se: se verò quod illis exprobraret, id non esse facturum: neque eos occidendo, Lace-
» dæmonios culpa soluturum. Hac re per Spartiatas gesta, impræsens ira Talthybii ces-
sauit: etsi Spartã reuersis Sperthie & Bule, [g] longo deinde tẽpore interiecto excitatũ
est inter Peloponnẽses & Athenienses bellum, vt Lacedæmonii aiunt. quod mihi di-
uinitus maximè videtur esse gestũ: quia ira Talthybii nuntios corripuerit, nec prius
quieuerit. Quòd autẽ ira inciderit in eorũ qui ad regẽ ascẽderunt filios, Nicolaũ Bu-

a Hæc autem quæ dicebat, ad Alevæ liberos spectabant, quòd quum Thessali essent, primi inter Græcos regi se tradidissent, existimabátque Xerxes illos à tota natione amicitiam *uel confœderationem* sibi spõdere. *Id est, Hæc autẽ dicebat de Thessalis ratione habita illius quod Aleuadæ fecerant. sperabat enim totam nationẽ factum illorum imitaturos.*

b Aduersus quos ii Græci percussérunt fœd.

c Hos, reb. bene cõstit. ad soluendã deo Delphico decimã adigere. *Potest tamen & paulo aliter exponi δεκατεύσειν.*

d Obeundorũ præconiorum ex Sparta.

e Sic & vos, si regi vos tradatis, ab illo singuli (quippe qui magnam de vestra fortitudine opinionẽ conceperit) principatũ *alicuius* nationis Græcæ sibi scõsequuntur. Ad quæ illi respõdentes, Hydarnes, inquiunt, non das nobis par vtrinque cõsilium. tu enim qui nobis consilium das, vnũ expertus es, alterũ nequaquam. nam seruũ esse didicisti. at libertas dulcis sit nécne, nõdum es expertus. Si enim illam expertus esses, non vt hastis &c. *Illud, ἦν ὀξίστου ἔφη. potest & ita uerti, Non pari utrinque ratione das nobis consilium. Q.d. Quum suades nobis ut conditionem tuã nostræ anteponamus, res duas inter se comparas non tibi æqualiter notas. Illud autem ὁρᾶτε potest etiam uerti Cernitis, & fortasse melius.*

f Negauerunt se, vel si in caput protruderentur, hæc vllo modo facturos. *Alioqui phrasis illa Præcipitem dari significat. Eo autem sensu quẽ Valla sequutus est, uidetur dicturus fuisse potius Herodotus, ἢ αὐτίκα προσφερόντων, καὶ ὅτι καφαλὼ αὐτοὺς ὠθεόντων. Sed alteri sẽsui uidetur aptius fore ἢ ἐπ' αὐχένων.*

g Sed longo pòst tempore rursum excitata fuit in bello Peloponnesiorum & Athe

Nienſium, vt Laced. aiunt. quod mihi diuin. m. contigisse videtur. Talthybii enim iram in nuntios incubuisse, nec cessauisse priusquã discessissent, *qui ad luendam pro illis pœnã mittebantur*, id æquitas postulabat: (*Gall. ad uerbũ, Le droict le portoit ainsi*) at verò ingruisse illam in eorum filios qui ad regem ob iram illam ascenderant, Nicolan Bulis, &c. *Sed non uidetur mendo uel potius mendis carere totus hic locus. præsertimque illud ἐξῆλθε, pro quo ἐξῆλθον lego. eo sensu quem hîc indicaui, qui tamen nec ipse mihi satisfacit.*

lis, & Aneristum Sperthiis filiũ, qui piscatores Tirynthios in naui oneraria plena viris nauigantes cepit, manifestum est apud me diuinitus id factum esse, ex ira dei: quòd nuntii qui in Asiam à Lacedæmoniis mittebantur, proditi à Sitalce Tirei filio Thracum rege, & à Nymphodoro Pythei filio viro Abderita, excepti sunt iuxta Bisantem quæ est in Hellesponto, & adducti in Atticam ab Athenienſibus necati sunt: cúmque iis Aristeas Adimanti filius Corinthius. Verùm hæc multis post regis expeditionẽ annis gesta sunt. quæ expeditio (vt ad superiorẽ orationẽ redeam) nomine quidẽ tẽdebat contra Athenas, re tamẽ vera cõtra cunctam Græciam. Eã diu ante Græci quũ audissent, nõ perinde omnes affecti sunt. nam ii qui terrã & aquam dederant Persæ, fiduciam animo præsumebãt tanquam nihil ingratum passuri à barbaro, qui non dederant magno in metu versabantur. quippe quum nulla tanta classis esset in Græcia quæ posset excipere inuadentẽ, præsertim plerisque bellum detrectantibus, & libẽter ad partes Medorum inclinantibus. Hoc ego loco necesse habeo ferre sentẽtiam apud multos quidem homines inuidiosam,[a] non tamẽ quod mihi videtur verum dissimulabo: an Athenienses formidantes periculum quod impendebat, patriam deseruisse nt: an, non deserentes, sed permanentes sese dedissent Xerxi, nihil omnino aduersus regem in mari facere conati: an nemo mari se opposuisset Xerxi: atque hæc in continenti gesta essent: an etiam multæ loricæ essent muris inductæ à Peloponnensibus per Isthmum: an proditi à sociis Lacedæmonii, iisque non voluntariis, sed per vrbes à classe barbara occupatis, ac deserti fuissent: desertíque & magna opera aggressi, generosè occubuissent: an hæc passi essent: an, priusquam videret alios Græcos cum Medis sentiẽtes, cum Xerxe depacti essent: atque ita vtrinque sub Persis Græcia fuisset. Nam murorum apud Isthmum loricatorum quænam vtilitas fuisset rege mari potiente, à nemine quiui audire. Nunc autem siquis Athenienses Græciæ liberatores extitisse dicat, profectò non aberrauerit à vero. nam vtrò se illi applicassent, hæ partes erant præponderaturæ: quum verò prætulerint Græciam præstare liberam, nimirum ipsi fuere qui quicquid Græciæ reliquum erat cum Medis non sentiens erexerunt: quíque secundum deos, regẽ repulerunt. Ac ne oraculis quidem horrendis ac terribilibus, quæ è Delphis veniebant, inducti ad Græciam deserẽdam fuerunt, sed persistẽtes constituerunt excipere hostẽ sua inuadentẽ. Siquidẽ consultoribus Delphos missis, vti oraculo volebant: iisq; factis apud templum quæ ritus postulabat, ædem ingressi confederunt. Quibus Pythia cui nomen erat Aristonice ita respondit,

Quid miserande sedes populus? fuge ad extima terræ, &c
AEdibus & [b] globidæ desertis collibus vrbis. &c
Nam caput & corpus minimè sincera manebunt, &c
Extremive pedes poterunt supereſſe manúsve, &c
Aut medium, sed ea ignis edax deformia reddet, &c
Et Mars acer equis vrgens [c] Asiægena curru. &c
Atque alias plerasque, tuas [d] non solius arces: &c
Permultásque deũm sæuis dabit ignibus ædes, &c
Quas ego præuidi iam nunc sudore [e] madentes, &c
Atque metu tremere, & de laquearibus altis &c
Nigrantem cogente malo manare cruorem: &c
Ite sed ex adyto, atque malis effundite mentem. &c

His auditis Athenienſium consultores maximo sunt mœrore affecti. quibus inter sese agitantibus tam triste responsum, Timon Androbuli filius, vir apud Delphos illustris suasit [f] hæc fere, vt sumptis oleæ ramis de integro reuerterentur ad consulendum suppliciter oraculũ. Obtẽperãtes ei Athenienses dixere, O princeps, redde nobis oraculum melius de patria, in honorẽ horum [g] palmitum, quos gestantes ad te venimus. alioqui hinc abs te non abituri sumus, sed in hoc adyto ad obitum vsq; permansuri. Hæc dicentibus, antistes iterum hoc modo respondit,

Pallas olympia cum multis hortatibus vsa, &c
Et precibus blandita Iouem placare nequiuit, &c
Hoc tibi fabor item responsum, adamanti propinquans: &c
Nam captis reliquis quæ limes Cecropis oræ &c
Intus habet, quodcunque sacer penetrale Cithæron, &c

a Non tamẽ quod mihi ver. esse vid. subticebo. Si Athenienses ĩpẽdentis periculi metu patriã deseruissent, aut non def. sed in ea permanentes, se Xerxi dedidissẽt, regi mari resistere nulli conati fuissent. quòd si mari nullus Xerxi restitisset, terra certè ista contigissent: Quanuis muri à Peloponnensibus per Isthmum ducti essent multis loricis fulti, Lacedæmonii (vbi eos socii prodidissent, non sua quidẽ sponte, sed necessitate adacti, quippe quorũ vrbes sigillatim à classe barbari caperentur) soli remansissent. soli autẽ remanentes, præclaris in prælio facinoribus editis, præclara morte occubuissent. aut, inquam, hic illis exitus contigisset, aut cæteros Græcos Medorum partes iã antea sequi videntes, cum Xerxe depacti fuissent: atque ita vtrolibet modo Græcia in potestatem Medorum venisset. Neque enim ex quoquam intelligere possum quid profuturi fuissent muri per Isthmum ducti, si rex mari potitus fuisset. Nunc igitur, *i. quæ quẽ ita se habeãt*, siquis Athenienses Græciæ seruatores extitisse dicat, prof. *Sed hic locus in vulg. edit. Gr. mendis non caret. necesse enim est ut initio ante οἱ Ἀθηναῖοι omissam esse dicamus particulã ei. & non procul inde interpunctionem quæ est post Ξέρξῃ, inde transf at ã post Σάλαϊν collocem*[m]. *Sed & hæc suspecta sunt, ἢ τοῦτο αὖ ἔπαθον ἢ ποιῆσαι τόδε.*

b *Pro, Globosæ, id est rotundæ.*

c *Legit ἀσιηγυῆς, pro συνιηγυῆς. & pro ablatiuo curru reponendus videtur accusatiuus currum, ut hæc Græcis respondeant. tunc autem fuerit Asiægena dictum pro Asiagenem, ut siquis ex Omigenis faciat accusatiuum Omnigena pro Omnigenem.*

d *Rectè legit τὸ σὸν, proquibus in vulg. edit. habetur τὸσον.*

e Madere.

f *Videtur phrasis Græca ὁμοῖα ᾧ μάλιστα respondere potius Latinæ, Vt qui maximè. ut sit, Vir illustris, uel potius Vir spectatus, ut qui maximè. ut illa uerba Græca cum δόκιμος iungantur, non cum σωτῆρι.*

g Olivæ palmitum. *Non tamen simpliciter ἱκτηρίαι sunt olivæ palmites, sed q. d. supplicatorij palmites olivæ.*

» Iupiter è ligno muris Tritonida donat:
» Qui ſoli inuicti tibi ſint natiſque ſaluti.
» Tu verò aduentum peditûmque equitúmque quietus,
» Terreſtréſque acies ne præſtolare: ſed hoſti
» Terga dato, vel ſi tibi fors erit obuius vſquam.
» Diuina ô Salamis mulierum pignora perdes,
» Vſquam vel Cerere ſparſa, coeunte vel vſquam.

Hæc legati, vt erant, ita arbitrati prioribus mitiora, poſtquam conſcripſerunt, Athenas rediere, reuerſique ad populum recitauere: & quum aliæ multæ ſententiæ eſſent oraculum interpretantium, & eæ plurimùm perplexæ, quidam è maioribus natu dixere, videri ſibi deum reſpondere ſaluam fore arcem. olim enim Athenienſium [a] arcem præſeptam vallo fuiſſe. & ii quidem interpretabantur vallum eſſe hunc ligneum murum. Alii verò dicebant deum ſignificare naues: eáſque cæteris omiſſis ædificari iubebant. Verùm eos qui aiebant naues eſſe ligneum murum, fallebant, vel Cerere ſparſa, coeunte vel vſquam. Circa hos verſus cõfundebatur eorum ſententia qui claſſem volebant eſſe ligneum murum. nam qui oraculum interpretabantur, in eam ſententiam accipiebant, fore vt ipſi inſtructa claſſe ad Salaminem pugna nauali ſuccumberent. Erat autem inter Athenienſes quidam qui in primores recèns peruenerat, [c] nomine Themiſtocles, Neoclis filius, qui negabat interpretes omnia rectè coniectare: [d] quòd diceret, Si clades quæ prædicitur, ad Athenienſes ſpectaret vllo modo, non ita placidè nobis deum fuiſſe reſponſurum, ſed ſic, ô Salamis miſera, pro eo quod dixit, ô diuina Salamis: ſi circa eam ſui incolæ forent oppetituri. Sed rectè coniectantibus ſentiendum à deo contra hoſtes editum eſſe oraculum, non contra Athenienſes. Itaque ſuadebat vt ſeſe inſtruerent tanquam prælio nauali certaturi, & tanquam hic eſſet ligneus murus. Hanc Themiſtoclis ſententiam Athenienſes potiorem eſſe cenſuerunt quàm illorum qui interpretantes oraculum, diſſuadebant apparatum pugnæ naualis: ſed hanc eſſe in ſumma ſentẽtiam dicebant, non leuandam in hoſtem manum, ſed ex Attica regione demigrandum, & aliam incolendam. [e] Extitit & alia ante hãc Themiſtoclis ſententia ad tempus egregia: Quum magna vis pecuniæ è prouentu metallorũ quæ ſunt è Laureo, eſſet in ærario Atheniẽſiũ, eáq; eſſet æquè diuidũda viritim denis in ſingulos puberes drachmis, tunc Themiſtocles hanc diſſuaſit Athenienſibus diſtributionem, ſed ex pecunia claſſem ducentarum nauium ad Ægineticum bellum comparare ſuaſit. Hoc enim bellum conflatum Græciæ ſalutem attulit, cogens Athenienſes nauticos fieri. & quanquam hæc claſſis in eum vſum in quem comparata fuerat, non venit, tamen in vtilitatem Græciæ ceſſit. Iſta igitur iam præparata quum præſtò eſſet, & alteram exædificari oporteret, placuit Athenienſibus, inito poſt oraculum conſilio, barbarum Græciam inuadentem cum nauibus opperiri vniuerſos, deo obſequentes, [f] vnà cum Græcorum voluntariis. Et hæc quidem oracula Athenienſibus ſunt reddita. Coactis autem in eundẽ locum Græcis qui per Græciam melius ſentiebant, intérque ſe colloquutis interpoſita fide, ibi conſilio habito viſum eſt ante omnia miſſas faciendum [g] pecunias debitas, & inimicitias & hoſtilitates. Erãt autem cum alia aliorum bella, tum verò maximũ inter Athenienſes & Æginetas. Poſteaquã autẽ Xerxem cum exercitu Sardibus eſſe audiere, Athenienſes decreuere cum aliquos in Aſiam mittendos ad res regis explorandas, tum nuntios partim Argos, ad contrahendam aduerſus Perſam belli ſocietatem, partim in Siciliam ad Gelonem Dinomenis filium, partim in Corcyram, partim in Cretam, iubentes opem Græciæ ferri: eo animo vt ſi fieri poſſet, omnis vis Græca vnum eſſet, & ad idem agendum omnes incumberent, tanquam calamitate cunctis Græcis impẽdente. Ferebantur autem res Gelonis magnæ eſſe, nec multo minores quàm Græcorum. Vbi hæc eis placuere, & in gratiam inter ſe rediere, principio [h] ſpeculatores in Aſiam tres viros miſere: qui quum Sardis veniſſent, in ſpeculãdo regis exercitu deprehenſi ſunt, & à ducibus pedeſtrium copiarum torti deducebantur tanquam perituri, lata in eos mortis ſententia. Id vbi Xerxes audiit, reprehenſa ducum ſententia, mittit quoſdam è ſatellitibus, iubens vt ſi viuos adipiſcerentur ſpeculatores, ad ſeſe deducerent. Eos adhuc ſuperſtites adepti ſatellites, prehenſos in regis conſpectum adduxerunt. Sciſcitatus rex qua de cauſa veniſſent, præcepit ſatellitibus vt homines circumducerent, peditatum omnem equitatúmque oſtentantes: & eos, vbi contemplando illa expleti fuiſſent, ſine noxa dimitterent quocunque locorum ire libuiſſet. Hoc Xerxes ea ratione imperauit quòd cogitabat fore vt ſi ſpeculatores necati

a Arx circumſepta vallo erat.

b Sed eorum ſententiam qui dicebant naues illum eſſe murum ligneum, euertebant hæc duo poſtrema quæ Pythia dixerat, Diuina at Salamis muliebria pignora perdes, Vſquã vel Cerere ſparſa, coeũte vel vſquã. Circa hæc carmina confutabantur *inquam* eorum ſententiæ qui naues illum eſſe murum ligneũ dixerant. Siquidem oraculorum interpretes illa in hunc ſenſum accipiebant, fatale ſibi eſſe circa Salaminẽ ſuperari, inſtructa pugna nauali. Erat autẽ inter Ath.

c Cui nomen quidem erat Themiſtocles, ſed vocabatur Neoclis filius. Is negabat, &c.

d Talia dicens, Si ad Atheniẽſes ſpectaret illud carmen, non videtur mihi tam mi te reſpõſũ redditurus deus fuiſſe, ſed pro eo quod dixit Diuina at Salamis, dicturus fuiſſe At Salamis miſera, ſi quidẽ circa ipſam ſui incolæ eſſent oppetituri. Illi igitur qui rectè coniectaret, (*id eſt, Illius igitur iudicio qui &c.*) deum aduerſus hoſtes hoc oraculum non aduerſus Athen. edidiſſe.

e Cæterùm alia quoque Themiſtoclis ſententia ante hanc opportunè primas partes obtinuerat. *i. Cæterùm opportunè cedebat quòd antea alii Themiſtoclis ſententiæ primæ partes delatæ eſſent.*

f Vnà cum Græcis eadem voluntate præditis.

g *Fortaſſe* πρῶτον χρημάτων πάντων *reſpondet potius phraſi noſtræ, Deuant toutes choſes. Cerè interpretationem Vallæ uerba hæc Græca ferre nõ poſſunt.*

h *Rectius interpreteris exploratores hîc & in ſequent. locis: ut alibi ipſe nõnullam illam Græcam reddidit: & paulo antè dixit, Ad res regis explorandas.*

fuiſſent, neque Græci præſciſcerent potentiam ſuam eſſe fama maiorem, neque quippiam ipſe læderet hoſtes tribus viris interemptis: at iiſdem in Græciam regreſſis, fore vt Græci (vt ſe opinari dicebat) audito rebus ſuis antequam exercitum compararent, propriam libertatem traderent, atque ita non oporteret ſuſcipere moleſtiam de exercitu in eos ducendo. Hæc ſententia Xerxis cum altera quadam congruit. nam quum Abydi ageret Xerxes, vidit naues curſum tenentes per Helleſpontum, quæ frumentum è Ponto in AEginam Peloponneſúmque portabant. quas vbi audiere eius aſſeſſores eſſe hoſtium, ſeſe ad eas corripiẽdas accingebant, intuentes in regem, quando id agi præciperet. Xerxes eos interrogauit quónam illæ tenderent: qui quum reſpondiſſent, Ad hoſtes tuos, domine, frumẽto onuſtæ: tunc Xerxes excipiés inquit, Nónne eodem quò iſti, & nos nauigamus, tum rebus aliis, tum verò frumento inſtructi? quid igitur hi officiunt nobis, quibus commeatũ portant? Cæterùm ſpeculatores illi rebus inſpectis dimiſſi in Europam rediere. Poſt quorũ reditum Græci qui contra Perſam coniurarant, nuntios iterum Argos miſerunt. Quibus Argiui reſponderunt [a] res ſuas ita habere: Audiſſe ſe iam inde ab initio barbarum excitaſſe aduerſus Græciam bellum, & quum accepiſſent intellexiſſéntque Græcos ſeſe colligere, tentaturos Perſæ obſiſtere, principes fuiſſe mittendi Delphos qui deum conſulerent quid ſibi optimè facientibus eſſet euenturum. (nuper enim ſex millia ſuorum fuiſſe interempta à Lacedæmoniis & Cleomene Anaxandridæ filio, eáque de cauſa ſe miſiſſe,) & iis qui miſſi fuerant interrogantibus, ſic Pythiam reſpondiſſe,

Finitimis inuiſe, deis dilecte beatis,
Interius tutamen habens, impunè maneto,
Et tutare caput: nam membra tuebitur illud.

Hæc illis Pythia prius reſponderat. Poſtea verò quàm nuntii Argos venerunt, ſenatúmque ingreſſi mandata retulerunt, Argiui reſponderunt ad ea quæ dicebantur, ſe promptos eſſe in triginta annos pacificare cum Lacedæmoniis, percuſſo fœdere: ſed ea conditione vt dimidium imperii penes ſe eſſet. quanquam enim ius imperandi ipſorum eſſet, tamen dimidio imperii ſe eſſe contentos. Hoc aiebant ſuum ſenatum reſpondiſſe, quanuis diſſuadente oraculo ſocietatem contrahere cum Græcis. quod etſi formidarent, tamẽ properare vt fœdus triginta annorum feriretur: intra quos annos liberi ſui in virilem ætatem adoleſcerent: hac videlicet ratione, ne ſi qua calamitas ad ſuperiorem accederet in bello Perſico, niſi fœdera forent, in poſterum ſubiecti Lacedæmoniis eſſent. His dictis Argiuorum à ſenatu, quidam è nũtiis Spartanorum ita reſpondit, quod ad fœdera quidem attineret, ſe ad eos qui plures eſſent relegare: quod autem ad imperium, id verò ſibi demandatum eſſe, vt reſponderent dicerẽtque, Spartanis duos eſſe reges, Argiuis vnum, ideo non poſſe fieri vt alterutro Spartæ regi abrogaretur imperium: & nihil obſtare quominus cũ iis duobus rex Argiuus parem dignitatem obtineret. Ibi Argiui negare ſe perpeſſuros inſolentiam, ſed præoptare à barbaro imperari ſibi, quàm Lacedæmoniis cedere. Atque ita edixerunt nuntiis vt priuſquam occideret ſol, ex agro Argiuo excederent, alioqui hoſtium loco futuros. Hoc ipſi Argiui ſic ſe habere memorant. aliter tamen per Græciam narratur, Xerxem antequam bellum Græciæ inferret, miſiſſe Argos caduceatorem: quò quum peruenit, ita fertur verba feciſſe, Viri Argiui, Xerxes rex hæc vobis inquit, Nos arbitramur Perſem, ex quo nos progeniti ſumus, fuiſſe filium Perſei Danaes filii, ex Andromeda genitum, quæ fuit Cephei filia. ita ex vobis oriundi ſumus. Quod quum ita ſit, nefas eſt & nos progenitoribus noſtris inferre bellum, & vos aliis opem ferendo, nobis aduerſarios fieri. Sed potius domi veſtræ vos confidentes otium tenere. nam ſi mihi ex ſententia ſucceder, nullos pluris quàm vos faciam. Hæc Argiui quum audiſſent, [b] rem confeciſſe dicuntur, & à principio diſſimulantes quod actum eſſet, nihil popoſciſſe Græcos: ſed quum ab illis [c] reprehẽderentur, tunc partem imperii popoſciſſe, gnari id Lacedæmonios nõ conceſſuros, vt hoc prætextu [d] otium agerent. [e] Cui rei competit, quod quidam Græcorum multis poſtea annis geſtum fuiſſe memorant: Quum Suſis Memnoniis alterius negotii gratia eſſent Athenienſiũ nũtii, Callias Hipponici filius, & collegæ qui pariter aſcenderant, contigit vt Argiui & ipſi per id tempus Suſa mitterent nuntios, qui Artaxerxem filium Xerxis interrogarent an amicitiam quam cum Xerxe contraxiſſent, putaret adhuc durare, an ab illo pro hoſtibus haberentur. Quibus Artaxerxes, imò verò maximè perdurare reſpondit, nullámque ſibi ciuitatem amiciorem putare quàm Argos. Verùm an caduceatorem Xerxes Argos [f] miſerit ad ea

a Hanc ſe rationẽ in ſuis rebus tenuiſſe. *Vel, ſe ita egiſſe.* Quum iam inde ab initio audiſſent quæ barbarus aduerſus Græciã moliretur, & fore animaduertiſſent vt Græci ipſos nihilominus quàm cæteros aduerſus Perſam aſſumerẽt, ſe Delphos miſiſſe qui deum conſul. &c. *Sed legẽdum eſt ὑπαρχόντα, vt ſit ad verbum, Græcos non omiſſuros ipſos aſſumere. Sic aliquanto poſt ἐπεὶ δὲ σφέας ἀξιόλογα βάλλειν τὸς Ἕλληνας. in quibus etiam interpret. lapſus eſt Valla.*

b *Fortaſſe phraſis Græca reſpondet potius noſtræ, Eam auoir fait ſes cas. Pro ἀπαγγελλόμενοι autem legitur ἐπαγγελλόμενοι.*

c *Vide annot. quæ proximam præcedit.*

d A bello abſtinerent.

e Cum quibus iſtud congruiſſe. *Vel, Quibus conſentaneum fuiſſe* quidam Græcorũ narrant quod multis poſt hæc annis contigit.

f Ad ea dicenda

dicenda,& an Argiuorum nuntii qui Susa ascenderunt, Artaxerxem de amicitia interrogauerint, pro comperto dicere non possum, nec vllam de his aliam proferre sententiam nisi quam Argiui proferunt. Id demum scio,si omnes homines qui domestica mala in medium contulissent, cum vicinis mutare volentes, mala vicinorum intuiti fuissent, libenter reportaturos rursum singulos ea quæ ipsi attulissent. Ita non turpissimè ab Argiuis actum est.Ego verò quæ dicuntur dicere debeo, attamen nõ omnino omnibus credere: quod in vniuersum à me dictum sit. quoniam & hoc narratur,Argiuos extitisse qui Persam in Græciam accersierunt,posteaquam cum Lacedæmoniis malè pugnassent,præ dolore præsenti quiduis præoptantes. Et de Argiuis quidem dictum est. In Siciliam autẽ ad agendum cum Gelone,tum alii nuntii à sociis iere,tum verò à Lacedæmoniis Syagrus. Huius Gelonis progenitor fuit OEcetor,qui in Gela erat,ex insula Telo quæ Triopio obiacet:qui,dum Gela conderetur à Lindiis, qui sunt è Rhodo & Antiophemo, assumptus non est. Interiecto tamen tempore, [a] posteri eius deorum inferorum sacerdotes illic perseuerauerunt, oriundi à Teline, vno ex ea familia, qui eos illic collocauit hunc in modum: Quidam viri Geloi per seditionem electi, in Mactorium vrbem quæ sita est super Gelam,profugerunt:hos Telines Gelam [b] deduxit nullis virorum copiis adiutus,sed horum deorum sacris.quæ vnde acceperit, an ipse possederit, id verò dicere non possum. His sacris fretus, [c] eò deduxit illos vbi posteri sui deorum sacrificuli essent. Quæ res mihi admirationi fuit,præter ea quæ audio, tantum opus Telinem effecisse: qualia opera non à quocunque viro effici consueuerunt, sed ab eo qui sit [d] casti ingenii,robustæque præstantiæ.Quanquam vt fertur ab incolis Sicilię,fuisse natura effœminatum ac viro molliorem. Hunc in modum ille dignitatem hanc adeptus est.Cleandro autem Patareo,qui septem annos Gelæ tyrannide potitus est, vita functo,(à Sabyllo autem viro Geloo fuit interfectus) ibi frater eius Hippocrates suscepit imperium. Quo tyrannidẽ obtinente, erat illic Gelon prognatus à Telinevate, cum aliis multis, quorum vnus erat AEnesidemus Pataici filius, fatelles Hippocratis:qui non diu pòst ob virtutem declaratus est totius equitatus præfectus. nam quibus in bellis Hippocrates obsedit Callipolitanos, Naxios & Zanclæos & Leõtinos,pugnauitque cum Syracusanis & permultis barbarorum,in iis bellis Gelon extitit vir præclarissimus:adeo vt nulla omnium quas retuli ciuitatum effugerit Hippocratis dominationem,præter Syracusanos.quos pugna ad flumẽ Elorum superatos Corinthii Corcyræique liberauerunt: sub hac tamen conditione, vt Syracusani Camarinam, quæ ipsorum quondam fuisset,Hippocrati traderent. Hippocrates autem quum totidem annos quot frater Cleander tyrannidem obtinuisset,illato Siculis bello,ante vrbem Hyblam periit. ita Gelon per causam tuendi liberos Hippocratis,E Vclidem & Cleandrum,vbi ciues, quòd abnuerent dicto amplius audientes esse,prælio vicit,ipse Geloorum imperium [e] adeptus est,liberis Hippocratis dominatu fraudatis. [f] Post hoc commentum,quosdam Syracusanos, qui Gamori vocabantur, à plebe suisque seruis qui Cyllyrii nominabantur electos, in patriam ex vrbe Casmena reducendo, potitus etiam est ipsis Syracusis.nam ei venienti plebs Syracusana & vrbem & seipsam dedit. Quam Gelon vbi accepit, Gelam quam tenebat minoris faciens, Hieroni fratri demandauit, sibique Syracusas habuit,& quidem pro omnibus vrbibus.ideóque ea ciuitas confestim [g] excucurrit atque propagata est. nam deductis eò Camarinæis omnibus Gelon ciuitatem dedit, Camarina euersa: dimidióque & eo amplius Geloorum itidem vt Camarinæis fecit. Necnon Megarensium qui sunt in Sicilia, quum obsessi ad deditionem venissent, locupletissimos quosque,qui bellum ei intulerant, & ob id se interfectum iri putabant,Syracusas traduxit,ac ciuitate donauit: at plebem Megarensem quæ belli mouendi fuerat expers,quæque nihil mali se passuram expectabat,Syracusas adductam venundedit,ex Sicilia asportandã.Idem hoc fecit Eubœensibus qui sunt in Sicilia,proceres à plebe distinguens.Hoc autem ideo de vtrisque fecit quòd arbitraretur contubernium plebis rem esse molestissimam. Ea ratione magnus tyrannus effectus est Gelon.Ad quem legati Græcorum,posteaquam Syracusas corámque venerunt,ita loquuti sunt,Lacedæmonii pariter & Athenienses eorúmque socii nos misere ad te in societatem assumendum aduersus barbarum. nam prorsus audisti bellum Græciæ inferre, iuncto pontibus Hellesponto, virum Persam, secum omnes Eoas ex Asia copias ducentem:per simulationem belli Athenis inferendi nos inuadentem, quum in animo habeat omnem Græciam redigere in suam potestatem. Tu igitur, cui magna potentia adest, nec minima Græciæ portio, quum sis Siciliæ

remiserit, & an Argiuorum nũtii ad interrogandum Artaxerxem de amicitia, Susa ascenderint, pro comp.

a Eius posteri continua successione deorum inferorum sacrificii, *uel antistites sacrorum diis inferis* fuerũt, quum Telines, vnus quidam ex progenitoribus *hanc dignitatem* hoc modo acquisiuisset. At Valla *cum in aliis peccauit,tum in eo quòd ita uertit quasi κτησαμένου legeretur, quum tamen ita tum pòst in eadem re alteram lectionem sequatur.*

b Reduxit. *sic & paulo pòst emenda.*

c Eos hac conditione reduxit vt eiusposteri deorum sacrificii essent. Ad *hoc loquendi genus passim impingit hic interpres.*

d *Sensus huius loci postulare uideturut* ψυχάγαθη *respondeat ad uerbum ei quod dicimus* Bon *esprit:ut totum hunc locũ sic interpretemur*, Neq; enim in quemlibet talia facta cadere existimo,sed in eum demũ qui acuto ingenio virilique robore sit præditus.Atqui eum Siciliæ incolæ contraria his à natura habuisse ferunt, vt qui effœminatus ac mollior fuerit. *Illud quoque* πρὸς θεῶν *uidetur aliter accipiendum, & eodem modo quo utimur præpositione Ad, quum dicimus, Obstupuit ad has uoces.*

e Omittit ἔργῳ *quod respondet præcedẽti* λόγῳ. q.d. *Dum uerbo illos adcõseruandum suum imperium adiuuat, ipse non iam uerbo,sed facto illud inuasit.*

f Post hoc autem insperatum lucrum,*Id est, Quum autem ei nihil tale speranti iam tantum bonum obtigisset.*

g Incrementum vigorémque assumpsit.

princeps, ferto opem iis qui Græciam à seruitute vindicant, eámque vnà cum illis liberato. Coacta enim cuncta Græcia, erimus magna manus, pugnáque pares inuadentibus nos: quòd si è nobis alii proditores fuerint, alii otiosi sedeant, id syncerum quod supererit Græciæ, exiguum erit. vnde periculum est ne omnis Græcia pessum eat. Neque enim sperabis Persam, si nos prælio superauerit, ad te non esse venturum: quinimò hoc ante caueris. nobis nanque opem ferendo, temetipsum tutaris. Rei bono consilio gestæ lætus plerunque est exitus. Hæc legati dixere. Quibus respondens Gelon, [a] multus in hac oratione fuit, Viri Græci, inquit, insolentem habetis orationem, qui ausi estis me adire, hortantes ad ineũdam aduersus barbarum societatem: [b] quum ipsi me orantem prius aduersus exercitum barbaricum recusaueritis socium, nam dum mihi erat cum Carthaginensibus certamen, [c] incumbenti ad vltionẽ necis Doris Anaxãdridæ filii de AEgestanis exigendã, offerebámque me adiutorem ad liberanda emporia, vnde vobis magna emolumenta atque [d] voluptates prouenerant, vos neque mei adiuuandi, neque vltionis de nece Doriana exigendæ gratia venire voluistis. Itaque [e] quantum in vobis est, omnia hæc à barbaris possidentur. Verùm nobis hæc in melius reciderunt. [f] nunc quoniã circumuenit vos atque attigit bellum, ita demum Gelonis memoria facta est. Sed contemptus à vobis, non ero vestri similis: sed paratus sum ad opem ferendam ducentarum triremium, & viginti millium armatorum, ac duũm millium equitum, *totidemque fexentariorum*, totidémque leuis armaturæ, totidem sagittariorum, totidem funditorum. Sed & rem frumentariam cunctis Græciæ copiis, donec fuerit debellatum, suppeditaturum me recipio. Sed ea lege hæc polliceor vt ego sim aduersus barbarum Græcorum imperator: aliter neque ipse venirem, neque alios mitterem. Ea Syagrus audiens, non tulit: sed, O quàm eiularet, inquit, Pelopides Agamemnon, si audiret Spartiatas imperium subdidisse Geloni atque Syracusanis. Tu verò ne feceris huius rei mentionem amplius: sed si tibi animus est opem ferendi Græciæ, esto sub imperio Lacedæmoniorum: si dedignaris subesse, non habe animum opem ferendi. Ad hæc Gelon, vbi vidit verba Syagri auersa, hanc ad extremũ protulit orationem, Hospes Spartiata, contumeliæ homini factæ solent irritare indignationem. verùm tu contumeliosis in me verbis inuehens, non tamen induces me ad vicem contumeliosè reddendam. Sed quando vos ita imperium amplectimini, multo me magis quàm vos decet illud amplecti, qui multo maiorum copiarum ac plurium nauium imperator sum. Cæterum, quoniam ista oratio vestra in cõtrarium nititur, nos aliquantũ à superiore nostra oratione decedemus: Si vos terrestribus copiis præfueritis, ego nauticis præero: sin vos mari imperitare iuuat, ego terrestribus copiis imperitare volo. Ex quo oportet vos aut alterutra harum rerum esse contentos, aut his sociis destitutos abscedere. Hanc Gelon conditionem offerebat. Cui nuntius Athenienſis [g] Lacedæmonios anteuertens, ita respondit, Rex Syracusanorum, Græcia nos ad te misit non imperatorum indiga, sed exercitus: tu verò præ te fers non missurum te exercitum, nisi sis Græciæ imperator: videlicet vt illi imperes affectas. [h] Itaque quantum ad eam partem pertinet qua cuncto Græcorũ exercitui præesse postulas, sufficerit nobis Athenienſibus silentium agere, intelligentibus Laconem fore idoneum ad reddendam pro vtrisque rationem: quãrum autem ad illud attinet, quòd poscis vt vniuersæ classi præsis, ita habeto: nos, etiam vt Lacon permittat, non esse permissuros præesse te classi. nostrum enim munus hoc est, nisi Lacedæmonii id velint: quibus præesse classi volentibus non contradiceremus, alteri verò concederemus nemini. nam alioqui frustra [i] plus nauiũ quàm cæteri Græci possideremus, si Syracusanis imperium cederemus, qui sumus Athenienses, & antiquissimæ originis, solique Græcorum qui nunquam solum vertimus: è quibus virum instruendo ornandóque exercitu aptissimum Homerus etiã [k] versificator ait Ilium venisse: vt non sit dedecus nobis ista commemorare. His Gelon ista respondit, Hospes Athenienſis, [l] apud vos qui præsint habetis, qui subsint non habetis. Quocirca quum nihil cedere sed totum obtinere velitis, quamcelerrimè hinc retro abscedatis, renuntiaturi Græciæ, ver ex anno illi [m] exaruisse. Cuius dicti sensus hic est, [n] quum constet probatissimam anni partem esse ver, talem esse suum exercitum innuebat, quo Græcia priuaretur, quasi quodam vere, quod illi exaresceret, non inita secum societate. Hoc responso Gelonis accepto nuntii Græcorũ profecti sunt. Post hæc Gelon timens quidem ille Græcis, ne impares barbaro essent, tamen indignum atque intolerandum sibi ratus vt profectus in Peloponnesum subesset Lacedæmoniis, qui Siciliæ tyrannus esset, omissa hac via aliam iniit,

a His verbis, quibus eos vehementer vrgebat, vsus est.

b Quum ipsi petẽti mihi aduersus exerc. barb. ferre opem recusaueritis.

c Et obtestabar vt pœnas necis Doriei Anaxandridæ filii ab AEgestan s reposcere tis, offereb.

d Commoditates prouenerunt.

e Itaque per vos quidem hæc omnia barbari possideant licet. *i. Per uos non stetit quin hæc omnia nunc à barbaris possideantur.*

f Nunc postquam translatæ sunt ad vos belli gerendi vices, ita demum Gelonis recordati estis. Atenim dedecore à vobis affectus, vos nequaquam imitabor: sed opẽ ferre paratus sum ducentarum triremium. &c. *Est tamen ad uerbum, Suppeditans ducentas triremes, & uiginti millia armat. eodémque modo deinceps.*

g Lacedæmoniorum nuntium anteũ.

h At nos ad illam quidem tuam petitionem qua vniuersi Græcorum exercitus imperium postulabas, silentium tenuimus, cõtenti Lacedæmoniorum responso esse volentes, quod pro vtrisque sufficere posse sciebamus: iã verò, quũ tu vniuerso imperio excluſus. *i. postquam denegatum tibi est uniuersum imperiũ*, nauale postules, ita habeto, nos ne permittente quidẽ id Lacedæmonio, permissuros.

i *Legit παρ' ἄλλον, non παράλλον.*

k Poeta.

l Vos, qui imperent habere videmini, at quibus imperetur, non item.

m Exemptum esse. *Vel, ablatum esse.*

n Sicut ver in anno præcellere cõstat, ita suum exercitum Græco *præcellere*. Ideóque Græciæ, quæ sua societate priuaretur, idem contingere dicebat ac si ei ex anno ver exemptum esset.

Nam vbi primùm audiit Perſam tranſmiſiſſe Helleſpontum, miſit cum tribus [a] biremibus Cadmum Scythis filium Coum, multa cum pecunia ac placidis verbis, ad obſeruandum quò caſura eſſet pugna: vt ſi barbarus vinceret, ei pecuniam traderet terrámque & aquam eorum locorum quibus Gelon imperaret: ſin vincerent Græci, rurſus pecuniam reportaret. Hic Cadmus ante id tempus quum tyrannidem Coorum à patre accepiſſet [b] ſatis validam, nullo aduerſo caſu, ſed ob iuſtitiam, ſua ſpõte eam in media ciuitate depoſuit, atque in Siciliam abiit. vbi vnà cum Samiis vrbem Zanclam (cuius nomen in Meſſanam mutatum eſt) tenuit atq; incoluit. Hunc Cadmum, eò hunc in modum profectum, Gelon ob iuſtitiam quam illi ex aliis rebus adeſſe nouerat, Delphos miſit: cuius hominis inter alia quæ edidit opera iuſta, hoc non in poſtremis reponitur, quòd tantum pecuniæ à Gelone commiſſum interuertere quum poſſet, noluit, ſed poſteaquam Græci pugna nauali ſuperiores extitere, Xerxéſque cum exercitu abiit, ipſe in Siciliam rediit cum omni pecunia. Fertur autem & hoc ab iis qui Siciliam incolunt, Gelonem inducto ad obtẽperandum Lacedæmoniis animo, fuiſſe laturum Græcis auxilia, niſi Terillus Crinippi filius eiectus ex Himera, vbi erat tyrannus, à Therone AEneſidemi filio Acragãtinorum monarcho, adduxiſſet per id tempus Phœnicum & Libyum & Iberorum & Ligyum & Eliſycorum & Sardonum & Cyrniorum trecenta millia, duce eorum Amilcare Hannonis filio Carthaginenſiũ rege: quos Terillus abduxerat cum perſuaſos hoſpitii neceſſitudine, tum præcipuè prompta animi voluntate Anaxilai Critinei filii, Rhegini tyranni, qui filios ſuos Amilcari obſides dedit, vlciſcendi ſoceri cauſa. habebat enim Anaxilaus in matrimonio Terilli filiam, nomine Cydippam. Ita Gelonem, quum nequiret auxilia Græcis ferre, Delphos miſiſſe pecuniam. Præterea aiunt iidem contigiſſe vt eodem die Gelon & Theron Amilcarem Carthaginenſem in Sicilia ſuperarint quo Græci in Salamine Perſam. Quin etiam Amilcarem, qui à patre quidem Carthaginenſis, à matre verò Syracuſanus erat, & ob virtutem rex Carthaginenſium, quum conflixiſſet, prælio victum, è cõſpectu fuiſſe ablatum audio, nec vſquam gentium aut viuum aut mortuum compa ruiſſe. omnia enim Gelonem indagando colluſtraſſe. Apud ipſos autem Carthaginenſes illius imaginem colentes, hæc fama eſt, dum barbari cum Græcis in Sicilia ab aurora ad crepuſculum ſine intermiſſione pugnarent, (tandiu enim extractum fuiſſe prælium) interea Amilcarem in caſtris permanentem ſacrificaſſe atque litaſſe, ſolida corpora [c] aggerentem in ingentem pyram: ſed conſpectis ſuis in fugã verſis, vt erat in faciendis ſacris occupatus, ſeſe in ignem miſiſſe, atque ita combuſtum è conſpectu ſublatum. Cui ſiue hoc modo, vt Phœnices, ſiue alio, vt Carthaginenſes & Syracuſani memorant, ex oculis ablato, nunc Carthaginenſes ſacrificant, extructis monumẽtis, cum alibi in omnibus ſuis coloniis, tum præcipuè in ipſa Carthagine. Hactenus quæ ad Siciliam attinent. Corcyræi autem aliud nuntiis reſponderunt, aliud fecerunt. nam quum eos iidem nuntii qui in Siciliam ierant, adiiſſent, & iiſdem quibus Gelonem verbis alloquuti fuiſſent, polliciti ſunt confeſtim ſe auxilia miſſuros ac præſidio futuros, negantes ſibi Græciam neglectui habẽdam de ſalute periclitanté: quæ ſi collaberetur, nihil aliud ſibi ſupereſſe quàm vt primo quoque die ſeruirent. ideóque ſibi, quoad poſſent, illam eſſe adiuuandam. Hæc illi aſpectu ſpecioſa reſponderunt: at vbi ferre opem oportuit, aliud habẽtes in animo, ſexaginta naues inſtruxere: ægréq; digreſſi, Peloponneſo applicauere, ac circa Pylon ac Tænaron oræ Lacedæmoniorum naues in ſtatione ſtatuere: obſeruantes & ipſi bellum quò caderet, deſperantes fore vt Græci ſuperarent, ſed opinantes Xerxem multo ſuperiorem victæ Græciæ imperaturum. [d] Itaque curauere vt hæc verba apud Perſam facerent, Adhortantibus nos Græcis ad hoc bellum, rex, quòd non minimum & copiarum & nauium, ſed plurimum ſecundum Athenienſes habemus, tamen aduerſum te ire noluimus, aut quippiam tibi moleſtiæ facere. Hæc dicendo ſperabant ſe plus abliquid quàm cæteros ablaturos: quod etiã (vt mihi videtur) contigiſſet. Ad Græcos autem excuſationem parauere, qua etiam vſi ſunt. accuſantibus enim Græcis quòd opem nõ attuliſſent, dixere ſexaginta ſe triremes armauiſſe, ſed per ventos etheſias ſuperare Maleam nequiſſe. [e] Atque ita ad Salaminem ſe non contulere, nec vllius cladis pugnæ nauali participes fuere. Et iſti quidem ita Græcos à ſe ſummouerunt. Cretes autẽ, poſtquam aditi ſunt ab iis Græcis quibus hoc negotium datum erat, hoc ſibi faciẽdum putarunt, vt certos homines publicitus Delphos mitterent deum conſulturos nunquid ſibi ſatius foret Græciam defendere. Quibus Pythia reſpondit, O ſtulti, imputate vobis quaſcunque lacrymas ob defen-

a Nauibus quinquagenũm remorum.

b Bene ſtabiliram. *uel cõſtitutam*, nulla pre mente calamitate, ſed iuſtitiæ exercẽdæ ſtudio, *uel ſed inſtitiæ amore, ad uerbum, ſed præ iuſtitia*, in medium Cois propoſuerat, & in Sicilia diſceſſerat.

c Adolentem in pyra ingenti.

d Operam igitur dabant, *uel de inauſtria id faciebant*, vt poſſent hæc Perſæ dicere, Nos, ô rex, quum ad hoc bellum Græci aſſumerẽt, *pro, aduocarẽt*, licet potentiam non minimã haberemus, & nõ pauciſſimas naues ſuppeditare potuiſſemus, ſed plurimas ſecundum Athenienſes, aduerſum te ire nol.

e Atque ita factũ fuiſſe vt Salaminem nõ peruenirẽt: & à pugna nauali abfuiſſent, in eo ſe minimè malitia vlla vſos fuiſſe.

sionem Menelai vobis Minos gemebundus immisit. Quoniam illi quidē non sunt vlti cædem Minois in Camico factam: vos autem vlti estis illis mulierem è Sparta à viro barbaro raptam. Hæc Cretes allata vbi audiere, ab auxilio ferendo supersedere. Siquidem fertur Minoem, quum Dædalum vestigans in Sicaniam (quæ nunc Sicilia dicitur) peruenisset, vi eius vitæ allata occubuisse: interiecto deinde tempore omnes Cretes, præter Polichnitanos & Præsios, diuinitus instructos, cum magna classe in Sicaniam traiecisse, & quinquennio obsedisse Camicum, [a] quam (vt mea fert opinio) Acragantini incolunt: ad extremum quum neque illam expugnare possent, neque permanere, fame enectos, ea relicta abiisse: & dum circa Iapygiam cursum tenerent, ingenti eos tempestate adorta, in terram fuisse eiectos: laceratisq; nauibus, quum nullus in Cretam receptus ostenderetur, illic subsidentes vrbē Hyriam condidisse: & mutato nomine pro Cretibus Iapyges Messapios esse effectos, & pro insulanis [b] continenticos: & ab vrbe Hyria alias incoluisse. quas diu pòst Tarentini euertentes, magnam in ruinam deuenere, vt hæc maxima cædes omnium quas nouimus, extiterit, tum ipsorum Tarentinorum, tum Rheginorum, qui à Micytho Chœri filio ad tria millia ciuium adacti opem ferre Tarētinis, interiere. Ipsorum autem Tarentinorum qui cæsi sunt, numerus non est initus. Micythus autem, quum Anaxilai famulus esset, procurator Rhegii relictus, vbi ex ea vrbe excidit, Tegeam Arcadum incoluit, complurésque statuas in Olympia consecrauit. [c] Sed mihi Rheginorum & Tarentinorum excessus ab oratione factus. In Cretam igitur desolatam Præsii aiunt cum alios homines tum præcipuè Græcos immigrasse: tertiáque à morte Minois ætate, res Troianas fuisse, in quibus non deterrimos extitisse Cretenses Menelai defensores: & ob id eos Troia reuersos vnà cum suis ouibus fame pestilentiáque correptos, iterúmque desolatam Cretam cum reliquis, donec à tertiis Cretensibus habitaretur. Harum rerum memoriam refricando, Pythia illos ad ferenda Græcis auxilia animatos cohibuit. At Thessali necessitate subacti circa initia Medorum partes fouerunt, quum ostenderent non placere sibi quæ Alevadæ excogitassent. nam quum primum audiere Persam traiicere in Europam, nuntios ad isthmum mittunt, vbi prouisores Græciæ delecti è ciuitatibus coacti erant ad rebus Græciæ prospiciendum. Ad quos postquam venere núntii Thessalorum, ita verba fecere, Viri Græci, Olympicum ingressum custodiri expedit, vt Thessaliæ pariter atque omni Græciæ sit belli tutamen. Nos equidem ad custodiendum præparati sumus: sed vos quoque debetis multum illuc mittere copiarum: quas nisi mittatis, scitote nos pactionem inituros esse cum Persa. Neq; enim decet nos adeo ante cæteram Græciam positos pro vobis solos occumbere. Quibus ferre opem si recusatis, nullam potestis iniungere necessitatem. [d] Nulla nanque fortior necessitas est quàm imbecillitatis. Itaque per nosmet aliqua ratione salutem nobis comparare conabimur. Hæc Thessali. Ob quæ Græci illuc mittendum decreuere exercitum pedestrem, ad maris ingressum custodiendum. Exercitus, vbi coactus est, per EVripum nauigauit. Qui postquā ad [e] Algas Achaiæ peruenit, egressus, relictis illic nauibus, in Thessaliam contendit, & ad Tempe peruenit, ad ingressum qui ab inferiore Macedonia Thessaliam fert, iuxta amnem Peneum inter Olympū & Ossam montes. Ibi castra posuere Græci, ad decē millia armatorum coacti: quibus aderat Thessalorum equitatus, ducibus, è Lacedæmoniis quidē, EVæneto Carini filio, delecto ex polemarchis, quanquam [f] non esset è regio genere: ex Athenien sibus autē, Themistocle Neoclis filio. Verùm paucos illic dies immorati sunt. aduenerunt enim ab Alexandro Amyntæ filio viro Macedone nuntii, suasum eis vt illinc decederent, ne in illo ingressu perstantes, ab exercitu irrumpente proculcarentur: videlicet multitudinem terrestrem nauticámque indicando. Horum consilio Græci (nam & bene sibi consuli, & bono erga ipsos animo Macedo esse videbatur) obtemperauerunt. Quanquam mihi videntur metu quoque id suasisse, quòd audierant alium etiam esse in Thessaliam ingressum per Perœbos, in superiori Macedonia, iuxta vrbem Gonnon: quâ & transiuit exercitus Xerxis. Ita Græci ad naues regressi, rursus ad isthmum se receperunt. Hæc fuit in Thessaliam sumpta expeditio, dum rex in Europam ex Asia transiturus erat, & Abydi iam agebat. A sociis autem deserti Thessali, iam nihil ambigentes, ita prompti ad Medos transiere vt in rebus gerendis sese regi præstiterint vtilissimos. Græci autem ad isthmum reuersi, ob ea quæ ab Alexandro dicta erant, consultabant & qua ratione bellum gerendum statuerent, & quibus in locis. euicítque hæc sententia, vt præsidio aditum Thermopylarum custodirent, quippe qui videbatur & angustior quàm ille Thessaliæ, & solus ipsorum

terræ

a Quam mea ætate Acragantini tenebant.

b Continentis habitatores.

c Sed ego ab oratione mea digrediens, hæc de Rheginis & Tarētinis verba interieci. Porro in Cretā, postquā desolata fuit, Præsii &c.

d Nullo enim modo necessitas impotētiam superare potest. *Vt accipiamus impotentiam pro Non posse. Hic enim est sensus, Frustra nos necessitate adigere conabimini, & nos cogere. fieri enim nulla ratione potest ut quis ad id faciendum cogatur quod facere non potest.*

e Allon Achaiæ. *Suidæ autem pro iisdē verbis* Αλλον τῆς Ἀχαΐης *habet Littoralia Achaiæ.*

f *Sic & uet. cod. Gr. addunt negatiuam particulam.*

terræ propinquior. Nam ſemitam qua Græci intercepti poſtea fuere apud Thermopylas, haud nouerant prius [a]quàm ducibus Trachiniis ad Thermopylas hoſtis peruenit. Hunc igitur aditum vt tuerétur decreuere, ne barbarus tranſiret in Græciam, vtque claſſis proueheretur in Hiſtiæotidem oram ſuper Artemiſiũ. Hæc enim loca inter ſe vicina ſunt, vt audiri vtrinque poſſint quæ apud alteros gerantur. quæ loca ita ſe habent: Artemiſium quidem à pelago Thracio, ex laxitate in arctum cogitur traiectum, qui eſt inter inſulam Sciathum & continentem Magneſiæ. ab anguſtiis autem EVbœæ iam Artemiſium excipit littus, in quo eſt Artemidis, *id eſt* Dianæ templum. Ingreſſus verò in Græciam per Trachinem, vbi arctiſſimus, dimidii iugeri eſt. quanquam ad dexteram regionem non eſt hic locus arctiſſimus, ſed ante póſtque Thermopylas: iuxtáque Alpenos à tergo ſitos, tantummodo ad agendum vehiculum via patet: anterius etiã iuxta flumen Phœnicẽ, prope vrbem Anthelam, ſolùm agendo vehiculo via ſufficit. Thermopylarum autem quod ad heſperum vergit, mons eſt inacceſſus & prælti præcipitii, protentus vſque ad OEtam. quod autem viæ vergit ad auroram, id à mari excipitur ac vadoſis. In hoc autem ingreſſu ſunt θερμὰ λουτρὰ, *id eſt calida lauacra*, quæ χύτροις, *id eſt ollas*, indigenæ vocant: & deſuper ara Herculi extructa. Ad hos ingreſſus, murus ædificatus erat, ſuper quem olim πύλαι, *id eſt portæ* erant. Eum autem ædificauerant Phocenſes metu Theſſalorum, ex quo illi ex Theſprotis terram AEolidem iere habitatum, quam nunc poſſident. & quia Theſſali conabantur eos ſubigere, hoc præſidio impoſito ſe tutabãtur: aquámq; illã calidam ingreſſui induxere, vt eſſet lacunoſus locus: omnia excogitãtes ne in ſuam terram Theſſali incurſarent. Hic tamen murus quõdam extructus, maiori ex parte iam vetuſtate erat collapſus: quo rurſus excitato, viſum eſt illis faciendum vt illac barbarum arcerent à Græcia. Eſt autem proximè viam vicus nomine Alpeni, vnde frumentari Græci ſtatuerant. Et hæc quidem loca viſa ſunt Græcis opportuna. cuncta enim rimati atque ratiocinati, vbi barbari neque multitudine neque equitatu vti poſſent, ibi illos Græciam inuadentes excipere ſtatuerunt. Poſtea verò quàm Perſam in Pieria eſſe audiere, ex Iſthmo digreſſi ſunt: peditatus ad Thermopylas infidẽdas, cæteri mari, ad Artemiſium. Dum autẽ Græci (vt cuique præceptum erat) properè ad ſuccurrendum tendunt, interea Delphi deum conſuluere, de ſeipſis pariter & de Græcia ſoliciti. His reſponſum eſt vt ventos precarentur: illos enim maximos fore Græciæ auxiliatores. Delphi quod accepere oraculum, cum iis primùm Græcis communicauere quibus libertas cordi erat: quo nuntio illos, quòd barbarum magnopere timerent, immortali beneficio demeruere. Deinde ſtatuta ventis ara in Thya., vbi fanum Thyæ Cephiſi filiæ (à qua & locus hic habet nomen) hoſtias illi immolauere: propter quod oraculum etiam nunc Delphi ventos propitiant. Nauticus autem Xerxis exercitus ex vrbe Therma mouens, decem ex omnibus nauibus velociſſimas rectà miſit in Sciathum, vbi erant tres præſidiariæ naues Græcorum, Trœzenia, AEginetica, Attica: quæ præuiſis barbarorum nauibus, in fugam ſe proripuerunt. Sed ex iis Trœzeniam, cui præerat Praxinus, inſequuti barbari, continuò excipiunt. Deinde [b] ſtrenuiſſimum quenque propugnatorum eius ad proram adductum, deinceps mactant. Eorum qui capti mactatique ſunt, & primo & ſtrenuiſſimo nomẽ erat Leoni: quo nomine nõnihil fortaſſe gloriabatur. AEginetica verò, cuius trierarchus erat Aſonides, nonnihil tumultus hoſtibus præſtitit, [c] quòd eius epibata erat Pythius Iſchenoi filius, vir eo die præſtantiſſimus: qui capta naui tamen conſque pugnando reſtitit donec totus [d] dilaniatus eſt: quem collapſum non mortuum, ſed ſpirãtem, Perſæ qui nauem ceperant, admiratione virtutis, magnum operæpretium putauerunt vt ſeruarent, vulnera ſmyrna mẽdentes, ſindonéque byſſina & faſciis obligantes. ac rurſus in caſtra ſua reuerſi, hominem vniuerſo exercitui oſtentabant admirabundi, [e] ac probè obſeruantes: quum alios quos in eadem iam naui ceperant, tanquam mancipia adſeruarent. Duabus nauibus interceptis, tertia, cui præerat Phirmus vir Athenienſis, dum fugit ad oſtia Penei, impacta eſt: qua ſine viris barbari potiti ſunt. nam Atheniẽſes, ſimulatque nauem impegerunt, ab ea deſilientes, iter Theſſaliam intenderũt, ſéque Athenas receperunt. Huius rei per [f] ignes è Sciatho editos facti certiores Græci qui ad Artemiſium caſtra habebant, & ob id perterriti, illinc Chalchidem conceſſerunt ad EVripum tutandũ, relictis per edita EVbœæ loca diurnis ſpeculatoribus. Ex illis autẽ decẽ barbarorũ nauibus, tres ad herma quod eſt inter Sciathum & Magneſiam, nomine Myrmecem, profectæ ſunt. quem locum vbi tenuere barbari, lapideum illic titulum impoſuere. Qui ex Therma ſoluerunt, [g] vbi littus oculos effugit, cũ omni claſſe nauigabãt

a Quàm peruenientes Thermopylas de ea ex Trachiniis audiuerunt.

b *Videtur rotum hunc locum aliter legiſſe, aut nõ intellexiſſe.*

c Quòd ea veheretur Pythi.

d Velut in laniena conciſus eſt. *Bud.*

e Ac bene eum tractabãt: quum cæteros quos in eadem naui ceperant, tanquam mancipia tractarent.

f Legit πυρσῶν vt & vet. cod. habent, non κηρύκων.

g *Locus hic in vulg. edit. Gr. eſt ſuſpectus: ac certè hunc aliam lectionem & hic & paulo pòſt ſequutus eſſe manifeſtum eſt.*

vndecim dieb' ex quo rex à Therma discesserat, inter se dissipati: sed eos herma deducebat, quod erat in traiectu ferè Scyrius Pammon. Hinc totum diem nauigantes barbari, oram Magnesiam tenuerunt super Sepiadem, & littus quod est inter vrbem Casthanæam & oram Sepiadem. [a] Ad hunc vsque locum atque Thermopylas exors malorum Xerxis exercitus fuit; & adhuc classis (quemadmodum ego supputando inuenio) mille ducentarum septem ex Asia nauium. In quibus à principio è singulis nationibus erant millia ducenta & quadraginta vnum ac quadringenti, ducenos supputando viros in singulis: & præter indigenas propugnatores, addédo Persarum Medorúmque ac Sacarum tricenos epibatas. Reliquus autē hic exercitus cōstabat ex triginta sex millibus, ducentísq; ac decem. Adiicia autē huic & superiori numero [b] eos qui sunt ex biremibus: in quarū singulis plures fecerim octoginta potius quàm pauciores viros. Quarum nauium summa, vt superius dictum est, trium millium fuit. ita in eis fuerūt virorū viginti quatuor myriades, *id est ducenta & quadraginta millia*. Hæc igitur erat classis ex Asia, vnius & quinquaginta myriadū virorū in vniuersum, & præterea septē milliū sexcentorū decem. Peditatus fuit decies septies cētena millia: equitatus octoginta millia: quibus addo Arabes, qui camelos, & Libyes qui currus agitabant, quæ facio viginti millia. Quæ copiæ classiariæ & terrestres in summam redactæ fiunt ter & vicies centena & præterea decem & septem millia, sexcenti & decem. Has copias ex ipsa Asia fuisse contractas dictum est, præter seruitia quæ sequebantur, & eos qui in frumentariis vehebantur. Huic omni enumerato exercitùi adiiciendus est ille ductus ex Europa, de quo ex opinione dicere oportet. Ii Græci qui sunt è Thracia, & ex insulis Thraciæ obiacentibus, præbuerunt naues centum viginti, quarum viri fiunt trigintaquatuor millia. Terrestres copias præbuerunt Thraces, & Pæones, & Eordi, & Bottiæi, & genus Chalcidicum, & Brygi, & Pieres, & Macedones, & Peræbi, & Enienses, & Dolopes, & Magnetes, & Achæi, & qui maritima Thraciæ habitabant. Harū nationum reor triginta myriades, *id est trecenta millia* fuisse: quæ myriades illis Asiaticis adiectæ, fiunt in summa virorum pugnantiū ducentæ sexagintaquatuor, & præterea mille sexcenti ac decem. Hoc autem tanto pugnatorum numero [c] non pauciora sed plura fuisse arbitror quæ eos comitabantur seruitia, & eos qui frumētariis in nauigiis erāt, & in aliis nauibus vnà cum militaribus viris vehebantur: quos neque plures neq; pauciores facio, sed totidē. Ita æquati numero pugnatorū, explebunt totidē myriadas: fiéntq; quingentæ & viginti octo myriades, & tria millia ducēti & viginti viri, quos Xerxes Darii filius duxit ad Sepiadē & vsq; ad Thermopylas. Hic est vniuersus copiarū Xerxis numerus. Nam mulierum pinsentium & pallacarum & eunuchorum numerum nemo pro cōperto queat dicere: ac ne impedimentorū quidē, aliorúmq; iumentorū sarcinariorum, neq; canum Indicorū exercitū comitantiū, præ multitudine quisquā inire numerū possit. [d] Quo minus miror proditum esse, fluenta quædam nō suppeditauisse: magis miror vnde tot myriadibus cibaria suppetierint. nā subducta ratione cōperio, si singuli quotidie singulas fruméti chœnicas, *id est semodia*, nō amplius accepissēt, absumpta fuisse singulis diebus centū millia medimnorū, & trecētos ac quadraginta medimnos, *qui singuli constant è senis modiis*: haud annumerando mulieres eunuchósque, & iumenta, atque canes. In quo exercitu quum tot virorū millia essent, nemo erat qui aut specie aut magnitudine corporis cum Xerxe ipso posset contendere, tanquā dignior qui illud imperiū obtineret. Nauales autē copiæ, postquā è statione soluerūt, proiectæque orā terræ Magnesiæ tenuerūt, quæ est inter vrbē Casthanæā & orā Sepiadē, primæ quæq; naues ad terrā habuere stationē, aliæ deinceps in aneoris stetere, ad octauū vsq; ordinē [e] intra mare procedētes, vtpote angustiore littore quàm vt classem caperet: atq; ita per noctē stetere. Sub ipsum verò diluculū, ex sereno cælo & tranquillo quū mare efferbuisset, incidit in eā atrox tēpestas, ac vehemēs vētus subsolanus, quē Hellespontiū nuncupant qui circa illa loca habitāt. Eum ventū quicūque augescere animaduerterunt, & quibus per conditionē stationis licuit, ii tēpestatē præuenerunt, reuulsíque nauibus sese atq; illas incolumes præstiterunt: at quas naues ventus [f] exteriores nactus est, earum alias ad loca quæ dicuntur *Imol*, *id est furni*, quæ sunt in Pelio, extulit, alias in littus, alias in ipsam Sepiadem illisit, alias in vrbem Casthanæam, alias in Meliboeam expulit. erat enim intoleranda vis eius.

a Ad Sepiadem vsque & Thermopylas exors malorum Xerxis exercitus fuit: multitudo autē adhuc erat (vt ego coniectura assequor) ex nauibus qui dē ab Asia profectis, numero mille ducentis ac septem, eorum duntaxat qui iam inde ab initio conuenerant, millia ducenta & quadraginta vnum & quadringenti viri, ducenos scilicet viros in singulas naues numerantibus. Porro inter classiarios indigenas triceni Persæ, Medi & Sacæ in naues eisdem ascenderant. quæ multitudo sex & triginta millia & ducentos decem viros prioribus copiis aggregat. *Ita Bud. hunc locum interpr.*

b Eos qui ex pentecōteris erant, *id est ex nauibus quinquagenārum remorum*: ita rationem iniens vt fuerint in singulis octogeni viri, maiore numero minorem compensante. *Id est, ijs in quibus plures erant compensantibus eas in quibus erant pauciores. Hoc enim videtur voluisse significare quod nostrate lingua in re simili dicimus L'une portant l'autre. uel, Le fort portant le foible. Adeo vt locum hic non habeat genus illud loquendi Plus minus. præsertim quū ἐν sit pro οὐδέν. q.d. In singulis (vbi plus, vbi minus) octogeni viri. Sed & illud τοῦ ὀν. τοῖσι πλείοσι μὲν πλείονες respondet phrasi Gallicæ Ceux des nauires, pro Ceux qui estoyent dedans les nauires.*

c Non minorem sed maiorē fuisse existimo famulitii numerum, eorúmque qui frum. in nauig. erant & qui in aliis n.v.c.militibus vehebātur. Sed esto hos illis numero pares esse, ac neque plures, neque pauciores, certè æquati hi numero pugn.

d Itaque mirum mihi nō videtur quorundam amnium fluēta defeciſſe tot hominum millia: sed quonā modo frumentum suppetierit tot hominū millibus, id verò mirum videri potest. Siquidē vt chœnicem fruménti quisque in singulos dies acciperet, ac nihil amplius, subducta ratione inuenio centena decia millia medimnûm quotidie absumi potuisse, & trecenta præterea quadraginta medimna. *Ita Bud. hunc locum uertit, addens etiam Amnium fluenta prodidisse, hoc est destituisse exercitum tantum. Vide apud eundem De asse lib. 5, in quo sit reprehendenda hic Vallæ interpretatio.*

e Προκάρσιοι τῆς ἠιόνος *exponitur Naues sibi iunctæ scalarum instar aliæ post alias.*

f Altum tenentes.

Enimuerò feruntur Athenienſes Boream inuocaſſe ex oraculo alio, quòd eis redditum eſt, vt generum ſuum ad ſibi opitulandum inuocaret. Habet autem (vt apud Græcos fertur) Boreas in matrimonio Orithyam Atticam Erechthei filiam. Ex hoc coniugio (vt fama eſt) Athenienſes inducti ſunt ad coniectandum Boream ſibi generum eſſe, & dum [a] in Chalcide pro Europa excubarent, quum intelligerent auctum iri tempeſtatem, inuocauere Boream, cui prius ſacrificauerant, & Orithyam, vt ſibi auxilio eſſent, & barbarorum naues corrumperent; quemadmodum prius ſe cerât circa Athon. Num autem ob id Boreas ingruerit in barbaros apud ſtationem agentes, non queo dicere: certè Athenienſes aiunt & antè fuiſſe ſibi auxilio Boream, & tũc illud effeciſſe. atque digreſſi illinc, delubrum Boreæ extruxere ad amnem Iliſſum. In hac clade qui pauciſſimas naues, ii non pauciores quadringentis periſſe aiũt, viros quoque innumerabiles, ac vim pecuniarum immenſam. vt Aminocli [b] Cretineo viro Magneti maiorem in modum fuerit fructuoſum hoc naufragium: qui aliquanto pòſt, dum circa Sepiadem humum fodit, multa pocula aurea electa, multa argentea percepit, theſauróſq; Perſarum inuenit, affatímque aliarum ex auro rerum lucratus eſt. & quum alioqui nõ eſſet fortunatus, è rebus repertitiis mirificè eſt ditatus. [c] nã fuit ei vtilitas quædã ingrata, ac doloris cauſa, quòd erat filiis orbatus. Nauium autem onerariarum aliorúmque nauigiorũ quæ perierunt, numerus iniri nõ poteſt. Vnde præfecti claſſis, veriti ne ſibi poſt acceptam calamitatem Theſſali inicúr ſarent, excelſum ſibi vallum è naufragiis circũdederunt. Triduo enim tẽ peſtas perſtitit: quarto tandem die magi [d] inciſiones faciendo, & veneficiis incantãdo vẽtum, ad hæc Thetidi ac Nereidibus ſacrificando, tempeſtatẽ cõpeſcuerunt: ſiue aliter tempeſtas ipſa ſua ſponte ceſſauit. Thetidi autem ideo magi ſacrificauere, quòd ab Ionibus acceperant Thetin ex eo loco raptã fuiſſe à Peleo, omnémq; eam orã Sepiadem illius eſſe, aliarúmque Nereidũ. Et ventus quidem quarto die conquieuit. At Græcis diurni ſui ſpeculatores ex Euboicis verticibus decurrentes, altero ab exorta tẽpeſtate die indicarunt omnia quæ circa naufragium contigerant. Quæ iſti vbi audiere, fuſis prius liberatori Neptuno libamentis, celerrimè rurſus ad Artemiſium reuehuntur, ſperantes ſibi paucas aliquas naues fore aduerſarias. Ita ad Artemiſium prouecti, iterum ſtationem habuere ad templum Neptuni cognomine Liberatoris: quod nomen ab illis inditum, ad hoc vſque tempus perdurat. Barbari, poſteaquam vẽtus conquieuit, & fluctus conſtrati ſunt, reuulſis nauibus ad continentem enauigabant, circũuehentéſque promõtorium Magneſiæ, rectum curſum in ſinũ qui ad Pegaſæa fert tenebãt. In hoc Magneſiæ ſinu locus quidam eſt in quo fertur Hercules, quum è naui Argo aquatum miſſus eſſet, derelictus fuiſſe ab Iaſone atque à ſociis, dum in terram Colchidem ad vellus nauigarent. [e] Illinc enim aquati in pelagus erãt abituri; eáque de re nomẽ loco fertur eſſe Aphetæ, *id eſt dimiſſæ*. Hoc in loco Xerxianæ naues ſtationem habuerunt: quarum quindecim, [f] quæ longè vltimæ appellabantur, proſpectis Græcorum ad Artemiſium nauibus, ratæ ſuas eſſe, in medium earum & ad hoſtes delatæ ſunt: quarum dux erat Sandoces Thaumaſii filius, Cumæ AEolidis præfectus: quem antè Darius ob hanc cauſam captũ cruci affixerat, quòd quum è regiis iudicibus eſſet, iniquam ſententiam ob pecuniam tulerat: ſed eius in cruce ſuſpenſi Darius reputans plura peccatis eſſe beneficia in domum regiam collata, hoc reperiens, agnoſcénſque properantius ſe quàm prudentius egiſſe, hominẽ ſoluit. Ita regem Darium elapſus ac vitæ reſtitutus; tunc in Græcos delatus, nõ iterum erat elapſurus. hos enim ad ſe curſum tenẽtes Græci vbi videre, cognito hominum terrore, aggreſſi [g] repente cepere. In quarum nauium vna captus eſt Aridolis, Alabandenſiũ qui ſunt in Caria tyrannus: in altera Penthylus Demonoi filius, dux Paphius, qui è Papho duodecim naues quum duxiſſet, amiſſis earum vndecim tempeſtate quæ ad Sepiadem extiterat, cum vna quæ ſuperabat tendens ad Artemiſium, captus eſt. Hos Græci quæ volebãt de Xerxis exercitu ſciſcitati, vinctos ad Corinthiorum Iſthmum dimiſerunt. Cætera barbarorum claſſis, præter quindecim naues quibus præfuiſſe Sandocem dixi, ad Aphetas peruenit. Xerxes cum terreſtribus copiis per Theſſaliam & Achaiam iter faciens triduo, euaſit in Melienſes: quũ in Theſſalia certamen curule feciſſet, ſuas equas experiendi gratia, quòd illic optimas Græcarũ equas eſſe audiebat. in eo autem certamine multo inferiores fuerunt Græcæ. Fluuiorum porro qui ſunt in Theſſalia, ſolus Onochonus potãti exercitui [h] nõ ſuffecit. Xerxi [i] ad littoralia Achaiæ tendenti, perductores ſui cuncta referre cupientes, enarrabant id quod de templo Iouis Aphlyſtii ab indigenis enarratur: Athamãtem AEoli filium, inito cum Ino conſilio necem Phryxo machinatum: deinde Achęos ex oraculo tale

a In Chalcide Eubœæ excubarent, vbi tempeſtatẽ oriti intellexerunt, aut prius etiam *quàm id intellexiſſent*, ſacrificare cœperunt, & Boream Orithyámque inuocare vt ſibi auxil.

b Cretinei filio, *aut Cretini*.

c Nam & hunc calamitas quædam angebat circa liberorũ cædem.

d *Ipſe alibi haruſpicinam facere interpretr.*

e Illinc enim aquati ἔμελλον ἐς τὸ πέλαγος ἀφήσειν. *ad uerbũ, In pelagus erãt immiſſuri.* vnde loco illi nomen extitit ἀφέται. *Poteſt autem ἀφῆσαι, & aliter reddi. ſunt enim qui ἐς πέλαγος ἀφιέναι uertant In altum uela dare.*

f Quæ multo poſt alias ſoluerant, conſpectis Græc.

g Facilè cepere.

h Non ſuffecit. Fluuiorũ autem Achaiæ quũ maximus ſit Apidanus, ne hic quidẽ ſuffecit, niſi aliqua ex parte. *Id eſt, Ne hic quidem illi aquam abundè ſuppeditauit, ſed parcè tantum.*

i Pro ἐς Ἀλλοι τῆς Ἀχαΐας, *hic poſuit Ad littoralia Achaiæ, quũ ſupra pag. 191, pro iiſdem uerbis poſuerit Algas Achaiæ.*

certamẽ illius posteris propositum esse, vt qui ex eo genere maximus natu esset, huic aditu prytanei, *id est curiæ*, (quam leitum Achæi vocãt) interdiceretur: ipsis excubias agẽtibus, vt siquis adisset, nõ prius exire posset quàm mactãdus esset. Ita multos, quum iam mactandi essent, eo metu in aliam profugisse regionem: interiecto deinde tempore, quum reuersi essent, & in prytaneum ingressi, si essent deprehensi, toto corpore coronis cooperto, & cum pompa eductos mactari cõsuesse. Hoc autem posteros Cytissori Phryxo geniti ob id pati, quòd quum Achæi expiationem loci facientes, ex oraculo Athamantem AEoli filiũ essent immolaturi, Cytissorus iste è terra Colchide veniens illum liberauit: eóque facto posteris eius iram dei fuisse iniectam. Hæc quũ audisset Xerxes, vbi ad lucum adfuit, & ipse ab eo abstinuit, & idem suis copiis imperauit: domúmq; item posterorũ Athamantis ac fanum veneratus est. Hæc in Thessalia Achaiáq; ità quibus locis processit Xerxes in Melidẽ iuxta maris sinũ, vbi totum diem æstus atq; reciprocatio fluctuũ fit. Huic sinui circũiectus est locus cãpester, alibi spatiosus, alibi arctus admodũ. Sũntq; ipsi campo circũiecti montes editi atque inaccessi, omnẽ Melidem cingẽtes regionẽ, quæ petræ Trachiniæ nominãtur. Prima in sinu vrbs ab Achaia eũtibus est Anticyra, quã amnis Sperchius præterlabens, ex Enienſibus in mare defluit. A quo ãlter amnis x x ferme stadiis abest, cui nomen inditum est Dyras, quem fama est emersisse ad ferendam Herculi opem. Ab hoc totidẽ stadiorũ intercapedine alius amnis est, qui vocatur Melas, *id est niger*. Vnde vrbs Trachis quinque stadia abest, [a] sita in amplissimo regionis spatio, à montibus ad mare, vtpote duobus & viginti millibus iugerum planitie montis qui terram Trachiniam circumdat. Ad Trachinis meridiem anfractus est per quem Asopus circa radices mõtis defluit: ad cuius meridiẽ alius non magnus amnis est, nomine Phœnix, ex his mõtibus in Asopum defluens. Iuxta Phœnicem angustissimũ viæ est: quippe qua muri coarctata modo plaustrũ dũtaxat agi potest. A flumine Phœnice ad Thermopylas quindecim stadiorum est interuallum, in quo vicus est nomine Anthela: quem præterfluens Asopus in mare euoluitur: & ei locus spatiosus est circumiectus, vbi templum Cereris Amphictyonidis extructum visitur, & sedilia Amphictyonibus, & ipsius Amphictyonis delubrum. Cæterùm rex Xerxes quidem in Trachinia Melidis castra habebat, Græci verò in trãsitu: qui locus à plerisque Græcorum vocatur Thermopylæ, ab indigenis autem atque accolis Pylæ. Hæc erant vtrorunque castrorum loca: Xerxe omnibus quæ ad ventum boream spectant vsque ad Trachinem, potito: Græcis, quæ per hanc continentem ad austrum & meridiem ferunt, tenentibus. Qui hoc in loco Persam Græci opperiebantur, hi fuere, Spartanorum trecenti armati, Tegeitarum & Mantienorum mille, totidem ex vtrisque: ex Orchomeno Arcadiæ centũ viginti, ex reliqua Arcadia mille. tot quidẽ ex Arcadia. A Corintho autẽ quadringenti: à Phliunte ducenti, & Mycenæorũ octoginta. hi ex Peloponneso aderãt: Ex Bœotis autẽ Thespienſes septingẽti, Thebani quadringẽti. Præter hos euocati erant Locrẽses Opuntii cũ omni copia, & Phocensiũ mille. Ipsi enim Græci eos euocauerant, missis nuntiis, qui dicerẽt se quidem præcursores aliorũ venisse, cæteros autem socios propediem expectari: tutelã verò maris esse in Atheniensium præsidio AEginetarúmq;, & eorum quibus res naualis iuncta esset. nec sibi quippiam esse formidolosum. nõ enim deum esse qui bellũ Græciæ inferret, sed hominẽ: nec mortalem quempiã aut esse aut fore qui, ex quo natus est, mali exors sit: & vt quisque maximus est, ita ei deberi maxima. itaque quũ mortalis esset qui bellũ inferret, ab opinione esse casurum. Hæc illi audiẽtes, in Trachinem auxilio iere. Erãt his cum alii duces suæ quisq; ciuitatis, tum verò, penes quem summa imperii erat, quem maximè admirabantur, Lacedæmonius Leonides Anaxandridæ filius, qui Leontis, qui EVrycratidæ, qui Anaxãdri, qui EVrycratis, qui Polydori, qui Alcamenis, qui Telecli, qui Archelai, qui Agesilai, qui Doryagi, qui Leobotis, qui Echestrati, qui Hegesis, qui EVrysthenis, qui Aristodemi, qui Aristomachi, qui [b] Cleonidæi, qui Hylli, qui Herculis filius fuit: adeptus ex inopinato regnum. Nam quum duo forent ei fratres natu maiores, Cleomenes & Dorieus, aberat à cura regionis adipiscẽdæ: verùm Cleomene sine virili sobole defuncto, & Dorieo iam non superstite, sed & ipso in Sicilia vita functo, ita regnum ad Leonidem peruenit, qui Cleombroto maior natu erat. Is enim nouissimus fuit Anaxandridæ liberorum, habebátque in matrimonio Cleomenis filiam. Qui dum se ad Thermopylas cõtulit, delegerat trecentos è [c] primoribus viros, & quibus filii erant: assumpserátque eos Thebanos quorum de numero feci mentionem, quorum dux erat Leontiades EVrymachi filius. Hac de causa Leonides dedit operam vt Græcos sumeret solos, quòd eos ma-

a Hac autem maximè parte spatiosa est illa regio, à mari ad mõtes, iuxta quos est sita Trachis. sunt enĩ viginti duo planitiei plethra. Mõtis autem qui Trachinium agrũ circũdat, est anfract⁹, ad Trachinis meridiẽ, per quem Asop.

b Cleodæi. *Qua lectionem comprobat locus quem habes suprà, pag. 153 de Aristodemo qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli filius.*

c Constantis ætatis viros. *Camer.*

ximè insimulabat quòd cum Medis sentirent. Euocabat igitur eos ad bellum, sciendi cupidus an vnà mitterent auxilia, an ex professo adimerent Græciæ societatem: sed illi aliud sentientes, tamen auxilia miserunt. Eorum qui cum Leonide fuere, primos miserunt Spartiatæ: vt his inspectis alii socii in militiam proficiscerentur, néve cum Medis sentirent, si eos superari audirent. Ipsi autem celebratis Carneis, (hæc enim sacra morabantur eos) relictis Spartæ custodibus, erant cum omni copia illuc celerrimè ituri auxilio. Reliqui autem socii ad id agendum itidem animati (nam tempus Olympiadis in hæc negotia inciderat) haud suspicati tam citò apud Thermopylas bello decernendum, præcursores miserant. Ita isti sibi faciendum statuerant. At ii Græci qui apud Thermopylas erant, vbi ad ingressum Persa aduentabat, metu perculsi de discedendo consultabant. At cæteri quidem Peloponnenses censebant faciendum [illegible] reuersi in Peloponnesum, Isthmi custodiam agerent: huic autem sententiæ quum infensi essent Phocenses & Locrii, Leonides suadebat illic perstandum, & nuntios ad accersendas subsidio ciuitates dimittendos, tanquam se paucioribus quàm vt Medorum exercitum arcerent. Hæc istis consultantibus, Xerxes equitem quendam ad speculandum quot illi essent, & quid agerent, mittit. Audierat enim iam tum quum in Thessalia esset, eò loci contractam esse exiguam copiam, eiúsq; duces esse Lacedæmonios, atq; Leonidem è genere Herculis. Eques vbi ad stationē Græcorū successit, cōtemplatur aspicitq; non ille quidē omnes milites (nam eos qui intra murū quem excitauerāt excubabant, intueri nequibat) sed eos qui extra murū agebant. Erāt autem eo tēpore exterius manēdi in Lacedæmoniorū statione vices: eos animaduertit partim se ludo gymnastico exercētes, partim comā pectentes. Hæc eum admiratione intuitus, eorū numero, ac cæteris omnibus planè cognitis, per otiū sese recipit. Nemo enim illorū insequebatur, sed hominē magno cōtemptui habebāt. Regressus ad Xerxē, cūcta quæ inspexerat refert. quæ Xerxes audiens, [a] non poterat coniectare quidnā molirētur, tanquā quoad possent perituri pariter, & hostem perditurī: Sed quū ridiculā rem sibi facere viderentur, accersit ad se Demaratū Aristonis filiū, qui in exercitu erat: quē, vt venit, interrogauit horū singula, cupiēs nosse quid ab Lacedæmoniis ageretur. Et ille, Audisti, inquit, antea me, dū aduersus Græciā proficiscēremur, de his viris: & quū audisses loquentē hæc quæ euentura prouidebā, derisui habuisti. sed quanquā mihi summū discrimen est aduersus te rex veritatē tuenti, audias tamen nunc quoq; veritatem: Hi viri ad nobiscum pugnandū de ingressu venere, atque hoc apparāt. nam ita sese apud eos habet cōsuetudo: quoties adire animæ periculum debent, tunc capita comūt. [b] quod scies, si hos & qui Spartæ manserūt, subegeris: nulla hominū gens alia est quæ cōtra te rex audeat tollere manus. Etenim nunc aduersus regnum in Græcia pulcherrimum atq; viros præstantissimos tēdis. Xerxe, quòd hæc ei admodū incredibilia viderentur, interrogante quo pacto tātillæ copiæ cum suis pugnaturæ essent, rursus inquit, [c] Pro vano me ducas, nisi hoc tibi vt ego annuo, vsu venerit. Hæc dicēs, tamen Xerxi non persuasit. Itaq; quatriduum Xerxes supersedit, ratus eos illinc fugam esse facturos. Quinto die quum putaret impudentiam illorum atque temeritatē esse in permanendo, ira percitus, Medos in eos ac Cissios mittit, imperans vt illos caperent viuos & in cōspectum suum adducerēt. Medi, vbi facto impetu in Græcos impressionem fecerunt, multi cadebant, aliisq; superuenientibus nihil tamen promouebāt, etsi vehementer ingruebant: palàm faciētes cum aliis omnibus, tum verò ipsi regi, se quidem multos homines esse, at paucos viros. Fuit autem hic pugnæ congressus interdiu. Pòst vbi Medi se ægrè tutabantur, tum verò ipsi se subduxere: Persæque subeuntes excepere, ii quos [d] immortales rex appellabat, quorū dux erat Hydarnes: tāquam facilè hostem profligaturi. Vbi & hi cum Græcis cōgressi, nihilo magis quàm Medi proficiebant, sed eodem modo pugnabant, vtpote [e] longioribus hastis quàm Græci vtentes, & in locis angustis, vbi nullus multitudinis erat vsus: ibi Lacedæmonii dignam memoratu pugnā edebant, cum aliis in rebus ostentātes se peritè inter imperitos pugnare, tum verò in eo quòd quoties terga vertebant, cōferti fugiebant. Quos barbari dum fugientes cernerent, cum vociferatione & strepitu ingruebant: at Græci rursus se conuertentes, aduersis pectoribus eos excipiebant: & quanuis eorum innumeram multitudinem prosternebant, aliquot tamē illic ex ipsis etiā Spartiatis occubuere. Persæ, posteaquā & cateruatim & vniuersis copiis iter occupare conati, nihil tamen promouebant, iterum sese receperunt. Fertur autē Xerxes, quū ad spectaculū adesset, in ipso cōgressu pugnandi ter è solio resiliisse, quòd videlicet exercitui suo timeret. [f] Postero die nihilo melius barbari præliati sunt. [g] nam sperātes fore vt illi, qui

a Coniicere nō poterat *ex ijs quæ audiebat* rem ita se habere vt reuera se habebat, nimirum illos se præparare ad moriendum & ad alios morte afficiēdos pro viribus.

b Scito autē si hos cæterósque qui Spartæ remanserunt subegeris, nullam aliam fore hominum gentē quæ contra te rex, &c.

c In me vt mendacem consule. *Vel, De me vt mendace statue.*

d *Cur ita nocarentur, suprà expositum pag.* 179.

e Breuioribus.

f Tunc igitur ita pugnarunt. Postridie autem nihilo mel.

g Ita enim pugnabāt vt qui existimarēt

illos, vtpote paucos, saucios esse, eisque vel ad attollendas manus vires nō superesse. At Græci eos excep.

pauci essent & saucii, nequirent manus leuare ad pugnandum, quum conflixissent, eos Græci excepere, instructis ordinibus, & in suo quisque loco ac per nationes digesti: præter Phocenses, qui in monte ad iter obsidendum locati erant. Persæ vbi nihil aliud quàm pridie agendum vident, abscedūt. Ibi regem ancipitem quódnam in re præsenti consilium capesseret, Epialtes EVrydemi filius alloquuturus adiit, tāquam magna aliqua re ab illo remunerandus, indicauitque ei tramitem qui per montem ad Thermopylas ferebat: quo factionem eorum Græcorum qui illic erant, euertit. Is postea Lacedæmoniorum metū in Thessaliā profugit: cuius profugi pylagoræ Amphictyones apud Pylæam congregati caput pecunia licitati sunt: qui interiecto deinde tempore ab Athenade viro Trachinio, Anticyræ (nam illuc redierat) interemptus est. Quem, etsi ob aliam causam (quam ego in sequentibus reddam) Athenades hic interemit, nihilo tamen secius à Lacedæmoniis præmio affectus est. Hunc in modum Epialtes postea interiit. Est & alia quæ fertur fama, Onetem Phanagoræ filium, virum Carystium, & Corydalum Anticyrensem, fuisse qui ea dixerint regi, & circum montem Persas deduxisse. Quod apud me prorsus fide caret. nam hinc licet coniectemus, primùm, quòd Græcorum pylagoræ non Onetæ & Corydali sed Epialtæ Trachinii caput pecunia licitati sunt, quòd scilicet eū cōpertissimum haberent: deinde quòd Epialten ob hanc causam scimus se fuga proripuisse: postremò, quòd Onetes qui non erat Meliensis, ita demum tramitem illum nouisset si in ea regione permultùm diuersatus fuisset. Ideóque Epialtæ culpam adscribo, quòd Persas per montem circumduxit, & ad tramitem perduxit. Xerxes ea quæ Epialtes se confecturum spondebat probans, maiorem in modum lætus, sine mora Hydarnem cum iis quibus præerat copiis misit. Ille circa lucernarum accensionem, *id est sub crepusculum* è castris profectus est, & tramitem ingressus. Quem tramitem indigenæ Melienses vestigauerunt: eóque inuestigato Thessalos deduxere aduersus Phocenses, eo tempore quo Phocenses interspecto muris transitu, ad arcendum bellum in præsidio erant. [a] Extrinsecus nihil admodum præseptus transitus erat, quum nihil esset vtilis Melienſibus. Sic autem se habet ille callis: Ab Asopo fluuio, qui per montis meat anfractum, incipit, cui monti ac viæ idem nomen est inditum Anopæa. hæc Anopæa per dorsum montis extēta, desinit iuxta Alpenū vrbem, quæ prima est ex Locridibus, Melienses versus, ac iuxta lapidem nomine Melampygum ac iuxta κερκώπων ἕδρας, *hoc est malitiosorum sedes*, vbi angustissimus callis est. Hac via atque ita se habente Persæ Asopum transmittentes, iter tota nocte fecerunt, à dextra OEtæos montes, ad sinistram terram Trachiniorum habentes: ac sub exortum auroræ in cacumen montis euaserunt: quo in loco (sicut superius ostensum est) mille Phocensium armatorum præsidium excubabat, tum ad suam terram, tum ad viam tutandam. nam transitus inferior à quibus dictum est custodiebatur, quòd eam per montem viam vltro à Leonide acceptam obsidebant. Hoc autem modo Phocenses Persas ascendisse animaduerterunt: Quum eos illi toto monte conscendendo propter frequentiam quercuum latuissent, tamen edito multo strepitu (vt res postulabat) frondiū super pedes cōstratarum, (erat enim cæli tranquillitas) Phocenses recurrerunt: & dum sibi arma induunt, confestim barbari adfuere: qui conspicati viros arma sibi circundantes, obstupuere. [b] quippe qui (vt in exercitu assueueratum fuerat) neminem sibi sperabant occursurum. Ibi Hydarnes formidans ne Phocenses Lacedæmonii forent, Epialten percontatus est [c] quisnam ille esset exercitus. Mox certior rei factus, Persas tanquam in aciem instruxit. quorum missilibus multis crebrisque Phocenses quum ferirentur, fugam fecerunt in verticem montis, gnari aduersum se ab initio illos venisse: & se præparabant tanquam perditi. Ita isti sentiebāt. Verùm his spretis ii qui circa Epialten & Hydarnem erant Persæ rapidi de monte descendunt. At iis Græcis qui apud Thermopylas erant, primùm vates Megistias extis inspectis indicauit mortem illis pariter & sibi impendere. deinde transfugæ notum fecere, Persas montem circuire: sed hi adhuc per noctis tempus: tertio loco significauere speculatores diurni, qui à verticibus montis decurrerant iam die illucescente. Hic inter se consultantes Græci, sententiis discrepabant. alii enim stationem non deserendam suadebant, alii id dissuadentes contendebant. Ita dissidentium partim abscedunt, dilapsique in suam quisque vrbem se recipiunt: partim, qui cum Leonide erant, ad illic perstandum se accingunt. Fertur autem ipse Leonides eos qui abscessere dimisisse, de illorum vita solicitus: se verò & Spartiatas, qui adessent, non facturos è sua dignitate si stationem desererent, ad quam tutandā ab initio veniissent. Cæterùm ego magis illi opinioni accedo: Leonidem, posteaquā

[a] *Diuersam à nostra lectionem sequutus est quæ etiam sequendo, uertendum fuit potius,* Adeo vt nihil esset vtil.

[b] Quum enim nullum aduersarium sibi occursurum speraſſēt, in exercitū inciderūt.

[c] Cuias.

animaduertit socios ignauos & inuitos esse ad periculum subeundum, veniam eis abeundi dedisse, sibi verò decedere inhonestum putasse: permanenti autem illic, ingentem gloriam futuram, & Spartæ nunquam defuturam felicitatem speraſſe. Siquidem iam inde ab initio moti belli Spartiatis à Pythia redditum erat oraculum, fore vt aut Sparta euerteretur à barbaris, aut rex eius occumberet. Quod oraculum hexametris illa versibus reddidit, in hæc verba,

Vobis, ampliuagæ colitis qui mœnia Spartæ,
Aut vrbs clara dabit Persa victore ruinam:
Aut (si non erit hoc) oriundus ab Hercule quidam
Flebitur extinctus rex in Lacedæmonis ora.
Nam neque taurorum neque vim feret ille leonum,
Sed Iouis, & cuius reor haud tolerabile robur,
Alterutrum donec passim discerpserit horum.

Hæc reputantem Leonidem, [a] cupidúmque gloriæ comparandæ, crediderim solum ex Spartiatis remisisse socios potius, quàm illos qui abierunt, in sententiis dissidentes, tam deformiter abisse. Cui rei non minimo id mihi testimonio est, quòd vates Megistias huius expeditionis comes (qui ferebatur Acarnas esse, & à Melampode oriundus) prælocutus ex extis ea quæ erant euentura, quum propalam à Leonide dimitteretur, ne secum periret, tamè abscedere noluerit, filium modò, qui ei vnicus erat, vnà militantem missum fecerit. Ita socii quos Leonides remittebat, ei obtemperantes abiere. Thespienses tantùm atque Thebani perstitere cum Lacedæmoniis: Thebani quidem, inuiti ac nolentes, quippe quos Leonides loco obsidum distinebat: Thespienses verò, libentissimi, qui negauerunt se Leonide & iis qui cũ eo erant desertis abscessuros: permanentésque vnà cum illo occubuerunt. quorum dux erat Demophilus Diadromei filius. Xerxes, sub exortum solis libaminibus factis, tãtisper moratus dum tempus esset quo forum solet maximè frequẽs esse hominibus, è castris mouit. etenim ita ab Epialte erat mandatum. nam descensus à monte, compendiarius magis ac breuioris multo spatii quàm circuitus montis atque ascensus. [b] Barbari qui circa Xerxem erant, ad Leonidẽ & ad Græcos qui cum eo erant accessere: & isti tanquam ad necem iam multo magis quàm à principio fecerant, progressi sunt ad fauces introitus laxiores. nam munitiones muri eos tutabantur. Et quum superioribus diebus in loca arctiora prodeuntes dimicassent, tunc extra angustias facto concursu permulti barbarorum cædebant. Nam duces à tergo sui quisque agminis, verberibus quæ gestabant vnumquenque cædebãt, assiduè ad procedendum adhortantes. vnde multi eorum in mare decidentes absumebantur, multo plures inuicem viui proculcabantur, quũ nulla pereuntis ratio haberetur. Quúm que scirent impendere sibi necem ab iis qui montem circuirent, quod roboris habebant, id omne in barbaros ostendebant, ingruentes ac sese intrudentes. Quorum plerisque quum iam lanceæ diffractæ essent, nonnulli gladiis Persas obtruncarent; tunc Leonides in hoc labore cecidit, nauata strenuissimè opera, & cum eo alii insignes Spartani: quorum ego tanquam strenuorum virorum nomina audiui, & quidem trecentorum omnium. Persarum quoque illic cum multi alii tam celebres ceciderunt quàm incelebres, tum verò duo Darii filii, Abrocomes & Hyperanthes: quos Darius ex Phratagunа Atarnis filia sustulerat. Atarnes autem, Darii regis frater, Hystaspísque Arsamæi filius erat, qui quum Dario filiam nuptum dedit, omnẽ insuper ei domum tradidit, vt qui esset vnicæ pater. Hi duo Xerxis fratres super cadauer Leonidæ pugnantes occubuere, adeo vehementi Persarum Lacedæmoniorúmque conflictu, vt Græci [c] ter hostibus in fugam versis, cadauer Leonidæ virtute subtraxerint: & eousque perstiterint dum ii qui cum Epialte erant adfuere. Quos vbi audiere Græci, tum verò pugnandi ardor immutatus est. nam ad angustias viæ sese recepere: & introgressi murum, tumulum quendam occupantes, addensati insedere cuncti, præter Thebanos. est autem tumulus in ingressu, vbi nunc super Leonidem stat lapideus leo. Hoc in loco defensantibus sese gladiis, qui adhuc eis supererant, barbari circunfunduntur, & manibus & vocibus incessentes: alii ex aduerso vrgentes, & munitionem muri subruentes, alii vndique circũuenientes & circũstantes. Lacedæmoniorum autem atque Thespiensium, quum tales extiterint, præstantissimus tamen extitisse fertur Dieneces Spartanus: quem, antequam cum Medis confligeretur, hoc dixisse aiunt: quum à quodam Trachinio audisset barbaros præ multitudine sagittarum quas emitterent solem obducere, tantam eorum esse copiam, adeo non expauefactus est, vt parui faciens Medorum turbam, respõderit,

a Ac facere voleri tẽ vt id decus Spartiatarum duntaxat esset, remisisse soc.

b Barbari igitur qui cum Xerxe erant, accesserunt: & Græci itidem qui cum Leonide, tanquam multo magis quàm initio ad mortem pergentes, ad laxiorem faucium partem progressi sunt.

c Quater.

omnia sibi bona Trachinium hospitem nuntiare, si Medi solem obducerent: se enim sub vmbra cum illis, non in sole pugnaturos. Hæc & alia huiusmodi dicta [a] memoratu digna aiunt Dienecem Lacedæmonium reliquisse. Secũdum hunc autem è Lacedæmoniis duo fratres præstantissimi feruntur fuisse, Alpheus & Maron, Orsiphanto geniti: E Thespiensibus autem Dithyrambus Harmatidei filius. His eò loci vbi ceciderunt sepultis, & iis sociis qui prius quàm à Leonide remissi sunt, occubuerant, epigrammata his verbis inscripta sunt,

Terdecies centum hîc certarunt millibus olim
E Peloponneso bis modò mille viri.

Hæc vniuersis superscripta sunt: ista peculiariter Spartiatis,

Nos Lacedæmoniis refer hîc peregrine [b] iacentes,
Exhibito illorum vocibus obsequio.

Hoc epigramma inscriptum est Lacedæmoniis: istud vati,

Nobilis hoc bustum est (Medi occidere) Megistæ,
Sperchion ad fluuium: non sed inultus obit.
Qui vates obitum quanuis præsciret adesse,
Spartæ haud sustinuit deseruisse duces.

[c] Qui hos epigrammatis & cippis exornarunt, Amphictyones fuere: præter epigrammatis Megistæ, quod Simonides Leoprepis filius, propter hominis familiaritatem inscripsit. Ex his trecentis duo, EVrytus & Aristodemus, feruntur [d] ob extremam lippitudinem è castris ab Leonide remissi, in Alpenis decubuisse: & quum liceret communicato inter se consilio, aut salutem sibi parare Spartam versus, aut, si reuerti recusarent, vnà cum aliis occumbere, in neutro horum quæ licebat eis facere, inter se conuenisse: sed quum sententiis discreparent, Aristodemum quidem præ ignauia remansisse: EVrytum verò audita Persarum circuitione, petiisse arma: séque eis indutum iussisse seruum vt ad pugnantes deduceret. hunc vbi deduxit, fugæ se mandauisse: illum dato in agmen impetu occubuisse. Quòd si vel Aristodemus solus redire Spartam neglexisset, aut si ambo reduces fuissent, videntur mihi Spartiatæ nullam iis pœnam irrogaturi fuisse: nunc altero eorum extincto, in hunc qui habens eandem occumbendi occasionem, tamen occumbere noluerit, necessariò debuisse magnopere irasci. Quidam hunc in modum & ob hanc causam Aristodemum sospitem rediisse Spartam aiunt. Alii autem, quum ab exercitu pro nuntio mitteretur, & posset pugnæ quæ fiebat adesse, tamen recusasse, sed moratum in via, fuisse superstitem: sociúmque eius qui vnà mittebatur, in pugnam profectum oppetiisse. Lacedæmonẽ igitur regressus Aristodemus probro & ignominia notatus est: probro, [e] quòd eum nemo neque igni neque alloquio impertiuit: ignominia, quòd Aristodemus fugax appellatus est. Verùm hic omnem sibi obiectam culpam in pugna apud Platæas gesta deleuit. Fertur item alius ex eisdem trecentis superfuisse, in Thessaliam pro nuntio missus, cui nomen erat Pantitæ: sed Spartam reuersus, quum opprobrio esset, sese strangulasse. Thebani autem quorum dux erat Leontiades, [f] vi retenti aduersus regis copias, tamen à partibus Græcorum, è quibus erat, dimicauerunt: at vbi res Persarum superiores esse animaduerterunt, ibi à Græcis, quibuscum fuerant, ad tumulum ire properantibus, se dissociantes, manus ad barbaros protenderunt, ad eósque propius accesserunt, referentes (quod verissimum erat) sese cum Medis sensisse, terrámque & aquam regi inter primos dedisse: ac vi coactos ad Thermopylas venisse, & à culpa cladis illatæ abesse. Hæc regi allegantes, (quorum etiam Thessalos testes habebant) seruati sunt: nõ tamen vsquequaque fortunati fuerunt. nam barbari qui eos cepere, aliquot vt accedebant obtruncauerũt: pluribus, iussu Xerxis, regias notas inusserunt, à duce Leontiade exorsi. cuius filium EVrymachum postea Platæenses quadringentorum Thebanorum ducem, quòd vrbem ipsorum occupasset, interemere. Hunc quidem in modum Græci ad Thermopylas dimicauerunt. Xerxes autem accitum Demaratum interrogauit, hinc orsus, Demarate, virum te bonum esse indicio veritatis experior: quæ enim dixisti, ea « omnia perinde euenere: nũc hoc mihi pandito, Quotnam sunt Lacedæmonii, quótve eorum tales in re bellica? an & vniuersi? Cui Demaratus, Multitudo, rex, inquit, « Lacedæmoniorum omnium magna est, & ciuitates multæ: quod autem discere vis « à me, scies: Est enim [g] Lacedæmone vrbs Sparta octo millium ferme virorum, qui « omnes iis qui hîc pugnauere sunt similes: cæteri Lacedæmonii, non illis quidem si- « miles, sed tamen viri sunt strenui. Ad hunc Xerxes, Demarate, inquit, agedum ex- « pone quo pacto hos viros minima cum difficultate subigamus. tu nanque calles «

[a] Mnemosyna sui aiunt, *id est monumenta.*

[b] Iacere.

[c] *Veterum codicum lectionem sequutus est Valla, qui addunt quod in vulgatis edit. deest. ita enim in illis legitur,* δὶς τριηκόσιοι δὲ τούτων ἐλείφθησαν, ἔξω ἢ τὸ τοῦ μάντος ὄνομα, ἀμφικτύονες εἶναι σοφίας οἱ ἐπικοσμήσαντες τὸ τοῦ τοῦ μάντος Μεγιστέω Σιμωνίδης &c.

[d] Ob vehementissimum oculorũ morbum.

[e] Quòd nullus ex Spartiatis ignem illi accẽderet, aut cum eo colloqueretur.

[f] Ad tempus quidẽ, dum fuerũt vnà cum Græcis, necessitate adacti aduersus copias dimicarunt: at vbi res Persarum.

[g] Lacedæmonio agro.

quò rendant eorum consilia, vtpote quorum rex fuisti. Cui Demaratus, Quum, inquit, me rex libenter consulas, æquum est me tibi quod optimum sit expromere. Id quod vis, hoc pacto fiet, si trecentas naues cum suis propugnatoribus in oram Lacedæmonicam mittas. adiacet autem illi insula nomine Cythera: quam obrui mari quàm extare conducibilius esse Lacedæmoniis Chilon aiebat, vir apud nos sapientissimus: videlicet expectans semper ab ea aliquid tale futurum quale nunc ego expono: non ille quidem tuam classem præuidens, sed quamcunque similiter extimescens. Ex hac igitur insula proficiscentes tui Lacedæmonios territent. Ita illi domestico occupati bello, neque tibi erunt infesti, neque cęteræ Græciæ, quum à tuis pedestribus copiis expugnabitur, auxilia ferent. subacta autem reliqua Græcia, Lacones per se reddentur inualidi. Quod nisi feceris, hoc fore expecta: Est Peloponnesi arctus isthmus, quo in loco Peloponnensibus omnibus coactis, alia tibi prælia superioribus atrociora futura prospicio. At si illud feceris, & isthmus hic citra prælium & cæteræ ciuitates vltro tibi se dedent. Post hunc Achæmenes Xerxis frater, classis præfectus, quum ei colloquio interfuisset, veritus ne Xerxes ad id agendum induceretur, Animaduerto, inquit, te rex verba admittere viri qui tibi prosperè agēti inuidet, aut etiam res tuas prodit. His enim moribus vti Græci gaudent, vt & fortunato inuideāt & meliorem oderint. Quòd si è præsenti cōditione, quum naues quadringentæ naufragium fecerint, trecētas alias è cætera classe miseris ad obeundam Peloponēsum, profectò fient nobis aduersarii pares ad decertandum. at si coniuncta classis fuerit, inoppugnabilis reddetur, & ante omnia nobis illi impares erunt: simúlque omnis exercitus nauticus terrestri, & inuicem terrestris vnà iter faciens, nautico erit auxilio. Quos si distraxeris, neq; tu illis vsui eris, neque illi tibi. Tu verò tua ipsius bene constitueris si aduersariorum res apud te non agitaueris, Hîc illi bellum sistent, hæc agēt, tot numero sunt. Illi enim per sese ad sibiipsis prospiciendum sufficiunt, & nos itidē ad prospiciendum nobis. Quòd si Lacedæmonii aduersus Persas in pugnam ibunt, impendentem sibi cladem haudquaquā deuitabunt. Ad hæc subiiciens Xerxes, Recte, inquit, Achæmenes mihi videris dicere: quod & faciam. Demaratus, quod optimum ille quidem mihi sperat esse, id suadet: eius tamen sententia à tua superatur. Neque verò illud admitto, eum nolle rebus meis bene consultum, vt ex iis quæ antea ab eo dicta sunt, & ex ipsa re coniecto. Quoniam ciuis quidem ciui secūdis rebus prædito inuidet, [a] eúmque malè odit: cum tamen patrio solo nihil eodem consultante, quod optimum sibi videtur, suadet: nisi procul abfuerit à virtute, quales pauci sunt. Hospes autem hospiti prospera fortuna vtenti, omnium est beneuolētissimus, eíque consultanti optimè consulit. Quapropter ab insectatione, qua in Demaratum vteris hospitē meū, posthac [b] abstinere te iubeo. Hæc Xerxes loquutus, inter cæsos transiit, vbi erat Leonides: quem quum audisset Lacedæmoniorum regem eūdémque ducem esse, iussit [c] abscisso capite in crucem tolli. vt mihi cum aliis multis indiciis, tum hoc præcipuè manifestum sit, regem Xerxem maximè omnium excanduisse in Leonidem viuentem. Nam alioqui nunquam in defunctum hoc genere deliquisset: quū ex omnibus quos ego noui hominibus Persæ maximè soleāt viros in re militari præstantes honore afficere. Illi igitur quibus imperatū erat, id exequuti sunt. Redeo ad eam narrationē vnde mihi digressum est. Lacedæmonii primi regē aduersus Græciā tendere acceperunt, atque ita Delphos ad oraculum miserunt: vbi responsum est id redditum cuius paulo antè memini. Acceperunt autem mirum in modum. Demaratus enim Aristonis filius qui profugit ad Medos, non ille quidem Lacedæmoniis beneuolus (vt & ego arbitror, & ratio dictat) tamen hoc fecit, siue in hoc bene illis consultum vellet, vt cōiectare licet, siue quòd insultaret: Nam postea quam Xerxes statuit aduersus Græciam sumere expeditionē, id Demaratus qui Susis erat, quum accepisset, censuit Græcis esse indicandum: sed quum aliter nequiret, (quippe periculosum erat ne deprehenderetur) hanc rem commentus est: Sumptis duarum tabellarum pugillaribus, ceram illinc eradit: deinde in eorum ligno consilium regis exarat. quod literis exaratum, rursus cera inducit, nequid negotii apud viarum custodes exhiberent pugillares qui ferrentur. Qui vbi Lacedæmonem allati sunt, non poterant eos Lacedæmonii interpretari, antequam (vt ego accipio) Cleomenis filia, eadémque Leonidæ vxor, Gorgo, illos admonuit, [d] ipsam rem interpretata, iubens ceram effringi. fore enim vt literas in ligno reperirent. Ita ei auscultantes Lacedæmonii literas repertas legerunt, eásque deinde ad Græcos dimiserunt.

a Eúmque tacito prosequitur odio. neque consilium petēti ciui dederit ciui quod putet esse optimum, nisi summum virtutis gradum attingat: quales pauci sunt. At hospes hospiti, &c. *Potest illud τῇ αγῇ aliter etiam exponi.*

b Abstinere quemlibet iubeo.

c. *Vel, Caput eius abscissum.*

d Quum rem animaduertisset, *vel excogitasset.*

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber octauus, qui inscribitur Vrania.

ATQVE hæc quidem ita gesta dicuntur esse. Græci autem quibus res classiaria delegata erat, hi fuere: Athenienses, qui naues centum viginti septem præbuere, iunctis sibi Plataeensibus: qui etsi rei nauticæ inexperti, tamen strenuè alacriterq; pro se illorũ naues armauerant. Corinthii, qui attulere naues quadraginta: Megarenses, qui viginti. Chalcidenses totidem sibi ab Atheniensibus præbitas armauerũt: Aeginetæ, [a] vndeuigiti: Sicyonii, duodecim: Lacedæmonii, decem: Epidaurii, octo: Eretrienses, septem: Troezenii, quinque: Styreenses, duas: Chii, totidem, cum totidem penteconteris, *id est nauigijs quinquagenũm remorum*. Quibus auxiliares erant Locri Opuntii cum septem penteconteris: Hæ naues ad Artemisium in statione erãt: quarum quot quique præbuerint, mihi dictum est. Vniuersarum verò præter penteconteros, ad Artemisium coactarum, numerus fuit ducentarum septuaginta vnius. His ducem, penes quem summa imperii esset, Spartiatæ præbuerunt EVrybiadem EVryclidæ filium: Nam socii negauerunt se, nisi Lacon esset imperator, sequuturos esse Athenienses ductores, sed exercitum qui futurus erat solutũ ros. Etenim iam inde ab initio, antequam in Siciliam ad societatem ineundam mitteretur, agitatum sermonibus erat tanquam expediret rem nauticam Atheniensibus permittere: cæterùm recusantibus sociis, cessere Athenienses, quòd magni facerent Græciam superesse: quam intelligebant esse perituram si de principatu conterẽ derent: rectè sentientes. Nam intestina seditio tanto deterior est bello quod concorditer geritur, quanto bellum deterius est pace. Hoc itaque ipsum intelligentes, non repugnandum putauerunt, sed tantisper concedendum quoad magnopere illis indigebant, quemadmodum ostenderunt. Siquidem posteaquam expulso Persa, iam de illius terra diiudicabant, superbiam Pausaniæ causati, Lacedæmonios ducatu abdicauerunt: Verùm hæc posterius gesta sunt. Tunc autem ii Græci qui ad Artemisium se contulerant, vbi viderunt & multum nauium ad Aphetas esse contractum, & omnia plena exercitu hostili, perculsi metu, quòd præter opinionem suam expectationémque res barbarorum succederent, consultabant de facienda fuga ex Artemisio [b] interiorem in Græciam. Quorum consultatione cognita, EVbœenses obsecrabant EVrybiadem vt aliquantulum temporis præstolaretur, vsquedum ipsi liberos atque domesticos subducerent. Vbi non persuadent, ad ducem Atheniensium Themistoclem transgressi, paciscuntur cum eo triginta talentis vt tãdiu antè EVboeã perstaret donec pugna nauali decerneretur. Themistocles autẽ hac ratione Græcos retinuit: EVrybiadem ex hac, tanquam ex sua ipsius pecunia, quinque talentis impertit: hoc persuaso, Adimantũ Ocyti filiũ Corinthiorũ ducem, qui solus reluctabatur, negans se permansurum, sed ab Artemisio profecturum, ita alloquutus est iureiurando interposito: Tu verò haudquaquam nos deseres, quem ego maioribus donabo muneribus quàm quæ rex Medorum tibi mitteret socios desereñti. Hæc loquutus, statim ad nauem Adimanti tria misit argenti talenta. Istis pecunia corruptis, cum EVbœensibus gratificatus est Themistocles; tum reliquum pecuniæ quam acceperat luerifecit: quam eum interuertisse ideo latuit eos qui partem illius acceperant, quòd putabant eam ab Atheniensibus ad hoc ipsum profectam esse. Ita in EVbœa perstitere, ac prælium fecere, quod ita gestum est: Barbari quũ ad Aphetas circa diluculum veniissent, quúmque id quod etiam antè audierant cernerent, paucas Græcorum naues ad Artemisium stationem habere, libidine tenebantur aggrediendi, si fortè eos interciperent. Cæterùm ex aduerso inuadendum non videbatur, ne Græci, conspectis ipsis obuiam tendentibus, fugam capessereñt, [c] nóxque fugientes exciperet. Sed euenire oportebat vt hi effugerent, & illorum insidiantium ne sacrificulus quidẽ euaderet. Igitur ad hãc rem trãsigendam hoc sunt machinati: Ducentas ex omnibus nauibus delectas extra Sciathum circumagunt, iuxta Capharea & Geraestum ad EVripum, ne circumuehentes EVbœam ab hoste cernerentur, sed eum circumuenirent: ducentis quidem nauibus quæ hac irent, viam quæ retrò ferebat obsepientibus, reliqua verò classe ex aduerso ingruente. Hoc capto

a Octodecim

b In Græciã interiora.

c Nóxque fugientes exciperet. alioqui enim euasisset. quum tamen, vt quidem illi cõsiliũ inibãt, ne igni ferũ qdẽ fuga superesse oporteret. Q. d. *Rationem enim inire uolebant qua omnes ad unũ in suas manus uenirent, & ne ignifer quidem elaberetur.* Ἐστὶ γὰρ τῷ αὐτῷ λόγῳ *quod dicimus* A leur conte, *aut,* Selon qu'ils faisoyent leur conte.

consilio quas constituerant naues miserunt, non habentes in animo ipsi eo die Græcos adoriri, nec priusquam signum quod conuenerat cum iis qui circumuehebantur, ab illis ederetur iam de suo aduentu. His circummissis nauibus, reliquarum apud Aphetas numerum inibant. In quibus recensendis dum occupati sunt, Scyllias quidam Scionæus qui iisdem in castris erat, omnium ea tempestate hominum optimus vrinator, qui etiam in naufragio ad Pelium facto multam pecuniam Persis seruauit, multa & sibi lucratus est. Hic Scyllias iampridem in animo habuerat ad Græcos transire, sed quum ad eam diem non fuisset nactus occasionē, tunc ad Græcos transfugit. Sed incertum quónam modo illinc transierit. demiror tamen si verum est quod refertur. refertur enim, quum ex Aphetis mare subisset, non prius emersisse quàm ad Artemisium peruenit, octoginta ferme maris stadia emensus. De hoc viro & alia memorantur, partim mendaciis similia, partim vera: de quo mihi ea probatur opinio, eum nauigio ad Artemisium peruenisse. Is vbi eò peruenit, Græcos certiores fecit & naufragii facti & nauium ad circumeundam EVbœam dimissarum: Hoc illi audito inter se colloquuti sunt: & quum multæ essent sententiæ dictæ, illa euicit vt eum diem illic maneretur & in statione perstaretur: dehinc media nocte soluentes proficiscerentur, & classi hostium quæ circumageretur occurrerent. Pòst, vbi nemo se ex aduerso fert, obseruato diei crepusculo, ipsi feruntur in barbaros, animo experiundæ fortunæ cum in pugnando tum in perrūpendo. Quos Xerxiani milites ducésque paucis cum nauibus venientes in se conspicati, magnæ hoc illis dementiæ dantes, & ipsi naues educunt, sperantes facilè se illos ire interceptum. meritò sanè id sperantes, quòd viderent paucas esse Græcorum naues, suas verò multo plures atque velociores. itaque præ contemptu illos in medio concludunt. Ex Ionibus tamen illi qui Græcis bene volebant, inuiti militabant, magnæ calamitatis loco ducentes quòd viderent circumueniri illos, quorum neminem animaduerterent esse rediturum. adeo enim infirmæ res Græcorum esse videbātur. At ii Iones quibus id quod fiebat voluptati erat, pro se quisque adnitebatur vt ipse primus aliqua naui Athenienſium capta, donum ab rege acciperet. Nam apud exercitum plurimus erat per hos de Athenienſibus sermo atque respectus. Græci, vbi eis signum datum est, primùm conuersis in barbaros proris, puppes in medium coegerunt: deinde secundo signo dato, opus capessunt, quanquam in exiguo spatio deprehensi, & à fronte. mox triginta barbarorum naues excipiunt, in quibus & Philaonem Cherſis filium, Gorgis Salaminiorum regis germanum, & in eo exercitu virum eximium. Græcorum autem primus nauem hostium cepit vir Athenienſis Lycomedes AEschrei filius: idémque palmam rei bene gestæ retulit. In hac pugna quum inuicem nunc hi, nunc illi superiores essent, interuētu noctis diremti sunt: & Græci quidem ad Artemisium reuecti, barbari verò ad Aphetas, multo maius opinione sua certamen experti. In hoc prælio, solus è Græcis qui cum rege erant, Antidorus Lemnius ad Græcos transfugit: quem Athenienses ob eam rem tractu soli in Salamine donarunt. Vbi nox adfuit (erat autem anni tēpus mediæ æstatis) immensa vis aquarū exitit per totam noctem, & dura tonitrua à Pelio. Cadauera quoq; ac [a] naufragia ad Aphetas efferebantur, & circa [b] nauium proras excipiebātur, & remorum palmulas perturbabant. Hæc audientes qui illic erant milites, metu consternabantur, crédentes se esse vtique perituros, vt qui in tātum malorū deuēnissent: quippe quos, antequam respirassent è naufragio & tēpestate quæ ad Pelion exiterat, excepisset atrox pugna nauālis, ex pugna nauali vehemens imber & validi aquarū in mare discursus, ac dura tonitrua. Et istis quidem huiusmodi nox contigit. At iis quibus negotium datum erat vt EVbœam circūirent, quanquam eadem nox, tamen etiam multo atrocior erat: tanto quidem, quanto maius est quòd eos dum in pelago ferrentur inuasit: adeo vt tristis exitus fuerit. Vt enim eos cursum tenentes tempestas ac pluuia adorta est, quū essent ad concaua EVbœæ, ac flatu ferrētur, ignari quò ferrentur, ad petras impingebantur. Et id omne à deo fiebat, quò Græcæ classi par redderetur id nauium quod supererat, nec multo plus foret. Atque hi quidem circa EVbœæ concaua periere. Barbari verò qui apud Aphetas erant, vbi ipsis libentibus dies illuxit, naues suas stabilierunt, satis habentes, quum malè rem gessissent, quietē agere in præsēs. At Græcis auxilio tres & quinquaginta naues Atticæ superuenere: quæ suo aduentu illis tum animū addiderunt, tum nuntiū attulerunt, eos barbaros qui EVbœam circumuehebantur, tempestate illa quæ exiterat cunctos interisse. Itaque Græci eadem qua pridie, obseruata hora profecti, naues Cilicum inuasere.

a *Id est, Res naufragio demersæ.*

b Nauium proris aduoluebantur.

c Naues suas loco non mouebant. *Vel, Nec inuitas stabant.*

Quas vbi corrupere, & nox aduenit, iterum se ad Artemisium receperunt. Tertio die barbarorum duces, tum indignè ferentes [a]à tantula se classe vexari, tum à Xerxe supplicium timentes, non expectandum sibi amplius censuerunt vt Græci priores pugnam capesserent, sed instructas naues circa meridiem eduxerunt. Contigit autem vt per hos eosdem dies & hæc naualia prælia & illa in Thermopylis terrestria gererentur. Erat autem omne certamen his in mari de EVripo, quemadmodum illis qui cum Leonide erant de transitu arcendo. & Græci quidem sese adhortabantur ne barbaros intrare Græciam sinerent: barbari verò, vt Græcorum copiis profligatis, transitu potirentur. Procedente autem Xerxianorum classe in aciem ordinata, dum Græci se apud Artemisium immotos tenerent, tunc eos barbari, vt comprehenderent, lunata classe circundabant. Ibi Græci ex aduerso prodeuntes conflixere. Qua in pugna pari marte pugnatum est. nam Xerxiana classis præ magnitudine & copia sua in se incidebat, perturbatis nauibus & mutuò incursantibus: resistebat tamen neque cedebat. Indigna enim res videbatur, à paucis nauibus in fugam conuerti. Itaque multæ Græcorum naues interibant, multi etiam viri, sed multo plures barbarorum & naues & viri: atque ita dimicantes vtrique ab alteris abscessere. Hoc in prælio Xerxianos inter milites optimam AEgyptii nauauerunt operam, cum aliis magnis editis operibus, tum hoc quòd quinque Græcas naues cum ipsis propugnatoribus cepere. E Græcis autem eo die præstantissimi extitere Athenienses, & inter Athenienses Clinias Alcibiadis filius: qui domestico sumptu ac propria naui cum ducentis viris militabat. Vbi vtrique libenter in diuersum abiere, ad suas stationes sese recepere. Græci autem dirempto prælio reuecti, etsi cæsorum corporibus ac naufragiis potiti erant, tamen quòd malè affecti essent, præcipuéque Athenienses (quorum dimidium nauium vulneratum erat) de fugiendo [b]in vlteriora Græciæ deliberabant. Themistocles, reputans, si ab amicitia barbari Iones & Cares abduceret, fieri posse vt reliquos superarent, dum EVbœenses pecora ad mare propellunt, illuc duces contraxit, eisque dixit se astutiam quandam habere, qua speraret optimos quosque sociorum ab rege abductum iri. Hactenus rem enudauit, addiditque, ad eam transigendam hoc ab illis agendum esse, vt EVbœicorum pecorum quantum vellet quisque mactaret. satius enim esse suorum copiis illos potiri quàm hostem. Ac monuit vt suis quisque popularibus præciperet ignem accendere: sibi autem de discessu sub tempus opportunum curam fore, vt sine noxa abirent. Hoc illis probatum quum esset, accensis ignibus ad pecora est itum. nam EVbœenses, contempto Bacidis oraculo, tanquam nihil dicente, neque exportauerant quicquam, neque importauerant: & velut impendente eis bello, res sibi quoque ipsis obscuras effecerant. ita enim habebat de his oraculum Bacidis,

Dum iuga barbaricus canabacea iactat in æquor,
EVbœa capræ mugientes fac procul absint.

His versibus quum nihil illi niterentur, tametsi mala tum aderant, tum impendebant, fiebat vt in plerisque aduersa fortuna vterentur. Dum hæc isti agebant, aduenit ex Trachine speculator. nam erat apud Artemisium speculator Polyas, genere Anticyrensis, cui datum erat negotium cum expedito nauigio actuario, vt renuntiaret iis qui apud Thermopylas erant an classis discessisset. At Abronychus Lysiclis filius Atheniensis, apud Leonidem erat paratus cum lembo ad nuntiandũ iis qui ad Artemisium agebant, siquid noui pedestribus copiis contigisset. Hic igitur Abronychus aduenies, indicauit ea quæ circa Leonidem & eius exercitum gesta erant. Qua isti re audita non iam sibi differendum abitum putauerunt: sed vt quique locati erant, abscesserunt: primi, Corinthii, postremi, Athenienses. Quorum Atheniensiũ velocissimis nauibus delectis, Themistocles ad aquas potabiles se conferens, in lapidibus literas incidebat: quas postero die Iones ad Artemisium venientes legerunt, in hæc verba: Viri Iones, haud iustè facitis, militantes aduersus patres, & Græciam redigentes in seruitutem. Sed (quod præcipuum fuerit) state à nobis: sin hoc facere non potestis, [c]saltem nunc sitis in medio. quod & ipsi facite, & Cares vt faciant obsecrate. Quòd si horum neutrum agere licet, & maiori necessitate estis obstricti quàm vt possitis desciscere, in re gerenda, dum pugnam conseremus, sponte agatis instrenuè, memores à nobis vos esse oriũdos; & inimicitiarum nobis cum barbaro principium à vobis extitisse. Hæc Themistocles (vt arbitror) ancipiti consilio scripsit, vt si literæ regem lateret, Iones induceret ad deficiendum à rege ad se: sin ad eum deferrentur, darentúrque crimini, [d]infidos eidem redderet Iones,

vt à

a Se tantulam suã classem profligare. *Id est, In periculum conijcere ne profligaretur à Græcis.*

b In Græciæ interiora.

c *Videntur hic mendosa esse Græca exemplaria: sed ex cõiectura elicitur hic sensus,* Et vos è medio nobis subducite. *Id est, Subducentes uos, ne in medium aduersum nos prodite. Vel, Subducite uos, ne nobis prodeundum sit, &c. Vocantur autem Athenienses Ionum patres ut suprà, pag. 176.*

d Suspectos.

vt à præliis naualibus ſummouerentur. Poſtquam autem hæc Themiſtocles inſcripſit, extemplo vir quidam Hiſtiæus nauigio aduectus, barbaris nũtium attulit Græcos ab Artemiſio profugiſſe. Illi homine, quòd fidem non haberent, ſeruari iuſſo, naues veloces ad rem explorandam miſerunt. quare per iſtos nuntiata, ſimulatque refulſit ſol, omnis claſſis addenſata ad Artemiſium contendit: vbi ad meridiem vſq; immorata, mox ad Hiſtiæam proceſſit. Eò appulſi, vrbe Hiſtiæorum potiti ſunt, & optimam portionem agri Hiſtiæi maritimóſque vicos omnes percurſauerunt. Dum iſti hoc in loco agunt, Xerxes præparatis quæ ad cæſos pertinebant, præconem ad claſſiarios mittit. Hæc autem præparauerat: Quicunque è ſuo exercitu apud Thermopylas cæſi (erant autem viginti millia) eorum mille ferme relictis, cæteros depreſſa foſſa humauit: &, ne à claſſiario exercitu cerni poſſent, eam humum exagitauit, foliiſque conſtrauit. Præco vbi ad Hiſtiæam peruenit, facto totius exercitus
» cœtu hæc dixit, Viri ſocii, rex Xerxes dat veniam cuicunque libet relictis ordinibus
» ire viſum quemadmodum pugnetur cum amentibus hominibus, qui ſe ſuperaturos ſperauerant copias regis. Hæc denuntiante præcone, mox nihil infrequentius fuit nauigiis: ita multi viſere cupiebant. Profecti eò, hos omnes Lacedæmonios eſſe ac Theſpienſes credebant qui ſtrati iacebant, quum etiam [a] ſeruos cernerent. [b] Itaque res eos qui tranſmiſere non latuit. Hoc Xerxes circa ſuorum cadauera fecit, rem profectò ridiculam, vt mille iacentes extarent, cæteri verò conferti eundem in locum quater milleni comportati ſitique eſſent. Atque hunc quidem diem in ſpectaculo conſumpſerunt: poſtero autem claſſiarii Hiſtiæam ad claſſem remeauerunt. Reliqui qui cum Xerxe erant, iter ingreſſi ſunt: ad quos pauci quidam ab Arcadia perfugæ venerunt, victus inopes, & operam ſuam præſtare cupientes: qui in conſpectũ regis adducti, interrogatique cum ab aliis Perſis, tum verò à quodam præcipuè, de Græcis, quídnam illi agerent, reſponderunt eos agere Olympia, & ſpectare certamen gymnicum atque equeſtre. Rurſus eodem percontante quódnam illis præmium eſſet propoſitum propter quod certarent, oleaginam coronam inquiunt eſſe qua donarentur. Ibi Tigranes Artabani filius generoſiſſimam dixit ſententiam, [c] quæ apud regem pro timida eſt habita. Audiens enim præmium illis coronam eſſe, non pecuniam, ſilentium tenere non potuit quin coram omnibus diceret, Papæ Mardoni, in quos viros induxiſti nos ad pugnandum? qui non pecuniarum
» certamen agitant, ſed virtutis. Hoc ille dixit. Eo interim tempore poſt acceptam apud Thermopylas calamitatem confeſtim Theſſali caduceatores ad Phocenſes mittunt, vtpote iis infenſi, cum ſemper antea, tum præcipuè poſt nouiſſimam cladem. Etenim non multis ante hanc regis expeditionem annis, quum ipſi Theſſali & eorum ſocii omni cum copia bellum Phocenſibus intuliſſent, à Phocenſibus fugati ſunt ac malè mulctati. [d] nam quum ad Parnaſſum vſque proceſſiſſent Phocenſes, ſecum habentes Telliam vaticinum illum Eleum, ibi Tellias hic huiuſmodi rem eis commentus eſt; Sexcentos viros è Phocenſibus præſtantiſſimos gypſo tam ipſos quàm arma illinit, eóſque ſub noctem in Theſſalos dimiſit, dato præcepto vt quemcunque albicantem non cernerent, eum obtruncarent. Hos primùm Theſſalorum excubitores, aliud quoddam prodigium eſſe arbitrati, deinde ipſe exercitus adeo exhorruerunt, vt tribus millibus cæſorum atque ſcutorum Phocenſes potiti ſint: quorum ſcutorum dimidium apud Abas, alterum dimidium apud Delphos dedicauerunt: & ex decima pecuniarum huius pugnæ factæ ſunt ſtatuæ grandes, quæ circa tripodem eregione delubri Delphis viſuntur: & alteræ eiuſmodi in Abis repoſitæ. Hoc Phocenſes in peditatum Theſſalorum, à quibus obſidebantur, egerunt. Equitatum quoque eorundem, qui in ſuum agrum incurſauerat, inſanabili clade afflixit. ad ingreſſum enim qui eſt iuxta vrbem Hyampolin, depreſſa ingenti foſſa, amphoras illic inanes depoſuerunt, humúmque deſuper iniecerunt, eámque reliquo ſolo exæquauerunt: atque ibi Theſſalos expectarunt incurſuros. In eos Theſſali impetu dato, tanquam rapturi, in amphoras inciderunt, ibíque equorum crura confracta ſunt. Ob hæc ambo Phocenſibus
» infenſi Theſſali miſſo caduceatore ita dixere, [e] Nunquid diſſimulatis amplius
» Phocenſes agnoſcere non eſſe vos nobis pares? qui & antehac inter Græcos, quãdiu
» partes illorũ nobis placuerunt, ſemper vobis antecelluimus, & nunc apud barbarum adeo pollemus vt penes nos ſit & agro vos exuere, & in ſeruitutem redigere? Quam facultatem etſi obtinemus, tamen iniuriarum non ſumus memores, ni
» ſi vt eo nomine quinquaginta talenta rependatis: & nos vobis recipimus, omnia
» nos ab agro veſtro damna auerſuros. Hæc Theſſali Phocenſibus denuntiabant,

a Helotes. *quod erat ſeruis Lacedæm. peculiare nomen.*

b Sedenim eos qui illuc traiecerant non latebat quod Xerxes circa ſuorum cadauera egerat. Ac ridiculũ quidem certè iſtud erat, horum, *id eſt barbarorum* cadauera mille duntaxat iacentia cõſpici, illorum autem iacere quatuor millia, eundem in locũ confertim congeſta. *Illud autem γελοῖον, (id eſt ridiculum) non de re ipſa, ſed de Xerxe dicitur, qui tam uecors in comminiſcendo hac impoſtura fuerit. Quod ad uerbum ita Gallica lingua expreſſeris, Et de faict c'eſtoit une grãde mocquerie de uouloir faire croire que &c. Valla autem in eo etiam lapſus eſt quòd illos mille ab his quatuor millibus non diſtinxerit.*

c Propter quam à rege pro timido eſt habitus. *uel, ignauo.*

d Quúmque *Theſſali* ad Parnaſſum compulſi eſſent, vates Tellies Eleus Phocenſibus apud quos erat, hoc excogitarit. *At Valla κατάληψιν ad Phocenſes retulit, quod tamen de victoribus dici rationi conſentaneum non eſt. Sed Vallam in errorem induxit fortaſſe præpoſtera interpunctio quam in ſuo exemplari habuit, & nominatiuus pro genitiuo abſoluto poſitus, uidelicet οἱ Φωκέες ἔλαπτες, pro τῶν Φωκέων ἐλάντων: quod nihil aliud eſt quàm ſi, omiſſo illo participio, ita (& quidem multo breuius) dixiſſet, τοῖς Φωκέων μάντις Τέλλιας ὁ Ἠλεῖος συρίζεται τόνδε. Quæ obſeruatio ad intelligendos alios Herodoti locos magno adiumento eſſe poteſt.*

e Nunc demum Phocenſes ſententia mutata agnoſcite etiã magis *quàm antea*, vos nequaquam nobis eſſe pares. *At Valla interrogatiuè hæc legit; quum tamen uera uerbi γινώσκειν ſignificatio interrogationem admittere nõ uideatur.*

quòd soli Phocenses inter eius loci homines cum Medis non sentiebant: idque nulla alia causa, (vt ego coniectura comperio) quàm Thessalorum odio: partes Medorum (vt mihi videtur) sequuturi, si Thessali partes Græcorum fouissent. Hæc deferentibus Thessalis, negarunt se Phocenses pecuniam daturos: & sibi itidem vt Thessalis facultatem esse sentiendi cum Medis, si aliter sentire vellent: sed nequaquam fore vt sponte essent proditores Græciæ. His verbis renuntiatis adeo Thessali sunt in Phocenses indignatione perciti, vt barbaro duces itineris extiterint, & ex Trachinia Doridem regionem incursauerint. nam eius regionis [a] podeon angustus illic octoginta non amplius stadia in latum protenditur, inter Melidem ac Phocensem regionem situs, quæ olim Dryopis erat. Hæc autem regio, Dorum qui sunt in Peloponneso, metropolis est. Hanc igitur Doridem regionem ingressi barbari nihil admodum læserunt: cum Medis enim (etsi Thessalis nō videbatur) sentiebāt. Posteaquam autem è Doride in Phocidem ingressi sunt barbari, ipsos quidem Phocēses non sunt adepti: (eorum enim nonnulli cacumina Parnassi conscēderant, [b] qui vertex est iuxta vrbē Neonē illic sitam, nomine Tithorea: eóq; se receperant: sed plures ad Locros Ozolas, in vrbē Amphissam, quæ supra Crisæū sita est campū) omnē tamē agrum Phocēsem incursauerunt: (sic enim ducebantur à Thessalis) & omnia quæ nacti sunt, igni ferróq; vastarūt. Vrbes etiam ingressi, ignes in sacras ædes iniecerunt. nam peragrantes eam iuxta Cephissum amnē, cuncta populati sunt, & hinc vrbē Drymon incenderunt, illinc Charadram & Erochum & Tethronium & Amphicæam & Neonē & Pedieas & Triteas & Elateam & Hyampolin & Parapotamios, *id est fluminis accolas*: & Abas, vbi delubrum Apollinis erat locuples & thesauris donariisque compluribus exornatum, in quo, vt tunc, ita nunc redduntur oracula. Hoc delubrum posteaquam diripuere, incenderunt. Phocensium etiam quosdam per montana insequuti ceperunt, & mulieres aliquot, quas præ multitudine stuprantium extinxerunt. Prætergressi quoque Parapotamios, peruenere ad Panopeas. Vnde bifariam copiæ iam diuisæ fuerunt: quarum plurima pars ac validissima cum ipso Xerxe Athenas versus tendens in Bœotos, in agrum Orchomeniorum ingressa est. Bœoti autem cum Medis vniuersi sentiebant: quorum vrbes viri Macedones in eis collocati, qui ab Alexandro missi fuerant, seruauerunt, volentes planum facere Xerxi Bœotos sentire cum Medis. Et hi quidem barbari hâc iter intēderunt. Cæteri verò cum suis ducibus Parnassum à dextra prestringentes, ad templum quod est Delphis processerunt, quicquid agri Phocensis nanciscebantur, id omne fœdantes. nam & Panopeorum oppidum incenderunt, & Dauliorū & AEolidensium. Ideo autem hâc ab aliis seiuncti pergebant, vt direpto quod Delphis est templo, pecunias repræsentarent Xerxi regi: qui omnia quæ in eo templo erāt memoratu digna, melius norat (vt ego audio) quàm quæ in ædibus suis reliquerat: permultis assiduè referentibus cum alia, tum præcipuè Crœsi Halyattis filii donaria. Hoc Delphi quum audissent, in extremam prorsus deuenere formidinem: qua attoniti, deum de sacra pecunia consultarunt, nunquid eā humi defoderent, an alium in locum transportarent. Eam deus illis interdixit ne amouerent: se enim sufficturum esse ad res suas tutandas. His auditis Delphi de semetipsis curandum putauerunt, liberis vxoribúsque in Achaiam traiectis. Pleriq; igitur vertices Parnassi superauerunt, & ad Corycium antrum, quidam ad Amphissam Locridem se subduxerunt. Denique omnes Delphi vrbem deseruerunt, præter sexaginta viros, ac prophetam, *id est uaticinum*. Postea verò quàm barbari subeuntes appropinquabant, tēplúmq; cernebāt, interim propheta cui nomen erat Aceratos, inspicit ante delubrū sacra arma prolata è conclaui, quæ [c] intus proposita fuerāt: eáque nefas erat cuiquā mortali contingere. quod ostentum iis Delphis qui aderant perrexit nūtiatum. Vbi autem barbari properantes peruenere ad fanum Mineruæ [d] quod est ante tēplum, tum verò etiā maiora quàm superius prodigia repræsentata sunt. [e] res profectò hæc valde miranda: nam arma Martia sua sponte extra delubrum proposita apparuerunt. Quod tamen secundo loco actum est, ex omnibus miraculis maxima est admiratione dignū. quum enim barbari ad sacellum Mineruæ quod est ante tēplum accederēt, interea è cælo fulmina in eos deciderunt: & à Parnasso duo abscissi vertices, magno cū fragore sunt deuoluti, permultósq; eorū interceperūt: atq; ex ipso sacello Mineruæ vociferatio iubilatióq; extiterūt. Quibus omnibus pariter ingruētibus terror incussus est barbaris, vt fugæ se mandarent. Ea re cognita Delphi descendentes magnam eorum stragem edidere. Qui autem superfuere, rectà ad Bœotos effugerunt: & quum rediissent, referebant (vt ego accipio) alia se præter ea quæ

a *Quidam, Tractus angustus. Alii, Prominentia angusta. Camerarius autem ita hūc locum reddit,* Regionis Doricæ hac in parte angustus est aditus, latitudine patens ad millia passuū circiter quatuor. *quasi pero extenditur.*

b Est autem multitudinis etiam capax vertex Parnassi, quà ad vrbem Neonem vergit, seorsum sitam: vocatúrque ille *uertex* Tithorea. *uel, Tithoreius, ut conueniat cum uoce Latina* Vertex *masculi. gen. ut* Τιθορία *cū Græca fœmin.* κορυφή. *Sic paulo pòst* κορυφῆς *meminit uocatæ* Τιθορίης. *Lego autem* καὶ δύην ἐπ' ἐωυτῆς, *pro* κειμένην ὑπ' ἐωυτῆς. *sed ne illius quidem lectionis sensus satisfacit.*

c *Ex iis quæ paulo pòst sequuntur, uidetur colligi hìc pro* ἔσωθεν *reponendum esse* ἔξωθεν.

d *Videtur potius* πρὸ ναοῦ *esse cognomentum Mineruæ, à prouidēdo ita dictæ. nisi fortè legit Valla* πρόνοιαν, *qui pro eo quod hìc Fanum, statim Sacellum dicit, &* AEdem. *Cuius interpretationem sequendo quæ paulo pòst habetur, uidelicet Fano Mineruæ protēplaris, hìc reponendum fuerit, Mineruæ quæ est ante templum.*

e Nam & hoc, magnū quidem miraculum est, (*quod uidelicet modò dictum fuit*) Martia arma conspecta fuisse extra templum extantia sua sponte: (*uel à seipsis. i. sine ullius opera*) sed quæ illud sequuta sunt, inter quælibet spectra, maxima est admiratione dignum. *Vel, præ quibuslibet spectris, aut ostentis.*

dixi miracula vidiſſe, duos armatos [a] humana natura auguſtiores inſtitiſſe ſibi, cædem facientes atque inſequentes. Hos autem duos Delphi aiunt indigenas heroas eſſe, Phylacon & AVtonoum, quorum fana viſuntur, Phylaci quidem, ſecundum ipſam viam ſuper ædem Mineruæ: AVtonoi verò, prope Caſtaliam, ſub Hyampeo vertice. Saxa autem quæ à Parnaſſo deciderunt, adhuc ad noſtram vſque memoriam integra extant in fano Mineruæ protemplaris locata, ad quod [b] per barbaros deuoluta peruenere. [c] Atq; hic receptus à templo horum virorum fuit. Græcorum autem claſſis ab Artemiſio profecta, rogatu Athenienſium ad Salaminem ſubſtitit. Quod vt facerent ideo rogauerant Athenienſes, tum vt liberos atque vxores ex Attica ſubducerent, tum vt conſultarent quid ſibi agendum eſſet. Nam in rebus quæ contigerant, conſilium capiendum habebant, tanquam opinione fruſtrati: quippe qui quũ putaſſent inuenturos ſe Peloponnẽſes ad excipiendum barbarum in EVbœa ſubſidentes, horum nihil inuenerant, ſed audiebant illos Iſthmũ muro ſepire, hoc plurimi facientes vt ipſi ſupereſſent, & terram ſuam obtinentes tutarẽtur, omiſſis cæteris. Hæc Athenienſes quũ audiſſent, ita ſocios obſecrarunt vt ad Salaminem ſiſterẽt claſſem. Quò aliis appulſis, Atheniẽſes in terram ſuam profecti propoſuere edictum vt qua quiſque Athenienſium ratione poſſet ſeruaret liberos atque domeſticos ſuos. Ibi plurimi eorum ſuos in Trœzenẽ miſerunt, quidam in AEginã, nonnulli in Salaminem, pro ſe quiſque properantes ſua pignora exportare, quòd vellẽt oraculo obſequi: & ante omnia, quòd Atheniẽſes aiunt ingentem anguem arcis cuſtodem in templo fuiſſe obſeruatum. Et tanquam re vera eſſent quæ dicunt, ſerpenti menſtrua non ceſſant libamina proponere quæ ſint è melle cõfecta: quæ quum ſemper ſuperioribus temporibus depaſcerentur, tunc illibata mãſerant. Id quũ ipſa templi antiſtes indicaſſet, eo magis Athenienſes eóque promptius deſeruere arcem, tanquam à deo etiam deſtitutam. exportatis itaque rebus omnibus, ad caſtra nauigauerũt. Poſteaquam autem eos qui ab Artemiſio ſoluerant, ad Salaminẽ ſubſtitiſſe audierunt reliqui claſſiarii qui ad Trœzeniam erant, eodem confluxere. nam vt in Pogonem Trœzeniorum portum coiretur erat edictum. Pluréſque multo contractæ ſunt naues quàm ad Artemiſium decertauerant, & à pluribus ciuitatibus, eodẽ quo ad Artemiſium duce, EVrybiade EVryclidis filio, viro Spartiata, non tamen è genere regio: quarum multo plurimas ac maximè veloces obtinebant Atheniẽſes. quæ claſſis ex his conſtabat: Ex Peloponneſo Lacedæmonii ſedecim naues præſtabant: Corinthii, totidẽ quot ad Artemiſium præſtiterant: Sicyonii, quindecim: Epidaurii, decem: Trœzenii, quinque: Hermionenſes, tres. Hi Doricæ ac Macedonicæ gentis (Hermionenſibus exceptis) ex Erineo & Pindo & Dryopide nouiſſimè profecti. nam Hermionenſes Dryopes ſunt, ab Hercule & Melienſibus è regione quæ Doris nunc vocatur, abducti. Hæ copiæ Peloponnẽſium erant. Eorum autem qui ſunt in exteriore continente, Athenienſes ſuprà quàm cæteri naues præſtabant, ſoli cẽtum octoginta. quippe quibus non adfuerunt in pugna ad Salaminem geſta Platæenſes, ob hanc cauſam, quòd quum Græci ab Artemiſio dilapſi ſunt, Platæẽſes, vbi iuxta Chalcidem appulſi fuere, deſcendentes in Pieriam oræ Bœotiæ, ad recipiendos domeſticos ſuos ſe conuerterant. ita dum in ſuis conſeruandis occupantur, relicti fuere. Atheniẽſes autem ſub Pelaſgis eam quæ nunc Græcia nuncupatur tenentibus, Pelaſgi erãt, Cranai nominati: ſub rege verò Cecrope, Cecropidæ cognominati: Erechtheo autem adepto imperium, immutato nomine Athenienſes appellati: deinde Iones, ab Ione Xuthi filio, qui dux extitit Athenienſis exercitus. Megarẽſes autem tantundẽ copiarũ quantum ad Artemiſium attulerunt. Ampracii, ſeptẽ cum nauibus auxilio venerunt: Leucadii, cũ tribus, Dorica gẽs, & à Corintho oriũda. Ex inſulanis autem AEginetæ triginta naues exhibuerunt: quibus aliæ quoque erãt naues inſtructæ, ſed iis orã ſuam tutabãtur: verùm cum triginta omnino nauibus præcipuæ velocitatis ad Salaminẽ dimicauerũt. Sunt autẽ AEginetæ Dores, ab Epidauro, cui inſulæ nomen antea fuerat OEnone. Poſt AEginetas eaſdẽ quas ad Artemiſium viginti naues prębuere Chalcidẽſes: & Eretrienſes, ſeptẽ. hi Iones ſunt. Dehinc autẽ Chii eaſdẽ prębuere, gens ab Athenienſibus Ionica. Naxii autẽ naues prębuere quatuor, qui quẽadmodũ & cæteri inſulani, à popularibus ad Medos miſſi erãt, ſed illorũ iuſſa aſpernati, trãſiere ad Græcos, ſuaſu Democriti, viri inter ciues illuſtris, & tũc trierarchi. Naxii autem Iones ſunt ab Atheniẽſibus ducẽtes originem. Styreenſes quoq; eaſdem quas in Artemiſio naues prębuere. Cynthii, vnam omnino, & vnã pẽteconterum. horum vtriq; Dryopes ſunt. Seriphii etiam & Siphnii & Melii fuere in partibus. hi enim ſoli ex inſulanis terram barbaro & aquam

a Statura humana proceriores ipſos inſequi, ſtragẽ inter perſequendum edentes.

b Id eſt, Per medium barbarorum.

c Id eſt, Atque ita mul ctati à templo ſe receperunt.

negauerunt. intra Theſprotos iſti omnes & amnem Acherontem incolunt. Siquidem Theſproti, quum ſint contermini Ampraciotis ac Leucadiis, ex vltimis regionibus in militiam venerunt. Eorum autem qui extra hos habitant, ſoli fuere Crotoniatæ qui Græciæ periclitanti auxilium vna naui tulere, cui præerat Phayllus, vir [a]ter pythionices. Sunt autem Crotoniatæ genere Achæi. Et cæteri quidem ex hac claſſe triremes præbuerunt: Melii autem & Siphnii & Seriphii pentecóteros, [b] *id eſt biremes*: Melii duas, Siphnii Seriphiíque vnam vtrique. Melii, à Lacedæmone genus ducentes: Siphnii & Seriphii, ab Athenienſibus Iones. Summa nauium, præter penteconteros, fuit trecentæ [c] quinquagintaocto. Quæ poſteaquam ex iis quas dixi vrbibus ad Salaminem conuenerunt, inter earum duces conſultabatur, EVrybiade rogante vt qui vellent ſententiam dicerent, vbínam ex iis locis quibus ipſi potirentur, commodiſſimum foret pugna nauali decernere. iam enim Attica pro derelicta erat: itaque de cæteris deliberabatur. Pleræque igitur illorum ſententiæ in hoc congruebant, vt profecti ad Iſthmum ante Peloponneſum decertarent, hac videlicet ratione, quòd, ſi malè pugnaſſent, ad Salaminem quidem, obſeſſis ſibi in inſula nullum ſubſidium oſtendebatur: ad Iſthmum verò dabatur ad ſuos effugium. Hæc ratio quum à ducibus Peloponnéſium redderetur, aduenit quidam Athenienſis nuntiatum iam Atticam barbarum eſſe ingreſſum, eámque omnem igne vaſtare. nam copiæ quæ cum Xerxe erant, Bœotiam peragrantes, incenſa tum Theſpienſium, qui in Peloponneſum abſceſſerant, tum Plataeenſium vrbe, Athenas peruenerant, & omnia illa peruaſtabant. Ideo autem Theſpiam & Plataeam incenderunt quòd à Thebanis acceperant illas ciuitates non ſentire cum Medis. A traiectu autem Helleſponti, ex quo iter ingredi cœpere barbari, vnum menſem triuere tranſeundo in Europam, tres alios dum in Atticam peruenere, Calliade ſummum Athenis magiſtratum gerente: vrbémque deſertam cepere, paucis quibuſdam Athenienſibus in templo repertis, necnon quæſtoribus æratiis, & hominibus egenis, qui præſepta foribus atque lignis arce ſubeuntes arcebant: qui non exierant illinc ad Salaminem ſimul præ inopia victus, [d] ſimul opinione oraculi ſoluendi, quod reddiderat ſibi Pythia, murum ligneum inexpugnabilem fore: id interpretantes ex oraculo effugium eſſe, non naues. Hos Perſæ, caſtris ex aduerſo arcis poſitis in prominenti colle, quem Areon pagon Athenienſes vocant, hunc in modum obſederunt: Sagittas ſtupa circumdatas vbi incenderant, emittebant in illorum vallum. Athenienſes, quanquam obſeſſi, & ad vltimum malorum deducti, etiam inſcenſo vallo, tamen reſiſtebant: ac ne verba quidem Piſiſtratidarum conditionem deditionis offerentium admittebant: & cum alia ad repugnandum excogitarunt, tum verò hoc, quòd in barbaros portis ſubeuntes deuoluebant ſaxa molaria: adeo vt Xerxes perdiu inops conſilii fuerit, quòd eos expugnare non poſſet. Tandem ex difficultatibus acceſſus quidam apparuit barbaris. neceſſe enim erat, ſecundum oraculum, omnem Atticam quæ in continente eſt, ſubiici Perſis. Igitur à fronte arcis, à tergo autem portarum & aſcenſus, qua parte nemo excubabat; quáque nemo credebat quempiam hominum aſcenſurum, hac parte, etſi loco prærupto, quidam conſcenderunt, iuxta templum Aglauriæ filiæ Cecropis. Quos vbi in arcem aſcendiſſe viderunt Athenienſes, partim è muro ſeſe præcipitauerunt, atque extincti ſunt, partim in ædem refugerunt. At Perſæ qui aſcenderant, primùm ad portas contendunt, eíſque patefactis ſupplices trucidant: atque vbi omnium ſtragem fecerunt, direpto templo arcem incendunt. Athenis omnino Xerxes potitus, equitem quendam Suſa ad Artabanum mittit, nuntiatum res bene geſtas, ac præſentem ſtatum. Poſtero die quàm nuntium miſerat, conuocatis Athenienſium exulibus expeditionis ſuæ comitibus, iuſſit vt conſcenſa arce hoſtias ſuo ritu immolarent: ſiue aliquo in ſomniis vifo, ſiue ſua ſponte facti pœnitens quòd templum concremaſſet. Exules Athenienſes id quod iuſſi erant exequuti ſunt. Cuius rei cur mentionem fecerim exponam: Eſt in arce hac, Erechthei (qui fertur fuiſſe terrigena) templum, in quo olea eſt & mare, vt apud Athenienſes prædicatur, Neptuno & Mineruæ in teſtimonium poſita quòd de regione decertaſſent. Hanc igitur oleam vnà cum cætero templo contigit vt barbari exurerent: quam Athenienſes qui ab rege iuſſi erant rem diuinam facere, altero ab incenſione die quum in templum aſcendiſſent, aſpexerunt fruticaſſe, editò à ſtipite virgulto cubiti inſtar. Et hæc quidem illi narrauerunt. At Græci qui apud Salaminem erant, vbi nuntiatum eſt vti res circa Athenienſium arcem ſe haberent, eò perturbationis deuenere vt nonnulli è ducibus non expectarent dum propoſitum negotium conſtitueretur, ſed in naues

a *Id eſt, Ter in certamine Pythico victor.*

b *Atqui ipſemet huius libri initio penteconteros interpret. nauigia quinquagenûm remorum.*

c Septuagintaocto.

d Simul quòd oraculum inueniſſe ſibi viderentur. *i. oraculi ſenſum, ſiue mentem.*

irruerent, ac vela tollerent tanquam profecturi: cæteríque qui relinquebantur, ſtatuerent ſibi ante Iſthmum prælio nauali decernendum. Et quum nox adueniſſet, digreſſi è concilio, naues conſcenderunt. Ibi Themiſtoclem pergentem ad nauem ſciſcitatur Mneſiphilus vir Athenienſis quídnam ab ipſis decretum eſſet: & quum ab eo audiſſet decretum eſſe vt ad Iſthmum proficiſcerentur, & [a] ante Peloponneſum dimicarent, Si iſti, inquit, à Salamine proficiſcantur, iam tu pro nulla amplius patria dimicabis. ad ſuam enim quiſque patriam remeabunt: vt nec EVrybiades, neè alius hominum quiſpiam cohibere poſſit quominus copiæ dilabantur: Græciáque peribit conſilii inopia. Quare ſiquid comminiſci potes, perge, & quod decretum eſt conare irritum reddere, & EVrybiadem à ſententia reuocare, vt hîc perſtet. Themiſtocles, quum hæc admonita ſibi admodum probarentur, nullo reddito reſponſo ad EVrybiadis nauem perrexit. vbi hominem conuenit, ait velle ſe de negotio communi cum eo colloqui. Hunc ille in nauem ingreſſum iubet loqui quæ vellet. Cui Themiſtocles aſſidens, quæcunque à Mneſiphilo acceperat, tanquam à ſemetipſo refert, & alia adiicit multa, donec EVrybiadem à ſententia reuocauit: perſuaſitque vt è naui prodiret, & duces ad concilium contraheret. Ii poſteaquam congregati ſunt, priuſquam ad eos EVrybiades referret id cuius gratia ipſos coegerat, Themiſtocles multis agebat verbis prout magnopere expediebat. Quem interfatus Corinthiorum dux Adimantus Ocyti filius, Themiſtocles, inquit, in certaminibus ii qui ante alios ſurgunt, *colaphis* cæduntur. Eum refellens Themiſtocles, At qui, inquit, relinquũtur, non coronantur. Comiter autẽ Corinthio quum reſpõdiſſet, ad EVrybiadem conuerſus, nihil eorum dicebat quæ dixerat prius illos, poſteaquam à Salamine profecti fuiſſent, dilapſuros: (præſentibus enim ſociis, non putabat ſibi decorum quempiam accuſare) ſed aliunde oratione ſumpta, In te nunc, inquit, ſitum eſt ſeruare Græciam, ſi mihi accedens, nauale hîc prælium facias, & non horum quibuſdam credens, claſſem ad Iſthmum abducas. vtrunque enim, quum audieris, inter ſe comparato. Si ante Iſthmum confliges, in pátenti pelago dimicabis, vbi nobis minimùm expedit, naues habentibus & grauiores & numero inferiores. Ex quo, etiamſi in aliis feliciter nobiſcum agatur, tamen amittes Salaminem & Megara & AEginam. nam illos vnà comitabitur ſuus pedeſter exercitus. atque ita tu eos in Peloponneſum ages, omnémque Græciam in diſcrimen adduces. Sin autem id feceris quod ſuadeo, hæc in eo reperies commoda: Primùm ſi in arcto conflixerimus nos, paucæ naues cum multis, profectò [b] ſi æqua belli contingent, multo ſuperiores erimus: quoniam in arcto oppugnare, pro nobis eſt: in ſpatioſo, pro illis. Præterea Salamis ſeruatur, vbi noſtri nunc liberi collocati ſunt & vxores. [c] Eſt & alia hîc cauſa propter quam item debes præcipuè hîc manere, quòd pro Peloponneſo & iſthmo pugnabis: quò caue (ſi ſapis) ne iſtos ducas. Quòd ſi id quod ſpero cõtinget, vt claſſe vincamus, barbari neque ad iſthmum nobis aderunt, neque vſquã longius ab Attica procedent, ſed nullo ordine abibunt: vnde nobis lucrifaciemus quæ ſeruauerimus, Megara, AEginámque, atque Salaminem, apud quam credibile eſt nos hoſtibus fore ſuperiores. [d] Credibilia enim ſuadentibus hominibus ferè proſperè cedit: ſecus facientibus ne deus quidem vult adeſſe, & humanæ ſententiæ indulgere. Hæc dicentem Themiſtoclem rurſus interpellans Adimantus, iubebat ſilere eum, vtpote cui patria non eſſet: quinetiam EVrybiadem non ſinere virum extorrem ſententiam dicere, & ita demum id ſinere quum vrbem Themiſtocles habuiſſet: videlicet exprobrans quòd Athenæ captæ eſſent, tenerentúrque ab hoſte. Tunc Themiſtocles, & illi & Corinthiis multa ingerens probra, ratione oſtendit, ſibi eſſe & ſolum, & vrbem multo maiorem quàm illis, [e] vnde naues ferme ducentæ eſſent armatæ, quas nulli Græcorum inuadentes poſſent propellere. Hæc quum ratione ſignificaſſet, ad EVrybiadem tranſiens, maiori cum acrimonia loquebatur, inquiens, Tu verò ſi hîc manes, vir eris egregius: ſinminus, Græciæ euerſor. totum enim belli momentum nobis naues ſuſtinent. Sed mihi crede, niſi hoc feceris, nos, [f] ſicuti ſumus, vbi domeſticos receperimus, in Sirin quæ eſt in Italia, profecturos, quæ olim iam noſtra eſt: & quam, vt oracula aiunt, à nobis condi oportet. Vos autem talibus ſociis deſtituti meorum verborum reminiſcemini. Hæc dicente Themiſtocle, EVrybiades [g] edocebatur: & ob id edocebatur (vt mihi videtur) quòd maximè formidabat ne ſi ad Iſthmum claſſem reduxiſſet, ab Athonienſibus deſereretur: quibus deſerentibus, iam reliqui non eſſent in pugnando hoſtibus pares. Ita ſententiam eam probauit, vt illic permanentes, pugna nauali decernerent. Quod vbi EVrybiadi placuit, ii qui altercationibus velitati fuerant

a Pro Peloponneſo, *alibi natat.*

b Si rationi conſentaneus ſit belli exitus.

c Sed & hoc inter cætera eſt quod in primis amplecti debes! Hîc manens, pro Peloponneſo & Iſthmo nihilo ſecius pugnabis.

d Conſilia enim agitãtibus rationi cõſentanea ſuccedunt illa vtplurimùm: at ſiqui agitent conſilia rationi non conſentanea, ne ipſe quidem deus ad humanas deliberationes vult ſe accommodare.

e Tantiſper dum eſſent illis ducentæ naues armatæ. nullos enim ex Græcis illo inuad. poſſe propulſare.

f Ita vt nos habemus. *i. Iam nunc, & nihil innouantei circa rem noſtrorum ſtatum.*

g In diuerſam à priore ſententiam adducebatur. Vel, *Ad ſentiendum aliud quàm prius inducebatur. Ad verbum, Re docebatur. i. Diuerſum ſentire docebatur. Vel, Dedoctus ſentire edoctum fuerat.*

circa Salaminem, quum illic sese apparārent tanquam prælium nauale facturi, dies illuxit: & simul oriente sole extitit terræ & maris motus: propter quod visum est faciendum vt AEacidas in auxilium inuocarent. [a] Id vbi fecerunt, & omnibus qui illinc è Salamine sunt diis vota fecerunt, & Aiacem Telamonis filium inuocauerūt: nauémque ad AEacum & ad alios AEacidas inuocandos AEginam miserunt. Narrabat autem Dicæus Theocydis filius, vir Athenienſis, atque idem exul, & apud Medos factus illustris, per id tempus quo Attica regio Athenienſibus desolata, à pedestri Xerxis exercitu vastabatur, se fortè fuisse vnà cum Demarato Lacedæmonio apud campum Thriasium, vidisséque puluerem triginta ferme millium virorum procedentem ab Eleusine: & quum demirarentur quorúm nam hominum esset ille puluis, statim se audisse vocem, quæ vox ipsi videretur iacchus mysticus: & Demaratum (vt qui esset sacrorum quæ fierent in Eleusine ignarus) interrogasse quídnam esset quod ita sonaret, séque dixisse, Demarate, [b] non aberit quin grandis aliqua clades contingat regis copiis. Hoc enim palàm est, quum Attica sit desolata, numen ab Eleusine resonans, venire auxilio Athenienſibus ac sociis. & si quidem in Peloponnesum incumbat, periculum regi erit, eiúsque copiis quæ sunt in continente: sin ad classem quæ ad Salaminem est conuertatur, periculum adibit rex ne nauticum amittat exercitum. Hæc autē solennia Athenienses quotannis celebrant Cereri atque Proserpinæ: & his sacris quicunque vult & Athenienſium & aliorū Græcorum initiatur: & vox quam audis, est in hoc festo bacchantium. Et ad hæc dixisse Demaratum, Sile, néve alteri cuiquam hoc verbum dixeris. nam si ad regem referatur, capite plecteris, vt nec ego te nec alius quispiam hominum queat eripere. quāobrem tene silentium. hæc autem expeditio diis curæ erit. Hoc Demaratum admonuisse aiebat. [c] Ex illo autem puluere ac voce factam esse nubem, eámque in sublime elatam, Salaminem versus ad Græcorum exercitum fuisse delatam. Ita se didicisse nauticas Xerxis copias esse perituras. Hæc dicens Theocydis filius referebat, Demaratum atque alios testes citans. Classiariæ autem Xerxis copiæ, vbi conspecta strage Laconica ex Trachinia in Histiæam traiecerunt, triduum illic moratæ, per EVripum nauigabāt, totidémque diebus ad Phalerum prætò fuerunt. Nec verò minori (vt mihi videtur) numero vel pedestres copiæ vel nauticæ Athenas promotæ sunt, quàm ad Sepiadem atque Thermopylas. nam in supplementum eorum qui aut tempestate ad Thermopylas, aut in naualibus ad Artemisium prælis interierunt, hos substituam qui nondum regem sequuti fuerant, Melienses, Dorienses, Locros, Bœotos, qui cum omni copia aduenerunt, exceptis Thespiensibus & Plataeensibus: necnon Carystios, Andrios, Tenios, ac cæteros omnes insulanos, præter quinque ciuitates, quarum nomina superius commemoraui. nam quo magis penetrabat in Græciam Perses, eo plures eum nationes sequebantur. Qui omnes, exceptis Pariis, postquam Athenas venere, & ad Phalerum, (Parii autem in Cythno [d] relicti, quò bellum caderet expectabant) ibi Xerxes ipse ad classem descendit, animo cœtum classiariorum adeundi, & eorum audiendi sententias. Eò profectus vbi præsedit, assidentibus qui accitu eius aderant, suæ quoque gentis tyrannis ac nauium præfectis, vt cuique rex honorem dederat, quorum primus erat Sidonius rex, tum Tyrius, deinceps alii gradatim: misit ad eos Mardonium tentandi gratia, sciscitatum singulos prælium nauale faceret nécne. Posteaquam Mardonius à Sidonio exorsus, singulos circumiens interrogauit, cæteri quidem eandem dixere sententiam, iubentes fieri prælium: Artemisia verò, Hæc, inquit, Mardonii, quæ dico, regi referas: [e] me neque in prælis ad EVbœam gestis ignauissimam extitisse, neq; minima contulisse in te, domine. ideo, quum talis sim, æquum esse, ea quæ in rem tuam maximè esse sentio, demonstrare. Itaque hoc tibi suadeo, vt nauibus parcas, nec prælium nauale facias cum iis viris qui tanto sunt tuis in mari præstantiores, quanto fœminis viri. Quid enim necesse habes omnino venire in discrimen pugnæ naualis? nónne Athenas habes quarum gratia expeditionem sumpsisti: nónne reliquam Græciam? ac nemo tibi obsistit: Qui tibi obsistebant, ita summoti sunt vt eos decebat. Quò autem ego recasuras hostium res arbitror, id exponam: Si non instabis pugnæ nauali committendæ, sed classem perges hîc continere ad terram, aut etiam tendere ipse in Peloponnesum, tunc tibi, domine, succedent ea quorum gratia venisti. neque enim diu tibi resistere Græci possunt, sed dilabentur, & abs te ad suas quisque vrbes defugient. quoniam neque commeatus est eis in hac insula, vt ego audio, neque, si tu in Peloponnesum pedestres copias duces, hîc eos credibile est perstituros qui illinc huc aduenerunt, neque de pugna pro

a Sicut autem deliberatū fuerat, ita hæc fecerunt. quum enim diis omnibus preces fudissent, illinc quidem, ex ipsa *nimirum* Salamine, Aiacem Telamonémque inuocauerūt, ad AEacum autem cæterósque AEacidas inuocandos nauem AEg. misi.

b Fieri non potest quin magna aliqua cl.

c Post illum autē puluerem ac vocem ortam esse nubem.

d Quum remansissent.

e Me, quæ nec in naualibus ad Eubœā prælis me ignauissimè gessi, nec minima præstiti, par est, domine, sententiam meam proferendo, quæ maxime è re tua esse censeo, indicare: atq; ideo hæc dico, Parce nauibus, nec prælium nauale cum iis viris &c.

» Athenienſibus faciẽda curaturos. At ſi pugnam naualẽ gerere approperabis, vereor
» ne copiæ nauticæ malè re geſta pedeſtribus ſint exitio. Præterea hoc etiam rex in a-
» nimum dimitte: vſu venire vt bonis quidem hominibus mali ſerui ſint, malis au-
» tem boni. Ideóque tibi (qui virorum es optimus) ſerui ſunt mali, qui numero ſocio-
» rum cenſentur, AEgyptii, Cyprii, Cilices, Pamphyli, è quibus nulla vtilitas eſt. Hæc loquente Artemiſia, quicunque ei bene volebant, noxiam illi rebantur ſuam orationem, tanquam aliquid mali paſſuræ ab rege, quem vetaret pugnam facere naualem: at ii qui malè conſultum illi volebant inuidebántque, vtpote cui inter primos ſociorum omnium honos haberetur, gaudebant eius quam dixerat ſententia, tanquam perituræ. Sed Xerxes, poſtquam ad eum ſunt relatæ ſententiæ, magnopere delectatus eſt Artemiſiæ ſententia: & quum iam antea officioſam eſſe ſenſiſſet, tunc multo impenſius collaudauit. Nihilominus vt [a]pluribus ſtaretur iuſſit, ratus ad EVbœam ſuos ſpontè malè pugnaſſe, quòd videlicet ipſe abfuiſſet: itaque conſtituit ſpectaculo pugnæ naualis intereſſe. Claſſiarii, vbi nuntiatum eſt illinc eſſe ſoluẽdum, claſſem Salaminem verſus ducũt, & per otium in aciem ſunt digeſti. Sed quum eos dies defeciſſet quominus prælium committerent, (nox enim interuenit) in poſterũ diem ſeſe inſtruebant: quum interim Græcos metus formidóque cepit, cum alios, tum verò Peloponnenſes, quòd ipſi deſidentes in Salamine, pro Athenienſium terra eſſent certaturi: qui ſi ſuperarentur, in inſula deprehenſi forent obſidendi, ſua terra ſine præſidio relicta. Per eandem noctem pedeſter exercitus barbarorum contendebat in Peloponneſum: quanquam cuncta quæ poterant excogitata erant ne barbari per continentem ingrederentur. Nam vbi Leonidem cum ſuis apud Thermopylas occubuiſſe accepere Peloponnenſes, celerrimè ex vrbibus concurſu facto, Iſthmum inſederunt, duce Cleombroto Anaxandridæ filio, Leonidæ fratre. Ibi conſidentes, primùm viam Scironidem obſtruxerunt, deinde conſilio inito Iſthmum muro inædificabant, opúſq; perficiebant, quippe nemine (quum tot millia virorũ eſſent) ceſſante. nã & lapides & lateres & ligna, & ciſtas ſabulo plenas afferebãt, nullo temporis momento opus intermittentes, neque diurno neque nocturno. Hi autem è Græcis fuerunt qui ad Iſthmum auxilio cum omni copia venerunt: Lacedæmonii, & Arcades omnes, & Elei, & Corinthii, & Sicyonii, & Epidaurii, & Phliaſii, & Trœzenii, & Hermionenſes. Hi fuerunt qui quidem auxilio venerunt metuentes periclitanti Græciæ. Cæteris enim Peloponnenſibus id nihil admodum curæ erat, & Olympiadam & Carnia præterierant. Incolunt autem Peloponneſum gentes ſeptẽ, quarum duæ indigenæ eundem quem habitarunt olim locum nunc habitant, Arcades & Cynurii: vna, Achaica, quæ nunquam illa quidem è Peloponneſo exceſſit, ſed priſtino loco egreſſa, alienum incolit: reliquæ quàtuor è ſeptem aduentitiæ ſunt, Dorienſes, AEtoli, Dryopes, Lemnii. Ac Dorienſium quidem multæ ſunt & insignes ciuitates: AEtolorum autem ſola Elis: Dryopum autem, Hermiona & Aſina, quæ ad Cardamylam Laconicam ſita eſt: Lemniorum autem, omnes Parorei. Cynurii autem, quum ſint indigenæ, ſoli putantur Iones eſſe, ſed effecti ſunt Dores, ſub imperio Argiuorum impoſiti, & progreſſu temporis, quum eſſent Orneatæ, itémque accolæ. Harum igitur ſeptem gentium cæterę præter eas quas recenſui, è medio ceſſerunt: & (ſi ingenuè loqui fas eſt) in medio ſedentes cum Medis ſentiebãt. Apud Iſthmũ quidẽ in tali labore iſti occupati erant, vtpote pro omni iam curſu, quòd nulla ſpes è claſſe affulgeret, currentes. Quæ audientes illi qui in Salamine erãt, formidine afficiebãtur, non tã pro ſeipſis quàm pro Peloponneſo ſoliciti, adeò vt alius alium adiens, & ſummiſſa voce loquens admiraretur in EVrybiade conſilii inopiam: tandem verò res erupit in medium, cõcilíumque contractum eſt, & multa de hoc ipſo dicebantur, ab his quidẽ, oportere in Peloponneſum nauigare, & pro illa adire periculum, non autem manentes, pro regione captiua pugna naũali decernere; ab Athenienſibus verò & AEginetis & Megarenſibus, ſatius eſſe illic manentes dimicare. Ibi Themiſtocles, poſtquam ſententia Peloponnẽſium euicit, clanculum è concilio egreſſus, miſit ad claſſem Medorum nauigium, cum quodam iuſſo dicere quæ oporteret, cui nomẽ erat Sicino, contubernali ſuo, atque eodem pædagogo liberorum ſuorum: quem poſt has res geſtas ipſe Theſpienſem fecit; [b] (vbi Theſpienſes in ciuitatem ſunt recepti) atque locupletem. Is tunc nauigio ad duces barbarorũ
» profectus hæc inquit, Dux Athenienſium, quòd partibus regis faueat, præoptátque res
» veſtras quàm Græcorũ eſſe ſuperiores, miſit me iã clam aliis Græcis indicatũ vobis,
» illos motu perculſos fugã facere velle, & nunc offerri vobis occaſionẽ exequẽdi rem
» omnium præclariſſimam, niſi per negligentiã eos dilabi ſinatis. nam neque inter ſe

a *Id eſt, Sententijs plurium. Qu'on ſe tient à la plus grande voix.*

b *Quo tempore Theſpienſes ciues recipiebant, id eſt ius ciuitatis donabant.*

consentiunt, neque vobis amplius obsistent: sed inter se dimicantes cernetis eos qui vobiscum & eos qui contra vos sentiunt. Hac re Sicinus indicata, ab illis abscessit. Cui fidem habentes barbari, tum in insulam paruam nomine Psyttaleam, quæ inter Salaminem & continentem sita est, multos Persarum traiiciunt, tum mediam circa noctem cornu quod ad vesperam spectabat producunt Salaminem versus, eam circumituri: producunt itē qui circa Ceon & Cynosuram instructi erāt, occupantes omne fretum Munychia tenus. Ideo autem & naues producebant nequa Græcis liceret effugere: sed circumuenti vicem redderēt præliorum ad Artemisium gestorum. Ad insulam autem Psyttaleam traiiciebant Persas, vt commisso nauali certamine, quum plurimum & virorum & naufragiorum eò efferretur, (erat enim insula in traiectu pugnæ sita) ii Persæ [a] suos seruarent, alienos interimerēt. Hoc autem ne hostis sentiret, clanculum egere, nulla noctis parte concessa somno. In has ego res intuens, non habeo aduersari oraculis tanquā non, veris volens euidenter loquentia conari refellere,

Auricomæ postquam Dianæ littora iungent
Nauales pontes cum littoribus Cynosuræ,
Spe stolida fortes quòd Athenas marte subegit,
Compescet iuuenem meritissima pœna superbum,
Instinctum furiis, sibi cedere cuncta putantem.
Nam miscebitur æs æri, mars sanguine pontum
Inficiet: Graiis tunc libera tempora reddet
Saturno genitus, simul & Victoria pollens.

Quum ità euidenter in his à Bacide dicatur, profectò neq; ipse de fide oraculis deroganda ausim dicere, neque ab aliis dici sustineam. Porro inter duces qui in Salamine erant ingens conflatus est tumultus, nondum scientes à barbarorum nauibus se circumueniri: vbi autem orto sole inspexerunt hostem instructum, censuerunt ibidem sibi manendum. Quibus congregatis, applicuit ex AEgina Aristides Lysimachi filius, Athenien sis quidem, sed in exilium à populo eiectus, quem ego (vt eius mores accepi) virum optimum Athenis atque iustissimum cēsui. Hic vir concilio assistens, Themistoclem euocauit, non amicum sibi, sed in primis inimicum: verùm præ magnitudine præsentium malorum oblitus simultatum, euocauit hominem colloquē di gratia. præsenserat enim Peloponnenses maturare ad Isthmum classem reducere. Qui, quum prodisset Themistocles, ad eum inquit, Nos & alio tempore & hoc ipso contendere debemus inter nos hac de re, vter nostrum de patria præclarius mereatur. te verò certiorem facio, peræquè esse Peloponnēsibus multa verba facere ac pauca de abducendis hinc nauibus. Ego enim tibi quod ipsemet vidi, refero: nunc, ne si velint quidem, Corinthios atque ipsum EVrybiadem enauigare posse, quoniam circumdati ab hostibus vndiq; sumus. quare ingressus ad eos, hoc indicato. Cui respondens Themistocles, Vtilia sanè, inquit, iubes, bonum afferens nuntium. Nam quod ego precabar vt fieret, id ipse tu conspicatus fieri venisti nuntiatum. [b] vt enim scias, quæ fiunt à Medis, propter me fiunt: quoniam opus facto fuit vt Græci qui nolebāt sua sponte ad pugnam descendere, descenderent inuiti. Tu verò, quandoquidem vtilia nuntiatum venisti, per teipsum nuntiato. Quoniam si ego retulero, videbor rē commentitiam dicere, nec ipsis persuadebo, tanquam non hoc agentibus barbaris. Itaque tute ingressus, vti res habet ipse referas. Quod vbi feceris, si tibi fidem habebunt, optimè habet: sinminus, perinde nobis erit. neque enim si vndique circumdati sumus, vt tu ais, amplius isti defugient. Aristides concilio introgressus, eadem retulit, dicens se ex AEgina venisse, & ægrè elapsum, latendo stationem hostium. Omnem enim classem Græcorum, à Xerxis classe circumuentam: ideóque hortari se vt ad defensionem sui illi sese præpararent. Hæc loquutus Aristides, retrò abiit. Rursus autem inter duces altercatio orta, pleriſq; eorum fidem nuntio non habentibus. Quibus non credentibus aduenit triremis transfuga virorum Teniorum, cui præerat Panætius Sosimenis filius, quæ omnē veritatem attulit. Cuius facti nomine Tenii in tripode qui Delphis dedicatus est, inter eos qui barbarum debellarunt, scripti fuere. Ex hac autem naui quæ ad Salaminem & altera quæ ad Artemisium transfugit, expleta est Græcorum classis trecentarum & octoginta nauium. duæ nanq; prius ad explendum numerum defuerant naues. Græci, vbi eis verba Teniorum fecerunt fidem, sese apparauerunt tanquam dimicaturi. Et sub diluculū, quum propugnatorum cœtū fecissent, Themistocles ex omnibus quæ expedirent præcipiebat: cuius orationis summa erat, meliorum cum peioribus comparatio, quæcunque in homi-

[a] Alios seruarent, alios interim.

[b] Scio enim quæ à Medis fiūt, à me profecta esse.

nis natura atque industria existunt, exhortatus vt meliora eligerent. Vbi perorauit, iussit illos ingredi naues. quibus ingressis, rediit ab AEgina triremis quæ profecta ad AEacidas erat. móxque omnes naues Græci soluerunt. In quos mouentes cõtinuò barbari sunt inuecti. Ibi cæteri quidẽ Græci [a] quum inhiberẽt remos, cessímq; irent, Aminias Palleneus vir Atheniẽsis, euectus naui in hostilem incurrit: cui implicitus quum hæreret, nec abstrahi posset, ita cæteri venientes auxilio conserti sunt. Hunc in modum aiunt Athenienses extitisse initium pugnæ: AEginetæ verò, nauem quæ ad AEacidas abierat feciſſe initium. Quanquam etiam hoc refertur, simulachrum mulieris fuisse eis oblatum: & quum apparuisset, ita illos exhortatum vt omnis Græcorum exercitus exaudierit: sed prius his verbis cõuitiatum, [b] O dæmonii, quousque remos inhibebitis? Cæterùm aduersus Athenienses instructi erant Phœnices. nam hi cornu tenebant quod ad Eleusinem occidentémque vergebat. Aduersus Lacedæmonios instructi erant Iones. hi autem cornu tenebant quod ad auroram spectabat & Pireum: quorum pauci admonitu Themistoclis de industria ignauiter agebant, plerique minimé. Enimuerò complurium trierarchorum nomina commemorare possem, qui Græcas naues expugnauere: sed neminem nominabo præter Theomestorem Androdamãtis filium, & Phylacon Histiæi filium, ambos Samios. quorum duntaxat ideo mentionẽ facio, quòd Theomestor ob hanc nauatã operam à Persis tyrãnus Sami sit creatus: Phylacus inter bene de rege meritos adscriptus sit, & multo tractu soli donatus. Bene meriti autem de rege, Persica lingua Orosangæ vocãtur. De his quidem ita res habet. Multitudo autem regiarum nauium ad Salaminẽ expugnabatur, partim ab Athenienſibus corrupta, partim ab AEginetis, vtpote Græcis seruato ordine ac loco certantibus, barbaris & incompositè & inconsultè agentibus: vt non ab re fuerit talem eis rem contingere qualis contigit. quanquam eo die fuerunt atque extiterunt longè seipsis præstantiores, & quàm ad EVbœam extiterant, pro se quisque adnitentes, ac Xerxem reformidantes, quòd ab eo se singuli conspici arbitrabantur. Et de aliis quidem vel barbarorum vel Græcorum singulatim, quomodo dimicauerint, non possum pro comperto referre: circa Artemisiam verò hoc rei gestum, ex quo impẽsius illa regi commendata est: Posteaquam regiæ res in multum tumultuationis deuenerant, hoc interim tempore Artemisia, quum nauem suam Attica insequeretur, nullum habens effugium, quia ante ipsam naues amicorũ, sua verò proxima hosti erat, hoc sibi putauit faciẽdum, quod & feciſſe profuit. nam vt fugiebat Atticam nauem, in nauem sociam, quæ erat virorum Calyndensium, impegit, quáque rex Calyndẽsium Damasithymus vehebatur. Cum quo etsi huic iam inde quũ essent in Hellesponto, contentio intercesserat, tamẽ incertũ an consultò id fecerit, an fortuitò nauis Calyndensium oblata fuerit. Eam Artemisiavbi incurrit pariter ac demersit, prospero casu vsa & duplex hinc sibi bonũ est adepta. nam trierarchus Atticæ nauis eam cõspicatus incurrisse barbarorum virorum nauem, existimans hanc Artemisiæ nauem aut Græcam esse, aut è barbaris profugisse, & à Græcis pugnare, ab hac ad alias se conuertit. Ita ex hoc facto contigit Artemisiæ tum vt exitium euitaret, tum vt è malo opere præcipuè se probatam apud Xerxem redderet. siquidem fertur, quum rex spectans animaduertisset hanc nauem alteri incurrisse, quendam eorum qui aderãt dixisse, Cernis Artemisiam domine, vt bene præliatur, vtque nauem hostilem depressit? Et regẽ interrogasse nunquid verè id opus Artemisiæ esset: & illos, vtpote qui planè nossent insigne nauis Artemisianæ, ita rem habere adfirmasse, ratos eam nauem quæ corrupta esset, hostilẽ fuisse. nam præter cætera quæ mulieri (vt dictum est) prosperè cesserunt, hoc quoque accessit, quòd è naui Calyndensi nemo seruatus est qui existeret accusator. Vnde Xerxem ferunt ad ea quæ narrabãtur dixisse, Viri quidem extiterunt mihi fœminæ, fœminæ autem, viri. Hæc aiũt dixisse Xerxẽ. In eo prælio cum alii multi & illustres viri tam Persarum Medorúmq; quàm aliorum sociorum occubuere, tum verò dux Ariabignes Darii filius Xerxisq; frater: è Græcis pauci. quippe qui gnari natãdi, vbi suæ naues corruptæ erant, nec in pugna peribant, ad Salaminem eniatabant. cuius rei quia imperiti erant barbarorum plerique, in mari periere. Posteaquam autem eorum primæ naues in fugam versæ sunt, tum verò plurimæ corrumpebantur. nam quæ in posterioribus locatæ erant, dũ earũ propugnatores conarẽtur præterire, vt & ipsi aliquam operam [c] regi nauarent, vndique in suorũ naues incidebant. Quo in tumultu etiam hoc actum est, vt quidam Phœnices quorum naues corruptæ fuerant, regem adeuntes, insimulauerint Iones tanquam proditores, quòd propter eos naues amissæ essent. vnde id contigit, non vt Ionum duces interficerẽtur, sed vt ii Phœnices qui

a Quum in puppim inhiberent vt appulsuri. *Bud.*

b O miseri.

c In regis conspectu nauarent.

illos insimulabant,[a] eam acciperent mercedem. Etenim illis adhuc ea loquentibus, Samothracia nauis Atticæ impacta, eam demersit: & in hanc AEginetica impulsa ipsam depressit. Verùm Samothraces, vt qui iaculatores essent, epibatas nauis quæ suâ depresserat, iaculorum ictibus excusserunt, eorúmq; consensa naui potiti sunt: quod factum Iones liberauit. Nam Xerxes vbi id egregium facinus Ionum aspexit, conuersus ad Phœnices, vt erat supramodum mœstus, & omnes arguens, iussit eorum capita præcidi, ne, quum ipsi imbelles essent, meliores criminarentur. Quoties enim suorum quempiam aliquod opus edentem cernebat, de eo homine percontabatur, sedens sub monte qui est eregione Salaminis, nomine AEgaleo, & scribę trierarchum illum à familia & vrbe scripto annotabant. Quinetiam cladi Phœnicum qui aderant, additus est Ariaramnes vir Persa, quanquam amicus regis. Et isti quidem in Phœnices se conuertebant: barbaris autem in fugam versis, & ad Phalerum elabentibus, AEginetæ in freto subsistentes operam memoratu dignam ediderunt. nam Athenienses quidem in tumultuatione naues sibi obsistentes fugientésque expugnabant, AEginetæ verò eas quæ elabebantur: & quoties aliqua effugiebat Athenienses, eo ipso cursu in AEginetas incidebat. Quum interim conflixerunt naues duę, vna Themistoclis insequens aliam, altera Polycriti Crio geniti, viri AEginetæ, dum nauem Sidoniam inuadit, illam videlicet quæ speculatoriam in Sciatho AEgineticam ceperat, qua vehebatur Pytheas [b]Ischeni filius: quę Persæ seminecem plagis, tamen admiratione virtutis seruatum in naui habebant. Sidonia quæ hunc circumferebat nauis, vnà cum Persis est intercepta, vt Pytheas ita sospes rediret in AEginam. Polycritus vbi inspexit Atticam nauem, agnito signo nauis imperatoriæ, inclamans Themistoclem, iocatus est, exprobrans AEginetis quòd cum Medis sentirent. Hoc Polycritus sua naui incurrens, in Themistoclem iaculatus est. Barbari autem quorum naues supererant, fuga se proripuerunt in Phalerum pedestres ad copias. In hac pugna nauali è Græcis optimè audierunt AEginetæ, secundo loco Athenienses: è viris, Polycritus AEgineta: Athenienséque, EVmenes Anagyrasius, & Aminias Palleneus, qui & Artemisiam est insequutus, non prius desiturus quàm aut illam cepisset, aut ipse captus esset, si Artemisiam ea naui vehi animaduertisset. quippe trierarchis Athenienśiũ præceptum erat vt eam caperent, propositúmq; præmiũ decem millium drachmarum ei qui viuam cepisset. Indignè enim ferebant mulierem aduersus Athenas militare. At illa (vt antea dictum est) aufugit. Fuerunt & alii quorum naues incolumes in Phalerum euaserunt. Adimantũ autem Corinthiorũ ducẽ Athenienses ferunt statim inter initia concursus nauium expauefactum atq; perterritũ sublatis velis fugæ se dedisse: Corinthiósque inspecta fuga nauis imperatoriæ itidem abiisse: Et quum fugiẽdo venissent ad tẽplum Mineruæ Sciradis, quæ est in Salamine, occurrisse eis celocem diuina cum pompa: quẽ quisnam misisset quũ non constaret, sciréntque neminẽ suæ classis ad ipsos misisse, eos ob id coniectasse rem diuinam esse: & eos qui in celoce erant, vbi propiores fuerunt, ita loquutos fuisse, Adimante, tu quidẽ conuersis in fugam nauibus abscedere vis Græcorum proditor: at illi quantum votis conceperunt victores hostium euadẽt. Et quum his verbis fidẽ non haberet Adimantus, hæc iterum dixisse, [c]ipsos posse pro obsidibus ductos mortẽ obire nisi constaret Græcos esse victores. Ita conuersa naui Adimãtum cum cæteris ad classem suorum, re iam ab aliis nauata, venisse. Hic de illis apud Athenienses rumor extitit: quod ipsi Corinthii negant, séque inter primos pugnatores extitisse affirmant. pro quibus testimonium dicit reliqua Græcia. Aristides autem Lysimachi filius vir Athenienśis, cuius paulo antè vt viri optimi mentionem feci, per eum tumultum qui circa Salaminem fiebat, hoc rei gessit: Permultis armatorum qui ad littus Salaminis locati erant sumptis, genere Athenienśibus, & in Psyttaleam insulam traductis, omnes Persas qui in ea insula erant interemit. Defuncti nauali pugna Græci, reductis in Salaminẽ nauibus, potiti sunt naufragiis quæ illic supererant: parati ad aliam dimicationem, quòd sperarent regem iis quæ sibi reliquæ erant nauibus vsurum. Porro naufragiorum pleraque vẽtus zephyrus asportauit in oram Atticæ nomine Coliadem: vt impletum sit omne oracului, cum de cæteris quæ ad pugnam naualem pertinent faciens mentionem, tum verò de naufragiis illuc euectis, à Bacide & Musæo multis annis antea prædictum, ac redditũ Lysistrato Athenienśi, viro sortilego, quod omnes Græcos latuerat,

Horrebunt remis mulieres Coliadenses.

Hoc autem futurũ erat aducto rege. Cognita sua clade Xerxes veritus nequis Ionum à Græcis subornatus, aut sua sponte ad soluendos pontes in Hellespontum na-

[a] Talem mercedẽ acciperẽt. *id est, quas pœnas nolebant dare Iones, ipsi eas darent.*

[b] *Suprà, pag. 193 Ischenoi fil. Sed ibidem malè Pythius.*

[c] *Se tales esse qui vellent obsides duci ac morte plecti nisi victores comperirentur Græci. Vel, Se eo animo esse. Q.d. Se paratos esse ad &c.*

uigaret, vnde ipſe in Europa deprehẽſus ſalute periclitaretur, de fugiendo cõſultabat. nolẽs tamẽ neq; à Græcis neq; à ſuis detegi, aggerẽ in Salamine tẽtabat educere: nauẽſque Phœnicũ onerarias, vt pro rate ac muro eſſent, innectebat: & ſe tãquam aliã pugnam naualem facturus, ad bellum inſtruebat. Quæ agẽtem videntes cæteri, pro certo habebant eum manendi animo atque bellandi illa apparare: ſed nihil eorum Mardonium latebat, vt probè gnarum ingenii illius. Xerxes & hæc fecit, & ſimul in Perſidem miſit qui præſentem cladem nuntiarent. His nuntiis nihil pernicius tranſcurrit in rebus humanis. quod negotium hunc in modum eſt à Perſis excogitatum: Quot ex diebus tota via conſtat, totidem equos ac viros ferunt eſſe diſtinctos ad ſingulorum dierum iter faciendum, quos neque vis nimium, neque imber, neq; æſtus, neq; nox diſtinet quin propoſitum ſibi curſum celerrimè conficiant. Quorum curſorum primus mandata tradit ſecundo, ſecundus item tertio: & ita deinceps illa mãdata in alium atque alium pertranſeunt, quemadmodum apud Græcos fax quam Vulcano per vices ferre curſores perſeuerant. Hanc equorum curſitationem Perſæ angarĳon appellant. Primus igitur nuntius Suſa perlatus, Xerxem Athenis potitum eſſe, tanta Perſas qui relicti erant voluptate affecit, vt omnes vias myrto conſterne rent, & per eas odores incenderent, & ipſi in ſacrificiis ac gaudiis verſarentur: ſecundus autem ita eos conſternauit vt vniuerſi veſtes dilaniarent, vociferationéque & eiulatu irrequieto vterentur, culpam in Mardonium refundentes, non tam de claſſe quàm de ipſo Xerxe ſoliciti: idque tamdiu dum Xerxes illos ita affectos redeundo ſedauit. At Mardonius quum videret Xerxẽ magnam è pugna nauali iacturam feciſſe, ſuſpicans agitare fugam ex Athenis, pro ſeipſo anxius erat, tãquam pœnas daturus, qui regi perſuaſiſſet inferre Græciæ bellum: putabátque ſibi conducibilius eſſe periclitari aut ſubigere Græciam, aut magna opera aggreſſum honeſtè vita defungi: quanquam opinio eius de ſubigenda Græcia propenſior erat. Hoc quum ſecum agitaſſet, regem hac oratione eſt alloquutus, Domine, noli mœrorem ob hanc rem geſtã capere, aut pro ita magna hoc iactura ducere. non enim certamen, quo omnia noſtra conſtant, in lignis eſt, ſed in viris & equis. Itaq; nemo tibi aut horum qui tibi videtur omnia confeciſſe, egreſſus è nauibus conabitur obuiam ſe ferre, aut ex hac cõtinẽte: vnde qui ſe obuios tulere, pœnas dedere. Quòd ſi tibi videtur faciẽdum vt Peloponneſum tẽtemus, continuò tẽtemus: ſi videtur ſuperſedendum, ſuperſedeamus licet. nec animo conſterneris: neq; enim vlla poſſunt ratione ſubterfugere Græci quominus rationem dent eorum quæ & nunc & antea perpetrarunt, tuique ſint ſerui. Et hoc quidem præcipuè tibi agendum puta. Quòd ſi tibi conſtitutum eſt vt ipſe cum exercitu reuertaris, aliud quoque habeo ex hac re conſilium. Ne committas rex vt Perſæ Græcis ludibrio fiant. non enim res Perſarum afflictæ ſunt: neque tu vbinam viri fuerimus ignaui dicere potes. quales ſi Phœnices & AEgyptii & Cyprii & Cilices fuere, [a] nihil iſta ad Perſas attinet culpa. Quare, quoniam Perſæ huius rei inſontes ſunt, iam mihi credito. ſi tibi non videbitur permanendum, remea ipſe ad ſolum natale cum pleraque parte copiarum: ego cum delectis de exercitu triginta myriadibus militum debeo Græciam in tuam redigere ſeruitutem. His auditis Xerxes, [b] vt ex malis, gauiſus eſt, voluptatémque cepit: & ad Mardonium inquit ſe, [c] vbi ad concilium retuliſſet, reſponſurum vtrum eorum eſſet facturus. Et quum in concilium vocaſſet delectos Perſarum proceres, placuit ei Artemiſiam quoque ad conſultandum accerſi: quam ſolam conſtabat antea quæ faciẽda eſſent intellexiſſe. Quæ vbi aduenit, eam Xerxes ſummotis aliis Perſarum conſiliariis atque ſatellitibus, hũc in modum alloquutus eſt, Iubet me Mardonius hîc permanere ad tentandam Peloponneſum, negans vllã culpã huius damni eſſe penes Perſas atq; pedeſtres copias, [d] ſed eis volentibus hoc tentari debere. Itaq; aut hoc me facere hortatur, aut ſibi tradere triginta myriades delectorum militum ad ſubigendam mihi Græciam: me verò ad patrias ſedes cum reliquo exercitu reuerti. Tu igitur, quæ de pugna nauali non gerenda probè conſuluiſti, dicito vtrũ mihi ſuadeas horũ, quod eligendo bene mihi cõſuluero. Hæc Xerxi cõſultanti reſpõdens Artemiſia, Arduũ, inquit, rex, [e] me dicẽtem tibi optima, proſperum conſilium dare: tamen è ſtatu rerum præſentium mihi videtur eſſe faciendum vt tu ipſe domum remees: Mardonium verò hîc relinquas cum iis quos vult, ſi modò velit ille, atque recipiat ſe iſta facturum. Nam ſiue ea quæ ait ſe velle, ſubegerit, & hæc ei ex animi ſententia ſuccedant, [f] tua res domine agitur: quia id tui ſerui effecerint: ſiue Mardonio contra opinionem ſuam contingat, non magna ſanè calamitas erit, ſaluo & te & rerum domeſticarum ſtatu. Etenim ſi incolumis es & domus tua, profectò Græci ſæpenumero pro ſeipſis multa certamina

a Nullum enim rebus damnũ attulerunt Perſæ.

c *Sic Græca habent ad verbum: pro eo quod eſt,* Tã *quam illo offerente aliquod inter tot mala ſolatiũ. Vel,* Tanquam illo ex rebus alioqui deſperatis aliquẽ exitũ proponente.

c Vbi deliberaſſet. *Sed Valla ita uertit ratione habita eorum quæ ſequuntur.*

d Sed lubenter ſe reipſa id comprobaturos. *Vel, Huius rei ſe documentum eſſe daturos.*

e Me tibi conſulenti optimum dare conſilium.

f Quod geritur, tuũ eſt. *Id eſt, Tuum cenſetur. Eius laus tibi adſcribitur.*

curſitabunt: at ſiquid contingat Mardonio cladis, id nullius erit momenti, Græcíq; vincendo non vicerint, ſeruo tuo interempto. Tu verò Athenis incenſis (cuius rei gratia expeditionem ſumpſiſti) reuertêris. Delectatus eo conſilio Xerxes, quòd idē illa ſuaſiſſet quod ipſe haberet in animo: quippe qui (vt ego opinor) nō remanſiſſet ſi vel cuncti atq; cunctæ id ei ſuaſiſſent. adeo perterritus erat. Artemiſiam igitur laudatam dimiſit, ducentem ſecum liberos regios Epheſum. nam aliquot eum filii nothi comitabantur. Cum quibus ad eorum cuſtodiā miſit Hermotimum, genere quidem Pedaſenſem, ſed apud regem inter eunuchos nulli ſecundum. Incolunt autem Pedaſenſes ſuper Halicarnaſſum: apud quos hoc rei fertur cōtingere, vt quoties Amphictyonenſibus qui circa eam vrbem habitant aliquid aduerſi certum intra tempus eſt euenturum, tunc Mineruæ antiſtiti, quæ illic eſt, grandis barba naſcatur: quæ res bis apud eos accidit. Ex his Pedaſenſib⁹ Hermotimus erat, cui maxima ex omnibus quos quidem ipſi nouimus, vltio contigit acceptæ iniuriæ. Siquidem eum captū ab hoſtibus ac venalē mercatus eſt Panionius vir Chius, ex hoc impuriſſimo quæſtu quem factitabat, vitam ducens. nam quos pueros forma præditos coemerat, eos caſtrabat: ductóſq; aut Sardis aut Epheſum, magna pecunia venundabat. Apud barbaros enim pretioſiores eunuchi ſunt quàm qui non ſunt caſtrati, [a] in omni genere, fidei gratia. Cæterùm vt alios permultos, ita hūc quoq; Panionius execuit, vt qui ex hac re vitam toleraret. Sed non vſquequaque infelix Hermotimus, è Sardibus ad regem cum aliis muneribus deductus eſt, progreſſúque temporis ex omnibus eunuchis maximo in honore apud regem Xerxem eſt habitus. Quum autem rex aduerſus Athenas moueret è Sardibus, per id tempus Hermotimus cuiuſdam negotii gratia deſcendit in agrum Myſium, qui à Chiis incolitur, ſed Atarneus vocitatur. ibi inuentum Panionium atque agnitum alloquutus eſt & multis & comibus verbis, primùm recenſens ei quot per illū eſſet aſſequutus bona, deinde pollicēs quā gratiam illius meriti foret relaturus, ſi homo cum ſuis domeſticis illuc commigraſſet. Ea oratione libenter audita Panionius contulit ſe illuc cum vxore & liberis. Quem poſteaquam cum omni re familiari adeptus eſt Hermotimus, his verbis affatus eſt, O omnium poſt homines natos ſceleſtiſſimum, qui ex nefandiſſima negotiatione quæſtum facis: quid aut ipſe ego, aut meorum quiſpiam vel tibi vel tuorum cuipiā mali fecit, [b] quòd ex viro neutrum me reddidiſti? putabāſne fore vt quæ tunc machinaberis laterēt deos? qui iuſta lege vtentes, te infandorum opificem tradiderunt in manus meas, [c] vt de pœna à me tibi irroganda queri non poſſis. Hæc vbi exprobrauit homini, filiis in conſpectum eius adductis, qui quatuor erant, coegit patrem genitalia illorum recidere: quod quū coactus feciſſet, filii ſui adacti ſunt eius virilia abſcindere. Ita ſupplicium ab Hermotimo in Panionium rediit. Xerxes autem filiorum Epheſum deducēdorum negotio Artemiſiæ demandato, accitum Mardonium iuſſit è copiis quas liberet eligere, vt conſentanea verbis facta exequi experiretur. Hactenus eo die eſt actum. Noctu autem regis iuſſu præfecti claſſis è Phalero ſoluētes, retrò Helleſpontum verſus abierunt, pro ſe quiſque accelerantes ad cuſtodiendas rates quibus rex pertranſiret. Qui quum ad Zoſterem aduentaret, minuta quædam continentis protenta promontoria barbari ſuſpicati nauigia eſſe, perdiu illinc aufugerunt: tandem deinde edocti non nauigia eſſe, ſed promontoria, in agmē ſeſe receperunt. Vt autem dies illuxit, Græci cernentes ibidem pedeſtres copias hoſtium perſtare, rati claſſem quoque circa Phalerum eſſe, ac pugnam naualem commiſſum iri, ſe ad reſiſtēdum apparabāt. Sed cognito illam vela feciſſe, confeſtim inſequēdam ſibi cēſebant: itaque eam inſequuti Andro tenus, cernere quum nequiſſent, ad Andrum profecti conſultabant. Quibus Themiſtocles ſuadebat vt inſulas verſus profecti, claſſem hoſtium inſequentes, rectà ad Helleſpontum nauigarēt, ſoluturi pontes. Huic contrariam EVrybiades opponebat ſententiā, quòd diceret fore vt ſi diſſolueret rates, maxima ob id calamitate afficerēt Græciam. [d] Perſa enim, ſi deprehenſus manere in Grecia cogeretur, non quieturus, quòd ſibi otium quidē agēti nec vlla res poſſet procedere, nec vllus retrò oſtēderetur receptus, & exercitus ſuus fame confice retur procedēti. nec verò & rebus gerēdis operam danti omnia poſſent per Europā ſuccedere, tum in vrbibus, tum in nationibus quæ vel captæ fuiſſent, vel antea ſeſe dedidiſſent: quinetiam rem frumentariam habiturum ex annuis ſemper fructibus Græcorum. Nunc autē videri, illum vtpote victum nauali prælio, non perſtiturū in Europa: ideóq; permittēdum fugere, dum in terrā ſuam fugiēdo peruenirēt. de qua terra deinde certamen fieri iubebat. Huic ſententiæ aliorum Peloponnēſium duces aſſenſere. At Themiſtocles, poſtquā animaduerſit ſe nō poſſe pleriſq; perſuadere vt ad Helleſpontum

a Omnis fidei gratia. *ad uerbum, pro Quacunque in re fidere ipſis alicuius uelit. i. Quæcúque illis quis committere, in quibus eorum fidem experiatur.*

b Propter quod me ex viro nihil eſſe feciſti? *Sic ad uerbum habent Græca, quæ Valla exponere uidetur uoluiſſe nō reddere. nam eunuchus nihil eſt, quòd ſit neutrum, nec uir, nec fœmina. Ouidius, Hei mihi quòd dominā nec uir nec fœmina ſeruas. Idē in Ibin, Dēque uiro fias nec uir nec fœmina, ut Atys.*

c Vt de pœna quā mihi daturus es queri non poſſis. *Id eſt, Tā graues mihi des pœnas quām tua flagitia merentur.*

d Perſam enim, ſi interceptus manere in Græcia cogeretur, minimè quieturum. *id eſt aliquid cōtenturum.* quòd quieſcenti nec quicquam ſucceſſurum foret, nec vllus ad ſua receptus futurus eſſet, & exercitus fame periturus foret: at ſi aliquid tēptaret, ōnia poſſ. *Vel, Fore enim ut Perſa ſi intercept. &c. à bello non abſtineret.*

Helleſpontum nauigarent, adiit Athenienſes, qui præcipuè indignabantur hoſtem effugere, animatíque erant ad nauigandum in Helleſpontum, etiam per ſeipſos, ſi cæteri recuſaſſent. Eóſque ita eſt alloquutus, Et ipſe multis iam huiuſmodi caſibus interfui, & de multo pluribus audiui talia contigiſſe, viros ad neceſſitatem redactos præliũ inſtauraſſe, & ſuperiorem quam accepiſſent calamitatem emẽdaſſe: itaque nos, quoniam inuenimus quo pacto & noſipſos & Græciam tueremur, repulſa tanta hominum nube, non inſequamur eos fugientes. Neque enim nos iſta effecimus, ſed dii pariter & heroes, qui inuiderunt vnum eſſe virum & Aſiæ regem & Europæ, qui ſit impiiſſimus atque ſceleſtus: qui ſacra perinde atque profana habens, vtraque incendit, deorúmq; ſimulachra ſubuertit: qui & mare cecidit flagellis, & cõpedes in illud deiecit. Sed bene nobiſcum in præſens tempus agitur. ideóque nunc quidem, vt & noſtri ipſorum & noſtrorum domeſticorum curam geramus, & vt ſpatiũ quis ad reficiendas ædes, faciendámque ſementem habeat, in Græcia maneamus, barbaro prorſus eiecto: quum autem ver appetet, tunc in Helleſpontum & Ioniam nauigemus. Hæc dicebat Themiſtocles, animo ſibi apud Perſam ſubſidium cõparandi, vt ſiquid apud Athenienſes accideret aduerſi ſibi, haberet quô ſe conuerteret: prout & contigit. Hæc dicẽti Themiſtocli Athenienſes, quum tamen ab eo deciperẽtur, aſſenſi ſunt. [a] nam quum anteà prudens habitus fuiſſet, poſtea verò prudẽs ac bona conſulens compertus eſſet, prorſus ad ei aſſentiendum prompti erant. Ille, vbi Athenienſes ipſius ſententiam probauere, miſit ſueſtigio viros quoſdam cum nauigio ad exponenda regi mandata, iuſſos tacere, etſi in omne tormentum deuenirent: quorum vnus erat [b] Sicinus eius contubernalis. Hi poſteaquam ad Atticam peruenere, cæteris apud nauigium remanentibus, ipſe ad regem aſcendit, atque ita eum alloquutus eſt, Themiſtocles Neoclis filius, dux quidem Atheniẽſium, ſed inter omnes ſocios vir optimus ac ſapientiſſimus, miſit me tibi denuntiatum, gratia tibi inſeruiendi ſe retinuiſſe Græcos, claſſem tuam inſequendi cupidos, pontéſque qui ſunt in Helleſponto ſoluendi. Itaque nunc [c] magno cum ſilentio te illuc recipias. Hac re nuntiata, iſti abiere. At Græci, poſteaquam decreuerunt neque perſequendam ſibi vlterius barbarorum claſſem, neque nauigandum in Helleſpontum ad ſoluendum traiectum, Andrum obſederunt; animo illam delendi. nam primi ex inſulanis Andrii pecunias poſcenti Themiſtocli denegauerant, eíque alleganti Athenienſes illuc ire duobus magnis numinibus fretos, Suadela & Neceſſitate, & ita ſibi dãdas vtique eſſe pecunias, reſponderant [d] Athenas proportione magnas eſſe atque felices, & diis propitiis bene proceſſiſſe. nam ſe ad maximam ſoli tenuitatem redactos, Andriorúmque inſulam totidem propitia numina nunquam derelinquere, ſed ſemper incolere, Inopiam & Impoſſibilitatem: quibus diis obnoxios Andrios pecuniam non daturos. nunquam enim Andriorum impoſſibilitate validiorem fore Athenienſiũ potentiam. Hæc illi quum reſpondiſſent, nec pecuniam dediſſent; obſidebantur. Themiſtocles verò ([e] neque enim vnquam acquirendo ceſſabat) ad cæteras inſulas minacia verba mittens, pecuniam flagitabat, eiſdem nuntiis eiſdémq; verbis vtens quibus apud Andrios fuerat vſus: niſi pecuniam darent quam poſcerentur, exercitum ſe Græcorum illuc adducturum, & eam inſulam obſeſſam deleturum. Hæc dicendo, ingentem pecuniæ vim coegit à Caryſtiis atque à Pariis: qui audito tum Andrum obſideri quòd cũ Medis ſenſiſſent, tum Themiſtoclem maximo in honore inter duces eſſe, hoc metu pecuniam miſere. Aliarum autem inſularum aliqua pecuniam dederit nécne, affirmare nequeo: reor tamen alias quoque dediſſe, non has ſolúm. Quanquam Caryſtiis ne hac quidem re contigit effugere cladem, vt Pariis, qui Themiſtocle pecunia delinito, hoſtem deuitarunt. Ita Themiſtocles ex Andro profectus, clam cæteris ducibus exegit pecunias ab inſulanis. At copiæ Xerxis illic aliquot poſt pugnam dies immoratæ, mouerunt in Bœotos eadem qua venerant via. Quippe Mardonio viſum eſt ſimul regem præmittere, (intempeſtiuum enim propter anni tempus belligerari) ſimul in Theſſalia ſatius eſſe hybernare, & deinde ineunte vere tentare Peloponneſum. Is vbi in Theſſaliam peruenit, ibi ante omnia, decem millia Perſarum qui immortales vocantur elegit; excepto eorum duce Hydarne, qui negauit ſe regem eſſe relicturum. Item ex aliis Perſis thoracatos, & [f] mille equites: ad hæc Medorum, Sacarum, Indorum peditatum equitatúmque. Has nationes ſibi totas deſumpſit: ex aliis autem ſociis paucos, quorum duntaxat aut [g] ſpeciem animaduertebat, aut aliquod egregium facinus cognouerat. Sed plurimos ex vna gente Perſarum delegit torquatos & armillatos: ſecundo loco Medos, qui non numero Perſis inferiores erant, ſed robore:

a Nam quũ vt antea prudens habebatur, ita etiam re ipſa prudens & conſultus compertus eſſet. *Vel, ut antea ſapiens habeb.*

b Ille Sicinus. *cuius videlicet facta fuit modò mentio.*

c Sine vlla præcipitatione. *Ad verbum, Cum magna quiete. Gall. Tout à ton aiſe.*

d Athenas meritò eſſe magnas & opulẽtas, quippe quæ vtilibus deabus bene inſtructæ eſſent: *uel quibus duæ utiles deæ ſupperetrent.* at verò Andrios ſolũ inops incolere, duáſque inutiles deas nunquam inſulam ipſorũ relinquere, ſed in ea gratũ domiciliũ ſemper habere, Paupertatem videlicet & Impoſsibilitatẽ: quæ deæ quũ Andriis obtigiſſent, non eſſe daturos pecunias.

e Sẽper enim corradendæ alicunde pecuniæ cupidus erat.

f Illos mille eq.

g Indolem.

ita vt vniuersi, triginta myriades vnà cum equitibus essent. Hoc interim tempore quo Mardonius habet delectum copiarum, & Xerxes circa Thessaliã agit, oraculum è Delphis ad Lacedæmonios venit vt Xerxẽ pœnas necis Leonidæ reposcerẽt & quod daretur ex eo reciperent. Mittunt igitur quamcitissimè Spartiatæ caduceatorem. Is adhuc in Thessalia nactus exercitum, vbi in conspectum Xerxis venit, ita verba fecit: Rex Medorum, Lacedæmonii te & Heraclidæ qui è Sparta sunt pœnas cædis reposcunt, quòd regem ipsorum interemisti dum Græciam protegit. Ad ea Xerxes cachinnos tollit: ac diu responso non reddito, Hic, inquit, (monstrato Mardonio, vt ille ei assistebat) pœnas tales dabit quales illos decent. Caduceator hoc responso accepto discessit. Xerxes Mardonio in Thessalia relicto, ipse ad Hellespontum ire maturabat: intráque quinque & quadraginta dies ad traiectum peruenit, nullam propemodum partem copiarum ducens: quæ quocunque veniebant & ad quoscunque homines, eorum direptis fructibus vescebantur: vbi autem nihil fructuum reperiebant, ipsa herba, vt è solo germinabat: nonnulli, delibatis corticibus, & strictis frondibus arborum tam agrestium quàm mansuetarum, nihil omnino relinquentes. hoc autem præ fame facere cogebantur. Quos deinde pestilentia excipiente ac dysenteria, *id est torminibus*, inter viam extinguebantur. Eorum etiam nonnullos Xerxes ægrotos reliquit, iniungens ciuitatibus, vt in quarique veniebat, vti illos curarent & pascerẽt: quosdam etiam in Thessalia, & aliquot in Siri Pæoniæ, & in Macedonia: vbi sacrum Iouis currum, quem in Græciam tendens reliquerat, reuersus non [a] offendit. Eum Pæones Thracibus quum dedissent, tamen reposcenti Xerxi dixere, vnà cum equis inter pascendum fuisse abactum à Thracibus qui superiora Strymonis circa fontes incolerent. Quo in loco rex Bisalteorum ac terræ Crestonicæ Thrax facinus eximium fecit. hic & se volentem negauit Xerxi seruiturum, eóque in edita montis Rhodopes abiit: & filiis vetuit ne aduersus Græciam militarent. Illi patre contemptui habito, siue alioqui belli libidine inspiciundi, militauere cum Xerxe. qui postquam incolumes reuerterunt, omnibus pater (erant autem sex) ob eam causam oculos effodit. Et isti quidem hanc mercedem acceperunt.

Persæ autem, vbi citato itinere ad traiectum peruenere, Hellespontum nauibus traiecere ad Abydum. non enim intentas iam rates inuenere, sed tempestate dissolutas. Ibi copiosiorem quàm in itinere commeatum adepti, nulla modestia sese reficientes, ac mutatis aquis, permulti interibant ex iis qui de exercitu superfuerant: cæteri cum Xerxe Sardis peruenere. Narratur autem & alia hæc res, Xerxem, postea quam Athenis profectus est ad oram super Strymonem, illinc non amplius terra iter fecisse: sed exercitu Hydarni permisso, quem ad Hellespontum deduceret, ipsum nauem Phœnissam conscendisse, vt in Asiam se reciperet: & dum cursum tenet, à Strymonia ingenti vento fuisse exceptum: & eo vehementius tempestate vexatum quòd nauis referta vectoribus erat, vtpote quum super contabulationes essent frequentes Persæ qui cum Xerxe vehebantur. Ibi metu perculsum regem cum clamore interrogasse gubernatorem num qua salus eis esset. Et quum ille respõdisset, Here, nulla admodum est, nisi horum vectorum aliqua fiat abitio: tunc Xerxem eo audito ita loquutum, Viri Persæ, nunc aliquis vestrùm declaret se curam habere regis. in vobis enim videtur sita esse salus mea. Hæc vbi dixit Xerxes, illos eo adorato desiliisse in mare: atque ita leuata naui, Xerxem incolumem in Asiam peruenisse. Et vbi primùm in terram egressus est, hoc egisse: gubernatorem, quòd regis quidem animam seruasset, aurea corona donasse: quòd autem multos Persarum perdidisset, decollasse. Hic autem alter modus qui narratur reuersionis Xerxis, haud quaquam fidem apud me habet, cum propter alia, tum propter obitum Persarum. [b] nam si id regi à gubernatore dictum est, tamen ex infinitis rationibus, vel ob hanc vnam, cui repugnari non potest, negarim hoc regem fuisse facturum: quin potius Persas iussurum è tabulatis in ventrem nauis descendere, vtpote qui primores Persarum essent: & remiges Phœnices, Persis numero pares, in mare deiecturum. Sed is (vt dictum est superius) itinere pedestri cum reliquo exercitu in Asiam reuersus est. Cuius rei id quoque magno est testimonio, quòd constat Xerxem, quum rursus in Asiam reciperet se, Abdera peruenisse, [c] adhibuisséque conuiuio Abderitas, & acinace aureo eos [d] ac tiara auro intertexta donasse: & vt ipsi oppidani aiunt, illum, postquam ex Athenis retrò fugit (quod apud me fide caret) illic primùm zonam [e] resoluisse: adeo fuerat terrore correptus. Sunt autem Abdera magis ad Hellespontum sita quàm Strymon, atque littus ex quo nauem illum conscendisse ferunt. Cæterùm Græci posteaquam Andrum expugnare nequeunt, conuersi in Carystum,

a Recepit.

b Nam si hæc ita Xerxi fuerũt à gubernatore dicta, ex decem millibus sententiã suã hac de re proferẽtibus haud vnus fuerit qui neget regẽ hoc facturũ fuisse: Persas iuss. *Ad verbũ, Ex decẽ millibus sententiarũ, vel opinionũ, unã mihi repugnante nõ habeo. Ex quibus verbis uideat lector an alium sensum elicere possit.*

c Et hospitii fœdus cum illis iniisse. *Vel, hospitij necessitudinem cum illis contraxisse.*

d Ac tiremi auro intertexta. *uel (ut alij) tiremi inaurata. Certè intertexta impropriè hic diceretur. At Valla καρη legit pro τιαρᾳ.*

e Soluisse vt liberum omni metu.

vastato illorum agro rediere Salaminem: Ibi ante omnia diis primitias selegerunt cum aliarum rerum, tum Phœnissarum triremium tres: quarum vna reponeretur apud Isthmum (quæ ad meam vsque memoriam extabat) altera apud Sunium, tertia Aiaci illic apud Salaminem. Secundo loco prædam inter se dispartiere, ex qua primitias Delphos misere. Vnde statua effecta est longitudine cubitorum [a] decem, truncam nauis partem manu sustinens: eodem in loco stans vbi Alexander Macedo aureus. Missis Delphos primitiis, Græci publicè deum percontati sunt nunquid perfectas & gratas primitias accepisset. Quibus ille respondit habere se quidem à Græcis aliis, verùm non ab AEginetis: sed reposcere donum optimè nauatæ ad Salaminem operæ in pugna nauali. Id quum audissent AEginetæ, aureas stellas tres dedicauerunt, quæ super malum nauis æreum stant apud angulum, proximè Crœsi craterem. Post dispartitam prædam Græci ad Isthmum nauigauerunt, daturi præcipuum præmium Græcorum meritissimo, qui in hoc bello præclarissimè rem gessisset. Eò vbi peruentum est, duces Græci in aram Neptuni suam quisque sententiam scriptam detulere, quemnam ex omnibus primum & quem secundum iudicarent. In ea autem suum quisque nomen inscripsit, se illum qui præstantissimus extitisset existimans: sed in secundis partibus Themistoeli adiudicadis plerique congruerunt. Ita quum singuli in primo loco singulos calculos haberent, in secundo Themistocles multo superior extitit. Et licet hanc rem Græci liuore quodam supersederint indicare, in suam quisque patriam reuecti; tamen Themistocles & habitus est & celebratus per vniuersam Græciam omnium Græcorum longè prudentissimus. Ipse tamen quia non fuisset honore affectus ab iis qui ad Salaminem dimicassent, vt honore afficeretur Lacedæmonem se contulit. Eum Lacedæmonii & splendidè exceperunt, & magnificè honorauerunt: & primas quidem partes rei bene gestæ, EVrybiadæ, solertiæ verò ac dexteritatis, Themistocli dederunt, vtrique oleagina corona donantes. præterea hunc [b] biga quæ apud Spartam erat præstantissima: laudatúmque verbis amplissimis, trecenti ex primoribus Spartiatarum, qui equites vocantur, discedentem ad Tegeaticos vsque fines comitati sunt. Hunc solum ex omnibus quos nouimus hominibus Spartiatæ abeuntem deduxerunt. Eidem, postquam ex Lacedæmone Athenas venit, ibi [c] Timodemus vnus ex inimicis eius, alioqui non è claris viris, liuore insaniens, crimini dabat itionem in Spartam: dicés illum Athenarũ respectu, nõ sui, ab Lacedæmoniis honores assequutum. Et quum
» non faceret finẽ talia dicẽdi, inquit ei Themistocles, O homo, ita res habet, neq; ego
» si Belbinitanus forẽ, sic à Spartanis honoratus fuissem: neq; tu, etsi Atheniẽsis. Atq; hæc hactenus. Artabazus autẽ Pharnacis filius, vir inter Persas cũ antea illustris, tum ex rebus Platæensibus factus illustrior, regem deducebat his sexaginta millibus quæ sibi Mardonius delegerat: quẽ vbi traiectu tenus comitatus est, quũ iam ille in Asia esset, regressus circa Pallenen agebat, vtpote Mardonio per Thessaliam Macedoniámq; hybernãte, nec alias copias obire curãte. Nec è sua dignitate existimabat non diripere rebelles Potidæatas, in quos casu incidisset. Etenim Potidæatæ, postquã rex præteriit, & classis Persica à Salamine fugiens abiit è conspectu, à barbaris defecerant: mox aliis quoque qui Pallenen incolebant rebellantibus. Tunc verò Artabazus Potidæam obsedit: & suspicatus etiam Olynthios ab rege defecturos, & ipsos obsedit. Eam autem vrbem tenebant Bottiæi qui è sinu Thermæo fuerant à Macedonibus eiecti. Hos Artabazus postquam obsidione cepit, in paludem deductos trucidauit, vrbémque administrandam Critobulo Toronæo tradidit, à genere Chalcidẽsi. Ita Chalcidenses Olynthum obtinuere. Expugnata Olynthio Artabazus Potidææ obsidendæ impensius incumbebat. Hoc faciens, cum Timoxeno Scionæorum magistratu de facienda proditione transegit, incertum mihi quónam mõdo ab initio: neque enim traditur. ad extremum ita actum est: Quoties exaratum libellum aut Timoxenus ad Artabazum, aut Artabazus ad Timoxenum mittere volebat, eũ sagittæ posttremo inuoluebat, adaptatísque desuper pennis, ad locum de quo conuenerat sagittam emittebat. Sed Timoxenus qui Potidæam prodebat, proditionis cõpertus est. nam Artabazus ad conuentũ locum sagittam dirigens, frustrãte ictu humerum cuiusdã Potidæatæ percussit. Ad quem saucii turba (vt adsolet in bello fieri) quum concurrisset, subitò retulsa sagitta, animaduertens libellum detulit ad magistratus. aderat autem & cæterorum Pallenensium cõmilitium. Perlecto libello magistratus & cognito proditionis authore, non tamen censuerunt Timoxenum esse plectendum, Scionææ ciuitatis gratia, ne in posterum semper Scionæi pro proditoribus haberentur. Atque hunc quidem in modum Timoxenus proditionis

a Duodecim.

b Curru omnium qui Spartæ erant præstantissimo. *uel, pulcherrimo.*

c Timodemus Aphidnæus. *Valla autẽ ἀφιδναῖος omisit, aut potius non legit. quod certè suspectum etiam reddunt quæ sequuntur.*

manifestus fuit. Artabazum verò tres iam menses obsidentem ingens æstus maris excepit, & is diutius: vnde barbari videntes locum factum lacunosum, in Pallenen concesserunt. quorum quum duæ partes permeassent eluuiem, tres aliæ supererant, quas vbi pertransissent, oportebat intrare Pallenen. sed eas tanta maris æstuatio inuasit quanta nunquam extiterat, vt indigenæ aiũt, quum ea frequenter illic accidat. Eorum qui nandi erant ignari interiere: qui erant gnari, eos Potidæatæ nauigiis adorti trucidauere. Huius autem æstus ac restagnationis & cladis Persarum ferũt Potidæatæ hinc causam extitisse, quòd isti è Persis qui sunt à mari oppressi, in templum Neptuni & eius simulachrum quod situm est in suburbanis, impiè gesserant. Hanc fuisse causam illi videtur verè dicere. Eos autem qui superauere, Artabazus in Thessaliam ad Mardonium duxit. Et cum iis qui regem reduxerunt ita est actum. Classiarius autem Xerxis exercitus qui superfuerat, vbi à Salamine fugiens attigit Asiam, rege cum aliis copiis è Chersoneso Abydum traducto, hyemauit apud Cumam. Idem primò statim vere Samum conuenit, vbi nonnullæ naues hyemauerant. Eius classis plerique epibatæ erant ex Persis & Medis, ducésque superuenerant, Mardontes Bagæi, & Artayntes Artachæi filius, cuius patruelis Amitres ab eodem ascitus erat istorum collega. Hi vtpote magnopere percussi, non audebant occasum versus producere, ne vnus quidem: sed apud Samum subsidentes Ioniam à rebellando prohibebant, trecentas naues cum Ioniis habentes. Neque expectabant fore vt Græci in Ioniam irent, sed vt sua tutari contenti essent: ducta ex hoc coniectura, quòd ipsos è Salamine fugientes non fuissent insequuti, sed libenter abscessissent. [a] Atque vt se victos mari, ita longè superiorem terra Mardonium futurum arbitrabantur. Qui dum apud Samum erant, simul consultabãt si quid mali possent facere hostibus, simul subauscultabant quonam res Mardonii spectarent. At Græcos excitabat tum vehs aduentus, tum Mardonius in Thessalia agens. & eorum quidem exercitus pedestris nondum cogebatur: naues autem in AEginam abierãt numero centum ac decem, præfecto atque nauarcho Leutychide, qui fuit Menaris, qui fuit Agesilai, qui fuit Hippocratidæ, qui fuit Leutychidis, qui fuit Anaxilai, qui fuit Archidami, qui fuit Anaxandridæ, qui fuit Theopompi, qui fuit Nicandri, qui fuit Charili, qui fuit Eunomi, qui fuit Polydectis, qui fuit Prytanis, qui fuit EVryphontis, qui fuit Proclis, qui fuit Aristodemi, qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli, qui fuit Herculis filius, ex altera ab regia familia. Hi omnes, præter duos qui primi post Leutychidem commemorati sunt, reges Spartæ fuerunt. Athenienſium autem, duce Xanthippo Ariphronis filio, hac omni classe AEginam profecta, aduenium eò nuntii Ionum iidem qui nuper ierant ad orandos Lacedæmonios vt Ioniam liberarent, quorum vnus fuit Herodotus Basilidis filius. Hi, septem fuerant ab initio, qui coniuratione inter se facta de trucidando Stratte Chiorum tyranno, postea conspiratione patefacta per vnum ex ipsis qui rem detulerat, cæteri qui sex erant, è Chio se subduxerunt, Spartámque se contulerunt, & tunc AEginam, oraturi Græcos vt in Ioniam nauigarent: ægréque exoratos Delon vsque perduxere. Nam vlteriora omnia Græcis formidolosa erant, cum locorum ignaris, tum plena hostium esse, & tantundem abesse Samum, quantum Herculis columnas credentibus. Contigitque id rei vt neque barbari supra Samum occidentem versus nauigare auderent, metu perterriti: neque Græci Chiorum rogatu, orientem versus, vltra Delon. ita timor medium eorum tuebatur. Dum Græci nauigauere in Delon, Mardonius qui in hybernis apud Thessaliam erat, inde mouens misit ad oraculum quendam genere Europeum, nomine Murem, iubens vt quantumcunque sibi liceret peruaderet ad oraculum consultandum: edocuítque quid vellet ab oraculis scire. Quid autem fuerit haud compertum habeo. non enim memoratur: opinor autem nihil aliud quàm de rebus præsentibus fuisse. Constat hunc Murem in Lebadiam venisse, & mercede corrupto quodam indigena Trophoniũ descendisse, & ad Abas Phocensium, ad oraculum: quinetiam prius Thebas adisse. Ibique tum Apollinem Ismenium consuluisse, quòd illic, quemadmodum in Olympia, fas est in templis sciscitari oracula: tum quodã non Thebano, sed peregrino pecunia corrupto, in delubro Amphiarai obdormisse. Ideo autem nemini Thebano licet eo in loco vaticinum esse, quòd quum Amphiaraus optionem eis dedisset vtrum mallent vate vti se an auxiliatore: Thebani sibi auxiliatorem eum maluerunt. eapropter nefas est vlli Thebano illic obdormiscere. Tunc autem maximum extitisse miraculum, vt à Thebanis mihi narratur: Murem Europeũ, pernestigatis omnibus oraculis, isse etiam ad fanum Apollinis Ptoi. vocatur autem id fanum ita:

a De mari igitur animũ abiecerant, sed lõgè superiorem, &c. *ad verbum, Circa mare igitur animo victi erant, vel, animis ceciderant. Id est, De rebus igitur mari gerendis spem abiecerant.*

ſed ipſorum Thebanorum eſt, ſitum ſupra paludem Copaidem, ante mõtem, proximè vrbem Acræphiam. Ad hoc templum poſtquã peruenisſet is qui Mus appellaretur, ſequutos eum tres viros publicè delectos ad deſcribenda ea quę homini reſponderentur. & ſtatim antiſtitem barbara lingua vſam: & qui eos ſubſequebantur, ſtupuiſſe audientes barbarã linguam pro Græca. Quúmque neſcirent quid in præſenti negotio agerent, Murem Europeum pugillares ab eis quos ferebant abſtuliſſe, & in illis ea quæ dicerentur à propheta exaraſſe, eáque, vt dicebant, lingua Caria: & vbi illa ſcripſiſſet, digreſſum in Theſſaliam abiiſſe. Ea Mardonius intelligẽs quid dicerent, nuntium dehinc Athenas mittit Alexandum Macedonem Amyntæ filiũ, [a]tum quia in eum propenſi erant Perſæ, (quippe cuius ſororem Gygæam Amyntæ filiam in matrimonio habuerat Bubares vir Perſes, ex qua genuerat Amyntã in Aſia, aui materni ferentem nomen, cui ab rege Phrygiæ data erat incolenda vrbs Alabanda) tum quia audiebat hoſpitalem atque munificum eſſe virum, Mardonius mittendum duxit: hac præcipuè ratione arbitratus ſe conciliaturum ſibi Athenienſes, populum & multum & ſtrenuum eſſe audiens, [b] & qui cladis Perſicæ in mari acceptæ præcipuus author extitiſſet. Quibus ſibi conciliatis, ſpem concipiebat facilè potiundi maris, prout etiam contigiſſet. nam terreſtribus copiis longè ſibi ſuperior eſſe videbatur. Ita colligebat ſuas res fore ſuperiores rebus Græcorum. Cui fortaſſis oracula illa reddita ſuadebant vt Athenienſem ſibi ſocium aſciſceret. His obtemperans, Alexandrum hunc mittebat ſeptimum à Perdicca, qui Macedonum tyrannidem obtinuit hunc in modum: Tres fratres à Temeno oriundi, Gauanes, Aeropus, Perdiccas, ex Argo in Illyricos profugerunt: & ex Illyriis tranſgreſſi ſuperiorem Macedoniam, peruenerunt ad vrbem Lebæam: vbi ſe ad mercenariam operam regi locauerunt, vnus quidem equis, alter verò bobus, minimus autem natu minutis pecoribus paſcendis. [c] Erant autem priſcorum hominũ tyrannides in re nummaria exiles, non ſolùm populares facultates: adeo ipſi regi ſua vxor coquebat cibaria. Hæc quum animaduertiſſet panem pueri Perdiccæ mercenarii, dum coqueretur, effici duplum quàm erat, idque ſemper contingere, indicauit marito. [d] Ille re audita, illico ingreſſus eſt vt oſtentum cerneret, quónam modo quid matus excreſceret: móxque accitis mercenariis, vt à ſua domo diſcederent imperauit. Et quum iſti dicerent, ita demum ſe abſcedere iuſtum eſſe vbi mercedem accepiſſent: [e] tunc rex mercedem nominari audiẽs, Hunc, inquit (ſolem oſtendens, in deum contumelioſus) dignam vobis mercedem reddo. Immeabat autem in ædes per fumarium ſol.

» Hoc audiẽtes maiores natu Gauanes & Aeropus, ſtetere attoniti. at puer, Accipimus
» rex quæ das, præloquutus, gladio (nam gladium gerebat) circumſcripſit in pauimẽto domus ſolem: circumſcriptúmque quum ter in ſinum ſuum hauſiſſet, abiit cum cæteris. [f] Quale autem eſſet id quod faciebat puer, & quòd data cum illorum aſſenſu accipiebat minimus natu, renuntiauit quidam aſſeſſorum regi. Hoc audito, rex ita percitus equites ad eos interimendos mittit. Eſt autem in ea regione amnis cui tanquam liberatori immolant poſteri illorum qui ab Argo erant: hic amnis, poſteaquã cum Temenidæ tranſierant, ita vehemens effectus erat vt ab equitibus tranſiri nequierit. Temenidæ in aliam Macedoniæ plagam tranſgreſſi, habitarunt prope hortos qui ferebantur eſſe Midæ Gordio geniti, quibus in hortis ſua ſponte naſcuntur roſæ ſexagenũm foliorum, fragrantiori odore quàm cæteræ: & in quibus (vt fertur à Macedonibus) Silenus fuit exceptus. Super eos ſitus eſt mons nomine Bermius, per hyemem inacceſſus. Hinc egreſſi poſtquam eam plagam obtinuerunt Temenidæ, cæteram Macedoniam ſubegerunt. Ab hoc autẽ Perdicca hunc in modum Alexander oriundus eſt: Amyntæ filius fuit Alexander, Amyntas Alcetæ: pater Alcetæ fuit Aeropus, Aeropi Philippus, Philippi [g] Argęus, huius Perdiccas, qui parauit imperium. Ita Amyntæ fuit Alexander filius: qui vbi Athenas venit à Mardonio miſſus, ita verba fecit: Viri Athenienſes, Mardonius hæc inquit: Nuntius
» mihi ab rege venit in hæc verba: Athenienſibus iniurias quas mihi intulerunt
» omnes remitto. nunc autem Mardoni ita facito: Suam eis regionem reddito:
» præterea aliam pro ſuo arbitratu eligant, ſuáque libertate potiantur. Quinetiam
» eorum templa, ſi mecum fœdus inire volent, omnia quæ ego incendi, reſtituito.
» Hic nũtius quum mihi allatus ſit, neceſſe habeo iſta exequi, niſi per vos ſteterit. Ego
» verò hæc vobis duco dicenda: quid inſanitis, bellum regi inferẽtes, cui nec vnquam

a Tum quòd affinitate cum Perſis iunctus eſſet.

b Et quem cladis Perſicæ in mari acceptæ præcipuũ authorẽ extitiſſe credebat.

c Erant enim olim regna etiam in re nummaria exilia, non ſolùm populus. Regis autem vxor illis ipſamet farinam ſubigebat: ſed dum coquebatur panis Perdiccæ pueri mercenarii, in duplam molem excreſcebat. Quod quũ ſem per cõtingeret, id marito indicauit. *Dicit autem τυχαιτέρες pro τυραννοι. perinde eſt enim ac ſi dixiſſet, Erant enim olim ipſi quoque reges pecuniæ inopes. Quod Herodotus ſubiungit necui mirum uideatur quòd rex ipſe illos paſcendis ſuis armentis & gregibus præfecerit. At Valla ex Enim faciens Autem, ita hoc interpretatur quod de regis uxore narratur, quaſi Herodotus hoc uelut argumentum illius inopiæ afferat: ideóque particula adeo utitur.*

d At illi, vt audiuit, ſtatim hæc cogitatio animum ſubiit, *uel illi in mentem uenit*, factum illud, magnũ aliquid portendere. ideóque accerſitis mercenar. *Ad uerbum, Portentum eſſe [hanc rem] & ad magnum aliquid ſpectare. uel tendere. At Valla errorem inceptum ubi πάλιν, proſequutus eſt in φέρει.*

e Tunc rex, vbi mercedis mentionem fieri audiuit, ſole tũc fortè per fumarium, *ſiue caminum* domum ingrediente, dixit furore correptus, At ego hanc mercedem vobis dignam rependo. oſtendebat autem ſolem. *Vel, At ego uobis hanc mercedem perſoluo. id eſt, in mercedem. uel, pro mercede, ut μισθὸν dicatur per appoſitionem. Videtur autem uoluiſſe ſignificare illos debere abundè magnæ mercedis loco ducere quòd ſalues illos à ſe dimitteret.*

f At regi quidam ex eius aſſeſſoribus, quod egerat puer, & quòd ille, quum omniũ natu minimus eſſet, quæ ſibi data erant accepiſſet, id certo conſilio factũ eſſe, renuntiauit. *Nam ὅτι τόδε (rariſsimũ alioqui loquendi genus) hoc uidetur ſignificare. q. d. Gallicè, Et qu'il ne faiſoit cela ſans y auoir bien penſé.*

g Argæus.

præstare, nec semper obstare poteritis? Nostis enim Xerxis & copias & facta: auditis quoque nunc de exercitu qui mecum est [a]quem si superaueritis atque viceritis, nulla vobis (si sapitis) spes erit, quum alius multo maior exercitus sit adfuturus. Nolite igitur, æquiparando vos regi, priuari solo vestro, [b]& pro vobisipsis assiduè discurrere, imò potius his molestiis vos explicate, quum adsit vobis pulcherrima explicandi facultas, quòd ab rege prouocati vt societatem belli nobiscum ineatis citra dolum & fraudem, liberati eritis. Hæc me iussit Athenienses apud vos Mardonius dicere. Ego verò de mea in vos beneuolētia nihil commemorabo. neque enim nunc primùm eam cognouistis. Obsecro autem vt Mardonio morem geratis, quos animaduerto non semper validos fore ad gerendum cum Xerxe bellum: quales si animaduerterem esse, nequaquam huc cum his mandatis venissem. Quippe regis vires supra humanas sunt, & manus prælōga. [c]Quòd nisi properè assētiamini magna pollicētibus, quippe ex æquo fœdus facere volētibus, timeo vestram vicem, qui ex omnibus sociis & maximè in via habitatis, & soli semper præcipuam cladem accipitis, possidentes terram inter diuersas acies positam. [d]Itaque inducite hoc in animum quod magnopere est è vestra dignitate, quum rex magnus vobis Græcorum solis iniurias remittens, cupiat effici amicus. Hæc Alexander. Quem Athenas ire ad inducendos in barbari societatem Athenienses quum audissent Lacedæmonii, id ne fieret vehementer extimuerunt, reminiscentes oraculorum, fatale esse vt ipsi cum cæteris Dorienſibus è Peloponneso eiicerentur à Medis pariter & Athenienſibus. ideóque sine mora mittendos illuc censuere legatos. Et sanè contigit vt concioni adessent Lacedæmonii. extraxerant enim Athenienses tempus, probè scientes fore vt Lacedæmonii audirent venire à barbaro nuntium ad societatem contrahendam. quare de industria id fecere ad declarandam Lacedæmoniis sententiam suam. Vbi dicendi finem fecit Alexander, excipientes nuntii Spartanorum ita loquuti sunt, Nos verò misere Lacedæmonii oratum vos nequid noui in Græciam agatis, neque verba quæ adferuntur à barbaro admittatis: quòd id neque iustum sit vllo modo, neque decorum cum aliis Græcis, tum præcipuè vobis: idque multis de causis. Vos enim hoc bellum excitastis etiam nobis inuitis, & propter imperium vestrum est decertatum, quod certamen nunc in vniuersam Græciam emanauit: [e]cuius totius vos præcipui authores fuistis, & Græcis causa seruitutis, res nullo pacto toleranda. quum præsertim constet Athenienses semper & iam inde à priscis temporibus vindicasse permultos homines in libertatem. Et tristem quidem conditionem vestram dolemus, quòd iam bis prouentu frugum fraudati estis, & iam domibus quæ dirutæ sunt caretis. quo nomine Lacedæmonii vobis ac cæteri socii spondent se vxores vestras & omnia ad bellum inutilia [f]proximè domesticos suos, quoad bellum hoc steterit, alituros. Neque verò vos Alexander Macedo seducat, [g]commendans Mardonii orationem. facit enim quod sibi faciendum est: quippe qui tyrannus tyranno operam præstat. Sed non idem vestra facere interest, si rectè sapitis, qui scitis nihil barbaris esse neque fidum neque verum. Hæc quum nuntii dixissent, Athenienses Alexandro ita responderunt, Et ipsi cognitum habemus hoc, vires Medorum etiam atque etiam maiores esse quàm nostras, vt id [h]nihil interfit exprobrare nobis: attamen in tutanda libertate eatenus resistemus quatenus valebimus. Vt autem societatem cum barbaro contrahamus, neque tu persuadere tentes, neque nos, si tu tentaueris, persuadebimur. [i]Tu verò renuntia Mardonio Athenienses dicere, quoad sol eodem itinere meabit quo nunc meat, eousque se nunquam cum Xerxe societatem inituros, sed se protegendo propulsaturos eum, fretos ope deorum atque heroum, quorum ille, nihil pensi habēs, & templa & simulachra incendit. [k]Tu quoque posthac cum istiusmodi oratione ne committas vt Athenis videaris, néve per speciem emolumentorum infanda nos facere suadeas. nolumus enim te ingratum quippiam ab Athenienſibus pati, quibus & hospes & amicus es. Hæc Alexandro responderunt. nuntiis autem Spartiatarum ista, [l]Lacedæmonios vereri ne fœdus ineamus cum barbaro, sanè humanum est: neque hoc verentes eos turpe est venisse, quibus mens Athenien̄sium inexplorata esset: quoniam neque tantum auri vsquam gentium est, neque regio vlla specie & bonitate præstans, quam nos accipientes, vt cum Medis sentiremus, ad tradendam seruituti Græciam indu-

a Quo si potentiores extiteritis, eúmque viceritis (quod nequa quā sperabitis, si sapitis)

b Et semper de vita vestra periclitari. Vos igitur potius in gratiam cū rege redite, quum recōciliationis pulcherrima se vobis offerat occasio, regem ad hāc propēsū habētib⁹. Inita nobiscū citra dolum & fraudem societate belli, liberi estote.

c Nisi igitur statim cum illis paciscamini, luculētas cōditiōes vobis proponētibus, quibus pacisci volunt.

d Enimuero morem gerite. magni enim vestra refert, regem magnum vobis solis Græcorum iniurias condonare, & amicitiam vobiscum inire velle.

e Adde quòd Athenienses, qui horum omnium authores exiterunt, primos ex Græcis iugum seruitutis subire, res est profectò intoleranda. quū præsertim vos cōstet semper & iam inde à prisc. ns legatur ἡγεῖσθαι δουλοσύνης.

f Ad rem domesticam pertinentia.

g Poliens. *id est exōrnans.*

h Nihil opus sit.

i Atque adeo nunc renuntia Mard.

k Tu quoque ne posthac in cōspectum Athenienſium venias orationem huiusmodi adferens: neque, dum in nos officiosus esse videris, *uel bene de nobis mereri*, ad cōmittēda ne faria nos hortare.

l Veritos quidem esse Lacedæmonios ne cum barbaro fœdus iniremus, humanum fuit: sed tamen turpe esse videtur, vos qui sciretis qua sint animi magnitudine præditi Athenienses, eo metu correptos fuisse. quoniā nequetantum, &c.

Vt sit sensus, illum quidem timorem, humanum fuisse, id est à diffidentia quadam naturæ hominum ingenita profectum esse: non debuisse tamen ullum in illis reperire locum illā diffidentiam apud illos qui Athenienſiū magnitudinē animi perspectam haberent. Simplicior tamen esset sensus, & ad uerba ista quæ sequuntur, accōmodatior, εἰ μὴ πρότερον ἔτυχε τὸ δεισιδαίμονι, si ἀληθὲς cum δεισιδαίμονι iungi posset, eomodo quo dicitur κακῶς δεισθαι & κακῶς εἰδέναι, pro οὐκ δεισθαι. Sed & φρόνημα simpliciter pro proposito seu mente possimus etiam forte esse accipere, cum Valla.

» ceremur. Quod ne faciamus, etsi velimus, multa & magna nos dehortantur: pri-
» mum atque idem maximum, quòd deorum ædes effigiésque incẽsæ pariter & ob-
» rutæ sunt, quas nos in primis vltũ ire necesse est potius quàm cũ iis fœderari qui i-
» sta fecerunt: deinde, quum simus Græci eiusdẽ & sanguinis & linguæ, quorum & fa-
» na & sacrificia communia sunt, & mores adsimiles, eorum proditores fieri Athe-
» nienses, non bene haberet. [a]Ex quo, si antea nesciebatis, nunc ita accipiatis, dum
» vel vnus Athenienſium supererit, nunquam nos conuenturos esse cum Xerxe. Ve-
» stram autem erga nos prouidentiam, [b] quòd consulatis nobis domo carentibus ita
» vt domesticos nostros alere velitis, gratam habemus: [c]& licet beneficium vestrum
» cumulatum sit, nos tamen ita illud tolerabimus vt nihil vobis molestiæ adferamus.
» Quod quum ita sit, copias primo quoque tempore emittendas curate. nam (vt nos
» coniectamus) non diu differet barbarus ingredi regionem nostram: sed simulatque
» acceperit nuntium nos nihil eorum esse facturos quæ orauit, aderit. qui antequam
» adsit in Attica, tempus est nos in Bœotiam auxilio ire.

a Atque adeo hoc scitote si antea nesciuistis.

b Quòd ita nobis prospiciatis quorum euersæ sunt fortunæ, vt alere domest. nostros velitis.

c Ac vos quidem beneuolentiæ officio plenè iam defuncti estis: nos verò quibus

poterimus modis nos sustentare pergemus, nihil vobis faceſſendo negotii. *Negant enim se uelle uti beneficio illo quod offerunt Lacedæmonij, cuius tamen gratiam illis habeant non minus quàm si uterentur. Ideóque χάριτος οὐ πεπλήρωται referendum est ad id quod obtulerunt Lacedæmonij, quanuis non præstiterint. q. d. Iam nos uobis abundè obstrinxistis, quum hoc beneficium in nos conferre paratos esse nos dixistis.*

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber nonus, qui inscribitur Calliope.

HOC ab Athenienſibus reddito responſo Lacedæmonii Spartam reuerterunt. Mardonius autẽ, posteaquam regressus ad eum Alexander Athenienſium responſa indicauit, mouens è Theſſalia citato agmine Athenas ire contendit, quacunque iter faciebat, illinc viros ad bellum sumens, [d]Theſſalis ducibus. Quos adeo non pœnitebat eorum quæ hactenus egerant, vt etiam multo ſtudiosius Persam inducerent. E quibus Thorax Lariſſæus & Xerxem effugiẽtem deduxerat, & tunc Mardonium propalam deducebat in Græciam. [e]Mardonium autẽ, vbi cum exercitu Thebas peruenit, Thebani exceperunt: ſuadendóque non ſinebant progredi longius, quòd negarent vllum locum ponendis caſtris opportuniorem esse quàm illum, vbi subsidens consequeretur vt omnem Græciam sine præ-
» lio subigeret. Arduum enim esse vniuersis etiam hominibus vi subigere Græcos
» inter se conuenientes: quod & antea cognouissent. Si verò feceris (dicebant) quod
» nos suademus, occupabis nullo negotio validissima quæque illorum consilia. Mit-
» te pecuniam ad eos qui præpotentes sunt in ciuitatibus: missa pecunia Græciam ad
» factionem rediges: hinc eos qui tecum non sentient, admotis copiis facilè expugna-
» bis. Hæc Thebani suadebant: quibus ille obtemperandum non putauit, partim animi fastu, partim acri quadam libidine Athenas iterum occupandi: præsertim sperans incensis per insulas ignibus declaraturum se regi Sardibus agenti, Athenas ab ipso teneri. Igitur in Atticam contendens, quum illic Athenienses nẽ tunc quidem inuenissent, sed plerosque eorum in classe ad Salaminem esse audiret, vrbem cepit desertam, decimo mense quàm fuerat ab ipso rege capta. Eò postquã venit, mittit ad Salaminem Murichidem quendam Hellespontium, cum eisdem mandatis quæ Alexander Macedo pertulisset. Mittebat autem eadẽ mandata, gnarus ille quidem non beneuolo erga ipsum animo esse Athenienses, sed sperans contumaciam deposituros, tanquam subacta omni Attica regione, & sub ipsius imperio posita. hac de causa Murichidem misit in Salaminem. Is vbi in senatum venit, Mardonii mandata exposuit. è senatoribus Lycidas sententiam dixit, satius videri sibi esse vt ea quæ Murichides apud senatum diceret, ipsi admittentes ad populum referrent. Hæc ille dicebat siue quòd pecuniam à Mardonio accepisset, siue quòd id sibi probaretur. Quod simulatque audiere Athenienses, tam ii qui ex concilio, quàm qui extra concilium erant, indignè ferentes, Lycidam circumsteterũt, lapidibúsque interemerunt: Hellespontium verò Murichidem dimiserunt illæsum. Excitato de Lycida apud

d At Theſſaliæ duces adeo non pœnit. *Vel, Theſſaliæ principes, aut primores.*

e Porro quum in Bœotiam peruenisset exercitus, Mardonii adeuntes Thebani cõsilium illi dabant, nullum locum illo castris ponendis opportunitem esse dicentes: neque vlterius progredi eum sinebant, sed ibi confidentem dare operam *uolebant* vt Græciam vniuersam sine præl. subigeret.

Salaminem rumore,& cognito quod geſtum erat, Athenienſium vxores,alia aliam exhortantes atque prehendentes, vltrò domum Lycidæ adiere, hominiſque vxorem ac liberos lapidauerunt. Hunc autem in modum Athenienſes in Salaminem tranſierunt: Quandiu ipſi copias è Peloponneſo venturas ſibi auxilio expectabant, tandiu hoſtes in Attica habuere ſtatiua: at vbi & ſocij tardius ſegniúſque agunt, & Mardonius aduentans iam eſſe in Bœotia audiebatur, ita exportatis omnibus rebus & ipſi in Salaminem traiecerunt, nuntióſque in Lacedæmonem miſerũt conqueſtum de Lacedæmoniis,qui neglectui haberent barbarum eſſe Atticam ingreſſum,neque cum ipſis ei in Bœotiam occurriſſent: tum admonitum eorum quæ ſibi,ſi ad eum deficere vellent, Mardonius ſpopondiſſet:tum prædictum; niſi præſidio ipſis eſſent,ſe aliquod per ſemet remedium inuenturos. Agebant autem per id tempus Lacedæmonii ſolennia quæ vocantur Hyacinthia: quæ feſta dei celebrare plurimi faciebant.ad hæc murum ſibi in Iſthmo extruebant,qui iam pinnas acceperat.Ad hos poſteaquam nuntii Athenienſium Lacedæmonem venerunt, ducentes ſecum Megarenſium ac Platæenſium legatos, ephoris aditis,ita loquuti ſunt, Athenienſes ad hæc nos referenda miſerunt, regem Medorum cum noſtrã nobis regionem reddere velle,tum ſocietatẽ nobiſcum æquis cõditionibus inire citra fraudem & dolum,tum aliam regionẽ noſtræ addere, quã ipſi noſtro arbitrio optauerimus: nos tamen pudore [a]Græci numinis, & pro magno flagitio ducentes prodere Græciam, annuere nolle, ſed recuſare, quãuis iniuria affectos à Græcis ac proditos. Qui, etſi non ignoremus conducibilius eſſe nobis ſocietatẽ inire cum Perſa, quàm bellũ gerere,tamen ſpõte noſtra ſocietatẽ non inibimus. Et hæc quidem noſtra ſunt quæ in Græcos præſtamus officia. At vos, qui tunc in omnem metum deueneratis ne pa ciſceremur cum Perſa, poſteaquam compertam habuiſtis ſententiam noſtram nequaquam prodẽdi Græciam,& murum quem in Iſthmo inædificabatis abſoluiſtis, nullam habetis Athenienſium rationem:& quum conueneritis nobiſcum de occurrendo Perſæ ad Bœotiam,deſertores extitiſtis,pro nihilo ducentes barbarum Atticam eſſe ingreſſum.Itaque vobis Atheniẽſes in præſens vſque ſuccẽſent quòd non eſtis officio functi:quod ſupereſt,vt primo quoque tẽpore nobiſcum copias mittatis iubent: quò barbarum in Attica (quoniam [b]in Bœotia defecimus) excipiamus noſtra in terra,vbi campus Thriaſius appoſitiſſimus erit ad dimicandum. Hæc vbi accepere ephori, reſponſum in diẽ poſterum diſtulerunt, poſtero die in alterũ: idq; in decẽ dies fecerunt,diem de die extrahẽtes.Intra quod tẽpus vniuerſi Peloponnẽſes magno ſtudio incumbentes,Iſthmum muro intercluſere, ad finémque perduxere.[c]Non auſim dicere hanc fuiſſe cauſam cur iſti tantopere ſoliciti fuerint,quum Alexander Macedo Athenas pergebat,ne Athenienſes Medorum partes ſequerentur:nunc autem nihil aliud curarent quàm vt ſibi Iſthmus inædificaretur, putantes non amplius ſe quicquam Athenienſibus indigere.At ſub aduentũ Alexandri in Atticam, muro quem extruebant nondum perfecto, Perſas vehementer extimeſcebant. Tandẽ & reſpõſum & exitus Spartiatarum fuit huiuſmodi:Pridie quàm iam vltimum concilium fieret, vir Tegeata nomine Chileus,apud Lacedæmonios maximæ inter hoſpites potentiæ, quum audiſſet ab ephoris omnia quæ Athenienſes dixiſſent,his verbis eos alloquutus eſt, Ita ſe habet, viri ephori: ſi Athenienſes non ſentiunt nobiſcum,ſed cum barbaro, quãuis valido muro ſit Iſthmus inædificatus, tamẽ magnæ fores patefactæ ſunt barbaro in Peloponneſum. Quare prius eos audiatis quàm aliquid decernant quod cladem Græciæ adferat. Hoc Chileus cõſilium dedit.quod in animum admittentes ephori, confeſtim nihil colloquuti cum nuntiis qui à ciuitatibus venerant,quinque millia Spartiatarum quum adhuc nox eſſet [d]dimiſerunt,præpoſito eis Pauſania Cleombroti filio.Quæ præfectura erat quidem Pliſtarchi Leonida geniti:ſed quum is puer eſſet,Pauſanias præfectus eſt, qui eius patruelis erat & idem tutor. nam Cleõbrotus Anaxãdridæ filius,pater Pauſaniæ, iam non ſupererat,non diu pòſt quàm copias quæ murũ extruebant in Iſthmo,reduxerat,vita functus.Reduxerat autẽ ab Iſthmo copias Cleõbrotus ob eã cauſam quòd ſibi inter ſacrificandum aduerſus Perſam ſol in cælo obſcuratus eſſet. Elegit autem Pauſanias ſibi collegam EVryanactẽ Doris filium,ſuum gentilẽ. His copiis è Sparta cum Pauſania profectis,nuntii de illarũ profectione ignari,vbi dies illuxit, ephoros adeunt,habentes in animo abire in ſuam quique ciuitatẽ. Vbi adierunt, ita verba fecere, Vos quidem Lacedæmonii deſidentes hic Hyacinthia agitis, ac luditis,ſociis proditis:Athenienſes verò,vt à vobis læſi,& ob penuriam ſociorũ,ita vt poterũt cum Perſa tranſigent.Soluta autem ſocietate vobiſcum, palàm eſt nos, quum regis

a Iouis Græci.

b Bœotia fruſtrati ſumus. *id eſt, ſpe confligendi cum hoſte in Bœotia.*

c Cur autem antea quidẽ, quum Alexander venit Athenas, tãdiù obſtiterint quominus Atheniẽſes Medorum partes ſequerẽtur,tum verò nihil de hac re ſoliciti fuerint, huius rei cauſam aliã adferre non poſſum quàm quòd murum Iſthmi extruxerant,ſẽque iam Atheniẽſium opera nil opus habere exiſtimabãt: at quum Alexãder in Atticam venit, nondum extructus erat,ſed opus hoc promouebant, Perſas vehementer extimeſcentes. Tandem verò & reſponſ.&c. *Valla in poſuit vocabulum δηὸ γε quod iunxit cum proximè præcedẽtibus verbis, quum ad τὸ αἄστυ feratur, hoc modo, οὐσῆ ἔχω εἰπεῖν τὸ αἄστυ δηὸ γε ἤδη, &c.*

d Emiſerunt,ſeptenis Helotibus circa vnumquẽque collocatis. *Quæ verba à Valla hîc omiſſa, repetũtur pag. 228.*

» fuerimus ſocii, militiæ comites futuros in quamcunque regionem nos illi educent.
» Inde vos diſcetis quidnam vobis ex ea re ſit euenturum. Hæc loquutis nuntiis Ephori iureiurando interpoſito dixere ſuas ſe copias putare in Oreſtio eſſe, tendentes aduerſum peregrinos. Peregrinos enim barbaros appellabant. Hoc illi non intelligentes, quid diceretur ſciſcitabantur. Sciſcitati, & rem omnem edocti atque ſtupefacti, quamcelerrimè abiere ad illos inſequendos, & cum iis quinque millia finitimorum Lacedæmoniorum delecta. His Iſthmum verſus ire maturantibus, Argiui, vbi primùm audiere copias è Sparta cum Pauſania profectas, præconem, quem optimum è diurnis curſoribus inuenerunt, in Atticam mittunt ad Mardonium: qui videlicet antea receperant ſe futuros impedimento quominus Spartiata egrederetur. Præco vbi Athenas peruenit, Mardoni, inquit, miſerunt tibi Argiui nuntiatum
» tibi iuuentutem è Lacedæmone eſſe progreſſam, ſéque ne illa progrederetur præ-
» ſtare nequiſſe. Ad hæc tu bonum cõſilium adhibe. Hoc ille loquutus, retrò abſceſſit. Quo audito Mardonius iam non fidebat amplius perſtare in Attica: vbi ideo hactenus immoratus fuerat quòd audire cuperet ac ſcire quid ab Athenienſibus ageretur, neque populans neque lædens Atticum agrum, aſſiduè ſperans fore vt ſecum illi paciſcerentur. Quod vbi deſperauit, re comperta, priuſquam Pauſanias cum copiis Iſthmum egrederetur, ſubduxit exercitum, incenſis Athenis, & ſiquid aut murorum aut ædiũ priuatarum ſacrarúmque extabat, eo omni diruto atque obruto. Ideo autem excedendum ſibi putauit, quòd neque adequitabilis eſſet Attica regio, neque, ſi ipſe malè pugnaſſet, euadi poterat niſi per anguſtias, vbi à paucis tranſitu prohiberi poſſet. Statuit igitur recedere illinc Thebas, tum ciuitatem amicam, tum regionem equitibus opportunam. Profecto illinc Mardonio & iam iter facienti perfertur nuntius properans, alium exercitum mille Lacedæmoniorum Megara iter haberẽ. Eo audito conſultabat ſiquo pacto hos primùm poſſet excipere. Itaque conuerſum exercitum ducebat Megara, præmiſſo equitatu qui omnem oram Megaridem incurſaret. Huc vſque Europæ ad ſolem occidentem verſus longiſſimè proceſſit hæc Perſica expeditio. Poſt hæc nuntius ad Mardoniũ venit, Græcos in Iſthmo coactos eſſe: atque ita retrocеſſit per Deceleam. Magiſtratus enim Thebani accolas Aſopiorum accerſierant, qui Mardonium in Sphendaleas & illinc in Tanagram duces itineris deduxerunt. In Tanagra noctem moratus Mardonius, poſtero die in agri Thebani Scolon trãſuerſis tramitibus peruenit. Ibi Thebanorum rura, tametſi Medicas partes fouentium, vaſtauit: non illorum odio, ſed ingenti neceſſitate adactus: quòd vellet cum caſtra communire, tum, ſi ſibi in acie non cederet ex ſententia, effugium comparare. Exporrexit autem caſtra ſua ab Erythræis, ſecundum Hyſias, Platæenſi tenus agro, iuxta flumen Aſopum: muro communiens, ſed non pro magnitudine caſtrorum, verùm per ſingulas frontes dena ſtadia habente. Hoc in opere barbaris occupatis Attaginus Phrynonis filius vir Thebanus conuiuio magnificè apparato Mardonium ipſum & Perſarum honoratiſſimos quinquaginta inuitauit. fiebat autem cœna Thebis. inuitati illi hominem ſunt ſequuti. Cætera quæ referam, ex Therſandro accepi, viro quidem Orchomenio, ſed Orchomeni inter primos honeſto: qui ſe quoque aiebat ad hanc cœnam ab Attagino inuitatum cum quinquaginta Thebanis: nec vtroſque ſeorſum diſcubuiſſe, ſed [a] in ſingulis lectis alternos Perſam & Thebanum. Secundum cœnam quum potioni daretur opera, Perſam qui eodẽ toro recũbebat, Græcè ipſum interrogaſſe cuias eſſet: ſe verò reſpondiſſe Orchomenium eſſe: tum illum dixiſſe, Quoniam tu mihi menſæ conſors & libaminum effectus es, volo tibi relinquere ſententiæ meæ monumentum,
» vt ipſe quoque præſcius huius rei, queas tibi conſulere. Cernis hos Perſas in conui-
» uium acceptos, & copias quæ ad flumen in caſtris relictæ ſunt? horum omnium
» paruo pòſt tempore pauculos cernes ſuperſtites. Et inter dicendum multas lacry-
» mas Perſam effudiſſe. Admiratúmque ſe eam orationem, ad illum dixiſſe, Nonne
» hæc Mardonio expedit dicere, & iis Perſis qui ſecũdum eum in honore ſunt? Et illũ
» ſubieciſſe, Hoſpes, quicquid ex deo fieri oportet, id homini ineuitabile eſt. nam ne
» credibilia quidem dicentibus credere quiſquam vult. Atque hæc permulti Perſa-
» rum quum ſciamus, tamen Mardonium ſequimur illigati neceſſitate. Eſt autem
» hoc in hominibus acerbiſſimum, eum qui multum ſapit, [b] minimè potentem eſſe.
Hæc ego ex Orchomenio Therſandro audiebam, atque adeo ipſum hæc ſtatim aliis enarraſſe priuſquam prælium ad Platæas factum eſt. Porro Mardonio in Bœotia ſtatiua habenti, præbuerunt copias cæteri circà Græci, qui cum Medis ſentiebant, [c] & ad Athenas congregati ſunt, præter Phocenſes. nam & iſti vehementer

a In ſing. lectis binos, Perſ.

b Nihil in poteſtate habere. *Id eſt, Eum qui ſapientia magna præditus ſit, vel prudentia, non habere res ullas in poteſtate, ſed cogi ad res eas à quibus alioqui eum ſua prudentia deberetur. Alium ſenſum ex tempore elicere ex hoc loco non potui.*

c Et vnà cum eo aduerſus Athenas mouerunt.

partibus Medorum ſtudebant, non tamen voluntarii, ſed coacti. Sed iidem nō multis pòſt diebus quàm Thebas itum eſt, & ipſi aduenere, mille armati, duce Harmocyde inter populares ſpectatiſſimo. Eos Mardonius, vbi Thebas peruenere, miſſis equitibus iuſſit ſeorſum in campo ſubſidere: quod quum feciſſent, protinus adfuit vniuerſus equitatus. Vnde poſtea rumor exercitum Græcorum qui cum Medis erant, peruaſit, Phocenſes ab equitatu iaculis confoſſum iri. quinetiam per ipſos Phocenſes idem diuulgatum eſt: quos tunc dux ſuus Harmocydes his verbis adhortabatur, O Phocēſes, palàm eſt hos homines certæ nos neci deſtinaſſe, accuſatos (vt opinor) à Theſſalis. Quare vnumquenque veſtrùm oportet egregium virum eſſe, potius quàm dedentes nos fœdiſſima morte trucidari. Ipſi quoque intelligant ſe barbaros eſſe inter Græcos, quibus mortem [a] intulerunt. His ſuos Harmocydes hortabatur. Quos vbi concluſere equites, inuehebantur tanquam ad eos occidendos, telis intentis veluti emiſſuri: nonnullique emiſerunt. Phocenſes ex aduerſo ſtantes facto orbe quoquouerſus quum ſeſe opponerēt, ibi equites digreſſi retrò abiere. [b] Incertum an ad hos interficiendos rogatu Theſſalorum ierint equites: & poſteaquam animaduerterunt eos ad defendēdum ſe conuertere, veriti ne ipſi vulnerarentur, ita retrò abſceſſerint, tanquam à Mardonio iuſſi: an experiri voluerint num quid iſti præſtantiæ haberent. Poſt abſceſſum autem equitatus, miſſo ad eos præcone Mardonius ita inquit, Bono eſtote Phocenſes animo: viros enim ſtrenuos vos eſſe dediſtis ſpecimen, non tales quales ego audieram. Quo magis alacri animo tolerate hoc bellum. non enim aut me beneficiis aut regem vincetis. Hactenus quæ circa Phocenſes ſunt geſta. Lacedæmonii vbi ad Iſthmum venere, illic caſtra communiere. quod quum audirent cæteri Peloponnenſes, vtique ii quibus meliora cordi erant, cernerēntque Spartiatas egredi volentes, indignū ſe putauerunt à Lacedæmoniis ſe in exeundo ſuperari. itaque quum pulchrè litatum eſſet, cuncti ex Iſthmo profecti ſunt & in Eleuſinem peruenerunt: vbi quum pulchra etiam fuiſſent exta, ire perrexerunt. Quibus Athenienſes è Salamine tranſmittentes, in Eleuſine admixti ſunt. Iſti poſteaquam ad Erythras Bœotiæ venere, cognito barbaros ad Aſopum caſtra habere, inito de hac re conſilio, e regione tetenderunt ſub Citharonis radicibus. In quos Mardonius, quòd in campum non deſcenderent, omnem immittit equitatum, cui præerat Maſiſtius (à Græcis Maciſius dictus) vir apud Perſas inclytus, Nyſæo equo inſidens, aureo fræno & aliis inſignibus eximiè ornato. Equites vbi promouere ad Græcos, per turmas egreſſi, multum detrimenti inferebant, fœminas eos appellando. Erant fortè Megarenſes ea parte collocati qua nulla alia magis oppugnari nullāque magis ab equis adiri poterat: hac, impreſſione facta equitum, Megarenſes quia premebantur, mittunt ad duces Græcorum præconem, qui ita, quum venit, verba fecit, Megarenſes aiunt, viri ſocii, Nos ſoli excipiendis hoſtibus impares ſumus, qui tenemus eandem in qua collocati ſumus à principio ſtationem: vbi hactenus tametſi ægrè, tamen ſtrenuè fortitérque reſiſtimus. nunc niſi alios nobis ſubſtituatis, ſcitote nos ab acie diſceſſuros. Hæc vbi præco renuntiauit, Pauſanias experiri fecit Græcos, ſiqui alii vltrò ad locum irent, vt Megarenſibus ſuccederent. Recuſantibus cæteris, Athenienſes ſuſcepere hoc munus, videlicet eorum trecenti delecti, quibus præerat Olympiodorus Lamponis filius. Hi fuere qui præ omnibus Græcis ad Erythras caſtra habentibus inſtructi ſucceſſere, ſagittariis ſibi aſſumptis. qui quum aliquandiu pugnaſſent, hic fuit pugnæ exitus: Impreſſionem faciente per turmas equitatu, equus Maſiſtii, vt erat præ aliis eminens, ſagitta per latus ictus eſt: quo dolore in pedes erectus, Maſiſtium excuſſit. Collapſum confeſtim Athenienſes circumſiſtunt: equóque prehenſo, hominem ſeſe defenſantem interimunt, quum aliquandiu non potuiſſent. Ita enim erat armatus: ſcilicet intus gerebat thoracem aureis ſquamis conſertum, deſuper Phœniceum paludamentum. [c] Eius thoracem quum ferirent, non prius aliquid profecerunt quàm quidam re animaduerſa illum percuſſit in oculo. Ita Maſiſtius collapſus interiit. Hæc autem res latebat alios equites. non enim eum aut ab equo cadentem viderant aut occumbentem. ac ne tum quidem quum ſe recipiebant, quod actum erat cognouere: ſed poſtquam conſtitere, quia nemo ipſis imperabat, ſtatim deſiderauerunt ducem: cognitóque quod geſtum erat, mutuò ſe adhortati, omnes in hoſtem equos admiſere, vt mortuum eriperent. Eos autem conſpicati non iam turmatim ſed vniuerſos pariter irruere, cæterum exercitum inclamauerunt. Sed dum omnis peditatus auxilio veniebat, interea cietur acre prælium de cadauere. at vbi præſidio venere copiæ, non amplius perſtitere equites: ita nec mortuum eripere po-

a Machinati ſint, *vel moliti.*

b Affirmare autem non poſſum an &c.

c Eius autem thoracem percutientes, nihil proficiebāt: donec quidā re animaduerſa &c. *id eſt, Sed quidam tandem re animaduerſa &c.*

tuerunt, ſed alios [a] ſuper illum è ſuis amiſere. Digreſſi illinc duo circiter ſtadia, conſultantes quid facto opus eſſet, decreuere ſibi carentibus præfecto eundum ad Mardonium. Vbi in caſtra rediere, ingens luctus cum omnem exercitum, tum verò Mardonium cepit, extincti Maſiſtii, viri ſecundum Mardonium honoratiſſimi tam apud Perſas quàm apud regem: ita vt eiulatus eorum omnem Bœotiam peruaſerit, & ſeipſos & equos & iumenta totonderint. Et barbari quidem ſuo more Maſiſtium defunctum honorabant. Græci autem, poſtquam equitatum inuadentium excepere, & exceptum repulere, multo ſunt audaciores effecti, & ante omnia cadauer plauſtro impoſitum per ſtationes circumtulerunt. erat autem ſpectaculo digna proceritatis ac formæ gratia. Quod ideo faciebant quia cuncti relictis ſtationibus ad intuendum Maſiſtium pergebant. Dehinc cenſuerunt ad Plataeas deſcendendũ, quòd ſibi Platæenſis ager multo eſſet opportunior habendis caſtris quàm Erythræus, cum propter alia, tum propter aquandi commoditatem. Vbi viſum eſt in eum locum & ad fontem Gargaphium, qui ibidem eſt, ſatius abire, & diſpoſitis ſtationibus illic habere caſtra, ſumptis armis abierunt per radices Cithæronis ſecundum Hyſias in agrum Platæenſem. Eò quum peruenere, ſtationes nationatim communierunt, proximè fontem Gargaphium, & fanum Androcratis herois, per non editos tumulos & locum planum. Ibi in diſtinguendis nationibus magna ſanè altercatio extitit inter Tegeatas & Athenienſes, vtroſque ſe dignos qui alterum cornu tenerent arbitrantes: & ſua facinora præclara tum recentia tum priſca referentes. Dicebant quidem his verbis Tegeatæ, Hoc nos ſemper digni honore à ſociis omnibus habiti ſumus, quotieſcunque à Peloponnenſibus communiter in externas peregrinationes itum eſt, & proximè, & quondam, iam inde ex quo Heraclidæ poſt mortem EVryſthei ſunt conati in Peloponneſum redire. quo tempore hanc dignitatem aſſequuti ſumus ob hanc rem geſtam: Poſteaquam cum Achæis & Ionibus, qui tunc Peloponneſum incolebant, nos auxiliarii in Iſthmum profecti conſedimus aduerſus eos qui redire conabantur, tunc Hyllus orationem habuit, non expedire vt vterque exercitus confligendo periclitaretur: ſed vt aliis acquieſcentibus, ſecum ſingulari certamine dimicaret is quem Peloponnenſes iudicarent è ſuo exercitu præſtantiſſimum. Accepta conditione Peloponnenſes fœdus in hæc verba percuſſerunt, Si vinceret Hyllus Peloponnenſium ducem, vt Heraclidæ in paterna reuerterentur: ſin victus eſſet, retrò Heraclidæ cederent, & exercitum abducerent, néve per annos centum de redeundo in Peloponneſum agitarent. Ab omnibus ſociis ad eam rem voluntarius electus eſt dux atque idem rex noſter Echemus Aeropi filius, Phegei nepos, qui ſingulari congreſſus certamine Hyllum interemit. Ex quo facto nos cum alia decora inter Peloponnenſes aſſequuti ſumus, quæ adhuc obtinemus, tum hoc, vt alteri cornu præeſſemus quoties communiter itur in expeditionem. Et vobis quidem Lacedæmonii non aduerſamur, ſed optionem cedimus vtri cornu præeſſe malitis: alteri vero cornu vt præſimus nobis vendicamus, quemadmodum vſque fecimus ad hoc tempus. Etiam verò citra hoc factum quod narrauimus, Athenienſibus ſumus digniores qui hanc dignitatem obtineamus: quippe qui proſperè & multa vobiſcum viri Spartiatæ certamina decertauimus, & multa cum aliis. Quo fit vt æquius ſit nos alterum cornu tenere quàm Athenienſes: à quibus non tales geſtæ res ſunt quales nobis, neque recentes neque vetuſtæ. Hæc Tegeatæ. Ad quæ hunc in modum reſpondere Athenienſes, Etſi ſcimus has copias pugnandi cum barbaro non altercandi gratia eſſe contractas, tamen quoniam Tegeata referre conſtituiti præclara facinora tum vetuſta tum noua, quæ per omne tempus vtrique fecerunt: neceſſe habemus & nos exponere apud vos vnde nobis patrium ſit, [b] qui ſemper egregii fuimus, eſſe primos potius quàm Arcadibus. Heraclidas, quorum ducem iſti apud Iſthmum ſe prædicant interfeciſſe, nos ſoli excepimus, eiectos prius ab omnibus Græcis, quos illi Mycenæorum ſeruitutem fugientes adibant: & EVryſthei iniuriam vnà cum eiſdem pugnando propulſauimus, victoriáque potiti ſumus de iis qui tum Peloponneſum tenebant. Præterea Argiuos, qui aduerſus Thebas cum Polynice militauerant, victa defunctos & inſepultos, ducta in Cadmeos expeditione à nobis receptos & in noſtra terra apud Eleuſinẽ humatos fuiſſe dicimus. Iam verò noſtrum præclarum facinus extat etiam in Amazonidas, quæ à flumine Thermodonte aliquando in noſtram terram excurrere. Ac ne in heroum quidem laboribus qui ad Troiam bellauerunt, fuimus in poſtremis. Sed nihil admodum pertinet horum facere mentionem. [c] etenim ſiue qui tũc egregii fuere, nunc inſtrenui ſunt, ſiue tunc inſtrenui,

a Præter illum.

b Bonam operam nauantibus.

c Qui enim tunc ſtrenui fuere fieri, poſſit vt nũc ſint ignaui?

& qui tũc ignaui, fieri poſſit vt nunc ſint fortiores. De rebus igitur olim geſtis, *uel, de nauata igitur olim opera*, hæc dixiſſe ſit ſatis.

nunc egregii ſunt, ſatis ſit de rebus priſcis iſta dixiſſe. Vt nullæ autem res aliæ nobis geſtæ ſint, (quæ multæ & præclariſſimæ ſunt, præut quorumcunque aliorum Græcorum) certè ob rem in Marathone à nobis geſtam digni ſumus qui hoc decus & alia inſuper obtineamus: qui ſoli Græcorum per nos cum Perſa dimicauimus, & rem tantam aggreſſi, victores euaſimus, ſex & quadraginta nationibus ſuperatis, quo ſolo nomine digni ſumus vt hunc loci honorem conſequamur. Verùm non decet in hac rerum conditione de loci dignitate contendere: vbicunque & iuxta quoſcunque vobis Lacedæmonii videbitur appoſitiſſimum nos ſtare, illuc euntes obtẽperabimus. Vbicũq; enim loci nos collocati fuerimus, conabimur ſtrenui exiſtere. itaque ducite nos, tanquam vobis parituros. Hæc quũ pro ſua parte dixiſſent Athenienſes, cunctus Lacedæmoniorum exercitus ſucclamauit digniores qui cornu tenerent Athenienſes quàm Arcades. Ita Athenienſes Tegeatis ſuperiores habuere cornu. Mox hunc in modum inſtructi ſunt & qui ſuperuenere Græcorum, [a] & qui à principio venerant: Dextrum cornu tenebant Lacedæmoniorum decem millia: quorum quinque millia erant Spartiatarum, quos cuſtodiebant leuiter armata triginta quinque millia ſeruorum, ſeptenis ſeruis circa ſingulos Spartiatas collocatis. [b] Applicauerant autem ſibi Spartiatæ, & honoris & virtutis ergo, Tegeatas numero mille & quingentos armatos. Secundum hos ſtabant Corinthiorum quinque millia. [c] Præter hos inueniebantur apud Pauſaniam ſtantes trecenti Potidæatæ eorum qui ex Pallene erant. Iuxta hos ſtabant Arcadum Orchomeniorum ſexcenti: iuxta hos Sicyoniorum tria millia. Hos ſequebantur Epidauriorum octingenti: ſuper hos locati erant Trœzenii mille. iuxta Trœzenios [d] totidem Lepreatæ. poſt hos Mycenæorum & Tirynthiorum quadringenti. Secundum hos, mille Phliaſii: dehinc Hermionenſes trecenti. iuxta Hermionenſes, Eretrienſium & Styreorum ſexcenti. iuxta hos, Chalcidenſium quadringenti. poſt hos, Ampraciatarum quingenti. poſt eos, Leucadiorum & Anactoriorum octingenti. Hos ſequebantur Pallenenſium qui ſunt ex Cephallenia, ducenti. poſt hos inſtructi AEginetarum quingenti. iuxta hos Megarenſium tria millia, quos ſequebantur Platæenſium ſexcenti. Vltimi & iidem primi ſtabant Athenienſes, læuum tenentes cornu, octo millia, duce Ariſtide Lyſimachi filio. Hi omnes, præter eos qui ſepteni circa ſingulos Spartanos ſtabant, fuerunt numero triginta octo millia & ſeptingenti, omnes grauis armaturæ, aduerſus barbarum contracti. Leuiter verò armati, triginta quinque millia, ſepteni circa ſingulos Spartiatas collocati, quorum vnuſquiſque ad pugnãdum erat inſtructus. [e] Circa cæteros autem Lacedæmonios ac Græcos ſinguli ferme leuiter armati numero trigintaquatuor millia quingenti. Summa igitur totius leuis armaturæ, quæ pugnare poſſet, [f] ſexaginta millia quingenti. Totus autem Græcus exercitus qui ad Platæas conuenit pugnæ aptus, tam leuis quàm grauis armaturæ, fuit vndecim myriades, minus mille & octingentis, *id eſt centum octo millia ducenti*. Sed numerum vndecim myriadum expleuere Theſpienſes, qui aderant ad mille & octingentos, qui nec ipſi arma habebant. Et hi quidem Græci ad flumen Aſopum caſtra diſtributi communierant. Barbari verò qui cum Mardonio erant, poſteaquam Maſiſtium luxerunt, cognito Græcos apud Platæas eſſe, & ipſi ad Aſopum qui illac fluit, ita ſunt eregione à Mardonio collocati: Aduerſus quidem Lacedæmonios Perſæ, qui quia numero antecedebant, eorũ acies quæ multæ erant, vſque ad Tegeatas opponebantur: ita vt quod robuſtiſſimum in exercitu erat, id omne contra Lacedæmonios: quod infirmius, id contra Tegeatas eſſet. Hæc faciebat Mardonius Thebanorum indicio atque admonitu. Iuxta Perſas autem idem collocauit Medos, vt ex aduerſo eſſent Corinthiis & Potidæatis & Orchomeniis & Sicyoniis. Poſt Medos collocauit Bactrios ex aduerſo Epidauriorum & Trœzeniorum & Lepreatarum ac Tirynthiorum, Mycenæorúmq; & Phliaſiorum. Secundũ Bactrios collocauit Indos ex aduerſo Hermionenſiũ & Eretrieorum Styreorúmq; & Chalcidenſiũ. Poſt Indos ſtatuit Sacas oppoſitos Ampraciatis, & Anactoriis, & Leucadiis, & Pallenẽſibus, & AEginetis. Poſt Sacas poſuit ex aduerſo Athenienſiũ Platæẽſiúmq; ac Megarenſium, Bœotos & Locros & Melienſes & Theſſalos, & [g] mille Phocenſium. Non enim Phocenſes omnes à partibus Medorum ſtabant, [h] ſed eorum nonnulli cum Græcis ſentiebant apud Parnaſſum deprehenſi, & illinc profecti deduxerãt comitatúque fuerant Mardonii copias pariter & Græcorum qui eum illo erant. Contra Athenienſes item poſuit Macedonas, Theſſaliæque accolas. [i] Hæ nationes à Mardonio in aciem inſtructæ erant maximè celebres maximéque inſignes, & præcipuè mentione dignæ:

a Pro οἱ δ' ἐκ τῆς ἐλάσσονος ἐλθόντες *hunc legiſſe ſuſpicor* οἱ δ' ἐκ τῆς ἑωθινῆς, *quæ lectio, non illa, mihi probatur.*

b Delegerant autem Spartiatæ Tegeatas qui iuxta ipſos ſtarent, & honoris & virtut.

c Impetrauerant autem à Pauſania vt ſibi adſtarent trecenti Potid.

d Ducenti Lepreatæ.

e Reliquorum autem Lacedæmoniorũ & Græcorum milites leuiter armati erant triginta quatuor millia quingenti, vtpote viro vno vnumquenque circumſiſtẽte. *Id eſt, Ita quidem rationem huius numeri inendo, vt reliquos Lacedæmonios & Græcos unum habuiſſe uirum ſibi adſtantem ſingulos dicamus, non ſeptem, ut Spartiatas.* Dixit autem ὡς εἷς ἑών pro ὡς ἑνὸς ἕκαστος, *ut modò dixerat* ὡς ἑνὸς ἑκάστου. *Quod & ipſum Valla potius quàm per nominatiuum, uertiſſe ita debuit, Vtpote ſeptenis circa ſingulos Spartiatas collocatis. Vel, Vtpote ſeptenis unumquenque Spart. circũſiſtentibus.*

f *Sexaginta nouem millia. nam inter ſex myriades (quæ ſexaginta millia efficiunt) & ἑκατοντάδες πέντε (id eſt quingenti) interie ctũ eſt ἓξ ἑκατὸν χιλιάδες, quæ Valla fortaſſe in ſuo exempl. non habuit.*

g Illos mille Phoc.

h Sed partes etiam Græcorum nonnulli ex illis fouebant, qui in loca Parnaſſo vicina ſe receperant: è quibus excurrẽtes Mardonii exercitũ & Græcos qui cum eo erant agebant ac ferebant.

i Hæc ſunt nomina nationum à Mardonio in aciem inſtructarum, earum quidem quæ quum ampliſſimæ eſſent, celeberrimæ erant, maximique fiebant.

necnon

necnon cæterarum quoque gentium viri memoratu digni, cum aliarum, tum Phrygum, Myſorum, Thracum, Pæonum. Quinetiam AEthiopum [a] & AEgyptiorum qui Hermotybies & Calaſiries nominantur, gladio cincti, qui ſoli ſunt ex AEgyptiis pugnaces: à Mardonio, quum adhuc eſſet in Phalerò, è nauibus in quibus epibatæ erant, in terram tranſlati. non enim cum pedeſtribus copiis, quæ cum Xerxe Athenas ierant, AEgyptii cenſi fuerant. Barbarorum igitur (vt etiam ſuperius oſten ſum eſt) triginta myriades fuere: Græcorum verò Mardonii auxiliariorum, nemo numerum (neque enim numerati fuerant) nouit. Vt autem coniectura colligi licet, ad quinque myriades fuiſſe coniecto. Tot ex aduerſo inſtructi fuere pedites: equitatus verò ſeorſum erat collocatus. Ita diſpoſiti nationatim manipulatimque, vtrique poſtero die ſacrificauerunt. Apud Græcos haruſpex erat Tiſamenus Antiochi filius. is enim hunc exercitum vates comitabatur, Eleus quidem & ex genere Iamideorum Clytiades, ſed à Lacedæmoniis ciuitate donatus. Nam conſultanti vaticinium apud Delphos de prole reſpondit Pythia quinque ipſum maximas palmas è certaminibus reportaturum. oraculo non intellecto Tiſamenus gymnaſiis operam dabat, tanquam gymnicas victorias adepturus. quúmq; ſe exerceret in quinque certaminibus, in vno, dum currit Olympia, venit in contentionem victoriæ cum Hieronymo Andrio. Lacedæmonii autem interpretantes non ad gymnica certamina ſpectare Tiſameni oraculum, ſed ad bellica, conabantur eum mercede conducere vt vnà cum Heraclidis bellorum dux regibus foret. Hic animaduertens Spartiatas plurimi facere ipſius amicitiam, abnuebat: quòd negaret ſe alio pretio id facturum quàm ſi Spartiatam ſe ciuem facerent, omnia iura ciuitatis impertientes. Id Spartiatæ quũ audiſſent, ab initio ferentes indignè, oraculũ miſſum omnino fecerunt: tandem imminente hoc ingenti Perſici exercitus metu, annuebant, impertiréque homini volebant. Eos iſte immutatos intelligens, negare iam ſe eo ſolo eſſe contentum: ſed oportere fratrem ſuum Hegiam etiam fieri Spartiatam eadẽ conditione qua & ipſe fieret. Hoc autem dicens imitabatur (vt coniectare licet) Melampodem, regnum pariter & ciuitatem depoſcens. Etenim Melampus quum ab Argiuis mercede conduceretur è Pylo ad compeſcendum morbum furoris mulierum Argiuarum, depoſcebat pro mercede dimidium regni. recuſantibus id Argiuis atq; digreſſis, quum plures è mulieribus inſanirent, ita obtemperantes, quod Melampus popoſcerat daturi reuerterunt. Ibi ille cernens hos eſſe immutatos, plura optauit, negans ſe indulturum quæ vellent, niſi & fratri ſuo Bianti tertiam partem regni donaſſent. Argiui in arctum redacti hoc quoque annuerunt. Ita Spartiatæ Tiſameno, quo maiorem in modum egebant, prorſus aſſenſerunt: & conceſſu iſtorum Tiſamenus Eleus Spartiata effectus quinque maxima certamina ex oraculo illis obtinuit. Hi duo ex omnibus hominibus ſoli ſunt à Spartiatis ciuitate donati. Quinq; autem certamina hæc fuere: Vnum & id primum hoc quod pugnatum eſt ad Plateas: alterũ, quod in Tegea cum Tegeatis atque Argiuis: tertium, quod in Dipæenſibus cum vniuerſis Arcadibus præter Mantineos: quartum, quod cum Meſſeniis ad Iſthmum: vltimum, quod in Tanagra cum Atheniẽſibus & Argiuis. Hoc autem vltimum peractum fuit quinque certaminum. Tiſamenus igitur Spartiatarum tunc ductor vaticinatus eſt Græcis in agro Platæenſi: & apud Græcos quidem pulchrè litatum eſt, ſi ſe defenderent, nõ ſi Aſopum tranſgreſſi pugnam capeſſerent. Mardonio autem capeſſendæ pugnæ auido non extitere pulchra exta, niſi & ipſe ſeſe defenderet. nam is quoque Græcis ſacrificiis vtebatur, haruſpicem habens Hegeſiſtratum virum Eleum, & Telliadeorum præſtantiſſimum. Hunc ante ea tempora Spartiatæ quum cepiſſent, in vincula coniecerant morte affecturi, vt à quo multa intoleranda perpeſſi fuiſſent. Ille in hac calamitate poſitus, vtpote pro anima ſolicitus, & qui ante mortem multa ac triſtia foret paſſurus, rem perpetrauit fide maiorẽ. nam vt erat ligneis atque ferratis [b] ſoleis vinctus, ferro quod illatum fuit potitus, confeſtim excogitauit opus omnium quæ nos nouimus animoſiſſimum. [c] Commentus enim qua ratione reliquum pedis educeretur, præcidit ſibi dimidium pedẽ. hoc acto, quanuis ab excubitoribus obſeruaretur, tamẽ ſubruto muro profugit Tegeam verſus, noctu iter faciẽs, interdiu ſyluis ſe abdens atque immorans, vt trinoctio Tegeam peruenerit: Lacedæmoniis eum paſſim perſcrutantibus, admirantibúſque magnopere hominis audaciam, cuius dimidiatum pedem iacẽtem cernerẽt, ipſum inuenire non poſſent. Ita Hegeſiſtratus Lacedæmoniis elapſus, in Tegeam, quæ per id tempus non erat pacata Lacedæmoniis, tranſfugit. Sanato vulnere & ligneo pede aſcito, ex profeſſo Lacedæmoniis hoſtis extitit. Sed non ad poſtremum ei protractũ

Sed & ex aliis nationibus aliqui immixti illis erant, Phrygum & Thracum, & Myſ. & Pæonum.

a *Et Ægyptiorum* Hermotybies & Calaſiries, qui vocãtur Enſiferi. qui ſoli ex Ægyptiis *ſunt* ad pugnam apti. hos autem è nauibus quibus vehebãtur eduxerat, quum ad huc apud Phalerum eſſet.

b *Sunt qui cataſtam interpretentur.*

c Pedis enim extremam partem reſecuit, quum *prius* ad reliquã educendam dimenſus ſpatium eſſet.

in Lacedæmonios odium profuit. nam in Zacyntho quum vaticinaretur, ab his captus atque interemptus est. Verùm hic Hegesistrati interitus posterior rebus Platæensibus fuit. Tunc autē is à Mardonio non exigua summa conductus, cupidè sacrificabat cum in Lacedæmonios odio, tum lucri gratia. Quum igitur exta non essent pulchra ad pugnam committendam neque ipsis Persis, neque Græcis qui cum illis erant, (habebant enim & Græci suum haruspicem quendam Leucadium Hippomachum) [a] quúmque dilaberentur multi Græci, suasit Mardonio Timogenides Herpyis filius vir Thebanus vt exitus Cithæronis custodiēdos curaret, quòd diceret [b] assiduè Græcos ad hostē quotidie transire, séque complures deprehēdisse. Iam autem dies octo abierant positis eregione castris, quum iste Mardonio hoc consilium dedit. Mardonius, admoneri se probè intelligens, primis tenebris equitatum mittit ad ingressus Cithæronis qui Platæas ferunt: quæ Bœotii Tria capita, Athenienses Capita quercus appellant. Equites missi non frustra peruenere. nacti enim ingredientia campum quingenta iumenta quæ commeatum è Peloponneso ad exercitum subuehebant, diripiunt: & eos qui iumenta sequebantur, immisericorditer trucidant, neque iumentis neque hominibus parcentes. In quibus occidendis posteaquam satis sunt grassati, cum cæteris quæ eripuerant, ad Mardonium sunt & ad exercitum reuersi. Post hanc rem gestam biduum absumptum est, neutris pugnam lacessere volentibus. nam etsi Asopo tenus barbari processerant irritandi Græcos gratia, neutri tamen sibi transeundum statuebant. equitatus modò Mardonii progrediebatur, & Græcos molestia afficiebat: quia Thebani, vtpote in amorem Medorum vehementer propensi, ferebant alacriter bellum, & assiduè prouehebantur vsque ad prælium: deinde excipientes Persæ pariter ac Medi præcipuè præclara facinora edebant. His amplius ad decem vsque dies nihil est actum. [c] at vbi vndecimus dies illuxit, quum & Græci multo plures efficerentur ad Platæas castris eregione positis, & Mardonius stationem grauaretur, ibi venere in colloquium Mardonius Gobryæ & Artabazus Pharnacis filius, vir apud Xerxem inter paucos Persarum virtutis expertæ. quorum consultantium hæ fuere sententiæ: Artabazi quidem, expediens esse contractis quam primùm copiis ire ad mœnia Thebana, quò multum rei frumentariæ ipsis multúmque pabuli iumentis compararent: atque ibi confidentes per otium rem conficerent, videlicet quum multum auri tum signati tum non signati haberent, multum etiam argenti ac poculorum, ne parcerent illis, sed ea ad Græcos mitterent, eos præcipuè qui ciuitatibus præsiderent. fore enim vt illi suam traderent libertatem: neque oportere pugnandi adire discrimen. Eadem autem Thebanorum quæ istius sententia erat, tanquam aliquid vltra hoc prospicientis. Mardonii autem sententia ferocior pertinaciórque, & nullo modo cedens: quippe opinantis meliorem suum esse quàm Græcorum exercitum, & satius primo quoque tempore confligere, quàm committere vt plures quàm coacti erant Græci cogerentur. Hegesistrati verò auspicia valere sinere, nec eis vim afferre: quinimo Persarum more seruato debere confligere. Mardonio ita opus facto esse censenti nemo contradicebat. qui, vbi sententia sua vicit, accitis cohortium præfectis & qui secum erant ducibus Græcorum (penes eum nanque erat summa imperii, non penes Artabazum) percontabatur num aliquod oraculū scirēt de Persis tanquam perituris in Græcia. Silentibus euocatis, partim quòd ignorarent oracula, partim quòd haud tutum putarent proferre quod scirent, inquit ipse Mardonius, Quoniam vos aut nihil nostis, aut promere non audetis, ego rem proferam, vtpote bene cognitam habens. Est oraculum, Persis fatale esse vt in Græciam profecti diripiant templum quod Delphis est, vtque direpto templo omnes intereant. Quocirca, quum hoc sciamus, neque diripere conabimur, neq; adibimus templum, ob hanc causam interitum deuitaturi. quo nomine quicunque vestrūm bene Persis volunt, voluptatem capiant, tanquam Persis Græcos superaturis. Hæc loquutus, secundo loco signū dedit vt omnia [d] apparārent, & corpora curarent, veluti sub lucis exortu prælio futuro. Oraculum autē, quod ad Persas aiebat spectare Mardonius, id egò scio non Persis redditum esse, sed Illyriis & Encheleorum copiis. Quod autē de hoc prælio redditum est à Bacide, id verò hoc fuisse,

Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis
Barbaricæ Graiis acies clamore coibunt.
Hîc multi occumbent defuncti munere vitæ,
Quando sagittiferis aderit lux vltima Medis.

Hæc ego atque alia his similia è Musæo noui ad Persas spectauisse. Fluuius autem

a Quúmq; subingrederentur Græci, & eorum numerus crescēret.

b Subingredi quotidie Græcos, & fore vt ipse multos interciperet. Iam autem d.

c Quū autem iam vndecimus ageretur dies ex quo castra castris opposuerāt, & val de auctus fuisset Græcorum numerus, necnon Mardonius stationem illam grauatè ferret, ibi venere in colloq.

d Apparārēt, & singula ordine disponerent.

Thermodon Tanagram ac Gliſantem interfluit. Inſequenti nocte quàm Mardonius de oraculis interrogauit, exhortatúſque ſuos eſt, excubitores diſpoſiti fuere. Eius noctis quum multum proceſſiſſet, conticiniúmque in exercitu eſſet & tempus concubium, tunc Alexander Amyntæ filius, dux & idem rex Macedonum, ad excubias Athenienſium adequitauit, efflagitauítque ſuos vt cum ducibus colloqueretur. Id audientes excubitores, plerique remanſerunt, nonnulli ad duces concurrerunt: quibus aditis inquiunt quendam equo aduectum eſſe è caſtris Medorum: qui nihil aliud proloqueretur, niſi nominatim appellans Athenienſium duces, velle ſe in colloquium illorum venire. Duces, hoc audito, confeſtim ad locum excubiarum ſequuti ſunt. quos Alexander, vbi venere, his verbis alloquutus eſt, Viri Athenienſes, hæc ego vobis verba pro depoſito trado, necui efferatis niſi Pauſaniæ: ne ob id me perditum eatis. Quod haudquaquam dicerem niſi de vniuerſa Græcia ſolicitus eſſem: quippe qui veteſta origine Græcus ſum, nec vellem videre Græciam [a] pro libera ſeruientem. Itaque vos certiores facio, Mardonium atque exercitum litare non poſſe, alioqui olim iam conflicturum fuiſſe. Is nunc ſacrificia valere ſinere conſtituit, & vbi primùm illuxerit, vobiſcum confligere: extimeſcens admodum (quantum ego coniicio) ne plures ad copias veſtras accedant. Ad hæc vos parati eſtote. Quòd ſi differet Mardonius, nec committet certamen, vos perſeuerate hîc manere: ad paucos enim dies eis ſuppeditat cõmeatus. Quòd ſi hoc bellum vobis ex ſententia finietur, debebit aliquis veſtrûm reminiſci mei meæque liberationis, qui Græcorum cauſa rem adeo [b] temerariam, libenter tamen feci, vt ad vos conſilium Mardonii deferrem: ne barbari ex improuiſo vos adorirentur. Ego autem ſum Alexander Macedo. Hæc loquutus Alexander, ad exercitum ſe recepit ad ſuámque ſtationem. Duces Atheniẽſium ad cornu dextrum profecti, quæ ab Alexandro audierant Pauſaniæ retulere. Hac ratione Pauſanias in metum Perſarum adductus, Quoniam, inquit, ſub auroram prælium fiet, [c] expedit vos Athenienſes ſtare in acie aduerſus Perſas vobis cognitos, vt qui cum Medis in Marathone pugnaueritis: nos verò qui eorum ſumus inexperti atque ignari, (nemo enim Spartiata Medorum periculum fecit) contra vobis oppoſitos Bœotos & Theſſalos: quorum ſumus experti, horum Græcorum gratia. Itaque opus eſt ſumptis armis vos in hoc dextrum, nos in ſiniſtrum cornu tranſire. Ad hæc ita reſpondere Athenienſes, Nobis quoque olim iam inde ab initio, poſteaquam aſpeximus Perſas aduerſus nos eſſe inſtructos, fuit in animo iſtud dicere quod vos dicere occupaſtis: ſed verebamur ne non grata eſſet vobis oratio. nunc quandoquidem ipſi feciſtis huius rei mentionem, & nobis iucũda oratio eſt, & parati ſumus iſtud exequi. Vbi hoc vtriſque complacitum eſt, & loca permutauerunt, ſub auroram rem aduertentes Bœoti ad Mardonium detulerunt. Ea audita Mardonius extẽplò & ipſe conatus eſt Perſas contra Lacedæmonios trãſferre. Pauſanias autem hoc fieri intelligens, nec latere factum ſuum, rurſus in dextrum cornu Spartiatas reducit. At vbi Mardonius & ipſe ſuos in ſiniſtrum reduxit, & acies priſtino in loco ſtetere, miſſo caduceatore ad Spartiatas ita inquit, Lacedæmonii, vos verò fama fert omnium qui iſtic ſunt eſſe præſtantiſſimos, qui neque è bello fugiatis, neque ordines deſeratis, ſed perſtantes aut interficiatis hoſtes, aut ipſi occumbatis. Horum nihil admodum veri eſt. quippe antequam manus conſerantur, vos cernimus fugientes, aciémque deſerentes, & relegato Athenienſibus periculo, conſiſtentes ex aduerſo noſtrorum ſeruorum: quod neutiquam eſt factum præſtantium virorum. Ex quo plurimùm de vobis nos fefellit opinio, quos expectabamus [d] ex nominis gloria miſſuros veſtra ſponte caduceatorem nos prouocatum, quòd cum ſolis Perſis, tanquam huic rei ſufficientes, pugnare velletis. At [e] nihil tale inuenimus quale ferebatur, ſed potius eſſe vos metu perterritos. Nunc igitur quoniam ipſi non occupaſtis hoc dicere, occupamus: vt quãdoquidẽ vos inter Græcos præſtantiſſimi eſſe exiſtimamini, & nos inter barbaros, dimicemus totidẽ vtriq; numero, &, ſi videatur vt cæteri quoque itidem, & illi poſtmodum pugnent: ſin hoc non videatur, ſed ſatis eſſe nos ſolos decernere, nos ſoli decernamus, & vtri è nobis vicerint, ii totum exercitum vicſſe cenſeantur. Hæc fatus caduceator, quum aliquandiu expectaſſet, nemine quippiam reſpondente, retrò abiit, & rem Mardonio retulit. Ille maiorem in modum lætatus, & frigida victoria elatus, equitatum in Græcos immiſit. Equites in Græcos inuecti, omnẽ illorum exercitum perturbabant, iaculis ſagittiſq; inceſſentes. qui quum eſſent hippotoxotæ, *id eſt equites ſagittarii*, cominus pugnare [f] inſueti, fontẽ Gargaphium, vnde cunctus Græcorũ aquabatur exercitus, cõfuderũt

a Ex libera factam ſeruam. *uel, in ſeruitutẽ redactam.*

b Periculoſam.

c Vos quidẽ Athenienſes in acie ſtare aduerſus Perſas neceſſe eſt, nos autem aduerſus Bœotos & eos qui vobis oppoſiti ſũt Græcos. idque hac de cauſa quòd Medos eorũque pugnam noueritis, ex prælio apud Marathonẽ geſto: nos verò viros hoſce incognitos habeamus. nullus enim Spartanorũ Medorum periculum fecit, at Bœotos & Theſſalos experti ſumus. Itaque ſumpt. arm.

d Pro celebritate veſtra. *Id eſt, ut conſentaneum eſt illi famæ quæ de veſtra fortitudine ſparſa eſt.*

e Nihil tale vos dicere comperimus, ſed pot.

f *Sequutus eſt lectionẽ quæ & in quibuſdam mſt. cod. habetur, cũ impoſi prodũ-*

obſtruxerúntque. Eum iuxta fontem ſoli Lacedæmonii ſtationem habebant: cæteri Græci, vt quique ſtationes habebant, maius minúſve procul illinc aberant. Et erat quidem Aſopus in propinquo: ſed aquari ex eo ab equitibus miſſilibúſque prohibiti, ita ad fontem pergebant. hunc in modum aqua exercitus exutus quum eſſet, & ab equitatu perturbaretur, duces Græcorum tum his tum aliis de cauſis frequentes ad Pauſaniam in dextrum cornu veniunt. Qui, etſi talis eſſet rerum ſtatus, tamen ob id præcipuè angebantur quòd iam re frumentaria deficiebantur, quum ipſorum ſerui in Peloponneſum miſſi frumentatum, intercluderétur ab equitatu quominus ad caſtra reuerterentur. De hoc autem deliberantibus ducibus viſum eſt, ſi Perſæ eo die ſuperſederent committere prælium, eſſe eundum in inſulam quæ ab Aſopo & à fonte Gargaphio, vbi caſtra habebant, decem ſtadiis aberat, ante oppidum Plataeenſe ſita in continente, hunc in modum: Fluuius ſupernè è Citharone delabés in campum, diuortia facit: rurſúſque intercapedine trium fermè ſtadiorum ſua fluenta commiſcet. Huic inſulæ nomen eſt Oeroe: quam Aſopi filiam eſſe indigenæ aiunt. In hunc locum Græci tranſire decreuerant, vt & affatim aquæ ad vſum haberẽt, neque ab equitatu, ſicuti quum ex aduerſo erant, infeſtarentur. Et decreuerant tranſire ſecunda noctis vigilia, ne ipſos proficiſcentes conſpicati Perſæ, inſequente equitatu in tumultum venirent. quinetiam quum ad eum locum ventum eſſet vbi Aſopi filia Oeroe diuortio aquarum è Citharone cingitur, mitterent ſub noctem dimidium copiarum in Citharonem ad recipienda ſeruitia quæ frumentatum conceſſerant. erant enim illa in Citharone intercluſa. Hæc vbi ſtatuerunt, totum illum diem inceſſente equitatu immenſum laborem pertulerunt. Sub exitum diei digreſſis equitibus ea noctis hora qua de abeundo conuenerat, plerique ſumptis vtenſilibus abſceſſerunt, [a] non habentes in animo quem ad locum vt irent conuenerant. Nonnulli, vt moueri cœptum eſt, iter Plataeenſem ad vrbem intendunt, cupidi equitatum effugere. in templúmque Iunonis fugiendo perueniunt, quod ſitum eſt ante vrbem, à fonte Gargaphio viginti ſtadiis diſtans. Quò vbi peruenere, poſitis pro templo armis, circa templum ipſum caſtra poſuere. Hos Pauſanias cernens ab exercitu digreſſos, præcepit & ipſe Lacedæmoniis vt ſumptis armis irent quâ cæteri præcederent, ratus illos tendere ad locum conſtitutum. Ibi ad obtemperandum Pauſaniæ cæteri præfecti parati quum eſſent, Amompharetus Poliadæ filius tribunus cohortis Pitaneorum negare ſe fugiturum [b] peregrinos, neque vltrò dedecoraturum eſſe Spartã: quinetiã mirari id quod fieri cerneret, quippe qui colloquio ſuperiori interfuiſſet. Pauſanias autem & EVryanax cum indignè ferẽtes nó parere ſibi illum, tum indignius cohortem Pitanetem relictum iri tribuno repugnante: quod erat futurum ſi ipſi eos miſſos facerent, gratia exequendi ea quæ cum aliis Græcis conſtituiſſent: hoc reputantes ſubſtiterunt cum Laconicis copiis, conabantúrque perſuadere homini non id facto opus eſſe. & alii quidem hortabantur [c] ſolum Amompharetum à Lacedæmoniis ac Tegeatis relinqui. Athenienſes autem hoc ſibi faciendum putarunt, vt vbi collocati erant, ibi perſiſterent, intelligentes Lacedæmoniorum ingenia aliud ſentientium, aliud dicentium. Itaque vbi exercitus mouere cœpit, equitem è ſuis miſerunt ſpeculatum nunquid Spartiatæ tentarent abire, & abire prorſus in animo haberent: ſciſcitatúmque à Pauſania quídnam facere oporteret. Præco vbi peruenit ad Lacedæmonios, cernit in loco inſtructos, eorúmque primores tendere ad rixas. Hortantibus enim Amompharetum EVryanacte & Pauſania, ne Lacedæmonios qui ſoli remanebant, in periculum traheret, necdum perſuadentibus, donec ventum eſt ad iurgia, interuenit præco Athenienſis, Amomphareto inter altercandum ſumente ambabus manibus ſaxum, & illud ante pedes Pauſaniæ ponente, ac dicente, ſe illo calculo ſententiæ ſuæ calculum dare, non fugiendos eſſe peregrinos: appellans barbaros. Eum Pauſanias inſanum nec potentem mentis vocans, ad præconem Athenienſium, quæ iuſſus erat percontantem, reſpondit vt illis referret præſentem rerum ſuarum ſtatum, obſecrans eos vt ad ſeſe venirẽt, & de diſceſſu eadem quæ ipſi agerent. Præcone ad Athenienſes reuerſo, hos inter ſe altercantes aurora deprehendit. Ad id tempus Pauſanias moratus, dato ſigno cæteros omnes Lacedæmonios, Tegeatis ſequentibus, per edita abduxit, ratus Amompharetum non deſerturum alios: prout & contigit. [d] Horum itinere rurſus inſtructa acie Athenienſes iere: & quia Lacedæmonii prærupta occupauerant & Citharonis radices, metu equitatus, ipſi deorſum ad campum deflexere. Amompharetus autem, non credens auſurum ipſos relinquere Pauſaniam, circuire eos qui manebant, ne deſererent ordinem. At vbi ii qui

a Non hab. in animo eum de quo conuenerat locum petere. ſed quum ſe loco mouiſſent, iter Plataeã verſus tenebant, lubenter equitatum effugiẽtes.

b *Id eſt bárbaros, vt ipſe Herodotus antea docuit, pág. 225. ſed & paulo póſt rurſum exponit.*

c Amompharetũ, qui ſolus ex Lacedæmoniis & Tegeatis remanſerat.

d Athenienſes autẽ acie inſtructa, contrarium Lacedæmoniis iter tenuerũt. Lac. enim prærupt. occup. & Cith. radices metu equitatus, at ipſi deorſ.

cum Pauſania erant iam abibant, tunc ratus è diſciplina militari ſe deſeri, ſumptis armis cohortem ſuam lento gradu ducere ad agmẽ, quod decem circiter ſtadia progreſſum ad amnem Moloentem, in loco qui dicitur Argiopius (vbi ſitum eſt templum Cereris Eleuſiniæ) ſubſtiterat, opperiens Amompharetí cohortem, eo cõſilio vt ſi Amompharetus cum ſua cohorte non diſcederet loco in quo inſtructa erat, ſed in eo perſiſteret, retrò ad hominem ſuppetias iret. Itaq; & Amompharetus cum ſuis ad cæteros peruenit, & omnis barbarorum equitatus ingruebat, agens pro ſua conſuetudine. nam quum inſpexiſſet locum vbi ſuperioribus diebus habuerant Græci caſtra, vacuum, admiſſis equis aſſiduè inſequi pergens, illos adeptus vrgebat. Mardonius quoque cognito hoſtium nocturno abitu, inſpectóque loco deſerto, accitis Thoracę Lariſſæo & fratribus eius EVrypylo & Thraſydio, inquit, Filii Alevæ quídnam dicetis adhuc, quum hæc deſerta cernatis à Lacedæmoniis, quos negabatis vos finitimi ex acie fugere, ſed viros ſummos eſſe in re bellica? qui & prius (vt omnes vidimus) locum in acie immutauerũt, & nunc proxima nocte ſe fuga propiuerunt. [a] Proripuerunt autem, quia illis neceſſe erat cum iis prælio decernere qui non falſò ſunt hominum præſtantiſſimi. vnde nullius eſſe ſe pretii, inter Græcos, & ipſos nullius pretii viros, oſtenderunt. Cæterùm vobis Perſarum inexpertis, ſanequàm ignoſcebam, laudantibus iſtos vobis expertos: Artabazum autem vehementius admirabar formidare Lacedæmonios, & præ formidine ſententiam dicere ignauiſſimam, expedire ex his caſtris nos in vrbem Thebanorum concedere obſidendos. [aa] quam ſententiã rex antea aliunde quàm ex me audiet. Sed de hoc aliâs dicetur. Nunc autem iſtis ita facientibus non eſt remittendum, ſed inſtandum, donec intercepti nobis dent pœnas eorũ quæ in Perſas perpetrarũt. Hæc loquutus, Perſas Aſopo tranſmiſſo curſim ducit contra Græcorum agmẽ, tanquam fugã capeſſentium: Lacedæmoniósque ſolos ac Tegeatas adeptus eſt. nam Athenienſes tranſuerſis tramitibus ſubter præruptа in planum digreſſos non cernebat. Cæteri autem barbarorum agminum præfecti Perſas mouentes ad Græcos inſequẽdos conſpicati, ſublatis & ipſi ſignis cuncti inſequuntur, pro ſe quiſque maturantes, [b] nulla diligentia, nullo ordine viam ingreſſi. Et iſti quidem cum vociferatione ac tumultu inſtabant Græcis, tanquam excepturi. Pauſanias autem, vbi equitatu premi cœpit, equitem ad Athenienſes mittit, qui hæc diceret, Viri Athenienſes, propoſita dimicatione maxima, vt aut libera Græcia ſit aut ſeruituti obnoxia, proditi ſumus à ſociis noctu elapſis & nos Lacedæmonii & vos Athenienſes: quod reliquum eſt, ita nobis videtur eſſe faciendum, vt quàm ſtrenuiſſimè poſſumus noſmetipſos defenſantes, mutuo ſimus auxilio. Ac ſi quidem in vos priores impetum dediſſet equitatus, è noſtra dignitate erat & Tegeatarum qui nobiſcum Græciam non prodiderunt, ſubſidio vobis venire: nunc, quoniam totus in nos equitatus contendit, debetis vos ad partem maximè laborantem ſuppetias ferre. Quòd ſi vobis aliquo diſcrimine occupatis fas non eſt ſubſidio venire, ſaltem hoc gratificamini nobis vt ſagittarios mittatis: quos agnoſcimus longè omnium qui in hoc bello ſunt promptiſſimos eſſe ad nos exaudiendos. Hæc vbi audiere Athenienſes, quum mouerent ad ferendam ſtrenuè opem, & iam aduẽtarent, ibi in eos ii Græci qui partes regias ſequebantur, ex aduerſo inſtructi inuadunt. Quo factum eſt vt [c] Athenienſes ab iis vrgentibus auxilium ferre non poſſent, ægrè admodum id ferentes. Ita deſtituti Lacedæmonii, numero cũ leui armatura quinquaginta millia, & Tegeatæ numero tria millia (hi enim nuſquam ab Lacedæmoniis dirimebantur) ſacrificauerunt tanquam conflicturi cum Mardonio præſentibúſque copiis: & quum litare non potuiſſent, multi eorum interea cadebant, multo plures vulnerabantur. Confertis enim gerris Perſæ ingentem vim ſagittarum emittebant, adeo inſtanter vt [d] fatagentibus Spartiatis, & quia litare non poterant, reſpiciens ad templum Iunonis Platęenſium Pauſanias, implorauerit deam, obſecrauerítque ne ſpes ſua ipſos omnino fruſtraretur. Adhuc eo deam his verbis inuocante, Tegeatæ prius exurgentes in barbaros tendunt: ſtatímque poſt Pauſaniæ preces ſacrificantibus Lacedæmoniis exta pulchra extitere: qui aliquãto pòſt & ipſi in Perſas eunt. Perſæ omiſſis arcubus ex aduerſo ſtetere. Ad quorum gerra primùm pugna atrox commiſſa eſt iuxta ipſum Cereris templum, eáque pertinax, donec ad propulſionem ventum eſt. Siquidem barbari prehenſantes lanceas confringebant, nec audacia nec robore inferiores: ſed inermes erant & imperiti, nec hoſtibus prudentia pares. qui etſi deni pluréſve aut pauciores in ſingulos irruebant, tamen quia confuſi incidebant, à Spartiatis conficiebantur. Mardonius, qua parte ipſe ex equo albo ciens pugnam, mille delectis Perſarũ præſtãtiſſimis

a Atque (vt declarãrũt poſteaquã illis neceſſe f. c. iis pr. d. qui non f. ſunt h. præſtantiſſimi) quum ipſi nullius pretii eſſent inter Græcos, nullius pretii viros ſe oſtentabant.

aa Quam ipſe quoq; rex ex me audiet.

b Nullo delectu, nulóque ordine v. ing. Vel, Inordinatè & cõfuſè.

c Athenienſes ad ferendas ſuppetias ire non poſſent. quod enim obiectum erat, negotiũ illis faceſſebat.

d Quum premerentur Spartiatæ.

ſtipatus erat, ea maximè parte hoſtem vrgebat. qui quàdiu ſuperfuit, tamdiu Perſæ reſiſtétes ſeſeque defenſantes, ſtrauere multos Lacedæmoniorũ. Poſtea verò quàm Mardonius, & agmen quod circa illum robuſtiſſimum erat, occubuit, tum demum alii quoque terga vertentes ceſſere Lacedæmoniis,[a] quorum pleriſque officiebat veſtis armis vacans. inermes enim cum armatis prælium faciebant. Ibi & vltio necis Leonidæ de Mardonio peracta eſt, ſecundum oraculum Spartiatis redditum: & victoria omnium quas vnquam nouimus ſpecioſiſſima potitus eſt Pauſanias Cleombroti filius, Anaxandridæ nepos. Huius autem ſuperiora maiorum nomina in Leonida recenſui. illius enim iidem qui & Pauſaniæ maiores fuere. Obiit autem Mardonius ſub Aimneſto, viro inter Spartiatas eximio: qui aliquandiu poſt bellum Medicum trecentos viros ſecum habens, apud Stenyclerum cum omnibus Meſſeniis quibuſcum erat bellum, conflixit, vbi ipſe & trecenti illi occubuere. Ad Platæas autem Perſæ, poſtquam à Lacedæmoniis in fugam verſi ſunt, nullo ordine ad caſtra ſua contendunt, & ad murum ligneum quem fecerant in parte quadam agri Thebani. Tenet autem me admiratio, quum iuxta lucum Cereris dimicaretur, ne vnum quidem Perſarum viſum eſſe intraſſe fanum, neq; circa templum occubuiſſe, ſed plerofque in profano: ſed opinor (ſiquid de rebus diuinis opinari oportet) deam ipſam eos non recepiſſe, quia templum quod eſt in Eleuſine Anactorium concremauerant. Hactenus pugna hæc geſta eſt. Artabazus autem Pharnacis filius, cui iam inde ab initio diſplicuerat Mardonium relinqui ab rege in Græcia, quique multis verbis pugnam diſſuadens nihil profecerat, hoc ſibi agẽdum putauit. Is, quòd ſibi non placerent quæ à Mardonio fiebant, eos quibus præerat (præerat autem non paruis copiis, ſed ad quadraginta vſq; millia hominũ) ducebat inſtructos, dũ prælium fiebat, quid futurum è prælio eſſet probè intelligens, iuſſerátque omnes ire confertos quacunque ipſe duceret, & quâ viderent ipſum feſtinantem. Sic iuſſas tanquam ad pugnam copias ducens, cernit Perſas fugientes. ita non ſeruato amplius eodem ducendi ordine, ſed repentè effuſo curſu fugæ ſe dedit, non ligneum murum verſus, aut Thebana mœnia, ſed ad Phocenſes, animo celerrimè perueniendi ad Helleſponthum. & hi quidem horſum iter intenderunt. Cæteris autem Græcis qui ſtabant à regis partibus, ignauiter de induſtria agentibus, Bœoti tamen perdiu cum Athenienſibus decertauerunt. Nam ex Thebanis ii qui cum Medis ſentiebant, hi non parum ſtrenuos ſe præſtiterunt: qui nolentes vltrò ignauiter agere, ita dimicarunt vt trecenti primores eorum ac fortiſſimus quiſque illic ſub Athenienſibus occubuerint. Vbi autem & iſti terga dederunt, non quò Perſæ & alia multitudo,[b] quæ aut cum nemine pugnauerat, aut non expectauerat, ſed Thebas verſus fugerunt. Omnem autem rem pependiſſe à Perſis, (quanquam & ipſorum quidam, antequam cum hoſte congrederentur, fugæ ſe mandauerunt) apud me fidem facit,[c] quòd ad Perſas intuebantur: atque ita cuncti illis victis fugam capeſſerunt, præter equitatum tum alium, tum Bœotorum: qui hactenus profuit fugientibus, vt aſſiduè adhærens hoſti, arceret eum ab amicis quos Græci inſequebantur. Inſequebantur enim Græci victores, vrgendo Xerxianos atque interficiendo. Inter hunc tumultum nuntiatur Græcis qui circa templum Iunonis inſtructi à prælio aberant, geri prælium & Pauſanianos vincere. Ea re audita, Corinthii, Megarenſes & Phliaſii nullo ordine eunt: Corinthii rectà per colles quâ itur ad Cereris templum: alii per campum, quæ planiſſima viarum erat. Quos iam hoſti propinquos nullo ordine irruere conſpicati Thebani equites, quorum præfectus erat Aſopodorus Timandri filius, equos in illos incitauerunt, eóſque adorti ſexcentos ſtrauerunt: cæteros ad Cithæronem vſque perſequuti, terga ceciderunt. Et iſti quidem Megarenſes atque Phliaſii nulla cum laude perierunt. At Perſæ cæteráque multitudo poſtquam ad ligneum murum effugerunt, turres, antequam Lacedæmonii aduenirent, aſcendere occupant. Illis conſcenſis quàm commodiſſimè poſſunt murum præſtruunt. ex quo ſubeuntibus mox Lacedæmoniis, acrior extitit muri oppugnatio. Nam quoad Athenienſes abfuere, non modò ſeſe barbari defenſabant, ſed etiam Lacedæmoniis antecellebant, vtpote ignaris murorum oppugnandorum: vt verò Athenienſes ſuperuenere, tum atrox muri oppugnatio propugnatióque extitit, eáque permagno temporis ſpatio: ſed tandem virtute & pertinacia Athenienſes murum tranſcenderunt, ſubruerúntq;. atque ea parte ſe Græci infuderunt,[d] quorum Tegeatæ introiere principes: iidémque tentorium Mardonii diripuerunt, & ex eo cum alia, tum verò equorum præſepe Mardonii ex ære totum, ſpectatu dignum: quod præſepe Mardonii Tegeatæ in templo Aleæ Mineruæ repoſuerunt. nam cætera quæ cepere,

a Plurimùm enim illis *Perſis* officieb.

b Quænec cũ quoquam pugnauerat, nec vllum egregium facinus ediderat.

c Quòd quum Perſas fugiẽtes vidiſſent, ita demum omnes fugæ ſe dederunt, præter equit.

d Ex quibus primi Teg. introiere.

in vnum cum cæterorum Græcorum præda contulerunt. Proruto muro barbari non amplius cateruam cogere; nemo ſtrenuitatis memor eſſe, videlicet oppreſſi intra exiguum tempus, & tot myriadibus interceptis exterriti. [a] Quos tanto ſtudio Græci trucidabant vt ex triginta myriadibus (exceptis quatuor, cum quibus Artabazus aufugit) ne tria quidem millia hominum cædi ſuperfuerint. E Lacedæmoniis autem qui Spartani eſſent, vnus & [b] triginta ſunt omnino deſiderati: Tegeatarum, ſedecim: Athenienſium, duo & quinquaginta. Porro inter barbaros ſtrenuiſſimi extiterunt, è peditibus quidē Perſæ, ex equitibus autē Sacæ, è viris verò, Mardonius: inter Græcos autem cum Tegeatæ Athenienſéſque multùm eminuerunt, tum multo plus Lacedæmonii. Quod nulla alia re poſſum oſtendere, niſi quòd omnes hi eos qui ſibi oblati ſunt vicerunt: Lacedæmonii verò quod robuſtiſſimum fuit hoſtilis exercitus ſuperauerunt. Quorum longè præſtantiſſimus extitit mea ſententia Ariſtodemus, [c] is qui ſolus trecētorum, quòd ex Thermopylis euaſiſſet, dedecus ignominiámque acceperat. Secundum hunc nauauere operam Poſidonius & Philocyon & Amompharetus Spartiata. Quanquam quum ſermo haberetur quiſnam præſtantiſſimus extitiſſet, ii Spartiatæ qui adfuere, cenſuerunt Ariſtodemum, etſi præclara facinora edidit, tamen ad eluendam eam quam cōtraxerat inuidiam, ordinem deſeruiſſe, & propalàm mori voluiſſe: Poſidonium verò, qui perire noluiſſet, ob id extitiſſe tanto præſtabiliorem virum: verùm id fortaſſe liuore dixerūt. Qui hac in pugna mortem oppetiere, omnes honore affecti ſunt, præter Ariſtodemum: qui ideo caruit honore quòd ob cauſam prædictam ſibi occumbendum putauit. Hi ſunt qui ad Platæas nobiliſſimi extitere. nam Callicrates extra prælium occubuit: quo nemo tūc in caſtra Græcorum [d] præſtantior venerat, non modò Lacedæmoniorum, ſed etiam aliorum Græcorum. Hic, quum Pauſanias ſacrificaſſet, ſedēs in ordine, ſagitta per latera ictus eſt: & quum aliis pugnantibus ipſe exportaretur, ſeſe morientem miſerabatur, ad Aimneſtum virum Platæenſem inquiēs, non ſibi dolere quòd pro Græcia periret, ſed quòd nihil manu vſus eſſet, nullámque operam nauaſſet dignam ſe & ſua cupiditate nauandi. Ex Athenienſibus eminuiſſe fertur Sophanes Eutychidis filius, è tribu Decelenſi. Decelenſes autem rem aliquādo geſſerunt (vt ipſi Athenienſes aiunt) in omne æuum fructuoſam, ſiquidem quū olim ad inueſtigandam Helenam Tyndaridæ cum magnis copiis oram Atticam inuaſiſſent, & populos è ſedibus ſuis eiicerent, ignari quónam loci ſubducta Helena eſſet, tunc Decelenſes feruntur, & (vt quidam volunt) ipſe Deceleus, tum dolore contumeliæ quæ Theſeo fieret, tum metu totius Athenienſium ſoli, ne vaſtaretur, expoſuiſſe illis omnem rem geſtam, eóſque deduxiſſe ad Aphidnas, quas Titacus indigena Tyndaridis proderet. Quo ex facto Decelenſibus permanſit ad hanc vſq; memoriam in Sparta immunitas vectigalium, & dignitas præſidēdi: adeo quidem vt bello quod multis poſtea annis inter Athenienſes atque Peloponnenſes geſtum eſt, Lacedæmonii quum cæteram Atticam popularentur, à Decelea temperauerint. Ex hoc populo ortus Sophanes, & præclariſſimè inter Athenienſes nauata opera, ancipiti ſermone celebratur: vno, fertur geſtaſſe ferream ancoram è balteo thoracis catena alligatam, quam, quoties aduentantibus hoſtibus propinquus erat, obiiciebat, ne illi irruentes, ipſum ex ordine ſummouere poſſent: rurſus eiſdem in fugam ſe vertentibus, reſumpta ancora ita fugientes inſequebatur. Altero ſermone à ſuperiori differente fertur geſtaſſe ancoram non ferream ex balteo alligatam, ſed inſignitam in ſcuto, quod nunquam quieſcens, aſſiduè rotabatur. Extat & alterum Sophanis præclarum facinus, quòd obſidentibus Æginam Athenienſibus, Eurybiadem virum Argiuum quinque certaminum victorem ex prouocatione interemit. Sed aliquanto poſt hoc bellum in quo vir egregius extitit, dum Athenienſium vnà cum Leagro Glauconis filio dux eſſet, & de metallis aureis decertaret, contigit vt ſub Edonibus apud Daton occumberet. Poſt barbarorum ſtragem ad Platæas editam, tranſfugit illuc ad Græcos mulier quædam, quæ erat pallaca Pharandatis filii Theaſpis viri Perſæ: hæc quum accepiſſet Perſas fuſos eſſe, Græcos victores, tum multo auro ornata, inter ancillas & ipſas ornatas, cum veſte ſpecioſiſſima, carpento aduenit: ex eóque deſcendens pergit ad Lacedæmonios adhuc in cæde occupatos: & intuita Pauſaniam illa omnia adminiſtrantem, agnouit hominem, cuius & nomen iampridem & patriam didicerat. Eius genua amplectēs, Spartæ rex, inquit, libera me ſupplicem captiuitatis ſeruitute, quam etiam hoc facto demeritus es quòd iſtos extinxiſti neque dæmonum neque deorum reſpectum habentes. Equidem genere ſum Coa, Hegetoridæ Antagoræ filia, quam vi raptā ex Co vir Perſes habuit.

a Quos adeo facile erat Græcis trucidare vt ex trig.

b Nonaginta.

c *Vide ſuprà, pag. 209.*

d Formoſior.

Huic respondēs Pausanias, Bono, inquit, animo esto, [a] tum quia supplex, tum quia multa loqueris vera. nam filia es Hegetoridæ Coi, mihi inter omnes qui illa circa loca incolūt hospitis summi. Hæc loquutus, eam impræsentiarum ephoris qui aderant commendauit: postmodum in AEginam, quò illa voluit, ducendam curauit. Post huius mulieris digressum continuò Mantinei superuenerunt re iam cōfecta: qui se animaduertentes venisse serò ad pugnam, magnæ iacturæ loco id sibi esse putauerunt, sed idoneos se esse ad sumendas de ipsis pœnas dixere. Itaque cognito, Medos qui cum Artabazo erant, fugæ se mandasse, eos in Thessaliam vsque persequuti sunt, etsi vetantibus Lacedæmoniis insequi fugientes. Iidem postea domum reuersi, duces suos exilio mulctauerunt. Post Mantineos aduenere Elei, qui itidem vt Mantinei magno id sibi detrimento existimantes, domum regressi sunt, suósque & ipsi duces exilio mulctauerunt. Hactenus de Mantineis & Eleis. Erat autem apud Platæas in exercitu AEginetarum è primoribus Lampon Pythei filius, qui Pausaniam adiens, infandissima vsus est oratione, inquiens, Fili Cleombroti, rem tu mirificam & magnitudine & fulgore gessisti, cui dii tribuerunt vt liberata Græcia, omnes quos nouimus Græcos gloria supergredereris. quod superest in hac re, agas ita vt & tu maiore fama celebreris, & aliquis barbarorum posthac caueat nefanda facinora perpetrare in Græcos. Etenim Leonidæ apud Thermopylas interempti reciso capite Mardonius ac Xerxes truncum in crucem sustulerūt: quibus si vicem reddes, laudem nanciscēris primùm ab omnibus Spartiatis, secundo loco ab vniuersis Græcis, siquidem suffixo Mardonio, Leonidam patruum tuum fueris vltus. Hæc Lampon, gratiam se initurum ratus apud Pausaniam dicebat. Cui respondēs Pausanias, Tuam, inquit, hospes AEgineta, beneuolētiam atque prouidētiam amplector: tamen ab æquitate iudicandi deerras. nam & me & patriam quos in altum extulisti ob hæc gesta, ad nihilum redigis, quum suades mihi sæuire in mortuum, aísque me auditurū melius si istud fecero. quod barbaros decet potius facere quàm Græcos, quódque in illis exprobramus. quare ego neque AEginetis, neq; iis quibus ista probantur assentior: contentúsque sum Spartiatis placere vt honestè agam, honestéque dicam. Leonidæ autem, cui me iubes parentare, affirmo & ipsi & cæteris qui apud Thermopylas occubuerunt, magnificè esse parentatum, innumerabilibus horū funeribus. Tu verò posthac ad istud consulendū ne me adieris: quod tibi impune esse, loco beneficii ponas. Hoc quū ille audisset, abiit. Pausanias autē edicto proposito nequis de præda quid tāgeret, iussit [b] seruos omnē cōportare pecuniam. Illi per castra dispersi inueniūt tētoria auro & argēto referta, lectósq; auro & argēto cōstratos: crateras etiā aureos, phialásq;, & alia vasa potoria, necnō saccos super plaustra, interlucentibus intus inclusis ex auro & argento lebetibus. Quinetiam è cæsorum cadaueribus exuebant armillas & torques & acinaces aureos. Nam varii generis vestimenta nullius mométi habebantur, earúmque rerum multum furto subtrahentes serui AEginetis venundabant, multum, quod occultare non poterant, repræsentabant. vnde principium extitit ingentium diuitiarum AEginetis, vtpote aurum à seruis pro ære mercantibus. Collata autem pecunia decimam selegerunt, ex qua tum deo qui Delphis est, tripes aureus ibi repositus est, insistens super tricipiti ex ære colubro, proximè aram: tum deo qui est in Olympia, æreus decem cubitorum Iupiter: tum deo qui est apud Isthmum, æreus septem cubitorum Neptunus. Hac parte selecta, cæteras inter se distribuerunt, pro suo quisque merito accipientes: itémque pallacas Persarum, & aurum & argentum & reliquam pecuniam, cum iumentis. Quæ autem peculiariter data sint iis qui optimam operam nauauerant ad Platæas, refertur à nemine, data tamen fuisse arbitror: certè Pausaniæ sunt ex omnibus dena, & ea delecta, dono data, ex mulieribus, equis, talentis, camelis, & item ex cæteris rebus. Feruntur autem hæc quoque acta esse: Xerxem, dum è Græcia fugit, omnem apparatum suum ex auro argentóque & [c] peripetasmatis Mardonio reliquisse, & Pausaniam dum eum apparatum vidit, iussisse pistores & coquos cœnam sibi vti Mardonio instruere. quod quum illi fecissent, tum Pausaniam lectos intuentem aureos argenteósque [d] probè instratos, mensas etiam aureas ac argenteas, magnificúmque cœnæ apparatum, propositis bonis stupefactum, imperasse per iocum suis ministris vt Laconicam instruerent cœnam. [e] Id quū illi ex spatio multùm distante fecissent, ibi eundem cachinnantem accersisse Græcorum duces, eísque, vbi conuenerunt, inter ostendendum vtriusque cœnæ apparatum dixisse, Viri Græci, hac ego vos de causa cōuocaui, quòd volebam vobis amentiam Medorum ducis ostendere, qui quum talem vitam duceret, ad nos subigendos venit

a Tum quòd supplex, tum quòd sis (si modò vera loqueris) Hegetoridæ Coi filia, quocum mihi maior quàm cum alio quoquam circum illa loca habitantium, hospitii necessitudo intercedit. *i. Tum eo nomine quòd sis supplex, & ideo inuiolabilis.*

b Helotes, *quod erat peculiare seruorum Lacedæm. nomen. quod & paulo pòst & aliis uariis locis obseruandum.*

c Aulæis, *secundum quosdam.*

d Vallam *apparet uerba quæ in uulg. edit. desunt legisse, uidelicet δῦ ἐσκωμμένας, καὶ τραπέζας χρυσέας καὶ ἀργυρέας, quæ & in nostris uet. cod. habentur.*

e Quum autē hæc cœna instructa longo interuallo ab illa superaretur, ibi eund. cachinn.

qui tam miserè victitámus. Hæc Pausanias apud Græcorum duces dixisse fertur. Interiecto deinde tempore complures Platæensium repererunt loculos auri argentíque & aliarum pecuniarum. Hoc quoque rei apparuit postmodum in his mortuis carne nudatis, vt quum eorum ossa comportarent vnum in locum Platæenses, inuentum sit caput nullam suturam habens, sed ex vno osse solidum: item maxilla, cum eo quod super maxillam est, habens dentes, etsi distinctos, tamen ex vno osse vniuersos tam molares quàm cæteros. quinetiam ossa viri quinq; cubitorum. [a] Postero die quum Mardonii cadauer non extaret, incertum à quibus hominibus subtractum. audiui tamen iam diuersos illum sepelisse: & ob id permultos scio ingentia dona ab Artonte Mardonii filio accepisse. Sed quis curam susceperit cadaueris Mardonii humandi, pro comperto non potui audire. habet tamen huius rei nonnihil famæ Dionysiophanes vir Ephesius. Mardonius quidem hoc modo tumulatus est. Græci verò, posteaquam prædâ dispertierunt, cæsos separatim quisque suos tumularunt. Lacedæmonii, tribus sepulchris effectis, in eorum vno sacerdotes, è quibus fuere Posidonius & Amompharetus & Philocyon & Callicrates: in altero reliquos Spartiatas, in tertio seruos humauerunt. Hunc in modum Lacedæmonii sepulti sunt. [b] Tegeatæ verò & Athenienses suos vtrique promiscuè condiderunt: necnon Megarénses atque Phliasii suos ab equitatu interemptos. [c] Horum omnium sepulchra fuerunt plena. Nam aliorum sepulchra quæ ad Platæas ostenduntur, ea sunt (quantum ego accipio) ab iis excitata qui erubescebant se à pugna abfuisse, quũ serò superuenissent. Quippe tumulus illic visitur qui dicitur AEginetarum: quem ego audio decẽ post hanc pugnam annis rogatu AEginetarum à Cleade AVtodici filio viro Platæensi illorũ hospite excitatum fuisse. Græcis statim à cæsorum humatione in agro Platæensi, inito consilio visum est bellum Thebis inferendum, petendúmque eos qui cum Medis sensissent: & in primis Timegenidẽ & Attaginum, qui principes factionis extitissent: &, ni eos dedidissent, non prius ab vrbe discedendum quàm eam euertissent. Hoc vbi decreuere, vndecimo à pugna die mouentes obsedere Thebanos, iussos dedere quos diximus viros. Abnuentibus dedere Thebanis, agrum eorum populabantur, murúmque adoriebantur. Quibus ab agro vastando non discedentibus, vicesimo die Timegenides ad populares ita inquit, Viri Thebani, quandoquidem Græcis ita constitutum est, non prius abscedere ab oppugnatione Thebarum quàm aut eas expugnauerint, aut nos dediderit is, absit vt nostra causa Thebanus ager amplius vexetur: sed siue per causam deposcendi nos, pecunias cupiũt, pecunias eis è publico demus: (nam & publicè cum Medis sensimus: non autem nos soli.) siue reuera deposcentes nos vrbem obsident, nosipsi nos in disceptationẽ exhibemus. Eum Thebani sanè probè & opportunè loquutum arbitrantes, eueſtigio caduceatorem ad Pausaniam misere, velle se viros dedere. Ea re inter eos conuenta, Attaginus ex vrbe profugit: cuius liberos ad se Pausanias adductos culpa absoluit, negans pueros factionis Medicæ esse participes. Cæteri quos Thebani dedidere, ipsi quidem putabant se crimen refutaturos, ac pecunia elapsuros: Pausanias autem hoc ipsum suspicans fore, vbi illos accepit, dimissis omnibus sociorum copiis, Corinthum deductos supplicio affecit. Hæc hactenus quæ ad Platæas & ad Thebas gesta sunt. Artabazum autẽ Pharnacis filium, vt è Platæis fugiens porrò se proripuerat, Thessali, quum ad ipsos venit, hospitio inuitatum interrogabant de reliquo exercitu, ignari prorsus rei ad Platæas gestæ. Iste intelligens, si omnem veritatem pugnæ referret, aditurum se vitæ discrimen cum suo exercitu: fore enim vt omnes cognita re ipsum adorirentur: hæc considerans, nec apud Phocẽses retulerat quippiam, & tunc ad Thessalos ita loquutus est, Equidem, viri Thessali, maturo (vt cernitis) quamcelerrimè peruenire in Thraciam, missus cum hac exercitus parte ad quoddam negotium transigendum. Mardonius autem ipse cum suo exercitu aderit, nostris vestigiis insistens, cui hospitium & officium præstate. hæc enim vos in tempus præstitisse non pœnitebit. Hæc fatus, copias festinabundus per Thessaliam Macedoniámque agebat, rectà Thraciam versus, tanquam verè properans: ac regionem mediterraneam præcidens, peruenit Byzantium, permultis sociorum in itinere relictis, qui vel à Thracibus obtruncati fuerant, vel quòd fame atque labore fuerant enecti. Ex Byzantio nauigiis transmisit in Asiam. Hunc in modum iste rediit. Quo autem die ad Platæas pugnatum est à Persis, ea die cõtigit hoc apud Mycalen Ioniæ geri: quum apud Delon Græci considerent, ii qui vnà cum

a At Mardonii cadauer postridie *quàm ille occubuit*, ex oculis summotum fuit: sed à quo, id verò mihi certò cõpertum non est.

b Tegeatæ verò seorsum *à Lacedæmoniis* omnes *suos* confertos humauerũt. Athenienses quoque, suos vno eodémque in loco, & Megarenses, & Phliasii &c. *πτόμον id sit quod de Tegeatis per ἀλίας significauit: quod reddidi Confertos, accipiés pro In eundem locum coacernatos. Potest tamen ὁμοῦ ita etiam accipi (& fortasse melius) vt commune fuerit Athenensibus, Megarensibus & Phliasiis sepulchrum.*

c Πλάτεες *uidetur ex sequentibus exponendum οὐ κατοι. q.d.* Atque horum quidem omniũ sepulchra, vacua non fuerunt, sed in iis cadauera verè condita fuerunt. Quod autem ad reliquorũ attinet sepulchra quæ Platæis visuntur, hos ego accepi, quòd abfuisse à pugna puderet, fingulos aggeres communes excitasse, posterorum rationem habentes. ibi enim est AEginetarum quod vocatur sepulchrum à Cleade AVtodici filio, illorum hospite, eorum rogatu decem etiam pòst annis (vt audio) extructum. *Obseruandum est autem χώματα dicere, non τάφους, eo quòd illi quidem pro sepulchris ea uellent haberi, (unde dicit καλεόμενος τάφος. q. d. καλεόμενος τάφος ἀλλ' οὐκ ἐὼν, χῶμα ὃ μέντοι) at re uera sepulchra non essent, sed aggeres tãtùm sepulchra simulantes, siue imitantes. quos inquã pro sepulchris haberi uellent, non à suæ ætatis hominibus (utpote quibus cognita fraus esset) sed à posteris. Ideo illud τῶν ἐπιγιγνομένων ἕνεκα ἀνθρώπων uerto Posterorum rationem habentes, uel, Posterorum ratione habita. Neque enim placet interpretari In posterorum gratiã: quòd illos in hanc opinionem adducere, esset illis imponere, non autẽ gratificari. Potest tamen simplicius*

uerti, Id facientes propter posteros. At Valla, alium quem uerba ferre non possunt sensum sequutus, uertit, Quum serò supernemissent.

Leutychide Lacedæmonio nauibus venerant, eò appulsi sunt è Samo legati, Lampon Thrasyclei & Athenagoras Archestradidæ & Hegesistratus Aristagoræ filius, missi à Samiis clam Persis ac tyranno Theomestore Androdamantis filio, quem Persæ tyrannum Sami constituerant. Hi quum adierunt duces, verba fecit Hegesistratus multa & varia: Fore enim vt si tantummodo viderent hos Iones, à Persis deficerent, nec barbari expectarent: etiam vt expectarent, tamen fore vt non aliam prædam talem isti reperirent. Præterea deos inuocans obsecrabat vt Græcos Græci liberarent, vlciscerentúrq; barbarum. quæ facilia dicebat factu esse, quia naues illorum segnes essent ad cursum, nec pares Græcis ad prælium. Siquid verò apud hos suspicionis subesset ne dolo deducerentur, dicere paratos esse se vt in horum nauibus pro obsidibus agerétur. In his obsecrandis quum multus esset hospes Samius, sciscitabatur eum Leutychides, (siue ominis gratia volens audire nomẽ, siue casu, id deo agente) Samie hospes, quod est tibi nomen? Ille respondet, Hegesistrato. Leutychides interpellata reliqua eius oratione, siquam instituerat, Accipio, inquit, pro augurio Hegesistratũ. Hospes Samie, effice tu vt nauigemus, data nobis per te & istos qui tecum sunt fide, Samios promptos fore ad ineundam nobiscum societatẽ. Hæc loquutus, & rem pariter exequi aggressus est. nam quum Samii exẽplo fidem interposito etiam iureiurando dedissent de sua societate cum Græcis, Leutychides dimissis domum cæteris legatis, iussit eum cuius nomẽ pro augurio acceperat, secum nauigare. Græci eũ illic diẽ cõmorati, postridie pulchrè litauere, haruspice Deiphono EVenii filio, Apolloniata, ex Apollonia quæ est in sinu Ionico. Huius patri EVenio res huiusmodi cõtigit: Sunt in hac Apollonia sacræ Solis oues, quæ interdiu secundum flumẽ pascuntur quod è monte Lacmone per Apolloniatem agrum fluit in mare iuxta Oricum portum. noctu autem eas stabulantes in antro, [a] non procul ab vrbe, custodiunt delecti viri, diuitiis & genere inter populares suos splẽdidissimi, singulis annis singuli, quòd ex oraculo quodam Apolloniatæ eas oues permagni faciant. Ibi EVenius hic, quum aliquando delectus ad custodiẽdas oues non excubaret vigilans, sed obdormisset, ingressi antrum lupi oues circiter sexaginta trucidarunt. Id vbi iste animaduertit, rem suppressit, neminique aperuit, habens in animo totidem mercari, quas substitueret. at Apolloniatæ vbi acceperunt (neque enim eos quod gestum erat latuit) adductum in iudicium EVenium condemnauerunt vt, quia vigiliam edormisset, visu priuaretur. Quem posteaquam excæcauerũt, mox eis neque pecora fœtificabant, neque humus pro consuetudine fructum ferebat. Erant autem illis pecora & in Dodona & in Delphis. Interrogati prophetæ de causa mali præsentis, responderunt causam esse quia custodem sacrarum ouium EVenium iniquè luminibus orbassent. se enim immisisse lupos: nec prius ab illius vltione cessaturos quàm ei satisfecissent de iis quæ in eum perpetrassent, prout ipse sibi suo arbitrio satisfactum putaret. His perfectis, daturos se EVenio tale donum quod habẽtem plerique hominum putarent beatum. Hæc Apolloniatis sunt reddita oracula. Quæ Apolloniatæ silentio supprimentes, quibusdam è ciuibus exequenda delegauerunt. Isti hunc in modum putarunt exequenda: EVenium in statione sedẽtem adeunt, eíque assidentes aliis de rebus verba faciunt, donec deueniunt ad miserandam hominis calamitatem. Ita introducta eius rei mentione, percõtantur quam mulctam optaret si eam vellent pendere Apolloniatæ. Hic, qui oraculum non audisset, se optare dixit duo prædia ciuium, quos nominabat, quorum patrimonia omnium Apolloniatarum putabat esse pulcherrima, & præterea domicilium quod in vrbe sciebat esse optimum. Horum si compos effectus esset, nõ infensum se posthac fore dicebat, sed hac satisfactione contẽtum. Hoc quum respondisset EVenius, tum ii qui ei assidebant, excipientes, EVeni, inquiunt, hanc tibi satisfactionem Apoloniatæ pro ereptis oculis tibi rependunt, ex oraculo eis reddito. Euenius, vbi omnẽ rem audiuit, indigno animo tulit sese fuisse deceptum. At ciues ea prædia à dominis mercati, huic illa quæ optarat dedere: qui mox deinde insitam diuinationem obtinuit, vnde celebratissimus euasit. Huius EVenii filius fuit Deiphonus, qui ductus à Corinthiis exercitui vaticinabatur. Quanquam illud quoque audiui, Deiphono negotium in Græcia fuisse exhibitum, quòd se filium EVenii, cuius non esset, nuncuparet. Cæterùm postquã litauere Græci, classem è Delo Samum versus soluerũt: & quum Samum applicuissent, ad templum Iunonis eam locauere, sese ad prælium nauale apparantes. Eorum cursum ad se esse Persæ audientes, & ipsi cæteras naues ad continentem reducunt, præter Phœnissas, quas abire permiserant. non enim censebant pugnam naualem sibi esse capessendam, quum pares hosti non esse

[a] *Addit negationem quæ in vulg. edit. non habetur.*

ſibi viderentur. In continentem autem ideo nauigabant vt eſſent ſub ſuo peditatu, qui apud Mycalen agebat, præcepto Xerxis ab aliis copiis relictus ad Ioniam tutandam, numero ſexaginta millia, duce Tigrane, omnium Perſarum & ſpecie & ſtatura eminentiſſimo. Ad hunc exercitum conſtituerant refugere duces Perſicæ claſſis, ſubductiſque nauibus, munimenta valli circundare, in illarum ſuúmque præſidium. Hoc inito conſilio, profecti ſunt ad Potnienſium templum Mycales, præterueĉti ad Gæſonem & Scolopoentem, vbi Cereris Eleuſiniæ cernitur templum, quod Philiſtus Paſiclis filius cõdidit, ſectans Neleum Codri filiũ qui ad coloniam Mileti locandã veniebat. Ibi ſubductas naues munimento circumdederunt: & è ſaxis ſtipitibúſque mitium arborum, quas ipſi exciderunt, & circum munitiones depactis ſudibus ſe inſtruxerunt, tanquam & obſidendi & victoria potituri. in vtrunque enim caſum ratione inita ſeſe apparabant. Hos abiiſſe in continentem poſtquam accepere Græci, tanquam eos barbari effugiſſent, ægrè ferebãt, incerti quid agerent, retrõne ſe reciperent, an tenderent in Helleſpontum. Tandem neutrum horum viſum eſt eſſe faciendum, ſed porrò eundum in continẽtem. præparatis igitur ad pugnam naualem tabulatis, aliiſque quibuſcunque opus erat, ad Mycalẽ nauigant: & quum proximè caſtris hoſtium fuere, neminem ex aduerſo obuiam ferri vident, ſed naues intra murum ſubductas, & magnam vim peditatus pro littore diſpoſitam. Ibi primùm Leutychides nauem littori applicans quammaximè appropinquare poterat, Iones per præconem compellabat, inquiẽs, Viri Iones, quicunque è vobis me exauditis, intelligite quæ dico. nihil enim horum quæ vobis mando intelligẽt Perſæ. Vbi pugnam conſeruerimus, debetis ante omnia reminiſci libertatis. deinde teſſeræ Hebes. Atque hoc qui è vobis non audiit, ab eo qui audiit diſcat. Huius autem facti eadem mens fuit quæ Themiſtoclis ad Artemiſium: quòd videlicet hæc verba, ſi laterent barbaros, inductura ad obſequendum Iones eſſent: ſin delata ad barbaros, redditura eis Græcos ſuſpectos. His per Leutychidem admonitis, ſecundo loco Græci naues littori admouent, & ex illis in littus egreſſi, ſeſe ad pugnandum inſtruebant. Quod facientes quum cernerent Perſæ, & ſcirent Samios fuiſſe adhortatos, arma Samiis adimũt, ſuſpicati illos ſentire cum Græcis. Quippe Samii exceptos circa Atticam Athenienſes à Xerxe, & illuc elaſſe barbarorum deuectos, redemerãt omnes, Athenáſque cum viatico remiſerant. Quo nomine non in minimam ſuſpicionem venerant, quòd quingenta hominum capita hoſtium Xerxis liberaſſent. Præterea Mileſiis, tanquam maximè locorum gnaris, Perſæ imperant vt compita quæ ad cacumina Mycales ferunt cuſtodiant: eo conſilio facientes id, vt Mileſii ab exercitu abeſſent. Hunc in modum ab iis Ionibus qui aliquid rerum nouarum moliturí videbantur, ſi facultatem nacti eſſent, Perſæ ſibi præcauerunt. Iidem facta ex gerris teſtudine ſeſe conſtipauerãt. Græci, vbi inſtructi fuere, ire in barbaros tendunt: quibus euntibus aduolauit in vniuerſum exercitum rumor, caduceúmque ſupra fluctus poſitum apparuit. Rumor autem huiuſmodi ad eos ferebatur, Græcos acie in Bœotia ſuperaſſe Mardonii copias. Multis autem ſignis res quæ diuinitus fiunt, declarantur. etſi tunc eodem die contigit vtraque clades, ea quæ ad Plataeas accepta, & quæ ad Mycalen accipienda erat, fama quæ huc ad Græcos venit, reddidit eos multo ferociores, & ad ſubeundum vltrò periculum alacriores. Alterum etiam quiddam concurrere contigit, vt ad vtranque pugnam fuerint Cereris Eleuſiniæ tẽpla. nam apud ipſum Cereris fanum (vt à me ſuperius demonſtratum eſt) in agro Plataeenſi pugna commiſſa eſt, & item in Mycale iuxta Cereris delubrum pugna erat committenda: vt non ab re venerit ad iſtos fama victoriæ Pauſaniæ atq; Græcorum. nam pugnà ad Plataeas diluculo diei geſta eſt, apud Mycalẽ veſperi. quarum vtranque eodem eiuſdem menſis die geſtam eſſe, non diu pòſt ab his rem repetentibus declaratum eſt. Ante rumoris autem aduentum ſubibat iſtos timor non tam de ſeipſis quàm de Græcia, ne Mardonio ſubiiceretur: at vbi fama hæc ad eos aduolauit, impenſius atque properantius ad congrediendum proceſſerunt: tanto animo Græcis ac barbaris in pugnam tendẽtibus, tanquam inſulæ eis & Helleſpontus propoſita præmia eſſent. Athenienſes porro, & qui iuxta erant inſtructi, penè dimidium copiarum, iter tenebant per littus atque planitiem: Lacedæmonii autem, & deinceps collocati, per confragoſa & montes. Quæ dum Lacedæmonii circuibant, interim Athenienſes in altero cornu præliabantur. Perſæ, quoad ſibi gerra manſere recta, ſeſe defenſauere, nihilo inferiores hoſtibus: poſtea verò quàm Athenienſium & eorum qui cum Athenienſibus erant copiæ adnixæ ſunt, vehementius ſe mutuò adhortantes, vt laus operis ipſorum eſſet, non Lacedæmoniorum, tum commutari

iam res,& deiectis gerris Græci confertim impressionẽ facere in Persas. Illi excepto impetu perdiu restitere, ad postremum in munitiones refugere: cum quibus pariter irruperunt Athenienses & Corinthii & Sicyonii & Troezenii,ita enim erant ii in acie collocati. Vbi verò & murus captus est, ibi barbari non roboris memores esse, sed fugæ,præterquam Persæ:hi autem soli ad paucos redacti pugnabant, Græcis assiduè in murum irruentibus. Quorum duo classiarii exercitus duces, Artayntes & Ithramitres,effugerunt:totidem pugnantes occubuerũt,Mardontes,& pedestrium copiarum dux Tigranes. Adhuc autem dimicantibus Persis superuenere Lacedæmonii ac socii,qui eos qui supererant trucidauerunt. Ipsorum quoque Græcorum complures illic cecidere,& cum alii ex Sicyoniis,tum eorum dux Perilaus. Quinetiam Samii qui in exercitu Medorum militabant, quibus adempta arma fuerant, vbi viderunt statim ab initio [a] pugnam pertinaciorem, quoad poterant Græcis supetias iere. Quos inchoasse cernentes alii Iones, ita & ipsi à Persis deficientes adorti sunt barbaros. Milesiis autem præceptum erat vt exitus viarum custodirent, Persarum salutis gratia,vt siqui casus (quemadmodum accidit)eos deprehendissent, Milesiis ducibus salutem sibi ad Mycales cacumina compararent. huius quidem rei causa Milesii illic collocati fuerant,néve si pugnæ adessent,aliquid innouarent. At illi è contrario prorsus quàm iussi fuerant fecere: qui & per alias quæ ad hostem ferebant vias barbaros deduxere, & ad extremum in eis mactandis omnium extitere hostilissimi. Hunc in modum Ionia iterum defecit à Persis. In hoc prælio præclarissimam inter Græcos operam nauauerunt Athenienses,& ex Athenensibus Hermolycus EVthœni filius, vir in pancratio celeber:cui postea contigit vt bello inter Athenienses & Carystios, in pugna apud Cyrnum agri Carystii facta, cæsus in Græsto iaceret. Secundum autem Athenienses egregii extitere Corinthii Trœzeniique ac Sicyonii. Græci verò perquam multis barbarorum aliis in pugna, aliis in fuga interfectis,eorum naues incenderunt, totúmque murum, egesta illinc in littus præda,& quibusdam pecuniarum thesauris repertis. Vbi castra atque naues cremauere,vela fecerunt.& quũ Samum appulsi sunt,consultabant de gente Ionica transferenda, & vbinam in Græcia illam locari oporteret, [b] cuius ipsi imperium obtinerent. Neque enim videbatur eis fieri posse vt per omne tempus Ionibus tutandis præessent,sperandum esse vt Iones à Persis rebellasse gauderent. Ad hæc magistratus Lacedæmoniorum censebant emporia nationum Græcarum quæ cum Medis sensissent, eiectis incolis danda cum territorio Ionibus habitanda. Athenienses è contrario, [c] non esse principatum Ioniæ summouendum, nec Lacedæmoniis de ipsorum coloniis consultandum. & quum in hoc contenderent Athenienses, libenter eis cessere Peloponnenses: atque ita Samios & Chios & Lesbios ac cæteros insulanos, qui secum militabant,ad societatis fœdus adegerunt, data acceptáq; fide cum iureiurando,se permansuros in societate,nec ab ea descituros. Hoc iureiurando accepto,ad pontes soluendos nauigauerunt, rati adhuc illos intentos se esse inuenturos. Et isti quidem in Hellespontum nauigabant. Ii verò barbari qui profugerant, non ita multi quum ad cacumina Mycales peruenissent,se Sardis recipiebant. Qui dum iter faciunt, Masistes Darii filius, qui pugnæ malè gestæ adfuerat, conuiciari Artayntæ cum aliis multis probris, tum verò dicere, illum muliere fuisse ignauiorem, [d] qui ita illam præfecturam administrasset: dignúmque omni malo esse, qui de regia domo malè meritus esset. Apud Persas autem summo opprobrio datur,audire se muliere esse ignauiorem. Artayntes igitur, vbi multa audiit, indignè ferens, acinacem in Masistem stringit,interficiendi auidus. quem irruentem cernens Xenagoras Praxilai filius,vir Halicarnasseus,vt stabat à tergo, hominem medium accipit,sublatúmque humi allidit. intereáque satellites Masistis adfuere. Eo facto Xenagoras & ipsius Masistis gratiam iniit,& Xerxis,cuius fratrem seruasset. quippe ab eo ob hãc rem totius Ciliciæ præfectura donatus est. Nihil hoc amplius inter viam barbari egerunt, Sardisque peruenerunt, vbi rex erat ex eo tempore quo,prælio nauali malè gesto, Athenis illuc profugerat. Sardibus autem tunc agens, adamabat vxorem Masistis,quæ & ipsa illic erat. ea quum potiri non posset, neque donis missitandis,neque vi,quam afferre nolebat fratris Masistis respectu:(quæ res & mulierem retinebat,probè gnaram non se coactum iri vi) ibi Xerxes cæteris prohibitus, huc euasit vt filio suo Dario in matrimonium daret filiam huius mulieris, ac Masistis:existimans,si hoc fecisset,commodius se illa potiturum. Contracto matrimonio,aliisque ex consuetudine celebratis,Susa profectus est. eò postquam peruenit,& vxorem Dario domum duxit, ita demum ab vxoris Masistus amore cessauit, adamata

a Pugnam alteram in partem inclinare. Alii, *Pugnam ancipitem esse.*

b Cuius ipsi imp. obtinerẽt.Ioniam autẽ barbaris relinquerent.neque enim vid. eis f.p.vt per o.r.Io.tutandis præessent : sin autem non tutarentur, Ionibus suã à Persis defectionem ingratam fore putabant.

c Nullo pacto sedibus suis summouendos esse Iones censebant.

d Qui ita munere imperatorio functus esset.

[a] adamata ex familiaritate nurus Maſiſtæ filia, cui nomen erat Artayntæ. Qua quũ potiretur, proceſſu temporis res patefacta eſt, hũc in modũ: Ameſtris vxor Xerxis, amiculum quod ipſa texuerat, grande atque variegatum, & ſpectatu dignũ, viro donauit. Quo ille delectatus atq; amictus, ad Artayntam ſe confert: atq; vbi ſe oblectauit cũ ea, iuſſit à ſe petere mulierem quæ optaret ſibi fieri in remunerationem obſequii. omnia enim quæ peteret, impetraturã. Ad hoc illa reſpondens, (debebatur enim toti familiæ infortuniũ) Dabíſne, inquit, mihi quicquid à te petiero? Xerxes omnia alia potius eam petiturã ratus, cum iureiurãdo promiſit. Qui poſtquã iurauit, mulier intrepidè amiculũ popoſcit. Xerxes enimuero recuſare, non ob aliud quàm quòd vereretur Ameſtrin, ne ſic illa rem quę agebatur, iampridẽ ſuſpicata, deprehẽderet: ſed offerre ei & vrbes, & immenſam vim auri, & copias militũ, quibus nemo præter illã eſſet imperaturus. Eximium autẽ donũ eſt apud Perſas, exercitu donari. Verùm quũ non poſſet perſuadere mulieri, amiculũ dedit. Quo dono illa ſupra modum læta, eo geſtando geſtiebat. Ameſtris vbi mulierem habere amiculũ ſciuit, & rem geſtam, non in puellam concepit odiũ, ſed in illius matrẽ, penes quam culpã & quam huius rei authorẽ eſſe credebat, exitium machinatur. Obſeruato itaq; tẽpore quo vir ſuus Xerxes regalem inſtrueret cœnã, quæ cœna ſemel quotannis eo die quo rex creat[a] eſt inſtruebatur: (cœnæ nomẽ Perſicè Tycta, Græcè τέλειον, *id eſt perfecta*: in qua rex ſolùm caput[a a] ornatur, Perſáſq; ſtrenis donat) hoc die obſeruato Ameſtris à Xerxe petiit vt ſe Maſiſtæ vxore donaret. Xerxes id indignũ factu nefariúmque arbitrari, vxorẽ germani dono dari, eámque inſontem negotii illius cuius cauſa vxor ſua eam flagitaret. Tandẽ huius precibus victus, & inſtituto, quo nefas eſt, regia cœna propoſita orantem non exorare, inuitus admodũ annuit: tradénſque vxori, ac iubẽs facere quod liberet, germano ad ſe accerſito, ita inquit, Maſiſta, tu Darii filius es, idémque mihi frater, prẽterea vir eximius: tamẽ cum iſta muliere, cum qua contubernium habes, noli habere: in cuius locũ dabo tibi filiam meam cũ qua contubernium habeas. Iſtam autem quam in matrimonio habes (non enim mihi videtur habenda) miſſam facias. His verbis ſtupefactus Maſiſtes, Domine, inquit, [b] quam tu mecũ orationem habes importunam: qui vxorem, [c] ex qua liberi mihi ſunt adoleſcentes, & filię, (quarũ vnam tu filio tuo duxiſti vxorẽ) iubes me relinquere, (quæ mihi eſt ex animi mei ſententia) vt filiam tuã in matrimonio ducam? Equidem, rex, etſi magni facio me dignari coniugio filię tuæ, tamen neutrũ iſtorum faciam. [d] tu verò, qui nequaquam neceſſe habes, noli ad hoc rei me cogere. alius non inferior me exiſtet maritus filiæ tuæ: ſine me meæ vxoris cõſuetudine frui. Hæc ille quum reſpondiſſet, percitus ira Xerxes, Atqui, inquit, [e] ita tecũ, Maſiſta, agetur, vt neq; iam tibi filiam meam nuptũ dem, neque tu cõſuetudine tuæ diutius fruaris: vt diſcas accipere oblata. Maſiſtes his auditis, extrà abiit, hactenus loquutus, Domine, nondũ me interemiſti. Hoc interim tẽpore dum Xerxes cũ fratre colloquitur, Ameſtris accitis ſatellitibus Xerxis, vxorẽ Maſiſtæ excarnificat, mamillas præcidit eáſque canibus abiicit: præcidit nares, aures, labra, linguã: atq; ita excarnificatã remittit domum. Harũ rerũ quum nihil audiſſet Maſiſtes, metuẽs tamen aliquid ſibi eſſe mali, curſu ſe domũ propiebat. vbi verò mutilatã vxorem vidit, confeſtim inito cum liberis cõſilio, abiit Bactra cum illis & aliis quibuſdã, tanquam prouinciam Bactriam ad defectionẽ inducturus, & plurimum mali regi facturus. Quod & cõtigiſſet (vt mihi videtur) [f] ſi occupaſſet ad Bactrios & ad Sacas aſcendere. etenim præſes erat Bactriorũ, à prouincialibúſq; diligebatur. Sed hæc eum [g] perpetraturũ Xerxes audiens, miſſis aduerſus hominẽ copiis, & ipſum & liberos & copias in itinere trucidauit. De amore Xerxis & nece Maſiſtæ hęc hactenus. Græci à Mycale profecti Helleſpontũ verſus, primùm circa Lecton ſtationẽ habuerũt, à ventis intercepti. Inde ſoluẽtes, Abydum tenuerũt: & quum pontes quorũ præcipuè cauſa illuc erãt, credẽtes ſe adhuc eos intẽtos eſſe inuẽturos, reperiſſent ſolutos, deliberabãt. Leutychidi & qui cũ eo erãt Lacedæmoniis, videbatur in Græciã redeundum: Atheniẽſibus autẽ & eorũ duci Xãthippo, illic manendũ, vt Cherſoneſum tentarẽt. Itaq; Peloponnẽſes quidẽ abiere: Atheniẽſes verò Abydo in Cherſoneſum traiiciẽtes, Seſtũ obſidebant. Huc, poſtquam auditũ eſt Græcos in Helleſponto adeſſe, tãquam ad omniũ eius tractus vrbiũ validiſſimo muro præditam, conuenere cum alii ex aliis circà oppidis, tũ ex Cardia OEbazus, vir Perſa, qui arma è pontibus illuc comportauerat. Tenebant autem id oppidum indigenæ Æoles, iunctis Perſis pariter & magna ſociorũ frequentia. Tyrannidem illius prouinciæ obtinebat Xerxis prætor Artayctes, vir ille quidẽ Perſa, ſed dirus tamen & facinoroſus, qui [h] Xerxem Athenas tendentem ex Eleũte

a Et permutatis ſui amoris vicibus, adamauit, atq; adeo potitus eſt ea quæ Darii quidem vxor, Maſiſtæ autem erat filia.

a a *Diuerſam à noſtra lectionem uidetur eſſe ſequutus.*

b Quæ eſt iſta futilis qua vteris apud me, oratio? Q. d. Quorſũ ſpectat?

c Ex qua tres mihi lib.

d Tu verò ne mihi vim adferas, hanc à me rem contendens.

e Ita res tuæ comparatæ ſunt. Vel, *Ita ſe res tuæ habent.* Vel, *(retinẽdo idem loquendi genus) Ita tecum actum eſt.*

f *Id eſt, Si ad Bactrios & Sacas prius peruenire potuiſſet, quàm rex de eo quod moliebatur, certior factus eſſet.*

g Molientem, *uel, agitantem.*

h Xerxem Athenas tendentem circumuenit.

subreptis ex Eleunte pecuniis Iphicli.

circumuenit, peciis Protesilai Iphiclo geniti pecuniis. Etenim est in Eleunte Chersonesi Protesilai sepulchrum, & ei fanum circumiectū vbi inerat ingēs vis pecuniæ, necnon phialæ aureæ argenteæque, & æs & vestis, aliáq; donaria quæ Artayctes rege donante compilauit, his verbis eum circūueniens, Here, est hoc in loco domus viri Græci, qui cum militū copiis terram tuam adortus, meritas morte pœnas dedit: eius mihi domum dato, vt discant alii non militare aduersus regionē tuam. Hæc dicendo [a] facile erat persuadere Xerxi vt largiretur sibi domum eius viri de quo nihil suspicabatur istum ea sentire. Enimuero sentiebat Artayctes Protesilaum in prouinciam regis militasse, quòd videlicet Persæ omnem Asiam suam esse arbitrabantur, & eius semper qui potitur regno. Hic, postquā pecuniis ab rege donatus est, eas ab Eleunte ad Sestō exportauit, fanúmque seuit & coluit: & quoties Eleuntē pergebat, in adyto, *id est in templi loco inaccesso*, cum mulieribus concūbebat. Tunc autem ab Athenienſibus obsidebatur, nullis rebus præparatis quæ pertinerent ad tolerandam obsidionem, quam non expectauerat, ex improuiso à Græcis inuasus. Illi, posteaquam sibi obsidentibus aduenerat autumnus, grauari peregrinam à patria expeditionem, quoniam murum expugnare non possent. itaque orare duces suos vt se illinc reducerent. Duces negare se prius id facturos quàm aut murū expugnassent, aut ipsos Respublica Athenienſium accersisset. [b] adeo res illa eis cordi erat. At ii qui cum Artayctę intra muros erant, in omnem adducti calamitatem, adeo vt funibus lectorum elixis vescerentur, vbi iam ne hæc quidem habebant, ita sub noctem capessērūt fugam, cum alii Persæ, tum Artayctes & OEbazus, delapsi à posteriori murorum parte, quæ præcipuè destituta ab hostibus erat. Postquam illuxit, Chersonitani è turribus rem indicauere Athenienſibus, portásque patefecere. Athenienſium plerisque fugientes Persas persequentibus, alii vrbem tenuere. OEbazum in Thraciam fuga elapsum, Thraces Apsinthii exceptū, Plestoro indigenæ deo, ritu suo immolauerunt, cæterùm eius comites aliter interfecerunt. Artayctes autem cum suis inita posterius fuga, quum pauci essent, super AEgos fluenta circumuenti, quū perdiu sese defensassent, partim occubuerunt, partim viui sunt capti. Quos Græci alligatos Sestum duxerunt, intérque eos Artayctem cum filio suo. Fertur à Chersonitanis, vni eorum qui istos seruabant, dum [c] carnem salsam torret, tale ostentum extitisse: Offa illa salsuræ prius imposita resiliit palpitauítque, quemadmodū pisces recèns capti. Qua de re quum circumfusi admirarentur, Artayctes ostētum vt vidit, accito viro qui salsuram coquebat, Hospes, inquit, Athenienſis, non est quōd istud metuas ostentū: quod non tua causa extitit, sed mea: Protesilao qui est apud Eleuntem signum dante, qui mortuus ac sale conditus, habet à diis potestatē, [d] eum à quo iniuriam excepit, vexandi. Nunc igitur ei [e] donaria restituere in animo habeo: pro pecuniis quidem quas è templo sustuli huius dei, centum talenta pēdam: pro mea verò ipsius salute ac filii, [f] ducenta. Hæc pollicens, Xanthippum Athenienſium ducem non persuasit, tum sua sponte animatum, tum ab Eleuntinis exoratum, quò Protesilaum vlciscerentur, vt hominem interimeret. Itaque adductum hunc in littus in quo Xerxes traiectum iunxerat, (vt alii aiunt, in tumulū vrbi Madyto imminentem) depactis humi asseribus suspenderunt, filio eius ante patris oculos lapidibus obruto. His actis Athenienses in Græciam remeauerūt, portantes tum alias pecunias, tum verò arma pontium, tanquam apud templa reposituri. Nec aliud præterea quippiam gestum est per eum annum. Huius autem Artayctæ, qui suspensus est, auus paternus fuit Artembares, qui orationem quandam habuit apud Persas, quam excipientes Persæ, ad Cyrum detulerunt in hæc verba, Quandoquidem Persis Iupiter principatum dedit, & ex viris tibi Cyre, Astyage deiecto, agedum demigrantes ex hac regione, quam exiguam habemus & asperam, obtineamus meliorē aliam. Multæ sunt nobis confines vrbes, multæ longinquæ: quarum vnam incolētes, efficiemur admirabiliores apud plerosque. Decet autē hoc eos viros facere [g] qui possunt. nam quando facultas nobis præstabitur melior quàm dum multorū hominum imperium habemus, & vniuersæ Asiæ? Hac oratione audita, Cyrus haudquaquam admiratus, iussit eos illud facere: sed ita vt iubendo admoneret, se posthac præpararent non ad imperandum aliis amplius, sed aliis parendum. natura enim comparatum esse vt è mollibus regionibus molles viri existant, néve ex eadē terra admirandæ fruges & egregii bello viri gignantur. Hac Cyri sententia Persæ superati, à sua destiterunt: præoptarúntq; exile solum incolentes, imperare aliis, quàm campestre colentes, aliis seruire.

a Facilè domum illius viri à Xerxe impetraturus erat, de iis quæ ille cogitabat nihil suspicato.

b Ita tandē illi præsentem rerum statū boni consulere cœperunt.

c Pisces salitos torret, *vt alii interpret.*

d De eō à quo iniuriam acceperit, pœnas sumendi.

e Hæc redemptionis præmia ei tribuere volo.

f Ducenta Athenienſibus, si seruatus fuero.

g Imperium obtinēt. *Vel, Imperio pollēt.*

EIVSDEM HERODOTI Halicarnaſſei de genere vitáque Homeri libellus,

Ex Conradi Hereſbachii interpretatione, ab Henrico Stephano multis locis recognita.

At verſus qui paſſim inſerti occurrunt, Conradus nonverterat: ideóque eos partim ex eiuſdem Henrici Stephani, partim ex aliorum interpretatione habes.

HERODOTVS Halicarnaſſeus [a] de genere, vita atque adeo ætate Homeri ſtudens quam veriſſima referre, hæc tradidit. Quum vetuſta illa AEolum ciuitas Cuma primùm cõderetur, eodem cum aliæ permultæ omniſque generis gentes conuenæ confluxerunt, tum è Magneſia illuc plerique commigrarunt: inter quos fuit Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus, [b] homo fortunæ non perinde amplæ, attamen expeditæ. Hic Melanopus Omyretis Cumani filiam duxit vxorem, procreauitque è legitimo toro fœmineam prolem, cui nomen indidit Critheidẽ. At ipſe Melanopus vnà cum vxore vita functus eſt, commiſſa interim filia Cleanactis Argiui tutelæ, quo familiariſſimè vti conſueuerat. Porro tempore interiecto accidit forte vt puella iſta è furtiuo concubitu prægnans deprehenderetur: [c] id quod pauliſper ſuppreſſum quum Cleanax reſciuiſſet, vehementer rei indignitate commotus, Critheidẽ ſeorſum ad ſe accerſitam acerbè obiurgauit, commemorans quæ futura eſſet apud populares infamia. Poſtremò huiuſmodi quippiam *quo illam excuteret*, comminiſcitur: Cumani iam tũ in Hermei ſinus receſſu ædificabant. Ciuitati autem quæ condebatur, nomen impoſuit Smyrnam Theſeus, ab vxoris nomine, cuius memoriam relinquere volebat. Hic Theſeus è primariis Theſſalorum fuit, qui Cumam condiderant, ab Eumelo Admeti filio oriundus, vitæ facultatibus apprimè inſtructus. Clàm exportatã huc Critheidẽ Cleanax Iſmeniæ Bœotio cõmiſit, ex iis qui coloniam illuc duxerant, in primis ſibi amico. Progreſſu deinde tẽporis, Critheis cum aliis mulierculis ad feſtum quoddam egreſſa, iuxta fluuium Meletem, quum partui iam vicina eſſet, Homerum peperit, non cæcum, ſed videntem: nominauítque eum Meleſigenem, à fluuio videlicet prope quem editus eſſet. Quum autem apud Iſmenian Critheis antea diuerſata eſſet, ab eo digreſſa, manuaria induſtria ſe filiúmque alebat, aliunde alia ſumens opera: vnde filium quoque quantum potuit, honeſtis diſciplinis erudiuit. Erat autem eo tempore Smyrnæ quidam nomine Phemius, qui iuuentuti illic literas muſicénque tradebat: hic [d] quùm citra vxorem viueret, Critheidem conduxit quæ lanam illi exerceret quam à diſcipulis in mercedem acceperat. [e] Illa verò induſtria multa atque elegantia freta, Phemio cœpit impenſe placere: adeo vt tandem Phemius eam verbis ad coniugium ſolicitaret, referens cum alia quibus ei fidem facere confidebat, tum præcipuè, quòd Meleſigenem in filium adoptaturus, libera-

a De Homeri natalibus, ætate & vita, hæc memoriæ prodidit quæ exactiſſimè ad veritatem perſequi eſt conatus.

b Non cum multis ſarcinis *illuc ſe conferes*, ſed tenuẽs fortunas habens.

c Quod initio quidem celatum fuit: ſed quum Cleanax reſc.

d Quum vitam ſolitariam degerer.

e Illa igitur opus apud eũ faciebat, modeſtè & caſtè ſe gerẽs, quo nomine Phemio tantopere placebat vt eam ad nubẽdum ſibi ſollicitaret, cum alia quibus ſe id illi perſuaſurum ſperabat, tum ſe filiũ eius adoptaturum, eúmque ita educaturum & inſtitu

turum vt in virum egregiũ euaderet, pollicens. Siquidem hũc cern.

litérque simul aliturus instituturúsque esset. Siquidem hunc cernebat iam miram quandam & ingenii & indolis spem de se polliceri. Persuasa igitur Critheis, Phemio assentitur. Melesigenes cum naturæ bonitate præstans, tum cura accedente institutióneque, continuò omnes sui ordinis adolescentes facilè præuertit: atque non ita multo pòst eruditionis auctibus crescens, nihilo ipso Phemio [a] in disciplinis factus inferior. Et quum Phemius vita functus vniuersa ei legasset, paulo pòst Crithcis quoque fato concedit. Melesigenes itaque ludo præfectus, suique iam iuris effectus, in magna fuit hominum admiratione, non apud suos modò, verùm apud peregrinos etiam, qui frequentes illuc, mercatus gratia, conueniebant. Erat enim Smyrna emporium celebre, vnde frumenta è vicinis agris abundè conuecta exportabantur. Peregrini igitur quum ab opere cessarent, Melesigeni libenter vacabant. Commodùm inter hos Mentes fuit nauicularius, qui è finibus Leucadis solués, nauem meritoriam comparauerat, qua frumenta Smyrna deueheret, vir, quantum illa ferebant tempora, & eruditus, & multarum rerum vsu exercitatus. Hic Melesigeni persuasit vt relicto ludo secum nauigaret, accepturus & mercedem & quæ ad profectionem essent necessaria. [b] Ad hæc Melesigenes, quandiu iuuenis esset, ciuitates regionésque spectare operæpretium fore ducebat sibi, qui conscribendæ poeseos iam argumentum in animo concepisset: qua nimirum occasione potissimùm eum arbitror pellectum. Proinde relicto ludo cum Mente nauigauit Melesigenes: & quocunque locorum appellebat, studiosè vniuersa rimans, contemplabatur siquid esset loci alicuius peculiare memoratu dignum: [c] adeo vt appareat commentarios eũ profectionis suæ descripsisse, eorúmque quæ quoque loco lustrando didicerit. Porro quum ex Hispania Thusciáque delati in Ithacam deueherentur, contigit Melesigenem oculis iam antè parum valentem, extremè laborare: ita vt Mentes, negotiorum gratia in Leucadem traiecturus, eum apud Mentorem Alcimi filium Ithacensem reliquerit, hominem sibi vehementer amicum: multis precibus adigens eundem quò Melesigenis curam haberet tantisper dum è Leucade reuerteretur ipse. Mentor verò ægrotantem Melesigenem sedulò curauit, vir nimirum facultatibus pollens: quique ob egregiam æquitatem hospitalitatémque inter cæteros Ithacenses maximè prædicaretur. Atque hìc accidit vt de Vlysse multa Melesigenes percõtãdo cognosceret. Narrántque ipsi Ithacenses, tum visum eum amisisse ibidem: atqui ego affirmare non dubitem, iam tum eundem conualuisse, at postea apud Colophonem prorsus cæcum factũ fuisse. id quod ipsi quoque Colophonii mecum fatentur. At verò Mentes è Leucade Ithacam reuersus, Melesigenem recepit, [d] cum quo iam inde diu vltrò citróque nauigauit, donec Colophonem appellenti euenire vt in veterem morbum recideret. quem quũ effugere non daretur, visu putatur priuatus fuisse. E Colophone autem iam cæcus Smyrnam remeans, ad poemata conscribenda animum conuertit. Tempore deinde interiecto, quum Smyrnæ victu necessariísque destitueretur, constituit Cumam proficisci: commodúmque Hermi prata transiens, ad eum locum peruenit qui appellatur Nouus murus, Cumanorum coloniam. qui locus post Cumam habitatus fuit annis octo. Hìc memoratur primùm Melesigenes apud coriarii officinam consistens, huiusmodi quædam carmina recitasse,

Αἰδεῖσθε ξείνων κεχρημένον ἠδὲ δόμοιο
Οἳ πόλιν αἰπεινὴν καὶ μὴν ἐείσπιδα κούρῃ
Ναίετε, σαρδόνυξ ποδὰ νείατον ὑψικόμοιο,
Ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ ἠίου ποταμοῖο
Ἑρμοῦ δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεύς. id est,

Hospitium præbete viro profugóque vagóque,
Vrbem qui celsam Cumen, Eriopida prolem,
Radicem incolitis Sardenes altitomantis,
Diuini potatis aquam qui fluminis Hermi,
Vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.

Sardena autem, cuius hìc commeminit, mons est ad Hermum fluuium Nouúmque murum situs. At coriario illi nomen erat Tychio, cui continuò auditis versibus visum est hominem recipiendum. commiseratione enim motus est quum videret oculis tam miserè mulctatum: iussitque præsentibus secum frui. Melesigenes

a In docendo *pueros* erat inferior.

b Addens etiam, decere eum, dum iuuenis esset, regiones & vrbis visere. Atque his potissimùm adductum eum fuisse arbitror. fortassis enim poesin aggredi iamtũ cogitabat. Proinde r.

c Verisimile est autem eum illarum omnium rerum commentarios confecisse. Porro q.

d Eúmque diu variæ nauigationis socium habuit.

ingreſſus ſutrinam, præſentibus etiam aliis, poeſin ſuam oſtẽdit, Amphiarai in Thebas expeditionem, atque hymnos in deos à ſe ſcriptos. [a] Et quum inter fabulandũ crebras ſententias in medium, multámque eruditionem afferret, in magna habitus eſt ab auſcultantibus admiratione. Atque iam tum apud Nouum murum agẽs, è poeſi victus ſubſidia habebat. Oſtenditúrque ad noſtra vſque tempora ibidem locus vbi Meleſigenes ſedens carmina ſua exhibuerit. qui locus in magna illic habetur veneratione ab incolis, memoratúrque populus arbor ab Homeri aduentu in eodem loco enata. Porro egeſtate poſtea adactus, quũ vix alimenta haberet, ſtatuit in animo Cumam ad feliciorem ſucceſſum reuerti. Iturúſque hæc pronuntiauit carmina,

Αἶψα πόδες με φέρουσιν ἐς ἀγλαὸν πόλιν ἀνδρῶν·
Τῶν γὰρ καὶ θυμὸς περίφρων καὶ μῆτις ἀρίστη. id eſt,
Vos me hominum rapidè plantæ portetis in vrbem,
Quorum animus promptus, pollent qui mente ſagaci.

Proficiſcens igitur Cumam è Nouo muro, per Lariſſam iter fecit, vtpote compendioſiſſimum. Vbi, vt Cumani narrant, flagitante ſocero, epigramma hoc ſcripſit Midæ Phrygũ regi Gordii filio, id quod etiãnunc in Gordii cippo inſcriptũ viſitur,

Χάλκη παρθένος εἰμί, Μίδου κλυτὸν ὀθνεῖον σῆμα πεσοῦσα·
Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,
Ἠέλιός τ' ἀΐων λάμπῃ λαμπρόν τε σελήνη,
Καὶ ποταμοὶ ῥέωσιν, ἀναβλύζῃ δὲ θάλασσα,
Αὐτοῦ τῆδε μένουσα πολυκλαύτῳ ὀθνείῳ τύμβῳ
Ἀγγελέω παριοῦσι Μίδης ὅτι τῆδε τέθαπται. id eſt,
AEnea ſum virgo, Midæ quæ incumbo ſepulchro:
Dum fluit vnda leuis, ſublimis naſcitur arbor,
Dum ſol exoriens & ſplendida luna relucet,
Dum fluuii labuntur, inundant littora fluctus,
Hic conſtanter ago, lacrymáſque in marmore tincto
Fixa, Midam moneo tumulatum hic chare viator.

Reuerſus autem Cumam, in ſenum paſſim cõuenticulis carmina ſua quæ fecerat oſtentabat, colloquiíque ſuauitate auſcultantes in ſui admirationem facilè pertrahebat. Intelligens igitur Cumanos poeſin ſuam recipere, pergit eoſdem conſuetudine ſua oblectare, ac poſtremò huiuſmodi conditionem proponere, ſi publicè cum alere vellent, ſe ciuitatem Cumanorum celeberrimam redditurum. Qui præſentes hæc audiebant, inſtitutum probabant: addentes ſe quoque adiuturos, ſi petitionem ſuam ad ſenatum referret, vt votis ſuis fieret ſatis. Meleſigenes his verbis erectus, collecto ſenatu in curiam proceſſit: rogatóque eo cuius id muneris erat, vt in ſenatum duceretur, ille nihil recuſans, vbi opportunum videbatur, hominem deduxit. Hìc conſiſtens Meleſigenes, eadem verba habuit in ſenatu quæ paulo antè in illis conuẽticulis de alimentis præſtandis propoſuerat. Vbi dixiſſet, egreſſus pro curia ſedebat. Dum autem ſenatores agitarent quídnam par eſſet homini reſpondere, viſúmque eſſet cum ei qui deduxerat, tum aliis omnibus quotquot in conuenticulis Meleſigenem audierant, petitionem admittendam: vnus tantùm è ſenatoribus refertur Meleſigenis poſtulatis calculo ſuo repugnaſſe, intérque alia multa, hæc quoque commemoraſſe: quòd ſi ſemel ἀνάπους, hoc eſt cæcos alendos ſuſciperent, futurum eſſet vt continuò turbam & multam & inutilem haberent. Atque hìc primùm Homeri nomen Meleſigeni inditum eſt, à cæcitatis videlicet calamitate. nam Cumani cæcos ἀνάπους appellant. Iámque inde, qui prius Meleſigenes, nomen obtinuit Homeri. Breuiter hæc ſententia euicit, pérque prætorem fuit approbata, qua contendebatur non alendum Homerum. Hæc quum illi nuntiaretur, vehementer commotus, his verſibus calamitatem ſuam deplorabat,

Οὔνομ' αἶσα δῶκε πατὴρ ξὺν κύρμα γενέσθαι,
Νήπιον ἀϊδρείῃσι μετὰ γουνάσι μητέρος ἀπαλλῆν,
Ἣν ποτ' ἐπουρήσασθαι βουλῇ διὸς αἰγιόχοιο
Λαοὶ φεικώνιος, μάργων ὀθνεῖοι ἔποπες ἵππων.

[a] Et quum ſententiam ſuam proferret de iis quæ in mediũ proponebantur ab illis qui aderant, admiratione dignus ab auditoribus iudicabatur.

Ὀπλότεροι μαλερῷο πυρὸς κρίνοντες ἄρηα,
Αἰολίδα σμύρνιν ἀλιγείτονα ποντιάνακτον.
Ἣν τε δι' ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱερὸν μέλητος.
Ἔνθεν ἀπορνύμεναι κοῦραι διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
Ἡρωΐδες κλῆσαν δῖαν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν.
Οἱ σφ' ἀπεμνήσαθεν ἱερὸν ὄπα, φημὶ ἀοιδήν.
Ἀφραδίῃ τῇ μού τε παθὼν τίς φράσεται αὖθις,
Ὅς σφιν ὀνείδεσιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.
Κῆρα σφ' ἐγὼ τεύξω μοῖρα θεὸς ὥπασε γηγενέεσσιν,
Τλήσομαι, ἀχρεῖον φέρων τετληότι θυμῷ.
Οὐδέ τι μοι φίλα γίγα μεδέων ἱεραῖς ἐν ἀγυιαῖς
Κύμης ὁρμήσειεν· μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει
Δῆμον ἐς ἀλλοδαπὸν ἰέναι ὀλίγον θ' ἑπέσθαι. id est,

Hei mihi quàm fatum dat Iuppiter almus in iquum.
Infanti mihi lac venerandæ ex vbere matris
Præbuit, AEolicæ Smyrnæ, quam martia quondam
Gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
Condidit ad pelagus, præterlabente Melete.
Docta Iouis proles mecum hinc digressa volebat
Carminibus celebrare vrbem quam nomine dicunt
Cumam, quóque viros intra sua mœnia claudit.
Illi audire sacræ spreuerunt carmina vocis.
Sed quicunque mihi cladem exitiúmque parauit,
Non impunè feret lœua quod mente volutat:
At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
AEgro animo quanuis, certum est perferre patique.
Sed iam per sacræ vestigia ponere Cumæ
Compita non suadet mihi mens, potiúsque remota
Inque peregrina sedem mihi quærere terra.

Cuma deinde abiens ad Phoceam contendit, imprecans interim Cumanis nequis vnquã insignis poeta in illa regione existeret qui Cumanos celebraret. Apud Phoceam autem eodem modo sibi victum parauit, in conuenticulis videlicet passim carmina sua ostentans. Erat autem eo tempore apud illam Thestorides quidam, qui pueros illic literas docebat, homo fidei parum probatę. Hic animaduersa Homeri poesi, huiusmodi verbis Homerum compellauit, paratum se inquiens & ministrare ei, & victum suppeditare, si carmina quæ meditatus esset, describere pateretur, & alia subinde faciens, ad se deferret. Homerus, iam ministerii alicuius atq; adeo necessariorum indigens, recipiendam hanc conditionem putauit: commoratúsque apud Thestoridem, minorem illam fecit Iliadem, cuius initium est,

Ἰλιὸν ἀείδω, καὶ Δαρδανίην εὔπωλον,
Ἧς περὶ πολλὰ πάθον Δαναοὶ θεράποντες Ἄρηος. id est,

Troiam & Dardaniam canto, quæ mater equorum,
Quæ Danais Mauorte satis mala plurima vexit.

Phocaidem quoque quam vocant, Phocenses apud se conditam ab Homero asserunt. Iam verò Thestorides, vbi Phocaidem atque alia pleraque ab Homero communicata descripsisset, constituit è Phocea discedere, Homeriq; poesin pro sua venditare. Vnde factum vt quum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Thestoridem huiusmodi sit vsus disticho,

Θεστορίδη, σπιτοῖσιν ἀοιδίσων πολέωνας,
Οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώποισι.

Id eſt,

[a] Theſtoride, ex multis, mortalibus abdita quæ ſunt,
Mens habet in primis cæcos humana receſſus.

[a] Legendo Θεστορίδη, ſenſ. egr.

Theſtorides igitur relicta Phocea in Chium conceſſit: vbi erecto ludo, carmina illa pro ſuis euulgans, egregiam ſimul laudem ſibi parauit & fructum haudquaquam vulgarem. Porro Homerus ſuo eodémque more viuere pergebat apud Phocenſes, nimirum è poeſi victum habens. Tempore deinde non ita multo pòſt, viri aliquot è Chio eruditi, audientes eadem carmina quæ iam ſæpius in Chio à Theſtoride pro ſuis recitari audierant, indicabant in Chio hæc ipſa à quodam ludimagiſtro pro ſuis cum magno fructu oſtentari. Homerus intelligens continuò Theſtoridem eſſe, magno ſtudio properabat in Chium tranſmittere. Et quum portum adiiſſet, neque offendiſſet nauem qua traiiceret, eſſent autem qui pro lignis deuehendis in Erythræam ſoluere pararent, bellè conuenire videbatur ſi per Erythræam iter faceret. Accedens igitur nautas, flagitauit vt comitem ſe nauigationis reciperent, multis blandiſque vſus verbis, quibus quod poſceret perſuaderet. Nautæ admittentes hominis preces, iuſſerunt nauem eum conſcendere. Quo impetrato Homerus confidens in naui, his verſibus nautis bene precatur,

Κλῦθι ποσιδάων μεγαλοδυνὲς ἐνοσίγαιε,
Εὐρυχόρου μεδέων ἠδὲ ξανθοῦ ἑλικῶνος.
Δός μοι οὖρον καλὸν καὶ ἀπήμονα νόστον ἰδέσθαι
Ναύτῃς, οἵ μοι πομποὶ ἅμ' ἕψονται ἔασι.
Δός μοι ἐς ὑπτώρην ὑλακόμορον μιμάσθαι
Αἰδδίον μ' ἐλθόντα βροτῶν ὁσίων γε κυρῆσαι.
Φῶτά τε πασάμενον ὃς ἐμὸν νόον ἠπροπεύσας,
Ὠδύσατο ζωὸν ξένιον ξενίῃ τε τραπέζῃ. id eſt,

Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
Imperióque regis, ſpatioſáque culta Heliconis:
Da precor bis nautis reditum, ventóſque ſecundos,
Qui mihi ſunt comites placidi, nauiſque magiſtri:
At mihi da miſero ſacram contingere terram,
Aerius qua parte Mimas ad ſidera ſurgit.
Inde hominis iuſti me fac ſuccedere tectis,
Vlciſcíque virum qui me improbitate fefellit,
Læſit & hoſpitii ſacra iura Ioúemque benignum.

Vbi verò ſecundo vento Erythræam appuliſſent, Homerus in naui diuerſatus eſt. poſtero autem die nautas rogauit vt aliquem præberent qui ad vrbem eum perduceret. Illi obſequuti, ducem itineris vnum è ſuis permiſerunt. Quúmque iam pergendo ad Erythræam appropinquaſſet, deprehendiſſétque vrbem aſperam atque mõtoſam, in hæc prorupit carmina,

Πότνια γῆ, πολύδωρε, δότειρα μυρίφορος ὅλβου,
Ὡς ἀεὶ δὴ τοῖς μὲν φώτων βίοτος τέτυκται,
Τοῖσι δὲ δύσκολος ἠὲ τραχεῖ' οἷς ἐχολώθης. id eſt,

O ſacra multorum largitrix terra bonorum,
Quàm tu plana aliis & parte æqualis ab omni,
Aſpera contrà aliis, in quos conuerteris iram.

Ingreſſus deinde Erythræorum vrbem, percontatur de naui. Et quum fortè quidam occurriſſet ſalutaturus, qui eũ in Phocea vidiſſet, ab hoc contendit vt ſecum diſpiceret ſicubi nauis appareret qua in Chium tranſmitteret. Atque quũ in portu naualibúſque nullum reperiretur traiectitium nauigium, ille Homerum ad eum locũ ducit vbi piſcatoriæ nauiculæ ſtationem habebant. Et forte fortuna incidit in quoſdam qui in Chium erant traiecturi. Hos adiens precatus eſt vt Homerũ trãſportarent. Verùm illi nullis precibus permõti, non recepto Homero ſoluerunt. Homerus autem hæc cecinit carmina,

Ναῦται πανοπτόφοι φυλὴ ὀνομάκλυτοι ἄτη,
Πτωχάσιν αἰθέμεν βίον δύσζηλον ἔχοντες,
Αἰδεῖσθε ξενίοιο διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.
Δφὴ γὰρ μέτοπις ξενίου διὸς, ὅς κ' ἀγάσσηται. id est,
Infidi nautæ, gens diris triſtior ipſis,
Sæua quibus veluti mergis dant æquora victum,
Si vobis nulla eſt hominum reuerentia cordi,
At ſperate Iouem, ſummo qui regnat Olympo.
Triſtis enim vultus Iouis eſt, pœnæque paratæ,
His quibus hoſpitii non eſt pia teſſera curæ.

At verò in altum iam prouectis contigit vt aduerſo vento rapti, eodem vnde ſoluerãt recurrerent, vbi etiamdum Homerum in littoris crepidine conſidentem offenderunt. qui cognito nauis recurſu, hunc in modum eos alloquitur,

Ὑμᾶς, ὦ ξένοι, φάσεν ὁ αὖτις ἀνεμος ἀντίος ὑμόθυμος· ἀλλ' ἐπὶ καὶ νεῶ με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς ὑμῖν ἔσται.

Id eſt, Vos, o peregrini, ventus aduerſus excepit: ſed me nunc quoque admittite, & ſecunda vobis nauigatio erit.

Piſcatores autem, pœnitentia ducti quòd prius hominem non receperant, compellato eodem, iubent conſcendere, ſi velit, nauem. Recepto Homero rurſus vela faciunt: quúmque exacto itinere littus appuliſſent, piſcatores ad ſua quiſque opera digreſſi, Homerum in littore ea nocte relinquũt. Vbi diluxit, itineri ſe accingens oberránſq;, ad eũ locũ peruenit qui appellatur Pinus: illícq; quieſcenti noctu pini fructus eſt illapſus, quẽ aliqui κώνειον, alii κῶνον appellãt, Homerus aũt hos cecinit verſus,

Ἀλλ' ἤ τις σοὶ πόθεν ἀμείνονα καρπὸν ἔπασεν
Ἰδῆς ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἰωὴμοέσσης,
Ἔνθα σίδηρος ἄρηος ὀπιπεύουσι βροτοῖσιν
Ἔσσεται· δὴ τὰ μὲν κεδρίνοιο ἄνδρες ἔχωσι. id est,
Funduntur fructus: alia magis arbore dulces,
Quam fouet vmbroſis felix in collibus Ida,
Hinc ferrum veniet Martis validæque ſecures,
His vbi conſiſtet campis Cebrenia pubes.

Eo enim tempore Cumani Cebrenia ad Idam montem ædificare parabant, vnde ferrum effoditur. Cæterùm illinc abiens Homerus, vocem caprarum quæ ibidem fortè paſcebantur, ſequutus, in canes incidit paſtorales: qui quum ferocius eum adorirentur, vociferabatur. Quod audiens Glaucus (id enim erat caprario nomen) accurrit feſtinanter, compellatóſque canes, ab Homero excuſſit. Atque vbi diu mul túmque admiratus fuiſſet, quòd rumirum cæcus exiſtens eò locorum peruenisſet, tandem accedens rogábat quiſnam eſſet & cuius rei indigens, quibúſque modis ad inhabitata illa vaſtáque loca diuertiſſet. Homerus, omnem ſuam calamitatem cõmemorãs, ad commiſerationem Glaucum pertraxit: [a] ſiquidem homo erat (vt apparet) cordatus. Excipiens igitur Homerum ad ſuum dẽduxit tugurium, incenſóq; igne cœnam inſtruxit: qua appoſita iuſſit cœnare ſecum hoſpitem. At verò quum canes à cibo abſtinentes non ceſſarent ſuò more cœnitantem adlatrare, Homerus Glaucum his verſibus alloquitur,

Γλαῦκε πέπτων ἐπιὼν ὄπα ὄπας ὄν τοι φρεσὶ θήσω,
Πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείοισι θύρῃσι
Δοῦναι· ὡς γὰρ ἄμεινον. ὃ δὲ κἠν πρῶτον ἀκούσῃ
Ἀνδρὸς ἑτεροζήλοιο, καὶ ἐς ἔρκεα θῆρος ἰόντος. id est,
Glauce, precor, paucis me audi, paréque monenti.
Præ foribus ſtabuli canibus ſua fercula primùm
Fac tradas: nam ſic melius. cuſtodibus illis,
Nec fera nec fures venient ad ſepta doloſi.

a Nec enim inhumanus (vt coniicere licet) erat Glaucus. Vel, Non inhumanum enim fuiſſe Glaucũ veriſimile eſt.

Hæc audiens Glaucus, lætatus est admonitione illa, habuitque in magna hominem admiratione. Cœnati autẽ, vltro citróque habitis sermonibus, mutuis quoq; colloquiis oblectabantur. Nam quum Homerus errores suos, ciuitatésque quas adiisset, commemoraret, Glaucus hæc audiens præ admiratione stupebat: erátque iam tum cubandi tempus, & quieti se dabant. Postero die Glaucus cogitauit ad herum suum proficisci, animo hæc de Homero indicãdi. Proinde commissis socio capris pascendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens se quamfestinantissimẽ iturum. Descendens autem ad Bolissum (id erat vicino huic loco nomen) herúmque suum adiens, narrauit de Homero quemadmodũ res se habebat: quòd nimirum pro miraculo aduentum hominis duceret: demum rogat quid facere conueniat. Herus parum delectatus hoc nuntio, cœpit cum Glauco expostulare, qui quoslibet citra delectum errones mutilósque reciperet alerétque: tamen præcepit vt hospitem ad se perduceret. Glaucus verò ad Homerum reuersus narrauit, iussitque sequi se in vrbem. fore enim hæc ei ad felicem fortunæ successum. Quibus non grauatim assentiens Homerus, caprarium sequitur. Hîc Chius *Glauci herus* vbi in colloquium cum Homero venisset, reperissétque hominem esse[a] cordatum, multáque rerum peritia instructum, cœpit suadere ei vt apud se commoraretur, liberorúmque quos habebat adolescentes, formandorum curam susciperet. Ille accepta conditione, pueros sibi concreditos erudiuit. Interim Cercopas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, & alia omnia quæcunque iuuenilia ludicráque eius extant, apud Chium illũ condidit in Bolisso. hínceque cœpit per vrbẽ inclarescere. Iam verò Thestorides, vtprimùm intellexit Homerum adesse, natũgãs ẽ Chio fugam capessebat. Deinde progressu temporis impetrata ab hero Chium visendi copia, vrbem adiit, ludúmque illic instituens, pueros carmina docebat. Id quum magna [b] felicitate Chiis facere videretur, multos sibi admiratores conciliauit.[c] Hinc igitur victum parans tolerabilem, vxorem duxit, è qua duas suscepit filias, quarũ vna decessit innupta, altera viro Chio elocauit. Enimuerò hîc poesi manum admolitus, gratiam habuit bene de se merentibus. Et primùm quidem Mentori Ithacensi, in Odyssea, vt qui laborantem ex oculis curauisset in Ithaca. huius enim beneficii gratia eius nomen poesi suæ inserens, Vlyssis fingit socium: cuius fidei Vlysses, Troiam nauigans, domum familiámque concrediderit, tanquam Ithacensium præstantissimo atque æquissimo. Aliis etiam plerisque locis eundem laudibus vehit. siquidem Mineruam, quoties cum aliquo humana specie congredi fingit, Mentori identidem tradit assimilatam deam. Ad hæc Phemio præceptori gratiam eruditionis simul & nutricationis in Odyssea retulit, in hæc verba,

Κῆρυξ δ' ὲν χερσὶν κίθαριν εὐήχεα δῖος ἀοιδὸς
Φήμιος, ὅστις πολλὸν ἐνήνυτο πάντας ἀείδειν. Id est,
Phemius at cunctis præstantior arte canendi
Insignem citharam, dederat quam præco, tenebat.

Et rursum,

Αὐτὰρ ὁ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀοιδήν. Id est,
Fundere & hanc pulsans modulamina dulcia cœpit.

Meminit & nauicularii in cuius comitatu nauigans, vrbes locáque plurima perlustrauit. Huic nomen erat Mentæ: cuius commeminit his versibus,

Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος ὄβριμος υἱὸς
Υἱός, ἀτὰρ ταφίοισι φίλ' ἠρέτμοισιν ἀνάσσων. Id est,
Anchialo Mentes forti genitore creatus,
Imperito Taphiis, quibus est ars nautica cordi.

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, nimirum qui venientem ad sutrinam apud Nouum murum hospitio excepisset. Hunc enim Iliadi inserit his versibus,

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος ἠύτε πύργον,
Χάλκεον, ἑπταβόειον, ὃ οἱ τύχιος κάμε τεύχων,
Σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος ὑλῆ ἔνι οἰκία ναίων. Id est,
Comminus accessit clypeo septemplice tutus
Aiax: huic clypeum turris fabricarat adinstar
Vrbe in Hyle Tychius: non sutor doctior alter.

[a] Naturali ingenii dexteritate præditũ.

[b] Dexteritate.

[c] Hinc igitur quum satis supérque facultatum comparasset: Vel, Quũ abundè magnas facultates acquisisset.

A poesi verò hac inclarescens Homerus non per Ioniam solùm celebrabatur, sed in ipsam vsque Græciam multus de eodem sermo perferebatur. Et quum iam eruditionis existimatione augescente multi viserent, inciderunt fortè qui suaderent vt in Græciam se transferret. Quòd consilium admittens, impensè cupiebat adornato itinere illuc demigrare. Commodúmque intelligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum, Athenas non item, poesi suæ inserit, in maiori quidem Iliade hos versus, quibus Erechtheum magnificè laudibus vehit, in nauium catalogo,

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
Θρέψε διὸς θυγάτηρ, τέκε δ' ζείδωρος ἄρουρα. Id est,
Ortum ab Erechtheo populum: nutriuerat illum
Pallas Erechtheum, tellus quem vasta crearat.

Menestheũ etiam, ducem Atheniẽsium, tradit in exercitu tam pedestri quàm equestri ordinando peritissimum, idque his carminibus,

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευε φίλος πεπιτάδο μδοεδτές·
Τῷ δ' ἅπω τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος δμέτ' ἀνήρ
Κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας. Id est,
Hos tunc ducebat patria virtute Menestheus,
Maximus: huic nemo poterat certare regendis,
Aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta locandis
Agmina militibus.

Aiacem verò Telamonium ipsósque Salaminios Athenienſibus in nauiũ nomenclatura annumerauit, sic scribens,

Αἴας δ' ἐκ σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας,
Στῆσε δ' ἀγὼν ἵν' ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες. Id est,
Bis sex è Salamine rates Telamonius Aiax
Egit, & adduxit statuens in littore iuxta
Cecropias naues.

Postremò in Odyssea Mineruam, postquam cum Vlysse in colloquium venerit, ad Athenienſium vrbem, quam præcipuè colebat, concessisse fingit.

Ἰκετο δ' ἐς μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους ἐς ἀθήνας·
Δυσε δ' ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον. Id est,
Ad Marathona dehinc & magnas venit Athenas,
Tectáque Erechthei subiit.

a Quum igitur hæc poesi suæ inseruisset, & res ad suam in Græciam profectionem necessarias comparasset, Samum app.

aHæc vbi hunc in modum meditatus composuisset, animo in Græciam traiiciẽdi, commodùm profectionem capessens, Samum appulit: cõgítque fortè vt eodem tempore Samii Apaturia festum agerent. Hîc Samius quidam agnito Homero, (vtpote quem iam antè in Chio vidisset) contribules suos adiens, indicauit tanti hominis aduentum. Illi, audita multa hominis prædicatione, iubebant adduci eum. Conueniens igitur Homerum Samius, Quandoquidem, inquit, hospes, Apaturiorum festum agit ciuitas, inuitant te contribules ad idem festum concelebrandum. Homerus adfuturum se affirmans, comitatur inuitantem. Porro quum iam illuc quò vocatus erat pergeret, in mulieres impegit quæ in triuio Crotropho sacra faciebant. Sacrificia occursantis aspectu indignata, exclamat, Vir, inquiens, facessas à sacris. Homerus dictum illud in animo voluẽs, rogabat quisnam esset qui loqueretur, & cui deo sacrificaret. Dux eius indicauit mulierem essẽ quæ Crotropho sacrificaret. Quod audiens Homerus, huiusmodi carmina protulit,

Κλῦθί μοι ὀμπνιόεσσα κουροτρόφε, δῖος ὑμναίη.
Τίω δὲ νέων μὲν αἰὲν ἀοιδὴν φιλότητα καὶ ὑμνῶ,
Η δ' ὀπιτερπέα θῶπα πολιοκροτάφοισι γέρουσιν,
Ὧν ὤρη μὲν ἅπαμελώσεται, θυμὸς δ' ἀμφοινᾷ. Id est,
Diue preces audito meas, mulierque fac ista,
Auersata torum iuuenili ætate vigentum,
Canorum veterumque senum capiatur amore,
Est ætas effœta quibus, sed prompta voluntas.

Vbi verò ad contribulum collegium accessisset Homerus, iámque in limine ædiũ consisteret in quibus epulum instructum erat, aliqui narrant iam tum ardente igne poetam cecinisse, alii postea accensum quàm carmina ista cecinisset;

Ἀνδρὸς μὲν στέφανος, παῖδες· πύργοι δὲ πόλησι·
Ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος νῆες ἠϊόσσης·
Χρήματα δ' αὐξῇ οἶκον· ἀτὰρ γεραιοὶ βασιλῆες
Ἠμὺοι εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὁρᾶσθαι·
Αἰθομένου δ' πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.

Vt patris, nati, sic turres sunt decus vrbis:
Sic & equi campum decorant, sic æquora naues;
Sic & opes ornant ædes: præsentia regum
Augusto in solio decorat fora lata sedentum:
At lucente domus multo est augustior igne.

[a] Ingressus autem reclinatúsque, cum illis contribulibus epulo fruens, in magno honore admirationéque ab accũbẽtibus est habitus, ibidémque ea nocte cubile sibi parauit. [b] Crastino die cõspicantes eũ figuli quidã qui in figlina laterũculos tegulásque coquebant, quum intellexissent hominem esse eruditum, [c] compellatum iusserunt canere, pollicentes cum tegulas, tum alia, qualia ea cunque essent quæ haberent, se illi daturos. Homerus hæc illis cecinit carmina quæ vocantur Caminus, *id est fornax.*

[a] Quum autem ingressus esset, & accubuisset.
[b] Postridie autẽ abeuntem eum conspicati fig.
[c] Aduocarũt & iuss.

Εἰ μοὶ δώσετε μισθὸν, ἀείσω ὦ κεραμῆες,
Δῶρ' ἄττ' ἀθανάτων, καὶ ὑπείροχα χείρεσι καμόντων·
Ἐὔ γ' μὲν ἀθανάτων κότυλοι, καὶ πόντια μᾶλ' ἰσχεῖ·
Φρυγίῃ τε καλῶς, καὶ πρὸς πόνον ὤνιον ἀρέσθαι·
Πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλούμενα, πολλὰ δ' ἀγυιᾶς,
Πολλὰ δ' κερδίῃ, ἡμῖν δὲ δὴ ὥς σφι νοῆσαι.
Ἢν δ' ὅτ' αἰδείλῳ τεφθέντες ψυδὲ δέχησθε,
Συγκαλέω δ' ἅπαντα καμόντα δηλητῆρας,
Σιωπῇ δ' ὁμῶς σμάραγόν τε καὶ ἀσθενέων, ἠδὲ σαθρακτῶν
Ὠμοδάμων· δ' ὃς τῆδε τέχνῃ κακὰ πολλὰ πορίζει.
Πῆχε πυραίθουσαι καὶ δώματα· σεῖο δὲ κάμινος
Γᾶσα κυκηθείη, κεραμέων μέγα κωκυτόωντων.
Ὡς γὰρ ὅς ἱππείη βρύχει, βρύχει δ' κάμινος,
Πάντ' ἔντοσθ' αὐτῆς κεραμία λεπτὰ ποιοῦσα.
Δῶρον καὶ ἠϊόνος θυγατηρ πολυφαρμακε κύπρι,
Ἄγεσα φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐδήν τε καὶ ἔργα.
Δῶρον δ' καὶ χειρῶν ἀλέτῳ πολέας κενεώσεις·
Οἵ δ' ἠεκαλείους χεῖρας φύγον, οἵ τ' ἀπόλωντο,
Τύπτοισιν τάδε ἔργα κακῶς, πάσχοι δ' κάμινος.
Αὐτὰρ οἱ μὲν ἰόντες ὁρῴατο ἔργα πονηρά·
Γηθήσω δ' ὁρέων αὐτὴν κακοδαίμονα τέχνῃ.
Ὃς δέ κ' ἐμοὶ σκυτάλῃ, φθείρουτου πρὸ ὁ ὠρέσσατον
Φλεγθείη, ὡς πάντες ὀπίσσατ' ἀσιμα ῥέζῃ. Id est,

Si mihi mercedem dabitis figuli, ista canemus,
Huc ades o Pallas, dextráque foueto caminum,
Pulchrè vt durescant calices, & mollia cuncta,
Siccentúrque probè, & figulis lucra magna reportent,
Vendita pérque forum multa, & per compita, multa.
Sic illis quæstus crescat, prudentia nobis.

At ſi depoſito iuuat irridere pudore,
Huc precor vt peſtes veniant quæcunque per orbem
Graſſantur, fundant & in hunc mala cuncta caminum.
Irruat huc Smaragus, grauis Aſbetus, atque Sabactes:
Contere tu Pallas flammámque & vaſa camini,
Ille licet rapido multùm nunc ferueat æſtu.
Inſuper Omodamus feruátque & damna det arti.
Omnia miſceto, fornacem, vaſa, domúmque,
Vt fragor immenſus fiat, figulíque tremiſcant:
Non ſecus ac malæ crepitu clauduntur equinæ,
Sic ſubita fornax crepitétque cadátque ruina,
Inque lutum redeant calices & vaſa minuta.
Huc quoque Solis ades nata, incantare perita,
Inque ipſos & opus tua noxia ſparge venena.
Huc ducat longo Centauros agmine Chiron:
Quíque manu Herculea cecidere ſupérque fuerunt,
Illi contundant opus omne, ipſúmque caminum
In nihilum penitus redigant. figuli iſta videntes
Plorent, & lacrymis ſpectent ingentia damna.
Improbitatis ego ſpectabo hæc præmia lætus.
Denique qui pronus fornacem reſpicit, illi
Flamma vorax faciem rapiat, penitúſque perurat.
Sic ſcelus agnoſcent omnes, atque inde cauebunt.

At verò in Samo hybernans, calendis potentiorum ædes oſtiatim adiens aliquid accipiebat, canens hæc carmina quæ Ereſione *hoc eſt rámalia* vocantur: ducente eum comitantéque aliquot puerorum indigenarum choro,

Δῶμα θεσπεσίης πόμεθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένοιο,
Ος μέγα μὲν δυνάται, μέγα δ' ἔρχεται ὄλβιος αἰεί.
Αὐτὰρ ἀναπλήτω θ' θύραι πλοῦτος δὲ ἔστω
Πολλὸς, σὺν πλούτῳ δ' ἔχοι δύφρόσυνον τεθαλυῖα,
Εἰρήνη τ' ἀγαθὴ ὅσσαι θ' ἅγεα, μεσταὶ μὲν εἴη,
Κυρβαίη θ' αἰεὶ χὴ καρδόπου ἔρπετο μάζα.
Τοῦ παιδὸς δ' γουνὰ χὴ διφρέδα βάσεται ἴμμιν.
Ημίονοι θ' ἅζοισι κραταιποδες ἐς τόδε δῶμα.
Αὐτὴ θ' ὑφαίνοι ἰσὸν ὅτ' ἀλέκτρῳ βεβαυῖα.
Νῶμᾷ σοι νῶμᾳ σὺν αὐσιος, ὥστε χελιδών.
Εσπε' σὺ τοῖσθύρῃσι χὴ εἰ μὴ τοι δώσεις, εἰ δὲ μή,
Οὐχ ἑξήξομεν. ἀλλ' ἀλλ' σὺν οἰκήσοντε σὺν θάλ' ἥλθομεν. Id eſt,

Venimus ad magnas ædes ciuémque potentem,
Cuius diuitiis reſonat domus atque redundat.
Vos aditum præbete foresſ feliciter intrent
Diuitiæ, & requies hilaris, Charitéſque ſequántur:
Vaſa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
Sintque laboratæ Cereris repleta caniſtra.
Excelſo curru nurus hic portetur, & ipſam
Veloci curſu reuehant ad limina muli.
Hæc premat electrum pedibus, telásque laboret.

Aſt ego vos repetam, repetam (mihi crede) quotannis,
Non ſecus atque redit ſub tectum garrula Progne.
Aſſumus in porta: ſeu munera ferre placebit,
Seu nihil, eſt tamen hinc abeundi certa voluntas.
Non etenim hic habitare diu nec adeſſe paramus.

Atque hæc carmina poſtea in Samo diu à pueris decantabantur, quoties ad Apollinis feſtum collecti conueniebant. Ineunte deinde vere moliebatur Homerus è Samo Athenas proficiſci: ſoluénſque vnà cum popularibus quibuſdam, ad Ion appulit: vbi ſtationem non ad vrbem ſed in littore habebant. Hîc contigit Homerum grauiter ægrotare: egreſſus igitur è naui, in crepidine littoris iacebat ægrotus. Quúm que diutius illic ob nauigandi difficultatem in portu remorarentur, ſubinde plerique [a] ex vrbe Homero vacabant, eúmque audientes, reuerenter obſeruabant. Iam verò nautis cæteríſque aliquot qui è ciuitate conuenerant, illic apud Homerum eō ſidentibus, fortè pueri piſcatores eò appulerunt: qui è nauicula egreſſi, hæc illis verba fecerunt, Agite peregrini, audite nos, num quid eorum quæ proponemus explicabitis. Ibi è præſentibus quidam iubebat eos proloqui. Illi, Nos, inquiunt, quæcun cunque cepimus, reliquimus: quæ verò non cepimus, nobiſcum portamus. Et quũ nemo id ænigmatis interpretari poſſet, piſcatores explicabant: ſignificantes nimirũ ſe, quum piſcium nihil capere poſſent, deſidentes in ſicco pediculos venatos: & horum quotquot cepiſſent, abiecíſſe: quos autem non inueniſſent, domum retuliſſe. Quæ audiens Homerus, hæc dixit carmina,

[a] Ex vrbe deſcendentes, operam Homero dabant, eúmque audiẽtes admiratione proſequebantur.

Τοίων τοι πατέρων ἐξ ἄμματος ἐκγεγάατε,
Οὔτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄσπετα μῆλα νεμόντων. Id eſt,
Hi vos, o pueri, tales genuere parentes,
Nec latis fundis, gregibus neque mille potentes.

Ex hac autem ægritudine extremum diem clauſit Homerus in Io, non (vt arbitrantur aliqui) ænigmatis perplexitate enectus, ſed morbo. Extinctus verò in Io Homerus, à comitibus ſuis atque ciuibus qui ex vrbe in colloquium cum eodem venerãt, in littore ibidem honorificè ſepultus eſt. Cuius ſepulchro multo pòſt tempore Ienſes, vbi poeſis eius iam publicata ab omnibus celebraretur, huiuſmodi inciderunt carmen elegiacum,

Ἐνθάδε τῷδε ἱερῷ κεφαλὴν κρύπτει γαῖα κλυτοῦ,
Ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὁμηρον. Id eſt,
Condit humus caput hæc ſacrum, qui verſibus arma
Fortia diuinis heroum ornauit, Homerum.

Porro quòd AEolius fuerit Homerus, & non Ion, neque Dorienſis, partim è iam dictis perſpicuum eſſe poterit, partim etiam his cõiecturis deprehenditur. Siquidem poetam tantum, qui hominum peculiares mores in ſuam poeſin tranſferre ſtuduerit, par eſt aut laudatiſſimos excogitaſſe, aut patrios commemoraſſe. Iam verò carmina eius expendentes, indidem pronuntiabitis. nam quum ſacrificii ritum huiuſmodi quendam referat, aut ipſe eundem tanquam probatiſſimum excogitauit, aut quòd cum patriis inſtituris conueniret. Sic enim inquit,

Αὖ ἔρυσαν μηρούς τε κατὰ κνίσην τε ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν,
Μηρούς τ' ἐξέταμον, κατά τε κνίσῃ ἐκάλυψαν,
Δίπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτοῖς δ' ὠμοθέτησαν. Id eſt,
Protractas iugulant pecudes, & tergora coſtis
Diripiunt, femorúmque toros & crura recidunt,
In partéſque ſecant geminas: tum pingnia nidor
Viſcera nube tegit denſa.

In his verſibus de iliis nulla mentio, quibus in ſacrificiis tamen vtebantur cæteri, præter vnam AEolicam gentem, quæ ilia non concremabat. Indicat præterea his quoque verſibus quòd AEolius exiſtens, ſuæ gentis ritibus vſus ſit,

Καῖε δ' ὅτε λίγης ὁ γέρων, ὅτε δ' αἴθοπα οἶνον

Αἰολεῖς γὰρ πέντε τοὺς ἔγκατα περιπτύσσουσι χέρσιν. Id est,

--tum segmina carnium
Ipse focis multo crepitantibus admouet igni
Cruda senex, & vina super nigrantia fundit:
Quem verubus quinis iuuenes onerata tenentes
Brachia circunstant.

AEoles enim soli intestina quinque verubus defixa torrebant, reliqui Græci tribus. etenim πέμπτον dicunt AEoles pro πέντε, *id est quinque*. Atque hæc sanè de genere, vita interitúque Homeri à nobis relata sint. Cæterùm ætatem Homeri, si quis diligenter rectéque ratiocinetur, ex hisce facilè deprehendet. Nempe ab expeditione Græcorum quam Agamemnon & Menelaus in Ilium habuerunt, annis centum pòst atque triginta Lesbus oppidatim habitari cœpit, quum antea nullam prorsus haberet ciuitatem. Post Lesbum habitatam annis viginti Cuma AEolica & Phricotis appellata habitata fuit. Porro à Cuma annis duodetriginti in Smyrnam Cumani colonias deduxerunt: quo tempore natus fuit Homerus. Ab Homero autè nato anni sunt sexcenti viginti duo ad Xerxis vsque in Græciam traiectum, qui videlicet iuncto pontibus Hellespòto cum exercitu ex Asia in Europam penetrauit. Ex his igitur tempus illud calculo colligere facile fuerit ei qui prætorum Athenienſium rationem habuerit. Centum autem & sexaginta octo post Troianum bellum annis extitit Homerus.

EIVSDEM HERODOTI VITA EX SVIDA.

HERODOTVS, Lyxi & Dryonis filius, Halicarnaſſeus, illuſtri genere natus, fratrem habuit Theodorum. Samum ſe contulit, propter Lygdamidem, tertium ab Artemiſia tyrannum Halicarnaſſi. Piſindelis enim, Artemiſiæ, Piſindelidis filius Lygdamis fuit. Sami autem Ionicam dialectum excoluit, & hiſtoriam libris IX. ſcripſit, auſpicatus à Cyro Perſa, & Candaule Lydorum rege. Sed Halicarnaſſum reuerſus, quum tyranno expulſo, tandem inuiſum ciuibus ſe eſſe cerneret, Thurium, quò tum Athenienſes coloniam deducebant, vltrò abiit: ibíque defunctus & in foro ſepultus eſt. Alii Pellæ mortuũ tradunt. Libri eius Muſæ inſcribuntur. De Herodoto, in epiſtola ſcribit Iulianus apoſtata, Quis ignorat AEthiopum ſermonem de cibo apud nos optimi alimenti? Nam quum placentam attigiſſent, ſe mirari dixerunt quomodo ſtercoribus veſcentes viueremus. ſiquis fidem Thurio ſcriptori habet. Gentes autem ichthyophagas & ſarcophagas ne per ſomnium quidem noſtram victus rationem vidiſſe tradunt ii qui orbem terrarum deſcripſerunt. Quorum victum ſiquis apud nos æmulari vellet, nihilo cum eo melius quàm cum iis qui cicutam aut aconitum aut helleborum bibunt, ageretur.

EX CICERONE LIB. II. DE ORAT.

Apud Græcos autem eloquentiſſimi homines remoti à cauſis forenſibus, cum ad cæteras res illuſtres, tum ad ſcribendam hiſtoriam maximè ſe applicauerunt. Nanque & Herodotum illum qui princeps genus hoc ornauit, in cauſis nihil omnino verſatum eſſe accepimus. Atqui tanta eſt eloquẽtia vt me (quantum ego Græcè ſcripta intelligere poſſum) magnopere delectet.

EX EODEM IN ORAT.

Quo magis ſunt Herodotus Thucydidéſque mirabiles, quorum ætas quum in eorum tempora quos nominaui incidiſſet, lõgiſſimè tamen ipſi à talibus deliciis vel potius ineptiis abfuerunt. Alter enim ſine vllis ſalebris quaſi ſedatus amnis fluit: alter incitatior fertur, & de bellicis rebus canit etiam quodammodo bellicum. primíſque ab his (vt ait Theophraſtus) hiſtoria commota eſt, vt auderet vberius quàm ſuperiores & ornatius dicere.

DE CTESIA.

Xenophon De Cyri minoris exped. lib. 1,

Interea Cyrus regem *Artoxerxem* suo incinctum globo conspicatus, cõtinere se amplius nequit. Video, inquit, hominem: statímque in eum inuadit, & infesta hasta per loricam pectus verberat. Quod se vulnus Ctesias medicus curasse refert. Ibi hostem incautius ferientem tragula ex hostili acie nescio quis Cyrum altè sub oculo vulnerat. Pugnatur vtrinque acriter, dum suum vtraque pars regem protegit. Ctesias quidem, qui ceciderint circa regem, memorat. in illis enim fuit partibus.

Suidas,

Ctesias, Ctesiarchi vel Ctesiochi filius, qui in Persia medicus fuit Artoxerxis cognomento Mnemonis, Persica scripsit tribus & viginti libris.

EX CTESIAE SCRIPTIS quæ Perſica nominata ſunt, excerptæ à Photio hiſtoriæ, Latinæ nunc primùm factæ.

CTeſiæ Cnidii Perſica libris vigintitribus continentur: ſed in ſex prioribus res Aſſyriorum & quæcunque res Perſicas præceſſere, tractat: à ſeptimo autem libro de Perſicis rebus agit: at in ſeptimo, octauo, nono, decimo, vndecimo, duodecimo & decimo tertio, quæ ad Cyrum & Cambyſem, & magum illum, Dariúmque & Xerxem ſpectant, commemorat: ferè in omnibus repugnantia Herodoto narrans, illúmque in multis mendacem & ſcriptorem fabularum appellans. illo enim poſterior eſt. Se autē eorum quæ narrat, magna ex parte oculatum teſtē fuiſſe, aut certè, quæ videre non licuit, de iis à Perſis qui viderant, edoctum, ita demum ea memoriæ prodidiſſe dicit. Nec verò tantummodo ab Herodoti, ſed etiam in aliquibus à Xenophontis Grylli filii hiſtoria diſſentit. Floruit temporibus Cyri Dario & Paryſatide geniti: qui frater fuit Artoxerxis ad quem regnum Perſicum deuenit.

Scribit itaque ſtatim de Aſtyage, eum genere Cyro iunctum non fuiſſe: illúmque etiam Aſtyigā vocat. Fugiſſe autem Aſtyigan à conſpectu Cyri in Ecbatana, & in criſcranis regiarum ædium ab Amyti filia ſua & eius viro Spitama occultatū fuiſſe dicit. at ſuperuenientem Cyrum, non ſolùm Spitaman & Amytin, ſed eorum etiam liberos Spitacem ac Megabernem de Aſtyiga per cruciatus interrogari voluiſſe: Aſtyigan verò ſeipſum patefeciſſe, ne propter ſe pueri cruciarentur, captúmque & compedibus craſſis ab OEbara vinctum: nec multo pòſt ab ipſo Cyro liberatum, & non ſecus ac patrem honoratum obſeruatúmque fuiſſe: filiámque Amytin primùm quidem tanquam matrem in honore habitam, poſtea verò Cyro nupſiſſe, quum Spitamas eius vir eſſet interfectus propterea quòd mentitus eſſet, ignorari à ſe dicens Aſtyigan de quo interrogabatur. Hæc dicit Cteſias de Cyro, iis quæ ab Herodoto referuntur diſſimilia. Itémque illum aduerſus Bactrios pugnauiſſe, & eam pugnam æquo marte geſtam fuiſſe, ſed Bactrianos, poſtquam Aſtyigan Cyri patrem factum eſſe, Amytin autem matrem & vxorem, intellexerunt, ſponte ſeipſos Amyti & Cyro dedidiſſe. Tradit etiam Cyrum cum Sacis bellum geſſiſſe, & Amorgem Sacarum regem Sparethræ maritum cepiſſe: eam autem, capto marito, exercitum coegiſſe, bellúmque Cyro intuliſſe, & virorum quidem trecenta millia, mulierum verò ducenta in aciem eduxiſſe: & Cyrum ſuperauiſſe, viúmque eum cum multis aliis cepiſſe: itémque Parmiſem Amytis fratrem & tres eius filios. propter quos poſtea Amorgem liberatum fuiſſe, quòd & ipſi liberati fuiſſent. Tradit etiam, Cyrum Amorgis ope adiutum, Crœſo & Sardibus bellum intuliſſe. Narrat etiam quomodo OEbaræ conſilio lignea Perſarum ſimulachra in muro conſpecta timorem incolis iniecerint, & propter hanc cauſam ipſa vrbs capta fuerit: & quo pacto ante captam vrbem, Crœſi filius pro obſide datus fuerit, quum Crœſus diuino quodam ſpectro deceptus fuiſſet. Narrat etiam quomodo dolos nectente Crœſo, filius in eius conſpectu fuerit interfectus, & mater hanc calamitatem intuita ſeipſam ex muro præcipitarit, nec tamen mortua ſit; & quomodo, capta vrbe, ad Apollinis ædem, quæ erat in vrbe, confugerit, ac mortua ſit: & quomodo ter in templo vinctus à Cyro Crœſus, tertiùm arte oculos fallente ſolutus ſit, quanuis templo ſigilla circumpoſita eſſent, eorúmque cuſtodia OEbaræ commiſſa eſſet: quomodo item illis qui vnà cum Crœſo vincti fuerant, amputata fuerint capita, vt quorum proditione ſolutus Crœſus fuiſſet. Narrat etiam Crœſum in regias ædes adductum vinctúmque firmius fuiſſe: ſed quum tonitrua fulminaque irruiſſent, rurſum fuiſſe ſolutum: túmque Cyrum vix tandem eum miſſum feciſſe. à quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum proſequutus ſit, tum verò vrbem magnam nomine Barenen prope Ecbatana ei donauerit: in qua erant quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorúmque & ſagittariorum decem millia. Commemorat item quomodo Cyrus Petiſacan eunuchum, qui apud ipſum plurimùm authoritate valebat, in Perſas miſerit vt Aſtyigā à Barcaniis adduceret. nàm & ipſe & Amytis filia patrem videre cupiebat. Quomodo item OEbaras cōſiliū dederit Petiſacæ vt in deſerto loco Aſtyigan relinqueret, & fame ſitique conficeret. id quod factum eſt. At in ſomnis ſcelere patefacto, Petiſacas puniendus traditur Amyti, quæ eum expoſcerat. Illa verò oculos eius effodit, pellémque detraxit, & cruci deinde affixit. OEbaras autem, timens ne eadem quæ ille pateretur, quauis Cyrus nihil tale ſe permiſſurum affirmaret, nihilominus decem dierum inedia ipſe ſibi mortem conſciuit. Aſtyigas verò magnificè ſplendidéque ſepultus eſt, atque in deſerto loco cadauer eius intactum

permanſit, neque fuit à feris comeſum. leones enim cadauer eius, donec Petiſacas reuerſus acciperet, ſeruabāt. Cyrus autem aduerſus Derbices expeditionē ſuſcipit, quorū rex erat Amoræus: at Derbices ex inſidiis producūt elephātes, ac Cyri equites fugāt. vbi ipſe Cyrus ex equo cecidit & quidā Indus. nam Indi Derbicibus in bello opē ferebant: à quibus etiā acceptos elephantes in bellum ducebant. Hic igitur Indus, quum Cyrus iam cecidiſſet, eū iaculo vulnerauit ſub coxa in femore: ex quo vulnere poſtea mortuus eſt. tū verò ipſum adhuc viuum, quum familiares ſui erexiſſent, ad caſtra profecti ſunt. Occubuerunt autem in pugna illa multi Perſæ, & æquales numero Derbices. nam illorum quoque decem millia erant. Amorges verò quum audiuiſſet quod Cyro contigerat, feſtinanter venit, Sacarum equitum viginti millia ducens. & quū Perſæ ac Derbices inter ſe conflixiſſent, tam ſtrenuè Perſæ ac Sacæ pugnarūt, vt penes eos victoria fuerit: interfecto Derbicū rege Amoræo, cū duobus eius filiis. occubuerūt autē Derbicum triginta millia, Perſarum nouē millia: & regio in ditionem Cyri conceſſit. Cyrus verò ſub mortis tēpus Cambyſem primum filiū regē creauit: iunioré verò nomine Tanyoxarcem, dominum Bactriorū & ipſius regionis, necnon Choramniorum, Parthiorúmque & Carmaniorum: & vt ſuas regiones à tributo ſoluendo liberas haberet, ſtatuit. Ex Spitamæ autē liberis, Spitadē quidem Derbicibus præfecit, Megabernē autē Barcaniis: eóſq; matri in omnibus obtēperare iuſſit. Quinetiam illos & mutuò & cum Amorge dexteras in amicitiæ teſtimonium iūgere voluit; & illis quidem qui in mutua beneuolētia permanerent, omnia fauſta precabatur: at illos qui priores iniuriam illaturi eſſent, deuouebat. His dictis diem ſuū obiit, tertio à vulnere accepto die, quum annos triginta regnauiſſet. Atque hīc finem habet vndecimus Cteſiæ Cnidii liber.

Duodecimus verò à regno Cambyſis incipit. Hic regnans iuſſit patris corpus per Bagapatē eunuchum apud Perſas ſepeliri, & alia quēadmodum à patre cōſtituta erant, adminiſtrauit. Plurimum verò apud ipſum authoritate valebat Artaſyras Hyrcanius: ex eunuchis autē Ixabates & Aſpadates & Bagapates, qui etiam apud patrem maximus fuerat. Poſt Petiſacæ autē mortē, hic aduerſus AEgyptum & Amyrtæum AEgyptiorū regem exercitū ducit, quum Combapheus eunuchus, qui plurimum apud AEgyptiorū regē poterat, pontes & alias AEgyptiorū res prodidiſſet, vt ipſe AEgypti præfecturā cōſequeretur. id quod factum eſt. ita enim cum eo Cambyſes pactus fuerat, primùm per Ixabatē Combaphei patruelem, & ſuis ipſe verbis poſtea. Quum autē Amyrtæum viuū cepiſſet, nullo alio ipſum detrimento affecit, niſi quòd illum in Suſa cum ſex millibus AEgyptiorum quos ipſe delegit, relegauit. Sed & vniuerſam AEgyptum ſubegit: obierúntque in ea pugna AEgyptiorum quinquaginta millia, & Perſarū viginti. Quidam autē magus cui nomē erat Sphen dadati, quum fuiſſet ob delictum verberibus à Tanyoxarce cæſus, accedit ad Cambyſem, & apud eum fratrem Tanyoxarcem accuſat, eum ipſi inſidias moliri dicēs: argumētum etiam rebellionis addens, quòd, ſi vocaretur, non veniret. Cambyſes igitur fratrē ad ſe venire iubet. ille verò aliquo negotio detentus, profectionem diſtulit. Tunc verò magus eū audacius criminari. At mater Amytis verba magi ſuſpecta habens, Cambyſum filium ne fidem haberet mago, admonebat. at rex ſe non credere fingebat: quum tamen maximopere crederet. Quum autem tertiùm à Cambyſe frater eſſet accerſitus, venit: ipſúmque frater amplexatus eſt, quum nihilominus de illo interficiendo cogitaret. ſed hanc cogitationem ad exitum inſcia Amytide perducere conabatur. id quod perfectum eſt. nam magus conſilium cum rege communicans, hunc dolum machinatur: Quum ipſe Tanyoxarci eſſet ſimillimus, conſilium regi dat vt ipſi tanquam falſo fratris regis accuſatori, caput abſcindi coram omnibus iubeat: clàm autem Tanyoxarcem interfici imperet. quinetiam illius veſtem ſibi indui magus poſtulat, vt ex ipſo veſtitu Tanyoxarces eſſe iudicetur. atq; hæc fiūt. nam hauſto ſanguine taurino interficitur Tanyoxarces; at magus illius veſte induitur, & Tanyoxarces exiſtimatur: diúque latet omnes præter Artoſyran, Bagapatem & Ixabatem. his enim ſolis rem Cambyſes aperire auſus eſt. Cambyſes autem Labyzo qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, & aliis ad ſe vocatis, magum illa veſte indutum, oſtendit ſedentem, dixítque, Hunc eſſe Tanyoxarcem exiſtimatis? Labyzus verò miratus, Quem alium, dixit, eſſe putemus? Adeo propter ſimilitudinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, & omnia non ſecus ac ſi Tanyoxarces eſſet, adminiſtrat. Poſt annos verò quinque, res tota declaratur Amyti per Tibetheum eunuchum, quem magus verberauerat, petítque Sphendadatem à Cambyſe: qui dare noluit: quamobrem illa eum execratur, & hauſto veneno moritur. Sed contigit vt ſacrificante Cambyſe, quum victimæ iugularentur, ſanguis non flueret. qua ipſe ex re magis etiam deiecto animo erat. Sed & Roxane puerum capite carentem peperit: magíque ipſi dicebant, hanc prodigiorum ſignificationem eſſe, nullum regni ſucceſſorem ab eo relictum iri. Mater etiam

noctu illi in ſomnis apparens, ob cædem perpetratam minabatur: ideóque magis etiam angebatur. Quum autem Babylonem acceſſiſſet, & ibi paruum lignum cultro poliens, tépus vt falleret, femoris muſculum percuſſiſſet: vndecimo die mortem obiit, quum duodeuiginti annis regnauiſſet.

Bagapates autem & Artaſyras, antequam Cambyſes moreretur, conſilium inierunt regni mago tradendi, qui quidem illo mortuo regnum adeptus eſt. At Ixabates ſumptum Cambyſis corpus in Perſidem portauit. vnde veniens, dum magus ſub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud vniuerſum exercitū indicium profeſſus eſt, eúmq; infamauit. Quod quum feciſſet, in templum confugit: indéque comprehenſus eſt, & ei caput abſciſſum. Vnde ſeptem inter Perſas principes viri vnà aduerſus magum conſpirauere, Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Bariſſes, Artaphernes & Darius Hyſtaſpis filius. Hi, quum inter ſe fidem dediſſent, aſſumitur etiam Artaſyras, prætereáque Bagapates, qui claues omnes regiarum ædium habebat. Illi igitur ſeptem viri Bagapatis opera in regias ædes ingreſſi, magum inueniunt cum pellice Babylonia dormientem. Qui quum illos vidiſſet, proſiliit, & nullo inſtrumento bellico reperto, (quoniam omnia Bagapates clàm ſubtraxerat) ſedile aureum confregit, eiúſque pede arrepto, quum pugnaret, tandem à ſeptem illis viris vulneratus, mortem obiit, quum ſeptem menſes regnauiſſet.

Regnat verò ex ſeptem illis viris Darius, quum eius equus (iuxta id quod inter eos conuenerat) arte quadam adhibita primus poſt ſolis ortum hinniſſet. Cæterùm quo die Sphendadates magus interfectus eſt, feſtum magophonia dictum apud Perſas celebratur. Hic Darius ſepulchrum ſibi extrui in duplici monte iubet, atque id extruitur: ſed quum id videre cuperet, à Chaldæis & à parentibus prohibetur. Quum autem parentes eius aſcendere voluiſſent, ceciderunt atque interierunt: quum ſacerdotes qui illos ſurſum trahebant, illud conſpicati & inde timore correpti, funes laxaſſent. Quæ res ingentem Dario mœrorem attulit: & illis qui eos trahebant, numero quadraginta, amputata capita fuerunt. Darius præterea Ariaramnem Cappadociæ ſatrapam aduerſus Scythas proficiſci, & viros fœminaſque captiuos abdùcere iubet. Ille autem cum triginta nauibus quinquagenûm remorum traiiciens, id exequutus eſt. Comprehendit autem & fratrem regis Scytharum Marſagetem, quum eum à ſuo fratre ob malè adminiſtratum munus in vincula coniectum inueniſſet. At Scytharces Scytharum rex, iratus litteras Dario ſcripſit contumelioſas: & ſimiliter ipſi reſponſum eſt. Darius tandem octingentorum millium exercitu coacto, & Boſphoro Iſtróque ponte iunctis, aduerſus Scythas profectus eſt: & quindecim dierum itinere progreſſus eſt, ſibíque mutuò arcus miſeruit. Sed quum Scythici validiores eſſent, Darius pontes tranſiuit, atque feſtinanter diſſoluit antequam totus tranſiret exercitus: quare Scytharces octoginta illa hominum millia in Europa relicta, interfecit. Darius verò, quum pontem pertranſiſſet, domus templáque Chalcedonenſium combuſſit: quoniam pontes qui verſus regionem ſuam ſpectabant, diſſoluere tentauerant, & aram quam Darius tranſiens in honorem Iouis diabaterii ſtatuerat, euerterant. Datis autem ex Ponto rediens & Medicum exercitum ducens, inſulas Græciámque populabatur: cui apud Marathonen Miltiades occurrit, vicítque barbaros: & ipſe quoque Datis occubuit, eiúſque cadauer petentibus Perſis denegatum eſt. Darius autem ad Perſas reuerſus eſt, vbi celebratis ſacrificiis, quum triginta dies morbo laboraſſet, mortuus eſt: qui annos * ante regnum vixerat, & annos vnum & triginta regnauerat. Obiit etiam diem ſuum Artaſyras. Bagapates autem, quum ſex annos ſepulchro Darii aſſediſſet, mortuus eſt.

Regnat Xerxes filius eius, apud quem Artapanus Artaſyræ filius maximā obtinet authoritatē, quemadmodum eius pater apud patrem regis obtinuerat, itémq; Mardonius antiquus. Ex eunuchis autē plurimùm apud eum poterat Natacas. Xerxes vxorē ducit Onophæ filiam Amiſtrin, ex qua filium ſuſcipit Dariæum: & poſt biennium, alterum Hyſtaſpē nomine: & præterea Artoxerxem: duáſq; filias, quarum vna, Amytis nomine auiæ vocatur: altera, Rhodogune. Xerxes aduerſus Græcos expeditionem ſuſcepit, quòd Chalcedonenſes pontem ſoluere conati eſſent, (quemadmodum iam dictum eſt) & aram à Dario erectā diruiſſent: quódq; Datin Atheniēſes interfeciſſent, neq; cadauer eius dare voluiſſent. Primùm igitur Babylonem profectus eſt: & Belitanæ videre ſepulchrū exoptauit: viditq; opera Mardonii adiutus: & vnā olei non potuit, quēadmodum ſcriptū erat, implere. Inde Ecbatana profecto, defeciſſe Babylonios & Zopyrum ſuum ducem interfeciſſe nuntiatur. In hūc modum de his loquitur Cteſias, non quemadmodū Herodotus. nā quæcunq; hic de Zopyro, (niſi quòd mula ipſi peperit) ille à Megabyzo facta fuiſſe ſcribit, qui Xer-

xis gener erat, quum filiam eius Amytin vxorem duxisset. Ita Babylon capta est per Megabyzum: cui Xerxes præter alia multa, molam auream sex talenta pendentem donauit: quod apud Persas omnium regiorum munerum est pretiosissimum. Xerxes autem, Persico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis constabat, præter currus, instructis etiam mille triremibus, in Græciam profectus est: Abydúmque ponte iunxit. Ad eum Demaratus Lacedæmonius tum primùm accessit, & cum illo traiecit, eúmque ab inuadenda Lacedæmone prohibuit. Xerxes porrò per Artapanum quindecim millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedæmoniorum duce prælium iniit, in quo magna Persarum cæsa est multitudo, ex Lacedæmoniis tantummodo duobus aut tribus interfectis. Postea viginti millia in aciem educi iubet: qui & ipsi superantur. Quum autem verberibus etiam cæsi vt acriores ad pugnam redderentur, nihilominus victi fuissent, quinquaginta millia iubet educi: & quum nihil proficeret, bellandi finem fecit. Sed Thorax Thessalus, & apud Trachinienses potentissimi Calliades & Timaphernes cum exercitu aderant: quos Xerxes qúũ vocasset, vnáque Demáratum & Hegian Ephesium, Lacedæmonios nulla ratione vinci posse, nisi circumdarentur, intellexit. Persarum itaque quadraginta millia, quum duo illi Trachinienses per inuia eos duxissent, Lacedæmonios à tergo adoriuntur: qui circumdati, omnes ad vnum fortiter pugnantes occubuerũt. Rursus Xerxes aduersus Platæenses exercitum centum & viginti millium mittit, & Mardonium eius ducem constituit. Qui autem Xerxem in Platæenses concitabant, erant Thebani. Mardonio occurrit Pausanias Lacedæmonius, trecẽtos Spartanos & mille accolas, ex aliisque vrbibus sex millia secum ducens. Ibi superato exercitu Persarum, Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum à Xerxe ad diripiendam Apollinis ædem missus esset, ingruente ingenti grandine oppressus moritur: quæ res Xerxi maximum mœrorem attulit. Is cum suis copiis Athenas proficiscitur: sed quum Athenienses armatis centum & decem triremibus ad Salaminem fugissent, vrbem vacuam capit, quam incendit, præter arcem. in ea enim etiam aliqui relicti pugnabant: tandémque quum & illi noctu fugissent, illam etiam noctu combusserunt. Xerxes autem quum inde ad angustissimũ Atticæ locũ Heracleum appellatum veniisset, aggerem Salaminem versus ducere cœpit, pedestri itinere ad eam traiicere cogitans. Sed consilio Themistoclis Athenienſis & Aristidis, sagittarii ex Creta accersuntur, ac veniunt: deinde bellum nauale Persarum & Græcorum geritur. Persæ naues habebant plusquam mille, ducémque Onophan: Græci verò septungentas. Græci tamen victores euadunt: & quingentæ naues Persarum profligantur: & fugit Xerxes consilio rursus & arte Aristidis atque Themistoclis. In reliquis verò omnibus præliis ceciderunt Persarum centum & viginti millia. At Xerxes, quum in Asiam traiecisset, & Sardis proficisceretur, misit Megabyzum vt templum Delphicum diriperet: illóque id suscipere recusante, Matacas eunuchus iniuriam Apollini illaturus omniáque direpturus mittitur. Is confectis ita rebus ad Xerxem reuersus est. Xerxes ex Babylone ad Persas proficiscitur. At Megabyzus suam vxorem Amytin (quæ filia Xerxis erat, quemadmodum iam dictũ est) adulterii insimulat. quamobrem Amytis à patre acriter reprehenditur: at illa impudicitiæ crimen à se remouet. Verùm Artapanus, qui plurimum apud Xerxem authoritate valebat, cum Spamitre eunucho (qui & ipse plurimum apud eum poterat) de Xerxe interficiendo consilium agitat: idque perpetrant, & Artoxerxi filio persuadent ab altero filio Dariæo patrẽ suum necatum esse: adducitúrq; Dariæus ab Artapano domum Artaxerxis, cum ingenti clamore se parricidam esse negans. is tamen capite plectitur.

Artoxerxes igitur Artapani opera regno potitur. sed idem Artapanus eius vitæ insidians, consilium suum cum Megabyzo (qui iam ob suspectam adulterii vxorem suam, mœrore affectus erat) communicat, fidémque mutuò datam iureiurando firmant. Sed re tota Megabyzi indicio prodita, Artapanus ea morte qua Artoxerxes erat afficiendus, afficitur: atque adeo quæcunque in Xerxem Dariæúmque perpetrata fuerant, patefiunt. Aspamitres quoque, qui cædis Xerxis ac Dariæi conscius fuerat, acerbissimo genere mortis, adhibitis videlicet per scapham tormentis, plectitur. At post Artapani mortem, eorum qui cum illo coniurarant, & Persarum aliorum pugna oritur, in qua cadunt tres Artapani filii, & grauiter Megabyzus vulneratur. Quem casum Artoxerxes itémque Amytis & Rhodogune ac ipsarum mater Amistris ingenti luctu prosequuti sunt: atque adeo vix tãdem hæc Apollonidis medici Coi opera, summam adhibentis diligentiã, mortis periculo liberatur. Desciscunt ab Artaxerxe Bactra, aliúsque item præfectus Artapanus: & æquo marte pugnatur. Quum autem commissa iterum pugna, ventus in facié Bactrianorum spiraret, vincit Artoxerxes, & in eius ditionem vniuersa Bactria concedit. Deficit etiam AEgyptus, Inaro Lydio & altero AEgyptio defectionis authoribus: omniáque ad

bellum pertinentia parantur. Athenienſes quoque Inaro petenti quadraginta naues mittunt: & ipſemet Artoxerxes exercitum educere cogitat: ſed, non ita conſulentibus amicis, mittit Achæmenidem fratrem cum quadringentis millibus peditum, & octoginta nauibus. Confligit Inarus cum Achæmenide, AEgyptiíque vincunt: atque Achæmenides quũ ab Inaro vulnus accepiſſet, moritur, eiúſque cadauer ad Artoxerxem mittitur. Idem Inarus mari victor euadit, Charitimide magnum inde nomen conſequuto, qui quadraginta nauium Athenis miſſarum nauarchus erat. Ex quinquaginta Perſarum nauibus, viginti cum ipſis hominibus captæ, triginta profligatæ fuerũt. Deinde aduerſus Inarum mittitur Megabyzus, præter exercitum qui reliquus fuerat, alium ducens, qui ex ducentis hominum millibus conſtabat, nauibus autem trecentis, quibus Oriſcus præerat. adeo vt præter naues reliqua multitudo quingentorum hominum millium eſſet. nam quum cecidit Achæmenides, centum hominum millia ex quadringentis quæ duxerat millibus, vnà cæſa fuerũt. Pugnatur acriter, & vtrinque multi, ſed plures ex AEgyptiis cadũt. Tandem Megabyzus Inarum in femore vulnerat, fugátque: & fortiter pugnantes Perſæ victores euadunt. Inarus verò fugiens Byblum proficiſcitur, (hæc eſt munita vrbs in AEgypto) & cum eo Græci quicunque in prælio & cum Charitimide cæſi non fuerant. AEgyptus præter Byblum partes Megabyzi ſequitur: & quoniam Byblus expugnari non poſſe videbatur, Megabyzus cum Inaro & Græcis, quorum erant ſex millia & amplius, fide data paciſcitur, nullam eos à rege iniuriam accepturos, & Græcos domum quum liberet reuerſuros. Quum igitur Sarſaman AEgypti præfectum conſtituiſſet, vnà cum Inaro & Græcis ad Artoxerxẽ proficiſcitur: eúmque inuenit iratum Inaro vehementer, quoniam is fratrem Achæmenidem interfecerat. Megabyzus omnia quæ geſta fuerãt narrat, & quomodo fide Inaro Græciſque data Byblũ ceperit: atque pœnam illorum pertinaciter deprecatus, efficitur voti cõpos. tandémq; ad exercitum defertur, Inarum & Græcos nihil detrimẽti paſſuros. Verum enimuero Amytis vicem interẽpti filii Achæmenidis dolens, grauiter cõquerebatur quòd Inarus & Græci pœnas ſibi non darent. atque adeo illos à rege expoſcit: ſed is tradere recuſat. Deinde Megabyzum ab eo expoſcens, repulſam itidem patitur. Tandẽ tamen illa quũ inſtãdo moleſta eſſet, impetrauit. & quinq; pòſt annis, Inarum pariter & Græcos à rege accepit. Atque hunc quidem tribus crucibus ſuffixit, Græcis autem quinquaginta (nam plures capere nõ potuerat) capita amputauit. At Megabyzus magno dolore & luctu affectus eſt, petiítque vt ſibi in Syriam regionem ſuam proficiſci liceret. Huc etiam clàm præmiſit Græcos alios, & profectus eſt, atque à rege deſciuit: maximáſque copias coegit, quæ, præter equites, ex centũ & quinquaginta millibus cõſtabant. Aduerſus eũ Vſiris mittitur cum ducentis millibus: pugna conſeritur, ſéque mutuò vulnerant Megabyzus & Vſiris. hic quidẽ iaculo Megabyzum in femore percuſſit, & vulnus duos digitos altum infligit: ille verò ſimiliter iaculo Vſirin in femore, deinde & in humero vulnerauit. vnde Vſirin ex equo cadere contigit. ſed eum circunſiſtens Megabyzus attolli & ſeruari iubet. Multi autem Perſæ ceciderũt, Zopyro Artyphióque Megabyzi filiis fortiter pugnantibus. itaque tãdem viribus longè ſuperior euadit Megabyzus, & victoria potitus magnam Vſiris curam gerit, eúmque ad Artoxerxem mittit id petentem. Rurſus autem exercitus aduerſus eum mittitur, & Menoſtanes Artarii filius (Artarius autem erat ſatrapa Babylonis, & Artoxerxis frater) cõfligunt inter ſe: ſed Perſarum fugatur exercitus, & Menoſtanes in humero à Megabyzo percutitur: præterea in capite ſagitta, ſed nõ lethali vulnere feritur. vnà tamen cum omnibus ſuis fugam capit, & Megabyzus ſplendida potitur victoria. Artarius Megabyzum per legatos monet vt cum rege paciſcatur. Ille ſe paciſci quidem cum rege, non tamen ad eum proficiſci ſed in ſua regione manere velle indicat. Hæc regi nuntiantur, cui Artoxares Paphlagon eunuchus & Amiſtris ſtudioſè conſilium dant vt paciſcatur. Itaque ipſe Artarius & Amytis vxor, & Artoxares, iam viginti annos natus, & Petiſas Vſiris filius & Spitamæ pater, mittuntur. Multis igitur ſermonibus & iuramentis ad fidem faciendam adhibitis, vix tamen Megabyzo vt ad regem proficiſcatur perſuadent. Cui tãdem reuerſo rex per nuntios veniam ſe illi eorum quæ admiſiſſet, dare ſignificauit. Sed quum egreſſo ad venationem rege, & eum adorto leone, Megabyzus beluam hanc in pedes ſe erigentem iaculo percutiens interfeciſſet, fuccenſens ei rex quòd eam percuſſiſſet antequam ipſe eam vllo ictu attigiſſet, caput abſcindi imperauit. Sed Amiſtris & Amytis aliorúmque precibus remiſſa ei mortis pœna, ad vrbem quandam nomine Cyrtæ circa mare rubrum relegatur. Artoxares quoque eunuchus in Armeniã relegatur quòd ſæpe pro Megabyzo liberius apud regem loquutus eſſet. Sed Megabyzus, quum in exilio quinque annos eſſet commoratus, aufugit, ſe piſagan eſſe ſimulando. (piſagas autem à Perſis dicitur leprofus, ad quem nemini accedere licet) & ad Amytin domúmque proficiſcitur, & vix agnitus, per Amiſtrin & Amytin cum rege reconciliatur: qui eum, quemadmodum antea, ſuæ menſæ participem

facit. & quum sex & septuaginta vixisset annos, mortuus est: propter quod magno rex est mœrore affectus. Mortuo Megabyzo Amytis cum multis consuetudine habebat, & ante hanc similiter mater Amistris: Apollonides verò Cous medicus, quum Amytis leuiter ægrotaret, & ipse eius amore captus esset, fore dixit vt ea in pristinam valetudinem restitueretur si cum viris rem haberet. vuluæ enim esse morbum. Sed quum hac arte voti compos factus cum ea concumberet, illa autem tabe laborare cœpisset, à concubitu abstinuit. Tandem igitur illa morti vicina, matri in mandatis dedit vt Apollonidem vlciscereturHæc ipsi regi Artoxerxi rem totam exposuit, & quomodo cum illa concumbere solitus, non prius desiisset quàm ei illius mali author fuisset: & quomodo supplicium de Apollonide sumi illa sibi mandasset. Ille matri quicquid ipsi visum fuerit agendi potestatem facit. Hæc, quũ vinctum Apollonidem bimestri spatio cruciatibus affecisset, viuum postea defodit, quo nimirum tempore Amytis diem suum obiit. Sed Zopyrus Megabyzi & Amytis filius, vbi iam patrem & matrem amisit, à rege desciuit, atque Athenas profectus est, propterea quòd Athenienses mater eius beneficiis affecerat. Caunum vnà cum illis nauigauit, & Caunios ciuitatem tradere iussit: at illi vrbem ipsi quidem tradituros se respõdebant, Atheniensibus verò qui eum sequebãtur, nequaquam. In Zopyri igitur murum subeuntis caput saxum iecit Alcides Caunius, ex quo ictu Zopyrus mortem obit. Amistris verò auia Caunium illum cruci affixit. Postea autem & ipsa moritur, iam ætate valde confecta. Artoxerxes item obit, quum duos & quadraginta regnasset annos.

Artoxerxe mortuo regnat Xerxes eius filius, qui solus erat legitimus ex Damaspia susceptus, quæ eodem ipso die quo Xerxes mortuus est, è vita discessit: Bagorazus verò cadauer patris & matris in Persiam tulit. Fuerunt autem Artoxerxi septemdecim filii spurii, in quibus fuit Secũdianus ex Alogune Babylonia susceptus, & Ochus, & Arsites, ex Cosmartidene, quæ etiam erat Babylonia. Ochus autem postea regnat, & præter hos liberi eius. Fuerũt ex his, & Bagapæus & Parysatis, ex Andia, quæ etiã erat Babylonia. Hæc Parysatis, Artoxerxis & Cyri mater fuit. & Ochum pater viuens Hyrcaniorũ præfectũ cõstituerat, éique in vxorem dederat mulierem quæ Parysatis appellabatur, Xerxis filiã, & regis sororẽ. Secundianus autem, postquã sibi Pharnacyã eunuchum conciliauit, (qui secundum à Bagorazo, & Menostane, & quibusdam aliis locum tenebat) quum Xerxes in quodam festo ebrius esset atque in regia sua dormiret, ingressi eum interficiunt, die à patris morte quinto & quadragesimo. Euenit ergo vt amborum simul ad Persas corpora ferrentur. nam mulæ quæ currum trahebant, tanquam filii cadauer expectantes, iter facere nolebant: sed posteaquam aduenit, magna cum alacritate iter fecerunt.

Regno autem potitur Secundianus, qui Azabaritem & Menostanem *eunuchos* apud se habuit. At Bagorazo ad Secundianum reuerso, Secundianus iampridem cum eo simultatem exercens, eum criminatus quòd absque eius consilio cadauer patris ibi reliquisset, lapidibus obrui imperauit. Quod factum ægerrimè exercitus tulit: qui quanuis ab eo muneribus donaretur, eum nihilominus ob Bagorazi & fratris Xerxis cædem odio prosequebatur. Postea autem Ochus à Secundiano accersitus, venturum se promittit: sed minimè venit: & hoc ab eo sæpius fit. tandem Ochus multo se munit exercitu, & regnum occupaturus speratur. Arbarius equitum Secundiani præfectus ab eo ad Ochum deficit: deinde Arxanes AEgypti satrapa: quinetiã Artoxares ex Armenia venit ad Ochũ: & ipsi citarin inuito imposuerunt.

Regnat Ochus, & nomine mutato Dariæus appellatur, qui dolis iuramentísque, monitu Parysatidis, Secundianũ tentat. at Menostanes Secundianum diligẽter hortabatur ne crederet eius iuramẽtis, neq; cũ fallacibus hominibus paciscereturː sed nihilominus Secũdianus persuadetur & capitur, & in cineres coniectus moritur, quũ v i mẽses & dies x v regnauisset. Regnat igitur solus Ochus, qui etiã Dariæus nominabatur: apud eũ autẽ authoritate valebant tres eunuchi, primũ quidem locum Artoxare, secundum Artibarxane, tertium Athoo tenente. Vxorem autem potissimùm in consilium adhibebat, ex qua, antequam regnũ adipisceretur, duos susceperat liberos, Amistrin fœminam, & Arsacan marẽ, qui postea mutato nomine dictus est Artoxerxes. Ex eadem autem etiam regnãte alterum suscepit marem, & ei nomen Cyri à sole est impositum, deinde Artostẽ: aliósque deinceps vsque ad tredecim. atque ista historicus ex illa ipsa Parysatide se audisse tradit. Sed reliqui filii celeriter è vita migrauerunt: superfuerúntque illi quorum fecimus mentionem, & quartus filius, qui Oxendras est appellatus. Descíscunt à rege, Arsites frater eius germanus, ex eadem matre eodémque patre genitus: & Artyphius Megabyzi filius. In eos mittitur Artasyras, & Artyphium bello inuadit: atque in duabus pugnis Artasyras vincitur: deinde rursus congressus Artyphium superat, & eos qui cum illo erant Græcos muneribus ad se allicit, adeo vt ille cum tribus tantummodo Milesiis relictus fuerit. tandem quum iusiurandum

fidémque ab Artaſyra accepiſſet, quoniam Arſites non comparebat, regi ſe dedidit. Paryſatis verò regi ad Artyphium interficiendum animato, cõſilium dedit vt ne tunc temporis illum interficeret: (hoc enim modo Arſitem deceptũ ei ſe dediturum) ſed poſtquam ille deceptus captúſque eſſet, tunc vtrunque necaret. id quod ita factum eſt, conſilio exitum conſequuto. Artyphius enim & Arſites in cineres coniiciuntur. Arſitem tamen rex morte mulctare nolebat, ſed Paryſatis partim precibus, partim vi id effecit. Pharnacyas item, qui vnà cum Secũdiano Xerxem occiderat, lapidibus eſt obrutus: & Menoſtanes ſibi ipſi mortem conſciuit, quum iam ad pœnam ſubeundam comprehenderetur. Deſciſcit Piſuthnes, & in eum Tiſſaphernes mittitur, atque Spitradates, & Parmiſes. Piſuthnes verò aduerſus eos tendit, ſecum habens Lyconem Athenienſem, cum Græcis quorum ille dux erat. Sed regis duces pecuniis Lyconem Græcóſque captant, & vt à Piſuthne deſciſcant perſuadent. deinde Piſuthni fide data, & ab eo accepta, eum ad regem ducunt, qui eum in cineres coniicit, eiúſq; ſatrapiã Tiſſapherni tradit. Lycon verò & vrbes & regiones mercedẽ proditionis accipit. Artoxares autem, qui plurimùm apud regem poterat, ei molitur inſidias, de regno inuadendo cogitans. nam, quum eſſet eunuchus, imperauit vxori ſuæ vt ſibi barbam conficeret, idque vt vir eſſe exiſtimaretur. Sed per eam patefacto hoc dolo, comprehenditur, & Paryſatidis in poteſtatem traditur, à qua interficitur. Arſaces autem regis filius, qui poſtea eſt nominatus Artoxerxes, vxorẽ ducit Idernis filiã Statirã: atque regis filiã ſimiliter vxorem ducit filius Idernis. Amiſtris autem erat filia, cuius ſponſo nomẽ erat Terituchmes: qui patre ſuo mortuo, pro ipſo ſatrapa conſtitutus eſt. Habebat autem ſororem ex eodem patre natam, quæ Roxane vocabatur: quæ cum formoſa erat, tum verò ſagittandi iaculandíq; peritiſſima. Huius amore captus Terituchmes, & cum ea rem habẽs, oderat Amiſtrin: tandémque eam in ſaccum coniicere ſtatuit, vt à trecentis viris, cum quibus defectionem molitus eſt, confoderetur. Sed quidam cui nomẽ erat Vdiaſtes, qui authoritate apud Terituchmem valebat, & literas à rege acceperat, quibus multa ei pollicebatur ſi ſua filia ei ab illo periculo liberaretur, Terituchmem aggreſſus interfecit: quum ipſe Terituchmes aduerſus eos qui in ipſum inſurgebãt, ſtrenuè pugnãdo, multos interfeciſſet. nã ab eo triginta ſex homines occiſos fuiſſe tradunt. Sed filius Vdiaſtis Mitradates nomine, qui Terituchmis armiger erat, nec adfuerat, poſtquam rem didicit, patri diras imprecatus eſt: & quum vrbem Zarin occupaſſet, eam filio Terituchmis conſeruauit. At Paryſatis matrem Terituchmis, fratréſque Metroſtem & Helicum, & ſorores, quæ præter Statirã duæ erant, viuas terra obrui, Roxanem autem viuam ſecari iuſſit. Id quod factum eſt. Rex verò vxori ſuæ, vt ſimili pœna Statirã afficeret Arſacis filii ipſius vxorẽ imperauit. Sed quũ matrem & patrem multis fletibus & planctibus placaſſet, & Paryſatidis animus flexus eſſet, pœnã remiſit. Sed & ipſe Ochus Dariæus Paryſatidi dixit fore vt valde ipſam aliquando pœniteret. At in libro decimooctauo narrat quomodo Ochus Dariæus mortuus ſit quum Babylone ægrotaſſet, & annos triginta quinque regnauiſſet.

Regno igitur Arſaces potitur, qui & Artoxerxes mutato nomine dictus eſt. hoc regnum adepto, Vdiaſti lingua abſcinditur, eíque ponè auellitur: atque ita tandem ille moritur, & filius eius Mitradates pro patre ſatrapa conſtituitur. Facta autem hæc fuere impulſu Statiræ: vnde Paryſatis dolore afficiebatur. Criminatur Tiſſaphernes Cyrum apud Artoxerxem fratrem: is ad matrem Paryſatin confugit, & à crimine obiecto abſoluitur. Reuertitur Cyrus ad ſuam ſatrapiam, ignominia à fratre affectus, ideóque de defectione cogitat. Satibarzanes Oronte criminatur, cum Paryſatide conſuetudinem eum habere dicens, quum alioqui caſtè illa viueret. Morte igitur mulctatur Orontes: & mater iraſcitur ipſi regi quòd Paryſatis veneno Terituchmis filium necauerit. Et de eo qui patrem igne contra legem ſepeliuit, *ſit mentio*. vnde Hellanicus & Herodotus mẽdacii arguuntur. *Refertur iam* Cyri à fratre defectio: & quomodo Græcum pariter & barbaricũ exercitum coegerit, & Clearchus Græcorum exercitus dux fuerit. *Commemoratur deinde* quo pacto Syenneſis Cilicum rex ambos, Cyrum videlicet & Artoxerxem, in bello gerendo adiuuerit, & quomodo Cyrus ſuum exercitum, & Artoxerxes viciſſim ſuum exhortatus fuerit. Sed Clearchus Lacedæmonius Græcorum dux, & Menon, ambo Cyrum ſequentes, ſemper inter ſe diſſidebãt, quòd Cyrus Clearchi conſilio in omnibus vteretur, Menon autem in nullo apud eum loco eſſet. Et ad Cyrum quidem ab Artoxerxe multi tranſfugiebant, ſed nullus à Cyro ad Artoxerxem. quam ob cauſam barbarus quum ad Cyrum deſciſcere tẽtaſſet, & accuſatus ea de re fuiſſet, in cineres eſt coniectus. *Narratur etiam* vt Cyrus in regis exercitum impreſſionem fecerit, & victoria potitus ſit: deinde vt occubuerit, dum Clearcho morem non gerit. Vt Artoxerxes contumelioſis modis in fratris cadauer ſæuierit: quippe qui non ſolùm caput ſed & manũ qua percuſſus ab eo fuerat, abſciderit, & velut de ea triumphãs, circũtulerit. *Scribit &* vt Clearchus Lacedæmonius cum ſuis Græcis noctu receſſerit, & vnã ex Pa-

ryſatidis vrbibus occupauerit:& vt rex cum Græcis fœdus inierit. Vt Paryſatis Babylonem profecta ſit Cyrum lugens,& vix tandē caput eius manúmque recuperauerit,quæ Suſa miſerit,ibíque ſepeliuerit. De Bagapate qui iuſſu regis caput à cadauere Cyri auulſit:& quomodo regis mater vbi in talorum luſu eum vicit,ex pacto Bagapatem obtinuit. & quomodo ipſi pellis detracta fuerit à Paryſatide, & cruci deinde fuerit affixus ab eadem. quo tempore ipſa propter multam Artoxerxis obſecrationem flere Cyrum ceſſauit.Quomodo Artoxerxes dona cuidam dederit qui Cyri tiaram attulit,&Carem qui Cyrum à ſe vulneratum arbitrabatur,honorificè exceperit. Paryſatis autem illum qui honorificè exceptus fuerat, cruciatibus adhibitis interfecerit. Vt Artoxerxes petenti Paryſatidi Mitradatem tradiderit, quippe qui in menſa ſe Cyrū interfeciſſe gloriatus eſſet:&vt ſibi traditū acerba morte mulctauerit. Hæc in libris XIX & XX continentur.

In libris autem XXI & XXII,& XXIII,(quo tota hæc finitur hiſtoria)hæc continentur, Quo pacto Tiſſaphernes Græcis inſidias molitus ſit, quum ſocium ſibi adiunxiſſet Menonem Theſſalū,& per eum dolo iuramētíſque Clearchum ducéſque cæteros in poteſtatem ſuam redegerit,quanuis Clearchus præuideret,inſidiáſque amoliretur. Sed tum multitudo per Menonem decepta,Clearchum etiam inuitum ad Tiſſaphernem coegit accedere, tum etiam Proxenus Bœotius antè dolo circumuentus, vt id faceret hortabatur. Quomodo Clearchū & cæteros compedibus vinctos Babylonem ad Artoxerxem miſerit, & quomodo ad conſpiciendum Clearchum omnes confluxerint: & quomodo Cteſias ipſe, quum medicus eſſet Paryſatidis, Clearcho, dum in carcere eſſet, multa humanitatis officia per eam præſtiterit. Et vt illum Paryſatis à vinculis liberaſſet, niſi Statira virum Artoxerxem ad eum interficiendum hortando compuliſſet. Ita Clearchus morte mulctatus eſt: & circa eius cadauer oſtentum hoc extitit, quòd flante vento vehementiſſimo, ſepulchralis agger magnæ altitudinis ſponte ſua id contexerit.Interfecti etiā fuerunt Græci cum eo miſſi,præter Menonem.*Narrantur deinceps* Paryſatidis in Statiram cōuicia, & quomodo Statira fuerit veneno necata,quod hunc in modum paratum erat, (cauebat enim ſibi Statira diligēter ab hoc malo,quod ei tamen contigit.) Vna pars cultelli veneno ſuperillinitur, cuius reliqua pars intacta remanſit:hoc ſecatur auicula parua, oui habens magnitudinem.(auiculam hanc Perſæ ryndacē appellant)diuiditúrque in duas partes: & ipſa Paryſatis dimidiam partem quæ veneno carebat, accepit, comeditque: at partē veneno tinctam porrexit Statiræ.Illa quum eam quæ porrexerat edere dimidiam partem vidiſſet, nec quicquam *fraudis* animaduertere potuiſſet,ipſa quoque vnà mortiferum comedit venenum.Hinc matri rex iraſcitur,& eius eunuchi comprehenſi cruciantur & morte mulctantur. Prætereáque Ginge comprehenditur, quæ Paryſatidi familiaris erat, atque de ipſa iudicium exercens, à iudicibus quidem abſoluitur,à rege autem condemnatur.Tandem verò cruciatibus afficitur & necatur,eóq; nomine Paryſatis filio, hic viciſſim matri ſuccenſet. De Clearchi tumulo qui octo pòſt annis palmarū plenus apparuit:quas Paryſatis clàm per eunuchos,quo tēpore ille mortuus eſt,aggeſta terra obruerat. Cauſæ propter quas rex Artoxerxes & EVagoras Salaminis rex inter ſe diſſiderent. & EVagoræ nuntii ad Cteſiam vt acciperent epiſtolas ab Abulite:& Cteſiæ ad ipſum epiſtola de reconciliatione cum Anaxagora Cypriorum rege. EVagoræ nūtiorum in Cyſtrum aduētus, & à Cteſia datæ ad EVagoram literæ, vt ei fuerint redditæ. Et, Cononis ad EVagoram oratio,ſuadentis vt ad regem aſcenderet. Et EVagoræ epiſtola de honoribus quibus ab eo affectus fuerat. Et Cononis ad Cteſiam epiſtola. Et,tributum regi datum ab EVagora. Et,epiſtolæ Cteſiæ redditæ. Et,Cteſiæ ad regē oratio deConone,& epiſtola ad ipſum. Munera ab EVagora miſſa Satibarzani traduntur, & nuntii in Cyrum perueniunt. Et Cononis epiſtola ad regē & Cteſiam. Quomodo adhibita cuſtodia retenti ſint nuntii à Lacedæmoniis ad regem miſſi. Epiſtola regis ad Cononē & ad Lacedæmonios,quam ipſe Cteſias tulit.& quomodo à Pharnabazo Conon conſtitutus ſit nauarchus.Cteſiæque in Cnidum patriam ſuam aduentus &Lacedæmonem.& diſceptatio aduerſus Lacedæmoniorum legatos apud Rhodum:& emiſſio ab Epheſo vſque ad Bactra.& Indicæ regionis,dierum,paraſangarum. Catalogus regum à Nino & Semiramide vſque ad Artoxerxem,quibus ille librum ſuum claudit.

EX EIVSDEM CTESIAE ſcriptis quæ Indica nominata ſunt, excerptæ ab eodem Photio hiſtoriæ, Latino ſermone nũc primùm redditæ.

INdica Cteſiæ vno libro continentur, in quibus magis Ionicè loquitur. Scribit Indum fluuium, quà anguſtiſſimus eſt, quadraginta ſtadiorum eſſe: quà latiſſimus, ducentorum. Indos multitudine cæteros ferè vniuerſos mortales ſuperare dicit. De ſcolece, *id eſt quodam uerme*, qui eſt in flumine, & ſolus ex omnibus animalibus in eo naſcitur. *Dicit etiam* vltra Indos non alios homines habitare. In Indica regione non pluere, ſed eã à flumine rigari. De pantarba gemma, & quomodo ſeptuaginta ſeptem gemmas & lapides pretioſos in flumen proiectos, (quæ omnia erant cuiuſdam Bactriani inſtitoris) pantarba retraxerit inter ſe cohærentes. De elephantibus murifragis. De paruis ſimiis cubitorum quatuor cubitorum habentibus. De maximis gallis gallinaceis. De aue pſittaco, quam lingua humana & voce præditam eſſe dicit, corui magnitudine, & roſtro purpureo, barbámque geſtare nigram, collum habere cæruleum, quemadmodũ cinnabari: loquíq; ipſam Indicè, vt hominẽ: necnon Græcè, ſi Græcũ ſermonẽ docta fuerit. De fonte qui quotannis auro humido impletur, ex quo fonte cẽtum vrcei fictiles ſingulis annis hauriuntur. ideóque fictiles eſſe oportet quoniam aurum dum hauritur concreſcit, vt ad ipſum extrahendum frangere vas neceſſe ſit. Fons hic quadratus eſt, cuius ambitus eſt ſexdecim cubitorum, altitudo vniuſ vlnæ: ſinguli autem vrcei *qui auro pleni hauriuntur*, talenti pondus exæquãt. De ferro quod in fundo huius fontis extat: ex quo duos gladios ſe habuiſſe dicit ipſe Cteſias, vnum à rege, alterum à regis matre Paryſatide donatum. Id ferrum ſi in terrã defigatur, nebulas & grandines turbinéſque auertere, & ſeipſum hæc vidiſſe, rege bis periculum faciente, commemorat. De canibus Indicis, qui maximi ſunt, adeo vt etiam cum leone pugnent. De magnis montibus ex quibus ſardo & onyches aliæque gemmæ effodiuntur. De acerrimo qui ibi eſt calore: & vt ſol duplo maior quàm in aliis regionibus eſſe videatur, multíque æſtu ibi ſuffocentur. Tradit etiam mare ibi non minus ſpatioſum Græco eſſe, atque id in ſummo quidem, donec quis ad quatuor digitorũ altitudinem perueniat, calidum eſſe, adeo vt piſcis iuxta calorem illum viuere non poſſit, ſed in fundo degat. Indum fluuium campos & mõtes interlabi *tradit*, in quibus naſcatur qui calamus Indicus appellatur: eius quidem craſſitudinis quam hominum duorum iunctæ vlnæ complecti poſſint: altitudinis autem, quanta eſt mali nauis onerariæ prægrandis. Eſſe & quoſdã maiores, quoſdam item minores, vtpote in ſpatioſo monte. Eſſe autem inter hos calamos & marem & fœminam: & fœminam quidem nucleũ habere, marem verò nequaquam: & eſſe validiſſimum. De animali Indico martichora dicto, quod facie hominem refert, leonis magnitudine, cinnabaris ruborem habens. Triplex eſt illi dentium ordo: aures humanis ſimiles, oculi item cæſii, velut ſunt hominum. Caudam autem qualem ſcorpius epirotes habet, in qua & aculeus eſt cubitali maior. Sed & per tranſuerſum aculeis munita eſt cauda. Aculeum item in ſumma parte, velut ſcorpius, gerit: quo accedentes pungit: nec mortem quicunque punctus fuerit, effugere poteſt. Quòd ſiquis eminus aduerſus ipſum pugnet, & ab anteriori parte caudam prætendens aculeis petit, tanquam ab arcu eos eiaculans, & à poſteriori parte eam rectà intentans. Ad plethri autem longitudinem iaculando peruenit, & quoſcunque ferit, omnes ad vnum interficit, præter elephantem. Eius autem aculei longitudinem pedalem, funis tenuiſſimi latitudinem habent. Martichora autẽ Græcis *ἀνθρωποφάγος* ſonat, *id eſt hominiuorus*, quòd multos voret quos interfecerit. Sed & animalia cætera vorat. Pugnátque & vnguibus & aculeis. Aculeos autẽ vbi eiaculatum fuerit, renaſci ſcribit. Abundat autem his animalibus India: quæ ab hominibus interficiuntur, qui elephantis inſidentes, telis ea petunt. De ſumma Indorum iuſtitia, & de moribus ac ritibus eorum. De loco ſacro qui eſt in tractu inhabitabili regionis, quẽ ſub nomine ſolis & lunæ venerantur: ad quem à monte Sardonis quindecim eſt dierum iter. Vt ſol ibi ſingulis annis per dies trigintaquinque aliquid refrigerationis illis concedat, propter id feſtum, vt ne dum ipſum celebrant & dum reuertuntur, torreantur. Tonitrua & fulgura & pluuiæ non ſunt in India, ſed frequentes ventos & turbines habet, qui omnia ſibi obuia abripiunt. Sol autem oriens in maiori Indiæ parte, alteri diei parti frigus, alteri vehemẽtem calorem affert. Indi non à ſole ſed à natura ſunt nigri. in quibuſdam enim viris & mu-

lieribus inter eos ſummum candorem conſpici tradit: in paucioribus tamen & ſe tales Indas duas & Indos quinque vidiſſe addit. Confirmare volens quod de ſole dixerat, eum Indiæ, triginta quinque dierum refrigerationem concedere, ſcribit & flãmam quæ ex AEtna erumpit, medium regionis tractum, vtpote qui à iuſtis hominibus incolatur, non labefactare, quum cætera labefactet. & apud Zacynthum fontes eſſe piſcium fertiles, è quibus pix educatur: & apud Naxum fontem eſſe è quo vinum, & quidem ſuauiſſimum, nonnũquam profluat. Et ignem iuxta Phaſelidem in Lycia eſſe perpetuum, qui ſuper petrã ſemper noctes dieſq; ardeat: & qui aqua non extinguatur, ſed redardeſcat: at fimo extingui poſſit. Media India nigros habet viros qui Pygmæi appellantur, eadem qua Indi cæteri lingua vtentes. ſunt autem valde parui, adeo vt bona pars dimidii cubiti magnitudinem, qui autem eorum maximus, duorum cubitorum magnitudinem non ſuperet. Capillum autem vſque ad genua & infra etiam demiſſum, barbam quoque quibuſuis aliis hominibus promiſſiorem geſtant. Atque adeo poſtquam illis promiſſa barba exorta eſt, nullo iam veſtitu vtuntur, ſed capillos quidem à tergo multo infra genua demittunt, barbam autem antè ad pedes vſque protrahunt: deinde, quum totum corpus pilis obduxerunt, ſeipſos cingunt, illis veſtimenti loco vtentes. Sed & yeretrum illis eſt valde craſſum, adeóque magnũ vt ad pedum vſque malleolos pertingat. Sunt porro ſimi atque deformes. Oues autem eorum ſunt agnis *noſtris* pares: boues & aſini ad *noſtrorum* arietum magnitudinem accedunt. equi item eorum & muli cæteráque veterina animalia arietes magnitudine non ſuperant. Horum Pygmæorum tria millia rex Indorum in ſuo comitatu habet. ſunt enim ſagittarii peritiſſimi. Iuſtiſſimi autem ſunt, & iiſdẽ quibus reliqui Indi legibus vtuntur. Lepores & vulpes non canibus ſed coruis, miluis, cornicibus & aquilis venantur. Lacus eſt apud eos octingentorum ſtadiorum ambitum habens, cui, quoties à nullo vento agitatur, oleum ſupernatat: quod quidã ex eius medio ſcaphiis hauriunt, nauigiolis per eum nauigantes. atque eo vtuntur. Vtuntur autem & oleo ex ſeſamo, & ex nucibus: ſed præſtantius eſt quod è lacu illo hauritur. Habet verò etiam piſces hic lacus. Abundat præterea argento hæc regio, in qua ſunt & argenti fodinæ, non tantæ tamen, vt aiunt, altitudinis, quantæ apud Bactra. Aurum quoque habet India, ſed quod non reperitur in fluuiis & abluitur, vt fit in flumine Pactolo: ſed multi & ſpatioſi montes id ſuggerunt, quos incolunt grypes, aues quadrupedes, lupi magnitudine, cruribus & vnguibus leoninis: qui pennas in pectore rubras, in reliquo corpore nigras habent. Propter has illud quod in montibus eſt copioſum aurũ non facilè obtinetur. Oues Indorum & capræ maiores ſunt aſinis, & vtplurimum quaternos atque adeo ſenos pariunt. Caudæ autem illis adeo ſunt magnæ vt amputandæ ſint illis quæ enixæ fuerint vt à mare poſſint iniri. At porcum India nec manſuetum nec ſylueſtrem vllum habet. Palmæ Indicæ eorúmque fructus triplo Babyloniis ſunt maiores. Eſt ibi & quidam fluuius (vt ille ſcribit) è petra mel fundens. Sed multa de illorum iuſtitia & de beneuolentia qua regem ſuum proſequũtur, & de illorum contemptu mortis commemorat. Meminit & fontis cuiuſdam, cuius aquam, ſimulatque hauſta fuerit, in morem caſei coagulari dicit: cuius coagulatæ ſiquis tres obolos cũ aqua biberit, quæcunque admiſerit patefacit. eo enim die mente alienatur. Eo autem vtitur rex erga eos qui an obiectis criminibus ſint affines, certò vult cognoſcere. nam ſiquis *id de quo accuſatur* effutiuerit, mortem ſibi cogitur conſciſcere: ſin *iudicio ſuo* nullius criminis cõuincatur, abſoluitur. Nullum ex Indis capitis aut oculorum aut dentium dolore laborare tradit, nullique circa os puſtulas oriri: eorúmque vitæ ſpatium eſſe centum viginti, & triginta & quinquaginta annos: atque adeo ducentos, quorum ſit longiſſima. Eſt apud eos ſerpens dodrantali magnitudine, aſpectu ſimilis pulcherrimæ purpuræ: caput candidiſſimum habens, dentibus omnino carens. quẽ venatores in feruentiſſimis montibus nãciſcuntur, ex quibus ſardo *gemma* effoditur. Hic non mordet, ſed quemcunque locum vomitu ſuo conſperſerit, in eo putredinem oriri neceſſe eſt. Si autem è cauda ſuſpendatur, venenum duplex emittit, vnum dum viuit, quod nigrum eſt, electri ſpeciem referens: alterum, vbi mortuus eſt, nigrum & ipſum. Et illius quidem prioris quod ab eo viuente profluxerit, ſi tantum detur quantum eſt ſeſamum, cõfeſtim enecat, cerebro eius qui ipſum biberit, per nares effluente: alterum autem ſi detur, tabem inuehit, & vix intra anni ſpatium perimit. Meminit & auis δικαίρου cognominatæ, (eſſe autem δίκαιρον idem quod Græcis δίκαιον, *id eſt iuſtum*) quæ oui perdicis magnitudinem non excedat. hanc ſtercus ſuum defodere tradit, ne inueniatur: quòd ſi inuentum ſeſami menſura bibatur, manè ſomnus eum qui biberit corripit, & ita dormit vt nihil ſentiat: vergente autẽ ad occaſum ſole, expirat. Eſt ibi & lignum μάρπον dictum, oleæ magnitudine, quod in regiis duntaxat inuenitur hortis: nec florem nec fructum producens: ſed quindecim duntaxat ſub terra ſunt ei craſſæ radices, quarum vnaquæque brachii craſſitudinẽ habet. huius ſi dodrãtẽ quis ſumpſerit, omnia quibus illa admouetur ad ſe trahit,

aurum, argentum, æs, lapides, & alia quælibet, præter electrum: ſin quis tantum eius quanta eſt cubiti menſura, acceperit, & agnos & aues ad ſe trahit. nam & hac maiorem auium partem venantur. Quinetiam, ſi aquam concreſcere velis, in aquæ congium radicis huius obolum iniiciens, concreſcere facies. Idémque in vino efficere poteris: manúque, velut ceram, tenebis. ſed poſtridie ſoluitur. Auxiliatur & cœliacis. Eſt præterea fluuius Indiam interlabens, duorum ſtadiorum latitudinem non excedens: qui ab Indis ὕπαρχος appellatur, quod Græcè ſonat φέρων πάντα τὰ ἀγαθά, *id eſt ferens omnia bona*. ex hoc per triginta cuiuſque anni dies electrum emanare dicit. Eſſe enim in montibus arbores aqua extantes (montes enim alluuntur aqua) quæ *certo* anni tempore lacrymas emittant, velut amygdalus, aut pinus, aut alia quæpiam arbor: (atque hoc per triginta potiſſimùm anni dies contingere) has autem lacrymas in fluuium cadentes concreſcere. vocaríque hanc arborem Indica lingua ſiptachora, quod Græcis ſignificet γλυκὺ καὶ ἡδύ, *id eſt dulce, ſuaue*. atque Indos electrum inde colligere. Sed & fructum qui à quibuſdam illarum arborum, velut à vitibus producatur, eſſe racemos, quorum acini nuces Ponticas magnitudine æquent. His in montibus degere ſcribit homines caninum caput habentes, qui agreſtium animalium exuuiis amiciantur: & ſermone nullo vtantur, ſed latratum duntaxat more canum edant, cuius ſignificatio perinde ac ſermonis intelligatur. His dentes quàm canibus eſſe maiores: vngues caninis eſſe ſimiles, niſi quòd longiores ſint & rotundiores. Incolere autem montes vſque ad fluuium nomine Indum: atque eſſe atro colore. Hos, ſicut & cæteros Indos cum quibus commercium habent, eſſe iuſtiſſimos. & hos quidem quæ ab illis dicantur intelligere, quum autem ipſi loqui non poſſint, latratu & manibus atque digitis, velut eos qui ſurdi ac muti ſint, ſigna dare. Hos ab Indis Calyſtrios nominari, quod Græci dicerent κυνοκεφάλους, *id eſt capita canum habentes*. Addit, hanc nationem non pauciorum eſſe quàm centum viginti millium hominum. Ad illius autē fluminis fontes purpureum florem naſci, ex quo purpura tingatur nihilo Græca inferior, quin potius multo ea floridior. Ibi & animalia ſcarabei magnitudine naſcuntur, minii ruborem, longiſſimos autem pedes habentia: quæ mollia ſunt vt vermes. naſcuntur autem hæc in arboribus quæ electrum ferunt, eorúmque fructum depaſcuntur & corrumpūt, vt phthires in Græcia vites corrumpere ſolent. Hæc animalia terentes Indi, puniceo colore ſaga & tunicas, & quicquid aliud volunt, inficiūt: ſúntque hæ tincturæ Perſicis præſtantiores. Hi Cynocephali in montibus habitantes, nullum artificium exercent, ſed è venatu ſibi victum comparant: & quæ occiderint animalia, ad ſolem torrent. Multas præterea oues, capras & aſinos alunt. lac autem ouium & oxygala (*q. d. lac acidum*) illis eſt potus. Veſcuntur autem & fructu ſiptachoræ *arboris ſupra memoratæ*, è qua prouenit electrum. eſt enim dulcis. Sed & illis arefactis (vt à Græcis vuæ arefiūt) ſportas à ſe contextas implent, quas deinde ratibus impoſitas, vnà etiam cum flore purgato ex quo purpureus color conficitur, & cum electri ducentis ſexaginta talētis, & totidem illius pharmaci quo ad punicei coloris tincturam vtuntur, & *aliis* * electri mille talētis, Indorum regi quotannis aduehunt. Sed & cæteris Indis merces huiuſmodi aduehentes vendunt, ab illis viciſſim panes & farinam & ligneos amictus accipientes. Sed & gladios quibus ad ferarum venatum vtuntur, arcúſque & iacula illis vendunt. ſunt enim & ſagittarii & iaculatores peritiſſimi. Sunt autem inexpugnabiles, quòd montes altos & inacceſſos habitent. Munera autem illis quinto quoque anno rex donat, trecenta arcuum & totidem iaculorum millia, peltarum centum viginti millia, gladiorum quinquaginta millia. His Cynocephalis nullæ ſunt domus, ſed in ſpeluncis habitant. Quas autem feras inter venandum ſagitta vel iaculo petierint, eas perſequentes aſſequuntur. veloces enim ſunt ad curſum. Earū vxores ſemel duntaxat in menſe ſe lauant, quum menſtrua aduenerunt, aliàs nunquam. At viri ſe non lauant, ſed manus duntaxat abluunt. Sed ter in menſe oleo ſe vngunt quod è lacte cōficitur, & ſe pellibus abſtergūt. Veſtē autem villoſam non geſtāt, ſed villis carentia maſthlemata quātenuiſſima ipſi pariter & eorū vxores induūt. At qui ſunt inter eos ditiſſimi, lineo amictu vtūtur. hi autē ſunt pauci. Lectorum nullus eſt apud eos vſus, ſed toris extemporaneis vtuntur. Is verò inter eos ditiſſimus habetur cui maxima fuerit ouium copia. Caudam autem habent omnes viri & mulieres, ſupra nates, canum more: ſed maiorē magíſque piloſam. Coeunt cum fœminis quadrupedes, canum ritu. alióque modo coire turpe cenſent. Sunt autem iuſti, & vitæ, præ quibuſuis hominibus, longiſſimæ. cētum enim & ſeptuaginta, nonnulli & ducentos viuunt annos. Vltra hos autem alios habitare dicit ſupra fluuii fontes: qui nigri ſint, ſicut & cæteri Indi: otioſíq; degant, ac neque frumentū edāt, neque aquam bibant: ſed magnam boum, caprarum, ouium copiam alant, eorúmque lac potent, ac nihil aliud. Apud illos quū in lucem prodeūt infantes, ſedem perforatam non habent, neque cacant: ſed nates quidem habent, at foramen interiectum non eſt. quo fit vt nō cacent, ſed caſeoſum quiddam meiant, non valde craſſum tamen, ſed fæculētum. Quū

autem manè lac biberunt, & meridie ad eius potum reuertuntur, dulcem quandam apud eos radicem esse aiunt quæ lac in eorum ventre coagulari non sinat. Huius igitur esu vomitum vesperi prouocant, omniáque facilè euomunt. Asinos syluestres habet India equis pares, quosdam & maiores: quibus caput purpureum, oculi cærulei, reliquũ corpus est album. Cornu illis in fronte cubitalis magnitudinis, cuius inferior versus frontem pars duorum palmorum spatio sit candidissima: at superior, quæ in acutum tendit, punicea sit, summum ruborem adiunctum habens: pars autem media, sit nigra. Ex his pocula conficiuntur, è quibus qui bibũt, nec spasmo nec sacro morbo corripiuntur: sed nec venena vllam in eos vim habent, si modò vel antequam illa hauriant, vel postquam hauserint, aquã aut vinum aut aliud quippiam ex illis poculis bibant. Ac cæteri quidem asini & mansueti & syluestres cæteráque solidipeda animantia & talis & felle in iecore carent: at hi & talum & fel in iecore habent: & quidem talum omnium quos mihi videre contigit pulcherrimum, bouis talo & specie & magnitudine similem, perinde grauem ac plumbum, minii colorem non in superficie tantùm, sed & interius habentem. Est autem & velocissimus & strenuissimus: eúmque nec equus nec aliud animal persequens assequi potest. Et initio quidem remissius currit: quo autem diutius cucurrerit, miro quodam modo concitatior fertur, eiúsque magis & magis velox est cursus. Hac autem arte sola potest à venatoribus capi: Quum illi suos catulos ad pascua eduxerint, à multo equitatu circumdantur. nolentes autem relictis catulis fugam capere, cornibus calcibúsq; & morsibus pugnãt, multósque & equos & viros interficiunt: sed tandem & ipsi sagittis & iaculis confossi ab illis capiuntur. viuos enim capere nullo modo queas. Eorum verò carnes propter amaritiem esculẽtæ nõ sunt, atque adeo non propter aliud quàm propter cornua & talos hoc animal venantur. In flumine Indico vermis nascitur specie quidem eum qui innasci ficui solet referens, septem autem cubitorum longitudinem, alius maiorem, alius minorem habens: crassitudinem verò talem vt eum puer annos decem natus vix vlnis amplecti possit. Duo sunt illi dentes, vnus suprà, alter infrà. his dentibus quicquid prehenderit, deglutit. Et interdiu quidem in limo fluminis commoratur, at noctu egreditur: egressus autem, quemcunque obuium bouem aut camelum momorderit, ad fluuium trahit, totúmque, præter ventré, deuorat. Capitur grãdi hamo, cui hœdum aut agnum ferreis catenis alligauerint. Vbi ceperunt, per triginta dies suspensum, vasis suppositis, relinquunt: intra quod tempus ex eo distillant quæ decem cotylas Atticas implere possint. Elapsis triginta diebus, ipsum vermem abiiciunt: oleum autem, adhibitis custodibus, ad solum Indorum regem mittunt. alii enim id habere non licet. Oleum hoc id cui superfusum fuerit accendit, & ligna pariter animaliáque comburit: soloque luto, & eo quidem crasso, extingui potest.

Habent Indi arbores cedro aut cupresso proceritate pares, quarum folia palmæ foliis paulo latiora, alioqui sunt similia, & axillis carent. Florem qualem laurus mas emittunt, sed fructum nullum ferunt. Nomen illis est Indicum, carpion: Græcum, myrorhoda. Sunt autem raræ. Ex illis olei guttæ distillant, quas lana arbori impressa excipientes, in lapideos alabastros, illam exprimendo, infundunt. Est autem id subrubrum & crassiusculum, adeóque fragrans vt ad quinque stadia eius odor perueniat. Soli autem regi eiúsque propinquis id possidere conceditur. Ex eo rex Indiæ ad Persarum regem misit: seq; Ctesias id vidisse, & odorem qui nec dici nec cuiquam alii assimilari possit, se percepisse narrat. Caseum & vinum omnium suauissimum illos habere, se expertum scire, (quippe qui vsus sit) comme morat. Fons est apud Indos, quadratæ formæ, circuitu circiter quinque vlnas habente, cuius aqua est intra petram, quæ, antequam ad ipsam aquam perueniatur, trium cubitorum, sub aqua trium vlnarum altitudinem habeat. In ea spectatissimi quique Indorum cum liberis & vxoribus se lauant. In eadẽ nataturi se in pedes proiiciunt. quum autem in eam insilierint, eos sursum attollit aqua. Nec verò solos homines sursum attollit, sed quoduis animal, siue viuum siue mortuum, in terram expellit: atque adeo quæcunque in eam coniiciuntur, præter ferrum, argentum, aurum & æs. hæc enim in fundum demittit. Est autem eius aqua perfrigida, & potu suauis: quæ magnum strepitum edit, non secus ac quæ in lebete feruefit aqua. Sed & vitiligini & scabiei medetur. Hæc Indico sermone *Bamdẽ*, Græco *ὠφελίμη, id est utilis*, vocatur. In iis Indiæ montibus ex quibus eorum calamus prouenit, habitat quoddam hominum genus non pauciorum triginta millibus, quorum vxores semel duntaxat in vita pariunt: habéntque earum fœtus dentes supernè pariter & infernè valde pulchros: necnon vniuersis tam fœminis quàm maribus & capitis & superciliorum pili iam inde à natiuitate sunt cani. Vnusquisque certè eorum vsque ad trigesimum ætatis annum albos per totum corpus habet pilos: inde nigrescere incipiunt, adeo vt quum sexagesimum attigerunt, nulli illis pili nisi nigri conspiciantur. Sunt iisdem & viris & mulieribus octoni in vtraque manu & vtroque pede digiti. Sunt autem bellicosissimi, & Indorũ

regem

regem ſequuntur ex his ſagittariorum quinquie millia, necnon iaculatores. Aures autem illis tantæ magnitudinis eſſe dicit vt eorum brachia ad cubitos vſque & ponè totos humeros operiant. eſſe autem illas contiguas.

Hæc quæ fabulis ſimilia ſunt, Cteſias ſcribens, ſe veriſſima ſcribere ait, & quorum vel ipſe teſtis ſit oculatus, vel quæ à teſtibus oculatis acceperit. Multa autem his mirabiliora ſe prætermiſiſſe, ne qui ea non vidiſſent, ſcribere ipſum quæ fidē non mererentur, exiſtimarent.

EX LIBELLO QVI DEMETRIO PHALEREO vulgò adſcribitur, Cteſiæ verba,

Stryaglius quidam Medus, quum ex equo Sacidem mulierem deieciſſet (apud Sacas enim mulieres eodem quo Amazones modo præliantur) eámque & formoſam & ætate florētem eſſe vidiſſet, ſaluam dimiſit. At percuſſo poſtea fœdere quum illa quam alioqui deperibat, potiri non poſſet, ſtatuerat quidem inedia vitam finire: ſcribit tamen priùs illi hanc epiſtolam, qua expoſtulat, Ego quidem te ſeruaui: & tu quidem per me ſeruata es, ego autem per te perii.

Ex eodem, paulo pòſt,

Oportet autem quæ facta ſint, non ſtatim fateri facta eſſe, ſed paulatim, ſuſpenſum tenendo auditorem, & nobiſcum angi cogēdo. Quod Cteſias in allato de Cyri morte nuntio facit. nec enim nuntius ſimulatque ad Paryſatin venit, ei Cyrum mortuum eſſe, dicit: (hæc enim eſt quæ Scythica oratio appellatur) ſed primùm quidē victoria potitum eum nuntiauit. quæ verba illi gaudium anxietati mixtum attulerunt. Poſtea verò interrogat, at rex quomodo ſe nunc gerit? Tunc ille, Fugæ ſe dedit, inquit. Hîc illa ſermonem excipiens, Tiſſaphernes horum ei malorum eſt author, inquit. Rurſūmque interrogat, Cyrus verò vbi nunc eſt? Reſpondet nuntius, Vbi fortes viros diuerſari decet.

EX PLVTARCHO, IN VITA Artoxerxis.

Cteſiæ narratio, vt breuibus multa perſtringam, huiuſcemodi eſt. Cyrus, trucidato Artagerſe, equum in regem permiſit, & hic in illum, ſilentio vterque. Occupat Cyri amicus Ariæus ferire regem, nec fauciauit eum: rex miſſa lācea à Cyro aberrauit, Tiſſaphernem autem fidum Cyro & fortem virum percuſſit atque interemit. Cyrus intorto per loricā regis, iaculo, vulnus pectori illius ingeſſit duos digitos altum. vnde ille ictus vi defluxit ex equo ad terrā. Fuga & tumultu cohortis regiæ edito, rex aſſurgēs cū paucis (inter quos fuit Cteſias) tumulum vicinum cepit, vbi tenuit ſe quietum. Cyrum inter hoſtes volitantem equus ferox longè abſtulit: nec tenebris iam cognoſcebatur ab hoſtibus, & ab amicis quærebatur. Erectus autem victoria, ardoríſque & fiduciæ plenus per medios vehebatur hoſtes, clamans, Cedite miſeri. Dum hoc identidem lingua Perſica clamat, pars venerabundi decedunt ei via. Ibi quum tiara capiti eius defluxiſſet, prætercurrens adoleſcens Perſes (Mithridati nomen erat) tempus Cyri iaculo ſecundum oculum ferit, inſcius qui ſit. Eructanti vim ſanguinis vulnere, captus Cyrus vertigine & ſopore collabitur. Equus fugiens oberrabat: ſtratum equi prolapſum capit comes illius qui Cyrum percuſſit, ſanguine redundans. Cyrum ex plaga ægrè tandem colligentem ſe, aſſiſtētes eunuchi pauci alteri equo impoſuere, quò eriperent eum. Quem equitandi impotentem, pedibúſque connitentem ire, ſuſtinentes ducebant, corpore quidem ob vulnus in capite acceptum grauem ceſpitantémque, ſed victorem arbitrantem ſe, quòd fugientes audiret Cyrum regem alta voce appellantes, atque vt parceret ipſis orantes. Interea Cannii quidam homines, tenues inopéſque, qui humilium miniſteriorum gratia regis caſtra ſequebantur, confuſi fortè vt amici fuere cum illis qui circa Cyrum erant. hi vt tandem punicea ſagula eorum aduertere, (quum regii haberēt omnes candida) intellexerūt hoſtes eſſe. Ita vnus eorum auſus eſt, ignarus qui eſſet, Cyrum iaculo à tergo ferire. Vulnerata poplitis vena prolapſus Cyrus tempus ſimul ſaucium ad ſaxum offendit: vnde animam exhalauit.

EX ATHENAEO.

LIBRO II.

At Cteſias Cnidius narrat etiā quomodo regia hæc Choaſpis fluuii aqua coquatur, & quomodo vaſis impoſita, portetur ad regē. additque illam & leuiſſimā & ſuauiſſimā eſſe.

Ibidem,

Cteſias autem Carmaniam oleum acãthinum producere & eo regem vti ait. Qui etiã in libro quem de Aſiaticis tributis ſcripſit, cœnæ regiæ apparatum deſcribens, neque piperis neque aceti meminit, quod vnum inter condimenta eſt optimum.

LIBRO X,

Cteſias autem apud Indos regi nefas eſſe inebriari tradit.

Ibidem,

Amyntas quoque in libro qui περιοδος inſcribitur, Tapyrorum gẽtem ita vino deditam eſſe tradit vt ne ad vngendum quidem alia re vlla quàm vino vtatur. Eadem autem & Cteſias commemorat in libro quem de Aſiaticis tributis ſcripſit: qui & iuſtiſſimos eſſe illos addit.

LIBRO XI,

Verùm repudianda ſunt nobis fictilia pocula. Apud Perſas enim, vt teſtatur Cteſias, quemcunque rex inhonoratum eſſe voluerit, is fictilibus poculis vtitur.

LIBRO XII,

At Cteſias in tertio Perſicorum libro, omnes quidem Aſiæ reges luxui deditos fuiſſe tradit, ſed præ cæteris Ninyan Nini & Semiramidis filium: qui domi manens & in luxu viuens, à ſolis eunuchis & vxoribus conſpiciebatur.

Ibidem,

Cteſias verò Annarum regis præfectum, & qui Babyloniæ regionis imperium obtinuerat, veſte & ornatu muliebri vſum eſſe, & ad eum cœnantem, quum regis ſeruus eſſet, accedere ſolitas centum quinquaginta pſallentes & canentes mulieres, tradit. Pſallebãt autem hæ & canebant illo cœnante.

LIBRO XIIII,

Beroſus autem Babyloniacorum lib. 1, decimaſexta die menſis Loi feſtum Babylone quinque dierum ſpatio celebrari ait Saxeas dictum: per quod tempus ſolere dominos famulis parere: vnúmque ex his domui præeſſe, veſte quæ regiæ ſimilitudinem referat, indutum: quem & zoganen appellari. Meminit huius feſti Cteſias quoque libro Perſicorum ſecundo.

A

A B AE oppidum Phocēsium, vbi delubrum locuples Apollinis 205.206.220
Abantes Ioniæ populus 27
Abaris Hyperboreus 104
Abdera vrbs à Teiis condita, vbi 30.182.218
Abrocomes & Hyperanthes Darii filii 199
Abronychus Athenienſis 104
Abſinthii populus 151
Abulites 8.Ct.
Abydus vrbs 146.173.175. Abydus ponte à Xerxe iungitur 4.Ctes.
Accipiter Ægyptiis ſacer 50. accipitrum ſepultura vbi 51 accipitrum ſeptem paria ſeptē Perſarum omen 85
Aceratus propheta 206
Aces fluuius 91
Achæmenidarum cognatio vnde 24
Achæmenes Darii filius Ægypti præſes 168.180. achæmenes ab Inaro interimitur 72. 168. achæm. Xerxis frater Demarato contradicit 201
Achæmenidis Artox.fr.in Ægyptum exped. 5.Ct. Achæmen.obitus, Ib. Achæmen. vltio Ib.
Achærum duodecim genera & partes 27. Achæi Iones Peloponneſo eiecerunt 27 Achærorū in Athamantis poſteros actio 196
Achæiæ Cereris templum 136
Achelous fluuius 41.184
Acheron fluuius vbi 108.142
Achilleius curſus vbi 106.109
Achilleum oppidum 143
Acinacis à Xerxe in mare deiicitur 176
Acræphia oppidum vbi 221
Acriſii progenitores qui 154
Acrothoon vrbs vbi 172
¶ Adicran Libyum rex 121
Adimantus Corinthiorum dux 202.209.214
Adraſtus Phryx ob fratricidiū à Crœſo expiatur 7. Adraſt.cuſtos Atyis Ib. Adraſt. Gordii filius Midæ nepos 7.8. Adraſt.ſibiipſi mortem conſciſcit 8. Adraſt.calamitoſi monumentum 137
Adria à Phocenſ. occupatur 19
Adyrmachidæ Libyum primi vbi 122
ex Adyto edita vox 19
¶ Æaces Syloſontis fil. Sami tyrannus 148
Æaci fanum 1140
Æacides Samius 118
Ædes hoſpitæ Veneris vbi 57
Ædificium è ſolido ſaxo vbi 69
Ædificia ex virgultis 115
Ægaleus mons vbi 214
Ægæ Ioniæ ciuitas 27
Ægeæ Æoliæ ciuitas Ibid.
Ægea vrbs in Pallena 184
Ægeum mare 111
Ægeus Lycum fratrem Athenis eiicit 31. Ægeus Oiolyci filius vnde Ægidæ tribus 119
Ægialees ab Ægialo dicti 137.
Ægialees Pelaſgi 180
Ægicores Ionis filius 137
Ægila locus 123.124
AEgilea Styreorum inſula 161
AEgina(aliàs Argiua) Ariſtodemi vxor 153
AEgina Aſopi filia 139
AEginæ nomen 207. æginetarū ſtrenuitas 214. ægi netarum odia in Athen. 139. æginetæ ab Athenienſibus ſuperātur 159. æginetæ Epidauriorum ſubditi 139. æginetæ & Cretenſes vt Samios ſubiugarint 81. æginetarum in Samios ſimultas vnde 81. æginetæ Ioui fanum conſtruxerunt 70. æginetæ Dario terram & aquā dant 153
AEgion ciuitas 27
AEgiræ Achaica ciuitas 27
AEgiroeſſa AEoliæ ciuitas Ib.
AEgis Mineruæ vnde 115
AEgli populus 88
AEgroti Babyloniorū quomodo curentur 36. ægrotos Indi epulantur 88
AEgyptus quæ regio & AEgyptii 41. ægyptus fluuii donum 40. ægypti diuiſio ſecundum Iones 42.68. ægypti diuiſio ſecundū Herod. 42. ægyptus, Aſiæ & Africæ terminus 42.87. ægypt.quorum deorū nomina neſciat 48. ægypt.Africæ finitima 50.87. ægypto phœnix ſacroſancta 51. ægypt.vitibus caret 52. ægypt.quorū deorum oracula habeat Ib. ægypti linum 56. ægypt.in XII.regulos diſtributa 64. ægypt.inequitabilis 56. ægyptus ſorte diſtributa 56. ægyptus & Libya Perſis tributaria 87. ægypt. ab Arto xerxe deficit 4.Ct. ægyptus ad Perſas redit 5.Ct. ægyptii thoraces Perſis in vſu 25. ægyptii duodecim deorum primi inſtitutores 40. ægyptii aras, ſimulachra, delubra primùm diis ſtatuerūt Ib. ægyptiorum agrorū cultura ſpontanea 42. ægypt.ſementis Ib. ægyptii qui ſint ex Iouis Ammonii oraculo 40. ægyptiſe primos exiſtimant 39. ægypt.inſtituta & mores 45. ægyptii ſacerdotes raſi Ib. ægyp.cum feris veſcuntur Ib. ægypt.circunciſio, & huius rei cauſa 45.56 ægypt.veſtitus 45.52. ægypt. ſcriptura & literarum duplex vſus 45. ægypt.religio, cultus erga deos maximus 46. ægypt.victus 52. ægyp. fabis abſtinent 46. ægypt. ſacrificandi ritus Ib. ægypt. maxima dea Ib. ægypt.victimæ 46.47. ægyp.ablutiones poſt contactum ſuē Ib. ægypt. ſubulcum ingredi tēplum nefas 48. ægyptii quo tēpore ſues immolēt, & ſuilla carne veſcātur Ib. ægypt.præcipui conuētus 49. ægypt. fuſtuaria pugna 50. ægypt.feræ ſacræ Ib. ægypt.cura circa feras Ib. ægyptiis crocodili ſacroſancti 51. ægypt. purgamina 52. ægypt.Afrorum ſaluberrimi Ib. ægypt.panis colleſtis appellat° Ib. ægyp. aer immutabilis Ib. ægypt. vinū ex ordeo Ib. ægypt.cātilena Ib. ægypt.prodigiorū diuinationūmq; obſeruantiſſimi Ib. ægypt. medicina quomodo ſit diſtributa 53. ægypt.lugēdi ritus Ib. ægyp. mos in condiendis cadaueribus Ib. ægypt.vnguenta qualia 54. ægypt.naues Ib. ægypt.reges 55.56.61.63.64. 67.73. ægypt.feriæ 60. ægyptii immortalitatē animarū primi aſſeuerauerunt Ib. ægypt.calamitas 62. ægypt. progenies 64. ægypt. Caſtra locus vbi 66. ægypt. myſteria 69. ægypt.pluuia portētoſa 72. ægypt.capita cur dura Ib. ægypt. fuga Ib. ægyptii ignē animal aſſerunt 73. ægyptiorum clades apud Iraſam 121. ægypt. à Perſis defectio 167. In ægypt.Dar. exerc.parat Ib. ægypt.ab Aprie rege defectio 121. ægypt.per proditionē à Cābyſe capti 2. Ct. ægyptii vincunt 5.Ct. ægypt.clades Ib. ægypt.Sarſamā præficit Megabyz. Ib. ægypt.quidā vocaliſſimus 11
AEgyptiacæ Thebæ 33. ægyptiacæ regionis natura & deſcriptio 40.45
AEnea oppidum vbi 184
AEneſidemus Hipp. ſatelles 189
AEnigma piſcatorum 253
AEnus vrbs & vbi 111.177
AEnyri, Cœnyri 153
AEoles à Crœſo ſubacti 2.5. æolum in Xerxis exercitu armatura 180. æol.tributarii Dario 87. æol.olim Pelaſgi appellati 180. æol.mos in ſacrificiis 154. æol.ab Hymea capiuntur 146. æolicæ ciuitates 27
AEorpata Scythis quid 114
AEris copia apud Maſſagetas 39 ære qui primi ſe armarint 66 æreus Iupiter & Neptunus vbi 136
AEropus, Gavanes, & Perdiccas fratres 221
Aeris mutatio in hominibus cauſa morbi 52
AEs alienum debere apud Perſas turpiſſimū. 26. æs apud ægyptios pretioſiſſimum 75
AEſchines Eretrien. dux 160
AEſchrionia tribus Sam. vbi 75
AEſchylus poeta 67
AEſopus fabularum ſcriptor genere Iadmius 62
AEſtatis & hyemis ſimulachra vbi 59
AEſtus in India 9.Ct.
AEthiopes ex AEgyptiis inſtitutis māſuetiores facti 44. æth. Nomades Ib. æthiops vt AEgypto imperarit 63. æthiopes quē regē creent 74. æthiop.hominum maximi, pulcherrimi, & eorū mores Ib. æthiopū ſepulchra vitrea 75. æthiopes Cambyſi dona ferunt 88. æthiopū genitura nigra 89. æthiopes extremi hominum 90. æthiopes contra Cābyſ. 171. æth. circunciſio 56. æth.in Xerxiano exercitu armatura 178. æthiopum diſcrimen Ib.
¶ Africæ terminus quis 42. africæ deſerta 44
Africus & Auſter venti duo omnium pluuioſiſſimi 43
Agariſtæ proci 164. Agariſtæ ſomnium 165
Agaſicles Halicarnaſſeus 27
Agathyrſus Herculis filius 100
Agathyrſi populus 105.113. Agathyrſorum mores & amicitiæ Ib.
Ager Caicus 150
Agetus Alcidæ filius, Ariſtonis amicus 155
Aglauriæ Cecropis filiæ templum 208
Aglomachi turris 122
Agora locus 177
Agreſtium boum vbi ingens multitudo 184
Agrianæ populus 119
Agrianes fluuius 111
Agricolator vbi cōtemptui habeatur 118
Agyllenſium calamitas 30. agyllenſes Phocenſib. iuſta ex oraculo ſoluunt 30
Ahena citra ignem feruētia 10. ahenum Samium 120
Aiax finitimus ac ſocius Athen. 137. aiax Telamonius 210.219
Aimneſtus Spart. Mardonii occiſor 234. aimn. Platæēſis 235
¶ Alabanda vrbs 221
Alalia à Phocenſibus ædificatur 30
Alarodii populus 88. alarodiorū in Xerx. exerc. armat. 179
Alati ſerpentes vbi 90
Alazeris Barcæorum rex 122
Albæ columnæ 146
Album litrus vbi 172
Alcæus Herculis filius 2
Alcæus poeta 143
Alcides Caunius 6.Ct.
Alcinor & Chromius Argiui 15
Alcmæon aſtutè aurū à Crœſo aſportat 164. Alcmæon Megaclis f. Cliſthenis gener 165 alcmæonidæ obnoxii crimini piaculari 10. 137. alcmæonidæ genus Athen. 136. alc. an ſcutū Perſis prodiderint 163. alc. generis claritas 164. alcm. tyrannidis oſores Ib.
Alcon Moloſſus procus filiæ Cliſthenis 165

Aleæ Mineruæ templum 11.234.
Aleæ ludus & tesserarum à Lydis primũ inuentus fertur 18
Alevadæ Thessaliæ reges 168.
alevadarum machinæ 192
Alexander Priami filius 1.
rapit Helenam 57
Alexander Macedo aureus 219.
alexandri tyrannidis origo 221. alexãdri progenies Ib. alexander Amyntæ f. dux & rex Macedonum 231
Algæ Achaiæ 192
Aliarchus Arcesilaum strangulat 121. aliarchus dolo interficitur Ibid.
Alilat Vrania Arab. dicitur 72
Alitta Venus Arabibus dicta 25
Alizones populus 106
Alogune Bab. Artox. pellex 6.ct
Alopecæ Atticæ 136
Alpeni vicus 193. Alpenus vrbs vbi 198
Alpheus & Matõ fortiss. fratres 200
Alpis fluuius vbi 106
Alysonii populus 87
¶ Amasis rex 47.52.64.67.68. amasis regis monumẽtũ Ib. amasis rex Saitanus Ib. amasis ex pelui simulachrũ statuit 69. amasis regis mos Ib. amasis Mineruæ vestibulum erexit Ib. amasis amicitia cum Cyrenæis 70. amasis Græcorum amãs quid eis donarit Ib. amasis varia donaria Ib. amasis Cyprum omnium primus cepit Ib. amasis regis mors 73. amasis cadauer verberibus cæditur 74. amasis cadauer crematur Ib. amasis epistola ad Polycratem 78. amasis picturati thoraces 79. amasis Barcæos dolo capit 126.
Amasis Maraphius Aryandis contra Ayrenæos dux 122
Amathusii populus 144.145
Amaxampeus fons amarus 106
Amazones populus 114. amazonum cum Sauromatis cõmixtio Ibid. amazonum sedes vbi Ib. amazonum nuptiæ 115
Amestris Xerxis vxor 177.183.241 amestris crudelitas in Masistæ vxorem 241
Amiantus Lycurgi filius 165
Amici deploratio 73. amicus prudens omnium rerũ pretiosiss. 130. amicus amicũ quæ roget 155
Amictus lignei 11.ct.
Amilcar Carthagin. rex 191. amilcaris genus & mors Ibid.
Aminias Palleneus Athenien. certamen init 213
Aminoclis fortuna 195
Amistris Onophæ filia, Xerxis vxor 3.ct. amistris & liberorum luctus 4.ct. amistris Megabyzum Artoxerxi conciliat 5.ct. amistris libido 6.ct. amistris Apollonidem excruciat Ib. amistris Zopyri cædẽ vlciscitur ib. amistris mors Ib.
Amistris Ochi filia Ib. amistris Terituchmis vxor 7.ct.
Amompharetus Pitaneti 232. amomphareti victoria 235
Ammon Ægyptiis quid 47. ammonis oraculum de Ægypt. 42. ammonis oraculi origo 49
Ammonii populus vbi 47.114
Amorges Persarum dux 146
Ampa vrbs vbi 149
Ampelon promontorium 183
Amphiaraõ aureus clypeus à Croeso donatus 9. amphiarai expeditio in Thebas ab Hom. conscripta 245. amphiarai templum apud Delphos 17.& oraculum 220
Amphicæa oppidum 106
Amphicrates Sami rex 81
Amphictyonidis Cereris templum 196. amphictyonis fanum, & sedilia Ib. amphictyones templum Apollinis Delphicum struendum locant 70.136
Amphilochus Amphiarai f. 87
Amphilytus Acarnan ariolus 11. amphilyti vaticiniũ Ib.
Amphimnestus Epidãnius 164
Amphiõn 141
Amphissa vrbs vbi 206
Amyntas Macedo, Persas vt exceperit 119. Hippiæ vrbem donat 142
Amyntas Amyntæ nepos, Asiaticus 221
Amyrtæus 63. amyrtæi Ægypti rex à Cãbyse captus 2.ct.
Amytis filia Astyagis 1.ct. amytis & Spitama Astyagẽ occultant Ib. amytis à Cyro in vxorem ducta Ibid. amytis Petisacam excarnificat Ib. Amytis Aambysem monet 2.ct. amytis venenose necat Ib. amytis Cambysem in somnis vexat 3.ct.
Amytis Xerxis filia Ib. amytis Megabyzi vxor 4.ct. amytis adulterii accusatur à matito Ib. amytis Inarum ad supplicium poscit 5.ct. amytis libido 6.ct. amytis morbus & mors Ibid.
¶ Anacharsis sapiens 105. & eius cædes 109
Anacreon Teius 91
Anactorium templum 234
Anaua vrbs Phrygiæ 173
Anaxagoras rex Cypri 8.ct.
Anaxandrides Lacedæmoniorum rex 12. anaxandrides & eius vxores 133
Anaxilaus Rhegiorum Tyrannus 149.191
Anchimolius Asteris f. & eius cædes 136
Ancora Sophanis 235
Anderica Cissiæ stathmus 163
Andia Artoxerxis pellex 6.ct.
Androcratis fanum vbi 227
Andromeda Cephei filia 177
Androphagi populus vbi 101. androphagorum mores 113
Andrus insula 131. andrum Græci obsident 217
Angarion Persis quid 115
Angites fluuius vbi 182
Angrus fluuius 106
Anguilla Ægypt. sacrosancta 51
Animarum immortalitas atq; transmigratio, primis AEgyptiis cognita 60. animarum immortalitatem Zamolxis Thracas edocet 112
Animal Indicum 9.ct. animalia Indica grandiora cæteris 89. animalcula Indiæ tinctoria 11.ct. animalia quæ esui sunt, plura: noxia pauciora 89
Anni humanæ vitæ septuaginta 6. annus ab AEgyptiis primùm inuẽtus, inque duodecim menses ab eisdem distinctus 40
Anopæa mons & vicus 198
Antacæi cete ingẽtia Borysthenis 106
Antandrus locus 130
Antandros vrbs vbi 175
Anthela vrbs 193
Anthela vicus vbi 196
Anthylla oppidum 55
Antichares Eleonius 133
Anticyra vrbs 196
Antidorus Lemnius ad Græcos transfugit 203
Anthropophagum animal 9.ct.
Anysis vrbs 63
Anysis cæcus AEgypti rex Ib. anysis imperium AEgypti recuperat Ibid.
¶ Apaturia Iones Athenis oriũdi, celebrant 27
Aper immẽsus Mysorum opera deuastans 7. aper in Africa nullus 125
Aphetæ loci nomen 195
Aphidnæ produntur Tyndaridis 235
Aphlystii Iouis templum 195
Aphrodisias insula vbi 122
Aphytis Pallenæ vrbs 184
Apia vrbs vbi 42
Apidanus fluui⁹ Thessaliæ 184
Apis aula vbi 66
Apis Græcorum lingua quid Ibid. apis apparuit: feriantur AEgyptii 75. signa eius Ibid. Cambyses ferit Ib.
Apollinis Ismenii templum 9. 17.135.220. apollinis imbre Crœsus è pyra liberatur 16. apollinis Triopii sacrum atque certamen 27. apollinis oraculum apud AEgypt. 52. apollo AEgyptiis Orus dictus 64.67. apollinis tẽpla vbi 66. apollinis & Diæ parentes 67. apollo ad Metapõtinos solos Italorum venit 101. apollinis ara ab Aristeo extructa Ib. apollo Scytharum deus 107. apollo Œtosyrus apud Scythas Ib. apollinis oraculũ Batto redditum 110. apollinis fons vbi 121. apollinis simulachrum 163. apollinis delubrum apud Abas 206. apollinis oraculũ apud Delphos Ib. apollinis arma spõtè apparentia Ib. apollinis Ptoi fanum 210. apollinis ædes à Mard. diripiẽda 4.ct.
Apollonia vrbs vbi 111.238
apolloniates ager 238
apolloniatis oraculum redditur Ibid.
Apollonides Cous medicus Artox. 4.ct. apollonidis cum Amyti coitus 6.ct. apollonides cruciatur & viuus defoditur Ibid.
Apologus Cyri ad Iones 16
Apparitæ populus 87
Apries rex AEgypti 67.111. apries strangulatur 68
apriis bellum cum Sidoniis & Tyriis 67
¶ Aqua diuersarum qualitatum vbi 114. aqua Stygis vbi 157. aqua adeo debilis vt ne lignũ quidẽ ferat 75. aqua quæ potata coagulatur 10.ct. aqua dementans Ib. aquã quod lignum cogat 11.ct. aqua attollẽs põderosa 12.ct.
¶ Ara duodecim deorũ vbi 40. aræ à quibus primùm, diis consecratæ Ib. ara Dianæ 111. ara Iouis forensis 133. ara Herculis 193. ara ventorum in Thyia Ib. ara Iouis diabateris à Dario structa 3.ct.
Arabia vbi 41.89.104. arabiæ mons 40. & humus 41. arabia tributorum immunis 87. arabia quæ producat 89 arabici sinus descript. 41.104
Arabum dei 72. arabum fides constantissima 72. arabum in Xerxiano exercitu armatura 178.179
Ararus Scythiæ fluuius 105
Araxes fluuius 37. & eius cursus quò tendat 104. araxis accolæ quo victu & vestitu vtantur 37
Arbarius à Secundiano deficit 6.ct.
Arbor Siptachora 11.ct. arbor lacrymans Ib. arbor electrifera Ib. arbores Indicæ 12.ct. arborea lana optima vbi 89
Arcades 27.69.134. arcadia & eius incolæ quales 11
Arcesilaus Batti filius, Cyrenæ rex 121. arcesilaus inimicos persequitur Ibid. arcesilaus strangulatur Ib.
Arcesilaus arcesilai nepos regno paterno eiicitur Ib. arcesilaus Samum fugit Ib. oraculum consulit 122. recuperat sua, & oraculo non satisfaciens, occiditur Ibid.
Archander Phthiæ Achæi filius 55. archandri vrbs Ib.
Archiæ & Lycopæ in expugnãdo Samo feruor 80
Archias Samius vnde dictus 57
Archidamus Zeuxidami f. 156
Archidice nobilis in Græcia meretrix, & eius amasi⁹ à Sappho conuitiis notatus 62
Archilochi Parii de Gyge Iãbi 5
Arcis Athen. expugnatio 138
Ardys rex, filius Gygis 3 ardys Prienenses expugnauit Ib.

Areius pagus 208
Arena aurea 89
Argadeus Ionis filius 137
Arganthonius Tarteſſiorũ rex 30. Arganthonius moritur Ibid.
Argentei & aurei nummi primùm à Lydis percuſſi 18
Argentifodina Bactrica 10.ct. argentum in vſu Scythæ nõ habent 108. argentifodinæ Indicæ 10.ct. argentum & ferrum apud Maſſagetas non eſt in vſu 39
Argilus Græca vrbs vbi 183
Argiopius locus quidam 233
Argis & Opis virgines ſacra ex Hyperboreis aſportantes 103
Argippæi populus & eorum victus 102
Argiui 134. argiuorum cum Spartiatis de agro Thyrea cõtentio 35. argiuorum fines ditióque Ibid. argiuorum raſura in præſenti clade Ib. argiuorum mulieribus vetitum aurum ferre in præſenti clade Ibid. argiuis redditum oraculum 188. argiui Xerxi ſubdi maluerunt quàm Lacedæmoniis eſſe inferiores Ibid. argiuorum cum Perſis affinitas Ibid. argiui mercede militant in Peloponneſo 11. argiui ad Mardonium mittunt nuntium 225. argiuorum ad Artaxerxem legatio 189. argiui muſica cæteros Græcos antecellunt 93. argiuò rum mulieres Melampus ſanat 229
Argiua Auteſionis filia, Ariſtonis vxor 153
Argos ab Homero maximè celebratum 137. argos ciuitatum Græciæ nobiliſſima 1. argos à ſeruis tenetur. argi lucus a Cleomene incenditur 157.
Argûs ædificator 123
Argonautarum poſteri à Pelaſgis Lemno eiecti 118. argonautæ Herculẽ amittũt 195
Argon Heraclidarum primus Sardium rex 2
Ariabignes Darii filius 181.213
Ariantes rex 110
Ariaramnis aduerſus Scythas expeditio 3.ct.
Aridius Nerbalus Arbaſſ filius 180
Aridolis Alabandẽſium tyrannus 195
Arienæ & Aſtyagis cõnubium 13.
Arietes cur non mactẽtur à Thebanis 47. arietes Thebanis ſacroſancti 47
Arii populus 88.177. ariorum in Xerxiano exercitu armatura 178
Arimaſpi viri vnoculi vbi 90. 101.102. & vnde dicti Ib. arimaſpii verſus 101
Ariomardus Caſpiorũ dux 178. ariomardus Moſchorum & Tibarẽnorum dux 179
Arion Methymnæus dithyramborũ primus author 4. arion Methymnæus delphino inſidens ad Tænarum euectus eſt Ibid. arionis ingens donarium in Tænaro 5
Aripithes Scyth. rex 109
Ariſba Leſbi ciuitas 28
Ariſtagoras Cyzicenus 118. ariſtagoras Cumæus 132. ariſtagoras Myleti tyrannus 131. ariſtagoras Ionicæ rebellionis author 132. ariſtagoræ oratio ad Cleomenem 134. ariſtagoræ mors 146
Ariſteas Corinthius 186
Ariſteus Procõneſius verſificator 101. ariſtei Proconneſii ſtatua Ibid.
Ariſtides Lyſimachi f. Athen. 212. ariſtidis nobile facinus 214.228. ariſtidis conſilio ſagittarii ex Creta accerſuntur 4.ct. ariſtidis aſtu Xerxes è Salamine fugit 4.ct.
Ariſtocyprus Soliorum rex 145
Ariſtodemus Spartarum rex 153 ariſtodemus militiam deſerens, infamis 200. ad Platæas infamiæ notam ſtrenuitate delet 235
Ariſtodic⁹ Heraclidis f. Cumæ⁹ oraculum conſulit 29
Ariſton rex 12.155. ariſton Byzantius 132
Ariſtophilides Tarentinorum rex 94
Arizãti gẽs Medicæ nationis 19
Arma Martia ſponte apparentia 206
Armenii pecuarii 35.134. armeniorum in Xerxiano exercitu armatura 178
Arpoxais Targitai filius 99
Arſacas Ochi regis filius 6.ct. arſacas patri ſuccedit 7.ct.
Arſamenes Vtiorum dux 178
Arſames A Ethiopum dux Ib.
Arſites Artoxerxis ſpurius 6.ct. Arſites à fratre Ocho deficit 6.ct. Arſitæ cædes 7.ct.
Artabanus Hyſtaſpis filius Xerxis patruus 169. Artabani oratio de bello aduerſus Græcos ſuſcepto Ibid. Artabani ſomnium 175. artabanus Suſa dimittitur 176
Artabaz⁹ Pharnacis f. Parthorũ dux 178. artabazi fuga cũ Perſis 234.237
Artaba menſura Perſica 35
Artachæes Achæmenides genere, & eius proceritas 183
Artaca 151
Artacia vrbs 101
Artæus Artachæi filius 172. artæi Cephenes antea dicti 177.
Artapanus Artaſyræ filius apud Xerxem ſpectatus 3.ct. artapani cum Leonide ad Thermopylas prælium 4.ct. Artapanus Xerxem occidit 4.ct. Artapanus Artaxerxi inſidians ab ipſo occiditur Ib. Artapani filiorũ interitus Ibid. Artapani præfecti ab Artox. defectio Ibid.
Artaphernes Darii frater 130. 131. artaphernes Sardium præfectus 138. artaphernes Ionibus vectigalia imponit 152. artaphernes vnus ex ſeptem magi occiſoribus 3.ct.
Artarius ſatrapa 5.ct. artarius Megabyzum monet Ibid.
Artaſyras Hyrcanius Cambyſis conſiliarius 2.ct. artaſyras Mago regnum tradere conatur 3.ct. Artaſyras à ſeptem coniuratoribus aſſumitur ad occidendum Magum Ibid. artaſyræ mors Ibid. artaſyras in Artyphiũ mittitur 6.ct
Artaxerxes quid Græcis ſignificet 160. Artaxerxes Xerxis filius 182.188
Artayctes Macronum dux 179. artayctes nefarius in Seſto Xerxis prætor 242. artayctes captus ſuſpenditur Ibid.
Artaynta Xerxis amaſia, & eius clades 241
Artayntes Artachæi fil. 220. conuitiis petitur à Maſiſte, inſurgit, reprimitur 240
Arteatæ Perſarum genus 24
Artembares Medus 21.22. artẽbaris oratio ad Perſas 242
Artemidis i. Dianæ tẽplum 193
Artemiſia Lygdamis filia mortuo marito Xerxis exercitũ ſequuta 180. artemiſia pugnam nauali diſſuadet 210. 215. artemiſiæ glorioſa pugna 213. artemiſiæ capiendæ præmium 214. artemiſiæ Xerxes liberos ſuos abducendos dat 216
Artemiſium vbi 103.193.
Artibarxanes eunuchus 8.ct
Artimpaſa Venus cæleſtis apud Scythas 107
Artiſcus fluuius vbi 112
Artochmes Armeniorum dux 178
Artontes Mardonii filius patris humatoribus præmia reddit 237
Artoſtes Ochi filius 6.ct.
Artoxares à Secundiano deficit 6.ct. artoxares Ocho inſidians occiditur 7.ct. Artoxares Paphlagon eunuchus 5.ct. Artoxares relegatur Ibid.
Artoxerxes Xerxis filius 3.ct. artox. Artapanum ſe occidere machinantẽ interficit 4.ct. artox. rex Ibid. artoxerxis luctus ex graui caſu Ib. artoxer. Bactra, quæ deſciuerant à ſe capit Ib. artoxerxis in AEgyptum exercitus 5.ct. artox. ægrè Græcis ignoſcit Ib. artoxerxis aduerſus Megabyzum exercitus Ib. artoxerxis cum Megabyzo pactum Ib. artoxerxes Megabyzum occidi iubet Ib. artoxerxis mors 6.ct. artoxerxis ſpurii Ib. artoxerxis mater Paryzatis Ib. ¶ Artox. Ochi filius Ib. artox. vxor Statira 7. ct. artox. in fratris Cyri caduer ſæuitia 7.ct. artox. cum Græcis fœd⁹ 8.ct. artox. Cyri hoſtes remunerat Ib. artox. & Euagoræ diſſenſio Ibid.
Artozoſtra Darii filia, Mardonii vxor 152
Artybii equus, cædes 145
Artyphi⁹ Artabani, f. Gãdariorũ dux 178. artyphii Megabyzi filii fortitudo 5.ct. artyphius ſuperatur 6.ct. artyphii mors 7.ct.
Artyſtona Cyri filia 87. Darii vxor ex omnibus chariſſima 178
Arxanes A Egypti ſatrapa 6.ct.
Aryandes A Egypti prætor 122. aryandes à Dario morte affectus Ib. aryandicũ argẽtum Ibid.
¶ Aſbyſtæ populus vbi 122
Aſcalon vrbs Palæſtinæ 20
Aſchi liquoris genus 102
Aſia à Phraorte ſubacta 19. aſiam omnẽ trans Halym fluuiũ Cyaxares ſibi conciliauit Ib. aſiæ imperiũ à Scythis occupatur 20. aſiæ termini quot & vbi 104. aſia vnde ſortita nomen 105. aſiæ & Europæ deſcriptio 104
Aſias familia Sardibus 105
Aſina Dryopum vrbs 211.
Aſini Pygmæorũ 10.ct. aſini apud Scythas non viſuntur 116. aſinorũ vox Scythiæ inſueta Ib. aſini vbi cornibus præditi 125. aſini non potantes vbi Ib. aſinorum vocem & formam equi Scythici non ferunt 116. aſinius Demarati pater dicitur 156
Aſmach populus vbi 44
Aſonides AEgin. nauarchus 133
Aſopus, & duæ eius filiæ 139. aſopus fluuius 161.166.215
Aſopodorus Theban. equitum dux 234
Aſpadates Cambyſis eunuchus 2.ct.
Aſpamitris Xerxis occiſoris tormenta 4.ct.
Aſphathines Perſa 83
Aſphaltus bitumen 32.163
Aſſa vrbs vbi 183
Aſſeſiæ Mineruæ templum 4
Aſſyria quæ & vbi 42.104. aſſyriæ ſiccitas 35. aſſyriæ ſeges quomodo irrigetur, frumentúmq; proueniat Ib. aſſyriorum imperiũ 18. aſſyriorum bellũ cum Phraorte 19. aſſyrii à Medis ſubiguntur 20. aſſyr. Venus Mylita vocata 25. aſſyr. bellum cum Cyro 31. aſſyr. armatura in Xerxiano exercitu 17. aſſyrii Græcis Syrii dicti Ib.
Aſtyages Cyaxaris f. Med. rex 8.13. Aſtyages à Cyro capitur 13. aſtyagis cum Cræſo affinitas Ib. aſtyagis cum Ariena nuptiæ Ib. aſtyages Cræſi auus maternus 14. aſtyages patre defuncto Scytharum regnum ſuſcipit 20. aſtyagis ſõnia Ib. aſtyages Cyrũ agnoſcit 22. aſtya. Harpagi

filium mactat Ibid. Astyages Harpagũ proditorem ar guit Ibid. In bello contra Persas capitur 14. Astyages alio nomine Astyiges dictus 1.ct. Astyages Cyro non cõ sanguineus Ib. Astyages fugiens à Cyro capitur Ib. Astyages à Cyro honoratur Ib. Astyages à Cyro & Anyti accersitus Ibid. Astyages à Petisaca desertus fame perit Ibid. Astyagis sepulchrum Ibid.
Asychis AEgyptiorum rex 62
Asychidis regis pyramis laterítia 63
Asylum Herculis 57
¶ Atarbechis vrbs vbi 46.175
Atarneus ager Mysiæ piacularis 29.216
Atarnes fluuius 105. Atarnes Darii regis frater 199
Athamas AEoli filius 195
Athenades Trachinius 198
Athenagoras Samius ad Leutychidem mittitur 238
Athenæ à Pisistrato occupantur 10. athenæ Græciæ & Ioniæ insignior vrbs 17. athenarum à Pisa distantia 40. athenæ tyrannis liberatæ 136. athenarum arx 187. athenæ captæ 208. athenarũ arx incensa Ibid. athenarũ incendiũ 215. athenæ ab Homero celebratæ 251. athenas vacuas Xerxes capit 4.ct. athenas & earum arcem Xerxes incendit Ibid.
Athenienses sanctimonia iurisiurandi adacti seruare Solonis leges 5. athenienses Græcorum potentissimi 9. athenienſium cum finitimis Eleusine pugna 5. athenienses nunquam solum mutarunt 9.190. athen. Iones genere 9. athenienses Ionicum nomen fugiunt 27. athenienſium in Ionia colonorũ vxores Caricæ cum eis cibũ capere renuunt, & nomine cõpellare,& quare 27. athenienſiũ ex seditione,Pisistrati tyrannis 10. atheniẽses partim taxillis,partim somno occupati,à Pisistrato inuaduntur 11. atheniẽſium tribus & nomina vnde 137. atheniẽses Lacedæmoniorũ opem cõtra barbaros implorant 161. athen.cum Mitylenæis pugna 143. atheniẽſ. ex Laureo reditus metallici 187. athen.Mileti expugnationẽ ægrè ferunt 149. ath. Persarum societatẽ ambiunt 138. athenienſis democratiæ author 165. athen.vt tyrannis liberati 135. athen. ad Mardoniũ responſum 122. athen.Græciæ vindices 186. atheniẽſiũ præstãtia 138.139. athen.mutua cædes 140. atheniẽſis quidã fibulis à mulieribus cõfectus Ib. athen. cum AEginetis bellum 159. athen.xii.dii 161. athen. panegyries 161. athen.apud Marathonẽ victoria 163. athen.vxores à Pelasgis raptæ 166. athen.laus 169. athenienſiũ solum cur à Persis vastatum 185. athen.Græciæ liberatores 186. athen.oraculũ Ib. athen.nunquam solum verterũt 190. athen. vnde dicti 207. athen.virtus in propugnãda arce 208. athen.præclara facta 227. athen. iniurias Xerxes vlciscitur 3.ct. athen.ad Salaminem profugium 4.ct. athen. Inaro classem mittunt aduersus Persas 5.ct.
Atticorum lingua 10. atticarum mulierum vnà cum liberis cædes 166. atticus medimnus quid sit 35.154. atticorũ in sacrificando consuetudo 140. attica vt Lemno cohæreat 166
Athos mons & eius Isthmus ac vrbes 172. athos mons effoditur Ibid.
Athous eunuchus 6.ct
Athres fluuius vbi 105
Atlanticum mare vbi 37
Atlantes innominati populi vbi & vnde dicti 124
Atlas fluuius 105
Atlas mons,& cur columna cæli 124
Atossa Cyri filia 83
Atossa Darii vxor 87.167
Atossæ in mamilla vlcus 94
Atramyttium vrbs vbi 175
Atrayntes dux Pactyenſium 178
Atridæ exercitus aduersus Ilium 171
Attaginus Phrynonis filiꝰ Thebanus Mardoniũ cũ suis excipit opiparè 225. Attaginus Persarum primarius apud Thebas fautor, ad suppliciũ à Græcis poscitur 237
Attrahendi vi præditum lignũ 10.ct.
Atys Lydi pater 178. atys Croesi filius 6. atyis oratio ad Croesum patrẽ suum, venãdi sibi copiam denegantem 7. atys Adrasto custodiẽdus datur Ibid. atys cuspide ictus paternũ somnium implet 8. atyis Croesi filii mors Ibid. atys Manis ſſius,Lydorũ rex, colonias in Hetruriã per filium Tyrrhenum mittit, fame coactus 18
¶ Auchatæ Scythæ 99
Aues quadrupedes 10.ct. auis δίκερως 10.ct. aues vt venentur Indi 11.ct
Augurium expulsionis magorum 85
Auras fluuius vbi 105
Aurum & argentum à quo primùm percussum 18. aurũ Indicum 88. aurum Indicũ 10.ct. auri immensa vis à Gyge Delphis dicata 3. auri magna vis in septẽtrionalibus Europæ plagis 90. Aureacea arena vbi 89. & quomodo ditipiatur Ibid. aurea platanus atq; vitis 173. de aureis metallis certamen 235. aureus tripus apud Delphos 136. aureũ aratrũ, iugum,securis,& phiala, cælo delapsa in Scythiam: & circa illa ostentum 99
Auster & Africus vẽti omnium pluuiosissimi 43. auster aduersus se bellantes Psyllos flatu in arena obruit 123
Autonous & Phylacus Delphorum heroes, & aduersus Persas vindices,eorúmque delubra 207
Auxesiæ & Damiæ simulachra 139

¶ Axius fluuius Mygdoniam à Bottiæide diuimit 184
¶ Azabarites eunuchus 6.ct.
Azanes Artæi filius Sogdorum dux 178
Aziris portus vbi 122
Aziristus locus vbi 121
Azotus, vrbs Syriæ à Psam. expugnata 67

B

Babylon Assyriæ vrbs celeberrimi nominis 32. Babylonis situs & magnitudo 32. babylonis cẽtum æreæ portæ Ibid. babylonis cõstructio Ib. babylonis duæ pilæ Ib. babylon à Cyro capitur 35. babylonis principatus, Persis Satrapia dicitur Ibid. babylonis obsessio à Dario 97. babylon secũdò capitur 98. babylonis à Xerxe defecto 3.ct. babylon à Megabyzo capta Ibid. Babylonica regio fossis distincta 35. babylonicæ regionis potentia quanta,Ibid. babylonicæ palmæ vsus & diuersitas Ibid. babylonica nauigia orbiculata Ibid. babylonicæ regionis prouentus 35. Babyloniæ fertilitas Ibid. babylonicarum virginum auctio 36. Babyloniorum tyrannus Labynetus 14. babyloniorũ fœdus cum Croeso Ibid. babyloniorũ leges & instituta 36. babyloniorum quorundã victus Ib. babyloniorum cultus Ib. babyloniorum comata capita Ib. babyloniis sceptrũ gestare ſine insigni, nefas Ibid. babyloniorum medica cura erga ægrotos suos Ib. babylonii vt se aduersus secundam obsidionẽ munierint 96. babylonii vt fœminas in obsidione tractarint 96.97. babyloniorum in molle sepulchra 36. babyloniorũ ablutio post coitum 36. babyloniorum fœda lex de mulieribus Ib. babyloniorum talentum 87
Bacchus AEgypt. Osiris dictus 46. bacchi festũ apud AEgyptios,& de phallis 48. bacchi delubrum 111. Bacchica Dionysi sacra 110. bacchici sacrificii inuentor qui 48. bacchica & Orphica 5
Bacchanalia Græcorũ Scytha improbant Ib. bacchantii vox 210
Bacchiadæ qui apud Corithios 141
Bacidis oraculum 104.212.214
Bactra deficiunt ab Artoxerxe 4.ct. bactra capiuntur Ib.
Bactriorũ dux Hystaspes 178. bactriorum in Xerxis exercitu armatura Ib. bactrii Cyro oppugnanti se dedunt 1.ct bactriis præficitur Tanyoxarces 2.ct
Bactriana natio 28.88. bactrica argentifodina 10.ct
Badres genere Pasargades 122
Bidres Hystanis filius Milyarum dux 179
Bagæus Artontis filius 9
Bagapates Cyrum sepelit 2.ct.
Bagapates Mago regnum tradere conatur 3.ct. Bagapates à septem principibus assumptus, claues eis regiæ dat Ibid. Bagapates sepulchro Darii assidet Ib. Bagapates moritur Ibid. Bagapatis cruciatus 8.ct.
Bagasaces Thracum dux 178
Bagorasus 6.ct. Bagorasi cædes Ibid.
Βάγιδης aqua 11.ct.
Barba sacrificiæ Minervæ omissa 216. barba Pygmæorum 10.ct.
Barbarorum vociferatio 233. barbarorum apud Marathonem ingens strages 163. barbarorum fuga cum Artabazo 234. barbarorum cædes 235
Barca oppidum 87.121.122. barcæ obsidio 126. barcæ vicus Bactriacus 127
Barcæorum expugnatio 126 127. barcæorum deditio 73. barcæorũ fœdus cum Persis 126
Barena vrbs Croeso donatur 1.ct
Barisses vnus ex septem magi occisor 3.ct.
Baris nauigii genus 5
Battus Polymnesti filius 120. Batti filia 68. Batti & Batti claudi regnum 121. Batto vnde nomen indictum 120
Beatus qui diem suum rectè obierit
Beccus quid sit 40
Belides portæ Babylonis 97
Belitanæ sepulchrum Xerxes v. sit 3.ct.
Bellorum Græcorum initia belli inter Cãbysem & Amasin occasio 71. bellum cum Argiuis seruorum 158. bellum Peloponnensium 235
Benemeriti Crasangæ Persis dicti 213. benemeriti qui vocarentur 12. Benemeriti apud Persas honorantur 97
Benevolẽtia Ind. in reges 10.ct

Bernicus mons vbi 121
¶ Biantis Prienæi responſio ad Crœſum 5 biantis Prienæi conſilium ab Ionibus ſpretũ 31.
Bibli quid Ionibus 135
Biſaltæorum regis facinus eximium, & pœna in filios 218
Biſaltia regio vbi 183
Biſanthes oppidum vbi 186
Biſtones Thraciæ populus Ib. biſtonis lacus Dicææ contiguus 182
Bithyni populus quis 178. bithyni à Crœſo ſubacti 5
Biton & Cleobis ſecundo loco beati 6. bitonis & Cleobis Argiuum genus Ib. biton & Cleobis in certaminibus victores Ib. bitonis & Cleobis feliciſſimꝰ exitus Ib. bitonis & Cleobis effigies apud Delphos Ib.
Bœbeis lacus vbi 184
Bœotia terra 48
Bogis ampliſſimæ laudes 182
Boges Eionis vrbis præfectus Ib.
Bolbitinum oſtium Nili effoſſum 42
Boliſſus locus 249.
Boreæ vxor Orithyia Erechthei filia 195. Boreæ delubrum ab Athenis extructum Ib.
Boryes vbi gignantur 125
Boryſthenes fluuius vbi 101 106. 113. boryſthenes huberrimus 106
Boryſthenitarũ imperiũ 101
Boryſthenitæ populus vbi 101. 106
Boſphorus Cimmerius 100 113. boſphorum & Iſtrũ Darius ponte iungit 3. &.
Bottiæis terra vbi 184
Boues mares AEgyptii immolant 46. boues immolãdos vt explorent AEgyptii Ibidẽ. boum ſepultura apud AEgyptios Ib. boum veneratio apud AEgyptios Ib. bos lignea ſepulchri loco vbi 61. bobus vbi cornua nõ ſuccreſcant 107. boues præpoſterè paſcẽtes 124. boum agreſtium ingens vis vbi 184. boues Pygmæorum 10. &.
¶ Brãchidæ populus 8. brãchidarum oraculum de Pactya 19
Brauron inſula 118. 166
Brongus fluuius 106
Brundiſium vrbs 113
Brygi populus 152
Bubares Megabyzi filius 172. bubares Perſa Amyntæ gener 221
Bubaſtis AEg. Diana 63. bubaſtis oppidum 49. 63. bubaſtis hoc eſt Dianæ templũ 63.
Bucolicum oſtium nili effoſſum 42
Budii gens Medica 19
Budini populus vbi 102. 113. budinorum mores Ib.
Bulis Spartiata Nicolai filius 185.
Bura Ioniæ ciuitas vbi 17
Buſiræ Medicæ nationis ſpopulus 19.
Buſiris oppidum 49
Butis vrbs 66
Byblefia vbi 32
Byſantium 111. 151

C

CABALES Libyes vbi 122
Cabalii populus 87
Cabelees Mæones quem cultũ in Xerxiano exercitu tulerint 179. cabelees Mæones aliàs Laſinii dicti Ib.
Cabirorũ orgiis Thraces initiantur 48. Cabirorũ tẽplum aliis præter ſacerdotem inacceſſum, Cambyſes adit & profanat 77
Cadauera Perſarum quomodo humentur 26. cadaueris paterni oppignerãdi lex 62 Cadauera vbi non crementur 72. Cadauera mortua vt ſepeliant Naſamones & Nomades 125. Cadaueris regii ſepultura qualis apud Scythas 108
Cadmæa victoria Phocenſibus obtigit 30. cadmææ literæ 135. cadmæorum ab Argiuis electio 136.
Cadmus Tyrius 48. 135. Cadmus Scythis f. Cous 191. cadmi iuſtitia Ib.
Cadytis vrbs Syriæ 57. 71
Caicus ager vbi 150. & fluuius 175.
Caira vel Carica Halyattis vxor, Crœſi mater 17
Caira veſtis 140
Calamus Indicus 9. &.
Calandæ Indiæ populus 88
Calaſiris veſtis genus apud Ægypt. 52
Calaſiries Ægyptii 68. calaſirium AEgyptiorum plagæ quæ Ib.
Callatebus vrbs vbi 173
Callatiæ Indi parentibus veſcũtur 78
Callias Eleus Iamideorum vaticinus 133
Callias Phænippus Hipponici pater 164. Calliæ filiæ tres 164. Callias Hipponici f. 188
Calliadates in pugna ad Ther. Xerxi conſilium 4. &.
Callimachus Aphidnæus 162
Callimachi cædes 163
Callipidæ Græcoſcythæ 101
Callipolitani populus 189
Callifta inſula 119
Calui à natali vbi 102. Caluitiei cauſa 72
Calyndici montes vbi 31
Calyſtrii Indi 11. &.
Cama mons vbi 89
Camarina vrbs 189. camarinæi Ib.
Cambyſis nuptiæ cum Mandane 20. cambyſes Cyro patre defuncto regnum ſuſcipit 39. 2. &. cambyſis expeditio aduerſus AEgyptios Ib. cãbyſes aduerſus Amaſin bellum mouit 171. cambyſis ortus 71. cambyſis expeditiones 74. cambyſis dona ad regẽ Macrobiorũ Ib. cambyſes Apin vitulũ AEg. Deum ferit 76. cambyſis ſomnium 76. 82. cãbyſis parricidia 76. cambyſes ſororem interimit Ib. Cambyſis morbus Ib. cãbyſes vinolentus 77. cãbyſis crudeliſſima facinora Ib. cambyſis fatũ, imprecatio 82. mors 83. cambyſi quæ prodigia acciderint 2. &. cãbyſis angores Ib. cãb. mors, cãbyſes ſepelitur Ib. cambyſes Amyrteum & AEgyptios capit 2. &. cambyſes Tanyoxarcem fratrem interficit Ib. cambyſes magum doloſè in Tanyoxarcis
Calocum ſufficit Ib. meli formidini ſunt equis 15. Cameli Indici forma 83
Camicum Acragantini incolũt 192. camici oppidi obſeſſio Ib.
Caminus poemation Homeri 512.
Camirus oppidum 27
Campſa oppidum 184
Cãpus Niſæus Medicæ regionis 174.
Canales coriacei miræ longitudinis 72
Canaſtræum promontoriũ 184
Candaules Græcis Myrſilus dictus Sardium tyrannus 2 Candaules ab Alcæo Herculis filio oriundus, Ib. Candaules Sardium nouiſſimus rex Ib. Candaulis amor in vxorem ſuam Ib. Candaulis vxor Gygi nuda viſa Ib. Candaulis interitus 3
Canes Indici 9. &. caninum caput habentes 11. &.
Cana ſupercilia 12. &. cani iuuenes Ib.
Canobicum Nili oſtiũ vbi 42. 57. 70.
Capilli Pygmæorum 10. &.
Cappadocibus à Crœſo bellum infertur 13. cappadoces Græcis Syri nominantur Ib. cappadoces populus 13. 134
Caprarum immolatio vbi 46
capripedes homines vbi 102
Caput ſine ſutura 137. capita AEgyptiorum cur firma 72 capita Perſarum cur fragilia Ib. capite carens partus 2. &.
Carcinitis oppidum 106. 113 ad Carda mylam Laconicam ſita Aſina 211
Cardia vrbs 151. 177. 242
Cares populus 31. Cares in poteſtatem à Crœſo redacti 5. Cares inſularum olim habitatores 31. Carum inuẽta tria memorãtur Ib. Cares indigenæ & aborigines Ib. cares AEgyptii 50. 66. 87. carum cum Perſis prælii 146. cares Pedaſenſes 149 carum in Xerxiano exercitu armatura 180
Caria pars Ioniæ 26. caria à Perſis capitur 150.
Cariearum mulierum lex aduerſus maritos 27
Carius Iupiter 137. carii Iouis templum apud Mylaſſos 31.
Carnia vrbs vbi 179
Carmaniorũ præfectus Tanyoxarces 2. &.
Carmen Orthium 4
Carnia feſta 194. 211
Carpathium mare 79
Carpion arbor Indica 11. &.
Carpus fluuius 106
Carthagin. bellum cum Phocẽſ. 30.
Caryſtus vbi 103. caryſtus obſeſſa & capta 160
Caſambus Ariſtocratis filius 156.
Caſeus ſuauiſſimus 11. &.
Caſiæ collectio 90
Caſius mons 71. 72. caſius mons AEgyptum & Syriam diſterminat 67
Caſmena vrbs 189
Caſpatyrus oppidum 89. 105
Caſpium mare 37. 104. caſpii maris lõgitudo & latitudo 37
Caſpii populus 88. caſpiorũ in Xerxis exercitu armatura 178. 179.
Caſſandane Cambyſis mater 71
Caſſiterides inſulæ vbi 90
Caſſius mons vbi 40
Caſthanæa vrbs vbi 194
Caſtor & Pollux Tyndaridæ 119
Caſtorum teſticulorũ medicavis & operatio 114
Caſtratio iuuenum 150
Catadupa 42
Cataractes fluuius vbi 173
Catiari Scythæ 99
Caucaſus mons 20. 37. 88. Caucaſii populus 37
Caudæ Cynocephalorum 11. &.
Caunus vrbs vbi 144. Caunus oppugnatur 6. &.
Cayſter fluuius 143
¶ Cebrenia à quibus ædificata 248.
Cecropidæ, Cranai, Pelaſgi 207
Ceiorum cœnaculum 104
Celenæ vrbs vbi 173
Celtæ populus vbi 45. 106
Cepheus Beli filius 177
Cephiſſus amnis 206
Cercaſi populus vbi 42. 55
Cercopœn hedræ 198
Ceres AEgyptiis Iſis dicta 67 cereris templum 60. 106. cereris & Liberi principatus apud inferos 60. cereris Achææ templum 136. cereris templo adhærens, manibus truncatur 159. cereris Amphictyonidis fanum 196. cereris & Proſerpinæ ſacra 210. cereris Eleuſiniæ templum 233
Certamen Triopii Apollinis 27
Ceruus in Africa nullus 115
¶ Chalcedonenſes à Dario multantur 3. &. chalcedonen-

ſes Xerxes vlciſcitur Ib.
Chalcedonius populus vbi 151
Chaldæi inter Aſſyrios 178
Chaleſtra oppidum 184
Chalybes in poteſtatē à Crœſo redacti 5
Champſæ crocodili dicti 51
Charadra oppidum Phocenſiū 206
Charaxus Mitylenæus 62
Charitimidis gloria 5.&.
Charopinus 143
Chemmis inſula vbi 66
Chemmis oppidum AEgypti 53
Cheopes AEgyptiorum rex 60. Cheopes AEgyptiis ne ſacrificarent interdixit Ibidem. Cheopes filiam ſuam proſtituit 61
Chephrenis regis AEgypti tyrānis. 61
Cherſoneſus vbi 167 & eius præſtātiores vrbes 151. Cherſoneſus Athenienſ. ditionis 167
Chidori fluuii aqua Xerxis copiis deficit 184
Chidori origo Ib.
Chileus Tegeata 224
Chilon Lacedæm. vir præſtans 201
Chilonis Lacedæm. conſilium 10
Chius oppidū & inſula 26.70. chiorum bellum 4. chiorum conſtantia & cædes 148 chiorum prodigia 150
Choaſpes fluuius cuius ſolius aquam rex bibit 34.134.135
Chœnix quid 154
Chœreatæ, tribus Sicyonia 137
Chœreæ locus 161
Choramniis præficitur Tanyoxarces 2.&.
Choraſmii populus 88. 90. choraſmiorum in Xerxiano exercitu armatura 178
Chorus iuuenum peſtilētia abſumptus 150
Chromius Argiuus 15
¶ Cicones Thraciæ populus 177.182
Cilicia vbi 42.45.87. cilices populus 87.134. cilicum in Xerxiano exercitu armatura 180. cilices vnde dicti Ib.
Cilix Phœnix Agenoris filius 180. cilix Syennefis Oromedontis filius Ib.
Cilla AEoliæ ciuitas 27
Cimmeriorum aduerſus Ioniā expeditio, Crœſo veruſtior 2. cimmeriorum è ſedibus ſuis eiectorū in Aſiā trāſitus 3. cimmerii ex Aſia per Halyattem exacti 3. cimmerii ex Europa pulſi 20. cimmerii vbi 100. cimmerii muri Ib. De cymmeriis duo referuntur Ib. cimmeriorū populi & regis pugna Ib. cimmeriorum ſepultura Ib. cimmerius Boſphorus vbi 100. 113. cimmerium fretum vbi 105
Cimonis res geſtæ, cædes & ſepulchrum vbi 161
Cimō Miltiadis pater, & eiuſdē nominis, ipſius filius 166. qui Bogem Xerxis præfectū Eione obſidet 182
Cinnabari 9.&.
Cinnamomum quomodo colligatur 90
Cineas rex Theſſaliæ 136
Cinyps fluuius vbi 113.133. cinypis fertilitas 116
Cippi Herculis 45. cippi duo aureus & ſmaragdinus in tēplo Herculis 47. cippi Seſoſtris nomine inſcripti 55. cippi Darii regis vbi 111. cippus Crœſi regis vbi 173 cippo Midæ regis Gordii filii epigramma ab Homero inſcriptum 245
Circumciſionis AEgyptiorum cauſa 45. circumciſio quibus communis 56
Ciſſii: ciſſiorū regio 87.134.135. ciſſiorum in Xerxis exercitu armatura 179. Ciſſiæ portæ Babylonis 97
Citaris inſigne regium 6.&.
Cius fluuius vbi 105
Cius Myſia vrbs capitur 146
¶ Clazomenæ vrbs 26.70. clazomenæ vrbs capitur 146
Cleades Platæenſis AEginetis in prælio defunctis tumulū ſtruit 237
Cleander Phigaſeus vates 158.
Cleander Patareus Gelæ tyrannus 189
Clearchus Lacedæm. Cyri dux 7.&. Clearchus circumuenitur. 8. &. Clearchi tumulus palmifer Ib.
Cleobis & Biton à Solone ſecūdo loco beati habiti 6. cleobis & Biton Argiuum genus Ib. cleobis & Biton in certaminibus victores Ibid. cleobis & Bitonis feliciſſimus exitus Ibid. Eorūmq; effigies apud Delphos Ibid.
Cleodæus Hylli filius 153
Cleombrotus & Leonides gemini 133.211
Cleomenes Spartiatarū rex 96. 153. Cleomenes virorum iuſtiſſimus 96. Cleomenis mater, & natiuitas 133. Cleomenis regnum Ibid. Cleomenis cum Ariſtagora colloquium 134. Cleomenes contra Piſiſtratidas 136. Cleomenes Achiuum ſe, nō Dorienſem eſſe ait 138. Cleomenes cum Arcadibus cōtra Spartam 157. Cleomenis profugium 156. Cleomenis inſania 157. Cleomenes ſeipſum laniat Ib. Cleomenes lucum Argi incendit Ibid.
Cleonæ vrbs vbi 172
Clinias Alcibiadæ f. victor 204
Cliſthenes Alcmæonides Athenienſis, Sicyonii Cliſthenis nepos 137. Cliſthenes Athenis eiicitur Ibid.
Cliſthenis Sicyonis tyrannus 137.164. Cliſthenis oratio ad procos filiæ ſuæ 165
Clytiades ex Iamideorū genere vates 229
¶ Cnidus ciuitas 27.76
Cnidii Lacedæmoniorum coloni 32. Cnidiorum regio Ib. Cnidii de Iſthmo fodiendo Pythiam conſulunt Ibid. Cnidiorum deditio Ibid. Cnidii Samios quoſdam ſeruant 122
¶ Cobon Ariſtophanti filius 155
Codri Melanthi filii, nepotes reges 27
Codrus Athenienſium rex 138
Cœnyrorum locus: prope quem metalla Thaſia 153
Cois Erxandri filii oratio ad Darium 112. Coes donatus Mitylene à Dario 132
Coitus hirci cum muliere 47. coitus in templo 50. coitus Indorum in propatulo 89. coitus & partus viperæ 90. coitus Naſamonū in propatulo 123. coitus Cynocephalorum 11.&.
Colaxais Argitai filius 99
Colchi vbi 20.56.88.104
Colchorum circumciſio 56
Colchicum linum 56
Colias ora Atticæ 214
Colæus Samiæ nauis in AEgyptum tendentis nauclerus 120.
Colleſtis AEgyptius panis 52.
Coloniam in Thuſciam Lydi deduxerunt 18
Colophon vrbs 26. Colophō à Gyge capitur 3. Colophonii & Epheſii ſoli ex Ionibus ab Apaturiis arcentur 27
Coloſſi ligneicuncubinarum Mycerini regis 61. Coloſſi Androſphinges vbi 69. Coloſſus ante tēplū Vulcani Ib.
Coloſſæ Phrygiæ oppidum 173
Colubri ab equis deuorantur 14
Columbæ Dodoneæ nigræ 49
Colūnæ Herculis vbi 100.120. 124. columnæ albæ vbi 146
Colus cum fuſo fœminis tractanda, non arma 121
Coma Lacedæmoniorum 15. coma Babyloniorum 36
Combapheus AEgyptū Cābyſi prodit 2.&.
Combrea vrbs 184
Commentarii Homericæ profectionis 244
Compedes Lacedæmoniorum apud Tegeatas 12
Compſatus fluuius 182
Conchylia in montibus vbi 41
Conon 8.&.
Conſultant Perſæ inter pocula 25. conſultationis vſus quis 169
Contadeſdus fluuius 111
Copais palus vbi 221
Coquēdi mod⁹ citra lebetē 107
Corcyra vrbs: Corcyræi populi 79. corcyræorum oratio ad Xerxem 191
Coreſum vbi 143
Corinthia veſtis 140. corinthiorum mulieres à Periandro denudatæ 142. corinthiorum reip. cōſtitutio 141 corinthiorum theſaurus 9. corinthiorum cum Samiis & Corcyræis diſſenſiones 79
Cornua quibus in locis maturius proueniant aut ſerius 103
Corobius 119.120
Corona oleagina olympiorum præmium 205. coronari in ſomnis videri, quid 171. 172
Coronæi populus 139
Corys fluuius Arabiæ 72
Corycium antrum 206
Coſmartidone Artoxerxis pellex 6.&.
Cotyle quid ſit 154
¶ Cranai Pelaſgi nominati 207
Cranapes Mitrobatæ filius ab Oroete infeſtatus 92
¶ Craſtis: Craſtia Minerua 133
Crater Pauſaniæ in oſtio Ponti 110. crater Samius & Argolicus 120. crater Lacedæmonius ad Crœſum 13
Crathis AEgarum fluuius perpetuus 27
Cremni emporium vbi 102
Creſton oppidum 9. creſtoniatarum lingua 10. creſtonicus ager 184
Cretæ antiqui incolæ 31. cretenſes, & reſponſum oraculi 191.192. creta Athenienſes ſagittatios aduerſus Xerx. accerſunt 4.&.
Crex animal 52
Crimina vt exploret Indiæ rex 10.&.
Crios Polyeriti 153.156
Criſæus campus 206
Criſcrana regiarum ædiū 2.&.
Critali Cappadociæ 172
Crobyzi populus Thraciæ 105
Crocodili natura 51. Crocodilus animal ἀμφίβιον Ibid. Crocodilus ſolus animalium inferiorem mandibulam nō mouet Ibid. Crocodilus animalium ſoli trochilo pactus Ibid. Crocodili AEgyptiis ſacroſancti Ib. Crocodili capiendi modus Ibid. Crocodilus tricubitali magnitudine vbi 125
Crocodilopolis 65
Crœſi genus altius repetitur 2. Crœſus Halyattis filius Ib. Crœſus quarum regionum tyrannus fuerit Ibid. Crœſus ad pendendum tributum Græcos coegit 25. Crœſus Iones, Æoles, Dores ſubegit, Ib. Crœſus Lacedæmoniorum amicus 2. Crœſi regnū 5 Crœſus Græcorum prim⁹ Epheſiis bellum intulit 5. Crœſus quas gentes in poteſtatem redegerit Ib. Crœſi ſomnium de filio Aty. 6 Crœſi liberi Ibid. Crœſus Adraſtū ob fratricidium ex piat 7. Crœſus ob mortem filii duos annos in luctu tranſ

igit 8 à Crœſo tentata oracula, vera deprehenſa Ibid. Crœſus donaria & hoſtias Pythio conſecrat Ibid. Crœſus potentiſſimos Græciæ ſibi cõciliare conatur 9 Crœſi legati de ineunda pace ad Lacedæmonios 12. Crœſus aduerſus Cappadociam exercitum parat 13. Crœſi affinitas cum Aſtyage Ibid. Crœſus exercitum Halym fluuiũ traiicit 14. Crœſus Phteriorum vrbem expugnat Ib. Crœſus Syrorum prædia deuaſtat Ib. Crœſus Syros exterminat Ibid. Crœſi & Cyri regum pugna Ib. Crœſus capitur 14.15.16. Crœſo oraculũ de muto filio redditum 16. crœſi filius vocalis fact⁹ 16. crœſi regnũ quot annorum Ibid. crœſus ſuper ingẽtẽ lignorum ſtruem impoſit⁹, Solonis recordatur Ibid. crœſus Apollinis imbre è pyra liberatur Ibid. crœſus abaui ſui crimen luit. 17. crœſus Apollini compedes mittit 17. crœſi frater Pantaleon ex Iade fœmina ſuſceptus Ib. crœſi Cyro datum conſilium 16.37 crœſus Cambyſi traditur 38. crœſus Cambyſem deſipientem admonet 77. & inde periclitatur Ibid. crœſo mittendus crater 79. crœſi in Branchidarum templo repoſitæ pecuniæ 132. crœſi in Alcmæonem munificẽtia 164. crœſi cippus vbi 173. crœſus à Cyro oppugnatur 1.ct. crœſi filius obſes Cyro dat⁹ interficitur Ib. crœſi vxor ſe è muro præcipitat Ibid. crœſus qua arte è vinculis euaſerit Ibid. crœſus quomodo liberatus Ib. crœſus à Cyro vrbe donatur Ibid.
Crophis mons vbi 44
Croſſea regio 184
Crotoniatarum cum Sybaritis bellum 133. Crotoniatarũ genus 208
¶ Cteſiæ Perſica quot in libros diſtributa 1.ct. Cteſiæ librorum ſeries Ibid. Cteſias Herodoto repugnãtia narrat Ib. Cteſias vnde acceperit quæ narrat Ib. Cteſias à Xenophonte in aliquibus diſſentit Ibid. Cteſias quãdo floruerit Ibid. Cteſiæ liber 18.7.ct. Cteſiæ lib.19.20.8 &.Cteſiæ liber 21.22.23. Ibid. Cteſias medicus Paryſatidis 8.ct. Cteſiæ in Græcos humanitas Ibid. Cteſiæ epiſtolæ & actiones 8.ct. Cteſiæ Indica Ionicè ſcripta 9.ct.
¶ Cubitus regius quid 32. Cubitus AEgyptius, Samius 68
Culicum vis ingens apud AEgypt. 54
Cultus Babyloniorum 35
Cuma ciuitas AEoliæ 27.143 Cuma çapitur 146. Cumani Pactyam à Cyro deficientẽ recipiunt:& de reddendo,oraculum conſulunt 28.29
Curetẽſes Argiuorum coloni 145
Currus Xerxis 174 Currus ſacer Iouis 218.
Cyaneæ inſulæ vbi 111.
¶ Cyaxares Medorum tyrannus 13.20. cyaxaris puer trucidatus,in morémque venationis apparatæ offertur ei à Scythis 13. cyaxares Phraorti patri ſuccedit 19. cyaxares Aſiæ populos prim⁹ in prouincias & ordines ac acies belli casdiſtinxit 19. cyaxaris prælium cum Lydis Ibid. cyaxares Aſiam ſibi conciliat Ib. cyaxares Ninum ciuitatẽ obſidet 20. cyaxares 40. imperii ſui anno moritur Ib.
Cybeles templum concrematur 144
Cyclades inſulæ 131
Cydippa Terilli filia, Anaxilai vxor 191
Cydonia vrbs à quibus condita 78. & eius ſacra 81
Cydra vrbs vbi 173
Cyllyrii Syracuſanorum quorũdam ſerui dominos eiiciunt 189
Cylon Athenienſis 137
Cynægirus Euphorionis f. nauem aduerſariam prehẽſans manu truncatur 163
Cyneſii populus 45
Cynetæ Celtarum accolæ in vltimis ſeptentrionis plagis 106
Cynocephali vbi 125. & 11.ct.
Cynoſura 212
Cyno Mitradatis bubulci vxor, Cyri nutrix 21
Cynoſargi 163
Cynurii populus Ionicus 211
Cynthii populus 207
Cyprii verſus non Homeri 58
Cyprus à quo primùm capta 70. cyprus tributaria facta ab Amaſi Ib. cyprus inſula 134. cypri claues 145 cyprii Perſis ſe dedunt 74. cypriorum defectio à Medis 144. cypriorum ad Iones oratio. 145 cyprii in ſeruitutem redacti Ib. cypriorum in Xerxiano exercitu armatura 180. cypriorum varia genera Ib.
Cypſela quid 142
Cypſeli Eetionis filii theſaurus Delphis 3 cypſelus Periandri pater 4.142. cypſelus vnde appellatus Ib.
Cyranis inſula vbi 115
Cyrena vrbs 87. cyrenæi populus 120. cyrenæorum deditio 73. cyrenæorum pugna cum AEgypt. 121 cyrenæorum 7000,à Libybus cæſa Ib. cyrenæarum fœminarum ſuperſtitio 124. cyrenaicæ regionis fœcunditas 116 cyrenenſium diſtributio 111.
Cyrmianæ Thraces 112
Cyrni ciuitas cõdita à Phocenſibus 30. cyrnum condi Pythia pronuntiat Ib.
Cyrra vrbs 5.ct.
Cyrus Cãbyſis filius 8.20. cyri mater, Aſtyagis filia 17.20. cyri & Crœſi pugna in regione Pteria 14 cyri nobile ſtratagema Ib. cyrus Iones à Crœſo alienare conatur 14. cyrus vt Crœſum ſuperarit 16. cyrus humanam ſortem in Crœſo videt Ib. cyrus cur mulus dictus 17. cyrus infans morti deſtinatus clàm nutritur 21. cyri nutritius pater Mitradates 21. cyrum pueri ruſtici regẽ eligunt 21. cyrus à magis regnaſſe dicitur 23. cyrus à cane educatus fertur Ibid. cyrus contra Aſtyagem exercitum parat 24. cyrus exercitum Perſicũ excipit Ib. cyrus totius Aſiæ dominus 25. cyri ad Iones apologus 26. cyrus Aſſyriis bellum infert 31. cyrus in Babylonem exercitum ducit 34. cyrus Gyndem fluuium vlciſcitur 34.135. cyrus Babylonem capit 34.35. cyrus in Maſſagetas expeditionem parat 37. cyri ſomniũ & eiuſdem interpretatio 38 cyri caſus in pugna contra Maſſagetas 39. cyrus ſanguine à Tomyride exſatiatur 39. cyrus Smerdi aures amputat 83. cyrus pater: Cambyſes dominus: Darius inſtitor: 87. cyri filiæ Ibid. cyro nullus Perſarum ſe conferre dignabatur 98 cyrus Aſtyagi nõ cõſanguineus 1.ct. cyrus Aſtyagẽ fugiẽtẽ capit Ib. cyrus Aſtyagem honorat Ibid. cyrus Amytin Aſtyag. filiam ducit marito eius interfecto Ibid. cyrus Bactrios oppugnat, & per deditionem capit Ibid. cyri aduerſus Saccas bellum Ib. cyrus à Sparethra Amorgis vxore capitur Ibid. cyrus Amorgis ope Crœſum & Sardis oppugnat Ibid. cyrus Crœſum liberatum vrbe donat Ibid. cyrus Derbices oppugnat 2.ct. cyrus iaculo ictus moritur Ib. cyrus Cambyſi filio regnum tradit Ibid. cyri teſtamentũ & ad hæredes admonitio Ib. cyri etymologia 6.ct. cyri mater, Paryſatis Ibid. cyrus ſepelitur Ib.
Cyrus apud fratrem Artoxerxẽ inſimulatur 7.ct. crimine liberatur Ib. deficit à fratre Ib. exercitum inſtruit:obbit, & quomodo Ibid. eius cadauer vt fœdatum Ibid.
Cythera inſula vbi 15.202
Cytiſſorus, & eius poſterorum calamitas 196
Cyzicus vbis vbi 151

D

¶ Dadicae populus 87. Dadicarum in Xerxiano exercitu armatura 178
Dædalum inueſtigat Minos 192
Dai Perſarum genus 14
Damas Siritanus Samyris filius 164
Damaſithymus Candaulis filius 180. Damaſithymus Calyn denſium rex 213
Damaſpia Artoxerxis vxor 6.ct.
Damiæ & Auxeſiæ ſimulachra 139.
Danaes Acriſii fil. progenies 154 Danaus & Lynceus Chemmitani 53. Danai filiæ templum Mineruæ in Lindo extruxerunt 70.
Daphnæ Peluſiæ 44.56
Daphnis Abydenus 118
Dardanus vrbs vbi 175. Dardanus vrbs capitur 146. dardanei populus 34
Daritæ populus 88
Darius Hyſtaſpis filius 33. 38. 83.167. darii regis auaritia 34. darii regis ſtatua 52. darii ad monarchiam exhortatio 86. darii ad aggrediendum Magum conſiliũ 84. darius quo machinamento imperio Perſarum potitus 87. darius rex Perſarum declaratur Ibid. darii matrimonia Ib. Liberi 167. darii lapideum ſimulachrum 87. darius inſtitor ob exactionem tributi Ib. darii theſaurus & annuum tributũ 87.88. darius Orœtẽ & inimicos perſequitur 92. darius luxato pede Democedem accerſit: & quæ cum illo egerit 93. darius bene de ſe meritos remunerat 95. darius Cambyſis ſatelles 95. darius Babylonem obſidione cingit 97. darii elogium celebre de Zopyro 98. darii expeditio in Scythas 99. darius Indos ſubegit 105. darius quot vrbes in Scythia conſiderit 116. darii crudele factum 111. darius duobus cippis exercitus ſui gẽtes inſcribit Ib. darii de Megabyzo elogium 118. darius à Macedonibus terrã & aquã poſcit 129. darius emiſſo in cælum iaculo Iouem precatur 144. darius à Græcis terram & aquam petit 153. darii vxores, liberi & ſucceſſores 167. darius Sandocem crucifixum liberat 195. darii filiorum interitus 199. darii moneta 112. darius quid Græcis ſignificet 160. darii liberi de imperio diſceptantes 167. darii obitus Ib. darii legati in puteum coniiciuntur 185. darii vxor & duo filii 199. darius

Hyſtaſpis filius vnus ex ſeptẽ Magi occiſorib. Ib, 3.ℭ. dar. equi ſui hinnitu rex fit Ibid. darii ſepulchrum Ibid. darii parentes ſepulchrum viſuri cadunt lethaliter Ib. darius parentum caſum vindicat Ibid. darii aduerſus Scyth. bellum Ibid. darius Boſphorum & Iſtrum ponte iungit Ibid. darius à Scythis fugatur Ibid. darius Chalcedonios mulctat Ib. darius Ioui diabaterio arã ſtatuit Ibid. darii mors Ib. darii ſepulchro aſſidet Bagapates Ib.

Darianus excercitus aduerſus Scythas 171

Darius Xerxis filius Artayntam ducit quam Xerxes adamat 240

Dariæus Xerxis filius 3.ℭ. dariæus parricidii accuſatur 4. ℭ. dariæus inſons occiditur Ibid. dariæi innocentia patefit Ibid.

Dariæus Ochus 6.ℭ.

Datis Medus natione 160. datis oratio ad Delios Ibid. datis pietas in ſacra 163 datis Græciam populatur 3. ℭ. datis mors Ib. datis cadauer Perſis denegatur Ib.

Dauliorum vrbs accenditur 206.

Dauriſes Darii gener Perſarum dux Iones perſequitur 145. 146. Dauriſes à Caribus obtruncatur 146

¶ Decelea tranſit Mardonius 215. deceleæ parcunt Lacedæmonii: & cur 235.

Decelenſium immunitas vectigalium ob ipſorum & Decelei erga Atticam beneficiũ 235

Decimæ Ioui neceſſariò reddũtur 17

Deioces Phraortis filius 18. deiocem Medi ſibi iudicem conſtituunt 18. deioces, Medorũ rex ob iuſtitiæ ſpecimen declaratur 19 deioci regia à Medis ædificatur Ib. deioces in exercenda iuſtitia incorruptus 19. deioces exploratores & auſcultatores delictorum in ſua ditione cõſtituit Ib. defuncto Phraortes f. ſuccedit Ib.

Deiphonus vates 238

Delos incõcuſſa antea, tremuit 160 delus inſula à Piſiſtrato expiatur 11. delii ſacri à Dati appellantur: nec à Perſis læduntur 160. deliæ puellæ & pueri parentãt Hyperochæ & Laodicæ Hyperboreis 103. deliorum de Hyperboreis ſententia Ib. delium Thebanorum 163

Delphici oraculi reſponſum ad Crœſum 8. delphicum oraculũ verax à Crœſo deprehenſum Ib. delphicum ſacerũ, ipſum ſe deus tutaturum reſpondet 206 delphicũ templũ Matacas Xerxis iuſſu ſpoliat 4

Delphorum fuga 206. delphorum indigenæ Heroes 207

Delubra à quibus primùm, diis ſtatuta 40. delubrum Iouis olympii vbi Ib.

Delta Nili Ægypti pars 48

Demaratus Spartiatarum rex, 138. demaratus Cleomenẽ inſectatur 153. demarati nominis etymologia 155. demarati pa rentes qui Ib. demarati fuga Ib. demarati elogium 156. demarati cũ Xerxe de rebus Græcorum colloquia 181.197. demarati ſtratagema 201. demarati rabellæ pugillares & ingenioſa clàm nuntiandi ratio Ib. demaratus ad Xerxem accedit 4.ℭ. demaratus Xerxem à Lacedæmoniis inuadendis prohibet Ib. demarati in pugna ad Thermopylas ad Dariũ conſilium Ib.

Democedes Crotonienſis, Polycratis medicus, exul & captiuus, à Dario accerſitur, & ad medendum adigitur 92. 93. democedes ſplendidis muneribus donatur à Dario 93. democedis in medicina profectus Ibidem. democedis apud regem honor & exiſtimatio 93.94. democedes explorator in Græciam mittitur 94. democ. ſocios Perſas deſtituit: & ducit vxores Ib.

Democratiæ & æquabilis ſtatus vtilitas 139. democratiæ & tribuum Athenienſium author Cliſthenes 165 democratiam tyrãnidi vrbes præoptant 118. democratiam Otanes Perſis ſuadet 152. democratiæ laus & reprehẽſio 85.86

Democritus Naxius nauarchus ad Græcos accedit 207

Demonax Mantinæus 111

Demophilus Diadromei filius 19

Dens tuſſi excuſſus, euanuit: & quid ſignificet 161. dentes ex vno oſſe 237. dentes habens partus 12.ℭ. dentatus vermis Ib.

Depoſiti reddendi argumentũ 158.159

Derbicum cum Cyro prælium 2.ℭ. Derbicibus præficitur Spitades 2.ℭ.

Derſæi Thraciæ populus 182

Deruſiæi Perſarum genus 24

Detractio importuniſſima res 170.

Deus AEgyptiorum maximus 46. deorum oracula apud AEgyptios 52. deorum acres vindictæ 127. 216. deorum ira etiam in nepotes extenditur 185. Deorum nomina ex AEgypto in Græciam perlata 48

¶ Diabaterii Iouis ara 3.ℭ.

Diacœle via 161

Diactorides Cranonius 165

Dianæ templum vbi maximũ 63. 66. Dianæ & Apollinis parentes 66. 67. Diana AEgyptiis Bubaſtis dicta 63. 97. Dianæ puluinar, & aſylum 79. Dianæ regiæ ſacra apud Threſſas & Pæonidas, 103. Dianæ in Braurone adducuntur Atheniẽſes mulieres 166. Dianæ orthoſiæ Byzantii ara 111. Dianæ templum 193

Dicæa vrbs Græca 182

Dicæi ab Attica ad Medos trãſugæ diuinatio 210

Dictyes vbi gignantur 125

Dictynnes delubrum 81

Dies repentè in noctem verſa Lydorum Medorúmque bello 13. & 19. diei natalis obſeruatio apud AEgyptios 52. diei in horas diſtributio à quibus facta 57.

Dienecis Spartani præſtãtia 199

Digitorum octo manus 12.ℭ.

Δικραιρος auis 10.ℭ.

Dindymenæ matris ſacer mons 14

Dion vrbs vbi 172

Dionyſi nomen quando apud Athenienſes 49. dionyſi educatio 90. dionyſi Bacchei feſta 110. dionyſi oraculum apud Satras 182. dionyſus AEgyptiis Oſiris dictus, & in quorum deorũ numero 64. dionyſus tõſus & Vrotalt Arabibus appellatus 71. Dionyſi feſtum & de phallis, 48

Dionyſii Phocenſis oratio ad Iones 148. dionyſius Iones vexat Ibid. Re malè ſuccedente, fugit & ad prædas ſe conuertit 149

Dionyſiophanes Epheſius 237

Dioſcurorum nomen AEgyptiis ignotum 48. Dioſcuros Caſtorẽ & Polluce excepit hoſpitio Euphorion 165

Dipæenſes populus 229

Dithyramborum primus autor quis fuerit 4. Dithyrambi Harmatidei filius vnus ex Theſpiẽſibus victoribus primariis 100

Diues & fortunatus 6

Diuitiæ cynocephalorum 11.ℭ.

¶ Doberes populus vbi 129.182.

Dodona 48.49.

Dodonæarum ſacerdotum de oraculo Dodonæo reſponſum 49. earum nomina & numerus Ibid. dodonææ columbæ Ibid. dodonæum oraculum apud Græcos vetuſtiſſimum omnium Ibid. dodonæi primi Græcorum Hyperborea ſacra acceperũt 103

Dolonci Thraces 151 dolonci aperiunt Miltiadi oraculum 151.

Dolopes Xerxianiexercitu ſnatio 194

Domus ex ſale vbi 114 domibus carentes 11.ℭ.

Dona quantum apud milites poſſint 102. dona à Dario in medicum collata 93. donaria à Gyge Delphis conſecrata 3

Dores populi Aſiæ à Crœſo ſub acti 2.5. dorum migratio 9. dores Pentapolitæ 27. dorum quinque vrbes Ibid. dores Epidaurii Orchomeniis admixti, Ibid. dorum ex inſulis in cõtinentem migratio 31. dorum in Aſiam prima expeditio 81. dorũ in Atticam expeditiones 138. dores vnde propagati 180. dorum Aſianorum in Xerxiano exercitu armatura 180. dorico genere excellentes 9. doricum veſtimentum 140. Doricæ tribus mutantur 138. dorica gens 9.27.31. dorienſium ſacra 27. dorienſiũ principum origo 153 dorienſiũ ciuitates 211.

Doriæi offenſi Sparta diſceſſus, migrationes: bella: obitus: 133

Doris regio 206.

Doris Anaxandridæ filii vltio à Gelone facta 190

Doriſcus Thraciæ littus & ingens campus 172.177.182.

Dorus Hellenis filiũ Doricæ gẽtis autor 9.

Dotus Megaſidis filius, Matienorum dux 178

¶ Dropici Perſarum genus 24

Drymos vrbs 206

Dryopes populus 27.206.211

Dryopis regio 206

¶ Duodecim deorum inſtitutores AEgyptii 40. duodecim deorum ara vbi Ib.

¶ Dyma vbi 27

Dymanatæ tribus Sicyonia 137

Dyras fluuius vbi 196

Dyſenteria in Xerxis exercitu 218

Dyſorus mons vbi 129

E

EBENVM vbi naſcatur 90

¶ Ecbatana 19.28. Ecbatana Syriæ 81.82

Echemus AEropi filius Tegeatarum rex Hyllum interimit 127

Echinadum inſularum mare vbi 41

Echines genus murum apud Afros 125

Eclipſis ſolis 174

¶ Edoni Thraciæ populus 182. edonorum nouem viæ 185

¶ Eetion Cypſeli pater 3 eetion Echecratis filius 141. eetioni oraculum redditur Ib.

¶ Effigies argẽtea piſtricis Crœſi 9

¶ Eion vrbs ſupra Strymonem 172.182

¶ Elatea oppidum 206

¶ Elbo inſula 65

Elea regio mulos non fert 103

Electro manans fluuius 11.ct.
electrum vnde 90. electrū
vt colligant Indi 11.ct.
Elephantina vrbs 41.42.51.69
Elephantes AEthiopiæ 90. e-
lephantes murifragi 9.ct.
Eleus vates 93. eleus Agæi fi-
lius Peloponnesius 165
Elei, Minyarum vrbes delent
119. elei de certaminis à se
instituti iustitia apud AEgy-
ptios gloriantur 67. elei
tardius se ad certamen ve-
nisse dolent 136. eleorum
agonothetæ à quo summoti
164
Eleūs Chersonesi vrbs 172
Eleusina inuadit Cleomenes
138. Eleusiniæ Cereris tem
plum 233.239
Elis Ætolorum ciuitas 211
Elorus fluuius 189
Enagees qui dicantur 137
Enarees fœminei morbi cura-
tores apud Scythas 20
Enaries androgyni 108
Eneti Illyrica gens 36. eneti
ad Adriam 118
Eniēses Xerxiani exercitus gēs
194
Enipeus Thessaliæ fluuius 184
¶ Epaphi, boues mares 46. e-
paphus AEgyptiorū lingua
Apis dicitur 66. epaphi
natalis, festus AEgyptiis 75.
epaphus è vacca genitus 75
epaphi signa 76
Ephesus vrbs Lydiæ 26.41.
Ephesiis à Cræso bellum in-
fertur 5. ephesii à Cræso
obsessi, vrbem Dianæ dicāt
Ib. ephesii & Colophonii
à celebrandis Apaturiis ar-
centur 27. ephesinum tē-
plum celebre 65
Epialtes Eurydemi f. Xerxi iter
per montes ostendit 199
Epidaurii 27. epidauriorum
soli sterilitas, vnde 139. ex
epidauro AEginetæ 207
Epigrammata Spartiatarū 200.
epigramma tripodis Cad-
mæarum literarum 136.
epigrammata eorum qui ad
Pylas occubuerunt 200
Epium Minyarum oppidum
119.
Epizeli prodigiosa cæcitas 163
Equi colubros vorant 14. e-
qui camelos reformidāt 15.
equus candidus sacer, Dario
in Gynde submergitur 34.
equorum & canū numerus
regis Babylonii 35. equi à
Massagetis soli immolantur
39. equi fluuiales Papremi-
tanis sacri 51. equorum flu
vialiū natura & species Ib.
equi sylvestres candidi 106.
equi Sigynarum hirsuti 128.
equi Nisæi 89. equus Ar-
tybii terribilis 145. equæ
olympici certaminis ter vi-
ctrices 161. equi Darii hin
nitus regni omen 3.ct. e-
qui Pygmæorum 10.ct. e-
qua leporē enixa 177. e-
quarum iubæ pro cristis qui-
bus 178. equæ Thessaliæ
omnium optimæ 195
equestrium Xerxis copiarum
numerus 179
¶ Erasinus fluuius 157
Erechtheo Epidaurii quotannis
sacra offerre spondent 139
Athenienses erechtheo regnā
te, quū dicti fuissent Cranai
vocati sunt Athenienses 207.
erechthei terrigenæ templū
in arce Athenien. 208
Eresione poemation Homeri
251
Eretria turbata & consilii i-
nops 160. eretria capta, di-
repta, incensa 161. Eretriē-
ses 207
Eridanus fluuius: & nomen il-
lud vnde 90
Erochus oppidum 206
Erophantes Parineus 118
Erycis regio, Heraclidarum 133
Erythia insula 100.
Ἐρυθρὴ Κῶμος oppidum Ægypti
52.
Erythræ Ionum in continente
oppidum 26
Erythræi populus 147 Ery-
thræorum cum Chiis bel-
lum 4
Eryxo Arcesilai vxor 121
¶ Etearchus Ammoniorum rex
44. etearchi regis sermo de
Nili ortu Ibid. Etearchus
rex in Oaxo 110
Etesiæ venti, causa inflationis
Nili 43
¶ Euænetus Lacedæmoniorum
dux 192
Euagoras Laconis filius 161
Euagoræ regis cum Artoxerxe
simultates 8.ct. euagoræ
& Ctesiæ negotia 8.ct.
Eualcides Eretriensium dux oc
cumbit 144
Euboicum pondus 87
Euboenses Græcos discedere vo
lentes rogāt vt maneant 102
Euboenses Siculi 189. Eu-
boensis plebs venundata Ib.
Euclides & Cleander Hippocra-
tis filii 189
Euelthon Salaminis princeps
121
Euesperides vbi 122.126
Euenius excæcatur 138
Eumenes Anagyrasius Athenie
sis, in AEgina victor 211
Eunuchi in pretio habiti 216.
eunuchus nihil est Ib.
Eupalinus Megarensis architec-
tus 81
Euphorbus & Philagrus prodi-
tores 161
Euphrates Babylonem perfluit
32 Euphrates in rubrum
mare ex Armeniis decurrit
32, 33. Euphratis ductus at-
que anfractus 33. & 34. Eu-
phrates Armeniam à Cilicia
disterminat 135
Euripus 192
Europa Tyriorum regis filia 1.
105. Europa à Cretensibus
rapitur 1. europæ filii Sar-
pedon & Minos 31
Europæ extrema 90. 105. eu-
ropæ dimēsio: & vnde dicta
104. 105. europæ laudes 168
Euryanax & Paulanias duces
232
Eurybates Argiuorum in AEgi
na dux 160. Eurybatem So
phanes prouocatus occidit
235
Eurybiades Euryclidæ filius
202.207
Eurydamæ Leutychidis vxor
156
Eurylcon in prælio occūbit 133
Eurymachus à Platæensib. in-
terficitur 200
Eurysthei genus ex regibus La-
cedæmoniis 133. eurysthei
mors 227
Eurysthenis familia 153. eu-
rysthenes vnde dictus Ibid.
Eurytus & Aristodemus 200
Euxinum mare 2.13
Euxinus pontus, & eius acc olæ
104
¶ Examinandi fontes ratio a-
pud Indos 10.ct.
Exampæus locus vbi 110. ex-
ampæi ahenum Ibid.
Exemplum iustæ vindictæ cor-
rupti iudicis 130
Exercitu donari apud Persas exi
mium 241
Exitus rerum inspiciendus 6
Experimenti compendia 169
Expiandi ritus apud Lydos idē
qui & apud Græcos 7

F

Fabis AEgyptii sacerdotes ab
stinent 46. Faba in feren
dis suffragiis 162
Fames mira 142 famis discu-
tiendæ inuentum apud Ly-
dos 18. fames Xerxis ex-
ercitum inuadit 218
Fanum Panionium 27. fanū
Iouis Beli apud Babylonios
33. fanum Iouis Thebani I-
bid. fanum Protei regis Æ
gyptiorum 57. fanum Dia
næ vbi maximum 63. fa-
num Latonæ 66.
Fatis frustra obsistitur 17.82
Fax Vulcani apud Græcos 215
¶ Felis prolis amantissima 50.
felium sepultura vbi 51
Feræ Ægyptiis sacræ 50. fera-
rum cura apud Ægyptios Ib.
ferarum interfector apud Æ
gyptios morte mulctatur 50
Ferri compactionem quis pri-
mus excogitauerit 5. ferrū
fontis Indici 9.ct
Festum Theophaniæ 9. fe-
stum accensionis lucernæ a-
pud Ægypt. 50. festum si-
mulachri lignei 50
¶ Fides Arabum constantiss. 72
Filii Ionis, & inde cognomina-
tæ tribus Athen. 137
¶ Flamma è pectore simulachri
in templo Iunonis 158
Flos purpureus 11.ct.
Fluminum veneratio apud Per-
sas 26. flumina Scythiæ 105
flumina quæ Xerxis excerci-
tum potu destituunt 175.182.
fluuius mellifluus 10.ct.
fluuius παιδοφόρος 11. ct.
fluuius electro manans Ibid.
¶ Fœderis ineundi ritus apud
Medos & Lydos 15
Fœmina semiuipera 100. fœ-
minæ virili virtute 213. fœ
minæ agrestes vbi 125. fœ-
mineus morbus Scythas in-
uadit 20
Fontes Mæandri vbi 173. fons
mirificus 75. fons amarus
106.110. fons Apollinis 121.
fons solis vbi 124. fons In-
diæ aurifluus 9.ct. fons pi
scosus: fons vinifluus 10.ct.
fons cuius aqua coagulatur
potata Ib. fons Indicus qua-
dratus 12.ct.
Formicæ Indiæ, Græciæ 89
Formæ in Xerxe dignitas 194
Fortuna Aminoclis Cratinei
195. fortunæ circus eosdem
fortunatos esse semper non
finit 37. fortunatus & diues
6
Fori apud Persas non est vsus
18. fori vsum apud Græcos
ludit Cyrus 28
Fratrem præ marito & liberis
fœmina saluum vult 91
Frigoris mira vis vbi 102.103
Fructus ebrios reddens 37
Fulgura & tonitrua in Xerxis
exercitum ingruunt 175. ful
gure carentes 9.ct.
Furis apud AEgypt. callidiss. cō
mentū 59. fures vt Sardana
pali thesauros diripuerint 65
Fustuaria pugna apud AEgypt.
50

G

Gades vbi 100
Gæson 239
Galaica olim, nunc Briantica
182
Galepsus vrbs Græca 184
Galli & gallinæ Indicæ 10.ct.
Gamori Syracusani 189
Gandarii populus 87. gan-
dariorum in Xerx. exercitu
armatura 178
Garamantes populus 113.114
Gargaphius fons 227.231
Gavanes, AEropus, & Perdiccas
fratres 211
¶ Gebeleizis dæmon Getarum
112
Gela oppidum à Lindiis cōdi-
tum 189. Geloorum euer-
sio Ib.
Geleon Ionis f. 137
Gelonus Herculis filius 100
Gelonus vrbs 113
Geloni populus 113.114. Ge-
lonorū regio, mores, victus,
Ib. geloni agriculturæ
operam nauant Ib.
Gelon Dinomenis filius 187.
gelon Syracusana vrbe & Si-
cilia vt fuerit potitus 189.
ad gelonem mittuntur lega-
ti Græcorum ad opem con-
tra Persas petendam Ibid.
gelonis magna imperandi

libido 190. gelon eadē die qua Themiſtocles Barbaros, Amilcarē deuicit 191.
Gemma Indica 9.ct. gemmiferi montes Ib.
Genitura Indorum qualis 89.
Geometriæ ortus ab AEgyp. 56
Gephyræi gens 135. gephyræorum origo Ibid. gephyræi literas in Græciam intulerūt: gephyræorum migratio: ſacra Ibid.
Geræſtum vbi 102.240
Gergithæ ab Hymee capiuntur 146
Germanii Perſarum genus 24
Gerrhus fluuius & locus 101. 105. gerrhi & Nili fontes ſoli Herodoto ignoti 106
Gerra Perſica 233
Geryonis vaccæ 100
¶ Gigamæ Libyes 122
Gigonus oppidum vbi 184
Gillus Tarentinus 94
Gindanes populus 123. gindanarū mulierū fimbriæ Ib.
Ginge Paryſatidis familiaris occiditur 8.ct.
Glauci Chii inuentū & opus 15
Glauci Epicydidis æquitas 158. glauci ſtirps extrita 159
Glaucus Hippolochi filius, & eius poſteri 27
Glaucus caprarius 248
Gliſantem Thermodon interfluit 231
¶ Gnomonis & poli inuentio à Babyloniis ad Græcos peruenit 57
Gnurus Lyci filius 109
¶ Gobryas Darii filius Syrorum dux 178
Gobryas vnus ex ſeptem magi occiſoribus 83. gobryas in bello contra Scythas Dario quid conſulat 117
Gonnus vrbs vbi 184.& 192
Gorgo Cleomenis filiola ſcitè patrem monet 134. gorgo Leonidæ vxor vt Demarati ta bellas aperiri iuſſerit 201
Gorgonis caput 54
Gorgʒ Salaminiorū rex 144. gorgus ad Medos trāſfugit Ib. gorgo Salamin reſtituta 145
¶ Græcia à Dari inuaditur 3.ct. græcæ gentis laudes 10.81.
Græcorum oracula 8. græci eadem ſemper lingua vſi 10. græcorum Athenienſes ſapientiſſimi 10. græci Cappadoces vocant Syrios 13. græcorum & Perſarum in cultu deorum collatio 25. græci à menſis famelici diſcedere dicuntur à Perſis Ibid. græcorum intercalandi ratio 40. græci Ionum nomē refugiunt 17. græcorum feſtiuitatum nomina quomodo determinentur 17. græcorum negotiationes 28. græci Schytarū mores cū Naſamonum moribus cōfundūt 39. græcorum ſcriptura & calculi 45. græci ab AEgyptiis pleraque ſumpſere 48. Græcorum nomen quando Pelaſgi aſſumpſerint Ibid. græca lingua in AEgypto 66 græcorum in Ægypto ſub Amaſi negotiationes, fana, vrbes 70. græci Pontici de Scythis quid dicant 100. græcoſcythæ Callipidæ 101. græci quid de regibus Lacedæmoniis dicant 153. græci Olympiorum præſides 130. græcorum dii nouiſſ. 64. græcorum natalitia 102. græcorum literæ ex Phœnicibus 135. græcorum bellorum initia 1. græcorum in Colchidem nauigatio Ibid. Græci in Aſiam priores expeditionem fecerunt Ibid. Græcorum reſponſum ſuper raptu Medeæ Ib. græci imperiū Priami euerterūt 2. græci ante Crœſi imperium liberi Ib. græci Aſiatici à Crœſo ſubacti 5. græco rū imbecillitas in bello ineūdo. 169. græcorum iuſiurandum 185. græci Menelaū ſequuti 143. græci pauperes, at ſtrenui 181. græci qui terram & aquam Xerxi dederunt 185. græci Xerxis ſocii 187. græcorum de cōſpirando contra Barbaros conſiliū 187. græcorū ſpeculatores à Xerxe capiūtur 187. græcorum oratio ad Gelonem 189. græcorū Perſam opperientium catalogus 196. græcorū in bellā do virtus 199. græci exteris inuidi 201. græci Spartanū ducē quærunt 202. græcorum claſſis aduerſus Xerxem 202. græcorum claſſica victoria 203.204. græcorum de inſequendo Perſa cōſultatio 216. Græcorum ad Platæas exercitus ſumma 228. græcorū præda è Perſarū clade 236. græcorū ſepultura 237. græci Thebanos quòd Medos ſequuti fuiſſēt, obſident 237. græcos quo prætextu Xerxes oppugnet 3. ct. græcorum & Perſarum ad Salaminem prælium 4. ct. græcorum victoria in Salamine Ib. græci ex pacto ad Artoxerxem proficiſcuntur cum Inaro 5.ct. græcorum interitus & fuga Ib. græcanicorū operū tria maxima apud Samios 81
Gratiarum collis nemoribʒ frequens 123
Grinus Theræ inſulæ rex 119
Grues Scythicæ vbi hybernēt 43
Grumi grandes ſalis in montibus 124
Grynæa Æoliæ ciuitas 27
Grypes auri cuſtodes 90.101. 10.ct.
¶ Gyges Daſcyli filius Candaulis ſatelles 2. gyges Cādaule interempto, vxore eius & regno potitur 3. gyges ſuffragio Delphici oraculi Lydorum regnum poſſedit Ib. gygis atnepos de Candaulis morte pœnas dedit Ib. gygis donaria Delphis conſecrata Ib. gyges barbarorū primus apud Delphos munera poſuit Ib. gyges Mileto & Smyrnæ arma intulit 3. gyges colophonem cepit 3. gygis abaui crimen Crœſus luit 17. gyges Heraclidarum ſatelles Ib.
Gygadas vocatur Delphis aurū & argētum à Gyge dicatū 3
Gygæus lacus proximus Halyattis ſepulchro 18
Gygæa Alexandri ſoror 130. gygæa Amyntæ filia Bubaris vxor 221
Gymnicū certamen Perſis 54
Gymnopædiæ 155
Gyndis fluminis ortus 34.37. gyndis fluuii riuuli 34.37. 135

H

HAEMVS mons trium fluuiorum pater 105
Haliacmon fluuius 184
Halicarnaſſus ciuitas 27
Halizones populus vbi 101
Halyattes ſucceſſor Sadyattis 3. halyattis bellum cum Cyaxare & Medis Ib. halyattes Cimmerios ex Aſia exigit 3. halyattes Smyrnam Colophoniam capit Ib. halyattes ad tibiarum fiſtularúmque cantum in expeditionem procedebat Ib. halyattes paternum bellum adminiſtrat Ib. halyatti oraculum à Pythia redditur 4. halyattis cum Mileſiis fœdus Ib. halyattes Mineruæ duo delubra ædificauit Ib. halyattis regnum & mors 5. halyatti defuncto Crœſus in regno ſuccedit Ib. halyattis dona delphis conſecrata Ib. halyattes fugiētes Scythas recipit 13 halyattis vxorū, Carica altera, altera Ias genere 17. halyattis ſepulchrum apud Lydos 18. halyattis ſepulchrū ab emptitiis hominibʒ & ancillis cōſtructū Ib.
Halys amnis 2.5. 13.19.24.135 halys amnis in mare Euxinū voluitur 2. halys amnis Medicum imperium & Lydū diſterminat 13
Hamilcar Carthaginēſium rex 191. hamilcaris genus & mors Ibid.
Harmamithres Perſici equitatus præfectus 179
Harmocydis oratio ad milites Phocenſes 226
Harpagus Medus 14. harpagus Aſtyagis familiaris, eiq; omnium Medorum fidiſſimus 20. harpagi corā Aſtyage purgatio 22. harpagi filiū Aſtyages mactat 22. harpagus proprium filiū comedit 22.29. harpagus Medos in Aſtyagem cēcitat indignè ab eo tractatus 23. harpagi ad Cyrum literæ intra leporem reconditæ 23. harpagus exercitui Aſtyagis contra Cyrum præficitur 24. harpagus capto Aſtyagi inſultat 24. harpagus, Ionia ſubacta, in Cares exercitum traducit 31. harpagus Cyrum in poteſtatē regni eneuit 29. harpagus inferiorē Aſiā ſubigit 32. harpagus in Mazaris defuncti locum ſufficitur 29
Harpagus Perſa Darii dux 150
¶ Hebes teſſera 239
Hebrus fluuius vbi 111.177
Hecatæus hiſtoriographus, & eius genealogia 64. hecatæi de defectione & bello Perſico ſententia 132. hecatæus Hegeſandri filiʒ 146. hecatæi de Pelaſgorum eiectione ſententia 166
Hector ſucceſſor Troiani regni 59
Hedoni Thraciæ populus 182. hedonorum nouem viæ 183
Hegeſicles & Leo Spartiatarum tyranni 11.
Hegeſipyla Olori filia Miltiadis vxor 152
Hegeſiſtratus Hippiæ ſp. Sigæi tyrannus 142
Hegeſiſtratus Telliadeus aruſpex vt è vinculis euaſerit 229 hegeſiſtrati interitus 230
Hegeſiſtratus Samius Samiorū explorator 238
Hegetorides Antagoræ filius 235.& 236
Hegias quomodo ciuis Spartanus fratris ope factus 229
Hegiæ Epheſii in pugna ad Thermopylas ad Xerxem cō filium 4.ct.
Helenæ ab Alexandro raptus 1. 57. helena Menelao redditur 18. Helenæ templum in Therapne 155
Helice vbi 27
Helicus Teriuchmis frater cæditur 7.ct.
Heliopolis ſolis vrbs 40.49.50 Heliopolitani, Ægyptiorum ſolertiſſimi 40
Helis AEtolorum ciuitas 211
Hellanicus mendacii arguitur 7.ct.
Helles filiæ Athamantis ſepulchrum 177.
Helleſpontus vbi in AEgæum intret 111. helleſponti pōs 173. helleſponto Xerxes cō pedes iniicit Ibid. helleſponto ſtigmata à Xerxe inurūtur Ib. helleſpontū Xerxes muneribus donat 176
Helleſpontii populus 87
Helleſpontias ventus ſubſolanus 194
Hellus in Hermum influit 14
Heneti populus 36.& 128
Hephæſtienſes populus 167
Heracleū Atticæ anguſtiæ 4.ct. heracleum Salamini aggere Xerx. iungere conatur, Ib.

Heraclidæ Sardium reges ex oraculo 2. heraclidarum genus è ſerua Ibid. heraclidarum imperium quot annorum Ibid. heraclidarum vltio in atnepotem Gygis deuoluta 3
Heraclides Ibanolius 146
Hercules Iouem viſendum ſe exhibere nolentem qua ſpecie viderit 46. Herculis Tyri Phœniciæ tẽplum 47. hercules Ægyptius & Græcus Ibid. herculis Thaſii tẽplum Ibid. hercules vnus è xii diis 47. herculis parentes ab Ægyptiis oriundi Ibid. hercules veteſtus de⁹ Ibid. herculis templum vbi 47.57.136.162.163. herculis in templo cippi 47.47. de hercule fabula Ibid. herculis oraculum apud AEgypt. 52. hercules plures 74. herculis columnæ vbi 110. herculis tres filii 100. her cules Scytharum deus 107. herculis veſtigium vbi 110. herculis ara vbi 193. hercu les ab Iaſone derelictus 195. ad opem herculi ferendam emerſit Dyras fluuius 196
Herma vbi 194
Hermeus ſinus 243
Hermiona Dryopum ciuitas 211. hermionenſes Dryopes 207. hermionei Samiis dant Thyream inſulã 81
Hermippus *nuntius* 147
Hermolyci præſtantia: ſepulchrum 240
Hermophantus 143
Hermotimus Pedaſenſis eunuchus 216
Hermotybies AEgyptii milites 68.229. hermotybiũ AEgyptiorum plagæ Ibid.
Hermus fluui⁹ 14.144.244. hermus fluuius iuxta Phociã vrbẽ in mare effunditur 14
Herodoti peregrinatio 40.44 47. Herodoti ſententia de incremento Nili 43. herodoti de origine oraculorum Græcorum ſententia 49. Herodoti & Homeri ac Heſiodi ætas quanti interualli 49. herodoti & Dionyſi ætas 64. herodoti de raptu Helenæ ſententia 58. herodoto contraria de Zopyro Cteſias narrat 3.ct. herodotus mendacii arguitur 7.ct.
Herodotus Baſilidis filius Ionũ ad Lacedæm. legatus 220
Heroicum conditorium 156
Heroum indigenarum nomina gerebant tribus Athen. 137
Herpys Thebanus 230
Heſiodus & Homerus deorum opifices 49. eorúmque ætas Ibid. heſiodus de Hyperboreis retulit 103
Hexapolis nunc Pentapolis dicta 27
Hieron Gelonis frater 189
Hieronymus Andrius 229
Himera vrbs 191
Hipoleon promontorium Scythiæ 106
Hippagogæ naues 153
Hipparchi inſomnium 135. hipparchi interfectores Ib.
Hippiã Spartiatæ reducere conantur 141. hippias tyrannus Athenienſis 136. hippias exul Artaphernem in Athenien. concitat 143. hippias oraculorũ peritus 142. hippias Piſiſtrati filius 161. hippiæ quũ Perſas Marathonem ductaret, ſomnium Ib. hippiæ dens tuſſiendo excuſſus Ib.
Hippobatarum prædia 138
Hippoclides Tiſandri filius 165. hippoclidis proci præſtantia Ib.
Hippoclus Lampſacenus 118
Hippocrates Megaclis fil. & eius progenies 165
Hippocrates pater Piſiſtrati 10. 136. hippocrati portentum ingens viſum 10
Hippocrates Patareus, fratri Cleandro Gelæ tyranno ſuccedit 189. hippocratis filii Ib. hipp. vrbes vicinas obſidet Ib. hipp. Scythæ Zanclæorum tyrannovincula iniicit 149. hippocratis mors 189
Hippomachus Leucadius aruſpex Græcorum 230
Hippotoxoræ quid 231
Hirci coitus cum muliere 47
Hiſtiæus Mileſius 118. hiſtiæi ad Scythas oratio Ib. hiſtiæi erga Darium fides Ib. hiſtiæus à Dario petit Myrcinũ 128. hiſtiæus Sardis à Dario accerſitus venit 130. hiſtiæus vt Ariſtagoræ defectionem indicet 132. hiſtiæus Dario callida oratione decepto, in Ioniam redit 145. hiſtiæus Sardibus aufugiens à Dario deficit 147. hiſtiæus à Chiis in vincula coniicitur 147. hiſt. literæ produntur Ib. hiſtiæi vulnus Ib. hiſtiæus capitur, & in crucem tollitur 150
Hiſtiæus Tymnis filius 180
Hiſtiæa vrbs capitur 205
Hiſtiæotis ora ſuper Artemiſium 193 hiſtiæotis regio ad Oſſã & Olympũ 9
¶Hoarus fluuius vbi 116
Homerus & poetæ Oceanũ fluuiũ finxerũt 43. homerus & Heſiodus deorũ opifices, eorúmque ætas 49. homerus vt ſcripſerit de raptu Helenæ 58. homerus verſus Cyprios non fecit 58. homerus de hyperboreis 103. homericis verſibus Argi celebres: eorúmque cantores Sicyone electi à Cliſthene 137. homeri de boum cornuum pullulatione ſententia 103. homerus Athenienſes in exercitu contra Ilium laudat 190. homeri Epigoni 103. homeri cæcitas 244. homeri epigrãma in Midam Phrygum regem 245. homeri nomen vnde Ib. homeri minor Ilias 246. homeri Phocais Ib. homerus apud Chium 249. homeri Cecropis, Batrachomyomachia, Epicichlides Ib. homeri vxor & filiæ Ib. homeri Caminus 251. homeri Ereſione 252. hom. mors & ſepulchrum 253. homeri ſepulchri inſcriptio Ib. homerus AEolicus Ib. homeri ætas 254. homericæ profectionis cõmẽtarii 244
Homo fato functus vbi per lætitiam terræ demandetur 127. homini fatius mori quàm viuere 6. hominis calamitoſa conditio Ib. hõ. prima & naturalis vox 40. homines in fortuitorũ arbitrio & non contrà 175 homo ſibi malorum autor non Deus 17. homines ferè omnes præter Græcos & AEgyptios in templis coeunt 50. homo hominem fato impẽdenti eripere nequit 78. homines molles mollis regio fert 242
Homiuorum animal 9 ct.
Hoples Ionis filius 137
Horæ diei à quibus inuentæ ſint 57
Horti Midæ Gordii filii 221
Hoſtiæ Pythio à Cræſo conſecratæ 8
Hotaſpes Artachæi filius Aſſyr. dux 178
¶Humanarum rerum inconſtãtia 2.16.37. humanæ vitæ anni ſeptuaginta 6. humanæ vitæ breuitas & calamitas 175
¶Hyacinthia Lacedæm. ſolẽnia 224
Hyampeus vertex 207
Hyampolis vrbs 206
Hyatæ tribus Sicyonia 137
Hybla vrbs 189
Hydarnes Perſa 183 hydarnes Hydarnis filius Perſarum dux 179
Hydrias regio 146
Hyela in agro Œnotriæ ciuitas 30
Hyænæ vbi naſcantur 115
Hygennenſes populus 87
Hylæa locus 100.106.109
Hylleæ tribus Sicyonia 137
Hylli progeniei celebritas 153 hyllus Herculis filius 196 hyllus interimitur 217
Hymees Perſa 146. hymeæ obitus Ib.
Hymeſſus 166
Hymni deorum ab Homero cõſcripti 245
Hypachæi quondam Cilices appellati 180
Hypacyris Scythiæ fluuius 105.106
Hypanis fluuius impotabilis 101.106.110
Hyparchus fluuius Indiæ 11.ct.
Hyperãthes & Abrocomes Darii filii 199
Hyperborei vbi 101. hyperboreorum ſacra 103
Hyperoche & Laodice Hyperboreæ virgines Ibid.
Hyrcani populus vbi 90
Hyrgis fluuius 106
Hyria vrbs à quibus condita 192
Hyſiæ oppidum 138
Hyſtaſpes Xerxis filius 3.ct.
Hyſtaſpes Arſamenis filius 38
Hyſtaſpes Darii filius 178
Hyſtaſpes Darii pater Perſarum ſatrapa 83
Hyſtriches vbi gignantur 125

I

IACCHVS myſticus 210. iacchus feſtum Athenienſiũ Ib.
Iadmon Samius herus Æſopi 62
Ialyſſus oppidum 27
Iamidei 229
Iapygia 94.113.192
Iapyges Meſſapii 113.192
Iardanæ ancilla, Herculis vxor, mater Heraclidarum 2
Iaſonis æreus tripus 113
Iatragoras 132
¶Iberiam Phocenſes occupãt 29
Ibis Ægyptiis ſacra 50.52. Ibidis forma 52. ibidum duplex genus Ib.
¶Ichnæ vrbs terræ Bottiæidis 184
¶Ida mons 175. & regio 28.
Idernes vnus ex ſeptem Perſarũ principibus 3.ct. idernes Artoxerxis ſocer 7.ct.
¶ Ieiunia & feſtus dies Iſidis 124
Ienyſus vrbs Syriæ 71
¶ Ignem Perſæ deum arbitrantur 73. ignis Ægyptiis animata belua dictus ibid. igne ſepelire 7.ct. ignis perpetuus 10.ct. ne ignifer quidem elabatur 202
¶Ilias minor Homeri 246
Iliadi Mineruæ mille boues à Xerxe immolantur 175
Ilii expugnatio, barbarorum & Græcorũ ſimultatis origo 2. ilium 41. ilii obſeſſio & expugnatio 58 ilienſis ager 143.175
Iliſſus fluuius 175
¶Imbecillitas fortiſſima neceſſitas 192
Imbribus vacantes 124
Imbrus 130
Immortales Getæ 112 immortales quos apud Perſas 179
Imperiũ Priami à Græcis euerſum 2. impoſſibile ſortem fato deſtinatam poſſe effugere 17. impoſſibilitatis *numen* 217
¶Indus fl. fert crocodilos 105 indi in mare oſtium explorat Darius Ib.

inarus Lydus Ægyptios ad defectionẽ ab Artoxerxe incitat 4.ć. inaro mittũt classem Atheniẽses 5.ć. inarus Achæmenidem vulnerat Ib. inarus victor Ib. inarus vulneratur, fugit Byblum Ib. inarus cum Græcis ex pacto ad Artox. proficiscitur Ibid. inarus ab Amyti tribus crucibus figitur Ibid.
Inconstantia rerum humanarum 2
Indathyrsus filius Saulii, rex Scytharum 109.115
India pluuiæ expers 9.ć. indiæ fons aurifluus Ib. indiæ fluuius mellifluus 10.ć. indiæ rex vt exploret fontes Ib. indiæ fluuius παντοφόρος 11.ć. indiæ arbor dulcis Ib. Indi Callatiæ parentibus vescuntur 78. in dorum multitudo 88. indi Calandiæ Ibid. indi pecuarii & eorum mores Ib. in dorum nauigia Ib. indi ægrotos suos epulantur Ib. indorum coitus in propatulo 89. indorum genitura atra Ib. indis sol matutinus ardentissimus Ib. indi vt aurum colligant Ib. indi à Dario subacti Ib. indorum in Xerx. exercitu armatura 178.179. indi Derbicũ aduersus Cyrum socii 2.ć. indus quidam Cyrum iaculo percutit lethali Ib. indorum multitudo 9.ć. indorũ iustitia 9.ć.10.ć. indorum locus sacer Ibid. indi iusti Ibid. indi tonitruum expertes Ibid. indorum nigredo Ibid. indi Pygmæi Ibid. indorum venandi lepores ratio Ibid. indorum lacus oleosus Ibid. indorum argentifodinæ Ib. indorũ montes auriferi Ib. indi sani Ibid. indi longæui Ibid. indi vt aues venẽtur 11.ć indi vt electrum colligãt Ib. indi cynocephali Ibid. Indicum aurum 88. indicæ regionis descriptio & situs Ibid. indicæ formicæ 89. indici cameli forma & pernicitas Ibid. indica animalia grandiora cæteris Ib. indici canes 9.ć. indici galli & gallinæ Ib. indici montes gemmiferi Ib indicus æstus Ib. indicum mare Ib. indicus calamus Ib. indicum animal Ib. indicus sol 10.ć. indicæ oues Ib. indicæ palmæ Ibid. Indicus serpens Ib. indica auis Ib. indicũ lignũ πύρσον Ib. indici affini syluestres 11.ć indicꝰ vermis Ib. indicæ arbores Ib.
Ingenium Persarum quale 17
Infantes Cynocephalorũ 11.ć.
Infernæ sedes 60
Inopiæ & impossibilitatis numina 217
Insomniorum ludibria 171
Institores primi, Lydi extitere 18. institor quare Darius fuerit appellatus 87
Institutio Persarum puerorum 25
Insulæ in Araxo 37
insulæ Œnusæ 30
insulæ natans vbi 66ı
insulæ Echinades vbi 41
insula Chemmis 66
insulæ beatorum vbi 75
insulæ rubri maris 88
sulæ Cassiterides Herodoto ignotæ 90. insulani Iones qui 26.27
Intaphernes vnus ex septem Magi occisoribus 87 intaphernis facinus eiusque & domesticorum omnium interitus 91
Intercalationes mensis à quib⁹ introductæ 6.40
¶Io filia Inachi regis 1. io à Phœnicibus rapitur Ibidem. io stuprata 2. io vt à Græcis depingatur 46
Iolcon Thessali Hippiæ offerunt 142
Ion Xuthi filius 196
Ioniæ translatio 240. ioniam Harpagus subigit 31. iones à Crœso subacti 2. 5. ionum lingua 10. 26. iones ad Cyrum legatos mittunt qui obedientiæ iugum acceptent & quid Cyrus responderit 26. ionum regio, Asiaticarum pulcherrima, & eius descriptio Ibidem. ionum duodecim in Peloponneso quoque ciuitates 27. iones insulares à reliquis deficiunt: alios etiam Ionici nominis pudet Ibidem. ionicarum ciuitatum numerus cur duodenarius Ibidẽ. iones qui se præstantiores iactent: & de eorum vxoribus Ibidem. iones ab Achiuis, suis sedibus pulsi Ib. ionum reges qua progenie oriundi Ibidem. iones veri & genuini qui Ibidem. ionum qui ab Apaturiis arceantur Ibidem. quorum ionũ sit Panonium sacrum Ibidem. ionum insulanorum deditio 30.31. iones Biantis cõsilium spernũt 31. iones secundò in seruitutem rediguntur 31. iones in Ægyptum quomodo venerint 66. ionum & Scytharum de Dario impediendo colloquia 117.118. iones captas Sardis incendunt 143. iones ad Ephesum vincuntur 144. iones mari vincunt 1145 iones tertio subiugati 151. iones quomodo Ægyptum diuidant 42. iones vbi & vnde dicti 87.207. iones ignauissimi hominum 118. ionum & Carum fuga 146. ionibus Persarum minæ intentatæ 148. ion. laborũ nauticorũ insueti Ib. ion. Dario tributarii 152. Ionũ in Xerxis exercitu armatura 180. iones Pelasgi Ægialees appellati Ibidem. ionibus solum suum permissum 240. Ionico genere excellentes 9. ionicæ re bellionis occasio 131. ionicarum nauium catalogus 147
Iupiter expiator hospitalis 8. iupiter apud Persas 25. iupiter Bel apud Babylonios 33. iupiter Ammon 47. iupiter Thebanus 49. iupiter liberator, & eius templum 95. iupiter Scytharũ deus 107. iupiter Papæus apud Scythas Ibidẽ. iupiter Lycæus 127. iupiter Carius 137. iupiter Lacedæmonius 154. iupiter cælestis Ibidem. iupiter sub specie & nomine Xerxis inuadere Græciã dicitur 177. iupiter æreus decẽ cubitorum vbi 236. ioui decimæ necessariò redduntur 17. Iouis Carii fanum apud Mylassos 31. iouis Beli templum & simulachrũ 33. iouis Thebani templũ 33.124. iouis simulachrum arietina facie 47. iouis fanum apud Thesprotos 49. iouis cultus apud Meroen 44. iouis oraculum apud Ægyptios 52. iouis Ammonii templum à Cambyse incensum 73. iouis diabaterii ara 3.ć. iouis Beli puluinar 98. iouis forensis ara 133. iouis militaris templum 146. iouis olympii delubrum 40. iouis currus in Xerxiano exercitu 174.218. iouis Amphlystii templum 195
¶ Iphigeniæ apud Tauros cultus 113
Ipni locus quidam 194
¶Irasa locus vbi 121.
¶Is vrbs & flumen 32. Is flumen 32. is fluuius in Euphratem se deuoluit Ib.
Isagoras Tisandri filius 137
Isis δημήτηρ id est Ceres dicta 49.67. isidi vaccæ sacræ 46. 114. isidis simulachrum bubula cornua habens 46. isidis templum maximum in vrbe Busiri 49. isidis & Dionysi filii Ibidem
Ismaris lacus famosissimus 182
Ismenii Apollinis templũ 17
Issedones populus 101.102. issedonum mores Ib.
Issedoni populus 37
Ister vbi 106.113. ister semper sibi par 106. istriortus & fluxus 45. ister & Bosphorus à Dario põre iuncti 3.ć.
Isthmus Cnidiæ 32. isthmus Chersonesi muro præseptus à Miltiade 115
Istiæotis locus proximus Ossæ & Olympo 9
¶Itanus oppidum 119
¶ Iudices regii apud Persas 76
iudicis corrupti iustæ vindictæ exemplum 131.
Iuncus esui aptus 54
Iunonis festum 6. iunonis duæ imagines vbi 70. iunonis templum vbi 111.232 233
Iurare per aquam Stygis 157
Iusti principis officium 74
Iustitia Cynocephalorum 11.ć. iustitia Indorũ 9.ć.10.ć.
¶ Ixabates Cambysis eunuchus 2.ć. ixabates Cambysem expellit 3.ć. ixabates Magi index interficitur 3.ć.
¶ Iyrcæ populus Scythiæ 102

K

Kiki quid sit 54

L

Labda Amphionis filia 141
Labynerus Babyloniorum tyrannus 14
Labynitus Assyriæ rex 34
Lacedæmonii Crœso amici 2. 9. Græcorum potẽtissimi Ibid. lacedæmoniorum leges à Lycurgo 11. lacedæmonii bellum Tegeatibus inferunt 12. lacedæmoniorum compedes apud Tegeatas. Ib. lacedæmonii quibus artibus Tegeatibus facti sint superiores Ib. lacedæmon. Argiuorúmque pro agro Thyrea dimicatio 15. lacedæm. coma post victoriam de Argiuis Ibid. aduersus Polycratem expeditio 79. in Samium expeditio 78. mos in sumendis suppliciis 119. de scipsis opinio 153. lacedæmoniorum regum funera 154. lis de progrediendo ad bellum 161. oratio ad Platæenses Ibid. ad Hydarnem Persam 185. ad Athenienses 122. lacedæmoniorum virtus 181. cõsuetudo 197. frugalitas 136. lacedæmoniorum occisorũ sepultura 237. laced. ad Platæas victoria 4.ć. ad Thermopylas clades Ibid.
Lacmon mons vbi 238
Lacrines legatus ad Cyrum 28
Lacrymæ arboris Indicæ 11.ć.
Lactis emulgẽdi mos apud Scythas 99. lacte victitantes 11.ć. lactis coagulationem prohibens radix Ib.

Lacus Tritonidis 124. lacus vnde pix hauritur 125. lacus Stymphalius vbi 157. lacus oleosus Indorum 10. &. lacus piscosus & salsus Ib. lacus Bœbeis vbi 184. lacus Gygæus vbi 18. lacus famosissimus 182
Lada insula vbi 147
Ladice vxor Amasis 70. ladicæ votum Ib.
Laii delubrum 119. oraculū 133. & genus 136
Lampito Leutychidis filia 156
Lamponium vbi 130
Lampsacum vrbs 146
Lana arborea vbi 89
Laodamas Phocensis 118. laodamas Eteoclis filius 136
Laodice 103
Laos oppidum 149
Laphanes Euphorionis filius 165
Lapidicinæ adpyramides Memphios 40
Lapis Porinus, Parius 136. lapis Melampygus 198 lapidum acetuus à Dario cō gestus 112 lapideus leo vbi 199
Lariſſæ Æoliæ ciuitas 27
Lasus Hermionis filius 168
Lauacrum Indorū nobiliorū 12.&.
Laxii Sauromatæ vbi 102
¶ Leænæ partus 90
Lebæa vrbs 221
Lebedus 26
Lectis non vtentes 11.&.
Ledanum, aliàs Ladanum 90. ledanum quomodo comparetur Ib. ledani medica vis Ib.
Legati Darii in puteum coniecti 185. legati non violandi Ib.
Leges Athenienſium à Solone conditæ 5. leges & inſtituta Babyloniorum 36
Lemnū oppidū 130. capitur 167
Lemnia facinora 166
Leo viri nomen 193
Leo Sardius 15
Leobota Spartiatarum rex 11
Leocides Phidonis Argiuorū tyranni filius 164
Leon & Hegeſicles Spartiatarum tyranni 11
Leonis ex auro effigies 9. leonum natura atque loca 184. leones vbi gignantur Ibid. leo lapideus 199
Leonides 133. in crucē tollitur 201. leonidis regis Spartiat. genealogia 196. leonidæ mors 199. leonidæ cædis vindicta 218. leonidæ ad Thermop. cū Xerxe conflictus 4.&.
Leontini populus 189
Lepreum oppidum 119
Leprosos vt vocent Persæ 5.&.
Lepus ex equa natus 177. lepo ris fœcunditas 89. lepores vt venentur Indi 10.&.
Leros insula 146
Leſbus insula vbi 29. leſbus quando habitari cœpta 254. leſbii à Polycrate victi 78
Leucadius Hippomachus aruſpex 230
Leucadii Dorica gens 207
Leucon oppidum Libyæ 121
Leutychides Menaris filius 155. leutych. Spartiat. rex Ib. leutychidæ fuga & mors 156. leutych. oratio de depoſito reddendo 158. leut. genealogia 220. Stratagema 239
Lex Caricarum mulierū in maritos 27. lex oppignerandi paterni cadaueris vbi 62. lex omnium rex & domina 182
¶ Liberi cultus apud Meroen 44. liber Græcis Oſiris dictus 64
Libya vnde ſortita nomen 105. libyæ, Aſiæ & Europæ magnitudo 104. Libya arbo tibus nuda 123. Libya & eius incolæ 124.125.126 libyes primi Neptuni nomen habuerunt 48. libyes ſolis deorum omnium ſoli & lunæ ſacrificant 125. libyes Ægyptiis ſe dedūt 121 libyes Cambyſi ſe dedūt 73. libyes AEgypto conterminī 87. libyum variæ nationes 122. libyes Nomades, id eſt paſtoritii 124.125. libyes ſaluberrimo corpore Ib. libyum paſtoritiorum ſacrificia Ib. libyes vbi 126. libyū inuēta quæ Græci didicerūt 125. libyū in Xerx. exercitu armatura 179. libycus mons 41.60
Libyſſarum mulierum eiulatus 125
Liches Delphici oraculi coniector 12
Lignum πάρσιον admota attrahens 10.&. lignum coagulās 11.&. lignei amictus 11.&.
Ligyum in Xerx. exercitu armatura 178
Liliorum ingens vis vbi 54. liliorum radices eſui aptæ Ibid.
Limeneion regionis Mileſiorū 4
Lindi populus è Rhodo 189
Lindos oppidum 27
Linum Colchicum, Sardicum, AEgyptiacum 56
Linus modulationis genus apud AEgyptios 52
Lipaxus vrbs vbi 184
Lipoxais Targitai filius 99
Lipſydrium oppidum 136
Liſſæ oppidum vbi 284
Liſſus fluuius vbi 182. liſſi fluuii aquæ Xerx. copiis non ſuffecerunt Ib.
Literæ Hiſtiæi produntur 147. literarum mira occultatio 201. literæ Themiſtoclis ad Iones lapidi inciſæ 204. literarum per ſagittam tranſmiſſio 219. literæ capiti impreſſæ 132. literæ Græcorum ex Phœnicib. 135
Littus pulchrum vbi 149
¶ Locri Epizephyrii populº Ib.
Locri Ozolæ populus 206
Longæui Indi 10.&. longæui Cynocephali 11.&.
Lotiones Cynocephalorū Ib.
Lotos vbi plurima 54. loti radix eſculenta Ib. loti fructus deſcriptio 113
Lotii muliebris vſus 57
Lotophagi populus vbi 123
¶ Lucernarum accenſarum feſtum apud AEgyptios 50. lucernarum accenſio 198
Lucinæ tributum 103
Lucus platanorum 146
Ludorū primi inuētores Lydi 18
Luna Perſarum præſes 174. lunæ feſtum 48
Lupi ex hominibus 113 luporum ſepultura 51
Lutræ vbi capiantur 114
Luxus Perſarum 236
¶ Lycidas cum vxore & liberis lapidatur 223.224
Lycæus Iupiter 127
Lycaretus Mæandri germanus 130
Lyciæ ignis perpetuus 10.&.
Lycii in poteſtatem Crœſi redacti 5. Lyciorum è Creta origo 31 lycii ab Harpago victi 32. lycii populus Dario tributarius 87. lycior ū in Xerxis exercitu armatura 180. lycii quondam Termilæ vocati Ib. lycio rum nomen & leges 31
Lycius Cyberniſcus Sicæ filius 180
Lycon Athenienſis prodit Piſuthnem 7.&.
Lycophronis Periandri filii interitus 80
Lycurgus Ariſtolaidis filius 10. lycurgus & Megacles Piſiſtratem eiiciunt Ib. lycurgus Spartiata integerrimæ vitæ Ib. lycurgo oraculum à Pythia redditur Ib. lycurgus legumlator apud Lacedæmonios Ib. lycurgus Leobotæ Spartiatarum regis tutor Ib. lycurgi delubrum apud Spartiatas Ib.
Lycus fluuius 116.
Lycus Pandionis filius à fratre AEgeo pellitur Athenis 31
Lyda mons à Pedaſiis extructus 32
Lydus Atyis filius 2
Lydeus fluuius 184
Lydia auri ramenta è Tmolo prouenientia habet 18. Lydia Halyattis regis ſepulchro ſe nobilem iactat Ib.
Lydi populus antè Meones vocati 2. lydorum ſtrenua gens 14. lydorū gens equitandi peritiſſima Ib. lydorum mores & leges 18. lydorum ritus ineundi fœderis Ib. lydorum expiandi ritus idem qui apud Græcos 7. lydorum filiæ omnes proſtituuntur 18. lydi primi caupones inſtitoréſque Ib. lydorum partes primæ in conſulendis oraculis 9. lydorum Medorúmque fœdus 13. lydorum Medorúmque quinquēnale bellum Ib. lydorū medorúm que bello dies repentè nox facta Ib. lydorum cum Perſis conflictus & fuga 14. lydi primi omnium aurum argentúmque ad vtendum percuſſerunt 18. lydi primi inuentores ludorum Ib. lydi in Thuſciam colonias deduxerunt Ibidem lydorum diuiſio Ibid. lydorum cum Cyaxare prælio 19. lydi Sardibus per Cyrū exacti 28. lydi Caribus germani 31. lydi populus tributum Dario pendens 87. lydorum in Xerxis excercitu armatura 178
Lygdamus Naxius 11

M

Macae populus 123.133.
Macedones à Dario ſubacti 152
Machlyes populus 123
Macrobii populus AEthiopiæ 74
Macrones populus 50. Macronum in Xerxis exercitu armatura 179
Mactorium vrbs ſuper Gelam 189
Madyes filius Protothyæ Scyth. rex 20
Madytus vrbs 175
Mæander fluuius 92.146. & eius fontes vbi 173
Mæandri campus 4. mæandri campum Mazares incurſat 19
Mæandrius Polycratis ſcriba 92. mæandrius Sami procurator 95. mæandrii oratio ad Samios Ibid.
Mæotei populus vbi 116
Mæotis palus vbi 20. 99.105. 106.111.113.115.116
Magdolus oppidum vbi 67
Magi populus Mediæ 19. Magi Perſarum 26. Magorum commentum vt Perſarum imperium occupent 82. Magi cuiuſdam imperium apud Perſas 83. Magus Cambyſi ſuccedens 3.&. Magus interficitur Magorum cædes 85. Magophonia Perſarum feſtum celebre Ibid. & 3.&.
Magiſtum oppidum 119
Magna cum periculis ſuſcipiuntur 176
Magnarum iniuriarum magnæ vindictæ 59
Magneſia vrbs vbi 92
Magnetes populus 87
Malæ dextræ in contumeliam deraſæ 60
Malea promontorium vbi 15
Malena 150

Males Ætolus 164
Mandane Aſtyagis filia 20
mandane Cambyſi nuptum datur Ib.
Mandrocles Samius 111. & eius monumentum Ib.
Maneros AEgyptiis quid 52
Mantieni montes 34.37
Mantiena vrbs 121
Manus octo digitorum 12.ct.
Marathon locus 161. marathonem occupat Piſiſtratus 11. marathonia clades 163. marathonia pugna 3.ct.
Mardonius Xerx. exercitus imperator 179 mardonius Gobryæ filius 152. 168.179. mardonius vulneratur 152. mardonius à præfectura ſemouetur 160. mardonii oratio de bello Græciæ inferendo 169. mardonii inLacedæmonios obiurgatio 231. mardonii cædes 234. mardonius vn⁹ ex ſeptē magi occiſorib⁹ 3.ct. mardonius antiquus apud Xerxem ſpectatus 3.ct. mardonius bello aduerſus Platæenſes præficitur 4.ct. mardonii fuga Ib. mardonii mors Ib.
Mardi Perſarum genus 24
Mardus Hyrcædes Sardiū muros primus conſcendit 15.
Mare Sardonium vbi 30. mare Caſpium 37. mare Atlanticum, rubrum, auſtrale 37.67.88.104.179. mare Indicum 9.ct. mare Echinadum inſularum 41
Marea vrbs vbi 42
Mares quam armaturam in Xerxiano exercitu tulerint 179
Mariandeni populus 87.
Mariandyni à Crœſo ſubacti 5. mariandynorum in Xerxiano exercitu armatura 178. mariandynus ſinus vbi 104
Maris fluuius 105
Maronea Græca vrbs 182
Martis oraculum 52.178. marti ſoli ſimulachra faciūt Scythæ 107. martis ſepulchrum apud Scythas 107
Marſagetes Scythiæ regis frater captus 3.ct.
Marſyas fluuius 146
Martichora animal Indicum 9.ct.
Maſanges Aorizi filius dux 178
Maſcamis elogium 182
Maſii Perſarum genus 24
Maſiſtes Darii filius Xerxis exercitus imperator 179
Maſiſtius à Græcis Maciſius dictus 226. maſiſtii interitus Ib.
Maſiſtæ & liberorum eius cædes 245
Maſſagetæ populus ferus & robuſtus 37. maſſagetarum deus ſol 38. maſſagetarum victus Ibid. maſſagetarū vxores communes Ibid. maſſagetarum ſenes immolantur Ib.
Maſtyes populus 118
Matacas Xerxis iuſſu, Delphorū templum diripit 4.ct.
Maternum genus paterno nobilius apud Lycios 31
Matieni populus 13. Matienorum in Xerxis exercitu armatura 178
Matris Martis templum vbi 50
Maxyes Libyes vbi 115
Mazares Medus 29. mazares Prieneenſes ſubigit Ibidem. mazares Mæandri campum incurſat Ibid. mazares moritur Ib.
¶ Meci populus 88
Mecyberna Græca vrbs 184
Medea Colchorum regis filia 1. Medeæ raptus à Græcis Ibidem.
Medicæ regionis facies 21
Medi vbi 104. medorum appellatio vnde 177 medorum tyrannus Cyaxares 13. medorum & Lydorum mos ineundi fœderis Ibidem. medorum bellum quinquennale cum Lydis Ibidem. medorum & Lydorum bello dies repentè nox facta Ibidem, & 19. medorum ab Aſſyriis defectio 18 medi Aſſyrios ſubigunt 20 medorum à Dario defectio 24. medorum imperium ad Perſas tranſlatum Ibidem. medorum in Xerxis exercitu armatura 177. 179. medi Deiocem ſibi iudicem conſtituunt 19. medi regi ſuo regiam ædificant Ibidem. medi à Scythis prælio fuſi, Aſiæ imperium amittunt 20. 25. medi Ninum ciuitatem expugnant 20. medi inebriatos Scythas interimūt Ib. medis canis ſpaco dicitur 21. medicum imperium Halys fluuius terminat 13. Medicum nomen Græcis terrorem incutere ſolet 163. medicus exercitus contra Græcos 3.ct. medicæ nationis gentes 19.3.ct. Medici ſinguli ſingulorum morborum apud Ægyptios 53
Medimnus Atticus menſuræ genus 35.154
Megabates Perſa 121
Megabazus Megabatis filius 180
Megabernes Spitamæ filius 1.ct. megabernes Barcaniis à Cyro præficitur 2.
Megabyzus Perſa 83. megabyzi oratio ad ſuos de oligarchia 86. megabyzus Zopyri filius 98. megabyzi elogium 118. megabyzus in Pæones exercitum ducit 128. megabyzus Xerxis exercitus imperator 179. megabyzo Cteſias tribuit quæ Herod. Zopyro 3.ct. megabyzus Xerxis gener Ibidem. megabyzus Babylonem capit 4.ct. megabyzo mola aurea à Xerxe donatur Ibid. megabyzus diripere templū Delph. recuſat Ib. megabyzus vxorem adulterii apud patrem accuſat Ibidē. megabyzus Artapani machinas prodit Ib. megabyzus in cōiuratorum prælio vulneratur Ib. megabyzus in Inarūmittitur 5.ct. megabyzus Inarū vulnerat Ib. megabyzus cum Græcis paciſcitur Ib. megabyzi luctus Ib. megabyzi ab Artoxerxe defectio Ib. megabyzus vulneratur Ib. megabyzi victoria Ib. megabyzi ſtrenuitas Ib. megabyzus ex pacto ad regem venit Ib. megabyzus mortis periculum euadit Ib. megabyzus relegatur Ib. megabyzus regi reconciliatur Ib. megabyzus moritur 6.ct.
Megacles Alcmæonis filius 10.164.165. megacles & Lycurgus Piſiſtratum imperio Atheniēſiū eiiciūt 10. megacles Cliſthenis gener fact⁹ 165. megacles Hippocratis filius Ib.
Megacreon Abderites 183
Megapan⁹ Hyrcanorū dux 177.
Megarenſis populus 189. megarenſis plebs venūdatur Ib.
Megiſtæ inſcriptum epigramma 200
Megiſtiæ extiſpicia 198. megiſtias Acarnan à Melampode progenitus 199
Melampus Amytheonis filius 48. melampodis poſtulata ab Argiuis 229. melampus Bacchici ſacrificii inuentor apud AEgypt. Ib.
Melampygus lapis 198
Melanchlæni populus vbi 113. melāchlænorū mores & nomenclatura Ib. melāchlænorū victus humana caro Ib.
Melanipp⁹ Aſtaci filius 137.143 melanippus Alcæi ſodalis Ib.
Melanopus Ithagenis filius 243.
Melas fluuius 196. Melas ſinus & fluuius eiuſdem nominis 177
Meles primus rex Sardiū 15
Meleſigenes vnde appellat⁹ 243
Meletes fluuius Ib.
Melibœa vrbs 194
Melienſes populus 195
Melienſis ſinus vbi 103
Meliſſa Periandri vxor 79. meliſſa à Periādro occiſa Ib.
Mellis vbi maxima copia 115 melliſſluus fluuius 10.ct.
Melois amnis 233
Melyenſes populus 87
Memnonia regia 155. memnoniæ Suſæ 188. memnonis vrbs vbi 135
Mēphis vrbs 68. mēphis vrbs à Mene primùm cōdita 55 mēphios vrbis ſitus & deſcriptio Ib.
Mendacium dicere quando expediat 84
Mendes quid lingua AEgyptiaca 47
Mendetis templum 46
Mendeſium oſtium Nili 42
Mendeſia prouincia 46.47
Mendeſii cur oues immolent, capris abſtinentes 46. mendeſii capros venerantur 47. mendeſii caprarios præcipuo honore afficiunt Ibid.
Menelaus Helenam recipit 58 menelai portus vbi 122
Menes prim⁹ regnaſſe fertur 55
Menſa ſolis 74
Menſis intercalaris 6. à græcis tertio quoque anno introductus 40
Mentes nauicularius 244
Mentiri apud Perſas turpiſſimum 26.
Mentor Ithacēſis Homerum ſe dulò curat 244. mentoris in Ithaca virtutes prædicatæ Ibid.
Mentulæ portentum apud AEgyptios 48
Menoſtanis in Megabyzum expeditio 5.ct. menoſtanis clades & fuga Ibid. menoſtanes Secundianum monet 6.ct. Menoſtanes ſe occidit 7.ct.
Menon Cyri dux 7.ct. menonis doli 8.ct.
Meones Lydorum nomen aſſūpſerunt 1
Meraphii Perſarum genus 24
Mercurii ſtatua porrectum verētrum habens 48. & templum 63. mercurius quibus gentibus colatur 118
Mermnadæ populus 2. mermnadarum tyrannis 3
Meroe oppidum vbi 44
Meſambria vrbs vbi 112.182. meſambriam vrbem quis cōdiderit 151
Meſſana olim Zancla 191
Metalla aurea atque argentea vbi 182. de metallis aureis certamen 235. metallum ſalis 114
Metapontini populi vbi 101
Metiochus Miltiadis filius 152
Metra Venus 25
Metroſtes Terituchmis frater 7.ct.
¶ Micythus Anaxilai famulus 192
Midas apud Delphos munera poſuit 3. midæ ſella apud Delphos Ibid. midas Gordii filius, Phrygiæ rex Ibid. & 245. midæ horti 121. midæ epigrammata ab Homero 245
Mileſiorum cum Halyatte bellum 3. mileſiorum duo ingentia vulnera 4. mileſiorum oppugnatio per xii annos 4. mileſiorum cum Halyatte fœdus Ibid. mileſii Cyro confœderati 26 mileſiorum correctio 131. mileſiorū & Carū fuga 146

Miletus oppugnatur 3
Miletus vrbs Ioniæ prima 26. capta diripitur 149
Militiæ ordo à quo primùm diſtributus 19
Militum Cambyſis depaſtio 75
Milo Crotoniates luctator 94
Miltiades Cimonis filius Cherſoneſi tyrannus 151. miltiades Atheniẽſiũ dux 117.11. miltiades victor in Olympico certamine 151. miltiades capitur Ib. miltiades Cherſoneſo potitur 152. Miltiades Parios obſidet 163. miltiadis accuſatio & obitus 166. miltiades Dati ad Marathonem occurrit 3.ct.
Milyas Aſiæ regio 31. milyæ Solymi dicti Ibid. Milyarum in Xerx. exercitu armatura 179
Mineruæ templi deflagratio 4. mineruæ templum cognomine Aſſeſiæ Ibid. mineruæ duo templa apud Aſſeſum Ibid. mineruæ Pallenidis fanum 11. mineruæ feſta virginum pugna ab Aſibus inſtituta 124. mineruæ Pedaſiæ ſacrificæ barba pullulat 32. mineruæ Aleæ templum apud Tegeatas 12. 234. tutelaris apud Chios 29. oraculum apud Ægyptios 52. Veſtibulum apud Saios 69. Inaurata ſtatua vbi 70. Lapidea duo ſimulachra Ibid. Parentes 124. Templum in Sigeo 143. Fanum 206. Sciradis templum 214. mineruæ ægis 115. mineruæ Craſtiæ fanum 133. mineruæ in arce adytum Dorienſibus non accedere licitum 138. mineruæ vrbana 139. mineruæ Iliadi 1000 boues immolantur à Xerxe 175. mineruæ protemplaris 207
Minoa Selinuſiorum colonia 133
Minos & Sarpedon Europæ filii 31. minois cædes 192
Minyæ populus 27.118. minyæ, commento ſuarum vxorum liberantur 119
Miraculum maximum Periandro oblatum 4
Mitradates paſtor, Cyri nutritius 21.23.
Mitradates Vdiaſtis filius 3.ct. mitradates patri ſuccedit Ib. mitradatis cædes 8.ct.
¶ Mneſiphilus Athenienſis 209
¶ Modus ineundi exercitus numerum 177
Mœnia lignea Budinorum 114
Mœris Ægyptiorum rex 55 mœris præclara opera Ib.
Mœrios ſtagnum 51.65. & eius deſcriptio 87 4.ct.
Mola aurea ſex talentorum 4.ct
Moloſſi populus 117
Mons Arabicus 40.41.60. mons Atlas vbi 124 Mons ingens euerſus indagandis metallis 153. montes gemmiferi 9.ct. montes auriferi 10.ct. mons Sardonis 9.ct. montes feruentiſſimi Indiæ 10.ct. montes qui aluuntur 11. ct.
Mophis mons 44
Moræ compendia 170
Morbus fœmineus Scythas inuadit 20
Mors optatiſſimum perfugiũ ærumnoſæ vitæ 175. mortem contemnunt Indi 10. ct. mortui exemplar apud Ægyptios 52.53. mortuorum apud eoſdem conditura Ib. mortui cum lætitia vbi humẽtur 117
Moſchi populus 88. moſchorum in Xerxiano exercitu armatura 179
Moſynœci populus 88. moſynœcorum in Xerxiano exercitu armatura 179
Mula mulũ ancipit. peperit 177. mulæ partus 97. mulæ Xerxis funus expectant 6. ct. muli vbi non gignantur 103. mulorum ſpecies Scythis horrendæ 116 muli Pygmæorum 10.ct.
Mulier exuendo tunicam & pariter verecundiam exuit 2. mulierum raptus illicitus 1. mulieris offenſio vindictam quærit 3. mulieres mulierem prædicant 6. mulieris ſimulachrum ex argento 9. mulieribus Babylonicis ſemel in vita cum exteris coire lege impoſitum 36. De mulieribus AEgyptiis 45. mulieres quæ oracula in Græciam intulerunt, columbæ vocatæ 49. mulierum pudenda cippis à Seſoſtre inſcripta 55 mulieris cum marito ſuo ſolo concumbentis vrina Pheroni viſus reſtitutus 57. mulieris opinio quid poſſit 94. mulieres Corinthiorum denudatæ 142. mulier exturpiſſima formoſiſſima facta 154. mulierum Atticarum vnà cum liberis cædes 166. mulieres ſtuprando extinctæ 206
Munerum regiorum apud Perſas pretioſiſſ. 4.ct.
Munychia 212
Mus Europeus 220
Muſæi ſortes & earundem ediſſertator 168
Muſici Argiui 92
Muſtelæ Libycæ 115
Murium tria genera apud paſtorales Libyes 115. muriũ auxilia 63
Murichides Helleſpontius 223
Murus ligneus Perſarum 144. & eiuſdem expugnatio 234
¶ Mycale promontorium 27
Mycerinus rex AEgypti 62. mycerini clementia & iuſtitia Ibid. mycerini filiæ mors & ſepultura 61. concubinæ Ibidem. oraculum 62. & pyramis 63
Mycorum in Xerx. exercitu armatura 178
Mygdoniam à Bottiæide Axius dirimit 184
Mylaſſa oppidum vbi 146
Mylaſſorum fanum 31
Mypſæi Thraces 112
Mylitta Aſſyriis Venus appellata 25.36
Myrcinus vrbs vbi 146
Myrias quid ſit 177
Myrina AEoliæ ciuitas 27
Myrinæi populus 167
Myrios ſtagnum 40
Myris rex 41
Myrorhoda arbor 12.ct.
Myrſes Perſarum dux 146
Myrſilus aliàs Candaules dictus 2
Myrſus Gygis filius 92
Myſi populus vbi 87. myſi Caribus germani 31. myſi à Crœſo ſubacti 5. myſorum in Xerxis exercitu armatura 178
Myſia ab Hymee capitur 31
Myus vrbs Ioniæ 26
Myuſii populus vbi 147

N

NAPARIS Scythiæ fluuius 105
Naſamones populus 44. 113. naſamonum coitus in propatulo Ibidem. naſamonum iuſiurandum & diuinatio Ibidem. naſamonum cadauerum ſepultura 116
Naſcentium deploratio 117
Natacas eunuchus apud Xerxẽ ſpectatus 3.ct
Natho inſula vbi 68
Naturæ ſolertia 90. Naturaleonum atque eorundem loca 184
Naucrates oppidum 55.58
Naues AEgyptiorum è ſpina 54. naues rubrica delibutæ 81. naues quinis drachmis venditæ 159. nauium Perſarum catalogus 179. nauibus longis qui primi vſi fuerint 186. naues uiculæ Babyloniorum 35
Naufragi vbi immolentur 113
Nauplia 157
Naxus inſula 131. naxus inſula à Piſiſtrato ſubacta 11. / naxi fons viniſluus 10.ct.
Naxii populus 189
¶ Nebris 106
Neceſſitatis numen 217
Necus rex AEgyptiorum Pſammitichi filius 67. 104. necivictoria contra Syros 67. necus à quo interemptus 66
Neleus Codri filius 239
Neon vrbs vbi 206
Neptunus Libyum deus 48. neptunus Thamimaſſades 107. Neptuno Heliconio Panionium locus ſacer 27. neptunus liberator, & eius templum 195. neptuni tẽplum apud Potidæatas 220. neptunus æreus ſeptem cubitorum 236
Neſtus fluuius Abderorum 184
Neuri populus & eorum mores 101
¶ Nicandra Dodonæorum ſacerdos 49
Nicodromus Cnœthi filius 159
Niger ſinus vbi 151
Nigredo Indorum 9.ct.
Nilus Ægypti fluuius 105. nili fluminis origo 41.44. nili fluminis oſtia 42. nili fluminis natura & incremẽtum 42.43. nilus ſolus amnium aura caret Ibid. nili fontes ignoti Ibid. 45. & 106. nilus ſcopuloſus 44. nilus Libyam mediam diuidit 45
Ninus Aſſyriorum vrbs 65. nini oppidi ſitus 35. ninum ciuitatem Cyaxares obſidet 20. ninum ciuitatem Medi expugnant Ibid.
Niphraga vnus Pierum murorum 182
Niſa oppidum vbi 88
Niſæi equi 89. Niſæus campus grandes fert equos 174
Nitetis Apriæ regis filia 71
Nitocris reginæ Babylonis egregia monumenta 33. nitocris Ninum oppidum ſibi ſubegit Ibid. nitocris epitaphium 34. nitocris Ægyptiorum regina fratrem vlciſcitur 55
Nitri ingens vis 53
¶ Necranis oppidum 157
Noes fluuius 105
Nomades Scythæ 3.13. nomadum Scytharum ſeditio Ib. nomades Libyes 124. nomades Sagartii 179
Norondabates vnus ex ſeptem magi occiſoribus 3.ct.
Noua vrbs oppidum in Pallena 184
Nouus murus ciuitas AEoliæ, & Cumanorum colonia 27. 244
Nouem fontes vbi 186
Nox pro die vbi extitit 174. noctes in dies commutatæ 62
¶ Nuces Ponticæ 11.ct.
Nudium oppidum 119
Numina Perſarum 25
Nummi primùm à Lydis percuſſi 18
Nuntium Crœſo & Lydis è Delphis 9. nuntiorum Perſicorum celeritas & ratio 217

¶ Nymphodorus Pythei f. 186

O

OARVS fluuius 116
Oasis vrbs vbi 75
Oaxus oppidum Cretæ 110
¶ Obeli, Pheronis donaria 57. Obeli in fano Mineruæ 68
¶ Occisorum Xerxis & Persarũ pugna 4.ct.
Oceani ortus vbi 100
Ochus Persarum rex Artoxerxis spurius 6.ct. Ochus Hyrcaniorũ præfectus à patre cõstitutus 6.ct. ochus rex creatur Ib. ochi mors 7.ct.
Octamasades Scylis frater 210
Oculos in pactoribus gestantes 125
¶ Odomanti populus vbi 129
Odorum oleum 11.ct
Odryses vbi 112
¶ Œa locus vbi 139
Œbares Darii equiso 86
Œbares Astyagẽ captum vincit 1.ct. œbaræ stratagema in capiendis Sardibus 1.ct. œbares se fame enecat Ib.
OEbares Megabyzi filius 151
Œbazus vir Persa 241. œbazi liberi occiduntur 111
OEcetor Gelonis progenitor 189
OEdipodi delubrum extructũ 119
OEnoem Bœotii occupant 138
OEnone insula 207
OEnotriæ agervbi 30
OEnusæ insulæ vbi Ib.
OEroe insula vbi 232
OEtæi montes vbi 198
OEtosyr⁹ Apollo apud Scythas 107
¶ Offa falsuræ resiliit 242
¶ Oiolycus vnde appellatus 119
¶ Oibiopolitæ populus vbi 101
Olea in arce Athenienſ. 208 oleagina corona Olympiorum præmium 205
Olen Lycius 103
Olenus 27
Oleum ex lacte 11.ct. oleum ex verme Indico 12.ct. oleum myrorhodinum 12. ct. oleum quo vtuntur Indi Ibid. oleosus lacus 10.ct.
Oliatus 132
Ollas pulsandi mos 154
Olophyxus vrbs vbi 172
Olorus rex Thraciæ 152
Olympus mons Mysiæ 7. olympus & Offa Theſſaliæ montes 9. 184. olympii Iouis delubrum 40. olympieni à monte olympo dicti 178. olympiorum præmium corona oleagina 205
Olympiodorus Laponis filius 226
Olynthiorum ab Artabazo obsessio 119. olynthii ab Artabazo trucidantur Ib.
¶ Onesilus Gorgi frater 144. onesili dolus & mors 144. 145. onesili caput supra portas suspensum Ib. onesili sacrificia Ib.
Onetes Phanagoræ filius 198
Onochonus Theſſaliæ fluuius 184. onochonus Xerx. exercitui defecit 195
Onomacritus sortilegus Athenis eiicitur 168
Onophas vnus ex septem Persarum principibus 3.ct. onophas Xerxis socer Ib. onophas classis Persicæ præfectus 4.ct.
¶ Opœa Spargapithis vxor 109
Ὠρέσιμος aqua 12.ct.
Ophryneus vrbs vbi 175
Opificum ignobilitas vbi 68
Opiniones de Nili fluminis natura & incremento 43
Opis ciuitas 34
¶ Oraculorum origo secundũ sententiam Herodoti 49 oracula Græcorum 8 oracula apud Græcos prima 5 eorũmque origo 49. oracula apud AEgyptios quæ 52. oraculum Halyatti à Pythia redditum 4. oraculum Delphicũ Crœso redditur 8. idem Crœsus verum deprehendit Ib. oraculum Lycurgo à Pythia redditur 11. oraculum captiosum Spartiatis redditũ 11. & 12. oraculum Pythiæ de ossibus Orestis Ib. oraculum Crœso redditum de muro filio 16. oraculum Branchidarum de Pactya 29. oraculum Hammonis de AEgyptiis 42. oraculum Dodonæum omnium vetustissimum 49. oraculi Ammonis origo Ibid. oraculum Pheroni regi redditum 57. oraculum Mycerini regis ex vrbe Buti 62. Oraculum de ærea phiala 66. oraculũ Latonæ sacrũ Ib. Oraculũ Sminthii redditum 81. Corinthiis 141. Argiuis 149. oraculum Doloncorũ 151. Martis 178. Dionysi 182. Athenienſium 186. Argiuorum 188. Cretenſium 191. Spartiatarum 199. 230. Bacidis 204. 212. 214. Amphiarai 220. oraculum Persis à Bacide redditũ 230
Oratio Prexaspis ad Persas 84. Oranis de statu populari 85. Cois Mitylenæorum præfecti 112 Histiæi Milesii ad Scythas 118. Aristagoræ ad Cleomenem 134. Sosiclis 141. Histiæi ad Darium 144. Cypriorum ad Ionas 145. Persarũ ad Ionum tyrannos 148. Leutychidis de reddẽdo deposito 158. Datis ad Delios 160. Clisthenis ad procos filiæ suæ 165. Xerxis de inferendo bello Græciæ 168. Artabani de bello aduersus Græcos suscepto 169 Xerxis ad Persas 176. Cyrorum ad Xerxem 191. Harmocydis ad Phocenses 216
Orbelus mons vbi 129
Orbis partitio secundum Herodotum 104
Orchomenii populus 27 orchomeniorum ager 206
Orici filius 159
Ordissus Scythiæ fluuius 105
Ordo militiæ à quo primùm distributus 19
Orestes Agamemnonis filius 11. orestis proceritas & sepulchrum Ibid.
Oricus portus 238
Oriscus Persicæ classis nauarchus 5.ct.
Orithyia Boreæ vxor 195
Orneatæ populus 211
Orœtes indignam Polycratis suffixi cruci mortem luit 92. orœtis dolus Ibid.
Orontes accusatus cæditur 7. ct.
Oropus 161
Orosangæ quid Persica lingua 213
Orphea vnde ortum duxerint 25
Orthium carmen 4.
Orthocorybantes populus
Orus Osiris filius rex AEgypti 64. orus Græcis Apollo dicitur Ib.
Oryes vbi gignantur 115
Osiris AEgyptiis Bacchus & Dionysus dictus 46. 64
¶ Ossa & Olympus Theſſaliæ montes 9. 184
Ossa quinque cubitorum 237
Ostenta Xerxi oblata 177. Ostenta Delphis nuntiata 206
Ostia Nili septem numero 142
¶ Otanes Pharnaspis filius 83 otanis oratio de statu populari ad Persas 85. otanes Amastris pater dux Persarum 177. Otanis morbus 96
Othrys mons Theſſaliæ 184
Ouium mira duo genera quæ habet Arabia 90. oues sacræ Solis vbi 238. oues Pygmæorum 10.ct. oues Indicæ 10.ct. oxendras Ochi filius 6.ct.

P

PACTOLVS fluuius qui rameuta area è Tmolo defert 174
Pactyas Lydus à Cyro deficit 28. pactyas Persis traditus 29
Pactyica regio vbi 88.89.105
Pactyes quam armaturam in Xerxis exercitu tulerint 178
Pæan carmen quale 127
Pæoniæ situs 128
Pæones populus 143 pæones transportati Ibid.
Pæonius ager vbi 184
Pæsus vrbs vbi 146
Pæti Thraciæ populus 182
Palæstina & Palæstini 20 71
Palladis sacerdotis barba 32
Pallena Phlegra prius appellata 184
Pallenidis Mineruæ templum 11.
Palmarum Babyloniarum diuersitas 35. palmarum spathæ 178. palmæ Babyloniæ vsus quis 35. palmæ vbi multæ 123. 124. palmæ Indicæ 10.ct. palmæ Babyloniæ Ibid.
Panisus Theſſaliæ fluuius 184
Pamphyliorum in Xerxis exercitu armatura 180
Pamphylii populus 87
Pan vnus inter VIII. deos 47. pan AEgyptius vetustissimus deorum 64. panis templũ vbi 161. panis simulachrũ 47. pan quibus parentibus ortus Ibid. Panætius Sosimenis filius 212
Panegyries Athenienſium 162
Panes Perdiccæ dupli effecti 221
Pangæus mons vbi 119
Panionium locus 27. 31. sacer Ibid.
Panionius Chius 216
Panitis Messenii consilium in discernendis geminis 153
Panormus portus vbi 29
Παντοχαροφόρος fluuius vbi 11.ct.
Pantagnotus Polycratis frater 78
Pantaleon Halyattis filius, Croesi frater 17
Pantarba gemma 9.ct.
Panthelæi Persarum genus 24
Pantheræ vbi gignantur 115
Panthimati populus 88
Panticapes fluuius 101. 116
Pantita sese strangulat 200
Papæus Iupiter apud Scythas 107
Paphlagones populus 2. 13. 87 paphlagones à Crœso subacti 5. paphlagonum in Xerxis exercitu armatura 178
Papraces pisces 115
Papremus oppidum 45
Papremitanis equi fluuiales sacri 5
Paralatæ Scythæ vnde 95
Parapotamii populus 201
Parasange quid 40. 135. 136
Paretaceni populus Mediæ 136
παρθένιον lignum 10.ct.
Parientes semel tantùm 12.ct.
Paris Alexãder ad Proteum ducitur 57.
Parius lapis 33
Parino vrbs 14

Parmiſes Amytis frater capitur 1.ct.
Parmys filia Smerdis filii Cyri 179
Parnaſſus mons vbi 105
parnaſſi vertices duo 106
Paroreatæ populi 119
Parthenius fluuius vbi 56
Parthenius mons vbi 161
Parthi populus 88.91. parthorum in Xerxis exercitu armatura 178. parthiis præficitur Tanyoxarces 2.ct.
Partus leænæ & viperæ 90. partus diuerſa tempora 156 partus dentes habens 12.ct.
Parus inſula 131. parus à Miltiade obſidetur 165
Parycanii populus 87. parycaniorum in Xerxis exercitu armatura 178
Paryſatis Cyri & Artox. mater 6.ct. Paryſatis Ochi vxor, conſiliaria eius 6.7.ct. paryſatis Amiſtris iniurias vlciſcitur 7.ct. paryſatis Cyrum filium luget 8.ct. paryſatis in Bagapatem ſæuit Ibid. Paryſatidis in Cyri hoſtes crudelitas Ib. paryſatis nurum veneno è medio tollit 8.ct.
Paſargadæ Perſarum genus 24
Pataici dii 77
Patarbemi aures naſúſque præſcinduntur 68
Patari oppidum Lyciæ 33
Pateræ aureæ ſex à Gyge apud Delphos poſitæ 3. pateræ aureæ Delphos à Crœſo miſſæ 9. Pateræ aheneæ mira capacitas 13
Paternorum opificũ ſucceſſio vbi 154
Patiramphes Xerxiani currus auriga 174
Patizithes magus 81
Patrenſes populus vbi 17
Patumus oppidum Arabiæ 67
Pauſanias Cleombroti fil. 110. 214.234. pauſaniæ exercitus ordo 231. pauſaniæ victoria aduerſus Mardoniũ 234. pauſanias Mardonio ad Platæas occurrit victor 4.ct. pauſaniæ præda 236
Pauſicæ populus 88
Pauſiris Amyrtæi filius 73
¶ Pecuarii Armenii vbi 35. pecuarii Indi 88. pecuarii Perſæ 24
Pedaſenſes populus vbi 216
Pedaſii popul⁹ ab Harpago expugnati 32
Pedes octo digitorum 12.ct.
Pedieæ oppidum vbi 206
Pedunculorum comeſtores 114. præmorſus 122
Pelaſgi populus 17.48. & eorum lingua 10. pelaſgi Ægialees nunc Iones dicti 180 pelaſgi, Cranai, & Cecropidæ 207. pelaſgi ex Attica exacti 166
Peleon Ionis fil. 137.
Pelius mons vbi 123.184
Pella vrbs Bottiæidis terræ 184
Pellena Achæorum pars 27
Pelops Phryx Perſarum ſeruus 170. pelopis Phrygis regio 168
Peloponneſi gentes ſeptem 211. peloponneſium bellum 235
Peluſium oſtium Nili 42.66.72
Peneus fluuius Theſſaliæ 172. 184.192
Pennis oppletus aer 103
Pẽtapolis antè Hexapolis appellata 27
Penthylus dux Paphius 195
Peræbi populus 184
Percotes vrbs vbi 146
Perdiccas, Gavanes, & AEropus fratres 121. Perdiccæ panes dupli effecti Ibid.
Pergamum murorũ Pierum vnus 182
Perialla vaticina 155
Periander Cypſeli filius Corinthiorum tyrannus 4.79. periandro maximum miraculum oblatum 4. periander cum defuncta concubuit 142. periandri de non reciendo filio edictum 80. periandri duo filii 79
Perinetades Demarmeni filius 133
Perinthus vrbs vbi 111. perinthi expugnatio 127. perinthii à Perſis ſubacti 127. perinthiorum cum Pæonib. ſingulare certamen Ibid.
Perſarum origo vnde 188. perſarum complura genera 24. perſarum aſpera regio 13. perſæ aratores, perſæ pecuarii 24. perſarum præſtantiſſimi Paſargadæ Ib. perſarum inſtitutio qualis 25. perſarum numina quæ Ibid. ritus dum Ioui immolãt Ib. perſæ Vraniæ veneri ſacrificant Ib. perſis Venus Metra appellatur Ib. perſarũ natalitia Ib. perſæ inter pocula conſultant Ib. perſ. neceſſitudo vicinitatis maxima Ib. perſarum φιλανθρωπία Ib. perſæ externarum rerũ ſtudioſiſſimi Ib. perſis flumina religioſiſſimè colũtur 26. perſarum mos in ſepeliendis cadaueribus defunctorũ Ib. perſæ gyrũ cœli Iouem appellant 25. perſæ deos ex hominibus ortos eſſe negant Ib. perſæ ignem deum arbitrantur 73. perſarum victus habitúſque priſcus 13. Victus viuendiq; ſpatium 74. perſarum ingenium 17. perſarum conuiuia 129. perſarum cædes in conuiuio 130. perſæ criniti 149. perſæ Cephenes appellati 177. perſæ immortales qui 179. perſæ Mard. luxus 234. perſarum vxores per vices concũbunt 87. perſis oraculum redditum 230. perſarum tabellionũ curſus & modus 215. Magi 26. Satrapeæ 87. clementia 26.73. capita cur fragilia 72. perſarum cum Lydis conflictus 15. perſæ in poteſtatem Medorum redacti 19. perſis à Phraorte bellum infertur Ib. perſarum à Cyro defectio 24.25. perſarum bellica arma 143. perſarum cum Caribus conſertum bellum 146. perſarum duo millia cæſa à Caribus Ib. perſarum obtruncatio Ib. perſarum oratio ad Ioniæ tyrannos 148. perſarũ minæ Ionibus intentatæ Ib. perſarum ornatus in Xerxiano exercitu 176. perſarum equeſtrium copiarum numerus 179. perſarum cum Lacedæmoniis congreſſio 197. perſarum naufragium ad Eubœam 203. perſæ & Sacæ Derbices ſuperant 2.ct. perſarum ſeptem principes Magum regem cædunt 3.ct. perſarum regũ munus quod pretioſiſſimum 4.ct. perſarum ad Thermopylas clades Ib. ad Platæas Ib. perſarum & Græcorum ad Salaminem prælium Ib. perſarum & occiſorum Xerxis pugna Ib. perſæ certamen in AEgypto renouant 5.ct. perſarum victoria Ib.
Perſicum mare 104. perſici equitatus præfecti 179. perſicarum nauium catalogus Ib. perſicarum copiarum apud Platæas ordo 228. perſicus aduerſus Græcos exercitus 4.ct. perſica claſſis capta 5.ct.
Perſeus Aſſyrius 154. perſeus Danaes & Iouis filius 177. 178. perſei ſpecula 42. perſei templum, ſimulachrum, ſandalium vbi 53. perſeus Gymnicorum ludorum inſtitutor Ib. perſei profectio in AEgyptum 54
Petiſacas Aſtyagem fame enecat 1.ct. petiſacas ab Amyti excarnificatur Ibid.
Petiſas Vſiris filius 5.ct.
Petra tribus 141. petræ Trachiniæ locus 196
Phædyma Otanis filia 83
Phalerus vrbs 136.139
Phalli 48
Phanazatres Indorum dux 178
Phanes Halicarnaſſeus genere 71. phanẽ vlciſcuntur AEgyptii 72
Pharandates Theaſpis filius 235
Pharenſes populus 27
Pharnacyas eunuchus 6.ct. pharnacyæ cædes 7.ct.
Pharnaſpes Achæmenides 71
Pharnuches præfectura ſubmouetur 179
Phaſelis vrbs 70.10.ct.
Phaſis 20.56.158
Phemius Smyrnæus Homeri præceptor 143.244
Pheneum vrbs 137
Pherendates Sarangarum dux 178.179
Pheretime Arceſ. regis mater 121. pheretimæ in Barcæos crudelitas 126. pheretimæ miſeranda mors 127
Pheron rex cæcus 57. pheroni oraculum redditur Ib. pheronis donaria Ib.
Phiala in balteis Scytharum 100
Phidippides Athen. 161
Philæus AEaci filius 151
Philagrus & Euphorbus prodigiores 161
Philaon Cherſis filius 203
Philippus Butacides Olympionices 134
Philitionis pyramides 61
Phillis Pangæorum regio 181
Philocyprus à Solone verſibus celebratus 145
Phirmus Athenienſis 193
Phla inſula 123
Phocais Homeri 246
Phocæa regio 16.30.70. phocæa quomodo capta & à Perſis occupata 30
Phocenſes 27. phoc. primi longis nauibus vſi ſunt 19. phocenſiũ murus 30. phocenſium demigratio in Cyrnum Ib. phocenſium execratio Ib. phocẽſium cum Tyrrhenis & Carthaginiẽſibus nauale bellum Ib. Phocenſes prælio victi Cyrno ſecedunt Ibid. phocenſibus Cadmea victoria obtigit Ib. phocenſes in Rhegiũ demigrant Ib. phocenſes capti lapidantur Ib. phocẽſium in Theſſalos eruptio 205. phocenſium regio à barbaris vaſtatur Ibid.
Phocia oppidum 14
Phœbi fanum vbi 155
Phœnices diſſenſionum authores cum Græcis 1. phœnices Palæſtini 56.179. phœnices ad Libyã cognoſcendam miſſi 104. phœnices quibus literis vtantur 135
Phœnix AEgypt. auis ſacroſancta 51. phœnicis auis deſcriptio Ibid.
Phœnix fluuius 193.196
Phraortes filius Deiocis 19. phraortes patre defuncto ſuccedit in regnum Ib. phraortes bellum Perſis intulit Ibid. phraortes Perſas in poteſtatem Medorum redigit Ib. phraortes Aſiam ſibi ſubegit Ib. phraortis interitus apud Aſſyrios Ib. phraorti Cyaxares in regnũ ſuccedit Ibid.
Phrataguna Darii regis vxor 199
Phronima Etearchi filia 120. phronima concubina Polymneſti Ibid.
Phryges populus vbi 13. phryges à Crœſo ſubacti 5. phryges antiquiſſimi 39. phrygum in Xerxiano exercitu armatura 178 phryges Bryges dicti Ibid.

Phrynichi comœdia 149
Phthiotis ora 9
Phthires 11.Ct.
Phya mulier ex tribu Pæaniea 10. phya Pisistrato vxor ducitur Ibid.
Phylacus & Autonous Delphorum Heroes & eorum delubrum 207
¶Pidorus vrbs vbi 183
Pieria ora Bœotiæ 187
Pieria pix 115
Pierum muri vbi 181
Pigres Pæones 118
Pindus mons vbi 184
Pinus locus 248
Pini natura quæ 151
Pirus, aliàs Melas, ingẽs fluuius 27
Piromis Græcè quid 64
Pisa vrbs vbi 40
Pisagas Persis leprosus 5.Ct.
Piscatorum ænigma 253
Piscibus Ægyptus abstinet 46. piscium qui Ægypto sacri 51. piscium genitura in stagnis apud Ægyptios 54. pisces pabulum equorum vbi 119. piscium mira copia Ib. pisces Papraces & Tilones Ibid.
Pisistratus Hippocratis filius Athenien. tyrannus 10. Pisistrati nobile commẽtum Ib. pisistratus Athenarum imperio potitur Ib. pisistratus Athenis eiicitur Ib. pisistrati vxor Phya Ib. pisistratus illegitimè cum vxore coit Ib. pisistratus Marathonem occupat 11. pisistrati in Athen. copiæ Ib. pisistratus tertiò vrbe Athenis potitur Ib. pisistratus Naxum insulam subegit Ibid. pisistratus Delum insulam expiat Ib. pisistratidæ Athenis pulsi 136
Pissyrus vrbs, & lacus in ea falsus & piscosus 182
Pistricis Crœsi effigies apud Delphos 9
Pisuthnes ab Ocho deficit 7.Ct. pisuthnis cædes Ibid.
Pitana ciuitas Æoliæ 27
Pittaci Mirylenæi respõsum ad Crœsum 5
Pituitæ fluxus remedia 115
Pix Pieria vbi Ib.
Pixodoras Cindyensis 146
¶Placianorum lingua 10
Platæa insula Libyæ 119.120. 122
Platæa vrbs incenditur 208. platæarum pugna 239.4.Ct
Platæensis clades 233.234 platæenses à Xerxe oppugnãtur 4.Ct.
Platanus aurea atque vitis 173. platanorũ ingens lucus 146. platanus aureo monili à Xerxe donata 173
Plinthinetes sinus vbi 40
Pluuia nulla apud Theræos per septem annos 119. pluuia apud Ægyptios portẽtosa 72 pluuiæ expertes Indi 9.Ct.
Plynis portus vbi 112
¶Pocula ex cornibus asini sylue stris 12.Ct.
Podeon Doridis 206
Pœnæ modus apud Persas 25.26
Pœni, vide suprà Libyes.
Pogon Trœzeniorum portus 207
Poli & gnomonis inuentio 57
Polichnitani populus 192
Pollux & Castor Tyndaridæ 119
Polyas Anticyrensis genere 204
Polycratis prodigiosa fortuna 78. polycratis smaragdus Ib. polycratis callidum cõmentum 81. polycratis cædis occasio 91. polycratis filiæ somnium 92. polycrates cruci affixus Ibid.
Polymnestus Theræus 120
Polynices 119
Pons funestus à Sesostre 56. pons Istri & Bosphori à Dario factus 3.Ct. pons Abydi à Xerxe factus 3.Ct.
Ponticum genus arboris 102
Pontus Euxinus 105. ponti amplitudo 111
Porata, aliàs Pyreton Scythiæ fluuius 105
Porcis India caret 10.Ct.
Porinus lapis 136
Portentum ingens Hippocrati visum 10. portentum Crœso visum 14
Posideium vrbs vbi 87
Potidæa vrbs, & eius ab Artaba zo obsessio 184.219
Potidæatarum à barbaris defectio Ib.
¶Præda Græcorum è Persarum clade 237. præda Pausaniæ 236
Prælium circa Masistii cadauer 226
Præsepe Mardonii à Græcis diripitur 234
Præsii populus vbi 192
Prasiadis paludis inhabitatores 129
Prexaspes Persa 76. prexaspes se præcipitem dat è turri 84. prexaspis oratio ad Persas Ibid.
Prexaspes Aspathinis filius 180
Priene vrbs Ioniæ 26. prienen Ardys expugnat 3
Prienenses populus 147. prienenses à Mazare subiguntur 29
Primogenitus ex lege succedit in regnum 153
Procles Epidauri tyrannus 79. procles capitur 80
Prodigium 210. prodigiorũ maxima obseruatio 52. prodigia cæcitas 163
Promenæa Dodonæorum sacerdos 49
Propontidis longitudo 111
Prosopitis insula & eius latitudo 46
Proteus Pheronis in regno successor 57. Protei fanum apud Memphin Ib.
Protemplaris Minerua 207
Protesilai templum vbi 173
Prouerbia
Animus in auribus habitat 174. Cadmea victoria 30. Dolosi homines, dolosa & eorũ vestimẽta 74. Episcythisõ 158. E tripode oraculum 123. Hunc calceum tu quidem consuisti: Aristagoras autem sibi induit 147. In frigidum furnum panes ingerere 142. Isthmum fodere 32. Longæ regum manus 222. Lemnia facinora 166. Molles viri ex mollibus regionibus 242. Mulæ partus 97. Muliere ignauior 240. Non est istud cuiquam Hippoclidæ 165. Quem lupis relinquere 119. Sylosontis amiculum 95. Ver ex anno exaruisse 190
Proxenus Bœotius decipitur 8.Ct.
Prytaneum 161.196
Psammenitus Amasis filius Ægypti rex 72. psammenitus deponitur 73. Psammenitus epoto taurino sanguine obiit Ibid.
Psammis rex Ægypti, Neci fil. 67. psammis mors Ibid.
Psammitichus Ægypti rex 20, 39.44.66
Psittacus auis 9.Ct.
Psylli populus vbi 123. psyllorum expeditio aduersus austrum Ibid.
Psyttalea insula vbi 212
Pteria locus Cappadociæ munitissimus 14. Pteria vrbs à Crœso expugnatur diripiturque Ib.
Ptoi Apollinis fanum 220
Pudenda pueris qui præcidant 56. pudenda AEgyptii mũditiæ causa præcidunt 45
Pugna instructa restibus 179
Puluinar Dianæ 79
Purpureus flos 11.Ct.
Puteus trifarias rerum species exhibens 163
Pygmæi Indi 10.Ct
Pygres Seldomi filius 180
Pylos locus 191
Pylæ 193.196
Pyramides apud Memphin 40. pyramides Mœris regis AEgypt. 55. pyramis regis Cheopis 60. pyramis è quæstu meretricio 61. pyramis Chephrenis AEgypt. regis Ib. Pyramides Philitionis pastoris Ib. pyramis Mycerini regis 62. pyramis Rhodopis mulieris prostantis Ib. pyramis regis Asychis lateritia 63
Pyrene vrbs 40
Pyreton fluuius Scythiæ 105
Pyrgus oppidum 119
Pythagoras Mnesarchi f. 112
Pythagoras monarcha Selinuntis 133
Pythagoras Mileti procurator 196
Pythermus Lacedæm. opem petit 28
Pythiæ oraculum Lycurgo redditum 11. Pythiæ oraculũ de ossibus Orestis Lacedæmoniis redditum Ib. Pythiæ oraculum ad Crœsum 17. pythiæ oraculum de Isthmo Cnidiis datum 32
Pythii qui 154
Pythius Atyis f. Lydus 173. pythii ingentes facultates Ibid. pythii filius à Xerxe dissectus 174
Pythii Ischenoi f. præstantia 193
Pythogenes in Inycum oppidũ relegatur 149

R

RADIX dulcis, lactis coagulationem impediens 12.Ct. radix vomitum ciens Ibid.
Rasura Argiuorum 15
¶Regem vbi conspici nefas 19. reges colunt Indi 10.Ct. rex Indiæ, vt fontes examinet Ib. rex vbi statura maximus deligitur 74
Rerum humanarum inconstantia 2. rerum omnium inspiciendus exitus 6. res diuinitus futuræ, signis declarantur 239
Restibus instructa pugna 179
Rhadinace genus olei & eius vis 163
Rhampsinitus rex Ægypti. & eius simulachra 59. rhampsinitus filiam prostituit 60. rhampsiniti ingentes pecuniæ 59. rhampsiniti descensus ad infernas sedes 60. Rhapsodi Homericorum carminum explosi 137
Rhegium 30. Rheginorum maxima cædes 192
Rhenea 160
Rhodium mare vbi 32.
Rhodogune Xerxis filia 3.Ct. rhodogunæ luctus 4.Ct.
Rhodopis meretricis pyramis, & monumentum in templo Delphico 62
Rhodope mons 105
Rhodus ciuitas 70
Rhœxanæ partus sine capite, & quid ominetur 2.Ct.
Rhoxane incesta 7.Ct. rhoxanæ viua secatur Ibid.
Rhyndace auicula 8.Ct.
Rhypes populus 27
Rosæ sexagenũm foliorum 221
Rubrum mare 37.40.67
Ruinæ hominibus disciplinæ sunt 37

S

SABACVS rex Æthiopum 63. 66. sabaci regis iustitia: visum 63
Sabyllus Gelous 189
Sacæ populus 28.88.178. sacarum in Xerxiano exercitu aetas, & dux 178. sacæ & Persæ Derbices superant 2.Ct.
Sacer Indorum locus 9.Ct. sacrum morbum quid prohibeat 12.Ct.

Sacerdotes AEgyptiorum vasi 45.46
Sacrum Panionium 27. sacra Dorienſium Ib. ſacra Trio pii Apollinis Ib. ſacra Cabirorum à Pelaſgis ſumpta 48
Sadyattes Ardyi in regno ſuccedit 3. ſadyatti ſuccedit Halyattes Ib. ſadyattis imperium apud Lydos 4
Sagartii Perſarum genus 24.88
Sagitta ad Iouem excuſſa 144. ſagittarii peritiſſimi 11.ct.
Sai vrbs AEgypti 43.49.68. Saitanorum regum ſepultura 68. ſaiticum oſtium Nili 42
Sal ſua ſponte creſcens 106. ſalis colles vbi 124. ſalinarii AEgyptii concubitus cũ muliere mortua 53. ſalſuræ of ſa vbi reſilierit 242
Sala vrbs Samothraciæ 177
Salamis Athenienſium refugiũ 209. ſalaminem Heracleo Xerxes aggere iungere conatur 4.ct.
Samothraciæ populus Pelaſgi 48. ſamothracii muri 182
Samus & Samiorum lingua 26 ſami euerſionis per Dariũ, cauſa 95. ſamus Syloſonti traditur 96. ſamiorum AEſchrionia tribus 75. ſamiorum crater 110. ſamii Zanclam occupant 149
San litera apud Perſas nomina magnificentiæ terminantur 26
Sana vrbs 172.184
Sanacharibus rex Arabum, AEgyptum inuadit 63. ſanacharibi ſtatua lapidea 64
Sandanis Lydus 13
Sandoces Thaumaſii f. cruci affigitur 195
Sanguis victimæ non fluens 2.ct.
Sanitas Indorum 10.ct.
Sapæi Thraciæ populus 182
Sapientes non eſſe potentes acerbum 225
Sappho poetria 62
Sarangæi populus 88.91
Sarangarum in Xerxis exercitu armatura 178
Sardanapalus rex Nini 65. ſardanapali theſaurus Ib.
Sardena mons 244
Sardis à Cimmeriis captæ 3. ſardis expugnantur 15. ſardis captæ & cõcrematæ 144. ſardis quo ſtratagemate ab OEbare captæ 1.ct. Sardiũ reges Heraclidæ 2. Sardiũ primus rex 2.15. Sardius leo circumlatus vrbi 15. ſardium expugnatio in tertiũ annum dilata 17
Sardonium linum 56. ſardonium mare 30
Sardo gemma 10.ct.
Sardonis mons 9.ct.
Sarga vrbs 183
Sarpedõ & Minos Europæ filii 31
Sarſamas AEgypti præfectus 5.ct.
Saſpires populus 20.88
Sataſpes Achæmenides 104. ſataſpes cruci affixus 105
Satibarzanes Orontem criminatur 7.ct.
Satræ Thraciæ populus 182
Satrapiæ Perſarum 87
Sattagydæ populus Ibid.
Sauromatæ Amazonibus miſcentur 114. ſauromatæ ſo locizantes 115
Scabiei remedium 12.ct.
Scamander fluuius 136. ſcamandri aqua exercitui Xerxis defecit 175
Sceptra gerendi ratio apud Babylonios 36
Schœni quid 40
Sciathus inſula 193.202
Scidros oppidum 149
Sciona vrbs in Pallena 184
Sciradis Mineruæ templum 214
Scironis via 211
Scholæ tectum in pueros corruens 150
Scolix vermis Indicus 9.ct.
Scolopois vbi 239
Scopaſis rex 115
Scurum Perſis oſtendiſſe dicuntur Alcmæonidæ 163. Et quomodo fuerit oſtenſum 164
Scylace vrbs 10
Scylax Caryandeus 105. Scylacis ſupplicium 131.132
Scyles Aripithis filius 109. & eius mors 110
Scyllias vrinator 203
Scytha Herculis filius 100. ſcytharum origo 99. ſcytharum regum origo 100. ſcythæ nomades pecuarii 13. 101.106.158. ſcytharum Nomadum ſeditio 13.100. ſcythæ trucidatum coctúmque puerum Cyaxari, loco venationis offerunt 13. ſcythæ ad Halyattem cõfugiunt Ib. ſcythæ in Aſiam tranſeunt 20.100. ſcythæ Cimmerios ex Europa pellunt 20. ſcythæ Mediam occupant Ibid. ſcytharum cum Medis ad Caucaſum congreſſio Ibid. ſcythæ fuſis Medis, Aſia potiuntur Ib. ſcythæ Vraniæ Veneris templum depeculãtur: vnde fœmineo morbo corripiuntur Ib. ſcythæ à Medis inebriati, quum Aſiã aliquandiu obtinuiſſent, occiduntur Ib. ſcythæ à Seſoſtre ſubacti 56. ſcytharum ſerui cur oculis orbentur 99. ſcytharum ratio emulgendi lactis Ib. Scythæ Auchatæ Ib. ſcythæ aratores 101.106 ſcythæ regii 106. ſcytharũ mores 105. ſcytharum dii & iuſiurandum 108. ſcythi mos in cædendis victimis 107. ſcytharum in hoſtes ſæuitia Ib. ſcythi mos ineundi fœderis 108. ſcythi regum ſepultura 109. ſcythi à Scyale defectio 110. ſcythæ ſuorum inſtitutorum obſeruantiſſimi Ib. ſcythis eorúmque equis aſinorum & mulorum vox inſueta 116. ſcythi munera ad Dariũ 117. ſcythi intemperantia 158. ſcythæ Perſis Sacæ appellati 178. ſcythæ ab Ariaramne primùm, deinde & à Dario oppugnantur 3.ct.
Scytharcis Scythi regis ad Dariũ literæ 3.ct. Scytharcis Perſas fundit Ib.
Scythia vetus vbi 113. ſcythiæ duæ partes Ib. ſcythiæ flumina 105. ſcythia lignorũ inops 107. ſcythicæ grues vbi hybernent 43. ſcythicũ gramen 106. ſcythicus exercitus contra Mediam 172.
Scythes Zanclæorum rex in vincula coniicitur 149
Sebennyticum oſtium Nili 42
Secundianus rex Perſiæ 6.ct. ſecundianus dolo occiditur Ibid.
Sedem non perforatam habentes 6.ct.
Selbonides ſtagnum 40
Selymbria oppidum 151
Semen Indicum quale 89
Semiramis Babyl. regina 33. ſemiramis egregia monumẽta Ibid.
Senectæ maximus honos apud Ægyptios 52. Senes vbi mactentur 88
Sepia locus 157.194
Sepelire igne 7.ct. ſepulchralis agger ſua ſponte corruens 8.ct. ſepulchrum palmiferum Ibid. ſepulchrum Halyattis apud Lydos 18. ſepulchra Babyloniorum 36. ſepulchra virrea 75. ſepulchrum Helles filiæ Athamantis 177
Serbonis lacus 71
Seriphii populus 207
Sermone carentes 11.ct.
Sermyla Græca vrbs 184
Serpẽtum ſacrorum deſcriptio 51. ſerpentum ſepultura in Iouis templo Ib. ſerpentes alati 52. ſerpentes alati thuriferas arbores obſeruantes 89. ſerpẽtum vis apud Neuros 113. ſerpentibus veſcentes vbi 124. ſerpens arcis Athenarum cuſtos 207. ſerpens Indicus 10.ct.
Serrium promontorium 177
Serui Scytharum cur oculis priuentur 99. ſerui boni interdum hominibus malis, & contrà 211. ſeruorum bellum 158
Seſoſtris rex Ægypti 55.56. ſeſoſtris quas gentes ſubegerit 55. ſeſoſtris inſcriptiones Ib. & monumenta 57
Seſtus vrbs 118.173. ſeſtus à Græcis obſidetur 241
Sethon Ægypti rex Vulcani ſacerd. 63
Sicania nunc Sicilia dicta 192
Sicyon 137. ſicyoniorum tribuum nomina Ibid. ſicyoniis & Æginetis irrogata multa ab Argiuis 159
Sidon Græca vrbs 58.94
Sidonius Tetramneſtus Alleſii filius 180
Sigeum & eius occupatio 136. 140.143 Sigeum troicũ 104
Sigma litera apud Perſas magnificentiæ nomina terminantur 26
Sigynæ populus vbi 128. ſigynarum appellatio Ib.
Sileni Marſyæ pellis in vtrem formata vbi ſuſpenſa 173
Sillicypria kiki, & ex his vngentum 54
Silphium vbi 122.125
Simiarum comeſtores 114. ſimiarum vbi maxima vis Ib. ſimiæ paruæ Indicæ 9.ct.
Simonides Ceus: & eius encomia 144
Simonides Leoprepis f. & eius epigrammata 200
Simulachrum piſtricis Crœſi 9. ſimulachra ab Ægyptiis primùm diis conſecrata 40. ſimulachrum Iouis arietina facie 47. ſimulachrum Panis Ib. ſimulachra æſtatis & hyemis 59. ſimulachrum ex pelui: & quid ſignificet 69. ſimulachrum Veneris in Cyrene, ob preces exauditas 70. ſimulachra Mineruæ lapidea duo Ib. ſimulachrum Iſidis bubulis præditum cornibus 46. ſimulachrũ Mercurii porrectum veretrum habens 48. ſimulachrum Darii lapideũ 87. ſimulachrũ Vulcani Pataicis ſimile 77. ſimulachra ſoli Marti faciunt Scythæ 107. ſimulachra ex oleis, Damiæ & Auxeſiæ 139.
Simultatis inter Shœnices & Græcos initium 2
Sindus vrbs 184
Singus vrbs ad montem Atho 183
Sinope vrbs 14.45.109
Sinus Arabici maris deſcriptio 41
Siphnus inſula locupletiſſima 81. Siphnii quas naues Salaminem miſerint 208
Siptachora arbor 11.ct.
Siromitres Œbazi f. Paricaniorum dux 178
Siſamnes Hydarnis fil. Ariorum dux Ibid.
Siſyra genus penulæ Ib.
Sitalces Thracum rex 110.186
Siuph vrbs Ægypti 69
¶ Smaragdus Solycratis 78
Smerdis Cambyſis fr. 76. & eius à fratre cædes. Ibid. ſmerdin occiſum à ſe Cambyſes luget 82
Smerdis fictitius regno potitur 83. ſmerdis ex auribus amputatis agnoſcitur 73. ſmerdis occiditur 85
Smerdones Otanis fil. Xerxis exercitus dux 185
Smila oppidum vbi 184
Smindyrides Sybarita vnus ex procis filiæ Cliſthenis 164
Smyrna à Gyge oppugnata 37

ſmyrna ab Halyatte capitur Ib. ſmyrna à Colophoniis condita Ibid.
Smyrna Æoliæ ciuitas & celeberrimum emporium 27. 243
Sobolis procreandæ præmia apud Perſas 25
Sogdi populus 88. ſogdorum in Xerxis exercitu armatura 178
Sol Maſſagetarum deus 38. ſoli Maſſagetæ equos immolãt 39. ſol cauſa exundationis Nili 43. ſolis inſuetus ortus & occaſus 64. ſolis menſa vbi 74. ſolis fons vbi 124. ſolem execrantes Ib. ſolis eclipſis Xerxe mouente exercitum contra Græcos 174. ſol Græcorum deus Ib. ſol pro mercede redditus 221. ſol obſcuratus 224. ſolis ſacræ oues vbi 238. ſol Indicus 9.ct.
Soli vrbs, & eius obſeſſio 145
Solonis peregrinatio in Ægyp. 5. ſolon legiſlator Athen. Ib. ſolon à Crœſo humaniter exceptus Ib. ſolonis cũ Crœſo de beatitudine colloquium 5.6. ſolon Crœſi diuitias nihili duxit Ib. ſolonis lex Athen. data 70
Solois promontorium 45
Solymi olim Milyæ dicti 31
Somnium filiæ Polycratis 91
Sontes vt examinet Indiæ rex 10.ct.
Sophanes Eutychidis f. Decelenſis 155. ſophanis ancora Ibid.
Sophiſtarum totius Græciæ peregrinatio 5
Soporiferum ſtercus 10.ct.
Sororem Cambyſes ducit, occidit, & aliam ſuperinducit 76
Soſiclis Corinthii de reſtituendo Hippia oratio 141
Soſtrates 120
¶ Spaco Medis canis appellatur 21
Spamitres eunuchus Xerxem interficere parat 4.ct. ſpamitræ tormenta Ibid.
Sparethra regina Cyrum in prælio capit: & maritum liberat 2.ct.
Spargapiſes Tomyridis f. à Cyro capitur 38. ſpargapiſes ſeipſum interimit Ib.
Spargapithes Agathyrſorũ rex 109
Sparta vrbs Lacedæmonis 200.
Sparranorum tyranni Leon & Hegeſicles 11. ſpartiatarum inſtituta à quo Ib. ſpartiatarum rex Leobota Ib. ſpartiatarum reſpub. & leges belicæ à Lycurgo Ib. ſpartiatæ Lycurgum delubro ædificato colunt Ib. ſpartiatarũ cum Argiuis de Thyrea agro contentio 15. ſpartiatarum regum dignatio & iura 154. ſpart. ſenatus Ib. & lex 138. ſpart. oraculum 199. ſpart. cædes ad Thermopylas Ib. eorũmque epigrammata 200. ſpart. reges 220
Spaſmi remedia * 125.12.ct.
Spathæ palmarum 178
Speculatores Græcorum 187
Speluncas inhabitantes 11.ct.
Sperchius amnis Anticyrã præterlabitur 196.
Sperthies Aneriſti f. ſe offert ad ſatiſfaciendum Xerxi 185
Sphẽdadates magus Tanyoxarcẽ apud Cambyſem accuſat 2.ct. ſphendadates doloſe ſuccedit Tanyoxarci interfecto Ib. ſphendadates Cambyſi ſuccedit 3.ct. ſphendadatis cædes Ibid.
Spina Ægypti & eius gummi 54
Spitamis Amytis maritus 1.ct.
Spitamas à Cyro occiſus Ibid.
Spitaces Spitamæ fil. 1.ct.
Spitades Derbicibus à Cyro præficitur 2.ct.
Spitradates Piſuthnem perſequitur 7.ct.
Sponſa vbi dotem concubitu quærat 113
¶ Squamoſi piſces Ægypt. ſacri 51
¶ Stadium, paſſus, cubitus, pes 65
Stagirus Græca vrbs 183
Stathmi regii quid 134
Statira Artoxerxis vxor 7.ct. ſtatira Paryſatidem vlciſcitur 7.ct. ſtatira veneno tollitur 8.ct.
Steſagoras Cimonis filius 161. ſteſagoræ cædes 151
Steſenor Curii tyrannus 145
Stentoris lacus 177
Stercus ſoporiferum 10.ct.
Stratias Chius 118
Strattes Chiorum tyrannus 220.
Σφριλος & χῶρος quid 248
Struchates populus 19
Struthii ſubterranei vbi 115
Strymon fluuius 11.118.143 182.183
Strymonii populus 178
Stryma Thaſiorum vrbs 182
Stygis aqua vbi 157
Stymphalius lacus Ib.
Styracis vſus ad quæ vtilis 89
Styreenſes quas præbuerint naues 207
Styx & eius aqua 157
¶ Sua quenque inſpicere debere 2
Suadelæ numen 217
Subulci apud Ægyptios profani 48
Succeſſionis ius apud Spartiatas 167
Sumiacum iugum vbi 113
Sus animal ſpurcum apud Ægyptios 47. ſus hoſtia Lunæ & Liberi patris 48. ſues ſacrificandi modus Ib. ſues apud Scythas 107. ſue abſtinent Ægyptii 124
Suſa oppidum 34.134.135
¶ Sybaris vrbs capitur, & diripitur 133.149. ſybaritanum bellum 133
Syene vrbs Thebaidos 44
Syenneſis Cilicum rex 146. ſyenn. duos hoſtes iuuat 7.ct.
Syleus campus 183
Syloſon Polycratis fr. Æaci fil. 78.95
Syloes promontorium 104
Symanum mare vbi 32
Syrges fl. in Mæotidem influit 116
Syri Græcis Cappadoces 2.13. 41.87.134.178. ſyrorũ prædia Crœſus deuaſtat 14. ſyros Crœſus exterminat Ib. ſyrorum in exercitu Xerxiano armatura 178.179.180
Syria Ægypto contermina 58. ſyria Paleſtina 87.179.180. ſyriæ præfectus Megabyzus 5.ct.
Syropæones in Aſiam abducti 129

T

TABELLA totius orbis 134
Tabellionum Perſarum curſus & modus 215
Tabiti quid 107
Tachompſo inſula 44
Tænarus locus 191
Talentum Babylonicum 87
Talos & fel in iecore habent aſſini Indici 12.ct.
Talthybii ira in Lacedæmonios 185. talthybii templum apud Spartiatas Ib. talthybius Agamemnonis præco Ib. talthybii ira in Lacedæmonios pacata Ib. talthybiadarum honos apud Spart. Ibid.
Tanagram interfluit Thermodon 231. tanagræi Thebanorum vicini 139. tanagri cus tractus 135
Tanais fluuius 105.106.115.116
Tanyoxarces quibus à Cyro præficiatur 2.ct. tanyoxarces doloſe à Cambyſe occiditur Ib. tanyoxarces fictitius Ib.
Tarentum vrbs 113
Tarentinorum maxima cædes 192
Targitaus & eius tres filii 99
Tarteſſus emporium nobile 120. tarteſſũ Phocẽſes occupant 29. tarteſſiorum rex Arganthonius 30
Tauchira oppidum 122
Tauri Iphigeniam Agamemnonis filiam colunt 113. taurorum populorum mores Ib. taurica gens Ib. taurici montes 99
Taxacis Scythiæ rex 115
¶ Tearus fluuius & eius medica vis 111. Teari fontes partim calidi partim frigidi Ib.
Tegea Arcadum 161.192. tegeates 11. tegeatibus à Lacedæmoniis bellum infertur 11
Teos oppidum vbi 16.31. teus à Græcis in Ægypto condita 70. teii demigrant in Thraciam odio Cyri 30. teii Abdera condunt Ib.
Τέλεον Perſis Tycta, id eſt cœna 141
Tellias vaticinus 205
Tellus beatiſſimus à Solone iudicatus 5. telli filii fideliter inſtituti Ib. telli obitus ſplendidiſſimus Ib.
Tellus eadem non fert omnia 6. tellus Scytharum deus 107. tellus Apia Scythis dicitur Ib.
Telmiſſes coniectores 14
Telus inſula 189
Telys Sybaritarum rex 134
Temeſius Clazomenius Abderorum fundator 30
Tempe locus vbi 192
Tenedus 28
Tenus Æoliæ ciuitas 27.160
Terituchmes Ochi gener 7.ct. terituchmis ſtuprum: cædes Ib.
Termilæ vocantur Milyæ 31
Terra & aqua munera 116. terræ diuiſio 42. terræmotus tanquam prodigium vbi 103
Tethrippotrophus 151
Tethronium oppidum 206
Teucri 175
Thalamia quid 131.132
Thales Mileſius defectionẽ ſolaris luminis Ionibus prædixit 13. thaletis Mileſii inuentum in traducendo fluuium Crœſi exercitu 14. thal. Mileſii conſilium Ionibus datum 31. thaletis Mileſii de incremento Nili ſententia innuitur 43
Thamanæi populus 88
Thannyra Inari Libyis filius 73
Thaſus & eius conditores 47. 153
Thaſii ſubacti 152
Theaſides Spartiata 158
Thebæ Ægyptiæ 40. thebarum Ægyptiarum mirum 72. thebæ olim Ægyptus vocatæ 42. thebani Iouis fanũ 33. thebanis arietes ſacroſancti 47
Thebanis ſtigmata inuruntur regia 200. thebani à Græcis obſidentur Ib. thebani Xerxem contra Platæenſes inſtigant 4.ct.
Themiſtocles Neoclis f. 187. 192.217. themiſtoclis corruptio 202. themiſtoclis commentum 204.211. themiſtoclis literæ ad Iones lapidi inciſæ 204. themiſtoclis cum Ariſtide ſimultas 211. themiſtoclis vafrities, exactio, auaritia 217. themiſtocles omnium Græcorum prudentiſſ. Ib. themiſtocles Creta ſagittarios aduerſus Xerxẽ accerſit 4.ct. themiſtoclis aſtu Xerxes à Salamine aufugit Ib.
Themiſcyra vbi 111
Theogoniæ cãtus in ſacrificiis Perſarum 25
Theophaniæ feſtum 9
Thera ſeptem annos pluuiam non ſenſit 119. thera inſu-

la quondam Callista Ib. the
rærorum coloniæ 120
Therambus in Pallena vrbs 184
Therapne locus 155
Theres Autesionis f. Cadmeus
genere 119
Therma vbi 183. thermæus
sinus 184
Thermodon fluuius 56.227.230.
231
Thermopylarum mons 193.198.
ad thermopylas Xerxis &
Leonidæ prælium 4.&.
Theron Acragantinorum mo-
narchus 191
Therſander Theræ auus 119
Theſmophoria ſacra 69
Theſpia vrbs incenditur 208
Theſpienſes 139
Theſproti populus 142.208
Theſſaliæ deſcriptio 184. theſ
ſaliæ equæ omniumoptimæ
195
Theſſalus dux 133
Theſtorides literarum profeſ-
ſor 246
Thoes vbi naſcantur 125
Thomanii populus 91
Thonis præfectus Canobici o-
ſtii 57
Thoraces picturati Amaſis re-
gis 79
Thoracis Theſſali in pugna ad
Thermopylas ad Xerxem cõ
ſilium 4.&.
Thorica tribus 113
Thraces à Crœſo ſubacti 5.
thraces à Seſoſtre ſubiugan-
tur 56. thraces populus A-
ſiæ 87. thraces cãnabe ve
ſtiuntur 109. thraces aduer
ſus tonitrua ſagittas excutiũt
112. thraces Bithyni & Stry
monii appellati 178. thra
ces Xerxis ſocii 194. thra-
ces Iouis ſacrum currũ cum
equis abegerunt 218. thra
cum ſepulturæ quales 128.
thracum in Xerxiano exerci
tu armatura 178. thracum
ſacrificia 242
Thracia tellus 112. thracia
gẽs, eiũſq; mores 127.128.
thraciæ muri 151
Thrachiniẽſium procerum ad
Xerxem in pugna ad Ther-
mopylas conſilium 4.&.
thrachinienſes Perſas per a-
uia ducunt Ib.
Thraſybuli Mileſiorum tyrãni
commentum 4
Thriaſius campus 210
Thrixæ oppidum 119
Thus vbi & quomodo colliga-
tur 89
Thyiæ Cephiſſi filiæ fanum 193
Thyrea ager vbi 15
Thyrea inſula 81.157
Thyſſagetæ populus vbi 102.116
Thyſus vrbs 172
¶ Tiaratus fl. Scythiæ 105
Tibareni populus 88. tibare-
norum in Xerx. exercitu ar-
matura 179
Tibeſis fl. Scythiæ 105
Tibetheus eunuchus Tanyoxar
cis cædẽ prodit Amyti 2.&.
Tigranes Achæmenides Medo
rum dux 177. tigranis ſen
tentia 205. tigranis ducis
ſpecies & ſtatura 239
Tigris fluuius in rubrum mare
infunditur 34. tigris Opin
præterlabitur Ibid.
tigres tres & eorum ortus
115. tigris oſtium 149
Tilones piſces 129
Timaphernis in prælio ad Ther
mopylas ad Xerxem conſi-
lium 4.&.
Timnes Spargapithis f. 109
Timo ſacrifica, Paria genere
166
Timon Androbuli f. 186
Timonax Timagoræ filius 180
Tinctura Indica & Perſica 11.&.
Tirynthia regio 157
Tiſamenus Græcorum aruſpex
219.
Tiſſaphernes in Piſuthnẽ mit-
titur 7.&. tiſſaphernes Pi-
ſuthni ſuccedit Ibid. tiſſa-
phernes Cyrum criminatur
Ib. tiſſaphernes Græcis inſi
diatur 8.&. tiſſaphernes
Clearchum & Græcos regi
mittit Ibid.
Titormus Ætolus frater Malis
164
¶ Tmolus fluuius & mons 15.18
144. tmolus fluuius auri
ramenta profert 18
¶ Tomyris Maſſagetarum regi-
na à Cyro bello petitur 37.38.
tomyridis magnanimitas
39
Tonitrua vbi nulla 103.9.&.
tonitrua in Xerx. exercitum
ingruunt 175
Tormenta per ſcapham 4.&.
Torona Græca vrbs 172.184
¶ Trachea Cherſoneſus 113
Trachiniæ petræ 196
Trachis vrbs Ib.
Traſpies Scythæ 99
Trauſi populus Thraciæ, eiũſq;
mores 127
Trauus fl. 182
Tria capita, ſeu capita quercus,
locus 230
Triopii Apollinis ſacrum atq;
certamen 27
Triopium Cnidiorum regio
31.104
Tritæenſes Ioniæ gens 27
Tritæchmas Artabazi filius
35
Triballica planities 106
Trieterica & Bacchanalia apud
Gelonos 113
Triton fl. & tritonis palus 123
¶ Tumulus palmifer 8.&.
Tutelaris Mineruæ templum
apud Chios 29
¶ Tychius coriarius Homeri ho
ſpes 244. ab Homero cele
bratur 249
Tycta Græcè πλακοῦς. i. cœna
241
Typhon Ægypti rex 64
Tyrannis lubrica res 80. ty-
rannidis incommoda 141
Tyrannorum mores 85
Tyres fl. Scythiæ 100.105.106.
110
Tyritæ Græci 106
Tyrius Mapen nauarchus Xerxis
180
Tyrus quando extructa 47
Tyriorum caſtra, locus 57
Tyrodiza Perinthiorum ora
172
Tyrrhenus Atyis f. colonias in
Tyrrheniam ducit 18
Tyrrheni Phocenſes oppugnãt
30
Tyrrhenia ſeu Thuſcia 18. tyr
rheniam Phocenſes occu-
pant 29

V

VACCAE Iſidi ſacræ 46. Vac
cæ vbi non alantur 124. Vac
cinam non guſtantes Ib.
Vaticini Scytharum 108
Vdiaſtes Terituchmẽ interficit
7.&. vdiaſti lingua excidi-
tur Ib. Vdiaſti ſuccedit
Mitradates f. Ib.
Velocitas Cynocephalorum
11.&.
Venandi lepores ratiõ apud In-
dos 10.&. venandi aſinos
ſylueſtres ratio 11.&.
Veneni dandi mira ratio 8.&.
venenum ſerpentis Indici
10.&. quæ venena prohi-
beant 12.&.
Veneris Vraniæ templum à Scy
this compilatum 20. ve-
neris fanum apud Cyprum
Ib. veneris templum apud
Cythera Ib. Venus Mylitta
Aſſyriis dicta 25.35. Venus
Arabibus Alitta 25. venus
Perſis Metra Ib. veneris tem
plum apud Atarbechas 46.
veneris hoſpitæ ædes 57.
venus Scytharum dea 107.
ab iiſdem Artimpaſa dicta
Ibid.
Venti Eteſiæ cauſa exundatio-
nis Nili 43. Ventorum ara
in Thyia 193
Veretra Pygmæorum 10.&.
Vermis fl. Indici 11.&.
Verticis raſura apud quos in vſu
123
Veſta Scytharum dea 107
Veſtes laneæ vbi profanæ 52.
veſtes Cynocephalorum
11.&.
Veſtigium Herculis vbi 110
Veſtibulo Cereris adhærens,
manibus truncatur 159
Victimæ cædendæ ritus apud
Scythas 107
Vinum ex hordeo apud Ægy-
ptios 52. vinum ſuauiſſ.
12.&.
Viri ærei vbi viſi 66. viri a-
greſtes 125. viri pro mulie
ribus exornati 129.130
Virginum auctio apud Babylo
nios 36. virgines vbi de-
uirginentur à rege 122. vir-
ginum anniuerſarius confli-
ctus 113
Vitæ humanæ breuitas & cala-
mitas 175
Vitiliginis remedium 11.&.
Viuos defodere Perſis in vſu
182
Vocaliſſimus Ægyptius 118
Vomitum excitans radix 12.&.
Vrbana Minerua 139
Vrbium Græciæ incremẽta de-
crementáque 2. vrbs ve-
tus Æginæ à Nicodromo oc
cupatur 159. vrbes à Dario
in Scythia conditæ 116
Vraniæ Veneris fanũ vetuſtiſſ.
20. vraniæ Veneris tem-
plum à Scythis diripitur Ib.
vraniæ Veneris apud Perſas
ſacrificia 25. vrania Venus
Alilat Arabibus dicta 72
Vrina hirci, ſpaſmi remedium
125
Vrna olei inexplebilis 3.&.
Vrſorum ac luporum ſepultura
51
Vrotalt Arabibus quid 72
Vſiris cum Megabyzo conſli-
ctus 5.&. vſiris capitur Ib.
Vtii populus 88. & eorũ in
Xerx. exercitu armatura 178
Vulcani ſacerdotes 40. vulca-
ni maximum templum Mẽ-
phi 55. vulcani veſtibula
Ib. vulcani coloſſus 69. &
fax 215. vulcani templum
& ſtatua 77
Vulpanſeres Ægyptiis ſacri 51
¶ Vxor Candaulis Gygi nuda
viſa 2. vxorũ mactatio ad
mariti funus 127.128. Vxo
res Athenienſ. raptæ 166

X

XANTHIVS campus 166
Xanthii populus Ib.
Xanthippus Ariphronis f. 165.
173.220.
Xenagoras Praxilai f. Halicarn.
240
Xerxes Darii filius 33.3.&. xer-
xis vxor Ameſtris Onophæ
filia 177.&3.&. & eius libe
ri 216.3.&. xerxis genealo
gia 170. xerxes quid Græ-
cis ſignificet 160. xerxes
rex Perſarum declaratur 167.
xerxes cur bellum Græcis in-
tulerit 168.3.&. xerxis o-
mnium prima aduerſus Æ-
gyptum expeditio 168. xer
xes vrnam olei Babylone ex-
plere nequit 3.&. xerxi Ba
byloniorum defectio nuntia
tur Ib. xerxis oratio ad
Perſas de bello Græcis infe-
rendo 168. xerxis iuueni-
le ad Artabanum reſponſum
170. xerxis oratio qua ex-
peditionem in Græcos reuo
cat Ib. xerxis ſomnia 170.
171. xerxis copiæ omnium
maximæ 171. xerxes Helle-
ſponto compedes iniicit
173. xerxis crudelitas 174.
xerxiani exercitus ordo Ib.
xerxiani exercitus tonitru
& fulgure ingruentibus bo-
na pars exanimati 175. xer
xes Mineruæ Iliadi mille bo-
ues immolat Ib. xerxes lu
ſtrato ſuo exercitu & certa-
mine nauali cum voluptate
ſpectato, lacrymas profundit

Ib. xerxis & Artabani colloquium Ib. xerxi duo horstilissima esse respõdet Artabanus Ib. xerxis oratio ad Persas 176. xerxis dona in Hellespontum collata Ibid. xerxis exercitus in Europam traiectus 177. xerxi quæ ostenta oblata sint Ib. xerxes exercitum suum lustrat Ib. xerxis copiarum catalogus & numerus 176.4.Ct. xerxis duces qui fuerint 179. 180. xerxis festiuum strata gema 183.188. xerxis copiis Chidori aqua non suffecit 184. xerxis magnanimitas 185. xerxis in Græciam aduentus 186. xerxis confidentia 187. xerxiana classis 194. xerxis formæ dignitas ib. xerxi naues 400 submersæ 195. xerxis copias Onochoni fl. aqua defecit Ibid. xerxes abydum ponte iungit 4.Ct. xerxis cum Leonide ad Thermopylas conflictus ibid. xerxis ad Thermopylas,clades 205. xerxis ridiculum factum Ib. xerxẽ Thebani in Platæenses incitant 4.Ct. xerxes Athenas capit & incendit Ib. xerxes Heracleo Salaminem aggerem ducere conatur Ib. xerxes è Salamine fugit 216,4.Ct. xerxis impietas 217. xerxis copias fames & pestes extinguit 218. xerxis reditus in Asiam 1.Ct. xerxes tẽpestate vexatur ib. xerxis crudele factum ib. xerxis amores 240.241. xerxis in fratrem crudelitas 141 xerxes ad templum Delphicum diripiendum mittit 4.Ct. xerxes Amytis filiæ impudicitiam obiurgat Ib. xerxes interficitur à suis Ib. xerxis cædes cognoscitur Ib. xerxis occisorum & Persarũ pugna Ib.
Xerxes iunior Artoxerxi succedit 6.Ct. xerxes ebrius occiditur Ibid.
¶Xistum aureum Amphiarao donatum 9
¶Xuthus Ionis pater 180

Z

Zabeces Libyum vicini 115
Zacynthus vbi 156. zacynthi fontes piscosi 10.Ct. zacynthii pop. 81.156.
Zancla nunc Messana dicta 191. zanclæi populus 149.189
Zamolxis dæmon 112
Zaris vrbs 7.Ct.
Zegeries murium genus in Libya 115
Zeuxidamus Leutychidis f. 156
¶Zir amiculi genus 178
¶Zoa à Batto condita 111
Zona vrbs Samothraciæ 177
Zopyrus se mutilat 97. zopyri ad Babylonios ficta fuga Ib. Zopyrus Babylonici exercitus dux declaratur 98. zopyri præstantia Ib. zopyrus Megabyzi pater Ib. zopyri cædes 3.Ct. zopyro quæ tribuit Herodotus, Ctesias Megabyzo 3.Ct.
Zopyrus Megabyzi f. 98.5.Ct. zopyri filia à Sataspe vitiata 104. zopyri fortitudo 5.Ct. zopyrus à rege deficit & Athen. fugit 98.6.Ct. zopyri cædes 6.Ct.
Zoster locus 216
¶Zygantes Libyum vicini 115. Zygantes simiarum comestores Ib.

EMENDANDI IN HAC EDITIONE LOCI.

Pagina 2.versu,gen.]is quẽ Græci Myr. Ibid.v.filũ]siquidẽ Heracl. P.11.v.tus]tertiò potitus Athenis. P.27.v.gæa]Myrina, Grynea. Atq. P.31.v. dionis] à fratre AEgeo Athen. P.52.v.solis] Græcorum Lacedæmoniis AEgypt. P.68.v.assid.] satellitibus præbebantur. P.88. v. quinq.] & Pantimathi &. P.105.v.ro vrbe] terra Pactyica solu. P.125.v.habent,] vt Libyes memorant:necnon. P.133.V.Si tu] despiciendum,Eurysthei gen. P.143.v.rem] indicans Melanippo sod. P.152.v.gis,tum] Erat autem eis. P.161.v.rant.Id.] Euagoræ Laconis.al. P.165.v.dens] esset,generum sib. P.165.v.meam f.] Agaristam desp. Ibid. v.te verò] & alia Agarista,ab Agaristæ Clisth. P.178.v.do arm.] sub Arsamene Dar. P.184.v.nenti erat] præter Gõnum. P.194. v.*solanus*] *quem Hellespontiam nuncup.* P.200.v.E Pel.]*pro Modo videtur scriptum fuisse ab interprete Duo.*

IN EDITIONIBVS SVPERIORIBVS, GALLICIS, Italicis,Germanicis,emendandi errores.

Hos etiam superiorum editionum periculosos errores, paucos è multis, ex eorum genere quorum in epistola ad lectorem mentio facta est,hic adiungere libuit. P.46.v.quunt] pro Extremos habent illæ superiores editiones Externos.Paulo pòst pro Vapulauerunt habent Epulauerunt. P.49.v.nomina] pro Nomina habent Omnia. P. 50. v.sum] pro Marti habent matri. P.51.v. introrſ.] pro Hirudinibus h. Hirundinibus. P. 53.v.cas.] pro Nitro h.Intro. Et aliquanto post, h. Impetrasse pro Imperasse, & Vinum pro Vnum. P.61.v.dum] pro Porro quinquaginta,h.Sex & quinquaginta,posito Sex pro Sed. P.66.v.se ind.] pro In paluſtria h.In plaustra. P.79.v.tes]pro Prohiberent h.Prouiderent. P.84.v.mus]pro Calculum h.Clanculum. P.89.v.ii qui] pro Aurum h.Austrum. P.94.v.Quo ab.]pro Nauibus h.Manibus. P.96.v.que]pro Impetum h.Imperium. P.113.v.vna]pro AEtate h.AEstate. P.115.v.tem] pro Abnuissent h.Habuissent. P.119.v.Non] pro Non longo h.Longo. Sic p.122.v. supra] Pertingunt pro Non pertingunt. P.127.v.cam]pro Ripam h.Rupem. P.132.v.verbis]pro Nox h.Non. Ibid.v. exul.]pro Continentem h.Contionem. P.144.v.Pact.]pro Ramenta h. AEramenta. P.153.v.cerent]pro Primigenium h.Primi ingenium. P.156.v. aud.] pro Viatico h. Vaticinio. P.179.v.quis]pro Octo myriades h.Octo millia myriadũ. P.181.v.nostr.]pro Non h.Nos. Ibid.v.mnes] pro Nos h.Non. P.185.v.Per]pro Repugabat h.Repugnabat. P.187.v.bi]pro Gratiam h.Græciam. P.193.v. ad pror.] pro Prora h.Portam. P.205.v.fuit]pro Hos omnes h.Non omnes. P.208.v.Theb.] pro Non sentire h.Consentire. P.216.v. ventum] pro Comibus habent Communibus. P.239.v.tibúsque]pro Mitium h.Felicium,qui error typographicus ex iis est qui in Lexicis religiosè seruati fuerunt,sicut & varii interpretis errores.